z. 295/I.

TOMUS I

ANALECTA

ORDINIS SANCTI BASILII MAGNI

ANNUS 1924

ЗАПИСКИ

ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

„Τοῖς γὰρ ἐπιμελῶς ἐξ ἑκάστου τὴν ὠφέλειαν ἀθροίζουσιν, ὥσπερ τοῖς μεγάλοις τῶν ποταμιῶν, πολλαὶ γίνεσθαι πολλαχόθεν αἱ προσθῆκαι πεφύκασι“.

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Πρὸς τοὺς νέους. X. § 96.

РІК І

ТОМ І

Печатається за дозволом Настоятелів Чина і за згодою Преосвящен. перемиського Ординаріяту

ЖОВКВА 1924

Всі права зберігається — Omnia iura reservantur

Печатня ОО. Василіян у Жовкві — Typis PP. Basilianorum Zolkieviae

Передмова

МОНАХИ і монаші установи займають в історії окреме місце. Від самого початку істнування пильно звертається увагу на їх повстанне, розвій, орґанізацію, говориться про їх занепади й реформи, стежиться їх придатність у релігійній та суспільній праці, підчеркується їх продуктивність літературну, мистецьку, наукову і культурну. Значить, монашество звязане неподільно з історичним життєм народів і людських суспільностий, творячи в великім ряді століть неначе його доконечну частину і завершенне. Наслідком сього стають зрозумілі ті похвали, висказані на адресу життя монастирського і монаших інституцій, в які так богаті письма св. Отців, учених, письменників і се навіть ворожих католицькій правді й віруванню[1].

Представителем нашого українського монашества являється з давних давен славний василіянський Закон. Про нього можна сміло сказати, що він так тісно вяжеться з історією й життєм цілого українського народа як жаден инший монаший Закон у всесвітній історії. Історія Чина св. Василія Великого, се в великій мірі історія загально українська; радощі

[1] Для прикладу пор. *Dr Fr. Hettinger.* Apologie des Christentums. Freiburg im Br. 1918. V 497; *Alb. M. Weiss O. Pr.* Apologie des Christentums. Freiburg im Br. 1904. V 384 сл.; *Е. Голубинскій.* Исторія русской Церкви. Москва 1904. I-2 724 сл.

Чина, се світлі картини всього українського життя, а його болі, терпіннями нашого загалу. Передусім у реліґійно-церковній области василіянський Закон до сеї міри зрісся з життєм і історією цілої української Церкви, що йому, як „составлявшему квинтъ-эссенцію уніи[1]," приписується виключна заслуга вдержання унії на широких просторах Росії[2] і де инде[3]. Останніми часами торжественно про се засвідчив і неначе запечатав бл. п. Лев XIII[4], коли написав: „quo (Ordine) vigente, Ruthenorum viguit Ecclesia".

Та хоч ся історична подія представляє собою не· мале значіннє, всеж-таки досі вона не найшла в нас такого заінтересованя й освітлення, на яке по правді заслугує. Тільки випадково і без належної системи займалися нею поодинокі люди, надаючи їй більше загальний характер (як пр. О. Огоновський[5] і М. Грушевський[6]), або обмежуючись лише на спеціяльних працях (пр. Н. Коссак[7]) і то нераз дуже частинних[8].

---

[1] *Н. Петровъ.* Очеркъ исторіи базиліанскаго ордена въ бывшей Польщѣ („Труды Кіевской духовной Академіи" 1870. 373).

[2] Гл. статтю *П. І. Б(обровского)* в „Литов. Епарх. Вѣдом." 1888 чч. 49—52 і 1889 чч. 1—6.

[3] Гл. *Н. Петровъ.* Цитованої праці ст. 343; *P. Aur. Palmieri OSA.* La Chiesa Russa. Firenze 1908. 735; *A. Guépin.* Un Apotre de l'union des Églises. Paris 1897. I. CI.

[4] „Singulare praesidium" з 12. V. 1882.

[5] Исторія литературы русскои." Львôвъ 1887. ч. I. 13 сл., ч. II-1 (Львôвъ 1889) 13.

[6] Історія України-Руси. Львів 1905. V. 262 сл., VI (Львів 1907). 304 сл.

[7] Шематизмъ провинціи св. Спасителя ЧСВВ. Львôвъ 1867.

[8] Сюди треба зарахувати: *А. С. Петрушевичъ,* котрий у своїй „Сводная Галицкорусская лѣтопись" (Львовъ 1874 і пізн.) зібрав богато матеріялу в нашій справі; далі: *Ем. Коссакъ,* Памятники для исторіи монастырей Чина св. Василія Вел. Вып. I. Львôвъ 1869; *В. Чарнецкій,* Лѣтопись монастиря ОО. Василіянъ въ Кристинополи („Дѣло" 1890. чч. 42, 43, 53—55, 57, 59, 60, 68, 90, 92. Окрема відбитка — Львôвъ 1893); *Е. Фенцикъ,* Наше монашество („Листокъ". Унгваръ 1887. ч. 3.); *Тойже,* Угро-русское монашество („Слово" XXVII. ч. 14); *Вен. М. Площанскій,* Добромиль. Монастыръ Чина св. Василія В. Львовъ 1867; *(Тойже),* Монастырь ЧСВВ. на Ясной Горѣ въ Гошевѣ. Львовь 1878; *Тойже,* Лавровъ, село и монастырь въ Самборскомъ округѣ („Науковый Сборникъ" 1866. 318); *Ф. Л.,* Церковь св. Онуфріевская и монастырь оо. Василіановъ на Жолковскомъ предгородіи въ Львовѣ („Зоря Галицкая" 1854. 357, 367, 380); *Я. Головацкій,* Монастыри юго-западной Россіи вообще и Креховскій монастырь. Вильна 1885; *А. Кралицкій,* Описъ монастыря Марія-Повчанского Чина св. Василія В. въ Уграхъ („Галичанинъ" 1862. 150); *Н.,* Церковъ св. Онуфрія въ Львовѣ. (Переп. изъ „Галичанина") Львовъ 1909; *Д-р В. Щурат,* Свято-онуфрейський монастир у Львові. Львів 1908. —

Ще менше узгляднена сама історія Чина. Поза деякими працями на чужих мовах[1], про Чин св. Василія Вел. не маємо жадної своєї студії, ні одної моноґрафії, ні навіть загального огляду.

Отсим недомаганням бажає по змозі зарадити нове видавництво, котре саме в сім ювилейнім, свят-Йосафатівськім році зачинає перший рік свого істнування. *„Записки Чина св. Василія Великого“* не наміряють, що правда, студіювати й освітлювати ті тісні звязки, які лучили і лучать оба життя, українського народу і Чина, ні теж не ставлять собі метою начеркувати історію василіянського Закону, але хотять лише посередно вислугуватись як першому так і другому завданню, збираючи до сього потрібний і критичний матеріял. Ціллю отже орґану *„Записки Чина св. Василія В.“* є видавати друком те все, що зберігається по василіянських бібліотеках і архивах і може колись віддати корисну прислугу в праці будучих істориків. На першім місци належать сюди рукописи, писані чи переписувані самими монахами, а також і чужими, якщо вони, рукописи криють у собі, так сказати, василіянський матеріял. Поза рукописами в обсяг матеріялів, пригожих до поміщування їх в сім органі, входять очевидно й всякого рода друки, коли

Окремо про деякі жіночі монастирі ЧСВВ. писали у нас м. и.: *А. С. Петрушевичъ*, Словицкій женскій монастырь Чину св. Василія В. и его дѣвичое воспиталище („Зоря Галицкая“ 1851. 110, 118, 127); „Народный Домъ“ во Львовѣ и львовскія Василіанки (Оттискъ изъ „Церк. Востока“) Львовъ 1912; *Й. Скрутень ЧСВВ.*, Під хвилю пропамятних роковин („Нива“ 1921. 305, 361).

[1] Отсе важнійші праці: *D-r Jul. Pelesz*, Geschichte der Union. Wien 1878. I. 220, 585; *М. О. Кояловичъ*, Исторія базиліанскаго ордена („Христ. чтеніе“ 1864. 11, 419); *Н. Петровъ*, Очеркъ исторіи (як висше); *(Лук. Сульжинскій)*, Краткія извѣстія о положеніи базиліанскаго ордена и разныхъ перемѣнахъ въ его управленіи, отъ 1772 г. до 1811 г. („Труды Кіев. дух. Акад.“ 1868. 147, 100, 245); ***, Исторія базиліянскаго ордена („Candela“ Cernauti 1888. 73, 129, 188, 258, 329, 397; 1892. 16, 82, 147, 213, 277, 345, 415, 480, 545, 613); *ks. St. Załęski T. J.*, Reforma xx. Bazylianów w Polsce w XVII w. Lwów 1883; *x. H. Jackowski*, Bazylianie i reforma dobromilska. Kraków 1884; *I. Iwanowicz*, (Ів. Добрянський?), Über die historische Bedeutung des Basilianerordens in Galizien u. seine gegenwärtigen Velhältnisse. Leipzig 1885; *Wołyniak* (M. Giżycki), котрий зібрав много матеріялу до історії Чина, видаючи його по ріжних періодичних виданнях і осібними відбитками.

тільки мають вони яке відношення до Чина і коли притім є се друки критичні і рідкі.

Крім сього, тут будуть поміщувані і такі матеріяли, котрі хоч не є василіянською власністю і зберігаються в позамонастирських бібліотеках, всеж таки своїм змістом і призначеннєм служать загальній справі взаємин Чина з народом і Церквою, або виключно самій тільки історії Закону. Тим робом Василіяни бажають через свої *„Записки“* не лише зберігти свої довголітні звязки з науковими кругами своїх і чужих громадян, але передусім хотять їх ще більше закріпити, даючи всім охочим змогу працювати рука в руку для спільного добра.

Вкінці, в обсяг програми *„Записок ЧСВВ.“* входять теж оригінальні праці і актуальні записки на всі теми, котрі яким небудь способом торкаються василіянських традицій та василіянського життя минувшини і теперішности. Й хоч сей відділ, по думці програми, не є покищо головною метою видавництва, він однак робить орган не так собі звичайним збірником, як власне в правдивім сього слова значінню — „Записками“.

Колиж схотітиби подрібно представити програму нового видавництва і подати, по змозі, точний огляд матеріялу, що його міститимуть *„Записки ЧСВВ.“*, тоді, по вказівкам конституцій Чина[1], матимемо ось який список. Друкуються: 1. Буллі і декрети Апостольського Престола, що відносяться до Чина; 2. грамоти і привілеї, видавані будь для цілого Закону, будь то для одної провінції чи монастиря; 3. списки давних і новійших капітул; 4. акти візитацій; 5. протоколи консульт; 6. інвентарі монастирів; 7. катальоги монахів; 8. хроніки Чина, провінцій і монастирів; 9. листи, письма і їм подібні ріжнородні записки. Далі, входять тут збірники научні, церковні і літературні, які містять у собі шкільні виклади і вироби, духовно-богословські розправи, проповіди, принагідні мови, дія-

[1] Гл. *Н. Петровъ*. Цитований „Очеркъ“ ст. 526 і Constitutiones Congr. Ruth. OSBM. Żowkwa 1910. 139.

льоґи, вірші, пісні, причім многі з тих збірників дають ще й богатий літературний матеріял світського письменства, в роді повісти, новелі, описів, драми то-що. Зокрема *„Записки ЧСВВ."* дають місце всьому, що представляє і характеризує діяльність Чина і монахів, як пр. місії, школи, навчаннє, душпастирська, наукова й письменницька праця монахів, взаємини з чужими, співжиттє з духовенством світським, із церковною єрархією, з пануючою владою і т. п. Для сучасних орган подає огляди і замітки з найновійшого життя Чина св. Василія Вел., поміщує критичні рецензії і звіти печатаних публікацій Василіян, а також нотує все, що появиться друком про Чин і має для його історії чи завдань обєктивну вартість.

Щоби сей богатий, програмовий матеріял розмістити доцільно і систематично, *„Записки Чина св. Василія Вел."* отвирають кілька окремих відділів. І так, перше місце, з огляду на саму річ, займають: Студії, статті, нариси і ориґінальні дописи; після сього йде другий, головний відділ: Матеріяли і жерела до історії Чина, монастирів і монахів; третий відділ затитулований: Miscellanea, призначений на всячину, хроніку і на біжучі теми; вкінці, четвертий відділ обіймає: Бібліоґрафічні записки.

Отсе короткими словами представлені ціль, програма й обсяг праці нового органу. Якщо його істнованнє не конечне, так безумовно не зайве. Від довгого ряду літ відчувається потреба доповнити сю ділянку нашої науки, в якій йде мова про Чин і його суспільну місію на наших землях. З другого боку сама справа вимагає, щоби згадану прогалину заповняти історичним матеріялом, який дававби сам зі себе много нового та свіжого, а притім справлявби ті неясности, а навіть й хиби, що то, на жаль, переходять з покоління в покоління. А на конець й доля самих матеріялів, передусім рукописних, каже кождому призадуматись над їх ратованнєм. Вони псуються, линяють і коли далі оставиться їх судьбі, безпощадний час готов затерти й слід по них. Не зайвою отже поява й істнованнє *„Записок ЧСВВ."*

Та однак теперішні умовини життя жахом переймають навіть того, що хотівби по добрій воли йти перебоєм злющій днині. Тут бо нема розуміння про конечне й неконечне, корисне й зайве, — тут рішає хвиля сильнійших обставин. Не инші обави стоять і перед очами редакції *„Записок ЧСВВ.“* Вона свідома своїх слабих сил, свідома передусім великих труднощів, звязаних з отсим видавництвом, однак покладає надію на поміч Божу, на заступництво своїх небесних Опікунів, Василія й Йосафата, вона вірить, що й серед широкого загалу своїх і чужих людий зустріне заінтересованнє і прихильність, тому радо приступає з сим випуском до свого наміченого діла.

о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

I. СТАТТІ

Св. О. Василій Великий

(Образ його духової появи)

ДЛЯ КОРАБЛЯ, що пливе по морю, бувають інколи страшні хвилі. Тяжкі хмари затягають небо, виє грізно вихор, море вкривається білою піною, клекоче і реве. Хвилі-гори гонять одна за одною, раз підносять корабель під небо то знов кидають його у безвісти й кождої хвилі грозять пагубою й кораблеви й тим, яких він везе. Однак — сильна і вміла рука керманича може опертися затівам розлюченого моря.

Се образ, яким християнське переданнє залюбки представляє переломові хвилі в історії Церкви, — образ, який, як ніщо инше, вірно малює грізний стан і долю св. Церкви в IV століттю. Лють пекла звязалася зі злобою землі, мудрість світа получилася з силою, хитрість і підступ подали руки власти. І здавалося, що розгукані филі затоплять лодку Христову. Але якраз у тім часі Провидіннє Боже поставило у корабельного стерна мужів, які й святістю й наукою й силою вміли вести корабель і щасливо перепровадити через бурю. На сторожі олександрійської Церкви стоїть Атаназій Великий, — після нього св. Петро. В Єрусалимі править Церквою св. Епіфаній, в Антіохії св. Мелетій, в Самосаті св. Евзевій. На чолі Кесарії стоїть Великий Василій, в Назіянзі боронить Церкви св. Григорій Богослов, приятель Василія, в Севастії св. Петро, в Ніссі св. Григорій, його браття. Руку на кермі лодки Петрової в часі, про який мова (314—384), держить пятьох святих папів.

В тім почеті святих вождів нового Божого Царства одно з перших місць займає св. Василій. Його стать зарисовується на основі своїх часів справді величаво. Історія, так вередлива в оцінці заслуг і скупа в роздаванню титулів, йому однак надала назву „Великого“, спільну з дуже нечисленними, але притім вельми заслуженими одини-

цями. Вже то одно розбуджує в нас цікавість, щоби пізнати ту святу і високу особистість церковної історії.

Крім сього, його духова спадщина так велика й просто безсмертна, його моральний і культурний вплив на віки, зокрема на нашу історію, так широкий і глубокий і трівкий, що пізнати його особу для нас і важно й потрібно. Після сил буду старатися в коротких рисах подати характеристику святого і представити його духову появу в її природних даних тай у надприроднім совершенстві, як вони проявилися в головних напрямах його діяльности. Я свідомий, що за слабе й неповне й тому майже невірне є всьо сказане про того, про якого говорити слів недоставало, мистцеви слова і поетови, св. Григорієви з Назіянзу, а якого слава в віках минулих, як видається, переходить всякі межі слушного й більше голосить, як можнаби „вірити", хотяй на ділі й правдива є й справедлива[1].

Батьки св. Василія.

„Давно вже, каже автор життя св. Моніки, говорив один із знаменитих і глубоких письменників, глубоких мимо сповидної легкодушности: Fortes creantur fortibus et bonis (Горацій). Сильні дають житє сильним, а добрі мають чесних родичів. Св. Письмо виражує се ще красше, бо на його слова падає промінь з гори: „Буде благословений рід праведників" (Пс. CXI, 2). Справедливі родять дітей, що гідні є Божого благословенства[2]." І справді, якщо розглянемося в історії святих, побачимо, що сподобалося Богови хоч не стало, всеж таки в многих випадках приняти висше згадану правду за одно з правил, після якого й устроїв дорогу святих до їх високих цілей. Знаходить воно знамените потвердженнє і на св. Василію. Його рід, під оглядом дочасним і духовим, був дійсно родом сильних і святих.

Рід батька як і матери був „голосний із військових, двірських та горожанських достоїнств, та звісний богатствами і майном і високими престолами і розголосом вимови; але далеко славнійший він побожністю, ревністю за віру і великими подвигами за Христову справу[3]."

Прародичі по батькови, дідо й бабка св. Мокрина, учениця св. Григорія Чудотворця, 7 літ жиють на вигнанню за імя Христове, де Бог чудесно їх прокормлює[4], а підчас переслідування Максиміна „за визнаннє Христове майно св. Мокрини і її мужа прилюдно розпродують.[5]"

[1] Гл. *Migne*. PG. XXIX. Praefatio p. CLXXVII. n. 2.
[2] *Ks. E. Bougaud*. S. Monika, Lwów 1910. ст. 14.
[3] *J. Garnier*. III. p. XXXVIII. n. II.
[4] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. In laud. Basil., n. VII. VIII.
[5] *Greg. Nyss.*, Vita Macr., p. 178, 191. У *Garnier*'a III. p. XXXIX. n. III і IV.

Сам батько святого, на імя Василій, злучив „знамениті чесноти з прекрасним і великим образованнєм та вимовою... Прославився він в публичнім життю і з великим розголосом учив вимови в Понті. Але святістю життя став іще славнійшим так, що мабуть тільки син його Василій у сім його перевисшав. Його віра умолювала чудеса[1].“

Такою самою славою були вкриті батьки св. Василія по матери. Дідо по матери майно і життє віддав за Христа[2], а св. Еммелія, мати святого, після свідоцтва Григорія з Назіянзу, „тим була між жінками, чим Василій між мужчинами[3].“ І не дивно, що з такого благородного коріння повиростали так прекрасні парости: св. Мокрина, старша сестра святого, св. Григорій Нісейський і св. Петро Севастійський, його браття.

По своїх отже родичах і в нутрі своєї рідні одержав св. Василій не лише цілий засіб знаменитих, фізичних прикмет, на які зложилися цілі роди і покоління святих, отже знаменитий, природний підклад високого морального розвою, але передусім пребогаті традиції морально-релігійні, так живі і так близькі часам апостольським. Сам св. Отець підчеркує велике значіннє для себе домашних передань і виховання. „Який світлійший доказ нашої віри, пише він до Новокесарійців, як те, що ми виховані блаженною бабкою, що з поміж вас вийшла? Маю на думці сю пресловуту Мокрину, яка вивчила нас наук преблаженного Григорія; всьо, що до неї заховалося в безперервнім переданню і памяти, то й вона сама зберігала і нас, іще дітей, учила й образувала правдами побожности[4].“ А в своїй апольогії проти Евстадія каже: „Хоч инші мої справи гідні сліз, у тім однім смію похвалитися в Господі, що я ніколи не мав блудних гадок про Бога... Се пізнаннє про Бога, яке я в хлопячім віці отримав від блаженної матери моєї і від бабки Мокрини, я заховав в моїм серцю, хоч і воно розвивалося[5].“

Був се цвіт, виплеканий на дуже благороднім пни. Соки, що плили в його крови і ворушили його серцем, мимоволі підготовлювали святого.

Природні, фізично-духові прикмети.

Але звернім вже око на образ святого і пригляньмося зверхньому його виглядови.

Святий Василій був високий ростом, його орґанізм був правильно і сильно збудований. Заки його не винищили покута і праці, визначався

[1] *J. Garnier.* III. p. XXXIX.
[2] *Ibid.*, p. XXXVIII. n. III.
[3] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. in laud. Basil. n. X.
[4] Ep. CCIV. 6. p. 168.
[5] Ep. CCXXIII, 3. p. 184. Cf. De iudicio Dei, n. 1.

він красою, в якій не уступав нікому[1]. Анонімна рукопись, захована у ватиканській бібліотеці, прекрасно описує стать Василія. „Василій Великий був ростом стрункий, простий, худавий, краска його смуглява, лице дещо бліде, ніс правильний, брови вигнені дугою і стягнені, задумчивий, на лици не много зморщин, а й вони гладенькі, щоки подовгасті, виски трохи запалі, борода довга, волос сивавий[2]."

У сім тілі мешкала велитень-душа, ingens anima. Була се природа гнучка, всебічна і дужа, ум проникливий, як виражається св. Григорій Назіянський[3]. В 16 році життя, по скінченню своїх наук в Кесарії, „всесторонним знаннєм зрівнався він з своїми вчителями, а перейшов ровесників. В короткім часі між усіми зеднав собі розголос; як перед народом, так перед вельможами міста яснів він більше образованнєм як віком, більше повагою своїх обичаїв як образованнєм. Бесідник між бесідниками навіть перед катедрою вимови; фільософ між фільософами вавіть перед дипльомом з фільософії; а що найбільше священик христіянам іще перед священством[4]." Так описує духовий стан св. Василія, в перших роках його позадомашнього образования, великий приятєль і вірний свідок життя, св. Григорій Назіянський.

Як великою була його память вказує легкість, з якою посів ціле тодішне знанне, як рівнож і ся обставина, що в пізнім віці він з великою свободою послугується скарбами клясичної літератури[5].

Як живою, образовою і рівномірною була його уява вказують його письма, повні образових зворотів і порівнань, вказує живий, викінчений і дивно гармонійний стиль.

Не менше великою була й воля святого. Присвічувало їй полумя його великого духа, збогаченого вже в ранних літах цілим засобом правд христіянської фільософії. Майже від колиски видить він біля себе високі постаті святих, що за Христа терпіли переслідуванне. Так само від перших хвиль дитинства є він практично введений в тайни христіянської аскези і знає вірно співділати з ласкою. Щож дивного, що він знаходить у своїм нутрі так богаті засоби енергії і сили, що через час свого життя не знає блудних огнів, але заєдно остає під промінням євангельського світла, що його воля, серед найбільших жертв, найтяжших проб і переслідувань, остає незмінною, подібна до скелі, об яку розбиваються розгукані филі моря і знеможені назад завертають?

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII.
[2] *Baronius* ad an. 378; у *Garnier*'a III. p. CLXI. n. II.
[3] *Greg. Naz.*, Or. funeb. p. 84 86.
[4] *Тойже.* Or. XLIII. n. 13.
[5] Порівн. його: *Πρὸς τοὺς νέους.* У *Garnier*'a II. 92.

Темперамент святого має сильну холєричну закраску. Цілу його появу ціхує надзвичайна повага, незмінний спокій, панованнє над собою і „під кождим оглядом бездоганна правота", як каже св. Григорій з Назіянзу. З природи не є він вправді говіркий, жартівливий, двірський у гречности, але в товаристві ніхто від нього не є більше чемний, в розмові більше зручний, в дотепах більше бистрий[1]. В бесіді — повільний і звичайно більше заглублений у своїх думках; якщо кому противиться чи перечить, робить се просто і щиро, але притім дуже сердечно; його усміх потвердженнєм і похвалою, його мовчанка — пересторогою чи доганою[2]. В зачатім ділі і сповнюванню обовязків приязни характеризує його вірність, природність і глубоке чуттє. Але мимо сего не є се вдача наклінна до мелянхолійности. Про се вимовно свідчать його листи, що визначуються веселим, бодрим настроєм, високо виробленим дотепом, а заразом глубоким відчуттєм краси природи. — В цілім життю ціхує його вкінци, попри дивну ясність і глубокість ума, велика підприємчивість і видержність в діланню. Очевидно, се каже нам припустити відповідний підклад і нахил в його природі, сотвореній до діла. Та при тім усім слідна у нього, певного рода, несміліть і повздержність в діланню. „Василій, каже Allard, здається, був із числа тих людей, що виявляють непохитну відвагу, коли чуються морально зобовязаними ділати, але без приказуючого обовязку не рішаються вийти зі самоти, в якій знаходять радощі[3]."

Так в загальних чертах представляється тілесно-духова картина святого Василія, сей природний підклад, на якім розвинувся його характер.

Психічна фізіоґномія святого.

Якщо знова приглянемося психічній фізіоґномії нашого святого Отця в його останніх літах, коли то Христовий образ в його душі дозрів і виповнився, виринає перед нами стать так дужа, так не земська, так розсвітлена небесними сяєвами, що мимоволі хочеться повтаряти за св. Єфремом: „Вибраний сосуд царський", „Vas regni electum[4]."

Неміч тіла. Вправді, великі покути, надмірні праці за славу Божу і для добра св. Церкви, дуже тяжкі недуги — під конець майже зовсім винищили його орґанізм. В 44 р. життя, 4 роки перед смертю,

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 64.
[2] Порів. *P. Allard*, ст. 153, 154.
[3] *Тамже.* ст. 153.
[4] Monum. Eccl. graecae III. 58. У *Garnier*'a III. p. CXXIII. n. IV.

щоби пояснити як великою його недуга, покликується на звичайний стан здоровля. „В якім стані найшов нас Ізаак, чоловік праведний, пише він в листі до св. Евзевія з Самосати, сам тобі ліпше розкаже. Хоч правда, язик його нездужає описати живо того, що я в більшій мірі перетерпів; так тяжкою була недуга. Однак в приближенню може догадатися сего, хто тільки мене хоч трохи знає. Бо якщо я був слабший від тих, про яких житте вже страчено надію, тоді, коли видавалося що я здоров, то можна звідсіль пізнати, яким я був в хоробі[1].“ І справді, два роки пізнійше була се радше тінь а не орґанізм живого чоловіка. „Лихорадка так винищила моє тіло, що видалося чимось тоншим від мене, себто я сам від себе самого. Крім сего пропасниця чотири дні більше чим двайцять разів мене ймалась. А тепер хоч здається, я й вільний від лихорадки, то однак я такий знеможений, що у тім нічим не ріжнюся від павутиння[2].“

Але зате дух його зріс і розвинувся і прибрав розміри велитня. Велика неміч тілесна ніяк не пригасила вогня його сердешної любови, не спинила його письменницької праці, не перервала листування, не перешкодила його широкій і невпинній діяльности пастирській, для якої межами були границі світа.

Фарактористика творчости ума.

Але пригляньмося подрібно чертам його психічної фізіоґномії.

Всесторонність інтелектуального образования. В 26 р. життя (з кінцем 355 або з початком 356 р.) покінчив св. Василій свої студії і вже тоді мусів св. Григорій прирівнати його до корабля виповненого вщерть, бо осягнув границі, які при тодішнім знанню людина була в змозі осягнути. Він обняв і поглубив ціле тодішне знаннє, а зглубив з відзначеннєм. Кождий предмет посів так, неначеб у тім однім був знатоком. Лучилася в нім дивна пильність з надзвичайною бистрістю і не легко було розріжнити, в чім з тих двох був більше гідний подиву. У вимові не мав собі рівного; його бесіда дихала вогнем, хоч його обичаї були цілком ріжні від обичаїв реторів. Клясичне образованнє і знаннє граматики в усіх їх напрямках посідав совершенно, як се слідне і в пізнійших працях. Всі части фільософії сталися його власністю і лекше було, після слів св. Григорія, вибристи з невихідних криївок лябіринту, як вивинутися з сітий його бесіди. Не занедбав також астрономії, ґеометрії і математики, але з них лише тільки зачерпнув, кілько йому було потреба, щоби свобідно посвятитися фільософії й остоятися перед за-

[1] Ер. CXXXVI.
[2] Ер. CXCIII.

кидами тих, які сим наукам посвячувалися. Вкінци, знаменито і глубоко посів штуку лікарську, яка вже задля частих недуг була йому потрібною[1].

З таким засобом духового образования вступав св. Василій в життє. Та було се тільки листє, що мало прикрашувати дерево і хоронити овочі. Коли в св. Хрещенню і Миропомазанню освітила його розум ясність Божої правди[2], він „немов із сну пробудився і підніс очи на чудове світло євангельської правди і побачив безхосенність мудрости князів сего світа і гірко оплакуючи своє марне життє минувше забажав віддатися науці, яка ввелаб його в тайни віри[3].“ Що за тим пішло, нам звісно. Він роздає ціле своє майно, йде на пустиню, віддається острому аскетичному життю і глубоким студіям святих книг. І на яку височінь піднесла його Божа ласка, як розвинула і перемірила його ум віра Христова, вказує його пізнійша діяльність.

Напрями духової творчости. Якщо возьмемо до рук його „*Ἠθικά*“, правила вузші і ширші та аскетичні бесіди, знайдемо в них святого аскету, натхненого провідника душ і монашого законодателя.

Якщо читати мемо його бесіди-гомілії, то бачити і чути будемо клясика-бесідника, а передусім апостола, якого серце горить святим огнем. Слово в устах св. Василія є сею потугою, якою він володіє над душами. Ним він учив, поривав до доброго, розвівав затіви і підступи єретиків. Проповідь була печаттю і оруддєм його апостольського уряду[4]. А завважити треба, що є він, як каже M. de Broglie „першим бесідником, якого має Церква. Перед ним Атаназій промовляв до борців віри як вождь, що веде в вилім; Оріґен доґматизував перед учениками. Василій перший відзивається завсіди і перед всякого рода людьми словом природним і глубоким, а його краснорічиву мову ніколи не зменшує ні простота ні сила. Нічия вимова — більше краснорічива і більше не відгомонює споминами клясицизму над його бесіди, а однак жадна не пливе гладше з під руки, не розвивається більше природно і не є більше доступна для всякого степення умового розвитку. Його наука приготовила йому скарбницю заєдно отверту, з якої повними жменями черпало його вітхненнє для потреби дня. І задля сеї то, собі питомої, легкости, заразом блискучої і популярної, не може йти з ним в порівнанє його співученик Григорій... У Григорія виступає часто ретор, а завсіди поет, у Василія говорить тільки бесідник[5].“

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. 23.

[2] Про час хрещення порів. *J. Garnier* III. p. XLIII. n. II.

[3] Ep. CCXXIII. 2.

[4] Порів. *P. Allard.* p. 190.

[5] L'Eglise et l'Empire romain au IV siècle. т. V. 190.

Якщо дальше будемо вглублюватися в його богословські твори, то перед нами виступить знаменитий богослов і Отець Церкви, вірний свідок і неустрашимий сторож передання, а також глубокий мислитель. Якщо кинемо оком, каже висше згаданий автор, на сі його твори, то чуємо, щоби так сказати, себе на повнім морю фільософії. Плятонізм, періпатетизм, еклєктизм Олександрії, всі ті відміни метафізичної думки старини є наглядно присвоєні і приявні перед духом писателя; на кождім кроці запозичені тут ідеї, пояснення, определення[1]." А вже в листах своїх святий незрівнаний. Тут не знаємо, що подивляти, чи вірність і благородність, з якою підтримував дружні зносини, чи ріжнородність змісту чи глубину гадок чи важність і великість справ, які в листах обговорює, чи захоплюючу красу форми чи може його прекрасну душу, яка наскрізь із них пробивалася.

Знаменні черти творчости. На всіх сих напрямах інтелєктуальної діяльности витиснена печать його великого ума. Є се передусім ум творчий, що не лише пасивно приймає правду, але вміє її зробити своєю, свобідно обертатися в світі думки, самостійно і легко нею орудувати і творити нові діла. Знаменними чертами його творчости є глубокість гадки, бистрість і легкість вгляду, з яким будьто пронизує скриті тайни св. Письма, будь винаходить і розвиває свої докази, чи знова розвязує -софізми єретиків, та ясність і желізна послідовність розумування. Але що ще більше характеризує його, то сей правдиво фільософічний наліг, що був ділом ласки в умі святого і позволяв йому всі прояви і зміни від найдрібнійших до найбільших видіти і оцінювати в їх лучности і відношенню до послідньої причини. Тим також, що ум святого в своїй діяльности був піднесений і ублагороднений ласкою, його творчість не є холодною працею проникливого розуму, але має знамя високої віри, побожности, уміркування і любови.

Приктети форми. В зверхній формі св. Василій є справді кляси-ком. Мова його пливе льоґічно, гладко і звучно; очерки повні, рівномірні і заокруглені. Дивне богатство образів і порівнань, рівнож клясичних і своєю добірністю і викінченнєм і ріжнородність та новість висловів знаменують його стиль. Повно в нім живости, що проявляється частою зміною фіґур і діяльоґічною закраскою, много тут дотепу, а притім велика ядерність і гнучкість слова і природність.

Осуд сучасних і старинних критиків. „Не лише змістом славні письма св. Василія, пише Garnier, вони славяться також елеґанціею мови, милозвучністю, ясністю, неімовірною силою переконуючою,...

[1] *De Broglie.* Тамже 230.

і дивною легкістю краснорічивости без всякого сліду штучности[1]". Се голос новійших часів. Що думала старинність, говорить нам великий старинности знавець, учитель святого, Лібаній. Він отримав був лист від св. Василія; його відчитано прилюдно в добірнім товаристві. Який випав осуд, говорить Лібаній в листі до св. Василія: „Мовчки, пише він, я прочитав цілий лист і з усміхом та радістю сказав: „Ми побіджені!" А вони мене питали: „В чім ти побіджений? І побіджений — чому не сумуєш?" Яж відповів: „Побіджений я красою листів, а побідив Василій. Сей чоловік — другом мені і тому радію." По сих словах вони захотіли судити про побіду із самого листу. Читав Аліпій, а прочі приявні слухали. І видано осуд, що я не минувся з правдою[2]."

Той сам ретор, на свою просьбу, отримав був від святого його бесіду проти піянства. В новім листі висказує свій осуд: „Чи живеш в Атенах, Василіє і призабув на себе? Сини Кесарії сего не могли слухати. Мій язик не привик до сього, але ударений новістю вислову, немовби я ходив по круговоротних височинах, говорив до мене, вітця: „Отче, ти сього не вчив; Гомером сей чоловік, ба Плятоном, ба й Аристотелем, ба Сузарієм, якому ніщо не тайне[3]."

Як далеко перейшов св. Василій сучасних висотою свого духового розвитку, вказує вплив його творів на тодішний світ образований. „Що нині радістю, — свідоцтво се св. Григорія з Назіянзу, — на яких небудь сходинах? Що розривкою на пирах? Що втіхою на прилюдних площах? Що по церквах? Що для князів і приватних? Що для тих, що одинцем перебувають і сих, що жиють у згромадженнях? Що для тих, що відсунулися від справ світа і сих, що віддаються життю прилюдному? Що для тих, що займаються науками світськими і сих, що посвячуються нашій науці? — Одна втіха й ся загальна й превелика: — його письма й вироби. Для письменників по нім вже не має матерії й вимови. Мовчать старші твори, що лише пояснювали Боже слово; розголошуються нові діла — й сей між нами уходить за найбільш образованого, хто письма його як найліпше розуміє, часто має на устах та голосить їх другим. Він один іменно вистарчає для студіюючих, щоби набути образования[4]." — Сі слова так характеристичні належать до вірного приятеля і сучасника св. Василія, якого пережив на яких 12

[1] *J. Garnier* I p. III.

[2] Ep. CCCXXXVIII. ст. 248.

[3] Ep. CCCLV. Хоч *Garnier* [III. ст. CLIX сл.] сумнівається о автентичности кореспонденції між св. Василієм і Лібанієм для причин внутрішних, є вона однак свідком осуду старинности.

[4] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 66.

літ. Виголошені в столици архіепархії, в Кесарії, як перед дібраними слухачами так і перед чисельною товпою, що була свідком сучасних подій. І хоч наведене свідоцтво носить на собі очевидне пятно бесідничого образования, його однак зміст вимовно свідчить про превеликий вплив, який мали твори св. Василія на тодішний світ образований.

Таким является ум великого Отця нашого і такою є ріжнородність напрямів в його діяльности; так представляються головні черти його творчости і прикмети форми, що була втіленнем його великих гадок і виразом клясичної гармонії його сил.

Характеристика діяльности волі.

Але св. Василій писав принагідно. Його гомілії були тільки середником в його пастирській діяльности. Апольоґетичний твір „Проти Евномія“ написав тільки тому, що „ворог правди, найшовши податні собі знаряддя, хоче впровадити заперечення Божества Єдинородного[1]“ і мабуть на просьбу братів по званню, монахів[2]. Инше діло, „під кождим оглядом гідне знання і ґенія св. Василія[3]“, „Про святого Духа“ завдячує свій початок раді щирого приятеля св. Отця, Амфілохія, епископа іконійського[4]. Ціла його письменна творчість є другорядним проявом його психічної появи і тільки в діяльности волі знаходить належне поясненнє.

На першім місци і головно св. Василій є мужем діла і в його воли мусимо шукати його геройства і справдішної великости. Його іменно воля під впливом ласки приймає так великі розміри, так широкий і далекий зачеркує собі круг ділання, вирівнує так премногим і ріжнородним заняттям, показує таку силу, а притім таке всесторонне і стале совершенство, що справді сею якраз стороною своєї духової фізіоґномії заслужив собі на імя „Великого“. Хотіти намалювати повний образ проявів його волі, се рішучо переходить межі сеї праці. Проте обмежуся до головних черт і якби витичних, в яких проявлялася воля св. Василія.

Принципи надприродно-моральної діяльности. Якщо перебіжимо його твори аскетичні і близше приглянемося його життю, побачимо, що принципи, які лежать в основі його моральної діяльности, є дуже упрощені, але такі, що на них можна було двигнути небосяжну будову.

---

[1] Contra Eunom. I. 1.
[2] Cf. *Garnier.* p. LXI. n. VII.
[3] *P. Allard.* 199.
[4] Cf. *Garnier.* p. CXXIX. n. VI.

Першим і підставним принципом морального життя у св. Василія була: Ціль всего сотворіння і життя Бого-Чоловіка на земли — слава Божа. „*Μονότροπός ἐστι ὁ τοῦ χριστιανοῦ βίος, ἕνα σκοπὸν ἔχων, τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ*[1]“. „Одностайним є життє християнина й одну має ціль — Божу славу.“ І знова: Любити Бога, се „понад силу й заєдно змагати душею до волі Божої, з ціллю й жаждою Божої слави.“ „*Τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἀεὶ τὴν ψυχὴν ἐπκτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ δέλημα, κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης*[2].“ До сеї то основи він заєдно повертає в своїй аскезі словами нераз дуже сильними[3]; до неї відносить і звертає духовну працю тих, що поручилися його проводови[4]; її держить сливе не завсіди перед очами слухачів і читачів у своїх гоміліях, проповідях і письмах, — а тоді відповідно до ціли проповіди представляє її в формі більше потягаючій — як життя вічне[5]; її підряджує ціле своє ріжносторонне життя, всі свої геройські зусилля, поводження, — радість і терпіння. Була то ґранітова скала, в яку глубоко були впущені підвалини святині будованої в його душі рукою св. Духа, або красше був то воздух, яким дихала грудь святого, черпаючи житте.

Практичним втіленнєм сеї основи цілого духовного життя, її підметовим виразом в душі святого, а заразом душею і вершком святости була для нього заповідь любови Бога й ближнього, що є „чимось найбільшим із усього, що представляє християнина в його сути“, „*ἡ μείζω; πάντῶν ἀγάπη, ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν χριστιανόν*[6].“ — Одинокою дорогою до неї — Божа воля, бо знаменним любови Бога є „хоронити Його заповіди для Його слави“, „*τὸ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατὰ σκοπὸν τῆς αὐτοῦ δόξης*[7],“ і сей є „горіючий духом“, „хто з горячою готовістю і ненаситною жаждою й нелінивим стараннєм сповняє волю Божу в любві Ісуса Христа[8]“ й радість в Господі на сім залежить, щоби „тішитись тим, що діється після наказу Господнього для Божої слави[9].“ — Одиноким способом — пізнати й іти й наслідувати Христа.

---

[1] Reg. fus. tr. XX. 2.

[2] Reg. brev. tr. CCXI.

[3] Нпр.: Serm. de ascet. disc. 2; Moralia: R. VIII. c. II. VI; R. LXX. c. XV. XXVIII; R. LXXII. c. III; R. LXXV. c. I; R. LXXX. c. XXII; Reg. fus tr. V. 3; Reg. brev. tr. CXCIII; CXCV; CXCVI; CCXXIII; CCLXXVI; і т. д.

[4] Reg. fus. tr. Proem. 1; Ep. XXII 2. 3.

[5] Гл. *A. Kranich* ст. 20—25. — Порів. De Bapt. I. c. II. nn. 25. 26.

[6] De fide. 5.

[7] Mor. R. LXXX. c. XXII.

[8] Reg. brev. tr. CCLIX.

[9] Ibid. CXCIII; гл. ще: Moral. R. IV; R. XII. c. IV; Reg. fus. tr. V. 3; Reg. brev. tr. CCXIII. і т. д.

„Ціллю християнства — наслідуванє Христа після міри Його людської природи, відповідно до звання кождого". „*Οὗτος ὅρος χριστιανισμοῦ, μίμησις Χριστοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐναθρωπήσεως κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἑκάστου κλήσει*[1]."

Ось головні підвалини духовної праці св. Василія.

Вся його великість у тім, що чиста віра не лише в подвигах його волі, але також і в його розумі, що до свого обєму і що до глубини, всесторонно торжествувала. Ціла ориґінальність і ціла ґеніяльність св. Вітця — як видається — на тім залежить, що він так глубоко вмів проаналізувати ціле житє надприродне, так ясно порозумів властиве місце, яке кождий з чинників сущних духовного життя в нім займає, а притім не вніс в аскезу нічого субєктивного, людського, але потрапив зберегти сувору предметовість і заховати всеціло ненарушений євангельський характер[2].

І як розум святого по мистецьки відзеркалив цілий плян євангельського совершенства, начеркнений Христом, так і його воля по геройськи співділала з ласкою Христа, в будові святині життя надприродного.

Представити форми, які прибрала передусім любов в душі сего Серафима, переходить границі праці. Постараймося однак дати їх начерк, хотьби дуже загальний.

Любов Бога. Цілий зміст надприродного життя для св. Василія — після сильного вислову св. Павла, що став його власністю — се звершати „цілу правду любови в Христі[3]" або інакше: „се віра оживлена любовю[4]." Природною основою любови Божої — се характер сотворіння, сущний чоловікови. „Вже длятого одного, що ми від Нього сотворені, ми винніби понадмірно Його любити й у любві Ним радіти й так безнастанно тямити на Нього, як на своїх материй немовлята[5]." Як кожде животне до життя, як око природно стремить, щоби видіти, так і чоловік з природи стремить до Бога й Його любови. Й тому „брак любови є для душі злом із усіх найбільш невиносимим[6]." — І ся то іскорка, вкинена рукою Творця в природу святого, перемінилася в пожежу, коли могучий порив ласки потягнув його до геройських подвигів у монашім життю. Його душу передусім захопили „ніяк невисказані й невимовні блиски Божої краси, яких не розкриє бесіда

[1] Reg. fus. tr. XLIII.
[2] Гл. *J. Wittig.* Leben, Lebensweisheit u. Lebenskunde... ст. 633—638,
[3] Reg. fus. tr. IV.
[4] Mor. R. LXXX. c. XXII.
[5] Reg. fus. tr. II. 2,
[6] Ibid.

ні не почує ухо", „перед якої славою й проміння ранної зорі й ясність місяця й світло сонця є чимось гидким і більше віддалені від правдивого світла як чорна, непривітна й безмісячна ніч — від преясного півдня[1]." Се світло Божої ласки розкрило перед його духовим оком сю „прещасливу Природу, незмірне Добро, Предмет гіден любови всього розумного сотворіння, захоплюючу Красу, Початок всього, що є, — Жерело життя, духове Світло, недоступну Мудрість[2]."

„Жадний оглядати сю правдиву Красу, нею полонений і розмилуваний у небесній і преблаженній любові забув на рідних і другів, забув на дім і всі добра, забув вкінци й на тілесну потребу їсти й пити, щоби поринути в Божій чистій любві[3]." „Через пильну й витревалу контемпляцію величі Божої слави й Божих совершенств і через безперервну пригадку на добра собі уділені Богом", його серце розгорілось „могучою жаждою подобатися Богови", — „бажаннєм ненаситним, великим, незмінним[4]." Його ум потонув у безустанній памяти на Божу присутність, у розважанню Божих діл і дарів, у прославлюванню та в піснях подяки Божій доброті[5]. Се рівночасно було для нього наймогутнійшим орудником викорінити всьо непорядне зі свого серця, осягнути чесноти, одержати високі ласки й дійти на вершок святости, до совершенної любови Бога[6]. Звідсіля також й се „безперервне й понад сили змаганнє його душі сповнити волю Божу, з ціллю й жаждою Божої слави."

А які великанські прибрало воно розміри й до якого піднеслося геройства, знаємо з його життя. Стовп огня, що лучить землю з небом се велична, але правдива характеристика св. Василія.

Любов ближнього. Другою стороною його любови до Бога, була любов ближнього, зокремаж любов до Христової Обручниці, св. Церкви. Стала вона в нього пристрастю. Вона поглотила ціле його життє, витиснула на нім своє незатерте пятно й надала йому специфічну фізіоґномію. Їй посвятив він свою науку, свій монаший, затишний куток, який так дуже полюбив, свій час, своє здоровлє, свою славу й всі сили своєї душі. Вона була причиною його недуг, вона витискала слези з його очей і проганяла сон з його повік[7].

---

[1] Ibid 1.
[2] In Hexaëm. I. 2
[3] In Ps. XLIV. 6.
[4] Reg. brev. tr. CLVII.
[5] Reg. brev. tr. CCII.
[6] Порів. Reg. fus. tr. V. 2. 3.; Moral. R. LXXX. c. XXII.; Reg. brev. tr. XXXIV. і т. д.
[7] Гл. *Greg. Naz.* Or. XLIII. n. 42.

Зединенне з Христом. А вжеж характеристичною ціхою його любови було зєдиненнє з Христом. Правило LXXX *τῶν Ἠθικῶν* зі своїми 22-ма главами, се неначе радісна пісня слави містичній злуці душі зі своїм Головою. — В його свідомости стоять так ясно всі Богом обявлені привілеї й титули, до яких має право той, хто є віткою божественної виноградини, а кождий з них є для нього великою дійсністю, якої і вартість і послідовність й обовязки він глубоко розуміє і всеціло реалізує. Дійсність і глубина містичного зєдинення з Христом, як передали нам їх євангелисти й апостоли, совершенно виразилася в його розумі й в його волі, бо обявленнє було одиноким жерелом, з якого просто черпав він свою соняшну, надприродну мудрість і одинокою скалою, на якій з геройськими зусиллями будував свою святість.

Хто лише трохи запізнався з його аскетичними творами, зі змістом проповідей, з його листами, для того ясним, що євангеліє, що наука Христа, примір Христа, ласка Христа — словом Христос є *A* і *Ω*, початком і кінцем духовного життя, — тим, в чім реалізується слава Вітця небесного й до чого зміряє всьо діланнє св. Духа. Сама Пресв. Евхаристія — се не лише таїнственний знак і жива, Богом установлена памятка нескінченої, діяльної любови, іменно послуху Христа аж до смерти а смерти на хресті нашого ради спасення, але й тайною якби питомою й актом характеристичним стану любови. Приготованнєм до її приняття має бути пізнаннє й свідомість нескінченої любови Вітця і Сина, якої річевою памяткою Пресв. Евхаристія; настроєм, з яким треба до неї зближатися, має бути успособленнє, подібне до настрою того, який говорив: „Любов Христова наглить нас;“ наслідком же в душі сего, що причащається, винна бути знова любов, щоби він „жив не собі, але тому, що для нього вмер і воскрес“ (II. Кор. V, 14. 15.) і щоби тим способом всі зросли в одно тіло в Христі[1].

Не дивно отже, що святий дрожить за славу Христа, що можливість статися нечестю для Нього прошиває його трівогою й витискає зізнаннє: „Коли над тим (над доказами Божої любови до чоловіка) застановляюся, — щоби сказати те, що чую — переймаюсь грозою й попадаю в страшну задуму. Боюся, щоби відпавши від Божої любови ізза легкодушности або заняття марницями не стати соромом і закидом для Христа. Бо лукавий, що нас тепер через світові примани старається довести всіми способами до непамяти на нашого добродія й на нашу погибель, на нас ударяє й нас топче, — він на глум Христови оберне нашу буту і чванитисяме нашим непослухом і відступством; він і не

[1] Moral. R. XXI. c, I—III.; Reg. brev, tr. CLXXII.

сотворив нас і не вмер за нас, а однак найшов собі в нас вірних послідователів у непослусі й погорді Божих заповідей. Сей глум над Господом й ся самохвальба ворога видається мені тяжшою від мук пекольних: дати іменно ворогови Христа предмет чванитися й нагоду виноситися понад того, що для нас помер і воскрес[1]."

Наслідування Христа дорогою. Й на сі то верхи совершенства знав св. Василій одну дорогу, — наслідуваннє Божого Сина в Його людській природі.

Ще в молодім віці, між 18—23 р. життя, коли то ні печать хрещення ні миропомазання не перетворили ще його душі, серед розгару й приман інтелєктуального образования в Атенах, для нього, після слів св. Григорія, одна „річ була велика й велике імя — бути й називатися христіянином[2]." Колиж у св. Тайнах Христос вщіпив його в своє містичне тіло й на душі його витиснув печать борця Христового, коли він почув поклик свого вождa й царя, тоді всьо покинув, щоби станути під стягом Христа й ділити з Ним ціль, труди й надгороду, тоді одно стало метою його зусиль, відтворити образ Ісуса в собі: „Якщо Христос нам життєм, то слідно, щоб і мова наша було про Христа й кожда думка й діло наше були залежні від Його заповідий і душа наша винна уробитися після Його взору[3]." Головним мотивом для нього й першим зі способів набути як покору так загалом усі инші чесноти — се примір Христа[4]. Його *„'Нθικὰ"*, се кодекс життя надприродного, се ніщо инше, як зісистематизована аскеза євангелія. А кожда зі сих Божих засад є для нього нормою, опреділеною Божим мистцем, після якої він, черта по черті, різьбить образ Христа в своїй душі.

Кожде зі сих правил се не лишень рада, — щось, що можна приняти або й ні, але свята заповідь, для захованнія якої не потреба ні мотивів ані заохот а вистарчає се, що вона вийшла з уст Господніх. Кожда є для нього обовязком, який накладає любов.

Який ясний промінь кидає на сю сторону дух. життя св. Василія LXV правило *τῶν 'Нθικῶν*. Вдивлений в послідні хвилі свого Божественного Вчителя, заслуханий в слова, які Він великим голосом проголосив з хреста: „Отче, в руки Твої віддаю духа мого" (Лк. XXIII, 40), — він, як канон аскетичного життя, кладе молитись у хвилю скону про те, що потрібне. А як глубоко врізалися сі черти в його душу, вже з того слідно, що послідним словом, яке тут на землі вимовили його

[1] Reg. fus. tr. II. 4.
[2] Or. XLIII. n. XXI.
[3] Ep. CLIX. 1., порів. також Ep. II. 1.
[4] Reg. brev. tr. CXCVIII.

уста, було послідне слово Ісуса на хресті. „Він (св. Василій) наконець зі словами на устах: „В руки Твої передаю духа мого“, — віддав радо душу серед хору ангелів, що мали його супровожати[1].“

Тай якими кроками велитня йшов святий по сій дорозі мимо опору природи й тяжких боротьб[2] вказують на се і початки монашого життя і свідоцтва його самого, поміщені в листах чи аскетичних письмах і над усе осягнений ідеал морального совершенства або радше подібности з Христом.

Так представляються головні витичні й основи в діланню волі св. Василія.

Якщо знову звернемо наше око на подробиці і придивимося його відносинам до себе, до ближнього, до Бога, всюди побачимо його рівним собі, справді великим.

Василій у собі. Вірність на поклики ласки. Передусім подивляємо в нього велику рішучість і геройську вірність, з якою він відповідає покликам ласки.

Вихований пильно і суворо в родиннім кружку, в якім не лишень християнське життє, але й совершенство посунене до геройства, було традиційним, — він завсіди беріг чистий і несплямлений характер, завсіди остав вірний Богови. Підчас його наук у Кесарії вже ставить його Григорій з Назіянзу взором для других і не вагається вже тоді назвати його „для християн священиком іще перед священством.“ Через час знова студій в Атенах, як виразно свідчить той сам Василієвий друг, „для них обох одно було метою й стараннєм, — здобути чесноту й жити після надій будучих і так себе вести, щоби перед кінцем життя вже з нього вийти.“ Й ті самі Атени, які для других були смертоносні, їм не лишень не принесли втрати, але й скріпили та розвинули віру[3].

Однак се не було ще життє святого. Противно — якраз по повороті з Атен його душа показалася чуткою на солодкі але вбійчі пестощі пустої слави. Голосне ймя, з яким вертав зі студій, пильні заходи ріжних городів, щоби мати його вчителем на своїх високих катедрах, — повага перед достойниками горожанськими, широкий вплив, оплески за його блискучу вимову тай знання, далекий розголос та слава, — все те недодатно вплинуло на його молодечий ум. Зорке й досвідне око св. Мокрини, — каже св. Григорій Ніський, бачило, як „він гордів своєю

---

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. LXXIX.

[2] Гл. Ep. II. 1. і Ep. VIII. 1.

[3] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 20, 11.

вимовою та знаннєм", „як легковажив усіх тих, що стояли високо гідностями, — ставляючи себе в своїй буті понад достойників міста[1]."

А однак се був якраз час, в якім несподівано, нагло, з „неймовірною скорістю", після вислову св. Григорія з Нісси, — відбувся переворот і переміна в душі св. Василія. — Тою, що звернула ум, серце діяльність святого там, де він мав стати дійсно героєм і вкритись славою з неба, якої проміння освітили кінці землі й обняли віки, — була, великого брата сестра велика, та сама св. Мокрина. Її слово просте отверте, ясне як світло євангелія, й переконуюче як його глубини, — оживлене ласкою й скріплене її життєм, в його яснім умі й у серці широкім найшло податну почву. По коротких хвилях боротьби між світлом і темрявою, між тихими а могучими потягами ласки і першими успіхами світа наступає в його душі зміна, круговоротна зміна. Її описує сам святий, а в словах його наскрізь просвітлюється, як могутні приливи світла й тепла Божого в той час ворушили його душею. „Посвятивши, каже він, так много часу марнощам і зуживши ледви чи не цілу молодість, щоби довгим а марним трудом добути науки мудрости осудженої Богом, я пробудився вкінци немов із глубокого сну; я побачив чудове світло євангельської чесноти; я пізнав безхосенність й пустоту мудрости князів сього віка, що проминають й гинуть. Я оплакував серед найглубшого болю нужденне життє, що його я досі вів. В сім стані я жаждів провідника, який провадивби мене й повчив про основи життя побожного. Найбільшим моїм стараннєм було трудитися над реформою хотьби якою моїх обичаїв, які скривило довге приставаннє зі злими[2]." Зворот сей в душі святого відбувається з правдиво княжим розмахом і зі зрілою застановою. Передусім він хоче пізнати підстави, правила, взори життя монашого, — хоче на ділі побачити життя після євангельських рад, що тоді так високо цвило в Христовій Церкві. Він вибирається в довгу й тяжку подорож, звиджує голосні й великі осередки монашого життя в Єгипті, Палестині, Келисирії, Мезопотамії, — пізнається зі святими й великими вчителями, провідниками й отцями аскетичного життя, „подивляє в монахів повздержність у їді, мужество в працях, витревалість у нічній молитві, сей високий і незломний настрій душі, через який вони гордили голодом, спрагою, зимном, немовби вони були чужі для свого тіла, дійсні подорожні по сій землі тай тут вже горожанами неба[3]." — Збогачений таким досвідом, піднесений такими примірами, —

[1] Vita Macr. у *Allard*'а, 22.
[2] Ep. CCXXIII. 2.
[3] Тамже.

по повороті він сам зачинає життє віддане Богови після рад євангельських. І тепер представляється нам чудовий образ.

Свій великий маєток роздає він між убогих; остає йому „крім власного тіла тільки те, чимби його прикрити.“ Богатством є для нього ніщо не посідати, а хрест є тим, на чім він заєдно жиє.“ Своє тіло видає на добровільні муки, що більше, жиє „майже без тіла.“ Як надмірність так ситість чужими є для його стола. „Ніщо з того, що усміхається піднебінню, не має у нього вартости, за одиноку роскіш уважає собі не опливати в роскіш.“ Звідси великий брак річий потрібних до життя[1]. Є він найубожший і найбільше потребуючий із всіх, яких знав св. Григорій[2]. У нього — за дім — буда без даху і дверий, в якій огнище вигасло а дим давно не підносився[3]; — за корм — хліб зі сіллю та юшка, але хліб такий держкий, після слів св. Григорія, як густе болото, з якого тяжко витягнути зуби; за напій жерелянна вода. Одна тільки у нього туніка, витертий плащ, сон на земли, брак охарности відповідної його походженню, нічні чування, заєдна молитва[4]. А при тім всім тяжка праця ручна: він з товаришами стинає і укладає дерево, заходиться коло управи неплідних пустарів, удобрює рілю навозом. Св. Григорій тямить добре, як він запряжений разом з св Василієм у великий віз, що служив до вивозу болота, тягнули його власними карками й руками, „з чого й досі, каже, сліди остали“, а се, щоби вирівнати урвище. До сего додаймо пильну умову працю і довгі молитви[5].

Щож дивного, що для так щедрого серця Бог не менше був щедрий. Із осягненого совершенства судимо про великість уділених ласк.

Дівство. Його дівичість була так сніжна і світла, що як каже св. Григорій Наз, він немов не знав свого тіла, вільний від всякого порушення похоти, — що ангели ним любувалися, а женщини не сміли хочби око на нього підвести[6]. Був він не лише дівственником, але й дівства учителем, не лише через свій примір, але й своє слово й свої установи[7].

Вирeченнє себе. Його вирeченнє і призабуттє на себе там де ходило о добро душ, о права Обручниці Христової, св. Церкви, о славу Божу, — справді геройське. За душі і славу Божу він всьо віддав: і добре імя й спокій і всі личні права й здоровлє. Очернюваний, ледви

---

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 60, 61.
[2] Ep. VIII. n. 36.
[3] *Greg. Naz.*, Ep. VII.
[4] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 61.
[5] *Greg. Naz.*, Ep. V i VI.
[6] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 56.
[7] *Ibidem* n. 62.

не по цілій Малій Азії, мовчить три роки і тільки любов душ отвирає йому уста. Скривджений в своїх правах і чести, перший пише і наклоняє до згоди, щоби тільки не розривати Церкви[1]. „Ради мира, пише він, я постановив не поминути ніяких заходів, не числитися з нічим упокоряючим у слові чи в ділі, ні з довжиною дороги, не втікати ні перед яким трудом, щоби тільки осягнути нагороду миротворця.“ Ледви підвівся з тяжкої недуги, радше до тіни подібний як до чоловіка, а вже каже нести себе до церкви, щоби з своїми овечками святкувати празник св. Евстадія, а потім знова кладеться до ліжка, повалений наворотом недуги[2]. І так все нові і нові можнаби наводити приміри. В його виступах перед цісарями і їхніми достойниками, перед якими мусить боронити загрожені права Церкви, ми не знаємо, чи подивляти його свободу чи княжу повагу і достоїнство, чи неустрашимість чи призабуттє на себе. Коли станув він перел префектом Модестом, перед яким дрожала ціла Мала Азія і Сирія, сей зужив цілої своєї поваги, щоби захитати святого і перехилити на сторону цісаря і аріянської єреси. Колиж однак святий говорив до префекта радше як до підчиненого, чим до достойника, счудований урядник закликав: „Ніхто до нині не промовляв так, тай з такою свободою слова до мене, Модеста.“ „Бо — бути може — не попав ти ще на епископа, — відповів Василій. Станувши на прю за такі річи, точно в такий сам спосіб розправлявби. Бо в инших річах, префекте, ми лагідні й миролюбиві й зі всіх найнизші, як се приписує нам закон; і вже не скажу перед так великим володарем, але навіть перед найпростійшим чоловіком і з найнизшої верстви не підносимо чола. Але де Бог загрожений і його справа в небезпеці, там всьо инше маємо за ніщо і на Него одного звертаємо наші вочи. А огонь, меч, звірі, кігті, що роздирають тіло, для нас радше роскішю і радощами, як погрозою. Проте насити нас обидою, грози, роби, що тобі сподобається, уживай твоєї власти; нехай почує се й імператор, але ніяк нас не побідиш і не доконаєш сего, щоби ми призволили на безбожну науку, хочаб ти навіть і чим страшнійшим грозив[3].“

Справді так говорити міг тільки чоловік, в якого серцю панує совершенно ласка і який має на собі повагу Божу.

Покора. А вже покора святого є незрівнана. Переходить вона границі звичайного світла ласки і каже припускати в душі св. Василія ту таїнственну і божественну ясність дня, в якій земський чоловік

[1] Ер. XCVII.
[2] Порів Ер. CCII.
[3] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 50.

є зовсім знівечений і панує свобідно і виключно й у всім Бог і Його ласка. Мимо соняшної ясности і чистости душі, при геройських чеснотах, серед найширшої діяльности і мимо ознак почести, які мимоволі викликував у тих, з якими стрічався, він уважає себе за найубожшого духом і найнизшого із всіх і до нічого непридатного, і за грішника, якого гріхи перешкаджають ділам Божим. Від св. Епіфанія отримує лист і зараз відписує словами: „Бож справді не малий се знак любови — наперед, що тямиш на нас так нікчемних і безвартісних[1].“ З нагоди свячень отримує лист повний заохоти від одного з епископів, старшого віком і визначного чеснотою. „І комуж другому, відписує в листі, — годилося підтримувати надію в боязливих і розбудити тих, що сплять, як не твоїй святости, Господа мого. Твоє всесторонне совершенство ти й в тім показав, що зволив знизитися також і до нас убогих, як щирий ученик Того, котрий сказав: „Отсе я поміж вами не як той, що за столом, але як слуга[2].“

Умерла йому мати і її смерть приписує своїм гріхам: „А тепер і то, що було мені одинокою потіхою життя, матір, навіть ізза гріхів моїх я стратив[3].“

Отримав від царя приказ, поставити в Арменії епископів; обставини не позволили йому на се мимо найліпшої волі і отсе в листі до дворянина Терентія подає причину: „А причиною першою і найправдивійшою є мої гріхи, які всюди забігають мені дорогу і нівечать мої заходи[4].“

Нема майже листу, в якім він не просивби о молитви й за себе й за Церкви.

Вкінци, вороги віри оклевечують святого, підставляють йому вискази еретиків, розкидають проти нього летні листки та письма, так що як сам каже: „для віруючих нема нічого більше зловіщого над його імя“ і він, що полюбив так укриттє, тепер „немов проти волі знаходить розголос у всіх людий“; — так, по цілій земли, додам і по морю його розславили[5]. А удар сей тим більше болить, що вийшов від тих, які довший час зачислялися до другів святого і ради яких він много мусів перетерпіти. Але на се всьо святий мовчить три літа; довго є перекона-

[1] Ер. CCLVIII. 1.
[2] Ер. L.
[3] Ер. XXX. 3.
[4] Ер. XCIX. 1. Инші взірці предивної покори показують пр. Ер. XCVII, CXXIII, CXXIV.
[5] Ер. CCXII.

ний, що причиною клевети не зла воля, але незнанне дійсности[1]; визнає, що на клевети сі заслужив своїми гріхами[2], і тільки любов ближнього і обовязок отвирають йому уста.

Наведені черти чудують нас, але є се тільки поодинокі риси його чистої і щирої як хрусталь душі.

Його покора пронизує всю його діяльність, але й нема ніщо природнійшого і щирійшого від неї. В своїх очах він найнизший і безпожиточний, але опертий на ласці він не знає границь своїм намірам і праці. В покорі він знижається аж до стіп жебраків і прокажених, щоби покрити їх поцілуями[3], але ні сліду в нім слабости, малодушности, зневіри, коли ходить о справу Божу. Його простота і покора осяяна княжою повагою, царською великодушністю і справді Божою силою та дивною, глубокою любовію.

Василій і Церква. Таким представляється нам св. Василій перед самим собою. — Але він був поставлений світильником в Церкві, мав собі поручену паству, був епископом і як епископ розвинув він так широку й знаменну діяльність, що якраз ся сторона його психічної появи найбільше ударяє в очи і найлучше його характеризує. Титул „Отець Церкви“ є найкоротшою, але найядернійшою та найвлучнійшою його характеристикою.

Поминаю тут — його геройську любов до ближнього як одиниці, хоч вона творила дива. Вона приневолює святого, в часі тяжкого голоду в р. 368, роздати між убогих своє майно, одержане по смерти матери, зорганізувати на широкі розміри харитативну акцію й убогим та нуждарям служити власною особою[4]; вона веде його до шпиталів і захистів, нахиляє до стіп прокажених і каже їм услугувати[5]; вона також пре його до підпринять правдиво царських на користь бідних, калік і недужих. На передмістю Кесарії, після слів св. Григорія Н., підноситься нове місто ним основане, в якім подорожні і каліки а головно прокажені знаходять захист[6]. Тут обслугують його монахи зі своїм архиепископом на чолі[7]. Се місце є закладом побожности, спільним складом для богатих, де вони на його голос зберігають перед злодієм і міллю надвижку своїх богатств, тай се, що конечне до життя. Тут хо-

[1] Порів. Ep. CCXXIII. 2.
[2] Ep. c. XXI. 1.
[3] Порів. у *Garnier*'a Vita S. B. M. III. CVI.
[4] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 34—36.
[5] Порів. у *Garnier*'a V. S. B. M. III. CVI.
[6] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n, XLIII.
[7] Ep. CL. n. 3.

роба отримує послідну розвязку, недоля є щасливою, знаходить пошану, співчуття[1].

Та годі мені над сим затримуватись. Я тільки зверну увагу на його труди апостольські і працю для добра св. Церкви. Але й тут не затримаюся над широкою внутрепархіяльною діяльністю. В коротких рисах постараюся подати характеристику праць для загального добра Церкви[2].

Як тільки вступив на престіл, у своїй архиепархії і ексархаті знайшов між епископами много противників, яких неприхильність і сторонення параліжувало всяку акцію для добра Церкви[3].

Насамперед отже великою лагідністю, терпеливістю, покорою і любовю зєднує собі епископів Кападокії. Він не уживає своєї власти, але тим, що вміє терпіти без слабости і много прощати, ледви не всіх собі

---

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. XLIII.

[2] Для повного образу діяльности апостольської, отсе ще кілька черт. Як простий іще монах, в чині четця, не обмежує своєї праці на мури монастирські, але, як каже Руфін (l. II. c. 9) „переходить міста і села Понту і зачинає побуджувати словом і проповідю запалювати незгідливі серця сего народу і мало дбайливі про будучність; здирає задавнений струп (callum - наскірень) недбальства, приневолює людей, відданих марним і земським журбам, вглянути в себе, сходитися разом, будувати монастирі; учить їх посвячувати час псальмам і пісням і молитві, дбати про убогих і строїти для них приличні захисти та достарчати того, що потрібне до їх удержання, поставляти дівиці і — ледви не всіх, — полюбити житє непорочне й чисте“ (У Garnier'a. V. S. B. M. III. LIII.). Ми можемо собі уявити, як поширив він свою діяльність, коли став священиком і другим по епископі. Уступаючи перед заздрістю, він спершу покидає епископську столицю і вертає назад в пустиню. Але як тільки буря переслідування зближилася до границь Кесарійської Церкви, покидає самоту і спішить на оборону „Матери Церкви.“ І бореться після слів св. Григорія і „гідно“ і „мужно“ і „витревало“ і „з глубокою наукою“ і „серед небезпек“ і у всім ведеться „над вираз совершенно“: годить, радить, порядкує, усуває згіршення, усмирює ображених, - для одних є миром і твердою кріпостю, для других молотом, що торощить скали або огнем серед терня (cf. Greg. Naz., Or. XLIII. n. 30 32). Як спінена морська филя відбивається від скалистого берега і завертає назад, так відступили завстиджені єретики від Кесарійської Церкви.

По відступі ворогів тим усп'шнійшу розвиває працю для добра Церкви. Хоч престолом низший, тримає керму Церкви. В справах Церкви і убогих вже то лично вже то письмом виступає з великою свободою чи то перед верховодами посторонними чи то перед вельможами міста; - його голос немов закон рішає і полагоджує спори; він спомагає потребуючих в дочасних річах, а ще більше в духовних, приймає подорожних, веде дівиць, уладжує житє монаше вже то устними вже то писаними уставами, опрацьовує літургію, заходиться коло прикраси і устроєння богослужень (Greg. Naz., Or. XLIII. n. 33—34). Хоч є тільки священиком Кесар. Церкви, чує однак глубоко кождий удар заданий Церкві, веде кореспонденцію з епископами, між иншими з св. Атаназієм, потішає і остерігає осиротілі Церкви й опрацьовує свій твір проти Евзевія.

[3] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 58.

покорює. Вислід його заходів, після слів св. Григорія, є такий, що всі майже — визнають його умову висшість, неможливість зрівнатися з його чеснотою, а при тім за знак спасенńя вважають собі, бути з ним в лучности, і добровільно спішать йому підчинитися[1].

Але се була тільки менша частина праці. Святий підносив очи і обертав зір вкруг себе і видів цілу східну Церкву, розірвану незгодами. Поодинокі Церкви були подібні до лодок на розгуканім морю, які филя розбивала об себе і затоплювала. Католицькі епископи, ревнуючи о віру, собі недовіряли, себе взаїмно підозрівали, зриваючи лучність церковну. Святий Василій був у церковній лучности з св. Атаназієм, але св. Атаназій не лучився з св. Мелетієм Антіохен. і з св. Евзевієм з Самосати, щирими приятелями св. Василія[2]. Крім сего шалів імператор, лютувала єресь, яка насильством, підступом, облудою тільки збільшала замішання. Дійшло до сього, що — як в нічнім бою — годі було розріжнити ворога від приятеля. Сей образ ранив серце святого і заливав його очи слезами. Як дуже бажав він завести єдність і згоду між католиками сходу, сам се виражає в своїх листах. „Що до волі і бажання побачити сей день, у котрім всі, яких не ділить ріжниця гадок, утворять одну громаду, ми в сьому змаганню нікому не уступаємо першенства[3].“ І знова: „Я вправді доси не міг ділом виказати мого бажання получити Церкви Господні, але кажу, що в мому серцю горить так велика жажда сього, що я радо віддавби навіть і життє, щоби тільки загасити вогонь, розпалений лукавим[4].“ І ще: „Ми нічого не видимо і не чуємо, як тільки мир Божий і то, що веде до нього[5].“ — Огонь, що палив його серце, силував його також шукати ліку на сю тяжку недугу. В лоні східних Церков не знаходив середників, які впровадилиби єдність і лучність в розірваний орґанізм східної Церкви. Проте задумує він щось, що є гідне його великого духа. Постановляє втягнути в свої пляни цілий захід. Якщо Рим і західні Церкви приложилиби руки і придали пильности в обороні сходу, тоді і цар мусівби числитися з повагою і народи та Церкви легко єдинилибися в одно. Тимто веде в сій справі широку переписку з епископами сходу, пише відозви і листи до епископів Італії і Ґалії, шле посольство до св. Атаназія і до Риму.

---

[1] *S. Greg. Naz.,* Or. XLIII. n. 40.
[2] Порів. *J. Garnier,* Vita S. B. M. III. p. CLXVIII.
[3] Ep. CLVI. 1.
[4] Ep. CXXVIII.
[5] Ep. XCVII.

Але не були се одинокі його зусилля в сім напрямі. Прекрасно описує їх св. Григорій[1]. Після його свідоцтва, все, що остало з його тіла, з'уживає журбою і стараннєм, шукає помочи в Бога і в людий, зглублює ціле св. Письмо, щоби боронити віри словом і письмом; відновляє карність, усталює переданнє; одних сам навідує, до других висилає посольства, ще инших до себе покликує, перестерігає, картає, докоряє, грозить, виступає на бій за народи, за міста, навіть за поодиноких людий, продумує над всякого рода середниками, в яких можнаби знайти лік на недугу.

Є се однак тільки головні витичні і дуже слабонькі і загальні черти великої, апостольської діяльности, до якої зневолювало святого його велике серце.

Цілу його пастирську діяльність характеризує як з одного боку княжий розмах і велика помисловість, з якими намічує собі цілі, добирає орудники і снує пляни, так з другого — надзвичайна ревність і рухливість, второпність і розвага, з якими переводить свої наміри. При тім знаменує його великий засіб енергії, що виявляється серед навали ріжносторонних і тяжких обовязків і підпринять, — погідна неустрашимість і залізна витревалість серед неповоджень, опору і тяжких переслідувань і вкінци дивний спокій святого, опромінений сяйвом сердешної і геройської любови до Бога і людий, якої води людської невдячности, невірности й зради не потрапили не то загасити, але й ні трохи придушити.

Василій у відношенню до Бога. Лишається ще нам, придивитися святому Василієви в одній точці, именно в його прямім відношенню до Бога. Всьо, що доси було сказане, було тільки ріжнородним, мельодійним звуком тої самої струни, якою була любов Бога. Але в його життю ми спостерігаємо деякі події, які в окремий спосіб показують його великодушне, правдиво царське серце супротив Отця небесного. Маю на думці його заходи коло піднесення зверхного, прилюдного культу в своїй Церкві. — Сам він був так бідний і потребуючий, що св. Григорій не знає чоловіка більше убогого; зате богаті доходи Кесарійської Церкви обертає з княжою великодушністю на убогих і на піднесенне величавости богопочитання. Будує величавий храм, опрацьовує літургію і реформує хор. Ніч перед святами переводить нарід в його Церкві на молитві, серед сліз і покутних благань, а опісля переходить до співу псальмів. Поділений на два хори на переміну їх співає, а потім один проводить молитви, другіж його супроводять; як засяє сонце, всі разом

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 42, 43.

одними устами і одним серцем співають Господеви псалом ісповідний[1]. З якою величавістю і надземською повагою відбувалися богослуження, а головно Безкровна Жертва, видно з слідуючої події, яку описує Григорій з Назіянзу. Було се в день Богоявлення, підчас Служби Божої. Сам Валєнт з своїм двором увійшов до церкви, щоби побачитися з святим. Церква була вщерть виповнена народом, „неначе грім“ гомонів спів псальмів. Коло престола і перед Святая Святих всьо було в найбільшім ладі, всюди видніла не людська, але ангельська стрійність, краса і величавість. Перед народом стояв він сам, — простий і непорушний. І хоч в церкву увійшов цілий двір царський, тіло святого, око і серце було захоплене в Бозі і впялене в престіл, мовби ніщо не сталося. Вид був так проймаючий і величний, що цісар, ним ударений, мимоволі зачав дрожати, а коли він сам підніс хліби до престола і ніхто їх не приняв, як се було в звичаю, бо не знали чи св. Василій їх прийме, він зачав хитатися і бувби упав, колиб один із служачих престола не був його підтримав[2]. Сі відірвані факти вказують нам як глубоко проймав маєстат Бога душу св. Василія і яким жаром горіло його серце, не лише покорити всьо Христови, але Його честь, славу і власть виразити у зверхних і прилюдних формах богослуження.

Так представляється образ духової появи св. Василія. Хоч начеркнений в загальних чертах і линяво, однак вже в самім тільки обрисі ми видимо стать, яка дуже високо підноситься над уровень буденщини.

Осуд сучасників про Василія. І тут мимоволі виринає питаннє, яке враженнє робив св. Василій на сучасних, який осуд виробив собі про нього тодішний світ? Питаннє се для нас тим важнійше, що в собі цікаве і прекрасно доповнює образ святого.

У відповідь на се питаннє, зачну описом скону або радше похоронів св. Василія, сей бо день дав історії видовище справді чудне, яке, як ніщо инше показує, як сильно зарисувалася стать святого на овиді свого часу. Зложу своє перо і уступлю місця вимовному язикови св. Григорія Наз., який і сам не знаходить досить слів, щоби представити дійсність. „Віддихаючи послідними віддихами, каже Григорій, лежав він, вигляданий хором ангельським, до якого вже перед тим підносив очи. А збіглося до нього ціле місто, що дуже болюче відчувало сю втрату і на його відхід скаржилося неначе на немилосерного тирана. Хотіли придержати його душу, немовби можна її було зупинити і чи то руками чи благаннями приневолити. Правда, нещастє й зробило, що люди

[1] Гл. Ер. CCVII.

[2] *Greg. Naz*, Or. XLIII. n. 52.

неначе шаліли і не було такого, хто радо не додавби частини з життя свого, якби се можливе, до його днів. Однак побідила смерть, (бож і конечним було показати, що й він чоловіком). І він з послідними словами на устах: „В руки Твої передаю духа мого“, серед ангелів, які його супровожали, віддав духа свого, а не скорше аж тих, що стояли біля нього, святою наукою поучив і останніми словами напутив. І тоді то сталося чудо, з усіх, які коли були, найголоснійше. Високо несли святого руки святих, а всякий докладав зусиль: — сей, щоби діткнутися краю його одежі, — той, щоб отінити себе його тінню, — один, щоби доторкнутися мар, на яких несено святого (бо й щож святійшого й чистійшого над се тіло), — другий, щоби лише близько станути тих, що несли тлінні останки, а ще инший, щоби любоватися самим його видом.

Переповнені були площі, присінки, вікна дахи, многотисячні товпи народу всякого стану і віку, передтим невидані, його супровожали, йшли передом, слідкували позаду, на себе напирали і себе взаїмно стручували, спів псальмів приглушували голоси ридаючих, глубокий біль розганяла величавість.

Наші з чужинцями, з поганами, з жидами і приходнями, а сі знова з нашими йшли навперейми, кому ріснійші слези більший принесуть пожиток. Вкінци, горе стало небезпечним. Много душ, потрясених зворушеннєм і болем, разом з ним розсталося зі світом і їх то, ізза такого кінця, розголошено щасливими, як товаришів його відходу або як хтось із дотепнійших сказав, як похоронні жертви. Вкінци тіло, що ледви вихопилося з рук тих, що його розривали та подужали товпу, яка його окружала, складають до гробівниці батьків і до священиків прилучується священиків князь, до апостолів — могучий голос, що в ушах моїх гомонить і до мучеників мученик[1].“

Як сильно мусів виразитися образ святого в умі тих, що з ним стикалися; як глубоко мусів захопити їх серця, коли всі без ріжниці стану, віку, народности, переконань, такими надзвичайними способами проявляють свій жаль, біль, тугу і пошану. Але се не одинокі ознаки його впливу. Сучасні подають не менші дивні явища, які викликувала його незрівнана чеснота і духова висшість. Многі іменно підхоплюють і найменші дрібнички, характеристичні його особі і в тім стараються до нього уподібнити. І так, наслідують йото блідість лиця, бороду, хід, повільність і розвагу в бесіді, задумчивість і зібраннє в собі, а також рід одежі, вид ліжка, спосіб, як він приймав поживу.

---

[1] *Greg. Naz.,* Or. XLIII. n .79, 80.

Очевидно, у святого всьо те було природним обявом характеру і чесноти, у нерозважних наслідувачів вироділося се в неприродну дивачність. „Нині, каже св. Назіянський, побачиш на вигляд много Василіїв, статуї радше і тіни, бо за богато скажу, як назву їх відбитим гомоном... Але не уважається в нас також за велике тай важне, щоби честь собі позискати, — тай слушно, — коли хто з ним приставав, або був в дружбі, або тямить якесь його слово чи вчинок, як се для мене було нераз зі славою; бо що він робив лише неначе мимоходом, се було далеко знаменитше від того, в чім другі много трудилися[1]."

Справді, мусіла се бути стать морально дуже висока і захоплююча, коли вона так глубоко ворушила духовим життем тих, що з нею стикалися, коли ворушила і захоплювала великі уми і серця всіх віків аж по наші часи.

Так представляється Великий і святий Василій. Є се одна з найбільших постатий, які виводить нам перед очи історія, велика в своїх природних дарованнях, велика в своїм інтелєктуальнім розвитку, велика в ґіґантських розмірах, які прибрала енергія його волі, зістепенована і перетворена ласкою.

[1] *Greg. Naz.*, Or. XLIII. n. 77.

Важнійша література предмету: *Migne.* PP. Gr. XXIX—XXXII. S. P. N. Basilii M. opera omnia. Тут, у т. XXIX, стор. V—CLXXVII, надрукована *J. Garnier'*a (властиво *Pr. Maran'*a) Vita S. Basilii M. Пор. також виданнє: Venetiis MDCCLI. — *Migne.* PP. Gr. XX—XXI. S. Gregorii Naz. opera omnia. Пор. виданнє: Basileae MDL. — *P. Allard.* St Basile. Paris 1908. — *A. Bayle.* St Basile, archevêque de Césarée. Avignon 1878. — *Fr. Böhringer.* Die Kirche Christi u. ihre Zeugen oder die Kirchengeschichte in Biographien. Bd. VII. 1. Basilius von Cäsarea. Stuttgart 1875. — *H. Doergens.* Der hl. Basilius u. die klassischen Studien. Eine gymnasial-pädagogische Studie. Leipzig 1857. — *C. R. W. Klose.* Ein Beitrag zur Kirchengeschichte. Basilius der Grosse nach seinem Leben u. seiner Lehre. Stralsund 1835. — *A. Kranich.* Der hl. Basilius in seiner Stellung zum „Filioque". Braunsberg 1882. — *A. Kranich.* Die Asketik in ihrer dogmatischen Grundlage bei Basilius dem Gr. Paderborn 1896. — *V. Martin.* Essai sur les lettres de St Basile le Grand. Nantes 1865. — *L. Roux.* Etude sur la prédication de Basile le Grand, archevêque de Césarée. Strasbourg 1867. — *J. Schäfer.* Basilius' des Grossen Beziehungen zum Abendlande. Münster i. W. 1909. — *Th. L. Shear.* The influence of Plato on St. Basil. Baltimore 1906. — *E. Scholl.* Die Lehre des hl. Basilius von der Gnade. Freiburg i. Br. 1881. — *H. Weiss.* Die grossen Kappadozier Basilius, Gregor v. Nazianz u. Gregor v. Nyssa als Exegeten. Braunsberg 1872. — *Dr. J. Wittig.* Leben, Lebensweisheit u. Lebenskunde des hl. Metrop. Basilius d. Gr. v. Cäsarea („Ehrengabe deutscher Wissenschaft dargeboten von kath. Gelehrten". Freiburg im Br. 1920. ст. 617–658.). — *Dr. J. Wittig.* Des hl. Basilius des Gr. Geistliche Übungen auf der Bischofskonferenz v. Dazimon 374/5. Breslau 1922. — *E. de-Bumme.* Св. Василій Великій. Почаевъ 1914. — *J. Vasson.* St. Basile le Grand, ses oeuvres oratoires et ascétiques. Paris 1894.

о. Павло Теодорович ЧСВВ.

Кілька духовних пісень із рукописного співаника поч. XIX ст.

У своїх цінних „Матеріялах до історії української пісні і вірші“ зібрав Михайло Возняк богаті відомости також про ті пісні, що увійшли у відомий Богогласник, або споріднені з ними[1]. Тут описано кілька десятків рукописних збірників таких пісень, розслідженo їх тексти, означено, де можливо, їх авторів, подано історію їх повстання й долю текстів. Вкінці подано показчик 249 пісень Богогласника з зазначенням усего того, що дотеперішні висліди добули для історії кождої пісні. Так улегшує праця М. Возняка дальші студії над тими піснями. Жаль тільки, що воєнні незгодини унеможливили поки що видання III-ого тому тих „Матеріялів“, що містивби їх викінчення.

Та помимо визначного числа рукописів, згаданих М. Возняком, являються вістки про дальші, невідомі ще тексти рукописних Богогласників далеко не зайвими. Вони доповнять або й справлять неодно, вказане вже в науці про тую цікаву й важну памятку староукраїнської літератури.

І власне на тому місці хочу подати опис такого рукописного Богогласника з поч. XIX ст., якому даю назву від місця його знайдення: Тулівський Богогласник. Його дістав я у 1909 р. від тодішнього ученика коломийської гімназії Венедикта Палятинського, що знайшов сей рукопис у селі Тулові, снятинського повіту в Галичині.

Тулівський Богогласник — се зшиток великої 8⁰, писаний на сіросиньому папері. Має він 108 листів, а з них 3-тий і 4-тий писаний на иншому, білому папері. Сторони нумеровані, здається, окрім двох перших, де чисел не знати. Рукопис неповний. Недостає початку й кінця, а окрім того сторінок: 1 (?) — 4, 15 — 16, 39 — 44 (але тут вложено

[1] Українсько-руський Архив, тт. IX і X. У Львові, 1913 і 1914.

2 ненумеровані картки, що по части заповняють пробіг) 47 — 48, відтак (від 49) є усе аж до стор. 224.

Рукопис ділиться на 2 части, писані ріжними руками. Друга частина — від 176-ої сторони — се виїмки, переписані з Почаївського Богогласника, друкованого в 1790 — 91 рр. Вони писані пізнійше, (так само й приписки у І. части, що покликуються на них). Їх лишаю на боці.

Перша частина писана гарним, старинним письмом — латинкою. Нот нема. На 73-тій стороні знаходимо приписку: Николай Марин'івич Молитъ Mikołay Maryniewicz Doły 41 Pisney. Письмо підпису латинкою таке саме, як і в І. частині рукопису очевидно писав її Маринєвич. Маринєвичі були колись дяками у селі Тулові, снятинського повіту. Тепер загинула про них вже й память. У другій молодшій частині знаходимо иншим письмом на стор. 189 підпис: Maryniewicz, а на 217 і 219: Георгїй Мариньєвъч — може бути син Миколи. Він то й, здається, переписував дещо із друкованого Богогласника. Перша частина писана в початках XIX ст. Переписчик не знав ще друкованого Богогласника доказом того: инший порядок пісень, як у друкованім Богогласнику, инші пісні або відмінні варіянти. Д. Михайло Возняк думає, що рукопис походить із може з 20-их років XIX ст.

Зміст рукопису такий (подаю його із зазначенням числа пісні у показчику Возняка (із скороченням В.), а як пісні там нема, то зазначую, де її можливо найранійший текст):

Після двох сторін із титулом: Reiestr Pisney (від стор. 57 - 127) іде:

1. Pisn Na Rozdestwo Isus chrestowo. Початку нема. (Радуйтеся всѣ людіє). В рукописі маємо що йно слова: 2 Wesełaia Switu Nowyna..., стор. 5 — 6. **Богогласник** 1886 ч. 30.

2. Pisń 5-ta Na Rozdestwo Isus chrestowo. Поч.: Wsełennaja Weseły sia..., стор 6 — 8. (В. 39).

3. Pisn 6-ta Na Rozdestwo Isus Chrestowo. Поч.: Boh Predwiczney na Rodył sia..., стор. 8 — 10. **Богогласник** 1886, ч. 27; **Михайло Возняк.** Старе українське письменство. Львів 1922, ст. 438.

4. Pisn 7-ma Na Rozdestwo Isus chrystowo. Поч.: Boh pryrodu?..., стор. 10 — 12 (В. 10).

5. Pisn 8-ma Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Weseła Switu nowyna.., стор. 12 — 14. (В. 18).

6. Pisń 9-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Nebo j zemlia..., стор. 14. Тут недостає одного листка (стор. 15 — 16).

7. Pisń Na Rozdestwo chrestowo. Початку нема. Пісня зачинається аж словами: Nowoie lito zaczynaie..., стор. 17 — 18. (Її поч.: Предвѣчный родилъ ся подъ лѣты).

8. Pisń na Rozdestwo Isus chrystowo 12-ta. Поч.: Nowaia Radost..., стор. 19 — 20 (B. 134).

9. Pisń. 13-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: W Jasłech łezyt..., стор. 20—22. (**Михайло Возняк.** З культурного життя України XVII—XVIII вв. Зап. Наук. Тов. ім. Шевч., 1912, т. CIX, ст. 20).

10. Pisń 14-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Cherowymy Swiat..., стор. 22 — 24. **Богогл.** 1886, ч. 29.

11. Pisń 15-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Boh Iawliajet sia..., стор. 24 — 26. **Богогл.** 1886, ч. 32.

12. Pisń 16-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Dneś preydite..., стор. 26 — 29.

13. Pisń 17-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Dar nyni prybohatey..., стор. 29 — 30 (B. 54).

14. Pisń 18-ta Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Nowa Radost stała..., стор. 30 — 31. (B. 133).

15. Pisń Na Rozdestwo Isus chrestowo. Pisń 19-ta Поч.: Wydi Boh wydi Stworytel..., стор. 32 — 33 (B. 24).

16. Piesń 1 O Narodzeniu Panskim. — Поч.: Messyiasz przyszedł na Swiat..., стор. 33 — 35. **Kantyczki.** Podług wydania 1785. Paryż II, стор. 52 — 54.

17. Piesń 2-ga O narodzieniu (sic!) Panskim. Поч.: Hey w dzień narodzenia..., стор. 36 37 **Kantyczki,** III, ст. 21 — 22.

18. Piesń 3-cia O Narodzeniu Panskim. Поч.: Przybiezeli do Bythliejem..., стор. 37 — 38. **Kantyczki,** II, ст. 61— 62.

19. Piesń 4-ta O Narodzeniu Panskim Поч.: A wczora źwieczor[a], z Niebieskiego Dwora. Przeyszła... стор. 38. Дальше затратилося. Найблизша сторона має паґінацію 45. Але заховалися ще 2 листи, що належать між 39 й 44-у сторону. Вони містять:

20. Pisń o Rozdestwi chrystowim. Поч.: Boh z Nebes Schodyt..., стор. 1 — 2.

21. Pisn Kateczizmowa (sic!). Поч.: Troyca Boh otec..., стор. 2. Про сю пісню гл. **Возняк,** Матеріяли, II, ст. 352 і д.

22. Piesń o Narodzeniu Panskim Поч.: Bóg w Troycy Swiętey, стор. 3 — 4 (**Kantyczki,** II, ст. 16 — 18).

Відтак іде вже правильно:

23. Pisń Na Rozdestwo Isus chrestowo. Початку нема, а з пісні остала тільки остання строфа (стор. 45):

10. I my wsy weseło pisń zaspiwaymo
Dneś narozdennaho Caria prewytaymo,

2. Abysmo wo wiri
Wo hłubokom meri
Na zemły prozyły,
W nebi swit woźriły
Z anheły na wikie.

24. Pisń 22-ha Na Rozdestwo chrestowo. Поч.: Posmotrysia Czełowicze..., стор. 45 — 46. (**Kantyczki**, II, ст. 67 — 68). Тут знов не достає стор. 47 — 48.

25. Piesń O Narodzeniu Panskim. Початку нема (Lulajze, Jezuniu, moja perełko). Пісня починається словами: A tego Małuniu w płaczu Utuliay (конець першої строфи), стор 49 — 50. (**Kantyczki**, II, ст. 31 — 32).

26. Piesn 7-ma O Narodzeniu Panskim. Поч.: Anioł pastyrzom mowił..., стор. 50 — 51. (**Kantyczki**, II, ст. 13 — 14).

27. Piesń 8-ma O Narodzeniu Panskim. Поч.: A Coz ztą Dzieciną..., стор. 51 — 53. (B. 216).

28. Piesń 9-ta O Narodzeniu Panskim. Поч.: Do nóg twojch..., стор. 53 — 56. (**Kantyczki**, III, ст. 17 — 20).

29. Piesń 10-ta O Narodzeniu Panskim. Поч.: Dzieciątko sie narodziło..., стор 56 — 57. (**Kantyczki**, II, ст. 11).

30. Piesń 11-ta O Narodz Pan: Поч.: Bóg sie rodzi,... стор 57 — 58. (**Kantyczki**, II, ст. 18 — 21).

31. Piesń 12-ta O Narodzeniu Panskim. Поч.: Sliczna Panieńka,... стор. 59 — 62. (**Kantyczki**, II, ст. 10 — 11).

32. 13. Piesń o Narodzeniu Panskim. Поч.: Anioł Trzody pasącym..., стор. 62 — 64. (B. 215).

33. Pisń 1-wa Na S. Bohojawłenyie. Поч.: I Ordan riko..., стор. 64 — 65[1]. (B. 91).

34. Pisń 2-ha Na Bohojawłenyie. Поч.: Trojce Swiataia..., стор. 65 — 67. (B. 195).

35. Pisń 1-wa Na Stritenyie Hospodne. Поч.: Predywnoie torzestwo..., стор. 67 — 68. (B. 161).

36. Pisń 2-ha Na Stri tenyie Hosp-podne. Поч.: Switło dnes błahaymo..., стор. 68 — 69. (B. 178).

37. Pisń Na Stritenyie Hospodne 3-ta Nota, Precz: Diwo Maty. 1. Prynosyt Diwa..., стор. 70 — 71. (B. 168).

38. Pisń 1-wa O Błudnim Syni: Поч.: O Hore mni..., стор. 71 — 73. (B. 138).

39. Pisń na Nedeliu 1-iu Wełykopistnuiu Поч.: Cariu chryste ne złobewey: стор. 74 — 75. (B. 208).

[1] Додано пізнійшим письмом: Nota zry 188 Storona.

40. Pisn 2-ha Wełykopistnaia. Поч.: Uze dekret pidpysuiet?..., стор. 76 — 77. (B. 209).

41. Pisń O Złoy Wicznosty. Поч.: Pamietayte chrestyiany...., стор. 77 — 80. (B. 148).

42. Pisń Na wosresenyie (sic!) Isus chrestowo. 1-wa. Поч.: Ierusałyme Switył..., стор. 81 — 84. (B. 76).

43. Pisń 2-ha Na Woskresenyie chrystowo. 1 Chrystos Hospod woskrese..., стор. 84 — 85. (B. 206).

44. Piśn Na Woskresenyie Isus chrestowo 3-ta. Поч.: Wzeyde Boh...., стор. 86 — 87. (B. 23).

45. Pisń Na Soszestwyie Swiataho Ducha 1-wa. Поч.: Istocznyk Duchowney!..., стор. 88 — 89. (B. 99).

46. Pisń 1-wa Na Preobrazenyie Hospodne. Поч.: Na hori pryobrazysia..., стор. 89 — 90. (B. 124).

47. 1-wa Pisń Na wozdwyzenyie Czestnaho Kresta. Поч.: Krestnym drewom..., стор. 90 — 91. (B. 103).

48. Pisń O Promysli Bożom. do liudey. Поч.: Kto tylko znajet...., стор. 92 — 94. (B. 106).

49. Pisń O Suieti Seho Myra. Поч.: Kto dobry Swit poznajet..., стор. 95 — 98. (B. 105).

50. Piesń O proznosći Swiata. Поч.: Kto dobrze Swiat ogląda..., стор. 98 — 103. (B. 232).

51. Pisń Na Rozdestw[o] Prys: Bohorodycy. Поч.: Rozdestwo sławno...., стор. 104 — 106. (B 173).

52 Pisn 2-ha Prys-Bohorodycy Rozdestwu. Поч.: Radost wełyia jawysia...., стор. 106 — 107. (B. 169).

53. Pisń 1-wa Pokrowu Prys- Bohorodycy. Поч.: Błahowistujem dneś...., стор. 107 — 108. (B. 8).

54. Pisń Na Wowedenyie Pryswiatoy Bohorodycy. Поч.: Archereju Zacharije...., стор. 109 — 111 (B 1).

55. Pisń Na Wowedenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Sołomonowoy, Cerkwy..., стор. 112 — 115.

56. Pisń Zaczatyiu Pryswiatoy Bohorodyc[y]. Поч.: Wsełennaia, torzestwuy..., стор. 115 — 117. (B 40).

57. Pisń Na Błahowiszczenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Da preydet nyni..., стор 117 — 118. (B. 53).

58. Pisń 2-ha Na Błahowiszczenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Wo Zbrannaja Diwo..., стор. 118 — 120. (B. 21).

59. Pisń Na Uspenyie Pryswiatoy Bohorodycy. Поч.: Trone wysznyi..., стор. 121 — 123 (B. 198).

60. Pisń 2-ha Na Uspenyie Prys-Bohorodycy. Поч.: Czudo prysławno...., стор. 124 — 126. (B. 211).

61. Pisn Do Prys-Bohorodycy Poczajwskoy. Preczystaia Diwo Maty...., стор. 127 — 129. (B. 164).

62. Pisń 2-ha Do Prys-Bohorodycy. Preczystaia pryczudnaia..., стор. 129 — 131.

63. Pisń Do Prys-Bohorodycy Podkamyneckoy. Поч.: Preczystaia Diwo Maty z Ruskoho Kraiu.., стор. 131 — 132.

64. Pisń Swiatomu Wełyko Muczenyku Demytryiu. Поч.: Czto wozdamy chrestu..., стор. 133 — 134. (B. 210).

65. Pisń Swiatyi Muczenycy Paraskiewyi. Поч.: Radostnym Serdcem... стор. 135 — 136. (B. 170).

66. Pisń Archestratyhu Mychaiłu. Поч.: Wojnstwa Nebesnaho..., стор. 137 — 139. (B. 31).

67. Pisń S Wełykomuczenycy Warwari. Поч.: O Warwaro Muczenyce..., стор. 139 — 140. (B. 135).

68. Pisń Swiatytelu chrestowu otcu Nykołaju. Поч.: Bołsza nist Zemnym..., стор. 140 — 142. (B. 16).

69. Pisń Swiatyteliu chrystowu otcu Nykołaju. Поч.: Myru Wsemu toczyszy... стор. 143 — 144. (B. 120).

70. Pisń Sw: Pewomuczenyku (sic!) Archedyiak: Stefanu. Поч:: Stradanyie Muczenyka Stefana..., стор 145 — 146. (B. 188).

71. Pisń Swiatyteliu chrestowu Wasyłyiu Wełykomu. Поч.: Iźłyiaysia ot Ust twojch Otcze błazenny..., стор 146 — 147. (B. 83).

72. Pisń Prypodobnomu Otcu Onofreju. Поч.: O Prepodobney, y trybłazenney. Onufryie..., стор. 148 — 149. (B. 141).

73. Pisn Prepodobnomu Sw: Otcu Onófreju. Поч.: Pomoszcznyka kto jszczeszy, Jmasze w Skori..., стор. 150 — 152 (B. 155).

74. Piśń S: Bezsrebnym y Czudotworcem Kosm i Demijanu. Поч.: Liutu bywszu honenyiu Ot Dyjokłytyiana..., стор. 152 — 153. (B. 116).

75. Pisń Swiatomu Wełykomuczenyku Pańtelimonu. Поч.: Dywen Boh wo Swiatych Swojch, wkriposty...., стор. 154 — 155. (B. 56).

76. Pisń Usiknowenyjy Czest. hł: S: J: P: i Predyteczy. Поч.: Wozryday krasnaia pustyny. Rodiaszcza bezbolizny Syny..., стор. 155 — 157 (B. 29)

77. Pisń Pokajannaja. Поч.: Da preydet nyni radost nowaja. Serdcu błahaja Mysły podajay... стор. 157 — 159. (B. 53).

78. Piesń o Smierci: Поч.: Umrzec trzeba, to rzecz pewna Ustawa nie wrzuszona (sic!)..., стор. 159 — 161. (B. 246).

79. Pisń O Strasznom Sudi Bożom. Поч.: Płaczy Dusze, słeź yźłey more..., стор. 161 — 164. (B. 151).

80. Pisń Bohorodycy Poczajewska. Поч.: Wsełennaja wsia, Strany Źemliany. Sowokupszysia...., стор. 164 — 166. (B. 41).

81 Pisń 2-ha Poczajewska. Prys-Bohorodycy. Поч.: Pasły pastyryie, Owcy nahori..., стор. 166 — 169.

82. Pisn na Wozdwyzenyie Czestnaho Kresta. Поч.: Drewo tryswiatoie; bisow Uzasnoie..., стор. 170 — 171. (B. 66).

83. Pisń Preswiatij Diwi Bohorodycy Czudotwornoy wo Bari hradi. Поч.: O Wsepitaia Maty! O Wsepitaia Maty! O Maty Maty błahodaty...., стор. 171 — 172. (B. 136).

84. Pisń Mołytwennaia do Pryswiatoy Bohorodyccy (sic!). Поч.: Switliszaia dennyce, Diwo Władyczyce, Maryie..., стор. 172 — 173. (B. 177).

85. Pisń Prys Bohorodycy Boceiewskoy. Поч.: Ach Udywesia, Zriaszczy Uzasnysia. Czełowicze...., стор 173 — 175 (B. 6).

86. Pisn do do Pryswiatoy Bohorodycy w Bari hradi. Поч.: O Wsepitia Maty. O Wsepitaia Maty 2 O Maty Maty błahodaty..., стор. 175 — 176. (B. 136).

Тексти пісень переважно згідні з Богогласником 1790 — 91 р. Відміни є в кождій пісні, але їх звичайно небогато. Тільки кілька пісень має тексти, що значно ріжняться від досі відомих. Їх подаю тут у цілости, вірно передаючи оригінал (тільки лучу або розділяю слова дещо відмінно й управильняю інтерпункцію та уживання великих букв; також декуди зміняю розділ на рядки).

1.

Pisn 6-ta na Rozdestwo Iusus Chrestowo.

1. Boh predwiczney narodyłsia;
   Z preczystoj Diwy wopłotysia.
   [2] Preyszow dnes so nebes,
   By wozriw liud swoy wwes
   I utiszyłsia.

2. U Wyflejemi narodyłsia
   [2] Mesiasz Chrystos nasz
   I Pan nasz dla wsich nas
   Narodyłsia.

3. Oznaymył to anheł Bozey
   [2] Napered pastyrom,
   A wczera zwizdariam
   I zemnym zwiriam.

4. Pastyryie spiszno bihayte,
   [2] Na radost jahniata.
   Samomu Isusu
   W pokłon otdayte.

5. Diwa Syna hde porodyła,
   [2] Zwizda sta, de Chrysta
   Newista preczysta
   Syna zrodyła.

6. Tryie cary jdyt z dary
   [2] Do Wyflejem mista,
   Hde Diwa preczysta
   Syna wpowyła.

7. Zwizda jm się jzjawyła
   [2] W dorożi o Bozi
   Pry woli y osli
   Jm oznaymyła.

8. Tryie cary, de wy idete?
   [2] Idemo w Wyflejem,
   Winszuiem z pokłonom
   I powernemsia.

9. Ź podarunkom preyszły ko Nemu:
[2] Kadyło y myro
Y złoto z ochotow
Dały Jemu.

10. Enszym putem powernuły,
[2] Poganu, beźwstydnu
Erodu beźumnu
Ne wpowydiły.

11. Ludzkie Bóstwo napered znały,
[2] Anheły sławyły
Wesoło Chrestowo
Roździestwo.

12. Iiosefu anheł mowyw:
[2] Dediatko so matko,
Bydlatko z osliatkom
Idit w Jahypet.

13. Sława Bohu zaspiwaymo,
[2] Cześt Synu Bozomu
Ot nebes na zemły
W pokłon otdaymo.

Текст сеї чи не найпопулярнійшої коляди в нашім рукописі без сумніву новійший, — він значно розширений супроти тексту, поданого Возняком, котрий сей дослідник признає найблизшим до первісного. Всеж таки наш текст ще зовсім не зірвав із найстаршим.

2.

Pisń 13-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. W iasłech łezyt, ktoz pobizyt spiwaty Małeńkomu,
Isus Chrystu, Bohu Istu, Nowonarozdennomu.
[2] Anheły źnaty dawayte
I wdiaczne Mu pryhrawayte
Jako Panu naszemu.

2. Anheł pastyrom spiwajet: sława wo wysznych Bohu,
Z Czystoy Panny Chrestos daney dla spasenyia naszeho,
[2] Narodyłsia beź pryczyny,
Soterł hrichow liudzkoy weny,
Spasytel nasz Kochany.

3. Iosef starey w rukach nosyt w pełenach Małeńkoho,
Mowyt: liuliay! prespiwujet Nowonarozdennaho.
[2] Woł y oseł prykliakajut,
Parow Pana źahriwajut,
Swojeho Stworytelia.

4. Pastyryie spiszno bizat wedity Rozdennaho,
Berut jahniata wo dary wytaty Błazennaho,
[2] Do Wyfłejem podłoy szopy,
Hde łezyt Pan mezdu skoty,
Upadłszy na kolina.

5. Sobrały sia, skłonyły sia Dytiatku małeńkomu.
Zwostok cary nesut dary w pokłon Narozdennomu.
[2] A źwizda jch prowadzajet,
W Wyfłejem nad szopow stajet,
Hde sia Chrestos narodyw.

6 Erod Car w tym zasmutyw sia, że Car swita jawy sia
Ispytajet Knyznych swich (sic!), hde Chrestos narodył sia?
[2] Mowiat: w misti Dawydowim,
W Wyflejemi podłom domi,
Tam Chrestos razdajet sia.

7. Dumney Erod posyłajet do Wyflejem woyine.
Byty dity ot rozdestwa do dwoch lit wsich newynne.
[2] Hde sztyrnaćiat tysiaszcz żwano
Nemowliatok zkatowano,
Muczenykow Chrestowych.

8. Cary, trony i korony Panu chwału wozdayte!
Archanheły i Anheły weseło zaspiwayte!
[2] Że sia raczyw narodyty,
Czystoy Panny płot preymyty,
Prysno Diwy Maryi.

9. I wy hory y wsia cholmy, dneś sia wsy jżbłyzayte;
I wy ptycy i pernaty weseło prolitayte!
[2] Rode zemney, weseły sia,
Ty, Adame, ne smuty sia,
Spasenyie syiajet.

10. I my nyni wsy wirnyi wesoło zaspiwaymo,
Rozdennomu, Beźsmertnomu nyzko pokłon otdaymo,
Kotoromu czest y chwała
Prezde wikow wosyiała,
Budet na wikie wikow. Amiń.

Супроти 7 строф сеї пісні, поданих М. Возняком (З культурного життя України, Зап. Н. Тов. ім. Шевч. CIX, ст. 20) має наш варіянт 10 строф. Але текст Возняка очевидно старший, бо у нього виходить виразно акростих: Василии; в нашій перерібці акростих вже затрачений.

3.

Pisń 16-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. Dneś preydite, nawydite Boha w iasłech swoieho,
Sożowite, prosławite myru Syna Bozoho.
[2] Podłoy szopi narozdenny,
W pełenach upowyneny
Prawda Boh wseho swita.

2. Anheł pastyrom spiwajet: Sława wo wysznych Bohu, —
Dla nas hrisznych z Panny czystoy w szopi Narozdennomu!
[2] Pastuszky sia poliakały,
Na kolina powkliakały,
Chwału Bohu dajuszczy.

3. Myłost Boha dla nas mnoha dnes czrez Ducha Swiataho,
Z czystoy Panny Chrestos danney dlia spasenyia naszeho,
[2] Narodyłsia bez pryczyny,
Soterł hrichow liudzkoy
Spasytel nasz kochaneÿ.

4. Idut cary, nesut dary, na kolina wpadajut,
Ływan, smyrnu, wraz y złato w pokłon Bohu otdajut.
[2] Welmy radost sia zjawyła,
Panna czysta nam powyła
Spasytelia naszeho.

5. A bydliata newoliata Pana swoho piźnały,
Pyłnowały, zahriwały paroju, jako mohły.
[2] Zwizda jasna swityt krasno,
Bo jest Bohu słuha własna,
Swityt Panu swojemu.

6. Nowa radost sia źjawyła wsemu switu wesoła:
Wsy ptaszata, tak źwiriata, wsia płemena źemnaja.
[2] More wodamy jhraje,
Anheły w nebi spiwajut:
Sława wo wysznych Bohu.

7. A Erod car dowidawsia okrutenstwi takowim,
Ze sia rodyt Chrestos Boh nasz u misti Wyłłejemi.
[2] Nepiznaney źasmutywsia,
Ze Car swita narodywsia,
W smutku Erod źostaie.

8. Kazaw wnet zowniarom staty, źemlu wsiu plondrowaty,
U Wyłłejemi, po wsey zemły pełno Chresta szukaty:
[2] Skoro Jeho jznaydete,
Ko mni Jeho prynesete,
Jako cariu swojemu.

9. Ach, jdite, mecz berite, wsich ditey witynayte,
Krow newynnu proływayte, źnak mni pyłno dawayte.
[2] Anheł wo sni dajet znaty
Josefowy i Dytiaty,
Wraz i Panni Maryi.

10. Muz kochany Josef stary Maryiu tez wspoymuie,
Na osliaty so Dytiaty do Iahyptu wstupujet.
[2] Anheł starszey, woin straszney
Prohaniajet, ne puskajet
Wrahy w pekło na wikie.

11. Jdet woysko ko Erodu, dajet źnaty samomu:
Nema Chrysta u Wyłłejemi, ani w krułestwi twojm,
[2] Ćiłu zemliu pliundruwały,
Ditey tiały, krow jch łiały
Dla rożkaźu twoieho.

12. Płaczut maty, ze dytiatey ne stało jm zadnoho
Czreź Eroda beźboznoho y nemyłostywaho:
[2] Za szczo matky umliwajut,
Hławy swoia rozbywajut,
Swojch ditey załujut.

13. A Rachiłe, monarchine ne mozutsia wtołyty,
Ze jch dity jako kwity każaw Erod pobety.
[2] A Chrestos Car jch preymujet,
W nebi mistce jm hotujet
So anheły swiatymy.

14. Źemliu krowliu napołneno z newyniatok małękich,
Źrachowano, w rejestr dano, syła wsich czad pobytych:
[2] Desiat tysiacz zapysano,
Sztyry tysiacz znowu rano
Muczenykow Chrestowych.

15. Carey Cariu Predwicznomu budet chwała na wikie,
Nas boronyt y zasłonyt ot hejenskoji muky.
[2] Wesilimsia, ne smutimsia,
Wytaymosia, kochaymosia
O Rozdestwi Chrestowim!

16. Erodowy beźźumnomu bude pekło na wikie.
Nas boronyt y zasłonyt Isus ot wicznoy muky.
[2] My Ho budym wychwaliaty,
Jmia Jeho prosławliaty
Na wikie.

17. Iako w Otcy, tak wo Słowi wraź y Ducha Swiataho
Wo Troycy Swiatoy u iedenstwi z Rozdestwa sławymaho.
[2] Boze, wo Troycy jedyny,
Odpustyz nam naszoy wyny
I preymy wsich do carstwa!

Тую пісню, що не увійшла в друкований Богогласник, напечатав проф. М. Грушевський із Яворівського співаника 70-их рр. XIX ст. (**Мих. Грушевський.** Кілька духовних віршів з Галичини. **Зап. Наук. Тов. ім. Шевч.** 1896, т. XIV. Miscellanea, ст. 9—10). Наш текст старший, поправнійший і значно відмінний. Видно се з того, що в Тулівськім Богогласнику маємо виразні останки акростиха: DAMIANAKAMIPAZCEI. Перших 6 чи 7 букв подають виразно імя: Даміян чи Даміана. В 15-тій строфі замість першого слова: Carey стояло первісно без сумніву: Кролей — длятого 3 останні строфи дають конець призвища: -кий, бо замість: Erodowy в 16-тій строфі певно було первісно: Ирóдови. Але більше з того акростиха відчитати годі й мусимо обмежитись поки що тільки іменем автора: Дамян. Що се за Дамян — годі сказати певно. Може бути, що він ідентичний із Деміяном, автором пісні на Благові-

щення Пресв. Богородиці „Да пріидетъ всему міру радость", поміщеної у Почаївськім Богогласнику під ч. 98. Він міг жити в половині XVIII ст. (**Д-р В. Щурат.** Із студій над Почаївським „Богогласником". Львів 1908, ст. 14—15).

4.

Pisń 18-ta na Rozdestwo Chrestowo.

1. Nowa radost stała, so nebesy sława,
   [2] Nad wertepom źwizda jasna switu woźsyiała.
2. Hde Chrestos rodyw sia, z Diwy wopłoty sia
   [2] Iak czyłowik pełenam (sic!) wboho upowyw sia.
3. Pastuszky z iahniatkom pered tym Dytiatkom
   [2] Na kolina upadaiut, Bohu sławu dajut.
4. Wydiat czudo tayny, pryhrawajut dywno,
   [2] Na wsi struny udariajut, Boha wychwaliajut.
5. Źwizda woźsyjała, put carem skaźała,
   [2] So Wyłłejem, podłoy szopy carey prowadzała.
6. Try cary prychodiat i dary prynosiat,
   [2] Dajut w pokłon Jsusowy, proszczenyie prosiat.
7. Erod źasmutyw sia, że Boh narodyw sia,
   [2] Dumaje w utrati carstwa, z toho źazuryw sia.
8. A my weselim sia, Bohu pomolim sia[1],
   [2] Rozdennomu u Wyłłejiemi Cariu pokłonim sia.
9. Prosymo Tia, Predwiczney Szafaru,
   [2] Daruy lita, wik szczasłływey semu Gospodaru.
10. J ciłomu Domu, Dytiatku małomu
    [2] Szczastia, zdrawia, prozytyie zywuszczym w sym domu;
11. Z Rozdestwa Chrestowa prodołzy lit mnoha
    [2] Sławyty Tia neprystanno Wsemohuszcza Boha!
12. Po skonczeniu lity daruy łyce źrity
    [2] J ź anheły neprystanno w carstwi pisny pity.

Konec.

Текст сеї пісні в Богогласнику 1790 р. ріжниться значно від нашого рукопису.

5.

Pisn Katechizmowa.

1. Troyca Boh Otec, Boh Syn, Boh Such Swiatey,
   W Troycy Boh jeden — treba wsim nam znaty.

[1] Зачеркнено: pokłonimsia.

[2] Predwiczney Otec z Sebe Syna rodyt,
Światey Duch z Otca y Syna pochodyt.

2. Tak prawowirni znaty wsi powynny,
Zy (?) Boh wo Troycy i w czudesach dywney.
[2] Na to się Troyca switu jzjawyła,
Aby liud piznaw Hospoda prawdywa.

3. Bo tak nas uczyt wira sprawedływa,
Bysmo wiryły u Boha prawdywa
[2] I Swiatu Troycu zawsze wiznawały,
Hospoda Boha nad wsiu twar kochały.

4. Kto.... (дальше нема карток у рукописі).

Текст у Возняка (Матеріяли II, ст. 352) і в „Naczatk-ax zytyia Nebesnaho“ инший.

6.

Pisń 1-wa o błudnim syni.

1. O hore mni hrisznyku suszczu,
Hore błahych dił ne jmuszczu!
[2] Iakze pred sud Bozey jawliusia,
Kako so swiatymu wsyliusia?

2. Otstupych od Boha źłoboju,
Hricholiubyw sam sey soboju,
[2] Temnost pacze swita kochaju,
Swita błahodaty ne maju.

3. Sowłekochsia perwoyi odezdy,
Otczajachsia błahoji nadezdy;
[2] Skwernaja odezda y diło
Pohubliajet duszu i tiło.

4. Otjdoch dałeczy na stranu,
Ot rozec pytatysia stanu,
[2] Czuzd bych domu Nebesna Władyky,
Nedostojn zyty ź czełowikie.

5. Wremennaja predpoczytaju,
A o sławi wicznoy ne dbaju.
[2] Szczoz jmam neszczasney tworyty,
Kohda preydet Hospod wsich sudyty?

6. Wospłaczusia wotszy słezamy,
Gdy ne budet myłosty so namy.
[2] Szczoz usłyszu, strazda na wikie?
Ach, bida y wompl prywełykiey!

7. Nyni ubo prezde dnia sudna
Prydstawliu diła moia błudna:
[2] Poydu pred Otcem umyliusia,
Ieho peczczy czey nasyszczusia.

8. Poydu y reku Jemu smiło:
Sohriszych Ty, Otcze moy, źiło,
[2] Preymy mia zabłudszaho syna,
Iako ot najemnyk jedyna.

9. Dneś Tia, Otcze, błahaju źiło,
Nay oczyszczu moie hriszne tiło;
[2] Budu Tebi wirne służyty,
Ne daysia mni na wik otdałyty!

10. Bo piznawjem nyszczasływa błuda,
Straty duszi i wicznaho studa.
[2] Preymy mene so czełowikie,
Abym ne wtratyw carstwo na wikie.

Konec.

Перших 8 строф мало ріжниться від тексту Богогласника 1790 р. Але строф: 9—10 нема в Богогласнику.

7.

Pisń na Nediliu 1-iu Wełykopistnuiu.

1. Cariu Chryste nezłobywey,
Ahncze dołhoterpeływey!
[2] Sowitu zydowsku bywszu
I czasu Pasche prespiwszu,

2. Stały Zydowe hadaty,
Iak by jm Tebe poymaty:
[2] Żakon (mowliat) ustawliajet,
Carem sia nam naźywaiet;

3. Caria ne znajemo jnnaho,
Tokmo kiesara Rymskoho.
[2] No Juda ko nym prytecze
I pryteksz, syce recze:

4. Czto wy daste mini za Neho?
Aź po jesm uczenyk Jeho;
[2] Ja ubo wam prydam Jeho w ruky
I ozmete na smertnyia muky.

5. Ony sia ź nym sowiszczasza,
Trydćiat srebnyk obiszszczasza.
[2] Za srebnyky Juda zdradływa
Prodaw Krow Boha prawdywa.

6. Otszedł ot Judey tam, idize
Hde weczernyk hotow pobize.
[2] I bisytsia, duszy biaszy[1],
Srebnyky skryto noszaszy.

7. Chlib pryłomyw Chrystos Boh i da jast,
I wsim uczenykom podast.
[2] Ne otkiedaie i Judy,
Wsewydec Boh znaie diła wsiudy.

8. Smutney hłahoł mezdu nymy biasze,
Zy jedym ot uczenyk imijaszy,
[2] Jze side w sobor weczeriaty,
Na smert Pana Swoieho prydaty.

9. Prydrekł Chrystos uczenyku
Iioanu napersłnyku;
[2] Wmoczenyi chlib w sil Iudi podast,
Znak, ze toy na smert Pana prydast.

10. Se terpiłjes, Pane, prezde strastey,
Chotiay Chryste wsich nas hrisznych spasty.
[2] Jehdazes imił sostradaty,
Naczałjes ko druhom hłahołaty:

11. Preskorbna bo dusza ko smerty,
Czas prychodyt, zy treba umerty.
[2] Preyszow konec, jeszcze preyde
Ostanite, idu mało ot was. [i czas,

12. Otszedł mało, zaczałsia mołyty,
Na strast Sebe z tiłom hotowyty:
[2] Preymy, Otcze, zertwu syiu Moiu,
Za ciłey swit strasty preymaiu.

13. Od mołytwy jehda ustajet,
Otiahczęnych uczenyk zastajet.
[2] Mowyt do nych: Ne spite nyni,
Molitesia wo sey hodyni!

14. Wtoryceju Sam szedł mołytysia,
Uczenykom kaze dywytysia,
[2] Bo soymyszcze nastupajet,
Hde uczenyk Iuda Mia prydajet.

15. U hodynu Isus powertaie,
Soymyszcze Zydow podybaie:
[2] Koho jszczete? Az bo jesm z wamy
I czto hłahołete ustnamy?

16. Tohda Iuda Isusa łobźa,
Źnak soymyszczu toy pokaźa:
[2] Koho łobźu, berite Jeho,
Oddaju wam toho prawdywaho.

17. W toy czas Zydowe Pana zwiazały,
Newynne tiazko karały.
[2] Muky bezmirni nadawały,
Krow pryswiatu z tiła proływały.

18. Po tiazkiech strastech na krest prybyły,
Krow Pryswiatu newynne prilłyły.
[2] W toy czas Iuda ziło zasmutysia,
Werhł srebnyky, a sam powisywsia.

19. Zniatey Pan z kresta w hrob pochowany,
Aby wozriw z otec w otchłany.
[2] Tretey deń woskres ot hroba,
Czudesna powstała ozdoba!

20. Pryterpiwjes za nas, Chryste, rany,
Pokazyz nas Otcu synamy,
[2] Bysmo Tia wsy mohły prosławiaty,
Łyce Twoie w carstwi ohliadaty! -
Amin. Konec.

[1] На полі дописано: Nienasycono.

Супроти тексту Богогласника 1790 р. наша пісня показує богато відмін і до того вона богато довша.

8.

Pisń 2-ha do Prys: Bohorodycy. Ton toyz wyz reczęny[1].

1. Preczystaia, Pryczudnaia Diwo i Maty!
Zes łaskawa na słuh Twojch, wsim dajesz znaty.
[2] Krwawy słezy wyływajesz,
Pered Synom zastupajesz
Od hniwa hrisznych.

2. Wzywajuszczych Imia Twoie, skore predstajesz,
Utopajuszczych wo wodi ruku podajesz.
[2] Slipym oczy otworiajesz,
Chromym nohy jsćiliajesz,
Diwo Czystaia!

3. Ktoz ne znajet, zes Czudowna w Twojm obraźi?
Ktoz ne doznaw łaski Twoiey wo wsim złom raźi?
[2] W Tartakowi i powsiudu[2]
Połno Twoiey łaskie czudu,
Diwo Czystaia!

4. Kto Tia prosyt, kto Tia sławyt, kto serdce Tebi
Poruczajet y w nim majet za Matku sebi,
[2] Semu pomoszcz Twoju dajesz,
Od prypadku zasłaniajesz,
Diwo Czystaia!

5. Tebi dary ze wsich storon w pokłon oddajut,
Pred Toboju łaskie Twoiey jawne wyznajut.
[2] Kotoryi Tia używały,
Czudow Twojch tu doznały,
Diwo Czystaja!

6. Sam Tartakiw nay pryźnajet, w jakoy potrebi
Doznaw łaskie czudow Twojch, nay pomnet sebi.
[2] Kto w nem zyiet, nay piznajet,
Zy od Tebe zytie majet,
Diwo Czystaia!

7. Ty hniw Syna umołyła w powitra czasi,
Ty płacz liudey utołyła w tom tiazkom strasi;
[2] Ty od smerty boronyła,
Ty powitrie oddałyła,
Diwo Czystaja!

[1] Себто: Пречистая Діво Мати.
[2] На боці: w s: cerkwi.

8. Za szczo Bohu nechay budet wicznaja sława,
Tebi honor, czest y pokłon, Maty łaskawa,
[2] Wo wik wikow neprystanne,
Poky seho swita stane,
Diwo Czystaja!

9. Czuda Twoia kto źrachujet, Rodyce Boha?
Myłost Twoju kto źmirkujet, jak jest prymnoha?
[2] Ratuy, Diwo, wopijuszczych,
Spasay hrisznych wzywajuszczych,
Diwo Czystaia!

10. Daway pomoszcz w tiazkoy bidi y w utrapłeniu,
Daruy łasku rabom Twojm dusz ko zbawłeniu!
[2] My Tia budem wełyczaty,
Czuda Twoj prosławliaty,
Diwo Czystaia!

11. Moły Syna o nas hrisznych, Maty Chrestowa,
I w czas smerty ratowaty bud nam hotowa!
[2] K Tebi nyni prybihajem,
Pred Toboju upadajem,
Diwo Czystaia!

Konec.

Сеї пісні нема в Богогласнику.

9.

Piesń 12-ta o Narodzeniu Panskim.

Nota: Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy; Łzy wylewając, serdecznie wzdychamy.

1. Sliczna Panieńka Iezusa zrodziła,
[2] W stayni położywszy, siankiem go nakryła.
O siano, siano, siano jak łelija,
[2] Na ktorym kładzie Iezusa Maryia.

2. Czemuz Ty nie masz litość, Panno droga,
[2] Żeś w lilij siano uwineła Boga?
O siano, siano, siano, kwiecie drogie,
[2] Ze sie na tobie kładzie Pan ubogi!

3. Dziwna na swiećie stała się odmiana,
[2] Ze Naźarenskij kwiat źrucon do siana,
O siano, siano, co ubogie było,
[2] Ze będąc sianem, w kwiat się obrućiło!

4. Lecz to dziwnieysze, ze Pan, ogniem bywszy,
[2] W siano się ukrył, siano nie spaliwszy.
O siano, siano, czemuz nie gorzejesz,
[2] Pana Iezusa kwieciem nie rozgrzejesz?

5. Iuz to nie w cierniu jest kwiat lilijowey,
[2] Lecz z siana wyrosł przeź grzech Adamowy.
O siano, siano ubłogosławione,
[2] Na ktorem Iezus dziećienciem złozony!

6. Szczęsliwa łąka, ktoras temu sianu
[2] Stać się kazała na poscielky Panu.
O siano, siano — wszystek kwiat rozany,
[2] Przychodzi na swiat Pan nad wszystkie pany!

7. Szczęsliwa kosa, co to siano źćieła,
[2] By Jezusowi źa złoto staneła.
O siano, siano, zapach w tobie drogi,
[2] Kiedy przechodzi w ciebie ten Pan srogi.

8. Szczęsliwy ręcy ty zaprawdy biły (sic!)
[2] Co dlia Iezusa to siano kosiły.
O siano, siano, godne ześ to było,
[2] By sie na tobie Bustwo położyło!

9. Przykliął był liudzki Bóg dlia grzechoplemie,
[2] Lieząc na sienie dzis osieca ziemie.
O siano, siano, gdy piastujesz Boga,
[2] Nam się przyz ciebie źćiele w niebo droga!

10. Dobrze rzekł Dawid ukoronowaney,
[2] Ze do bydlięńcia człowiek przyrownany.
O siano, siano, coś ty narobiło,
[2] Zes Boga między bydlięta włozyło!

11. Wenidz Krulewstwo swiatowe do Pana,
[2] Patrz, ja twóy lezy Krul na wiązcy siana!
O siano, siano, Krolewskie bływaty,
[2] Przychodzisz w źiemskie swiata majestaty!

12. Wnidz iuz, o Xiąze złotego pokoja,
[2] Niech go okryie siankiem ręka Twoia!
O siano, siano, o nieprzyplacone,
[2] Godne, bys było w raju położone!

13. Kładźćie na sienie berła y korony
[2] Panu Małemu kazdey z swoiey strony!
O siano, siano, móy klieynoćie drogi,
[2] Gdy się na tobie kładzie Pan ubogi!

Nie tylko starzy kwapćie sie do Pana,
[2] Ale y młodzi pospieszayćie z rana.
O siano, siano! Tak slicznie spiewayćie,
[2] Pana Iezusa sianym nakrywayćie!

Nie bądźćie gorsze nad osła gnusnego,
[2] Ktoren na sienie poznał Pana Swego.
O siano, siano — day wiązać kuzdemu,
[2] Niechay źaniesię Iezusowi swemu!

Wostatku y my poydzmy do Pana,
[2] A po koliendzie weźmy wiąźkie siana.
O siano, siano przeymi od nas, Panie,
[2] A nam źa siano day w niebie mieszkanie!

Abyśmy z Tobą tam na wieki zeli,
[2] Ciebie z swiętemi społecznie chwalili.
Wszak na to śiano raczył się uwinąć,
[2] By człowiek grzeszny mogł nieba nie minąć,
I tam krulował na wiek z anïołami —
[2] Swięta Maryio, modl się za nami!

Koniec.

Текст сеї пісні у Kantyczk-ах (II, 10 — 11) богато коротший.

Д-р Ярослав Гординський

II. МАТЕРІЯЛИ

Велямина Рутського

Правила для монахів Ч. св. Василія В.

В БІБЛІОТЕЦІ монастиря ОО. Василіян на Чернечій горі біля Мукачева находяться два рукописи «Реґул« для монахів Велямина Рутського. До тепер знані вони були в польській мові, видані у Вильні 1771 р. п. з. »Ustawy S. O. Bazylego W... przez sp. J. X. Józefa Welamina Ruckiego...«

Українським перекладом видав сі правила Преосв. Митроп. Андрей Шептицький (у Жовкві 1909) п. з. »Вытягъ зъ правилъ св. О. нашого Василія В уложеный для инокинь Іосифомъ Веляминомъ Рутскимъ« (8⁰ ст. 108) і рік пізнійше (1910) п. н. »Зъ правилъ св. Отця нашого Василія Великого« (8⁰ ст. 76), де цитується відповідні місця з творів св. Василія Великого. М. О. Коялович, в своїй праці »Исторія Базиліанскаго Ордена« (Христіянское чтеніе. С-Петербургъ 1864 ч. I. ст. 12 і 13), згадує про василіянські правила, списані на славянськім я.иці, а які мали находитися в його домашній бібліотеці. Варто прослідитиби, чи мова там про правила в польській мові чи церк.-славянській. Обі мукачівські рукописи переписані на території Підкарпатської Руси, десь в половині XVIII ст. Рукопись під ч. 3263 писана уставом на папері (16 × 21 cm.) з водними знаками: півмісяць, моноґрам *M*, якор. Всіх сторін 75. Перших 7 сторін письмо правильне, дальше письмо дрібнійше, папір підлійший, чорнило позаливало. На кождій сторінці є 14—20 стрічок. Рукопись під ч. 3412 оправлена разом з другою рукописею, (Зерцало Богословіи — Кирила Транъквилиwна, після примірника випечатаного в Уневі 1618 р. переписав Iwанъ Германовскій в селі Репиєвѣ 1742 р.). На 78 сторінках правильного, уставного письма списані сі правила. Папір і формат такі, як в попередній рукописи. На сторінці міститься 17—19 стрічок.

Коли сі правила занесено на Підкарпатську Русь годі напевно сказати. Василіяни, реформи Рутського, працювали вже тут за еп. Василя Тарасовича (1634—1648) і пізнійше, до пол. XVIII ст., заєдно їх тут стрічаємо. Лиш їх впливови треба приписати, що згаданий епископ приняв унію. Його наслідник, Петро Партеній Ростошинський (1648–1670), заєдно підписується Ordinis S. Basilii M. Перед тим монахи називали себе черцями, а ніколи Василіянами. Впровадженнє назви Василіянин, треба також приписати Василіянам із Польщі. 1672 р. еп. Іван Малаховський просить о підмогу на новіціят в Мукачеві. Можливо, що вже тоді занесено сюди сі правила.

На них виховалися всі славнійші з поміж Василіян XVIII ст. аж до часу реформи Йосифа II, коли на порученнє еп. Андрія Бачинського, протоігумен Йоанікій Базилович зладив инші правила для монахів.

КОНЄЦЪ ЖИТИЯ ЗАКОНИЧЕСКОГО ЄСТЪ БЫТИ ДОСКО | налымъ чловекомъ, во милости Бж҃ей, любъ подобнымъ сѧ стати Бг҃ꙋ во мл҃сти, до которой не токмо себе, черезъ богомысльности и працовитые дѣла, но и ближнѧго словомъ, дѣломъ и при- [ст. 2] кладомъ побожного житиѧ потѧгати, посредкы до ѡтриманѧ того конца.

Ѿрицати сѧ мира сатаны и всѣхъ дѣлъ єго, то єстъ черезъ сьповѣдъ єднеральнꙋю, злыхъ дѣлъ житиѧ своего з добрымъ приготованїємъ оучиненꙋю, мертвы быти грѣхꙋ, жити же Бг҃ꙋ черезъ благыи дѣла.

Ѿрицати сѧ мира и того всего єже єстъ во мирѣ, все Хр҃та ради опꙋстити, всѣ забавы мирскыи ꙗковы сꙋтъ сородьства[1] и товариства з людъми миръскыми, єсли бы перешъкодою были до спасениѧ вѣчнаго, памѧтаючи на [ст. 3] ѡныи слова Хр҃та Спасителѧ: Аще кто любитъ ѿца или матеръ паче мене нѣстъ мене достоинъ.

Ѿрицати сѧ, такожде самаго себе, и крестъ свой взѧти на себе черезъ оумерьшвленїє розꙋмꙋ и хотѣниѧ власного Бг҃а ради, наконецъ послѣдовати Їс҃ꙋ Хр҃тꙋ, то єстъ черезъ непрестаньное изъправление во благихъ добродѣтелехъ, найпаче же в тыхъ трехъ: в самохотной нищетѣ, в чистотѣ, в послꙋшании, которыхъ недержавьши, не токьмо всѣ, но аще єдинꙋ з нихъ законьникъ ѡпꙋстивши и єй недержавъши, законникомъ званный негоденъ быти. Подобаетъ тогда [ст. 4] всѧкомꙋ во первыхъ познати в чимъ кождый с тихъ трехъ благодѣтелехъ залежитъ, и ꙗкимъ способомъ выпольнѧти сѧ маютъ. А такъ зособьна ѡ кождой вещи. По найперъвой ѡ нищетѣ добровольной.

Жаденъ из братии ничого власного, ани своего ани своимъ звати не маетъ, ани держати ани где инъде перетримꙋвати, но во всѣмъ всѧ ѡбща и во ѡбъщемъ хранилищи сохраненьно да бꙋдетъ, ꙗко вещи до наоукы, такожде и до живъности и до ѡдѣѧниѧ належащии, а з того жаденъ своимъ произъволениемъ не можетъ брати, токъмо старъший ведлꙋгъ оуподобанѧ своего, на слꙋшънꙋ потребꙋ кожъдого законника, или брата нашего розъдавати маетъ, альбо которомꙋ [ст. 5] братꙋ порꙋчитъ тое, по разсꙋждении старъшаго роздавати маетъ. Братꙋ которомꙋ що дано бꙋдетъ на потребꙋ, альбо до оуживанѧ, тое долъженъ єстъ сохранъно оуживати, ꙗко вещи Бж҃ей шановати, далеко больше ꙗкъ миръскыи вещи свои, любо бы ли и найдорогъшии сохранѧютъ. А єжели бы в тымъ небрегимъ былъ,

[1] В другій рукописи: сородницътва.

тымъ самымъ добродѣтелъ оу҃трачаетъ или оу҃бства нарꙋшаетъ и казни сватократъство не оу҃ходитъ.

Аще ежелибы который братъ що загꙋбилъ то естъ зопъсꙋвалъ долженъ таковый заразъ до старъшого ити и свою винꙋ wповѣсти и w покꙋтꙋ просити; тое повино и потребно разꙋмѣти и w книгахъ ижъ той который ихъ оу҃живаетъ жебы ихъ [ст. 6] не макꙋловалъ ни единой лѣтеры на нихъ не писалъ или свитячи до нихъ воскомъ или лоемъ ихъ не покапъкалъ, ани нима не металъ, ани ихъ потоптгалъ. Тымъ же способомъ и w всѣхъ вещахъ, которые даны емꙋ до рꙋкъ бꙋдꙋтъ, в чимъ ежелибы который недъбалый былъ таковаго старъший опоминати и карати долженъ естъ[1].

Коли що сѧ дае которомꙋ братꙋ изъ опщини, долженъ естъ такъ w собѣ мыслити, же того недостоинъ ꙗко непотребный дѣлатель, що ежелї сѧ емꙋ достане стара и ветха wдежда, любъ що инъшое з вещей манастырскыхъ [ст. 7] подлѣйшое не можетъ с того старати сѧ ани шемрати. Таковꙋ нищетꙋ должни сѣтъ братиѧ истиною милостию миловати, такъ жеби сѧ из того веселили, коли скꙋтком҃ того дознаваютъ ꙗковꙋю колвекъ потребꙋ ци ли в' покармѣ ци ли в' ꙗденїи ци ли во питии или во wдѣжнїи. или во спанїи и во прочинхъ, чимъ бы сѧ оу҃певнати могли, же сѣтъ истино нищими. С того новои и дорогои wдежды и виборныхъ потравъ не повїненъ желати и ежелибы междꙋ двома вещами мали выбераты, то повиненъ подлѣйшꙋ взати, а лѣпшꙋ wставити. Такожде и дляѧ потребы любъ с послꙋшанїѧ ѿ старшого посланїе бꙋдетъ, на [ст. 8] прошенїе пойти долженъ естъ из охотою прїймꙋвати и исполнїти свое послꙋшанїе.

Тое, що бꙋде ѿ старшины братꙋ дано дляѧ потребы его, на произволенїю его бꙋдетъ знова взати. Братъ никакоже томꙋ спротивити сѧ можетъ. Возбраненно всѣкомꙋ естъ, дабы и на҃мѣшꙋ вещъ манастырскꙋю возмоглъ комꙋ дати, или продати, или перемѣнати хочайбы и за лѣпшꙋю без благословенїѧ старшого, хочайбы тое що дати хощетъ и ѿмѣтьное и застаралое. Возбраненно естъ ꙗкоже то wдежда ветхаѧ или wбꙋвъ подертаѧ или ꙗкаѧ колвекъ вещъ манастырскаѧ хотяй бы то и который проситъ того былъ бар'зо [ст. 9] потребенъ и нагый наконецъ ани просѧщемꙋ оу҃богомꙋ ꙗкомꙋ колвекъ своею волею дати, токмо все за благословенїемъ старшого или того, комꙋ порꙋчено бꙋдетъ.

Wдежда маетъ быти ѿмѣ҃на, зако҃нїческаѧ ѿ мирской такъ жебы кождый ци ли мирскїй человекъ ци ли свѧщенїкъ с позрѣнїѧ заразъ позналъ Чинъ нш҃ъ Василиѧ Великаго. Нові҃на быти еднака оу всѣхъ wдежда — ꙗкаѧ оу старшого такаѧ ї оу посполїтого брата нш҃его, а то дляѧ того

[1] Доси з рукописи ч. 3263, бо тут текст повнійший. Дальше обі рукописи зовсім згоджуються.

жебы сѧ з ней показало правдивое оубоство и смирение большое. Бо ѡдеждахъ неповіненъ нш҃ъ братъ жаденъ строеніе [ст. 10] мати, токмо жебысмо тѣло нш҃е покрыли грѣшное и загрѣли. Прото не повиніємо и мати на нашихъ одеждахъ гадвабныхъ вещей и иныхъ строевъ, ани тежъ бардзо з дорогихъ матерій или поставовъ, ани футра инакшого опрочъ бараньковыхъ подъ ѡдеждами, подъ шапками могутъ быти и лисѣ футра. Такожде не маютъ быти розностъ во ѡдѣѧнію, жебы з братии нашои не мали по двѣ пары сукенъ, жебы сѧ в нихъ строили во свѧточьныѧ дны а в денъ посполитый до иныхъ простыхъ, але єднакы оу всѣхъ заховуючи звычай закону нашего маючи прецѧ во(з)глѧдъ [ст. 11] на потребу кождого брата нашего.

Покарму таковаго набывати и заживати маемо, ꙗковий єстъ тамо найтуншый в той краинѣ или странѣ, где пребываемо, ѡпрочъ болезныхъ длѧ которыхъ все тое, що розкажутъ лѣкаре, повино быти. Такожде длѧ гостей или братїи з дороги прїшедшихъ, длѧ которыхъ сѧ можетъ що колвекъ приспорїти длѧ трапезы длѧ оучрежденїѧ братии или гостѧ.

Не маетъ сѧ между братиѧми знаходити ани сребро ани злато ни тежъ повини где иньде претримовати или заховати [ст. 12] ѡпрочъ захованѧ манастырскаго общаго, хочай бы єму кто далъ и до схованѧ, или роздаванѧ альмужины любо бы ꙗкимъ кольвекъ способомъ. И тыи которыи за послушанїемъ старшого на выпрошеніе ꙗлмужны, пришедши до манастыре повїни все старшому ѿдати, такожде гды за благословенїемъ старшого братиѧ на вещъ ꙗкую колвекъ церковну или домовую просѧтъ, избераютъ вкупѣ, ѡсоблико должни тое складати до скрїнкы ѡсобливой, жебы сѧ не мѣшали из манастырскыми пѣнѧзьми или посполїтыми, а тая скринька [ст. 13] повина быти оу старшого.

Єжели бы сѧ власного при которомъ колвекъ знашло или ꙗкоколвекъ показало же оу мїрскыхъ людей маетъ що кольвекъ сховано, таковый маетъ быти караный ведлугъ вины ѿ старшого пред всею братиею ꙗко стократьцѧ посрамленый.

О ЧИСТОТѢ.

Чинъ законїческїй изъѡбразуетъ чинъ аггелскїй непокалѧный, прото потребно и намъ в чистотѣ ихъ наслѣдовати, которое не в тымъ токмо залежитъ быти безъбрачнымъ, але тежъ далекимъ быти [ст. 14] ѿ вшелѧкой пожадливости телесной дѣломъ, словомъ и помысломъ, но и ѿ вшелѧкїхъ непотребныхъ склоностый ѿ тѣла походѧщихъ, любо с нимъ свѧзаныхъ, которыи бы душу мазали, или ꙗкою мгою(!) помрачали, то єстъ: гнѣвомъ, ненавїстию, кламствомъ, пыхою и мовою не во свое времѧ, млтвою лѣнївою, старанѧ сѧ ѡ красу или пекностъ твари и ѡдѣѧнїѧ, сходѧчи сѧ

и розмовлѧючи непотребныи слова. То все до законной чести приналежитъ. Єжели теды который выстꙋпный сѧ в чимъ знаходитъ законнїкъ, противко благодѣтели [ст. 15] законнїческой чистоты згрѣшилъ.

До захованѧ сѧ в той цнотѣ чистоты потребно с пѧтма смыслами позверховными, то єстъ слышанїємъ, смакованїємъ, ѡбонѧнїємъ, виденїємъ и дотыканїємъ зѣло добрѣ и в стремежлївѣ спорѧжаты или повстѧгливымъ быти, жебы черезъ нихъ жадного противнаго чистоти шкодлїво не прїходило. Такожде потребно єстъ воздержание ꙗзика имати или скꙋпо з ним мовїти. До захованѧ чистоты, коли бꙋде в добромъ справованю розꙋмꙋ, цвѣченѧ сѧ такожде в покорѣ, в стремежлївости и тихо- [ст. 16] сти зѣло полезно єстъ. Такожде до того належитъ померкꙋванѧ голосꙋ, хожденїє, позеранїє и прочиихъ дѣлъ чл҃вческїхъ позверховныхъ, ѡ тое попеченїє скромностъ, оуцьтивостъ и поважанѧ иншихъ всѣхъ за старшихъ себѣ и достойнѣшихъ над себе на серцꙋ держати и кождомꙋ ведлꙋгъ єго станꙋ достойнꙋю честъ позверховнꙋю законнїческꙋю люцкостъ ѿдавати.

Воздержати сѧ ѿ злыхъ и законꙋ Бж҃емꙋ противныхъ похотей и роскошей всѣмъ єднакова мира да бꙋдетъ, ѿдалѧтисѧ ѿ нихъ и ѿ таковыхъ вещей с которыхъ [ст. 17] тыи родѧтъ сѧ. Потребно бы найпилнѣйше ѡстрожнымъ быти в ѧденїю в питию в спанїю и во инихъ оучасованѧхъ до тѣла належащихъ, розна рознымъ ведлꙋгъ росꙋткꙋ старшого.

Старший повиненъ розсꙋждати ведлꙋгъ способности лѣтъ тѣла и забавъ кождого з Особна долженъ єстъ старший пилное попеченїє имати, жебы кождомꙋ братꙋ давано, що потребно до затриманѧ живота и до посилкꙋ, абы былъ способнымъ до подвиговъ законнїческїхъ.

Смакꙋ жадного в покармахъ, напоѧхъ непотребно опатро- [ст. 18] вати длѧ выгоды смакови, ани до сытости не ѧсти, тое бовимъ чл҃века лѣнївимъ и неспособнымъ до подвїговъ законнїческихъ чинїтъ.

Ѡ розмаитости потравъ не имати попеченїє, ꙗкоже наоучаетъ насъ прїкладомъ своимъ Сп҃тлъ н҃шъ Іс҃ъ Хс҃ъ, который не имаючи много потравъ народомъ на пꙋщи представїти, не далъ имъ токмо пѧтъ хлѣбовъ и то ꙗрчаныхъ и мало рыби, а ѡ питю и не споминаетъ; прес похыбы водою сѧ гостили.

Попеченїє да имаетъ старший, жебы кождый братъ ималъ це [ст. 19] лию ѡсобно, єжели не длѧ забавъ дневныхъ, то длѧ ѡпочиненїѧ нощнаго. А ґды бы такъ где много целїй не было, тогда троми во єдной целии да бываютъ, при двохъ молодшихъ третѣй старший. Оу целїѧхъ теди сѣдѣти и дѣлати свои дѣла со страхомъ ꙗкобы предъ майстатом Боскїмъ, который позираетъ на вшиткы дѣла наши.

Старшый любъ кого оуставитъ онъ повиненъ часто целїи навѣжати братию, и найпаче же коли повстаютъ и коли покладаютъ сѧ спати. Про-

тое не повини братиѧ нш҃а целїй за [ст. 20] мыкати, жебы моглъ внийти старший без жадного замькꙋ или знакꙋ. Инъшомꙋ братꙋ не волно до дрꙋгого целїи входити не вымовивши звиклой мл҃твы: Гд҃и Іс҃е Хр҃те Сн҃е Бж҃ий помилꙋй насъ и поклѧ не благословїтъ сѧ оу старшого. А ґды братъ до брата прїйдетъ заразъ не сѣдаючи маетъ ѿбрати потребы своѧ длѧ которыхъ пришолъ и ѿдалѧти сѧ кꙋ дверемъ; докале сѧ ѿправитъ дверей не имаютъ завїрати жебы и дрꙋгїй идꙋчи моглъ ихъ видѣти, ѡпрочъ ежелибы была целїѧ тепла. Иначей в таковой целии, котораѧ [ст. 21] замкнена естъ николї сѧ двоми братиѧ до ней сходити не могꙋтъ, опрочъ тыи, которыи на тое имаютъ благословенїе.

Извѣсно кождомꙋ творимъ, длѧтогосмо сѧ до законꙋ ст҃аго зобрали жебы единъ дрꙋгого оутверждалъ и помощнымъ до сп҃снїѧ вѣчнаго былъ. Шаґже барзо хитрїми способами диѧволъ стараетъ сѧ головный нш҃ъ непрїѧтелъ о затраченѧ дш҃ъ Бг҃ꙋ послюбившихъ. И тимъ збавленымъ посредко^м^ схожденїемъ братерскїмъ частокротнѣ перескажаетъ длѧтого старати сѧ пилно потреба [ст. 22] жебы наше пребыванїе или схожденїе сѧ з собою или дрꙋгъ со дрꙋгомъ побожное и ѡстрожное было, жебы единъ дрꙋгомꙋ не былъ причиною до вѣчнаго затрачинѧ.

Скло^н^ностъ болша кꙋ едномꙋ братꙋ мл҃сты и пребыванѧ с ны^м^ нежели ко дрꙋгомꙋ, хочай бы была з причины дх҃овной пови^н^на быти подозрена, бо зачинаетъсѧ ѿ дх҃а, а кончаетъ сѧ на тѣлѣ; южъ то естъ досвѣчено з многихъ оупадковъ. Единъ дрꙋгого хочайже жартомъ нехай сѧ не дотыкаетъ. Такожде ґды сѧ вкꙋпѣ прїтрафитъ си [ст. 23] дѣти, жебы сѧ еденъ дрꙋгого не дотыкалъ, а ежели бы в дорозѣ любъ и в домѣ к' единомъ трафило сѧ многимъ спати, такъ повиненъ еденъ ѿ дрꙋгого спати жебы сѧ имъ постелѣ не дотыкали.

Ґды розмовлѧетъ братъ з братомъ око его да не присмотрѧетъ сѧ твари его, но да бꙋдетъ спꙋщеное на землю; такожде тое долженъ естъ не ѿмѣнно сохранїти и держати коли и з мирскїми особами розмовлѧетъ, а найпаче же из' же^н^скимъ поломъ и з прочиими недостоин'ствы пребывающїми.

[ст. 24] Ани часто з манастырѧ выходити кромѣ велїкїѧ нꙋждꙋ з спозволенїемъ старшого може, а не самъ токмо еденъ, никогда же единъ дерзаетъ з манастырѧ выходити, токмо со дрꙋгимъ братомъ. С целїи выходѧчи со страхомъ Гд҃нимъ соѡрꙋжити себе, постановленїе крѣпкое в самъмъ себѣ оучинївши, же всего того що бы было Бг҃ꙋ и ст҃мꙋ законови противного выстерѣгати сѧ бꙋдетъ и тако ѿдавши сѧ Аг҃гелꙋ Хранителеви своемꙋ во оборонꙋ мовѧчи мл҃твꙋ Іс҃вꙋ: Гд҃и сохрани раба своего ѿ всѧкаго зла и про [ст. 25] тивнаго ми диѧвола и ѿ чл҃векъ зло строптивыхъ и ненависныхъ — и тако да исходитъ.

Вышедши тое токмо да ко^н^читъ, длѧ чого вышолъ ꙗко найскорей, а скончавши нигде сѧ не бавити, но до манастыре сѧ вертати, а єжели над тое болше сѧ бꙋде бавїти, не с тимъ способомъ выше рече^н^нымъ бꙋде сѧ справовати, инакъшымъ сѧ поверне запевно нежели вышолъ, бо тое исти^н^но єстъ же коли колвекъ вонъ з манастырѧ єстесъ, всегда во велїкомъ небеспече^н^ствѣ затрачинѧ дꙋшевнаго пребываешъ.

Вышедши зо собою братиѧ з манастырѧ [ст. 26] єдинъ ѿ дрꙋгаго зоставати не маетъ, ани сѧ єдинъ без' дрꙋгаго не вертати. Єсли бы который з нихъ где в ѧкїй домъ пошолъ и дрꙋгий тамже повине^н^ быти. Єсли бы сѧ трафило, сповѣдати нѣѧкꙋю персонꙋ мирскꙋю, или розмовлѧти дх҃овнꙋю мовꙋ с которымъ братомъ нашимъ, дрꙋгїй иже єстъ с нимъ може сѧ ѿдалити на той часъ на сторонꙋ такъ жебы не слышалъ розмовꙋ ихъ, але такъ ѿды^и^ти, жебы моглъ єдинъ дрꙋгого вѣдѣти, абы малъ свидѣтелство певное пере^д^ старшимъ єдинъ о дрꙋгомъ дати.

[ст. 27] Коли томꙋ часъ певный прїйде, же старший маетъ висылати братию на послꙋшанїе длѧ выпрошенїѧ ꙗлмꙋжны ст҃ой, долженъ єстъ таковыхъ высилати, которыи бы без шкоды дꙋховной и спожиткомъ дꙋховнымъ тымъ людемъ до которыхъ прийдꙋтъ черезъ прикладъ свой были. Єслибы таковыхъ междꙋ братиею не было, лꙋтше єстъ недостатокъ, хоча^й^ бы и значный изнести и претерпѣти нежели длѧ помочи телесныхъ потребъ [в дꙋшевный недꙋгъ имали впасти]. Гды сѧ зновꙋ воспѧ^н^ до манастырѧ навернꙋтъ старшомꙋ єсли волѧ бꙋде истѧза [ст. 28] нїе з ними творити по єдиномꙋ ихъ, которое бы с кон^н^верзации людей мирскїхъ было, време^н^но оулѣчити имилъ. Паче же того всѧкїй долженъ єстъ старшомꙋ из'вѣстити найпаче же о вещехъ себѣ извѣре^н^ныхъ болшихъ, што и ꙗко ско^н^чали свое послꙋшанїе.

Невѣста жадна по^д^ клѧтвою не матъ входити до замкненѧ манастырѧ нш҃его, с которымъ бы сѧ видѣти и розмовлѧти желала. Того выстерѣгати сѧ должнисьмо ꙗко ѡгнѧ, опрочъ нꙋжды великой и тое чинїти барзо коротъко.

Коли теды бы которой чого потребно было до кото [ст. 29] рого брата нш҃его, теды передъ фюртою манастырскою задержати сѧ пови^н^на. Такожде и мꙋжескаго полꙋ не всѣ до манастыре да дерзнꙋтъ входити ѡпрочъ таковы^и^, которыхъ старшый повелитъ пꙋстити. Єго ради о всѧкомъ приходѧщемъ вратаръ прежде ста^р^шомꙋ да возвѣститъ ѡ немъ [кто и ѧкова персона ци ли мꙋжескїй или же^н^скїй полъ прежде самъ вратаръ да оувѣстъ, по се^м^ старшомꙋ ѡ немъ да извѣститъ, а ємꙋ повелитъ задержати сѧ, поки ѿ старшого извѣстие прийметъ — ѡ семъ вратаръ добре да оувѣщаетъ] хочай бы и не до [ст. 30] старшого но до брата которого потребꙋ нѣкꙋю имѣетъ до розмовлинѧ, даетъ ѿвѣтъ на сие старший, ꙗко ємꙋ

бꙋде сѧ подобати, или братꙋ позволитъ розмовити сѧ с тоею особою, котораѧ що требꙋетъ, придавши к немꙋ дрꙋгого, или ꙗко старший зезволитъ до розмовы. Обаче же долженъ єстъ братъ самъ воздержанїе имати, ѿ многоглаголанїѧ воздержати сѧ, абовимъ с таковыхъ [а найпаче же з непотребныхъ мирскїхъ глаголанїй] частокротнѣ змаза дши набываетъ сѧ и во слꙋжбѣ Бжой и благодѣтелехъ и богомыслно [ст. 31] сти раждаютъ розрывкы перешкоды.

Коли бы сѧ пилна потреба оуказала з невѣстою розмовлѧти во церкви, или пред церковїю такожде без брата єдинаго тамъ бꙋдꙋчого не може, токмо ґды инъшихъ людей болше бꙋде и з тою особою. И ґды бы сѧ притрафило, жебы хора была и потребовала бы сповѣди выслꙋханѧ, не повиненъ слꙋхати, опрочъ благословенїѧ старшого.

Который бы сѧ важилъ розъмовлѧти на єдинѣ з невѣстою противъ тыхъ реґꙋлъ и оуставовъ, таковый бꙋде за подозреного держаный в законной [ст. 32] щирости и лехко себѣ поважаючий честъ всѣхъ в законнѣ нашемъ зостаючихъ. Єго ради по першемъ перестꙋпленїи ѿлꙋченъ ѿ инъшой братии оу своей целїи пребывати бꙋдетъ ѡ хлѣби и водѣ цѣлꙋю седмицꙋ. Посемъ повторе єжели сѧ важити бꙋде, то до инъшого манастыре ѿдосланый бꙋдетъ и ѿлꙋченъ ѿ братии на м҃ днїй. Єсли по той зновꙋ карности въ тоежъ въ то дѣло вьпаде, повиненъ єстъ болшой то єстъ дво согꙋбой подлежитъ карности, нижели першей, како старший изволитъ и ѡсꙋ- [ст. 33] дитъ наконецъ. Єсли въ немъ поправи не бꙋдетъ, теди южъ маетъ быти одосланый до Протоархимандриты или Єпископа, єсли власти єго сꙋтъ манастырѣ, нехай теды како вѣстъ тако да осꙋдитъ.

Дрꙋгъ на тое приданый долженъ єстъ при томъ быти притомнымъ коли братъ розмовлѧти бꙋде с которою ѡсобою женъскаго полꙋ, не повиненъ на жадное повеленїе ѿ него ѿходити, жебы законний оуставъ не перестꙋпилъ, хочай бы той росказовалъ ѿити былъ самъ старший неповїненъ єго в тымъ слꙋхати. Иначей єсли послꙋхаетъ и ѿидетъ [ст. 34] бꙋдетъ караный ѿлꙋченїемъ черезъ єднꙋ седмицꙋ, а за вторымъ за м҃. днїй бꙋдетъ ѿлꙋченъ ѿ братии и черезъ весь годъ з манасьтырѧ выходити не бꙋде. Который бы товаришови розказовалъ ѿити хочай бы єго повеленїе не слꙋхалъ [что и не тримаетъ сѧ слꙋхати в таковый часъ] таковый єсли не єстъ старший черезъ днїй м҃. ѿ братии ѿлꙋченъ бꙋде, а єжели старший сие сосотворитъ вшелѧкое старшинъство оутрачаетъ даже до смерти и за два мцѣ ѿ братии ѿлꙋченъ бꙋдетъ.

Коли бы сѧ трафило про небреженїе вратарѧ до замкнинѧ [ст. 35] манастырскаго невѣстѣ внїйти, караный повиненъ быти ѿ старъшого. Єсли бы зновꙋ оумыслнѣ который пꙋстилъ невѣстꙋ, таковый ѿ братии ѿлꙋченъ бꙋдетъ м҃. днїй, а в соборѣ жадного голосꙋ или вотꙋмъ черезъ десѧтъ

лѣтъ не бꙋдетъ имѣти. Єсли бы зновꙋ даѧкаѧ персона велїкаго станꙋ имала превеледѣй ѿ с҃той Столицѣ Апостолской любъ Митрополиты или Єп҃па альбо ѿ соборꙋ оуниверсалного во манастыръ входити, в той часъ врата цр҃ковныи ѿворены да бꙋдꙋтъ, братиѧ котораѧ не бꙋде потребна кꙋ той персонѣ должни [ст. 36] сꙋтъ оу своихъ келїѧхъ сидѣти а вонъ не выходити.

Зо сестрою зако҃ною законꙋ нашего жаденъ братъ розмовлѧти ани сѧ видѣти не може никакоже опрочъ старшого и ѿца ихъ дꙋховнаго, который бꙋде назначеный ѿ старшого изъ старшихъ ѿцевъ. Обаче же и тыи з єдною сестрою розмовлѧти да не дерзнꙋтъ, токмо ґды тамъ бꙋдетъ ихъ старшаѧ такожде при бытности двохъ старшихъ сестръ хочайбы розмова была и дꙋховна, ꙗкоже инъшаѧ непови҃на быти.

Длѧ захованѧ чистоты с пилностию залицаемо оумершвле [ст. 37] нїе тѣла братыи нашой черезъ постъ с҃тый и недоспанѧ и прочии тымъ подобныи способы тѣлꙋ противны ѿ ѿцевъ дх҃вныхъ нада҃ныи бываютъ. Єднакожъ тое самъ себѣ оустановлѧти не можетъ, развѣ за благословенїемъ старшого, а тое ведлꙋгъ мѣри и сили своей, жебы черезъ тое тѣло свое не оуслабѣлъ, жебы до слꙋжбы Бж҃ой и ближнѧго способне могло быти.

Потребно пилное ѡ тое попеченїе имѣти, жебы кождый братъ рꙋкодѣлїе ималъ, жебы братиѧ прожности оубѣгнꙋти могли. На тое маемо ѿ ѿтецъ нш҃ихъ зали [ст. 38] цанѧ, ꙗкое ремесло чистое, которого перетымъ и Ап҃столове заживали. Не токмо тѣлꙋ, но найпаче же дх҃ꙋ нш҃емꙋ потребны забавы сꙋтъ, ꙗкото сꙋтъ наоукы и читанѧ кнїгъ зако҃нихъ и жытиѧ с҃тыхъ ѿц҃ъ или длѧ пожиткꙋ своего дх҃овнаго, албо длѧ наоученѧ и поратованѧ ближнѧго и прочаѧ тымъ подобна.

Ѡ ПОСЛꙊШАНЇИ.

Всего житиѧ зако҃нїческаго главою єстъ послꙋшанїе. Старшомꙋ своемꙋ во всемъ послꙋшны҃м быти зако҃никъ долженъ єстъ, развѣ ґды бы противного що розказовалъ оуставꙋ законꙋ с҃таго и непристойнаго: ꙗкоже то на [ст. 39] прикладъ дозеранѧ скотовъ и прочаѧ тымъ подобнаѧ, що єстъ непрїстойное зако҃ной персонѣ. А прочии повеленїѧ хочай бы нашемꙋ расꙋжденїю или тѣлꙋ до оуподобанѧ не было добрый зако҃нїкъ тое выполнїти долженъ єстъ.

Послꙋшанїе соверше҃ное да бꙋдетъ не токмо позверховное но истиное, внꙋтрное. Сп҃снїѧ своего ради конечнѣ повеленїѧ испольнити долженъ єстъ никакоже противити сѧ ани ѿмовлѧти такъ або такъ, ани знаки противленїѧ противнаго непоказовати. Бо хочай бы повеленїѧ выполнїлъ, а тое бы [ст. 40] чинїлъ з моркотанїемъ, или пихою, или со небреженїемъ, не задо-

ситъ бы оучинїлъ своей повинности, протое ѿ старшого назначенной карности подлеглый єстъ.

Є таковымъ внѹтрнымъ послѹшанїємъ то єстъ охотою, веселосьтию дх҃овною повеленаѧ исполнѧти и томѹ сѧ пилно прїзвычаевати, жебы не токмо произволенїе из' старшого произволенїемъ соединяло сѧ, но и расѹжденїе жебы єдино оу обоихъ сторонахъ было. Николи сѧ сопротивлѧти, хочай бы старшого и наоукою перевышалъ. О старшомъ такъ треба в собѣ постано [ст. 41] новїти же в' єго персонѣ самомѹ Хр҃стѹ послѹшанїе чинїтъ, прото ємѹ любовъ ср҃дчнѹю треба показовати и честъ належитѹю воздавати.

Потребно єстъ братии нш҃ой завше на памѧти держати оное Ап҃лкое повеленїе: „Братие, повинѹйте сѧ наставникомъ вашим и покарѧйте сѧ имъ", такожде Авраама Патрїѧрхи и прочиихъ ꙗко старозаконныхъ такъ новой благодати, которыи досконалое Бг҃ѹ послѹшанїе ѿдавали и тымъ самымъ на велїкїи добродѣтели воздвїгли, цр҃твїе Бж҃їе ѡдержали.

Коли бы который братъ ꙗкое послѹ [ст. 42] шанїе исполнїти не хотѣлъ, дольженъ єстъ прийти до старшого и ѡзнаймити прїчинѹ, про которѹю тое выполнити не може. Старший оуваживши, же не єстъ слѹшна причина, про которѹю сѧ вымовлѧетъ, долженъ єстъ выполнїти. Коли бы сѧ братъ вымовлѧлъ хоротою или сл ботою, а здоровый бы былъ и силный, нехай сѧ оужаснетъ сѹда Бж҃ого и карности оного раба лѣнивого талантъ имѹщаго а не дѣлающаго. Єслибы старшый вѣдѣлъ старостъ или слабостъ которого брата, долженъ єстъ таковаго не ѡбтѧжовати Братиѧ не повинна на тое сѧ ображовати но [ст. 43] паче же братолюбезно послѹшным таковомѹ быти.

В справы и ѡбрѧды старшого братиѧ не повини мѣшати сѧ, ани єго осѹждати, ани довѣдовати сѧ про що тое дѣло таково, а дрѹгое инакшое чинитъ, токмо кождый дѣло свое долженъ кончити. Такожде которыйбы о старшомъ зле мовилъ и справы єго ганїлъ передъ иншими людми, да воспамѧнетъ таковый на карностъ Марїинѹ, котораѧ злый глаголъ на Мойсеѧ глаголаше, Гд҃а Бг҃а молѧше за нею жебы карности оуйти могла, нїкакоже єй можаше оуйти.

[ст. 44] До законного послѹшанїѧ належитъ не токмо тыи вещи чинити, иже старший повелѣваетъ, но и жадного бы найменшого дѣла не дѣлати, хочай бы и доброе в себѣ было и зо своей волѣ, развѣ благословенїѧ старшого — на прикладъ: з манастырѧ не выходити, дѣла жадного не зачинати, з мирскїми людми не розмовлѧти, листовъ не писати ни до кого ани тежъ писаныхъ не прїймовати, хочай бы таѧ вещъ и барзо добраѧ была, на приклад: постити, не спати, или ꙗкое колвекъ инъшое тѣла оумершвленїѧ жадного не достоитъ чинїти безъ благос [ст. 45] ловенїѧ старшого,

понеже тое все, тымъ самымъ же своею волею безъ благословенїѧ старшого оучиненый болшы зла нежели добра ражъдаютъ. Общее бовимъ ѿца нш҃его Ст҃аго Васїлїѧ Велїкаго о тымъ наоучаетъ такъ мовѧчи: що колвекъ безъ благословенїѧ старшого дѣлаешъ, тое злодѣйство єстъ и ст҃окрацтво, хочай бы сие из доброго намѣренїѧ чинилъ.

Пилное попеченїе старшомꙋ достоитъ имѣти, жебы братиѧ ѿ своей волѣ ѿдалена могла быти, прото не допꙋщати имъ таковыхъ забавъ, которыхъ [ст. 46] сами просѧтъ и ѡ що бы найпилнѣше сами просили, того тымъ болше возбранѧти, да бы дѣлалъ тое всѧкъ, ꙗкое маетъ ѿ старшого послꙋшанїе, жебы сѧ волѧ єго не выповнила развѣ старшого. Хочайбы сѧ который братъ и вымовлѧлъ, ижъ до такового дѣла неспособный, але способнѣйший до таковаго, которое бы самъ себѣ обралъ, таковый тымъ самымъ в подозренѧ себе братиѧм и старшомꙋ подае, тымъ же злымъ прикладомъ и иншихъ соблазнѧетъ. Оудобно єстъ и безъ вшелѧкого небезпеченъства тое хотѣнїе имѣти которое стар [ст. 47] ший хощетъ имѣти, и на тымъ переставати. Иначей непокоривымъ и непослꙋшнымъ быти себе покажетъ и грѣшити бꙋдетъ напротивъ послꙋшанїѧ. Кꙋ томꙋ жебы законнїкъ до жадной вещи алъбо дѣла, иже до ѡбщины належитъ не бралъ сѧ безъ бл҃гословенїѧ старшаго своего.

Не токмо живый голосъ старшого но и знаки которыми сѧ выражаетъ волѧ єго маетъ братию побꙋжати до выконанѧ дѣла таковаго, до которого ихъ старший взываетъ на прикладъ черезъ звонокъ до церкви или до трапезы или иньде где колвекъ. Скоро тое [ст. 48] оуслышавши, ꙗкыи колвекъ зачатыи инъши забавы заразъ зоставити, а на мѣсце сѧ назначенное ставити, развѣ тыхъ, которыи на той часъ забавы или дѣла свои за росказомъ старшого ѿправꙋютъ. А который бы не токмо до церкви на ѿправꙋ но и оу трапезꙋ длѧ посилїнѧ тѣла во свое времѧ не приспѣлъ, долженъ єстъ постити певнаго днѧ дрꙋгого и часꙋ своего назначеннаго.

До побожного дх҃овного житиѧ конечно вещъ єстъ потребна соглашенїе имѣти из' старшимъ или с таковымъ, которого старший на тое поставитъ и за ихъ пора [ст. 49] дою всѣ вещи дѣлати, которымъ вси таемници срдца своего долженъ єстъ ѿкрыти бы до найменшаго склонности до злого или до доброго, искꙋшенїѧ иже ѿ диѧвола бываютъ, до злости, ѡ постꙋпкꙋ своемъ, досконалости законной не токмо своей но и до прочиихъ братовъ в чимъ бы зналъ напротивъ законꙋ Бж҃ого или напротивъ реґꙋлы житиѧ законнїческого должно єстъ старшомꙋ ѡзнаймити, що єжели не сполнїтъ, а братъ который бы моглъ быти поратованый, а во злостѧхъ своихъ застарѣетсѧ и не оуздоровленымъ зостане, [ст. 50] теды ѡнъ загыбели братней причиною бꙋде: И взыщетъ кровъ єго ꙗко ѿ Каина братооубиицы из' рꙋкъ єго.

Бы наймен҃шаго выстꙋпкꙋ братиѧ не маютъ себѣ влехци держати если сѧ даѧкїй сталъ, тое пилно черезъ покаѧнїе направити. И покꙋтꙋ кождомꙋ братꙋ старший за кождый вистꙋпокъ рознѣ назначовати, ведлꙋгъ выстꙋпкꙋ противъ розности выстꙋпкꙋ, наслѣдꙋючи в тымъ искꙋсныхъ врачевъ, иже противныѧ болезни противныма лѣкарствы оуздоровлѧютъ. Такожде старшомꙋ подобаетъ творити, на прикладъ гор [ст. 51] достъ — подлѣ҃шими дѣлы, во тще и много глаголанїе — молчанїем, заспалостъ — неспанїемъ, линивство тѣла — оумерщвленїемъ, ѡбѧденїе — постами, шемранїе — ѿлꙋченїемъ на времѧ ѿ братии и прочаѧ прочиими лѣкарствы оуздоровлѧти.

Тыи, которымъ покꙋта надана бꙋдетъ, непови҃но имъ тако ѡ тымъ держати ꙗкобы из нераденїѧ старший тое с ними чинїлъ, но паче же тое чинитъ любовъ свою показꙋючи напротивко таковомꙋ. Прото дольжны тое вдѧчно и ѡхотънѣ приймовати, ꙗко вещъ потребнꙋ [ст. 52] и дш҃е полезнꙋю ѿ того сѧ на потомъ варовати и свое житие полѣпшати. Присмострѣвши сѧ на хорꙋючихъ, иже часто хорꙋю҃, которыхъ врачеве частократъ горкими напоѣ напаѧютъ и много вещей напротивъ ихъ задаваютъ, а еще ѿ нихъ вдѧчне прїймꙋютъ и скоро до здравѧ прїйдꙋтъ и за тое имъ вдѧчне дѧкꙋютъ.

Не токмꙋ старшомꙋ но и его намѣснїкꙋ такое послꙋшанїе ѿдавати должни сꙋтъ. Єдинъ дрꙋгаго шановати а найпаче же старшꙋ братию во всемъ пошанованю имѣти. Всѧкїй в тымъ попеченїе да имаетъ, же все свое [ст. 53] попеченїе и оустановленїе ѡ себѣ на произволенїе старшого постановилъ, ꙗкоже естъ що маетъ дѣлати, в чимъ сѧ приѡдѣвати, ґде маетъ пребывати, во всѣхъ вещахъ такъ держати разꙋмѣ ижъ черезъ старшихъ Гд҃ъ Бг҃ъ, на которого мѣсци сꙋтъ ѡни, с ними рѧдитъ и справꙋе и черезъ нихъ спасенїѧ дш҃ъ своихъ ѡдержати имѣютъ.

ѠБРАЗЪ ОБЩАГО ЖИТИѦ.

До ѡбщаго житиѧ не маетъ быти жаденъ приѧтый, зачимъ ѡ тое барзо не бꙋде просилъ и щире [ст. 54] заслꙋговалъ. А по прошенїи долже естъ старший с колкома первеньствꙋющими братиѧми ѡпасно разъсꙋдити, если естъ достоинъ ѡбщаго приѧтиѧ, или нѣстъ. А по приѧтию черезъ весъ рокъ во искꙋсѣ маетъ быти. А по семъ бꙋдетъ ли старшомꙋ и прочиимъ братиѧмъ до оуподобанѧ жебы припꙋщеный былъ до слꙋжбы зако҃ной, да припꙋститъ сѧ. А ежели бы инакше сꙋдили, той ли задержанъ бꙋдетъ на еденъ часъ, или выпꙋщеный во своѧ си. Єднаковоже той новиций из своей стороны долженъ быти готови҃, а если ни, да ѿпꙋщенъ бꙋдетъ во [ст. 55] своѧ си, аще не достоинъ естъ.

Пребыванїе зако҃ническое да бꙋдетъ ѿ пребыванїѧ людей мирскїхъ ѿдалено такъ, ижъ бы ани мы ани ѡни познанїѧ не мали, частого согла-

шенїѧ с нами. Такожде не долженъ естъ законникъ на пѹстомъ мѣсцѣ самотный пребывати, но долженъ естъ между братиею житие свое провадити и кончати и всѣ вещи тако до тѣла тако и до дѹха належащии подъ послѹшанїемъ выполнити.

Йковый естъ звязокъ чловекови единаго тѣла человеческаго между собою ижъ кожъ [ст. 56] дый членокъ дѣло свое творитъ, такожде должни сѹтъ законїци всякое дѣло свое исполнїти, а до инъшаго брата послѹшанїѧ себе не замѣшовати. Вси ѡ добро ѡбщее всякый напротивъ сили своей должен естъ горливое попеченїе имити. Все тое, що мало быти шкодливаго единомѹ тѣлѹ или человѣкови, тое вси ѡбще должни сѹтъ ѿ себе ѿдалити. Коли сѧ добрѣ дѣе единомѹ вси сѧ с того да веселѧтъ, а коли противное, то вси про единого из братии да болѣзнѹютъ и всякїй противъ силы своеѧ да оусилѹетсѧ таковомѹ помощникомъ быти до выслебожена ѿ злаго.

[ст. 57] Гнѣвъ памѧтанѧ, зазрости, звады не маютъ быти между братиею не токмо самою рѣчею, но нїже черезъ знаки, хочай жебы который братъ гнѣвъ в себѣ задержалъ, или тежъ свары зачиналъ, ижъ естъ первый ѡбражен ный, да памѧтаетъ ижъ естъ такова причина оу Бга непріѧтна, найпаче же противна, сего ради до грѣхъ приводящаѧ. Ложъ глаголющихъ, ѡбмовлѧющихъ таковыхъ слѹжащихъ, не достоитъ во ѡбщемъ житии держати. И що колвекъ бы было таковаго, которое бы мало любовъ братерѣскѹю розрывати, таковаго должни [ст. 58] сѹтъ братїѧ выстерѣгати сѧ, такожде и ѡбыхъ вещей иже бы брата соблазнити имали. Коли который братъ словомъ или дѣломъ которого соблазнѧетъ, законъ перестѹпѹетъ и прочихъ прикладомъ своимъ до престѹпленїѧ пріводитъ любо тежъ коли кто перешъкодою бываетъ до выконанѧ законънїческихъ вещей и повин ности таковаго выстерѣгати сѧ должни сѹтъ всѧ братиѧ паче же змии прелеснѣйша.

Ѡсобность во ѡбщомъ житїи великою заразою дѹшевною естъ. Дѧчого пилно сѧ братїи ѿ ней выстерѣгати должни сѹтъ, кото [ст. 59] рам ѡсобнѣ в тымъ залежитъ, коли который или посполитый братъ или старший тежъ ѡсобливе хощетъ себѣ оугождение творити, тако то естъ во ѧденїи, во питии, во ѡдѣжнїи ризъ, во спанїи и во прочихъ подвигохъ законыхъ, или тежъ коли хощетъ быти волнымъ ѿ таковой вещи, ѿ которой прочии не сѹтъ волныи, развѣ коли бы старший ѿ таковой вещи волны оучинїлъ, кого що развѣ слѹшной и важной прічины чинити не повиненъ.

К пошановану и оуцътивости великой братиѧ дрѹгъ дрѹга должни сѹтъ имѣти и тако сѧ [ст. 60] оусиловати, жебы не токмо дѣломъ, но и словомъ бы найменьшимъ брата не засмѹтилъ и не ѡбразилъ. Єсли бы сѧ трафило которого ѡбразити, долженъ естъ таковый прощенїе нелице-

мѣрное просити и з' братомъ сѧ помирити. Єсли бы тое не хотѣлъ оучинити, нѣстъ достоинъ из братиею жити. Коли бы зновꙋ ѡбраженый ѡбразꙋющомꙋ не хотѣлъ простити, да помѧнетъ таковый на заповѣдъ Іс҃ъ Хс҃товꙋ, мовѧчи оу ст҃аго Нѡа҃на: гла: ѕ҃: Аще вы не ѿпꙋстите чл҃вкомъ согрѣшенїѧ ихъ и ѡтецъ вашъ н҃бсный не ѿпꙋститъ вамъ согрѣшенїѧ ваша. И да оужаснетъ сѧ сꙋда ѡнаго, иже былъ над ѡнымъ, которомꙋ было ѿпꙋщено десѧтъ тисѧщъ ѿ Гд҃а своего: [о҃нъ же]: дрꙋгꙋ своемꙋ не хотѧше ѿпꙋстити, который емꙋ токмо былъ долженъ сто пѣнѧзий, терьпенїе на҃ нимъ не хотѧше показати, ѡгню геенъскомꙋ переданый єстъ.

Свѧщениковъ в болшой чести [которыхъ ѿцами должни звати сꙋтъ] достойно держати, паче же, который в законѣ старше҃ствꙋетъ, и во працахъ дꙋшеполезныхъ братыи и прочиихъ ближъныхъ трꙋждающихъ сѧ, що не єстъ ѡсобностъ но доброе сопорѧженїе [ст. 62] ѡбщо жителства, ꙗкоже повелѣваетъ ст҃ый ап҃тлъ Павелъ глаголюще болше дѣлающий свѧщеникъ двоиственꙋ мздꙋ достоинъ єстъ восприѧти, а меновїте трꙋждающий сѧ во трꙋдѣхъ дш҃ъ чл҃веческїхъ. Єсли бы который братъ черезъ тое соблазнѧлъ сѧ да памѧтаетъ на ѡныи слова: аще ѡко твое лꙋкаво єстъ, ꙗко азъ благъ єсмъ.

Коли розмова бꙋдетъ междꙋ братиею ижъ єдинъ держати бꙋдетъ єдинꙋ сторонꙋ а дрꙋгїй братъ дрꙋгꙋю, да не бꙋдетъ оупорчивостъ велїѧ жебы сѧ черезъ такїй оупоръ любовъ бра [ст. 63] терскаѧ не нарꙋшила, но лꙋтше єстъ таковꙋ розмовꙋ зоставити и молчанїе держати, или коли бы потребно старшомꙋ пре҃ложити и по расꙋжденїю єго так держати.

Хочайже в послꙋшанїи манастырскомъ, которыи то сꙋтъ ѡкономове, шафаре и прочии тымъ подобныи послꙋшанїю манастырскомꙋ, можетъ єденъ зостати на многыи времена, коли старший сꙋдитъ єго достойна быти, єднакже прочии послꙋшанїѧ домовыи, ꙗковы сꙋтъ: седмичникомъ быти, оу трапезѣ слꙋжити или ꙗко старший произволитъ и прочаѧ томꙋ подобна по седъ [ст. 64] мици держати. Ижъ бы всѧкомꙋ ѡ своемъ послꙋшанїи извѣсьно было, потребно єстъ да бы ѿ старшого на писмѣ, на мѣсцꙋ ꙗвномъ, ґде вси сѧ совокꙋплѧютъ, постановлено было, жебы вси свое послꙋшанїе ѿ старшого постановленое знати и выполнити могли. Старший никакоже можетъ на старшинъстѣ токмо за три лѣта, ꙗкоеколвекъ старши҃ство имꙋщъ, или провинъциѧлство, или арьхима҃дрицтва. Братиꙗ соборне соше҃ше сѧ междꙋ собою черезъ вота из братии себѣ старшого, которого имъ волѧ, той да бꙋдетъ, иже во всѣмъ досвѣ҃ченъ єстъ [ст. 65] а не подозренъ, не сварливый, иже нерꙋшимо содержитъ ꙗко реґꙋлы такъ оуставъ зако҃ническый, слꙋжбꙋ цр҃ковнꙋю, на хорѣ, трапезꙋ и габѣтъ ѡбщий. На противъ тыхъ вещей выстꙋпный или недержачий свое старшинство оутрачаетъ.

Коли братии выслꙋгꙋемо из такою ѡхотою должнисмо выслꙋговати, ꙗко бысмо самомꙋ Іс҃ Хр҃тꙋ слꙋжили, жебы братиѧ по насъ познали, ижъ имъ з любовию братерскою послꙋгꙋемо. Коли намъ братиѧ послꙋгꙋютъ с такою мл҃стию и смиренїемъ тое приймꙋймо, ꙗкобысмо недостойны были той послꙋгы, которꙋю намъ [ст. 66] братїѧ чинїтъ, ꙗкоже ст҃ый ап҃столъ Петръ напротивъ Хр҃та чинилъ. Любовъ междꙋ братиею такова да бꙋдетъ, ꙗковой насъ Хс҃ Спасителъ наоучаетъ мовѧчи: Братие, любите дрꙋгъ дрꙋга, ꙗкоже азъ возлювихъ васъ. Болшеѧ любъви нѣстъ развѣ кто дш҃ꙋ свою положитъ за дрꙋгы своѧ.

Слово ваше еже ей, ей и еже ни, ни. Потверждати ниѧковꙋ вещъ присѧгою николиже достоитъ. Зринїе, слишанїе, гла҃нїе подобаетъ жебы было из оу҆вагою, из расꙋжденїемъ Гд҃ꙋ Бг҃ꙋ подобающꙋ сѧ и слꙋхающихъ на дꙋшеполезнꙋю пользꙋ. Ѿ мирскїхъ розмовъ ѿ [ст. 67] ворочати оу҆шеса своѧ. Сваровъ и звадъ или глаголанїй и прочиихъ чимъ бы сѧ ꙗковымъ колвекъ способомъ любовъ братерскаѧ и ближнѧго нарꙋшити мала, того сѧ пилно выстерѣгати должнїсмо. Жартовъ ѡбражающихъ, з мовою невидавати сѧ впередъ, доклѧ старший в лѣтахъ или в наоуцѣ болший не зачне и скончїтъ. Коли розмова бꙋдетъ междꙋ братиею, голосъ гла҃нїѧ да бꙋдетъ нꙋжды ради — из обдалшимъ голоснѣйше, а з ближнымъ тихъше розмовлѧти достоитъ. Тое на завше содержати, ижъ бы сѧ со всѧкого дѣла нш҃его показати сѧ има [ст. 68] ло смиренїе зако҃нїческое а не лїцемѣрїе.

Молчанїе з велїкою пилностию сохранѧти братиѧ должни сꙋтъ, найпаче же в цр҃кви, в трапезѣ и междꙋ целиѧми. В целиѧхъ коли сѧ трафитъ розмова (коротъка), котораѧ рѣтко то естъ не часто пови҃на быти, жебы в дрꙋгой целии ани передъ дверми слишана была. Ѿ павечернїцѣ даже до оу҆трѣйшой слꙋжбы Бж҃ой соборной, ничесо, жебы найменъшого не мовити. Ежели бы ꙗкаѧ томꙋ была нꙋжда до розмовы и жебы до того времени ѿложе҃на не могла быти, такꙋю розмовꙋ не наголосъ но тихо и зѣло коротко и ꙗкъ скорей ей ѿправити.

[ст. 69] Зако҃ническаѧ розмова на всѧкомъ мѣсцꙋ пови҃на бы быти таковаѧ, жебы была кꙋ ползѣ дꙋшевной з мирскыми людми. Празнословїе да не бꙋдетъ, но всѧкъ глаголъ ко исправленїю дш҃еполезномꙋ да бываетъ. Колибы сѧ который братъ в тымъ выстꙋпный знаходилъ и по напоминаню частокротнымъ поправы бы не было, таковый ѿлꙋченъ да бꙋдетъ ѿ братии, памѧтаючи на слова Іс҃. Хр҃стовы: Лꙋтьше тебѣ из единымъ ѡкомъ до цр҃твїѧ н҃бснаго внийти нежели зо всѣмъ тѣломъ во геенꙋ вѣчнꙋю ѿдосланꙋ быти.

Всѧ братиѧ кождой седьмицѣ [ст. 70] разъ должни сꙋтъ исповѣдати сѧ оу҆ своего сповѣдника ѿ старшого назначе҃ного и пренайст҃ѣйшихъ

Тайнъ в неделю оучасникомъ быти; такожде и во прочиѧ оурочистости, найпаче же Спса Хста и пресвѧты Дкы Марїи.

Вси по вечернемъ трапезованїи, звонокъ ґды менший оуслишатъ, на богомыслие и рахованѧ сѹмьлѣнѧ своего за полъ часѹ пребывати должни сѹтъ, оутро такожде читанѧ книгъ дшеполезныхъ черезъ єденъ ферталъ. Коли проповѣдъ слова Бжого бѹдетъ [ꙗкоже должно бывати во всѧкѹ недѣлю и во свѧто] зо всѧкою пиль [ст. 71] ностию вси да слѹхаютъ.

В посилѣню тѣла встремежливостъ позверховнѹю и внѹтрнюю должнисме ѡпасно сохранѧти, благословенїе и благодаренїе трапезно из всѧкымъ нбженствомъ вси вкѹпѣ не ѿмѣнно ѿправовати. Во времѧ посилѣнѧ тѣла такожде дша (посилѣнѧ) слѹханиемъ побожного да бѹдетъ посилена. З преданїѧ стыхъ ѿцевъ маемо, жебысмо на всѧкъ денъ ѿ всѣхъ подвиговъ законныхъ на малое времѧ воздержанїе имѣли, да быхомъ прочее времѧ горлѣвѣйшими могли быти до тыхже подвиговъ сего ради на всѧкъ [ст. 72] днъ маемо по раномъ трапезованю єднѹ годинѹ по вечернемъ (коли бываетъ) полъ годины на розмовѣ дховной вси вкѹпѣ на єдиномъ мѣсцѹ пребывати.

На тымъ совокѹпленїи долженъ єстъ коли не самъ старший, то єденъ первенствѹющий междѹ братиею быти длѧ перестереженѧ, жебы розмовы братий безъ ѡбраженїѧ дрѹгъ дрѹга были, мысли не мелиѧнъколичны[1], но веселыи и жарты оуцтивыи и смѣѧнїѧ скромныи. Дишпѹтации вшелѧкїи междѹ братиею возможно да бѹдѹтъ, в тыи паки дны, коли трапезованїе вечернее не бываетъ [ст. 73] на тое мѣсце совокѹплѧти сѧ должни длѧ реґрации или оутѣшителной забавы, недостоитъ бо тогда реґрацию имати но прислѹханѧ сѧ пѹнктовъ бѹдѹщихъ до богомыслности и длѧ ѿправованѧ павечерницѣ.

Исходѧще из манастырѧ имена свои на таблици назначены зоставлѧти должни и вратареви где иде ѡзнаймити. До вечернѣ конечнѣ приходити, тымъ ѡбычаемъ ꙗкоже выше извѣсти сѧ.

Болнѹю братию во всѣхъ болезьнехъ всею пилностию попеченїе должно єстъ имѣти, и любовъ [ст. 74] братерскѹю нелицемѣрнѹю к нимъ должно єстъ имати и показовати, во первыхъ сповѣдъ стѹю и Причастїе и млтвы длѧ здравїѧ дшевнаго, повторе длѧ оуздоровленїѧ тѣла, на врачи и на врачеванїе накладовати не жалѹючи накладѹ длѧ брата ншего бы найменшаго накладати на тое, щоколвекъ врачъ длѧ оуздоровленїѧ болѣзнѹющаго бѹде расѹждати, тое все должно єстъ исполнити. До оуслѹгованѧ болѣзнѹющаго старший нашъ долженъ єстъ єдинаго з братии, которого способнѣйшаго [ст. 75] бѹде разсѹждати, пристановити. Такожде и самъ старший

[1] мелѧхоличны (в другім примірнику).

во времѧ свое долженъ єстъ болѣзнꙋющꙋю братию навѣжати и ихъ потѣшати. Тоеже всѧ братиѧ должна исполнїти єстъ. Ꙗ҆денїѧ длѧ болѣзнꙋющаго ѡсобно и що лꙋтшаго готовати, ѡ що ѿ врача искꙋснаго извѣствование имѣти, и що врачеве заповѣдати бꙋдꙋтъ, тое все болѣзнꙋющомꙋ да бꙋдетъ да҃но.

Старшый монастырѧ ѡ тое попеченїе да имаетъ, жебы во кождомъ манастыри была келиѧ ѡсобна длѧ болѣзнꙋющихъ [ст. 76] зо всѣми потребами длѧ вигоды и ѹ҆тѣшенїѧ болнаго брата нш҃его. До тойже такъ ѹ҆строе҃ной келїи или ѡфирмарїи, братъ скоро захорꙋетъ ѿпроваженый быти маетъ найдале третого днѧ ѿ зачатой болезни и тамо да пребываетъ даже до ѹ҆здоровленїѧ или тежъ сконьчанїѧ житиѧ дочасного.

Братиѧ скоро ѹ҆слышавши ѡ болѣзни брата нашего или из' братии котораго, старшомꙋ должни сꙋтъ ѡзнаймити или тежъ єго намѣсникови. И приспособивши сѧ старшый єго на [ст. 77] вѣжати и любовию ѿцевскою болезнаго ѹ҆чреждаючи, ижъ бы тое ѿ десници вышнѧго з охотою приймовалъ з надеждою заплаты вѣчной. Болѣзни такожде мꙋжестве҃но во терпенїи да ѹ҆крѣплѧетъ сѧ. Ижъ любо бы що и ѡскꙋдѣло или во послꙋгахъ не ималъ бы выгоды, тое терпеливѣ износити, гл҃ы дꙋшеполезными тое показовати, ижъ з охотою тое ѿ десници Вышнѧго приймꙋетъ, и тако Іс҃ Хт҃вꙋ самоволнѣ нищетꙋ возлюбилъ и избралъ, не желаетъ таковаго ѹ҆гожденїѧ [ст. 78] в ѧковомъ мирскїи людие перебываютъ и перебывати желаютъ.

Тыи реґꙋлы всѧ братиѧ дольжни длѧ себе держати длѧ лꙋтшаго вырозꙋмлѣнѧ и кождого мц҃ѧ подъ часъ трапезованѧ читаны да бываютъ длѧ памѧтанѧ и выпольненѧ ихъ.

Конецъ Реґꙋламъ.

Подав: *о. Гліб Кинах ЧСВВ.*

Причинки до актів розпізнання мощів св. Йосафата

З ІСТОРІЇ останнього розпізнання мощів св. Йосафата видно[1], що промотор справи, о. Пл. Філяс ЧСВВ., не мав урядових актів про попередні оглядини і в крайности був змушений обмежитися тільки тими відомостями, що їх найшов і виписав із життєписий святого. Тут передусім стануда йому в пригоді двотомова праця *A. Guépin'a*, Un Apôtre de l'union des Églises au XVII-e siècle (Paris-Poitiers 1897 —1898), з якої й зладив свій урядовий меморіял про всі ранші розпізнання св. мощів. Згаданий автор використав, що правда, в сій справі дуже совісно всі йому доступні жерела і матеріяли, однак не уважав за відповідне подавати осібно й вірно урядових протоколів будь у самім тексті життєписи, будь-то в кінцевих додатках. Тим способом маємо в Guépin'a вістки про всі оглядини, маємо богато перекладених виписків із урядових паперів, маємо випадково заміщений один акт лікарського розпізнання з р. 1780 (гл. т. II. 555), але нема в нього, як сказано, повних і вірних текстів.

Будучи в змозі бодай частинно доповнити сю прірву, подаю понизше в цілости урядовий матеріял із кількох оглядин мощів св. Йосафата. Виписую їх дослівно (пропускаючи лише звичайні, присторінкові переноси) з тогож жерела, з якого черпав свої відомости в сій справі сам о. Ґипен, а саме з двотомового рукопису о. Павла Шиманського, що то тепер переховується в познанськ.й бібліотеці »Towarzystwa Przyjaciół Nauk[2].« Розуміється, що й рукопис о. пралата П. Шиманського не обіймає оригінальних грамот оглядин, а тільки копії, однак без найменшого сумніву вони вірні і повні. Всі подані тут тексти находяться в другім томі наведеної рукописи, хоч не йдуть по собі одна по другій і хронольоґічно. Порядок і розміщенне їх зроблені мною

Для цілости наведу найперше те, що рукопис (т. II-гий) подає на стороні 205, хоч воно в самій річи не є ще жадним урядовим документом. В дійсности, се польський переклад одного місця з першого видання книжки Я. Суші[3], що його помістив у своїй друкованій праці Домінікан.ць о. Д. Я. Маліновський, відки се місце

---

[1] Гл. »Богословія« I. 291, 295, 313.

[2] Опис рукопису і його зміст подано низше, у відділі Miscellanea.

[3] Пор. Cursus Vitae et Certamen Martirji... per *Jacobum Susza*. Romae 1665. 126 n. 84. У виданню Ів. Мартінова (Parisiis 1865) те саме на стор. 129.

виписав о. П. Шиманський до своєї рукописної збірки. Про се свідчить сам автор рукописи на стор. 235[1]. Уривок говорить про огляданнє мощів св. Иосафата папською комісією в 15 літ по його мученицькій смерти і представляється ось як: Rewizya | Ciała S. Jozafata przez Kommisarzow Apostolskich.| »92. Odprawiwszy proces — Roku 1637 Miesiąca Augusta dnia 15*[2], Apostolscy Kommissarze, chcąc widzieć Ciało B. M. do Cerkwie przyszli, odpiąwszy niektore obrazy grob zamykaiące, deszczki nakoniec i kłodki, trumnę adamaszkiem czerwonym okrytą otworzyli, Ciało Swiętego przyodziane w Appa-

[1] З огляду на се, що цитоване місце є рівночасно доброю інформацією що до самої книжки о. Маліновського, про яку коротко і не точно згадує теж *A. Guépin* (Op. laud. II. 433), наводжу його тут у цілости. Wszystkom, co dotąd pisałem od str. 205. (пише о. П. Шиманський), wyiął częścią dosłownie, częścią w treści, z książki **X. Dominika Jacka Malinowskiego S. Theol. Doct Regenta Studium Generalnego Lwowskiego Prowinciey S. Jacka na Rusi Zakonu Kaznodzieyskiego,** dedykowaney Gabryelowi Kolendzie Metropolicie w Wilnie dnia 8 Lipca 1673, drukowaney in 4-to gockiemi literami. Na karcie po dedykacyi następuiącey iest odcisnięty B. Jozafat otoczony gałązkami, z iedney strony palmową, z drugiey laurową, w mantyi Biskupiey, z kapturem na ramі nach, rękami na krzyż złożonemi na piersiach, głową schyloną ku ramieniowi prawemu i razem oczyma podniesionemi ku Niebu, napisem od ust: **O Boże moy!** bardyszem w głowie od prawey strony ku lewey. Obok unosi się Anioł, w prawey ręce trzymaiący mitrę (podobną do ła- **(стор. 237)** cińskiey infuły:), w lewey zaś wieniec nad głową B Męczennika. Nad tym obrazkiem iest napis: **Proszę Oycze Swięty aby iedno byli. Joan. 17.** Na nim pod Swiętym podpis: **B. Męczennik Josaphat Arcibiskup Połocki Zakonu S. Bazylego Wielkiego za iedność z Kościołem S. Rzymskim okrutnie od odszczepieńcow zabity.** Pod obrazkiem wydrukowano następuiące wiersze:

Ruś mię na świat zrodziła, Litwa wychowała.
W Połocku mitrę dała, w Witebsku krwią zlała.
W Wielkim Xięstwie Litewskim leżę pogrzebiony,
Od Urbana Osmego ubłogosławiony.

Na stronie odwrotney umieszczonych iest dziesięć wierszy na słowa: O Boże moy: **i Imprimatur Nicolaus Słupski Episcopus Gratianopolitanus, Cust. et Sede Vacante in Spiritualibus Administrator Generalis mppr.** Następuią: »Cuda y Dobrodzieystwa Boskie co przednieysze. Ktoremi Bog tak Swiątobliwość Zywota Błogosławionego Jozaphata Męczennika, iako Męczeństwo y Cenę przyczyny Jego u siebie za ludzmi w różnych potrzebach do niego się uciekaiącemi wsławił. Przy Generalnym procesie na Instancyę dwoch naypotężnieyszych Krolow Polskich Zygmunta III. y Władysława IV. od Stolicy Apostolskiey, przez Kommissarzow za staraniem J. M. X. Raphała Korsaka Metropolity wszystkiey Rusi, w Połocku Roku 1635. dnia 7. Septembra wywiedzionym, pod przysięgą zeznane. A przy Solennym usty Naywyższego Biskupa Rzymskiego, Urbana VIII za Błogosławionego tego Męczennika światu wszystkiemu ogłoszone, tąż władzą approbowane Roku 1613. dnia 16 Maia.“ Tych cudow opisał X. Malinowski tylko 92. Wydarzyły się wszystkie od dnia Męczeństwa aż do Miesiąca Sierpnia dnia 15. Roku 1637. Opusciłem one, iako obięte processem. Xiążka Łacińska od tego Autora spominana iest »Jakuba Suszy B. Chełm. **Cursus Vitae et Certamen** etc. Romae 1665. На сім кінчиться рукописна інформація.

[2] На боці: *25 **Cursus Vitae** etc. pag. 126. N-r 84.

rat Biskupi znalezli. Ale odzienie w proch y ka- **(стор. 206)** wałki dla mieysca wilgotnego obróciło się, ktore odrzuciwszy, przystoynie iak przynależało, w nowe szaty przybrano. Mitrę zdiowszy obaczyli iż włosy z głowy spadły, y w proch się obrociły, ale głowa sama ciałem y skurą przyodziana, cała y bynamniey niezepsowana, na wezgłowku czerwonym leżąca, z raną śmiertelną widziana była, z czołem, twarzą, nosem, uszyma w dawney całości. Razy niektore y znaki ran wyrażone. Mieysce brodą przedtym okryte, bez włosow plewką tylko y ciałem obleczone. Ciało zaś same y wszystkie członki, całe y niezepsowane, ale tylko zaschłe. U prawey ręki palec mieziny odcięty, iako też y u lewey ręki wielki, y **pięta***[1] lewey nogi odcięta. Po lewey stronie nalezli kartek wiele tak Kommissarzów, iako innych imion podpisanych, ktorzy B. M. pierwszey Kommissiey Roku 1628 dnia 21 Marca za Patrona sobie obrali. Tak tedy oglądane y przyodziane Ciało S. w nową trunnę Cypressową od IMX Raphała Korsaka Biskupa Halickiego, potym Metropolity wszystkiey Rusi, ze Włoch przywiezioney przełożone iest, mieysce zaś iako przedtym, zamknione zostało „

По тім випису даємо місце оригінальному актови, який поданий на стор. 293 рукопису. Він, що правда, знаний між друкованою літературою сього предмету[2], (про що згадує й о. Павло Шиманський, Ркп. II. 294), але вповні заслугує на те, щоб його ось тут ще раз пригадати і при його помочи ліпше осудити вартість замітки, зробленої її автором під конець його скопіювання. Маємо отже:

Rescriptum | Sacrae Sedis quo custodia Lypsanorum B. Josaphat M. Rmo Protoarchimandritae committitur.

»Ex Audientia S.S.mi habita 20 Februarii 1780. Ut Sacrae B. Josaphat Martyris Reliquiae, quae in Monasterio sive Ecclesia Białensi Monachorum Ordinis S. Basilii M. Provinciae Lituanae repositae sunt, accurate custodiantur, neque ad explendam Fidelium devotionem plus aequo distrahantur, SSmus Dnus Noster Pius Divina Providentia PP. VI referente me infra scripto Sae Congregationis Secretario mandavit praecipitque, ut interior earundem Sacrarum Exuviarum custodia in posterum duabus clavibus obseretur; quarum una apud R. P. Protoarchimandritam pro tempore eiusdem Ordinis, altera vero apud Superiorem Iocalem praefati Monasterii Białensis retineatur, ita, ut nemo sejunctim, Protoarchimandrita autem, vel per se, vel per alios Religiosos viros simul cum praefato Superiore eadem Sacra Lypsana visitare, aperire, vestesque mutare possit et valeat, Contrariis quibuscunque non obstantibus. Datum Romae ex Aedibus ejusdem Sae Congregationis die 26 Febr. 1780. Stephanus Borgia Secretarius.

Originale hujus rescripti extat in Archivo Ordinis".

Ex Apographo asservato in Archivo Monasterii Białensis, Fasc. A. Nro 2o

(стор. 294) Hoc decretum Apostolicum typis Poczajoviensibus impressum est Anno 1788 Parte 1. pag. 40. libri, cujus **titulus: Indulgentiae, Brevia, Decreta** etc.. Duo

---

[1] Товстий друк означає, що дотичне слово, згл. речення — є в рукописи підчеркнені. — На боці: Brak niektorych części ciała | ***Susza** in **Cursu vitae et certamine** | Truna Cyprysowa.

[2] Indulgentiae brevia, decreta ... Typis Poczajoviensibus edita. 1788. 40.

vero sunt, quae hic loci observari velim. 1º In Białensis apographi inscriptione custodiam Lypsanorum committi Pratoarchimandritae quasi **soli**, cum tamen Decretum jungat **Superiorem** loci, atque visitare, aperire etc. dicta Lypsana **sejunctim,** clare interdicat: 2do In Apographo diem Audientiae esse 20, expediti autem Decreti 16. Februarii: typis vero expressam decade inferiorem: Audientiae scilicet 10, dati vero Decreti 16. Posteriorem hanc computationem ab errore typotethae descendere arbitror. Dies enim 20 et 26 in aliis scriptis typo antiquioribus legitur.

Опісля йдуть акти, звязані з особою о. Теофіля Серафиновича ЧСВВ. і зі сучасними йому оглядинами в р. 1780.

Перший акт: **(стор. 294)** Forma Juramenti | per A. R. P. Theophilum Serafinowicz Anno 1780 emittendi, cum ei a Rsmo Protoarchimandrita daretur facultas revidendi Corpus B. Josaphat, ex Actis Congregationis deprompta.

»Ego Theophilus Serafinowicz Hieromonachus Basilianus Superior Monasterii Białensis Juro Deo Uni et Trino quod facultate mihi data a Rsmo P. D. Protoarchimandrita Ordinis Nostri ad revidenda Lypsana B. M. Josaphat non abutar, neque aut mihi aut cuicunque de Reliquiis Ejusdem B. Martyris extradam, quinimo, neque ut Sociis meis ad revidendas Reliquias adhibendis, vel minima particula extrahatur, diligentissime invigilabo, atque perfecto revisionis opere, sigillo Protoarchimandritali mihi ad id commisso obsigillabo, ac quamprimum commode potero, sigillum idem Rsmo Protoarchimandritae remittam, et actum revisionis commissae describam, eundemque una cum sigillo Protoarchimandritali pro memoria fideliter descriptum transmittam. Sic me Deus adjuvet et haec Sacra Xti Passio «

Другий акт: **(стор. 295)** Testimonium exmissi Juramenti.

»Juxta formulam superius praescriptam quod A. R. P. Superior Białensis in mea praesentia emiserit juramentum hac die 9 Januarij N. S. quae erat Dominica post Xti Nativitatem Aº 1780 in Nostra Residentia Torokanensi, attestor, ac majoris fidei gratia manu propria subscribo. Porphyrius Skarbek Ważynski O. S. B. M. Congrnis Ruth. Protoarchimandrita.«

Verbotenus ex Apographo Białens. Lit. A Nº 3º.

Третий акт[1]:

(стор. 295) Revisio Anatomica | Corporis B. Josaphat per A. R. P. Theophilum Serafinowicz juratum et specialiter ad hunc Actum a Rsmo Protoarchimandrita deputatum Commissarium cum adhibito Archiatro die 20 Februar. Aº 1780 facta, et manu propria ejusdem Archiatri descripta, ac ad Archivum Ordinis, in quo hucusque asservatur, transmissa.

»Rogatus ab Adm. Reverendis Patribus Hieromonachis Ordinis S. Basilii M. in Monasterio civitatis Albae Ducalis, ut quiescentes ipsorum in Ecclesia Sacras Reliquias S. Josaphat Martyris et Archiepiscopi Polocensis, praesentibus supra dictis sacerdotibus, oculo anatomico inspicerem, defectumque organorum, seu partium Sanctum Cadaver constituentium sub fide Christiano-medica assignem; lubens reverenterque negotium suscepi, et quae desunt fideliter hic adnoto:

[1] Його передруковав *A. Guépin,* Op. laud II. 555, пропустивши маргінесові додатки.

1º In brachio dextro cutis cum carne et musculis introrsum spectati absunt, in manu eadem digitus annularis deest.

2º Brachium sinistrum radio, vena, et integra manu caret.

3º Vertebrae dorsi, lumborum, et costae usque ad unam omnes non reperiuntur.

4º Musculi surales (*)[1] cum integumento communi absunt.

(стор. 296) 5º Os calcaneum cum ossibus Tarsi (*)[2], et Metatarsi (**)[3] phalangibusque (***)[4] digitorum in utroque pede desunt. Intelligendum, quod necessario etiam demptis ossibus, cutis, caro seu musculi, nervi, tendines, aponovoroses (†)[5] una cum his absint.

In cuius Negotii fidem manum et sigillum apposui.

Dabam in Alba Ducali in Litvania Anno Xti 1780. Serenissimi Electoris Bavariae Ducis pientiss: memor: etc primarius locum tenens et Consiliarius, Celsissi: S. R. T. Princip: et Ducis in Ołyka Nieswież etc Hieronymi III Radziwiłł Magn. D. Littv. Supremi Camerar etc. Archiater Josephus Antonius de Karres in fidem praemissorum scripsit **mpr.** L. S."

Verbotenus ex Apographo Białensi Fasc. A. № 4.

По пятьох літах, в р. 1785, відбулося знова розпізнанне св. мощів[6], що засвідчує отсей урядовий протокол:

(стор. 296) Actus revisionis | Corporis B. Josaphat exspeditus Aº 1785. Die 9. Februarii

»Actum in Monasterio Białensi Ordˢ S. Basilii M. Aº 1785 Die 9 Februarii. De speciali voto et commissione Prlis Rmi Dni Josephi Morgulec Protoarchimandritae Ordˢ S. Basilii M. Abbatis Mielecensis Ego Lucidus Woyniłowicz Archimandrita Kobrynensis ad revidenda Sª Lypsana B. Josaphat M. in Ecclesia Monasterii Nostri Białensis deposita juxta mentem Decreti Aº 1780 Febr 26 editi a Smo Dno Divina Providentia Pio Papa VI. deputatus Commissarius praesentibus hisce Litteris Nostris Actum Revisionis ad notitiam Officii Gnrlis, et cui de jure competit, omni quo fieri potest servato cultu et reverentia defero. = Quod scilicet juxta speciale Instrumentum ex Officio Gnrli mihi transmissum descendi ad Monasterium Białense, Superioremque loci Rmum P. Timotheum Szczurowski Ordˢ Nri Presbyterum cum adscito sibi ad Actum praesentem Secretario nempe Sacristiano P. Me-

---

[1] На боці: (*) goleniowe, to iest **łytki,**

[2] На боці: (*) *Ταρσος* кість пięty od kostek

[3] На боці: (**) *Μεταταρσος* stopa od pięty, składaiąca się z pięc'u kostek

[4] На боці: (***) *Φαλαγξ* (p)roste kostki z ktorych składają się palce.

[5] На боці: (†) Sic in Apographo pro *απονευρωσεις* **aponeuroses** błona nerwowa ktorą się pokrywa ciało. *Νευρον* **nervus.**

[6] Про се тільки натякає *A. Guépin* (II. 471).

thodio Jakubowicz Professo certiores reddidi, et legi fe -(стор. 297) ci per eosdem supra laudatum Commissariale Instrumentum, qui scilicet Superior loci cum omni, qua par est, reverentia obsequentissimus ad omnia mandata Superiorum, seposita omni mora, accinxit se ad praestandum juramentum de fideli custodia Reliquiarum supra specificatarum, quemadmodum et adscito sibi Secretario in Ecclesia coram Altari majore in forma destinata Juramentum praestitit. Tandem visis sigillis intactis, aperui tumbam, et una cum Ipsis vidi Corpus beatum a pristina visione anatomica facta ex Commissione Officii Gnlis illaesum cum omnibus suis vestimentis et ornamentis integerrime absque ulla corruptione permanens; quae scilicet Sª Lypsana in eodem statu, in quo ab ultima Revisione obsigillata et servata reperi permanentia. Completa itaque revisione iterum obserare feci, et sigillo meo patrio consignavi, claves quoque juxta mentem Instrumenti Commissorialis, alteram, penes loci Superiorem reliqui, alteram vero ad Prlem Rmum Protoarchimandritam una cum expressione in cera rubra ejusdem sigilli in eadem certificatione Actus Revisionis remittere conatus sum, quemadmodum et actu remitto. In cujus fidem manu propria me subscribo. Actum quo supra. Pr. Lucidus Woyniłowicz Ordˢ S. Basilii M. Abbas Kobrynen ad Actum specificatum Commissarius. **mp.** Ad Actum praesentem adhibitus Secretarius P. M. Jakubowicz Ordˢ. S. B. M.“

Verbotenus[1] ex Apographo Białensi A № 5. Omnia superius descripta documenta Inde a pag. 293, nec non Inhibitio Nuncii pag. 119[2] comprehensa laudato Apographo A.

---

[1] В тім місци на боці, без відсилача, читаємо: Idem Actus legitur in Actis Monasterii sub Szczurowski Superiore fol. 28.

[2] Подаю її в цілости. Inhibitio | ex Sª Nuntiatura ne distrahantur B. Josaphat Reliquiae. | »Joannes de Torres Romanus Dei et S. Aplicae Sedis gratia Archiepiscopus Adrianopolitanus, Sanctissimi Dni Nostri Dni Innocentii Divina Providentia Papae X. Praelatus Domesticus et Assistens, et in Regno Poloniae Magnoque Ducatu Litvaniae cum facultate Legati de Latere Nuntius Apostolicus. Cum ad notitiam devenerit Nostram Corpus B. Josaphat Archiepiscopi Polocensis Ritus graeci repositum in Ecclesia Cathedrali Archieppali Poloniae cum magna Xti fidelium veneratione indies decrescere et minui, ex quo variae reliquiae, ac ejusdem Corporis partes sive particulae adimantur, ac levantur ita, ut indies diminuatur et decrescat; disiderantes ne tractu temporis tam insignes Reliquiae. sive tam celebre Beati Corpus in nihilum redigatur, quinimo Xti fidelium devotio infuturum ac posterum magis magisque in Ipsum augeatur et crescat; ex debito muneris nostri inhibemus, tam Latini quam Ritus Graeci Uniti omnibus et quibuscumque personis Religionis et Ecclesiasticis, cujuscumque Ordinis et conditionis fuerint, ne (стор. 120) in futurum sub quovis praetextu, sive quovis colore audeant, seu praesumant min mam partem, sive particulam Divi corporis levare et dismembrare sub poena suspensionis ac excommunicationis eo ipso incurrendae: Religiosis ultra dictas poenas, etiam privationis officiorum, absolutionem cujus Nobis, et Successoribus Nostris vel Superiori Nostro reservamus, aliisque poenis arbitrio Nostro et Successorum Nostrorum

sunt exarata manu optime mihi Nota Bartholom. Nazarew cz ol m (стор. 298) Notarii Curiae Episcopalis Consistoriique Chelmensis Parochi Soznowicensis, serius autem Vicarii in Spirit Generalis, tandem Nominati Eppi Suffraganei.

Мабуть до часу сих оглядин треба віднести опис св. мощів, який подав о. Т. Щуровський ЧСВВ. в книжці »Aktow Klasztoru Bialskiego«, що його відси взяв о. П. Шиманський. Він поміщений на стор. 303 рукопису: Opis | Ciała i ubioru B. Jozafata przez X. T. Szczurowskiego | »Zwłoki S. Jozafata w trunie drewnianey, posrzebrzaney, snycerską robotą udziałaney 3ma zamkami zamkniętey i zapieczętowaney pieczęcią Illmi Provintialis z 4ma okienkami są lokowane. Ciało S. leży w mitrze lamy złotey z krzyzykiem, w Albie i Sakosie czerwonym, złocistym Homoforze, ma na piersiach krzyżyk z łancuszkiem, na palcach obrączka iedna, sygnet z Szafirem 1. na nogach poncz szki iedwabne, trzewiki haftowane złotem. Święty z przodu cały leży oprocz lewey ręki po łokieć, w prawey ręce maleńkiego palca niema, i skorę z ciałem pod rękami i nogami powyimowano, iako świadczy w swoim opisaniu JP. Kieres (*,1«.

Дослівно з Inwentarza Bialskiego pisanego na koncu Księgi Cudów.

По отсім розпізнанню, св мощі обікрав якийсь злодій[2], чого також не занехав занотувати в своїй збірці »невтомний збирач історичних памяток по св. Йосафаті[3]«. Отсе на стор. 462, в розділі затитулованім: Okradzenie S. Jozafata, виписав він з актів монастиря в Білій таку записку, записану о. Т. Щуровським ЧСВВ: »Attestatum periculosae adapertionis urnae cum Lypsanis B. Mart. Josaphat ruptis sigillis Revisoris et a quodam fure sacrilego furto ablati annuli cum gemma saphiro et quatuor annulis sine gemmis et cruce pectorali cum catenula«. Але зараз на тій самій стороні[4], за тимже о. Щуровським, нотує вістку про: Zwrot ukradzionych rzeczy. А в тексті читається: »Damnum Sacrilego furto illatum Lypsanis B. Mart. restitutum per Confessarium in Lubartow et remissi sunt 12 (знак, на означеннє монети, нечиткий) pro annulo, item crux pectoralis et annulus sine gemma«.

Про прикрашеннє трумни св. Йосафата епископом Риллом[5], о. П. Шиманський випи ав на стор. 339 такий виїмок: »Illustrmus Maximilianus Ryłło | Eppus Premysle. adornat urnam Lypsanorum Beati Josaphat. | »Quoad claves conficiendos expectandum svaserunt Patres, donec eandem urnam Lypsanorum quam adornare promisit in 7bri Illmus Maximilianus Ryłło Eppus Premysliensis, jamque undecim prope lineas argenteas attulit in Junio sufficienter adornatam constiterit«.

---

etc. Monentes etc: In quorum fidem etc. Die 13 Augusti 165[illegible] Anno. L. S. Joannes Archieppus Adrianopolitanus Nuntius Apostolicus« Hujus Inhibitionis Extractum Authenticum consignatum est An. 1780. A. R. P. Superiori Białensi, ut illic juxta Corpus B. Martyris perpetuo asservaretur. Copia vero ejusdem reperitur inserta Tom. 8. Actorum Congregationis № 3604.«

Przepisałem z dokumentu Bialskiego Lit. A. № 1: Fasc. 4. Takze, Num. 1. LAD. obeymuie tęż Inhibicyę, wyjętą urzędownie z akt Nunciatury.

[1] На марг: (* tak! zam ast **Karres**

[2] Пор. *A. Guépin* II. 471.

[3] *A. Guépin* II. 484.

[4] В тій самій матерії поміщено ще на одній стороні туюже вістку: »Fur Sacrilegus | illatum damnum Sacris Lypsanis B. Jozafat per Cappucinum Confessorem in Lubartow restituit«. (Ркп. II. 338). Се також виписка з записок о. Т. Щуровського, яку сей останній записав під р. 1787 (Ркп. II. 339).

[5] Гл. *A. Guépin* II. 472.

Dosłownie z pomienioney Księgi i mieysca[1].

На роки 1788 і 1789 припадають двоякі відвідини св. мощів і злучені з ними оглядини, що їх відбув і доконав о. П. Важинський ЧСВВ, пізнійший холмський епископ. А. Ґипен згадує при сій нагоді (II. 472 нотка 1.) про два протоколярні списки, відносно сих відвідин. І справді, в о. П. Шиманського знаходимо два відписи, але з них жадному не можна признати характеру урядового документу розпізнання. Перший, се радше пів-офіціяльний документ самого о. П. Важинського, зладжений для памяти більського монастиря, а другий — просто приватна записка монастирського хронікаря. Подаю оба відписи:

1. **(стор. 339)** Porphyrius Ważynski | Lypsana B. Martyris visitare optabat.

»Cum ex speciali commissione Rmi Patris Hierothei Korczyński Congr. nostrae Vicarii Generalis incumberet nobis visitatio etiam sacrarum Exuviarum B. Martyris Josaphat in nostra Ecclesia depositarum (:visitabat monasterium Białense Anno 1788 die 12 Maji:), talem actum per- **(стор. 340)** ficere non poteram ob absentiam A. R. P. Superioris, qui abscedens Archivum Monasterii obsignavit, ut clavim a cista idem continente nescitur ubi locaverit. Adeoque intactam eandem reliquimus, ex qua extrahenda esset visitatio et descriptio Anatomica talium exuviarum ad examinandum num hae intactae manserint. Ne tamen nihil egisse videremur, et ne ulteriori periculo easdem expositas relinqueremus, ad sigillum A. R. P. Superioris, quo obsignata erat tumba, adjecimus nostrum sigillum in cera rubra hispanica inpressum, et factum tale nostrum hisce actis adnotandum decrevimus pro memoria et notitia posterorum, atque majoris fidei gratia manu propria subscripsimus. Porphyrius Skarbek Ważyński O. S. B. M. Congr. Ruthenor. Ex Glis et Provlis Litt Archimdta Zidiczynensis mp.«

Так власną ręką Ważyński zanotował w rzeczoney Księdze pod r. 1788 Mcem Maiem. str. 69.

2. Слідуючий відпис:

(ст. 343) Visitatio Lipsanorum | »Eadem die (: 22 Julii:) P. Superior recepit Literas P. Rmi Grlis et Protoconsultoris denuntiantes ipsorum adventum pro visitandis Lypsanis B. M. Josaphat scriptas die 19. Julii Torokaniis. Eadem die ante Coenam advenerunt Illmus Dnus Nominatus Eppus Chelmensis Skarbek Ważyński Grlis Ords et Rmus P. Wilczyński Protoconsultor Grlis ad visitanda Lypsana B. M. Josaphat. Die 23 post Sacrum votivale visitavit Illmus Ly- **(стор. 344)** psana B. Martyris et sigillavit suo sigillo. — Die 24 Illmus Nominatus Episcopus Chelmensis qua Gnrlis visitavit clenodia S. Josaphat et sigillavit.«

Z teyże księgi pod rokiem 1789 Str. 105.

Той сам о. П. Важинський ЧСВВ., вже як епископ холмський, відбув два рази чергові оглядини св. мощів, про які слушно виразився о. А. Ґипен (II. 483), що вони

---

[1] Себто: z Księgi Aktow Klasztoru Bialskiego utrzymuwaney za Starszeństwa x. Tymoteusza Szczurowskiego pod rokiem 1787 Miesiącem Czerwcem Str. 53. Так читаємо під попередною записку на тій самій стор. 339.

відбулися »з великим торжеством«. Урядові протоколи сих обох оглядин подає рукопис о. П. Шиманського в цілости.

До акту першого розпізнання еп. Важинського, відноситься не довга виписка з монастирської хроніки в Білій, котру передруковуємо в нотці[1], а також додаткова посвідка відбутих оглядин, яку ось тепер подаємо.

(стор. 298) Revisio | Ejusdem corporis peracta Aº 1797 per loci Ordinarium Chełmensem Porphyrium Wazynski.

»Anno Dni 1797 die $\frac{26}{15}$ Maji exhibitas mihi notitias hisce in foliis adnotatus vistationum (sic!) Reliquiarum B. Martyris Josaphat et descriptionem Anatomicam revidi, atque post novam revisionem earundem Reliquiarum per me institutam separato actu descriptam ac subscriptam Loci Superiori A. R. P. D. Jejunio Hrehorowicz Superiori Białensi consignavi utque perpetuo in Archivo Monasterii asserventur demandavi. Datum Białae Anno et die quibus supra, et sigillum meum apposui. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chełmen. et Bełzen. nec non Dioecesis Brestensis in Galitia sitae in Spiritualibus Administrator«.

Haec Revisionis Significatio propria manu laudati Episcopi scripta excipit sub Nro 6o priora documenta Lit. A. Sigillum Annulare impressum est cerae Hispanicae rubrae.

По тім зараз слідує:

Actus revisionis | praecedentis peractae Anno 1797 per Eppum Ważyński.

»Actum Białae in Ecclesia Parochiali et Monastica Patrum Basilianorum. Anno 1797 $\frac{26}{15}$ Maji regnante his in oris Augustissimo Romanorum Imperatore Francisco II. universam Ecclesiam regente Summo Pontifice Romano Pio Papa VI. dissoluta ferme Basilianorum Congregatione Ruthenorum, post ascensum nostrum subsecutum Anno 1790 ad Cathedram Chelmensem, qui olim in Generali Capitulo peracto in Monasterio Abbatiali Zydy- **(стор. 299)** czynensi Aº 1788 ad Protoarchimandritale Officium altera vice vocati fuimus, idemque Officium post Nostram ad dictam Cathedram Chełmensem Episcopalem Nominationem resignavimus de Aº 1790 mense Martio, idemque susceperit p. m. Rsmus P. D. Maximilianus Wilczyński Hieromonachus et

[1] На стор. 359 рукопису о. П. Ш-го читаємо: B. Martyr a Ważynski Eppo visitatur. | »Die 25 Maji Illmus Eppus Chelmensis Administrator Dioecesis Brestensis de Synodo (:H. anno congregata erat die 22 Maji:) Białam venit circa horam 9nam ante Meridiem, sacrificium votivale absolvit ad altare magnum B. M. Josaphat cum assistentia solita. Die 26. post meridiem circa tertiam horam visitavit tumbam B. M. mutavit solummodo stolam seu Omophor, vestem vero Saccos nuncupatam intactam reliquit, obsigillavit, et clavem a serra interna ad se recepit. NB. Omophor ex pluviali conscitum. Clavis haec semper penes Superiorem mansit«.

Z teyże Księgi (себто: з Księgi Aktow klasztoru Bialskiego) pod rokiem 1797 Str. 245.

Protoconsultor Generalis, uti per leges ejusdem Congregationis natus Vicarius Generalis, per speciale autem S. Sedis privilegium dictus Protoarchimandrita, quo vita functo Aº 1793 electus in Vicarium Rsmus P. D. Athanasius Falkowski eandem Congregationem regendam assumpsit, et pariter Rescripto S. Sedis Protoarchimandrita dictus hactenus eodem titulo gaudet, etsi turnus Provinciae Litt. ex qua est electus, expiraverit Anno jam elapso 1796., cum Capitulum Generale stante divisione Reipublicae olim Polonae cogi non possit, quandoquidem Excellmus et Rsmus Dnus Theodosius Rostocki Archiepiscopus Metropolitanus Totius Russiae natus Praeses Capitul. ab aliquot annis Petropoli maneat, spoliatus suae Sedis Metropolitanae bonis ac Jurisdictione pertractis omnibus ferme Ecclesiis in Palatinatibus Kiioviensi, Bracławiensi, Kamenecensi et Volhinensi ad defectionem a S. Unione cum Romana Ecclesia, convocatorias pro Capitulo Generali hactenus retardaverit. In tanta ergo rerum perturbatione cum Nobis delatum sit Officium Administrationis Dioecesis Brestensis illius partis, quae nomine Galitiae Occidentalis subest Ditioni Sae Caesareo Regiae Majestatis Aplicae, atque Rsmus Protoarchimandrita Athanasius Falkowski relictus cum suo Monasterio Torokanensi in illa parte Reipublicae olim Polonae, seu Magni Ducatus Lithvaniae, quae occupata est per defunctam anno elapso 1796. Imperatricem Totius Russiae, et Ejus- **(стор. 300)** dem naturalis Successor Russici Imperii Paulus retineat eandem, neque liceat ejusdem Imperii limites egredi, neque ex alia parte etiamsi idem egressus fuerit, atque ad has partes pervenerit, jurisdictionem exercere valeat, vetantibus legibus in hisce oris publicatis, tum attentis ejusmodi impedimentis, quo minus pro jure sibi suffragante vigore Decreti S. Sedis Aº 1780 die 26 Februarii emanati, visitare Reliquias B. Martyris Josaphat possit, Nos pro Pastorali vigilantia ejusmodi defectum supplere statuimus, atque earundem lustrationem ac visitationem perficere decrevimus, ejusdemque voluntatis Nostrae propositum A. R. P. Jejunio Hrehorowicz Superiori Białensi, ac integrae ejusdem Monasterii Communitati promulgari fecimus, protestatique sumus, Nos tali Actu nullum Officio Protoarchimandritali praejudicium inferre intendere, quinimo S. Sedis Decretum, quo custodia harum Sacrarum Reliquiarum Rsmo Protoarchimandritae et Loci Superiori est demandata, venerari, idemque salvum conservari declarantes, quoties Protoarchimandritali Officio solutis super relatis impedimentis resumere totum jus licuerit. — Consentientibus itaque praememorato Superiore Loci et Communitate Białensis Monasterii ad visitationem Sacrarum Reliquiarum descendimus, easdemque in principe ara, loco multum elevato depositas invenimus. Loculus seu tumba apparuit Nobis de ligno fabricata, integra deargentata foris, quamquam nunc sumptibus pie functi Illmi et Rsmi Dni Maximiliani Ryłło Episcopi pro tunc Chelmensis, eadem obtecta

sit materia holoserica rubri coloris, et exornata quatuor laminis ex argento cuso, et flosculis duodecim pariter de cuso argento elaboratis, praeter laminam continuo se se protendentem, circum circa per totam **(стор. 301)** urnam ex fronte ejusdem, eandemque invenimus munitam serra una affixa eidem tumbae, altera pendula, sigillatam etiam sigillo Perillris Rsmi P. D. Lucidi Woyniłowicz Abbatis Kobrynensis specialiter deputati ab Officio Protoarchimandritali Commissarii ad visitationem talium Exuviarum peractam Aº Dⁱ 1785 die 9 Februarii. — Pro futura autem sequioribus aetatibus notitia addendum esse hoc loco et adnotandum duxi, extare etiam tumbam integram ex argento[1] cuso fabricatam, insigniter elaboratam, et ingentis ponderis, a quatuor angelis, itidem ex argento fusis, sustentatam, supra vero coperculum (*)[2] ejusdem tumbae extat argentea statua anaglypho (**)[3] opere elaborata B. Martyris Josaphat pontificali apparatu vestiti cum baculo Pastorali facile separabili, ad 60000 Florenorum Polonicalium taxari solita, sumptibus olim Illmi olim (***)[4] Leonis Sapieha Cancellarii M. D. Litt. parata Gedani, quae asservatur circa thesaurum Ecclesiae Zyrovicensis Monasterii Patrum Basilianorum, quam idem Monasterium constitutione quadam Capitulari restituendam Białensi Ecclesiae obligatum ob motus militares hactenus retinuit ac retinere praesumitur. Unde in praesenti rerum statu, quoniam dictum Monasterium persistat in Districtu Słonimensi, ditione vero Russorum, etsi difficile repeti, ac Białam transferri valeat, non desperandum tamen, quin vel conniventibus Patribus dicti

---

[1] На боці (без відсилача): Tumba argentea

[2] На боці: (*) sic in originali pro **cooperculum** vel **operculum**

[3] На боці: (**) id est **caelato**, wypukło rznięta.

[4] На боці: (***) bis erratum: 1º repetitum **olim** absque nesessitate: 2º Leoni Cancellario tributum, quod Leoni **Casimiro Vicecancellario** debetur. Що до вістки, поміщеної тут під 2º, і взагалі для порозуміння самого факту, про який мова в сім Actus revisionis, наводжу те, що має Ркп. (II) на стор. 167 сл.

Kosztowna Kazimierza Leona Sapiehy dla B. Jozafata przysługa. | »Dla Błogosławionego Jozafata sporządził z srebra nayprzednieyszego bardzo kosztowną i naywybornieyszey roboty trunnę ważącą grzywien 224¾. Wspiera się ona na barkach sześciu sporych Aniołow, z czystego srebra kształtnie ulanych, krom czterych mnieyszych po rogach na wieku trunny duża osoba S. Arcybiskupa z Pastorałem: całą życia i męki historyą wyobraża misterna robota. Do tey szacowney sobie przysługi że się sam Podkanclerzemu przymowił Swięty, i że do wykonania daney od siebie planty nastręczył rzemieślnika, świadczy Susza Biskup Chełmski w xięgdze swoiey pod tytułem: Cursus vitae et certamen Martyrii Beati Josaphat Koncevicii Folio 130 (*) I тут на сю звіздку подає виписку цитат із Суші: »Initium operi... Stanislaum Sapieha, Palat: Polocen:«

Dosłownie przepisano z życia Kazimierza Leona Sapiehy przez **(стор. 168)** X. Kaz Kognowickiego wydanego 1792 Tom. 3 str. 238–239: Mylnie niektorzy tę pobożną dla B. Męczennika przysługę przypisuią Oycu Kazimierza Lwowi Sapieże sławnemu Wielkiemu Kanclerzowi. Umarł Kazimierz dnia 19 Stycznia 1656 roku.

Monasterii et urgentibus Superiore et Communitate Monasterii Białensis vindicari et transferri valeat, vel officiose per Ministros Caesareos requisita Aula Petropolitana restituendam demandet. His ita adnotatis devenimus ad aperiendam tumbam, observavimusque Sacra Lypsana vestita Apparatu Pontificali, nimirum Stichario seu alba de lino, tum Saccosio et ho- (**стор. 302**) moforio contecta, integram compagem corporis humani continere juxta ejusdem descriptionem circa primam per Protoarchimandritam delegatam visitationem, peractam per A. R. P. D. Theophilum Serafinowicz hujus Monasterii tunc Superiorem, adhibita artis anatomicae perito Archiatro (*)[1] Josepho Antonio de Karres Aº Dni 1780 in Copia Nobis exhibitam, et novo homoforio ex materia sericea rubri coloris floribus albicantibus distincta Sacrum Corpus conteximus, relicto antiquo Saccosio ex materia aurotexta sparsos flosculos rubri coloris habente, mitra etiam relicta veteri pariter ex materia auro texta confecta, et tibialibus pedes de holoserico rubro, atque auro filo phrygiato confectis ornavimus, expulveravimus vestes et Sacram faciem extracto integro corpore B. Martyris, quod tandem revisum, expulveratum, iterum in tumba sua reposuimus, et Nostro sigillo in cera rubra impresso, tum supra operculum ad fenestram quatuor in locis, tum a latere ex parte postica quatuor in locis distinctis apprensa holoserica lamina viridis coloris sigillo pariter Nostro munitas (*),[1] relicta una solum serra, qua tumbam occlusimus, et clavem extraximus, ac Nobiscum asportavimus, pensilem vero amovimus serram, eam Loci Superiori ad alios usus applicandam, si libuerit tradidimus. Et ita Sacra Lypsana serra clausa ac sigillis munita loco suo, ex quo extracta fuerunt, restituimus praesentibus Perillustri Rsmo Dno Petro Kozakiewicz Officiali Generali hujus Dioecesis Brestensis in Galicia sitae, Addum Rndo Dno Bartholomaeo Nazarewicz Cancellario Curiae Nostrae Eppalis, A. R. R. Patribus Flaviano Sierzputowski Rectore Seminarii Dioecesani Chelmen. Ferdinando Ciechanowski Superiore Chelmen. Jejunio Hrehorowicz Superiore Loci, tum reliquis Hieromonachis et Monachis Basilianis Monasterium Białense incolentibus. Acta sunt omnia a supra enarrata, atque pro majori fide ac robore a No- (**стор. 303**) bis subscripta et sigillo communita Białae Anno et die quibus supra. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chełm. et Bełze. ac Brestèn. Dioecesis in Galitia Occidentali Administrator **mp.** L. S. B. Nazarewicz Curiae Eplis et Canc Chelmen Notarius **mp.**"

Verbotenus ex Originali reposito in Archivo Bialensis Monasterii Lit **B.** Actus consignatus manu **B.** Nazarewicz, per ipsum Eppum subscriptus. Sigillum magnum chartae impressum.

---

[1] На боці: (*) In originali **Archiatio**

[1] На боці: (*) **munita?**

З черги йде:

Revisio | Corporis B. Josaphat per Eppum Ważyński facta 1800. »1800 Aº die $\frac{25}{13}$ Mensis 7^{bris}. Productam mihi praesentem (*)[1] Visitationem Sacrarum Reliquiarum Beatissimi Josaphat et descriptionem Anatomicam in praesentia Illmi Exmi ac Rsmi Dni Antonii Angełłowicz Eppi Premisliensis, et intimi Actualis S^{ae} Cae- **(стор. 304)** sareo-Regiae Mstis Consiliarii, tum etiam Rsmi Pris Flaviani Sierzputowski Ord^{s} S. Basilii M. Commissarii per Galiciam Occidentalem Provincialis, et Adum Rndi Pris Jejunii Hrehorowicz Localis Superioris, ac aliorum, perlegendam suo Notario demandavi, atque facta nova earundem Venerandarum Reliquiarum revisione, hasce Sacras Reliquias, cooperante supra fato Illmo Exmo ac Rsmo Eppo Premislien. novo homophorio adornavi. In quorum majorem fidem me subscripsi, et sigillum meum apposui. Datum in Monasterio Białensi die, mense et anno quibus supra. L. S. Porphyrius Skarbek Ważyński Eppus Chelm. et Bełzensis Dioecesis Brestensis in Galitia Administrator. **mp.**"

Verbotenus ex originali subjecto sub Nº 7 Documento revisionis ad annum 1797 susceptae, relatae superius pag 298 Nº 6. Textus consignatus manu B. Nazarewicz. Subscriptio autographa Episcopi. Sigillum annulare cerae hispanicae rubrae impressum. Agens annum probationis religiosae in dicto Monasterio testis aderam revisionis hujus. Movebam tumbam de loco, quam cum Presbyteri stolis ornati primum mensae Altaris, dein humeris suis superimpossuissent, incensatam ab Eppo Porphyrio mantia Pontificali mitraque induto, pedum sinistra tenente manu, hymnum: **величаемъ Тя** etc ab eodem praesule inceptum continuantes ad sacristiam, praecedentibus omnibus, detulerunt. Fractis sigillis reserataque serra, Corpus Divi Martyris per Episcopos, adjuvante Rsmo Petro Kozakiewicz Archipresbytero Cathedrali et Officiali per Galitiam Occidentalem Generali Brestensi, Bartholomaeoque Nazarewicz, ex tumba extractum, in mensa praeparata repositum erat. Mitram de Capite Sacro deposuit Porphyrius, sandalia tibialiaque detraxit laudatus Archipresbyter, tandem Porphyrio manibus tergo Sancti suppositis, eum sublevante et se- **(стор. 305)** dere faciente, hospes Premisliensis Antistes crucem de pectore postea Homophorium abstulit, Beatumque novo facto e tela rubri coloris sericea, decussatim contexta, filis aureis opere phrygio, ad oras aurea fascia simplici, ad extremitatis autem triplici, timbriisque aureis, exornato, decoravit. Appensa de collo eadem cruce, mitra capiti imposita, tibialibus sericeis albis, atque sandaliis pedibus illatis, cervicali Capiti supposito S. Martyr iterum decubuit, atque tumbae insertus una cum assere, super quem requiescit, obseratus, obsigillatusque ab utroque Praesule, ad locum priorem, ubi asservari solet, est reportatus. Inter praesentes utriusque Ritus viros Ecclesiasticos, tam Seculares quam Regulares, recordor adfuisse Patres Ordinis Praedicatorum, eorumque Priorem Conventus Janoviensis Vener. P. Gronostayski piam litem contentionemque cum Superiore Loci Hrehorowicz de possessione ablati de Divo Corpere Homophorii movisse, sed victorem evasisse Superiorem, qua conditione? (:plures enim a circumstantibus propositas audivi:) non scio. Aeque ignoro, quis accepit tibialia. Rubra fuisse memoria teneo. Тільки від себе додав о. Шиманський.

[1] На боці: (*) supra pag. 298 positam.

Останнім актом, який наводить рукопис о. П. Шиманського, се урядове розпізнанне св. мощів, доконане в р. 1826 еп. Ферд. Цєхановським[1]. Подаємо його в цілости, враз із довшою дописком самого переписувача.

(стор. 305) Opisanie | Uroczystego odwiedzenia Zwłok Błogosławionego Jozafata i odmienienia Sakosu z Albą na nich przez JW. Ferdynanda Dąbrowę Ciechanowskiego Biskupa Chełmskiego Senatora Krolewstwa Polskiego.

»Działo się w Biały Miesiąca Września 1826 roku. Dla kogo nie iest oboiętną pamiątka sług Boskich, kto z czułem sercem przystępuiąc do Ich zwłok smiertelnych zwykł zastanawiać się nad Ich wytrwałością w dopełnieniu obowiązkow Chrześcianskich Stanu, z poświęceniem nawet własnego życia dla miłości Boga i zbawienia ludzi, a maiąc przed oczyma **(стор. 306)** przykłady bohaterskiego męstwa, przy uczczeniu jakie Im się należy, myśl dziękczynną podnosić do Dawcy wszelkiego dobra, i zachęcać się do podobney w zawodzie religiynym stałości, temu nader przyiemnym i buduiącym był uroczysty następuiący wypadek. JW. Ferdynand Dąbrowa Ciechanowski Biskup Chełmski Senator Krolewstwa Polskiego, wstępuiąc w slady wieczney pamięci godnych Poprzedników swoich, z szczególnieyszego Nabożeństwa ku Błogosławionemu Jozafatowi Kuncewiczowi Arcybiskupowi Połockiemu, naygorliwszemu popieraczowi Jedności Swiętey, i za nią Męczennikowi, dnia 1. Września N. S. przybył do Biały dla oddania czci drogim zwłokom Jego od wieku spoczywaiącym w Cerkwi parafialney XX. Bazylianów. Dostoynemu Pasterzowi towarzyszyli członkowie Kapituły: Dziekan, Archidyakon, Kanclerz, Penitencyaryusz, Protecdicus pierwszy, i inni Dyecezanie Dziekani i Parochowie".

»Dnia następuiącego po solenney Wotywie, w przytomności licznego Duchowieństwa oboiego Obrządku, i mnóstwa pobożnego ludu, od mil kilku na odgłos przybycia Pasterskiego i iego celu zgromadzonych, odprawioney przez Magistra Novitiorum, J. W. Biskup u grobu Sº złożył dwa kielichy srebrne pozłacane, wieczny upominek religiynego uszanowania. По часахъ i ustąpieniu Swieckich z Cerkwi, dla tego, aby natłok nie zrządził iakiego przypadku, roskazał trumnę z mieysca, gdzie zwyczaynie leży, znieść i postawić na wielkim Ołtarzu. Uskutecznili to wzmiankowani Prałaci i Kanonicy za pomocą dobranych kapłanów. Nastąpiła incensacya przez JW Pasterza pontificaliter ubranego, a gdy zaintonował: **величаемъ тя блаженный Сщенномученице Iwcафате** etc, rzeczeni członkowie Kapituły i Kapłani wziąwszy trumnę na ramiona, za poprzedzaiącemi innemi kapłanami **(стор.**

[1] Про сі оглядини обширнійше розписується *A. Guépin* (II. 483 сл.), подаючи перекладом богато виїмків із урядового протоколу.

307) w parach, w stułach, ze swiecami w ręku, tudzież JW Biskupem, kończąc spiew rospoczęty, przenieśli do Zakrystyi".

»Przy oglądaniu trumny znaleziono dwie zwierzchnie pieczątki zepsute i przerwaną wstążkę ktorą była opieczętowana. Zamek atoli nie tknięty, i inne dwie pieczątki s. p. Ważyńskiego i Angiełłowicza, Chełmskiego i Przemyślskiego Biskupow, przyciśnięte roku 1800 nie naruszone. Coroczne przenoszenie, w czasie odpustu Wrześniowego, Ciała z mieysca zwyczaynego na srzodek Cerkwi, było owego nadwerężenia pieczątek, i przerwania wstążek przyczyną. Po czem JW. Pasterz podawszy Dziekanowi Kapituły klucz, zawsze w rękach Ordynaryuszow zostaiący, polecił otworzyć trumnę, i wyiąć Ciało błogosławione Dziekan, Archidyakon i Kanclerz mieli szczęście zaiąc się tą czynnością, i pierwsi dotknąć Relikwii męczeńskich. Złożone na mensie przygotowaney, i rozebrane aż do koszuli, sam JW Pasterz opatrywał, i onych dotykał. Gdy na Niem toż samo przytomni powtórzyli Duchowni, tak Dyecezalni iak Łacińscy, wszyscy przy serdeczném rozrzewnieniu naocznie przekonali się, iak iest Дивенъ Богъ въ Святыхъ своихъ: i że хранитъ: и не дастъ преподобному своему видѣти истлѣнія. Znaleziono bowiem nie postać woskową, iak bluźniercze potwarzały piora i języki, nie szczątki opadłych kości, ale zwłoki spoione żyłami, zwiędniałém okryte ciałem, powleczone nieskażoną skórą, i tak mocno się trzymaiące, że przy rozbieraniu były podnoszone, sadowione, i dla dogodnego ułożenia na tablicy, dwa razy, raz za nogi, drugi raz za ramiona, pszesunięte o kilka cali. Ręką prawą (:lewey bowiem od łokcia **(stor. 308)** brakuie:) po ucałowaniu z uszanowaniem władał dowolnie JW. Pasterz i niektorzy z Kapłanów. Szczegolnieyszą zwracała uwagę rana w głowie ukośna od lewego ucha ku czołu, długa blisko na cztery cale, spoiona wprawdzie, ale przecięciem i ugięciem kości bardzo widoczna, tudzież slady krwi rospryskaney. Przy rozbieraniu znaleziono u nog dwa pisma własnoręczne; iedno xx. Szczurowskiego i Sawickiego Bazylianów, drugie Panny Bryllowny, zeznaiące wpływ i opiekę Błogosławionego Arcybiskupa w różnych ich życia okolicznościach, tudzież wzywaiące dalszey Jego pomocy«.

»Przystąpiono potem do oczyszczenia twarzy, szyi i ramienia tłustością od lampy polanych z prawey strony. Otrącony przy tém działaniu kawałek skóry blisko calowy oddano JW. Pasterzowi: w Jego takze rękach złożono część koszuli od kołnierza owym zaciekiem zbrukaną, poduszkę z pod głowy, i **Саккосъ**, lubo od lat niepamiętnych okrywaiący ciało Męczennika, tak iednak swieży, iakby znowa był na one włożony. Resztę koszuli i Albę dawną płocienną JW Pasterz okrył Albą nową z atłasu białego z siatką złotą u dołu i rękawów. Miasto zdiętego Sakkosu, ofiarował inny,

przez siebie odnowiony, starożytny, na dnie grodyturowém karmazynowém tkany i haftowany wypukło w kwiaty złote, z herbem nadpsutym, podobno **Sas** , (:ieżeli tylko nie **Waga** podług rysunku Samuela Nowickiego Bazyliana w wypisie Metropolitow:) zwanym, tudzież literami w koło, **I. W. P. M. K. H. W. R.** Jeżeli Sas; wypada domyślać się **I**erzego **W**innickiego **P**rzemyślskiego (:Biskupa:) **M**etropolity **K**iiowskiego, **W**szey **R**usi, rządzącego Kościołem Ruskim od roku 1708 do roku 1713 dnia 22. Września: ieżeli zaś **Waga,** tedy był to **I**pacy (:tak bowiem się podpisywał, na **(стор. 309)** Chrzcie zaś nadane miał imie A[d]am*)[1] **W**aga **P**ociey **M**etropolita etc od ktorego Błogosławiony Kuncewicz przyiął sukienkę zakonną, a potem Święcenie Kapłańskie. Pończoch, pantofli, omoforu, rękawiczek, mitry nieodmieniono. Włożono także na powrot wyżey wspomnione pisma, i zamkniętą tylko na klucz trumnę wyniesiono na ołtarz przed ambonę«. »W czasie Nieszporów, tudzież dnia 3. niedzielnego była otwartą, aby lud miał pociechę wygodnieyszego zapatrywania się na Ciało, wyższego zaś stanu, osobliwie marzący o wosku, dotykania i ucałowania. Przed otwartą miał Prymaryę JW Biskup, Dziekan odspiewał Wotywę przy wystawieniu Nayświętszego Sakramentu, po kazaniu zaś i Processyi, następnie prawiły się Msze swięte. Trudno wyrazić, iak to rozporządzen e Pasterskie uięło i ożywiło lud zgromadzony. Mały i wielki, prostaczek i Urzędnik, służąca obok Pani, wszystko to garnęło się do Ołtarza, aby pobożną zaspokoić ciekawość. Nie było żadnego, ktoryby pogląda-iąc łzawem okiem na Błogosławionego, z serca nie ięczał, albo gorących do Boga przezeń niezanosił modłów. Wielu z rodziców przyprowadzone dziatki polecało Jego przyczynie. Przy takim iednakże nacisku, nie było żadnego zamieszania, a tém mniey przypadku: bo nie próżna chęć przypatrywania się. lecz bogoboyność zaymowała przytomnych, a dway Duchowni ciągle assystuiący Ciału, nie mieli potrzeby, iak tylko westchnienia swoie i prozby z ludem połączać. To pełne skromności zachowanie się skłoniło JW Biskupa, że zamknięcie trumny, które miało nastąpić po Summie, odłożył aż do wieczoru, tém chętniey, że mnostwo Obywateli żądało ieszcze cieszyć się widokiem otwartych zwłok swoiego uwielbionego ziomka. I tak **(стор. 310)** po odprawionych Nieszporach przez Dziekana Kapituły i odmowieniu Litanii przed Ciałem, gdy JW Pasterz kadząc odspiewał z Duchowieństwem: **величаемъ тя** etc. tudzież **Тропаръ.** Свѣтильникъ Свѣтлый etc, w ostątku pocałowawszy w rękę Męczennika, ukończył prywatną modlitwę, rzeczony Prałat zamknął trumnę, i klucz przy wszystkich oddał Pasterzowi: Archidyakon z Kanclerzem opieczętowali trumnę, wstążką karmazynową, u góry

[1] На боці: *) w Kopii Urzędowey położono **Ian.** Może tak i w oryginale: lecz mylnie.

і дołu, Biskupi przycisnąwszy sygnet ze strony Zamku prawey: toż samo z lewey uczynił Dziekan używszy Kapitulney pieczątki«.

»Oby Bog dobry, za wstawieniem się tego Męczennika Jedności, zniszczywszy wszystkie niezgod; tak religiynych iak cywilnych, podniety, wszystkich ziemian duchem spolney miłości i pokoiu ozionąć raczył: iżby złączeni ogniwem chrześciańskiego braterstwa, iednemi usty i iedném sercem, ciągle Go uwielbiać nie przestawali.

»Opisanie powyższe.... przepisane dosłownie« (:z oryginału złożonego w Aktach Pasterskich w Chełmie:) »i do Akt mieyscowych Klasztoru Bialskiego xx. Bazylianow złożone przezemnie niżey podpisanego. Za zgodność którego poświadczam i pieczęcią Pasterską stwierdzam w Chełmie dnia 1. Listopada 1826 roku. Kanonik Kanclerz Kapituły Kated. Chełm. Pisarz Akt Paster. i Konsyst. Pleban Dołhobrodzki x. Daniel Halicki mp. L. S«

Dosłownie z kopii urzędowey złożoney pod Lit C. w Aktach klasztoru Bialskiego. Przy końcu w mieyscu kresek opusciłem imie, przezwisko i tytuły opisuiącego oryginalnie. Pod sumieniem albowiem zapewniam, że tego nigdy nie żądał, aby w pismach urzędowych było głoszonem, co robił, mówił lub pisał: tem mniey zaś pragnął wyszczególniania tytułów. Do cze- **(стор. 311)** go miał prawo, i czego bez zapłonienia się mogłby wymagać, byłoby, aby iego pism, czy żywcem, czy z odmianami przyiętych i oddanych do Akt, nikt ztamtąd nie wyimował, sobie nie przywłaszczał, i pod swoiem, cokolwiek przestroiwszy, nie wydawał imieniem. Rownie krzywdzi, iak ten, który niszczy cudze pamiątki, tak ów, co innych w barwie samochwałów odcienia. Opis powyższy był zrobiony, nie w zamiarze sięgania, iakto niesie przysłowie, własnym sierzpem na cudzym zagonie, lecz z wyraźnego roskazu Pasterskiego. Wolno było Roskazuiącemu przyiąć go, zmienić, lub całkiem odrzucić, a inną do iego układu wybrać osobę. Gdy go przyiął, gdy odesłał do zachowania w Aktach Dyecezalnych, gdy polecił w kopii wierzytelney przesłać d› Archiwum Bialskiego; nie imie i tytuły Autora otrąbić, ale czyn sam do wiadomości następnych pokoleń podać zamyślał. Wzmianka zatém o Autorze uczynioną została przeciwko woli Biskupiéy. Zadna wreszcie Kancellarya w pismach przez siebie wydawanych nie zwykła wyrażać Koncepistów iako koncepistów. Więc i w tym opisie należało go opuścić, tem bardziey, że się na oryginale nie podpisał, przynajmniey tak, iak w Kopii wyparadował. Jeżeli Kancellarya Chełmska wyspiewała go iako okoliczność do Historyi należącą, i w tem nie miała innego celu nad proste onéy wytknięcie, mogę do iego tytułów załączyć i stopień Doktora Teologii, którym g› Uniwersytet Wiedeński zaszczycić raczył po odbytych przezeń pięciu **examinach surowych**, i dopełnionych innych prawnych formalnościach: w celu zaś uzupełnienia samego opisu powyższego, winieniem dodać, że **Archidyakonem** był JW Biskup teraźnieyszy Filip Felicyan Szumborski, **Penitencyaryuszem** WJ. x. Wincenty Pawłowicz Dziekan Sokołowski Paroch Grodziski, **Protekdykiem pierwszym** WJx Pi‹tr Welinowicz Dziekan Łosicki Paroch w Chò- **(стор. 312)** tyczach, **Magistrem Nowicyuszow** Przewielebny Jx Innocenty Nieroiewski teraznieyszy Superyor Chełmski: że tenże dnia Niedzielnego 3. Września miał kazanie stosowne do okoliczności: że Ciało S. Męczennika spoczywa na deszczce, z którą łatwo z trumną się wyimuie i do niey wsuwa: że owo wzmiankowane posuwanie iego za ramiona i nogi wyniknęło z potrzeby uregulowania na deszczce rzeczoney aby wygodnie wsunięte bydz mogło: że gdy wziąłem za

nogi koło kostek dla zdięcia i włożenia pantofli, czułem taką sprężystość, iaka ciałóm swieżym iest właściwa*[1]: że przy zdeymowaniu i wkładaniu mitry, krzyża, omoforu, alby, brałem za ramiona, podnosiłem i ledwie nie zupełnie sadowiłem ciało, podeymowałem rękę prawą, i nią władałem iuż od piersi i do piersi, iuż ku twarzy, iuż na dół, a to z taką łatwością iak spiącey osoby: że ocieraiąc tłustość i odcinaiąc splamioną koszulę obnażałem prawe ramię i część piersi więcey iak do połowy, widziałem zatem i pokazywałem innym bliżey stoiącym naturalną, zupełną, lecz cokolwiek zwiędłą całość: że gdy z temi ustąpiłem na bok, zapatrywali się na nią wszyscy przytomni koleią przychodząc i odchodząc: że to obnażanie, władanie ręką, ile ciasność trumny pozwalała, powtarzałem publicznie w Cerkwi kilka razy, za zbliżeniem się osob marzących o ulepku woskowym, a to z powodu stóp w rzeczy samey z wosku nieżgrabnie dorobionych, daiąc przytem zupełną onym wolność przekonania się przez dotykanie, że golenie i reszta ciała iest prawdziwa: że broda rownie iak głowa żadnego włosu niema na sobie: że owemi śladami krwi rozpryskaney po głowie, są ciemne plamy, koloru ceglastego, rożney wielkości po niey rozsiane: że w niey żadney nie dostrzegłem dziury: że twarz, czoło, skronie, wierzch i tył głowy są zupełnie całe i nienadwerężone: skąd wnoszę, że ze szturmaka kulą podwoyną w czasie męczeństwa (**стор. 313**) strzelono nie w głowę, iak niektorzy piszą, lecz w bok leżącego iuż na ziemi Arcybiskupa. W pierwszym albowiem przypadku strzał tak gwałtowny nie tylko głowęby ranił, ale nawet rozsadził. Nos, który od nóg patrzącym od trumny zepsuty bydź się zdaie, iest cały, lecz sam koniec chrząstkowy iest zwiędły, i dla tegu (sic!) skurczony. Wargi przyschłe, zęby zdrowe, uszy, podobnie iak nos, zwiędłe i skurczone, ale całe. Szyia, ramiona i piersi iaśnieyszego są koloru od twarzy, a tém bardziey od ręki, na ktorey daie się postrzegać brud iakiś. Dawniey bowiem, w czasie odpustów przy otwartey trumnie pozwalano ią całować przystępuiącym. Koszula na ciele batystowa, przyżółkła, lecz zupełnie sucha. Część iey znaczną, zbrukaną od tłustości (:nad samą bowiem twarzą iest okienko w trumnie, przy którem często stawi się lampa dla oświecenia twarzy: lampa więc kiedyś czy pękła, czy się wywróciła, a rosciek spłynął aż wewnątrz:) własną ustrzygłem ręką, i oddałem Biskupowi, od którego potém niemały kawałek uprosiłem dla siebie. Co do Sakkosu, w roku 1824 postrzegłem go między ornatami w Zakrystyi xx Bazylianów Warszawskich. Kiedy albo przez kogo tam był zostawiony, niewiadomo. Z nitek białych do koła, i w innych mieyscach, sznureczkiem się ciągnących, domyślać się potrzeba, że suto perłami był obsadzony, które poźniey wypruto. Przy naradach coby z nim zrobić, czy na iaki obrocić użytek? czy też spalić na srebro? uczyniłem wniosek, ponieważ iest spuścizną iakiegoś Arcybiskupa, czy nie możnaby było przez ręce JW. Pasterza ofiarować go S. Jozafatowi? Przystał na to chętnie Jx Izydor Jamiołkowski mieyscowy Superyor: a JW Biskup mile go przyiąwszy zapewnił, że odchędożony, naprawiony, podszyty na nowo, własną ręką włoży na ciało Błogosławionego Męczennika. (**стор. 314**) Z okoliczności nader niewygodnego, a nawet niebespiecznego zdeymowania tylekrotnie wzmiankowanych S. Relikwii z framugi wysokiey nad wielkim ołtarzem, wiedząc że takie przenosiny corocznie dziać się zwykły na odpust Wrześniowy, aby drogie te szczątki albo gwałtownym przypadkiem uszkodzone nie zostały, albo nie rozsypały się dla częstego samego poruszania, nim JW Biskup wyiechał z Biały, prosiłem Go, aby po-

[1] На боці: *Gdy roku 1800 Piotr Kozakiewicz tę samą posługę czynił Świętemu, w głos zawołał: **moy Boże! to nie są same kości, lecz z ciałem sprężystem** Westchnął na to Ważyński, Angełłowicz zaś sam doświadczał w milczeniu.

zwolił onym spoczywać na Ołtarzu S. Barbary przed Amboną. O tém samém mówiłem z mieyscowym Superyorem Jx Nikandrem Hołowickim. Na pismie nawet powróciwszy do Warszawy popierałem przed Pasterzem moy wniosek. Nie wiem co w tey mierze postanowił. Ze skutku iednakże dorozumiewam się, że na czas wysłuchany byłem. Ciało bowiem S. Arcybiskupa długo leżało na dopiero wzmiankowanym ołtarzu, i możeby tam pozostało na zawsze, gdyby nie przypadek znaglił do przeniesienia na mieysce dawnieysze. Jeden albowiem z Nowicyuszów, Mikołay Samsonowicz, prawdziwy tułacz i darmoziad po klasztornych zaciszach, i Franciszkan i Kapucyn i siedmioletni Reformat, w Biały sposobiący się do Zakonu Bazyliańskiego w dzień przed samą dwónastą godziną, gdy stroż Cerkiewny poszedł dzwonić na południowe pacierze, smiał wybiwszy szkło w trumnie, obrączkę i sygneciki ściągnąć z palcow Swiętego. To było przyczyną, ze Go, zapobiegaiąc nadal podobnemu zdarzeniu, w powyżey wzmiankowaney framudze umieścić postanowiono. Podług mego przekonania niezaradzono przez to złemu. Złodziey wszędzie dolezie, a w zakącie tém wygodniey kraść będzie. Mieć także wzgląd należy na wielki Ołtarz porysowany i grożący upadkiem. Gdy ón, czego Boże uchoway! runie; chyba Cud Relikwie Swięte ocali. x. P. S. |

На сім кінчаться всі виписи, зібрані в рукописи о. П. Шиманського, що відносяться до розпізнання мощів св. Йосафата.

Подав: *о. Й. Скрутень ЧСВВ.*

„СѵНОПСИСЪ“
пліснесько-підгорецького монастиря

НАЗВАНИЙ »Сѵнопсисъ« належить до ряду цікавійших монастирських хронік. Певно знаємо, що перший о. Варлаам Компаневич ЧСВВ[1], зацікавився »Сѵнопсисом« і подав про него декілька вісток для ширшого загалу в часописи »Lwowianin«[2]. Він писав: »Wróciwszy do klasztoru (в Підгірцях, після відбутих пошукувань за старинним Плісньеським у р. 1810), byłem zobowiązany do napisania historyi monasteru; miejscowy przełożony, pod tenczas ksiądz Gimnazy Daszkiewicz[3], ułatwił mój zawód, przyniosł mi z archiwum klasztornego księgę ruską w języku słowiańskim pisaną, w której zawierały się z okolicznościami historyczne dzieje klasztoru Pleśnickiego czyli Podhoreckiego. Ponieważ zaś opisanie dziejów w pominionem ruskiem rękopismie zawarte, może być nie mało interessującym przedmiotem nie tylko dla badaczów starożytności, lecz i historyografów, lub statystyków galicyjskich,.. predsięwziąłem teraz, tenże mój wyjątek z rzeczonego rękopisma spolszczony, świeżem przepisaniem odnowić, i do pisma krajowego *Lwowianina* podać«. І зараз подає: »Wyjątek z księgi w języku ruskim pisanej w roku 1699 pod tytułem: Synopsis czyli krótkie zebranie o początkach klasztoru Podhoreckiego, niegdyś Pleśnickim zwanego«. Здавалосьби, що тут матимемо якісь довші і вірні виїмки, — однак так не є. Сей цілий »Wyjątek« міститься на одній, 28-ій стороні, притім зроблений дуже свобідно і в загальних тільки чертах. Замітне саме закінченнє, яким о. В. Компаневич подає рівночасно причину, для якої залишає продовжувати свої виїмки. »Dalszy ciąg, пише він, dziejów, jest więcej klasztorny jak cywilny, zawiera długi szereg zmarłych lub odmieniających się przełożonych, wreście spis gruntów, pobożnych ofiar i nadań to dziedziców, to królów«.

По о. В. Компаневичеви ЧСВВ[4]. більше уваги присвятив »Сѵнопсисови« о. А. Петрушевич. Із збереженої досі записки, на нижнім розі окладинки другого примір-

---

[1] Урод. в Дерманню 1777 р., помер 18. XI. 1858 в Крехові.

[2] Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazyliańskim przez księdza Barl: Kompaniewicza, prokuratora u XX. Bazylianów we Lwowie. (»Lwowianin«, III [VII] 1838 ст. 27 сл.)

[3] о. Гавриїл Гімназій Дашкевич * 1759 † 30. I. 1831 в Підгірцях.

[4] Чи кс. Фр. Сярчиньскі, про якого згадує Д-р В. Щурат (Гл. Зап. Н. Т. ім. Шевч. CXXVIII. 27, нотка [2]), має десь між своєю ріжнородною рукописною спадщиною згадку про нашу хроніку і чи подає які виписки з неї, годі напевно сказати. Мимо пошукування за сим у бібл. Оссолінських, не вдалось мені нічого знайти. Також і Н. Коссак у своїм »Шематизмі« не згадує властиво ніщо про неї.

ника такогож »Cvнопсису«, показується, що дня 14. IX. 1853 р. о. А. Петрушевич забрав його до себе[1]. А забрав його, з певністю, на се, щоби використати. І знаємо, як много виїмків помістив він з сеї підгорецької хроніки у своїй праці »Сводная Галицко-русская лѣтопись«[2]. Мабуть, се множество випискiв застановило якогось монаха, котрий не найшовши її в монастирській бібліотеці, записав на стор. 17 доповненого Коссакового »Шематизму« таку увагу: »Synopsis tego (себто підгорецького) monasteru powołuje często x. Pietruszewicz, jednakowoż nie mówi, gdzie się znajduje. — zdaje się że go ma u siebie«.

Так теж і було. Канонік А. Петрушевич довший час держав її у себе, а коли в р. 1889 відбувалася ювилейна вистава Ставропигійського Іститута у Львові, віддав її на виставу. Тут звернув на неї увагу Д-р Іван Франко і з тої нагоди подав короткий її опис та деякі важнійші виїмки. Франкову допись помістила в р. 1890 »Кіевская Старина« (т. XXX. Приложенія стор. 121 сл.) п. з. »Лѣтопись Подгорецкаго монастыря«, з підписом: Миронъ. В своїй дописи І. Франко так описує підгорецький »Cvнопсисъ«:

»Въ числѣ другихъ рукописей, находившихся на выставкѣ Ставропигійскаго Института во Львовѣ, была книга in folio въ 150 страницъ, подъ заглавіемъ »Cvнопсисъ или краткое собраніе исторій и созиданія святыя обители общежителныя Подгорецкыя, древле именуемыя Плѣсницкыя, купноже и въспоминаніе о сооруженіи святыя церкви Преображенія Господня въ тойже святой обители, списася року Божія 1699«. На старинномъ кожаномъ переплетѣ этой книги имѣется тоже наклеенное польское заглавіе: »Księga Historij klasztoru Podhoreckiego, zakonu Basyliańskiego, po rusku pisana, gdzie tak(że) inwentarz rzeczy cerkiewnych i klasztornych. Roku pańskiego 1699 sporządzona«. Собственно лѣтопись занимаетъ въ этой книгѣ только 60 страницъ. Кромѣ того на страницахъ 89 - 97 находится какъ будто добавка нѣсколько документовъ, выписанныхъ изъ львовскихъ актовъ гродскихъ и заключающихъ въ себѣ дарственныя записи въ пользу монастыря. Прочее мѣсто занимаютъ инвентари или »реестры« книгъ и церковной утвари монастыря. Инвентарей въ нашей книгѣ имѣется три, а именно первый по времени, а послѣдній по мѣсту отъ 1699 года, второй по времени и первый по мѣсту от 1714 и третій по времени, средній по мѣсту отъ 1730 года. Лѣтопись, которой два послѣдніе листа (еще до нумераціи) вырваны, доведена до 1715 года. Болѣе новымъ письмомъ конца XVIII ст. добавлены еще двѣ записи 1726 и 1729 годовъ.

»Cvнопсисъ« составляетъ если не очень важный, то все таки интересный источникъ для исторіи прикарпатской Руси, преимущественно съ 1662—1699 годовъ. Нѣкоторыя подробности изъ него были уже обнародованы крилошаниномъ А. С. Петрушевичемъ въ 1874 г. въ его »Сводной галицко-русской лѣтописи съ 1600—1700 годовъ«. Но такъ какъ А. С. Петрушевичъ началъ свои выписки изъ »Cvнопсиса« 1662 годомъ и почему то пропустилъ интересныя во многихъ отношеніяхъ преданія объ основаніи церкви Плѣсницкой и объ инокѣ Зосимѣ, то мнѣ кажется не лишнимъ систематически исчерпать весь историческій матеріялъ, заключающійся въ »Cvнопсисѣ«. Правда, значительную долю въ этой лѣтописи занимаютъ копіи документовъ, дарственныхъ записей, королевскихъ привиллегій и епископскихъ грамотъ,

[1] Ся записка, писана олівцем, звучить: Takową księgę samą wziół ks. Petruszewicz stronic 150 die 14 9bris 853.

[2] Для прикладу гл. першу часть його літописи (Львовъ 1874): ст. 130, 135—138, 48, 149, 171, 172, 181—183, 204, 208, 212, 215—216, 219, 222—224, 227, 228 і т. д.

имѣющихъ развѣ только мѣстное значеніе и поэтому пропущенныхъ нами; кромѣ того авторъ лѣтописи заносилъ въ нее многіе факты, тоже не имѣющіе болѣе широкаго историческаго значенія, какъ напр. извѣстія о новыхъ постройкахъ, земельныхъ спорахъ и т. п. хозяйственныхъ дѣлахъ монастыря, что мы также пропускаемъ. Очень жаль, что со смертію игумена Парфенія Ломиковскаго лѣтопись Подгорецкаго монастыря совершенно прекращается. *Миронъ*«.

По сих увагах І. Франко подає низку виїмків з ріжних місць »Сѵнопсису«, переплітуючи їх своїми замітками. Виїмки містяться у него на стор. 122—128.

На сім вичерпуються важнійші відомости про рукописну підгорецьку хроніку. Від ряду літ вона переховується у львівськім монастирі, хоч близше не знати від коли вона тут, ким віддана і яка її минула доля. В р. 1919, сам факт її переховування в архиві львівських ОО. Василіян, подав до загального відома Д-р В. Щурат[1].

Сей отже »Сѵнопсисъ«, який тепер зберігається у василіянськім архиві у Львові, видаємо в цілости на отсім місци. Однак, ще перед тим уважаємо за потрібне подати кілька уваг, що торкаються видаваного нами »Сѵнопсису«, а котрі рівночасно будуть доповненнєм описів і завваг о. В. Компаневича ЧСВВ. і Д-ра І. Франка.

Перш усього зазначуємо, що в львівськім василіянськім архиві маємо тепер два окремі примірники »Сѵнопсису« пліснесько-підгорецького монастиря. Перший примірник має сиґнатуру 76, а другий 15. Котрий з них є тим примірником, яким покористовувалися о. В. Компаневич ЧСВВ., о. А. Петрушевич і Д-р І. Франко, не важко означити. Два останні вчені[2] мали під рукою перший примірник, зазначений числом 76. На се наводять нас і всі полишені описові замітки і саме порівнаннє опублікованих ними виїмків. Що до самого о. В. Компаневича, то треба приняти, що він уживав примірника другого, який має тепер число 15. По його власним словам, »Сѵнопсисъ« »zawiera długi szereg zmarłych lub odmieniających się przełożonych«, чого саме зовсім нема в першім примірнику, підчас коли другий примірник дійсно від стор. 94 подає хронольоґічний список підгорецьких настоятелів.

Як виглядають тепер оба примірники і яке їх взаїмне відношенне?

Примірник перший (назвім його Ркп. А) має 31 cm. довжини, 19½ cm. ширини, всіх карток 77, з них перший лист непаґінований, а далі йде паґінація верхним, крайним берегом правильно від 1 до 123, по тім дві сторони, хоч записані, непаґіновані, вкінци по них знова паґінація продовжується правильно від 124 до 150. Отже Ркп. А. повиненби в дійсности виказувати нумерованих сторін 152, згл. 154. Папір у цілій рукописи однородний, добре збережений, зате почерк письма ріжний. Мало що не цілий властивий »Сѵнопсисъ« (ст. 1—51) писаний укр. курсивом одної руки, инші річи — ріжними почерками не одної руки і не одного писецького хисту. Наслідком сього треба розложити час написання цілого рукопису на роки 1699—1730[3].

---

[1] Гл. Зап. Н. Т. ім. Шевч. CXXVIII. 32 нотка [2].

[2] Д-р В. Щурат записав власноручно на вступній картці другого (як його називаємо) примірника »Сѵнопсису« таку увагу: »Описав і визискав сю лїтопись Д-р І. Франко в »Кіев. Старині« (Приложенія 1890. р.) В. Щурат«. З тих слів виходилоби, що саме сей примірник мав Д-р І. Франко, коли описував його і подавав з него історичні виїмки Однак так не є. Вистарчить порівнати, поданий Франком, опис і зміст, вистарчить прикласти до себе згадувані ним сторінки, щоби переконатися про се, що Франко користувався першим примірником.

[3] Долом, на ст. 58 і 59, поміщений запис значно пізнійшим почерком, з кінця XVIII або з початку XIX ст. що його Д-р І. Франко (L. c. 128) злучив з текстом

Перша сторона непагінованого листу заповнена заголовком. Він цілий писаний киноварoм і міститься в середині прегарно й симетрично викінченого орнаменту, начеркненого зразковим вільховиком. Подана тут світляна знимка представляє його в цілости. Верхним полем, на тійже титуловій стороні, видніє добре збережений запис: Księga Historji klasztoru Podhoreckiego Bazylianskiego Tom IIgi[1]. Оборотна сторона сего листу — чиста.

Заголовний лист Ркп. А.

Текст »Сунопсису« починається від самого вершка слідуючого листка гарним, киноварним ініціялом і тягнеться одним рядом не тільки через першу сторону, але й кілька дальших. В деяких реченях у середині тексту, початкова буква змальована також киноваром, як пр. на першій стороні, семого рядка буква **Е**, слова **Вторáѧ**, 24-того рядка буква **Д**, слова: **Дознáлъ**. Для красшої орієнтації кожду таку відміну зазначуємо в нотках.

Що до зверхнього вигляду рукопису А. то він нині богато відмінний від сього, що його подав Д-р І. Франко. Давний переплет усунено, а натомість дано сей, який є досі. Нинішна оправа зовсім нова. Хребет і роги пів-полотняні, а решта — мраморовий папір. Витисків нема жадних, нема теж наклеєного заголовку. На фронті окладинки видніє лише карточка, з відбитим числом 76

Другий примірник (Ркп. Б.), форматом майже рівний першому (33 × 20 cm.), має 60 нумерованих листів (120 сторін) + 2 чисті приокладинкові картки і тверді окладинки. Папір однаковий, почерк письма читкий, але часто зміняється. Оправа старша; хребет і роги скіряні, місцями ушкоджені. На хребті — давне число 302, на фронті одна наліпка з ч. 148, а друга,

---

»Сунопсису«. Беручи запис з боку самого змісту, справді треба його злучити з цілістю рукописного оповідання, однак не можна сього зробити, маючи на увазі почерк і особливости письма. Мабуть не розминемось із правдою, коли скажемо, що на наш погляд згадана записка з обох сторін (58 і 59) первісно була записана деинде, на новій стороні сеї самої книги, або й в зовсім окремій, а щойно пізнійше переписано її до книжки, з готовим уже нашим »Сунопсисом«.

[1] Очевидно, що тут має бути: Tom I. Мабуть у тім часі, як у монастирськім архиві не було сего примірника »Сунопсису«, рукопис Б. одержав запис: Tom I. Ко-

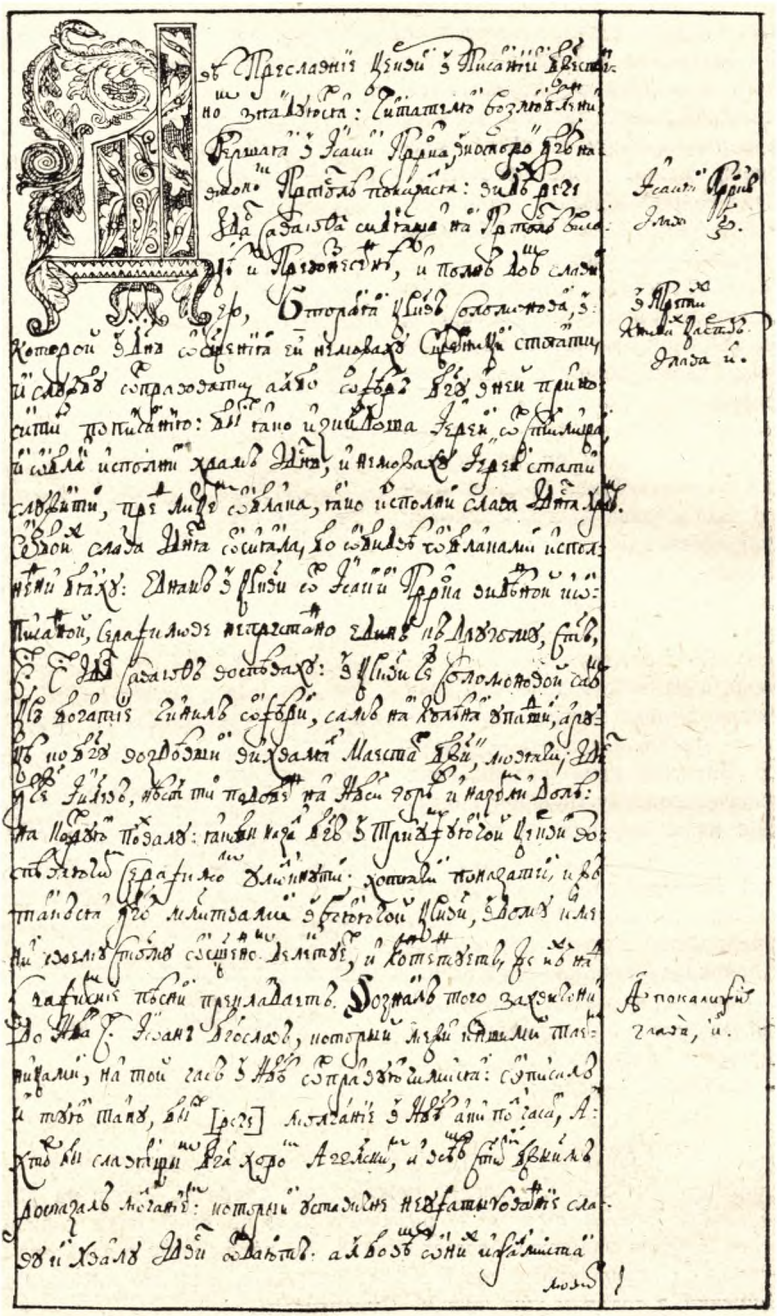

Перша сторона підгорецького „Cvнопсису“.

карточка теперішньої сигнатури, з ч. 15. Крім сего, тут наліплена ще одна картка, з записаним заголовком: Księga Historyi klasztoru Podhoreckiego. Tom Iszy. Титулового листа окремо нема, а заголовок лучиться безпосередно з текстом рукописи. Горою, на першій стороні, повторений заголовок цілого рукопису: Księga Historii klasztoru Podhoreckiego Bazylianskiego Tom Iszy., а під ним видніє біле поле, котре писець наміряв заповнити якоюсь заставкою, хоч сього не вчинив. Замітне се, що паґінація в цілім рукописи Б. значена з польська, пр. str. (або й: strona) 1, 2, і т д.

Про відношенне сего рукопису до Ркп. А. не беремося говорити докладнійше, бо ся справа вимагає окремого місця. На нашу думку, »Сvнопсисъ« Ркп. Б. є копією з ориґіналу, що його подає Ркп. А, а писаний він у XVIII і XIX ст[1]. По тій причині Ркп. А. беремо за основу нашого видання, узгляднюючи однак у нотках усі додатки і важнійші зміни, які має Ркп. Б. Про решту зібраних тут матеріялів, порівнуючи їх між собою, тяжко видати осуд одним словом.

Не подаємо теж і змісту рукописів а се тому, що в отсім виданню узгляднюємо цілий матеріял, як одної так і другої рукописної збірки. Значить, під скромним заголовком: »Сvнопсисъ« пліснесько-підгорецького монаст ря, крім властивого »Сvнопсису«, печатаємо за порядком, у дослівнім відписі, всьо инше, як грамоти, реєстри, бічні записи то-що. Хоч, що правда, нераз терпить на тім одноцільність і провідна думка самої монастирської хроніки, од ак з ог яду на цінний і цікавий матеріял, що міститься в сих грамотах чи реєстрах, не можна їх залишити.

ΣVNОПΣИСЪ | ЙЛЙ | Кра́ткое собра́ніе | Йсторій, й Созидані́а | Сты́а Ѡби́тели ѡ́бще | жи́телныа Подгоре́цкыа, | дре́вле Йменꙋ́емыѧ, | Плѣсны́цкыа: | Кꙋпножѐ й въспо- | мина́ніе ѡ҆соѡ҆роу́- | же́ніи Сты́а Це́- | кви Преѡ҆браже́ніа | Гд҃на. ктойжѐ Сто́й | Ѡ҆би́тели, | Списаса: | Ро́кꙋ Бж҃іа: | ҂аѱчд: |[2]

(стор. 1) Двѣ Пр славніе Церкви к Писаній[3] Бжествен- | ном знайдꙋютса:[4] Чи́тателю́ Возлю́бленний[5]: Першаѧ к Іѡанѝ Прр҃ка, вкоторо́ Бгъ на- | високом Пртлѣ,

лиж перший примірник повернув назад до бібліотеки, без докладнійшого розбору взято його за другий том. В самій річи оба рукописи є першим томом, а слідуючі, другий і третий, становлять окремі книжки і находяться в василіянськім архиві у Львові (FF. 133 і 134) Мильно отже думав І Франко, коли писав, що зі смертю о. П. Ломиковського »лѣтопись Подг монастыря совершенно прекращается«

[1] Д-р Іл. Свєнціцкий, списуючи 1 р. »Каталог рукописів б-ки м-ря св. Онуфрія у Львові« (гл. йогож: Нариси з історії укр мови. Львів 1920. ст. 68), мав під рукою тільки Ркп. Б., а про час його написання згадав загально: »доведено з пропусками до 1857 р.«

[2] В ркп Б, як сказано, зараз на першій стороні, за білим полем іде киноваром записаний заголовок: СVНОПСИСЪ | ИЛЙ | Кра́ткоѐ собраніе Йстор й. й Созида́ніа Сты́а | Ѡ҆би́тели ѡ҆бщежителныѧ Подгорецкыа | дре́вле Именꙋ́емыа Плѣсни́цкыа Кꙋпно жѐ й- | въспомина́ніе ѡ҆соѡ҆роу́жéній Сты́ѧ Цр҃кви Преѡ҆бра | женіа Гд҃на к' той жѐ Сто́й ѡ҆би́тели. Списаса: | Рокꙋ Бж҃іа: ҂аѱчд: | Далі а linea слідує текст рукопису, зберігаючи подібний ініціял, як його має ркп. А.

[3] Ркп. Б. має: Цр҃кви к' Писании Сього рода відміни подаємо тільки сим разом, бо з них легко заключити про всі инші, які ціхують ркп. Б.

[4] Ркп. Б.: знайдꙋют са:

[5] Ркп. Б.: возлюбленный:

показалсѧ[1]: видѣхъ[2] рече[3] | Гда Саваѡѳа Сидѧща на Пртолѣ висо- | цѣ и Превознесеннѣ, и полнъ Домъ слави | его, Вторая Црквъ Соломонова, в-[4] | которой в Днь ѡсщенія ей неможахꙋ Сщенници[5] стояти, | и слꙋжбꙋ ѿправовати, албо ѡфѣръ Бгꙋ в ней прино- | сити по писанію: Быстъ яко изыидоша Iерей ѿ Стилища, | и ѡблакъ исполни храмъ Гднь, и неможахꙋ[6] Iерей стати | слꙋжити, пред лицем ѡблака, яко исполни слава Гдня Храмъ. | Ѡбоихъ слава Гдня ѡсияла, во ѡбидвѣ ѡблаками испол- | нении[7] бяхꙋ: Еднакъ в Црквѝ ѿ Iсаии Прорка видѣнной и ѿ- | писанной, Серафимове непрестанно единъ къ[8] дрꙋгомꙋ, Стъ, | Стъ, Стъ Гдь Саваѡѳъ воспѣвахꙋ: в Црквѝ же Соломоновой самъ | Цръ богатіе[9] чинилъ ѡфѣры, самъ на колѣна ꙋпадши, а рꙋ- | цѣ ко Бгꙋ воздѣвши вихвалял Маєстат Бжій, мо- | вячи; Гди | Боже Iилевъ, нѣст ти подобен на Нбси[10] горѣ и наземли долѣ: | на котрꙋю похвалꙋ: яковы казал Бгъ в Триꙋмфꙋючой Церкви во- | спѣваючим Серафимом ꙋмолкнꙋти; хотячи показати, ижъ | такъ ся Бгъ млитвами[11] в воюючой Црквѝ, в Домꙋ име- | ни своемꙋ Стомꙋ ѡсщенном делектꙋет, и контентꙋетъ, же ихъ над | Серафимскіе[12] пѣсни прекладаетъ. Дозналъ того захвичоний[13] | до Нба Ст. Iѡанъ Бгословъ, который межи инишими таем- | ницами, на той часъ в Нбѣ ѿправꙋючимися: ѡписалъ | и тꙋю тайнꙋ, быстъ [рече] молчаніе в Нбѣ аки пол часа, А- | хтож бы славящым Бга хором Агелским[14], и всѣмъ Стым Бжыимъ | росказалъ молчаніем: который ꙋставичне неꙋфатыгованніе сла- | вꙋ и Хвалꙋ Гдви ѿдаютъ: албовѣм[15] ѡних и ѱалмиста | **(стор. 2)** мовит[16]: Блаженни живꙋщіи в Домꙋ твоемъ въ вѣки вѣка | восхвалят тя. Мы тꙋтъ на земли мало що Бга | познаваем, прето и вихваляти его частократне пере- | стаемъ.

---

[1] Ркп. Б : Престолѣ показалсѧ:
[2] Ркп. Б.: вѣдѣхъ
[3] На боці обох ркп : Iсаия Прркъ | Глава ѕ.
[4] На боці обох ркп.: в' Третих | Книгах Царствъ. | Глава и.
[5] Ркп. Б.: Сщен'нніци
[6] Тут кінчиться перша стор. ркп. Б.: инемо (і перенос: жахꙋ)
[7] Ркп. Б.: исполнени
[8] Ркп. Б.: ко
[9] Ркп. Б.: богатие
[10] Ркп. Б.: на Нбеси
[11] Ркп. Б.: молитвами
[12] Ркп. Б.: Серафимъскиє
[13] Ркп. Б.: захвиченый. На боці в обох ркп.: Апокалипсисъ | глава, и.
[14] Ркп. Б.: Агглеским,
[15] Ркп. Б.: албо вѣм'
[16] На боці: Ѱалом' пѕ

Тїи зас явне в Нбѣ Бга видят, и ведлуг | заслуг своих его познают слацѣ з его виденїя на- | слаждаючїи ся: Прето и безпрестанне его вихваля- ют: по- | утвержденїю Стго Амвросїя Медїоланскаго Епспа мо- | вячого: Тебе всѣ Аггли и вся нбнїя Сили, Тебе А- | птолскїй Соборъ. Тебе Прроческїй Ликъ. Тебѣ Пресвѣтлї- | я полки Мчнческїя[1], непрестанным гласи во- склицают. Стъ, Ст. Ст Гдь Саваоѳъ. Мы рознїе ростирки в замыслах | ѿ земных речах мѣваемъ, для того часто Бга хвалити | перестаемъ, а Стїе Бжїи жадной[2] дистракцїи в замислах не- | мѣютъ, нѣ ѿщося нестарают, доста- течне в славѣ зоста- | ют, и достатечну славу мѣютъ; прето з себе доста- | течне безпрестанно Бга вихваляют. Мы в тѣлѣ славїе, ѿ- | починку и посилку потребуемъ, а в Стых слабост[3] и не- | мощъ жаданая[4] неможетъ, бо их сила Гдня в руках пе- | стуетъ, по ψалмографу: Праведных дша в руцѣ Бжїи, и- | неприкоснет ся их мука. Почто убо Аггли Стїи, нача- | тую пѣсн[5] Бгу престаша пѣти: чесо ради быст молчанїе | в Нбѣ аки пол часа? а то для того, гди мтви Спра- | ведливих людей забрмѣли в ушах бозских[6] [снийде дымъ | кадила] ѿ млитвъ Стых з руки Аггелской, ажъ ро- | сказуетъ Бгъ хором Ааггелским Нбным умолчати. Вдячнѣ- | ша[7] знат ему млтва Стых, и людей Справедли- выхъ, | в воюючой Цркви млящих ся; нѣжели лики и Пѣнїя | Аггловъ и Стых избранных в Трїумфуючой Цркви[8]. Но | понеже древняя вся мимо идоша, аки роса утренна- | я восходящу слнцу[9] и аки тма свѣту, тако ветхїи за- | **(стор. 3)** кон уступилъ ново благодати. Сего[10] ради мы смиреннїи се- | го мѣ- стца[11] Стго, Монастиря Подгорецкого, а здавна на- | званного Плѣсницкого. Їноци:[12] Славнѣйшу: над Соломо- | нову, бо в новой благти, Апскую Стую Цркоъ Собор- | ную ѿбытели сей Стой, ѿсѣненїем Бжїим, аки ѿбла- | ком Пречуданыя

[1] Ркп. Б. має в дотичних місцях: Апто̂лскїй — Прро̂ческїй — Пресвѣтлыя — Мчнческыя. На сім останнім слові кінчиться друга стор. ркп. Б.

[2] Ркп. Б.: Бжие жадной

[3] Ркп. Б. подає виразно: слабость

[4] По тім слові ркп. Б. має додане: учинитися

[5] Ркп. Б.: пѣснь

[6] Ркп. Б.: бозкихъ,

[7] Ркп. Б.: Вдячнѣйша

[8] В ркп. Б. придане ще слово: Млящихся. Воно тепер трохи витерте.

[9] Ркп. Б.: слонцу

[10] Початкове С в обох рукописах написане киноваром.

[11] Ркп. Б.: смиренный сего мѣсца

[12] Початкове І в обох місцях змальоване киноваром.

слави Гдн҃а исполненну, не так до ѡных двох | Црквей приложити, яко и над ѡніе[1] преложити, дер- | знемъ. Славнѣйша во вѣмъ и Бгу вдячнѣйша Сія єстъ | Црково[2] над ѡнуюю ѿ Ісаии виденнуюю, в ѡной Богъ пока- | зался в тайном зрѣнії на високом Пртолѣ, а всей Пре- | ѡбраженія Гда ншего Іс Хрта Церкви вся Прена- | стѣйшая[3] Троца яснѣ показалася. Ѿцъ в гласѣ, Сей | єстъ Снъ мой возлюбленний внемже благоволих, того | послушате; Снъ въ чл҃вченствѣ[4] Пре- ѡбразуючи Славу Бже- | ства Своего Упостасного. Дхъ Стый в свѣтломъ ѡ- | блацѣ, пореченномъ в Єуггліи[5], и се ѡблакъ свѣтел ѡсѣ- | ни ихъ. Прешли[6] и минули тіе Церкви яко нощію, а- | ся ѿ давних вѣковъ Сияетъ, и навѣки изволеніемъ Бжы- | имъ Сияти будетъ. Ѿ[7] Церкви Соломоновой реклъ Хс; | не ѡстанет Камен на Камени, и же неразорит ся; а сію не | из камене, але з благаго, чили з малого древа съѡру- | женну, Хс Гдь невредиму сохранилъ, и сохраняетъ; по- | неже смотреніемъ Бжіимъ ѿ килка сотъ лѣтъ на том | Стом мѣ- стцу з дерева ялового ѡкруглого на лак- | тей семъ в долготу, а на шесть в широту соѡружена | стояла, и до нинѣшнего часу. Такжъ по такъ мно- гих | войнахъ Татарских, Венгерских, Шведских, Турецких, и иних | многих не- пріятелских[8], анѣ ѡгнемъ сожжена, анѣ тлѣніемъ | разоренна или расточенна, но во всем цѣла, и нѣвчомже не **(стор. 4)** вредима стоит и триваетъ. Що же не без ѡсобливой про- | вѣденції, и ласки Бжей дѣет ся. Кождий[9] з Іяковом Па- | тріярхою речи можетъ: нѣст се но Дом Бжи, и сіи[10] вра- | та нбная[11]. Видѣлъ[12] Іѡан Стий вспанялий Маестат[13], | а на нем в Руцѣ сѣдящаго[14] книгу внутръ изверха исткан- | ну, семи печатми запечатлѣнну; которой анѣ в Нбѣ, | анѣ на земли[15] нѣкто немоглъ кромѣ Єдиного Агнца | Незлобивого роство-

[1] Тут кінчиться стор. 3. ркп. Б.
[2] Ркп. Б.: єстъ Црковъ
[3] Ркп. Б.: Ха Црквї в'сія Пренасвѣтѣйшаія
[4] Ркп. Б.: въ Чл҃вченствѣ
[5] Ркп. Б.: в' Єvгліи,
[6] Перша буква — червона.
[7] Ѿ — в обох рукописах червоне.
[8] Ркп. Б.: Татарскых, Венгерскых, Шведскых, Туреџ'кыхъ, А инных многих Неприятелскыхъ,
[9] Ркп. Б : Кождый
[10] Ркп. Б.: сыи
[11] Ркп. Б.: Нбсныя.
[12] В обох ркп. В — червоне.
[13] На боці: Апокал'. глав'. Є.
[14] Ркп. Б.: сѣдящого
[15] Тим словом ркп. Б. закінчує стор. 4.

рити[1]: Такъ гдй третію Печат ѡ- | творенно, назначил Бгъ Єдиного Аггла, абы всѣ поля | жизненніє, древа Урожаніє и плод творящіє, ѡгородй | и грунта з грунту спустошил. Єднакъ винніє и ѡлй- | вніє древа псовати заказал, мовячи: ѡлывние же и вино[2] | дане посѣчеши. Хтобися хтѣлъ питати, чому Бгъ та- | кй фавор и ласку свою древу ѡлйвному и матицѣ вин- | но, албо лѣторасли учинилъ, же их ѿ посполитого увол- | нилъ спустошенія, нехай припомнит ѡни Аполѡг[3] албо | приповѣст, которую Іѡадамъ в книгах Судый ѡпови- | дѣлъ[4], гдй Сихемчикове за короля собѣ Авимелеха ѡби-[5] | бралй, дерева теж велйкіє ѿ Пану над собою сеймовалй, | згодилыся на дерево ѡлйвное, и согласно просилй, цар- | ству над намй; ѿповидѣло им дерево ѡливное, же немо- | гу ѡпустити тлустости моей, которой и Бгве и лю- | де заживають; вимовилося[6] з инними и дерево фѣ- | говое, пошлй до лѣторасли винной; потикают ѡную | берлом и короною, црткуй над намй; и тая ѿповидѣла: | Чили ж я могу ѡпустити вино мое, ижъ[7] увеселяетъ | срдце члвку. Же тедй тіе дерева ѿ початку Бгу на слу- (стор. 5) жбу и на єго хвалу стую ѿдалйся:[8] Прето такую ласку | ѿ Бга ѡтрималй, же и в ѡном посполитом замѣшаню | ѿ суровогоо декрету Бозского колніє зостали. Щаслй- | віє[9] древа в ласцѣ Бжой зосталїє, немнѣй щаслйвшіє | древа и се Црькви Стой, йжъ гдй сурове з загнѣванного | декрету бозского страшные непріятелѣ крта Стого, | мечем хртіянскіє край пустошилй, ѡгнем ѡколичніє мѣ- | ста и Церкви бжїй руйновалй. Сію же Црковъ ѿ посполито- | го декрету и пожару, яко ѿ ѡбщіє земнаго потопа ков- | чегъ Ноевъ сохранити изволил Гдь. Панства, Провѣнцїй, | Мѣста и Села ѡколичніє зосталй зруйнованніє; а тая | Црковъ Стая, яко саламандра во

---

[1] Ркп. Б. має: ѡтворити:
[2] На боці: Апок. Глав. ѕ
[3] Ркп. Б.: Апологъ
[4] Ркп. Б.: ѡповѣдѣлъ
[5] На боці: Судй Глав д
[6] Ркп. Б.: вимовили ся
[7] Ркп. Б.: иже
[8] Ркп. Б.: ѡддалися:
[9] Щойно відси починає Д-р І. Франко подавати виїмки з »Синопсису« в »К. Старині«. При їх копіованню він розвязує всі титли і скорочення, хоч при тім зустрічається богато неточностий. Так пр. він не звертає належної уваги на інтерпункцію, на писаннє великих букв, деколи пропускає цілі речення, не зазначуючи сього, то знова додає свої знаки перепинання, слова або популяризує, або непотрібно зцерковщує чи змосковщує. На те все не звертаємо уваги в сім виданню.

ѡгни, ꙗко трїе ѿтро- | ци во пещи вавилонской живи; ꙗко Сигор в Пентаполи, иꙗ- | ко Лотъ ѿ пламеннотекꙋщей ꙋволненни Содоми; Превиш- | ше же смрадних водъ, гоненїꙗ, преслѣдованꙗ и войни | непрїꙗтелско[1] безпечне пребывала: Що дивнѣйша все мѣ- | стце Града Плѣсницкаго;[2] которое неґдись на том мѣстцꙋ сто- | ꙗло, и до сего днꙗ зоветсꙗ Плѣсницко; ꙗко ѿкопи и ва- | ли значнїе досих часъ дают вѣдомость, тїи такъ зрꙋино- | ваные, ижъ дꙋбы високїе, дерева дꙋбравнїе на томже мѣстцꙋ | повирастали, а сиꙗ Црковъ Стаꙗ невредно соблюдаема естъ. | Нн҃ѣ всꙗкїй з Правовѣрных Хрт҃їꙗнъ возгласи весело: Про- | цвила ест пꙋстини, ꙗко крин Гд҃и. Іавѣ бо познаваем ꙗко хотꙗ- | ше Бг҃ъ стопи ногъ своих на мѣстци семъ, ꙗко на горѣ Ѳа- | ворской [понеже зде храм сїе естъ] прославити и в бꙋдꙋщее | времꙗ людемъ, ꙗкоже и намъ грѣшнимъ, Имꙗ его Ст҃ое сла- | вꙗщимъ показати, да покланꙗемсꙗ на мѣстѣ, идеже сто- | ꙗстѣ Нозѣ твои Гд҃и: А ꙗко по гл҃голѣ Хв҃омъ, неможетъ град ꙋкритисꙗ верхꙋ гори стоꙗй, ниже вжигают свѣтил- | ника, и поставлꙗют его под спꙋдомъ, но на свѣщницѣ[3]. **(стор.6)** Такъ и зде[4] исполнилъ Хс҃ слова[5] свои, непоставил бо вѣм |[6] той свѣтилникъ, си ест Црковъ свою Ст҃ꙋю под спꙋдомъ, не | затаилъ нам фꙋндатора тоей Црк҃ви Ст҃ой, але показалъ на- | свѣщницѣ; и ѡбꙗвилъ ѿ ꙗкъ многих лѣтъ естъ збудован- | на; А збудованна естъ ѿ кнꙗжни Елени, котораꙗ кнꙗ- | жна знать была вѣри Православно Хрт҃їꙗнской, и прежде бо | сих временъ, на главах Российского народꙋ кнꙗжие сиꙗли | Митри. Дает того певный и виразни докꙋментъ над Цр҃- | кими врати внꙋтръ ѡлтарꙗ, втїе слова напис: | ҂Арп. Рокꙋ:[7] Гони Батый Елєнꙋ Кнꙗжнꙋ:[8] аже и Црковъ | сїю вто времꙗ таꙗжде соѡрꙋжи Кнꙗжна, Градꙋ Плѣ- | сницкꙋ тогда бывшꙋ разореннꙋ, ꙗвѣ естъ; ибо тую Цер- | ковъ невредимо Вышнїй Гд҃ь сохранил до

---

[1] Ркп. Б.: неприꙗтелной

[2] В ркп. Б.: Града Плѣсныцка, і оба слова підчеркнені.

[3] По тім слові ркп. Б. має ще в тексті: А ѡбꙗвилъ, котре опісля перечеркнено червонилом.

[4] Слово: Такъ А зде — повторене в ркп. А.

[5] Кінчиться стор. 6 в ркп. Б.

[6] На боці: Црковъ збудован- | на ѿ Кнꙗжни | Елени. Ркп. Б. має ще крім сего марґінесового запису додаток: 1180 Anno.

[7] Числа і початкове Р писані червонилом.

[8] Чотири слова в ркп. Б. підчеркнені і горою повторені. Крім сего, по слові: Кнꙗжнꙋ: приданий хрестик-відсилач, а на боці сего ркп. поздовж додано: ✠ сей монастир создавшꙋю. Ся бічна записка теж підчеркнена.

селѣ, и просла- | вилъ, же ю ѿ посполитого гнѣву своего и запаленія уволнилъ. Немнѣй прославилъ и сію Елену Княжну фун- | даторку Стой Цркви его, и всѣх прославляет домъ его Стый | созидаючих и ѡблюбенницу[1] его прищздоблляючихъ, яко испол- | нитися Гднему в Писанїи реченїю: Прославляющих мене про- | славлю. Елена[2] Стая ѿ кртѣ Хвом, пилне стараючаяся, и Скарби Свои на Црквей и Монастирѣ будованя, гойною ру | кою роздаваючая; славная и Рим- ская Матрона названная | Люцина, ижъ домъ и фолварокъ свой на Церковъ и Монастир Стим | Апстломъ Верховним Петру и Павлу ѡфѣровала. Вислався- | етъ и Іеронимъ Стый ѡных Стобливых невѣстъ, Евдокію, Вла- | сію, Маркелю, и инших котрїи Рим и внем всѣ богацтва зо- | ставивши[3], до Палестиниї на поклоненїе Гробу Хву при- | шедши, тужася старѣли, и живот свой скончили. Лечъ не- | мнѣй слави гона и сія Преславная Елена, Россїйская | Княжна, за свое такъ преславное дѣло и добродѣтел Хрту (стор.7) Бгу, и его Церкви Стой показанную, же в такъ великой скор- | би и ѿ супостат гоненїю, нещадя не токмо Собранія, | но и високородного здравія своего. Изволила у вѣчнїе роды | и в незабвенную себѣ памят многолѣтствующїи Гдни Храмъ создати.

[1] Ркп. Б.: ѿблюбленныцу
[2] Початкове Е — червоне.
[3] Ркп. Б.: ѿставив'ши і сим словом закінчується його стор. 7.

(Дальше буде)

Світлив: *о. В. Орсачек Т. І.*

Лев Лука Кишка ЧСВВ.

єпископ берестейсько-володимирський і митрополит київський

(Образ 45 + 5 см (рами) довгий, 35·5 + 5 см широкий, находиться тепер у єзуїтській колеґії у Вильні)

Життєписи Василіян

(Виїмок з рукописного збірника митр. Льва Кишки)

На оборотї 24-ої картки катальоґу[1] рукописів перемиської, капітульної бібліотеки, під Nr. 7 видніє ось який запис: Kiszka Leonis Manuscriptum continens varias historicas notitias et quidem *a)* Annales Nestoris eiusque continuatorum versione polonica — *b)* historica data, ex documentis et actis officialibus excerpta, de Ecclesiastica Hierarchia totius Russiae meridionalis — *c)* Vitas illustrium virorum Ordinis S. Basilii M. — *d)* Historiam politicam Europae imprimis vero Poloniae saec. XVI. et XVII. — в. XVII et XVIII. — in folio — Pars I 28 fol. Pars II 779 fol. in uno volumine. — L XI. B–1. Codex mutilatus — in medio adustus. (Рк. А. Рк. II.)

Отся коротка катальоґова звістка ще досі не втратила своєї поінформованности. Бо й справді, йдучи за нею, находимо в бібліотеці рукопис, про який вона говорить. Є се велика, груба книга, формату 21 × 35, оправлена в нові, тверді окладинки, з написю на хребті: Левъ Кишка. Під сподом видніють знаки: M. S. catal. p. 24. N. 7. Таяж сиґнатура повторена ще раз на першій окладці.

Не беручи під увагу справи скатальоґування рукопису й його безсумнівно нової оправи, слід зазначити, що рукописом займалися ріжні люди і ріжними часами присвячували йому окреме зацікавленнє. Наведу деякі особи і факти. — Ще довго до початку XIX ст. збірником Л. Кишки покористовувався, незнаний тепер, автор хроніки святоюрського монастиря ОО. Василіян у Львові[2]. Рукопис знаний тоді був під

---

[1] Иого повний заголовок такий: Manuscripta et Documenta Bibliothecae et Archivi Revmi Capituli cathedralis Ecclesiae Premisliensis r. g. c. Ad S. Ioannem Baptistam, in ordinem redegit et conscripsit Antonius Pietruszewicz Parochus Novicensis, mense Iunio Iulioque commorans Premisliae 1858 Anno. В низу, на тій самій стороні, додано: Въ р. 1900 и слѣд. дописано много новых рукописовъ. М. Подолиньскій. — Мимоходом зазначу, що на основі реляції *о. А. Добрянського* (гл. »Перемышлянинъ на рокъ 1852«, 93), крилошанин Тома Полянський зладив поазбучний спис усіх книг перемиської бібліотеки у великих чотирох томах, однак мені не довелося дізнати, чи в тім списі поданий згаданий збірник Льва Кишки. Польський учений, Авг. Бєльовскі ще в р. 1853 завважує (гл. Ms. бібл. Оссолінських N. 2110. ст. 1), що »Do Katalogu bibliotecznego rękopism ten nie jest dotąd wciągniony«.

[2] Про се довідуємось із згаданої хроніки, що її видав *Ludwik Zieliński* в книжці: Pamiątki historyczne krajowe. We Lwowie 1841. ст. 75—108. Хроніка обіймає рр. 1280—1729, а під р. 1700, ч. 56 (ст. 91) говориться виразно: »Haec omnia desumpta

назвою: Acta manualia Leonis Kiszka. По тім довший час не знаємо нічого про долю цінного збірника. Аж доперва в першій половині XIX ст. зустрічаємо його в руках о. Івана Лаврівського (* 15. V. 1773 † 25. VI. 1846), знаного збирача старих друків та рукописів. І. Лаврівський являється не тільки власником самого рукопису, не тільки його, так сказати, незвичайним адоратором, але й його дослідником та перекладчиком[1]. Ще за життя подарував він його, разом з иншими книгами і рукописами

---

sunt ex actis manualibus Leonis Kiszka Metropolitae T. Russiae«. Крім сего свідоцтва, нашу думку підтримують ще й инші місця, які є вірним відписом тексту Кишки. — Оригінальний рукопис святоюрської хроніки пропав, або його відступив хто комусь незнаному. В кождім разі, його нема сьогодня у василіянськім архиві у Львові, хоч ще в р. 1896 А. Петрушевич подає з сеї хроніки деякі виписки (гл. його: Дополненія ко сводной гал. р. лѣтописи съ 1700 по 1772 г. ч. I. Львовъ 1896, від ст. 1 і сл.).

[1] Відки І. Лаврівський прийшов у посіданнє сего рукопису, важко сказати. Безперечно, рукопис був первісно власністю котрогось василіянського монастиря і його мав, здається, у себе василіянський, львівський хронікар. Правдоподібно, що в той час збірник не був ще наконечно зредагований і до нього не вчислялися »Життєписи Василіян«, котрі ввійшли в його склад окремо, про що згадую низше. Кінець кінців склалось таке, що рукописний збірник набув для себе І. Лаврівський. Можливе й те, що рукопис, при монастирській касаті, опинився на складі враз з иншими загарбаними скарбами в якій бібліотеці, або й приватних руках, а при нагоді модних тоді книжкових ліцитацій, Ів. Лаврівський купив його для своєї бібліотеки. (Пор. статтю *А. Андруховича* п. з. »Іван Лаврівський« у »ЗНТ. ім. Ш.« CXXVIII. 69). — Як знова цінив І. Лаврівський рукопис, пізнаємо з отсих слів о. А. Добрянського: »котрый (Лаврівський) ю, не знаемо зъ якои причины, маючи у себе рукописи далеко старшіи »antiquissimum manuscriptum meae bibliothecae« называє (»Перемышлянинъ на р. 1852«, 109). Про те саме свідчить також Август Бєльовскі (гл. бібл. Оссолінських Ms. 2110, ст. 1). »Sam Ławrowsk', каже він, nazywał go antiquissimum Bibliothecae meae manuscriptum«. Коли рукописна книга випадково надпалилася, то Лаврівський так тим зажурився, що аж захорів. (Історію спаленої частини, котра сягає від ст. 574 до ст. 613, подає А. Бєльовскі й М. Подолинський. Перший пише, в цитованім уже ркп. бібл. Оссолінських: Лаврівський »kazawszy przepisywać go na czysto uczniowi w swoim pokoju, ten przy świecy pisząc, odszedł na chwilę, a gdy wiatr przez niezamknięte okno podął, zgorzała znaczna część rękopismu nim ją postrzeżono i resztę wyratowano«. Другий з них, о. М. Подолинський записав олівцем на початку самого ркп. Кишки ось що: »Въ р. 1890 мовивъ менѣ О. Юстинъ Желеховскій бувшій капелянъ Еппа Снѣгурского, що рукописъ той надпаливъ ся случайно, коли б. п. Іоанъ Лавровскій выйшовъ на хвилю зъ мешканя, а вѣтеръ свѣчку на вôкнѣ при книжцѣ той стоячу звернувъ, — зъ приводу того нещастного случаю, б. п. Лавровскій бувъ хорый кôлька дней. М. Подолиньскій, парохъ катедральный«.) — Про досліди І. Лаврівського над ркп. і про його переклад свідчить А. Бєльовскі. На досліди вказує висказ Бєльовского: »Miał on (Лаврівський) zamiar ogłosić go (ркп.) drukiem« (цитов. Ms. бібл. Оссол.), а про переклад говорить сей польський вчений без застереження в своїй книжці: Wstęp krytyczny do dziejów Polski. Lwów 1850. 77. Колиж А. Добрянський (гл. »Перемышлянинъ на р. 1852«, 104) піддав сумнівови безумовний висказ Бєльовского, тоді »Dziennik Literacki« I. Lwów 1852, ст. 47 запевнив, що згаданий переклад находиться в самого автора »Wstępu krytycznego«, п. А. Бє-

(всього 14.139 штук), соборови перемиських крилошан, де він остає досі[1]. Идучи хронольоґічно треба тепер згадати Августа Бєльовского, котрий присвятив рукописови богато уваги. Найперше знаємо, що польський учений, при помочи питомця Кульчицького, занявся в р. 1850 і 1851 відкопіюваннєм одної частини рукопису[2], далі маємо полишений ним його опис[3], а вкінци певною є річчу, що він мав намір оголосити дещо з рукописного збірника друком[4]. Опісля йде о. Антін Добрянський, по котрім залишився докладний опис і доволі богато використаних текстів[5], а наприкінці знаний загально, о. Антін Петрушевич. Сей останній, можна сказати, найбільше вславив рукопис, натякаючи на него часто і поміщуючи з него, в своїх ріжних працях[6],

---

льовского. Пізнійше однак, той сам А. Бєльовскі промовчав свої ранші вискази, не згадуючи ні словечком про самостійний переклад І. Лаврівського (Гл. Monumenta Poloniae historica. I. Lwów 1864. 549). За Бєльовским, у наших часах, пішов А. Андрухович, говорячи про переклад Лаврівського (гл. »ЗНТ. ім. Ш.« CXXVIII. 115).

[1] Треба отже справити слова І. Чистовича (гл. Очеркъ исторіи... ч. I. 176), котрий думає, що ркп. находиться в львівськім катедральнім соборі, як рівнож і висказ Ст. Недільського (гл. Уніатскій митр. Л. Кишка. 300), котрий написав, що ркп. зберігається тепер в перемиськім монастири. Не менше й погляд Д-ра Шараневича хибний, коли твердить (гл. Rozprawy... VIII. 265 і 268), що Acta manualia находяться у відписі в бібл. Оссолінських. Сеж бо не відпис Acta man., але одна частина із Acta man., а саме тзв. хроніка Нестора, про яку мова низше, в нотці [2]. На тім самім хибнім становищі стоїть і Садок Баронч, коли приймає (гл. Katalog... 104), що Acta manualia зберігаються в бібл. Оссолінських.

[2] Є се відпис тзв. літопису Нестора, що остає тепер у бібл. Оссолінських, під сиґнатурою: Ms. (III) N-ro 2110, під заголовком: Nestora — Przekład Polski z wieku XVII. F-o, ст. 106. Тут, на обороті першої картки, А. Бєльовскі занотував: »Niniejszą kopię pisał dla mnie w roku 1850 i 1851 Kulczycki, alumnus Seminaryum przemyskiego, obrz. gr., i wraz ze mną z oryginałem kolacyonował. Miejsca trudne do odczytania w oryginale, są tu wybornie odgadnięte i wypisane«.

[3] Опис находиться на ст. 1. цитованого ркп. бібл. Оссолінських, під окремим заголовком: Opisanie rękopismu.

[4] Свій намір заповів Бєльовскі в статті, якої він сам автором (гл. Monum. Poloniae historica. I. Lwów 1864. XII), а поміщеної в тижневику »Dziennik Literacki« I. Lwów 1852, п. з. »Program wydania pomników historycznych Polski«. В тій статті, на ст. 106 каже він, що до дальших томів видання Monumenta Pol. hist. намічені: IV. дві хроніки Льва Кишки і XI. річники, зібрані ним з ріжних документів. Однак ні за життя Бєльовского, ні теж після його смерти († 12/X 1876) у жаднім з 6-ох томів, виданих у рр. 1864—1893, нема нічого з заповіджених праць.

[5] Гл. »Перемышлянинъ на рѣкъ 1852«. 101, нотка 71. Ркп. цитує Добрянський у книжці: Исторія епископовъ. Львовъ 1893, називаючи його »Лѣтопись рукопис. библіотеки собора рус. крыл. Перем.« (гл. I-ий пер. ст. 44 і сл.), або »Лѣтопись библ. соб. крыл. Перем.« (гл. II-ий пер. ст. 25 і сл).

[6] Обмежусь поданнєм списку тих праць А. Петрушевича, в яких він присвячує рукописови свої критичні замітки, або в яких використовує його матеріял. Так отже належать сюди: »Галицкій историческій сборникъ«. Вып. I. Львовъ 1853, ст. 53 нотка 3, ст. 144, 145 сл. н. 55; праця »Холмская епархія и Святители ея«, яку містить »Науковый Сборникъ«. Вып. I—IV. во Львовѣ 1866. 183 н. 36 і на инших

богаті і обширні виїмки. По нім послугувалися ще рукописом о. Мирон Подолинський[1] і Д-р Василь Щурат[2].

Окрім сих кількох імен, котрі безпосередно користувалися збірником і про него писали, так сказати, на основі автопсії, для цілости сего огляду слід згадати й тих, які по більшій части на основі висше згаданих учених, особливо А. Петрушевича, присвячують збірникови Льва Кишки менше або більше уваги. До них належать: Д-р Ізидор Шараневич[3], Садок Баронч[4], І. Чистович[5], Степан Недільський[6], Венедикт Площанський[7] і инші[8].

Сих кілька загальних уваг подав я в тій ціли, щоби пригадати долю рукопису і заінтересованнє ним минулих поколінь. Їх осуд, а ще красше їх приклад, повинен стати голосною заохотою для наших наукових сил, завершити давні зусилля вчених — повним виданнєм історичного памятника. Для »Записок ЧСВВ.« я вибрав тільки малу частину, яка своїм змістом підходить якраз до наміченої в »Передмові« програми. Сю часть зовсім слушно можна назвати одним, спільним заголовком: »Життєписи Василіян«, як се й зазначено в горі Їм зокрема присвячую ще кілька слів.

»Життєписи Василіян« займають у перемиськім рукописі четверте з ряду місце. Поміщені вони на 104 картках, або інакше — беручи на увагу зроблену па-

---

стор., далі окрема відбитка (Львовъ 1867), ст. 25 н. 36 і сл. сторони, вкінци находиться ся праця з деякими змінами у кал. »Холмскій греко-уніятскій мѣсяцесловъ«. Варшава 1871—1874; Сводная галицко-русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ. Львовъ 1874, 17 і сл. сторони; Дополненія ко Сводной гал. р. лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ. Львовъ 1891, 8, 28 і сл. стор.; Сводная галичско-русская лѣтопись съ 1700 до конца Авг. 1772 г. ч. І. Львовъ 1887, 6 і сл. стор.; Дополненія ко Сводной гал. р. лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ. ч. І. Львовъ 1896, 2, 169.

[1] Після ркп. він справив статтю про перемиських епископів, поміщувану на початку »Шематизмів« (перший раз зустрічається поправки в шематизмі на р. 1901), а крім сего, він попереписував деякі частини з нашого збірника, яких власником є тепер, здається, краківська Академія Наук.

[2] На основі інформацій можу впевнити, що Д-р Щурат докладно провірив весь зміст ркп., роблячи для себе деякі виписки. Між и. посідає він у відписі кільканайцять життєписів Василіян.

[3] Гл. його: Patryjarchat wschodni wobec kościoła ruskiego w Polsce і Rzeczypospolitej polskiej (»Rozprawy і sprawozdania z posiedzeń wydziału hist. filoz. Akademii Umiejętności«. VIII. Kraków 1878. 265 і сл. ст., X. Kraków 1879. 27 і сл. сторони), а також окремою відбиткою: Kraków 1879. 11 і сл. ст.

[4] Гл. його рукопис, п. з.: Katalog WW. OO. Bazylianów słynących nauką і cnotą w Polszcze. ст. 104. Він зберігається в архиві св. онуфрійського монастиря у Львові.

[5] Гл. його: Очеркъ исторіи западно-русской Церкви. ч. І С.-Петербургъ 1882. 176 нотка **); ч. ІІ. С.-Петербургъ 1884. 408.

[6] Гл. його: Уніатскій митрополитъ Левъ Кишка и его значеніе въ исторіи уніи. Вильна 1893. 300.

[7] Гл. його »Предисловіе« до видання: Акты издаваемые виленскою археографическою Коммиссіею. т. XIX. Вильна 1892. XXV і сл. сторони; також його: Прошлое Холмской Руси. Вильна 1899. 10 і сл. стор.

[8] На пр. пор.: *Н. Тихомірова,* Галицкая митрополія. С.-Петербургъ 189[illegible]. 161 л); *Анат. Малевича,* Древняя жидичинская архимандрія на Волыни. Почаевъ 1905. 102 (н. 2) і сл. стор.

ґінацію — вони тягнуться від сторони 285 до 485 (згл. 490) включно. Сам автор, чи згл. копіст, уважав »Життєписи« зовсім окремою працею, на що вказують придавані з боку що шість карток порядочні числа. Таких чисел мають »Життєписи« 22, враховуючи перших чотири, хоч у сім виданню пропускаємо текст, розміщений на початковах 21 картках. Починаємо отже в нашім виданню стороною 285, котра з боку має число 5, а закінчуємо стороною 485, згл. 490, до якої доводить нас бічне число 22.

Порівнуючи »Життєписи« з иншими частинами збірника, відразу бачимо велику між ними ріжницю. Під зверхним оглядом »Життєписи« зладжені стараннійше, почерк письма в них значно виразнійший (гл. взорець на ст. 110), рядки писані на цілу ширину, мало що не всюди залишені бічні поля, марґінеси, зате часто зустрічаємо між текстом білі, незаписані місця а навіть цілі сторони. Весь рукопис писаний виключно латинською мовою, а що латина тут добірна і автор любується в метафорах, тому й часто важко відчитати поодинокі слова і звороти. Подекуди несподівано вривається недокінчене реченнє, або залишається неповною чи пропущеною дату. Рукопис виготовлений одною рукою, а час написання не ранший як початок XVIII століття.

Своїм змістом ся четверта часть збірника ставить нам перед очи цілу низку ріжних життєписів. Так маємо тут короткі начерки князів Ольги, Володимира, Бориса, Гліба, Ігоря і и., далі давних митрополитів київських св. Петра, св. Олексія і и., опісля епископів ріжних епархій, вкінци монахів василіянського Закону. В нашім виданню зовсім пропускаємо життєписи князів і д а в н и х єрархів, зате беремо всі життєписи епископів і монахів, тому що властиво про них лише можна виразитись як про »Життєписи Василіян«. Сам вже автор відмежовував одних від других, коли про князів і давних єрархів говорить окремо, а від сторони 285 починає життєписи монахів суміж з епископами. Що правда, про деяких єрархів, які ввійшли до »Життєписів«, не слід говорити як про Василіян, тому що вони ними в стислім значінню ніколи не були, однак їх не пропускаємо, коли вони раз уже розміщені між Василіянами. Поза тим зустрічається ще декілька імен, котрі не вказують собою жадної означеної особистости, але й їх залишаємо, беручи на увагу ту саму обставину, що й при єрархах не Василіянах.

Що до скількости заподаних життєписних нарисів, то самі »Життєписи Василіян« виказують їх красне число. І так: повних біоґрафій є тут 384, неповних, з котрих є лише дещо, маємо 14, вкінци самих тільки наголовків до намічених життєписів є 11. До сих останніх, на жаль, належить голий наголовок до біоґрафії св. Йосафата. Для красшої орієнтації подаю в поазбучнім списі всі назвиська й імена, котрі входять до »Життєписів Василіян«, без огляду на се, чи в збірнику поданий їх текст є повний, неповний або тільки намірений. Спис виготовлений по правопису латинського тексту, з приданим однак названнєм дотичних сторін у рукописнім збірнику Так маємо тут ось які імена:

Abramowicz Arsenius P.	ст. 396	Arłamowski Thaddaeus	ст. 406
Afanasowicz Leo	» 353	Babiński Martinus	» 336
Afanasowicz Michael	» 347	Badowski Raphael	» 373
Alexandrowicz Laurentius	» 307	Bakowiecki Mokosiej Benedictus	» 326
Alexius ?	» 321	Bakowiecki Mokosiey Josephus	» 381
Andrzeiowski Arsenius	» 455	Bałcerkwicz Athanasius	» 340
Antypas (?)	» 368	Bandzik Hilarion	» 289

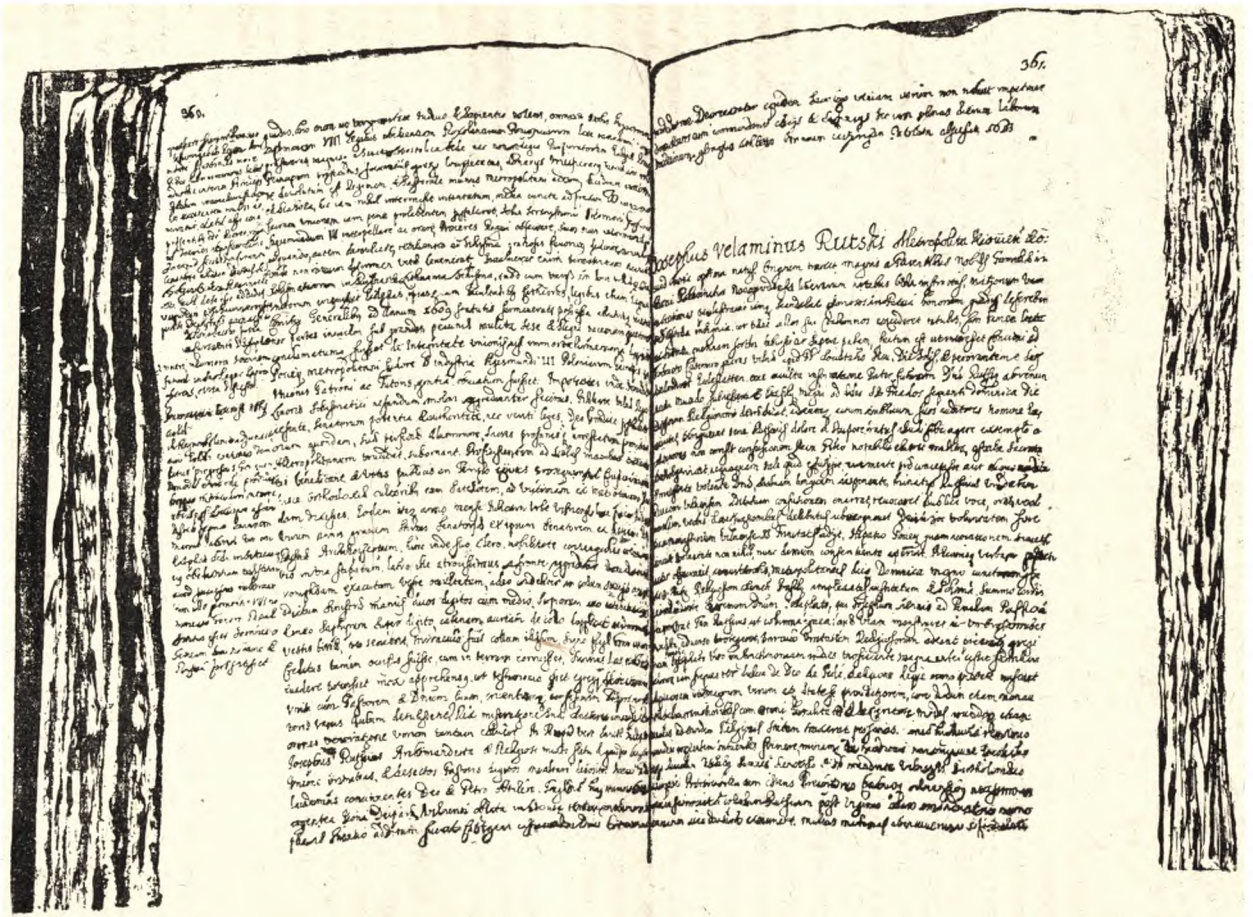

Дві сторони „Життєписів Василіян“ (стор. 360 і 361)

Baranowicz Hilarion ст. 309
Barszczewski Josaphat » 374
Bathory Basilius » 351
Białostocki Macarius » 298
Bidikowski Joachim » 407
Bieda Theophanes » 324
Biedrzycki Andreas » 369
Bielski Zacharias » 308
Bieńkowski Gregorius » 341
Birukiewicz Polycarpus » 397
Boburkiewicz Abraamius » 405
Bogdanowicz Hieronymus » 335
Bogdanowicz Seraphion » 335
Bohusz Andreas » 310
Boiewicz Palamon » 397
Bokiey Josaphat » 438
Bondarowicz Demetrius » 288
Boreysza Samson » 395
Borodzicz Helisaeus » 347
Borowik Philippus » 437
Borowik Theodosius » 437
Borowski Pachomius » 408
Borysowicz Innocentius » 399
Brazyc Josaphat » 348
Brazyc Sylvester » 344
Brolnicki Gedeon » 365
Bryliński Helias » 336
Bryliński Mardarius » 369
Bucko Antonius » 439
Buczkowski Theophilus » 340
Burzemski Theophanes » 332
Butkiewicz Antonius » 432
Bykowski Martinianus » 400
Chaleza Moyses » 308
Chmielewski Procopius » 388
Chmielnicki Dionysius » 289
Chmielnicki Gennadius » 432
Chocianowski Theodorus » 337
Chociatowski Raphael » 336
Chodosowicz Leontius » 407
Chodyka Hilarion » 371
Chominski Theophilus » 338
Cis Hierotheus » 441
Ciszewicz Daniel » 393
Cypryanowicz Symeon » 417
Czapski Josephus » 322
Czapski Nazarius » 368
Czerejski Timotheus » 312
Czernacki Victor ст. 340
Czosnok Dominicus » 339
Czyż Anselmus » 394
Dąbrowski Mauritius » 403
Daszkiewicz Hieronymus » 402
Daszkiewicz Seraphion » 403
Dembski Paulinus » 285
Dermanensis Commentarius » 323
Dmitrowski Innocentius » 321
Dobrzański Basilius » 374
Dorosiewicz Isaias » 367
Doroszkowski Meletius » 418
Druhowina Ambrosius » 399
Dubieniecki Josaphat » 324
Dubowicz Alexius » 434
Dubowicz Joannes » 293
Dworowski Josaphat » 408
Dziwo Hilarius » 306
Euthymius (?) » 371
Fiedorowicz Pachomius » 303
Finck Rupartowicz Symeon » 433
Furs Athanasius » 380
Ganecki Moyses » 334
Gęgniwy Theoctistus » 307
Gimbuł Ambrosius » 304
Gliński Benedictus » 477
Grocholski Jonas » 296
Grocki Michael » 411
Grodzicki Josephus » 291
Hackiewicz Benedictus » 311
Hermanowicz Macarius » 302
Hłasko Constantinus » 332
Hohot' Jonas » 462
Homolicki Timotheus » 337
Horaim Gedeon » 295
Horain Stephanus » 300
Hordeiewski Josephus » 410
Hostiłowski Gervasius » 287
Hostiłowski Hermannus » 328
Hostiłowski Joachim » 330
Hrekowicki Antonius » 375
Hrekowicki Antonius » 432
Hukało Timotheus » 371
Humiński Matthaeus » 346
Hutorowicz Blasius » 331
Hutorowicz Josaphat » 483
Ignatius Patriarcha Moschoviae » 357
Ihnatowicz Laurentius » 299

Ilkowski Barnabas ст. 321
Ilkowski Helisaeus » 338
Ilkowski Zacharias » 438
Isaias (?) » 439
Iwanowicz Marianus » 404
Jabłonski Theophilactus » 391
Jachimowicz Marcus » 376
Jackiewicz Ephrem » 323
Jackiewicz Gerazimus » 393
Jackiewicz Symeon » 290
Jankiewicz Barlaam » 417
Janowicz Nathanael » 417
Januszkowski Bonifacius » 350
Jarmołowicz Alympius » 394
Jarzembinski Georgius » 402
Juszkiewicz Joannes » 302
Kaczyński Sebastianus » 336
Kamiński Eugenius » 289
Kaminski Ignatius » 351
Karpelinus Matthaeus » 335
Kiersnowski Meletius » 329
Kimbar Isaias » 367
Kirkowski Innocentius » 415
Kisiel Joannes » 327
Kiszczyc Antonius » 409
Klimowicz Josaphat » 394
Kłoskiewicz Abraamius » 345
Knurowicz Theodorus » 350
Kobylański Paphnutius » 339
Kobylnicki Bar. » 352
Kochanowicz Stephanus » 322
Kodrycki Jerotheus » 406
Kodziński Timotheus » 376
Kołtubay Sylvester » 441
Kondachowski Sebastianus » 398
Konofolski Valerianus » 306
Konstantynowicz Sophronius » 343
Kopaczewski Laurentius » 292
Kopcewicz Michael » 329
Kopysteński Meletius » 285
Korsak Adrianus » 372
Korsak Nicolaus » 293
Korsak Raphael » 364
Korytyński Daniel » 416
Korzan Barnabas » 377
Korzeniewski Joannes » 353
Kossakowski Adrianus » 408
Kosselew Laurentius » 295
Kosinski Barlaam ст. 471
Kossowicki Laurentius » 286
Kossowicki Vincentius » 335
Kotarski Nicolaus » 286
Kotkowski Gregorius » 369
Kozicki Nicodemus » 294
Kozioł Simeon » 397
Kozlakowski Bessarion » 374
Kozuchowski Pamphylus » 299
Kraskiewicz Alexander » 344
Kreuza Leo » 366
Krukowski Clemens » 325
Krupecki Athanasius » 386
Krupeccyi Paphnutius et Josephus » 370
Krupski Joannes » 409
Krutcius Sylvester » 368
Kulczycki Gerasimus » 285
Kulesza Joannes » 416
Kuncewicz Josaphat B. » 452
Kuncewicz Sylvester » 324
Kunicki Macarius » 370
Kupalski Gabriel » 392
Kuryłowicz Tobias » 373
Kuziński Petrus » 410
Kuzmicki Antonius » 367
Kwasninski Złoty Andreas » 389
Kwiatkowski Mauritius » 308
Lęcikowicz Dorotheus » 431
Lemikowski Nicolaus » 410
Leskiewicz Jeremias » 391
Lewkowicz Clemens » 327
Lilikowski Macarius » 312
Lipski Jacobus » 351
Łaniewski Justinus » 378
Łastowski Arsenius » 343
Łodziata Augustinus » 481
Łosowski Nicephorus Nicolaus » 379
Łozowicki Nathanael » 435
Łukowski Alexander » 319
Makarewicz Job » 373
Malejewski Georgius » 425
Malewicz Raphael » 298
Malinowski Sergius » 375
Małachowski Joannes » 481
Małuszycki Marcus » 343
Markiewicz Jeremias » 411
Markiewicz Sabbas » 369
Martyszkiewicz Stephanus » 404

Matuja Sylvester ст. 287
Matusewicz Theophilus » 303
Medycki Alexius » 343
Miaczyński Eugenius » 322
Michałowicz Gregorius » 448
Michniewicz Benedictus » 401
Michniewicz Josaphat » 291
Michniewicz Sigismundus » 374
Mieczkowski Ephrem » 305
Migowski Thomas » 342
Mihuniewicz Euthymius » 375
Milenkiewicz Chrystophorus » 344
Milicki Bartholomaeus » 410
Mimoński Petrus » 331
Minkiewicz Josaphat » 406
Mironowicz Michael » 302
Mitkiewicz Gennadius » 348
Mogilnicki Josaphat » 371
Mokiewicz Stephanus » 320
Mokrzewski Theodorus » 297
Morochowski Joachim » 447
Moser Adrianus » 333
Mozolewski Laurentius » 298
Narbutowicz Tharasius » 326
Nehrebecki Alexander » 347
Nikomanowicz Gerasimus » 309
Obrycki Justinus » 288
Ohilewicz Joachim » 338
Ohilewicz Pachomius » 354
Ohurcewicz Josaphat » 398
Ohurcewicz Symeon » 405
Olisiewicz Hippolitus » 402
Olszanica Theophilus » 435
Omelanowicz Cornelius » 376
Oranski Marianus » 436
Oranski Woyna Pachomius » 382
Owłuczymski Paulus » 456
Ozierko Samuel » 328
Paczyński Valerianus » 395
Pakosta Athanasius » 451
Palavicini Josaphat » 353
Paszewski Josephus » 399
Paszewski Pachomius » 352
Pawłowicz Dionysius » 306
Pawłowicz Dionysius » 320
Pazkowski Michael » 474
Peczycki Leontius » 461
Philaretus (?) » 296
Philippus (? ст. 323
Pianowski Theoctistus » 334
Pichowski Athanasius » 399
Piecinkowicz Daniel » 370
Pieszkowski Eustachius » 328
Pikulicki Josephus » 374
Pilichowski Samuel » 400
Plaszczynski Josephus » 300
Pociej Hipatius » 359
Pociey Joannes » 472
Poczapowski Jeremias » 448
Podbereski Adrianus » 375
Podhayski Dominicus » 301
Podleski Joel » 413
Polnowski Marianus » 371
Poniatowski Martinus » 327
Porzecki Philemon » 333
Prima Dionysius » 372
Protasewicz Alexius » 392
Pruszewicz Raphael » 295
Pruszkowski Bartholomaeus » 294
Prycz Gregorius » 306
Pryharewicz Benedictus » 345
Przezmontowicz Hierotheus » 327
Pstruch Misael » 347
Pstruh Michael » 442
Puczko Euthymius » 326
Puczkowski Bonifacius » 393
Puczkowski Theodosius » 396
Puszewicki Josaphat » 341
Raczkiewicz Stanislaus » 395
Radkiewicz Philaretus » 372
Radowicz Isaias » 332
Rahoza Michael » 358
Raj Isaias » 326
Ratnicki Damianus » 403
Rowinski Josephus » 345
Rozyc Gelasius » 398
Rutski Josephus Velaminus » 361
Rzeczycki Clemens » 376
Rzepnicki Josephus » 371
Sachowski Nicolaus » 337
Sachowski Paisius » 440
Sachowski Paisius » 451
Sakowicz Macarius » 342
Sakowicz Stephanus » 330
Salcewicz Josephus » 396
Samogita Sabbas » 369

Samotycia Dominicus ст. 305
Samotycia Theoctistus » 437
Sawicki Athanasius » 375
Sawicki Josephus » 339
Sawicki Philemonus » 301
Servatowski Ludovicus » 407
Sidranski Athanasius » 410
Sielawa Antonius » 386
Sielecki Nathanael » 461
Sierkiewicz Hyacinthus » 396
Skirmunt Artemius » 347
Skołdycki Alexander » 313
Skopec Michael » 297
Skorodeyski Lazarus » 377
Skrazynski Hilarion » 333
Słykowski Demetrius » 409
Smogorzewski Samuel » 341
Smolski Longinus » 323
Smotrycki Jeremias » 334
Smotrycki Meletius » 449
Sobolewski Cassianus » 352
Sobolewski Lucas » 370
Sokoliński Drucki Metrophanes » 482
Sokołowski Ananias » 328
Sokołowski Leontius » 346
Sokołowski Spiridion » 412
Sopocko Gennadius » 312
Soroka Ananias » 311
Sosnowski Dionysius » 393
Sosnowski Raphael » 346
Sożanski Nicephorus » 342
Stabiński Sebastianus » 373
Stefanowicz Hipatius » 304
Stefanowicz Theodosius » 372
Stokaczewski Nicolaus » 341
Straszkiewicz Martinus » 301
Surowec Vitalius » 369
Susło Dionysius » 319
Susza Jacobus » 477
Szachewicz Theophilus » 299
Szczehelewicz David » 373
Szeremeta Samuel » 372
Szerminski Laurentius » 367
Szewerowski Theodorus » 406
Szołkowski Sergias » 377
Szràm Isaacius » 350
Szybikowski Ignatius » 409
Szybiński Nicodemus » 305
Szycik Ignatius ст. 391
Taborowscij Methodius et Theoph. » 368
Teodorowicz Sylvester » 412
Teodorowicz Symeon » 398
Terlecki Antonius » 473
Terlecki Benedictus » 330
Terlecki Cyrillus » 365
Terlecki Methodius » 458
Terpiłowski Innocentius » 332
Titus (?) » 296
Tokarzewski Paulinus » 407
Turczynowicz Maximus » 432
Turzański Joachimus » 407
Tyiawski Benedictus » 297
Unichowski Cyriacus » 309
Unifantowicz Lazarus » 377
Wargołowski Stefanowicz Innocentius » 391
Warkowski Stephanus » 376
Welikonty Dionysius » 401
Welikonty Ephrem » 368
Welikonty Helisaeus » 322
Welikonty Isaias » 416
Welikonty Michael » 392
Weszczynski Sergius » 391
Wienczek Eustachius » 401
Winnicki Innocentius » 426
Witopolski Constantinus » 329
Wituński Nicolaus » 303
Własowicz Gedeon » 320
Wołkowicz Laurentius » 434
Wołosowicz Spiridion » 324
Wołosowicz Stephanus » 292
Wosinski Sergius » 402
Woyna Gelasius » 434
Woyna Leontius » 368
Wysocki Sebastianus » 311
Zakrzewski Joannes » 349
Zakrzewski Thadaeus » 294
Zaleski Gabriel » 405
Załuski Antonius » 294
Zankiewicz Matthaeus » 378
Zarzewski Job » 344
Zarzewski Nicephorus » 436
Zawada Philaretus » 437
Zawadzki Antonius » 290
Zbiruyski Dionysius » 455
Zdanowicz Simon » 378
Zembrzycki Adrianus » 375

Złotarzewski Gervasius	ст. 377	Zurawski Calixtus	ст. 404
Z chowski Cyprianus	» 423	Zydkiewicz Theophanes	» 342
Zołkiewski Lubicz Antonius	» 428	Zyła Sergius	» 319
Zozimus (?)	» 310	PS. Пропущено:	
Zozuliński Laurentius	» 367		
Zuchowski Gennadius	» 307	Kolęnda Gabriel	» 475

Під кінець ще кілька слів про автора »Життєписів Василіян«, та про їх оригінальність. Оба питання тісно вяжуться зі собою.

Загалом усталилася думка, що автором як усього рукописного збірника, так зокрема »Життєписів Василіян« є Лев Кишка, епископ володимирський і берестейський, опісля митрополит київський[1]. Однак у самій річи справа авторства криє в собі трохи труднощів, на які слід звернути увагу. І так найперше фактом є, що наш збірник не був загально знаний як праця Л. Кишки і через довгий протяг часу його не вчисляли до літературної спадщини по визначнім єрархови. Не знають його історики як світської так і духовної літератури, які займалися письменницькою працею Кишки[2], не згадують про него ні старші ні теж новійші бібліографи[3], енцикльопедії[4], а навіть деякі біографи і спорядчики його життя та діяльности, котрі безу-

---

[1] Лев Лука Кишка ЧСВВ. ур. 1668 р. в Ковлі, помер 19/XI 1728 р. в Купечові, біля Володимира Волинського. Що до дня смерти автори ріжняться між собою; одні подають день 19/X (гл. *Н. И. Теодоровичъ.* Городъ Владиміръ. Почаевъ 1893. 79; *А. Сапуновъ.* Витебская старина V. Витебскъ 1888. 294; *О. И. Левицкій.* Историческое описаніе Владиміро-вол. Успенскаго храма. Кіевъ 1892. 132), инші зате мають 19/XI (гл. *W. Seredyński.* Ostatnie ks. Stebelskiego prace. Kraków 1877. XXII (284); *С. Недѣльскій.* Op. cit. 275; *П. Н. Батюшковъ.* Бѣлоруссія и Литва. С.-Петербургъ 1890. Примѣчанія ст. 86. В сім творі, на ст. 261, подана фотографічна знимка портрету Л. Кишки, що переховується у владичій палаті м. Холму. Та сама знимка повторена в *Архим. Николая (Далматова),* Супрасльскій Благов. монастырь. Санкт-Петербургъ 1892. 229. Знимка ріжниться від сеї, яку ми подали на ст. 104). Незалежно від обох поглядів стоїть замітка, котра впевняє, що »въ церковномъ поминальникѣ означено, что митрополитъ Леонъ Кишка умеръ 8 ноября 1728 г.« (гл. Описаніе документовъ Архива западнорусскихъ уніатскихъ митрополитовъ. II. С.-Петербургъ 1907. N-o 3176, ст. 764). Оригінальною також являється вістка згаданого *Архим. Николая* (op. cit., 229), будьтоби Л. Кишка помер »въ сентябрѣ мѣсяцѣ«. Таку саму ріжницю поглядів зустрічається рівнож і що до місця смерти. Причина сього в тім, що місцевість Купечів, колишня власність володимирських епископів, сусідує з самим Володимиром, куди перенесено тіло Кишки і де його похоронено.

[2] Гл. *J. Janocki.* Polonia literata nostri temporis. Vratislavia 1750. 89; *M. Wiszniewski.* Historya liter. polskiej. VIII. Lwów 1851. 403 Пор. також: *ks. E. Likowski.* Historya unii Kościoła ruskiego z Kościołem rzymskim. Poznań 1875. 127; *М. Возняк.* Історія укр. літер. III. Львів 1924. 97.

[3] На пр. пор. *A. Jocher.* Obraz bibliogr. histor. literatury i nauk w Polsce III. Wilno 1857. LXXXVII; *K. Estreicher.* Bibliogr. polska. XIX. Kraków 1903. 266; *Dr L. Finkel.* Bibliogr historyi polskiej. Kraków 1906. 1759.

[4] Гл. Encyklopedyja powszechna *(S. Orgelbranda).* XIV. Warszawa 1863. 715; Encykl. kościelna *(wyd. x. M. Nowodworskiego).* X. Warszawa 1877. 353; Wielka Encykl. powsz. ilustr. XXXVI. Warszawa 1903. 283; Encykl. Macierzy Polskiej. I. Lwów 1898 663.

мовно могли в тій справі мати добрі відомости[1], ні словом не говорять про рукопис, якого автором, чи згл. компілятором бувби Л. Кишка. Колиж дальше возьмемо під увагу тих, що самі збірником цікавилися, то й тут не матимемо ніщо певного. І. Лаврівський, на жаль, не полишив по собі жадних у сім напрямі вказівок. А. Добрянський також не висказав свого осуду, хоч замітне в него се, що він виразно відріжнює »Життєписи Василіян« від инших частин збірника[2]. А. Бєльовскі виражався не однаково. Раз бо каже загально: »Ledwie nie z pewnością twierdzić można, że rękopism ten cały (мова про тзв. хроніку Нестора в польськім перекладі) jest tak z treści jako i z pisma jedną z tych prac, jakiemi zacni mnisi zakonu Ś. Bazylego Polsce się zasługiwali«[3], на инших зате місцях[4] без застереження уважає Льва Кишку автором двох хронік, спорядчиком річників та перекладчиком літопису Нестора. »Життєписів Василіян« Бєльовскі не відріжнює.

Окреме становище у тій справі займає А. Петрушевич. Сей ученнй дослідник нашої старовини перший, у новійших часах, висказав думку, що автором перемиського збірника є Лев Кишка. За ним пішли й инші вчені, як се зазначено висше[5]. »Тая рукопись, пише Петрушевич[6], кажется мнѣ быти составленною Львомъ Кишкою«..., подаючи притім на се свої докази. Послідовно в усіх своїх працях цитує його як рукопис Кишки.

---

[1] Пор. *I. Kulczynski OSBM.* Specimen Ecclesiae Ruthenicae. Romae 1733. 241; *x. I. Stebelski ZSBW.* Dwa wielkie światła. Lwów 1866. т. I. XXIX, т. II. 279; Ркп. св. онуфрейського монастиря у Львові п. н. *Исторїка* папів, князів, архиеп., еписк. і настоятелів. ст. 55. — Видав колись *J. A. Żagielski* книжку п. з. Vita et res gestae L. Kiszka. Supraslii 1746 (гл. *K. Estreicher.* Bibl. pol. IX. Kraków 1888. 214), яку требаби провірити, чи її автор говорить щонебудь про рукописний збірник Кишки. На жаль, книжки сеї ніде у Львові немає. Замітне се, що її не находимо також у виказі книг, напечатаних у супрасльській друкарни в рр. 1695—1801 (гл. »Археографическій Сборникъ«. IX. Вильна 1870. 460). Мабуть й три давні життєписці Кишки, про котрих рукописні вироби знаємо лише з друкованих жерел, не полишили жадного в тім згляді спомину, бо з певністю передіставбися він був до нас. Сюди належить: *Петро Кос*, про якого говорить А. Петрушевич, Сводная гал. р. лѣтопись съ 1700 до конца Авг. 1772 г. ч. I. Львовъ 1887. 84, 316; *Іван Олешевський*, про якого мова у І. Стебельського, Ostatnie ks. Steb. prace. XXII (284); вкінци *Антін Завадський*, по свідоцтві *М. О. Кояловича* (гл. »Христіанское чтеніе«. Санктпетербургъ 1864. 13) автор польського ркп. п. н. »Поминнікъ«.

[2] Се відріжненнє зробив Добрянський у цитованій уже нотці 71, на ст. 106 »Перемышлянин'а на р. 1852«. В иншім місци (гл. Исторія епископовъ. I-ий пер. V), для порівнання відкликується на Л. Кишку, котрий в XVIII ст. виписав епископів львівських і володомирських із якогось старинного синодика. Не знати, чи під спорядженим списком епископів Добрянський не розумів також і наших »Життєписів«? Якщо так, тоді малиб ми в Добрянськім свідка за авторством Кишки.

[3] Ms. бібл. Оссолінських N-o 2110.

[4] Dziennik liter. 1852. 106; Monum. Pol. hist. I. 548 сл.

[5] Мимоволі пропущено там: *Дръ Изидоръ Шараневичъ.* Черты зъ исторіи церковныхъ бенефицій и мірского духовенъства въ Галицкой Руси. Львовъ 1897. 211; як також: *о. Іоанъ Рудовичь.* Коротка исторія галицко-львôвскои епархіи. Жовква 1902. 6.

[6] Галицкій истор. Сборникъ. Вып. I. Львовъ 1853. 145, нотка 55.

Однак цікавить нас виключно авторство »Життєписів Василіян«. У Петрушевича під сим оглядом нема двох думок: Перемиський рукопис обіймає »Kiszka Leonis... *c)* Vitas illustrium virorum Ordinis S. Basilii M.« — так говорить він у катальоговім списку (гл. висше, ст. 105); »Жизнеописанія славнѣйшихъ монаховъ чину св. Василія, списанныхъ Львомъ Кишкою, продолжаются до 1701 года«, — пише знова в иншім місци[1]; або ще[2]: »Левъ Кишка,... составилъ описаніе жизни славнѣйшихъ мужей чину св. Василія В.« Хоч ясні сі слова, всеж таки, беручи їх суміж з иншими, спиняємося перед труднощами, що їх не легко розвязати. Є се два місця, з яких взяті щойно наведені оба останні тексти, а змістом своїм виражають однакову думку. З них довідуємось, що крім перемиських »Життєписів Василіян«, були ще такіїж »Життєписи« — львівські. В св. онуфрейськім монастири у Львові находився колись (сьогодня вже нема!) більший латинський рукопис »въ листъ«, у котрім, »по мѣстамъ поврежденномъ«, від ст. 239—495 були поміщені: Vitae clarorum virorum Ordinis S. Basilii M., descriptae ex manuscripto viciato et antiquitate forte detrito a Leone Kiszka, vel ideo in textu lacunae. Автор, згл. перепищик сих львівських »Життєписів« проживав у Вильні і був спорядчиком тзв. »Mnemosynum (innovatum?)«. З того львівського рукопису поміщені виписки про славнійших Василіян »здѣсь«, себто в »Дополненіяхъ« до »Сводной гал. р. лѣтописи« ч. I. pp. 1700—1772 (Львовъ 1896)(?), »прибавляя къ тѣмже Leonis Kiszka Vitae Claror. vir. Ord. S. Basilii въ моей Сводной Лѣтописи ея дополнительной части XVII. и XVIII. столѣтій«. Доси о. А. Петрушевич.

Маючи перед собою щойно наведені вискази, зупиняємось ось перед якими питаннями: 1. Як властиво стоїть справа з рукописними »Життєписами« — перемиськими і львівськими? 2. Хто є автором »Життєписів«? 3. Яке місце залишається для Льва Кишки?

Здається, що на п е р ш е питанне можна відповісти з усьою певністю. Нема, що правда, тексту львівських »Життєписів«, але зате є богато виїмків з него в Петрушевича[3]. Порівнуючи їх із текстом, котрий є в перемиськім збірнику, бачимо, що

---

[1] Дополненія ко Сводной гал. р. Лѣтоп. съ 1600 1700 г. Львовъ 1891. 29.

[2] Дополненія ко Св. г. р. Лѣт. съ 1700—1772 г. Львовъ 1896. 169.

[3] Для прикладу виписую тут деяких Василіян, про котрих згадує Петрушевич, подаючи у виїмках довші або коротші тексти з львівського рукопису. В скобках — перше, курсивне число означає сторону рукописного львівського збірника, яке всюди точно годиться з дотичною стороною перемиського рукопису, — друге число вказує сторону Петрушевичових »Дополненія ко Сводной гал. р. Лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ«. Львовъ 1891. Згадуються отже: Kopystenski (*285,* 49), Hostiłowski (*287,* 66), Dubowicz (*293,* 45), Własowicz (*320,* 151), Ilkowski (*321,* 151), Wołosowicz (*324,* 121), Bienkowski (*341,* 8), Brazyc Josaphat (*348,* 126), Ignatius Patriarcha (*357,* 29), Rahoza (*358,* 48), Pociej Hipatius (*359,* 59), Brolnicki (*365,* 80), Wołkowicz (*434,* 442), Olszanica (*435,* 63), Borowik (*437,* 138), Isaias (*439,* 7), Sachowski (*440,* 40), Terlecki Methodius (*458,* 449 в »Свод. Лѣт. съ 1600—1700 г.« Львовъ 1874) і т. д. А щоби мати зразок відмін між обома рукописними текстами, можна пр. порівнати наш текст в життєписи о. М. Копистенського, взятий впрост із перемиського збірника (гл. низше ст. 121), з тим, що його подає Петрушевич (op. cit. 49). Ріжниці в поодиноких місцях зазначую товстим друком: P. Kopystenski Meletius **optime**... propagnator... **coe**nobiis... Praemisliensis... sua dignitate... in frustra... **dein** pro Unione... Так і в инших місцях, однак загалом беручи Петрушевич досить свобідно виписує тексти, вибираючи замітнійші факти і через те не можна з усьою певністю добачувати в них вірний відпис.

сущної ріжниці нема між ними. Помічуються лише незначні правописні зміни, деякі слова заступлені иншими, що виражають ту саму думку, або, що найбільше, зустрічається часом малі додатки, яких нема у львівськім тексті. А коли додати до сього ще й те, що всі, порівнувані мною, сторони точно годяться між собою, так можемо певно твердити, що »Життєписи Василіян«, поміщені в перемиськім збірнику, є одним і таким самим рукописним виробом, котрий давнійше був і у львівськім монастири.

Тими словами однак не думаю сказати, що теперішний перемиський рукопис »Життєписів« є тотожний із колишним львівським рукописом. Навпаки, се два ріжні рукописи, або дві редакції одної праці Иншими словами, обстоюю думку, що оба рукописні вироби се може навіть два окремі відписи з ориґіналу, чи згл. третої копії. Кажу, що оба вироби се може навіть окремі відписи, тому що не маючи під рукою львівського рукопису, не можна як слід говорити про його ориґінальність, чи скопіоване. Зате всьо промовляє за тим, що перемиські »Життєписи« не є ориґіналом, а тільки відписом. Висше звернув я увагу на їх зовнішні і деякі внутрішні відміни, якими вони відріжняються від инших частин перемиського збірника. І справді, сі наглядні відміни доводять нас до переконання, що колись »Життєписи« не належали до збірника, як праця одної руки, але щойно пізнійше, може за І. Лаврівського, придано їх до частини, котру слушно можна назвати »Acta manualia«.

Треба однак приняти якусь подібність і якесь відношенне обох рукописів до себе. Вражає тут се, що скрізь в обох зазначені ті самі сторони, за виїмком сторін при життєписи патріярха Ігнатія, котрий у перемиськім рукописови поміщений на ст. 357—358, а в львівськім обіймав ст. 357—359. Та се непотрібно множить квестії, які впрочім не доводять до нічого певного, тому дальші міркування пропускаю

Се, що нас найбільше цікавить, замикається в другім з ряду питанню: Хто є автором »Життєписів Василіян«? Незалежно від вирішення питання, котрий рукопис носить на собі черти ориґіналу, мусимо ствердити, що автора »Життєписів« поіменно і напевно назвати не можна. Мені здається, що сим автором не є Лев Кишка. Спираючись на традицію, а передусім на свідоцтво хронікаря львівського святоюріївського монастиря, можна йому приписати авторство решти частин перемиського збірника, себто так званих: Acta manualia, чому не противиться й ся обставина, що нераз пише він про себе (гл. стор. 222, 224, 225), як про другу особу. Та щоби Л. Кишка був автором усіх »Життєписів Василіян«, на се не лише нема потрібних доказів, але, противно, дещо промовляє проти сего. Залишаючи на боці всі висше наведені труднощі, зверну ще увагу на дві, які посередно вказують на кого иншого, як на автора.

І так, в декількох місцях »Життєписів«, автор торкається своєї особи. На пр. в життєписи о. С. Яцкевича (ст. 291) говорить, що про сего святця обширнійше оповідає він у рукописнім »Epitome«, що то зберігається в Жировицях і Битені. В життєписи Я. Суші (ст. 480) відсилає читача до свого »Mnemosynum« (innovatum), а в біоґрафії о. Й. Гуторовича (ст. 484) називає себе »ego minimus«. Важко приняти, що під іменем сего загадкового автора криється особа Льва Кишки. Всі до тепер нерозвязані труднощі, побільшилибся ще о яких кілька. Крім сего, не всі дані з його життя відповідають тим натякам, що їх зустрічається в щойно наведених місцях. Се останнє відноситься перш усього до перебування Кишки у Жировицях, а також і у Вильні, де бував він на стало в р. 1696 1699.

Дальша трудність криється в тім, що між »Життєписи« дісталася, мабуть, вістка про такого Василіянина, що помер по р. 1728, себто по Л. Кишці. От зараз на одній з перших сторін »Життєписів« поміщене життя о. А. Завадського (ст. 290),

з зазначеннєм його смерти. Й хоч пропущений тут рік смерти, але відки инде знаємо[1], що А. Завадський помер 15/III 1737 р. Якщо малиб ми тут справді до діла з одним і тим самим Завадським, безумовно справа авторства Л. Кишки прибралаби зовсім ясне вирішеннє.

Наслідком сего і загальне питаннє про автора »Життєписів« стає в иншім світлі. Хто є сей незнаний автор, котрий говорить про себе в кількох місцях? Безперечно се Василіянин, що проживав у Вильні і займався письменницькою працею. Василіянський історик XVIII ст., І. Стебельський піддає мені думку, щоби автором »Життєписів« узнати о. Івана Олєшевського ЧСВВ. І либонь до него сміло можна прикласти названі вимоги. Каже Стебельський[2], що він написав »kilka xiąg w sprawach zakonnych, które pod różnymi znajdują się w pomienionych (витебським, минським, борунським, тороканським) klasztorach tytułami«. Дальше знаємо від М. О. Кояловича[3], що він зладив польською мовою »жизнеописаніе лицъ, жившихъ въ періодъ времени отъ 1687 по 1721 г.« Вкінци й ся обставина важна, що його самого нема в списку заподаних життєписів, хоч він був консультором Чина. Так отже оправданим являється здогад, що він є спорядчиком »Життєписів Василіян«.

Але Олєшевський помер по р. 1720, а в »Життєписах« зустрічаємо імя А. Завадського, котрий помер значно пізнійше. Ся увага зовсім на місци і тому задля неї можна приняти, що не сам Олєшевський був автором рукописного виробу, але й пізнійші, незнані нам, зпоміж Василіян вносили до него нові записи, в міру охоти і хисту. Така поведінка була тоді загально принята[4]. А що в такім випадку сього

---

[1] Гл. *I. Stebelski ZSBW.* Dwa wielkie światła I. Lwów 1866. LXXIII.

[2] Тамже. XLVIII.

[3] Гл. »Христіанское чтеніе«. 1864. 13. — В тім місци проф. Коялович описує близше одно жерело, яким покористовувався при писанню знаної статті: »Исторія Базиліанскаго ордена«. Є се тзв. »Поминнікъ«, польський рукопис, написаний двома авторами: перша половина, обіймаюча життєписи з рр. 1686—1721, виготовлена якраз І. Олєшевським, а друга з рр. 1721—1778, зладжена А. Завадським. Рукопис був власністю Кояловича, а опісля від його наслідників купила для себе імпер. публична бібліотека в Петрограді. З тої нагоди вийшли на верх деякі нові подробиці, котрі докладнійше описують нам рукопис. М. и. довідуємось, що він має 149 листів, а на листах 17—22 і 24 - 30 читається ось який запис: Сия книга естъ з библіотеки монастира Жировицкого чину святаго Василія Велікаго, 1758 anno подписана. Дізнаємося також, що сей »Pominnik«, или жизнеописанія замѣчательныхъ лицъ въ Базиліанскомъ орденѣ« обіймає життєписи від р. 1686 до р. 1730. Можливо отже, що се вже тільки частина з того, що його мав у себе Коялович. Пор. Отчетъ Императорской публичной библіотеки за 1892 годъ. С. Петербургъ 1895. 323. — Згаданий »Поминнікъ« відповідає латинському: »Mnemosynum« (або: Mnemosynon), від грецького слова: *μνημοσυνον*, означає нагробник, поминальник. Таким способом »Поминнікъ« Олєшевського бувби тим »Mnemosynum«, про який згадується в життєписи Я. Суші (ст. 480).

[4] Стебельський (Dwa wielkie światła. I. LXXIII) подає приклад сього в життю А. Завадського. Наведений ним »Sobornik« або »Pominnik« битенської церкви писали і переписували зі своїми додатками: о. Паізій Саховський, о. Сильвестер Котлубай, деякі инші, про яких говорить загально: »i inni dopisywali«, врешті о. Антоній Завадський.

рода спорядчиків могла бути більша скількість, не дивно, як з бігом літ затиралася по них й память і вривалися звязки що до їх авторства та співпраці.

На основі сих даних можнаб уважати справу авторства »Життєписів Василіян« за вирішену. Збираючи все сказане, можна зробитиби висновок, що Олєшевський, автор »Mnemosynum« і многих инших праць[1], написав також окрему працю латинською мовою, до якої опісля ввійшли, незнані нам близше, доповнення в роді самостійних життєписів, даючи тим способом теперішний текст перемиського рукопису.

Щож торкається третього питання, а саме: яка роля залишається в тім усім для Л. Кишки, то на него відповідаю коротко, що Лев Кишка переписав лише латинський рукопис, в нашім випадку: Олєшевського. За такою розвязкою промовляє наголовок до львівського тексту, котрий виразно зазначував, що »Життєписи«... descriptae ex manuscripto viciato et antiquitate forte detrito a Leone Kiszka. Така розвязка пояснює нам рівночасно се, чому мова про прогалини і пропущення, чому дійсно сі пропущення залишилися досі, чому Петрушевич переплітує словами: составилъ, списалъ, коли виринає потреба говорити про автора, чому вкінци »Життєписів« не враховується до літературної спадщини по Кищці. Можна однак приняти, що й сам Кишка вніс до тексту свої додатки і свою стилізацію, будучи людиною, наділеною письменницьким хистом. Щоби притім можна було означити, в якій стадії редаґування »Життєписів« Лев Кишка мав під рукою їх текст, до сего треба булоб знати, коли саме він їх переписував: чи ще перед своїм епископатом, чи може й підчас него, принаймні до р. 1717, на якім закінчуються його »Acta manualia« (гл. ркп. ст. 225). Від сего означення залежить також розвязка труднощів, які йдуть з того боку, що »Життєписи«, переписані Кишкою, виказують дані про особи, котрі пережили самого перепищика. Відповідь мусілаб мабуть піти по лінії подібної трудноші, яку зустрічається, приймаючи Олєшевського за автора »Життєписів«.

Кінцевою рефлєксією всіх тут зложених думок, нехай буде наш осуд про оригінальність тексту »Життєписів Василіян«. Оригінальні вони під оглядом змісту і провідної думки, оригінальні як праця, що бере свій початок у монастирській келії, оригінальні богатством зібраного в них матеріялу. Не без підстави можна припускати, що переданий матеріял опирається на безпосередних поміченнях і на особистих споминах, деколи знов на достовірних інформаціях або на виписках із монастирських хронік та поминальників. І в тім значінню, кождий життєпис стає жерелом оригінальних вісток. Але коли під оригінальністю розуміти справжний, перший виріб, так слід зазначити, що в перемиськім рукописови »Життєписів«, сего оригінального виробу не маємо. Без сумніву, не маємо в нім оригінальної праці автора, Олєшевського чи котрого иншого, з якої »Життєписи« переписані, не маємо теж і оригіналу по Олєшевськім доповненого, бо сей, правдоподібно, становив цілість із первісною працею, але навіть не маємо в нім оригіналу, виготовленого Кишкою. Найкрасше булоб порівнати якийнебудь автограф сего останнього з письмом рукопису, але се в нинішних обставинах — виключене[2]. Та й ся провірка му-

[1] Дещо з них надрукував »Археограф. Сборникъ« X. Вильна 1874. 1 сл.

[2] Говорю про порівнанне якогонебудь автографу Кишки з письмом рукопису тому, що нема покищо ясних доказів на се, що Acta manualia, себто частина, яка попереджає в перемиськім збірнику »Життєписи«, є оригінальним виробом Кишки. Др Шараневич подає (гл. Patryarchat wschodni. 163. нотка [1]), що в архиві б. ц. к. Прокураторії у Львові находиться акт із 4/V 1718 р., обіймаючий власноручну ревізію митр. Кишки брацьких рахунків. Сього року кустос архиву, Др Е. Бар-

сілаб оказатися зайвою, якщо певною є річчу, що рукописний текст, писаний старанно одною рукою, сягає своїм змістом поза рік смерти Кишки. Однак мимо всієї таємничости і цілого ряду здогадів »Житєписи Василіян« остаються цінним жерелом як для будучого василіянського історика, так і для кождого иншого дослідника XVII і XVIII ст. Нема двох думок, що їх виданнє принесе хосен і поміч.

Текст поданий всюди докладно і — по змозі — слово в слово, за виїмком звичайних скорочень, котрі тут розвязані. В нотках зазначувані лише бічні додатки і записи, а також місця з нечиткими словами, або їх здогадуване відчитаннє. З огляду на подібність многих черт і письменних знаків, таких слів, а навіть і імен та призвищ, находиться доволі велика кількість. Се передусім знаки: t i ł, v i r, v i n, 4 i 7, h i k, h i b, P i F, f i p, r i n, u i n i т. п.

Вкінци, ще на отсім місци складаю окрему подяку ЙЕ. Йосафатови Коциловському ЧСВВ., епископови перемиському за услужність і гостинність при моїй праці над рукописом, а також Всв. о. пралатови Др Василеви Пинилі за випозиченнє збірника для відкопіювання »Житєписів«.

(стор. 285) P. Meletius Kopystenski apprime eruditus magnam proavorum suorum traxit Genealogiam Instinctu Spiritus Divini vocatus ad ovile Chti ejurato Schismate Sacrae unionis evasit non modo assecla verum etiam strenuus propugnator et praedicator, orationem suam plane alatam reddebat, quae citius et certius penetraret caelos, creberrima illi gemma et eleemosynas iungebat. Multus praeterea in extruendis Caenobijs templisque fuit, ac monumentis Patrum, quae fere unica in mortali homine, Deus immortalia probat, cum maxime obaudiret peste aut gladio hostium interire, creatus iam fuit Coadiutor Eppatus Praemysliensis, verum irruptio Cosacorum in fugam eum vertit, ut relicta sui dignitate vel inter latibula vitae consuleret, saevientibus enim in Unionem Tyrannis primum sese subduxit, post generoso animo omnes catastas et lanienam forti excepit pectore, Unionis se assectorem esse nullatenus dissuasit, demum decretum accepit, qua lingua et manibus qua pedibus mutilaretur, concisus in frusta, sanguinis sui purpurâ splendidus sine pedibus ad Martyrum partes transivit, sine manibus palmam cepit, et vere induit eum pro Unione sui defensa Dominus vestimento salutis, et tanquam Sponsam decoravit corona.

P. Gerasimus Kulczycki submontanis ex oris oriundus Literis deditus ab ineunte[1] aetate non modo saeculo verum multo magis Religioni gloriosus evasit Philosophus, Praedicator vix alteri secundus, diu haesit adlatus Atha-

---

вінський заявив мені, що не тільки згаданий акт, але й всі инші, якими колись покористовувався Др Шараневич, не були звернені до архиву. Добрянський в своїй »Ист. епископовъ« говорить теж про автографи Кишки, які переховуються в перемиській кап. бібліотеці, але й тут годі їх відшукати. Нац. Музей у Львові має антимінс Кишки, з його підписом, та з него не можна богато заключати.

[1] На боці тою самою рукою, хоч письмом уже полинялим, дописано: Laureatus Martyr

nasij Eppi Premysliensis, multorum eius laborum et calamitatum comparticeps, Amor aeternae vitae, et spiritualis Studium Sapientiae, quemadmodum insumma cordis ipsius constituta arce praecelluerunt, quatenus dum fragilem hanc vitam cum sua sapientia despexit, repleri Divino Spiritu qui ad aeternam se provocaret gloriam felici vicissitudine mercatus. Studuit humilitati vacare, quam Christus docuit Verbo et Exemplo, inhijavit obedientiae explendae quam Patri suo exhibuit et Matri Dnus, didicit virtutes caeteras, ut vitae salutaris lumen in se valeret possidere, Christum sequutus Christum imitatus, ut ad ipsum perveniret. Indixit non semel bella peccatis, conflictum vitijs nunciavit non raro, securus de victoria quia nec arma caelestia hostes potuerunt superare in eo terreni, nec Divino Regi adversa contraire mundana, neque vigilantem et sobrium Diabolus pertubare suis incantationibus et tentationibus valuit: ideoque igne Christi captus et inflammatus talis evasit, quasi solus super terram habitans, adeo nihil ei curae fuit, vana gloria et objecta ignominia, Fugit noxias voluptates, inimica gaudia, et desideria subito peritura, nullus enim fructus eorum indesinenter cupiendorum, quae probe novit, si ipsae non desinant deserenda esse, ideoque amorem rerum desinentium ad incorruptibilia transtulit, et ad sublimia vocatus animus caelestibus delectatus. Hoc Spiritu actus et motus Cosacorum incurrit manus, a quibus male audijt de Unionis nomine, cuique se assertorem et defensorem ubi declaravit, vibravit mucronem unus illorum in pectus Gerasimi, et impositis vulneribus caput etiam amputavit. Pro capite visibili defendendo, caput suum Deo et Ecclesiae obtulit. Cuius etiam meminit D. Jacobus Susza in vita B. Josaphat. Editionis Romanae Mirac: 85 fol: 127. Hic ad invocationem Nominis Josaphat cum apud signi[1] Matrona schismatica incarcereretur causa Unionis, ubi non graves solum afflictiones, verum vitam quoque suam praemonitus mortis deflebat, sed eius Martyris nempe gratia non modo liberatus ab ergastulo, Petricoviae, verum promovente causam Krupeccio, ad turris sessionem Matrona aliasque graves poenas in Lublinensi Tribunali inducta, a quibus liberatio ad 30 millia scutorum ipsi constitit, et ille desperatus de suis hostibus triumphavit.

P. Paulinus Dembski gloriosus Fidei propagator varijs in partibus Mundi maxime SS. Sedis Aplicae Missionarius in Serbiam et Bolgariam ad Patriarcham **(ст. 286)** in Pech anno 1648 Missus, primum in urbe Catarensi in confinibus Serbiae Sex annis studia litteraria practicanda caeteris explanavit, magno confluxu Nobilium filiorum exercitio Studiorum ex mandato S. Congregationis de propaganda fide, frequenter hospitio et amicabili familiaritate exceptus fuit a Patriarcha illius loci, schismatis pro tunc tenacis-

[1] Може: insigni

simo, verum Deo prosperante ad meliorem sapiendi frugem induxit, Etenim convocata Dioecesana Synodo, authoritate sibi pervia Episcoporum illius Regionis, utpote cui subsunt Archiepiscopi 12 Episcopi 41. Abbates 30. Monachorum ad 14. millia, Legationem instituit ad Alexandrum VII praestandae obedientiae S. Sedi Apostolicae per Paisium Episcopum suo et totius Regni nomine, ast interventus a Turcis Legatus crudeliter in via trucidatur, Denuo concordibus animis et votis electus ad idem munus exequendum cum ipso P. Paulino Maximus Archimandrita Monasterij Patriarchalis, magnis favoribus a S: Sede prosecuti speciatim P. Paulinus, cui benedictione impertita in easdem plagas confirmandarum in sancto proposito animarum causa remissus, dum huic invigilat labori, Apostolicam obeundo vitam, morbo correptus cum summo gentis dolore aliam migravit ad vitam circa A 1656.

P. Laurentius Kossowicki Juventa plena virtutibus praelusit reliquae vitae pie instituendae, post hanc a Musis transijt ad Monachos, ubi probationem et professionem laudabiliter exegit, mox Doctor Sanctioris vitae, utpote Theologiae Summus Doctor ac Haebraicae linguae peritissimus, nusquam in eo voluntarie flamina libidinis aestuavit, non turpis cogitatio pulchram animae eius coram Deo speciem faedavit. Non terrenae facultatis abundantia in tumorem erexit, non tenacitas misericórdiae viscera pauperibus clausit, viguit in eo angelica perpetua castimonia, ad caelestia regna continuo suspiravit, voluntatem Dei in omnibus suae resignando exequi nisus, imitatus Angelos super terram adversus tentationes pro pietate conflixit, et quia caelestis militiae sacramenta servavit, certe in castris triumphalibus Regis aeterni victoria coronatus, injuriarum et nonnunquam calumniarum tolerandarum patientissimus, etenim si quando animus suus acceptae injuriae dolore exarserit, Christum Chtique vulnera in mentem revocabat, quantulaque pars haec sit eorum ponderans, quae Dominus suus perpessus est, qua ratione animi dolorem velut aspersa aqua extinguebat. In diuturna infirmitate magnam exercebat patientiam, cui etiam salutaribus munitus medijs mortuus est Novogrodeci, quieturūs ad Judicium novissimum Domini Anno

P. Nicanor Kotarski Archimandrita Polocensis, non est passus eodem nexu Contubernij concatenare Martem et vitae innocentiam, etenim inter heroes Patriae pro eiusdem integritate diu cum hostibus varijs certaminibus luctando, telo lethaliter ex arcu sauciatus aliam conscendit orchestram Deo propriaeque saluti militare, utque eius servitio vacaret, vacationem a militia civili sibi impetravit, ut suae spirituali vocationi satisfaceret, Probe instructus religiosis moribus et disciplinis multo tempore mansit ad latus Antonij Sielawa Metropolitani, a quo virtutum prodromo etiam Abbatiae Polocensis capessivit fastigium, etenim in eo tenuit sobriam religiosis virtuti-

bus vitam, fuit ei ex praescripto Cypriani lectio, nempe crebrius orationi pijsque invigilaret exercitijs, lectioni spiritualium librorum studeret, cum Deo per actus contemplationis colloqueretur, cuius praeceptis salutaribus disponebatur, ac ad recte agendum in- (стор. 287) stituebatur, ita plausibiliter certavit adversus insultus hostium internorum, ut coronari dignus haberetur, qui mundum abjecit promiscentem, inimicum irrisit tentantem, non raro de se ipso ac passionibus triumphavit crucifigens concupiscentiam prurientem. Emeritus itaque Pater plenus dierum et laudis indubitatae apud posteros, omnibus munitus Sacramentis, Polociae vitam commutavit cum morte ibidemque humatus quiescit.

P. Gervasius Hostiłowski Hegumenus Mohiloviensis, et vita et probitatibus pollens ipsa vitae junioris rudimenta in Musarum familiaritate egit, quibus propitijs magnam sapientiae laudem sibi comparavit, pertaesus mundi fallaciarum ab illis in adyta sanctioris Sapientiae sese penetravit, sustinuitque inter Tyrones Christi repuerascere grandis gloriae et Litterarum Alumnus. Emisit professionem Bitenij 1615 probisque eam confirmavit virtutum actibus, quandoquidem contra blandimenta mortifera luctatus pie et gloriosae[1], sciens in eo luctamine quotidiana Martyria Christianis multo magis Religiosis deesse non posse, habuit cor ardens in via Domini, et inter ignes saeculi Divino igne munitum, sicut illi in camino Babilonico luvenes inter sibilantes impetu flammas roravit et hymnum gloriae Domino decantavit. Multum laboris sustinuit inter schismaticos Mohiloviae, cuius studium ac Apostolicam vitam non ferens dissidentium contumatia, quodvis ei intentare nefas haud intermisit, at ille superior omni nisu evasit, donec Moschovitica potentia eundem Mohiloviâ et praesidentiâ propulsaret, sic iam exul ne in Lithuania quidem pacis et quietis obortus securitatem, cum Cosacorum tyrannis ubivis late Patriam depopularetur, ipse cum caeteris Patribus fugae laboribus et angoribus consumptus praevijs nihilominus salutaribus antidotis, huic vale dedit mundo magnis accensendus Confessoribus.

Pr. Sylvester Matuja utroque Parente haereseos lue Calvini laborante progenitus, idem dogma contrarium veritati sectatus est, idque tenacissime, fugiebat orthodoxorum commercium, aversum animum adversum illos praeseferebat, nec sociis[2], ac flagiciosissimum quidpiam Ecclesiae Sanctae Romanae fautores abhorrebat. Unde ejusdem voti et studij sectatus Patronos, quos inter Principem locum tenuit Dux Słucensis Radziwił, quem apud Catechistam in Aula egit, Sylvester, verum operante Spiritu S, ubi se in Patris Jerothei Cis insinuaverit familiaritatem et probe instructus fuerit in articu-

[1] Може: gloriose
[2] Мабуть: sectas

lis Fidei, extemplo ejurata perfidia Calviniana, veram amplexatus est fidem, resignavit mundo, spei et Ducalibus respectibus, Bitenense ad Prem Symeonem perrexit ad Eremitorium, ubi peramanter exceptus, Sacrumque colobium indutus, in numero servorum Jesu Christi trophaeum probationis et perfectionis erexit, sed versante humanum animum vicissitudine, seu verius permittente Divina ordinatione non completo integre probationis anno, Lot uxoris mutuatus est levitatem, pristinam resumpsit formam, saecularem repetijt licentiam, animum despondit in religiosa observantia, hunc suae voluntati tradens Praeses, prophetiae oraculo asseveravit Sylvestrum iterum repetiturum Bitenium sed malo et damno suo edoctum, surdo canebatur fabula, sed sensit doloris ac plagarum gravitatem, etenim saeculi irretitus occasionibus cum aemulum digladiatorem ad nutum haberet, cicatrice etiam ab eodem enormi signatus exstitit, unde refricans sibi Patris et monitoris oraculum ubi primum convaluit, secundario Bitenium repedavit, novamque exorsus rite vivendi et proficiendi methodum, laudabiliter Religiosum consummavit institutum, Donum speciale habuit ac facilitatem verbum Dei praedicandi, tanta cum facilitate, ut communiter contritus auditor recederet, et haereticus a sua contumacia resipisceret. **(стор. 288)** Proinde adversarij hospitantem subdole in certo loco adorti, ubi dormiturientem ferire adorsi fuerint, erectis violenter ad corulam postibus ipsum fustibus ceciderunt pugnis quassarunt, plagisque impositis letalibus sibi fuga consuluerunt, Zyrovicijs petijt Bitenium tussitans ibique inter actus suspiriorum ad Jesum Mariam et SS. Patronos ad novissimum quadrantem vitae laudes Deo decantando et conscientiam expiando illis immortuus est verbis Vivo ego iam non ego vivit vero in me Christus, Anno salutis humanae reparatae 1. 6. 5. 6. Nonis Martij.

P. Demetrius Bondarowicz vel Bunarewicz, Spem Parentum elusit, Christi factus assecla, magnis quae semper edebat praelijs cum hostibus humanis egregius sui victor evasit, nam Caelorum ope suaque virtute satis armatus multos dare victas manus Christo persuasit, utpote quem affabilitas, modestia sanctimonia intus latens comitabantur, refraenare passiones suas virtutum collegiatarum vigore probe novit, qui iracundiae provocatam bilem vincere studuit lenitate, furorem extinguere mansuetudine, malitiam bonitate palpare, saevitiem pietate prosternere, impatientiam patientia punire, contentiones superare injuriarum acceptatione, superbiam humilitate prosternere, his etenim armis vitiosae vinciuntur passiones. Specialis cultor fuit BB V. Mariae atque S Barbarae, quam cuiusvis diei Patronam habere proposuit. Bitenium itaque adscitus novissimae quasi praescius vitae suae diei, in Evangelium incidens pro Dominica Bacchanaliorum secundum ordinem Orientalis Ecclesiae de Extremo Dei Judicio Verbum Dei commentatus est, de profundo pectore detonabat supplicando Sancti Ephrem monitum, Vae hominibus in-

justis, vae impudentibus, vae delicias et voluptates sectantibus, vae superbis, in ipso enim mortis articulo et angustijs inferni suo periculo discent Dei timore nihil esse praestantius. Mortis certo occursurae memoriam refricabat. Iustorum mortem ut praesentis esse exitum vitae demonstrans, sic introitum melioris. Bonam esse mortem, si peccato moreremur et lustitiae viveremus, praesentem mortem necesse esse ut praecurrat, quatenus assequeretur illa secura, quousque vivere nobis permissum in carne, moriendum mundo, ut post mortem carnis vivere incipiamus Deo. Similibus exhortationibus percellens auditorem sibi plane instare mortem praedixit, unde conscientiam clavibus paenitentiae subdidit, et occjdente sole ipsemet obdormivit pleuritide cor praeoccupante A 1656. 14-to Kalendas Aprilis.

Pr Iustinus Obrycki Religiosae disciplinae observantissimus, virtutum cultor religiosus a primitivo in Ordine Exercitio simplicitati deditus obedientiae filius amantissimus, Minsci longam retexuit moram invigilando promovendo Cultui Divino, intentus bono Ordini et profectui in bene vivendo, nihil ei grave videri potuit, qui semper mente et animo remoto a saeculi cupedijs tractavit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, nihil concupiscere valuit in saeculo nequam, cuius oculus semper videre anhelavit bona Domini in terra viventium, ideoque animum non irretiebat saecularibus desiderijs, aspiravit continuo ad Thaumaturgam Virginem Zyrovicijs claram, tametsi etiam Minsci Eius honori promovendo dederet se, unde meruit etiam Zyrovicijs in sacro loco quiescere, venit enim Minsco cum P. Constantino Witopolski Superiore suo devotionis causa Zyrovicios, et mox morbum contraxit letalem, ubi peracta sacra Liturgia triduo continuo deficere coepit, et intra tempus unius septimanae voto potitus est, ut in ibi quiesceret, corpore, quo anhelabat corde et animo, qui Mariae nominis et honoris amans vixit, non sine Maria volo ex eius Sacro loco quem a tot saeculis elegit et miraculis decorat vitae clauderet Epilogum Marianus. A 1656.

(ст. 289) Pr Dionysius Chmielnicki Chto et Religioni dedit Nomen auspicatus a virtute et pietate, quae ipsi ad ineundae melioris vitae extitêre minerval Schlavonismi peritissimus non item Latinitatis, ideoque abstractus a gravioribus negociorum curis Christi exemplo Christiani et Religiosi nomen praeseferens vixit, petijtque ut actu suo nomen et exemplum sanctificetur et honoretur in se, verus pudicitiae amator, qui Sanctorum Patrum concupivit sortiri consortium, ab immunditiae et turpitudinis cogitatu pectus emundavit, quia lustis et rectis, simplicibus et continentibus viris associari exambivit. Provecta venerandus Senetio in aetate Sanctimonialibus Pinsci fundatis a D. Gregorio Tryzna ex Ordine S. Patris Basilii M. factus a Confessionibus cum aedificatione saecularium, Spiritualium vero emolumento. Zyrovicijs quoque multa bona operatus est, agens Praefectum Chori, invi-

gilando bono Ordini et laudibus Deo debite personandis. Vilnae itidem Vicarij Munus obijt magno Fidelium decore et fructu, Sanctimonialium ibidem Ordinis Nostri spiritualis Pater creatus. Demum Minsci eidem applicatus operi Deo et religiosis actibus intentus plenus dierum, laborum, virtutum, et meritorum quievit in Domino aggregatus ad Patres Novissimum Praestolatur Tribunal. A⁰. 16:

Pr. Hilarion Bandzik Magnus Tutelariis suis in virtutum profectu aemulator, ut pote qui nec dum aetate adultus multum quidem in litterario ludo, plus nihilominus Bitenij ac alijs in locis in Religiosa profecit Schola, Caelesti etenim Philosophia imbutus, ipse mox Magister Sanctioris Sapientiae, fidei orthodoxae dogmata multos, multos[1] etiam mundi contemptum affabilitate, gratiositate, virtutum specimine, Sanctitatis opinione, edocuit. Magnarum vir qualitatum, saepe deditus fuit contemplationi, cum mundus ipsi arrideret, carnis sanitas ferveret, prosperitas sive[2] terrena demulceret, ille secutura post haec mente recogitabat, imo cuncta mundi appetibilia, quemadmodum ludificatoriae illusionis somnium deputabat. Suprasli vitam abstractam a saeculi perplexitatibus contemplationi vacans biennium exegit, Demum Vilnam repetans mortem oppetijt glorioso Justorum fato A⁰ 1651.

Pr Eugenius Kaminski Insignis vir virtute et doctrina, de Religione et Zyrowicensi loco meritissimus, natales ille Domi nobiles foris amplius nobilitavit, delectus Musarum alumnus, studiorum ac litterarum peritia laudabilis, idiomatum plurium e diversis regionibus gnarus, quem lubilavit Astraea dignis suo nomine honorandum praeconijs, hic Minsci publica in Gymnasio Basiliano promulgavit studia, caeteros erudiens multos instituens, deinde apud Magnates Sacellarium egit uti apud D. Wiazewicz, Zyrovicijs notabili tempore laboravit ferventissime in excipiendis Fidelium Confessionibus, unaque Exorcistae officium ex mandato Superiorum cum felici fructu nec non consolatione Fidelium obivit. Lectioni Librorum Spiritualium continuo vacavit, multa utilia scripsit quae bonum concernebant Ordinem ac Religiosum institutum, charitatis Fraternae in communitate observantissimus, quare in absentia Praesidis Zyroviciensis Nathanaelis Łozowicki pro tunc in Wołynia demorantis, a communitate concordibus votis Vicarius creatus optime suum administravit officium, duravitque in eodem etiam praesidentia devoluta ad Patrem Nicolaum Korsak. Perrexit interim Vilnam in negocijs conficiendis pro Coenobio Zyroviciensi sed ibi casuali fato finivit vitam, etenim hospitalitate serenus Patriaque Vilnensis D. Migura cum transmeare in votis haberet ad monasterium, ex improviso foci

[1] В тексті повторено: multos
[2] Нечитке слівце.

irruit in foramen, quo lapsu multa membrorum confregit ossa, postque quatuor dies dolorum aerumnis exesus a P. Milenkiewicz optime dispositus in osculo et amplexu Crucifixi solvit nodum vitae ibidem in criptis Patrum tumulatus A° 1655. septimo Idus Martij magno maerore Fratrum praesertim Zyroviciensium, cuius amore magna Eleemosyna a Benefactoribus conferebatur illi loco. requiescat in pace.

(ст. 290) **P. Antonius Zawadzki** submontanus, vitam ei dedit Podguria, Podlachia fidem sanam ut abnegata pertinacia Schismatis, verus Unionis evaderet assertor, hic iuventa etiam omnibus ornamentis cultissimus adolescens, facile in numerum Servorum Dei cooptari potuit, uti et factus est Ordinis Basiliani filius, Summi Dei Mysta, virtutum amator, observantiae Religiosae rigorosus author, sic cum innocentiae ac reliquarum virtutum choro vivit, vitae austeritate quemadmodum munimento quodam obsignat, totos dies nonnunquam jeiunos egit, satis sacrarum litterarum lectione pastus, et caelorumque delicijs potus, Praedicatoris nonnunquam munus obivit Apostolica institutione. tametsi artes liberales mediocriter caluisset, varijs in Monasterijs religiose ac exemplariter vixit, verum in Caenobio Chełmensi post multos sudores et gloriosa vitae probatae certamina, post ultimam sui dispositionem vivere desijt. Anno Dni.

Pr. Symeon Jackiewicz Lithuanus Vilnae in Urbe Metropolitana Totius Ducatus prognatus, magnis ut Iuventutis sic adolescentis ac maturitatis aevum decoravit virtutibus ut opinionem sanctitatis, et aestimationem honoris nancisceretur, primum Praepositus fuit Monasterij Vilnensis, deinde creatus Vicarius Bitenensis, adiumento Pri Ierotheo Cis Superiori protunc illius loci, simulque Magistrum Novitiorum egit, satis decedente Ierotheo Praeses Bitenij omnium voto inauguratus, ubi tantum in Spiritu profecit, ut magnam suae sanctimoniae ubivis vendicaret opinionem, quam propter Leo Casimirus Sapieha Procancellarius M. D: Litt: tenerrimo P. Symeonem prosequebatur affectu, devinciebatque in Eius Nomen Serenissimum Vladislaum IV. qui superstite adhuc Antonio Sielawa Metropolitano, verum valetudinario, culmen primae in Russiae dignitatis ultro offerre dignatus, sigillatumque Privilegium insignibus utriusque signaturae delegavit, ast ille minime eum exambiens honorem intra se humiliatus et religioso cubaculo contentus de Regio favore Metropolitanum certioravit, ipsumque Privilegium manibus Pastoris ingessit, unde invidia malorum et adulatorum male de se audire necessum habuit, multaque scommata et obtrectationes a collateralijs Metropolitani innocue perpessus. Succedente post fata Vladislai Regis Cosacorum perduelli rebellione, et omnes late patentes Regni Provincias debacchante, qua Novicios quosdam cum P. Bartholomaeo Pruszkowski Supraslium quosdam cum P. Theodoro Chocianowski Vilnam expedivit, ipse adlatus Procan-

cellarij Słonimensi in propugnaculo haesit, ubi oratione sua et pijs interpellationibus Filiolum Dni Brzozowski Praefecti Słonimensis iam agonizantem vitae pene restituit, ipsumque Dnum Procancellarium non longe posthac, extremis laborantem Rozanae demorantem e periculo mortis ut ipsimet praesumebant, vindicavit, ad instantiam enim et consilium Dni Emmanuelis Brzostowski Consors aegroti ut primum Schedam Bithenium direxit, illa ipsa hora qua currum conscendere Pr Symeon notavit aeger Rozanae convalescere caepit, ita ut accelerantem ad aulam Procancellarius debilitate tametsi lassus exceperit in occursu, addens Eius precibus post Deum sibi redditam esse valetudinem, sed ille rubore suffusus, indignum se tanti honoris praedicabat. Post fata Pris Alexij Dubowicz deferebatur Archimandria Vilnensis, ast ille omni nisu refragatus est; inquiens malle se mori quam ad aliquam dignitatem promoveri, Interea accingens se itineri Vilnam die Lunae esu piscium quorum tantum usum retinuit stomachum deterioravit, nec pharmacum ei profuit, cum tertia die febris aestuare magis ac magis caepit, unde sabbato conscientiam expiavit generali confessione congregatos PP. et FF. ad mutuam charitatem animavit, et cum tardaret nonnihil P. Theodorus cum Viatico ingemuit dicens: Cur me Pater tantopere detinuisti mox de strato prosiliens tametsi viribus destitueretur, subuculam amicivit, et positis humi **(ст. 291)** poplitibus etiam contradicente spirituali Pre, sacram exomologesim suscepit, moxque olorem imitatque facta adoratione D. Deo cum gratiarum actione occinuit Nunc dimittis servum Tuum Dne in pace: quos inter actus flectens etiam exspiravit. Eius audita morte Equestris Ordinis Nobilitas confestim confluxit, eiusque reculas reliquiarum more secum asportavit conudavit grex inopum deflentium suum statum de orbo Patre, quem inter faemella senio nota sed artubus contracta, contactu mox vestium P. Symeonis erecta extitit. Invaluit quoque siccitas super terram eodem tempore, ad eiusque exuvias orantes plurimi pluviam expetiverunt, RP. Florianus [1] Ords S. Francisci de observantia Słonimi degens eadem hora qua obijt, vidit eius animam ferri per aera, idque ipsum Patribus propalavit. Unus item Fratrum cum Pre Francisco Czarnołucki pro Exequijs adventavit habens manum aridam contactu similiter feretri sanam recepit, a Moschis et Cosacis certum est dum Ecclesiam Zyroviciensem expilassent igneque deturpassent, idem quoque attentarunt Bitenio, sed portento et visione grandi repulsam passi, etenim venerandus canitie senecis obvius ijs factus futuram omnium interminavit necem, ni extemplo Bitenium intactum sinerent, cuius se Superiorem declaravit. territi ad suos redierunt nullo illato damno loco. Septimo post vita terminatum exitum P. Benedictus Terlecki exuvias de Monumento

[1] В ркп. припущене назвисько.

tollere mandavit, et incorruptam absque omni faetore repertum est. Caetera fusius per me explanata videri possunt et legi in Epitome vitae Eiusdem viri, quod Zyrovicijs et Bitenijs extat manuscriptum. Vitam clausit novissimo agone [1] 1653 Ipsa Dominica in Albis incidente prodie 4. Kalendas Mai.

» **Pr. Josephus Grodzicki** Archdrta Polocensis. Nobiles sane Lunas in Ducatu Mosoviae sortitus, Parente Magni nominis Vexillifero prognatus, nobilior factus Chti nomine pauper castus, et obediens evasit, utpote quem Progenitorum Cerae avocare valuerint a perfectionis tramite, nec lenocinia carnis aut spes futurorum honorum impedire, praefixam intentionem executione votorum consignavit, In Musarum sinu, quarum a uxore illectus Braunsbergam, demum Vilnensem ad Alumnatum petijt, non profanam modo, sed et sanctiorem sapientiam imbibit, ut perfectionis magister et Doctor Litterarum iamtum audiret. Unde Praedicator Verbi Dmini Vilnae primum praeficitur, quia dono Ecclesiastae dignissimi ac utilissimi gaudebat, dein et Praeses eiusdem Coenobij SS. Trinitatis ubi optime sibi delegatum munus exercuit cum omnium fidelium aedificatione suorum vero amore et honore, Hinc Zyrovicijs Paenitentiarjum egit tanta cum gloria et emolumento ut a Dno Gabriele Kolęda Archieppo protunc Polocensi, Archimandria Hlebo Borysoviensi esset potitus, quam optime administrando, indiesque in virtutum stadio proficiendo, plenus dierum virtutum et meritorum Polociae exoluit tributum mortalitatis Anno Salutis Dnae 1648. mens

[1] Нечитке слово. Мабуть: duro або miro.

(Дальше буде)

III. MISCELLANEA

Письмо з Ватикану до Протоігумена ОО. Василіян

З НАГОДИ ювилейного, свят-Йосафатівського року, вислав Протоігумен Чина св. Василія Вел., о. Анастазій Калиш, відповідну адресу до св. Вітця, папи Пія XI. На неї наспіла з папського Секретаріяту Стану відповідь, яку в дослівнім відписі подаємо на отсім місци.

N-ro 37056. *Dal Vaticano, 13 Decembris 1924.*

Revme Pater,

Ex officiosis litteris a te die XIII huius mensis datis libenti sane animo didicit Beatissimus Pater vos, per annum qui jam ad finem vergit centenariam commemorationem Sancti Josaphat peculiaribus amoris significationibus ac publicis ad Deum precibus celebravisse. Idque jure meritoque, cum Sanctum illum Martyrem ac catholicae unitatis assertorem invictum quasi alterum fundatorem studiosa vos veneratione colatis eiusque frui patrocinio in Religiosam familiam vestram semper consueveritis. Quod autem scribis vos ex Sancti Josaphat centenaria celebratione novum incitamentum sumere ad eius salutaria exempla enixe persequenda, praesertim quoad studiosam eius voluntatem in Jesu Christi Vicarium et in catholicae Religionis unitatem, id propositum vestrum Augustus Pontifex et magnopere dilaudat et ut Deus amplissimis suis muneribus confirmet ac fecundet vobiscum precatur. Quorum caelestium donorum pignus ac peculiaris benevolentiae Suae testem Apostolicam Benedictionem cum tibi tum singulis istius Ordinis sodalibus peramanter impertit.

Ego vero, haec tibi referens, ea qua par est observantia me libenter profiteor Tibi, Addictissimum *P. C. Gasparri.*

Revmo Patri
P. Anastasio Kalys
Ord. S. Basilii Moderatori
Provinciali
Leopolim.

Довкола намогильного каменя Ів. Федорова

У ВИПУСКУ »Старої України« (Львів, 1924, ч. II—V), присвяченім памяти першого українського друкаря Ів. Федорова, з приводу 350-тих роковин появи надрукованого ним у Львові »Апостола«, читаємо в кількох статтях (дд. Ів. Огієнка, Ів. Кревецького, Б. Михайловича, Гр. Галабурди) важкі докори василіянському монастиреви св. Онуфрія у Львові, будьтоби він умисне допустив до знищення намогильного каменя Федорова.

»Коли касовано кладовище при св.-Онуфриївській церкві, — пише д. Огієнко — не звернули належної уваги на память великого мужа, не зазначили його дорогої могили; взяли лише намогильну плиту, — з неї мож було мати бодай якусь користь, і нею вистелили підлогу в св.-Онуфриївській церкві. І люде брудними чобітьми мало що не вік доптали память фундатора постійного українського друкарства... А року 1883-ого робили асфальтову підлогу в цій церкві і, як офіційно засвідчив ігумен, Хведоровичева плита розсипалася на кусочки, коли її ломом ударив темний робітник. (Єсть проте чутка, ніби плиту Хведоровича переховано в Онуфриївськім монастирі. Може недалека будучність вияснить нам цю загадку.)«

Докір, зроблений д. Огієнком, повтаряється й иншими, а всі вони спираються на таких же докорах, пущених в обіг против монахів св.-Онуфрейського монастиря вже в 300-ті роковини першого львівського друку Федорова, в 1883 р., а повторених 1884 р. в польській брошурі про Федорова і в петербурській »Русс. Старин-і« С. Пташицьким, котрий писав: »Тільки припадкови, тільки економії монастирської братії наш час завдячував деяку память про старого друкаря. Після знесення цвинтаря монастир ужив надгробних каменів на виложеннє підлоги і на внутрішню обкладку стін церкви«.

Пташицький писав так, покладаючись на твердження таких тогочасних поваг, як о. Ант. Петрушевич, Вен. Площанський та їм подібні.

Не наша задача просліджувати долю намогильного каменя Федорова після 1883 р. Вона повинна бути ще вияснена. Та припускаючи найгірше, а саме, що той камінь при ремонті церкви в 1883 р. під келепом робітника зістав ушкоджений, трудно булоб винувати в тім безоглядно монахів св.-Онуфрейського монастиря, бо навіть в недостачі обережности з їх сторони не можнаби бачити аж злої волі, чи варварства. Найновійші зізнання про долю історичного каменя, зложені сього року д. Ів. Кревецькому в Кристинополи о. ігуменом Мелетієм Лончиною,

спираються на заявах пок. о. д-ра Клима Сарницького, а він не все висловлювався в тій справі однаково ясно. Найважнійше булоб тепер роздобути протокол його зізнань, зложених 9. жовтня 1883 р. перед делєґатами львівського Коł-а literack-ого, що мали оборонити львівських Поляків, на котрих рівнож звалювано вину знищення української історичної памятки. З протоколу може вичиталосьби, чи о. д-р Сарницький тільки Поляків обороняв перед неслушними докорами, чи може, їх обороняючи, відсував ті докори й від монастирської братії та вісток про знищеннє памятки взагалі не потверджував. Важний протокол його зізнань повинен знайтися ще в архиві львівського Коł-а literack-ого. Колиб не знайшовся, то зміст його буде переказаний в протоколі загальних зборів Коł-а lit. з дня 10. жовтня 1884 р., на котрих зложено звіт із чинностий делєґованих до прослідження долі каменя Федорова. Про той звіт у Przewodnik-y bibliograficzn-ім (Краків, 1884, ч. 12, стор. 227) читається таке: »З важнійших справ порушено справу ювилею першого руського друкаря у Львові, Івана Федорова і відперто при тій нагоді заміти деяких орґанів російської преси, які закидали польській суспільности, що умисно ненависною рукою знищила намогильний камінь Федорова, котрий знаходився в церкві св. Онуфрія у Львові; Коło literackie вияснило ту справу як слід, відбираючи відповідну протоколярну заяву від ігумена монастиря св. Онуфрія, о. д-ра Сарницького, котрий виказав цілу безосновність згаданих замітів«.

Полишаючи все непрояснене до прослідження кому иншому, ми займімся справді тяжким докором, що братія св.-Онуфрейського монастиря до 1883 р. поневіряла дорогу памятку, бо, мовляв, тільки економію, тільки користь маючи на тямці, взяла її з цвинтаря на підлогу в церкві...

Чи дійсно тільки економія й користь були для монахів спонуками до перенесення намогильного каменя Федорова з цвинтаря до притвора церкви? На таке питаннє архивний матеріял, яким розпоряжаємось, позваляє нам відповісти: ні!

Рішеннєм віденської Надворної Канцелярії з дня 5. марта 1812, ч. 2665 зобовязано галицьке краєве правительство подбати, щоб усякі предмети археольоґічної вартости були старанно зберіґані, як що не далосьби їх переслати до збереженння самому правительству. Се й було подане до публичної відомости оповісткою галицького краєвого правительства з дня 12. квітня 1812, ч 13015. Колиж спостережено, що розпорядок не виконується вповні точно, поновлено його другим рішеннєм віденської Надворної Канцелярії з дня 30. липня 1828, ч. 17405, котре галицьке краєве правительство оповістило письмом з дня 16. вересня 1828, ч. 57481. До нагляду над виконаннєм того розпорядку були

покликані в сферах духовенства дієцезальні Консисторії. Вони мали візвати підчинене собі духовенство безпроволочно доносити урядови про всяку старовину з обсягу нумізматики й археольогії, відсилати її, або, як що се булиб написи на більших каменях, вмуровувати їх у найблизших церквах так, щоб написів не змивав дощ, падаючи з криші. »Такі старинности — сказано в розпорядкови — мають бути поручені надзорови пароха, котрий повинен пильнувати, щоб їх не захляпано припадково вапном«. А що правительством мала бути видана книга п. н. »Corpus antiquarum inscriptionum imperii austriaci«, то поручено духовенству надсилати урядови вірні копії старинних написів постійно найпізнійше до кінця року.

Такий був розпорядок правительства. Його подали до відома духовенству обі гр. кат. Консисторії в Галичині окремими письмами. Припадково знайдене мною в 1913 р. таке письмо перемиської Консисторії до балигородського деканату, з датою 16. жовтня 1828, ч. 1726, друкуємо в »Додатках« під ч. I-им. (Оригінал передаєм до архива св.-Онуфрейського монастиря у Львові.)

Отож не монастирська економія ані користь спонукали монахів св.-Онуфрейського монастиря до забрання намогильного каменя Федорова з цвинтаря і вмурування його в підлогу притвора, але правительственний розпорядок. Виконано його між роками 1812—1828 зовсім незалежно від касування цвинтаря. Тодіж відрисував його згідно з порученнєм правительства о. Модест Гриневецький ЧСВВ., може й ранше ніж у 1817 р., коли то звертався до нього за таким рисунком Й. Лелєвель. І не доптано майже ціле століттє історичної памятки брудними чобітьми у притворі церкви, бо була вона під бічною стіною притвора закрита лавочками, як засвідчує о. Петрушевич (Иванъ Федоровъ, русскій первопечатникъ, Львів 1883, ст. 25).

Між монахами св.-Онуфрейського монастиря були з давного часу одиниці вповні свідомі обовязку зберігати з пієтизмом такі памятки, як камінь Федорова, й пильнувати, щоб напис на нім не затерся. Такою одиницею по о. Гриневецькім був учений і один з перших галицьких археольогів о. В. Компаневич, в роках 1822—1842 прокуратор ЧСВВ. Він вже в 1810 р. інтересувався археольогічними розкопками в Підгірцях на Пліснеську (гл. його статтю »Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazyliańskim« в Lwowianin-i, Львів 1838, ст. 27), в 1832 р. на просьбу львівського магістрату давав виясненнє старинних написів, ритих у камени на львівськім ратуші (в бруліоні се виясненнє дісталось нам в 1907 р. від пок. консерватора проф. П. Скобельського), в 1834 полємізував з о. Вен. Левицьким з приводу напису на старім святоюрськім дзвоні (Czasopism

Księgozb. im. Ossolińskich, Львів 1834), а рівночасно пошукував гробу кн. Льва в окресности св.-Онуфрейського монастиря (гл. його статтю »Cerkiew ś. Onufrego Pustelnika i monaster x. x. Bazylianów« в Lwowianin-i, Львів 1837, ст. 72.). Чи можливе подумати, щоб такий чоловік позволив поневіряти намогильний камінь першого українського друкаря, котрого епітафію сам друкував у Lwowianin-i?

Були й инші причини, що спонукували львівських Василіян звертати бачну увагу на українську старовину й відноситися до неї з незвичайною на той час пошаною.

Мартин Півоцький, котрому о. Компаневич помагав перекладати на польську мову Зиморовичеву історію міста Львова (вид. 1835 р.), пише, що до о. Гриневецького вже 12. квітня 1804 р. звертався з Петербурга листовно проф. Вас. Кукольник з просьбою переслати йому для Карамзіна копію рукопису Зиморовича з василіянського архива, та що її висилано в Петербург разом з портретом кн. Льва. Се мусіло схлібляти монахам, мусіло будити в них неабияке почуваннє гордости з посідання таких скарбів, на які вчений світ московської столиці звернув увагу. Се почуваннє й заставило їх подбати про можливо більшу збірку всякої старовини. Тим більше тоді, коли в дванайцять літ пізнійше, той сам Кукольник звернувся до тогож о. Гриневецького листовно вдруге з поручення самого канцлєра московського правительства гр. Румянцова за інформаціями про цілий ряд українських історично-археольоґічних памяток в Галичині. Лист Кукольника, давного друга львівських Василіян, писаний з Петербурга дня 16. січня 1817 р., а збережений щасливо в архиві св.-Онуфрейського монастиря, представляється формальним квестіонарем в обсягу історії й археольоґії.

Через Кукольника запитує запопадливий збирач історично-археольоґічних матеріялів до історії Руси, гр. Румянцов, про неоголошені памятки галицьких бібліотек і архивів. Жадає їх спису, опису й пересилки на свій кошт у Петербург. Запитує: 1) про фундаційні грамоти, давані князями церквам, монастирям і стоваришенням; 2) про дипльоми шляхетства; 3) про надання привилеїв; 4) про даровизни; 5) про написи на будовах, іконах, дзвонах і т. п.; 6) про недруковані рукописи історичного змісту, старші й автентичні; 7) про ruthenica в друкованих книжках на латинській мові. Окремо радби дізнатись: 1) де поділися матеріяли до історії Галичини, що їх не встиг видати з причини цензурної заборони Гоппе (він видав лиш перший том п. н. Aeltere und neuere Geschichte der Koenigreiche Galizien und Lodomerien, Відень 1792); 2) відки взялась і що значить назва »князь« уживана в Любичи, а може і в Стрийщині; 3) чи і де живе Створжинський, покликуваний в 1803 р.

ординатом ґр. Замойським до опису його архива, в котрім Кукольникови доводилося бачити томи давних рукописів на українській мові; 4) чи не далосьби знайти що в архиві у львівських Бернардинів. Вкінци звертає увагу на моноґрафії епископій, міст і т. п. з відомостями придатними для історії української Галичини, — такі, як Ходикевича (він видав у Львові 1747 р. »Dissertationes historico-criticae de episcopatu Leopoliensi rit. gr.«) і Зиморовича, що мігби бути виданий з примітками о. Гриневецького. Заспокоює обави, що Зиморович може не все хвалить Українців. Жадати похвали від Вірменина й фанатика, яким не один він був, годі; тим більше в часах, коли доля України хилилась: »na pochyłe drzewo — пише Кукольник по польськи — i kozy skaczą!« Наші одначе се стравлять; вони і в лайках чужинців шукають правди. Тому радби дістати копію Зиморовича (видко, 1804 р. в Петербурзі її не зроблено), але вірну. При описі грамот велить уважати, які в них печаті — привішені чи витискані; при описі рукописів — чи вони перґаменові, чи паперові, бо від того залежить оцінка їх віку. Ґр. Румянцов готов не лиш покрити кошти копіювання й пересилки, але й свого копіста вислати, як що булоб треба. Виконаннє поручень Кукольник кладе о. Гриневецькому на серце тим більше, що виробив йому в ґр. Румянцова таку опінію, яку бажавби доказами підкріпити.

Цей лист Кукольника — надрукований нами в »Додатках« під ч. II-им — не лиш кидає новий сніп яркого світла на зносини галицьких Українців з Росією в першій половині XIX ст., зображені д-ром І. Свєнціцким (Обзоръ сношеній Карпатской Руси съ Россіей, СПб. 1906), але й дає тим зносинам з погляду на наукові інтереси початок значно ранший, вартість без порівнання більшу, ніж се могло випливати з матеріялів опублікованих тим же д-ром Свєнціцким (Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси, Львів 1905).

Наукові інтереси, що зблизили петербурський кружок ученых до львівських Василіян вже в 1804 р., а в 1817 р. взаїмні звязки їх тільки зміцнили, вони пізнійше зістали неначе освячені спільним пієтизмом обох сторін для памяти першого друкаря Московщини й України, пієтизмом для святої памятки по нім, якою став його намогильний камінь. Як до Мекки з її святим каменем потяглись до св.-Онуфрейського монастиря поклонитися порохам Федорова і його памятникови один за другим проїзжі представники російського ученого світа. Невідомо нам, чи почалось воно вже ранше, вже в 1810 р., коли то заглянув туди офіцир, письменник Броневський (Свєнціцкий: Матеріялы... ст. 11). Певне одначе, що Кеппен в 1822 р., Глаголев в 1823, а Погодин, Надеждин, Княжевич, Киреєвський і кн. Крапоткін в 1835 р. своїм відвідуваннєм

св.-Онуфрейського монастиря у Львові задокументовують зріст культу Федорова й єдиної памятки по нім (Свєнціцкий: op. cit., ст. 11, 142). Тому культови почали львівські Василіяни завдячувати не лиш плятонічну приязність російських учених для себе, але й обогачуваннє своєї бібліотеки інтересними літературними й науковими книгами, які стали предметом атракції для галицького ученого світа, українського й польського. »Маю честь — пише до о. Компаневича 12. жовтня 1837 р. Погодин — передати в бібліотеку Вашого монастиря, де спочиває прах першого руського друкаря, єще невеличку збірку історичних і фільольоґічних книг. Рад буду, коли вони найдуть читачів і принесуть користь«. Як ранше гр. Румянцов і Кукольник, так тепер Погодин собіж просить у о. Компаневича помочи в вишукуванню історичних і инших рукописів, розуміється, за зворотом коштів. Я великий — каже — »охотникъ до древностей«, і буду Вам вдячний за всякі, н. пр. за давні монети, книги. Як на свойого посередника в пересилці вказує на купця Гартенштейна в Бродах. Вкінциж, у звязку зі згаданим на вступі Федоровом, пише: »Прошу Вас покірно повідомити мене, чи сповнена моя просьба про переставленнє намогильного каменя друкаря Федорова з підлоги в стіну«. (Гл. »Додатки« ч. III; оригінал в св.-Онуфр. архиві у Львові.)

Просьба Погодина не була сповнена. Чому? На се питаннє легко знайти відповідь у тих матеріялах до історії гр. кат. Церкви в Галичині, які зібрані нами в XII-ім томі »Українського Архива« Наук. Товариства ім. Шевченка (Львів, 1924), особливо з рр. 1835—1838. Тоді розпочалась завзятуща боротьба двох галицьких клирів, римо-католицького з грекокатолицьким. У тій боротьбі падали зі сторони р.-кат. клира в сторону гр.-католицького найтяжші обжалування й підозрівання. Підозрівання в нахилі до схизми й москвофільства мали бути виражувані перед австрійським правительством і Апостольською Столицею чи Нунціятурою навіть найвисше поставленими особами з р.-кат. ґієрархії, а не ощаджували й особи митрополита М. Левицького (гл. »Лист докторанда теольоґії Гр. Гинилевича до еп. Ів. Снігурського, писаний з Відня 17. лютого 1838). Тоді розпочинати якунебудь акцію в звязку з православним Федоровим і пригадувати польським кругам культ його, піддержуваний Москалями, не було Василіянам ані вказане, ані безпечне. Маємо всякі підстави припускати, що в подібній ситуації знайшлись Василіяни і в 1883 р., безпосередно після голосного процесу Ольги Грабар і тов. Се повинно вистати і для вияснення тодішного становища о. д-ра Сарницького, націхованого якоюсь обережністю чи здержливістю у відношенню до святкования 300-их роковин львівського друкарства.

У Львові, 22 жовтня 1924. *Д-р Василь Щурат*

Додатки

I. Письмо гр. кат. Консисторіі в Перемишли до о. Лаврівського адміністратора деканату балигородського.

Wskutek dekretu Wysokiey nadworney Kancellaryi z dnia 30 Lipca 1828 do Liczby 17405 wypadłego, a przez Wysoki Rząd Krajowy pod dniem 16. Września r. b. z liczby 57481 do tuteyszego Urzędu nadeszłego, podaie się Wielebnemu J. X. Dziekanowi do wiadomości co następuje:

1. Ponieważ dostrzeżono, że przepisy względem donoszenia i odsełania numismatycznych i archeologicznych wynalezień należycie zachowywane nie bywaią, więc załącza się odpis dekretu od Nadworney Kancellaryi pod dniem 5. Marca 1812 roku z liczby 2665 w tey mierze wypadłego, a przez rząd Krajowy pod dniem 12 Kwietnia 1812 z liczby 13015 do publiczney wiadomości podanego, z tem przypomnieniem, aby ściśle dokonywanym został.

2. Gdy napisy dawne na kamieniach nayważnieyszą klassę starożytnych pamiętności składaią, takowe zaś częstokroć dla swoiey wielkości Rządowi odsełanemi bydź nie mogą, więc staranności dokładać potrzeba, by, ieżeli treść napisów dozwala, przy naybliższey Cerkwi, iednakże tak zamurowanemi byli,ażeby deszcz z dachu opadaiący ie nie psował, a napis czytelnym został. — Takowe starożytności maią bydź polecone dozorowi względnego parocha, który nad tem ma czuwać, by przypadkowo wapnem nie były przyrzucone. — Nareszcie:

3. Ma bydź wydane dzieło pod nazwiskiem Corpus antiquarum inscriptionum imperii austriaci; zaleca się więc Wielebnemu J. X. Dziekanowi, by podręcznemu Duchowieństwu nakazał, ażeby postrzeżone na kamieniach napisy w odpisie z krótkim opisem sposobu, iakim zostali wynalezione, tuteyszemu Urzędowi do dalszego odesłania naydaley z końcem roku bież. nadesłało, co ma potym za każdym nowem wynalezieniem czynić, ninieyszem obowiązuie się.

»Rozporządzenie ninieysze Wielebny J. X. Dziekan do wiadomości podręcznego kleru poda, a nad wykonaniem tegoż czuwać nie omieszka.

W Przemyślu dnia 16. Października 1828, N-o 1926. — *I. Fedynkiewicz,* wikary generalny i officyał.

II. Лист Вас. Кукольника до Мод. Гриневецького.

Reverendissime Domine, Domine colendissime!

Die, quantum memini, 10-ma Novembris anni superioris dedi ad Te, Vir Reverendissime, litteras, quibus nunciavi me aliquid pecuniae misisse socero meo, e qua debitum, quod pressus necessitate apud Te contraxit, solveret. Interea triste ab eo accepimus nuncium, Matrem nostram desideratissimam diem oblvisse supremum, quod ei et luctum et impensas non mediocres causavit. Si itaque impar esset dependendo Tibi commemorato debito, fac, quaero, me certiorem, ut eius vicem supplere possim; ille enim in datis ad me litteris, quibus se pecuniam percepisse significat, nihil de solutione ejus debiti meminit. Subseque dedi quoque litteras ad Rndissimos Ratkieviczium et Polanskium, qui meis, rebus in adversis, amicam opem tulerunt, pro qua grates ei rependere dignas no(n) est opis meae, sed mens tantum conscia recti digna eis praemia dabit.

Quod hodie scribendi ad Te, vir optime, argumentum constituit, est objectum litterarium, concernens Historiam gentis Ruthenae. Excellentissimus Dominus Cancella-

rius Imperii Comes Rumiancow, solertissimus collector manuscriptorum caeterorumque fontium Historiae Ruthenae, habitis mecum colloquiis, intelligens me quondam Leopoli moratum fuisse, et hodiedum notos habere viros et doctos et benevolos, opprime rogavit, ut medio eorum studerem rescire, an non lateant in ejatibus Archivis et Bibliothecis quaedam, hucdum ineditae antiquitates, quae ad Ejus rem pertinere possent, rogaremque eorum specificationem. Quodsi talia reperiantur, promittit Excellentissimus Cancellarius sumptus necessarios pro descriptione et transmissione se lubenter et cum gratitudinis contestatione resoluturum, aut si opus esset praevie submissurum. Talismodi antiquitates esse possunt:

1. Litterae fundationales, vulgo Грамоты, datae a Ducibus Russiae Ecclesiis, Monasteriis, aliisve Communitatibus. 2-do Litterae nobilitares, 3-o Privilegia personalia, aut realia, 4-o donationes, 5-o inscriptiones in antiquis aedibus, in iconibus, in campanis etc., 6-o manuscripta historica, ad rem Ruthenam pertinentia, inedita, authentica tamen et antiqua, 7-o Libri antiqui editi lingua latina, in quibus ejusmodi thesauri reperiuntur etc., etc.

Quantum ego memini, non abs re foret rescire 1-o, ubinam sint et an possent aquiri materialia, quae D-nus Hope Bochnensis Director scholarum pro condenda Historia Galiciae collegerat, 2-o quid significat K n i a z i, qui in Lubycze in Circulo Żołkieviensi habentur? qualibus gaudeant illi privilegiis et a quo illa sunt eis data. Ni fallor tales K n i a z i reperiuntur etiam in montanis in circulo Stryiensi, fors etiam aliis in locis. An non sint inter eos, qui ab antiquis Ducibus quadam ratione originem trahunt, quod quidem ex eorum privilegiis pateret.

3-o Multum scire interest, si vivit, ubinam morètur Dominus Stworzyński, qui Leopoli Zamoscium a Comite Ordinato vocatus fuit et 1803-o anno ejus Archivum describebat. Illi optime notum est, quidnam singulare in eo Archivo contineatur. Ipse enim memini in Bibliotheca Comitis vidisse me aliquot tomos manuscriptorum antiquorum lingua Ruthena scriptorum.

4-o Forsitan in Archivo, quod apud PP. Bernardinos collectum fuit, posset quiddam horum reperiri.

5-o Historiae speciales Episcopatuum, civitatum, etc. indubie non parum continent eorum, quae ad Historiam Ruthenorum praesertim meridionalium, Halicensium, Premyslensium, pertinent. Talis est liber Patris Chodkiewicz continens Historiam Metropoliae Halicensis et Episcopatus Leopoliensis Rutheni; tale quoque Manuscriptum Zimoroviczii Armeni, quod apud Te custoditur, et nunc edi posset cum promissis quondam a Te animadversionibus. Nihil interest ab eo non ubique Ruthenos laudari, non est mirandum, erat enim Armenus, praeterea regnabat fatuus phanatismus, quo Author correptus fuit, et fortuna Ruthenorum eotunc iis in oris jam prorsus inclinaverat, a na pochyłe drzewo i kozy skaczą. Sed id nostratibus non movet stomachum, illi enim etiam in maledictis aliorum quaerunt veritatem. Hinc si nobis Zimorovii copiam dabitis, cavendum erit, ne describendo interpoletur. Ratione Diplomatum videndum est, an appensa vel impressa sigilla habuerint; ratione Manuscriptorum, an in pergamino vel in charta scripta sint, haec enim adjuncta potissimum produnt aetatem monumentorum.

Excellentissimus Cancellarius praevie scire cupit, quidnam horum, quantumque et quale vestris in chartophilaciis reperiri possit, tum etiam quid sumptuum requireretur ad obtinendum eorum copiam — num hinc aliquis ad id opus perficiendum mitti debeat, an ibi quis id onus et obsequium erga justam remunerationem in se susciperet, unus vel sociatis studiis?

Quare majorem in modum Te, vir dignissime, rogo atque obsecro, ut me, quanto ocijus fierl potest, certiorem faceres, quid sperari inde, aut expectari possit, ut Excel-entissimo Cancellario eam, quam Ei de vobis inspiravi, opinionem effectu probare et confirmare possim. — Vale, vir optime, et Te nobis litterisque conserva.

Dabam Petropoli die 16-a Januarii 1817. totus vester *Basilius Kukolnik*

III. Лист. М. Погодина до В. Компаневича.

Милостивый Государь! Честь имѣю представить въ библіотеку Вашего монастыря, гдѣ покоится прахъ перваго Русскаго типографщика, еще небольшее собраніе историческихъ и филологическихъ книгъ. Радъ буду, если онѣ найдутъ читателей и принесутъ пользу.

Если же попадется Вамъ какая либо рукопись, подобная той, которую я получилъ отъ Васъ, историческая или инаго содержанія, богослужебнаго и так далѣе, то Вы мене много одолжите, переславъ ее ко мнѣ чрезъ купеческій домъ Гартенштейна въ Радзивиловѣ и Бродахъ. Я великій охотникъ до древностей, и благодаренъ Вамъ буду за всякіе, какъ то за древніе монеты, книги. Въ случаѣ продажи я не пожалѣю денегъ и послѣ перваго увѣдомленія доставлю къ Вамъ. Можете также обратится за деньгами письменно и къ г. Гартенштейну въ Бродахъ.

Удивительно, какъ до сихъ поръ не отыскалось у Васъ никакихъ лѣтописей!

Прошу Васъ покорнѣйше увѣдомить мене, исполнена ли моя просьба о переставленіи камня надъ могилою типографщика Ѳедорова изъ пола въ стѣну.

Поручая себе молитвамъ Вашимъ остаюсь съ совершеннымъ почтеніемъ Вашимъ покорнымъ слугою *М. Погодинъ*

12 Октября 1837.

Рідка памятка по св. Йосафаті

Нераз запевняв о. Юліян Дацій ЧСВВ., що монастир ОО. Реформатів у Перемишли переховує у себе рідку памятку по св. Йосафаті, його омофор. На основі сеї інформації, ЙЕ. Д-р Йосиф Боцян, епископ луцький, прибув дня 5. марта 1924 р. до Перемишля, щоби на місци провірити всю справу. В Перемишли епископ зустрінувся з низше підписаним, котрий від кількох днів, користаючи з ласкавости ЙЕ. Йосафата Коциловського ЧСВВ., епископа перемиського, працював у архиві тамошньої капітули. Упросивши ще для свого товариства теперішнього епископа, ЙЕ. Д-ра Константина Богачевського, всі три вибралися біля 11 год. до монастиря ОО. Реформатів. При монастирській фірті спитали братчика, чи не знає він про які мощі, зокрема про мощі св. Йосафата, котрі находилися в їх монастири і церкві. Сей сказав, що йому про се ніщо не відомо, однак просить удатись з тою справою до настоятеля монастиря. Настоятель, старший уже віком о. ґвардіян Евстахій Вернер, приняв своїх гостей чемно і радо, а на запит епископа луцького про

мощі св. Йосафата дав відповідь, що монастир має омофор святого Сейчас узяв ключ і пішов по мощі. Повернувши, приніс зі собою незвичайну памятку. Вона переховується в окремім реліквіяри, про який дасть поняттє його опис. Є се стара, деревляна скринка, зі склянною накривкою від фронту, котра й замикає її, при помочи старої защіпки. Сама скринка широка на 21 cm, висока на 30 cm, а горою завершена трапезовим дашком, високим на 9 cm. Грубість скринки має $7^1/_2$ cm. Дверцята, що її прикривають, се звичайні рамки зі склом, причіплені до скринки двома завісами. Матеріял, з якого вона зроблена — смерека, від фронту зі всіх боків помальована темно-сірою фарбою, яка по краях вже досить витерта, а передусім на вічку. Там, де защіпка защіплює скринку накривкою, видніють останки кількох печаток із ляку, знак, що реліквіяр був колись опечатаний. Спідний бік скринки немальований і носить сліди спорохнавілости. Краї поодиноких дощинок, з яких зроблена скринка, збиті деревляними кілочками, а нутро пуделка скрізь розмальоване гострим киноваром і не має жадних прикрас та додатків.

Коли отворемо реліквіяр знайдено в нім: а) омофор, б) одну нарукавницю і в) дві паперові картки.

Омофор, звинений звичайним звоєм, є довгий на 199 cm (враз із ґальоном) × 2, себто беручи передну частину і наплечну разом, а широкий, враховуючи й ґальон, на 30 cm. Фронтова часть прикрашена двома чотирокутними хрестами (✠). Перший, 19 cm з гори, має 16 cm довжини, а 17 cm ширини; другий, долішний, у віддали 44 cm від низу, має теж 16 cm. Наплечна частина омофора, тепер є без хрестів, тільки долом, у віддали 5 cm від себе, бачимо пришиті поперечно три паски ґальонові. Денеде, передусім у половині наплечного спусту, видніють чорні плями. Та хоч наплечна часть тепер без хрестних прикрас, однак судячи по оставших слідах, і вони були колись у двох місцях. І так, у віддали 57 cm від низу, був пришитий один хрест, довгий на 16 cm, а в віддали 72 cm від него, йдучи в гору, був другий, тої самої величини. Крім сих чотирох хрестів, мав омофор ще один, пятий, який прикрашував горішний, плечний звій омофору, коли його уложити в приписаній формі на архієреєви. Про сей пятий хрест свідчать залишені ще до нині шви.

Верхна матерія, з якої зроблений весь омофор, се червоно-багряний шовк, а підшевка, з якої осталася лише частина, рівнож шовкова, тільки жовтої краски. Між обі матерії, на всю довжину омофора, вложене сире полотно (т. зв. сирий штайф), котре видніє добре в місцях, де нема підшевки. Ґальони ясно-зеленкуваті, переплітані срібними нитками. Шви мають нитку зі зеленого шовку, місцями однак вони вже досить попускали. Загалом, всі береги омофору — значно ушкоджені.

У самім долі фронтової частини омофору збереглися останки лякової печати, яка представляє св. Франціска перед образом Розпятого, а з її боку видніють слова: NORU. Се вказує на опечатаннє омофору урядовою печатю францісканського Закону, якої напись звучить: Ordo Fratrum Minorum.

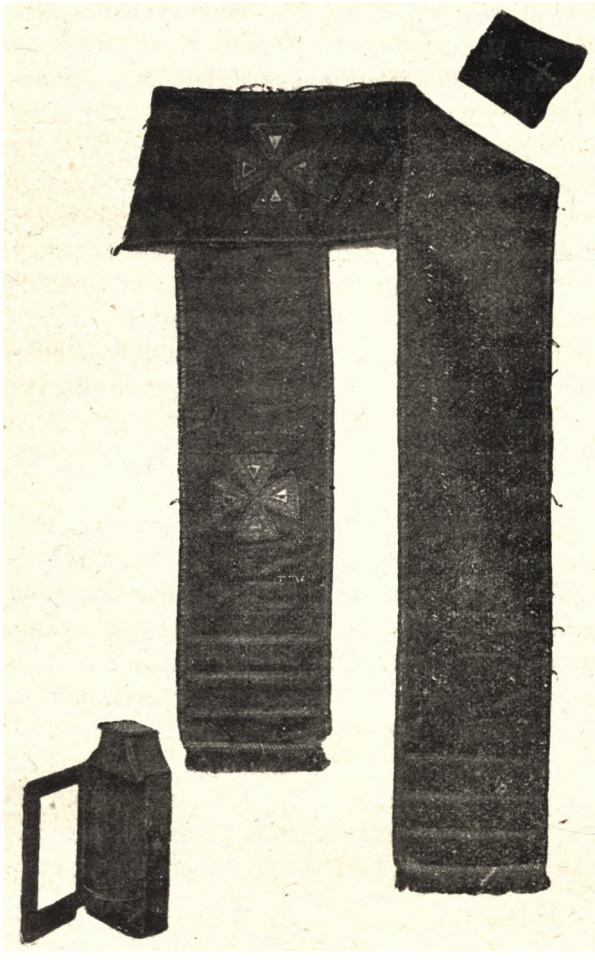

Омофор, нарукавниця і реліквіяр св. Иосафата

Другою знахідкою — нарукавниця, яка має в обводі 36 cm, рахуючи від ширшого краю. Довга вона на 18 cm. Її матерія — атласова, темно-багряної краски. На верху пришитий хрест, зі звичайного білого шовку, зате підшевка, з якої тепер є лише мала частина, шовкова; між верхною і спідною матерією, сире полотно. Нарукавниця більше знищена, як сам омофор; денеде навіть надпорена. По її краях були також ґальони, хоч тепер уже їх нема.

Були ще в реліквіяри два паперові листи, великого формату (58 cm × 43 cm), з котрих перший записаний письмом, великим рондом, такого змісту: »Pallio et Manipulo S-ti Josaphati Koncewicz ex hoc Reliquiario extractis his assisto ornatus. Premisliae die 4. Junii 1878. fr. Victor«. Другий лист зі словами: »X. Wiktor Drzewicki Gwardyan O. O. Reformatów Przemyskich ubrany w wyjęty z tego Relikwiarza Paliusz i Manipularz Św. Josafata Koncewicza«. В якій ціли зложено тут обі картки і що мають означати наведені слова, ніхто не міг сказати. Заховалася однак поза монастирем память на згадуваного ґвардіяна, котрий одного разу вбрався в омофор і так казав себе відфотоґрафувати. Можливо,

що з того часу переховуються оба записані листи, хоч сама світлина — пропала.

Бажаючи дізнатися дещо більше про віднайдену щасливо памятку, попрошено о. Вернера дозволити заглянути ще до монастирської хроніки. І справді, найшлася вістка про те в двох місцях. У книжці п. н. Inwentarz Relikwii Św. під ч. 7, читаємо, що монастир посідає: »Omofor, czyli paliusz św. Jozafata arcybiskupa Połockiego«. А дальше йде отся замітка: »O autentyczności świadczy list biskupa Połockiego, pisany do Jędrzeja Maksymiliana Fredry, przechowany w archiwum Fasc: LXVIII. N. 2. Cypryana Zochowskiego Metropolity wszelkiej Rusi Arcybiskupa w Połocku 5 grudnia 1677«. В самій же хроніці записано: »Przez niego (себто А. М. Фредра) klasztorek św. Antoniego (се є: теперішний монастир) nabywa nader cenną pamiątkę po św. Józafacie Męczenniku Unii w Połocku »Omofor czyli Paliusz św. Metropolity Rusi«. На основі сих вісток виходить, що первісно омофор одержав для себе А. М. Фредро від митр. К. Жоховського, а опісля сам Фредро жертвував його монастиреви, для якого зберігав він завсіди щирі почування. Про дальшу долю омофора, не знаємо нічого більше.

Для нас трох важним було зробити з віднайденої цінности фотографічну знимку. О. ґвардіян пішов нам у тім на руку і згодився на те, щоби забрати реліквіяр до епископської палати і тут зняти світлину. Се останнє взяв на себе о. проф. О. Мартинович з Перемишля і з великим вкладом праці зробив знимку, яку містимо на 142 стороні[1].

Й. Скр.

Точки до розважання на день св. Йосафата

ЗБИРАЮЧИ в сім ювилейнім році всьо, що вяжеться з особою і життєм св. Йосафата, слід записати також і сей текст розважання, що його містимо низше. Без усякої зміни виписали ми його з рукопису, який заховався в бібліотеці ОО. Василіян у Львові, під наголовком: Zorza iasna Swiat Ewangelskich promieni Swiatłem oswiecaiąca Ludzi troiakiego Stanu, Duchownego Swieckiego y Zakonnego, do doskonałosci Chrzescianskiey wiodąca Przez pewną Osobe Bazylego S^ō Zakonu według porządku Cerkwie Greckiey na widok wystawiona i pokazana Swiatu. 1708.

[1] При сій нагоді сфотографував він також дві сторони »Життєписів Василіян«, що їх подали ми на ст. 110. За сі безінтересовні роботи складаю йому на отсім місци щиру подяку.

W Supraslu. Як видно, є се збірка точок до розважання, між якими, під днем 14 вересня, на картці 106 сл., находиться згаданий текст. Наскільки нам відомо, сі точки ще не були печатані, хоч ними, мабуть, покористовувався о. Валєріян Завадський, котрий видав у Супраслі 1734 р. »Medytacye zakonne«. Инший Василіянин, о. Йосиф Пєткевич, у своїй книжці п. н. »Medytacye Albo Rozmyslania Na Ewangelie przypadaiące Na wszystkie Niedziele, Dni, y Swięta Uroczyste całego Roku«... (Почаїв 1754), може на їх основі подав свої точки до розважання про св. Йосафата (гл. ст. 415). Тут друга точка подана малощо не тими самими словами. Українським перекладом подав їх о. Конон Полішко ЧСВВ. в калєндари »Місіонаря« на 1925 р. (Жовква 1924. 40). В рукописи весь текст точок писаний одною рукою, як і решта виробу, а замітне в нім те, що звертається за мало уваги на окремішність поодиноких слів, пишучи їх звичайно разом. Сего однак ми тут не узгляднюємо і подаємо їх по правилам граматичного ділення. Зате уформованнє слів і їх правопис, залишаємо без зміни.

(лист 106) **W Dzien Błogosławionego Męczenika Jozaphata o troiakim daru Bozym** *(л. 106 обор.)* **w nim obfitującym. Rozmys**

Punkt. 1. Uwazaiąc wielkie zasługi Jozaphata Męczen: Patrona naszego, z łaski Naywyszego Zakonowi, y oyczyznie swiadczone, o czym Świat Cały milczec nie moze, patrzę na dary Boskie w nim zamknione, iakoto, miłość, cichosc, pokorę y gorliwosc dusz ludzkich, ktoremi pilno szafuiąc, na tak wielką u Boga zasluzył sobie chwałe, yz y męczęską odniosł koronę[1] y cudami od Boga wsławiony został. Nad to czystosc iego Anielska tak w nim iasniała, yz iey by do grobowey dochował deszki[2], postami, zelaznemi paskami, y włosienicami swe trapił ciało. Miły ludziom wdzięczny Bogu, straszny czartom młody zołnierz, potym czuyny Pasterz owiec Xsowych; a nam zwiercadło zakonney doskonałosci.

(л. 107) **Punkt. 2.** Iam iest Pasterz dobry[3]. Ian: 10. I to dar nieposledny iest, miłosc Pasterska ku Bogu, o ktorą się mocno Pan nasz upominał u Piotra; Pietrze miluiesz mie pas owce moie. Taką Bog miłoscią obowiązał Jozafata Sg[o] sobie: bo z krzyza ieszcze gdy był w dziecinnym wieku rzucił mu ogen do serca, a iakiy ze, iesli nie miłosci swoiey. Więc iako

[1] На боці зазначено зміст першої точки, словами: Dary Boskie w Błogosł: Jozafacie

[2] Слова: by do grobowey deszki в тексті перечеркнені, а замість них з боку дописано: do Męczenskiey dochował smierci

[3] На боці приданий зміст сеї точки: Miłoscią Bozą pałał.

go tym zapalił ogniem, tak obowiązał do wzaiemney ku sobie miłosci. Ktorą by tym lepiey ku swemu tworcy pałał, chronił się od wilgotnosci swiata, siedząc tanquam passer solitarius pod ognistą kolumną Bazylego Swiętego. Znaki to były iego gorącey ku Bogu miłosci, kiedy mrozne kamienie, na ktorych w zimie nocy na modlitwie trawił miłosci tey nieugasiły. ani krwawe dyscypliny niezalały. Boze day, bysmy pałali taką miłoscią ku Bogu.

(л. 107 обор.) **Punkt. 3.** Pasterz dobry dusze swą kładzie za owce swoie. Lubo powinnosc iest Pasterzow miłować Chrystusowe owce, iednak pod te czasy miec nalezytą ku[1] blizniemu miłosc osobliwym iest darem Bozym, w ktory iak barzo[2] obfitował nasz swięty Pasterz pokazała gorzliwosc ku Duszom ludzkim, kiedy prostym ieszcze zakonnikem będąc, a z potrzeby wychodząc z klasztoru, uczył prostych ludzi pacierza, y do spowiedzi namowiwszy prowadził do Sw. Troycy w kelniu[3], kapłanow prosząc by ich spowiadali. Coz rozumiec o nim gdy na stopien Arcybiskupstwa wstąpił. Sama to smierc wyswiadczy, ktorą z miłosci za owce swoie podiął, iak był gorliwy Pasterz. Masz y ty te dary miłosc Boską, y blizniego, czystosc, pokorę etc iako w skarbnicy Boskiey w Jozafacie S: złozone, pros ze naboznie y supplikuy o nie, być twoy S: Patron z Boskiey łaskawosci onych udzielic raczył.

Подав: *Й. Скр.*

Рукописний збірник о. Павла Шиманського про св. Йосафата

Бібліотека »Towarzystwa Przyjaciół Nauk« у Познані (вул. Sew. Mielżyńskiego 26-27), унаслідила по канонікови Іванови Козьмянови († 19/IX 1877) двотомовий рукописний збірник матеріялів до історії життя, смерти і культу св. Йосафата. Спорядчиком усього збірника є о. пралат Павло Шиманський, великий почитатель св. свящ. Йосафата[4].

[1] Зміст третої точки дописаний з боку: Miał tez wielki dar miłosci ku blizniemu

[2] Слово: — barzo — зачеркнено.

[3] Sw. Troyce w kelniu — перечеркнено.

[4] Шиманський Павло ур. 15/VIII 1782 на Холмщині, в місточку Орхівку, де його батько був гр. кат. парохом. З початку вчився в дома, а опісля перейшов до гімназії в Білій, де й вступив у р. 1799 до монастиря ОО. Василіян. По двох роках виступив із монастиря і удався на фільософію до Замостя, по скінченню котрої став учителем. Та вже в р. 1804 вислано його на дальші студія до Відня і тут зложив докторат теольогії. 1807 р. висвячений у Відни на священика, а 1809 р. вернув до краю. Якийсь час був парохом у Городищи, а від р. 1810-1817 був професором

Збірник тим важний, що в нім зібрані ріжнородні матеріяли, про які можна мати певність, що вони не підроблені, бо виписані просто з оригінальних актів, а дальше, в нім богато є такого, чого або зовсім уже не найдеться сьогодня, або найдеться лише при великім вкладі заходів і труду. Рукописом покористовувався колись о. Альфонс Ґипен, при написанню біографії св. Йосафата, а опісля звернув також на него увагу Єзуїт, о. Юрій Гофманн (гл. його: Der hl. Josaphat. Roma 1923. 3 [Orientalia christiana. 1923. 299]). Поза ними не маємо в сім напрямі точнійших відомостий.

Як показує сама обємистість збірника, о. Шиманський мусів вложити в него богато праці. Так і що до часу його виготовлення треба було найменше кількох літ. На се вказують слова самого перепищика, котрий у I-шім томі, на стор. 159 записав: »To wszystko, co poprzedziło od stronicy 1 aż do niniejszey o Błogosławionym Męczenniku Jozafacie przepisałem w Warszawie dni ostatnich Grudnia r. 1827 i pierwszych Stycznia r. 1828«... В II-ім знова томі, на стор. 112, на боці говорить про рік 1830 як рік, у котрім пише. Наслідком сього знаємо, що Шиманський розпочав писати свій збірник у Варшаві, в другій половині місяця грудня 1827 р. і продовжував його що найменше до р. 1830 включно. Не точно отже інформує о. Ю. Гофманн у цитованій праці, коли пише, що рукопис зладжений около 1800 р.

Щоби звернути на сей збірник більшу увагу, подаємо тут короткий його опис і виписуємо наголовки всіх матеріялів, які розміщені в обох томах. Для лекшого їх порівнання з матеріялами, що находяться в инших збірниках і виданнях, зазначуємо початкові слова кождого тексту, як рівнож і всі добавлення, відки взятий текст. Надіємося тим способом злекшити працю тих, які бажалиб колись видати друком те, що може мати вартість при виготовленню повного життєпису св. Йосафата.

Починаємо від першого тому. Його формат, беручи в центиметрах, має $21^1/_2$ довжини, а 18 ширини. Оправлений у пів скірку, з золотими витисками на хребті: O B. Jozafacie T. I. На оборотї окладинки видніє сиґнатура: A/23/I, ще під тим: w szafie II. Наголовний лист записаний титулом другої руки, такого змісту: Żywot błogosławionego Józafata Rękopis pozostały po ś. p. ks. Prałacie Szymańskim. Усіх сторін, із зазначе-

---

у холмськім семинари. По тім покликано його на професора св. Письма варшавського університету, на якім викладав аж поки не закрито богословського виділу. Помер у Холмі 1852 р. Була се людина вчена, впливова, а при тім незвичайно покірна і прикладних чеснот. (Пор. Encykl powszechna [S. Orgelbranda] XXIV. 863).

ними сторонами, є в першім томі 1-502, а додаючи до них дві сторони записані, хоч не пагіновані, матимемо всіх сторін 504. Крім них є ще 24 сторін не записаних і не означених сторінковим числом. Перша сторона, горою з лівого боку, має напис: Tom. 1., з правого же зазначене порядочне число: 1. По сім також боці прибита майже чотирокутна печать: Jan Koźmian, котра повторена ще на кінци, на стороні 504 долом. Папір першого тому — одностайний, почерк письма — читкий і всюди збережені прикмети одної руки. Загалом беручи, весь рукопис добре заховався до наших днів і немає покищо жадних слідів ушкодження.

Зміст першого тому не дуже ріжнородний, чим ріжниться сей том від другого. Перше місце (від стор. 1-70) займає протокол у справі канонізації св. Йосафата п. н.: De vita et Nece B. M. Josaphat Excerptum ex Commisione Generali in causa Canonisationis.

(ст. 1 сл.) Comparens Procurator hujus causae JM. Raphaël Korsak... і т. д.

(ст. 12) Primus Testis R. P. Gennadius Chmielnicki OSBM.

(ст. 29) Testis secundus Michael Cantacusenus. Про него в нотці кажеться: ille ipse nominatur quoque Emmanuel.

(ст. 38) Testis Tertius D. Joannes Dziahilewicz Not. Publ. Civit. Polocen.

(ст. 48) Testis Quartus. Doroteusz Achremowicz Burm. Połocki.

(ст. 52) Testis Quintus. Jan Jakowlewicz Chodyga Rayca Połocki.

(ст. 57) Testis sextus R. P. Dorothaeus Lecikowicz OSBM. Annor(um) 43.

(ст. 63) Perill. M D. Michael Tyszkiewicz Vic. Jud. Polocen. agnovit. Mea uxor...

(ст. 66) Testis R. P. Stanislaus Kosinski Soc. Jes.

Від стор. 70-73 йде: Depositio Corporis Josaphat Kon(c)evicii in Arce Połocensi Vitebsco advecti Anno 1625 Januar 18.

Pridie illius diei, quo Illmus et Rmmus Metropolita Rutski erat Polociam ingressurus, corpus interfecti Archi Eppi Polocens Josaphat...

Стор. 73-75 містять: Testimonium de Nativitate Baptismo Josaphat ex Actis Officii Eppatus Vladimir stylo Slavonico scriptis latine translatum[1].

Beatae mem: Rmmum P. Josaphat Kuncewicz Archi Eppum Polocen et Vitebscen Vladimiriae natum in praecipua Civitate Palatinatus Volhynensis parentibus honestis legitimo matrimonio junctis, ac rite baptizatum, incolae civitatis ejusdem viri omni exceptione fide digni a R. P. Nicephoro Zarzewski O. S. B. M. et Gymnasiarcha Vladimiriensi (:cui hoc negotium ab Illrmo Metropolita injunctum fuit:) praesentati, testimoniis sub juramento depositis, comparendo coram Rndsimo Dno Joachimo Morochowski Eppo Vladimiriensi et Brestens(i), tanquam ordinario loci Pastore....

Дальше, від стор. 75-87 йдуть: Testimonia data S. Josaphat a diversis viris gravibus sub tempus Inquisitionis Aplicae praeteritae qui jam mortui sunt.

Illustris et G. D. Joannes Charminski...

[1] На се свідоцтво покликується *A. Guépin,* op. cit., I. 5, де однак треба справити ст. 13 на 73.

На стор. 87-109 маємо: De Vita morte et miraculis Servi Dei Josaphat Koncevicii Archi Eppi Polocensis mea Josephi Velamini Rutski Archi Eppi Metropolitani Kijoviensis et totius Russiae attestatio[1].

De Servo Dei Josaphat Archi Eppo Polocens(i) ea tantum dicturus sum, quae non dixerunt alii...

До зізнання В. Рутського залучені рівнож: Miracula (ст. 102-109), а на самім кінци підпис: Josephus Velaminus Rutski Metropolita Kijoviens mppria.

Слідує по тім: Dekret Kommisarski Witebski[2], від стор. 109-154. Сей декрет поданий тут у двох колюмнах, з огляду на подвійний текст, яким розпоряджався о. Шиманський. Змістом оба варіянти мало ріжняться, хоч другий має те до себе, що точнійший.

My Kommisarze Leo Sapieha Wwda Wilens, Mohil Sta(r) Krzysztof Drucki Sokolinski Kaszt. Mścisł...

My Komisarze Lew Sapieha Wojewoda Wileński, Starosta Mohilewski, Dzierżawca Ekonomii Brzeskiey etc. Jerzy Krzysztof Drucki Sokolinski, Kasztelan Mścisławski Surrogator Wojewodztwa Połockiego...

На стор. 155 подане: »Additamentum«, в якім читаємо:

W. O. Lecikiewicz Dorofiey Archidiakon Archi Epp Połociens przyznał iż otrzymawszy Mąż S. ranę bardyszem w głowę wyżey ucha z lewey strony ciętą, a drugą ranę na samym wierzchu głowy, z ktorych to ran po wyięciu iego z wody krew szła więcey niżeli rok, czego iest znakiem towalnia(?) y chusteczka że na nich głowa iego leżała, ktora towalnia iest teraz w Wilnie.

Зараз по тім подається чуда, зділані за причиною святого, а кінчиться те все стороною 159.

Стор. 159-160 має: Głos Wawrzyńca Drzewinskiego na Seymie r. 1620 nadmieniaiący o stanie rodzinnym B. Jozafata.

На стор. 160-162 є: Swiadectwo o zasługach B. Jozafata w Archidyecezyi Połockiey i zamieszaniu tamże przez Smotrzyckiego wniesionem.

Читаємо на стор. 162, що се »Swiadectwo« »przepisano dosłownie z dziełka **Sowita Wina** wydanego przez Oyce Monast. Wilen. S. Troycy. Z. S. B. (Rutskiego Metropolitę) w Wilnie r. 1621. str. 75-76«.

Безпосередно, від стор. 162-166, слідує: »Odpowiedź na powyższe **Sowitey Winy** twierdzenie«.

При її кінци додано: Tak pisał Smotrzycki imieniem Zakonników S. Ducha w **Obronie Werificaciey** wydaney w Wilnie r. 1621. pisał na stron. 114-118. piorem w żołci maczanym, czego mocno żałuie w swoiey **Apologii** np. str. 105.

Дальше маємо, від стор. 166-196, поміщений двома колюмнами, польською і українською мовою, знаний: List Lwa Sapiehy Kanclerza W. X. L. do Jozafata Kuncewicza Arcybiskupa Połockiego r. 1622.

---

[1] Пор. *P. G. Hofmann S. J.* op. cit. 307 (11), нотка 1.

[2] Гл. *I. Stebelski ZSBW.* Przydatek do chronologii. Lwów 1867. 187 сл.

По нім[1], стор. 197-206, слідує: Odpowiedź B. Jozafa(ta) Kuncewicza Arcybiskupa Połockiego na list poprzedzający Lwa Sapiehy Kanclerza WXL.

При кінци сеї відповіди читаємо: »Dosłownie, i nieodstępuiąc od pisowni przepisałem ex Colloquio Lublinensi fol 91-95 Edito Lublini Anno 1680 cura Cypryana Zochowskiego Metropolity Kiiowskiego Hal. y W. K. Archi Episkopa Połockiego etc«.

Від стор. 206-325 поміщені: Uwagi a) nad Odpowiedzią B. Jozafata Kuncewicza.

Ci »Uwagi« наводять найперше (ст. 209-211): Wyrok za Jozafatem przeciwko Mohylewcom (Сапіги), при кінци якого занотував Шиманський: Dosłownie przepisano z **Zycia Lwa Sapiehy** przez x. Kognowickiego Edyc. Wileń. 1790 str. 178-180. А з боку дописано ще: Jest dosłownie, z małemi odmianami, in Colloquio Lublinensi fol. 89-90. По друге, наводять також (ст. 313 сл.): List Książęcia Jego Mści Konstantyna Ostrożskiego, Woiewody Kiiewskiego, data z Lublina Junii 21. Roku 1593 (до Władyki Włodzimirskiego).

З тим лучаться, від стор. 325-433: Uwagi b) nad Listem Lwa Sapiehy do B. Jozafata; дальше, стор. 433-436: Uwagi c) nad przekładem Rossyiskim; опісля, стор. 436—448: Uwagi d) nad przekładem Lindego; вкінци, стор. 448-495: Uwagi e) nad pismem Halskiem.

Ci останні уваги починаються так: Rezenzent Halski zastanawiaiąc się, w Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung Num. 124. November 1819 Seit 988-989, nad Statutem Litewskim wydanym przez P. Linde, między innemi tak mówi. Тут наводить його слова. Перший стовпець подає текст німецькою мовою, а другий — переклад польський. Се обіймає стор. 448-450. — Опісля знова йдуть: Uwagi. В них на стор. 477-478 поданий: Spisek czyli List za Unią S. Woiewodztwa Wołyńskiego i innych Powiatów do Krola i Senatu; по тім на стор. 480-482 є: List drugi za Unią do Króla; вкінци, на стор. 482-483 подана: Konstytucya O Religiey Greckiey (з р. 1607).

Стор. 496-497 має: List Zygmunta III do Lwa Sapiehy zalecaiący chwytanie i karanie Boreckiego, Smotryckiego i innych o(d) Teofana szpiega wyświęconych w Kijowie.

На кінци зазначено: Wypisano z Tom. 1. Zycia Sapiehow str. 338-340.

Вкінци, на стор. 497-504 находиться: Relatio De pseudo Eppis consecratis a Patriarcha Hierosolymitano in Russia.

A multo tempore, ut fere statim post susceptam... Під сподом скінченої »Relatio« записано: Przepisano z rękopismu znalezionego między papierami X. Nowickiego Z. S. B. W. na czele którego ten Zakonnik własnoręcznie zanotował: »Scripta sunt haec partim manu A. R. P. Martiani Suszczewicz partim R. P. Samuelis Wamszowicz rogatu meo«. W rzeczy samey, пише далі о. Шиманський, wzmiankowana Relacya i inne następuiące tudzież kilka Listow Welamina Rutskiego są iedney ręki; inne zaś korrespondencye są drugiey X. P. S.

Тим кінчиться перший том. *Й. Скр.*

[1] Ms. бібл. Оссолінських N-го 509 має на 40-вім місци (*л.* 170-175): List do x. Jozafata Kuncewicza, archiepiscopa połockiego, od JMP. Leona Sapiehy, Kanclerza W. X. L. Z Warszawy dnia 12 Martii 1622.

Василіяни на Жмуді

(Історична записка)

ЗНАНИЙ єпископ жмудський Матій Волончевський (1801—1875), котрий в історії відродження литовського народу занимає таке місце, яке між Українцями занимає митрополит Шептицький, між Хорватами Штроссмаєр, а між Словінцями Сіміч, є автором вельми цінної і жерельної моногрáфії історичної, перекладеної зі жмудської мови на польську, п. н. »Biskupstwo Żmudzkie«, М. Гришкевичем, з передмовою проф. Ст. Смольки. Ся книжка появилася в р. 1898 у Кракові, накладом книгарні Ґебетнера і С-ки. Низше подаємо в дослівнім відписі уступ, затитулований »Bazylianie w Podubisiu«, в якім читаємо:

»W naszych stronach niema żadnego unity; przez czas więc długi nikt ani pomyślał postawić kościoła dla ich księży. Jednak Jan i Antoni Beynarowie, obaj katolicy, jakby dlatego, aby na Żmudzi nie brakło zakonników wszelkiego rodzaju, 1749 roku sprowadzili Bazylianów do Podubisia, klasztorowi zapisali kawał ziemi nad rzeką Dubisą i wieś zwaną Mikie w której mieszka 49 mężczyzn i 61 kobiet. Jeszcze Antoni i Jerzy Goleniewscy darowali Bazylianom uroczysko, Rymkiszki zwane. W roku 1832, na rozkaz zwierzchności rządowej zakonnicy z Podubisia przenieśli się do Wilna, a fundusz klasztoru przeszedł w posiadanie skarbu. Ostatnim przełożonym klasztoru był ksiądz Mażalski, magister teologii. Nakoniec, 1836 roku, 14 czerwca osiadł w Podubisiu Kowalewski, ksiądz wyznania greckorosyjskiego, któremu zwierzchność oddała kościół Bazylianów, klasztór i ogrody«.

Справді, ся фундація і дотація Василіян у Подубісі дуже похвально свідчить про досконале пониманнє католицизму Жмудинами.

Подав: *о. Вл. Толочко*

IV. БІБЛІОҐРАФІЯ

Paul Allard. **Saint Basile.** Sixième édition (La Collection »Les Saints«) 12⁰ (III + 208) Paris 1908. Librairie V. Lecoffre.

»Наперед і передусім звернувся я до самого Василія, до повірників його думок, до свідків його діл. Коли який святий, подібно як він, много говорив, много писав, много ділав, коли його повірники й його свідки є численні й правдомовні, головнож коли многі з них є також святі, то потреба лише слухати й писати під їх слова« (III). І се головна прикмета життєпису, який маємо перед собою. Совісно й вміло використовує автор пребогаті й безпосередні жерела; ледви не кожда важнійша думка є жерельно засвідчена. А однак преобильний матеріял старається він радше звузити як розширити. Словами короткими, звязкими а ядерними, рисує образ сеї незвичайної постаті на овиді церковної історії. Барвні картини, чувства одушевлення, від яких не могли повздержатися свідки сего по божому буйного життя, заступає він нераз обрисом у кількох словах. Та мимо сего загальний образ вийшов виразний і дужий.

Життєпис поділений на три части. Св. Василій перед епископатом і по нім, се природна основа його поділу. Перед нами виринає і пересувається його висока стать, наперед серед розгару духового образования, чи то в Царгороді, чи під кінець в Атенах, опісля — серед аскетичних подвигів у понтійській пустельни, а на останку на ниві Христовій, де його апостольська й харитативна діяльність як священика, приймає великанські розміри.

Але доперва на епископськім престолі його дух засіяв цілим блеском зрілої святости. Св. Василій в огни переслідувань — св. Василій серед праць в своїй дієцезії, над своєю кесарійською митрополією і для цілого католицького сходу, та його звязки зі заходом, — св. Василій у відношенню до своїх приятелів (ся сторона важне займає місце в життю святого), тай вкінци послідні роки сего великого духа, — ось головні точки, якими автор освітлює стать святого. Трета часть представляє нам характеристику Василія як бесідника і письменника.

Хотяй на загал автор придержується порядку хронольогічного, однак не зважає на те, щоби описувати події, як вони по собі слідували, але радше

в рамах важнійших дат, старається він кидати яснійші проміння світла на се богате життє. Для свого життєпису використав вправді автор праці своїх попередників, та все таки середовище релігійне, суспільне й монаше, в якім приходилось жити й ділати, за слабо розяснене, проте й може не так виразисто виступає на сій основі постать св. Василія.

Мимо сего життєпис Allard'a справді цінний. Побіч много иншого заручує нам се, не лиш особа автора, знана зі своїх праць з обсягу найдавнійшої історії Церкви, але й шестий наклад книжки.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

о. Д-р Теодозій Галущинський ЧСВВ. **Значіння св. Письма в проповідництві.** Гомілєтично-біблійна студія (Відбитка з »Ниви«). 8⁰. 78. Львів 1923.

Розвідка ректора львівської дух. семинарії, о. Т. Галущинського ЧСВВ., на око незамітна, дуже збито і марно на марнім папері друкована брошура о 78 сторонах, в дійсности вартісна і заслугуюча на широку увагу гомілєтиків, хочби тим, що шановний Василіянин є спеціялістом у еґзиґезі. Брошура, а радше книжка, вийшла як відбитка львівського місячника »Нива«.

Вже від першої сторінки почувається розмилуваннє в книгах св. Письма і товаришить через усі дальші картки. Автор, ідучи за славним париським бесідником-автором Monsabré (Avant-pendant — après la prédication, Paris 1901), котрий малощо не на 50 сторонах чудово розписується про вимову св. Письма, добре розуміє, що не вистарчає говорити загально про значіннє біблії для проповідника, бажаючи загріти його вчитуватись у неї, а передусім навчити його, як з неї користати. Тому то основно обговорює гомілєтичну вартість як Старого так і Нового Завіта. Прегарно пише і справді зі знанням за пророків, уміючи з таланом поетичного духа заглубитись у пропасну, заворотову глибину єврейської поезії, з милою задумою розсновує реторичну пряжу Христових притчей, тверезо й ясно розбирає змістові мови Петра і реторично дужі виводи Апостола народів. Читаючи про сего великого письменника, зі здивованнєм подивляється і великого бесідника, котрий вміє навіть найбільш дразливі, себто особисті закиди щасливо відперти завдяки визначному бесідницькому таланови, як се видно з листу II до Коринтян, що його ставиться на рівні з мовою Демостена: за вінець.

В другій части застановляється автор над правилами уживання біблійних текстів, над sensus litteralis і sensus accomodatus, над належним добором текстів і реторичним зужиткованнєм. Вкінци, у »закінченню« подає повні змісту загальні уваги, якими повинен руководитися проповідник у дальшім приготованню до проповіди і вимовно заохочує вчитуватися в св. Письмо, ствердживучи: »Св. Письмо є передусім книгою священика-проповідника« (ст. 77).

Якіж ще є добрі сторони сеї книжки? Із замилування і знання св. Письма плине в автора ясність в розкладі й укладі як розділів так уступів і поодиноких речень і певного рода літерацька сердечність у тоні. Нема там сеї німецької наукової холодности, що то уділяється широким кругам европейських учених, нема так частої в книжках переваги теорії над практикою. Буде то з певністю найбільшою похвалою сеї гарної і корисної книжки, коли скажемо, що вона не лиш учить проповідника, як взятися до св. Письма, але вже впроваджує його в саму глибину того Письма святого, виказуючи з силою аргументації, із засобом життєвого проповідничого досвіду, з літерацьким завзяттєм, як невичерпаною копальнею, як невисихаючим жерелом є біблія.

Шкода проте, що автор так менше більше на рр. 1910 і 1911 кінчить свої гомілєтичні студія, шкода, що не знає новійших праць, особливо Stingeder'a, що не розчитувався в падерборнській »Kirche und Kanzel«, що не знайшов часу чи жерел на зясування найновійших напрямів, нуртуючих от хочби німецьку гомілєтику. А прецінь, хотяй ходив у Німців до школи, коли узгляднював літературу, яка відноситься до теорії проповідництва, то однак не узгляднює достаточно ні гомілії, її історії і розвою, ані навіть докладнійше німецьких проповідий, par excelence біблійних. Пише вправді (ст. 56) про »Alttestam. Predigten«, але чейже рівночасно виходили під редакцією о. д-ра T. Soiron'a »Neutestam. Predigten«, як: Paulus und die Christen von Thessal. o. Й. Brögger'a (1917), In der Leidensschule des Herrn o. T. Soiron'a (1918), дальше збірники проповідий оо. Rösler'a, Ries'a, Ricking'a, Pieper'a, Engel'a, Reumont'a, Gmelch'a, Fobbe'a, Rieder'a і т. д., опрацьовуючих теми з євангелія, з Діяній і апостольських листів.

Але вже жаль відчуваємо до автора, що як Українець, знаючий хиба добре рідне проповідництво, не виказав хочби навіть побіжно, як у нім відзеркалювалось св. Письмо. Аджеж се проповідництво розвивається вже під Іляріона в XI ст., а радше від Іпатія Потія в XVI ст., котрий навіть пише гомілії. Якже дивуватися, що пр. польські вчені так мало узгляднюють українське проповідництво, якщо самі Українці так мало звертають на него уваги![1]

о. Нік. Цешиньскі

Христіянська організація шкільної молоді. Написав *о. Д-р Йосафат Маркевич ЧСВВ.* (Видавництво „Добра Книжка«) Львів 1922. 8° 67.

---

[1] Рецензент обширнійше розводиться над тим у тримісячнику:» Przegląd homiletyczny« II. Kielce 1924. 148 сл. — При сій нагоді звертаємо також увагу на оцінку сеї самої книжки, що її подав о. Д-р Я. Левицький (гл. «Богословія« I. 155 сл.) і на тепле поручеппє її в »Ниві« XVIII. 76. — *Прим. Редакції.*

»Сумні сьогоднішні явища суспільні, політичні, релігійні, на які дивимося й справдішна руїна внутрішньої культури людства, яку переживаємо, склонюють нас оглянутися за новими шляхами, що певно та успішно ведуть нас до відродження. Одним із таких шляхів, то християнська орґанізація«.

Так зачинає автор своє вступне слово до висше згаданої брошури. І справді, кому лежить на серцю добро і будучність свого народа, той з острахом глядить на ті шкідливі впливи, які затроюють народний орґанізм. А що молодь з природи вже є більше вразливою на всі новости й часто не розбирає що їй шкодить, тому для ратування майбутньої душі народа треба конечно найти спосіб, щоби забезпечити бодай якусь частину молоді перед погубними впливами новітньої цивілізації. Таким найліпшим середником — се орґанізація молоді на християнських основах. На заході такі орґанізації вже давно цвитуть і розвиваються, та під своїм прапором гуртують сотки тисяч молоді ріжного віку. В нас, щойно перед кількома літами, завдяки невсипучим заходам кількох свідомих одиниць, особливо самого автора згаданої брошури, о. Й. Маркевича ЧСВВ., завязалось Марійське товариство молоді, яке в короткім часі згуртувало найідеальнійшу часть української шкільної молоді і розвинуло досить активну діяльність.

Щоби однак можна поширити подібні зусилля в цілім краю і згуртувати як найбільше молоді під прапором Христа, треба дати тим, що схотять забратися до сего діла (ініціяторам і провідникам молоді), особливо катехитам середних шкіл, відповідний підручник, як основувати і проводити християнські орґанізації молоді. Сего завдання піднявся о. Маркевич і в своїй брошурі подає такі вказівки. Брошура має три части. В першій говорить автор загально про основні вимоги всякої молодечої орґанізації, в другій про християнську орґанізацію в середних школах, а в третій про таку орґанізацію в народних установах. Праця оброблена солідно й совісно. Автор входить в найменші подробиці, так що хто хоче починати працю над орґанізацією моподі, має в ній докладного провідника на всіх ділянках сеї праці.

Та коли уважно слідкується за всіми вказівками автора, відноситься враження, що за велика дрібязковість приковує всю нашу увагу, очевидно зі шкодою для основної думки. Можна проте було пропустити деякі подробиці, тим більше, що вони супонують уже зрілий орґанізаційний змисл в даній суспільности, котрої молодь має орґанізуватися. Се одна увага. Друга зате йде дещо в противлежнім напрямі. Читаючи з увагою раз і другий брошуру, завважується певного рода поспіх у розвиненню своїх думок, коли йде мова про народні установи. Чим близше кінця, тим сей поспіх замітнійший. Його жертвою впав також і технічний бік кінцевої частини брошури, а вже найбільше потерпів на тім показчик літератури.

Але й сі браки не зменшують вартости оригінальної впрочім праці, особливо коли їх можна буде легко усунути при її другім виданню[1].

о. М. Марисюк ЧСВВ.

P. Jos. Schryvers CSSR. **Vie intérieure et rôle de St. Josaphat Kuncewyč** (»Богословія« I. Львів 1923. ст. 217-240).

Ювилейний рік мученицької смерти св. Йосафата зазначився в нас не лише на царині католицької акції і духовної обнови, але і на поли артистичної, літературної і письменницької творчости. Попри пісни, поетичну продукцію, вистави, твори кисти, в яких мистецтво складає поклін святому героєви. також і письменницький талан посвячує йому свої зусилля. І справді, хотяй серед наших обставин не вийшло сего року якесь монументальне діло про нашого мученика, появилося однак много праць, які освітлюють особу святого з ріжних боків. Вже то присвячується увагу іконографії св. Йосафата, вже то аналізується його письменницьку спадщину, вже то розсліджується відносини, в яких він жив і людий, з якими трудився, вже то популяризується його діяльність і його заслуги, вже то оголошується точні звіти і акти віддайдення і розпізнання мощів святого, вже то вкінци обороняється його перед закидами. Серед тих праць без сумніву одно з перших місць займає праця о. Schryvers'a: Vie intérieure et rôle de St. Josaphat Kuncewyč, присвячена найважнійшій стороні життя св. Йосафата[2].

Автор статті, знаний зі своїх творів з обсягу аскези і політичної економії, а заразом основник української вітки ОО. Редемптористів східного обряду, з питомою собі легкістю, прозорістю і солідністю переводить свою тему. Своєю ціллю ставить собі, начеркнути дорогу, якою вів Бог Йосафата до його святости, вичитати в його життю знаменну її черту і вивести звідсіля окремішне завданнє, яке святий був покликаний сповнити. Бог сам незвичайним і безпосередним способом бере провід Йосафата-хлопяти, молодця, молодого монаха, зрілого борця; покликує його на круті і високі стежки життя містичного; тут підносить його на висоти контемпляції, якої знаменними чертами є надзвичайний дар молитви, усердна духова праця, своєрідне студіюм східного богословія з оригінальних жерел, бо головно з богослужебних книг і історії східної Церкви і свого народу й героїчне вмертвленнє; наділає його надзвичайними, хотяй у собі не конечними, да-

[1] Звертаємо ще увагу на оцінку сеї книжочки, яку помістив Й. З. в „Поступі" III. 62, а також і К. в „Ниві" XVII. 328. — *Прим. Редакції.*

[2] Кілька теплих слів присвятив статті о. К. Королевський (гл. »Studion« I. Roma 1924. 187). Немило лише вражають о с о б и с т і міркування рецензента в квестії реформи Василіян, що їх уже нераз мали ми нагоду зустрічати в працях о. Королевського. — *Прим. Редакції.*

рами містичного зєдинення з Богом. Знаменною ціхою цілої його духовної психи є надприродна любов до католицької літургії в східнім обряді. Його специфічним покликаннєм, яке просвічує в усій його діяльности індивідуальній і апостольській і яке є метою надзвичайних дарів окремого Божого проводу та надприродних гонів в його душі, — є стати апостолом, а опісля мучеником зєдинення.

Ось коротко провідні думки сеї праці.

Автор вносить передусім у свою працю здобутки і висновки містично-теольогічних студій заходу. Він дає наперед прозорий, ядерний, систематичний перегляд життя надприродного, його доріг, відмін, условин, характеристичних ціх і зі знаннєм примінює се до життя святого. Він уміє влучно підхопити загальний, специфічний характер надприродного життя Йосафата, вихідну його точку, хвилі поворотні, знаменні черти святости, а його історичне покликаннє орґанічно лучить з цілою духовою його появою. Можемо сказати, що маємо перед собою коротенький вправді і лише намічений, але в основних чертах повний, фільософійний обрис життя святого взагалі, зокремаж св. Йосафата. Автор уміло прослїджує формальну причину його святости, якою є містична злука з Богом і надзвичайний дар контемпляції, зі сущним собі даром молитви і необхідною умовиною: геройським умертвленнєм; підхоплює її специфічні питоменности і прибутневі совершенства. Він вказує на справчу причину його святости, іменно на суверенне і безпосередне діланнє ласки Божої, яка виходить поза обсяг звичайного, надприродного життя і приналежить до містичних його царин. Вкінци, льоґічно зясовує послїдну причину доцільну, якою для Йосафата було, стати для слави Христа апостолом зєдинення і мучеником за єдність і первенство наслїдників св. Петра.

Очевидно, ся праця не є монографією, але лишень обрисом. Витичні надприродного життя св. Йосафата тільки намічені і згідно з ціллю умотивовані, але не вповні розвинені. Ми ще не знаємо в подробицях містичного характеру молитви святого, не маємо проясненого способу його містичної злуки з Богом. Не знаємо рівнож подрібно доріг і способів, якими Бог впливав на його душу, чи то через світла і безпосередні порушення волі, чи через досвіди, тощо.

Але мимо того, на не многих сторінках перед нами оригінальна праця і цінний причинок до характеристики св. Йосафата й то з найвидатнійшого і найважнійшого боку його святого життя, діяльности і покликання.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

Die Areopagrede des heiligen Paulus — eine apologetische Rede. Von *P. P. Kisil OSBM.* Lemberg, Ukrain. Priesterseminar. (»Theolog.-prakt. Quartalschrift« 1924. s. 674—686).

Є се біблійно-догматична студія над бесідою св. Павла, котру проголосив апостол перед ареопагом в Атенах (Діян. 17, 22—32).

Студія має три части:

1. І так, вперед автор старається доказати, що в названій бесіді апостол не порушує ні одної специфічно християнської догми, а тільки підносить ті релігійні правди, котрі є приступні людському розумови без світла надприродного Божого обявлення. Иншими словами, бесіда св. Павла перед ареопагом є в повнім значінню апольогетичною бесідою (ст. 674—677).

2. Опісля, звертає увагу на зміст і поділ бесіди апостола, вказуючи на її реторичну форму, як також на ті моменти, котрі могли »die Neugierde der Zuhörer aufs höchste spannen und ihre Aufmerksamkeit erregen« (ст. 678-677).

3. Вкінци, переходить поодинокі гадки, подаючи короткі егзегетичні, а й критичні замітки (ст. 680—686).

Тут також автор намагається усталити текст ст. 26, де в деяких рукописах, попри слово ἔνος є додане αἵματος. Беручи під увагу зовнішні свідоцтва, себто авторитет головних і найстарших рукописів, видається, що слово αἵματος додане пізнійше. Однак з огляду на значіннє рукопису D (Cantabrigiensis), особливо для усталення тексту Діяній апостольських, як і на внутрішні критерія, є дуже правдоподібним, що слово αἵματος опущено пізнійше, за про деякі трудности, які воно впроваджує в зрозуміннє тексту. І тому автор цілком слушно примінює тут знану критичну засаду: »lectio difficilior est verior«.

Загалом студія та є і інтересна й цінна. Погляд автора на ціль і характер бесіди св. Павла перед ареопагом є оправданий, коли взяти під увагу те, що полишив св. Лука в Діяніях. З обставин однак виходить, що св. Павло не мав на ціли слухачам подати виключно природні релігійні правди, але що се було приготованнєм до відслонення їм правдивої релігії, яку приніс Христос. Як видно зі ст. 31—33, апостол хотів перейти прямо до християнських правд, тільки що крики, наруги і негодовання слухачів не дали йому дальше промовляти.

Шкода також, що автор не мав спромоги переглянути студію: *Curtius*, Paulus in Aten. Sitzungsberichte der könig.-preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Jahg. 1893. 2 Halbband 925—938. Та студія булаби правдоподібно утвердила його в многих поглядах, але в дечім і могла їх змодифікувати.

Т. Г.

Еп. Д-р О. Боцян. **Віднайдення і розпізнання мощів св. свщмч. Йосафата Кунцевича.** 1915-1917 (»Богословія« І. 284-318).

Письменницькі вироби Преосв. епископа луцького, ЙЕ. Д-ра Й. Боцяна, займають чільне місце в ювилейнім свят-Йосафатівській літературі.

Попри велику скількість оригінальних та повних ініціятиви думок, зложений ще у них неоцінений матеріял, в якім будучий біограф святого знайде для себе половину зробленої праці. Завдяки свому всебічному знанню і незвичайній памятливости, достойний автор зібрав, на наші відносини, все можливе, що тільки вяжеться з особою мученицького Ювилята. Тому також добре сталось, що ніхто инший, тільки сам епископ подав нам окремою статею історію віднайдення й розпізнання мощів св. Йосафата, про яку саме подаємо отсей короткий звіт. Маючи в руках урядові протоколи і звідомлення і будучи свідком акту розпізнання, шановний автор своєю останньою працею неначе завершив свої цінні прислуги на славу святого.

Стаття розпадається на дві головні части: перша загальна і так сказати, історична, а друга жерельна, в якій подається оригінальні акти канонічного розпізнання. Історична частина по черзі оповідає нам історію віднайдення св. мощів, їх перевезення з Білої до Відня, приготування до розпізнання і перебіг самого акту розпізнання. Друга часть, попереджена окремими заввагами про урядові документи, подає у відписі 12 важнійших актів.

Як бачимо, вся стаття не є лише простим, переходовим виробом, але по правді має трівке, історичне значіння. Як така, вона перейде до історії і служитиме за важне жерело для грядучих років. Тож, виходячи з сего заложення, в ній не може бути ніщо такого, що фальшувалоби в чім небудь історичні факти, або представлялоб їх половично, неточно або й противорічно. На жаль, дещо з того, по волі чи по неволі, не знаємо, вкралося до статті, на що бажаємо звернути тут увагу. Починаємо першою стороною і переходимо їх за порядком одна по другій.

Зараз на початку (ст. 284) читаємо, що в р. 1916 писав митрополит до о. Войнаровського в справі св. Йосафата. Се письмо могло бути хиба з р. 1915, бо дня 20/XI 1915 віднайдено св. мощі, а о. Войнаровський показував о. П. Демчукови ЧСВВ. картку від митрополита ще перед його виїздом до Відня згл. Білої, а саме дня 19/X 1915 р., коли порішено їхати до Білої. Для докладности треба теж справити те, (хоч відки инде знаємо се напевно), що Е. Радоминський не подав п. Заяцеви точно р. 1873, як кажеться в статті (285), але говорив приблизно про рр. 1872 і 1873. Так занотував у обох редакціях[1] своїх записків о. П. Демчук ЧСВВ., так теж впевняв мене сам п. Т. Заяць, коли дня 14/VI 1923 р. ще раз обговорював

[1] Незалежно від виготовленого звіту, про який говорить епископ Й. Боцян (299), зладив о. П. Демчук ЧСВВ. ще два описи в відомій справі. Оригінал першої реляції загинув, однак її копія і оригінал другого опису зберігаються в монастирськім архиві ві Львові, а крім сього копію з другої редакції посідає митрополичий архив.

зо мною сю справу. Ті, до яких у Львові звернувся п. Заяць і де »сподівався зустрінути зацікавлення« (285), се львівські ОО. Василіяни, котрі не лише »зацікавилися« самим оповіданнєм, але й призадумалися поважно над способом перевозу віднайдених св. мощів. Але, що під той час не було у Львові головного настоятеля, порадили п. Заяцеви представити ще сю справу у св. Юрі. Тут якраз стрінувся він з о. Чапельським, котрий свої записки передав 19/X 1915 р. о. Демчукови ЧСВВ., а не о. Войнаровському. Також і пропозиція їзди до Білої вийшла від о. Чапельського, а нэ від о. Войнаровського, бо сей останній лише піддержав проєкт. На тій самій стороні (285) говориться рівнож, що василіянська церква в Білій була під той час домом молитви протестантських вояків. В самій річи се сталося значно пізнійше, на якийсь час перед тим, як о. Демчук другим наворотом прибув до Білої, в р. 1916. Ще дальше на тійже стор. (285) згадується про даремні глядання біля престола. Глядань біля престола не було жадних. Пробовано лише з зовнішної пивниці дістатись до церковного підземелля, але коли се оказалось даремне, зірвано в середині підлогу[1].

Й. Скр.

Великопосні проповіди. Найважнійше питання життя. Написав *о. Маркіян Марисюк ЧСВВ.* (»Видавництво ЧСВВ. у Жовкві« кн. CXXXVII) Жовква 1922. 16⁰. ст. 70.

о. Й. Скрутень ЧСВВ. Проповідь на свято Успення Б. Матери (»Нива« XVIII. Гомілєтична чзстина ч. 1. 1—6); Проповідь на св. Арх. Михаїла (Тамже ч. 3. 1—6). — *о. Й. Лучинський ЧСВВ.* Проповідь на Богородичний празник: Про життя природи й життя ласки (Тамже ч. 2. 9—13); як позбутись нетерпеливости? (Тамже ч. 3. 6—8, ч. 4. 1—5); Св Йосафат навчає нас служити Богови від ранної молодости (Тамже ч. 4. 5—9); Св. Йосафат навчає нас, як нам треба гарним прикладом світити ближним (Тамже ч. 4. 10—15).

ОО. Василіяни завсіди заживали у нас слави добрих проповідників. Та, на жаль, їх науки, сказатиб, пропадають, як пропадає кожде слово, котре говоримо. Знаємо лише про рідкі спроби затревалювання їх проповідий через друк. А яку втрату поносить наш загал під кождим, а передусім під душпастирським оглядом за про се, що ОО. Василіяни не друкують своїх наук, показують нам висше зазначені проповіди.

Маленька книжочка о. М. Марисюка, містить в собі тільки шість наук. Їх темою — найважнійше питаннє життя. Воно розкладається на шість частий: 1. Кождий чоловік може спастися, хотяйби як був грішний, єсли покутує (Магдалина); 2. Жаден стан на світі не дає повної

[1] З огляду на технічні трудноші помістимо докінченнє сеї оцінки в дальшім випуску. — *Прим. Редакції.*

безпеки що до спасення (Юда); 3. Хочби хто незнать як низько впав через гріх, може підвигнутися і спастися, єслн щиро кається (св. Петро); 4. До спасення не вистарчить тільки добрий намір, але треба ще й добрих діл (Пилат); 5. Сей буде спасений, хто добровільно й охотно несе Христовий хрест в життю (Симон Киринейський); 6. Хто щиро бажає спастися, того Бог не відкине від себе (правий розбійник).

Про зміст дальших проповідий, друкованих у »Ниві«, достаточно говорить сам наголовок. Тому тут над ним не задержуємося. Скажемо лише загально, що проповіди, як о. Марисюка, так і двох инших Василіян, є ясні, річеві і переконуючі. В усіх — поправна мова (не беручи під увагу великої кількости друкарських ошибок у проповідях »Ниви«, за які відповідальність паде на кого иншого), в усіх — питомий василіянським бесідникам реторичний уклад доказів. Великою щирістю назнаменовані передусім обі проповіди про св. Йосафата, представляючи його в гарнім світлі і піддаючи много добрих заохот до його наслідування.

Та однак, всі три проповідники не кладуть ще належної ваги на популярність вислову, за мало вживають зрозумілих порівнань та життєвих примірів. Їх проповідям треба більше популярности! Але можна сподіватися, що й сі браки вони щасливо подужають, якщо тільки матимемо від них більше друкованих проповідий. *о. І. С.*

Владико, Отче! Пісня до св. свщмч. Йосафата на дво-три і чотирьоголосний жіночий, мужеський і мішаний хор (Духовно-музичні твори *Йосифа Кишакевича* ч. 5), Львів (1924) 8⁰ 4. — **Пісню слави, заспіваймо**! Пісня до св. свщмч. Йосафата на дво-три і т. д. (Духовно-музичні твори *Йосифа Кишакевича* ч. 6). Львів (1924) 8⁰ 4.

Про обі пісни в честь св. Йосафата, скомпоновані визначним музиком о. Й. Кишакевичом, скажу коротко, що обі вони — гарні. Композитор влучно достосував мельодії до двох ріжних змістом текстів. Притім однак слід і те зазначити, що хоч пісни самі в собі гарні, всеж таки дещо за штучні і хоч вони церковні, однак нема в них, так сказати, основи церковної тільки світська, подібно як у нових наших релігійних піснях, написаних народньою мовою. Ліпше булоб, як се недавно висказав проф. С. Людкевич, щоби наші композитори, укладаючи нові релігійні мельодії, надавали їм характер давних, поважних та легких пісний церковних. *о. М. Лончина ЧСВВ.*

Видає: Видавництво Чина св. Василія В. в Жовкві
Редаґує і відповідає за редакцію: о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.
Editor: Wydawnyctwo Czyna sw. Wasylija W. in Żółkiew
Redactionis moderator et gerens respons.: P. Josaphat Skruteń OSBM.

I. СТАТТІ

Бібліотека львівських Василіян

МОНАСТИРСЬКІ бібліотеки і архіви вже нераз бували предметом ширшого зацікавлення та докладного прослідження. Ріжними часами і ріжні люди висказували про них свої думки, добрі і відємні, кінчаючи на тих і досі безкритично повторюваних календарських замітках, будьто монастирські бібліотеки, забиті таємними дошками, стоять у задумі — недоступні для людських очей і людського вжитку.

Та навпаки, кому доводилося слідити сю справу з близька і з більше загальної точки бачення, сей швидко переконується, що на ділі далеко інакше річ мається. Чернечі бібліотеки та архіви були у нас першими провістницями і першими реальними осередками науково-просвітної роботи, котра з бігом століть дала нам малощо не всю нашу книжну спадщину та велитенський відсоток нашого літературного дорібку.

Маємо на увазі виключно бібліотеки наших українських Василіян і до тих тільки бібліотек відносимо повисші слова. З розмислом отже залишаємо на боці богатий матеріял, яким у тім напрямі послугуються західні жерела, підносячи культурну місію неукраїнських василіянських бібліотек і вчених Василіян-письменників, гідних синів свого вченого Законодателя[1]. Але й не слід короткими словами начеркувати огляду

[1] З поміж богатої літератури виріжнемо лише ті праці, котрі безпосередно займаються бібліотеками Василіян неславянського походження, або котрі в більшій мірі дають свідоцтво про них. При статтях, поміщуваних у періодичних виданнях, зазначуємо тільки назву журналу, дотичний том і сторону. Так маємо: *J.-M. Besse.* Les Moines d'Orient. Paris 1900. 392; *H. Brockhaus.* Die Kunst in den Athos-Klöstern. Leipzig 1891. 167; „Byzantion" I [1924] 215, 260; *G. Gay.* L'Italia Meridionale e l'Impero Bizantino. Firenze 1917. 352; „L'Europa Orientale" V [1925] 222; „Échos d'Orient" XXII. 299, 455; XXIII. 63, 201, 339; *J. Mabillon.* Tractatus de studiis monasticis. Venetiis 1770. I-III (passim); „Oriens Christianus" IV [1904] 121, 308; V [1905] 198 (і окремою брошурою: Roma 1906. 3); *A. Rocchi.* La Badia di Grottaferrata. Roma 1904. 121; „Roma e l'Oriente" V 97; *A. Vaccari.* La Grecia nell' Italia meridionale. Roma

і значіння всіх бібліотек наших Василіян, бо праця то надто широка і муравельна. Тож і тут мовчанкою покриваємо історію і розвій чернечих бібліотек, розкинених на просторах Польщі, Білоруси, Литви і Великої України, де ріжнож, по вираженню А. Львова[1], були вони „главнымъ центромъ храненія письменныхъ матеріаловъ различнаго характера". Не будемо навіть зокрема займатися василіянськими бібліотеками галицької землі[2], тому що й тут богатий матеріял промовлявби радше за опрацьованнем незалежної студії, а зупинимося докладнійше тільки на бібліотеці й архіві львівських оо. Василіян, при вул. Жовківській 36. Переповідаючи її історію, розвиток, її службу для загалу й її теперішний стан, будемо могли її прикладом піддержати наш погляд про загально культурне завданнє всякої монастирської бібліотеки.

Львівський монастир св. Онуфрія має за собою княжу традицію і до сего часу (около 1292 р.) не без причини можнаб було віднести і початок його бібліотеки. Бо хоч не маємо на се ясних історичних доказів, всеж таки маємо певні дані про життє і побутові риси деяких тодішних верств, між якими виріжнялися якраз черці. „Древніе русскіе люди, пише історик давної книжки[3], очень любили книги. На писаніе (переписываніе) книгъ они смотрѣли, какъ на высоконравственный и полезный подвигъ. По ихъ понятіямъ, тотъ, кто занимался книгописаніемъ, могъ надѣяться на полученіе троякаго блага: „первое", говорили они, „отъ своихъ трудовъ питаешися, второе — празднаго бѣса

1925. 1; *Dr. M. Weingart.* Byzantské kroniky v literatuře cirkevneslovanské. Č. I. V Bratislavě 1922. 14.

[1] Гл. Православная богосл. Энциклопедія (проф. *А. П. Лопухина*) Петроградъ 1903. II. 25. Також пор. тамже 446; *Ф. А. Брокгаузъ - И. А. Ефронъ.* Энциклоподическій Словарь. С.-Петербургъ 1892. III. 788 сл.; *В. В. Звѣринскій.* Матеріалъ для историко-топографическаго изслѣдованія о православныхъ монастыряхъ въ россійской имперіи, съ библіографическимъ указателемъ. С.-Петербургъ 1890. I. I; *Ил. Свенціцкій.* Прикраси галицьких рукописів XVI в. Жовква 1922-3. I; „Slavia" III. 336; *L. K. Goetz.* Das Kiever Höhlenkloster als Kulturzentrum des vormongolischen Russlands. Passau 1904, 145; *Ѳ. И. Титовъ.* Критико-библіограф. обзоръ. Вып. IV. Кіевъ 1905 2.

[2] Літературу подаємо низше, коли вичисляємо праці, в яких зустрічаємо вістки про львівську бібліотеку. Слід іще додати записку *О. Колесси* про васил. архіви в Жовкві, Крехові і Кристинополи (Гл. Sprawozdania koła c. k. konserwatorów i korespondentów Galicyi Wschodniej". 1902. Nr. 2-3. 3), та замітку *Е. Барвінського* про бучацьку бібліотеку (гл. »Kwartalnik historyczny« XVI. 537). Зовсім на боці стоїть огляд *І. Линниченка,* Архивы въ Галиціи (»Кіевская Старина« XXII. 349; XXIII. 193). тому що автор обговорює лише ті бібліотеки, в яких доводилось йому якийсь час працювати.

[3] *Ѳ. Титовъ.* Типографія Кіево-Печерской Лавры. Историческій очеркъ (1606-1616-1916 г. г.) Т. I (1606-1616-1721 г. г.). Кіевъ 1916 [1918]. 17.

изгониши, третіе — съ Богомъ бесѣдовати имаши“ (*А. И. Кирпичникова.* Очеркъ исторіи книги. СПБ. 1888. 34). Коли такі погляди мали мірські люди, то чиж треба підчеркувати, що передусім черці вели тут перед! І тому слушно пише дальше згаданий Т. Титов: „Вполнѣ понятно, что, при такомъ возвышенномъ взглядѣ на книгописаніе, какъ на подвигъ, имъ занимались у насъ преимущественно иноки. Наши древніе монастыри большею частію были пріютами книгописанія“.

Та дещо докладнійші відомости про львівську бібліотеку можемо подати аж за XVI ст., коли то перебудовано весь монастир стараннем великодушного К. Острожського[1]. В інтересі самого основника, як і самих монахів лежало, щоби наново оснований монастир мав у себе дома не лиш усе потрібне на прожиток, але і все те, що сущно потрібне для піддержання духового рівеня тодішного просвітителя і провідника — священика-черця. Без сумніву, що до того сущного належить передусім книжка, без якої — в сучаснім розумінню — монастир рівнався безоборонній твердині. „Claustrum sine libris — говорено і у нас — arx sine armis“. Відси то не без причини хронікар св. Онуфрійського монастиря, з простих слів князівського запису: „dochodami opatrzył“, і з факту основання тут друкарні та надрукування в ній першої книжки, заключає, що первісно мав монастир усе потрібне pro congrua sustentatione[2]. Були се в першій мірі книжки богослужебні, без яких нема відправи в церкві, хоч не виключене, що придано також і инші книги релігійного змісту, між якими одно з перших місць займали прологи і насловники, задля своєї практичности. Коли взяти під увагу те, що в той час і люди світські посідали свої книги, а навіть мали списані книжні інвентарі роблячи з них побожні записи[3], легко можна припустити, що й князь дещо з книжок власної бібліотеки міг відступити до монастирської, як се звик був чинити[4]. Сей здогад піддержує ще й отся обставина, що між стародруками й рукописами львівської бібліотеки зберігається доволі значна скількість таких, які будь бічними записками, будь теж давним віком вяжуться з літами монастирських закладин.

Рівнож і інтерес монастирської братії вимагав якоїсь бібліотеки зараз від початку обновленої фундації монастиря. Ніяк не можна собі представляти тодішних черців як самих лише богомольників і аскетів. Противно, вони уважали своїм обовязком не лиш обучувати всіх при-

[1] Гл. *X. I. Chodynicki.* Historya m. Lwowa. Lwów 1829. 345.

[2] Гл. Xięga Historyi Monasteru Lwowskiego Sto Onufryiskiego... л. 3 об.

[3] Напр. пор. Археограф. Сборникъ. I. Вильна 1867. 228.

[4] Гл. Зоря Галицкая яко Альбумъ на г. 1860. 447.

хожих в правдах Христової науки, але пильнували також і сего, щоби між вірними поширювати грамотність і освіту. В тім ділі світив їм своїм прикладом сам Законодатель, св. Василій В., а далі весь ряд великих і знаменитих монахів української землі, починаючи св. Теодозієм. Тут безумовно конечною була їм книжка, котру одержували дорогою запису, купном, або найчастійше переписуваннєм. Поняттє монаха так тісно звязане з письмом і книжкою, що, видиться, монах радше мусівби собі її сотворити, як без неї обійтися. Проте завсіди імя літописця вяжеться з іменем монаха, імя перших бібліографів-дослідників звязане з основником монастирської книгозбірні, з під руки монаха виходить найбільше рукописів, його рукою складаються перші, зразкові друки[1].

Неабияк щасливою обставиною для львівської бібліотеки був факт, що св. Онуфрійський монастир утішався привілеями і славою ставропигіону. Хоч що правда саме з того приводу доводилось йому вже в самих початках зазнати чимало неприємностей від войовничих епископів А. і Ґ. Балабанів, але з иншого боку опіка Успенського Брацтва і митрополита ставали йому великою винагородою за всі дізнані пакости. Зі залишених досі грамот[2] видно, як Старше Успенське Брацтво піклувалося монастирем св. Онуфрія, кілько посвячувало старання і труду, щоби підчинений собі молодший ставропигіон св. Онуфрія не занепадав, але навпаки розвивався та кріпшав. Брацтво мало свою школу, мало друкарню, а в монастирі мешкали учителі-ченці, мешкали учні-вихованки[3], з котрих як перші так і другі не обійшлися без книжки. На неї не жалували гроша, а коли зайшла потреба боронили її як великої цінности. Наглядно показалося се тоді, коли „biblija iest ukradziona yz skarbcu cerkwie manastyrza naszego świętego Onofrego“[4], або коли висланники еп. Балабана „pobrali pieniądze cerography listy xięgi fanty y zegar“[5], так що „nienalazlo sie po zgwalceniu gruntu tego manasterza iedno pięcioro ksiąg y kila sexternow, od ktorych ksiąg zgi-

[1] Подані тут думки зібрані з ось яких праць: *Н. Лавровскій.* О древне-русскихъ училищахъ. Харьковъ 1854; *J. Lelewel.* Bibliogr. ksiąg dwoje. I-II. Wilno 1823; *Ил. Свенціцкій.* Прикраси галицьких рукописів XVI в. вип. I-III. Текст. Жовква 1922-3; *Ил. Свенціцкій.* Початки книгопечатаня на землях Украіни. Жовква 1924; *Ів. Огієнко.* Історія українського друкарства. Львів 1925.

[2] Гл. Юбилейное изданіе въ память 300-л. основанія львовского Ставропигійского Братства. I. Львовъ 1886, передусім грамоти XCIII-XCVI, CIII.

[3] Гл. Monumenta Confr. Stauropigianae Leopoliensis. Edidit *Dr. W. Milkowicz.* I. Leopolis 1895. 234.

[4] Тамже, 226.

[5] Тамже, 234.

nely dwoie ksiąg: omylie s. Chrisostoma y testament ieden grecki"[1]. На заподіяну кривду в книжках братчики відкликуються до митр. Рогози, котрий випоминає се еп. Балабанови, прикликаючи його на синод за те, що „еси побрал меновате зыкгар и книгу зовомую „бесѣду евангельскую Матѳеевъ, стодпъ" еси взял"[2], а коли сей останній не хотів явитися, митрополит ще раз позиває його перед свій суд[3]. Ще і в пізнійших літах Успенське Брацтво ревно дбає про монастир, і тому щиро могло сказати, „ижъ тое мѣсце святое,... нѣгды недостатковъ не узнавало"[4], украшаючи „всякою оздобою монастиръ и церковь преподобнаго отца нашего Ануфриа"[5].

Серед такої атмосфери завязувалася і повставала львівська, монастирська бібліотека. Беручи на увагу скількість призбираних книжок не можна забувати, що їх не мусіло бути много, тому що загалом тодішні книгозбірні щойно повставали і вистарчило кілька соток номерів, а бібліотека називалася великою. А що до самих початків львівської бібліотеки, як тут так і деинді вони неясні, спираючись часто на припущеннях. Та чим дальше в літа, тим більше прибуває історичних матеріялів і ми в змозі слідкувати за систематичним розвоєм бібліотеки.

Й ось уже в р. 1604, настановляючи о. Теодора ігуменом св. Онуфрійського монастиря, виразно зазначує Ставропигія, що між и. віддає йому й книги після спису та реєстру[6]. Значить, ті книги не лише були, але й мали навіть свій список. А ще кілька літ наперед, сама монастирська хроніка, під р. 1610, записує, що „Pan Mikołay Wysternik, z Ziemi Moldawskiey, Ewangelię druku Wileńskiego, w Axamicie czerwonym w srebrą oprawną kosztem swoim sprawił, y tu oddał do Monasteru S. Onufrego"[7]. Безперечно, книга була призначена для церкви, та все таки кождий прибуток у книжках, хоч він церковний, одночасно прибільшував домашну бібліотеку монастиря.

Замітна і цінна для нас є дальша хронікарська записка, під р. 1614. Тут хронікар виразно говорить про місцеву бібліотеку і то не як про щось нове в монастирі, але звичайне і давне. Сю вістку лучить впорядчик хроніки із виданнєм одної книжки, тому його слова набирають значіння важного свідоцтва про істнуючу бібліотеку щойно в повнім кон-

[1] Тамже, 245.

[2] Тамже, 459.

[3] Тамже, 477.

[4] Гл. С. *Голубевъ*. Кіевскій митр. П. Могила. II. Кіевъ 1898. Приложенія, ст. 91.

[5] Тамже, 312; пор. також *А. Крыловскаго*, Львовское Ставроп. Братство. Кіевъ 1904. 207, н.

[6] Гл. Науковый Сборникъ IV [1868]. 314.

[7] Xięg. Historyi, л. 6.

тексті. Запис звучить: „Dnia 30. Julij Xiązka Ruska in 4-to, ktorey Tytuł Ize wo Swiatych Otca Naszeho Joanna Złatoustaho Archieppa Konstantynopola Knyha o swiaszczenstwi — w Lwowi w Drukarny Bratskoy w Obytely S. Onufria Trudom yze tamo kinowiatow Ieromonacha Pafnutyia y Proczyich Roku ,αχλι. 1614 a pracą i dozorem tego Miysca Zakonnikow, a szczegulniey Jhumena Ieromonacha Pafnutyia, iako w teyże Xiązce na końcu iest wydrukowane swiadectwo, ktora się dla upewnienia Potomnych o zafundowaniu y Bytności na tym Mieyscu Drukarni; w mieyscowey konserwuie Bibliotece“[1].

Наведена записка безумовно свідчить про істнованнє бібліотеки і то, повтаряємо, не від р. 1614, але від значно ранших літ. Крім сего, вказує вона на один з многих способів прибільшування бібліотечних набутків, а саме дорогою обовязкових примірників із власної друкарні. І коли возьмемо під увагу зглядну рухливість сеї братської друкарні, котра удержалася при монастирі до р. 1616, так можна припустити, що „обовязкові“ примірники все таки збільшували чисельність чернечої бібліотеки. Але і після 1616 р. Старша Ставропигія, видаючи дальше ріжні книги, обдаровувала ними церкву і монастир св. Онуфрія, як се знаємо зі залишених протоколів і реєстрів[2]. Тут криється ще й ся глибока думка, яка руководила тодішними черцями, именно та традиційна монаша охота й бажаннє збирати книжки, творити з них бібліотеки і стояти на їх сторожи для загального добра. Се останнє підчеркує рівнож і Я. Лелєвель[3], придаючи сюди увагу, що по монастирях загалом докладали старання, щоби придбати книжок для сучасних потреб. Було їм питоме, захоронювати оставші бібліотеки або такі, котрі щойно творилися, заповняючи їх переписаними книгами.

Супроти такого свідоцтва злишним булоби в тімже напрямі наводити инші, коли знаємо, що бібліотека розвивалася далі й сьогодня зачисляється до важнійших львівських бібліотек. Тимчасом залишилися ще деякі записки, котрі мають свою вартість в історії і розвою монастирського книгозбору. Йдучи отже хронольоґічно, зустрічаємо вістку, що в р. 1769 „Babka Szpitalna Imieniem Maryanna swoim powiększey części groszem, pomnieyszey części Ian Dziad, z przyłożeniem się mieyscowym do Reszty, kupili w Roku 1769. Mineie Poczajowskiego Druku, do Tego Monasteru S. Onufrego za odpuszczenie Grzechow swoich“[4]. Дальше

[1] L. cit. л. 6.

[2] Гл. Архивъ Ю-Зап. Россіи. Ч. I. т. XI Кіевъ 1904. 542, 548, 583, 587.

[3] Bibliogr. ksiąg dwoje II. 80.

[4] Xięga Historyi, л. 20. Така сама записка в ркп. Inwentarz Rzeczy Cerkiewnych y Klasztoru Sto Onufreyskiego Lwowskiego spisany r. 1769. ст. 38.

читаємо, що в р. 1770 „Superior pod ten czas Mieysca tego za Pieniądze Monasterskie, kupił także Poczajowskiego Druku, Tryodi 2. Postną iednę, drugą Cwitnę. Oktoich ieden, Czasosłow ieden, Iermoley ieden"[1]. До сего, згаданий „Inwentarz" подає цілий ряд книжок, які дісталися монастиреви в тім менше більше часі від ріжних людий, а саме від о. В. Кровницького (ст. 38), о. Й. Лозинського[2] (39), о. Ю. Іляшевича (40), о. Ґ. Ґульського (41), о. В. Піднещинського (41), о. В. Копестинського (44), о. В. Шулевича (45), о. К. Страховського (45), о. Т. Орищиця (45) і и. Зокрема професор львівського університету, Петро Лодій, мабуть перед своїм відїздом до Росії (перед 1803 р.), жертвував монастирській бібліотеці значну скількість (В. Карпович, ідучи за Я. Головацьким[3], каже: „кількасот цінних книг"[4]) своїх книжок, а й опісля, проживаючи в Петрограді, прислав він на руки Василіян, оо. Ар. Радкевича і Мод. Гриневецького богато книг в дарі для бібліотеки василіянського монастиря[5]. Саме в тім часі започаткувався період живійших взаємин між львівськими Василіянами і московськими вченими. Сей період тягнеться аж до 70-их років минулого століття й попри свої темні сторони має се добре, що василіянська бібліотека збогатилася численними виданнями і рукописами, що їх надсилали в дарі такі одиниці як: Броневський, Кеппен, Глаголев, Погодин, Надеждин, Княжевич, Киреєвський, Крапоткін, Уваров і и.

Між тим наконечно закрито в р. 1817 монастир св. Юрія, а монахи переселилися до монастиря св. Онуфрія. Враз зі собою забрали вони сюди много ріжних предметів, між якими, як виказує „Regestr"[6], була вся св.-юріївська бібліотека. Збережений ще досі катальоґ бібліо-

---

[1] Xięga Historyi, л. 20 об.

[2] Виказ його книжок подає ще ркп. Мѣтрика Погрѣбѣмнyхъ (ч. 12) ст. 6.

[3] Науковый Сборникъ I [1865], 84.

[4] Як відомо, В. Карпович містить у »Старій Україні« цінні обробітки про старий Львів. Праця покищо не випечатана в цілости, хоч увесь рукопис відданий вже редакції сього часопису. За ласкавим дозволом редактора, Ів. Кревецького, провірив я з него все, що відноситься до василіянської бібліотеки (від ст. 235). Відси й взята вістка про даровизну П. Лодія. Є там іще (ст. 236) згадка, що ігумен Антим Ліґензевич видав чимало гроша на нові книжки (XVIII в.), однак та вістка здається нам неточною і тому її пропускаємо. Антим Лігензевич ніколи не був ігуменом св. Онуфріївського монастиря, а лише в рр. 1772-1780 настоятелював у монастири св. Юрія, візитуючи як відпоручник протоігумена кілька разів монастир св. Онуфрія. Очевидно, видаючи гроші на книжки в монастири св. Юрія, посередно підпоміг бібліотеку св. Онуфрійську, до котрої опісля перейшов згаданий св. Юрівський книгозбір. Та хиба в тім нема жадної його заслуги для св. Онуфріївської бібліотеки.

[5] Гл. *Ом. Огоновскій.* Исторія литературы рускои. ч. II. 1. Львовъ 1889. 51.

[6] Він находиться на останній сторінці ркп. ч. 115.

теки св. Юрія з р. 1764 (ч. 16) свідчить, що була се неабияка книгозбірня рукописів і друків на ріжних мовах і ріжного змісту. Значить, що для св. Онуфрійської бібліотеки був се небувалий прибуток, який й досі не мав собі рівного.

З новійших жертводавців слід відріжнити тут таких, котрі неначе з обовязку дарували бібліотеці свої видання, нераз із власноручно записаною присвятою. До таких належать: Шафарик, Мікльосіч, Огоновський, Петрушевич, Калужняцький, Щурат і и. Як давнійше[1], так передусім в останніх часах[2], сам монастир закуповує рік річно поважну скількість ріжнородних видань, своїх і чужих, дізнаючи нераз великих полекший з боку деяких публичних установ. Із вдячністю належить зазначити, що Виділ Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, ухвалою з дня 28. І. 1918 р. ч. 20., відступив львівській монастирській бібліотеці всі свої видання з 50% опустом. Кілька літ тому назад закуплено богато книжок і рукописного матеріялу від М. Ґіжицького, знаного загально з псевдоніму Wołyniak, і через сей закуп бібліотека, щодо „Basilianica", здається належить у нас до найбогатшої. Незвичайно богатий є теж відділ „Scripturistica", а се завдяки спровадженню з Риму кількасот томової бібліотеки о. Т. Галущинського ЧСВВ.

Виріжнюючи мимоволі на сім місци заходи місцевих настоятелів монастиря біля збогачування львівської бібліотеки, слід признати, що велику ролю грала тут їх особиста жертволюбивість, більша або менша, залежно від хисту і розуміння бібліотечного діла. Але треба й на се памятати, що справа бібліотек у василіянськім Чині дізнає від давна опіки начальної управи і нераз була темою нарад загальних капітул Чина та окремих обіжників до поодиноких монастирів. Що більше, василіянські бібліотеки мають запевнену постійну опіку й нагляд, зобовязанням монаших конституцій. Що правда, не сама лише львівська бібліотека остає під сею висшою й загальною контролею та опікою, бо тут усі вони стоять на рівні, але безумовно й львівська належить до їх ряду і все, що відноситься до инших — торкається й її. Переглядаючи отже ухвали василіянських капітул довідуємося, що вже на другім з черги соборі, в р. 1621, справа бібліотек і архівів була темою окремих нарад[3], а в інструкції для протоігумена зазначено, щоби він допильнував рішення[4]. В 1636 р., на шестім, виленськім соборі, підчас

[1] Гл. ркп. Expens... R. P. 1770 (ч. 303) л. 40.

[2] Гл. ркп. Książka dochodów i wydatków klasztoru lwowskiego zakonników Bazylego W zaczęła r. P. 1888 (passim).

[3] Гл. Археографическій Сборникъ. XII. Вильна 1900. 21.

[4] Тамже, 25.

подрібних нарад про жировицьку книгозбірню, було знова порушуване внесеннє, щоби не брати з монастирів книжок, а забрані, щоби повернути[1]. Сей заказ поновлено опісля в р. 1686, придаючи за його незахованнє відповідну кару[2], котру ще раз заострено в р. 1703[3]. На тім самім новгородськім соборі запало рішеннє, щоби кождий монастир мав у себе архів своїх актів і чинностий, „które maią być aktykowane dla bespieczeństwa"[4]... Бібліотеки більших монастирів тішилися окремими зглядами[5], поодинокі особи жертвували для них нераз значні суми[6], а Закон назначував для них заприсяглого бібліотекаря[7].

Влучно і жерельно розглядає справу бібліотечну Василіян Ю. Крачковський, в праці „Очерки Уніятской Церкви"[8] і тому уважаємо за відповідне подати дотичний уступ його власними словами, тим більше, що такий сам лад панував і у нас. „Мы видѣли, что братія, особенно по назначенію духовника, должна была читать, или цѣлыя книги, или только выдержки изъ нихъ. Понятно, что при такомъ порядкѣ при монастыряхъ долженъ былъ находиться порядочное количество книгъ. Дѣйствительно, каждый почти монастырь имѣлъ свои огромныя библіотеки; было особое лицо, завѣдующее ими. Книгохранитель наблюдалъ за чистотою библіотеки, два раза въ мѣсяцъ очищалъ пылъ съ книгъ и шкафовъ; въ хорошую погоду отпиралъ окна, для просушки, особенно если замѣчалась сырость. Заботился о переплетѣ книгъ; дописывалъ, если что было вырвано. Библіотекарь долженъ былъ имѣть у себя реестръ всѣмъ книгамъ, записывать ихъ требовалось отдѣльно духовныя отъ свѣтскихъ; этого мало: раздѣленіе шло дальше: былъ особый отдѣлъ Греческихъ книгъ, особый Латинскихъ; особо записывались книги отеческія, особо ораторскія. На шкафахъ, въ которыхъ лежали книги, въ извѣстномъ порядкѣ была надпись отдѣла; на корешкѣ книги выставлялось заглавіе книги съ именемъ сочинителя. Кромѣ списка книгъ, Книгохранитель имѣлъ у себя списокъ отцовъ и братіи: въ немъ онъ каждый разъ отмѣчалъ, кто какую бралъ книгу. Если кто изъ отцовъ переходилъ въ другой монастырь, по этой записи долженъ былъ возвратить всѣ взя-

[1] Тамже, 37.

[2] Тамже, 125.

[3] Тамже, 152. Пор. також стор. 175.

[4] Тамже, 149. — Подібний звичай панував і в монастирях української землі, на що звертає увагу Ол. Грушевський (гл. »Україна« кн. 3. Київ 1924. 14).

[5] Тамже, 21, 37.

[6] Тамже, 74.

[7] Тамже, 152.

[8] Гл. »Чтенія въ Импер. Обществѣ исторіи и древностей россійскихъ при Московскомъ Университетѣ« 1871. Москва 1871. 103.

тыя книги. При концѣ года, для повѣрки, Библіотекарь требовалъ у всей братіи возврата книгъ; необходимо нужное можно было оставить только „водлугъ зданя (мнѣнія) Старшаго". Если видѣлъ, что кто-либо изъ братіи небрежно обращается съ книгами, бросаетъ, куда попало, доносилъ Старшему, для напоминанія. Ни кому, внѣ монастыря, не позволялось давать книгъ, развѣ „зъ великое потребы, за особеннымъ позволеніемъ самого Старшого, и то назначить певный (извѣстный) часъ и короткій до отданя". Къ назначенному сроку Библіотекарь отбиралъ книгу. Требовалось постоянно запирать книгохранилище; къ нему дѣлалось два ключа: одинъ былъ у Старшаго, другой у Библіотекаря. Въ самую библіотеку допускались для занятій отцы только вполнѣ надежные, которые имѣли на то позволеніе отъ Старшаго; во время занятій въ библіотекѣ они запирались. Книгъ запрещенныхъ, еретическихъ, не позволялось читать ни кому, „ажъ съ позволенія найвысшого Іерарха въ Русской Земли, або кому отъ Вселенскаго Архіерея позволено будетъ". Требовалось имѣть список книгъ, запрещенныхъ Соборами, и прятать ихъ по возможности дальше".

Вся давна традиція дісталася в спадку і відновленому Законови. Майже всі дотеперішні його капітули кладуть натиск на добре збереженнє бібліотек. У тім напрямі ясно висказалися передусім оба кристинопільські собори[1]. Так само і протоігуменські обіжники, як давнійше, пр. за протоігумена о. Он. Братковського[2], так у новійших часах за протоігумена о. Пл. Філяса, справу монастирських бібліотек беруть дуже поважно і присвячують їй богато уваги. Сей останній протоігумен, зараз від початку свого урядованя, підняв високо бібліотечне діло і через весь час своєї протоігуменської діяльности не спускав його ніколи з ока[3].

Та вже найбільша опіка, якою обгороджена василіянська бібліотека, криється в тім, що законні конституції підтягають її в круг усіх инших законних уставів, нормуючи їх осібними приписами, які для кождого монаха, в уряді і поза ним, мають значіннє і силу обовязуючого права. Відповідний текст давних конституцій[4] і пізнійшого (з р. 1858)

[1] Гл. Capit. Krystynopol. ex 1905. 9. n. 30; Capit. Krystynopol ex 1909. 5. n. VII.

[2] Пор. його »List Cyrkularny«, що починається словами: »Jako przeszłych Lat« з дня 21. IX. 1775, друкований у Почаєві тогож року.

[3] В тім напрямі позістало по нім дуже много заряджень і документів, котрі на завсіди будуть правдивою славою його довгого і вельми активного урядованя. Все те зберігається в книгах розпорядків і за довго булоб їх тут вичисляти.

[4] Constit. OSBM. Poczajowiae 1772. 192.

Synopsis Statutorum[1], увійшов з деякими додатками, до нових[2], що їх придержується весь Чин области св. Спасителя.

Повернім однак до властивого нашого заложення про львівську бібліотеку. Важним моментом в її історії й розвою становить окремий і богатий відділ рукописів усякого рода й характеру. На него залюбки звертали свої очи всі, що досі займалися львівською бібліотекою. Назвемо принаймні тих, що залишили про ті рукописи свої коротші або довші описи і замітки, розносячи тим способом славу й красу рукописних придбань львівських черців. Так отже пересуваються перед нами: Я. Головацький, який подав записку п. н. „Коротка вѣдомость о рукописах Славянских и Руских находящих ся в книжници Монастиря Св. Василія Вел. у Львовѣ“[3]. „Відомість“ ся неповна і з многими друкарськими ошибками, що опісля признав і сам її автор[4]. Дальше, польський історик А. Бєльовскі, котрий у своїй статті „Biblioteki lwowskie“, присвятив їй окреме місце п. н. „IV. Biblioteka xx. Bazylianów[5]“. Стаття більш інформаційна, як наукова. Опісля міністеріяльний відпоручник, Венедиктинець д-р Беда Дудік, із своєю, на списі о. Кл. Сарницького опертою, запискою: „27. Bibliothek der PP. Basilianer bei St. Onuphrius in Lemberg“[6]. Вкінци Е. Калужняцький, із своєю поважною працею: „Обзоръ славяно русскихъ памятниковъ языка и письма, находящихся въ библіотекахъ и архивахъ Львовскихъ“[7]. З менших нотаток, але зате важних з огляду на місце поміщення, згадати випадає вістки, подані Ф. Радзішевським[8], загальну енцикльопедію[9], звісний ґеоґрафічний словник[10] і один провідник по Львові[11].

Та хоч усі висше названі вчені критично ставляться до рукописної збірки львівського монастиря, ні один з них не обіймає її наскрізь, так сказати, цілим зором. Навіть найповажнійший з них, Ем. Калужняцький, вибирає і обговорює тільки те, що підходить під його тему. А вже

[1] »Synopsis« виготовив еп Й. Ґаґанець, посвячуючи один розділ (сар XVI) в цілости бібліотеці. Рукопис, списаний рукою Ол. Духновича, находиться в львівськім архіві під ч. 304.

[2] Гл. Const. Congr. Ruthenae OSBM. Žowkwa 1910. 107, 139, 162.

[3] Гл. Русалка Днѣстровая. У Будимѣ 1837. 122-129.

[4] Наук. Сборникъ I. 236.

[5] Гл. »Dziennik literacki« 1852 r. 106-107.

[6] Гл. його: Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien. Wien 1867. 9, 150-151.

[7] Праця Калужняцького вийшла окремо в Київі 1877, а рівнорасно помістили її »Труды третьяго археологическаго съѣзда въ Россіи«. Кіевъ 1878 II. Приложенія ст. 214-321. Пор. однак її оцінку, поміщену В. Ягічем в »Archiv für slavische Philologie« III. 180.

[8] Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach. Kraków 1875. 43, 45.

[9] Орґельбранда III. 465. [10] V. Warszawa 1884. 526.

[11] Львів (Вид. »Черв. Калина«) Жовква 1925. 26.

правдивий жаль відчуваємо до тих авторів по тій причині, що всі вони ні словечком не натякають на цінні і богаті коллекції, котрі ex professo є збірниками чисто василіянськими, як хроніки і дневники ріжних монастирів, грамоти, помяники, інвентарі, збірники ріжнородних актів, тощо. Той сам жаль маємо задля поминення всеї збірки латинських і польських (взагалі иншеязичних) рукописів, котрі прецінь теж мають свою вартість і підносять значінне львівської бібліотеки[1]. Тож для належного зясовання сеї справи, справи всего рукописного відділу, подаємо тут короткий огляд усіх рукописів, яких окремий опис буде постепенно виготовлюваний і подаваний печатно до прилюдного вжитку.

Першу ґрупу становлять рукописи славянсько-українські, загального характеру, на котрі властиво всі звертали свою увагу. Між ними є такі, що безсумнівно належать до монастиря львівського, бо тут їх списано, або туди даровано, або вкінци сюди їх закуплено. Є однак і такі, що належать до монастирів, котрі улягли конфіскаті, або часовому закриттю, або вкінци стягнено їх сюди наслідком рішення кристинопільського собору з р. 1909. Сей то собор поручив зарядови Чина зладити в львівськім монастири спільний для всього Чина архів, у котрім булиби переховані всі ціннійші старинности, однак з обезпеченнєм права власности до тихже на річ монастирів, з котрих вони будуть забрані[2]. Задля поважної скількости новоприбувших рукописів, показалася потреба завести нову сиґнатуру, якої придержується д-р Яр. Гординський у своїм описі.

До сеї самої ґрупи зачислюємо також всі рукописи, писані на чужих мовах, передусім польською і латинською, а які визначуються рівнож загальним змістом. Всі вони є власністю львівського монастиря і зазначені черговою нумерацією, зараз по рукописах славянських.

Вглядаючи в рукописи сеї першої ґрупи під оглядом змісту, можна поробити ось які відділи: списки св. Письма, книги літурґічні і богослужебні (вчисляючи сюди і помяники та метрики), твори св. отців»

[1] Один з них, іменно Б. Дудік (О. с. 150), навіть заявляє отверто, що латинських рукописів бібліотека не має жадних. А прецінь уже в р. 1822 безіменний подорожний помістив в »St. Petersburgische Zeitschrift« вістку, що підчас свойого побуту у Львові найшов він латинський рукопис Зиморовича, котрий є власністю св. Онуфрійського монастиря (гл. »Rozmaitości«. Rok 1822. Lwów. 184). Та крім рукопису Зиморовича (тзв. Копія василіянська, котра ще досі тут зберігається, хоч д-р К. Гек, J. B. Zimorowicza pisma... Львів 1899. XXXVI, се заперечив), є ще много инших латинських рукописів.

[2] Пор. печатаний обіжний лист протоігумена о. Пл. Філяса, з д. 20. XII. 1909. ст. 5. — Ще в р. 1902 видвигнув сей плян в ширшім розумінню д-р Ол. Колесса і ним мав занятися Галицький Консерваторський Уряд (Гл. Sprawozdania koła c. k. Konserwatorów i Korespondentów Galicyi Wschodniej. Teka tom III. Listopad - Grudzień 1902. Nr. 2-3 ст. 4),

збірники зі статтями богословськими, канонічного права, гаґіоґрафічними, полемічними, фільософічними викладами та апокрифи. Щож торкається старинности рукописів, то маємо між ними примірники справді давні, із XII-XIII ст. Та їх мало. На загал усі вони не сягають далі як до XVI століття включно й по тій причині їх gros не представляє собою незвичайної вартости в змислі стисло антикваричнім. Але з другого боку, щоби послужитися тут словами Калужняцького[1], і вони „содержатъ очень богатыя пособія къ познанію нѣкоторыхъ, не вполнѣ ясныхъ еще сторонъ славяно-русской палеографіи въ ея новѣйшемъ, именно въ ея среднемъ періодѣ“ (себто XV-XVIII вв.). Є тут списки, занесені сюди з далекого московського північного сходу, є річи, котрі вказують на звязки з Київом і загалом із Україною, та з Молдавщиною і тому можуть у многих випадках кинути в той бік світло і повести нас своїм слідом аж до початку первовзаємин і впливів. Вкінци й ся обставина не малозначна, що многі з тих рукописів являються сьогодні одинокими апоґрафами давних памяток і правдивими рукописними круками в очах палеографів.

Друга ґрупа обнимає все, що василіянське як що до свойого повстання, так що до змісту. Се власне ґрупа, на яку досі не звернено ще належної уваги. Належать отже сюди рукописи книжного формату, які списувано по монастирях для сеї чи иншої ціли. Перше місце займають хроніки Закону, монастирів і инших законних установ. Вже другий собор Чина, в р. 1621, порішив списувати історію Чину і вести дневник чинностей[2], а крім сего кождий монастир ще досі обовязаний писати домашну історію і тому не дивно, що таких хронік находимо дуже много у львівській бібліотеці. Зібрані вони тут не лиш із галицьких монастирів, але і волинських та литовських.

Ті хроніки, се головний відділ другої ґрупи, хоч не одинокий. Бо крім них зачислюємо сюди всі катальоґи померших членів Закону, котрі грають так важну ролю в історії монахів; далі всі звіти місійних праць, викази осіб і заниманих ними місць тя урядів; опісля йдуть ріжного рода інвентарі, збірники розпорядків властий державних і духовних, книги нарад, приходів і розходів, викази шкільних нот і шкільного навчання; вкінци всякі умови і зобовязання, які пливуть із фундації чи записів.

Обі названі ґрупи становлять властиву бібліотеку рукописів при львівськім монастири.

---

[1] L. c. 214.

[2] Гл. Археогр. Сборникъ XII. 25.

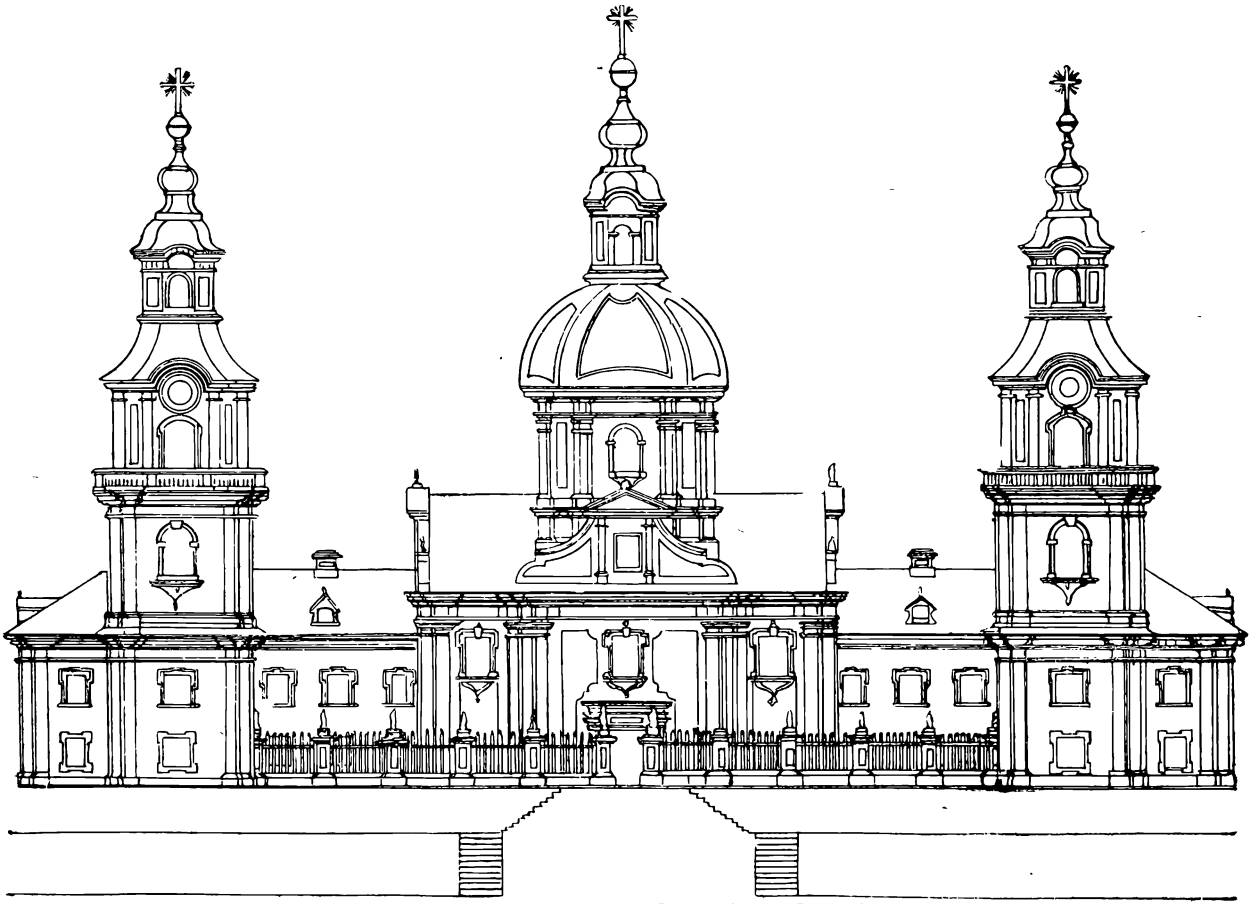

Проєкт церкви і монастиря св. Онуфрія у Львові з р. 1770

1. Перспектива

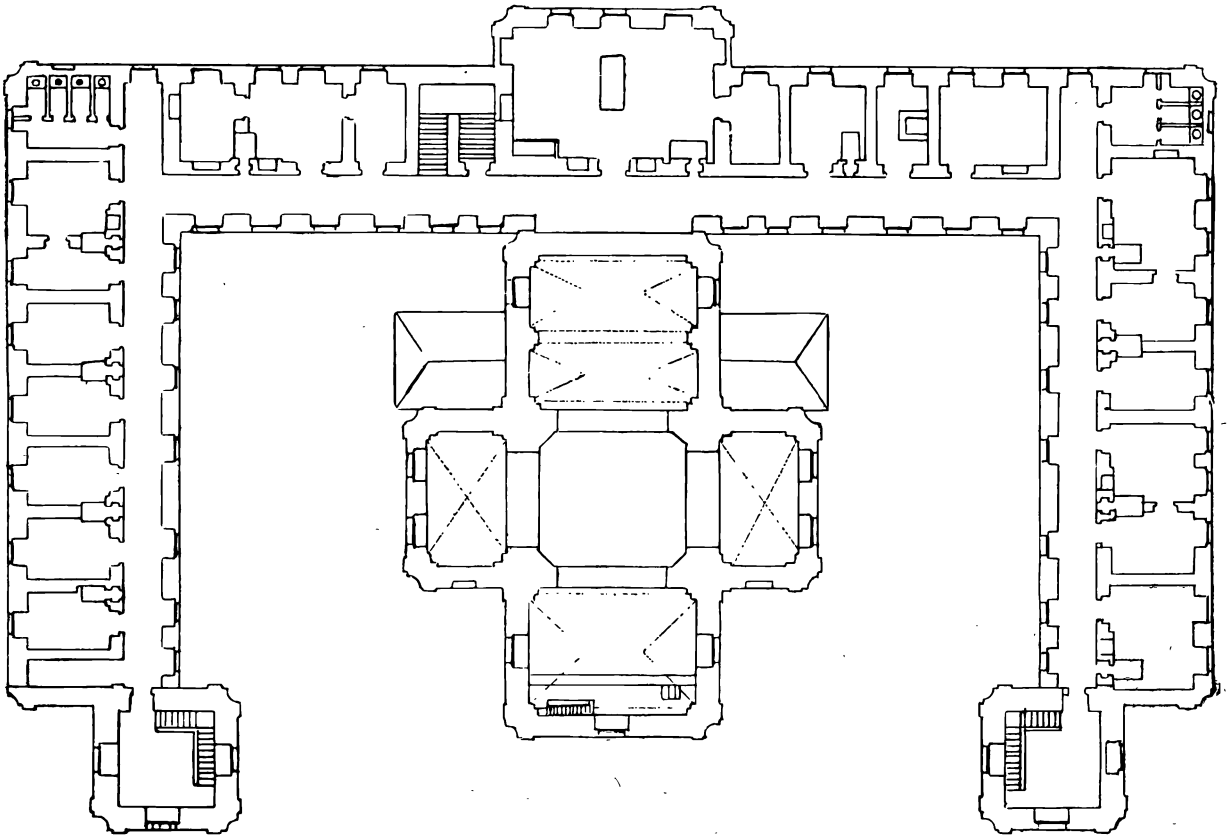

2. Поземий плян

В третій ґрупі поміщуємо всі рукописні історичні матеріяли і акти. Досі зібрано й упорядковано LXXX великих тек, розкладаючи їх по назвам поодиноких монастирів. Між ними зберігаються рівнож документи монахів, передусім тих, що належали до области св. Спасителя.

Незалежно від рукописних тек актів стоять грамоти князів, королів, римських папів та епископів.

Вкінци четверту ґрупу виповнює кореспонденція і залишені письма та збірки по ріжних монахах та світських одиницях.

Переповідаючи коротко історію і розвій монастирської бібліотеки підчеркували ми ті моменти, котрі вказують на природний і систематичний її розвиток та прибільшенне, не згадуючи нічого про деякі спроби нещасного обмежування її та спорадичного нищення того, що цінне і вартісне. А на жаль, такі спроби мали нераз місце.

Здається, що найбільше потерпіла львівська бібліотека при закладинах львівської університетської бібліотеки. Не значить се, що з неї забрано які книжки для університету, бо на те нема доказів, однак розуміємо се так, що закриті Йосифом II монастирі мали свої бібліотеки відіслати до львівської, а тимчасом указ цісарський зарядив заповнити ними бібліотеку віденську і львівського університету. Тим способом бібліотеки монастирів василіянських у Чорткові, Луці, Петричи, Путній, Скиті, Смільниці, Спасі, Щеплотах, Топільниці, Теребовлі, Завалові і Збаражи збогатили університетський книгозбір[1].

[1] Пор. *Dr. L. Finkel* і *Dr. St. Starzyński.* Historya Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1894. 121.

(Докінченнє буде) *о. Й. Скрутень ЧСВВ.*

Замітка: Висше поданий (ст. 174 і 175), на жаль невикористаний, проект церкви і монастиря св. Онуфрійського, переховується в законнім архіві. Яку вагу привязувано до него, про се свідчить отся записка, списана на самім взорі:

Praesens delineatio pro Monasterio Scti Onophrii Leopoliens(is) instaurando aedificandoque praesentata fuit in Consultatione Generali Poczajoviae d(ie) 6-ta Julii S. V. 1770 Anno celebratâ, in qua etiam visa, revisa et in omnibus, et secundum omnia trutinata fuit; et quia perbelle conveniens loco, tum commoditati, atq(ue) utilitati Religiosae accomoda, cum quoq(ue) decori loci inservitura, judicata est, ideo in eadem approbata quoq(ue) et confirmata est, atq(ue) praesentibus approbat(ur) et confirmat(ur). Injungendo, et in virtute Sae Obedientiae praecipiendo, inhibendoq(ue) tum praesenti Ejus Monasterii S(an)cti Onophrii Leopoliens(is) Superiori, tum secuturis in post ejusdem Loci Superioribus ne aliter hancce Fabricam promovere suscitareq(ue) audeant quam ad hujusce delineationis praescriptum. Dabant(ur) Poczajoviae Die Mense et Anno quibus supra.

Hypatius Biliński Ords. S. BM. Congr. Ruth. Pratoarta mp.

Onophrius Bratkowski Ords Scti Basilii M. Congrs Ruth. Secretarius mp.

З поля української духовної вірші

УКРАЇНСЬКА духовна вірша се витвір середньої доби української літератури. Розвинувшися на західно-европейських зразках, вона дуже широко розрослася на українськім грунті протягом XVII й XVIII вв. і здобула незвичайну популярність у широких масах нашого народу. Поширеність і популярність української духовної вірші на українських землях приготовила їй шлях далеко поза межі України, в Білорусь і Московщину на півночі й румунські та південно-славянські землі на полудне. Увійшовши в склад репертуару лірників і навіть кобзарів, у вертеп і лишившися в своїх останках в устній передачі народніх мас на всій Україні, українська духовна вірша живе й досі серед Українців-грекокатоликів, співана перед богослуженням, поміж закінченими складовими частинами богослуження, по богослуженні, в часі процесій тощо.

Здавалосяб, що з такою поширеностю й популярностю старої української духовної вірші повиненби йти в парі й стан наукових дослідів її. На жаль так не є. Ширшу увагу звернено на неї щойно в останніх десятиліттях. У часах, коли вона ще находилася в повнім богатстві, в першій половині XIX в., не було охочих зацікавитися нею й бодай позбирати для пізніших дослідів численні співаники, звичайно кантичкового характеру. Відвернувся від неї й романтик Іван Вагилевич, що в своїх „Замітках о руской літературі“ з легковаженням писав про неї. Згадавши, що Добриловський писав дрібні твори віршами, Вагилевич додав до сього примітку: „Дві єго пісні (подав) в своєм сборнику Вячеслав із Олеска на стор. 90 і 91: Дай нам, Боже, добрий час і Станьмо, братя, в коло. Стоїт он на переді ритмомазов почаєвских, котрих творенія співают сліпі лірники по праздниках і ярмарках — наміст прекрасних мирских легенд. От них также взяли початок переводи польских кантат на праздники, особенно на Рождество Господне, єще плохші, як оригинали[1]“.

[1] *И. Онишкевича* Руска Библіотека. Т. III. Львів, 1884. Стор. 153. Свою статтю про українську літературу надрукував Іван Вагилевич 1848 р. в „Дневнику рускім“.

Що між авторами української духовної вірші були також черці почаївського монастиря, про се нема сумніву. Але, здається, не се мав на думці Вагилевич, згадуючи „про почаївських ритмомазів". Він знав про те, що в Почаїві вийшла грубим томом антологія старої української духовної вірші п. н. „Богогласникъ" (1790, 1805, 1825), хоч сьогодня цілком невідоме відношення черця Добриловського до сього цінного вибору української духовної лірики. Бодай наука досі не виказала, що в Богогласнику є хоч одна пісня Добриловського.

Що можна вибачити романтикові Вагилевичеві, се вже незрозуміле в автора першої широкої історії української літератури Омеляна Огоновського, що ні словом не проговорився в її першім томі про Богогласник, хоча за його часу вийшли два львівські видання Богогласника (1850 й 1886 рр.).

Що злегковажили або промовчали літературні дослідники споміж духовенства, Вагилевич і Огоновський, те стало предметом більше чи менше пильної уваги низки дослідників споміж світських осіб. Останні досліджували питання часу й авторства духовної вірші, дошукувалися її поетичних боків, виказували її переживання в устній словесности й т. д., одначе найчастіше подавали до відома зміст тих співаників, котрі переховували духовну віршу, описуючи їх і публікуючи бодай цікавіший матеріял із них.

Усе таки повна історія української духовної вірші та її антології Богогласника при сьогоднішнім стані її дослідів іще не можлива. Кождий новий співаник, що стане відомим при помочи опису, виказує звичайно нові, до нього невідомі тексти нашої старої духовної вірші, а се значить, що треба привести до відома дальші співаники, що їх не знищив іще зуб часу.

Остання справа пильна з двох причин. Поперше згадані старі співаники, звичайно погано збережені наслідком довгого вживання, вигибають до решти в наших днях, тим більше, що подруге духовна вірша там, де вона досі жила ще найсильніше, в греко-католицьких Українців, перероджується в новім напрямку: прибирається в одяг сучасної української літературної мови й нема сили завернути чи припинити сей процес, що швидче чи пізніше мусить віднести повну побіду.

З огляду на се все обовязком наших днів є врятувати для наукового досліду всі співаники, що обертаються досі по приватних руках, звичайно в глухих селах, по священичих і ще більше по дяківських родинах, віддаючи їх до українських бібліотек. У пятьдесятьох із таких співаників може не найтися нічого цікавого, а щойно пятьдесятьпер-

ший може винагородити труд відшуканням якоїсь цінної памятки нашої старої літератури.

Щойно приведення до відома та вміле описання й використання співаників, що досі марнуються по приватних руках і запечатані сімома печатками для дослідників по недоступних бібліотеках, відкриє богатство нашої старої духовної вірші й уможливить її всебічний науковий дослід, що за ним піде й її історія. В кождім разі сьогодня така історія передвчасна[1], бо не розроблена маса питань, що торкаються нашої старої духовної лірики. Візьмім хочби питання, що його підніс у формі важкого закиду ще Вагилевич, про українські переклади польської духовної вірші. З огляду на те, що в нашій старій книжній мові приходить маса полонізмів, самі полонізми в тексті вірші ще не говорять про те, що вона перекладена з польської мови, але треба науково вказати на аналогичний польський текст.

У вивчення нашої старої духовної лірики хочу ввести два нові співаники: перший із них Теодора Левицького переховується в архиві ужгородської Просвіти під ч. 1073, другий походить із Ясениці Сільної та зберігається під ч. 242 рукописної збірки Франка в Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка; перший списаний найдалі 1779 р., другий десь на початку XIX в.; обидва мають переплутані в часі зшивання листки й виказують великі прогалини; обидва незначно різняться й обємом: перший має 56 листків, а другий 62. Перший співаник називаю іменем Теодора Левицького тому, що на відворотнім боці 51 листка під піснею св. Димитрієві з початком „Мученіце досточудне, Димитрие велми славне“ він зазначив у латинській мові власноручно з датою 22 січня 1779 р., що він списав сю віршу: Theodorus Lewiczky scripsit domi... Ствердження, що він був власником співаника й по всякій правдоподібности переписувачем, находиться і на відворотнім боці останнього листка: Ѳеодоръ Левицкій. Року Божого ⁂, Anno 1780.

Нерідка неграмотність текстів пісень співаника Теодора Левицького та їх переплутаність указує, що він швидче був дяком ніж священиком. А в тім у співанику нема даних відповісти щось певне на питання, хто такий був Теодор Левицький. Передавання прізвища Левицький в латинській азбуці через „Leviczky“ вказує на Закарпаття.

---

[1] Я не бачив праці Щеглової про Богогласник (вона вийшла відбиткою з київських „Университетскихъ Извѣстій“ у Київі 1918 р. п. н. „Богогласникъ. Историко-литературное изслѣдованіе“), бо мої довгі заходи роздобути її були безуспішні. Алеж уже рецензія академика А. Лободи на сю працю в першім томі „Записок Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук“ (Київ, 1919, стор. 124-9) не лишає в мене сумніву щодо праці Щеглової.

Описуючи обидва співаники, при піснях, що їх паралелі подані в моїх статтях: З культурного життя України XVII-XVIII вв. (Львів, 1912, відбитка з Записок, тт. CVIII і CIX), Матеріяли до історії української пісні й вірші (Українсько-руський Архив, тт. IX-XI) і Два співаники половини й третьої четвертини XVIII в. (Записки, т. CXXXIII), зазначую відсилки до згаданих статтей.

Ось що містить співаник Теодора Левицького:

1 а. Кінець пісні про смерть і позагробове життя. Уривок починається: Свѣту служілі, | Тѣлу годілі.

Пѣс(н)' на Покровъ. Поч. Благовѣстіте днес радост всему міру. Пор. Два співаники, стор. 123, 46 а, й Матеріяли, стор. 387-8.

2 а. Пѣс(н)' велекопостная. Поч. Скажіж' мѣнѣ, соловѣю, прав'ду. Пор. Матеріяли, стор. 111, 26 б, і стор. 564-5.

3 а. Пѣс(н)ъ на Воведеніе. Поч. Играіте, спѣвайте, | На тр(и)у(м)фъ в'даряіте. Акростих: Илияш.

3 б. Пѣс(н)' велікопостная. Поч. Жалостъ на свѣтѣ пануетъ. Пор. *М. Грушевський.* Співаник з початку XVIII в. (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. XVII, стор. 59; *В. Гнатюк.* Угроруські духовні вірші. Львів, 1902, стор. 173-4.

4 а. Пѣс(н)' велікопосная. Поч. Царю Христе, Пане мылый. Пор. Богогласникъ 1790, ч. 39, 1825, ч. 39, 1850, ч. 44, 1886, стор. 87-9; *М. Грушевський.* Співаник (Записки, XVII, стор. 52-3); *В. Гнатюк.* Угрор. д. в. стор. 165; *Чубинський,* Труды, III, стор. 21: *П. Безсоновъ.* Калики перехожіе. II. Москва, 1863. стор. 173-8; *П. Демуцький.* Лира и ийи мотивы. Київ, 1903. стор. 3-4; *В. Варенцовъ.* Сборникъ русскихъ духовныхъ стиховъ. Спб. 1860. стор. 233-4; Матеріяли, стор. 470-1.

5 б. Пѣс(н)' святым' апостолом' Петру и Павлу. Поч. Перваго тя Христос избравъ, | Θораго (sic) тя Павла пославъ.

6 а. Пѣс(н)' святому Ніколаю чудотворцу. Поч. Цару избраный, | От Христа даный.

7 а. Пѣснъ мѣсіярска. Поч. Троіца Богоотецъ, Богъ Сынъ, Богъ Духъ святый. Пор. Два співаники, стор. 143, 129 б.

11 а. Пѣс(н)' на Рождество Христово. Поч. Іграй, Давиде, | Нехай со(з)иіде. Акростих: Іліяш.

11 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Плачи, душе, и рыдай горе. Акростих попсований: Пґии. Пор. Матеріяли, стор. 106, 1 а.

12 а. Пѣс(н)' на Усѣкновеніе честныя главы святаго Іоана Крестителя. Поч. Иоанъ предитеча пророкомъ славный. Акростих: Илияш. Пор. Матеріяли, стор. 319.

12 б. Пѣс(н)' апостоломъ Петру и Павлу. Поч. Органы, грайте, | Петра выхваляйте. Пор. Матеріяли, стор. 100, 50 б.

13 а. Пѣс(н)' на Благовѣщеніе. Поч. Да придетъ к всему міру радостъ. Акростих попсований: Демѫян. Пор. Два співаники, стор. 144, 143 б. Далі бракує листків.

14 а. Пісня про марність без початку (Лакнущій свѣте). Починається: мѣсто жизні | отхлан' дідизні. Акростих: (Л)укаш Длонски. Пор. Матеріяли, стор. 106, 90 а.

15 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Надѣя моя (на) н(а)йвышаго Пана. Пор. Два співаники, стор. 145, 165 а.

16 а. Пѣс(н)' на Успеніе пресвятыя Богородици. Поч. Чудо преславно | По всем' свѣтѣ явно. Пор. Два співаники, стор. 121, 5 а; Матеріяли, стор. 472-3.

16 б. Пѣс(н)' пречистой Богородиці. Поч. О пресвятая Дѣво, помощ'ніце моя. Пор. Матеріяли, стор. 91, 10 б, і 443.

17 б. Пѣс(н)' покаяная. Поч. Там' за горою за небесною. Закінченням сієї вірші починається співаник, доказ, що він переплутаний при зшиванні.

18 а. Кінець якоїсь пісні на Різдво Христа.

Пѣс(н)' новонарожденому Христу. Поч. Прі горноі долѣнѣ. Пор. Kantyczki. Podług wydania 1785, т. III.

19 а. Пѣс(н)' возкресная. Поч. Радуйтеся, небеса, | Витайте вси Ісуса.

20 а. Пѣс(н)ъ на Воведеніе. Поч. Вострубите, возклѣкнѣте, | Матеръ цареву созовѣте. Пор. Матеріяли, стор. 91, 14 а, і 400.

20 б. Пѣс(н)' на Рождество Ісус Христово (мильно, Іванові Хрестителеві). Поч. Веселіся, красная пустини. Пор. *М. Грушевський.* Співаник. (Записки, XV, стор. 18-9); *В. Гнатюк.* Угрор. дух. в. стор. 246-8.

22 б. Пѣс(н)' святому Ніколаю. Поч. Святителю Николае, о с(в)ятѣший отче.

24 а. Пѣс(нь) Рождес(тв)у Христову. Поч. Дивная новина, нынѣ Пан(н)а Сына. Пор. Два співаники, стор. 138, 31 а.

25 а. Пѣс(нь) на мнісопусну неделю. Поч. Охъ, якъ страшный судъ твой, Пане.

25 б. Поч. Фалшивая юностъ, зрадливая фортуна. Пор. Два співаники, стор. 140, 72 а.

26 б. Пѣс(нь) жалю полна. Поч. Аггніце страчена, | Жаломъ исполнена. Пор. *В. Гнатюк.* Угрор. дух. в. стор. 172-3; Пѣсенникъ или собраніе пѣсней, поемыхъ во дни праздниковъ и нарочитыхъ святыхъ, равно пѣсней покаянныхъ и надгробныхъ. Ужгород, 1902. Стор. 253-4.

27 б. Поч. Пречистая Дѣво Мати словеснаго раю (Пісня Богородиці в Тиврові). Пор. Матеріяли, стор. 492-3.

28 б. Поч. Летѣв' чорні жукъ ѣ. Пор. З культурного життя, стор. 28, 87 а, і 67.

29 а. Пѣс(нь) пресвятой Богородици. Поч. Радуйся, Маріе, наша заступ(ни)це. Пор. *В. Гнатюк.* Угрор. дух. в. стор. 208-10; *В. Гнатюк.* Лірники, стор. 30; *Чубинський.* Труды, III, стор. 333.

30 а. Пѣс(н)' на Рож'дество Христово. Поч. Іде звѣзда ко Господу, | Ведет царей ко воз'ходу. Попсований акростих Ілияша.

30 б. Пѣс(н)' на Богоявленіе. Поч. Іор'дан рѣко, уготовися. Пор. Два співаники, стор. 135-6, 6 а.

31 б. Пѣс(н)' о марности свѣта. Поч. Приде час, (г)ди Господь на облацех славно. Пор. Матеріяли, стор. 111, 36 а.

32 б. Пѣс(нь) о марности свѣта. Поч. Из глубині сердца зовет голубица.

33 а. Пѣс(нь) на погребѣ. Поч. О в'сесует'наго свѣта. Пор. Матеріяли, стор. 112, 2 а.

34 б. Поч. Явилася еси, великомученіце горѣліце.

35 а. Поч. Горѣ ѣ, душе моя, ко Твор'цу своему. Пор. Матеріяли, стор. 102, 88 б.

35 б. Пѣс(нь) Рождеству Христову. Поч. Витай, Дитя малое, | Аггня незлобивое. Пор. *М. Грушевський.* Кілька духовних віршів з Галичини. (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, XIV, Misc. стор. 5); *В. Гнатюк.* Угрор. дух. в. стор. 142.

36 б. Пѣс(нь) Міхаилу. Поч. Михаиле, кто яко Богъ, вел'ми возопіл'ес. Пор. Два співаники, стор. 135, 2 а.

37 б. Пѣс(нь) на (У)с(ѣ)кновеніе. Поч. Памятъ твоя праведна ест со похваламі. Пор. Два співаники, стор. 135, 4 б, й Матеріяли, стор. 446-7.

39 б. Пѣс(н) во недѣлю квѣтную. Поч. Радуйся зѣло, дще сіоня. Пор. Матеріяли, стор. 107, 5 б, й стор. 453-4.

41 а. Пѣс(н)' святому Василию. Поч. Излияйся благодатъ во уснахъ твоихъ, отче прех'валне. Пор. З культурного життя, стор. 24, 32 а, й Матеріяли, стор. 415-6.

42 а. Пѣс(н)' покаяна. Поч. Кон'чіна приходітъ, на свѣтѣ не быти.

43 а. Пѣс(н)' на Рождество Христово. Поч. Богъ натуру ѣ хощетъ изявіти. Пор. Матеріяли, стр. 116, 11 б.

44 а. Пѣс(нь) Іоану Богослову. Пор. Иоана Богослова и риторам сладко(го)мова. Пор. Два співаники, стор. 136, 9 а.

45 а. Пѣс(н)' Онуфрию. Поч. Се бѣгаяй удаліхся. Пор. Два співаники, стор. 122, 29 а, й Матеріяли, стор. 455-6.

46 б. Пѣс(н)' покаяна. Поч. Єг(г)да душа от тѣла к̃ разлучаєтъ ся. Пор. Два співаники, стор. 136, 13 а.

47 б. Пѣс(н)' пресвятой Богородици. Поч. Вселеныи свѣте (sic) людие страныи (sic). Пор. Матеріяли, стор. 107, 15 б.

48 б. Пѣснъ пресвятой Богородици. Поч. Испол'ніся небо, земля чудес' твоих, Царице. Акростих: Іоан Вол(ский). Пор. Два співаники, стор. 123, 43 а, й Матеріяли, стор. 211-2.

50 а. Пѣснъ на Рождество Христово. Поч. Нова радостъ стала, яко не бывала. Пор. Два співаники стор. 144, 142 б, й Матеріяли, стор. 437-8.

51 а. Пѣснъ святому великомученіку Димитрию. Поч. Мученіче досточудне, Димитрие велми славне.

52 а. Пѣснъ на Воздвиженіе честнаго креста. Поч. З емпѣрей горныхъ Богъ ся являеть. Пор. З культурного життя, стор. 25, 52 а, й Матеріяли, стор. 484-7.

53 а. Пѣснъ на Вознесеніе Господа Бога. Поч. Зыйде Богъ ко высокой горѣ. Пор. Матеріяли, стор. 94, 39 а, й 395-6.

54 б — 56 а. Пѣснъ на Узпение пресвятои Богородици. Поч. Архаггели з неба пришли ко Богородици. Пор. Матеріяли, стор. 101, 54 а.

Склад співаника з Ясениці Сільної такий:

1 а. Без початку польська коляда „A cóż z tą Dzieciną będziem czynili". Пор. Kantyczki, II.

2 б. Pieśn o Narodzeniu Bożym. Поч. Witay, Jezu kochany. Пор. Pastorałki i kolędy, стор. 601.

Далі бракує карток.

3 а. Остання строфа коляди „Anioł pasterzom mówił". Пор. Kantyczki, II.

Pieśń o Narodzeniu Bożym. Поч. Przybieżeli do Betlejem Pasterze". Пор. Kantyczki, II.

4. б. Pieśń o Bożym Narodzeniu. Поч. A cóż z tą Dzieciną będziem czynili. Пор. 1 а. Очевидно співаник починається продовженням сієї коляди, бо при оправі листки співаника переплутано.

5 а. Кінець коляди „Witaj, Jezu kochany". Пор. 3 а.

5 б. Пѣснь на Рождество Христово. Поч. Возвеселѣмся вси купно нынѣ. Пор. З культурного життя України, стор. 23, 15 б, і Матеріяли, стор. 554-6.

6 б. Пѣснь на Рождество Христово. Поч. Странно к̃. всего свѣта слышите. Пор. Матеріяли, стор. 92, 27 б, і 460.

7 б. Пѣснь на Рождество Христово. Поч. Согласно спѣваймо, Іисуса вытаймо. Пор. Бог. 1886, стор. 50; Собраніе колядъ, Ужгород, стор. 47-8.

8 б. Пѣснь на Рождество Христово. Поч. Слава буди во вышныхъ Богу. Пор. Матеріяли, стор. 93, 29 а, і 457.

9 б. Пѣснь на Рождество Христово. Поч. Щасливіе часы вѣковъ южъ настали.

11 б. Пѣснь на Рождество Христово, Пор. Богъ натуру к̃. хощетъ избавити. Пор. Матеріяли, стор. 116, 11 б.

13 а. Без початку великопістна пісня „Хрісте, Царю справедливый". Пор. З культурного життя України, стор. 22, 8 б, і Матеріяли, стор. 469-70.

15 а. Пѣснь на недѣлю г̃. Великопостную. Поч. Уже декретъ подписуетъ. Пор. Матеріяли, стор. 99, 23 а, і 466-7.

По 16 л. бракує листків.

17 а. Без початку покутна псальма „Памятайте, христіяне". Пор. Матеріяли, стор. 136, 57 б.

18 а. Пѣснь о смерти. Поч. Кажутъ люде, же я умру. Пор. Матеріяли, стор. 136, 55 а, і 424.

Знову бракує карток.

19 а. Кінець псальми Длонського. Пор. опис співаника Левицького, 14 а.

19 б. Пѣснь о общемъ судѣ мертвыхъ Поч. Ахъ пора приходитъ, треба умирати! Пор. Матеріяли, стор. 153, 119 а.

21 а. Друга половина пісні на Зелені Свята „Источникъ духовный". Пор. Матеріяли, стор. 112, 3 б, і 209-10.

22 а. Пѣснь святому Іоанну Богослову. Поч. Іоана Богослова и рытора сладка мова. Пор. опис співаника Левицького, 44 а.

23 б. Пѣснь святому Николаю. Поч. Большаго нѣсть на земли трона. Акростих: Бардински. Пор. Матеріяли, стор. 122, 28 б, і 252-3.

25 б. Пѣснь к̃я святому Николаю. Поч. О кто, кто Николая любитъ. Пор. Матеріяли, стор. 96, 75 б.

26 а. Пѣснь г̃я святому Николаю. Поч. Играймо, спѣваймо, в' тумпаны в'даряймо. Акростих: Іоан Ав'тор. Пор. З культурнаго життя України, стор. 43-4.

27 а. Пѣснь Святому Духу. Поч. Источныкъ Духовный, радость днесь исполны. Пор. 21 а. Знову доказ переплутання листків при оправі.

28 а. Пѣснь святому Василію. Поч. Излияся благодать во уснахъ твоихъ, отче; Пор. Матеріяли, стор. 99, 16 б, і мою „Підкарпаторуську обробітку леґенди про запис душі чортови ради дівчини" (Науковый зборник товариства Просвѣта в Ужгородѣ за рôк 1922. Річник І. Ужгород, 1922, стор. 133-4).

29 б. Пѣснь на Богоявленіе Господне. Поч. Іордань рѣко, уготовися. Пор. опис співаника Левицького, 30 б.

31 б. Пѣснь Благовѣщенію Пресвятой Богородицы. Поч. Да прійдетъ к҃ всему миру радость, Пор. 13 а.

33 а. Пѣснь на Воскресеніе Христово. Поч. Изыйдѣте, аггели лики. Пор. Матеріяли, стор. 93, 37 б, і 414.

34 б. Пѣснь к҃я на Воскресеніе Христово. Поч. Іерусалиме, свѣтися нынѣ надъ звѣзды. Акростих: Іоан Ґеши(цкий). Пор. З культурного життя України, стор. 29, 102 а; Матеріяли, стор. 249-52; Холмскій народный календарь на 1885 г., стор. 178-9.

37 а. Пѣснь Божому Тѣлу. Поч. Твоя честь, хвала, предвѣчный Боже. Пор. З культурного життя України, стор. 25, 61 а, й Матеріяли, стор. 461-2.

38 б. Пѣснь на Успеніе Пресвятой Богородицы. Поч. Достойно естъ Дѣву величати.

39 б. Пѣснь Честному Кресту. Поч. Крестнымъ древомъ Распятаго от невѣрныхъ' Іев'рей. Акростих попсований: Клібанк (Клебановка). Пор. Матеріяли, стор. 124, 29 б, і 301-3.

41 а. Пѣснь Покрову Пресвятой Богородицы. Поч. Благовѣстите днесь радость всему миру. Пор. опис співаника Левицького, 1 а.

42 а. Пѣснь святому Михаилу. Пор. Воин'ства небеснаго силы Михаилъ, святый воевода. Пор. Бог. 1790, ч. 158, 1825, ч. 159, 1850, ч. 160, 1886, стор. 347; Матеріяли, стор. 270-1.

44 б. Пѣснь на Воведеніе Пресвятой Богородици. Поч. Воспѣвайте пѣснь новую. Пор. Пѣсенникъ, стор. 63-5.

45 а. Пѣснь к҃. на Воведеніе Пресвятой Богородицы. Поч. Архіерее Захаріе, пріими Дѣвицу. Акростих: Архангел пріять Пор. Матеріяли, стор. 105, 65 б, і 383-5.

47 а. Пѣснь великомученицы Параскевіи. Поч. Радостнымъ сердцемъ возвышаетъ гласъ. Пор. Матеріяли, стор. 92, 25 б, і 452-3.

48 а. Пѣснь святѣй великомученицы Варварѣ. Поч. О Варваро мученице. Пор. Матеріяли, стор. 95, 67 б, і 438-9.

49 б. Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч. Пречистая Дѣво Мати Рускаго краю. Пор. Матеріяли, стор. 90, 6 б, і 450-1.

51 б. Пѣснь Пресвятой Богородицы Почаевской. Поч. Вселенной свѣта людіе страны. Пор. опис співаника Левицького, 47 б.

53 а. Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч. Под Твою милость вси прибѣгаемъ Пор. *В. Гнатюк.* Лірники, стор. 31.

53 б. Пѣснь набожна. Поч. Небо, земля, свѣтъ и воды.

54 б. Пѣснь Пресвятой Богородицы Поч. Матко Божа, твое пан'ство над землею и небомъ.

55 а. Пѣснь о десяти Божіихъ приказань. Поч. Хочъ лы щастя мати.

56 а. Пѣснь о мѣзерномъ человѣку. Поч. Чловече мѣзерный. Пор. *Як. Головацький.* Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, II, стор. 569-71; *В. Гнатюк.* Хоценський співаник Левицьких (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, XCI, стор. 109).

57 а. Pieśń swiatowa. Поч. Pamiętaj, człowiecze, jak żyjesz na swiecie.

58 б. Пѣснь Пресвятѣй Богородицѣ Почаевской. Поч. Пасли пастиры овцы на горѣ. Пор. Матеріяли, стор. 125, 9 а, і 516-8.

Із співаника Теодора Левицького треба передовсім зазначити три нові вірші з акростихом: Илияш. До досі відомої його пісні на Усікновення голови св. Івана Хрестителя прибувають його нові пісні, одна на Воведення Богородиці та дві на Різдво Христа. В пісні на Воведення з початком „Играйте, спѣвайте“ задержався акростих у цілости, так само в пісні на Рождество Христа з початком „Іграй, Давиде“. В другій пісні на Різдво Христа акростих без труду відбудовується, вставивши на початку третьої строфи пропущене: и. Ось попсовані тексти нових пісень віршоплета Іліяша:

Пісня на Воведення[1].

Играйте, спѣвайте,
На тр(и)ѳ(м)фѣ ѣдарайте,
Вдараїте Дѣвѣ[2] Марїи,
Воходящой ко сватам,
Приносящої нам благам.
Молїтєм за нами ко Господѳ.

Дивѳютъ аггелї вси
На земли и на небеси.
Во(е)ходитъ тригѣчнам Лелѣа, сватам
Злѣтаютєм херѳвими, [сватыхъ.
Окрѳжают серафимї,
Дают к рѳцѣ Захарїю.

Дѣвы[3] со свѣщами
Царїе со тїмпаны
Витают Царїцѳ, прекрасиѳ Дѣвицѳ, чистѳю
Солнце Дѣвѳ ѳкрашает, [Панѳ.
Мѣсяцъ к нози ѳпадает
Панѣ чїстѣ Марїи.

Дѣ пророци владычици,
Пресватой Дѣвици,
Аггелї слѳжаще, Захарїю мовяще архїерею.
Церкві крата оттверзѣте,
Владычицѳ возпрїимѣте
Градѳщѳ, крыи сѳщѳ, Дѣвѳ Марїю.

Ширшѳю (sic) во свѣтѣ всї(м),
Вышѳю (sic) на небесї,
Утроба Марїи, слѣчныа Лелѣи, чистыа Пан(и)ы.
На(д) сребро чистѣша,
На(д) диамент свѣтлѣша
Воходитъ ко церковѣ Царїца.

[1] Як в описі співаників, так і у виборі текстів розвязано скрізь титли. В текстах, приготованих для гражданки, вжито кирилиці з чисто технічних перешкод, бо аналогичне гражданське письмо зайняте в друкарні.

[2] В рукоп. Дѣвы.

[3] В рукоп. дѣвѣ.

Пісня на Різдво Христа.

Іграй, Давиде, нехай со(з)нїде Слово коплощено.
Царица раждаетъ, Дитѧ повиваетъ,
Царѧ над царми человѣкомъ даетъ
Во плоти[1] со скоты.

Ликъ архаи́гелский и херȣвимский Его прославлѧетъ.
Иосифъ старȣшокъ Дитѧти спѣваетъ
И птица пернаты Емȣ сѧ кланѧетъ
Блажено, смирено.

Іереѧрси и патриѧрси Царѧ днесъ витаютъ.
Царие приходѧтъ, дары Мȣ приносѧтъ,
Поклонъ отдаютъ, нїско сѧ кланѧютъ,
Христа ȣмыслне (sic) просѧтъ.

Ꙗвное чȣдо: в[2] вертепѣ хȣдо(м) Христосъ сѧ раждаетъ.
Иродъ незбожный за Христомъ вганѧетъ,
Дѣтей невиныхъ от перси стинаетъ,
Сам сѧ сокрышаетъ.

Ширшȣю свѣта во послѣднѧ лѣта Марию витаймо.
Христа породила, к пелены повила.
Емȣ на вѣки честъ бȣдетъ и хвала
Во Тройци.

Пісня на Різдво Христа.

Іде звѣзда ко Господȣ,
Ведет царей ко возходȣ.
Аггели сѧ злѣтают,
Дїтѧ в ѧслехъ вїтают,
Рожденого Младенца,
Едїного перкеи́ца,
Содѣтелѧ.

Лїкȣйте днесь, вси патриѧрси,
Радȣйтесѧ со с(в)ѧтыми отци.
Днесъ птица злѣтает,
Христа в ѧслех витает;
Звѣрѧта вси прибѣгают,
На колѣна ȣпадают,
Величают.

(И) царие с Персиды прїходѧт,
Христȣ рожденомȣ дары прїносѧт.
Давидъ в гȣсла барзо грает,
Же сѧ з того ȣтѣшает,
Что сѧ такий (народилъ),
Бы насъ грѣхок свободилъ
Всѣх хрестиѧнъ.

Ꙗвилосѧ чȣдо новое:
В ѧслех Дїтѧ лежїт малое.
Іосїфъ сѧ радȣет,
Пелены Мȣ готȣет.
Вол з ослом прїпадают,
Парою Го загрѣвают,
Спаса нашего.

[1] В рукоп. воплотити. — [2] В рукоп. же.

Шїрота вселеныѧ днесь сѧ ѹтѣшает,
Царїца Сына на рѹках трїмает.
Славим Бога безсмертного,
Же сѧ родїл длѧ насъ много.
Славїм Отца Его,
Дѹха свѧта, славїме Го
Во вѣкї вѣков.

Нарешті треба відмітити відміни пісні на Усікновення „Иоанъ предтеча“ в порівнянні з текстом, надрукованим у Матеріялах (стор. 319): 4 р. цесарови. 9 р. На него порывал'ся. 10 р. Казал его взяти. 11 р. Во темніцу дати. 13 р. мовитъ. 14 р. что. 18 р. узяла. 20 р. И матцѣ. 21 р. здумѣлъ. 22 р. Что тое вчинілъ. 24 р. прокляты будутъ за мыслъ такую.

Співаник із Ясениці Сільної позволяє з великою правдоподібностю вказати на автора пісні на Великдень з поч. „Изыйдѣте, аггеловъ лики“, що попала в Богогласник. У тексті сього співаника лишився слід акростиха Івана Вольського: Вол. У Матеріялах (стор. 214-5) приведено текст инший богогласникової його пісні, а саме на Успення Богородиці з виразним акростихом: Іоанн Волскій, хоча в Богогласнику акростих не задержався. Вона зачинається „Изыдите, вси архаггеловъ хори“; приказовий спосіб того самого дієслова тут і там тільки потверджує здогад, що маємо тут діло з піснею Івана Вольського. Ось вона:

Изыйдѣте, аггели[1] лики,
Во стрѣтенїе Владыки,
Изыйдѣте, архаггелъ хоры,
Готѹйтесѧ, небесныѧ дворы.
Се грѧдетъ Спаситель,
Грѧдетъ побѣдитель,
Ада разорытель,
Обронца.

Плѣнь сїонскїй от Вавилона
Ведетъ его до Сїона,
Ведетъ от бѣдъ зподъ земнаго краѧ
Во перкѹю сладост раѧ.
Адамъ со пророки,
Отецъ со отроки,
Оттоль слезы токи
Ѹтолы.

[1] Відміни тексту співаника Бібліотеки Наукового Тов. ім. Шевченка ч. 365 отсі: 1 р. аггеловь. 4 р. Готуйте, небесніе. 15 р. слезніе, 17 р. подъем насъ з собою. 18 р. изо тмою. 19 р. з тиранами лютѣйшими зѣло. 20 р. Мучащимы. 23 р. Сотре грѣхи прелестны. 26 р. во ограду. 28 р. з ныхже. 29 р. увѣнчает. 31 р. Иже. 33 р. Вострубѣте, воскликнѣте. 35 р. Составѣте. 41. возиграйте. 42 р. И рукама восплещайте. 44 р. вышше.

46-48 рр. Спасает человѣки
Царствующій пред вѣки
Над всѣмы.

Ѧже подѧлъ над тобою,
Когда воевалъ самъ собою
Страшными (sic), лютѣйшими зѣло,
Мꙋчащаго дꙋшꙋ и тѣло
Орꙋжїемъ крестнымъ
З дїаволомъ лестнымъ,
Смерть грѣшныкомъ прелести
До смерти.
Изыйдѣте ко вертоградꙋ,
За потокъ Кедрскый во градꙋ,
Собырайте крвавїе рожи,
Ѧже сїѧетъ намъ Сынъ Божїй,
Ꙋвѣнчаемъ главы
Вѣнцемъ Его славы,
Ѧже насъ избави
От всѣхъ бѣдъ.

Вострꙋбѣте и воскликнѣте,
Всю тварь к себѣ созовѣте,
Оставѣте тимпанъ и ликы
И всѧкъ органъ и мꙋзыки,
Воспойте Цареви
И всѣхъ Господевы,
Побѣдителевы
Пѣснь новꙋ.
Ликꙋюще, воспѣваймо
И рꙋками восплещаймо:
Христосъ воскресъ, воистыннꙋ воскресъ,
Хвала Его превышше небесъ
От нынѣ на вѣки,
Царствꙋѧй во вѣки,
Спасаѧй человѣки
От всѣхъ бѣдъ.

Коли мова про пісні Вольського, уважаю незайвим подати тут найкращий із досі відомих текстів його пісні струмиловокамянецькій Богородиці із співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка під ч. 365 тим більше, що дуже попсований текст сієї пісні приходить у співанику Теодора Левицького з приложенням до Закарпаття. Текст згаданого співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка отсей:

Пѣснь набожная.

Ісполнисѧ небо и землѧ чꙋдесъ твоихъ, Царице,
Избраннаѧ ѧко лꙋна, одѣѧнна во солнце!
На главѣ Ей вѣнецъ,
На рꙋках Младенецъ,
Прежде вѣкъ рожденный,
З неѧ[1] воплощенный,
Марїи Дѣвици Сынъ Ей возлюбленный.
О Пречистаѧ Царице, на образ Твой взираемь,
Во Стромиловой Камѧнцѣ чꙋдотворной взиваем:
Призри на насъ, Мати,
Не дай погибати
Во сꙋетномь свѣтѣ

[1] Відміни дуже поплутаного й попсованого тексту співаника Теодора Левицького такі: 6 р. Из Нея. 13 р. во в'герском. 15 р. Архангеловъ, херувімов честнѣшая. 16 р. Серефімов воистену слав'нѣша. 18 р. корунѣ. 26 р. Бѣсовъ прогоняешъ. 28 р. Намъ всѣмъ

У лвовскомь повѣтѣ,
Абысмо Тѧ могли вси ѹсердно пѣти.
Архаггеломь, херѹвимом, камѧнскаѧ Царице,
И серафимомь, воистиннѹ преславнаѧ Дѣвице,
Тыс' в небѣ на тронѣ
В тройческой коронѣ,
Днес' во храмѣ твоем
Под ноги впадаемь,
Тебе чѹдотворной на помощъ взиваемь.
Не доѹмѣетсѧ всѧкь ѧзикь достойно воспѣвати,
Ѧко звѣзды чѹдесъ твоихь неѹдобь исчитати:
Темных просвѣщаешь,
Хромых исцѣлѧеш,
Бѣсы прогонѧеш,
Ѧкь громь ѹстрашаешь,
А намь ѹсѣмъ вѣрнымь во помощь предстаешь.
Восплещайте вси рѹкамы небесной днес' Царици,
Воскликнѣте гласомъ радости стромилокамѧнской Владычици:
О обрадованна
Марїе преславна,
Господь ис Тобою!
Дай намь помощь свою
Тебе вихвалѧти во мїрѣ в покою.
О Марїе Пречистаѧ, камѧнскаѧ державо,
Молѧщаѧсѧ Христѹ Богѹ за грѣшных райска главо,
Бѹди нам причына
До своего Сына,
Грѣшнїѧ застѹпай,
Славима пребѹвай,
В Стромиловой Камѧнцѣ всѧ люди покривай.
Ликѹй, граде, и веселисѧ, ґди Царица во тебѣ
Избавит тѧ от всѧкихь бѣдъ в каждой твоей потребѣ
От лютыхь агарѧн,
Геретиковь, бесѹрмѧн,
Повѣтрѧ и огнѧ
Ѧкь Матка Господнѧ,
Застѹпница наша во скорбехь неложна.

вѣр'ным своим во помощъ. 29 р. Воз'плещіте вси руками вѣр'ныи днес'. 30 р. пресвѣтлой Дѣвици. 36-42 рр. vacant. 47 р. От повѣтря, огня. На сій строфі вривається текст пісні в співанику.

Сіяешь чюдеси в храмѣ ако солнце на небѣ,
Просвѣщаешь всѣхъ вѣрныхъ, притѣкающихъ к Тебѣ.
Упроси намъ Сына,
О Матко едина,
Бы намъ милостивъ былъ
И грѣхи отпустил,
На правици своей на судѣ поставил.

Кто притѣкает ко іконѣ в Каменцѣ Стрѵмиловой,
Наполнытся благодати з милости Ви пресватой.
Слези изливаеть
И твар измѣняеть
Царица прекрасна,
Невѣрным ужасна,
На престолѣ своем ако солнце есть ясна.

Исполняешь благодати всегда во храмѣ Твоемь,
Вси вѣрніи христіане ласки Твоей дознаемь.
Радуйся, Царице,
Пресвѣтлая Деннице,
Тебе Богъ козлюбилъ
И с Тебе са воплотил,
Якъ Матеръ Божію духъ святый осѣнилъ.

И мы Та днесь чюдотворнѵ вси смирен(но) благаемь,
Со слезами къ ногамъ Твоимъ, Царице, припадаем:
Нынѣ насъ на земли
Радости исполни
И на страшномъ судѣ
Милостива буди,
Во вѣкъ вѣком аминь, всѣхъ нас не забуди.

Притягаючи матеріял і з инших співаників Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка, можу вказати на нового акростихового автора Трохима. В збірнику польських і українських пісень рукописної збірки Франка ч. 62 приходить отся „Пѣснь пресвятой Богородици По(д)дубецкой“:

Торжествуйте вси днесь ново во семъ мѣрѣ,
Видячи Цариць к солнечной порфирѣ.

Рядъ к ней воздвижемъ[1]: Молебница наша,
Умоли за грѣхи Сина, Христа Спаса.

[1] В рукоп. воздеждѣмъ.

Озарай християнъ грѣшнихъ во тмѣ сущихъ,
Во бѣдахъ и скорбехъ к Тебѣ преидущихъ.

Херовимъ чеснѣшая[1], свѣтлѣшая во свѣтѣ,
Во веси По(д)дубцяхъ, волинскомъ повѣтѣ.

Икона от вѣка з древесъ сотворенна
Нынѣ естъ от велможъ златомъ украшенна.

Марія от нея чуда изявляетъ,
Егдаже Младенецъ от нея исцѣляетъ.

Сього невідомого досі Трохима треба відрізнити від відомого з Матеріялів (стор. 258-9) Трофима. Трохим се волинський Українець, як думати по його зацікавленні піддубецькою Богородицею, а Трофим се закарпатський Українець, як доказує його пісня в честь повчанської Богородиці.

Не знаю, чи дійсно якогось Іоанна Вюсяника виказує акростих пісні співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 165, чи се попсований инший акростих. Ось ся „Пѣснь на погребѣ“:

Источникы слез, розливайтеся[2],
Каменны сердца, разламуйтеся,
Видячи нашу сладост временну,
Красоту и славу в нѣчто обернену.

Обаде твоя, чловече, слава.
Подоптала ей смертная булава.
Почернѣла ти красота слична,
Бо тя ожидает фортуна вѣчна.

Ахъ, нетирвучій животе бѣдный,
Скоро ся вкажеш, а нагло й измѣнный,
Обѣцюеш намъ своей сладости,
Но кто ти звѣрит, не взритъ старости.

На небо очи смертнѣ спускае,
До приятелей близкихъ волае:
Поминуйте мя, братія, друзи,
Бо мя изъядятъ земныя прузи.

Воспоманите вси любовъ мою,
Да не отрачу (sic) надежду свою.
Похыбы моя не спаматайте,
Но простите ми, Бога кохайте!

Уж' бо ми декрет опредѣленый:
Судія строгій, неумиленый
Грѣшную душу во ад' всылает,
А покаянну царствомъ вѣнчает.

Смрадный ротъ темный червъ тѣло тлоитъ,
А душа страхом суду предстоитъ:
Воздаждъ днес отвѣтъ о всемъ животѣ,
Щось уробила на марномъ свѣтѣ.

И васъ умилно всѣх упрошаю,
Сродниковъ, кревныхъ ревно вмолаю:
Воспоманѣте каждый во себѣ,
Же скверно нѣчто не естъ во небѣ.

Ни власть ни слава, богатства, втѣхи,
Розкошъ, молодосць, земныя смѣхи,
Да не оторгну всѣх васъ на сей часъ,
Абесте чули мой остатній гласъ!

Іисусъ Христа ранъ кирве излиянной,
Страсти и муки за нас нещадной
Близких, далекых всѣх вас прощаю,
З ками во я днес ся разлучаю.

---

[1] В рукоп. чеснѣшую.

[2] Відміни тексту співаника ч. 188 такі: 1 р. разливайтеся. 13 р. спущає. 15 р. братіе. 16 р. мня... смер'тныя.

Конецъ животꙋ моемꙋ...
Ѧ вас вѣнчꙋю...
... тѣло ꙋж гробꙋ предайте,
А за мене все Бога благайте.

Використовуючи тексти описаних співаників, наскільки вони хоча в частині поправні, й притягаючи деякі инші співаники Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка, описані в Матеріялах, подаю на кінець низку богогласникових пісень (NN-го 1-28) у старших, а наскільки вони друковані, поправніших текстах і низку позабогогласникових вірш (NN-го 29-43), недрукованих, а наскільки друкованих, у цікавих нових варіянтах. При кождім тексті зазначений співаник, що з його він узятий, а тут і там відмічені варіянти инших текстів.

1. Пѣснь на Рождество Христово[1].

Богъ натꙋрꙋ в҃ хощетъ избавити, посадити на сїонѣ в коронѣ.
Самъ смирысѧ, приобщысѧ намъ о семъ и по немъ пребыти Дꙋхомъ.
Тайна многа, невидима, ма, ма, ма,
Дѣво, Сына на, на, на,
Повивай и пытай сосцы своими.

Слава наша в҃ лежитъ днесь на сѣнѣ во ѧскинѣ, Отецъ, Мати з бидлѧти,
Трїмфꙋетъ и ликꙋетъ Богъ Аг҃нецъ и Юнецъ, всѣмъ пожаданный.
Радость многа мꙋзыкыйски, ра, ра, ра,
Свѣрилъ красна, тра, тра, тра,
Отрочати малꙋ, Царꙋ рожденнꙋ.

Нынѣ сыли к҃ даютъ хвалꙋ Богꙋ попремногꙋ, ѧвно, славно вѣщаютъ.
В҆сѧ стыхїѧ, їереѧ трепещетъ рождшаго (sic) Цара на земли.
Поютъ пѣсны торжественно, ре, ре, ре,
И преславно, лѧ, лѧ, лѧ,
Возносѧтъ гласъ высокъ Богꙋ к҆ вер҆тепѣ.

Ꙋстрашатсѧ в҃, слышатъ к҆си ѧзыцы, человѣцы ѧко тако прилычно
Цара вѣковъ человѣковъ, Младенца, Первенца и Содѣтелѧ.

Текст співаника Теодора Левицького виказує такі відміни: 1 р. на престолѣ во коронѣ. 3. р. приобщися о сем... пребуді. 5 р. своіма. 7. р. Богъ Отецъ Юнецъ. 10 р. Царю. 11 р. аки (sic) славно. 12. р. Стихия, ерея трепещутъ рожденого Царя. 17 р. Царю вѣкомъ, человѣкомъ. Дальший текст сього співаника отсей:

[1] Рукописна збірка Франка ч. 242.

Чест воздают со тимпаны, гѵ, гѵ, гѵ,
(И) органы, ρѵ, ρѵ, ρѵ,
Триствный (sic) разумный смѵ под ногѵ.

Да чѵдятся к, что ест кѵра многа, родши Бога, трѵдно, скѵдно изрещи.
Во (sic) вся возможетх, поможетх принести Исѵсѵ Эмануилѵ:
Дары чесно со пастырми, на, на, на,
И со царми, тошх, тошх, тошх,
Прилично смѵ ест, Богѵ во вертепк.

Смѵ слѵжатх к солнце, лѵна, зраки, возтоки, чѵдно сияютх
Сотворены, ѵтверждены на славѵ, хвалѵ Творцѵ своемѵ.
Веселятся гѵски, птици, гоцъ, гоцх, гоцх,
Совы, косы, тожх, тожх, тожх,
Радостъ вскмх (и) мирх ткмх на долга лкта.

Вся соборнк к славятх Царя строны, короны, дѵхи слѵги раждают.
Вся приложна воздогна (sic) рождество, торжество Бога во Тройци.
Ударих во кимвалы, вамі, вамі, вамі,
Канѵамх (sic), дынх, дынх, дынх,
На вес скктх возприемих Бога во Тройци.

2. Пѣснь Рождеству Христову[1].

Видѣвх[2] Богх, видѣвх Творецх, що мирх погибаетх,
Архагтела Гавріила к Назаретх посылаетх
Возвѣстити в Назаретк:
Слово сталося к вертепк.
Ο прекрасный граде Вифлееме,
Отверзи врата, Едеме.

Незаходимое слонце от дѣвическихх ложеснх,
Идеже Богх восіяетх просвѣтити мирх весх.
Звѣзда меча восіяла,
Пѵть к вертепѵ показала,
И от Перси(дн) трїе цари
Принесли Христѵ дары.

Ливанх, смирнѵ, злато дары смѵ принесоша
И прїйдоша во храминѵ, на колѣна впадоша.

---

[1] БНТШ. 367.

[2] Відміни рукопису Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 165 такі: 1 р. Видѣ... видѣ... же. 4 р. стало во... 6 р. Идеме. 8 р. грядет, возсіяет'. 9 р осияла. 13 р. злато и кадило Ем(м)у. 14 р. пришедше. 15 р. велми. 16 р. Христосъ Панъ народил'ся.

Ирод с того засмутился,
Же Христос з Панны народился,
Слуги своя посылает,
Христа убити шукает.

Четырнайцїеть тисящъ дѣтей малыхъ забивъ
Иродъ проклятый, сына не пощадивъ.
Маленкїе тые дѣти
Казал Иродъ выгубити.
Предвѣчнїе финикїе,
Процвитайте навѣки.

Рахиль, перестани о дѣтей плакати.
А якъ же я маю перестати, печалная мати,
Серце во мнѣ умлѣвает,
Ірод дѣти забиваетъ,
Азъ бо, печалная мати,
Мушу я ридати.

Не плачъ, не плачъ, не ридай о дѣтех маленкых
И узриши сыны своя к Сионъ пренесеных,
Іродъ пойде ко аду
К Люциперу на пораду.
Мы теж с того веселѣмся,
Христу поклонѣмся.

3[1].

Дывная новина: нынѣ Панна Сына
Породила в Вѵдлеемѣ Марїя едина.
Не в царской полатѣ, лечъ межи быдляти,
Во пустыни, во яскыни, треба то всѣмь знати.

По 18 р.: Плач' великій в Вифлеемѣ в' странах июдейских:
Ірод' дѣти забивает в' предѣлах вифлеемских,
Мечем острым истинает
И о камень разбивает,
Кров' невин(н)у проливает,
Христа убити шукает.
О безбожный Іроде, сынас не пощадѣлъ,
Маленкія уся дѣти казал погубити,
Праведніи феники
Процвитают навѣки.

[1] БНТШ. 365.

Иж то Бога иста Марїѧ Пречиста
И кꙋпает, повивает Єго ѧкь невѣста.
На рꙋках тримает, так Ємꙋ спѣвает,
Своим Єго Створителемъ сама[1] називает.
Мовить: люлѧй, Сынꙋ, бꙋдеш при мнѣ вынꙋ,
Поневаж мѧ взѧлес' себѣ за Маткꙋ едїнꙋ.
О неогорненнїй и непостиженнїй,
Спишь Ты долго, рости скоро, Младенче нескверній.
Ѧ Тебе кꙋпаю и Тебѣ спѣваю,
А на своихь обѧтїѧхь всегда Тѧ тримаю.
Ѧ в Тебѣ надѣю, Возлюбленнїй, мѣю,
Где сам бꙋдеш, там и мене возмеш, Добродѣю.
Ты чловеком сталес' и плот на сѧ взѧлесь,
Прежде всѣх вѣк на небеси престол себѣ малесь.
Тебе херꙋвыми исо серафими
Воспѣвают непрестанно гласи трїсвѧтыми.
Тебѣ сѧ молити и Тебе хвалити,
Абыс' намь далъ в царствїи Твоем всѣм навѣки жыти.

4. Пѣснь на Рождество Христово[2].

Новаѧ радость свѣтꙋ сѧ з҆ѧвила
Гды Панна чиста Сына породила.
Ꙋ Вифлеомѣ мѣстѣ бардзо рано
Витати Пана пастыремъ казано.
Звѣз҆да ꙋслꙋгꙋ тꙋю отправꙋетъ,
Же царей перскихъ со дари приймꙋетъ.
Принесли Ємꙋ ливанъ, смирно, злато,
В'зѧли заплатꙋ по коронѣ за то.
Иродъ злосливый с того засмꙋтилсѧ,
Же Царъ предвѣчный с Панны народилсѧ.
Казалъ жолнѣромъ землю плюндровати,
Нарожденнаго к҆ вертепѣ шꙋкати.
Аггелъ с небесе ознаймилъ к҆ прꙋтъкости
Поймати Сына и Маткꙋ в чистости.
Реклъ Иосифꙋ: пойди г҆ Вифлеомꙋ,
Миливши вшитки Іродꙋ зрадливомꙋ.
Іосифъ старецъ Марию поймꙋетъ,
А до Єгиптꙋ с҆ Христом ꙋстꙋпꙋетъ.
Нехайже Іродъ вѣчне погибаетъ,
Нашъ Панъ рожденни всѣх насъ потѣшает.

---

[1] Поминаючи нісенітниці наслідком попсованого тексту, відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 8 р. Сама Єго Створителемъ своимъ. 10 р. узялъ. 14-16 рр. vacant. 17 р. Хотъ... станешъ (sic). 18 р. престолъ себѣ на небеси мѣлесъ. Замісць 19-20 рр.:

О праведный Суде, хтожъ Твой вѣрный буде,
Тамъже нехай из Тобою будут' усѣ люде.

21 р. славити. 22 р. во царствѣ... быти.

[2] БНТШ. 367.

Абы намъ в небѣ далъ свою коронꙋ,
До пресвѣтлаго поставивши тронꙋ.
Іосифъ старецъ колисалъ Дитѧтко:
Люлѧйже, люлѧй, малое Пахолѧтко.
Слава во вышнихъ, ми заспѣваймо,
Нарожденномꙋ честь, хвалꙋ отдаймо.

5. Пѣснъ на Рождество Христово[1].

Нова радостъ стала, ѧко не бывала:
Надъ вертепомъ звѣзда стала[2], свѣтꙋ восиѧла.
Где Христос родилъсѧ, з Дѣвѣ(!) воплотилъсѧ,
Ѧкъ человѣкъ пеленами ꙋбогъ повилъсѧ.
Которомꙋ цари великии дари:
Ливанъ, смѣрнꙋ отдавали, злато покладали.
Пастꙋшки з ѧгнѧткомъ перед Нымъ, Дитѧткомъ,
На колѣна ꙋпадаютъ, Емꙋ сѧ кланѧютъ.
Давидъ смѣле о немъ виграваетъ гойне,
На всѣ стрꙋни ꙋдарѧетъ, Бога вихвалѧетъ.
Аггели спѣваютъ... волаютъ
... бѣ и на земли поклонъ (sic) повѣдаютъ.
Мы тежъ спѣваем, когда оглѧдаемъ
Из Марии рожденаго Бога предвѣчнаго.
Претожъ веселимсѧ, Емꙋ поклонѣмсѧ
Ѧко Царю рожденномꙋ, Богꙋ небесномꙋ.
Просимо Тѧ, Царю, небесный Шафарю,
Дарꙋй лѣта щасливии семꙋ господарю.

6. Пѣснь Богоявленію Господню[3].

Іорданъ рѣко, ꙋготовисѧ,
Се бо приходит Богъ креститисѧ.
Плотїю идет[4] на своѧ стрꙋѧ,
От Іоана ꙋслꙋг требꙋѧ.

---

[1] БНТШ. 364.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 2 р. ясна. 3 р. Дѣвы. 4 р. убого. 5 р. дары приносили. 6 р. отдаваймо (sic)... покладаймо. 7. р. перед тымъ. 8 р. Христу. 9 р. смѣл'ный (sic)... дивно. 10 р. ударяйте (sic)... выхваляйте. 11 р. во вышныхъ. 12 р. Намъ у небѣ... покой. 13 р. И мы... Бога (sic). 15 р. Протожъ... Христу. 18 р. лѣта, Царе выш'ный, всему (sic).

Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 1 р. яка. 2 р. ясна. 4 р. убого. 5 р. Царю дары пріношали. 7 р. тымъ. 8 р. Христу. 11 р. во вышних волают. 12 р. Намъ у небѣ... покой. 13 р. И мы. 14 р. От. 18 р. Дари.

[3] БНТШ. 165.

[4] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 3 р. іде. По 8 р.:

О Іоане, хтѣй послꙋжити
И верх Владыцѣ спѣшсѧ омыти.

Іоанъ пророкъ длань простирает,
Се Агнец Божїй, ѧсно волает.

Дꙋх свѧтый сходит видом голꙋба,
Показа Отцꙋ того сꙋгꙋба.

Ми Іоанꙋ ꙋподобѣмсѧ,
Чистыми сердцы приоздобимъсѧ

На рѣчных стрꙋѧх Тебе витати
И его миле всѣм выхвалѧти.

Бога во Тройци единаго знати,
Ѱальмы и пѣсими (sic) согласно спѣвати.

Дай то нам, Боже, Тѧ выхвалѧти,
На рѣчных стрꙋѧх миле оглѧдати.

Почерпѣмъ воды ꙋбо, братїе,
Свѧтаго Дꙋха на спасенїе.

Днес сѧ человѣцы вси радꙋютъ,
Аггелы к небѣ вси триꙋмфꙋютъ.

Бога во Тройци такъ единаго,
Во Тройци свѧтой непостыжимаго.

Кꙋпно со Отцем и свѧтым Дꙋхом
Томꙋ чест и хвала на вѣки вѣкомъ.

Сей гласъ от Отца свідітел'ствует:
Сынъ мой любимый торжествует.

Днесъ грѣхъ Адамовъ омывает'ся,
Глава змиева сокрушается.

Опісля йдуть рр. 21-22. Рр. 9-10 vacant. 12 р. Чіс'тым сердцем приготовѣм'ся. По 12 р.:

Гряди, послужи, о Крестителю,
Таин'ства главѣ Збавітелю.

Проідет(!) пустыню Іорданскую
І узрім' тамо Тройцу святую.

Отецъ со небесе свідітел'ствует:
Сынъ мой любімый то показует.

Нынѣ увідим Троіцу святую,
Во Божествѣ едіном' неразділімую.

Зем'ля і море, воз'веселітся,
Хоры и уломы (sic), днесъ воздвігнітся.

Христосъ явися просвѣщеніем,
Нам' дарует днесъ спасеніе.

Стер'шаго главу в водах зміеву,
Свободів'шаго главу Адамову.

Рр. 13-16 vacant. Опісля приходять рр. 19-20, а після того така нова строфа:

Царю всеі твари, даж'д' спасеніе,
От грѣхов' древных очіщеніе.

17 р. оглядаті. 18 р. поклон отдаті. По 18 р.:

Слава Ті, Отче, Сотворітелю,
Слава Ти, Сыне Откупітелю.

Отче, Сыне и Душе святый,
Во пер'сонах триех Боже едіный.

19. р. Почер'пѣте воду. 20 р. Благодат Духа. 21 р. Днесъ чловеци всі ся радуют. Замісць рр. 23-26:

Рач' то приняти, что Ти спѣваем,
На вѣки вѣков Тя велічаемъ.

Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 365 такі: 2 р. Се Богъ приходить окреститися. 5 р. рачъ. 10 р. того Отцу. По 10 р.:

Хотя Адамовь днес' грѣх омыти,
Главы змыеви вся сокрушити.

13 р. Єго вытайте. 14 р. И хвалу Єму вси воздавайте. 15 р. знаймо. 16 р. пѣсны голосно спѣваймо. 17 р. Дай, Боже, всѣмь нам Тебе. 18 р. свѣтъ оглядати. Рр. 19-24 vacant. 26 р. честь, хвала.

7. Пѣснь Стрѣтенію Господню[1].

Свѣтло днес ликꙋйте, ѱалмы воскликайте,
Бога Отца, Створителѧ, всѣм[2] прославлайте.
Же нам дал благодать на земли пребывати,
Съ Сыном своим единым всѣм нам кролевати.
О старче, прїди весело на стрѣтеніе Христоко,
Отдай поклонъ Іисꙋсꙋ Христꙋ и Матери Его.
Подыми рꙋками Творца всего свѣта,
Нехай и нас благословит на многїѧ лѣта.
Голꙋбице чиста, Маріе Пречиста,
Приносит во церков Панна Іисꙋса Христа.
Вѣрным (sic) воспойте, дꙋховно играйте,
Створителѧ своего, Бога прославлайте.
О Христе, всѣх Царю, вышний Господарю,
Рач тое нам дароват, к небѣ пребывати
Со святыми отцы, аггелскими хоры,
Бысме могли пребывати к сионском дворѣ.
Тебе выхвалати, святъ Господь спѣвати,
Тебе Бога единаго всегда к Тройци знати.

8. Пѣснь Вѣханію Господню[3].

Радꙋйся зѣло, Дщи[4] сїонѧ,
Се Царь твой, восѣдый на осля,
Ісаїѧ вопѣет,
Софонїѧ глаголетъ
Владыцѣ.
Спѣшно пойдѣмо и припадѣмо
И Виданію вси оглядѣмо.
Днес ваїѧ финика,
По них грядет Владыка.
Ест дивно.

---

[1] БНТШ. 165.

[2] Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 2 р. усѣ. 5 р. прійди. 7 р, Подими. 8 р. многая. 11 р. Вѣрныи. 15 р. святыми лики. 16 р. Бысмо... во...

[3] БНТШ. 165.

[4] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. дще. 2 р. на коня. 3 р. Софонія. 4 р. Захария. 6-7 рр. Стрѣтівше падѣте, принесѣте. 11-12 рр.:

Усты медъ подают сладчіши (sic),
Сердце (sic) жилчъ (sic) нѣсть прегорчайша.

По 15 р.:

Дѣті вопіютъ,
Сладко глаголютъ:
Благода[ю]тъ нам толика,
Южъ прииде Владыка,
Ест дана

Усты мед подают чающим,
В' сердцѣ желчь мают пренайсладшій (sic),
Въ Іерѵсалимѣ ходяше,
На жребяти сидяше,
Осанна.
Осанна во вышних поюще,
Младенцы еще от чресл сущие,
Благословен сый грядый
В' Іерѵсалим, пришедый
Спасти насъ.
Ризы постилахѵ, пѵть ѵкрашахѵ,
Горцѣ Его барзо плакахѵ.
На немъ Его сѵстрѣша
И ѵстнама воспѣша:
Нѣсть се жаль.
Пророцы сіе знаменаша
Но жребцѣ спасеніе наше
Захарія великій,
Ісаія пророки
С ослятемъ.
Прїдет осанна Спасъ Вавилона
И всѣх насъ избавѣ от Сіона.
Воздвизает фѣникоѣ,
Юже спасе от грѣховъ
Тмами темъ.
Сѵлима избави пророки,
Кирвавїя излїяхъ нам токи.
Нынѣ нѣст ти Сѵлима,
Но Іерѵсалима
Новий градъ.
Всмческам создавый дланїю
Вчера пришел былъ во виданїю
И Лазаря воскресил
Во едином словеси
Смердяща.
Сестры рыдахѵ, пѵть ѵкрашахѵ,
Горко его барзо плакахѵ:
Аще бы Ты зде пребыл,
То бы братъ наш живый был,
Нань зряще.
Мовитъ Владыка спасти Лазаря,
Глагит Исидскаго вертоградаря:
Гдѣ егда отверзе,
Власть жидовскѵ испроверже
Всѣх ради.
Исполнихъ чѵдо Христосъ на земли,
Воскресихъ из гроба четвероднебна:
Лазаре, гради вонъ,
Да пѵстинѣ тѣ онъ димонъ
Владыцѣ.
Возми нас на осля, Владыко,
Поемъ пѣніе велико,
Да насъ падшихъ возведе
И ко свѣтѵ приведе
Лежащихъ.
Избави, Боже, от всякаго зла,
Сподоби насъ въ небѣ вѣчна Бога,
Да Тѣ поемъ на вѣки,
Да имамъ жити со лики
Ангелов.

---

18 р. той. 20 р. міръ. 22 р. vacat. 23 р. стрѣчаху. 24 р. Уснамі возпѣваху. 26 р. сіце знаменаше. 27 р. жребці. 34 р. Иже спасаетъ от... 37 р. Кровави злиялъ еси. 38 р. Но нѣсть нѣнѣ. По 40 р.: Ветхи падеся,
Изпроторжеся.
Христосъ грядетъ возвести
И ко свѣту привезсти
Сионъ градъ.
42 р. бѣ вшедъ. 46 р. vacat. 51-60 рр. vacant. 61 р. жребца. 62 р. Поемъ всі пѣніе толіко. 63 р. Самъ. Замісць 66-75 рр.: Возми закланы, (sic), изми от рані, желаніе наше толико вѣханіе Твое, Владыко.

Чест Богꙋ и хвала, ѥ҆кꙋпѣ и пѣнїе
Воспѣваймо, людїе грѣшные.
Благъ бо еси, Владыко,
Поемъ Тебѣ, елико
Достойно.

9. Пѣснь Вознесенію Господню[1].

Взыйде[2] Богъ ко высокой горѣ,
Стрѣтаютъ Єго ангелскїѧ хоры,
Дрꙋг҆ ко дрꙋгꙋ вопїют,
Что сей грѧдет, глаголет,
Возмѣте.
Возмѣте врата, кнѧзи, ваша,
Грѧдет бо се ꙋтѣха наша,
Имꙋщь ризы червлены
И кровїю окропленны,
Цар҆ силамъ.
Цар҆ силамъ от нѣдръ Бога Отца,
Деница пресвѣтлаго слонца,
На земли то воспрїѧт҆,
Гды на крестѣ был҆ распѧтъ
За вес миръ.
За вес мир҆ пострада множество
Адама истлѣвше естество.
Во дно ада исходит
И всѣх вѧзней свободит
З отхланы.
(З) отхланы вси сꙋт҆ свобождены.
Апостолы, скорбми исполненны,
Горѣ к҆ небо взирают҆
И плачевне волают:
Не остави нас.
Не остави нас сирых своих, Отче,
Возми нас съ собою, Творче.
Пречистаѧ, молбами
Бꙋди всегда со нами
На земли.
На земли апостолом рѣша,
Ангели к нам слетѣша:
Мꙋжїе, что стоите,
Скорбни к҆ небо что зрите?
Пакѣ прїде.
Паки прїде во великой славѣ
Воздати комꙋждо сꙋд҆ ѧвѣ,
Обличати всѧ дѣла,
Что на земли содѣла
Всѧк҆ человѣкъ.
Всѧка плот҆ на небо не взыйде,
Дондеже Дꙋхъ свѧтый не снїде
На землю къ створенїю,
Єго обличенїю
Потѣха.
Потѣха въ Іерꙋсалимѣ,
Дꙋха свѧта ожидайте нынѣ,
Котрый вас прославитъ,
На пꙋть правый наставитъ
Воскорѣ.

---

[1] БНТШ. 165.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. зыйде. 2 р. аггелстыи 3 р. глаголетъ. 4 р. Хто сей грядый, вопіет. 7 р Грядет Богъ, естъ. 12 р. Денніца пресвѣтлого 13 р. то vacat. 14 р. Что. 16 р. претерпѣ. 17 р воз'тлівше. 18 р. нізходитъ. 19 р вязня (sic). 21 р. сутъ усѣ. 22 р изполнены. 23 р. к' небу взываютъ. 24 р. И со плачемъ. 26 р. Не оставъ насъ сирот. 28 р. Пречистыми. 32 р. Аггели егда к' нему. 34 р. Скор'бны вы бо зрите 37 р. Царъ силамъ воздати комуждо явѣ. 38 р. Обличити. 40 р. Всяка плот. На сім уривається текст співаника Левицького.

Воскорѣ зостали ѹтѣшены,
Ангелскы словы ѹтверждены
Зъ Дѣвою Пречистою,
З Маткою Божїею,
Радостми.

Радость ми таковы обѣты
Зъ ангелскими сладкими славити.
Воздѹхами течахѹ,
Хвалѹ Богѹ поѧхѹ
Согласно.

Согласно креными ѹстнами
Молим Тѧ: бѹди всегда со нами,
Дарѹй часы спокойны,
Храни гладѹ и войны
Всѣх вѣрных.

10. Пѣснь Божому Тѣлу[1].

Твоѧ честь, хвала, предвѣчный Боже,
Колико хощетъ, кто зрѣщи може.
От вѣковъ многихъ дивный во славѣ,
Дивный во дѣлехъ, зримъ Тѧ днесь ѧвѣ.
Же сѧ намъ рачилъ к снѣдъ даровати,
В' Пречистыхъ Тайнахъ плоть свою дати.
Неложный Боже и человѣче,
К' Тебѣ вси роди, всѧ тварь приныче.
Тебѣ воздаемъ хвалѹ достойнѹ,
Всесовершеннѹ, з честїю славнѹ.
Длѧ насъ страдавшы за злы прилоги
И претерпѣвшѹ болѣзны многи.
Крестъ, вѧзанїѧ и быенїе
Намъ грѣшнымъ людемъ во спасенїе.
В сыхъ свѧтыхъ Тайнахъ Тѧ восхвалѧемъ,
Пѣнїе, хвалѹ вси совершаемъ.
Хвалѧще Бога к Тройцы единаго,
Во трїехъ лицехъ нераздѣлнаго.
От трїехъ особъ сталъ сѧ человѣкомъ,
Плоть свою даетъ всѣмъ намъ грѣшныкомъ.
Мы Тебѣ, Боже, хвалѹ воздаемъ,
Пред лицемъ поклонъ Твоимъ отдаемъ.
На вѣки чтити, Тебе хвалити,
В' томъ Сакраментѣ Тѧ возносити.
Тѧ возносѧще, Бога хвалѧще
И во вѣкъ вѣковъ ксегда славѧще.

11. Пѣснь Честному Кресту[2].

Крестнымъ древомъ Распѧтаго от невѣрныхъ їеврей,
Терновъ вѣнецъ возложиша, предадоша трость гвоздей,
Которыми рѹцѣ, так тежъ и нозѣ
Свѧтыи Твои пробиша сквозѣ.
Плачмосѧ, вси христїане.
Логина темна приведоша и той ребра прободе.
Испѹстилесь кровъ из водою, дражайшаѧ ѹпаде
Кроплѧ едина на тварь Логина,
Зѣныци емѹ отворила.
Благодать неизмѣрима!

---

[1] Рукописна збірка Франка ч. 242.
[2] Рукописна збірка Франка ч. 242.

Іеврейскій зборъ тое ꙋвыдѣ, вотще себѣ внимахꙋ,
Отидоша от Распѧтаго, на крестъ еще ѣзырахꙋ.
О злосливіе и невѣрніе
Сердца ихъ велми естъ камѧніе,
Не познаша Створителѧ!

Богъ на крестѣ междꙋ двома пригвожденъ быстъ лотрамы.
Реклъ разбойныкъ: Егда пріидеши, помѧны мѧ, Господи.
Інсꙋсъ любимый, Богъ щедроблывый,
Сіѧ прорече: Бꙋдешъ, чловече,
Днесь со мною во раи.

А гды Матка стала под крижем, сіѧ слова глаголала:
Ахъ, жалю жъ мой нестерпимый, ко горѣ очи поднесла,
Ахъ, Сынꙋ, Сынꙋ, чемъ мѧ единꙋ
Днесь оставлѧешъ, а самъ ꙋмираешъ
На томъ древѣ высокомъ.

И гробъ Тебѣ содѣлаша, Інсꙋсе Христе, Пане мой,
Іосифъ со Никодимомъ Плоти Твоей пресвѧтой,
Съ креста знимахꙋ, во гробъ полагахꙋ,
Плащеницею обвивахꙋ
И вонѧмы закрывахꙋ.

Како страсти претерпѣлесь, Інсꙋсе Христе, Пане мой,
Изспꙋстилесь дꙋшꙋ свою до отхланы пекелной.
И мы Тѧ просимъ, змилꙋйсѧ над намы,
Абы не пошла дꙋша до отхланы,
Лечъ до неба на вѣки.

12[1].

Неизглаголанна тайна во мірѣ ѧвисѧ:
На крестномъ тронѣ Цар славы всюдꙋ прослависѧ.
Семꙋ з острахомь херꙋвыми
И трепетомь серафими
Слꙋжат, вынꙋ предстоѧще,
Со аггели пѣснь гласѧще:
Тецѣте, вѣрных ѧзыци,
Ко мѣстечкꙋ Зарваныци.
В Зарваныци, малом градѣ, дары непревраны
От Распѧта черплют, зрѧще со вѣрою на раны:
Бѣдны, вредны, темны, хромы
И на одрах вси несомы,
В' всѧкихь скорбех, бѣдах сꙋще,
От дꙋхь нечистыхь страждꙋще,
Цѣлбы радостно пріемлють,
Непрестанно вси глаголють.

[1] БНТШ. 365.

Востокь, западъ, югь и сѣверъ, окрестнїе страны,
Рцѣте, же Богь возвеличил милость Его с намы!
В рꙋках, в бокꙋ, в ногах раны,
За коронꙋ вѣнецъ даный,
Желчъ и оцетъ, копїе, трост',
Да заградит грѣховнꙋ злост'.
Виждъ со трепетомь и внемли,
Падающь ныцъ ко земли.

Кокошь птенца под крылѣ своѧ собыраеть,
Панъ на крестѣ, Творецъ неба, рꙋцѣ простираеть,
Знакь милости показꙋеть,
Чрезъ бокъ сердца трактъ готꙋеть.
Грѧди, бѣдный, грѧди, вредный,
Грѧди, юнїй, грѧди, средный,
Грѧди, носѧщїй сѣдинꙋ,
Милость обрѧщете единꙋ.

Тецѣте вси на источникь к женѣ Самарѧнынѣ,
Испитꙋйте мѣста свѧта, обрѧщете нынѣ
Во мѣстечкꙋ Зарваныци,
Где вси кꙋпно человѣци
Чест, поклон, хвалꙋ воздают
Под ноги сѧ Ей кланѧють,
Славѧще Христа Владыкꙋ,
Давша благодать толикꙋ.

Царъ пророковь исполи Дꙋха свѧта, зри, человѣче,
Ты и кївотъ свѧтынѧ Твоеѧ, что предрече.
Се зде кївотъ естъ свѧтынѧ,
Слѣчна небесъ Монархынѧ
В чꙋдах над солнце сїѧет,
Токи слезны виливаеть
О мїрѣ день и нощь вынꙋ,
Ко распѧтꙋ зрѧще Сынꙋ.

И мы спѣшно вси тецѣмо ко градꙋ Зарваници,
Испитꙋйте мѣста свѧта и Марїи Дѣвици,
Да ꙋбѣгнемь гладꙋ, войны
И воспрїймемь вѣкь спокойнїй,
Цѣлим сердцем вѣрꙋюще,
Раны Творца цѣлꙋюще,
Да спасет мїр и всѧ люди,
Милость Его с нами бꙋди.

13[1].

Хвалите Господа со небесъ,
Сотворшаго сей свѣтъ ꙋвес',
Небо и землѧ и отхланы
Сотворшаго своима дланы,
Сотворшаго и человѣка,
Хвалите Его ко вѣкь вѣка.
Хвалите Господа со небесъ.
Хвалите Его, аггели, сыли,
Небо и землѧ и херꙋвыми,
Хвалите Его со престоли,
Воспѣвающе аггелскїе хоры;
Хвалите Его, солнце и лꙋна,
Небо и землѧ хвали Его полна.
Хвалите...

Сїѧюще в Емпѣрꙋ ѧзици,
Хвалите Его со земными лици.
Восхвалите вси Создателѧ,

[1] БНТШ. 365.

Блистанїѧмь Дарователѧ.
Небеса небесъ, Господа хвалите,
Воды вышше небесъ, сице возносите:
Хвалите...

Ѧко той рече, тако и быша,
Той повелѣ, и создашасѧ.
Постави ѧ во вѣкь вѣка,
Закон положил ради человѣка.
Повеленїю Єго вси внемлюще,
Хвалите Єго, на земли живꙋще:
Хвалите...

Хвалите Господа, от землѧ змїеве,
Бездны, скорпїи и ꙋжеве,
Огнь, снѣгь, грады слави творѧще,
Создателѧ воды славѧще.
Вѣтры бꙋрливїе, Господа хвалите,
Гради и холмы, кедры, прославѣте:
Хвалите...

Звѣрїе, скоты, гады и птица пернаты,
Хвалите Єго, царскїе полаты,
Вси людїе и вси кнѧзи,
Сꙋдїе земстїи и всѧ обрѧзи,
Юноша, старцы, дѣви во юности,
Хвалите Бога, сꙋще во чистости:
Хвалите...

14[1].

Рождество славно присно Дѣвїѧ,
Восхвалим Тѧ днес' во гласѣх[2] пѣнїѧ.
Витай, Дитѧтко, оразъ и Матко,
Богꙋ возлюбленна, свѣтꙋ нарожденна
Во спасенїе.

От корене жезл Іесеова,
Исполнишасѧ Ісаины слова.
Произїйде славна, обѣщанна здавна,
Слѣчнаѧ Лелѣѧ, Пречиста Марїѧ,
Нарожденна Царица.

Пред зачатїемь именованна,
От архаггела Марїѧ названна,
Ласкь непребранных, родителей славных

[1] БНТШ. 365.

[2] Відміни тексту співаника Національного Музею ч. інв. 15615 такі: 2 р. Возхвалим вси днес во гласъ. 5 р. Про наше. 8 р славно... давно. 9 р. Дѣвая Марія. 14 р. свѣту украшеный. 16 р. воводяще. 17 р. носяще. 18 р. благо милосердіе (sic). 19 р. Ублагателніце Маріе Царице. 22 р. Въ Матеръ Христу прежде вѣкъ избранна. 23 р. грѣху. 38 р. до Ней вся потребы своя. 42 р. вси, Матко, со.. 44 р. въ небѣ Тя хвалити. 45 р. вѣчныи. Текст має низку нісенітниць, що пропускаються.

Овоцъ пожаданный, свѣтꙋ ꙋкоханнїй,
На земли днес҆ ѧвисѧ.
Звѣзда возсїѧ, солнце воводѧщи,
Сꙋчец голꙋбом оливнїй носѧщи:
Нам грѣшнымь Божаго милосердїѧ
Ꙋблажителница Дѣва Марїѧ,
Мати Христа Бога.
Прежде мїръ не быст҆ предꙋвидѣнаѧ,
Во Матеръ Христꙋ Ты предизбраннаѧ,
Без҆ грѣха зачата, во рождествѣ свѧта,
В пеленахь Юныца, грѣшных застꙋпница,
Нарожденна Царица.
Пророческїй ликь весело спѣвает,
Прореченнꙋю надеждꙋ витает:
Мойсей кꙋпинꙋ, Данїил горꙋ,
Е҆зекїил врата, же ест стамна злата,
Рꙋно Гедеон славит.
А цар царицꙋ Давидъ именꙋет,
В рызахъ позлащеных свѣтꙋ презентꙋет,
Церковь Авраамь, звѣздꙋ Валаам,
Іаковь лѣствицꙋ, Ісаиѧ дѣвицꙋ,
Прїемшꙋю во чревѣ.
Вси согласно днес Марїю вытаймо,
Нарожденнꙋю пѣснми выхвалѧймо,
Отдаймо ко Ней Еи всѣ похвали,
Ласкаваѧ Мати бꙋдет ратовати
Всѣхь вѣрных слꙋгь своихь.
О Дѣво Марїе, молисѧ за намы,
Просимо Тѧ вси ꙋсердно со слезамы:
На земли ратꙋй, а к небѣ дарꙋй
Со свѧтїми жити, Тѧ з Богом хвалити
На вѣки вѣчнїе.

15[1].

Радость велїѧ нынѣ ѧвисѧ:
Пречистаѧ Панна з неплодъ родисѧ,
От Іоакима бо и Анны
Длѧ збавленѧ плодъ поданый
Нынѣ всемꙋ мїрꙋ.

Возвеселисѧ, Адаме, нынѣ,
Же тѧ избави грѣховной выни;
Чиста Дѣва Богородица
Марїѧ, Мати Цара,
З неплодве родисѧ.

[1] БНТШ. 365.

Ты Єѵво, денес' к радости бꙋди,
Анна неплодна Дѣвꙋ породи;
Ликꙋй нынѣ, веселисѧ,
Чиста Дѣва народисѧ
Нам длѧ збавленїѧ.
Ко Іоакїмꙋ отцꙋ идѣте,
Во скорби бывша ꙋвеселѣте,
Нехай гойне днес' ликꙋеть,
Господь дщерь емꙋ дарꙋеть,
Дѣвꙋ, Матерь свою.

Голосно к гꙋслѣ вдарѧй, Давиде,
Из неплодве днес' плодъ произїйде,
Из неѧже без сѣмены
Ѧвитсѧ намь Панъ над паны,
Христос Царъ и Господь.
Днес' всемꙋ мїрꙋ радость велїѧ,
Ґди сѧ вродила Дѣва Марїѧ:
Изметъ всѣх от напасти,
Не дасч' вѣрным в грѣхи впасти
И к' огн' негасимїй.

16[1].

Архїерее Захарїе,
Прїйми Дѣвицꙋ, трилѣтнꙋю Юницꙋ,
Приведеннꙋ, обрꙋченнꙋ
Богꙋ самомꙋ, во[2] Тройци единомꙋ,
Тебѣ даннꙋ Пречистꙋю Паннꙋ,
Во храм' тебѣ приведеннꙋ
Небеснꙋю Маннꙋ.
Радꙋютсѧ, веселѧтсѧ
Іоаким' и Ан'на, же Пречистаѧ Пан'на
В храм' приведен'на, благословенна
Рꙋкама їереовыма.
Кѵотъ златый и прїѧтый
Приведоша воспитати
Во свѧтаѧ свѧтыхъ.
Храмъ Соломона з найвышшаго трона
Прїйде витати, о Божаѧ Мати.
Архїерее аки Моѵсее
Прїѧт скрижали от горы немалы,
Не от синайскїѧ, но от небесныѧ,
Пречистаѧ Дѣва Марїѧ,

[1] БНТШ. 367.

[2] Відміни тексту співаника рукописної збірки Франка ч. 242 такі: 4 р. в. 10-11 рр.:

В' храмъ приведенну и обрученну
Богу самому, в' Тройци единому.

12 р. превратый (sic). 21 р. Данна Захарію. 26-27 рр.:

Марію Дѣвицу
И Богородицу.

32 р. Аггеловъ и архаггеловъ (sic). 34 р. През лѣтъ десятъ заключаема во горныци пресвятой. 37 р. Панно Маріе, в' Тройцы Лелѣе. 40 р. девятъ. 42 р. цвѣтъ. 45 р. плоть многа. 46 р. Прозябши и не увядши. 47 р. В' лѣто... изведенна. 48-49 рр. Панна Марія з дверей заключенныхъ. 51 р. Панно над паны, от небесъ страны. 52 р. и повиваетъ. 55 р. З персій своихъ. 56 р. Христа Творца. 57 р. Гавріилъ архаггелъ. 58 р. Серафимъ со... 59 р. Бысть посланный и предизбранный. 61 р. От сего.. 62 р. Благовѣщенія архаггелова. Замісць 64-70 рр.:

Пріять во чревѣ событель Царевы
Дѣвая, Дѣвая, Пречистая Марія,
Стамно злата и преврата (sic),
Манну имущи, Христа Бога сущи,
Богородице, Маріе Мати,
Рачъ намъ живот в' небѣ даровати
На вѣки вѣков'.

Єюже воспріѧт Захарїѧ.
Архаггели и аггели
Тамо слꙋжахꙋ, дѣвы свѣщы ѥжигахꙋ,
Со веселїем' и смиренїем'
Во храмъ ѥведоша красные юноша
Трилѣтствꙋющꙋю Юницꙋ Пречистꙋю,
Паннꙋ Дѣвицꙋ, Богородицꙋ
И Владычицꙋ.
На единѣ Пречистой Паннѣ
Даша горницꙋ. Тамо Дѣвицꙋ
Заключеннꙋ и храненнꙋ
Аггелом и архаггелом
Гаврїилом' питаема,
През' десѧт лѣтъ насыщаема
Во горници, прибытници.
Глада тамо не терпѣла
Панна Марїѧ, преслѣчнаѧ Лелѣѧ,
Питаема, насыщаема
Манною архаггеловою.
През' десѧт лѣтъ преслѣчный квѣт
Не ꙋвѧдаетъ, но процвитает
Жезлъ Іессеовъ.
Єгоже не возможе
Род' сей сокрыти и ꙋмертвити,
Цвѣт' Христа Бога иста, плод' многа,
Плоджайша и неꙋвѧдша,
Лѣто дванадесѧтое возведенна
Дѣва Марїѧ заключенна,
Двер' затворенна небеснаѧ.
Аꙋно Христа, Дѣво чиста
Пана над' паны, от небесной ман'ны
Христа раждает и прозѧбает.
Бога ѥ вертепѣ со своты в шопѣ
Породила и повила,
Перси своими Єго кормила,
Христа, всѣх' Творца, Богородица.
Архаггел' Гаврїилъ
От серафим Дꙋхом свѧтымъ
Посланный и избранный
Совѣтник' и благовѣстник'.
От его слова Марїѧ Христова
Благовѣщенїем архаггеловым
Прїѧт во чревѣ Избавителѧ,
Пречистаѧ Дѣво Марїе,
Слѣчнаѧ Лелѣе, прїйми сїе,
Стамно злата и прїѧта,
Наше малое моленїе,
Бысмо могли Тебе ꙋблагати
И през Тебе тое отримати,
На страш'номъ сꙋдѣ Сына Твоего
[одеснꙋю стати.

17. Ѱалмъ Воведенію Пресвятои Богородици[1].

Востръбѣте, воскликнѣте,
Матеръ Царевꙋ созовѣте,
Воходѧщꙋ[2] во свѧтаѧ,
Приносѧщꙋ нам благаѧ,
Солнце сїѧетъ.
Воводитъсѧ Ластовица,
Сладка во пѣснехъ Цѣвница,
Чинꙋ аггелъ Монархинѧ,
Неба и земли Господаринѧ,
Восточнаѧ Мати.

[1] Рукописна збірка Франка ч. 62.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 3 р. Воходящи. 4 р. Приносяще. 5 р. Матеръ Цареву. 7 р. Сладкопѣснівая. 8 р. Монархѣнѣ. 9 р. Господарѣнѣ. 12 р. сиротнымъ. 18. р. Захарія. 19 р. Чистую Пан[н]у. 21 р. вношаху. 22 р. Со юношы возываху. 23 р. Отверзѣмо (sic). 28 р. Со пророки выхваляймо. 29 р. Со аггели возпѣваймо.

Играй, свѣте матернїй,
Южъ не бꙋдешъ[1] сиротиннїй;
Тебѣ Матеръ чистꙋю Паннꙋ,
Со небесе намъ дарованнꙋ
От Бога Отца.

І предтекꙋтъ херꙋвими,
Злѣтаютъсѧ серафими,
Даютъ к рꙋцѣ Захарїю
Паннꙋ Пречистꙋю Дѣвꙋ Марїю,
Панїенкꙋ свою.

Дѣвы свѣщи ꙋкрашахꙋ,
Во юности воспѣвахꙋ:
Отверзѣте ваша врата,
Се бо коходит царска полата
Преꙋкрашенна.

Ꙋблажимъ днесь со вѣрою
Во церковъ приведеннꙋю:
Со аггели вихвалѧймо,
Со пророки прославлѧймо
Єѧ навѣки.

18. Пѣснь на Благовѣщеніе Пресвятои Богородици[2].

Ликꙋй днес', Сїоне, возиграйте, горы,
Согласѣтсѧ, трꙋбы[3], з аггелскими ѵоры,
Красно процвитайте,
Вес' мїръ наполнѧйте,
Кедры лїѵанскїе.

Сотецѣтесѧ кꙋпно от конец, вси цары,
Царскїе несѣте со собою дары.
Небо свѣтилами,
Землѧ же квѣтами
Нынѣ ꙋкрасисѧ.

Звѣры, скоты, гады и птица пернаты,
От всѣх стран мꙋдрїе снїйдѣтсѧ, сенаты,
Єдиными гласи
Веселими часи
Свѣтꙋ оглашайте.

Морскїе сырени, свой глас отмѣнѧйте,
Сладостными трелми землю наполнѧйте,
По смꙋтных новынахъ
(В) веселих годинахъ
Нехай опливають.

Гаврїилъ приносит благодать новꙋю,
Дꙋхъ свѧтый осѣныл Дѣвꙋ Пречистꙋю.
Та зачеши Сына
От Дꙋха едина,
Дѣвою породить.

Іисꙋс имѧ Ємꙋ бꙋдет нареченно,
Архаггелъским гласом Дѣвѣй извѣщенно.
Спасет мир от ада,
Преисподнѧ ада (sic)
Силою Божества.

Первїй Адам з раѧ изгнан през невѣстꙋ,
Вторїй Адам Христос през Дѣвꙋ Пречистꙋ
С подземнаго краѧ
Адама до раѧ
Прїйдет воздвигнꙋти.

Адам грѣхи своѧ слезами омивает,
А Христос кров свою за нас проливает,
Древенїй крестъ носит,
Нас превозносит,
Восхощет (sic) до неба.

---

[1] В рукоп. будетъ.

[2] БНТШ. 365.

[3] Текст співаника Національного Музею ч. інв. 15615 виказує такі відміни: 2 р. Согласится труба. 5 р. ливанскія. 6 р. Сотецѣтеся. 7 р. Царіе (sic). 9 р. цвѣтами. 11 р. звѣріе... и птицы. 16 р. сиріны (sic). 17 р. трены. 18 р. годинах. 19 р. новінах. 20 р. оплевают. 22 р. осѣнит. 23 р. А зачнеши. 25 р. породишъ. 27 р. Дѣвѣ. 29 р. Преисподнѣйшаго яда. 31 р. раю... про. 33 р. краю. 34 р. раю. 37 р. Христіянов всѣх вѣрных очищает. 38 р. подносит. 39 р. А нас. 40 р. Возходит. 41-42 рр.:

Кꙋю мздꙋ небесной и земной Царици,
Возвѣщайте радост Марїи Дѣвици.
Должни бꙋдем знати,
Что от нас прїѧти
В дар себѣ изволит.

Богꙋ чест и хвала да бꙋдеть навѣки
Вострꙋбѣте, трꙋбы вси со человѣки.
Марїѧ оттꙋдꙋ
Прослависѧ всюдꙋ,
Без грѣха зачата.

19. Пѣснь Пречистой Богородицы Почаевской[1].

Вселенной свѣта людїе страны,
Совокꙋплшесѧ вси христїаны,
Челомъ нызко ꙋдарѧйте,
Сердцемъ, ꙋсти вихвалѧйте
Матеръ Царицꙋ
И Застꙋпныцꙋ.
Царїе, кнѧзы великой славы,
Покорне своѧ скланѧйте главы
Предъ образомъ Монархинѣ,
Иже к Волинской краинѣ
Времены давна[2],
Чꙋдамы славна.
На Почаевской зостаетъ горѣ,
Тамъ людемъ вѣрнымъ даетъ воскорѣ
Пречистаѧ Дѣво Мати,
Сокровыще благодати,
В' своей иконѣ
Ѧкъ к горнемъ тронѣ.
О гора еси, гора Сїонꙋ,
Подобна еси Господа тронꙋ.
Видѣ Мойсей ветха вѣка,
Несетъ дѣва человѣка.
Ѧвисѧ к свѣтѣ
В' новомъ закѣтѣ.
Ктожъ не признаетъ и не даст вѣры,
Же к Почаевскомъ зостает монастирѣ
Источныкъ ласкъ отворенныхъ,
Благовѣрныхъ наполненныхъ
Ветха завѣта,
О Матко свѣта.

Мы же что за сіе принесем Невѣстѣ,
Кую мзду небесной и земной Царици.

43 р. дати. 45 р. Да (sic). По 45 р.:

Архаггелским гласом пѣснь Єй возклицаем,
Радуйся, Маріе Пречиста, възываем,
Обрадованная,
Въ Матеръ даная
Самому Іисусу.

46 р. во вѣки. 47 р. Возгласите, тубы и вси человѣци.

Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 165 такі: 2 р. Возгласите купно, ангелскія, 4 р. Мир' благоухайте. 5 р. ливанстіи. 7 р. Богаты. 9 р. А земля цвѣтами. 11 р. От всѣх странъ мудры снѣдѣтеся сенаты. 12 р. Звѣри, рыбы морскія и птицы пернаты. 13 р. Единѣми. 15 р. Вѣсть миру гласите. 17 р. Морскія звѣрины... отмѣнѣте. 17 р. исполнѣте. 18 р. годинах'. 19 р. новинах. 20 р. Днес да оплывает. 21 р. вѣщает... нам' тую. 23 р. Ты зачнеши Сына. 25 р. породишъ. 27 р. Дѣвѣ. 28 р. яда. 31 р. выгнан' чрез'. 32 р. чрез'. 36 р. слезми. 37 р. Христосъ же... изливает. 38 р. Крестъ земный. 39 р. А нас. 40 р. От земли до небесъ. 41 р. Кую дань. 42 р. Воздаймо в' радости. 43 р. дати. 45 р. Любити изволит. 46 р. буди. 47 р. Да возгласит вся твар'. 50 р. Безмужная Мати.

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

коп. данна.

Чинытъ докꙋментъ источныкъ воды
С' пречистой стопы, иже на городы
На потѣхꙋ почерпаютъ,
Дꙋшы своѧ омываютъ
Грѣшныи змазы
При томъ образѣ.

20. Пѣснь святой великомученици Параскевіи[1].

Радостнымь сердцемь вси воздвизаймо гласъ:
Параскевїе, слѣчнаѧ лелѣе,
Краснаѧ дѣвице, райска ластовице,
Моли Бога о насъ.
Претерпѣла еси всѧкїѧ мꙋки
От геретиковь и инныхъ ѧзыковь,
А днес' от Бога краснаго чертога
Вѣнцемь ꙋкрашенна.
Твой женыхь вѣнча тѧ возлюбленный,
Христос Спаситель, нашь Откꙋпитель,
Из Пречистой Панны нам пожаданный
Господь милосердный[2].
Ты Пречистой Панны слꙋжебница,
Бо естес' выбрана от Христа и Пана,
Ко Богꙋ и Сынꙋ мѣешь причинꙋ,
Бꙋдь за нас молебница.
Свѣщамы тѧ палѧхꙋ и стрꙋгахꙋ
На колѣ мечами, быѧхꙋ бичами,
Краснꙋю дѣвицꙋ ввергоша в темныцꙋ,
Перси отрѣзахꙋ.
Дѣво мꙋченице Параскевїе,
Молимсѧ к тебѣ, живꙋщой к небѣ,
С хором предстоѧще, всѧ доброзрѧще,
Молисѧ за намы.
Абы намь даровал спокойный вѣкь,
Имѧ Его чтити, навѣки хвалити,
Бы прїѧлъ пѣнїе, тежь и моленїе
От всѣхь насъ человѣкь.

21. Пѣснь святым бесребрником Козмѣ и Даміану[3].

Днес' созиваетъ всю вселеннꙋю
Божаѧ церковь ко похваленїю.
Начнѣте, людїе, праздновати
И в ден пресвѣтлїй дꙋховно играти.

[1] БНТШ. 365.
[2] В рукоп. молосердный.
[3] БНТШ. 365.

Ѱаломскимь гласом вси викрикайте,
Свѧтыхь двонце весело спѣвайте.
Ихже намь дарова Богь Спаситель,
Христос всещедрый, велїй дародател,
Праведныхь врачевей и безсребрниковь,
Всѣмь христїѧномь скорихь помощни-
Козмꙋ и Дамїана богомꙋдрыхь, [ковь,
Исцѣлителей хитрыхь и премꙋдрыхь.
Воны словесныкомь здравїе дають
И безсловесныхь скотовь ꙋврачꙋють.

Дамїана тѣло погребѣте
И в едномь гробѣ тамо положите
На мѣстѣ Феримонъ именовано,
Мощами свѧтыхь барзо просвѣщенно.
Лечъ вѣнча васъ Христос вѣнцемь славы,
Дїѧдїмꙋ же кладеть на верхь главы.
Тѣмже мы прилѣжно прибѣгаемь,
Сподоби и насъ, ꙋсердно волаемь,
Кончинꙋ благꙋю воспрїѧти,
По смерти вѣнецъ в небѣ отримати.

Хвалѧтъ Тѧ, Царю, вси человѣки,
Бꙋдь благословенъ от нынѣ навѣки.

22. Пѣснь святому архістратігу Міхаилу[1].

Ликꙋють вси на небеси
Архаггелскїе словеси,
Собравшесѧ к толикое
Собранїе великое.
И мы тежь днес' соберѣмсѧ,
Фестꙋ его поклонѣмсѧ,
Же попрана сыла дїѧволѧ
И горкаѧ ада неволѧ
Всѣмь врагомь.

Реклъ еси, вонмѣмь, архаггеле,
Бѣжи во тмꙋ, дїѧволе,
Гордост, твоѧ проклѧтаѧ
Вст навѣки попраннаѧ,
Богь реклъ на тѧ настꙋпати,
Сылꙋ твою побѣждати,
Далъ власт на змїю, на скорпїю
И на всю сылꙋ вражїю
Богъ Творецъ.

Хтѣлес' быти равенъ Богꙋ,
Впалес' ѧкь молнїѧ под ногꙋ,
Искꙋшалес' Бога во пꙋстины,
Да бꙋдꙋть хлѣбы камены,
Ѧлес' зато обличеный,
Сталесѧ житель пекельный,
Ꙋвы, ꙋвы восклицаешь,
Горшой мꙋки ожидаешь
В день сꙋдный.

И мы тежь днес' соберѣмсѧ,
Его соборꙋ поклонѣмсѧ,
Бы нас рачил заховати,
Вѣчнымь царствомь даровати,
Где поють аггелстїи лици.
Свѧтъ, свѧтъ, свѧтъ Богь, рцѣте, чело-
Благословенный, препрославленный [вѣци,
И всѣмь аггеломь ѧвственный
И намь зде.

23. Пѣснь святому Михаилу[2].

Воинства небеснаго силы Михаилъ свѧтый воевода,
През него по бꙋнтахъ к небѣ совершенна сталасѧ згода.

---

[1] БНТШ. 365.
[2] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

Кто ако Богъ, крыкнѹвъ, поклонѣмсѧ,
Вси кѹпно смиренно молѣмсѧ;
Той естъ самъ неба и землѣ Творца,
Царствїа не имѣй конца.

Аггели Михаила кожда согласно вси послѹшаютъ,
Честь, хвалѹ во вишныхъ сѣдящѹ достойно во пѣснех отдаютъ:
Святъ, святъ, святъ Богъ единъ во Троицы,
Дѹхъ святый со Сыномъ во Отцы
Хвалимый нехъ бѹдетъ во вѣки,
Я с нами (sic) со человѣки.

С нами Богъ, покорне аггели мовятъ, Михаиле гетмане,
Воймы (sic), твой совѣтъ исподнаетъ, противныхъ собор нехай гинетъ,
Нехъ идѹтъ во огнистое море,
Тамъ бѹдетъ имъ вѣчное горе,
Нехъ летятъ акъ дождъ со небеси
Во подземнїи темнїи тарары.

Ісаїа пророкъ то отписа, что сѧ ѹже прежде вѣкъ стало,
Денница спаде со небеси, с нею злыхъ аггеловъ немало.
И ако рыза очервленна
Не можетъ быти ѹбѣленна,
Такъ дѹси нечистїи, злыи,
Яжъ (sic) не могѹтъ быти благїи.

Люциперъ, найвышше створенїе, помыслывъ равенъ быти Богѹ,
З найвышшаго престола к небѣ вчинылъ совѣ во адъ дорогѹ.
Гди Михаилъ порвалсѧ до меча,
Люциперъ, к долѣ летячи, крычетъ:
Горе намъ южъ на вѣки бѹде,
О справедливый Божїй сѹде!

Имѣйможъ вси Михаила предизбраннаго за патрона,
Онъ естъ всѣмъ вѣрнымъ христїаномъ от врагокъ дѹшевныхъ оборона;
Нехъ мечемъ враговъ проганаетъ,
Тарчею от бѣдъ заслоняетъ;
Онъ важитъ злы и доброѣ дѣла,
Когда выходитъ дѹша с тѣла.

И наша гди от тѣла дѹша бѹдетъ сѧ з свѣтом разлѹчати,
И к той часъ Михаилъ святый грѣшнѹю дѹшѹ бѹдетъ ратовати.
Хоць чого до каги не стане,
Прогнимъ та грѣшныи непрестанне:
Сокрывшы дїаволя сѣти,
И дай Боже лице видѣти.

24. Пѣснь святому Николаю[1].

Волшаго нѣсть на земли трона,
Кто хощетъ[2] себѣ за патрона
Благати Николаѧ свѧта,
Бо к҆ нем҆ естъ помощъ непонѧта
Разꙋмомъ.
Аще бысь потапалъ на моры,
Пребꙋдетъ Николай воскорѣ,
Токмо р҆цы „свѧте Николае,
Ратꙋй мѧ“, заразъ рꙋкꙋ даетъ
Помощи.
Ратꙋетъ вѧзнѧ из с темницы,
Дасть помощъ сиротѣ, вдовицы,
Тил҆ко его треба благати,
На помощъ к҆ себѣ призывати,
Пребꙋдетъ.
Досить естъ такъ немало люда,
Дознавши пресвѧтаго чꙋда.
Хто сѧ тилко емꙋ помолитъ,
Найменшый члꙋнокъ не заболитъ,
Дасть цѣл҆бꙋ.
Изведетъ из пꙋты блꙋдѧща,
Скоро тѧ ꙋслышитъ молѧща.
Не к҆падешъ[3] междꙋ лютїѧ волки,
Разженетъ кѣсовскїѧ полки,
Не згинешъ.

---

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

[2] Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка ч. 368 такі: 2 р. Єгда кто. 3 р. Изберетъ. 6 р. утапалъ на морѣ. 7 р. прибудетъ. 9 р. дае. 11 р. изъ. 13-15 рр.: Кто тилко к' нему прибѣгае,
На помощь его призывае,
Прибудетъ.
17 р. Доз'навшихъ от святаго. 18 р. Кто тилко къ нему ся помолитъ. 19 р. Наймен'шимъ члон'комъ. 21 р. на путъ правъ. 23 р. люти. 24 р. Ражденетъ противныя полкы. 26 р. Не бойся найболшой. 29 р. Падетъ. 31-35 рр.:
Сыротъ онъ есть пилнимъ пѣстуномъ
И в' рожнихъ справахъ опѣкуномъ.
Не зважай, хочъ не маешъ злата,
Попроси Ніколая свята,
Поможетъ.

[3] В рукоп. в'падетъ.

Нехай бись был и к҆ ѧкой напасти,
Не дасть ти Николай пропасти;
Хочъ бись былъ осꙋжденъ на згꙋбꙋ,
В҆падетъ самъ напасникъ въ[1] пагꙋбꙋ
Вѣчнꙋю.
Сыротамъ онъ естъ опекꙋномъ,
Ꙋ справахъ ꙋ рожныхъ патрономъ.
Не в҆важай, же[2] не маешъ злата,
Но проси Николаѧ свѧта
На помощъ.
Кор҆митель естъ ꙋсемꙋ мирꙋ:
Хто сѧ емꙋ даетъ к҆ офѣрꙋ,
Дасть ꙋмыслъ, ѧкъ на свѣтѣ жити,
Рачитъ ал҆чꙋща накор҆мити
Запек҆не.
И мы днесь исклонѣмо главы,
Даст помощъ Николай нам҆ ѧвѣ:
О що его бꙋдемо благати,
Бꙋдетъ нам во всем помагати
Николай.

25. Пѣснь святому Стефану[3].

Страданїе мꙋченика Стефана выхвалѧймо,
Во кимвалѣхъ доброгласныхъ пѣснь емꙋ восклицаймо.
Той о вѣрѣ з҆ фарисеи начатсѧ из҆тѧзати,
Они емꙋ не можахꙋ противъ мꙋдрости стати.
Ємше его, восхитиша, приведше на сонмище,
Ложнїе тамо свѣдителїе сташа на соборище.

---

36 р. онъ есть всему. 37 р. Кто тилко дастъ ему. 38 р. Дастъ способъ. 39 р. Алчущихъ изволитъ кормиты. 41-42 рр.:

И мы тежъ приклонивше главу,
Даймо вси Ніколаю славу.

43 р. А о что его. Нарешті тут є ще одна строфа:

О святый отче Ніколае,
Всякъ от насъ на тя уповае.
Рачъ Творца за нами благати,
Бысмо тя могли вихваляти
На вѣки.

[1] В рукоп. напрасну.
[2] В рукоп. лечъ.
[3] БНТШ. 367.

Фарисее, саддꙋкее возрѣвше нань сѣдѧще,
Лице его ѧкъ аггела паче слонца свѣтѧще.
Аще ли ꙋбо разоритъ мѣсто сїе Назорей,
Даждъ намъ отвѣтъ, Стефане, глагола архїерей.
На высокомъ мѣсцꙋ тогда свѧтый Стефанъ стоѧше,
От Авраама до Христа подробнꙋ повѣдаше.
Доколѣ вы, о Іꙋдее, слѣпы во дни ходите?
Богъ ѧвисѧ, воплотисѧ, вы Его не видите.
Ꙗрѧхꙋсѧ нѣбы волци и серци распыхахꙋ,
Нѣбы дикїе звѣрїе зꙋбы нань скрежетахꙋ.
Чесо на мнѧ ѧристесѧ, тое васъ ꙋпрашаю,
Се виждꙋ небо отверсто, тое вамъ оповѣдаю.
Еще славно на престолѣ Бога Отца сѣдѧще,
Одеснꙋю Бога Сына паче слонца свѣтѧще.
Нань крикнꙋвше нѣбы волци и ꙋши затыкахꙋ
Окрꙋтнымъ каменїемъ на Стефана метахꙋ.
Ко Исаблю юноши ризы своѧ стелѧхꙋ,
Горко зѣло каменїемъ Стефана побивахꙋ
Отпꙋсти имъ, Боже Отче, рече архидїѧконъ,
Прїйми дꙋхъ мой к рꙋцѣ свои, Христе, на вѣки вѣком.

26. Пѣснь святому Онуфрію пустиножителю[1].

Се бѣгаѧ ꙋдалисѧ и в пꙋстиню водкорисѧ,
Ꙋдалисѧ от палацовь царствїѧ твоего отца[2],
Не брегъ еси земной славы
Анѣ царскїѧ державы,
От Егѵпта бо изїйде,
В' Ѳївейскїѧ горы прїйде,
Возлюбивь общежитїе,
Преподобне Онꙋфрїе.

Вси їноци тѧ взивают к себѣ ѧко брата,
Показꙋешь имь грамоты, жес' рода богата.
И послꙋжилъ еси нравом,
Зводомь великыхь скїтѧновь,

---

[1] БНТШ. 365.

[2] У співанику Теодора Левицького перші два рядки мають такий вигляд:

Се бѣгаяй удаліхся, во пустыні водворихся.
Удалихся от палацы(sic) царствия Божа Отца.

4 р. царствия. 5 р. изыйдетъ. 6 р. Ѳаворския горы придетъ. 7 р. Возлюбилесъ. 10 р. Показующе грамоты. 12 р. великих скитовъ. 13. Лавру потвердж'даешъ. 14 р. Завѣтъ

Свѧтꙋ Лаврꙋ ꙋтверждаешь
И завѣть ей виполнѧешь,
Соревнꙋѧ пꙋстинномꙋ
Антонїю Великомꙋ.

Крестъ свой вземше на рамена з аггелскими крилѣ,
Ꙋзкꙋ стезю шествꙋѧй в глꙋбокой пꙋстинѣ.

И примлеть еѧ вдѧчны
Шꙋмы велики и страшны.
Мѣлес' бодрост горливꙋю,
Молитвꙋ к Богꙋ щирꙋю,
Во дне и в нощи трꙋдамы
Молѧщесѧ со слезамы.

Терпѣлъ еси по Христовомь завѣтѣ и дѣлѣ,
Зимꙋ, горачост зносилес' на своемь тѣлѣ.

Ризи тебѣ южь нестаеть,
Власи тѣло покриваешь,
В многих лѣтехь сего вѣка
Не видѣлес' человѣка,
Токмо на конци житїѧ
Оглѧдалес' Пафнꙋтїѧ.

Богомь боднїй источникь тебѣ отворисѧ,
Финиковымь гроздїемь через свой вѣк живисѧ.

З рꙋкь аггелскихь пожикаешь,
Тѣло Христово прїймаешь,
Честное ти кормленїе,
Преподобне Онꙋфрїе,
Дꙋхомь свѧтымъ наполненный,
Во разꙋмѣ просвѣщенный.

При остатной южь годинѣ сопричастникь смерти,
Даешь дꙋшꙋ в рꙋцѣ Богꙋ, дай нам враговь стерти.

Пафнꙋтїе южь покторне
Приходить к тебѣ безмолвне,
Ризи своѧ раздираеть,
Мощи твоѧ покриваеть,
Честно во гробь ꙋставлѧет,
Погребь слезне воспѣваетъ.

По блаженномь ꙋспенїи твоемь, Онꙋфрїе,
Блажен мислилъ на том мѣсцꙋ жити Пафнꙋтїе.

Скоро ѧзикь твой ꙋмолкнетъ,
В той годинѣ финыкъ ꙋсхнетъ,
Воды жродло ꙋмалисѧ,
Храмына раздрꙋшисѧ
Избраннаго, дивнаго
Гражданина пꙋстиннаго.

Дарꙋй в' обители свѧтой щасливе прожити,
Ігꙋменꙋ со братїею неоскꙋдным быти.

Прїйми молитвы и пости,
Храни их от всѧкой злости,
Такь тежь и мїрскїе люди
От непрїѧзни соблюди,
Онꙋфрїе, ѧсне солнце,
Преподобне чꙋдотворче.

еи. 15 р. Поревновалъ еси. 17 р. взявши з ангел'скими на раменѣ. 18 р. стезу(sic) уготоваешъ (sic) во глубокой долінѣ. 19 р. Примуешъ ся вдячнікъ. 20 р. Шумов веліких, страшныхъ. 26 р. износішъ. 27 р. же ему. 28 р. Брада тѣло покрываетъ. 29 р. Многимъ лѣтомъ. 31 р. Толко. 32 р. Оглядаешъ. 36 р. примуешъ. 37 р. Честное причастие. 41 р. При остатной годінѣ. 48 р. Погрѣбъ честному спѣваетъ. На сім уривається текст співаника Теодора Левицького.

27. Пѣсн' на Усѣкновеніе честной главы святаго Іоанна[1].

Памят' твоѧ праведнаѧ[2] ест со похвалами,
Нѣст болшаго кром тебе в рожденых женами.
Тебѣ бо ест прилично правдꙋ глаголати;
Покайтесѧ от грѣхов', сꙋдом сталъ встрашати.
Ты бо еще во чревѣ матерном познался,
Когда Іисꙋс в Пречистой Дѣвѣ возигралсѧ.
Ты же, свѧтый пророче, с престарѣлых родилсѧ,
По рождествѣ от сосцей в пꙋстыню вселилсѧ,
Ис пꙋстинѣ на рѣкꙋ Іордан зближилсѧ,
От тебе бо Царъ царем в той рѣцѣ крестилсѧ.
Ты же, шедше, во градѣхъ и весѣх провѣща:
Покайтесѧ от грѣховь, сꙋдъ Божїй возвѣща.
Слишалъ еси Ірода, пыр себѣ собравша,
Братню женꙋ Филипа за женꙋ поѧвша.
И реклъ еси Іродꙋ: не достоитъ тебѣ
Братню женꙋ Филипа, сїе внемли себѣ.
Ірод сїе слишавши, зѣло разѧрисѧ,
Казалъ взѧти пророка. Пророче, потщисѧ.
Жена бывши Филипа, дѣвицꙋ наꙋча:
Проси глави пророчей ꙋсѣкнꙋти, вѣща.
Дѣвица же в радости царю лестми рече:
Даждъ ми, отче мой, молю тѧ, чесо сѧ мнѣ хоче.
Іродъ то ей глаголетъ: дамъ ти пол царствїѧ.
Она паки вѣщаше своего желанїѧ.
Ірод же ей кленетсѧ: ейже, дамъ ти, рече,
Даю тебѣ, дщи моѧ, чесо сѧ тебѣ хоще.
Дѣвица же в радости: даждъ ми Предотечꙋ
Іоана пророка, главꙋ емꙋ всѣчꙋ.
Іродъ самъ ꙋсꙋмнѣлсѧ, ѧко клѧлсѧ зѣло,
Казалъ взѧти пророка, обнаживши тѣло.

---

[1] БНТШ. 365.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. праведна. 2 р. рождена. 3 р. прилѣжно. 4 р. судомъ обличати. 5 р. Ты еще... познася. 6 р. возиграся. 9—12 рр. переплутані. 14 р. во жену. 22 р. хощет. Далі знов, як узагалі вся пісня, попсований текст. 31 р. темніцѣ. 33 р. Дѣвица же. По 34 р.

Спекꙋлатор взем главꙋ, несе ис темници,
Честно прїѧть на блюдѣ, даде плѧсавици.

Плѧсавица подаде матери илжици.
Тогда исполнысѧ крве блюдо из с(к)лѧници.

Ірода черви снѣдоша, дѣвицꙋ бѣсъ быѧ,
Іродїѧдꙋ илжицꙋ ꙋгризоша змїѧ.

Молим тѧ, Крестителю, пречестнаѧ славо,
Іоане пророче, свѧщеннаѧ главо.

Дарꙋй зде христїѧном в свѣтѣ долго жити,
Имѧ твое, пророче, навѣки хвалити.

28[1].

Єгда дꙋша от тѣла разлꙋчаетсѧ,
Страхъ великий кидѧчи, ꙋжасаетсѧ.
Забиваетъ приѧтелей,
Отца, маткꙋ, женꙋ[2], дѣтей
И богатство.
Не помни(т) тежъ о мешканю
В тѧжкомъ смꙋткꙋ и стогнаню
Земнаго панства.

Тꙋга велиѧ зѣло оставитъ тѣло,
На воздꙋсѣ страхъ велїй, за злое дѣло
Гонима вѣ аки птица
И волаетъ ѧкъ горлица
Ко своемъ (sic) синꙋ:
Ратꙋй, Нане, ратꙋй, Творче,
Милосерний Боже Отче,
Грѣшнꙋ единꙋ!

Ученіци пришедше, взяша трупъ и главу,
Честно приемъ, погреблі во церкви во славу.

35 р. зѣдят... бие. По 36 р.

А моцъ твоя на свѣтѣ якъ слонце сіяет,
Крещеніемъ людемъ омываетъ.

37 р. Молю ті ся... праведная. Знову попсований текст. 39—40 рр.

Настави нас благодати стезами шествоваті,
А ми (будем) твой животъ навѣки прославляти.

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 62.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 4 р. жены. 5 р. Все. 6 р. зпомнешъ. 7 р. зторганю. 10. великъ. 13 р. ко своему. 16 р. Грѣшную душу. 17 р. воздушных.

Тогда страшнии митарства, воздꙋшни кнѧзства
Дꙋшꙋ грѣшнꙋ гамꙋютъ, не дойдетъ царства.
Тогда блꙋди и всѣ згꙋби
Дꙋшꙋ грѣшнꙋ до пагꙋби
В пекло о(т)даютъ:
Записани ꙋсѣ справи,
Дѣла, мисли, многи свари
В реестрахъ маютъ.

Пилно зрит ко аггелꙋ, стражꙋ своемꙋ,
Жалостне со слезами вопїетъ к҆ немꙋ:
Преслꙋшахъ тѧ из марности,
Блꙋди тѣло не по дѣломъ
Вѣчной карности,
Не допꙋскай, хранителю[1],
Семꙋ зломꙋ мꙋчителю[2]
Вѣчне ꙋпасти.

Аггелъ смꙋт҆не вопѣетъ: о роскошниче,
Спом҆ни себѣ злослике, о человѣче,
Любовъ вѣри не по мѣри
Избиралесь, сокривалесь
Себѣ богатство,
Не давалесь, затворалесь
Свои кроти пред сироти,
Втратилесь царство.

Тогда грѣшное тѣло все почернѣло
В земли черкомъ[3] снѣденно и смрадно зѣло,
Во (sic) по дѣломъ дꙋшꙋ с тѣломъ
Розлꙋчаетъ и крꙋчаетъ
В пекло на вѣки.
Сего злого проклѧтого
Нас боронитъ и хоронитъ,
Всѧ чловеки.

---

19 р. Тамо, 26 р. ко... 28 р. Блудил тѣломъ. 31 р. Всему. 34 р. Спомни жалосне, о человѣче. 35 р. Любо мѣрѣ не по вѣрѣ. 36 р. Збиралесъ. 37 р. багаство. 38 р. Запиралесъ, не давалесъ. 40 р. Стратилесъ. 44 р. втручаетъ. 48 р. человѣки.

[1] В рукоп. хранителу.

[2] В рукоп. мучителу.

[3] В рукоп. чермномъ.

29. Пѣснь на страсти Христови[1].

Скажи[2] мѣнѣ, соловїю, правдꙋ,
Где ѧ свого Збавителѧ знайдꙋ,
Ци на горѣ, ци на долинѣ
На крижовой высить деревинѣ.

О долини, треба вас минати,
А на горах треба ꙋмирати.
С хоръ небесних на земнꙋю горꙋ
Стꙋпилъ Христос на нашꙋ подпорꙋ.

На полꙋдне солнце настꙋпает,
Там по праци Христос почивает.
О, голꙋбецъ недармо гꙋкает,
Либой Панскꙋ смерть оповѣдает.

Всѣ пташата жалосне спѣвают,
Божаѧ Мати от жалю вмирает.
Апостоли от Христа отбѣгли,
Ґди Христовꙋ мꙋкꙋ ꙋвидѣли!

Петръ трїкротне Христꙋ послꙋживши,
В дворъ Каѧфовъ скоро постꙋпивши,
Мовилъ: не вѣмъ сего человѣка,
Не дам о немъ жаднаго отвѣта.

Христос ко всѣмъ апостолом мовит:
Нехай ко мнѣ Петръ рихло приходитъ.
Ґди алекторъ скоро возгласивши,
Петръ непомнѣ, слезами ꙋмивъсѧ.

Мовилъ Христос: висвобожꙋ свѧтих отецъ
На тое мѣсце дам Июдꙋ в рꙋки. [з мꙋки,
Заворонокъ вгорꙋ сѧ подносит,
Погребъ Творцꙋ своемꙋ голосит.

Цѣлꙋю нощъ соловїй спѣвает,
Южъ на крестѣ Христос ꙋмирает.
Не помните на то, человѣци,
Же (бракує листків)

30. Пѣс(н)' святым' апостолом' Петру и Павлу[3].

Перваго тѧ Христос избравъ,
Ѳораго тѧ Павла пославъ
Вѣрꙋ ꙋтвердитї и вас наꙋчитї
Христа выхвалѧтї и васъ велїчатї,
Вси апостолї, и вас, престолї,
Блажа непрестан(н)о от Бога вам' данно
Разꙋмов' воз'прїѧтї.

Апостол. Петръ днесъ верхо́вный,
Вразъ и Павел в Рѣмѣ прїстол́ный.
Сихъ днесъ похвалѧемъ и вразъ велїчаемъ
Петра верхо́внаго, Павла, пристоїнаго
Ꙋченїка и глаго́лнїка, днесъ всї ꙋблажаем'
И вразъ прославлѧем'
Верхо́вныхъ апостол'.

Дамаскъ вел́мї днесъ мꙋдр́ствꙋет
И тебѣ, Павле, церковъ лїкꙋетъ.

---

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 65.

[2] Відміни тексту співаника Левицького такі: 1 р. Скажіж'. 3 р. цилі на долѣнѣ. 5 р. Вы долѣнѣ. 6 р. в'почіваті. 7 р. на землю и гору. 9 р. наступует. 10 р. спочівует. 11 р. О голубе... гукаешъ. 12 р. оповѣдаешъ. 14 р. в'млѣвает. 15 р. отбѣглі. 17 р. Апостол' Петръ Христу послюбів'ші. Рр. 19-22 vacant. 23 р. І алектор. 24 р. Тое спом'нівъ слезамі ся вмывши. 25 р. Высвободил' отцевъ Христос з мукі. 26 р. На то мѣсце дал Юду. 30 р. Юж Христос на крестѣ вмирает. 51-32 рр.:

Чем' не спомніш' на то человѣче,
Же для нас' Пан' такъ барзо умучен'?

[3] Співаник Теодора Левицького.

Добрымъ измѣненїемъ, днес соедїненїемъ
Петра верховнаго, Павла пристоїнаго
Днес выхвалѧем и почїтаем,
Апостолъ верховныхъ и первопрестолныхъ:
Христовы ловцы бысте.

31. Пѣс(н)' святому Ніколаю чудотворцу[1].

Царꙋ избран(н)ый, от Христа дан(н)ый всемꙋ свѧтїтелл',
Свѧщена глава, мїрѫликї(й)ска слава, вѣрныхъ ꙋчїтел'.
Пастырь всѣмъ бысть пре(д)велїкїй,
Застꙋпнїкъ быст толїкїй,
Нїколае свѧтый.

Старцꙋ блажен(н)е, пищї лїшен(н)е, зовꙋтъ на землї,
Злаго предварї, грѣховъ збавї(нъ), младенецъ вонемлї.
Збавъ сꙋщихъ поданїѧ (sic),
Просѧщїхъ спасенїѧ,
Благїй предстателю.

Арїю злаго без(з)акон(н)аго зѣло облїчїлъ,
А возхїщена от Серацина ѣскорѣ представїлъ.
Зде милостъ пре(д)велїка,
Преблагаѧ, толїка
Застꙋпнїка всѣхъ.

Не(и)зречен(н)ый, чꙋдес наполнен(н)ый їереѧрхо Христовъ,
Прѣтѣкающихъ, оскорблѧющихъ на помощь готовъ.
Предста избавлѧетъ,
Вѣрным милостъ подаетъ
Всѣмъ хрїстїѧномъ.

Роди земныи и всѣ вѣрныи, соберѣтесѧ,
Цар(ев)ꙋ райскомꙋ, чꙋдотворномꙋ поклонѣтесѧ,
Где возпрїймем радостъ,
Вѣчнꙋю сладостъ,
Помощнїкъ бꙋдетъ.

Вси сѧ зблїжаїте, принїкайте во храмъ свѧтаго
Архїереѧ чꙋдотворца мїрлїке(й)скаго.
Людїе, прїнїкаїте,
Хвалꙋ, чест воздаваїте
Во храмѣ его.

[1] Співаник Теодора Левицького.

32. Пѣсн' святым апостолом Петру и Павлу[1].

Органы, играйте, Петра вихваляйте
Апостолꙋ Павлꙋ на трїꙋмфъ заграйте[2].

Вас бо Христос Господь посла сѣятеля,
Православной вѣрѣ славна строителя,

Ґди Ірод незбожный, бывши цесар рымскїй,
Казал их мꙋчити, якь Пїлатъ понтїйскїй.

Апостола Петра повелѣ катовати,
Апостолꙋ Павлꙋ главꙋ его стяти.

Іроде незбожный, фараоне проклятый,
За то ты на вѣки до пекла естъ взятый.

Звѣзды пресвѣтлїя вѣрꙋ ꙋкрасили,
Ученїемь своимь людей озарили.

Боголѣпен язикь вашь естъ глаголющїй,
Благодать Божїю всѣмь возвѣщающїй.

Мрежею словес своих ꙋловисте язики,
Божественным дꙋхомь спасли человѣки.

Свѣтилникь всезлатїй в мїрѣ оставиша,
Аки огнем сердца вѣрныхь распалиша.

Избра Богь з глꙋбыни ꙋчителѣ честны,
Апостоли своя показа нелестны.

Апостоле Петре, процвитай навѣки
Во горнемь Сїонѣ з аггелскими лики.

Со всѣми святыми во небесномь панствѣ
Сподоби нас грѣшных жити в вѣчном царствѣ.

33. Пѣснь покаянная[3].

Надѣя моя в' найвышшого Пана,
Же злая доля бꙋдетъ одогнана

---

[1] БНТШ. 365.

[2] Відміни тексту співаника Левицького такі: 2 р. вдаря(й)те. 3-4 рр. vacant. Як попсовані тексти сього співаника, свідчать рр. 5-6: Іроде незбожный цесаровъ римскихъ, казалъ мордовати, як Пилатъ по(н)тейский. 7 р. казалъ мордовати. 8 р. казалъ главу стяти. 10 р. Будешъ на вѣки у пеклѣ горѣти. Замісць 11-24 рр.:

Во гор'немъ Сионѣ небеснаго царства
Сподѣйтеся и нас до небеснаго кролевства.

[3] Співаник, описаний у Матеріялах під N. 1. Текст співаника збірки Петрушевича в Бібліотеці Народного Дому ч. 233 має наголовок „Пѣснь, яко можемо мати

И жаль мой сроґїй бꙋдетъ одогнанный,
А в' смꙋткꙋ завше бꙋдꙋ потѣшенный.
Богъ плачъ въ гойное веселѧ претворитъ,
Фрасꙋнокъ в' радост и в' роскошъ обернет.
Хоць бымъ сѧ схотѣлъ под землю сховати,
И тамъ мѧ можетъ рꙋкою достати.
Самъ ѧ не знаю, отколь охолода,
Ѧкъ настꙋпила лихаѧ пригода.
И тамъ впадати длѧ роскошей мꙋшꙋ,
Тебѣ, Боже мой, порꙋчаю дꙋшꙋ.
И к' твердой скалѣ не могꙋ сѧ скрыти
Ани к' темностехъ себе заслонити,
Тилко стоѧчи здалека, вздыхати,
Ѧкъ маю грѣшный милости достати.
Змилꙋйсѧ, Пане, вызволь мою дꙋшꙋ
От смерти вѣчной, ах, ꙋмерти мꙋшꙋ,
Бо врагъ мой на мѧ завше естъ готовый,
Ширѧчи ꙋста кꙋ неслꙋшной мовѣ.
Змилꙋйсѧ, Пане, ꙋмилосердисѧ,
Враговъ сꙋетныхъ скоро ополчꙋсѧ,

вѣру, надѣю и любовъ ко Богу“ й такі відміни: 1 р. найвышаго. 2 р. отогнана. 3 р. отгнаный. 4 р. будемъ завше потѣшоны. Рр. 5-8:

Претворы(т) во плач гойное веселя,
Фрасунокъ в радостъ и в роскошъ обоя,
Лечъ скоро пришла недобрая филя,
Латво* тое все и роспорошила.

11 р. А такъ... для роспусты: 12 р. К Тебѣ. По 12 р. йдуть рр. 7-8. 7 р. Хоч. 14 р. Анѣ в темностях себе затворити. 15 р. здалека стоячи. 16 р. Як многогрѣшный милости благати. По 16 р.: Змилуйся, Пане, прошу, надо мною,
Не гордъ грѣшною прозбою моею.

Замісць 19-22 рр.: Змилуйся, Пане, а будъ ублаганый,
Ласкавый гнѣвъ Твой нехай поеднаный.

26 р. = 24 р.

Відміни тексту співаника Левицького такі: 2 р. отгнана. Дальші чотирі рядки, як у попереднім варіянті, тільки в другім із них є „обер'нетъ“ зам. „обоя“. Рр. 7-14 vacant. 15 р. А такъ здалека стоячі, здыхати. 16 р. Бога ублагаті,

Замісць рр. 19-24: Змилуйся, Пане, а будъ ублаганыі,
Ласкавый гнѣвъ Твоі будетъ по(жа)даныі.
Отца и Сына и Духа святаго,
Во Троіці святоі непостыжімаго.

* В рукоп. лацво.

Абымъ Тѧ позналъ Бога правдиваго,
Во Тройци свѧтой всегда славимаго,
Отца и Сына и Дꙋха свѧтаго,
Во трехъ персонахъ нераздѣлимаго.

34. Пѣснь о смерти[1].

Кончина приходитъ, свѣтови[2] не быти,
Каждомꙋ человѣкꙋ юж свѣта позбыти.
Приходить бо конецъ свѣтовыхъ розкошей,
Предалсѧ человѣкъ во безднꙋ за грошѣ.
Свѣтовыхъ розкошей человѣкъ жалꙋетъ,
Гди дꙋша от тѣла ганебно з(г)ибꙋетъ.
Плачетсѧ человѣк и тѧжко вздихае,
Гди зброѧ дорогаѧ немоцно вставае.
О зброежъ, моѧ зброе, чем мѧ оставꙋеш
И при моей смерти чем мѧ не ратꙋеш?
Не могꙋ возрѣти, бо смерть єстъ страшнаѧ,
Лютаѧ, (в)бꙋрливаѧ, коса єстъ остраѧ,
Бо смерть єстъ страшнаѧ, ѧкъ коса ос(т)раѧ,
Стинаетъ, рꙋбает и старых и малых,
И малыхъ дѣточокъ, найкрасшихъ квѣточокъ.
О смертежъ, моѧ смерте, хощешъ мѧ пожерти,
От рода, жены и дѣтей хощешъ маѧ разлꙋчити.
О смертежъ, моѧ смерте, загоди ми мало,
Єдинꙋ годинꙋ, за вѣкъ бы ми стало.
А не в темностехъ себе захилити,
А не твердой скалѣ себе зборонити.
Хотѣбымъ ѧ сѧ хотѣв под землю сховати,
Там ти мене можежъ (!) рꙋкою достати.
О свѣте, тось красный, ѧ бымъ жив на тобѣ,

---

[1] БНТШ. 165.

[2] Відміни тексту співаника Теодора Левицького такі: 1 р. на свѣтѣ. 3 р. свѣтовымъ розкошемъ. 5 р. свѣтовымъ розкошемъ(sic). 6 р. ганебне. 7 р. тяшко и здыхаетъ. 8 р. вставаетъ. 9 р. ма.. же мя. 10 р. vacat. Далі поплутаний текст. 13-15. рр.:

Коса ест остра, стінаетъ старих и младенцовъ, дѣтокъ,
Збіраетъ, стінаетъ хот найкрашій квѣтокъ,

16 р. А смерти невдячна, хощешъ. 17 р. От роду, от дѣтей. 18 р. О смерти, госпоже, попустіж ми мало. 19. Хотъ... ся стало. Далі рр. 22-23. 20 р. Ані у темностехъ себе заслоніти. 21 р. Ані (в)... хороніти. 22 р. Хотъ бемъ ся хотѣлъ. 23 р. Тамъ мя можешъ.

А земля промышляе помѣстити въ собѣ.
Єдина надѣя на Бога и Творца:
Богъ мой єстъ отецъ и мой єстъ обронца.

35. Пѣснь на Рождество Христово[1].

Щасливїе часы вѣковъ нынѣ южъ настали,
Котораго пришествїя издавна чекали,
Іисусъ Христа абы оглядалы.

Архаггелы опулночи пастушковъ звѣстили,
До Выфлеемъ посилают, абы оглядѣли:
Идѣтъ, глядѣтъ, котрогосте хтѣли.

Збираютъся пастушкове, абы оглядати
Творца свѣта, Цара славы чимъ бы привитати:
Пойдѣмъ, поймѣмъ хочъ по козыняты.

А едному не далося поймати козлятко;
Бѣгаючи, имаючи, да поймавъ ягнятко:
Идетъ, несетъ, вытаетъ Дитятко.

Прїймы, Цару нарожденный, и мое убоство,
Котрое ся пригодило мое охиндожство:
Прыйми, озмы, якъ естъ, мое убоство.

На дарункахъ недостало, стали прыгравати,
На пыщалкахъ и на дудкахъ скочне затынати:
Тры тамъ, дай намъ Тебе оглядати.

А Дытятко з ихъ играня стало ся смѣяти,
Свое божество к чловечествѣ якъ бы показати,
Котрымъ онымъ бы могли познати.

От Персыди трїе цари на звѣзду кзыраютъ,
Творца свѣта, Цара славы, на умыслу маютъ:
Прїйдетъ, спасетъ, котрѣ погибаютъ.

---

24 р. ажъ бемъ жілъ на тебѣ. 25 р. Зем'ля промышляетъ вомѣсті(ти) себѣ. Рр. 26-27 vacant.

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 242. Уривок сієї коляди надрукований у Матеріялах (стор. 561). Відміни тексту співаника Бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченкя ч. 363 такі: 1 р. Щасливѣи часи, лѣта. 4 р. пастушкам. 5 р. оглядали. 6 р. котрогости. 7 р. Збиралыся пастушковы, абы оглядали. 8 р. Царя.. привыталы. 9 р. хоць. 11 р. той поймалъ. 13 р. убозство. 14 р. Которы (sic) ся.. и мое охѣндозство. 15 р. возмы. 17 р. скочны. 19 р. о ихъ граню. 20 р. Свое бозство в чловечествѣ. 23 р. Царя. 27 р. щимъ. 34 р. Іосифы старушку. 36 р. гамуйся. 37 р. мѣзерно. 38 р. пеленочкахъ. 41 р. зступылемъ. 43 р. буди.

Збираютѣся, ѣзыкаютѣся, абы оглядати:
Отѣдлавши свои конѣ, идмо ко Дитяти:
Я с чымѣ? От с тымѣ, чымѣ би прибитати.
Смырнѫ, злато и кадыло ѣ кѫѣки заберѣмо,
Щирымѣ сердцемѣ ѕ доброй мысли емѫ понесѣмо,
„Що естѣ, то естѣ, прїймы“ — попросѣмо.
Я ѣходячи до вертепѫ, нызко ѫпадаютѣ,
Подарѫнки с' покорою ѫ ногѣ покладаютѣ,
Кладѫтѣ, даютѣ, а „прїймы“ колаютѣ.
Іосыфе старѫшейкѫ, прошѫ, не лѣнѫйся,
Поколисвй Пахолятко, вол'ше не сѫмѫйся:
Гай, гай, люлай, от плачѫ гамѫѣся.
Опѫстыкши ѫсѣ хоры, мѣзерне смырился
И ѣ мѣзерныхѣ пеленѣтахѣ ако Панѣ повылся,
Лежитѣ, держитѣ землю и небеса.
Не дивѫйся, человѣче, на ма ѫбогаго,
Же стѫпилемѣ до нызкости из неба горнаго
Прїйти спасти теке ѫпадлаго.
Нехай вѫдетѣ Богѫ слава, Отцѫ предвѣчномѫ,
Сынѫ во человѣчествѣ, ѕ Дѣвы рожденномѫ,
Во вѣкѣ вѣковѣ, и Дѫхѫ святомѫ.

36. Пѣснь на Воведеніе Пресвятои Богородицы[1].

Воспѣвайте пѣснь новѫю,
По всемѣ свѣтѣ славнѫю,
Согласно крикнѣте,
На радость прїйдѣте
Во церковь Господню.

Захарїе, днесь веселися,
На радость намѣ поспѣшися
Внтати Царицѫ,
Богоотроковицѫ,
Марїю, Марїю, Марїю.

Свѣщеносцы, изыйдѣте,
Царицѫ ѣ церковѣ прїймѣте,
Не преклонь повѣтѫ,
Радость всемѫ свѣтѫ
Марїю, Марїю, Марїю.

Приводѣте Царѫ Дѣвѫ,
Ластовицѫ богоглаголикѫ,
Свѣтѣ восїа всемѫ мирѫ
Из горнего Вмпѣрѫ
Во церковь Господню.

Вси согласно заспѣвайте,
Трилѣствѫющѫю прибитайте;
Предста Царица,
Богоотроковица,
Во церковѣ Господню.

Давидѣ ѣ гѫсла ѫдараетѣ,
Велегласно воспѣваетѣ.
Предста Марїѣ,
Слѣчнаѣ Дѣлѣ,
Во церковѣ Господню.

[1] Співаник Теодора Левицького.

Вн8шы, земле, и веселися,
Ты, Адаме, не смѣтися,
И ты, прамати Ска,
Преслѡшанїемх древа
Радѣйся, радѣйся.

Даждх намх тое отримати,
Одесн8ю Тебе стати
Со Отцемх и Сыномх
Во Тройци единой
На вѣки, на вѣки, на вѣки.

37. Пѣснь Пресвятой Богородицы[1].

Под Твою милость вси прибѣгаемх,
Помощи Твоей всегда жадаемх,
Ратѣй насх, Дѣво, ко скорбехх зѣло
В' каждомх припадкѣ, к смѣтнымх фра-
О дшѣ и тѣло. [зѣнкѣ

Едина чистость к Тебѣ сіяетх,
Пресватѣю Тройцѣ ѡглядаетх,
О всѣхх сватам Дѣво Маріе
Пресватой моцы, честїю Тройцы
Превознесеннам.

Молитви наша Тебѣ воздаша,
Прїйми ѵсердно от насх щоденно,
О Застѣпнице и Помощнице,
Бѣдь христїаномх една нсо Паномх,
Я за своимх Сыномх.

В коронѣ цесарской, а к земли Рѣской
Войны ѣховай, а жизность подай,
Повѣтря, огня, Матко Господна,
В' покою жити, вѣрѣ множити
И Тебе славиты.

38. Пѣснь набожна[2].

Небо, земля, свѣтх и воды
Да восхвалятх[3] Та, Господи.
С покорою ѵпадайте,
Поклонх Господеву дайте.

Аггели з неба, Сіонѣ,
Ствпѣтх[4] до земнаго тронѣ
Бога к Тройцы вихвалати,
Разомх з намы воспѣвати:
Сватый, сватый, незмѣренный,
В Сакраментѣ ѵтаеный,

Гонорх, честь и хвала вѣчна
Да вѣдетх Ти ѵставычна.
В особѣ хлѣба зостаешх,
Я насх грѣшныхх ѵкрепляешх.
В той Гостїи естх Бог живый,
Хоть закритый, а правдивый.
Якх великій чѣдх сотворилх,
Гди хлѣбх к Тѣлу свѣ претворилх!
На олтарѣ ждетх спредх вѣка,
Явы спасти человѣка.

---

[1] Співаник Теодора Левицького.

[2] Рукописна збірка Франка, ч. 242. Се без сумніву переклад із польської мови.

[3] Відміни тексту співаника Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка ч. 358 ось які: 2 p. Błahosłowiat. 3 p. Naypokorniy. 5-8 pp.:

S chorow swoich, anhełowy,
Nebesnyi ryzyntowy (sic),

11-14 pp. Honor, sława, wiczna chwała
Niech Ty, Bozy, ne ustawa,

Stupit do naszoho padołu
Spiwaty z namy pospołu.
Ktoryy pod osobamy chliba
Prawdywiy Boh jest iz neba.

W nayswiatiyszom Sakramenti
W kazdom zostaiet momenti.

[4] В рукоп. ступилъ.

И аггелы, херȣвимы,
Не достȣпѧтъ серафимы,
Чого чловекъ достȣпȣетъ,
Тѣло и Кровъ гди прїймȣетъ.
Ахъ, о Боже ȣтаеный,
Бȣди от всѣхъ вихваленый.
Благословы люди своѧ,
Нехъ насъ мине кара Твоѧ.
От повѣтра, глада, войны
Заховай людъ твой спокойный.

Справȣй згоди к тимъ тȣ краи,
Благословы ȣродзаи,
А зась к остатной потребѣ
Даждъ, бисмо вси били в небѣ.

39. Пѣснь Пресвятой Богородицы[1].

Матко Божа, Твое панство надъ землею и небомъ,
Морȣ, вѣтромъ розказȣешъ и всѣмъ елементомъ.
Архаггеловъ, херȣвымовъ и вѣхъ свѧтыхъ Царице,
Аггелскїй гласъ Ти приносимъ, бȣдь намъ, Помощныце.
Радȣйсѧ, вси вопїемъ пѣснь, Тебѣ слава и гоноръ,
Роди землы отдаютъ Ти молитвъ свѧтыхъ хоровъ.
Имѧ Твое прославлѧемъ на земли живȣщїи
И чȣдъ потѣхи пресвѧтои ȣсѣ плачȣщїи
Ясна Зоре, потѣшай насъ во всѧ дны житїѧ,
Ѧко дѣтки Матки своей просимъ милосердїѧ.

40. Пѣснь о десяти Божіихъ приказань[2].

Хочъ лы щастѧ мати,
Рачъ мѧ послȣхати.
Десѧть словъ Богъ подалъ,
Жебысь ихъ заховалъ.
В домȣ и в дорозѣ
Памѧтай о Бозѣ,
Котрый все сотворилъ,
Абысь того хвалилъ,
Абысь свѧта свѧтылъ,
Тылко к бȣдный день робилъ.
Чти отца и маткȣ,
Пожїешъ до остаткȣ.
Чистоти стережи,
Твердо вѣрȣ держи.
Зновъ дѣй все правдиве,
Не свѣдчи фалшиве.
Не сварисѧ, не вадь,
С' працѣ жїй, а не крадь.

---

16 p. Chocz. 17 p uczynył. 18 p. Ze chlieb w Tiło swe preminył*. 19 p. Na ołtary. 21 p. Wsy. 23 p. Jak czołowik dostupuie. 24 p. pryymuje. 26 p. Bud nad wsie. 28 p. menet. 29 p. Oddały hład, mor, ohn. 30 p. Day liudowy wiek spokoyny. 31 p. Daruy łaski w tyi krai. 34 p. Ne day umerty bez Teby (sic).

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

[2] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

* В рукоп. preminę.

Ажъ до найменшаго
Не жадай чꙋжого.
Зхочъ лы такъ дѣлати,
Бꙋдешъ щастѧ мати.
Тꙋ долго прожиешъ,
Заплатꙋ отберешъ
В небѣ со свѧтими
На вѣки вѣчистими.

41. Пѣснь о мѣзерномъ человѣку[1].

Человече мѣзерный,
Єстесь порохъ земный.
В що велми дꙋфаешъ,
В' чимъ надеждꙋ маешъ?
Не вважай на вродꙋ,
Бо пойдешъ до гробꙋ.
Анѣ на богатство,
Бо то все робаство.
Ны в сребро, ны в злато,
Бо то все болото.
Ны в гербъ, ны в бꙋлавы,
Много свѣта славы.
Ны в полѧ, ны в палацы
З своей славной працы.
О человече марный,
Где твой животъ славный?
Тамъ лежитъ во гробѣ;
Завше спомны собѣ
Темныцꙋ вѣчнꙋю
За зневагꙋ свою.
Чемъ на смерть не вважалесь,
Ꙋбогимъ не давалесь?
Стройно, гойно, гꙋчно
Исти, пыти бꙋчно
Всегда испрашалесь.
Ꙋбогихъ отганѧлесь,
Не хотѣлесь принѧти,
Хлѣбомъ напитати
Человека ꙋбога
От богатства многа,
За що южъ погибаешъ.
В' чѣмъ надеждꙋ маешъ?
Где свѧтыи спѣваютъ,
Бога вихвалѧютъ,
Возплачсѧ сердечне,
Абысь билъ в небѣ вѣчне
Со Отцемъ и со Сыномъ
Во Тройцы единой.

42[2].

А кто, кто Николаѧ любитъ,
А кто, кто Николаю слꙋжит,
Томꙋ свѧтый Николае
На всѧкїй час помагае,
Николае.
А кто, кто къ немꙋ прибѣгает,
А кто его на помощъ взываетъ,
Той не вꙋдетъ ошꙋканный[3],
Изъ грѣховной выйдетъ раны,
Николае.

---

[1] Рукописна збірка Франка, ч. 242.

[2] Співаник, описаний у Матеріялах під № 1.

[3] В тексті співаника збірки Петрушевича в Бібліотеці Народнього Дому ч. 233 скрізь приходить „о“ замісць „а“ й „хто“ замісць „кто“. Инші відміни такі: 8 р. Тот... ошукан. 9 р. И пекелних збудет ран. 12 р. Николай на земли и в моры. 13 р. Измет его. 14 р. Не даст ему злѣ пропасти. По 15 р. йдуть рр. 26-30, а потім 21-25. 22 р. Побѣджай, тезоимените. 27 р. яда. 28-29 рр.:

Я кто, кто живетъ въ его дворѣ,
Помощникъ на земли и въ морѣ
Изведетъ насъ от напасти
И не дастъ намъ въ грѣхи впасти,
Николае.

Я кто, кто прибѣгаетъ пилно,
Николае, има твое дивно,
Из неволѣ свобождаеш,
Из дна моря вынимаеш,
Николае.

Николае има знаменито,
По Богу тезоименито.
Побѣждаеш агарянъ,
Утѣшаеш христіянъ,
Николае.

Пастырю словеснаго стада,
Изми нас варварскаго ада,
Хотячи насъ погрузити,
Утѣкающихъ до тебе застигнути,
Николае.

Николае, свѣтлый свѣтилниче,
Во скорбехъ скорый помощниче,
Тысь Игрика отѣшил,
Сарацинов засмутилъ,
Николае.

Николае, о Мелхиседече,
Николае, о Божій человече,
Ты ес царемъ держава
И всѣмъ вѣрнымъ похвала,
Николае.

Тебе хвалят вси іерарси,
Святители и вси патріарси,
Ты есь правым (sic) старости
И податель крѣпости,
Николае.

Слава Богу во вышнихъ едином,
Во Троици святой нераздѣлимом.
Мы до тебе прибѣгаемъ,
Я на помощь призываемъ,
Николае.

Нехай будетъ от насъ честь и хвала
От нынѣ и на вѣки слава,
Я мы будемъ выхвалати,
Има твое прославляти,
Николае.

Хотящих нас поглотити
Хтѣй пащеки заглотити.

Замісць рр. 31-52: Побѣджай враговъ наших суди,
Помощникъ во скорбехъ нам буди.

53 р. Мы тя. 54 р. выхваляти. 55 р. На вѣки.

Відміни тексту співаника з рукописної збірки Франка, ч. 242, такі: Скрізь замісць „А кто“ приходить тут „О кто“. 7 р. Кто его. 9 р. И грѣхами зараженный. 11 р. служитъ его двору. 12 р. Николае... и в' мору. 13-14 рр.:

Не дасть ему утапати,
Будетъ его ратовати.

Рр. 16-20 vacant. 22 р. Побѣждай тезоименыто. 23 р. Агаряне 24 р. христіяне. 26 р. Пастиру. 27-28 рр.: Хотящыхъ насъ поглотити
Рачъ пащеки заградити.

Замісць 31-52 рр.: Побѣждай враги наша в'сюди,
Помощнькъ во скорбех' нам буди.

53 р Ми тя. 54 р. Имя твое величати. 55 р. на вѣки.

43. Пѣс(н)' покаяная[1].

Там' за горою за небесною свѧтыи веселѧт'сѧ,
А под землею преисподнею там' грѣшныї смꙋтѧт'сѧ.

А вы свѧтыї, вы веселыи, чого сѧ веселїте,
А вы грѣш'ныи, вы все смꙋт'ныї, чого сѧ смꙋтите.

Мовѧт свѧтыї, мовѧт веселыи: веселїмосѧ длѧтого,
Щосмо терпѣлї, мꙋк много мѣлї на там'том свѣтѣ,

Свѣтом' гордїлѣ, Богꙋ слꙋжїлѣ, не далї тѣлꙋ волѣ,
Там' сѧ трꙋждалї, там' сѧ спасалї прї щаслївой годїнѣ,

Маемо царство, тꙋтъ намъ и панство, ґды Бога оглѧдаем,
Тꙋтъ незымовнoї, незреченої радостї жадаем.

Мовѧт грѣш'ныї, мовѧтъ смꙋтныи: смꙋтїмосѧ длѧтого,
Босмо не зналї, не слыхалї прїказанѧ Божого,

Свѣтꙋ слꙋжїлї, тѣлꙋ годїлї, в рошкошах...
Тꙋт ꙋсѣ справы и всѣ забавы през очї наша...

Осꙋдїлї нас, потопїлї нас самїе тые...
Огнем нас палѧт, смолою нас давлѧт, ах, наша клѧтаѧ долѧ.

А вы сѧ каїте, нас спомїнаїте, во мѣрѣ жївот жїйте,
Богꙋ слꙋжїте, Єго хвалѣте на вѣкї вѣком'. Амѣнъ.

---

[1] Співаник Теодора Левицького.

Подав: *Михайло Возняк*

Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові

ЗАВДАННЄМ оброблюваних описів є не лише практична користь для бібліотеки чи наукової установи, але далеко більше суспільна й загально людська. Знаємо пре-цінь, що бібліотечні богатства щойно тоді стають повною власністю людського загалу, коли освічений загал у змозі легко і всебічно вглянути у зміст та в саме нутро нагромадженої й збережуваної книжки-рукопису. А се останнє подають нам саме описи.

Праця д-ра Я. Гординського, що її отсе починаємо друкувати, має станути тим ключем, яким відчиняються скарби одної монастирської бібліотеки рукописів, себто бібліотеки ОО. Василіян у Львові. Поза неповним і покищо рукописним описом сеї бібліотеки, виготовленим 1912 р. д-ром Ів. Свєнціцьким, поза скупими відомостями про неї, поданими колись Я. Головацьким, Б. Дудіком і Е. Калужняцьким, галицькі монастирські рукописи не були ще навіть як слід вичислені, а тим більше не були оцінені по правилам новітної методи наукового опису. Тимто велика заслуга д-ра Гординського, котрий у своїм описі не вдоволяється тільки сухим виписуваннєм чергових наголовків та оглавів, але йде дальше і вказує все те, що сущне й наскрізь орієнтаційне для богослова, фільософа, історика, фільольоґа, художника і т. д. Крім сего, незвичайно пильно нотує він бічні записки, що їх ратувати так горячо закликав А. Петрушевич (гл. Наук. Сборникъ 1865. 1 сл.), з фільольоґічною точністю виписує язикові і правописні відміни, зазначує цікавійші мініятури, заставки і ініціяли, важить ориґінальну і літературну вартість статей, вказує на постороннї впливи, а до всього того придає богатий бібліоґрафічний показчик. Без сумніву, що такий опис дозволить кождому науково працюючому легко і всебічно вглянути в саме нутро і в сам зміст описаного рукопису та неначе ключем отворити собі скритий скарб.

В обсяг сего опису входять усі рукописи львівського збору, а саме його відділ славянсько-український, відділ рукописів на чужих мовах і весь

чисто василіянський архив. Для ось тут наміченого розложення впроваджено нову сиґнатуру, ріжну від давної, хоч скрізь у самім описі зазначується й давні орієнтаційні знаки. Наконечні замітки, як рівнож докладний показчик, річевий і поіменний, подає сам автор при кінци своєї праці.

Редакція

№ 1. Збірник поч. XVIII ст.

8° (10 × 16 cm.), 298 ст. ненум. Письмо або латинка або український скоропис. Богато стор. незаписаних. Папір водного знаку: жовняр із списою(?) і орел(?). Деякі картки меншого формату й иншого паперу. Оправа: білий перґамін. Ст. 3 сиґнатура: N XLIV.

1. In Festo Inventionis S Crucis. — Chwalebna i ze wszech miar Korony Godna S, Cesar Heleny akcya, ст. 3-4.

Нарис проповіди.

2. Oratio Sacra in Festo S. Antonii Patavini. — Після цитату з Мат. 5: Aczkolwiek mysli waszych, Słuchacze wiedzieć nie mogę, ст. 5-14.

3. Sermones sacri Die Parasceves. De (de)prehensione et iis omnibus quae ante flagellationem acta sunt. Після цитату з Луки 22: Widząc Pobożnosc waszą, Słuchacze, ktora was za Jezusem pociąga, ст. 14-20.

4. De Coronatione, irrisione, productione ad populum. Після цитату з Мат. 27: Nowy ten Żydowskiego okrucieństwa, a bardziej czartowskiej Złości wymysł, ст. 21-23.

5. De Crucis Bajulatione. Після цитату з Іван. 19: Strasznym ubiczowanego Pana i cierniem okrutnie uwienczonego widzeniem, ст. 23-27.

6. De Crucifixione Domini. Після латинського цитату з Луки 23, 33: Już uwagą na Kalwaryiskiey gorze z Jezusem staneliśmy, ст. 28-32.

7. Після латинського цитату з Мат. 11, 25, 26: Przedziwne a mądre Oyca Przedwiecznego rozporządzenie, ст. 37-40.

8. Після лат. цитату з Мат. 11, 27, 28: Słyszeliśmy modlitwę Zbawiciela, słuchaymy teraz nauki, ст. 40-43.

9. Після лат. цитату з Мат. 11, 28: Jako we wszystkich rzeczach koniec przed oczyma mieć mamy, ст. 43-46.

10. Після лат. цитату з Мат. 11, 29, 36: Ten, ktory maluczkim Taiemnice swoie odkrywa, ст. 47-54.

11. Alter sermo eodem Festo ex iisdem S. Evangelii verbis. Після лат. цитату з Івана, 19, 25: Przedziwnego Boga naszego Matki życie nie było bez boleści, ст. 55-59.

12. Sermones sacri de Vulneribus D. N. J. C. dicti die parasceves Sermo 1-mus; praemium(?) caeteror(um), et de vulneribus Pedum Salvatoris. Після латинського цитату з Icaiї I, 6: Wielki ow Patryarcha Jakob, przedziwnemi od Boga uraczony obietnicami, ст. 60-67.

Sermo 2 dus de Vulnere Cordis Christi. Після лат. цитату з Івана 19: Juz Oycu przedwiecznemu Ducha był oddał Zbawiciel, ст. 68-73.

Sermo 3 tius de toto Christi corpore vulnerato. Після латин. цитату з Ісаїї: Dotąd poczęści rany Zbawiciela naszego, prawdziwie męża boleści zwazaliśmy, ст. 73-78.

13. De S. Stanislao Kostka. Sermo ad Eos, qui ad ejus imaginem Thaumaturgam colendam convenerant, feria 3 tia Pentecostes. Після латин. цитату з Івана: Ktory prawdziwą nam się stał do Nieba drogą, Zbawiciel nasz, ст. 79-80.

14. Festo Translationis Reliquiarum S. Nicolai, quando et Templi, ejusdem S. nomine insigniti, fuit dedicta; Oratio Sacra; dicta in eodem Templo. novo. Після церк.-слов. цитату з Луки 6: Коль радостно намъ естъ, Хр҃тне, пресладкїа Сп҃са нш҃его слишати словеса, ст. 81-95.

15. Kazanie na niedzielę piątą Postu. Після латин. цитату з Івана 6(?): To to Pan, to Monarcha, to Krol nie mniey szczodry y hoyny, iako możny, ст. 97-107.

16. S. Anna — з Gerson-a: O par beatu҃: Joachim et Anna. Vobis omnibu(s) omnis(?) crea obstricta, ст. 108.

17. Ego et Pater Tuus dolentes quaerebamus Je (!). — Wielki przykład mamy w Jozefie i Maryi, iak mamy troskliwie szukać Pana, ст. 108.

18. Ora҃ sacra Festo St. Apostolor҃ Petri et Pauli dicta. Після церк.-слов. цитату з Мат. 16: Сей намъ Денъ вѣрнїи Хвалити Бг҃а въ ст҃ихъ Єгѡ повелѣваетъ, ст. 109-117.

19. Separari à Deo — з Aug(?) in Po: 145. — Ramus ab arbore divisus arescit, ст. 117.

20. Deus solus satiare potest animam латин. цитати з: св. Августина, Ансельма, Ісидора, Івана, ст. 118.

21. Deo adherere. et de Praesentia Ejus — ріжні латин. цитати, 1 цер.-слов., ст. 119-122.

22. Festo ssm҃ae Trinitatis. — Дивное православнїа вѣри таинство еже разꙋмомъ аг҃гли не ѡбяша, ст. 125-130.

23. In Festo Translao҃nis Reliquar҃ S. Nicolai. Після латин. і церк.-слов. цитату з Луки 6: Сошедшеся в сей Храмъ Православнїи, мл҃твы ваша Гдви приносите, ст. 130-136.

24. De Ascensione. Quanta utilitas nobis de (тяжко читке) — цитат із Plutar. in vita Marci Marcelli, ст. 136.

25. Stanisław Kleczkowski Hetman Woyska Lisowskiego Wita Cesarza Ferdynanda Wtorego służbę Woienną u niego przyimuiąc z Woyskiem swoim. — Cobyśmy zacz byli, Nieprzezwyciężony Cesarzu, a teraz Panie nasz, nie potrzeba tego szerokiemi słowy wywodzić, ст. 141-147.

Про сю справу гл. *Maurycy hr. Dzieduszycki:* Krótki rys dziejów i spraw Lisowczyków. We Lwowie, 1843, ст. 207 і д., де Клечковський названий Ярошем або Єронімом і полковником, а не гетьманом. Його помішано, здається, із Станіславом Русиновським або з гетьманом Станіславом Конецьпольським. Тая мова є також у ркп. Бібліотеки Оссолінських у Львові ч. 647, к. 141-143. *(Dr. Wojciech Kętrzyński:* Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Nar. im. Ossolińskich, t. III. Lwów, 1898, ст. 100.)

26. Після церк.-слов. цитату з Івана 26: Оудивлѧемсѧ вѣрнїи, неизглан҇ную Гд҇а Бг҇а нш҇его бл҇гть въ сей дн҇ь воспоминающе, ст. 149-153.

27. Проповідь: Ѕѣло мнѣ радостно Ѡтъ Хрс҇тне въ Дому Бжїимъ видѣти васъ предстоѧщихъ, ст. 157-166.

28. Проповідь: Rożne ate(!) prawie niezliczone, cczznia(!) Przenaychwalebniejszey Bogarodzice sposoby nie tylko Wam, poprzysiążęni Marij słudzy, wiadome być sądzę, ст. 169-173.

29. Resurrectio — збірка цитатів латинських і церковно-словянських, ст. 174-176.

30. De Assumptione BV. — збірка латинських цитатів, ст. 177.

31. Во терпѣнїи стѧжите дши ваша — збірка латинських цитатів, ст. 179.

32. Cum Jez(?) desponsata(?) Virgo Maria, Joseph. — Mos fuit antiq̃uis cadendi nummos, cū Prnp̃es v Coronarent(ur), ст. 183-185.

33. Humilitas. Після церк.-слов. цитату коротка латинська виписка.

34. Patrociniū BV. om̄(?) excellentissimū. — Після латин. цитату з Луки 10: Conquerentē audimus Martā qd soror Magdalena eā solā reliqt, ст. 193-198.

35. Після з латин. цитату з Луки 10 нарис проповіди: Heu! Virgo Bona(?), Mat' Xti, Regina Mundi, ст. 199-202.

36. Після латин. цитату з Івана 14 нарис проповіди: Jak widzę ma upodobanie Bog goscić w Domach ludzkich, ст. 203-205.

37. De B Patrocinio Potenti — цитати церк.-словян. і латинські, ст. 209-210.

38. De Timore Dei qui omnē aliū Timorē pellit — латин. цитати, ст. 223.

39. Humilitas Magnatū — латин. цитати, ст. 225-226.

40. De Nomine JESU qd aāt ad vsq Sicula(?) — латин. і церк.-слов. цитати, ст. 228-229.

41. Principiis obstandum — латинські виписки, ст. 241.

42. De Gratitudine — латин. цитати.

43. De S. Joanne Evangelista — цитати церков.-слов. і латин., ст. 245-247.

44. De Martyribus — латин. цитати, ст. 253-254.

45. De Sapientia — церков.-слов. і латин. виписки з ріжних авторів, ст. 261.

46. De Praerogativis D. Joannis Baptistae — нарис із латин. виписків ріжних авторів, ст. 267-271.

47. *ἐκ ἑορτῇ τ' Θεωφαντίας*(?) — цер.-слов. цитат і латинські виписки, ст. 280.

48. Servire Deo regnare est — латин. виписки, ст. 281.

49. Excellentia BV. Mariae — латин. виписки, ст. 283.

50. Excellentia D. Jozeph — латин. виписки, ст. 285.

51. De Nativitate Mariae — латин. і церков.-слов. виписки й цитати, ст. 287-288.

52. De Silentio B. Mariae — латин. виписки, ст. 289.

53. De Conceptione йли Зачатіи — латин. і польські виписки й замітки, ст. 290.

54. De Annuntiaōne B. Mariae — латин. виписки, ст. 291-292.

55. Ѽ Стрѣтеніи Гдн̃и йли De Purificaōne — латин. виписки, ст. 293.

56. Латинські й цер.-слав. цитати, ст. 294.

57. De Sanctissimo Spiritu — латин, виписки, ст. 295.

58. De SSma Trinitate — латин. виписки, ст. 296.

59. De Ascensione Xti — латин. виписки, ст. 296-297.

60. De Trinitate — польська замітка, ст. 297.

61. Записка дуже неграмотна: Przypodony Submisyi moiey kłoniom wmp Do y(?) uproszom za(?) mp niewim czy Doszed wosk. Żem posłał przez woznice O(?) sekretarza fnsow Spułtrzecia nostoczky prosto unizenie aby wp. przez kopłana!

62. Laudes Tallii — латин. виписка, ст. 298.

№ 2. Дш̃е Спасителніа ре Сто Дв̃ѣ Бцй ѿ Дванадесꙗтъ мѣне йзбранїй, й бракованїй тꙋ положихо напаче ѻ пресвѣтломъ дв̃чтвѣ й нетлѣнно й неꙋвꙗдаючо а завше квйтнꙋчо Чтотѣ Еꙗ, й ѻ безсѣменно ѿ Дх̃а Ст̃а зачатїй й рожденїй нейзреченимъ й неѿписанимъ Сн̃а Бжїꙗ ѿ дѣвическїꙗ еꙗ крве, Списалйсꙗ награѣшнѣйшй й недостойнй рабо Бжй, Їеросхимонахо Михайло Мокрицкй. законꙋ с̃: Василїꙗ Великаго на скйтикꙋ Камени монаст: Крехов: аѱкв: Р: Мц̃а Авгꙋ дниа й. Титул обнятий в орнамент із цвітів, виконаний чорнилом. К.: 10 ненум. + 210 нум. + 35 ненум., мал. 8° (10 × 16 cm.). Старанний і читкий скоропис. Папір без водних знаків, по берегам закрашений червоно. Оправа стара: дошки в шкірі з витисненим Розпяттям. 8 карток незаписаних.

На титуловій картці сиґнатура: N XLII.

Рукопис ділиться на дві части. В І-шій йде передовсім передмова (Д)о (Ч)йтел̃ника — (N)е тйлко аггломъ але херꙋвймомъ й Серафймомъ, ѿ вѣковъ ꙋтаеннаꙗ тайна — на 5 картках. Початкові букви не дорисовані. Мова пе

редмови: словянсько-українська з деякими польонізмами. В кінці передмови написано: (Т)ий Мовы або Каноны и млтвы престо̃й Бцы нагрѣшнѣйшимъ и недо̃сто̃ рабомъ Бжи̃мъ Іерoсхимонахомъ Михаи̃ломъ Мокрицкимъ З. с. в. в., списалися на скитикꙋ Монастира Креховскаго названомъ камені при Храмѣ Стиҳъ верховниҳъ Аптлъ Петра и павла рокꙋ ҂аѱкв мца Сеп̃тевріа дня з. ѿ Созданія ѿво Створенія Свѣта, ҂зсл. індикта ві. Кроуга Слнцꙋ. ѕ. врꙋцѣ лѣта. з. Кроуга лꙋнаго. і. Ѳемелешна гі. Епакта. і. лѣте Справной. г. лѣтери пасханой. г. Личби златой.

Опісля йдуть Канони Богородиці числом 51; від картки 49 об. титули пісень і початкові букви відзначені червоною краскою з виїмком к. 126-132.

II-а ч. ркпсу має титул: Молитвы з книжки названой Фліорилегіꙋмъ Selectissimarum precum: вецє зваблѧіи. Початкові букви в тих молитвах іще не виконані звичайно. Всіх молитов 13 на 28 картках. Мова молитов більше українська з численними польонізмами.

№ 3. **Збірник** церковних відправ і молитов XVIII ст. Ст. 578 мал. 8° (8 × 14 cm.). Півустав. Папір із невиразним водним знаком: здається, меч із якимись додатками може арабескового характеру. Без початку й кінця. Оправа: дошки в шкірі. Деякі картки підліплені пізнійше, майже всі помащені від частого уживання. Червоні букви звичайно замазані. 3 стор. незаписані. Заставки: плетінки або цвітисті.

Ст. 1 сиґнатура: XVII і дописка: Ex Bibliotheca Conventus Dobromiliensis Ord. D. Basilij M. Doct. Ecclesiae.

1. Конець, здається, якоїсь молитви.
2. МЛТВЫ УТРЕНІ(и), ст. 1-21.
3. ПАРАКЛИС — Богородиці, ст. 22-43.
4. МЛТВЫ КО ПРЕ СТѢ Б(огородиці). — О Пртаѧ Бце дво Блчце: вышаѧ Агглъ, ст. 43-57.
5. Акафіст Богородиці, ст. 59-110. По ст. 111 нема, здається, 1 картки.
6. АКАѲІСТЪ — Ісусу Христу, ст. 112-161.
7. АКАѲІСТЪ АРХІСТРАТИГУ МІхаилꙋ, ст. 162-228.
8. АКАѲІСТЪ И СЛУЖБА СТОМУ ІѠАНУ Пртечи ст. 229-295.
9. АКАѲІСТЪ УСПЕНІЮ — Богородиці, ст. 297-350.
10. АКАѲІСТЪ СТОМУ АРХІЕРЕЮ Чꙋдотворцꙋ Міры: Лукіи:, ст. 350-401.
11. АКАѲІСТ ЧТНОМУ И животворѧщемꙋ Кртꙋ, ст. 402-476.
12. АКАѲІСТ' ВСѢМЪ Стымъ, ст. 477-547.
13. МЛТВЫ НА СОНЪ Градꙋщымъ, ст. 547-578.

На стор. 52 читаємо в молитві: Спси Гпдѝ и Помлꙋи Архиепспа Нашего Вселенска Патріарꙋ(!) Імкъ. — У молитвах на сон грядучим вичислені на ст. 572-573 також українські (київські) святі.

№ 4. **Збірник XVII ст., писаний ріжними руками. Має ще сиґнатури: N 37 і XVI.**

Се відомий рукопис, згаданий *Іваном Франком* в статі: *Миронъ:* Іоаннъ Вишенскій, (Кіевская Старина, XXV, 1889, ст. 141 і д.) і *д-ром Василем Щуратом* (у статі „До біоґрафії і писань Івана з Вишні“, Записки Наук. Тов. ім. Шевченка 1909 р., т. LXXXVII і окремо). Опис того збірника подав: *Миронъ* у статі: Сочиненіе Іоанна Вишенскаго. Приложеніе до XXIX-ого тому „Кіевской Старины“, ст. 21-23. Додатки до того опису: *Іван Франко:* Іван Вишенський. Львів 1895. Поправки подав *В. Щурат*: До біоґрафії і писань, ст. 7-9; гл. також: *С. Голубевъ*: Кіев митроп. Петръ Могила. II. Кіевъ. 1898, Приложенія ст. 36 і д.

Сей збірник 16° (9×15 cm.) має карток 355, частинно нумерованих (деякі стор. незаписані).Ст. 1: Biblioth. Monast... Podho... OSBM. Ст. 1 об. записка В. Щурата з 4/3 1909. Картки: 10-17 на долі скорописом: Сія Книжка Монастира Подгорецкого Словемаго Плѣсницко храму Преωбраженія Гдня за Игмена єтѣ. Року: ахче: за Ігумества єгω: Ѡца Парфенія Ломѣковского.

Рукопис складається з 3-ех частий, відділених виразно папером і почерком письма. I ч. (к. 1-197) писана гарним дрібним півуставом на тонкім папері з невиразним водним знаком, що показує сильні арабескові розгалуження. II ч. (к. 198-268) писана на дещо темнійшім папері менше старанним півуставом, що стає чим раз дрібнійший і дальше (к. 268 об. - 310) виразним скорописом на дещо тоншому і більше жовтому папері без водних знаків. III ч. (к. 311-355 об.) писана гарним півуставним на тонкім папері. У ркп. є невеличка заставка чорнилом у виді скісних перехресних плетень (к. 10), заставка чорною, червоною й зеленою краскою у виді гарних плетень, що творять немов рівнораменні хрести (к. 151), така сама чорна заставка (к. 312), менша заставка у виді посплітаних кіл чорною й червоною краскою (к. 190), подібна більша з додатком зеленої краски (к. 194 об.). Крім того є на кінці рукопису невеличка окраса. Оправа, здається, підновлена.

1. КНИГА ДШИ Нарицаєма Злото. ПОДАЗНАЯ Ѡ НАСЛѢДОВАНЮ Гда Бга І спса нашего Іс Ха. І ѡ пріймованю Бжтве тайн Ѡсобомъ Дховны И свѣцки На двѣ части Раздѣлєна До читаня и забавы для пожитку душеполезнаго звудована. Трудолюбіемъ. ПЕТРА МОГИЛЫ воєводича земля мωдавско Млтію бжією Архимандри. ст: вєл: Лавры Печєрскія. В КИЕВѢ. Року Бжго ахкг. выдана.

Друк досі не віднайдений. Гл *Миронъ*. Сочинен. І. Вишенскаго, ст. 21. Видання друкарні Печерської Лаври до 1632 р. вичисляє *В. М. Отроковський:* Тарасій Земка. Петроградъ 1921 ст. 2-3 (Сборникъ отд. рус. яз. и слов. Російс. Ак. Н. т. XCVI, N-го 2).

На зміст тої „Книги Души“ складається: 1. ПРЕДОСЛОВІЕ. 2. Премова До чителника. 3. Ѡ кролевской дорозѣ свѣта Крта Стого. 4. Ѡ НАСЛѢДОВАНЮ ГА НАШЕГО Іс Ха. Ѡ взгорженю кшелаких марностей Свѣта. Роздѣлъ. а. 5. Роздѣлъ. вторій. ѡ позна Розуменю себе самого. 6. Роздѣлъ третій. Ѡ науцѣ Правды. 7. Роздѣлъ. д. Ѡ ωпатрности, ако ростропности в справахъ. 8. Роздѣлъ

є҃ Ѡ читáню пи́смъ стыхъ. 9. Роздѣлъ ѕ҃. Ѡ непоразныхъ Пожадливостахъ. 10. Роздѣлъ з҃. Ѡ выстерѣганюса Надѣи прожной и мысли вынеслой. а҃. 11. Роздѣлъ. и҃. Ѡ стережéнюса збытнаго товариства. 12. Роздѣлъ. д҃. Ѡ послушенствѣ и подданствѣ. 13. Роздѣлъ. і҃ ѿ стереже́нюса збытних слов iазыка. 14. Роздѣлъ. аі҃. Ѡ милти житiа особного, и молчанiа духовныхъ. 15. Роздѣлъ. ві҃. Ѡ священическом Законном житiи. 16. Роздѣл. и҃. Ѡ прикладахъ стыхъ отцев. 17. Роздѣлъ дi҃. Ѡ уважéню людской нужды. 18. Роздѣлъ еі҃. Ѡ щиро а зупонно самóго себѣ оданю богу. І ѿ пущéню себѣ длѧ итримáнѧ сердечной вольности. Голосъ Ха҃. 19. Роздѣлъ ѕі҃ ѿ запрѣнiю самых себѣ. И ха наслѣдовати През Хва Кре҃. Голос Ха҃. 20. Роздѣлъ зі҃. Iако в низких учинках маемоса держáти. Гды у высóких уставаéмо Голос. Хвъ҃. 21. Роздѣлъ. иі҃. Не бадáтиса ѿ высóких рéчах, и скрытых судах божiих. Голос Паскiй. 22. Роздѣлъ. дi҃ Ѡ внутрнем Хвом мовленю до вѣчной душѣ Пилно читай І уважай. 23. Роздѣл к҃. ѿ тых котóрiи не зупона Але трóше милую Ха҃. и Крѣтъ его сты. 24. Часть ВТÓРАЯ книги сеѧ НАПОМИНАНIЄ НАБОЖНОЕ до приступованѧ стыхъ божественных Хвыхъ таинъ. Голос Га Бга и Спса Нашего Іс Ха҃. 25. Роздѣлъ. а҃. Ѡ священствѣ. З па великою учтивостю Хс маеть быти Прiимованый. Голос Слуги божго. 26. Роздѣлъ. к҃. Иж великаѧ добро и мл҃ть бжаѧ в том сакраментѣ Чловѣки сѧ оказуеть. Голос Слуги бож. 27. Роздѣлъ, г҃. Iако сами себѣ и всѣ наши рéчи богу маемо офѣровáти и за всѣх сѧ мл҃ити Голос Слуги бжго. 28. Роздѣлъ д҃ Пытáнѧ самóго себѣ ѿ цѣченю (sic) пред приступованiем. Голос Слугй бжго. 29. Роздѣлъ. е҃. Иж пожитéчно ест чáстое прiимованѧ. Голос Слугй. 30. Роздѣлъ ѕ҃. Iако Потрéбы наши Хви оказáти и его лáски жадати мает. Голос Слуги Бжого. 31. Роздѣлъ. з҃. Iако Слóва бжiѧ Сут ѿ офѣрованю Хвом на Крѣстѣ, влáсне за нас грѣшных Голос Хвъ. 32. Роздѣлъ. и҃. Iако мнóго сѧ дóбро чинит тым Котóрiе набожне Приступуют. Голос Слуги бжго. 33. Роздѣл. д; Ѡ зацности Сакраменту, и ѿ стáнѣ Священическом. Голос бжiй. 34. Роздѣлъ. і҃. же стое Приступованѧ не маеть лацно быти ѿпущоно. Голос Хвъ. 35. Роздѣлъ аі҃. Ѡ ротрасéню влáсного Сумлена І ѿ Слюбовáном Полѣпшéню. Голос Хвъ. 36. Роздѣлъ ві҃. iако тѣло Хвом И писмо стое набоже Сут души вѣчном Потрéбни. 37. Роздѣл. гі҃. Iако з великою пилностю повинен сѧ готовати. Котóрiй Ха маеть прiимовáти. Голос Хвъ. 38. Роздѣлъ дi҃. Iако зе всѣм Срцемъ душа Набожна маеть Прагнути Хвого зедночéнѧ в Сакраментѣ. Голос Слуги Бж. 39. Роздѣл: еі҃. ѿ нѣкоторых люде набожных Палáючих ку тѣлу Хвому. 40. Роздѣлъ. ѕі҃. Iако лáска набоженства Покóрою І запренѧ самого себѣ бывáе навывана. Голос Хвъ. 41. Роздѣл. зі҃. ѿ палаючей милти и великой хути Прiимованѧ Ха҃. Голос Слуги бж. 42. Роздѣлъ иі҃. Iако Члвкъ не маеть быти двожны гадачем сакраментом, Але покорный наслѣдовником Хрста подаючи змислъ свой вѣрѣ стой. 43. Роздѣлъ. дi҃. ѿ пильном набоженствѣ и служба бжаѧ не мáеть быти ѿпущена Поучéнiе Хртiаном ѿ Скащеника. 44. Роздѣлъ к҃. Ѡ чáстом уживаню тѣла бжго Iерейом беседа.

На к. 67 об. записка тим самим письмом, що й текст „Книги души“: Писа Многогрѣшный І недостойный Раб Iеромонах: Климентiй Кацузкiй в обители стго спса Року Бжiѧ ахчд. мца. марта днѧ д ѕ. совершн.

Так I ч. рукопису (до к. 196) писав єромонах Климентій Канцузький в 1661 р. Частина від 81 к. писана місцями дещо грубшим почерком — та, здається, й вона писана рукою Канцузького.

2. Ѿ ТА҃НѢ С҃Т: ПОКАѦНЇИ. Та҃на ст҃го покаѧнїѧ..возвращенїѧ ради ко бжей блгти по крщенїи ст҃о въ грѣсех.., к. 68-80. На к. 75 об. титул: Чинъ тайны ст҃го покаѧнїѧ.

На к. 80 об. нарисовано чорнилом 5 чотирокутників, поділених на 4 поля з буквами в середині й по боках.

3. ГРИГОРЇИ НИСЇИСКАГО Ѿ ИСПОвѣдающихсѧ. иже истинного Хотѧщемꙋ Прїити на исповѣданїе ко ѿцꙋ духовномꙋ. — Сице подобает ѧвствено исповѣдати всѧ своѧ Согрѣшенїѧ, ѿнелиже родисѧ, к. 81-82 об.

4. Вѣдати достои воспрїемлющїи исповѣдати Іереѡм, како дожни, по бжтвенным правиломъ духовнаѧ своѧ чада разсматрѧти, их свѧзовати, и разрѣшати. — Ѿ книги толкованїѧ заповѣде Гдних ѿ шестдесѧ третаго слова, и ѿ слова третаго книги тактиѡ (sic!) нарекшаго чиновныѧ, законое правило. Глетъ бо Прпбныи нико в третем словѣ. ѧко доже е, воспрїемлѧ исповѣди, зрѣти юности же.., к. 83-90.

5. ЧИНЪ ИСПОВѢДАНЇЮ ПРАВОславнымъ црем и кнѧзем, и велможам И всѣмъ Хртїано мꙋжеска Полꙋ и женска. И иноко и Сщенико, и дїаконо. на ѿгнанїе грѣхов. На ѡчищенїе дши, По преданїю крастотодѣлателей члчкии дша. бгоносных ѿць. Како подобает кающагосѧ Прїимати. Сице предаша. Аще кто Прїидет чистѡ срцем каѧтисѧ грѣхов своих.., к. 91-139.

6. ЧИНЪ БЫВАЕМЫЙ на ѡдѣѧнїе рѧсы, к. 141-144.

7. ПОСЛѢДОВАНЇЕ МАЛАГО ѡбраза, еже е мнтїѧ, к. 145 об.-150.

8. БЛАЖЕНАГО АѲАНАСЇА АРХИЕПСКОПА алеѯандрїйскаго. Ко антїохꙋ кнѧзю, ѡ многихъ взысканїихъ, иже во ѡсщенныхъ писанїихъ недоꙋмѣнныхъ. и долныхъ всѣми хрстїаны вѣдомо быти. — Вопро. Первѣе ꙋбо вѣровавшїи и крстившїисѧ въ ст҃ трцꙋ.., к. 151-190.

Се чи не найповнійший варіянт тої статі в словянських рукописах загалом, бо має 136 (чи 137) питань і відповідий. Грецький оригінал має 137 питань і відповідий. Літературу сеї памятки подав *В. А. Яковлевъ*: Къ литературной исторіи древне-русскихъ сборниковъ. Опытъ изслѣдованія „Измарагда“. Одесса. 1893, ст. 24. Ширшу працю з того обсягу дав *А. С. Архангельскій*: Творенія отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. I-II. Казань. 1889, ст. 9-203.

9. Ѿ СЛОВА ВТОРАГО ІСАА Сиріанина; Еже ѡ блгодаренїи божїи, В нем же поꙋченїе ѡглавлено. Блгодаренїе прїемлющаго, подвижет дающаго, еже дати дарованиа болша первыхъ.., к. 190-194.

Архим. Іосифъ. Подробное оглавленіе Великихъ Четіихъ Миней всероссійскаго Митрополита Макарія, хранящихся въ московской патріяршей... бібліотекѣ. Москва 1892, ст. 191.

Підтитули: Ісаака Сїріанина в. Нѣст грѣхъ непрашаем... ѿ того. Пожени себѣ, и поженется врагъ твой; ѿ тогожде Слова. Покрій согрѣшающаго егда не имами тщету ѿ него..; тогожде ѿ слова его. Буди умеръ во жизни твоей...

10. Исаака Сиріанина ѡ храненїи и ѡ блюдений, еже ѿ слабыхъ и лѣнивыхъ, и яко ѿ приближенїа ихъ царствуетъ на члцѣ лѣность и слабость. и исполняется ѿ всякоа страсти нечистыа; и ѡ еже сохранити себѣ ѿ приближенїа юнѣйшихъ да не искверниться ум во блудныхъ помыслохъ словом. Возбраняа оуста своа ѿ клеветы, храни сердце свое ѿ страстей..., к. 194 об.-197 об., де текст уривається, бо дальше карток нема.

Макар., ст. 191.

11. Книжка Іωанна мниха Вишенского, ѿ Стыя Афонскїа Горы, к напоминанїе всѣхъ православныхъ хртїанъ. Братствам и всѣм благочтивым в Малой Россїи в Коронѣ Полской жителствующим. Иноческаго чина ѡбщежителем Архимандритом, и Сщеннойноком, и чтным монахом, и Инокинам всѣм Сестрамъ нашим, и Прочїим тщателемъ Црковным. Благдть Гда нашего Іс Ха, и любы Бга Оца и Причастїе Стго духа буди со всѣми вами аминь; к. 198 об.-310 об.

Перші статі сего твору видав *І. Франко (Миронъ):* Сочиненіе І. Вишенскаго, ст. 27-36. Поправки до того подав *В. Щурат*: До біоґрафії, ст. 11. Подаючи низше титули поодиноких розділів сего твору, виписаних киноваром, доповняю їх у місцях надто трудних до відчитання (вилинялих) із друкованих статий, зазначуючи се скобками.

1. Посылаю (вам) терминї(ну) ѿ аж(и) котораа над (ис)тинною оу вашей земли црствуетъ.., к. 199-200.

Крім першої букви киноварної усе инше написане чорнилом. Видав *Миронъ*: Сочин., ст. 27-28.

2. Ѡг(лавленїе написа)ного в книжице (сей) краткословїе, к. 200-201.

Миронъ, ст. 28-29.

3. Ѡ чину прочитанїа сего писанїа. Прежде оубо да будет прочитатель.., к. 201-202 об.

Миронъ, ст. 29-30.

4. Ко прочитателю на единѣ сего писаніа Напред тебѣ ѿ тоѣ прелести ωстерегаю.., к. 202 об.-203 об.

Миронъ, ст. 30-31, де в титулі надруковано: наеднѣ, замість: на единѣ.

5. Ѡбличенїе дїавола миродержца, и прелестный ловъ его вѣка сего скоро погибающаго, ѿ совлекшагося с хитро оуплетеныхъ сѣтей его, голяка странника: Ко другому будущому вѣку грядущаго оучиненное: Бгословїе ѿ Афона. Глава, д, к. 203 об.-212.

Миронъ. ст. 33-36.

6. Блго(чес)т(ив)ому гдру Василїю к(нажати Острозс)кому(, и всѣмъ) Православны(мъ) хр(тї)аном(ъ Малое Россїи,) та дх(овнымъ) на и свѣцкой(?) ѿ (вышшого стану и до конечнаго,) Благдть мать ми(ръ) и радость(Духа Сватаго) в срдца ваша с выше ниспосласа ба ѿ трепостаго бжства оца и сна и стго дха. Іωан мнихъ з Кинѣ, ѿ стои Афонское горы, усердно желаеть. — Проходилемся мыслию вмѣсто прохаки.., к. 212 об.-216 об.

Акты Южн. и Зап. Россіи, Спб. 1865, т. II, ст. 205-207.

7. тр8пъ гл҃са па҃пеского невѣріа і грз'дости. яко враны пекелные вѣр8 грецк8ю премогли; римское же не премоглй, и премочй не мог8тъ, а то ты и естъ папа голова, и намѣстнйк Ст҃го петра. — Се естъ тр8пъ того рауака папѣжского гл҃са.., к. 21б об.-227 об.

Се є дальша частина попередного посланія. Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 207-209.

8. НАЧАЛО ОТОЛА ЧИНЮ. (В)опрос. Чом8 са ты рымланине смѣешъ.., к. 227 об.-229.

Дальша частина того самого посланія. Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 211.

9. в8дй ва извѣстно правовѣрным, яко сего рад поп8щени есмо (въ сей иск8съ,) занѣ поеретичнуоса вси обитанници малое р8сіи. і ѿ ва оустраниуоса далече, к невѣрію і зложитіе прнпрагше. тѣже возвратѣтеса къ бг8 пакй, да бгъ к на са приближит. ѿ бо є всѣгды близ, грѣхи наша далече насъ ѿл8чают ѿ него. (Сего ради по)камоса сами к своих съгрѣшеніи кождо (с8дъ) собѣ съ(в)оше посем и блгочтіе правовѣріа црк(и) нйнѣ тако исправити. собѣ (вамъ) истинен неблазнемъ даж'. — (и) єрвѣе гла г. Да ѿчистите црков ѿ всаких прелесте.., к. 229 об.-260.

Частина того самого твору. Акты Ю. и З. Рос., ст. 209. — Зазначені у нас від 6-9 статі є частинами одного твору І. Вишенського, але в нашім ркп. картки в оправі поперекидані.

10. Тобѣ, в земли Зовемой полско мешкаючом8 всакаго възраста стан8 и преложенства народ8 р8ском8, литовском8, и лядском8. В роздѣленыхъ секта, и вѣрах розмайтыхъ се гла в сл8хъ да достиже. З боку: Гл д. Ознам8ю ва, яко земла по которой ногами вашими ходите.., к. 260-268.

Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 224-227.

11. Велможным их мл Паном. арцибиск8п8 Михаил8. и биск8пом Потѣю, Кирил8 Леонтію, деонисію и Григорк8. Со выше памят покаяніа, страх Геенны и б8д8щаго с8да, низпослатиса ѿ всевидащаго ока Троичнаго Бжства. ѿца и сна и ст дха. Іоан мних з вишнѣ, ѿ стое адонское горы, оусердно ва зычит. На боці: Глава є. Ознам8ю вашим мл, иже достигло ма вашего подвига.., к. 268 об.-310 об., де статя уривається недокінчена.

Акты Ю. и З. Рос., там же, ст. 227-254.

12. СОБРАНІЕ Вкратце Слове ѿ бжественнаго писаніа; из ѿбласнене изложеніа ст апл, дв8надесати артик8лѡвъ, православно вѣри. Выдр8ковано коштом и накладом блгочестиваго его мл п, Алезандра Шептйцка з шептиц. Працею и стараем Ієромонах пала дожива любковича Ієродиакон Сивестра. В 8горцах. ро ахии ма л дне, к. 311-347 об.

Титул украшений обрамованням. Порівн. *И. Каратаевъ*: Описаніе славяно-русскихъ книгъ напечатанныхъ Кирилловскими буквами. Томъ первый. Спб. 1883, ч. 243.

13. Після двох сторінок незаписаних іде (к. 349-356 об.) статя без початку, котру Іван Франко видав п. н.: „Банкет духовний“ (Кіевская Старина, 1892 р. т. XXXVII, ст. 59-70).

Опісля *І. Франко* передрукував сей текст без поправок у своїх „Апокріфах і леґендах“. Т. IV. У Львові, 1905, ст. 42-48.

№ 5. Чернечий Чиновник XVI-XVII ст.
Мал. 8°, 246 ст. ненум. Малий устав. Папір із водним знаком: одноріг(?). Оправа в шкіру, здається, новійша. Незаписаних 5 стор. Заставки ростинні 2 і одна шнурочковата, 9 закінчень (малі рисунки). Ілюстрація ст. 122: трираменний хрест на підставі з трупячою головою під сподом, із списою й тростию та написами по боках імен 4 Евангелистів і ин. — Численні невеликі ініціяли з початками ростинного орнаменту з боку. Мова декуди українізована дещо.

По стор. 138 і 140 вставки на малих карточках.

Ст. 1: Ex Bibliotheca Monasterij Dobromilien˘. O S. B. Magni; і сиґнатура: XIV.

1. Чи҃ на поставлєниє Иконома и панамара, ст. 1-5.
2. Указъ како подобає избирати годныхъ на свѧщенство, и ставити оу ерейскїи. и дїаконскїи чинъ, ст. 7-24.
3. Посщ҃енїе Протодїакона, ст. 25-29.
4. Посщ҃енїе на Протопопство, ст. 31-36.
5. Посщ҃енїє но(!) игуменству, ст. 37-40.
6. Писмо дає сщ҃енноинокү, Когда постави єго дховнаго оца҃, ст. 41-44.
7. Чи҃ бываємый на поставлєнїє Архимандрита, ст. 45-52.
8. Уста҃ како достои҃ избырати єпи҃а, ст. 53-95.
9. Чи҃ пѣваємый на ѿбновлєнїє, Ѿсщ҃аемаго храма, ст. 97-123.
10. Згаданий хрест із текстом, якого поч.: Жрътовни҃ подвиїни, и къ҃тке҃ни пр҃толъ, ст. 124.
11. Покладаи҃ на Пр҃тлѣ Антими҃ сице Глѣтъ началникъ, ст. 125.
12. Чин' бываємы' на ѿдѣанїє рясы, ст. 127-134.
13. Послѣдованїє малаго ѡбраза єже ѿ мтїа, ст. 134-160.
14. Послѣдованїє великаго Аггльскаго обра:, ст. 160-206.
15. Чинъ бываємый на разлученїе дш҃и ѿ тѣла, ст. 207-208.
16. Послѣдованїє Провода Инокомъ, ст. 208-245.

№ 6. Ірмольоґіон з нотами поч. XVIII ст.,
Мал. 8°, карток 437. Початку й кінця нема, деякі картки наднищені й підліплені. Оправа новійша, папір тонкий без водних знаків. На початку кождого доґмату незручно виконана червонилом заставка ростинного характеру й ініціял без окрас, але ориґінальний. Тільки доґмат глас 5 має титул у вязи і гарний ініціял із зайцем та ростинами (заставки тут нема), але тут 2 картки вставлені й писані иншою рукою. Ст. 1 сиґнатура на долі: XIX; ст. 280 дописка чужою рукою: Сей єрмолой Іѡанна Popiernickaho Попѣрнѣцкаго.

№ 7. Збірник поч. XVII ст.

8⁰. Ст. 796 нум., але нумерація сторін переписчиком починається карткою: лд҃, — видно 33 перших карток нема. Ркп. дещо ушкоджений. Ст. 779-790 і 793 незаписані. Папір не дуже грубий, не має водних знаків крім поперечних ліній (по 4 на лист), що виступають не всюди. Малий півустав. Українська редакція. Написи статий виписані червоною краскою з невеликим чорним ініціялом. Початки статий мають червоний ініціял у виді видовженої букви з ростинними прикрасами із споду й дещо з боку. На полях рукопису цитовані відповідні твори, декуди є й инші дописки. Оправа старша: на дошці шкіра з витисками; шкіряний хребет доданий, здається, в новійших часах.

Ст. 1 сиґнатура: XL, під якою рукопис був досі відомий; на долині додано червоним олівцем: XV.

На 4 перших картках дописка скорописом: Сїѧ книжка Єѵфімїѧ Ємелїановича купленаѧ у Ѻ҃тца Макеана Нѣжинского. Законника, Монастыра Печерского в Року ѿ Рж҃тва Хр҃това, Тысяча Седмсоѿ третего. З того бачимо, що сей Збірник завандрував із Київа.

Ст. 80 з боку скорописом може XVII ст.: аз Єліх цх(?) Пате҃.

Ст. 791 пізнійшим письмом (може XVIII ст.): Что Єстъ Сакраме҃і т д.

Ст. 792 виписано скорописом кілька імен і призвищ, звичайно з дoпискою: да҃.

Ст. 794 виписано „Отче наш“ і дописку по польськи; на ст. 795 окрім дописок по церковно-українськи й по польськи ще рік: ҂аѱлд Мца Ѻктокрия Днѧ ки.

Ст. 796 окрім ріжних дописок читаємо: Сїѧ книга Єщенаго Їѧкова Печенѣзкаго.

1. Сло́во єѵсе́вїѧ єп҃па самосадска҃, ѿ сшествїи їѡанна пртчи во ад. — Возлюбленнїи добрѡ є҃сть рещи, каковѡ є҃сть бл҃говѣщенїе пртчи во адѣ, ст. 1-43.

Під іменем Евсевія, епископа Александрійського, напечатав се Слово *И. Я. Порфирьевъ:* Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой Бібліотеки. Спб. 1890, ст. 204-214. Літературу предмету гл. *Др. Іван Франко:* Апокріфи і леґенди з українських рукописів. Т. II. У Львові, 1899, ст. 327.

2. Сло́во ѿ нѣкоемъ во́инѣ и҆менемъ тазїотѣ воскре́сшемъ и҆з ме́ртвых. — Не оумолчю вышшыѧ бл҃гти бж҃їи на́ родѣ чл҃честѣмъ, ст. 43-52.

Про́логъ. Кни́га вторѧ. Спб. 1896, к. 68-69. Пор. *В. А. Яковлевъ:* Къ литературной исторіи древне-русскихъ сборниковъ. Опытъ изслѣдованія „Измарагда“. Одесса. 1893, ст. 189-190 ч. 131 і ст. 226-7, але тут мае се Слово инший початок.

3. Мца маїѧ въ ı҃г днь, сло́во ѡ нравѣхъ до́брыхъ и҆ ѕлы́хъ. — Стра́хъ бж҃їи ѿго́нитъ всѧкꙋ ѕло́бꙋ, а лѣность ѿго́нитъ стра́хъ бж҃їи, ст. 53-59.

Прологъ, II, к. 161 об.-162; *Макар.*, ст. 159.

4. мцⷭа апрѣлѧ, въ ї҃ı днь. Слово Стаго Іѡанна златаꙋстаго ѡ милостыни. — Члчє посли, богатьство своє во ѡнъ вѣкъ, ст. 59-60.

Прологъ, II, к. 101 об.-102; *Макар.*, ст. 78.

5. коринфо посланїє, а҃. зачало, рѯѕ. Вса ми лѣть єсть, но нє вса на пользꙋ, ст. 60-61. — зачало, рѯз. Аще ли кто вамъ речетъ, сє идоложертвено єсть, нє ꙗдитє, ст. 61-62.

6. Блаженнаго иппопита папы римскаго и мчнїка, слово в ндлю масопꙋстнꙋю, ѡ скончанїи мира, и ѡ антихристѣхъ, и ѡ второмъ пришествїи гѧ нашего Іса ха. — Понєже ꙋбо блажєнїи прроцы очи намъ выша Сокровенныхъ видѣнїє на ꙗвлающе, ст. 63-157.

Пор. *Др. Іван Франко:* Апокріфи і леґенди з українських рукописів. Т. IV. У Львові, 1906, ст. 334 і д.

7. В' ндлю, ѥю, поста, Слово Стаго Іѡанна златоꙋстаго, како с разꙋмо искати спасенїа. — (Пр)їимемъ братїє ѿ хра(ни)лницы сеа нѣкое ...ство пользы дховъ(н)ыа, ст. 158-176.

8. Слово в ндлю масопꙋстнꙋю, кирила архїєпископа алеѯандрїйскаго, ѡ исходѣ дши ѿ тѣла, и ѡ второмъ пришествїи блгослови ѿче. — Боюса смерти, ꙗко горка ми єсть. боюса геєны, занє бесконечно єсть, ст. 177-234.

Українську перерібку того Слова видав *І. Франко*: Апокріфи, IV, ст. 202 і д.

9. В' ндлю масопꙋстнꙋю, прпнаго ѡца нашего паладїа мниха, словѡ ѡ второмъ пришествїи хртовѣ, и ѡ страшномъ, сꙋдѣ, и ѡ боудꙋщей мꙋцѣ, и ѡ оумиленїи дши. — Нн҃ѣ исповѣждьса дше, и нн҃ѣ оумилиса и нынѣ восплачиса, слезы точащи.., ст. 235-321.

Се Слово з нашого ркп. напечатав *І. Франко* (Апокріфи, IV, ст. 371-387).

10. къ тимоѳею посланїє Стаго апла павла. зачало. Счє. кє. посла. — Чадо тимоѳеє, сє разꙋмѣй, ꙗко в послѣднаа дни настанꙋтъ времена люта, ст. 322-333; зачало, Счѕ. — Ты же послѣдовалъ ми єси оучєнїю.., ст. 323-324; зачало. Спє. — Чадо тимоѳеє старцꙋ нє твори пакости.., ст. 324-326; зачало, Спѕ. — Юныхъ же вдовицъ ѿрицайса.., ст. 326-328; зачало, Спв. ѿ полꙋ. — Хощꙋ оубо да млтвы творат мꙋжїє.., ст. 328-329.

11. мцⷭа феврала. въ к. днь. Слово ѿ лимониса, ѡ брани бѣсовстѣ со мнихи. — Авва маркелъ мнихъ повѣдаше братїи, ꙗко ѡ иномъ старцѣ сѣдащемъ въ скитѣ, самъ же вѣ, ст. 330-331.

Прологъ. Книга первая. Спб. 1895, к. 398.; *Макар.*, ст. 489.

12. мцⷭа генваря, въ ні, днь. Слово ѿ патерика, ꙗко добро страдати мнихомъ. — Прїиде ѿ нѣкꙋдꙋ мнихъ ко игоумєноу силꙋанꙋ въ горꙋ синайскою (sic!), и видѣ братїю.., ст. 331-332.

Прологъ, I, к. 326-326 об.; *Макар.*, ст. 404.

13. Иже во стыхъ ѿца нашего іоанна златоꙋстаго архїєпкпа констатина града, повѣсть дꙋшеполезна, в чинꙋ притчи ѡ дворѣ и ѡ змїи, и что єсть житїє сє настоащеє всакаго члка. — Вса оубо возлюбленнїи ꙗже во времена архиєрєи же и пастыри.., ст. 333-375.

Се виїмок із Слова, приписуваного Христофорови, патріярхови Александрійському. В староруській літературі деколи попадається се Слово під іменем Івана Дамаскина. Напечатано його вже в московськім Сборнику 1647 р. *Яковлевъ*, ст. 25, ч. 68.

14. Бесѣда ѻсмаѧ. Молю ѹбо вы азъ, юзникъ ѡ Гдѣ, достойно ходити званїю, к нѣже звани бысте. Со всѧкимъ смиреномѹдрїемъ и кротостїю. Над тим написом і з боку дописано чорнилом: къ ефесїомъ, гла҃, д҃. гла҃ д҃ за҃ сѣд. — Ѹчтилей єсть добродѣтел нечести искати ниже славы ѿ начинаемыхъ, ст. 376-396.

15. Стаго ѻца нашего Анастасїа презвитера горы Синайскїѧ, к Сѹботѹ сыропоустнѹю поухвала ѿ ѿшедшихъ ѻцехъ. — Что се днесь возлюбленнїи со тщанїемъ коупно же и достойно собрахомсѧ.., ст. 424.

Про се Слово гл. *А. Архангельскій*: Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. Журналъ Мин. Народ. Просв. 1888 р., августъ, ст. 224.

16. Ѳессалоникѡ, глава, к҃. Наказѹченїе, ке҃, ꙗко ничтоже єсть болшее дрѹжества дѹховнаго, но аще и самыи животъ речеши, ктораѧ сего имать. — Тако подобаетъ любити любѧщаго, ꙗко аще и дшѹ въздщѹ ѿ него, и мощно єсть не возбраниты, ст. 425-439.

17. мца ноѧбрѧ, въ і҃. днь. слово дшеполезно ѿ патерика. — Глаше єтеръ ѿ виѳаидскихъ старецъ, азъ въ вѣкъ рече идолскаго жерца сйнъ, ст. 440-443.

Прологъ, I, к. 347-347 об.; *Макар.*, ст. 144.

18. декрабрѧ, въ д днь. Слово ѿ патерика ѡ нѣкоѥ миисѣ. — Бра нѣкїи бѣсталивъ бѣ в скитѣ. и вложи ємоу врагъ памѧть єтеры жены прекрасны, ст. 443-444.

Прологъ, I, к. 370 об.-371.

19. Стаго и прпбнаго ѻца нашего Єѵфрема наказанїе ѡ покаѧнїи. и оумиленїи. Слово, пк҃. — Ѹмилисѧ дше моѧ оумилисѧ, ѡ всѣхъ блгихъ ꙗже прїѧла єси ѿ Бга, ст. 445-460.

Про сей твір гл. *А. С. Архангельскій:* Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. III. Казань. 1890, ст. 18, де він творить 82-е Слово „Паренесіса“ св. Ефрема Сирина.

20. мца сентѧбрѧ, въ нг҃, днь. Слово ѿ патерика, ѡ плачющемсѧ минисѣ по всѧ дни. — Братъ ѡболксѧ во ѡбраз мнишескїи, и шедъ вселисѧ к горѹ нитрїискискѹю, ст. 461-462.

Прологъ, I, к. 34 об.; *Макар.*, ст. 44.

21. мца ноѧбрѧ. въ ѕі҃, днь. Слово Стаго ѻца Памвы поѹченїе ко ѹчнкѹ своємоу. — Ꙗкоже Памвъ, посла оучнка своєго во Алеѯандрїю градъ, ст. 463-468. На боці першого ряду червоним атраментом: проло.

Прологъ, I, к. 179-179 об.; *Макар.*, ст. 186.

22. мца декабрѧ въ л҃. днь. памѧть прпбныѧ мтре нашеѧ Ѳеодоры. — Сїѧ оубо преподобнаѧ Ѳеодора бѣ родомъ грекини, богата сѹщи, ст. 468-473. На боці першого ряду чорнилом: проло.

Сей текст напечатав *І. Франко:* Апокріфи, IV, ст. 463-464. Прологъ, I, к. 288-288 об.; *Макар.*, ст. 273.

23. мц҃а декаврѧ въ є҃ дн҃ь. Слово ꙗко страннопрїимство болѣ є҆сть прⷭ҇ всѣхъ постнаго и҆ поустынного житїѧ. — Бѧше нѣкто старецъ в Сирїи, и҆ сѣдѧ при пѹти, близъ поустыни живыи, ст. 473-474. На боці чорнилом: проло҃.

Прологъ, I, к. 224; Памятники древне-русской церковно-учительной литературы. Выпускъ второй. Славяно - русскій Прологъ. Часть первая. Проф. *А. И. Пономарева.* Спб. 1896, ст. 149-150. Се Слово виняте із Скитського Патерика. *(Пономаревъ,* op. cit., ст. 209*)*; *Макар.,* ст. 223.

24. мц҃а декаврѧ въ є҃ дн҃ь. поѹченїе ѿ амонїса, ѡ҆ ходѧщихъ къ црк҃вамъ, къ латынскимъ и҆ къ жидовскимъ и҆ прочихъ и҆ныхъ вѣръ. — Повѣдаше се попъ георгїи, ꙗко нѣкїи старецъ мнихъ бѣ въ монастыри ст҃аго федосїѧ, ст. 475-478. На боці червоним атраментом: проло҃.

Прологъ, I, к. 224-224 об.; *Макар.,* ст. 224.

26. мц҃а ѡ҆ктѧврѧ, въ к҃в, дн҃ь. памѧть ст҃ыхъ седми ѡ҆трокъ и҆же въ є҆фесѣ. максимилїана а҆мвлиха. мартинїана и҆ дїонисїѧ. а҆нтонина и҆ констѧнтина, и҆ і҆ѡанна. — Сїи ст҃їи бѧхѹ при декїи цр҃ѣ. и҆ времѧ ѡ҆брѣтше, и҆ совѣщавшесѧ, ст. 478-491. На боці червоним атраментом: проло҃.

Прологъ, I, к. 106-107; *Макар.,* ст. 111.

27. мц҃а септѧврѧ, въ а҃і, дн҃ь. памѧть прп҃внаго ѡ҆ц҃а ни҆шего є҆вфросина. — Сеи ѿ препростыхъ родитель рожен бывъ, препростъ же сыи, ст. 492-497.

Прологъ, I, к. 22 об.-23.

28. ѡ҆ктѧврѧ, въ ѕ҃. дн҃ь. памѧть ст҃аго а҆п҃ла фомы, бл҃гослови ѿч҃е. — Сеи парфаномъ и҆ мидано҄м, персано҄м и҆ и҆ндїано҄м слово бж҃їе пропов҃ѣдавъ, ст. 498-515.

Др. Іван Франко: Апокріфи і леґенди з українських рукописів. Т. III. У Львові, 1902, ст. 91 і д. подає ряд текстів про св. Тому, але тексту нашого рукопису не знає. Подібний текст гл. Прологъ, I, к. 71-72 об; *Макар.,* ст. 87.

29. В той же дн҃ь слово ѿ житїѧ ст҃аго а҆ндреѧ, і є҆пифанїѧ. — И҆ се блаженныма сѣдѧщема, и҆ покѣсти дѣющема, и҆ се дїаволъ прїиде тоу, ст. 515-518.

Прологъ, I, к. 72 об.-73; *Макар.,* ст. 87.

30. В тойже дн҃ь слово ст҃аго а҆нтїоха ѡ҆ ѡ҆бладенїи. — Всѣмъ потребно є҆сть, и҆же пѹдитисѧ воздержати оу҆тробѹ, ст. 518-523.

Прологъ, I, к. 73-73 об.; *Пономаревъ,* Памятники, II, ст. 88-89, де се Слово напечатане без імени Антіоха.

31. мц҃а декаврѧ, въ г҃і. дн҃ь слово ѿ патерика ѡ҆ первы҄х мнисѣ҄х, и҆ ѡ҆ нн҃ѣшни҄х і ѡ҆ послѣднихъ. — Ст҃їи ѡ҆ц҃ы скитьстїи, прр҃чествовавше ѡ҆ послѣднѣмъ родѣ гл҃юще, ст. 523-524.

Прологъ, I, к. 253; *Макар.,* ст. 238.

32. Маргаритъ, слово, г҃. на і҆ѹдеѧ, листъ. р҃д. строка, є҃ѧ. на ѡ҆бваротѣ. — Разѹмѣйте же ꙗвьственѣ, слышавше самое то видѣнїе, є҆же притчею прр҃къ намъ возвѣсти, ст. 525-537.

У *Макар.,* ст. 36 3-є Слово на Юдеї инше.

33. Мцⷭ҇а ѻ҆ктабрѧ̀, въ є҃. днь. пове́сть ѿ видѣнїи ко̀змы̀ и҆гоу́мена страшно и҆ ѕѣло̀ поле́зно. — Въ третїена́десѧть лѣто цр҃тва рома́на греческаго царѧ̀, бѧше нѣкто мѹжь, ст. 537-556.

Прологъ, І, к. 68 об.-70.

34. Сло́вѡ правоѹчи́телное, ꙗ҆́кѡ подоба́етъ вѣрномѹ чи́стѡ и҆ пра́вѡ жи́тїе и҆мѣти. — Прі́ѡчее же толи́кїѧ бл҃года́ти прїе́мшимъ на́мъ всѧ̀ бл҃га́ѧ поу́димсѧ твори́ти, ст. 557-568.

35. мцⷭ҇а сентѧбрѧ̀ въ кз҃, днь. Сло́во ѿ наказа́нїи григо́рїѧ черноризца, ѿ е҆́же не лѣни́тисѧ ѿ своѐмъ спасе́нїи. — Не мо́жемъ оу҆́бо бра́тїе лѣни́тисѧ ѿ своѐмъ спⷭ҇е́нїи. ни пре̑зримъ вре́мене, да́ннаго на́мъ на покаѧ́нїе, ст. 569-572.

Прологъ, І, к. 52-52 об.; *Макар.*, ст. 62.

36. мцⷭ҇а ѻ҆ктѧбрѧ̀, въ кз҃, днь сло́во ст҃а́го ѡ҆ц҃а на́шего є҆ѵа́грїѧ ѿ оу҆миле́нїи дш҃и. — Речѐ ста́рецъ, го́ре дш҃и согрѣши́вшѣй по ст҃о́мъ кр҃ще́нїи, ст. 573-586.

Прологъ, І, к. 118-119 об; *Макар.*, ст. 118.

37. Мцⷭ҇а декабрѧ̀ въ л҃а, днь сло́во ѿ патерика̀ ѿ нѣкоей ст҃ѣй ста́рице и҆ по́стницѣ. — Повѣдаше намъ а҆ммо́нъ ста́рецъ гл҃ѧ, ѡ҆ нѣкоей ста́рицѣ, ст. 586-596.

Прологъ, І, к. 290 об.-291 об.; *Макар.*, ст. 274.

38. Сентѧбрѧ̀, въ г҃, днь. сло́во ѡ҆ гнѣвѣ ꙗ҆́ко держа́и гнѣвъ на своѧ̀ дрѹги, во ѡ҆́бласть дае́тсѧ дїа́волѹ. — Повѣдаше и҆са́къ мни́хъ бы́сть л҃ и речѐ нѣкогда расирѧ̀ з҃ бра́томъ.., ст. 596-598.

Прологъ, І, к. 5 об.; *Макар.*, ст. 11.

39. мцⷭ҇а сентѧбрѧ̀ въ ке҃, днь. пове́сть ѿ стра́шномъ трѹсѣ в не́мже восхище́но бы́сть ѻ҆троча̀ на воздѹхъ. — Въ ца́рство ѳеодо́сїѧ ма́лаго, бы́сть трѹсъ стра́шенъ.., ст. 598-600.

Прологъ, І, к. 43.

40. мцⷭ҇а сентѧбрѧ. въ л҃, днь. Сло́во ст҃а́го е҆фре́ма ѡ҆ ѿкрове́нїи ѡ просфирѣ соблазни́вшемоусѧ бра́тоу. — Бѣ нѣкто мни́хъ порѹганъ дїа́воломъ, помы́сли к себѣ гл҃ѧ, ꙗ҆́ко нѣсть тѣло ни кро́вь.., ст. 601-604.

Прологъ, І, к. 58 об.-59, але тут початок того Слова инший. Подібне Слово, але також з иншим початком, обговорює *Арханґельський:* Твор. Отц. цер., III, ст. 24-26; з подібним початком, як наше у *Макар.*, ст. 65.

41. мцⷭ҇а ѻ҆ктѧбрѧ̀ въ а҃, днь сло́во ѿ лимони́са, что̀ ра́ди не вни́де ст҃а́ѧ бцⷣа въ хра́мъ кирїа́ка попа̀. — Кирїа́къ по́пъ ла́вры каламо́нѧ, и҆́же на ст҃о́мъ і҆орда́нѣ, повѣдаше на́мъ гл҃ѧ, ст. 604-608.

Прологъ, І, к. 61-61 об; *Пономаревъ,* Пам., II, ст. 135-136 Оповідання виняте з Духовного Луга Івана Мосха. *Пономаревъ,* op. cit., ст. 209); *Макар.*, ст 69.

42. мцⷭ҇а декабрѧ̀ въ д҃, днь сло́во ѿ черноризцѣ е҆го́же и҆збⷡ҇ блаже́нныи а҆ндре́й ѿ дїа́вола. — Ст҃ы́и а҆ндре́й прїи́де въ цр҃ѣградѣ на то́ргъ во кр҃тоу, и҆ ѻ҆брѣте нѣкоего мни́ха.., ст. 608-630.

Прологъ, І, к. 220 об.-223; *Макар.*, ст 217.

43. мцⷭ҇а декабрѧ̀ въ є҃. днь. памѧⷮ прпⷣбнаго ѻ҆ц҃а на́шего карїо́на мни́ха. и҆ заха́рїи сн҃а е҆го̀. — Бѣ нѣкїи мѹжь во е҆ги́птѣ, и҆́менемъ карїо́нъ. се́й и҆мѣѧ двое дѣте́й, ст. 631-635.

Прологъ, І, к. 123 об.-124; *Макар.*, ст. 223.

44. мцⷭа ѻ҆ктѧбрѧ, въ ѕ҃, днь. повѣсть прпⷣнаго ѿца данила, ѿ андроницѣ, и ѡ женѣ его̀. — Повѣда намъ ѿцъ данилъ, бысть рече нѣкїи мꙋжь, именемъ андроникъ, ст. 635-656.

Прологъ, I, к. 79-81; *Макар.*, ст. 90

45. мцⷭа декабрѧ̀, въ і҃, днь. Сло́во Стаго василїѧ ѿ наказа́нїи, ка́ко є҆сть лѣпо черньцемъ быти. — Лѣпо є҆сть черноризцꙋ имѣти, паче всего̀ житїѧ, да не вреже имѣнїѧ ѿнюдъ, ст. 657-665.

Прологъ, I, к. 241-242; *Макар.*, ст. 232.

46. мцⷭа сентѧбрѧ, въ в҃і. днь Сло́во ѡ єѵлогїи мнисѣ. и ѿ нищѣмъ раслабленѣмъ. — Схоластикъ нѣкїи, именемъ євлогїи. Сїи бжїею любо́вїю подвиженъ, ст. 665-675.

Прологъ, I, к. 24 об.-25 об.; *Макар.*, ст. 31.

47. мцⷭа сентѧбрѧ. въ ѕ҃і, днь. Сло́во їѡанна златоꙋстаго, ка́ко подоба́єтъ чтенїѧ стыхъ книгъ послꙋшати, и с прилѣжанїемъ чести и внимати. — Рече блаженный иоаннъ златоꙋстыи, сѣдѧщꙋ ти въ почитанїи словесъ бжїихъ, ст. 675-678.

Прологъ, I, к. 31 об.-32; *Пономаревъ,* Памятн., II, ст. 81-82; *Макар.*, ст. 41. Про се Слово гл. *Яковлевъ*, Къ лит. ист., ст. 10 і 42 і д. Воно приписується деколи св. Ефремови Сиринови.

48. мцⷭа сентѧбрѧ въ к҃в. днь сло́во Стаго иоанна млⷭтиваго, ѿ петрѣ мыта́рѣ. — Во адрикїи фригїистѣй, сеи бѣ петръ мыта́рь, немилостивъ ѕѣло̀, ст. 678-683.

Прологъ, I, к. 40-40 об., *Пономаревъ,* Памянтн., II, ст. 133-134; *Макар.*, ст. 50.

49. мцⷭа сентѧбрѧ въ г҃і. днь. Сло́во и млⷭтыни ꙗко дамы нищемꙋ хⷭ҇ даетъ. — Члкъ нѣкто в константинѣ градѣ ѕѣло̀ бѣ млⷭтивъ, ст. 683-686.

Прологъ, I, к. 34 об.; *Пономаревъ,* Памятн, II, ст. 82; *Макар.*, ст. 44.

50. мцⷭа ѻ҆ктѧбрѧ въ кв.днь сло́во ѿ патерика̀, єже не ѡсꙋжати никогоже. ѡсꙋжаѧи бо иного, ꙗко антихристъ єсть. — Чюдныи иванъ савайтьскїи повѣдаше глѧ, ꙗко сѣдѧщꙋ ми рече на край пꙋстыни, ст. 686-689.

Прологъ, I, к. 107 об.-108; *Пономаревъ,* Пимятн., II, ст. 94-95; *Макар.*, ст. 109.

51. Без наголовка. — Вопросиша ѿца логина глюще. каѧ єсть добродѣтель ѿче больши всѣхъ, ст. 689.

52. Без наголовка. — Мнози волны, и люто потопленїе, но не боимсѧ погрѧзновенїѧ, ст. 689-691. На боці: мⷪ҇гарї.

53. мцⷭа маїѧ, въ г҃і днь. Сло́во їѡанна златоꙋстаго ѡ млⷭтвѣ, ꙗко не продолжити млⷭтвы, но к кратцѣ со оумиленїемъ молитисѧ. — Подоба́етъ ꙋбо молѧщемꙋсѧ ни долгиⷯ словесъ простирати, но часто молитисѧ, ст. 691-693.

Прологъ, II, к 172-172 об.

54. мцⷭа апрѣлѧ в еі днь, Сло́во ѿ патерика̀ ѡ двою мнихꙋ, иже прїѧста себѣ женѣ. — Два нѣкаѧ мниха любодїѧнїѧ брань прїѧста ѿ дїѧвола, идоста и поꙗста себѣ женѣ, ст. 694-696.

Прологъ, II, к. 103 об-104; *Макар.*, ст. 80.

55. мцⷭа їюлѧ въ а҃днь Сло́во ѡ пользѣ дв҃вицѣ. — Братъ прїиде к горꙋ деремскꙋю ко ѿцꙋ великомꙋ глѧ, что сотворю ѻче, ст. 696-700.

Прологъ, II, к. 261; *Макар.*, ст. 293.

56. В тòйже дн҃ь пóвѣсть ст҃áго нúла. — Вѣждь чáдо, ꙗ҆́ко маловрéменен є҆́сть рóдъ человѣ́ческїи, ст. 700-701.

Прологъ, II, к. 261 об.

57. мц҃а а҆́вгꙋста. въ л҃а дн҃ь. Слóво ѡ҆ мúлостивомъ Созóмонѣ, ꙗ҆́ко дáѧй нúщемꙋ мúлостыню, бг҃ꙋ ѕ҆заéмъ дае҃, и҆ Сторúцею прїúметъ. — Бѣ̀ нѣ́кто чл҃къ во і҆ерⷭ҇лимѣ Созóмонъ и҆́менемъ. и҆́же и҆дѧ́ше сквозѣ̀ грáдъ, ст. 702-707.

Прологъ, II, к. 385 об.-386; *Макар.*, ст. 446.

58. мц҃а мáїѧ въ и҃ дн҃ь, Слóво ѿ патерикà. — Брáтъ вопросѝ а҆́ввꙋ силꙋáна гл҃ѧ, что̀ сотворю̀ а҆́вво, кáко стѧжю̀ оу҆милéнїе, ст. 707-711.

Прологъ, II, к. 145 об.-146.

59. мц҃а і҆ю́лѧ, въ кі҃. дн҃ь, Слóво и҆ пéрвыхъ мнúсѣхъ и҆ ѡ҆ нынѣ́шнихъ, и҆ ѡ҆ послѣ́дних. — Повѣ́даша і҆ѡ҃áннъ Сúринъ а҆́ки ѡ҆ нѣ́коемъ мнúсѣ, сáмъ же бѣ̀ семꙋ̀ вúдецъ, ст. 711-713.

Прологъ, II, к. 290; *Макар*, ст. 309.

60. мц҃а мáїѧ въ ка҃ дн҃ь, Слóво ѿ патерика ѡ҆ константúнѣ цр҃ѣ, кáко сшéдъ с҆ нб҃сѐ бесѣ́дова с паи҆сїемъ пꙋстынникомъ. Сéже слы́шавъ і҆ѡ҃áннъ кóловъ кнѧ̀ слы́шащымъ пóльзы рáди. — Речѐ нѣ́кто и҆́же во ст҃ы́хъ ѿц҃ъ нáшъ в҆ скúтѣ, ꙗ҆́ко сказà ми а҆́вва і҆ѡ҃áннъ кóловъ гл҃ѧ, ст. 713-717.

Макар., ст. 177.

61. мц҃а а҆прѣ́лѧ, въ ѳі҃ дн҃ь Слó (sic!) ст҃áго и҆ѡ҃áнна златоꙋ́стаго ѡ҆ послꙋшáнїи с вѣ́рою молѧ́щихсѧ на всѧ́комъ мѣ́стѣ. — И҆́бо пáвелъ не в҆ хрáмѣ ст҃ѣмъ помолúсѧ, но затворéнъ в҆ темнúцѣ и҆ в҆ клáдѣ забїéй, ст. 718-722.

Прологъ, II, к. 110-110 об.; *Макар.*, ст. 87.

62. мц҃а мáїѧ въ і҃ дн҃ь Слóво ѡ҆ пóльзѣ дш҃éвнѣй. — Чл҃че, всѧ̀ воспрїѧ́лъ є҆сѝ ѿ бг҃а, рáзꙋмъ и҆ смы́слъ, хúтрость і҆ оу҆́мъ, ст. 723-725.

Прологъ, II, к. 157-157 об.; *Макар.*, ст. 157.

63. і҆ю́лѧ, въ и҃ дн҃ь, Слóво ѡ҆ печáли свѣ́та сегò. — Нѣ́сть добрò безмѣ́рноую печáль предáвшисѧ и҆ и҆знемогáти, ст. 725-727.

Прологъ, II, к. 273 об; *Макар.*, ст. 303.

64. въ тóйже дн҃ь Слóво и҆ѡ҃áнна златоꙋ́стаго, ꙗ҆́ко подобáетъ оу҆чáщемꙋ тáко творúти ꙗ҆́коже и҆ оу҆чúти. — Речѐ гд҃ь, всѧ́къ кни́жникъ наоу҆чи́всѧ цр҃ствїю нб҃номꙋ, подóбенъ чл҃кꙋ домовúтꙋ, ст. 727-729.

Прологъ, II, к. 273 об.; *Макар.*, ст. 303.

65. мц҃а мáїѧ, въ ѳ҃ дн҃ь Слóво ѿ патерикà. — Речѐ а҆́вва а҆фанáсїи, ꙗ҆́ко мнóжицею гл҃ютъ нѣ́цыи ѿ ва҃, ꙗ҆́ко гдѣ̀ є҆́сть гонéнїе на мꙋчúтельство, ст. 729-732.

66. мц҃а а҆прѣ́лѧ въ а҃ дн҃ь Слóво ѡ҆ покаѧ́нїи грѣ́шныхъ. — Блж҃éнныи ѿц҃ъ нáшъ пáвелъ простыи ꙋ҆чн҃къ ст҃áго ѡ҆ц҃а а҆нтóнїѧ, ст. 732-739.

Прологъ, II, к. 78-78 об.; *Макар.*, ст. 63.

67. мц҃а мáїѧ въ з҃ дн҃ь Слóво ст҃áго петрà а҆леѯáндрскаго. — И҆́же є҆лúцы ѿ высоты̀ своеѧ̀ прескáчютъ на пóдвигъ колѣ́зненъ, ст. 740-745.

Прологъ, II, к. 143-143 об.; *Макар.*, ст. 71 під днем 7 квітня.

68. м҃ца ма́їа въ ѕ. дн҃ь. па́мѧть ст҃а́го и҆ пра́веднаго і҆ѡ́ва. бл҃гослови́ ѻ҆́ч҃е. — Ст҃ы́и пра́ведныи Ї҆ѡвъ бѣ ѿ землѝ хоу́съ, и҆лѝ ѿ а҆раві́и, ст. 745-756.

Прологъ, II, к. 140 об.-141 об.

69. М҃ца Ї҆ан8а́рїа, въ к҃ дн҃ь. Слово ѿ жи́тїѧ ст҃а́гѡ Е҆ѵѳи́мїѧ. — С8щ8 ст҃о́м8 и҆ вели́ком8 Е҆ѵѳи́мїю в ла́врѣ съ бра́тїею, въ ск8дости и҆ недоста́тцѣ мно́зѣ, ст. 756-758.

Прологъ, I, к. 330; *Макар.*, ст. 406

70. М҃цѧ сегѡ̇ въ то́йжде и҆ дн҃ь. Па́мѧть прп҃дбнаго ѻ҆ц҃а на́шегѡ, Е҆ѵѳи́мїѧ вели́кагѡ. — Сей преподо́бный ѻ҆́т҃цъ вели́кїй Е҆ѵѳи́мїй, ба́ше в ца́рство гратїа́ново, ст. 759-764.

Прологъ, I, к. 328 об.-329 під днем 20 січня; *Макар.*, ст. 406-407.

71. А҆наста́сїѧ бл҃же́ннагѡ патрїа́рха вели́кїѧ а҆нтїохі́и. и҆ кѵ́рилла а҆ле́ѯандрьскагѡ, и҆зложе́нїе вкра́тцѣ ѡ҆ вѣ́рѣ. и҆ вопро́сы и҆ ѿвѣ́ты ѡ҆ бг҃осло́вїи. — Вопро́съ. коеѧ̀ вѣ́ри е҆си̑, ст. 765-770.

72. Ст҃а́го ма́ѯима и҆зложе́нїе ѡ҆ вѣ́рѣ вкра́тцѣ вопроша́ти, и҆ ѿвѣща́вати всѧ́ком8 хрїстїѧ́нин8 правосла́вном8. — Вопро́съ. Коли́ко е҆сте́ствъ и҆сповѣд8еши ѡ҆ ст҃ѣй и҆ е҆диносꙋ́щнѣй и҆ нерозд́ѣлимѣй тр҃цѣ, ст. 771-778.

Правопис рукопису словянсько-український (змішання: и, і, ы і ин.), одначе з деякими випадками взаїмної заміни *о* і *а*.

№ 8. Часослов 1668 р.

8⁰, к. 2 ненум. + 480 нум. + 24 ненум. (разом 506). Дрібний півустав, дуже старанний. Оправа новійша.

Заставки і вязи к.: 1 об., де є колірова заставка ростинного характеру, вязь і ряд букв червоних і зелених (такі букви повторяються ще нераз), подібно 14, 20 (заставка звіринно-ростинного характеру), 20, 24 (без вязи, заставка з хрестом і Мелюзинами), 35, 38 (гарна ростинна заставка з хрестиком у середині), 42 об., 49, 53, 58 об. (ростинна заставка), 72 (гарна вузка плетінка), 85 (ростинна заставка), 196 (заставка з орлом в середині й Аморками по боках), 268, 481.

Мініятури на теми: Ів., 36 (к. 99), прїидѣте ко мнѣ вси тр8ждающїи (к. 103), Богоматір з Ісусом (207), Богородиця на півмісяці, над Нею два ангели держать зображення Ісуса (к. 214 об.), Митар і Фарисей (к. 218), Блудний син (к. 221).

Богато малих ініціялів майстерно, але поєдинчо виконаних, зразу зеленою й червоною краскою, опісля тільки червоною; вкінці ті ініціяли зникають. У тексті цілі рядки писані червоним атраментом.

На доліпленій картці сиґнатура: XVII.

К. 1 об.-13 запис (вже дуже вилинялий): С(ия) книжица рекомая пол8-т҃акъ бл҃на моя есть... памяти Невощиковъ... Своею... Севе... Іере... Павелъ... Презвитеръ...

Титул в обрамованню ростинного характеру: (Початок киноварю нечиткий) Разлі́чныхъ Со ѕѣло благо8ми́ле́нными и҆ка́дисты Іс8 Слад҃ча́йшем8 пр҃стѣ́ Бц҃ы

І иными Стымх. на всю седмицу, ѿ многихъ богоносныхъ ѿцъ преданы. Сто Соборно І апостолскїи Црькви выписаны през Іерея Ва(силия?) Сарнѣцкого Року. ѿ воплощенія Сна Божія, тисяча Мца (Ѡ?)ктоврія Дня... Литера на тот час пасхалная.., а...

На обороті: Ѡглавленїе вещей иже ѡбрѣтаютса зде — без кінця. Після вставленої незаписаної картки йде Переднє слово без початку, написане книжною українсько-церковною мовою з польонізмами. Тут говориться про вагу молитви. Опісля є така вірша:

ДО ОСОБЛИВОГО: ЧИТЕЛНИКА:

Й ты читѣлнику ѡсобѣвный
Маеш тоѣ талантъ вьвѣреный.
Й быти на кождый ча, готовымъ.
Служачи Завше, тайною хвалимъ.
Не буд лѣностїю сна ѡтягощенный.
А въ молитвѣ, псалмѣх Завше бодр-
Тагот дне, и нощи, поноси. [ствеиный.
А хра, Избавителя, проси.
Ѡ ѡставленїи многихъ грѣховъ.
На срѣтенїе Хвос готовъ.

Й не якъ дѣви юродивый.
Не вошли к чертогъ неготовый.
Прето моудрымъ дѣвамъ ты, поревнуй.
А елей в сосудѣ срдца Готуй.
Не оугаси свѣтилника своегѡ.
Ижъ оуслышимъ гла гспода твоего.
Который рече, слово свое.
Йко богъ правый, неложное.
Блгїй рабе, добрый и вѣрный прииди.
А во радость вѣчную, неба войди.

Йко бгъ праведный, блгихъ своихъ, дарует.
Й вѣчною диядимою, коронует.
Чого всѣм нам да творче, свѣта дочекати.
Й с тобою в троцы хвалимы царствовати.

1. НАЧАЛО ПОЛУНОЩНИЦИ ПОВСЕДНЕВНОЙ, к. 1 об.-13 об.
2. НАЧАЛО СЪ БГОМЪ ПОЛУНОЩНИЦИ СУББОТИ, к. 14-19 об.
3. ПОСЛѢДОВАНИЕ ПОЛУНОЩНИЦЫ НЕДЕЛНЫЯ, к. 20-23.
4. ПРИПѢЛИ ГРИГОРИЯ СИНАЙТА ПѢВАЕМЫИ ВО НС.(!) неделѣ по трчнѣ канонѣ въмѣсто, достойно ест:, к. 23-23 об.
5. ПОСЛѢДОВАНІЕ УТРНИ АЩЕ ЕСТ бденїе, к. 24-30.
6. ТРОИЧНЫ ДНЕВНЫЯ ИХЪЖЕ ПОЕМЫ(?) ВО ВСЮ мцу, к. 30-35.
7. НАЧАЛО ПЕРЬВАГО ЧАСА, к. 35-37.
8. ПОВСЕДНЕВНЫИ УТРЪНИИ МОЛИТВЫ, к. 38-42.
9. НАЧАЛО: ЧАСА: ТРЕТАГО, к. 42 об.-47.
10. ЧИНЪ ѠБѢДНИЦЫ ЕЙЖЕ НАЧАЛО ГЛЕМЪ СИЦЕ, к. 47-48 об.
11. ЧАСЪ ДЕВЯТЫИ, к. 49-53.
12. НАЧАЛО ВЕЧЕРЪНИ, к. 53-57 об.
13. ЧИНЪ МАЛОЙ или ПОВСЕДНЕВНОЙ всего лѣта ПОВЕЧЕРНИЦЫ, к. 57 об.-58.
14. ТРОПАРИ ВОСКРЕСНЫИ НА: и: Гласъ. Богородчны. ипакои. и кондаки: и стрыхъ вла, к. 58 об.-63.
15. ТРОПАРИ И КОНДАКИ И БОГОРОДИЧНЫ дневныя, к. 63-65.

16. Млтвы на сонъ грѧдꙋщїй (!), к. 65-69.

17. Поклоненїе ко пресвѧтѣй живоначалнѣй троици, к. 69 об.-72.

18. Начало павечерънїй великїй, к. 72-77 об.

19. Честный параклисъ пресвятой влчдци нашей богородици, к. 77 об.-84 об.

20. Служба воскресная съ акаѳистомъ Ісу, к. 85-106 об.

21. Прокимени, Апостоли, Євангелія, Кафізми, Канони, Стихири, Акафіст Успенію Пресв. Богородиці, Акафіст св. Николаю і т. д. — усе без особлившого відділення, хоч відзначене окремо, к. 106-178 об.

22. Слꙋжба всемїрнаго въздвиженїа честнаго и животворѧщаго. Крта Гнѧ, к. 178 об.-187 об.

23. Канонъ чтному крстꙋ, к. 187 об.-195 об.

24. Слꙋжба акаѳїстꙋ пречистѣй богоматери, к. 196-216.

25. Блаженна по вса сꙋбботы, к. 216 об.-217 об.

26. Починаемъ съ Бгомъ Стымъ Нед к нй Чтетсѧ Стое † сщенное Еѵлїе Притчи Мытарѧ и фарисеа, к. 217 об.-220 об.

27. Неделѧ в нй Чтетсѧ Стое и сщенное Еѵлїе; (про блудного сина — тут текст тяжкий до відчитання, бо замазаний), к. 220 об.-224 об.

28. В сꙋбботꙋ мѧсопꙋстнꙋю, к. 224 об.-233 об.

29. В сꙋбботꙋ сыропꙋстнꙋю, к. 233 об.-238 об.

30. В нелю сыропꙋстнꙋю, к. 238 об.-242 об.

31. вѣдомо да ест, егда бывает преждеосвѧщеннаѧ, к. 242 об.-244 об.

32. Відправи в пятницю, суботу й неділю 1-шого тижня Великого посту, к. 244 об.-250 об.

33. Другий тиждень посту, починаючи суботою, к. 250 об.-259 об.

34. Четвертий тиждень посту, к. 259 об.-264.

35. Пятий тиждень посту, к. 264-267 об.

36. Пятниця 6-го тижня посту, к. 267 об.

37. В пѧток шестыя нед ст вели поста і цілий Страсний тиждень, к. 268-295. Після 1 стор. порожної йде:

38. Великодня відправа, к. 296-300.

39. Недлѧ антипасхи е ест оказанїе ст ап Ѳом, к. 300-303.

40. Нед г. по пасцѣ, ст. женъ мїроносицъ і 3-тя субота по Пасці, к. 303-306.

41. Нед д по пасцѣ о разслабленнѣмъ і в инші дні того тижня, к. 306-311 об.

42. Нед: е. по пасцѣ ѡ самарѧнынѣ — і в суботу того тижня, к. 311 об.-315.

43. Неделѧ шестаѧ по пасцѣ ѡ слѣпомъ, на цілий той тиждень і на Вознесення, к. 315-327 об.

44. НЕДЕЛА з҃. с҃. ѿцъ тиї҃, в суботу того тижня, в 9-ту неділю, в 9-тий тиждень та в дальші дні аж до 32-гої неділі по Сошествію св. Духа, к. 327 об.-417 об.

45. БЖЕСТвенна литоургіѧ. Въ стыхъ ѿца: нашеⷢ. Іѡана. Архіепⷭ҇а. костантина града Злато:, к. 417 об.-426.

46. Мцъ': Сеп̾темврий: Имѣй; Дній: л҃: і инші місяці, к. 426-480 об.

47. Вослѣдованіе еже ко божественомꙋ причащенію, к. 481-492 об. ненум.

48. Исповѣданіе православныѧ вѣры, к. 492 об.-493 ненум.

49. Кругъ слнцу съ семочисленкомъ, к. 493-494.

50. Пасхаліа азбучнаѧ зрячиⷭ, к. 494 об.-498.

51. Кругъ лунѣ: на овлѣтⷮ:, к. 498 до кінця.

№ 9. Часослов 1698 р.

мал. 8° (9×16 cm), ст. 692. Дрібний півустав, декуди недбалий; чорнило декуди бліде; червоний атрамент лихий, блідий. Папір без водних знаків;оправа стара (дошка в шкірі), здається, підправлена пізнійше. Нечисленні окраси надто примітивні й недбалі; мова в увагах і поясненнях до тексту книжна українська з польонізмами. Ст. 1 сиґнатури: N XLI і XVIII.

Ст. 120 дописка червонилом поперек цілої сторінки: Обꙋченіе подание... Соборꙋ діѡце...ного Єпкопіи — про задержання гріхів при сповіді. Є тільки титул і перша буква тексту: В.

Ст. 124: Сія книга Рекома в' полоустави Списаса Рабом: бж: Базилиа Вишневском — дальше поперек сторінки: Ро҃ К҃: ахчи Мца де҃: Прах (?) стых безсребников ко: й дам За Превле ѿ Аданасія Лемкевича Писав властною Роукою Своею Василий Раб: в҃: мно.Грѣшныи Читетники Мꙋдрий Слꙋжители Црквныи Читайте Гдемся ѡмилил Поправляйте: а не клен'ѣте:

Ст. 125-129: Ріжні записки, між иншими й польські господарського змісту. Таких записок у ркп. більше.

Ст. 528: Сия Книжица х҃. Іѡсифа тинчинskiego.

Ст. 692: З датою 1736 господарська записка по польськи.

1. Млтва Монахꙋ, ст. 1-4.
2. Полунощица Сꙋботѣ, ст. 5-21.
3. Подобаетъ вѣдати й се йко(!) в' Сꙋботꙋ Праведнаго лазара на полꙋнощници, ст. 21-22.
4. Полꙋночница неделнаѧ, ст. 22-24.
5. Начало Ꙋтрени (!) ст. 25-40.
6. Пѣнія троичны Осмии гласомъ і Чин Утрені, ст. 40-53.
7. Начало пръваго часа, ст. 53-60.
8. Междочасіе пер'ваго часа, ст. 60-63.

9. НАЧОЛО (!) ТРЕТІАГО ЧАСА, ст. 63-70.
10. НАЧАЛ:: ЧАСА ШЕСТАГО, ст. 70-75.
11. НАЧАЛО ЧАСА ДЕВАТАГО (!), ст. 76-79.
12. НАЛО (!) ПАВЕЧЪРНИЦ ВЕЛИКОИ, ст. 79-95.
13. ЧТНЫЙ ПАРАКЛИС ПРЕ БЦИ, ст. 96-103.
14. Начало Павечерници Малой, ст. 103-105.
15. Й СЕ ЅВО ДЛЪЖН ЕСТЪ ВЕДАТИ — про Павечерниці, ст. 105-107.
16. ТРОПАРЙ ВОСКРЕСНИ Й БГОРОДИЧНЫ, ст. 108-116.
17. ТРОПАРИ И БГОРОДЧНИ: И КОНДАКИ Дневниа, ст. 116-119.
18. Тут, здається, загинула одна або й більше карток, бо на ст. 121 є перечеркнене немов докінчення попередного. Після того йдуть:
ТРОПАРИ: БГОРОДЧНЫ: Й КРТОБГородчны, ст. 121-124.
19. Частина відправи, здається, пізнійшим письмом; поч.: Помолимся Ѡ стѣйшомъ Вселенскомъ Архиерей, Глкз, Папѣ Римскомъ, ст. 129-131,
20. Тим самим письмом молитва із сповіди, ст. 132.
21. МЦЪ МАРТЪ і инші місяці, ст. 133-298.
22. КАНОНЬ ПОКАЙНЕНЬ, ст. 299-310.
23. ПРОКИМНЙ Й АПОСТОЛИ И АЛЛИЛЅІАРЕ, и еулїа Стыаѧ Ѡкрытій имиже егда Творим Слѫжбѫ, ст. 311-314.
24. ВОСЛЕДОВАНІЕ Стыѧ лтци, ст. 314-335.
25. Пятьдесятниця, починаючи Великоднем, ст. 335-358.
26. Молитвы при стой Литургіи, ст. 359-394.
27. ЙДѫЩЕ НА ТРАПЕЗѫ і по трапезі, ст. 395-398.
28. Млтва полѫнощнаѧ, ст. 399-406.
29. МОЛИТВЫ ЅТРНІЙ НАЧАЛО, ст. 406-419.
30. Млтвы: на Сон Грѧдѫшымъ (!), ст. 419-432.
31. Поклоненїе На всѧк Днъ Монахѫ По правилѣ: егда должно есть спати (із згадкою про українських святих), ст. 433-440.
32. АКАѲІСТЪ ПРЕСТОЙ: ВЛДЧЦЫ НШЕ БЦИ, 441-484.
33. Канонъ ко Стомѫ Агглѫ Хранителю, ст. 485-506.
34. КАНОН КО СТМѫ И ЧЕСТНѣЙШОМѫ Прорку Іѡанну Предтечи, ст. 507-537.
35. КАНОНЪ Страсте Хвым І Животворящѫ КРСТѫ, ст. 538-568.
36. КАНОНЬ В СѫББОТѪ ВСѢМ СТЫМ, ст. 568-589.
37. Після 1 стор. незаписаної йде КАНОНЪ ВТОРІИ ПРЕСТОЙ: БЦИ, ст. 591-625.
38. Молитва Господу й Богородиці до сповіди черця, ст. 625-645.
39. Блгодаренїе страданій хртовых, ст. 646-667.
40. МОЛИТВИ Ѿ ѡСКВЕРНІѦ ВСНѢ, ст. 668-672.
41. МОЛИТВИ НАСКВЕРНІѦ ПОМЫСЛЫ, ст. 673-692.

№ 10. Въ началѣ бѣ. слово: Єѵ: Іѡ: За: а. Защитъ. или обще́ніе внутрное си́ єстъ, РАЗМИШЛЕ́НІа и Чину и досто́нстви Іерейско́ ѿ певного Закон: Ч. С.т В. Вели: ѡбит: Справ: Приписанна здеже во Стои ѡби́тел с.т Іwан: Бгослова лѣта гдна ѧѱмй Ҁ маѧ аї в градѣ Львовѣ на Рускіи Діалектъ Изслѣдована. Съ Иными Придатками науки хртіанской Трудом недостойного іеромонаха пафнутіѧ Гідзієвича. — Титул у гарній вінетці з орлом на горі.

К.: 9 ненум. + 160 нум. + 5 ненум. (разом 174), мал. 8⁰ (15×9·5 cm). Старанний скоропис, опісля менше старанний і перемішаний із півуставом. У тексті деякі слова підчеркнені і заступлені на боці иншими. Папір із невиразним водним знаком.

Шкіряна оправа стара, має наліплену карточку із сиґратурою: XLIII. Мова староукраїнська книжна з польонізмами і латинськими вставками. На обор. титулової картки гарний рисунок чорнилом: Ісус у вертограді. Початкові і кінцеві 4 картки незаписані.

К. 123 об.: Pr. Pafnùciuss Gidziewicz Z. S. B. Superior Monasterii SwiętoJanskiego Lwowskiego. mpp. При кінці рукопису записка: На Честь и Хвалу Бгу во Троци Єдиному, Прчтой Бци и Стому Апслу и Єѵту. Іwа: Бгослову: и всѣмъ Стим, Сия Малая книжица до науки Іерєwм. и Мирским людемъ Списася Недостойним Іеромонахом Пафнутіемъ Сідзієвичомъ Ч. Ст. В. В. В wбители Ст: Іwа: Феwлога в градѣ Львовѣ.

На титуловій картці сиґнатура: N XLIII.

К. 6 на долі: B: Ieropolit Popiel.

На картці, наліпленій на кінці на оправі: NB. D 28 Mày vs. 1749 Ao zmarła pewna osoba oswiadczała się Weselem. we snie. — Дальше скорописом XVIII ст.:

Ѿ юности моея бих бй богатъ ѕѣло
Но тройственно, дѣло мя всего ѡбнажило
Злий жребій, вино Похо, Трєхъ Ради Убогій,
Ябихся:) Питатися доволнѣ Не могій;

Низше: Демосенъ Первій Риторъ; По случаю Приступ,. къ блуднйци Лоиди, услиша Просящу За малѣйшую Похоть, Тисящу драхмъ, ѕѣло устрашися Рече: Не хощу толикою ценою Печална жалѣніѧ купити.

На долі: Фрине блудниця у Грековъ всѣхъ богатством переходила.

Поперек картки: D. 29 Iunj vs. 1750 Ao Za obedyencyą doskona. Biesiadskiey pr....

На ненум. картках іде зразу півуставом: ОГЛАВЛЕ́НІЄ ВЕЩЕЙ в книжици Сей обрѣтающихся. Тому, що тут подано докладнійше зміст книжки, ніж се відзначено в тексті, подаю се „Оглавленіе", додаючи до поодиноких статий на початку нумерацію, котрої в тексті нема.

1. Ѡ ста́нѣ и гонъти Їере́йскоⷨ. Лиⷭⷮ: а҃.

2. Раꙋ̆нокъ сꙋмлє́нѧ щоде́ннїⷯ, Лиⷭⷮ (не подано).

3. Йсправленїє. НовоСщенномꙋ Їере́ю Ка́ко имѣетъ постꙋпитъ, З хотѧщими исповѣдатисѧ. Лиⷭⷮ. д҃.

4. Приготова́нїєсѧ Їере́евй Стїхи сх интє́цїєю Листх г҃.

5. Слова̀ предъ настꙋпꙋющею Сповѣдъ: тамо̑.

6. Йсповѣда́нїє, С перестоpо́гою и Нравоꙋче́нїє по исповѣди, Лиⷭⷮ, аї.

7. Разрѣше́нїє или авсолю̑; тамо̑де.

8. Прїстиже́нїє сх Прилогомъ: Лиⷭⷮ: вї.

9. Млтва по слꙋха́нїю Йспов: Тамже.

10. Сочте́нїє сзвѣстй Повседъ: Лиⷭⷮ, гї.

11. Жа̑ Срдчнїй За повседъ: грѣхи Лиⷭⷮ дї.

12. Жа̑ на кїйждо днь. Лиⷭⷮ єї.

13. Наꙋка ѿ епїтемїи Себѣ. Лиⷭⷮ. ѕї.

14. Млтви Стъ: фїлиппа Нерє́ѧ дшеполезъ: Листх — ѕї — на ѡ̑боротѣ.

15. Размишлє́нїѧ ѿ Чинꙋ Їере́йскомъ, на днїи ѿсмх Располо́женїє: днь а҃. Размишлє́нїє ає. Ѩкѡ Сло Гда Бга, Сътворѣмъ Члвка по ѡ̑бразъ: ни емꙋ, ѡ̑собливе Їереевй Слꙋжитъ. Зри Лиⷭⷮ к҃.

16. по Скончєню медитацїⷯ, млтва: Лиⷭⷮ ки.

17. Размишлє́нїє в҃. Ѩко Їерей Своего Спасе́нїѧ и блйнаго мѣетх бытй Стражемъ. Лиⷭⷮ кд.

18. Размишъ: г҃. Ѡ Имени Їерескомъ Лиⷭⷮ, ле҃. како̀ е҆го̀ самое имѧ мѣетъ Возбꙋжда дабы вВесь бы нвнимъ.

19. Днь, в҃ Размишленїє а҃. ѡ̑ Ꙋрѧдѣ и цнотѣ Їерейской. Лиⷭⷮ м҃.

20. Размишленїє в҃. Ѩко Їерей до́женх имат бытй Совершеннимх Листх мѕ҃.

21. днь в҃. Размишленїє ге҃. Ѩко їере́й имат бытй чйтимъ, Лиⷭⷮ; на҃,

22. днь г҃. Ѩко Їерей иматъ. бытй трезвимх, Размишле: а҃. Лⷭⷮ: нд.

23. днь г҃ Размишъ: а҃. Ѩко Їерей до́женъ бытй Смире́ннимх Лиⷭⷮ: нѕ҃.

24. Размишленїє г҃. Ѩко їерей имат бытй оꙋмѣетнимъ Лиⷭⷮ: ѯв҃.

25. днь четвертїй, Размишъ: а҃. Каковъ коне́цх длѧ которого їере мѣетъ исправлѧтй ꙋрѧдъ; Лиⷭⷮ: ѯе҃.

26. Раз: в҃ Каковимъ Ірей (!) мѣетх бытй в домꙋ бжомх Листх ѯз.

27. Размишленїє г҃. Ѩкѡ Ієрей има̀ быти внꙋтрх Ꙋбраннїй на ѡ̑бразъ а̑арона внꙋтрх Ꙋбрано̑: Лиⷭⷮ: о҃.

28. Днь пѧтїй. Разм: а҃. Ѩко їерей ѻ҆собливе з дꙋхомъ Стымх имат бытй Зедноченнїй. Лиⷭⷮ: ог.

29. Размишлє́нїє, в҃. Ѡ Інтенцїи Ієрєѧ Ѩко Єстх в ка́ждомх Ꙋчинкꙋ а ѡ̑собливе в Адмѣнѣстрова́нїю сакраменъ: потребна. Лиⷭⷮ: оз.

30. Размишлє́нїє, г҃. Ѡ приготова́нюсѧ до Лѵтꙋргїи Стой. Лиⷭⷮ: пв.

31. днь шестій, Разм: а. Яко Іерей велце себѣ шкодит негодне пристѹпѹючій до Лѵтѹр: ст: Лист: пе.
32. Размиш: в о приготованюся до Олтаря й комканія Стагѡ. Л: пд.
33. Размиш: г о томже приготованюся до Пренаистѣйших Таин: Лист чв.
34. Днь Седмій. Размиш а. о прінятю ст. таинъ й статечной вѣрѣ. Лист. чѕ
35. Размиш: в. О, самом поживаню Пренайстѣйших таинъ ствхе. Лист: ра.
36. Размиш: г. Что Іерей по Лѵтор: стой чинити имат, яко ся не мает до свѣцкихъ забав ѹдавати Лист ѕ. (!)
37. днь осмий. Яко Іере имат быти внѹтрь Келіи или Мана: Лист рг.
38. Размишленіе в, Како ся мѣет з недѹж: й оумершим справити, Лй: рід.
39. Размишлен: г. о вѣчной Заплатѣ нбной обѣщанной Іерееѡм: рді.
40. Млтва ст: Августина, с исправленій обычаев й живота. Лит: ркв.
41. Виклад, мл повсед: очѣ наш, Ли ркд.
42. О Страст: й Мѹцѣ Гдней. Ли: рке.
43. Како і Много Ча: трвала. Лист: ркз.
44. О Сщенникахъ. Чего рад: Корони Голят й Что естъ корона, й для чоги в Чорних шатах ходят. Лист. рла, рлк.
45. О водѣ Сщенной лист. рлв.
46. О свѣщах На Ѡтарѣ. Лист, тамже.
47. О црквах и Костелах й Словах цер: рлг.
48. О Аггелахъ когда Створен: Лист, рлд.
49. Чи всѣ Сѹтъ хранит: там:
50. Окѹдѹ діаволи ся взяли там:
51. Чи бѹдет. антирист мѣти Агг: Хран: там.
52. Чи вѣдают Кто бѹдет в Пеклѣ. рле.
53. О Хртѣ Гдѣ, Чи могло то внити в разѹм Аггелом же ся мѣлъ воплотити [рлѕ.
54. О Зачатіи непока: п, Бци, Лит. рлѕ.
55. О Пртой дши хвой, тамже.
56. О папах, Римских котор до тих Часов были. Лист. рлз.
57. Якъ много еще бѹдет папѣжов рм.
58. О створеню свѣта. Лист. рма.
59. Як долго люде жили На по; рмг.
60. о Авраамѣ Дѣдѣ Моисею, тамже.
61. ѡ Римѣ тамже.
62. ѡ Землѣ, Лист: рмд.
63. ѡ Лѹнѣ тамже.
64. ѡ календарѹ новом й Старом там:
65. ѡ мощех Стих. Лист. рме.
66. Ѡ грѣхѹ, Лист рмз.
67. яко бгъ грѣх скара: тамже.

68. Ѽ смрти Лит, рмі.
69. ѽ души Грѣшной тамже.
70. ѽ души праведной. Лист. рмд.
71. На що Пред смртю Памятат; тамже.
72. На що могут. бити Легаций рн.
73. що помагает при Смрти, там.
74. ѽ умерших. тамже.
75. Чему душа Невидима, Лист. рна.
76. Яко ся души з собою видятъ познают, и Глютъ. тамже.
77. Ѽ судѣ Бжом, и Знаках Его тамже.
78. Яко будет на судѣ. рнв.
79. ѽ пеклѣ гдѣ естъ и Муцѣ в нем, и яко Естъ Велике тамже.
80. що есть в Пеклѣ бытй на вѣки и Ежели будет. когда фога, рнг.
81. О нбѣ и що видят Стыи в Бгу, там.
82. що Естъ Иерусалим. там.
83. Каковіи тѣла Стих. На томже.
84. Которіи сутъ Власности тѣлъ Стих. рнд.
85. що За роскоши Стих там.
86. Размышленія въ кратцѣ, съ стихи.
87. Акти пред исповѣдю Лист: рнѕ.
88. Акти По Исповѣди сто, Лист: рни.
89. Млтва къ Пртой Бци, съ Страдателной Лист: рѯ.

Крім сего на ненумер. картках:

90. Млтва По размышленіи Смртии Грѣшних, по 123-ій к. на 3 картках.
91. На 3-ій картці йде така вірша:

ѽ вожде (на боці: Іерею), в руках имѣй Ста Преданія,
В нощи, въ дни, Чти храни, Честна Писанія
Что ти должно хранити и Что отринути
Ѿ тѣхъ живих источникъ, можеш Почерпнути,
Егда іерей Чл҃вка Себѣ познаваетъ
Ради вѣчных Рожденна, Блгъ Воспоминает
Воскорѣ презирает вся Земная Вещи
Нбна имат в умѣ должен ко ним Тещи.
Преклонена животна на землю Взирают.
Горѣ людем очта В нбѣ да бывают.
Повелѣ очи к небу всегда Возносити
Вся Земная оставлши, нбних Просити.

№ 11. КНИГИ БГОДУХНОВЕННИИ Събранна И списана Ѿ многих И различных Бжтвенных книгъ, Ветхаго, якоже рещи Завѣта И Новаго. Прпдбным Ѿцем нашим Никоном. Въ глемѣй чернѣй горѣ

живꙋщимъ. Наставлѧющаѧ и поспѣшествꙋющаѧ подвизающимъсѧ на всѧкѡ дѣло дх҃овное.

Се Пандекти Нікона Чорногорця, здається, к. XVII. ст., 4° (20×15 cm.), без початку, ст. 30 ненум. + 906 нум. (разом 936). Дрібний півустав, по мистецьки старанний, зближений до скоропису. Титули й важнійші місця відзначені доброю киноварю. Ркп. писаний у два стовпці, відділені рамами з подвійних ліній червоних у тексті, писанім чорнилом, зелених у киноварнім тексті. Ркп. украшений невеликими, але старанно виконаними ініціялами з умірковими арабесковими окрасами. Титули писані поперек цілої сторони. Папір гладкий, в міру грубий, без водних знаків. Правопис показує вплив середньо-болгарський. У дописках мова старо-українська книжна. Оправа з доброї шкіри, нині вже стертої, може й стара (з XVIII. ст., як думає др. Іляріон Свєнціцький), із золоченнями на хребті, де наліплена картка з ч. 307. На оправі напис: МАНУСКРІПТЪ КРІСТИНОПОЛЬСКОМУ МОНАСТЫРЮ ПРИНАЛЕЖНІЙ ѿтъ РОКУ 1883 (?) Л. О. L. O.

На 2-ій ненум. стор. на долі: Ex bibliotheca monasterii Podhorcensis OS.BM.

Ст. 1-17 на долі: Сїѧ Книга Глемаѧ Никонъ Стый Ісписа́нны рабо́мъ Бжїимъ Иѡанном Бонаре́вским ро́дом с подгорѧ за ѿпꙋще́нїе Грѣхов своих до Ѻбители Стой Кре́ховской Котрáѧ не мает Быти ѿдале́на ѿ тоей сто ѻбители Под клѧтвою стых Бгоносных Ѻцъ Трисѧта и ѻсмъна́десѧт, Іже во никеи.

Ст. 158 після 12-ого Слова додано дрібнійшим письмом: Пристеже́нїе. Правосла́вный чита́телю. Маеш в том сло́вѣ вг. вышше на листѣ рнѕ. стра́ници к. Пра́вило, ꙗковы Никейского аго собо́ра, полѣне́ное, а не выписа́ное: ѿ безже́нствѣ на сще́нство встꙋпꙋючим. Тꙋж и ше́стого собо́ра ѿ томжѐ пра́вило. При ко́нци его̀: Престꙋпа́ющеж, аще причетници бꙋдꙋт, да̀ извергꙋт сѧ, аще ли про́стїе лю́дїе да̀ ѿлꙋчат сѧ. Ѧ многогрѣшный ѩкѡм к зво́дѣ ѡбачил, та́к жѐ написа́лем. Ты̀ за оу̀важа̀ абы то̀ не подмїо́тъ ꙗкїй еретицкїй, ко́трый а то̀ и мїрским або свѣтским людем женитвы боронит, що̀ до̀ пилносѣ оу̀ва́ги твоеѣ пода́вши. Єсли слꙋшне написа́но. проще́нїа раболѣпно млю̀.

Ст. 20 після 15-го Слова є таке: Пристеже́нїе. Правосла́вный чита́телю, прочита́леш вы̀ше, на Пагинѣ ргг. на̀ пе́ршой страници: Ста́рческое сло́во. Ѩкѡ иже мо́лбы и слꙋжбы твора́щїи, ѿ безслове́сных живо́тных: и про: Якъ не розꙋмѣл, жѐ ѿ то̀ и за̀ то, ва млитвова́ти не годилосѧ. та то́е розꙋмѣй: иж находѧтсѧ, (ѡх мнѣ грѣшномꙋ.) тако́вые недоꙋмѣнныи по́пцѣ. жѐ на̀ єкте́нїах, оу̀трних и при бжтвенной лутргїи, мовѧт: Єще млимсѧ ѿ ржстве га нашего гс ха, ѿ здравїи и ѿ спнїи. Подобнѣж и ѿ воскрнїи, и ѿ иншин праздникаx, и стых. що̀ иж певне находитсѧ: истотне тако́вый, и ѿ равѣ бжїи коре́вѣ ѧзк: мо́глꙋбы мови́ти. Я снат то́й стый, що́сь подо́бного слышал, жѐ то̀ написал. прото̀ те́ды, гды̀ ѿ то̀ Спро́стых кто̀ просилбы: нездоро́жне розꙋмѣлбым, ѿправи́ти молебен, албо иншее набоже́нство на̀ оно́го инте́нцїю. а досит на̀ том,

жѐ н\` ектенїи речет свщенник: ѡ ѥ млтив8 и кротк8, и тих8, и блгопремѣнн8 быти, блгом8 и члколюбивом8 бг8 ѿ грѣсѣх наших: и ѿвратити вес гнѣвъ движимый на ны, и избавити нас належащаго праведнаго его прещенїа, и помиловоти нас. Или подобн8ю ектенїю, якож ест. Але гдыбы ю цале того заказовати и ѿтр8чати до бга ѿ рат8нок прибѣгаючих людїй, не здает ми ся. Тым бовѣм, и та на свѣтѣ людѐ состоят ся. Волами ролѣ оуправ8ют. На конях ѣздят. корѡв заживают. овцами ся одѣвают. и прочая: Лет и сам хс: ѥ сто каже сп8стити быдла и напоѣти. И стый Антонїе не ѿмоклал блвенства Сатїрови и его сатїренатъм. и иншиx мнѡго прикладѡв ѿ безсловесных найдеш, яко стым сл8жили. Прости бга ради.

Ст. 721—722 після 52-го Слова додано також:

Пристеженїе. На листѣ, ѱві. Странице, к. ѿ бесѣд Грїгорїя и Петра. ѿ огни чистителном: за потреби8ю рѣч розбмѣлем нѣщо намѣнити. Абы тыѣ, що то ено читают, а не выраз8мѣвают: не трвожилися. а тыѣ зась що зверха перек8с8ют: не вонпили ѿ православїи. Вѣдай теды бголюбный читателю: Ижъ пѣвноѣ вѣдомости не можем дойти, абы то Нїкѡна стго книги, власный был архитї и мнѡго и того не прїим8ют. Гдыж не въ вшитких книгах найд8ет ся. и не ѥ еден жѐ сенсъ. ѡсобливе ты црков кадолицкая, якъ огня чистцового, так, и бесѣд ѿ том Грїгорїевых, яко тыж и виденїй его ѿ м8ках душам, по розных мѣстцах, и в пеклѣ пред с8дом бжїим, за истинн8ю правд8 не признавает. що и ѿцеве грецкїи, з флїоренцїи, до собор8 Базилїйского, ѥ своей апологїи пиш8чи, ганили. Якож зголя не без подозрения тоѐ т8т знаходит ся. А то маеш перше: и ѿ мних8, ѿ котром читалес на Листѣ, ѱи. на странице, в. зо трема златниками, (на боці: Baron: 590. inacey pisse.) пишет: и ся ѥ огни м8чил. В' словѣ зас, нѕ. на Паґинѣ ѱз. стра: а. ѿ томже мних8, люко и ѿ подобном том8, пишет: и ѥ темнице былъ. и высвободженый, разгрѣшолною млтвою. а то окром огня. так ты и грецкїи мают ексемплярѣ. В' словах зас самых Григорїевых, щос противно евлїи стой находит ся. мовит бовѣм: порожнїи слова огень чистит. смѣхъ нерадный. недбалство ѥ старанюся, ѿ челяди. и недосконалость вѣдомости росграсана с8мнѣня. А хс мовит: мѳ: бі. за: мз. и с кождого слова порожнего, котрое вымовят людѐ, лич8 з него дад8т ѥ день С8дный. А не мовит: зараз по смрти, ѥ чистц8 ѿб8дет. Недбалство ѿ челяди, за малый грѣх кладет. А апслъ павел, до Тимодеа ѥ а. гл: е. за: сне. мовит: еслѝ кто ѿ своѣх, а ѡсобливе ѿ домовникох не старает ся, вѣры ся запрѣлъ, и есть невѣрного горшїй. що прош8, над невѣрство тяжшого; а еще горшим апслъ чинит, недбалца. яко и сам бгъ през прорка Исаїю, гл: ни. приказ8ет мовячи: домашных род8 твоего не занедбывай. хрїсостом стый бес: лист: уДп: мовит: жѐ и бжїй, и природженый закон кривдит; кто ѿ`своих не дбает. и фїл: пї: ѕ. лист: ≠ацин. душ8 свою, мовит: таковый затратилъ. бо не тылко вызнаньем досконалая мает быти вѣра, але и оучинком. тот же, лист: ≠вупе. мовит. и и лѣпш8ю поганй любов мает, тотже мовит: во еслѝ не овцых, але певне своих не перебач8ет. Смотриж т8т пилне, еслѝ помѣнѣная бесѣда, с правдою ся згажает; бо и на конц8, привѣвши слова стго апсла: а. ко: г. за: рки. мовячи: А що апслъ написал: и прес: анѝ ѥ якїй цель; анѝ к8 чем8; не овясних. На ѡстатос, еслиж власне

тамѧ бесѣда правдиваѧ є҆сть, любо̀ помѣшанаѧ, ꙗ҆кѡ до́бре зна́ти. По смр҃ти є҆дна҃ зараз, чи́сцевого ѻ҆гнѧ дш҃ам, трꙋдно сѧ там домаца́ти. пристрѣвшисѧ бовѣм, петро́вомꙋ пыта́ню; и҆ Григорі́євой ѿповѣди. ѡ҆ба́чит ко́ждый, и҆ ѿ ѻ҆́ном ѻ҆́гни, ко́трый де́нь сꙋдный ꙋ҆передит, єсть мо́ва григорі́єва. Петрь хочет вѣдати, є҆слѝ зараз по смр҃ти, то́й ѻ҆ге҃ печет кого̀; А҆ григо́рїй не тве́рдит того̀, а҆бы по смр҃ти зараз. а҆ле перед сꙋдом вѣрит быти. що́ сѧ згажает и҆ ꙁ да҃: гл: ꙁ҃. и҆, и҃. и҆ ѱл: ч҃ѕ. и҆ мни́го и҆нших писмъ найдет люботрꙋдный. ꙗ҆ многогрѣшный, с тым сѧ тꙋт не ширю̀.

Ст. 107—108 після 57-го Слова таке:

Пристеже́нїє. На̀ ли́стѣ ѡ҃к. Стра́ници, в҃. Колѣнопоклоне́нїє, ѿ ѱа́лтырѣ почина́ет. не вспомина́ючи нача́лных. На̀ а҃ ча́сѣ пишет покло́нѡв є҃і. а҆ не назна́чил є҆́но, д҃. На вече́рни, по̀ нн҃ѣ ѿпꙋща́єши: на Тр҃том. покло́ны, г҃. и҆ ѿпꙋстъ. а҆ потом Бц҃е дв҃о. и҆ покло҃ а҃. и҆ про҃: ꙗ҆кї́йсь вида́тсѧ ѻ҆мы́лки. А҆лбо є҆ѯемплѧ́ровыѣ, а҆лбо писа́ревыѣ. Любо̀ ты҃ є҆ще на ѻ҆́нъ ча́съ гдꙑ Ні́конъ ст҃ый-кни́гꙋ тꙋю̀ писал, цр҃ко́вный ꙋ҆ста́въ, не при́шел былъ до̀ своеѣ̀ доскона́лости. В' том во̀вѣм нахо́дитсѧ, в главизнѣ, ѕ҃. поря́до҃ тако́вый: А҆́ще є҆сть когда а҆ллу҃їа. Вече́рню начина́єм ѿ Тр҃того. И҆ тво́рим, г҃. покло́ны, на мѣ́стѣх свои́х сто́ѧще, на рого́жах ря́дом. всѣм вкꙋпѣ преклоня́ющим колѣнѣ. и҆ воста́ющим ра́вно, съ ѻ҆пасе́нїєм покланя́ющесѧ смꙋще́нїа ра́ди цр҃ко́внаго. И҆ на ко́ждо, Прїйдѣте покло́нѣмсѧ: по є҆ди́номꙋ покло́нꙋ. По рг҃. ѱалмѣ: на̀ а҆ллу҃їа г҃. покло́ны, г҃. На̀ каді́смѣ, по ко́ейждо Сла́вѣ: а҆ллу҃їа, г҃. и҆ по҃: г҃. Пѣве҃, по̀ прокі́мных а҆ллу҃їахъ творит, по҃лонъ, къ ст҃ым две́рем, и҆ ѻ҆бра́щъсѧ тво́рит бра́тїам тако́жде. и҆ ѿшед ста́нет на мѣ́стѣ свое҃. Т҃а, Сподо́би гн҃и: к нем жѐ и҆ тво́рим, покло́ны г҃. Сире҃: на Бл҃венъ є҆сѝ гн҃и. и҆лѝ на ко́нци. По Стїхї́рах стїхо́вна́х, Сотво́рше дрꙋгъ дрꙋгꙋ наклоне́нїє, и҆дем на мѣста своѧ̀. И҆ по Нн҃ѣ ѿпꙋща́єши, тр҃тое: Со покло́ны своими. На̀ Бц҃е дв҃о: по҃: а҃. На̀ крести́телю хв҃ъ: по҃: а҃. На̀ мл҃тесѧ за̀ ны: по҃: а҃. По нб҃ный цр҃ю: тво́рим г҃ по҃: вели́кїа. гл҃юще к себѣ̀ ст҃го є҆фре́ма. и҆ и҆ных аг҃. гл҃юще: Бж҃е ѻ҆чисти́ мѧ грѣ́шнаго. г҃. по҃: г҃. Созда́вый мѧ̀ гн҃и, помл҃ꙋй мѧ̀ грѣ́шнаго. г҃. по҃: г҃. Без числа̀ съгрѣши́х, простѝ и҆ помл҃ꙋй мѧ̀ грѣ́шнаго. г҃. по҃: г҃. Гн҃и і҆с҃ х҃е сн҃е бж҃їй помл҃ꙋй мѧ грѣ́шнаго. в҃: по҃: в҃. Гн҃и и҆ вл҃дко животꙋ моемꙋ: И҆ дх҃ъ же цѣломꙋ́дрїа: И҆ є҆й гн҃и и҆ цр҃ю: а҃: по҃: вел: а҃. Начина́ет жѐ И҆гꙋме҃ тр҃тое. и҆ по҃: г҃. Сице ꙋ҆бо тво́рим въслѣдова́нїє покло́нѡ҃ на вече́рнах всего̀ лѣ́та, єгда поем а҆ллу҃їа.

На у́трнѡ҃ събравшесѧ, и҆ ста́вше, въ цр҃кви по чи́нꙋ своемꙋ ря́дом: и҆ сътво́рше ѻ҆бычныѧ своѧ̀ г҃ покло́ны. По поклоне́нїи всега̀ постанва́єм ма́ло, за̀ є҃ собра́ти ко́мꙋждо свой ꙋ҆́мъ. И҆ поем полꙋно́щницꙋ съ покло́ны всю̀. А҆́ще҃ въ г҃ь: поетсѧ; поем еѧ̀ въ притво́рѣ. и҆ по сконча́нїи полꙋнощнѣ҃ вхо́дим въ цр҃ко́вь. ста́нет кі́йждо на мѣ́стѣ свое҃ и҆ тво́рит г҃ по҃: пря́мо ст҃мꙋ ѻ҆лтарю. и҆ цѣлова́вше кр҃тъ вися́щїй на пе́рсех є҆го̀, и҆ покло́нше́сѧ на ѻ҆́ба ли́ка съ бл҃гоговѣ́нїєм, сѣда́єм всѣ̀ на мѣ́стех своих ма́ло. Іере҃ жѐ є҆го҃ чрѣда, тво́рит ѻ҆бы́чный по҃: пред И҆гꙋме́ном начина́ет. Мы҃ ѿ прїидѣте по҃: без покло́нѡ҃. и҆лѝ бꙋдет аллу҃їа. и҆лѝ въ г҃ь: и҆ по дг҃. и҆ к҃. ѱалмах. тр҃тое. без по҃: И҆ ме́ждꙋ є҆ѯаѱалмі́ами, на сла́ва: и҆ а҆ллу҃їа г҃: без поклонѡ҃. По ѻ҆кте́нїиж пѣве҃ сотво́ри҃ ѻ҆бы́чный покло҃ къ И҆гꙋме́нꙋ, начина́ет а҆ллу҃їа, и҆лѝ въ г҃ь: На каді́смах жѐ на коеждом а҆нтифо́нѣ слав: а҆ллу҃їа г҃. по҃: г҃. И҆ повнегда̀ поклонятсѧ всѝ гл҃юще: Хва́лим бл҃вим,

покланѧемсѧ гдⷭ҇ви: поютъ Ірмоⷭ҇ на пѣⷭ҇. По канѡнѣ поютъ: достойно єсть: и творимъ поклоⷩ҇ всѝ въ8пѣ до землѧ. Въ Слава въ вышнихъ: поклоны, г҃. Сѝ єсть: на кланѧемъ ти сѧ: а҃. На Блгⷭ҇вен єсѝ: а҃. на, и тебѣ Слава подобаетъ ѿцꙋ и снꙋ: поⷭ҇: а҃. Йли на конці єго, по амиⷩ҇. въ8пѣ: поклоныⷭ҇, г҃. По нбⷭ҇ный црю: поклонѡвъ єг҃. съ млтвами ихъ.

И начинаетъ Игꙋменъ прⷣте поклонѣмсѧ: г҃. и поⷭ҇: г҃. По ѱалмѣхъ аго часа. на аллꙋїа г҃: поⷭ҇: г҃. На Стїхахъ: ѧкѡ к тебѣ помлюсѧ ги. поⷭ҇: а҃. гласъ мой кнꙋши ги. поⷭ҇: а҃. Сѐ чтеⷭ҇. На что тѧ наречеⷭ҇: поⷭ҇: г҃. творимъ Чтеⷭ҇ жѐ творитъ поⷭ҇: а҃. преⷣ Стыми двермѝ. и обращсѧ къ братїамъ єдиⷩ҇ же поⷭ҇: и шеⷣ Станетъ на своеⷨ мѣстѣ. Стопы моѧ: беⷥ поⷭ҇: Тртоⷦ҇ є поⷭ҇: По и на всѧко времѧ: поⷭ҇ єг҃. Игꙋменъ послѣднее тртое. и поⷭ҇: г҃.

Ст. 904. На закінчення всіх Слів дописано киноварю: КОНЕц Сѣ Бгомъ ВЕЛИКОЙ КНИЗѢ ПРПБНАГО НІКѠНА.

Перед наведеним титулом іде на ненум. картках вступ, на котрий складається:

1. Конець статі, що мае на горі титул: Книги изчетанїа.

2. НИКОНА МНИХА Въ Игꙋменꙋ црквѝ Стго Сvмеона чꙋдотворца, кⷭ҇ Петрꙋ, Посланїе. є ѿ Слова лд҃. Почат.: Простѝ мѧ ѿчѐ мой, оучителства словꙋ недостойнꙋ ми сꙋщꙋ. У тексті відзначений киноварю титул: наꙋки Стыхъ, Первагѡ и вторагѡ вселенскихъ константинопольскихъ Соборовъ.

3. СѴНАѮАР Сирѣчъ Събранїе книги сеѧ. Имѣѧ сказанїе коегождо Слова, на оувѣденїе чтꙋщимъ — 63 Слів.

4. КАТАЛОГЪ Или Счисленїе, Стыхъ, праведныхъ, прпⷣбныхъ, и бгоносныхъ, ѿць. и иныхъ: ѿ нихъ жѐ съставленна єсть книга Сїа.

Опісля йде титул і текст слів із повторенням їх змісту, виписаного в „Синаксарі". Подаю початок змісту кождого Слова.

1. СЛОВО ПЕРВОЕ Ѡ вещи сказанїахъ книги сеѧ Повѣсть Содержащее. Поч.: Сїѧ книга, глѧ оубо Заповѣди и сихъ Сказанїа преиматъ, ст. 1—5

2. Предословїе книги... Поч.: Достоѧше намъ, реⷱ҇ бжⷭ҇твенный Злаꙋстъ. не требовати ѧже ѿ писанїа помощи ст. 6—35.

3. Сказанїе бжⷭ҇твеннымъ Заповѣдемъ гднымъ въ кратцѣ. Поч.: Начатъ Іс҃ проповѣдати, и глати: Покайтесѧ: приближѝ бо сѧ црⷭ҇тво нбⷭ҇ное, ст. 35—43.

4. Ѡ ѿреченїи мїра, ст. 43—69.

5. Ѡ ѿреченїи рабѡмъ, приходѧщимъ къ иноческомꙋ житїю, ст. 69—73.

6. Ѡ ѿхожденїи ѿ братїй, ст. 73—85.

7. Ѡ различїи Соблазнъ, ст. 85—94.

8. Ѡ различїи оучителїй, ст. 94—110.

9. Ѡ различїи гнѣва и ѧрости, ст. 110—124.

10. Ѡ оукоризнѣ, и всѧкой досадѣ, и празнословїи, ст. 124—136.

11. Ѡ єже Смиревбатисѧ съ ближнимъ, ст. 136—143.

12. Ѡ сложенїи блꙋда и свойствъ єго, ст. 143—158.

13. Ѡ прелюбодѣѧнїи и блꙋдѣ, ст. 159—170.

14. Ѡ клѧтвѣ, и различіи лжѣ, ст. 170—179.

15. Ѡ незлобіи, и безпристрастіи, ст. 179—205.

16. Ѡ незлобіи и простотѣ, ст. 206—212.

17. Ѡ послꙋшаніи, ст. 212—227.

18. Ѡ волѧхъ своихъ, и ѡ тꙋждыхъ, ст. 227—240.

19. Ѡ бл҃зѣй воли, ст. 240—244.

20. Ѡ мл҃тынѣ, ст. 244—266.

21. Ꙗкѡ лꙋчше есть нищимъ раздаѧти имѣніѧ своѧ, нежели приносити тѧ къ цр҃квамъ, и оукрашати ихъ, ст. 266—274.

22. Ѡ творѧщихъ милостинѣ ѿ неправды, а не ѿ правды, ст. 275—284.

23. Ѡ томъ, ꙗкѡ аще разꙋмом еже дати оубогим, богатых имѣніа растачает кто, не согрѣшает, ꙗкѡ тѣмъ и ѡбнищаѧи, ст. 284—292.

24. Ѡ любви, и чл҃колюбіи, ст. 292—303.

25. Ꙗкѡ не достоить ѕлѡ творити, или ненавидѣти какова любо чл҃ка, ст. 303—309.

26. Ꙗкѡ подобает мл҃титисѧ паче ѡ нечестивых, еретикѡх и еллинѡх, и всѣхъ грѣшных: а не клѧти их, ст. 309—316.

27. Ѡ еже какѡ подобает мл҃тыню творити, и не трꙋбити пред собою ꙗкѡже лицемѣры, ст. 316—320.

28. Ѡ мл҃твѣ, и какѡ подобает мл҃титисѧ, ст. 320—329.

29. Ѡбразъ мл҃твы, и пребыванія ѿшелническаго, ст. 329—349.

30. Ѡбразъ мл҃твы съ пѣніемъ, иже въ дрꙋжинѣ сꙋщим, и пребываніи же въ цр҃квахъ събирающимъсѧ, ст. 349—359.

31. Ѡ иже съ мл҃твою въ пꙋть ходѧщихъ, ст. 359—369.

32. Ѡ иже мл҃твꙋ ѿ инѣхъ ища, самъ же не прилежа, ничтоже ползꙋет, ст. 370—397.

33. Ѡ чл҃коꙋгодіи, и лицемѣріи, ст. 398—405.

34. Ѡ нестѧжаніи, ст. 405—415.

35. Ꙗкѡ не подобаеть оучт҃лю любоимѣнию быти, но ꙗкѡже тꙋне пріать бж҃твеннаго дх҃а блгдть, тꙋне и да подавает, ст. 415—433.

36. Ꙗкѡ вредно есть совокꙋпленіе инокѡвъ с мірѧны, ст. 433—450.

37. Ꙗкѡ не достоить ѡклеветавати нѣкіихъ, ст. 450—461.

38. Ѡ богатствѣ и нищетѣ, ст. 461—465.

39. Ѡ еже не без разсꙋжденіа сꙋдити искрнѧго, ст. 465—481.

40. Ꙗкѡ не достоит сꙋдити іереѡмъ, ст. 481—492.

41. Ѡ избраніи властій, ст. 492—503.

42. Ѡ бж҃іихъ сꙋдбахъ, ст. 503—510.

43. Ѡ творѧщих знаменіа, и прр҃чествꙋющих, ст. 511—547.

44. Ꙗкѡ добро, и бл҃гопріатно бгꙋ, еже дѣлати, по праведномꙋ словꙋ, ст. 547—567.

45. Каѧ хꙋдожества обѣтованію иноческомꙋ прилична сꙋт, ст. 567—582.

46. Какѡ подобаеᵀ, и комꙋ продавати и кꙋповати, ꙗкѡ да не приразиᵀсѧ, ст. 582—589.

47. Каѧ хꙋдожества мірскиᴹ подобна сꙋᵀ, ст. 589— 598.

48. Ѿ различіи скопцемъ, ст. 598—604.

49. Ѿ смиреніи, ст. 604—631.

50. Ꙗкѡ гнѧ заповѣди предпочитати достоитъ, по второмꙋж члчкаѧ преданіа полагати, ст. 632—654.

51. Ѿ покаѧніи, и исповѣданіи, ст. 654—675.

52. Показаніа ѿ покаѧніи, и исповѣданіи, ст. 675—721.

53. Какѡ подобаеᵀ причащатисѧ бжтвенныˣ таинъ, ст. 722—734.

54. Ꙗкѡ страшно и бѣдно есть немощнымъ по дши, пріимати нѣкаѧ исповѣданіѧ, ст. 734—740.

55. Ꙗкѡ не подобаеть кромѣ Іереѧ, пріимати исповѣди, ст. 740—750.

56. Ѿ запрѣщеніихъ, и ѿлꙋченіихъ, ст. 750—762.

57. Ѿ праздицѣхъ (!), и ѿ постѣхъ, ст. 762—807.

58. Сказаніе положено, ѿ бжтвенныхъ писаніи, ѿ праздникѡˣ, ст. 809—826.

59. Разсꙋжденіе, рекше: Сказаніе, ѿ бжтвенныхъ писаніи сложенно... ѥ кіимъ ѡбразоᴹ; и когда; подобаеть преданныѧ посты... раздрѣшати, ст. 827—839.

60. Ѿ снѣди, и питіи, инокѡмъ подобающихъ, ст. 839—847.

61. Ѿ брашнѣ и питіихъ, и пребываніи: иже въ ѡбщихъ житіихъ живꙋщихъ, ст 847—854.

62. Ѿ снѣди подобающой иже въ мірѣ живꙋщимъ, ст. 854—864.

63. Ѿ поставленіи, и изверженіи причетникъ, ст. 864—904.

На кінці додано статю: *ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ* Илии Іѡанна Патріархи Ꙗнтіохійскаго посланіе, къ иже въ стыˣ ѡцꙋ нашемꙋ Нікѡнꙋ. ѿ пріатіи книги великіа, Толкованіа Заповѣдей гнихˣ. какѡ пріата быть ѿ Соборныѧ цркве. и ѿ всеᵀ причта, ст. 905.

Макар. ст. 108—122, де вступ дещо инший. Про ті Пандекти гл. *Е. Голубинскій*, Исторія русской церкви. Т. І. Первая полов. тома. Москва. 1901, ст. 910—12. На значінне нашого ркп. звернув увагу вже *Е. Калужняцький* (Обзоръ славянорусскихъ памятниковъ языка и письма, находящихся въ архивахъ и библіотекахъ львовскихъ. Кіевъ. 1877 у Трудахъ III. Археологическаго съѣзда, т. II. ст. 216). Розклад самих 63 Слів (без вступних статий) такий, як у ркп. тих Пандектів у Московській Синодальній Бібліотеці з 1381 р. і частинно 1294 р. (№ 218 і 217) (Порівн. Описаніе славянскихъ рукописей Московской Синодальной Библіотеки. II, 3, Москва 1862, ст. 1—8), В мові й доборі слів є значні ріжниці. Вступна частина Пандектів у нашім ркп. инша як у рукописах Синод. Бібл. Первісний переклад 1294 р. є в ркп. Чудовського монаст. № 157. перг. XIV ст. (Опис. Син. Бібл. II, 3, ст. 21).

№ 12. **Служебник монастирський к. XVI стол.**, мал. 4° (15·5×20·5 cm.) 188 стор. ненум. Папір без водних знаків.

Оправа стара: дошка в шкірі з витисками. Старанний великий півустав; червоні написи й букви часті. На початку заставка: плетінка киноварю. Ініціяли деколи із слабо розвиненими ростинними прикрасами.

У правописі: ж, ръ поміж шелестівками, нераз ь зам. ъ на кінці слова, декуди ѣ зам. ꙗ, брак і поміж голосівками.

Ст. 1: сиґнатура: N XXVII.

Ст. 160 на боці: Mszał Ierehowskiy klastorskiy pisany. Подібне повторено на стор. 170.

1. БЖТВНАѦ СЛꙊЖБА иже въ стыⷯ оцⷣа нашего іѡанна златоꙋстаго ст. 1—62.

2. БЖТВНАѦ СЛꙊЖБА Иж҄ ѥ СТЫⷯ ѠЦА НАШЕГО василіа великаго, ст. 63—119. Ст. 120 порожна.

3. БЖТВНАѦ СЛꙊЖБА ПРѢЖДЕОСЩЕННАѦ, ст. 121—143.

Ст. 144 записана м. і. скорописом поминанням вичислених там померших. Дальше не достає карток, а опісля йдуть без поч. (і кінця?)

4. відправи для священиків на ріжні свята й потреби.

№ 13. **Ірмольоґіон поч. XVIII ст.** без початку. 225 карток мал. 4⁰. (15·5×19·5 cm.). Дрібний півустав. Заставки примітивні (мають по середині: IHS з хрестом); ініціяли на бронзовому тлі; оправа стара: дошки в шкірі з витисками.

К. 1: приліплена карточка з дopискою: **Ирмологіонъ изъ Теглева** дек. угновского 14. IX. 1894.

К. 23: рік (?) 1745. Червоним олівцем: IV.

№ 14. **Лiствиця Івана Синайського 1604 р.** 4⁰ (15×19·5 cm.), ст. 416 ненум., колись була нумерація карток, але тепер вона звичайно обтята. Папір без водних знаків. Півустав (ст. 181-2 має инше письмо). У правописі слідно вплив української редакції. Оправа стара: дошка у шкірі з витисками. На хребті сиґнатура: L. Заставка ст. 3 і 12. плетінка. Ініціяли деколи з видовженими прикрасами з боку й на долині.

Ст. 2 і 3 сиґнатура: N VII; ст. 3: N 4.

Ст. 3 скороп.: Книга Монастира Межигорского. Дана до мона: Левединского.

Ст. 414 на кінці книжки киноварю: Конецъ книзе глемей лѣтвице. Совершис лѣт бого наро. ахд мца марта ка. дна. митю (?) васил еви мелеxови.

Ст. 359 на полі скорописом: Хто хощет избѣгти ѿ. сѣти вражим Чти Сию Книгу то на Ползꙋ дши буде.

Зразу йде вступ, зложений із таких статий:

1. ПОСЛАНИЕ ѠЦА ІѠАННА игоумена раидꙋ. ко іѡаннꙋ досточюдномꙋ. игꙋменꙋ. горы синаискиа. выше естественномꙋ и равноагглъномꙋ, ѿцꙋ ѿцемъ и оучителю преизящномꙋ, ст. 3 5.

2. Скрижали дховныа. іѡаннъ. іѡанновы радовати сѧ. восприѧхъ ıако подобающее честномꙋ твоемꙋ и бестрастномꙋ житію, ст. 5—11.

3. Зміст твору в червоних рямцях із поперечками та прикрасами.

Опісля йде текст Лїствиці:

1. Слово постническое, ѡ҆ц҃а і҆ѡа́нна и҆гꙋмена. И҆́же во сі́наи горѣ́ мни́хом. ѿ ѿвржже́нїи сꙋетнаго жи́тїа, е҆́же и҆ посла къ ѿц҃ꙋ и҆ѡа́нꙋ и҆гꙋменꙋ раи҆дꙋскомоу. пѡнꙋжде́нъ бы́ст ѿ него̀ сописа́ти. сло́во. а҃. Блага́го и҆ преблг҃аго, и҆ всеблг҃аго нш҃его бг҃а и҆ цр҃ѧ, ст. 13—27. — Підтитул: Ѡ̑ и҆са́кїи.

2. Пе́рвый степе́нь возстꙋпи́вый да не возврати́шисѧ вспѧ҄ть. ѿ безпрїстрастїѧ̀. Слов в҃. И҆́же и҆стинною гл҃а возлюби́вшій. И҆́же и҆стїнною бꙋдꙋщаго цр҃твїа полꙋчи́ти возыска́вый, ст. 27—33.

3. Вто́рый восхѡд текі́й, не сꙋпрꙋжница, но̀ того̀ само́го ло́та подража́а бѣга́й. ѿ стра́нічествѣ. Слов. г҃. Странѝчество е҆ст, ѡ҆ставле́нїе невозвра́тно всѣх и҆́же во ѿчьствѣ, ст. 33—42.

Підтитул: Ѡ̑ тогоже сло́ва. ѿ со́нїихъ, послѣдꙋю́щих новоповеденымъ.

4. Третїи тр҃ци. ра́вночисле́ное тече́ние. оу҆зстꙋпи́вый да не зри́ши на десно, и҆лѝ на лѣ́во. Ѡ̑ блаже́ннѣм, и҆ при́сно па́метнѣмъ послꙋша́нїи. Слѡ́во, д҃. ѡ҆ бл҃вѝ. Ко тружднико́м на́шим про́чее и҆ х҃вѣм страда́льцем предидый, ст. 42—97.

Підтитули: а) Ѡ̑ разбо́йницѣ; б) Ѡ̑ а҆ка́кїи.

5. Ра́вночисле́ный е҆ѵ҃листом степе́нь. стр҃тотерпецъ сто́ѧ текы́й бе стра́ха. предварѝ нѣ́когда петра̀ і҆ѡа́ннъ. предоу́чиниса ны҃ѣ послꙋша́нїе покаа́нїа. Предвари́вый бо̀ послꙋша́нїа. Дрꙋгый же покаа́нїа ѡ҆́бразъ е҆сть:

Ѡ̑ покаа́нїи попече́ннѣм и҆ і҆стиннѣм. в не́мже и҆ ѡ҆ темни́ци бг҃оугоднеи стых ѡ҆сꙋжде́нїхъ. Сло́в е҃. Покаа́ние е҆ст, возва́нїе кр҃ще́нїа. покаа́нїе е҆ст зало́гъ ко бг҃ꙋ, ст. 97—118.

6. Па́тый степе́нь возы́йде покаа́выйсѧ. пѧть во чювствѣ ѡ҆чи́стилъ е҆сѝ тѣм: и҆ нево́лнаго томле́нїа и҆ мꙋче́нїа, е҆го̀ ради самово́лнѣ и҆збѣжав.

Ѿ па́мети смр҃тнѣ́й. Сло́во ѕ҃. Всѧ́кого оу҆́бо сло́ва предваре́т мы́сль. па́мѧт же смр҃тнаѧ и҆ грехо́въ, ст. 118—124.

7. ше́стый восхѡд. Возше́дый, про́чее не согреши́ти никогда̀. И҆бо поминай поклѣднаѧ сло́ва в вѣ́кы не согреши́ши. Ѡ̑ радостотво́рнѣм пла́чи. Слов. з҃. Пла́чи по бзѣ е҆сть. скѡва́нїе дꙋхо́вное болѣзна срдца оу҆строе́нїа, ст. 124—141.

8. Степе́нь се́дмый. Сподоби́выйсѧ. и҆ мнѣ̀ да̀ помагает. то́й бо оу҆же по́мощь прїат. Ꙗ҆́ко се́дмым степе́немъ. ѿ вѣ́ка сего̀ скверны ѿмы́въ. Ѡ̑ безгнѣвїи и҆ кро́тости. Слов и҃. Ꙗ҆́коже водѣ̀ во пла́мень пома́лꙋ и҆ ма́лꙋ прилагае́мѣ, до̀ конца пла́мень оу҆гашает, ст. 141—150.

9. На ѡ҆смѣм нѣ́коем степенѝ, безгнѣвїе лежит вене́цъ. И҆́же оу҆бо ѿ е҆стества то̀ носѧй. да̀ не и҆́мать и҆́ногѡ. і҆ и҆́же ѿ по́тꙋ. ѡ҆смѣх во всѣм побѣ. Ѡ̑ злопомїна́нїи. Сло́в. ѳ҃. Прпдбныѧ оу҆бо добродѣ́тели, и҆а́кобы лѣ́ствици оу҆подо́бишасѧ, ст. 150—154.

10. Степе́нь девѧ́тый стѧжа́вый. Сѡ дрꙋзнове́нїемъ про́чее разрѣше́нїе согрѣше́нїѡм. да̀ про́сит ѿ свѣтла бг҃а. Ѡ̑ клевета́нїи. Слѡ́во, і҃. Никто́же ѡ҆ до́брѣ смысла́щих сопрети́въ рече́т мню̀, не ѿ на́висти и҆ па́мѧтозло́бїа ѡ҆клевета́нїю ражда́тисѧ, ст. 154—158.

11. Восхо^д. Десѧ́тый. Побѣди́вый. Любви̑ дѣ́латель є҆́сть, и҆лѝ пла́чю. Ѡ҆ многосло́вїѝ, І҆ мо^лча́нїѧ̀. Сло́во. аг҃. Рече́но оу҆́бо бы́сть на́ми во пре^дварші́хъ, ꙗ҆́ко бла^зно ѕѣ ло̀ и҆ тѣ́мъ самѣ^м мнѧ́щи^мсѧ при вохо́де є҆́же сꙋди́ти, ст. 158—161.

12. Є҆ди́нънадесѧтый степе́нь. Побѣ^ди^вый. Мно́^жство зо́лъ є҆ді́нѣ^м ѿрѣ́за. Ѡ҆ лъжѝ. Слѡ́вѡ, кг҃. Поро^д оу҆́бо камы́коу и҆ желѣ́зꙋ, ѻ҆́гнь, ст. 161—163.

13. Восхо́^д, двана́десѧ́тый. Во^зше́дый. ко́рень до́бры^х сотѧжа̀. Ѡ оу҆ны́нїѝ. Слѡ́во. гг҃. Є҆ди́нъ и҆ сїи̑ ѿ мно́ги^х сло́вїѧ̀ вѣ́твей ꙗ҆́ко и҆ оу҆́же вари́въше рѣ́хо^м є҆́сть, ст. 163-167.

14. Тре́тїѧ̀надесѧ́таѧ̀ побѣ́да. И҆́же стѧжа́вый во и҆́стиннꙋ. Во все^м И҆скоусе^н є҆́сть: Ѡ҆ всю́дꙋ славѧщїѝ, и҆ ѡ҆блада́ющїѝ. лꙋка^нѣ́й оу҆тро́бѣ. Сло^в. дг҃. Хотѧщей ѡ҆ оу҆тро́бѣ гл҃а́ти. Ꙗ҆́коже во всѣ^х нн҃ѣ же множа́є на сю (?) любомѫ^дрити пре^дположи́хо^м, ст. 167—177.

Підтитул: Мѫжество побѣда. Во^змогы́й. Ꙗ҆вѣ є҆́сть ко бестр^ртїю̀. И҆ цѣлѡмꙋ^дрїю връхо́внемꙋ грѧды́й. Нача́лѡ є҆́же ѡ҆ теле́сны^х. и҆ бе^зтеле^сны^х человѣцехъ. Слѡ́вѡ.

15. Ѡ҆ бестлѣ́ннѣ^м во^тле^нны^х ѿ трꙋдо^в. І҆ по́товъ чїстотѣ̀ И҆ целомꙋ^дрїѝ. Сло^в. єг҃. Чистота̀ є^ст, бестелеснаго є҆стеста оу҆своє́нїе, ст. 177—205.

16. На три^жненїе пѧ́тонадесѧ́тоє. и҆́же во пло́ти сы́й се̑ прїи́мъ. оу҆мре́ и҆ воскрѐсе. И҆ боу́дꙋщаго нетленїѧ̀ нача́лѡ оу҆́же ѿсю́дꙋ по^зна̀. Ѡ҆ и҆мѣ́нїѝ нестѧжа́нїѝ. и҆ ѡ҆ сре^дролюби́ѝ. Сло^в. ѕг҃. Множа́йши є҆ли́ци ѿ премѫ^дры^х оу҆чи́телей ѡ҆быко́ша пре^днаписа́ннѣ^м томи́тели, наставлѧющаго, ст. 205—206.

17. Шестаа̀на́десѧ^т бо́рба И҆́же побѣ́дївый, И҆лѝ любо́въ прїѡ́брѣтѐ. И҆лѝ печалова́нїе ѿрѣ́за. Ѡ҆ нестѧжа́нїѝ. Слѡ́во. зг҃. Нестѧжа́нїе є^ст, попече́нниѡ^м ѿложе́нїе, ст. 206-209.

18. Се́дмыйнадесѧтоє на на три^жне́нїє стѧжа̀вый ко нб҃сѣ̀ невещественѣ пꙋть. шествꙋє^т: Ѡ нечю́вствїѝ. ре́кше оу҆мръщве́нїѝ дш҃и и҆ смр҃ти оу҆нынїѧ̀ преж^де смр҃ти. дш҃е^ныѧ̀. Сло^в. иг҃. Нечю́вствїе, и҆ при телесехъ и҆ при дꙋсе^х є҆́сть, ст. 209—213.

19. Ѡ҆ снѣ̀ и҆ ѡ҆ мл҃твѣ. И҆ ѡ҆ и҆́же во сѡбо́рѣ пѣ́нїѝ. Сло́во. дг҃. Со́нъ є^ст, є҆стества ѡ҆ ча́сти сѡставле́нїє, ст. 213—216.

20. Ѡ҆ бде́нїѝ теле́снє^м. И҆ ка́ко подобає^т прѡхѡди́ти. Слѡ́во. к҃. Земны̑ царе^м. ѡ҆́ви оу҆́бо бе^зѡ́рꙋжни, нѣ́цїѝ на́зи, ст. 216—219.

21. Два̀десѧ́тый степе́нь. И҆́же сего̀ прїє́мый, свѣ́ть восїѧ̀ во ср^дци є҆го̀. Ѡ҆ немѫ^жствє^ннѣ^м страхова́нїѝ. Сло^в. ка҃. А҆́ще оу҆́бо во ѡ҆́бще^м жі́тїѝ, и҆лѝ во дрꙋжи́нѣ добродѣ́тель прохо^ди^ши, ст. 219—221.

22. Ѡ҆ многоѡ^бра^знѣ^м тщѐсла́вїѝ. Сло́во. кв҃. Нѣ́цїѝ оу҆́бо своѐво́лны^м чи́но^м и҆ сло́во^м тщѐсла́вїе па́че презо́рства лю́бѧ^т оу҆ста^влѧ́ти, ст. 221—231.

23. И҆́же си^м не ꙗ҆тый, Не вопаде́ть во враждꙋ́ющеѐ На бг҃а́. гл҃ю же бе^згла́внѡє презо́рство. Ѡ҆ презо́рствѣ. Сло^в кг҃. Презо́рство є^ст, бг҃а ѿвръже́нїе, ст. 231—243.

Підтитул: Степе́нь кг҃. Взше́дый оу҆крепїсѧ. а҆́ще и҆ возыйтѝ возмо́же. ѿ того̀же сло́ва. Ѡ҆ неи^згл҃а́нны^х пѡ́мыслох хоу́лныхъ.

24. Ѡ кро́тости и҆ простотѣ̀. И҆ не^злобїѝ, и҆ лꙋка́вствїи. Слѡ́во. кд҃. Прѣдитече^т оу҆́бо слн҃ца оу҆тренїи свѣ^т, ст. 243—248.

25. Ѡ стртнѣмъ погꙗбленіи, И вышнѣм смиреномꙋдріи, И невидимѣм чювством. Слѡво, ке. Иже любве гна истіннѣ. И смиромꙋдрѣи (!) стго подобнѣ, ст. 249—267.

Підтитул: Стое смиреніе.

26. Источнікоу оубо мти безднa. Разсꙋжденію истонікъ смѣреніе. Ѡ разсꙋженіи помыслхнѣм І стртнѣм, И добродѣтелнем. Слово. кѕ. Разсꙋжденіе ест. вободных оуко, еже ѿ себѣ тѣх. истинное познаніе, ст. 267—317.

Підтитул: тогож ѿглаленіа Ѡ разсꙋжденіи блгоразсꙋднѣм.

27. тогожде ѡца іѡанна синаистыа горы, изѡглавленіе вѡ кратцѣ предреченных его словесъ. Вѣра извѣстна, ѿвръженію мти, ст. 317—326.

28. Ѡ сщенѣм, І прпдбнѣм тѣла І дша безмолвіи. Слов. кз. Мы оубо ꙗкоже ипрнокꙋпленіи нѣціи, ст. 326 - 347.

Підтитули: а. тогож ѿ различіи разсꙋжденіа безмолвіѡм; б. тогоже ѿ самочиніа ради неоудръжаніа ꙗрости множства ради прістртіа немощи ради ꙗзыныа, славы ради члчкыа, ꙗко да прибоздат. да поспѣшиви бꙋдꙋт. да ѡгнь пріимꙋт, боудꙋтъ послѣдніи первіи, и первіи послѣдніи.

29. Ѡ сщеннѣи мтри добродѣтелем, блаженнѣи млтве, І иже в неи оумнаго. и чювственаго представленіа. Слово. кн. Члвꙋ и бꙋ, по дѣиствꙋ же, мирꙋ составленіе, ст. 347—360.

30. Ѡ земланѣх и ненѣм блгоподражателнѣм бестртіи, И совершеніи. І въскрніи дша, прежде ѡщаго воскрніа. Слово кд. Се прочее и мы положени во ровѣ невідѣні глꙋбочаишем, ст. 360—365.

31. Ѡ сооузѣ добродѣтелныа трца. Во добродѣтелех. Слово. л. Нынѣ же прочее во всѣх предреченных, пребываю т три сіа, ст. 365—372.

32. нн̃ѣ же, пребывает трое се, вѣра, надежда, любовъ, болши ж всѣх любо ѿца іѡанна Игоумена иже во сінаистѣи горѣ Іноком слово ко пастырю. Во долнѣи оуко книзи, аз тобѣ бжтвеніе все послѣжде вчиних, ст. 373—402.

33. Слѡво кѕ. Понеж во книзе сеи нарицаемои лѣствица, многащи іѡанна хвалимаго І блажима слышим, ст. 402—410.

34. Ѡ различіи разꙋжденіа, безмолства м. Боуди и се всѣм вѣдомо во всѣх хитростных оуставѣх хотѣнием и совѣтом раздѣленіа, ст. 410—414.

35. Ѿ бжтвенныа лѣствіци Исказаніе, каковы подбает добродѣтели стꙗжати, новоначалным срѣдним совершеным. Внимаи ѕѣло сказанію. Полꙁꙋ бо имаши великꙋ приѡбрѣсти, аще трезвишисꙗ, оугодѣн всѣмъ алфавит сіи, ст. 414—416.

З відмінами поміщено сей твір у *Макар.*, ст. 54—58. Про сей твір гл. *Е. Голубинскій:* Ист. рус. Цер. I, 1, ст. 899—900. — В порівнанню з ркп. Москов. Синод. Бібл. N 141 із XIV ст. (Описаніе славянскихъ рукописей Московской Синодальной Библіотеки, II, 2, Москва 1859, ст. 193 і д.) має наш ркп. значні відміни. І инші ркп. сего твору в Синод. Бібліот. ріжняться від нашого ркп.

№ 15. Маргарит св. Івана Золотоуста 1617 р., 4° (15·5×20 cm.). Карток: 8 ненум. + 330 нум. + 203 нум. + 1 нен.

(разом 512). Півустав. Папір без водних знаків. Оправа стара: дошка в шкірі з витисками, між якими читаємо напис: МАРГАРИТЪ. На хребті наліплені карточки. На одній заліплений напис: Бесѣды Іоанна Златоустаго і число VI. На долі карточка з сиґнатурою XLVI. В II. ч. к. 5—7 наднищені.

Гарні заставки і вязи ростинного характеру в I ч.: на к. 1, 55, 195, 163 об., 300 (золотий малюнок на синьому тлі); II ч., к.: 1. На кінці тексту обох частий 3 гарні кінцівки. Ініціяли: видовжені букви з легкими прикрасами. Із дописок у рукописі на к. 2. сиґнатура: N III.

К. 2, 3, 5 скорописом: Сия Книга рекомая маргарит приналежит служити монастыреви Креховскому вѣчне и непорушне, которая не мает ѿдалена быти вѣчными часы ѿ ѡбителѣ тоея.

На останній картці півуставом: Бж҃їею помощїю, промышленїем же и всѣмъ накладомъ, о хр҃тѣ чт҃наго гд҃на ѿца і҆ѡанна, и҆списася и҆ съвръшися книга сїя, блж҃наго і҆ѡанна златооустаго, гл҃емаа маргаритъ, с прочїими дв҃еполезными словы к ней приложеными. въ бг҃оспс҃аемѣмъ граде жолкви. В лѣто ѿ създанїя мира седмыя тысящи, рк҃е. а ѿ по плоти рж҃тва, г҃а б҃а и сп҃са нш҃го і҃с х҃а. тысяща, х҃зі. мц҃а ноемврїя, к҃, дн҃я: Давшемоу же бж҃ начати, и съвершити бл҃гоизволившемоу, чт҃ь и покланянїе, слава и дръжава в в҃кы, аминь: дїяконом недостойным и҆списася.

Книжка складається з переднього слова (Поч.: Всяка оубо вещъ ѿ дѣйства именоуема называется), 30 слів Маргарита і 14 слів додатку.

Се відпис Маргарита, виданого в Острозі 1595 або 1596 р. (*Каратаевъ*. Опис. слав.-рус. книгъ. Спб. 1883, ст. 262—263, ч. 139.)

№ 16. **Канони на Повечерницях Івана Мниха (Дамаскина),** мал. 4° (16×21·5 cm.) ст. 394 ненум., кон. XVI ст. Півустав середньо болгарсько-український правопис (ж, брак і (й) поміж голосівками, ъ зам. о, ь зам. ъ на кінці слів, ръ, лъ між шелестівками, ѣ зам. ꙗ, але й є ж зам. жд). Оправа стара з витисками, в середині підновлена, деякі картки підліплені. Папір з водним знаком: кабана (?). Заставка: ст. 1. плетінка (червона).

Ст. 1: Ex Bibliotheca Conventûs Dobromiliensis Ord. D. Basilij M. Doct. Eccl: і печатка Бібліотеки монастиря ОО. Василіян у Добромилі.

На кінці ркп.: рад заѧ избѣжа тенета, та писар рад послѣдне строцѣ.

I. КАНОНЫ МОЛЕБНЫ НА ПАВЕчрницах пр҃тѣи бц҃и. на осмь гласовь. творенїе і҆ѡанна мних. емоу краегранесїе, пр҃таа прїими і҆ѡа рыданїе сице. дай же ми дв҃о слъзы оумыленїа...., ст. 1—368.

II. НАчЛО ПАВЕчРНИЦИ ВЕЛИКОй, въ ст҃жж великж҃ж м҃.ницж, ст. 369-394.

№ 17. **Збірник пол. XVII ст.,** мал. 4° (17×20·5 cm.), к. 3 ненум. +141 нум. +168 ненум. (разом 312). Скоропис із киноварними титулами й деякими буквами. Папір із невиразним водним знаком. Деякі картки дещо підліплені. Оправа стара: дошки в бронзовій

шкірі з витисками й металевими застібками; на хребті сиґнатура: XLIX.

К. 1 ненум.: сиґнатура N XLIX; і новійша дописка: Ex: Bibl. Mon. verchratens OSBM. і ще новійша Модеста Гриневецького (?): nunc vero Leopol ad s. Onuphrium.

К. 187 рукою Модеста Гриневецького: Книга монастыря Львовского у Святого Онуфрія.

К. 187об. півуставом XIX (?) ст.: Єсе поминіє (!) Раба Бо Михайла миціші Села Кімайки і т. д. Низше: Єсе поминаніє Раба Бо Грегорія Семанцеко і т. д.

1. ЛІМОНАРЪ Сирѣчъ Цвѣтникъ... изданъ... во градѣ Кіевѣ Спиридоно Соболе... Вроку ѿ ржтва хва ҂ахлз, 1-3 ненум., 1-141 об. нум.

Пор. *Каратаевъ:* Опис. слав.-рус. книгъ. Спб. 1883, ст. 395, ч. 321, де дата друку назначена: ҂ахки.

Містить: а) До ласкаваго читателя; б) ІОАННЪ ЄВИРАТЪ Намилѣишому Своєму О хѣ Софронію Софитѣ; в) ЛІМОНАРЪ — у 219 главах.

2. Ѡ благолѣпіи И Украшеніи Цековно Типик ѿ Устава великаго. Јерусалимскаго, 141об.-146.

3. Вопрос Иларіона Єппа Сербскаго. — Чесо ради постится Постъ арцуріевъ, 146.

4. Коротка замітка: ѿ Повѣтех руских. Сія страна Європія, где ся. идеже ми сѣдим. вси Сарматы, и литва и влохи и фрязи (сі 2 слова дописані в новійші часи), 146.

5. Лѣта ѿ Сотворенія миру, литописца во кратцѣ избраніи, 146 об.-147 об. (від Адама до смерти Константина Василя Острожського 1608).

6. ИНЪ КРОИНИКА, ѿ РОЖ: ХВИ, для Памяти Списана бысть, 147 об.-148 об. (події на Україні та в Польщі від 1494 до 1646 р.).

7. Млтва Над коливо в памяти Стых меньших праздникъ; 148 об.

8. ѠМИЛІЯ, albo КАZАНЯ, НА РОКОВУЮ Памят (сі слова повторено). в бзѣ. Велебного бл҃женой памяти Ѡца Єлисея, в Вросхиммонасех. Євфимія Плетенецкого Архимандрита Печерского Кієвского. — И Стало в зако в Ізраиля ѿ року до року Зходили цорки Ізраилскіи і т. д. цитат із Суд. гл. 11. Початок самої проповіди: Будучи я ѿ серца вельце жалобный, 149-184. На кінці замітка Модеста Гриневецького: zdaje się ze było drukowane.

Се проповідь Захарії Копистенського, друкована в Київі 1625 р. (*Каратаевъ,* Опис. сл. рус. кн., ст. 377, ч. 294).

9. О лазарѣ вѣдати — збірка ріжних виписок; між иншими й проти Латинян, 184-187.

10. КНИГА СЛУЖЕБНИКЪ. В нейже бл҃женых трех Єпкповъ Лутргіє Совершаются, 188-209 об.

Містить: а) НАУКА ІЕРЕѠМ ДО ПОРЯДНОГО ѠПРАВОВАНЯ, Службы Божой. Велце Потребная; б) Прыпадковъ, Которые бы ся пры служвѣ вжой, так Строны матерій, яко, и служителя могли прытрафити.

(Дальше буде)

д-р Ярослав Гординський

II. МАТЕРІЯЛИ

Монаший собор у Мукачеві 1749 р.

ПОСТАНОВИ монашого собору в Мукачеві з 11 січня 1749 р. маємо списані в 5 примірниках.

1-ий писаний уставом, початкові букви червонилом, найширший, де відкликується до правил св. Василія В., виданих по руськи в Острозі 1594 р. і лат.-грецького видання Garnier-а в Парижи 1722. Текст сего примірника подається відписом низше.

2-ий примірник обіймає зміст попередних правил на 3-ох сторінках паперу, написаний перед 1754 р. о. Прокопієм Ковейчаком. Є там власноручні дописки протоігумена Ґ. Пазини, який помер 1754 р.

3-ий списаний 1761 р. Майже тотожний з 1-им примірником, лиш залишує відсилачі до латинських правил. При кінци, по словах: „више ѡ҆писани^х“ є ще дописка: „выписаны же и ѡбшы^р нѣше рокꙋ ҂аѱ҃ѕ.“ — І дальше: „Сїю партїю изписа^л смиреный ѡ Хт҃ѣ Бра^т їеромона^х Герма^н Торискїй Ч. С. В. В. професъ на той часъ и҆гꙋме^н монастирѧ Мало-Берез^н днѧ к҃г ма^рта рокꙋ ҂аѱѯ҃а.“

4-ий списаний тим самим 1769 р. Дописка на кінци: Смиреный ѡ҆ Хт҃ѣ рабъ їе^р мона^х Ге^р манъ Хватала Ч. С. В. В. професъ на той ча^с и҆гꙋме^н с. ѡ҆бители Березницкой днѧ з ноебр. ҂аѱѯ҃д.

5-ий примірник переписаний з попередного о. Йоанікієм Базиловичем.

✠

Во И҆мѧ̀ Ѡ҆ц҃а̀, и҆ С҃на, и҆ С^т а҃гѡ Д҃ха А҆ми^н. | По[1] преда́нїю и҆ Чи́нꙋ С҃та́гѡ В: В: вѣ́лꙋгъ Ре́гꙋл: н҃д[2] по широ^т: Собрав | ши^мсѧ Во И҆мѧ̀ Гд҃а Нш҃гѡ І҆и҃са Хр҃та̀, во ѡ҆би́тели Мꙋкачо^вской | Ро́кꙋ[2] ҂аѱмд҃ мц҃ѧ Іан҃ꙋаріа днѧ̀ а҃і[1] при Прито^мности Ѿсне Велмо^жнагѡ Гд҃и́на | Гди^на Манꙋи́ла Ѡ҆лша^з: Е҃пкпа Мꙋка^: Марамо^: и҆ про^: | Ѡ҆[2]сѣне́нїе^м С҃та́гѡ Д҃ха по^тща́хо^мсѧ во пе^рвы^х та́ѧ пре^дложи́ти и҆ совѣтова́ти: ꙗ҆́же сꙋ^т | во сла́вꙋ Бж҃їю; а поне́же всѣ̀ ре́гꙋлы с҃: Васи́лїа на то̀ зрѧ^т, и҆ сꙋ^т длѧ̀ сп҃се́нїѧ в̾ ни́х̾ | живꙋ́щи^х, і҆ и^х содержа́щи^х, и҆ во поги́бе^л вѣ́чнꙋ в̾ пре́ки творѧ́щи^м, ꙗ҆ко^ж то̀ ѡ҆ настоѧ́-

[1] доси червонилом.

[2] червонилом.

[3] Олшавского.

телеˣ: кото|ріи ни ѿ своеⷨ спⷭ҇еніи, ни себѣ пⷪ҇лѣглыˣ попеченіе имѣли, какоⷡ страшнꙋ̈ сꙋ҇ выданный є҇: | ꙗвѣ ѿ Бжⷭ҇твеннагѡ Писанїѧ, иже рече: Проклѧⷮ всѧкъ творѧй дѣло Гⷭ҇не со небре|женїемъ: и бѣлꙋгъ регꙋⷧ: в рꙋс: ні по широⷮ: лаⷮ: кє: Ѿ рꙋкы настоѧтелѧ кроⷡ братнѧ взы|щетсѧ: Аще и впадеⷮ во грѣхъ єдеⷩ ѿ братїи, не пререкшꙋ ѡправданїѧ Бжїѧ настоѧтелю, | или впадый пребываеⷮ во грѣсѣ не наꙋ-ченъ ѡбразꙋ исправленїѧ настоѧтелеⷨ, найпачеже, аще | не невидѣнїѧ ради что пре-мⷪ҇чиⷮ и презриⷮ ѿ оугⷪ҇ныˣ Бгꙋ, но ласканїѧ и пⷪ҇хлѣбства братїи | оугождающе иноческагѡ житеⷭ҇тва жестокоⷭ҇ оуставⷩꙋю раⷥслабиⷮ и раⷥпꙋстиⷮ, и тако на|стоѧтель себе и ѡнѣхъ бѣднѣ прⷭ҇тиⷮ, по реченомꙋ: Блажащїи ва лестаⷮ ва, и стеза нⷪ҇: | вашиˣ смꙋщаюⷮ, смꙋщаѧйже ва понесеⷮ грѣхъ. Тѣмже да не сѐ построждемъ, послѣ | дꙋимъ Апостⷭ҇комꙋ правилꙋ: Ѡ еже со братїами пребываніи, ни бо рече: Въ словѣ ласканїѧ | быхⷪ въ ва: ꙗкоже вѣсте и прⷪ҇: но со дерзновенїеⷨ въ любви да ходатайствꙋеⷮ и глеⷮ слово | Єлико бо зло єⷭ҇т: в мѣсто наставленїѧ и направленїѧ прелести причинⷪ҇ братїѧⷨ быти: | ꙗвѣ єⷭ҇т: ѿ видимыˣ, кій бо ѿцъ своѐ чадо презираеⷮ хотѧщее впасти во ꙗмꙋ или впа|шее ѡставлѧеⷮ, коликоже лютѣйше дꙋшꙋ во глꙋбинꙋ злыˣ впадающꙋ ѡставлѧти. | Должникъ оубѡ єⷭ҇т: братїи настоѧтель бынꙋ бдѣти ѡ дшаˣ ихъ и пещисѧ ꙗже ко | спⷭ҇нїю кождого даже и до смерти по реченномꙋ: Благоволихомъ подати ваⷨ не ток|мо Єѵⷢ҇лїе Бжїе, но и своѧ дшꙋ. |

Бѣлꙋгъ регꙋ: рмв[1] рꙋск[1]: взѧтой ѿ словⷡ Хвыˣ: латинской же мв[1] кратко: Вѣдый волю | Гⷭ҇а своегѐ и не сотворивый, біеⷩ бꙋдеⷮ много, и прⷪ҇: оучиненный на строительство | слова, аще не радиⷮ и замелиⷮ волю Гⷭ҇ню возвѣстити, ꙗкѡ оубійца сꙋдитсѧ, и по оуставной | рꙋской кз. лат. зі. велика бѣда и непостоѧнна настоѧтелю приноситсѧ, аще оукрыеⷮ слова | таланⷮ, и не превоⷥвѣстиⷮ комꙋждо грѧдꙋщее ѡрꙋжїе ѡ грѣсѣ, кіиⷨ сирѣчь ѡбразоⷨ оуклонѧти | сѧ ѿ ѕла имаеⷮ; понеже должеⷩ єⷭ҇т: бѣлꙋгъ оуставной регꙋл: гі, латиⷩ: 28: ꙗкѡ ѿцъ ѡ чадѣˣ | присныˣ прилѣжати, раⷥсмотрѧюще потребꙋ комꙋждо и подобающое врачеваніе подавати | и всѧкъ немощнѣйшꙋ или дшевный, или тѣлесный оу со любовїю и ѿцꙋ подобающею прїѧⷥнїю | тепѣти и исцѣлѧти и не инакъ творити и наставлѧти братїю, токмѡ ꙗкѡ регꙋ и. в рꙋскоⷨ | латиⷩ: 98 кратк. во Бгꙋ оубѡ ꙗкѡ слꙋга Хвъ и строитеⷧ Тайнаⷨ Бжїиⷨ: волѧ данечто чрез | волю Бжїю или рéчеⷮ, или во ѡбразиⷮ оустановиⷮ албо ѡставиⷮ что ѿ оугⷪ҇ныˣ Бгови | и ѡбращетсѧ лжесвидитель Бжїй и стотатецъ, и прочаѧ. |

[1] червонилом.

С[1]огрѣше́нїѧ же бра́тнѧ никако́же де́рзне́т покрыва́ти мо̑ча́нїе̑м настоѧте̑ ве̑лѹгъ ре́гѹ: рмв. рѹск: лати: | мз: кра́тк: ѿбличе́нїе̑ бо, речѐ: ѿбличиши искре́нѧгѡ твоего̀ и не прїимеши ѿ то̑ грѣхъ, и паки | аще согрѣшит к тебѣ бра́т твой, ше́ ѿбличи его̀ и про: аще же ѿ сих и ѿ мно́зѣх таковых прещенїѧх | кто̀ не ра́дит, пока́зѹет себѐ, иж не вѣрѹет Сы́нѹ; не вѣрѹѧй же Сн҇ѹ, Гдь речѐ, не оу́зри живота: | но гнѣвъ Бжїй пребывает на не̑м. Во̑мѣмъ здѐ ѿ грѣсѣ А́хаз: егда оукрадѐ ѧзыкъ зла́т | на всѣхъ людей бы́ст гнѣвъ Гдень, и на тых, которыи несогрѣшили, ни̑ согрѣшенїе согрѣшившаго знали. | Что̀ кто̀ речет ѿ настоѧтелех вида́щих согрѣше́нїѧ бра́тнѧ и оумо̑чава́ющих, а не исправлѧ́ющих по рече́нномѹ | ѿ Апла: почто̀ па́че не плака́стесѧ, ѧкѡ да измется ѿ среды ва́шеѧ дѣло сїе сотворивый, и про. | Аще ли же в такъ велико ѿбвѧза́нїи настоѧте̑ нахо́дитсѧ, ко́лми па́че до́лжны сѹт по̑ле́глыи во всемъ | повинова́тисѧ, кото́рїисѧ в жертвѹ живѹ Гдѹ Бгѹ раз ѿфѣровали, ве́лѹгъ: оуставн. в рѹск: ка. | лати: 20. и само́е своѐ тѣло плодоносили и ни́же ѿ не̑м про́чее имѣют вла́ст: ѧкѡ возложе́нїе̑ | совле́кшїисѧ мїра всего̀, со сѹщими в мїрѣ всѣми, аще родителе сѹт, аще и бра́тїѧ, ѿдав- | шисѧ старѣйшїйствѹющемѹ аки оумѣщвлены ве́длѹгъ оуста́вной ві в рѹск: лат: 27. |

[стор. 2] В[1]ла́ст же свою̀ ни́ж до ма́ла чесогѡ̀ има́т мона́х, дабы̀ по своей во́ли ходи́т, ѧко́ж и Ана́нїѧ прода́вши | село̀ на̑ цѣнов села̀ ктомѹ власти не имѣлъ и про: и ѧко́ж ѡрѹдїе, сирѣчъ: перо̀ кромѣ пи́са | рѧ писа́ти не може́т, си́це по́стни кромѣ настоѧтелева благослове́нїѧ что̀ творити може́т, и ве- | лѹгъ ре́гѹл ѡбшир: з. в рѹск: лат: 8. ѿ гла Гдна оуостановле́нной: Всѧкъ иже не ѿвре́жетсѧ | всѣхъ своихъ и самъ себе̑ сирѣчъ: всѣх пристра́стей мїрских и похо́тей прелестных, оученикъ Хвъ | быти не може́т и про: ѿкѹдѹ ѧкѣ ест, не то́кмо противѹ чинѹ что̀ выстѹпити, но ниже до́бро | кромѣ благослове́нїѧ настоѧтелѧ кое либо творити може́т, ве́лѹгъ г: Васи́лїѧ во ѿве | же́нїи, си́це заповѣда́ющаго: Аще ѡбра́щеши Бжїею благода́тїю оучи́телѧ, или настоѧте | лѧ, соблюди́ в себѣ ничто́же чрез во́лю егѡ̀ сотворити, все бо, еже кромѣ егѡ бывае | мо, кра́ва или кра́дѣжъ и ѕтотатство ест: къ смерти ведѹщее, а не ко по́зѣ, аще и мнит | сѧ тебѣ і благо быти; аще бо благо, чесо̀ ради не ѧвѣ быва́ет? вопроси̑ по́мыслъ | твой глет Про́топатрїа́рх. Тогѡ ра́ди, дабы̀ мона́шескыи трѹды во́ще | не ишли̑ и дїа́воло̑ не оувеселѧли, аггеловъ же смѹтили, пред которыми есмо ѡбѣты | на́шы Гдѹ Бгѹ исполнити слюбили, ѡ которых има́мы въ стра́шный днь Хвъ | ѡбѣтъ

[1] червонилом.

да́ти, пре́жде да́же не пости́гнет ѡ҆нъ дн҃ь, подоба́ет на҃м ꙗ҆́кѡ ѡ҆рлꙋ̀ ѡ҆бнови́ти | сѧ, і҆спꙋсти́вше всѧ злонра́вїѧ, ꙗ҆́кѡ пѣ́рѧ и҆ новы̀й живот почати́; то̀ па̀къ и҆на́ко не воз | мо́жно поча́ти, а҆́ще не возме́м оу҆ста́вы ст҃а́гѡ Васи́лїа и҆ во мѣ́сто зерца́ла ко́ждоде́нно | не бꙋ́демсѧ въ ни́хъ взыра́ти [:наштѡ̀ попече́нїе да бꙋ́дет а҆бы̀ ко́ждаѧ ѡ҆би́тель | кни́гꙋ ст҃а́гѡ Васи́лїѧ и҆мѣ́ла:][1]. Доне́лѣже па̀къ то́е и҆спо́нитсѧ, си́м часо и҆зволи́ | сѧ Дх҃ꙋ ст҃о́мꙋ и҆ на́м послѣдꙋю́щаѧ длѧ и҆зкорененїѧ злых и҆ насажде́нїѧ благых | писме́ннѣ положи́ти, и҆гꙋ́менже ко́ждой ѡ҆би́тели до́брѣ да разсꙋжда́ет вы́шше | ѡ҆пи́санаѧ и҆ тщитсѧ ѡ҆ ко́ждо́м себѣ̀ врꙋче́нно́м сп҃нїи. |

Пошлꙋ́шникъ[2]. |

Потре́бꙋ бо́лшꙋ и҆ ме́ншꙋ ведлꙋ́гъ регꙋ́л: рз҃і: в҆ рꙋск: лат: 168 кратк: с҆ кро́тостїю да возвѣсти́т | настоѧ́телеви, и҆ до́брѣ да воспомѧ́нет Гд҃а ре́кшагѡ: Досто́инъ, не про́сто речѐ, но дѣла́тел | мзды̀ свое́ѧ и҆ себѐ ко́ждый да и҆стѧзꙋ́ет, а҆́ще по досто́инствꙋ заповѣда́нїи Гд҃нихъ, и҆лѝ | ѡ҆бѣ́тници свои̇ содѣла̀ что̀ и҆ тогда̀ не лѣ́пшее, не кра́шшее, не бо́лшее, да про́сит, но и҆ ѡ҆ да́н | нѣмъ себѣ̀ да бои́тсѧ, да не вы́шше своегѡ̀ досто́инства что́ прїи́мет. Є҆́же бо ѡ҆ пи̇щи | речѐ Гд҃ь: ѡ҆ всѧ́кой ве́щи къ потре́бѣ тѣле́сной, ꙗ҆́коже ѡ҆бꙋ́ща га́бит и҆ про҃: разꙋмѣ́етсѧ. |

Послꙋша́нїе да́же до смерти непрекосло́вно сохрани́ти до́лженъ єст: ведлꙋгъ кратк: рꙋск: ч҃з. рз҃ѕ, и҆ | оу҆став: і҃. въ рꙋско̀: лати́н 119. 152. речѐ бо: приемлѧ̀й ва҃, менѐ приемлет. Слꙋшаѧ́й | ва҃ менѐ слꙋша́ет, ѿмѣта́ѧйсѧ ва҃ менѐ ѿмѣтаетсѧ, и па́ки повинꙋ́йтесѧ наставни | ко́м ва́шим и҆ покарѧ́йтесѧ и҆м тїи бо бдѧт ѡ҆ дш҃ах ва́ших, а҆́ки сло́во воздати̇ хотѧ́ще и҆ про҃: | А҆ и҆́же сопроти̇въ что̀ речет подле́глый, ꙗ҆́кѡ прерѣка́тел сꙋди́тсѧ, и҆ Гд҃ь а҆ггла неми́лостива | посыла́ет є҆мꙋ̀ и҆ да оу҆вѣ́сть, ꙗ҆́кѡ не чл҃вкꙋ прерѣка́ет и҆ проти́витсѧ, но само́мꙋ Гд҃ꙋ, ре́шꙋ: | Слꙋшаѧ́й ва҃ и҆ про҃: кратк: ч҃и во рꙋско́м, лати́нско́м 38. |

Прия́тиже что̀ и҆лѝ комꙋ̀ да́ти жадной вла́сти не и҆мат, под вла́стїю сꙋщїи, а҆́ще же проти́во | сотвори́т, ꙗ҆́кѡ сваво́ный и҆ непокори́выи да сꙋди́тсѧ. Ведлꙋгъ крат: в҆ рꙋск: рк҃и: лат: 145. |

Свое́ же ничого̀ не и҆мат ведлꙋ́г кратк: рк҃д рꙋск: лати́н: 146. и҆ оу҆ста́в: л҃: лат: 34. А҆́ще па̀къ что̀ | своего̀ де́знетъ и҆мѣ́ти ко І҆ю́дѣ равна́етсѧ, предае́тъ бо и таковы̀й и҆стинное | сло́во, ꙗ҆́коже І҆ꙋ́да Гд҃а. |

---

[1] В кождім з тутешних монастирів була книга св. Василія В.: О постничестві — видана в Острозі 1594 р.

[2] червонилом, як також дальше кожда початкова буква нового уступу.

Бе҃з бл҃гослове́нїѧ І҆гꙋ́мена никꙋда̀ не ходи́ти, нижѐ по ке́лїѧх, ве҃лꙋ: р҃е. кра҃т: лати҃н 120. Гд҃ꙋ | та́кѡ ре́кшꙋ: нѝ бо А҆́зъ ѿ себѐ прїйдо҃х, но ѡ҆́нъ мѧ посла̀, ко̀лми па́че по҃длеглый свою̀ | во́лю не до҃женъ є҃ст: твори́ти, и҆́же бо по свое́й во́ли хо́ди҃т, ꙗ҆́вѣ є҃ст: високомꙋ́дрїемъ | и҆ го҃достїю недꙋгꙋ́ѧ и҆ болѣ́знꙋѧ и҆ тако́вый подле́жи҃т сꙋ́дꙋ Гд҃ню, и҆́жъ речѐ: Є҆́же | въ чл҃вѣце҃х высо́кѡ, ме҃зост є҃ст: пре҃д Бг҃ом҃. |

А҆́ще па̀къ поско҃би҃т бра́шна ра́ди, сꙋ́дъ со ропта́вшими во пꙋсты́ны и҆ма҃т реґꙋ́ла: р҃еі в҆ рꙋск: | лати҃н: 133 кра҃т: и҆ А҆п҃плъ гл҃е҃т: Не ропщи́те, ꙗ҆́коже нѣ́цїи ропта́ша і҆ погибо́ша ѿ всегꙋби́телѧ. |

А҆́ще же кто̀ поро́пще҃т ѡ҆ повеле́нїи ве҃длꙋ: кра҃т: ч҃д. ла҃т: 39. ѿлꙋча́е҃тсѧ са҃м ѿ бра́тїи и҆ дѣ́ло є҆гѡ́, | гл҃е҃т бо А҆п҃лъ всѧ̀ твори́ти бе҃з ропта́нїѧ и҆ помышле́нїѧ, и ꙗ҆вѣ̀ себѐ тво́ри҃т таковы́й: ꙗ҆́кѡ | болѣ҃знꙋетъ невѣ́рїемъ и҆ про́чаѧ. |

Ѡ҆́де҃дꙋ же и҆ ѡ҆бꙋвъ не выбира́ти ве҃длꙋ: оу҆ста҃ной: к҃ѕ рꙋск: ла҃т: 30. но хꙋ҃дшее и҃збира́ти [стор. 3] ꙗ҆́кѡ да и҆ все҃м смиренномꙋ́дрїе пока́же҃м, а҆ не самолю́бны҃х сла́вꙋ себѣ̀ нанесе́мъ. |

Бра́шно҃м же ра҃зли́чїе мона́хъ ника́коже до҃женъ є҃ст: и҆зыска́ти ве҃длꙋ: оу҆ста́вной рꙋ́ск: к҃д: | лати҃н: к҃е: Сїе бо ра҃звраще́нїе ѡ҆бщаго благочи́нїѧ є҃ст: и҆ со́бла҃зни причи́на, и҆ рече́нномꙋ | го́ре наслѣ́дникъ таковы́й быва́е҃т, но па́че до҃женъ є҃ст: мо́нахъ во пи́щи, потре́бы | ра́ди пре҃дло́жено и҆ сы́тости и҆ ѡ҆бтѧгче́нїѧ бѣга́ти. |

Кто̀ па̀къ па́ки кро́мѣ велы́кой потре́бы что̀ прїи́ме҃т, ꙗ҆́коже ри́зꙋ и҆ ѡ҆бꙋщꙋ: и҆ про́чаѧ: | сꙋ́дъ нека́ющи҃хсѧ и҆́ма҃т: кра҃тк: сч҃ѕ: лати҃н: 70: Речѐ бо А҆по́сто҃: и҆ требꙋ́ющїи мі́ра сегѡ, | ꙗ҆́кѡ нетребꙋ́ющїи, приѧ́ти бо что̀ и҆лѝ проси́ти, нꙋ́жда потре́бꙋ да ра҃сꙋжда́етъ и҆ не | пристра́стїе. Исцѣлѧ́тиже не́мощи бра́тїи подоба́е҃т ве҃длꙋг: реґꙋл: м҃г: по широ҃т. | и҆ кра҃тк: н҃и: и҆ лати҃н: 51: и҆ 99 сирѣ́чъ не гнѣва́тисѧ на немо́щны҃х но со недꙋго҃м сварѧ́тисѧ | и҆ сопроти́внѣ стоѧ́ти стра́стемъ; ꙗ҆́коже тщесла́вїе наложе́нїе҃м смире́ннаго дѣ́ла, пра҃зно | сло́вїе мо҃ча́нїем҃м, со̀нъ бе҃змѣ́рный бдѣ́нїе҃м и҆ моли́твою, пра҃зност тѣлесѐ, и҆лѝ ѡ҆блѣне́нїе трꙋ́ды | и҆ по҃двигы, снѣдь и҆лѝ ꙗ҆де́нїе неподо́бное не ꙗ҆де́нїе҃м и҆ по́сто҃м, ропта́нїе ѿлꙋче́нїе҃м ѿ бра́тїи: | и҆ прочаѧ, всегда́же памѧта́ющїе на ре́кшагѡ: Ви́дѣхъ неразꙋмѣва́юща и҆ и҆ста́ѧхъ ꙗ҆́кѡ | слове́съ твои́хъ не сохрани́ша и҆ прочаѧ. А҆́ще поскорби́тъ на запрѣща́ющагѡ и҆ є҆пі́тї | мі́ю даю́щагѡ, ꙗ҆вѣ є҃ст ве҃длꙋ: кра҃тк: в҆ рꙋско҃ ѯ҃: ла҃т: 159. ꙗ҆́кѡ ни́же бѣдꙋ грѣха̀ позна̀, | нижѐ стра́ха преще́нїѧ Бж҃їѧ, нижѐ си́лꙋ покаѧ́нїѧ, ни́же вѣ́рꙋе҃т Ре́кшемꙋ, и҆́же лю́ | битъ прилѣ́жнѣ нака́зꙋетъ. |

И҆ сегѡ́ ра́ди и҆сцѣле́нїе и҆ запрѣще́нїе нада́нное до́же є҆́ст: ве́л8: крат: нд в҆ р8к: по шир: мд | лати: 158 и҆ 52 по шир: прїима́ти ты́м спо́собо́м, ꙗ҆ко́вым сы́нъ болѣ́зн8ющїй и҆ хо́рый ѿ ѻ҆тца̀ | своегѡ̀ и҆лѝ врача̀ лѣкарство прии́мат, а҆́ще и҆ го́рко и҆ проти́вно, а҆́ще и҆ рѣ́ж8тъ, а҆́ще и҆ пе́к8тъ, на врача̀ не печа́л8ет, па́че же благодари́т, а҆́ще и҆сцѣле́нїе прїи́мет. |

А҆́ще кто̀ до ѡ҆би́тели прїи́дет, кромѣ̀ ста́ршагѡ, и҆лѝ на то̀ постановле́нна́го, жа́дном8 не да́тисѧ | до бесѣ́ды, ли: по шир: лат: ме: є҆́же бо всѣ́мъ наскака́ти подо́бнѣ сло́в8 мо́вѣ кино́вно, | и҆ безчи́нїа зна́менїе є҆́ст: тѣ́мже а҆́ще и҆ потре́бнѣ ѿвѣща́ет кто́, не на́добнѣ же, си́рѣчь не и҆ | мѣ́ющїй вла́ст: пови́нен є҆́ст: безчи́нїѧ запреще́нїю. |

Согрѣше́нїѧ бра́тнѧ настоѧ́телю возвѣсти́ти подоба́ет, ꙗ҆́коже и҆ своѧ, да нѝ брато8бі́йца | б8дет и҆ да не са́м оубие́тсѧ, ве́л8: ре́г8л: по широ́т: лд: лат: мв: не и҆сцѣлѧ́ѧй бо речѐ: | себѐ є҆ дѣ́лехъ свои́х брат є҆́ст: г8бѧ́щем8 себе́. |

Бл́ѧдосло́вїѧ и҆ жа́ртов и҆ праздносло́вїѧ ко смѣ́х8 приводѧ́щих мона́х8 всѧ́ко оу҆далѧ́- | тисѧ лѣ́по є҆́ст: ве́л8: оу҆ста́: єг: и҆ крат: од: и҆ лат: 12: и҆ 23: по рече́нном8: Да б8дет сло́во | ва́ше и҆спо́лненно блгда́ти ду́ховныѧ и҆ є҆ѵⷢ҇лскою со́лїю раство́ренно и҆ па́ки: Всѧ́ко | сло́во гни́ло ѿ оу҆́стъ ва́ших да не и҆схо́дит но то́чїю и҆́же є҆́ст: бла́го къ созида́нїю вѣ́ры, | да да́сть бла́годат слы́шащим, и҆ па́ки: и҆ не и҆скорблѧ́йте Ду́ха Ста́гѡ Бжї́ѧ, є҆го́же что̀ | лютѣ́йшее бы́ти мо́жетъ и бо́лшее ѕло́. |

Подоба́ет оу҆́бо досто́йно ходи́ти зва́нїю, в҆ не́же зва́нысмо. Сїѧ́ па́къ неѿмѣ́нно | къ по́лзѣ дшевной подоба́ет въ ко́ждом мцѣ во оу҆слиша́нїе всей бра́тїи два- | ды пред тра́пезѡв прочѐсти. А҆́ще же лѝ когда̀ проти́въ вы́шше ѡ҆пи́саннагѡ и҆лѝ | и҆́но что̀ брат согрѣши́т и҆лѝ сопроти́витсѧ, тако́вый настоѧ́телскїм с8до́м да | ѡ҆с8ды́тсѧ и҆ ка́р8 воспрїи́мет; не восхотѣ́вшаго же приѧтѝ нѝ смири́тисѧ, | посла́нїем подоба́ет назна́меновати, да не ма́т кваса всѐ смѣше́нїе ква- | си: ре́г8: зє: крат: лат: 86. Данъ во ѡ҆би́тели М8качо́вской | мцѧ і днѧ̀ и҆ ро́к8 вы́шше ѡ҆писа́нныхъ.

Списано на 3-ох сторінках паперу (38×23 цм), на зигибі збутвілого.

Подав: *о. Г. Кинах ЧСВВ.*

Василіяни в Туриську

Матеріяли до історії одної невдалої фундації XVIII в.

В ЧАСІ, коли світське духовенство гр. к. обряду в Галичині і поза її межами жило у великій бідности й пониженню, головно задля своєї темноти, вміли Василіяни виробити собі упривілейоване становище. Зреформовані завдяки заходам Велямина Рутського вони захопили в свої руки той привілей, що лише з їх гурту могли виходити епископи та всякі инші єрархи, вони держали школи, користувалися просторими добрами і вміли виробити собі ласку у польської та спольщеної шляхти, яка нераз уважала ділом милим Богу обдаровувати та протеґувати їх, навіть більше, ніж латинських монахів (див. прим. воєвода Канівський Микола Потоцький, який під конець життя навіть перейшов на унію з латинського обряду і замешкав у Почаївськім монастири). Правда, се корисне становище здобули собі Василіяни досить дорогою ціною, бо повним відчуженнєм від своєї народности і від руської суспільности. Їх школи були наскрізь шляхотські, латино-польські, устроєні зразу на єзуїтський, потім на піярський взорець. Не мало Василіян виступало на полі письменства, але по найбільше вони писали по польськи або по латині. В товариськім життю вони вживали також польської та латинської мови, а супроти низшого світського духовенства руського держали себе коли не зовсім ворожо, то все таки з видною погордою. Свойого впливу у панів-шляхтичів уживали виключно на свою користь, мало дбаючи про сповнюваннє, навіть елєментарних обовязків духовних супроти простого народа.

Лист Зельонки, тепер у моїм посіданню, закуплений мною разом з иншими старими паперами у одного львівського антикварія, написаний на грубім, сірім концептовім папері, зложенім у четверо, має 4 картки записані кожда з обох боків отже 8 сторін, на кождій стороні з гори лишено на 4 пальці вільного місця (тодішня елеґанція так веліла), так що вона містить 11-13 рядків письма. На стор. 3-7 в низу кустоди, на першій на горі дата; адреси нема, так що адресата приходиться вишукувати по вказівкам самого тексту. А текст сей такий:

Die 14 Febr. 1778 z Grodka

Wielmożny IMci Dobrodzieju.

Miałem honor czytać ułożoną od WWImci Pana Dobrodz. dla dwóch zakonnikow, mających miec pomieszkanie w Turzysku, sustentacyą. Nie małe wprawdzie w tym ułożeniu przychylności Jego ku nam upatruję dowody, atoli ieszcze niezupełnie oną wygodną bydź sądzę, co w następujących punktach niech mi się godzi obszerniey wyrazić·

1-mo. Мало wyznaczono żyta, bo tylko kor. 18, a to na osob 6 na miesięcy in circa 8. Pospolicie zwykła się ordynarya dawać na osobę iedną na rok po połtory beczki, to jest po korcy 6; na ośm zatym miesięcy przychodzi na jedną osobę po korcy 4, na 5 zaś osob przychodzi korcy 20. Już tedy należałoby ieszcze przydać kor. zkilka, ile że żyto nie młynkowane, ale od łopaty daje się.

2-do Mało oznaczono dla 3-ch koni siana. Wiadomo WWMci Panu Dobrodz., iż na miesiąc dla konia iednego potrzeba iednego wozu siana, dla 3-ch zatym koni potrzeba na miesiąc trzech wozow siana, a że do kośby, która pospolicie w lipcu zwykła się zaczynać, mamy blisko połpięta miesiąca, więc na 3-ch koni ledwie 15 wozow wystarczyć będą mogły. Przydaymy do tego gości, a między nimi y mnie samego, ktory nieraz na tydzień jaki biedz do Torzyska będę przymuszonym, już tedy w tych okolicznościach oznaczone 12 wozów siana nie wiem jako wystarczą?

3-tio. Soli wyznaczono półtory beczki, zdaie mi się, iż jeszcze by potrzeba przydać 2-gie tyle. Zważ WWMci Pan Dobrodz. iż gdyby według pospolitego zwyczaju przyszło wydzielać po garcu na osobę na miesiąc, izaliby półtory beczki na ośm miesięcy na 5 osob wystarczyły? Dopieroż porachować przypadkowe expensa, jako to solenie mięsiwa, wieprzow, ryb etc., ktorym expensom ludzie pospolici biorący ordynaryą podlegać nie zwykli.

4-to. Jęczmienia w ziarnie nie wyznaczono żadney króbki, należało by iednak y tego ze dwa lub 3 kor. oznaczyć, a to na sustentacyą drobiu.

5-to. Rzepaku oznaczono czwierci 3, z tych oleju więcey nie spodziewać się nad garcy 3. Przy długich naszych postach ledwieby y 2-gie tyle wystarczyć mogło; a zatym należało by ieszcze na oley przydać siemienia lnianego lub konopnego przynamniey korzec jeden.

6-do. Gorzałki oznaczono garcy 20. Zwarzywszy expens na czeladź, gości, ile w tych pierwiastkach pomieszkania naszego, tudzież na najemników do roboty w czasie letnim nie sądzę, ażeby i drugie tyle wystarczyć mogło.

7-mo. Słyszałem, iż grónta, ktore się teraz podają, mają bydź dość obszerne Trzey zatym poddani, ktorzy są nam wyznaczeni, zebrać zboża w czasie przyzwoitym nie potrafią, dla czego żądam łaski Jego, ażebyś raczył jeżeli nie dwoch, tedy iednego przynaymniey przydać poddanego ciągłego.

8-vo. W czasie jesiennym, gdy przyjdzie zbierać zboże, też same zboże trzeba będzie gdieś sprowadzic; nie wiem zaś, jeżeli jest jaka stodołka na to wygodna. Toż mówic y o sianie. Przynależało by zatym y tę wyznaczyć lub nową wystawic.

9-no. Pomieszkania teraznieysze, jak mi się daje słyszec, jest w samym rynku, nie mające żadnego ogrodzenia, takoż ani piwnicy ani loszku dla schowania piwa lub warzywa etc., a przeto dla zakonnikow nie spodziewam się, żeby mogło bydź wygodne. JW Fundator nasz Dobr. przyobiecał nam dać Kafenhauz na rezydencyą; życzyłbym tedy y teraz, ażeby zakonnicy do niego byli przeniesieni, albo przynaymniey, ieżeli teraz w tym trudność jakowa zachodzi, iż w krotkim czasie to nastąpi, zabeśpieczeni.

10-mo. Wolne mliwo y wolny wrąb do lasu nie są wzmiankowane; ażeby tedy y to dołożono było, nie wadziłoby[1].

11-mo. Ujołeś WWImć Pan Dobr. dla jednego x-u zł. 10, o drugim zas wcale zapomniałes, kiedys dla dwóch wyznaczył pro solario zł. 400, lubo JW. Imc. Pana Wojewody Fundatora naszego deklaracya zawsze nie inna była, jak tylko, że dla dwóch xx. curam animarum trzymających miało się corocznie wypłacać z skarbu Jegoż per-

[1] Первісно було: dopraszam się.

petuis temporibus zł. 1000. Trzebaby tedy było y te ujęte 100 zł. jednemu przyłożyc, a drugiemu 500 wyznaczyc; tudzież medietatem tey summy wraz na początku wyliczyć, pro restante zaś medietate do odebrania czas wyznaczyć y zabezpieczyć; ktory to czas wypłacenia nie powinien by bydź dalszy nad 5 miesięcy. Nie rozumiey WWny Pan Dobrodz., ażebym nadto czego wyciągał, gdyż przyczyny, dla ktorych się tego domagam y ktorych teraz przez słabość zdrowia wyrazic nie mogę, takie są, iż gdyby sam WWny Pan Dobrodziey miał one przełożone, za słuszne y sprawiedliwe ninieysze moje żądanie osądził by. Przełoży jednak one dostatecznie Jm x. Heygster, na ktorego ten obowiązek wlałem.

W wyrażonych tedy tych pónktach odmiany dopraszam się, jakoż spodziewam się po łasce Jego, iż mi ona odmówiona nie będzie. Będzie to y z honorem większym dla JW. Pana, gdy zakonnicy będą dostatecznie we wszystko opatrzeni, innym naprzykrzać się questą nie będą, y nam wszystkim do osobliwszey WWnemu Panu Dobr. wdzięczności powodem.

Jestem z naygłębszym uszanowaniem WWnego Pana Dobrodzieja

Przepraszam, że cudzey ręki używam do pisania, bom jest mocno słaby. *najniższym sługą x. Wincenty Zielonka Z. S. B. W.*

Тільки слова в низу листу, надруковані у нас курсивом, писані иншою рукою, ніж увесь лист і як видно з дописки, власне рукою самого о. Зельонки. Городок, у якому писано сей лист, се не галицьке, але волинське місточко, колись власність кн. Острожських, потім записане княгинею Анастасією Збаражською з присілками Обарів і Лубківщина Київо-печерській лаврі. Василіяни жили тут від 1516 р. в замочку. В р. 1740 побудував ігумен Ґедеон Лабацький при помочи митроп. Шептицького церкву і монастир (див. Encyklopedya powszechna *Orgelbranda*, Warszawa 1862. т. стор. ; Słownik Geograficzny

д-р Іван Франко

* * *

Ось тільки залишив нам покійний д-р І. Франко опрацьованого ним самим матеріялу на заподану в наголовкови тему. Дотичний його автограф зберігається між рукописами Франка, в бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, під ч. 391, відки й взято весь текст[1]. Як видно, автор випадково дістав у свої руки оригінальний лист Василіянина о. В. Зельонки і зараз задумав використати його зміст не в формі окремої студії, а тільки заподаннєм матеріялів до історії турийської фундації. Очевидно, низку матеріялів годилося заосмотрити певними даними, в роді вступу й деяких річевих пояснень, так, що з усього могла вийти окрема стаття. Не знаємо, з якого приводу не довелося Франкови викінчити розпочату працю і чому залишив він її тільки в такому виді, як ось тут ми її надрукували. Та вже оставші стрічки введення показують нам, по якій лінії пішлаб була вся дальша обробітка тих матеріялів, які мусілиб станути історичним свідоцтвом для одної невдалої фундації XVIII в. Франко, на жаль, підійшов до Василіян XVIII ст. з боку вузько-тенденційного, пояснюючи собі їх корисне становище мірками московських або змосковщених істориків, а своїм твердженнєм про несповнюваннє ними навіть елєментарних обовязків духовних супроти простого народа, не ві всім фаховий Франко показав наглядно, що питання про елєментарні духовні обовязки мона-

[1] Уважаємо своїм милим обовязком подякувати на сім місци Управі бібліотеки Н. Т-ва ім. Шевченка, в особі її директора п. Івана Кревецького, за ласкавий дозвіл надруковати сю, непечатану ще досі, працю д-ра І. Франка в »Записках ЧСВВ«.

хів супроти простого народу, були перед ним не менше закриті, як належне розуміннє перших глав книги »Битія«. Однак не винувати нам самого Франка, бо причиною сього треба вважати се сумне явище, що досі не маємо критично обробленої історії василіянського Закону і тому слід важити тут не Франків погляд, а поданий ним матеріял.

Крім названого листу о. Зельонки, Франко мав намір оперти ще свою працю на инших матеріялах. Здається, що й їх підбирав він принагідно, як лише виявилася потреба докладнійше розказати про історію турийської фундації. В тій ціли став він збирати дані, котрі так чи інакше вязалися з наміченою собі програмою. Зібрані дані переписував він докладно, складаючи все разом до часу, коли прийдеться писати працю. Але й тут нема викінченнѧ при відкопіованню історичних документів, а що найважнійше — нема ніде зазначеного жерела, відки пороблено відписи. Залишилося лише кілька голих номерів, по яких, як по нитці, можнаб кінець кінців дійти до властивого жерела.

Стоячи на засаді, що й ті матеріяли, не дармо зібрані Франком і влучені ним до статті: Василіяни в Туриську, друкуємо їх такими, як їх залишив нам трудящий наш вчений. Найперше кладемо тут неповний відпис документу, на якім видніють числа: 1285 і 192.

Proiekt fundacyi xx Bazylianow prowincyi Litt. w dobrach JW. Jozefa hrabi z Tęczyna Osolińskiego Wwdy Podlaskiego Turzysk nazwanych, w wwie Wołyńskim w powiecie Włodzimirskim sytuowanych.

Punkta ze strony JWFundatora.

1-um. Fundator grunta trzech cerkwi parochialnych (iedney pod tytułem Przemienienia Pańskiego, ktorey cerkwi y gruntow do niey następuiących iuż są in possessyą xx Bazylianie, dwoch zaś cerkwi pod tytułem Sw. Mikołaia i Sw. Eustachiusza, ktorych grunta po smierci teraznieyszych possessorow xx Bazylianom dostać się maią) na fundusz xx Bazylianom oddaie, a dla zarobienia tych gruntow dwunastu poddanych wydziela i zapisuie

2-do. Ponieważ grunta trzęch cerkwi nie w iednym mieyscu lecz w szachownicach są rozłożone

По тім іде дальший документ, трохи повнійший, хоч теж не закінчений, на якім зазначено ч. 3365, к. 48-49.

Informacya JW-u Zbyszewskiemu rotmistrzowi zostawiona względem interessu z Bazylianami Turzyskimi w Leružanach 1784.

1-mo. Nie wierna zasada nieakceptowania na początku tak jak podałem tey fundazyi przez xx Bazylianow podaie ią w niebezpieczęstwo, w trudy ustawicznycn otrzymywania beneplacytow a moią attencyią sub ius collationis w troskliwość. Zaczym chcąc takową sytuacyą zakończyć: więcey prawem nie przydam, iak w punktach oryginalnych, aczym niech się deklaruią JJxx Bazyliani, czy akceptuią czyli nie, bo ich akceptacya y takowey wyrobienie a loci ordinario ktory z ich zakonu denegare nie może, zamknie wrota do wszelkiey niepewnosci.

2-do. To mieysce zupełnie zaniedbane a warte attencyi, bo obszerne pola, 12 poddanych, łąki, koncessye różne, 1000 zł gotowizny oznacza większą prowizyą, iak od 60-m. Posyłani ludzie nie znaiący się na gospodarstwie, na rządzie, na kierunku dochodow, choc tylko dwoch mieszka, iako probuią listy od nich do mnie pisane, wszystkiego tego użyć nie umieią, y owszem co w oczach gruntowych gospodarzow potrwonili, zabrali dla siebie, zrujnowali rezydencyą, cerkiew upada, parafianie niechętni po-

moc, bo ich ex juribus parochiae drą, szkoła, naywiększy cel, nieuczoną, owszem nawet dziak ruski utrzymywany od łacinnikow, co de fundatione — bo tak bywało za parochów, bydź było zawsze powinno, pomimo może, żem przestrzegał, co w tym poprawiono, ale że tak było przedtym istotnie, zapytać się na gróncie można. Te rzeczy nie dosyć poprawić, ale trzeba z grontu człowieka mogącego dać przewage y poruszyć sprężyn wszelakich. iak zwykle w zakonach wysadzaią do nowych fundacyi takowy wyborny mo(?) prawda że nie może bydź na partykularzu, ale może bydź ta fundacya choć opodal powierzona człowiekowi ważnemu, ktoremu by zakon za punkt przysługi powierzył o tey fundacyi staranie y ktory by wzioł takową przysługę dla prowincyi za punkt chonoru, doirzał by będących, aby nie trwonili co maią, a umieli tym zarządzić, otrzymał by a loci ordinario łatwości potrzebne a nic go nie kosztuiące, utroque ieden paroch uczynic koadiutora, konsensu mu nie daią dla uniknięcia na przedmieściu S-go Mikołaja będącego parocha, aby fundusz iego upadł prędzey w masse Bazylianow, a drugi ośmdziesiątletni starżec wkrutce ustąpi, a tak cała fundacya wpłynie, czemu iuż raz uchybiono bo nikczemna figurka superiora tak małego nie umiała u loci ordinarii ziednać sobie choc przy moiey pomocy takowego umknięcia a JX rektor Włodzimirski ani JX prokurator Chełmski choc by był do tey attencyi destynowany, ani pomogli ani wezwani od Turzyskich byli.

Czas więc zaradzić tym sposobem.

3-tio. Do starań następuiących umacniam z swoiey strony JWl. Zbyszewskiego rotmistrza, a z swoiey JW xięża Bazylianie niech wysadzą człowieka znamienitego, ktorzy communicative ułożywszy się przedsięwezmą Jx delegatus wymoc a loci ordinario acceptationem a sede apostolica approbationem do czego przyszli y moie listy w czasie zaraz za żądaniem.

JWu rotmistrz do dawania 1000 zł, 12 poddanych z grontu raz ziechawszy z Jx delegatem dopilnuie, bo to wszystko exceptum iest w dzierzawie ale salvo, żeby ieden iedynie do szkoły, drugi do rządu, a dwoch od iura parochiae destynowanych mieszkało zaraz.

Jx delegatus postara się u Jx biskupa Wł. o akceptacyą na koadiutora Jx parocha S. Mikołaja, aby ta cerkiew wpaść mogła post exitum Jx Zahaczyńskiego parocha, ktory bliszszy iak x. przedmieyski. Jxx Turzyscy vigore tych punktow fundacyonalnych pozwalam aby nie pozwali o x-m na mury im wyznaczone, byle to pozwolenie było nieznaczne y nieznajome, yżby o tym do końca żywy duch się nie dowiedział. A gdy do tego przyidzie, tedy te mury podług planty odemnie w rysunku u JJxx Bazylianow zostawione w Turzysku czynione bydź maią.

Co do odmiany pol zroznych beneficiow przychodzących na tyleż w iednym mieyscu, takowa w czasie gdy beneficya przyidą do Jxx Bazylianow własnosci nastąpic może, a teraż o tym niema co mowic.

Вкінци, на окремій карточці, розпочав Франко відпис якогось документу, з котрого виписав тільки ось ті слова:

Jozef hr. z Tęczyna Ossoliński, wojewoda podlaski

Розвязку тих наведених матеріялів, як рівнож і віднайдення повних текстів розпочатих тут документів у якійсь бібліотеці, полишаємо кому иншому.

Й. Скр.

Життєписи Василіян

(Виїмок з рукописного збірника митр. Льва Кишки)

(Продовженнє)

P. Josaphat Michniewicz Archimandrita Supraslien(sis) Vir qua doctrina, qua pietate omnibus retro saeculis decantandus, ortum duxit ex Palatinatu Polocensi in Russia Alba Fortunarum nobilium sed nobiliorum morum et virtutum, Deliciae suae Domus et Prosapiae, spes assequendae per gradus honorum gloriae, verum Divino vocatus Spiritu ad Orchestram Christi et tendentium ad perfectionem Religiosorum avolavit spretis proculcatisque mundi illecebris, sacrum schema superindutus Suprasli, Bithenij rudimenta probationis subijt dirigente clavum P. Symeone Cypryanowicz, atque ad omne(m) perfectionis methodum assequendam remis velisque contendebat, ut utraque sapientia litteraria et spiritualis speciali in illo eniterent fulgore. Vilnae superiorum ordina(ti)one **(ст. 292)** degens amore Patrum Legatum egit ad Generalem Congregationem Brestensem, ubi magnam sui famam laudemque in animis Patrum radicavit, Romam posthac ablegatus Praesidentem et Residentem septennio prope exegit, adserente illi praeconia et gloriam septicolle, Redux in Patriam Congregationi Zyroviciensi interfuit, quae post fata Metropolitani Gabrielis Kolęda publico conventu Patrum et Fratrum celebrata est ad emolumentum S. Matris Religionis et bonum successum Ordinis. Inibi etenim concordibus votis et animis Primus Protoarchimandrita simplex Religiosus nullo titulo Praelaturae gaudens electus et installatus Rnd^{mus} Pr Pachomius Ohilewicz, ac Josaphat ut Nominatus Archimandrita Supraslien(sis) in Capitulo locum sibi debitum occupavit. Gaudebat titulo Abbatiae, verum magna cu(m) difficultate in possessionem Eiusdem devenit, qua nihilominus potitus laudabilissime ad vitae usque terminum administravit. Quadriennio ante mortem orbatus lumine oculorum solitariam et continuo contemplativam duxit vitam, omni externo destitutus gaudio, cum nullum hospitum visitandi sui causa admiserit, imo ne quidem domesticorum praeter vicarium, P(at)rem Germanu(m) Eiusdem Ordinis Sigismundum ac dispensatorem monasterij, ne distractionem pateretur in suis suspirijs ad Deum. Multa illi loco proficua effecit de argento auro et clenodijs, uti et alibi: sic intra se consumptus et optime ad ineundam viam aeternitatis paratus tandem in Martio Nonis Ap-

rilis die Annuntiatae V. M. sacro secundum orientale Kalendarium collegit pedes suos super lectum et obijt appositusque est ad populu(m) Patrum A° 1691.

P. Laurentius Kopaewski. Et luventam et virilem aetatem Deo dicavit, qui mundum et cum mundo omnia eius lenocinia, ipsamque licentiam vicit triumphavit contempsit, angelicum indumentum Chełmae suscepit votaque solemnia ibidem emisit, nec contentus illa institutione Bithenij quoque exercitia probationis peregit. Diaconus creatus Zyrovicijs pium Deo ad aras incruenti sacrificij practicavit opus, corde et animo, imo omni nisu speravit in Deum, toto corde in eius gloriam luminum suorum defixit oblatum, ad insanissimas vanitates consecratos semel Deo nusquam oculos detorsit: pias aures D(omi)ni ad se flectere scivit ordinibus injtiatus, lacrymis et suspirijs suis pro excessibus clementer exoravit, canticis spiritualibus datorem gratiarum glorificavit. Demum Chełmam redux epidemiae hic laborare caepit quam contraxit inserviendo animabus in periculo existentibus, praevijsque salutaribus remedijs discessit ad Patres Rhethorices non ita pridem consummato studio, et spem sui futuri emolumenti in ordine praecedit A° 16

Pr Stephanus Wołosowicz Archimandrita Smolenscensis vir plane Apostolicus multis desudavit laboribus pro unione sacra augenda, et promovenda apud Moschos schismate affectos, sortitus Abbatiam Smolensci in Russia olim Regibus Poloniarum faederata, quousque armistitium subsisteret inter Principes Russiae et Poloniae, verum soluto pacto utrinque ubi vi et armis occuparent Moschi Smolenscum in deditionemque cogerent, Pr Stephanus illo diuturnae obsidionis tempore incidit in infirmitatem, viribusque destitutus, lecto afixus decumbebat, Patres dispersi, cum Patre Moyse Chaleza sibi associato finem et eventum rerum solus praestolabatur, tandem ubi venit in manus Moschorum urbs, etiam Archimandriam schismatici monachi occuparunt, cogebantque Senetionem Stephanu(m) adversa valetudine fractum[1] ejuraret unionem, negantem (cum Pr Moses caesus fustibus latibulo et fuga vitae consuleret) occluserunt in una[2] aedium, omnibus aditum praecludendo, ubi soli Deo spem suam pollicitando inedia, fame, siti, et taedio consumptus gloriosus Ch(ris)ti confessor unionis pugil, invictus Athleta obdormivit in D(omi)no, corpus eius Monasterio ejectum diu ad portas inhumatum jacuit, tandem quoru(n)da(m) Moschoru(m) commiseratione erutae fossae datum resurrectionem sui et adventum D(omi)ni praestolatur.

(ст. 293) Pr. Joannes Dubowicz Archimandrita Dermanen(sis) vir magnae eruditionis, Theologus, Praedicator, ac Religiosus celeberrimus, Vilnensium in Lithuaniae Metropoli Patriciorum propagine satus, ad Tyrocinium

[1] Після сего слова требаб іще покласти: ut

[2] Вірнійше, здається: intra

Ch(ris)ti corde et animo advolavit, professionem votorum elicuit Bitenij 1609 Anno, exteras partes addiscendorum causa studiorum cum gloria gentis lustravit, in Patria publicum Ecclesiasten varijs in locis egit non nullos etiam praedicationis labores ac diversa utilia praelo mandavit, Creatus Praeses Zyrovicijensis dignis se virtutibus praelucebat, morum compositione, caeteros in sui amorem pelliciebat. Cui suppedaneus honor Archimandriae Dermanen(sis) obtulit culmen, verum pacifica eius possessione uti nequijt, cum a Cosacorum irruptione et tyrannide fugâ vitae prospicere necessum habuerit, Hinc Bitenij in Lithuania subsistens, ubi certior redditus erat, Cosachos omnino arma contra Patriam suam bellumque movisse, adoritus subticuit obstupuitque, tandem cum admiratione spiritu plane et oraculo Prophetico subjunxit hoc bellum ne quidem uno aut altero decennio finiendum, imo terminandum ac signandum Othomanico sanguine et irruptione in nostras oras, uti idipsum successus probavit: labore indefatigabilis extitit, etenim senio etiam confectus in Lithuaniam profugus, verbi Dei praeco fieri non gravatus. Tandem Dermanium redijt et bona senectute gloriosus ultimam sui dispositionem fecit. Libros omnes sui iuris et a se comparatos Zyrovicijs esse voluit novissima dispositione, cunctaque pro more Ordinis Sacramenta sumens pacifice aeternitatis terminu(m) consequendum aggressus, ibidemque ossa quiescunt. A.

Pr Nicolaus Korsak Archimandrita Vilnensis. Magnorum nomine origine qua sago qua toga Parentum Filius Raphaeli Korsak Metropolitano proxime affinis, orbem plane universum Regni suis virtutibus et morum compositione ac fama immortali obambulare visus, etiam postquam resignavit mundo et velanter Caenobitas vel inter Ordinis Praelatos gloriosus vixit, Nicanoris Sancti sortitus ex omine beato Nomen, a Metropolitano uti Protoarchimandritae officium gerente Romam expeditus cursu litterario metam gloriae attigit, epomidemque cum insigni Doctoratus asportavit, vel ob solam humilitatem praedícandus, cum iussus et obtemperans mandato sui Praepositi P. Milenkiewicz ut iam Presbyteri non repudiavit munus aurigae subire animo paccato. Imposita coronjde studijs redijt in Patriam et continuo lateri Metropolitani adhaesit adjumenti causa in negocijs consilio discutiendis, cuique conscientiam concrederet, favente tempore venit Zyrovicios, ubi locus Superiore eguit post Nathanaelem Lozowicki defunctum, mox Metropolitanus convocatis Patribus et Fratribus, proposuít eligendum Praesidem huic muneri gradui et Loco idoneum, conspirarunt vota in P. Korsak Zyrovicijs praesentem, quod quo animo acceptavit tali huic officio biennio prodesse invigilavit, In sortem Eius posthac cessit Archimandrja Polocensis, Zyrovicijs datus P. Theodosius Borowik, nec multo post P. Alexio Dubowicz successit in Archimandriam Vilnensem, ubi viscera charitatis exeruit

in Patres et F(rat)res quorum amore et frequentia illud locupletavit auxit Monasterium, quemque sufficienter providendo, necessitatibus subveniendo charitate omnes alliciendo, ita ut etiam e schismate ad unionis nomen advolarint, loco potiti et gratia fuerint, Successit infausto omine invasio Moschovitica, quae Polociam Vitebscum Minscu(m) caeterasque Nobiliores Urbes in deditionem acceperat, iamque Vilnam petjerat, Abbate interim gravissime morbo correpto, qui oblitus sui Fraternae consulere non omisit commoditati ac integritati, omnes enim qua potuit charitate Supraslium ordinavit tandem relicto Vicario Pre Theophane Breda in Caenobio cu(m) aliquot personis, qui cura et diligentia exportarent ecclesiastica(m) supellectilem, ne in manus hostium incideret, ipsemet **(ст. 294)** Vilnâ secessit, ubi iam commonefactus fuit metropolim Lithuaniae in spolium Moschorum cessisse indies deficiens Abbas Regiomontum divertit in Prussiam Ducalem, verum taedio exesus, ad ineundam tamen aeternitatis viam paratus, rite Sacramentis munitus a Patribus sui Ordinis secu(m) fugientibus iter aliud hic itinerans suscepit A⁰ 1655 Pridie Kalendis Septembris, Exuviae deductae funerali ritu Othonopolim[1], in Ecclesia Cathedrali Orthodoxa ad Liwnik urbem solemni pompa in fornice Spiritualium tumulatae sunt, ad perennitatem nominis eius consummandam.

P. Nicodemus Kozicki dignus in Ordine Basiliano Presbyter utpote cum esset, quod in eo Posteri specularentur imitarenturque, nam Augustissimae Virginis Mariae fuit specialis cultor, cuius aram curabat, Virginem laudabat, Mariam coleret, vitae integritate, probitatibus multum illustris. Otij, ac desidiae capitalis hostis, characteres chartae imprimere exculta manu sciens, multa scripsit praesertim Sclavonico Idiomate, item calamo pinxit admirande Metropolitano Gabrieli Kolęda in charta Regali Missale et Pontificale exaravit. Bithenij quasdam Icones BV. ac Sanctorum expressit. Beresvecijs cum degeret a Moschis interceptus eo quod Unionem S. nollet repudiare multis aerumnis laboribus defatigatus, loris ac flagris caesus ubi constanter perduraverit in suo proposito, ad coritum[2] demum alligatus super imposito rogo diu crematus, donec assaretur, quae inter tormenta ad D(omi)num clamitans corde animo et conscientia recta, in prunas et favillam corpore resolutus, animam igne amoris Dei ardentem exhalavit magnae patientiae, zeli, spiritus, et sanctae Fidei ac Unionis defensor. A⁰.

P. Antonius Załuski Ingenuo sanctoque mentis candore ad insigne Religionis Basilianae, et omnigenae virtutis per vota et profectum in maturandis probitatibus pervenit culmen, concitatis in Deum caelestemque Hieru-

[1] Нечитке слово.
[2] Поправно: corytum.

salem rapiebatur desiderijs cuius amore terrenis cupiditatibus abrenuntiare, Deo corde et animo adhaerere saluti propriae et proximorum lucrandae, per vitam exemplarem per studia virtutibus debita, invigilare non praetermisit. Multus inter virtutes speciatim eiusmodi in illo micaverunt, credendi in Deum omni nisu, et in eius fide conservanda etiam sanguinem profundendi constantia, pietas in quotidianis exercitijs per contemplationem in eundem derivanda, reverentia Majestatis inaccessibilis maxime in Sacramento Eucharistiae quod omni devotione coluit, commiseratio in egenos quibus qua auxilio qua consilio praesto esse non tardavit, cura officij debite exequendi, obedientia plane caeca, cum ab omni(um) Praesidum nutu non gravate penderit, grata et continua Divinorum beneficiorum memoria, his se continuo exercendo in virtutibus, vitam caelestibus comparem duxit varijs in monasterijs tandem Brestae glorioso terminavit Epilogo, meliorem in aeternitate nactus A°.

P. Thadaeus Zakrzewski Vilnensi e Climate oriundus exercitationi Religiosae Bitenij, litterariae Braunsbergae operam navavit, dono praedicandi Verbi Dei insignis, cathechesim rudioribus explanando Mysteria, et articulos Fidei, sive iter agens, sive in Caenobijs degens magna felicitate et fructu praedicavit, Exercitationibus Spiritualibus cu(m) animi alacritate vacavit, Plurima passus a Moschis, quorum ultimate Tyrannidem fugitans Supraslij cordis cum compunctione salutaribus munitus Sacramentis Religiosam oppetijt mortem victurus aeternanti vitae A°.

P. Bartholomaeus Pruszkowski Dignus Christi assecla, qui primam aetate(m) aulicus, alteram monachus Bitenij cum stupore caeterorum gloriosus aulicae servitutis transfuga pro thorace cucullum inter non ignotos quaesijt sodales, novissimam eamque maximam vitae Presbyter primum egit, dein Magistri Novitiorum officium exercuit, eorum salutari profectui inhijando, meditationes ac pias ad Deum cordis elevationes praescribendo, exhortationibus (**ст. 295**) ad profectum frequentando, Emerito ita Patri tot Filiorum in Ch(ris)to cessit praemij causa Superioratus Volnensis, ubi et concentu Spirituali cuius facile Princeps audiebat, et praedicatione devota et populari animabus fidelium praesto fuit. Ipse vero servitio Dei deditus, viam D(omi)no suo in cor parabat, tum qui Luxuriantis carnis respuens voluptates, toto mentis suae spiritu suspensus ad Deum vigore se castimoniae accingebat; tum qui cogitationes suas avaritiae fluctibus aestuantes serenae conscientiae tranquillitate compescebat. Sic probe instructus Pater obdormivit in D(omi)no Volnae annis meritisque gravis.

Pr. Laurentius Kosselew. Patria huic Patri Volhynia fuit, natales et census Patricij Regni Poloniarum, indoles a primis annis in Christianam Religionem imo in ipsum Religiosum statum prona, magnis ijsque pluribus

suam religiosam vitam exornabat virtutibus, quem iam Caeli candidatum habere exoptarunt in vita, cuius vita inclyta in terra caelestem demonstrabat. Diu Dermani in statu perfectione maturando Religiosos inter Sodales delituit, que(m) nonnisi oeconomiae officium optime ad emolumentum communitatis administratum protelavit. Vitam sancte exactam gloriosum pro Christi Ecclesia et Sacra Eius Unjone coronavit Martyrium. Etenim Cosachorum nefaria Tyrannis ubi Dermanense Caenobium tametsi munitum occuparet, Patres non nullos truculenter jugulavit, alios saucios et in proprio sanguine volutates trucidavit, alios denudatos telis confixit, alios alijs horrendis supplicijs addixit, P. Laurentius tum a sacra cum Calice recedebat ara post incruentu(m) Sacrificium confectum, mox abripit Cosatica multitudo vibratisque mucronibus in Presbyterum vestibus denudat et in frusta minuta truculento modo secat, peracto hoc nefario facinore succendit Caenobium et superstitem Patrem comburit, lectum in unam massam ab ijsdem hostibus corpus Laurentij dispartitu(m) Sylveta[1] inter et Saxeta absconditur, verum biennio post hanc necem elapso e scrobe pia Fidelium et Religiosorum diligentia effossum integrum et mirifice flagrans repertum est, ad S. Ecclesiam funebrali pompa deductum honorifice tumulatum resurrectionem futura(m) expectat. Passus est a Schismaticis A. 1649.

P. Raphael Truszewicz. Religionis eiusque institutionum amans, hic sacrum votis professus Ordinem, uti in virtutum augmento proficiebat, sic etiam amore Dei et proximi aestuabat, Dubnae ad Ecclesiam Salvatoris voce, ore, cordeque hymnos psalmodias et pia studia laudandi Dei persolvebat. Verum a Cosacis in oratione interceptus in sua Cellula, minis vel promissis abduci a confessione S. Unionis cogebatur, intrepidus pugil no(n) modo Orthodoxum sed etiam Unitum libera voce proclamabat, quare allisus solo fustibus et flagris caedebatur, invictum athletae cognoscentes animum fame longa ad deditionem compellere aggressi hostes, ubi inedia et siti macilentus educitur, suamque constantiam animi certo ratificat, a malesana plebe vulneratur perfoditur demum capite plectitur, sicque victima cadit pro Unione et Ecclesiae integritate, corpus et dignae exuviae sauciae ac plene spumantes sanguine per terram distortae apijs mortalibus humatae extitêre

P. Gedeon Horaim. Multa virtutum specimina in sua vita repraesentabat, utpote qui continuo repraesentabat considerationi magnam Dei erga se dignationem, ideoque oblitus amore eius populi Sui et Domus Patris sui Religiosa intra septa Monasticu(m) practicavit institutu(m) plane protrivit carnales affectus, saeculares mores dedicit, a puerilibus vitijs sese abstinuit, consuetudines noxias extirpavit. Probatum virum virtutum gratia, nec Cosaci

[1] Красше: silvestria

jrrumpentes in Patriam improbarunt, cum cognita eius in Unione perseverantia nulla sui frangenda violentia, denudatum in cippum ingerunt iaculisque configunt, ubi finivit vitam hanc terrenam caelestem feliciter inchoavit.

(ст. 296)[1] **P. Jonas Grocholski.** Vel hoc solo titulo aeternare dignus, quod veritatem Fidei, Unionem Sacram stabilitam supra firmam petram defenderit propugnaverit, sanguine suo purpuraverit. Hic in virtutum Parthenone sacer, in spiritualibus exercitijs et laboribus pro Deo ferendis strenuus pugil, schisma obcaecatum malitia ac pertinacia non raro exquisitimis rationibus expugnavit, Unionis vero nomen glorioso praeconio ubivis divulgavit. In Confinibus Palatinatus Mscjsławiensis ad Sanctum Onuphrium in Russia pro tunc demorabatur, cum Moschi ferro ac igne cuncta vastassent, quorum potentia valentes Monachi schismatici Mscisławiam incolentes Jonam perquirunt, et tandem Monasterio Onuphriensi invasione Tyrannica occupato, Patrem funibus constringunt, pugnis genibusque contundunt alligatum caudae equi praecipiti trahunt cursu, demum in profundissimo flumine Soż dicto submergunt magna cum cacchinantium vociferatione unitum esse praestigiatorem, sic secundario baptizatus titulo Martyrij pro Ch(ris)ti sponsa portas Caeli ingressus feliciter.

P. Titus [2] Vir magnae simplicitatis in D(omi)no, spiritus rectitudinis et perfectionis regularis zelotes, in monasterio Leszcz nuncupato prope urbem Pinscensem sito, toto vitae decursu, provaectam usque ad senectam voto superiorum mansit. Observationis fuit propemodum incomparabilis Ducem apud Albertum Radziwiłł Cancellarium M. Ducatus Lithuaniae Capitaneum Pinscensem, qui ut primum eo advenerat, confestim sibi associari Prem Titum concupiverat, unde Lectica portabatur senecio indies, qui Principem sua Religiosa simplicitate ac Regulari modestia oblectabat aedificabatque. Supervenit interim Tukalski seditiosorum tumultu potens causa occupandi Monasterij Leszczynen(sis), Senecionem mox adorsus, qui securus quietusque in cubiculo sola subucula circumamictus erat, cogere non tardavit, eiuraret Unionem modo, et monasterij et bonorum possessione potiretur, renuit Senecio, addens se in decrepitum aevum usque inviolatam conservasse fidem, pro eaque paratum esse etiam mortem atrocissimam quamque oppetere, furore exagitatus Tukalski praecipit Patrem Senio confectum stringere funibus, carpentisque superpositum plane denudatum calceamentis, pileo et pernecessario amictu amandavit evehendum ad suum Monasterium Kupiatycze dictum, hoc in itinere hiemali austeritate obriguit senex, petijt caloris adiu-

[1] Прихребетний бік сеї сторони притягнений при переплеті поздовж пасковатим полотном, наслідком чого наклеїно кінцеві слова всіх рядків і утруднено їх належне відчитанне.

[2] В самім ркп. пропущене назвисько.

torium, verum et male a schismaticis cu(m) scommatibus audijt, et itinerum tarditatem perpessus clamante ad D(omi)num corde et animo animam egit A°.

[1] De hoc parricidio et inhumana tyrannide notior factus Princeps, contra Tukalscium eiusque satellites nec non ipsam schismaticorum crudelitatem Juridice agere institerat, verum Fato adverso abreptus, suum ad aeternitatem secutus Patrem

P. Philaretus [2] Gloriosam Nominis sui reliquit memoriam, qui et Religiosi honoris observantissimus erat promotor, et Unionis sacrae laudabilis defensor et Ecclesiae Christi strenuus defensor, quod Martyrio confessioneque confirmavit. Primum enim Beresvecijs in Russia Alba cum Moschi Polociam praeoccupassent, captus Pater [3] multa eaque varia cruciatuum genera perpessus, igne horrendum in modum astatus bina astatura incedebat, majori reservatus Coronae gloriae, Demum Supraslij, ubi [4] Dux cum suis Moschis Brestam in deditionem accepit, Pr Philaraetus secundario Martyrium subijt pro sacra Unione et tandem cervicem iugulo dedit Anno.

---

[1] Тут залишено трохи вільного місця.

[2] В самім ркп. пропущене назвисько, хоч є слід витирання.

[3] Пропущене слово тяжко відчитати задля наклеїння (мабуть: Zawada).

[4] Нечитке слово (мабуть: Choruansis).

(Дальше буде)

Посмертні згадки

О. МАРКО ГАЛУЩИНСЬКИЙ ЧСВВ.

В ПЕРЕМИШЛИ, дня 9. грудня 1918 р. помер о. Марко Галущинський, протоїгумен Чина св. Василія Вел. Події, які складалися в той великий час на нашій земли, як також усі пізнійші обставини, не давали спроможности безпосередно занятись його посмертною згадкою. А всеж таки се людина, якої життє і труди около добра нашої Церкви, Чина і народу, годі мовчки поминути. Тож бодай тепер і на отсім місци присвячуємо кілька стрічок його життю і працям і вони нехай стануть дрібним матеріялом для будучого історика Василіян.

I.

Михайло, в Чині Марко, Галущинський уродився в Бровáрах, коло Бучача, дня 17. жовтня 1880 р. До ґімназії ходив у Бучачи, як ученик василіянського конвікту. 1896 р. вступив до новіціяту оо. Василіян у Добромили, і тут 1901 р. зложив торжественні обіти. По студіях гуманістичних, фільософічних і теольоґічних в Чині, став 1904 р. священиком і висланий був до Інсбрука для докінчення богословських наук. Тут узискав 1906 р. степень доктора фільософії і теольоґії.

Вернувши з Інсбрука справував о. М. Галущинський найріжнороднійші уряди: і префекта конвікту в Бучачи і ігумена в Крехові, якийсь час і маґістра новиків, а потім професора ріжних предметів на гуманістиці в Крехові, як греки, німецького, історії, навіть ботаніки. Одначе від р. 1908 стало призначувано його на професора богословія. Але і на теольоґії викладав він по черзі майже всі предмети: доґматику, моральну, право, історію, літурґіку, в останнє й інтродукцію та еґзеґезу. На професорській катедрі виявив покійний свій великий талант. Помимо сеї ріжнородности предметів його виклади все були основні, ясні і займаючі.

Побіч професури о. Марко ревно займався і працею душпастирською на проповідальниці і в сповідальниці. Рівнож давав він численні кон-

ференції та реколєкції монахам і монахиням. Будучи професором у Кристинополи був якийсь час і магістром новіціяту СС. Служебниць. Мав серце чутке на всі потреби Церкви, Чина і наших людий, боліючи над кождою кривдою, заподіяною народови його ворогами. Свій український нарід любив небіжчик щиро і постійно.

О. М. Галущинський присвічував усім своїми красними чеснотами, передусім глибокою покорою і великим самовідреченнєм. Завсіди спокійний і поважний, в товаристві більше мовчаливий чим говіркий, ніде

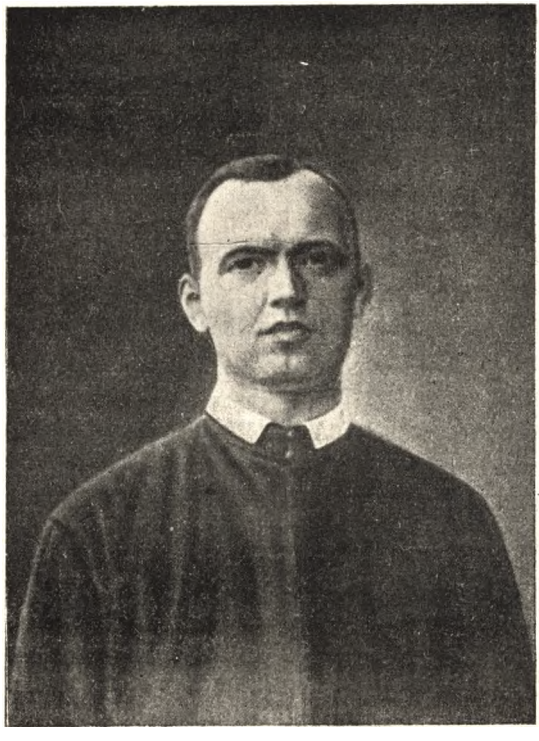

о. Марко Галущинський ЧСВВ.

не висував своєї особи. В поведенню лагідний, милий і приємний, умів він до кождого пристосуватися. Про себе і свої діла ніколи не говорив, а натомість умів з узнаннєм підносити заслуги і добрі сторони других. Свого великого духа жертви і посвяти виявив він особливо підчас московського наїзду. Хоч всі налягали на него, щоби задля слабшого здоровля виїхав з Галичини, він остався в Лаврові, заступаючи місце протоігумена Чина і ігумена лаврівського монастиря. На сім становищи ли-

шився і в найприкрійших хвилях, коли цілими дивізіями переходили через Лаврів то російські то австрійські війска, рабуючи монастир, так що ледви було чим відживлятися. А тут ще висланці Евльогія напастували. Покійник був рішений на всьо, навіть на смерть. З найбільшою відвагою боронив прав і річий церкви, монастиря і бідного населення. З геройською посвятою заосмотрював від рана до вечера хорих, ранених і вмираючих Німців, Мадярів, Чехів, яких масами везено через Лаврів.

По відвороті Москалів лишився о. Марко на дальше у Лаврові і аж до обняття протоігуменського уряду був тут професором, духовником і візитатором СС. Василіянок, перемиської дієцезії.

II.

Мимо численних занять, трудів і праць о. М. Галущинський знаходив іще час і на працю пером. За так короткий час свого чинного життя розвинув він замітну письменську діяльність, як богослов і літурґіст.

Покійникови все глибоко лежало на серцю діло св. зєдинення. Вже на першім велеградськім зїзді, 1907 р., читає він свою працю »De nova illustratione epicleseos ex liturgia ecclesiae orientalis, praecipue graecae et russicae petita« (гл. Acta I. Conventus Velehradensis, Pragae 1908. ст. 56-73). В тій вченій розправі, про яку згадує і Мальцев у своїй розвідці »De vestigiis epicleseos in Missa Romana« (гл. Acta II. Conv Velehr. 1910 ст. 135-6), пояснює він способом строго науковим силу і значіннє епіклєзи. На сім першім зїзді бере він також участь у дискусіях над науковими питаннями, які доторкаються східної Церкви (гл. Acta I. Conv. ст. 9), а опісля рік річно поміщує свої праці в науковім часописови »Slavorum litterae theologicae«. Нема майже зошиту, в якім не булоби якоїсь статті о. М. Галущинського; передусім повно тут обширних його звітів і рецензій із творів російської церковної літератури[1].

[1] Для памяти й ілюстрації подаємо тут цілу низку рецензійних обробіток, що вийшли з під пера трудящого Василіянина, поміщених тільки в однім виданню: »Slavorum Litterae theologicae. Conspectus periodicus«, друкованім у Празі від р. 1905 Ось їх спис у хронольоґічнім порядку: Богословскій Вѣстникъ (изд. Моск. Дух. Акад.) 1904 (I [1905], 79-84, 208-212, 258-261; по латинськи, з підписом: M. H.); Труды Кіевской духовной Академіи. Кіевъ 1904 (I, 87-93; по лат., з під: M. H.); *Е. Голубиньскій.* Исторія канонизацій Святыхъ въ Русской Церкви. Москва 1903 (I. 114-119; по лат., з підп.: M. H.); *Ѳ. Курановъ.* Наброски и очерки изъ новѣйшей исторіи румунской церкви. Казань 1904 (I. 197-205; по лат., з підп.: M. H.); Православный Собесѣдникъ (изд. Казанской дух. Акад.) 1904 (I. 272-278; II. 41-47; по лат., з підп.: M. H., а в річнику II-ім підпис: M. Haluščinskij);

Та нашій суспільности більше знана наукова праця о. М. Галущинського з розправ, які виходили в часописи »Нива« на ріжні актуальні теми, що торкалися нашого обряду і нашої церковної дисципліни. В році 1910, у відповідь »Gaz. Kościel.« (1910. Nr. 19): »W sprawie bierzmowania dzieci polskich przez księży ruskich«, пише він статейку: »Причинки до розвою тайни сьв. Миропомазаня« (гл. »Нива« 1910 ч. 13 і 14 ст. 390-5), в якій доказує, що Миропомазаннє дітий польських лат. обряду українським священиком, хоч недозволене, не є однак напевно »неважне«, як се категорично твердить польський автор згаданої статті, а тільки »сумнівне« (на підставі can. 782 нов. код. вже і сумніву нема, а є певно важне), тай що слід за тим некоректно поступають польські епископи, коли так миропомазаним дітям польським ще раз уділяють тайну Миропомазання не »sub conditione«, а »absolute«. В році 1911 поміщує він основну і дуже тверезу розправу під заголовком: »Богослуженє церковне, потреба душі людської, розвій« (гл. »Нива« 1911. ч. 2.

М. Крестниковъ. Христіянскій апологетъ II вѣка, Аѳинскій философъ Аристидъ и его новооткрытия сочиненія, Казань 1904 (II. 98-102; по лат., з підп.: M. Haluščynskij); *М. Поповъ.* Арсеній Мацѣевичь, митр. Ростовскій и Ярославскій. С. Петербургъ 1905 (II. 102-105; по лат., з повним підп.); Православная Богосл. Энциклопедія. т. VI. Петербургъ 1905 (II. 109-111; по лат., з повним підп.); *еп. Арсеній.* Ислѣдованія и монографіи по исторіи Молдавской церкви. С. Петербургъ 1904 (II 265-272; по лат., з повним підп.); *П. Гидуліановъ.* Митрополиты въ первые три вѣка христіанства. Москва 1905 (III. 7-14; по лат., з п. п.); Труды К. д. А. Кіевъ 1905 (III. 19-23, 224-233; по л., підп.: M. H. і M. Haluščyńskyj); Ѳ. *Титовъ.* Русская правосл. Церковъ въ польско-лит. государствѣ въ XVII-XVIII вв. I. Кіевъ 1905 (III. 44-47; по л., з п. п.); Богословскій Вѣстникъ. Москва 1906. 1. 2. (III. 47-50, 240-243, 307-310; по. л., з п. п. і M. H.); *А. Пругавинъ.* Религіозные отщепенцы. Москва 1906 (III. 145; по л., з п.: M. H.); *Д. Скворцовъ.* Современное русское сектантство. Москва 1905 (III. 145; по л., з п. п.); *Е. Голубинскій.* Къ нашей полемикѣ съ старообрядцами. Москва. 1905 (III. 215-219; по з п. п.); *С. Никольскій.* Исторія церквей Антіохійской и Константинопольской за время св. Іо. Златоуста по его твореніямъ. I-II. Ставрополь-Кавказскій 1906 (III. 222-224; по л., п. п.); Христіанское Чтеніе. 1906 (III. 315-323; по л., з підп.: M. H.); *С. Заринъ.* Аскетизмъ по прав. христіанскому ученію. I. Петербургъ 1907 (IV. 7-12; по л., з п. п.); *В. Бочкаревъ.* Стоглавъ и исторія собора 1551 г. Іохновъ 1906 (IV. 24-26; по л., з п.: M. H.) Богосл. Вѣстникъ. 1906-07 (IV. 29-31, 347-349; по л., з підп.: M. H. і повним); *Н. Суворовъ.* Къ вопросу о тайной исповѣди и о духовникахъ въ восточной церкви. Москва 1906 (IV. 31; по л., з підп.: M. H.); *Dr. Buchwald.* Die Epiklese in der römischen Messe. Wien 1907 (IV. 71-72: по л., з п.: M. H.); *В. Розановъ.* Около церковныхъ стѣнъ. I. С.-Петербургъ 1906 (V. 79-80; по л., з п. п.); Ѳ. *Титовъ.* Русская прав. церковъ въ польско-литовскомъ государствѣ въ XVII-XVIII. вв. т. I. ч. II. Кіевъ 1907 (V. 140-143; по. л., з п. п.); Богословскій Вѣстникъ. 1908. (V. 194-199; по л., з п. п.); *Н. П. Гиляровъ-Платоновъ.* Вопросы вѣры и церквы. I-II. Москва 1905-06 (VI. 77-78; по л., з п. п.). — *Прим. Редакції.*

ст. 31 - 41), де вказує на позісталі хиби у нашім обряді (при вживанню і видаванню книг церковних і почитанню святих) і в його розвою (неприязне відношеннє до всього, що нове, довгість нашого обряду, нерозумний консерватизм, утотожненнє обряду з доґматом). Тогож самого року пише він цікаву і займаючу статтю: »Непорочне Зачатіє Матери Божої по науцї православних Русинів на Україні, Старообрядовців і Великоросів« від 16 віку до нині (гл. »Нива« 1911. ч. 7. ст. 195 - 201, ч. 8. ст. 231 - 7). В році 1912, коли в Галичині сильно розмахалася православна пропаґанда, підриваючи католицьку віру і єдність і перетягаючи людий на православє, він в статті: »Пробудїм ся зі сну« (гл. »Нива« 1912. ч. 2. ст. 33 - 45), з цілою відвагою і отвертістю вказує на причини і жерела схизми в нашім народі і накликує до боротьби і праці. Тому, що православні в своїй аґітації послугувалися словом »православний«, вживаним при літурґії, поміщує він в р. 1910 інтересну статтю: »Як поминати вірних на Великім Вході?« (гл. »Нива« 1910. ч. 11. ст. 321 - 4), порушуючи квестію, над якою доперва в р. 1914, а потім знова після російського наїзду 1916 р., піднято дискусію (гл. »Нива« 1914. ч. 1 - 3, ст. 1 - 7; ч. 4 - 6, ст. 150 - 1; ч. 8. ст. 194 - 208; 1916. ч. 1. ст. 72 - 5; ч. 2. ст. 130 - 1; ч. 4. ст. 251 - 3). Квестію, як знаємо, компетентні власти 1917 р. розвязали по мисли о. Галущинського. Коли при справлюванню і реформованню нашого обряду чим раз більше давався пізнати згубний напрям вертати до чистого грецького або російського обряду, він пише в тім самім році обширнійшу розправу, під наголовком: »Орґанізм нашого обряду« (гл. »Нива« 1914. ч. 12. ст. 229 - 343), в якій показує, як задивлялася на зміни в обряді і якими нормами при змінах руководилася вселенська Церква, а якими Церква наша; слідячи опісля докладно історію нашого церковного богослуженя доходить до висновку, що ми маємо свій окремішний »українсько-грецький« обряд, бо як Москалі так і ми маємо право приноровити грецький обряд до обставин нашого життя, церковного і народного. Вкінци, коли 1917 р. появився новий кодекс західного права, кілька місяців перед смертю, видає він останню обширну розправу під наголовком: »Наше церковне право« (гл. »Нива» 1918. ч. 5. ст. 137 - 9; ч. 6 і 7. 181-7; ч. 8 і 9. ст. 250 - 64), в якій вказує на постепенний розвій нашої дисципліни церковної, на її відокремленнє від східного, а зближенне до західного права при задержанню питоменностий східної Церкви, на принціпи, якими наша Церква і Її представителі в сім відокремленню руководилися, як також на наше правне відношеннє до нового кодексу.

При змаганню до зєдинення Церков станув о. М. Галущинський рішучо на становищи нетикальности нашого обряду і нашої церковної

дисципліни, сильно переконаний, що, наколи ми в обряді і дисципліні церковній зблизимося до православних, не ми православних, а православні нас до себе притягнуть. Він доказує і історично, що всяке зближеннє в сім згляді до православних вело не до св. зєдинення, а до православя і винародовлювання. Тож у справі Унії пішов він по простій лінії, не знищення, а дальшого будования і дальшого природного, самостійного розвою нашого обряду, приноровленого до потреб душі людської і обставин часу та оживленого духом католицької віри.

Наукові розправи о. М. Галущинського визначаються солідністю, ясністю і старанністю в опрацьованню. Вони також практичні, подиктовані потребами часу. Стиль науковий, гладкий, поважний. Хотяй вони були предметом полємік, то однак о. Марко сам ніколи не вдавався в полєміку, задержуючи і тут питомий собі супокій і повагу. На напади і закиди відповідав він повертаючи глибше до самої річи. »Не буду боронити нї моєї особи нї моїх поглядів«, пише він у відповідь на статті »Церк. Востока«. »Мені більше лежить на серци справа сама та дискусия про наш обряд...« (гл. »Нива« 1914. ч. 12. ст. 329). Мило вражає читача і ся благородна безсторонність, з якою о. Марко оцінює і з узнаннєм підносить здорові погляди инших, навіть противників, через що міг зєднати собі їх прихильність і симпатію. Одначе, де треба було, не боявся він і напятнувати невмісних заміток противника, але коротко і з належним ушанованнєм для особи. У частих, хоч усе влучних, наводженнях-цитатах може був трохи пересадний, але і в сім видно душу чоловіка смиренного і благородного, котрий любить свою славу закривати славою других і вміє кождому давати, що йому належиться.

III.

В так короткім часі розвинути таку велику працю і при тім не тратити, а противно щораз більше зростати в дусі монашого совершенства, се прикмета тільки тих рідких людий, котрі, посідаючи в немалім степени духа молитви, вміють якимсь дивним способом лучити життє праці з життєм внутрішним, укритим в Бозі. До тих рідких людий безперечно належав і о. М. Галущинський.

Ізза високих чеснот і солідної науки був він загально в Чині люблений і поважаний, а тим самим придатний обняти керму Чина. Ще в 1909 р. вибрано його на дорадника провінції, а загальна капітула, зібрана 12. грудня 1917 р. в Крехові вибрала його на найвисшого Настоятеля Чина. Тяжке полученнє з Римом було причиною, що затвердженнє вибору Апост. Столицею надійшло доперва 15. вересня 1918 р., з котрим то днем новий протоігумен обняв своє урядованнє.

Великі надії покладав Чин на так знаменитого свого сина. Та на жаль не довго мав ним тішитися. Одно бракувало покійникови до справування того тяжкого уряду, в так важких часах, — здоровля. Будучи ще ігуменом у Крехові 1909 р. о. Марко перебув тяжке запаленнє легких. У Закопанім прийшов трохи до себе, але до доброго здоровля ніколи не вернув, слабуючи стало на катар грудний. Обїзджаючи монастирі під кінець вересня 1917 р. запав у Перемишли в тяжку недугу, з якої вже не вийшов. Помер в шпитали, не скінчивши навіть 39 року життя.

В часі похоронної архиєрейської Служби Божої в катедрі перемиській попращав покійного сердечним словом о. кан. Михайло Мриц, а над гробом Преосвящений епископ, Й. Коциловський, який завсіди з великим поважаннєм, а — судячи по надгробній бесіді — навіть і піетизмом відносився до небіщика.

В о. М. Галущинськім утратив Чин тихого і трудолюбивого монаха, наша Церква знаменитого богослова і літургіста, а наш нарід визначного громадянина[1]. **Вічна йому память!** *о. Іван Вишошевич ЧСВВ.*

О. ЄРОНІМ МАЛИЦЬКИЙ ЧСВВ.

Дня 2. марта 1925 р. упокоївся в Ужгороді ігумен тамошнього монастиря і директор інтернату о. Єронім Йосиф Малицький ЧСВВ. в 60-тім році життя, а 43-тім монашества. О. Єронім уродився дня 8. серпня 1865 р. в Теребовли як син заможного міщанина. До гімназії ходив в Тернополи. Вже в гімназії визначався бистрим умом і належав до найпильнійших учеників та будив гарні надії на будуче. Та Боже Провидіннє взивало його до сповнення важних діл, хоч не мали вони бути голосними перед ширшим загалом. В 17 році життя почув він у своїому серцю покликання до монашого життя. Саме тоді 1882 р. наступила реформа василіянського Чина. Йосиф Малицький був одним з перших, що вступили до Чина св. Василія Великого. По скінченню новіціяту в добромильському монастири довершив студія гуманітарні, потім студіював фільософію і богословє в Кракові, в колеґії оо. Єзуїтів. Попри солідність в науці визначався небуденною бистрістю ума і орієнтаційним змислом, що помогло йому до завершення студій з дуже гарними успіхами. Карність монаша і довгі студія відємно вплинули на і так слабий організм покійного. Були навіть побоювання перед туберкульозою. Та небезпека минула, як покійник зістав рукоположений на священика. Сталося се 9. вересня

[1] Пор. посмертну згадку, що її помістив інсбруцький »Korrespondenz des Priestergebetsvereines« LV [1921] 43.

1888 р. Душпастирська, місійна і реколєкційна праця додатно вплинули на здоровля покійника до сеї міри, що через весь дальший час не хорував поважнійше ні разу.

Сейчас у початках священства, попри незвичайну совісність і солідність в сповненню монаших обовязків, проявив покійник тільки адміністраційного хисту і такту в приставанню з людьми, що управа Чина через весь час його дальшого життя повірювала йому визначні і відвічальні уряди в Чині. Бачимо його через довгі літа на ігуменськім уряді в Кристинополи та Крехові. Потім через якийсь час спочивала у його руках керма цілого Чина. В р. 1904, при виборі першого протоігумена зреформованого Чина з рядів самих вже Василіян, бачимо покійника першим консультором Чина і на тім уряді був він аж до 1918 р. Ізза адміністраційного хисту поручено йому уряд головного прокуратора Чина, котрий справував він аж до 1920 р. Кілько сприту треба було при сповнюванню сего уряду в часі воєнного лихоліття, а однак покійник і тоді вивязався з него як найкрасше. Згадати ще треба, що в перших літах священства, а і пізнійше, був він професором усіх майже галузий гуманітарних наук, фільософії і теольогії. Як професор визначався бистрістю і надзвичайною ясністю викладу. Найтруднійші і замотані питання умів покійник ясно, приступно і займаючо представити і розяснити.

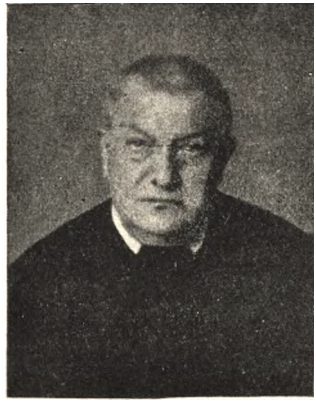

о. Є. **Малицький ЧСВВ.**

Кромі численних занять, звязаних з урядом прокуратора Чина, сповняв покійник через довгі літа уряд візитатора СС. Служебниць, який попри часту переписку накладав на него обовязок посіщати рік річно всі доми СС. Служебниць, розкинені по всіх наших галицьких дієцезіях, а навіть в крижевацькій епархії. Через весь той час з усіх поручених собі урядів вивязувався покійник як найкрасше. Тому і не дивно, що в часі, як 1920 року ходило о реформу василіянських монастирів на Закарпаттю, настоятелі Чина, оглядаючись за відповідною личністю до переведення сего важного і тяжкого діла, звернули свої очи на о. Єроніма і його вислали на першого ігумена мукачівського монастиря, в якому мала реформа зачатися і переводитися. Одному Богу хиба відомо, скільки гірких хвиль пережив наш покійник, враз зі своїми монашими товаришами в перших місяцях свого побуту на Закарпаттю. Досить сказати, що через повні три місяці не були певні отці, чи завтра не треба

буде вертати з нічим в Галичину. Наміреній реформі противилися всі: духовні і світські, чужі і свої. Не обійшлося і без інтриг, на які люди в подібних обставинах спосібні. Звернутиб увагу хочби на се, що отці реформатори найшлися на терені собі незнанім і з маркою, людий »чужих«, до того ще і не любих Українців. Дивуватися треба, що отці не зразилися тими колодами, які їм кидано з усіх сторін під ноги. Що се не сталося, треба в першій черзі приписати тактови, терпеливости витревалости і хистови о. Єроніма Малицького. Навчений досвідом попередних літ потрафив він переломити перші леди і попровадити діло до назначеної цілі. Що закарпатські василіянські монастирі наново ожили' що в них цвите монаше життє, що число тамошніх Василіян зросло майже до сорок, се заслуга о Єроніма.

Осінню 1923 р., з поручення своїх настоятелів обняв покійник уряд ігумена і директора інтернату гімназістів при монастирі в Ужгороді. На сім місци закінчив своє туземне життє. Його смерть попередила кількамісячна тяжка недуга, на яку зложилися: запаленнє нирок, склєроза, недомагання жолудкові, руптура, а до того майже цілковита втрата зору. Сю тяжку недугу переносив покійник спокійно, терпеливо і примірно, хоч не міг мати такої обслуги, якої вік і недуга домагалися. Вичерпаний безвпинними працями і журбами організм уляг перевазі недуг. Наче доспілий, повний колос переніс Господь його праведну душу в небесні мешкання.

Похорони бл. п. о. Єроніма відбулися в Ужгороді, дня 4. марта 1925 р. Кромі Преосв. Петра Гебея, мукачівського епископа, кількох крилошан мукачівської капітули, численного духовенства, та величезного числа української суспільности, взяли участь в похоронах вихованки василіянського інтернату, які йшли двома рядами коло домовини, питомці інтернату мужеського і дівочого семинаря та всі ужгородські богослови. За домовиною йшло трійками девять монахів-Василіян у каптурах. Тіло покійного зложено на замковім кладбищи, де хорониться самих священиків.

Покійний о. Єронім лишив по собі як найкрасші спомини по сім і тім боці Карпат. Якщо життє і діяльність деяких людий можна прирівнати до рвучого, гірського потока, що з шумом усуває всі перепони на своїй дорозі, але нераз спричиновує діймаючі шкоди зза через свою нагальність, то діяльність цілого життя покійного о. Єроніма требаби порівнати з тихими, спокійними водами ріки, яка на рівнині котить свої плододайні филі до безмежного океану. Наділений спокійною, уступливою вдачю, визначаючись при тім надзвичайним тактом і оглядністю, никому покійник не входив в дорогу, з ніким не доходив до конфліктів, уступчивим був в справах, що доторкали його особи, хоч завсіди послідо-

вним і рішучим в річах принціпіяльних. Вкінци, годиться і се зазначити, що характеризував його завсіди здоровий дотеп, який робив його милим і пожаданим в товаристві.

В особі бл. п. о. Єроніма Йосифа Малицького зійшов в темну могилу чоловік благородного, гарного характеру, совісний, покірний монах, ревний і розумний священик - душпастир, добрий і люблений настоятель[1]. Земля йому пером! В. Й. П! *С. Р.*

О. МАТЕЙ ГУРА ЧСВВ.

КАНАДІЙСЬКА місія василіянського Чина дізнала великої втрати. Отсе дня 29 січня 1925 р., в монастири міста Edmonton (Alta), склав свої праведні і роботящі руки один із перших її працівників — о. Матей Мирон Гура ЧСВВ., в 52 році життя, а 33-тім монашества.

о. Матей був наймолодшим сином заможних господарів, Теодора і Параскевії, зі села Мошкова, сокальського повіту. Вродився він 3 вересня 1873 р. і на св. хрещенню одержав імя Мирон. Початкові науки побирав у рідним селі, а опісля вислано його до укр. гімназії у Львові. Живучи спільно з кількома товаришами на станції при вул. Краківській ч. 5, скоро зєднав собі серця всіх, що з ним зустрічалися, бо визначався благородною вдачю і серіозністю. В клясі належав до учеників середних спосібностий, але передусім цінено його за незвичайну второпність і повагу.

І сей поважний та всегда більше задумчивий характер був мабуть причиною, що молодий ще Мирон, після покінчення 4-ої кляси гімн., зголосився о приняттє на новіціят ОО. Василіян у Добромили. І справді, дня 22 серпня 1892 р. тодішний учитель новиків, о. Андрій Шептицький, приняв його між кандидатів до василіянського Чина. Чернечу одіж одержав дня 22 січня 1893 р., а з нею законне імя: Матей. Монаші обіти зложив теж у Добромили, дня 11 марта 1894 р., по яких дальше віддавався студіям: гуманістичним, реторичним, фільософічним та богословським. Між тим, підчас побуту еп. Юліяна Пелеша в Добромили, одержав з його рук дня 26 вересня 1895 р. менші свячення до четця включно, а торжественні обіти зложив у Лаврові дня 26 червня 1897 р. Піддіяконом та діяконом став у Перемишли дня 21 серпня 1898 р., а кілька днів пізнійше, дня 28 серпня 1898 р., еп. К. Чехович висвятив його на священика.

[1] Пор. іще згадку ужгородської »Свободи« (ч. 9 з р. 1925) і д. В. Б. в »Ділі« (ч. 53 с. р.).

Молодий священик ще досить довго кінчив свої студія і щойно 1901 р. бачимо його при самостійній праці в Жовкві. Відси перенесено його до новоствореного монастиря в Тернополи, де однак не довго забавився. Покликаний до Львова дізнався, що перед ним простелилась далека дорога — аж до Канади, що перед ним незвичайна місійна праця між нашими виселенцями по тім боці океану. Послушний волі своїх настоятелів, в тім випадку не лиш законних, але й самого Риму, котрий окремим письмом поручив галицьким Василіянам обняти місійну працю в Канаді, приготовився в дорогу, до важного починання. Зі Львова виїхав о. Матей з о. Н. Крижанівським ЧСВВ. дня 26 жовтня 1903 р. Дня 28 жовтня були вже в Гамбурґу, а 31 жовтня відплили кораблем »Pensylvania« до Нового Краю. Подорож була тяжка і получена з невигодами, тому не дивно, що підчас неї о. Матей на добре розхорувався. 12 листопада, в саме полудне, причалили до Нового Йорку, відки відїхали ще того самого дня до Канади, з огляду на недомагання о. Матея. Дня 15 листопада були вже у Вінніпеґу, де застали о. Жолдака.

о. Матей Гура ЧСВВ.

Місійну акцію в Канаді підготовив уже був у дечім о. Плятонід Філяс ЧСВВ., але далеко більше треба було ще зробити і перебороти. Він бо, о. Матей, мав осісти в новім центрі на стало, для систематичної праці. Його рукою мав розколихатися той дужий місійний рух, котрий зажадати мав небавком помочи кілька десятків священиків, ним мала здвигнутися та широко закроєна основа місійної роботи, після якої раціонально мало опісля прийти, неначе на готове і самозрозуміло, самостійне українське епископство на території Канади. Вже саме нове, незнане йому близше середовище заставляло молодого місіонаря перш за все надслухуватися пильно до відмінного життя заокеанських братів, до їх радощів та смутків, до їх місцевих потреб. Так і зробив він, та зараз побачив, що душа нашого галицького поселенця находиться між молотом а ковалом, у грізнім вирі релігійного змагання Був се час очайдушної аґітації з боку тзв. серафинців. Усією силою вдаряли вони на простодушне, недосвідчене серце прибувшої зі старого краю укр. родини, на кожду віруючу одиницю, котра зі скарбом віри в серцю шукала в новій країні по канадійських просторах скарбу богатства і вигоди.

Сміло станув з ними до боротьби меткий о. Матей. Спершу замешкав у чужім домі, а церковні богослуження відправляв у тзв. малій церкві у Вінніпеґу, але згодом закупив площу, побудував мешкання і власну церкву і відси став розвивати свою дальшу діяльну працю. До неї мав усі дані. Монастирський вишкіл привчив його життя твердого і терпеливого зношення невигід, холоду й голоду, обмов та наклепів. Завдяки своїй покорі ніколи не старався блистіти та не чекав на узнання й похвали. Запалений ревністю, всіх бажав позискати для неба й Христа, не знаючи в нікім ворога — тільки брата. Навіть і зовнішні прикмети достроїлися щасливо до тих внутрішних даних. Стать — вповні мужеська, вигляд — симпатичний, барва голосу — барітонова, мова — дзвінка, бесідник — добрий.

Не дивно, що в короткім часі по своїм приїзді значний гурт вінніпеґських, а то й кольоніяльних поселенців зовсім отверто станув по його боці. Найкрасше засвідчила про се подія в Dauphin, центрі серафинізму. Отсе злобні люди довели до сього, що підчас побуту о. Гури в тій місцевости, один продажний чоловік присягнув у суді, що — мовляв — прибувший зайда, о. Матей, потурбував його близьку особу. Такий вчинок потягав за собою тяжку кару — тюрму в кайданах. І вже мав невинний попасти в руки поліції, що ждала його на стації, вже повисів над ним неожиданий випадок — арештовання. Та склалось, що поїзд, на котрий мав всісти о. Матей, не доїхав до його стації, бо виколіївся, а за той час вірні його сторонники розкрили в поліції і суді всю злобу нечесного наклепу на невинного о. Матея з боку серафинського аґітатора.

У Вінніпеґу перебув о. Матей несповна 3 роки. Дня 10 січня 1907 р. з волі своїх настоятелів відїхав до Edmonton'у, відки на його місце виїхав о. С. Дидик ЧСВВ. Тут остав покійний аж до листопада 1922 р. Його розумна акція місійна, його ревність і запал пішли за ним і до Edmonton'у. Побудував церкву, монастир, як загалом богато церков по кольоніях, се його діло і слава. З кождим роком очевидячки скріплювалася позиція української місії, стаючись щораз то систематичнійшою. І коли нині канадійська, василіянська місія стоїть, коли з узнанням про неї говориться, то безперечно велика в тім заслуга бл. п. о. Матея Гури.

Від 1922 р. працює знова у Вінніпеґу. Але тим разом не мав він тут довго забавити. Саме в той час оо. Василіяни заходилися біля того, щоби в Канаді відкрити окремий новіціят. Колиж се сталося, на важний уряд першого учителя новиків намічено якраз о. Матея. Новіціятський дім станув у місті Mundare і сюди прибув у вересни 1924 р. о. Матей. Та вже около 20 листопада того самого року почав новий учитель хо-

рувати. Нічого не помогла поміч лікарів-спеціялістів із Edmonton'у, до яких удався хорий, бо на саме Різдво занепав так, що порішено спробувати останнього ратунку — операції. В тій цілі, дня 14 січня 1925 р., відїхав вдруге до Edmonton'у, де переведено операцію кишок, котра однак спричинила його смерть. Помер у Edmonton'і дня 29 січня 1925 р.

Величавий похорон о. Гури відбувся при співучасти еп. Н. Будки, архиеп. едмонтонського лат. обряду Oleari'я, чисельного духовенства та великого здвигу вірних обох обрядів. На його гробі станув прегарний памятник, здвигнений за ініціятивою і за гроші місцевих парохіян.

Піонір канадійської місії перший спочав на чужій земли, але між своїми українськими поселенцями, яких щиро любив і для яких великодушно посвятив свій труд, свою працю і свій вік. *Й. Скр.*

ЕВЗЕВІЙ РИПАН ЧСВВ.

ДНЯ 8. мая 1925 р. в монастири кристинопільськім упокоївся в Бозї Евзевій Юрій Рипан ЧСВВ., ученик фільософії. Бл. п. Евзевій уродився дня 30. IV. 1901 р. в Кнігинині, передмістю Станиславова. До ґімназії ходив у Станиславові і Самборі. В рр. 1918-19 служив при українській армії, відки попав у румунський полон. Звільнений, подався о приняттє на новіціят ОО. Василіян у Крехові, куди й принято його 6. III. 1920 р. Після скінчення новіціяту, зложив перші монаші обіти, в Крехові 13. XII. 1921 р. і сейчас перейшов до науки. Ґімназійні студія докінчував наперед у Крехові, опісля в Лаврові, а в р. 1924 прибув до Кристинополя, щоби тут відбути дволітний курс фільософії. Сподобалось однак Господеви відси покликати його до себе.

Хоча бл. п. покійний уже від початків свойого чернечого життя своїм виглядом зраджував не дуже то сильне здоровлє, яке сильно підірвала військова служба і полон, то так скорого його переходу зі землі ніхто не сподівався. З початком марта 1925 р. почав кашляти, при чім стала показуватися кров. З волі настоятелів поклався до ліжка і від того часу стан здоровля з дня на день значно погіршувався. А коли стали повторюватися часті і великі вибухи крови, всім стало ясно, що ратунку нема жадного.

Про сей безнадійний стан повідомлено хорого і він приняв сю вістку зовсім спокійно, висказуючи лише жаль, що не стане священиком і не працюватиме над спасеннєм людських душ.

За весь час своєї прикрої недуги незвичайним способом плекав життє молитви і тісної злуки з Богом, принимаючи щоденно св. При-

частє й очищуючи свою душу св. сповідю. Для красшої злуки з Ісусом просив, щоби позволено йому зложити торжественні монаші обіти, що й сталося дня 26. V. 1925 р. в присутности священиків і братів. Ще день перед смертю, 7. IV., відновив їх прилюдно перед св. Причастєм.

В пятницю 8. мая св. Причастє принесено йому в 2 год. по півночи, бо стан його став критичним. По тім майже не звертав жадної уваги на окруженнє, — всю його увагу звернув на себе укритий Бог у його серцю. Сильно ослаблений говорив: »Ісусе, правда Ти мене не післеш до пекла... Ісусе, Маріє, Йосифе, Вам віддаю серце, тіло й душу«... І справді , ласкавий Господь вислухав його зітхання і вже о год. $^1/_2 6$ з ранку покликав його до себе. Вмирав спокійно.

Ми, що бачили його щиру любов до братів, його пильність у праці, точність у послусі, ревність і набожність у молитві, зовсім не сумнівалися, що він уже щасливий, при Бозі. Ся думка насувалася і тим, що гляділи на його спокійне, лагідне лице по смерти. »Він пішов просто до неба«, говорив нам дяк із сусідного села по похороні. Навіть брат його рідний і сестри, що повідомлені телєґрафічно приїхали зі Станиславова на похорон, виглядали зрівноважені і спокійні, мимо жалю за своїм найстаршим братом, котрий для них сиріт був найбільшою потіхою і надією.

В похороні взяли участь 6 оо. Василіян, 2 оо. Вернардинів, їх один братчик, усі монахи-Василіяни з Кристинополя і около 40 сестер Служебниць. Також і вірних було надсподівано богато, хоч був се будний день, субота.

Нашому незабутньому братови в Христі — вічная память!

Товариші, ученики фільософії ЧСВВ.

„СVНОПСИСЪ“
пліснесько-підгорецького монастиря

(Продовженнє)

Хто[1] бы тежъ при Церкви сей Стой ѿ того часꙋ през | кикасот лѣтъ зоставалъ? ниже писанія, ни извѣство|ванія ѡбрѣтаемъ. Ѿ Премудрых и разꙋмных Богъ ꙋкрилъ | сіє, но во бꙋдꙋщее, паче же в настоящее время ѡткрил | та младенцемъ, сирѣчъ, вѣрным своим христианомъ. Повѣсти | ѿ семъ и свѣдителства старих и старожитных людей, сице- | выя изѡбрѣтаемъ. Ѿ Рокꙋ ,афпг[2]. Старец нѣкто | именемъ Зосима родомъ тꙋтешных странъ, из града бѣлій | Камен названного, благочестивих родителей синъ, млад еще | сый, доде з нѣкоим Монахом во Стыя Горы Афонскія, Богꙋ |[3] тако хотящꙋ, и там ѡбраз иноческий восприемъ, наста- | вленъ Богомъ, и извѣщен бывъ духовным своим ѿцемъ, взем | благословеніе ѿ Игꙋмена своего, ѡбытели Стого Афа- | насія, возвратнся во своя страны, и возлюбив мѣсто при | сей Церкви: бѣже Монахъ простъ, во страсѣ Божіи коли- | ко можаше Богꙋ слꙋжа; днь и нощъ молися емꙋ со сле- | зами, жилище же его бѣ во земли ископанно во Пещерѣ |[4] при криницы, зависти бо ради в то время мирских | свщенниковъ; села Подгорецъ[5] возбраненно бѣ емꙋ при Церкви | самой жити, понеже доброти миръ во злѣ лежай, не ток- | мо ненавидит, но и гнꙋшаеться. Сего ради живяше идеже нинѣ | Божіим смотреніемъ во славꙋ Христꙋ Богꙋ, со Ѿцемъ и Стим Духом, | и в чест Престой его Мтри, Предстателством ея, и мл- | твами Стго Іѡанна Крстля Гдня Монастиръ Нови | созиждися. Поживе же сей блаженный Монах лѣтъ | **(стор. 8)** пятнадесят, и сподобися ѿ Хрста Бга ꙋвѣдати свое ѿ земних | ко нбнымъ ѿшествіе. Тогда прихождахꙋ к немꙋ мнози ѿ пра- | вовѣрных позы ради,

---

[1] Перша буква в обох ркп. червона.

[2] В однім і другім ркп. все від точки до точки виписане киноваром, крім окꙋ; також і перше С послідуючого слова — червоне.

[3] На бічнім поли придано: Перши Инокъ | ѿ Горн А- | донскія.

[4] На боці: Духовній зво | ронили жити | при Цркві.

[5] Тим словом кінчиться ркп. Б. стор. 8.

иˣже много по̑учивъ: Єдиноцѣи и сїє | рече; ꙗко прежиˣ здѣ не малое времѧ со многими страст- | ми боряся, и дарова ми Бгъ єще на мѣстѣ сеᵐ тридесѧт | [1] лѣтъ жити, єже и собыстся. И тако пребывъ на томъ | единоᵐ мѣстѣ всѣˣ лѣтъ четиридесѧт и пѧт неѿходимо[2]. | Провѣдѣ паки свое ѿшествїє ко Бгу, єгоже возлюби, и призва | духовныˣ и знаємыˣ людей, со приставникомъ[3] села Подгорецъ, | и вручи єму, все єлико имяше: воспоминая є- | му и глаголя: возмите сїє, аще бо угодно будет Бгу, по- | даст мѣсту сему вѣрныˣ своиˣ, иже прославлѧти будутъ, | Имѧ єго стое, заповѣдаше и сїє: тѣло мое грѣшное погре- | бѣте при сей Цркви Стой, вѣрую бо Гдви моєму, ꙗко про- | славитъ мѣсто сїє Стое. И испросивъ прощенїя со всѣми. | Преставися Року Бжїя: ᵹахкє. Мца Септеврїя въ | кг. Днь:[4] и погребенъ єстъ честно при Церкви Преобра- | женїя Гдня. По преставленїи же сего блжеᴴнаго Старца | по вся времена на тоᵐ Стоᵐ мѣстѣ живяху Іноци, ѿ- | [5] когда два, иногда три, и собыстся виденїе в Писанїи бже- | ствеᴴномъ воспоминаемое: Подчаши фараѡна видѣлъ рожчку | єдину; з которой двѣ лѣторасли поволи в перла виро- | стали[6]. | тое виденїе во правду собыстся на тоᵐ Стоᵐ мѣстцу, ту | бо вѣ[7] Хс Гдь ꙗко рожчка процвитает, по своєму реченїю: | Азъ єсмь лоза, вы же гроздые; сый за Іноци два, или три, | при то рожцѣ Хрту Спсителеви, ꙗко лѣторасли в висе- | рй процвитали, си єстъ в многїе Іноковъ и братїи ѡ- | битєли Сея Стия собранїе. Року Бжия : ᵹахнд.[8] | Прїиде на мѣсто сые Законникъ именеᵐ Созонтъ Ломѣков- | [9] ский саноᵐ дїакоᴴ з Стой ѡбытєли Скитско посѣщая сродни- (стор. 9) ки своя, иже воистиᴴну Бжїимъ изволенїеᵐъ прийде в сїю стра- | ну, аки ко ѿчеству своєму, и ревностїю бжествеᴴною ѡ-| запустѣнїи мѣста Стаго, аки втори Ілїя разжегъся, | и хотя запустѣлое мѣсто в древнее привести благо- | чинїе и украшенїе, начатъ жити со другиᵐ Монахоᵐ, начав- | ше убо прилежно сїє мѣсто Стое строити и в неᵐ тру- |

---

[1] З боку додано: лѣтъ мє поживе | Старец.

[2] В ркп. Б. читаеться: не ѿходно;

[3] На марґінесі: подстаростою (ркп. Б: подстаростего).

[4] В тім рядку виписано червонилом: перші букви П, Р, Б, рік 1625., М, С, в, кг., Д. Тут також з боку прибавлено: Першн" Інокъ | преставиᵒ | ᵹахкє.

[5] На боці: Іноци житєлство- | ваху, єлико | мощно бише

[6] Словом ви(ростали) закінчується стор. 9. ркп. Б.

[7] Рпк. Б. має: ту бо вѣм

[8] На червоно змальовано: Р і рік 1659.

[9] З боку: Законник з Скиту | При"де.

ждатисѧ, древа неплодѧщаѧ[1] ѡколо Црк҃ве и всѧкꙋю гꙋ- | щавинꙋ некрасѧщꙋю изсѣцати ревнꙋюще Ст҃им Преподо- | бным Ѿцем Антонію и Феѡдосію Печерским, иже ѡгнем з Нб҃а | зведенным ѡкрест хврастіе попалиша, Бг҃ꙋ, братіи, | и себѣ пребываніе ꙋготовлѧхꙋ. Помалѣ же времени | Бгом подвижен прибывает к семꙋ Законникꙋ Созонтꙋ на сіе | мѣстце честное и Ст҃ое, честный Старец Іліѧ Го- стиславскій | з тогож монастирѧ, Ст҃ой Ѡбителй Скитско. Законник | Сщ҃енно Іеромонах: Рокꙋ Бжіѧ: ахза. Мц҃а Авгꙋста: | Днѧ д. И[2] разгорѣвсѧ дꙋшею, возлюби сіе мѣстце Ст҃ое, | изволи жити на нем любезно со братом Со- зонтом, и знаѧ, | ѧко в благословеный и к благом Изволеніи еже ѿ Бг҃ѣ | пребываный всѧ поспѣшествꙋют к благое хотѧщим[3] кла- | си неꙋвѧдаемой слави нбн҃ой на сем свѣтѣ пожати со- | благословеніем, прежде, свѧти Совѣтствовати; прето ꙋдают- | сѧ до своего монастирѧ Ст҃іѧ Ѡбителй Скитскіѧ, до ѿцев | и братіи всѣх wбще; ѧко послꙋшніи своего Ѿца и матери, то есть[4] ѡбителй Ст҃ой Снове, нехотѧціе своим по- | слѣдовати хотеніем и по своих ходити волѧх; с благосло- | веніем их начаша ѡбщꙋю ѡбытеть при то Црк҃ви Ст҃ой Ста- | рожитно фꙋндовати, и братію изобырати ꙋмилно про- | сѧчи их ѿ благословеніе, и послаша писаніе: Еже доде | рꙋк чтн҃ого Ѿца Парфеніѧ, к то времѧ Игꙋ- мена Ст҃иѧ (стор. 10) ѡбителй Скитскіѧ, и собра братію соборне, прочетше же[5] | писаніе к Соборѣ всѣми возрадовашасѧ всѣ ѡбще, и ѧко еди- | ными ꙋсти глахꙋ: Слава Тебѣ Бже, ѧко подвиглъ еси бра- | тію нш҃ꙋ, и ꙋкрѣпил еси их, при том Ст҃ом мѣстѣ, так давно | ѿ всѣх ѡставленном; вѣрꙋем бо Влдко Хр҃те, ѧко ѿселѣ и до- | вѣка имат, тамо имѧ Твое Ст҃ое прославитисѧ; и всѣ со-| гласно рекоша; да бꙋдет благословеніе Бжіе братіѧм нш҃им | Іеромонахꙋ Иліи, и братꙋ Созонтꙋ діѧконꙋ, и да почіет на- | них благословеніе Ст҃ых Ѿцев Гори Афонскіѧ; и матки бл- | женнаго Старца нш҃его Іѡва, і всѣх ѿц и братіи нш҃их к | Гдꙋ ѿшедших и нн҃ѣ жительствꙋющих да поспѣшествꙋют им[6] в | благое. Послаша ꙋбо Скитскіи ѡтци писаніе соборное и[7] | благословиша чтн҃омꙋ ѡтцꙋ

---

[1] Ркп. Б.: неплодѧщіе

[2] Червонилом написано: Р, ахза. М, Д, д. И. З боку же зазначено: Дрꙋги" Законник Скитски" | Іеромонах | Иліѧ.

[3] Б.: хотѧщіе

[4] Тут кінчиться ст. 10 ркп. Б.

[5] З боку: Лист до Скитꙋ

[6] Б. має: нам

[7] На боці: Лист и благосло- | веніе Скитских | Ѿцев

Ілій и діакону[1] Созонту. Еже | обнй ѿ Стих Ѡцъ Скутских любезнѣ пріемше зѣло возве- | селишася и всегдашныє[2] труды ко трудом прилагаху. | По сем удаются до Преѡсщенного Еппа Луцкаго, в тое вре- | мя. Гедеѡна Святополка Кнзя Четвертенскаго, благосло- | венія Стителскаго, яко смиренній Иноци смиренно молящє, | аби на том мѣстѣ Стом жити, и обитель Стую на хвалу Престому Имени Іс Хртову и Пртой Его Бгоматри | разширяти и приѡздобляти; за Архіерейским благосло- | венієм Гду поспѣшествующу, возмогли. До чого яко | Бголюбивий[3] Еппъ и Пастир любящи благолѣпіє дому Бжо-[4] | го; благим срдцем благоизволивъ[5], и благословил блаженнаго Старца | Ілію в Ігумена, брата же Созонта на степен Свщенства по- | стави: Року Бжія: ахзв и бѣ видѣти слова Апл- | кіе на сих исполненнїй, овому убо даєтся Духъ премудро- | сти, и прор: ѡвому же дѣйствіе силъ. Ѿтоегожде времене (стор. 11) начаша сій дѣлателій винограда Хва дѣланіє [аще и во тре- | тій часъ пріидоша] около сея Стия обители творити[6]. Прочій же дѣлателѣ до сего винограда о Шестом и Девя- | том и о Єдинонадесятом часѣ прийдоша, дабы понеше тя- | готу, равніє динарий в Нбном виноградѣ ѿ Гдря Нба | и земли восприяли. Блаженный же Ѡцъ Ілія да бы муд- | рому уподобился строителю дом сей Бжый не на пѣ- | сцѣ но на камени созидаєт, за моцный фундамента випра- | вленни ѿ Ясне вел можного Єго Мсти Пана Станѣсла- | ва Конецполского Дѣдичного добръ тих Пна конеєсъ: | албо право на регаловом паперу полским діалектом | при звиклой печати рукою власною подписанний положи. И сим правом грунта на них же обитель сия Стая стоит, | яко фѣляром утверди. Которое право во памят вѣ- | чную[7] слово в слово здє вписуєтся: Которое право | до Гроду лвовского записанноє. Року Бжія. ахпи.

Stanisław na Koniecpolu | Koniecpolski Woiewodzic Sen- | domirski, Starosta Dolinski. |

---

[1] Ркп. Б. по тім слові має ще придане: брату

[2] Б.: всегдашнимъ

[3] В ркп. Б. по тім слові йде відразу: Пастиръ, пропустивше: Еппъ и

[4] З боку: Перши" Ігумен

[5] Стор. 11. ркп. Б. кінчиться: благоизво- |

[6] В тім місци ркп. А. має з боку отсю інтересну записку: Тогож року | ахзг. | Образ Пр Бци | к' Монастиру Трембовел'ском | плакал'.

[7] По слові: вѣчную ркп. Б. має: здє... Також решта слів, від: которое... ахпи. в тексті самім залишені, лиш зазначені з боку, на марґінесі тим способом: тое право в Гродѣ Лвовскомъ записанное ахпи. Року.

Wszem[1] wobec y każdemu z osobna, komu to | wiedzieć należy, tym ninieyszym Listem[2] moim | oznaymuię, iż życząc pomnożenia chwały Bo- | żey w dobrach moich dziedzicznych[3], snadniem | się do wniesioney Ich Mo- sciow Przyiacioł moich domo- | wych na ten czas przy mnie będących skłonił instan- | **(стор. 12)** cyey i prośby, aby na gruntach Maiętnosci mo- | iey Podhoreckey Monastyr starożytny Plesnicki | nazwany pod Imieniem[4] Przemienienia Panskiego | budynkiem był resuscitowany, na tymże gdzie | zdawna stał mieyscu, y o teyże, (:co wywiedzienie[m] | Ludzi starożytnych ma bydź dedukowano:) grun- | tu circumferencyey. Ktory to Monaster iako Na- | bożny Ocie Ilia Hostysławski reguły Bazylego | S. Graeckiey religiey Zakonnik wystawi, staranie | pobożne y pracy iego w tym kątętuiąc, Star- szenstwo | nad Bracią[5] Zakonną Ihumenskie, za potwierdzenie[m] | Imci Xiędza Episkopa tey Dioecezyey przy nim do- | żywotnie, y po nim następuiącym Przełożonym, zo- | stawuię. Dwożysko w Podhorcach Buhaiowskie | nazwane z iego wszytkiemi przynależytosciami do | tegoż Monasteru przyłączam, Sianożęć wielką ku Hu- | cie Podhoreckiey antiquitus należącą temuż także | Monasterowi przydaię. Praznikow dwa, ieden na | Swięto Przemienienia Panskiego, a drugi na Zwia- | stowanie Nayswiętszey Panny; na ktore lud scha- | dzać się z rożnych mieysc dla chwały Bożey zwykł, | te obadway maią się odprawować bez żadnego | naymnieyszego tak od Namiestnikow moich, iako y | Arendarża[6] uciążenia, naymnieyszego sobie grosza | z tych przychodzących ludzi, Towarow, y wszelkich | handlow na ten czas, y na tych Praznikach obudwuch **(стор. 13)** odprawuiących się nieusurpuiąc, ani przywłaszczaiąc. | Browar y winnicę wolno będzie temuż Monastero- | wi dla pożytku swego mieć; wrąb w lesie Podho-[7] | reckim na opał, na Celle, y na budynki wszelkie, więc | y na samy Browar Monasterowi tylko sa- memu nale- | żący, a nie na żadną przedaż pozwalam; na krynicy. | Młynek stawić także pozwalam, do mliwa na sa- | mą tylko potrzebę Mona- styra, a Poddany moy ie- | sliby tam ktory chciał mleć zboża, to mu chiba za | wiadomoscią Arędarża Mego y oddaniem miary zwy- | czayney wolno bydź ma. Mieysce[m] tedy należytym |[8] y ukazanym sobie zdawna z Deduk- cyey ma się ten | Monasterź kontentować, y przynależytosciami wszel- | kiemi wyżey opisanemi y specyfikowanemi obiecuiąc cale, że ten Monaster

[1] Червонилом написані: Р, Б. рік, весь напис грамоти і початкове W.
[2] Словом: Listem кінчиться ст. 12 ркп. Б.
[3] Ркп. Б. пропущене має слово: dziedzicznych
[4] Б.: pod Tytułem
[5] В ркп. Б. додано ще: iego
[6] Б.: Arendarzow
[7] Складом: Pod- кінчиться ст. 13 ркп. Б.
[8] По тім іде зараз: tylko zdawna y ukazanym sobie...

prży Gruncie, y wszyt- | kich prżynależytosciach prżez Mnie y Sukcessory moie | wiecznie zachowany będzie. Na co dla lepszey[1] wagi | ręką się moią własną z przycisnieniem pieczęci | podpisuie. w Mikulincach[2] d 16 Octoris, 1663. Tysiąc | szesć set szesćdziesiąt trżeciego Roku. Stanisław | Koniecpolski. Mieysce pieczęci. Ktore prawo iest w aktach | Grodskich Lwowskich oblatowane, Feria quarta post Festum | Sctae Annae Matris Deiparae Virginis Mariae proxi- | mâ. Anno Dni millesimo sexcentesimo, octuagesimo | octavo[3]. Достойно и Праведно да впишетсѧ и блгвеніе Стыѧ па- | мѧти Преwсщеннаго Wца и Пастырѧ ншего[4] в тое времѧ се Сто | обители и братіи в нее живущим данное; которое то блгве- | ніе, слово в слово длѧ вѣчно памѧти[5] зде вписуетсѧ[6].

(стор. 14)[7] ГЕДЕѠНЪ Стопокъ Кнѧжа Четвертенское | млтію Бжіею Православный Єппъ | Луцкій и Острозскій: | Прототроні Митрополіи Кіевско. |

Всѣмъ обще и каждому з особна, всѧ- | каго Чину, возраста и сословіѧ Хрис- | тіаном Нашим, наипаче же во Іеромо- | нахех[8], Іеродіаконом, Монахом и про- | чім нижшим в обителех Стых обще- | жителствующем. При благословеніи | Ншом Архіерейском: известно творим. Понеже обитель | Стаѧ Плѣсницкаѧ под Іменем храму Преwбраженіѧ | Гдна (: а теразъ названнаѧ Подгорецкаѧ:) уфундованна | естъ, ѿ Стыѧ памѧти благочестивой Кнѧжни Єлени, | ѿ лѣта вочлвченіѧ Гда нашего Іс Хрта тисѧча сто | осмдесѧтого: и длѧ части неприѧтелских нахожденій | запустѣла зостала до сих лѣтъ, на котором то мѣстцу | црковъ деревомъ вубли вибудованнаѧ и до ннѣ стоитъ; | сих за лѣтъ Пастви Нашего смиреніѧ призрѣ Гдь на | мѣстце стое, вложи во умыслъ благіи братіи ѡбытели | стой ѡбще жителной Скитской Іеромонаху Іліи, Іе- | родіакону Созонту, аби на помененное мѣсце прибыли; | а понеже сіи дѣлателіе винограда Хва наставленни Бгом | жителствовати на том стом мѣсци изволиша

[1] По слові: lepszey йде: wiary y wagi

[2] В ркп. Б. ось який уклад: Dnia Szesnastego Miesiąca Octobra, Roku Panskiego, Tysiąc, szescsetnego szescdziesiątego, trzeciego.

[3] Ркп. А. має на боці: w Grodzie | Lwowskim | 1688. Ркп. Б. замість того подає: Prawo te w Grodzie Lwowskim oblatowane 1688. — Послідуюче Д — червоне.

[4] По: ншего слідує точка в ркп. Б., а опісля a-linea: ГЕДЕѠНЪ стопо́лка Кнѧжа́ти Четвертінскогѡ, Єппа на той ча́съ Луцкогѡ и Остро́зкогѡ, Прототро́ніѡго Митропо́ліи Кіе́вскѡй; В то́жъ вре́мѧ ...

[5] Зазначено популярнійше в ркп. Б. словом: Па́мѧтки

[6] Тут кінчиться ст. 14 ркп. Б.

[7] Весь напис грамоти і її початкова буква — змальовані червонилом.

[8] Тут придано в ркп. Б. ще отсі вставки: Пречтным Ѻтцем Ігуменом; Намѣнником, Іеромонахом,...

Правилом | и ѡбычаем, во всем подобающеся Стои Ѡбытели Скит- | ской, мѣючи на писмѣ блгсловеніе ѿ ѡтцъ Своей ѡбыте- | ли, которое нам Пастиревий з подписом рꙋкъ Пречестнаго | ѡтца Ігꙋмена и всѣх соборных ѡтцъ Скитских, з Печатїю | Чстнаго Крста ѡбычною презентовали. Теды мы Па- | стир благодареніе Гдꙋ Саваѡдꙋ за таковое его смотреніе (стор. 15) воздавший, Чтномꙋ Їеромонахꙋ Илїи Ꙋрядꙋ Ігꙋменства злѣ- | цаемъ, и до кончини живота его абы братїя[1] не инаго токмо- | мо Сего старца за Наставника и Ігꙋмена мѣли утвер- | жаемъ, и под неблгсловеніемъ Нашимъ Архїерейским приказꙋем. | По немъ зас наслѣдꙋючим, и тепер жїючим ѡтцемъ и бра- | тїямъ, Сїе наше до ѡбщаго сожитїя даем писаніе, | послѣдꙋющие въ всем ѡбителий Стой Скитской, и прочїих | Лаврахъ ѡбщежїючих, подобным чином наидꙋючимся и сто- | блийве ѿ преварившних насъ Єпископовъ, потверженнымъ и у- | моцненнымъ жителствамъ, якобы подобный чинъ, строеніе | радеціе, и в инных менших ѡбытелех, растѣло и помножене | хвали Бжїей побирало, умислилисмо за единостайним | и стобливым намѣреніемъ, побожных въ Іеромонасех Іно- | ковъ ѡбителий Стой Погорецкой Плѣсницкой, въ честь и | хвалꙋ, Гда Саваѡда Преѡбразившагося на Фаво- | рѣ, здавна уфꙋндованной, таковоежъ блгсловеніе, къ ѡб- | щемꙋ житїю законномꙋ преподати, и ѡних в тоже, я- | ко и предреченнїй ѡбителий удостойти и утвердити, | яко и симъ листом Нашим Архїерейским, ꙋдостояемъ, и ꙋ- | твержаемъ; пилно жадаючий, абы в тоже ѡбытели | Стой нынѣшнїй и на потом жителствꙋючїй Іноци хотячи | подобным способомъ, Предреченной Стой ѡбители Скитской, | весь чинъ радеціе и порядокъ, ко ѡбщежителномꙋ жи- | тїю своемꙋ належачїй заховатий. Въ первых а- | бий Єлекцїю що рокъ ѿ новом лѣтѣ, а ежели того потреба | слꙋшная ꙋкажетъ, в полроку и нижей, на Ігꙋмена, проі- | гꙋмена, Наместника, Шафаровъ Скарбцꙋ Црковнаго, и и- | ных менших, мѣвали і спосрод себе, достойнаго к житїю | Іноческом, искꙋснаго вѣлꙋгъ ꙋподобаня своего згодне ѡ- | брали, и нам Пастиревий Своемꙋ Православномꙋ, и по нам (стор. 16) и по нам[2] такожде бꙋдꙋчим Православным, блгсловенія и утвер- | жденія ради презентовали[3] [а ежелибы по нам бꙋдꙋчїй Па- | стирѣ мѣли уклонитися ѿ блгчестїя; теди бꙋдꙋчий | Ігꙋмен, мѣетъся до Преѡсщеннаго Митрополити Кїев- | скаго Православнаго, блгсловенія ради ꙋдавати:] кото- | рий то Ігꙋменъ ѡбраный прикладом стобливим жиючи, | и иным тоже ѡбраз къ спасенїю з себе по-

[1] Тут кінчиться ст. 15 ркп. Б.

[2] Повторенне залишене лиш у ркп. А.

[3] Дальших слів в ркп. Б. бракує, хоч є залишене між тим вільне місце. Текст отже ркп. Б. виглядає в тім місци так: презентовали. Которїй то Ігꙋменъ...

казуючи, ничтоже | Себѣ взглядом преложенства своего непричитовал [:поми- | нающи[1] Словеса Спса[2]: ащели кто во вас хощет быти болшій, | да будет всѣм слуга] над вѣдомом, раду и повеленіе Соборних | Іноков непозволял, во почести всѣх мѣл; также и они его, | Іноков сам некарал, приходящих Іноков свавол́не от | обителей своих сходящих непріймовал [:развѣ з послу- | шанія Пастирскаго, или за изволеніем всей братіи из | слушной причини] анѣ живучих и отти желаючих не отпу- | скал, ажъ вся братія Соборне усовѣтуют. Також | кромѣшнея Трапези себѣ непоставляти, но купно со | братіею всегда во время свое вкушати, да сим общежи- | тел́ное житіе исполняет. Раденіе зась и попе- | ченіе, | о обытели Стой Матцѣ своей усердно вси единодушно | повинны имѣти, и старатися прилѣжно помножати хва- | лу Бжїю: Приходы розніе наданныя, офѣрованныя вписи | и иные яковые колвек, надареня от побожних людей, | жаден под клятвою Стых Отц, на свою потребу приватную | сокровиществовати да не дерзнет. Но всѣ купно аки пче- | лы во едино сокровище албо аркану прі- обрѣтати должни | да в цѣлости з рук ваших Гдь поищет личбу: Старшого | зась Ігумена, в особливой чести и пошанованю всѣ повинны | мѣти, яко Насто- ятеля своего. [поминающе глъ Апла; повинуйтеся Наставником вшим, и покаряйтеся им, тій | во бдят о дшах вших, аки слово хотяще Гви:] без его блгве-

(стор. 17) нія вне обители неисходити, и иния дшеполезная поу- | ченія усердствовати, житіе Іноческое хранити, и к нем на всяк | днь и нощ поучатися, самаго себе искушати, страдати, | аки добрыи воины Хвы, облекшеся во броня вѣры, да | воеводѣ угодни будете, що гди так вся законная блюсти | будете уставленная сим образом, многое время поживете | и приложатся вам лѣта животу, умножит Бгъ жита ея, | тука разбогатѣют красная: потоком сладости напоит ю, | и вѣнец лѣту блгдти Бжей восприймете, егоже вам по- | лучити желаем. Всякому зась законопреступникови и ра- | зорителеви сего законного житія, Нше Архієрей- ское не- | блгвеніе, и суд Бжій во второе и страшное Пришествіе | Хво буди буди, Амин. Що все для лѣпшой[3] повагі вѣ- | ри и Моци при подписѣ руки Ншой Печатію Ншею зтвер- | жаем. в Катедрѣ Ншой Стго Іоанна Бгослова Луцкой. Мца |[4] Декаврія дня десятого. Року Первой тисящи шест сот- | шедесят третего. Гедеон Стополк Єппъ Луцкий, | Рукою власною: Мѣсце Печати. —

[1] Вставлено по тім слові в ркп. Б.: на всякій день и часъ,...

[2] Кінець ст. 16 в ркп. Б.

[3] В ркп. Б. кінець стор. 17.

[4] На бічнім поли: 1663

(Дальше буде)

Перший життєпис св. Йосафата

ПОНИЗШЕ містимо три тексти, оповідаючі життє і смерть полоцького архиепископа св. Йосафата Кунцевича. Два перші, польський і латинський, поміщені стовпцями, беремо зі знаної збірки о. Павла Шиманського (II. 41-88), переховуваної тепер у познанській бібліотеці Т-ва Приятелів Наук[1]. Третий текст, теж латинський, надрукований долом на всю ширину, був відписаний свого часу, враз з иншими матеріялами, з оригіналу, збереженого в архіві Пропаганди, а перевезений опісля митр. А. Шептицьким до Львова, знаходиться під сю пору в Національнім Музею під ч. 16121/16. Відси то й взятий він для „Записок ЧСВВ." за ласкавим дозволом Управи Музея.

Подаючи всі три тексти без зміни в дослівнім відписі, відкладаємо свої уваги про них і про звязані з ними питання на кінець.

Relacya | o | zamordowaniu okrutnym | y osobliwey Swiątobliwosci | w Bogu Wielebnego Oyca | Jozafata Kuncewicza | Archiepiscopa Połockiego | krotko a prawdziwie | opisana | w Zamosciu | Roku Panskiego 1624.

Joachim Morochowski Episkop Włodzimierski y Brzeski Czytelnikowi łaskawemu.

Dla trzech osobliwie przyczyn, Re- (**стор. 42**) lacya ta, o zamordowaniu okrutnym, Wielebnego Jozafata Kuncewicza, Episkopa Połockiego iako pewną wziąwszy; będąc sam, dziwney swiątobliwosci żywota iego oczywistym swiadkiem na swiat drukiem wydać, za błogosławienstwem star-

Brevis et vera Narratio | de | crudeli caede morumque | singulari sanctitate | Reverendissimi Patris | Josaphat Kuncewicz | Archiepiscopi Połocensis | descripta | Zamosciae | Anno 1624.

Joachimus Morochowski Episcopus Vladimirens(is) et Bresten.(sis) Benevolo Lectori.

Tribus potissimum de causis **(стор. 42)** certam Narrationem de crudeli caede Rndsmi Patris Josaphat Kuncewicz, ipsemet admirandae ejus vitae Sanctitatis oculatus testis, in lucem typis edere, benedicente superiore meo, proposui Lector Benevole. Prima, ut Deo uni trinoque gratias reddam

[1] Оба тексти з познанського рукопису переписав п. Модест Кузик, б. урядовець почтовий у Познані, тепер питомець дух. семинарії у Львові, за що складаємо йому тут щиру подяку.

szego mego umysliłem Czytelniku łaskawy. Pierwsza abym Bogu w Troycy Jedynemu zato podziękował, ktory takie Swięte sam czyni, y takie Pasterze do Cerkwie swey posyłać raczy. Druga, abym takim wysokim Cnotom Męża tego Swiętego, cześć powinną z niedołężnosci mey oddał, ktorem w Nim za żywota Jego uprzeymie miłował, y onem się zawsze dziwował. Trzecia, abym wielu pobożnych Ludzi żądaniu dogodził: ktorzy tego usilnie pragnęli, żeby pewną wiadomość o Swiątobliwosci żywota Jego; tudzież też osobliwie o smierci, przez mężne podięcie okrutnego męczeństwa dla prawdy świętey miec mogli.

Z tych tedy przyczyn tę książkę (**стор. 43**) na świat puszczaiąc, ciebie Czytelniku Łaskawy proszę, abyś to przyiąwszy, iako za rzecz istotnie prawdziwą Bogu w Troycy Jedynemu cześć i chwałę oddawał.

ΑΓΑΘΩΝ ΠΌΝΩΝ ΚΑΡΠΟΣ ΕΥΚΛΕΗΣ[1]

Jozafat Kuncewicz Archiepiskop Połocki, mąż z młodości lat swoich, gdy ieszcze był swieckim, gorącego

[1] Тут прибавлений відсилач: *) W r. p. zamiast litery *v* napisano T. Niepotrzebnie także po P dano kropkę na dole. Słowa są przytoczone z Xięgi Mądrosci 3, 15 i znaczą: Dobrych trudów pożytek sławny.

qui huiusmodi Viros Sanctos ipsemet efficit, et hujusmodi Pastores in Ecclesiam suam mittere dignatur. Altera, ut tam altis hujus Viri Sancti virtutibus debitum honorem pro imbecillitate virium mearum exhibeam, quas in illo adhuc vivente summo amore et continua admiratione prosequutus sum. Tertia, ut plurium piorum hominum votis satisfaciam, qui summo desiderio flagrarunt, certam de vitae ejus sanctitate, praesertim de morte, perfortiter susceptum ob Veritatem Sanctam crudele martyrium, notitiam habendi.

Hisce itaque de causis hunc li- (**стор. 43**) brum in publicum edens, Te Lector Benevole enixe rogo, ut hoc suscepto tanquam re summe certa Deo uni Trinoque cultum et honorem praestare non deneges.

Josaphat Kuncewicz Archiepiscopus Polocensis, Vir in tenera aetate et statu adhuc saeculari summae pietatis, et vitae sanctitatis, cum degeret Vilnae, assiduo visitabat Ecclesiam SS. Trinitatis, quae semper erat sub regimine Superiorum in Unitate Fidei S^a permanentium; nullum exer-

(Archivio dela S. C. de Prop. Fide — Polonia, Russia, Vallachia, Moldavia. Vol. 337).

(Fol. 242) Vita et mors archiepiscopi Polocensis Rutheni a schismaticis occisi anno 1623.

Josaphat Kuncewicz archiepiscopus Polocensis erat vir ab adolescentia sua cum adhuc in saeculo degeret, singularis in Deum religionis et vitae probitatis. Assiduus in ecclesia Sanctisimae Trinitatis unitorum ritus; nullum ex officiis divinis, quae singulis diebus in illa ecclesia more mo-

nabożenstwa, y żywota pobożnego, mieszkaiąc w Wilnie, ustawicznie chodził do Cerkwi Swiętey Troyce, ktora zawsze była w dozorze Starszych w Jednosci swiętey będących, żadnego Nabożenstwa w odprawowaniu chwały Bożey, ktore się w dzień według ustaw powinnosci Zakonney tam odprawowało, nie opuscił: iako Jutrzniey y inszych Obrzędow Cerkiewnych. A chociaż Syzmatycy podten czas zwłaszcza, kiedy się zaczynała Jedność Swięta, oderwali byli niemal wszystkie od tey pomienioney Cerkwie tak, że się ledwie kilkadziesiąt człowieka oboiey płci, y to w Uroczyste swięta tam schodziło: a z Duchownych ieden tylko mieszkał Zakonnik, ktory był oraz Archimandrytą, żadne- (стор. 44) go przy sobie nie maiąc Czernca. Zaczym w tym Monastyrze były prawie pustki, a w Cerkwi wielkie opuszczenie. Przeciwnym zaś sposobem u przeciwnikow wielki tłum ludzi, że się ledwo w Cerkwi zmiescić mogli: ochędostwo swietne, y wszystkich inszych rzeczy dostatek, ktoremi się więc pospolici ludzie przynęcitium in decantanda laude Dei, quod ibi ex instituto religiosae Professionis quotidie peragebatur, praetermisit, uti sunt: Matutinum aliique ritus Ecclesiastici. Et quamvis Schismatici, praesertim eo tempore, quo Unio S. coeperat, pene omnes a superius dicta Ecclesia abstraxerint, adeo ut vix pauci homines utriusque sexus, idque solemnibus non nisi Festis ibi convenerint, Religiosorum vero unus solummodo Archimandrita, nullo amplius exstante Mona- (стор. 44) cho permanserit. Unde illum Monasterium fere vacuum erat, in Ecclesia vero summa regnabat devastatio. E contra vero Adversarii magnam multitudinem hominum, ut eam vix Ecclesia capere potuerit, summam in Ecclesia munditiem, omniumque rerum copiam habere videbantur, quibus plerumque populus allici solet;

nastico peragebantur, matutinum etiam, quod ante diluculum decantatur, omittebat. Et licet ab hac ecclesia schismatici illo tempore quo incipiebat unio, abstraxissent fere omnes, ut die etiam festo vix 20 personae sexus utriusque in dicta ecclesia numerarentur, et ex clero unus tantum erat monachus titulo archimandritae insignitus, nullum habens penes se monachum; unde magna erat in monasterio solitudo, in ecclesia vero et venientibus ad eam desolatio; e contra apud schismaticos magnifica multitudo hominum, quam ecclesia capere non poterat, ornamenta ecclesiastica splendida, et alia quae homines allicere naturaliter solent, in magna copia. Nihilominus bonus juvenis ab ipso Deo immediate edoctus, neque enim tunc qui eum doceret ea quae erant unionis ex unitis Vilnae reperiebatur

caią. Jednak cnotliwy ten Młodzieniec, osobliwą łaską Bożą natchniony będąc (: gdyż iednego takiego podtenczas w Wilnie nie było, ktoryby go mogł nauczyć dostatecznie rzeczy tych, które przynależą do Jedności świętey:) tym się bynaymniey nie odrażał: y owszem w tey Cerkwi Troyce Świętey sam podczas spiewał, czytał, y częstokroć dzwonił: y tak bywał sam spiewakiem y dzwonnikiem: co wszystko pilnie y z wielką ochotą odprawował, a darmo, insze zabawy swoie potrzebne opusciwszy, ktoremi był obowiązany w służbie; a w czytaniu ksiąg Duchownych tak był pilnym, iż ich więcey pilnował, aniżeli inszych zabaw. Zkąd zapaliwszy serce **(стор. 45)** swoie miłoscią do służby Bożey, roku Panskiego 1604, we dwudziestu y kilku leciech, w tey, y przy tey Cerkwi Swiętey Troyce slub w Zakonie S. Bazylego Panu Bogu uczynił, y Czernicem został: w ktorym tak postępować począł. Przez kilka lat żadnego innego napoiu, oprocz wody

Tamen huic virtute praedito Adolescenti, singulari Dei gratia afflato (: nullus etenim id temporis Vilnae manebat, qui illum sufficienter de rebus quae Unionem S. concernunt, instruere possit:) hoc minime fastidio erat. Imo ipse in hacce Ecclesia S^mae^ Trinitatis legendo, cantando, et saepius pulsandis campanis operam dabat, atque sic saepe numero ipse cantor et pulsator campanae erat quae omnia summa cum diligentia et alacritate, quamvis sine ullo stipendio, executus est. Fovens deinde in corde amorem se se consecrandi Deo, anno 1604, agens ultra 20 aetatis suae annum in hac et ad hanc **(стор. 45)** Ecclesiam S^mae^ Trinitatis vota in ordine S. B. M. emisit, atque Monachus factus est, ubi ulterior ejus vitae profectus hoc modo institutus erat. Per aliquot annos nullo alio potu, excepta sola aqua, utebatur, et certe per totum vitae suae decursum nunquam ab hoc proposito recessisset, nisi valetudo quae notabiliter exinde decre-

ullus, ab ecclesia non discedebat. In dicta igitur ecclesia ipse erat cantor, ipse lector, ipse denique non infrequenter campanator, quae omnia libenter et gratis, et cum dispendio suarum occupationum, quibus detinebatur inserviens cuidam civi Vilnensi mercato- | ri. Non tantum domi sed etiam in officium mercatoriae lectioni librorum spiritualium intentus erat, magis quam ut ad emendas merces invitaret transeuntes, quod in more est mercatoribus.

Unde secutum est quod anno 1604, viginti et aliquot annos natus monasticam vitam sub regula Sancti Patris Basilii in ritu graeco catholico Vilnae ad ecclesiam Sanctissimae Trinitatis amplexus fuerit. Cuius eiusmodi quidem fecit initia ut per aliquot annos non alio potu quam naturalis aquae uteretur, nec fortassis toto vitae suae tempore ab hoc coepto destitisset, ni obedientem defectus graves ventriculi, qui ex potu hoc suborti

samey, nie zażywał, y pewnie przez wszystek żywot swoy tego by był niepoprzestał gdyby niesposobność zdrowia (:ktore mu było znacznie stąd wątleć poczęło:) zaziębieniem żołądka; y starsi iego, ktorzy się o tym dowiedzieli, nie zabronili: ieśli tylko zabronili? a nie raczey onemu do większego umartwienia ciała pochop uczynili; jako do włosiennic, dyscyplin, postow y niespania: czego przez wszystek żywot swoy pilnie przestrzegał: obżarstwem w iedzeniu, a zwłaszcza w piciu iako pewną zarazą duszną wielce się brzydził. Czystości swiętey był wielkim miłosnikiem y strożem z taką sromiężliwością że nie (**стор. 46**) tylko uczynkiem, ale i słowem, swąd z siebie sposobności iakiey wydaiącym pogorszenia żadnemu nie dał. Do tego zawsze był w rozmyslaniu rzeczy Boskich nie inaczey y w czytaniu ksiąg: w ktorym tak znacznie postąpił, iż w krotkim czasie z podziwieniem wszystkich, a prawie zdumieniem z kazalnice ludziom Słowo Boże przepowiadał. A co ieszcze dziwnieysza, w takim ustawicznym ksiąg polscere caepit, refrigeratio ventris, ejusque superiores, qui de hoc certiores facti sunt, illud ulterius prosequi prohibuissent, si tantummodo prohibuerint, et non potius majoris in corpore suo castigationis causa fuerint, uti sunt cilicia, disciplinae, jejunia et nocturnae vigiliae, cujus per totam vitam suam diligentissimus observator fuerat, gulam in esu, et vel maxime in potu quasi aliquod pestiferum animae venenum mirum in modum abhorrebat. Sanctae castitatis erat magnus amator et custos, tanta cum abstinentia, ut non modo facto, sed ne verbo quidem peste aliqua infecto scandalum a- (**стор. 46**) licui dederit. Insuper semper occupatus erat meditandis rebus Divinis, et legendis libris, qua in re tam eximie profecit, ut brevi tempore cum admiratione et fere stupore omnium populo ex suggestu Verbum Dei praedicaverit; quod autem majori admiratione dignum est, in assiduo legendis polonicis et slavonicis libris (:nulla enim alia idiomata, exceptis hisce duobus, caluit:) tanti profectus fuerant, et superiores ejus, quibus haec omnia probe innotuerant, cohibuissent. Si cohibuerunt tamen, et non ad maiores, ac multo plures corporis mortificationes, ut cilicia, disciplina, jejunia et vigilias, quibus tuto postea vitae suae tempore usus est, stimulamus. Accessit ad hoc quod in continuis semper fuit meditationibus de divinis, non minus autem in librorum lectione, qua tantum profecit, ut brevi tempore cum omnium aedificatione et stupore, populo ex ambone praedicare coeperit. Quod autem longe maiori admiratione dignum est, haec eadem assidua lectio librorum non aliorum quam sclavonicorum et polonicorum (cum latinam linguam vel aliam quampiam praeter suam vernaculam nullam caluisset) id effecit quod tantam acquisiverit peritiam oppugnandi et confutandi errores schismaticorum

skich y słowiańskich czytaniu (:gdyż nad te dwa pospolite ięzyki inszego nie umiał:) tak pięknie postąpił, y przyszedł do takiey doskonałosci w dysputowaniu, y przekonaniu heretykow y schyzmatykow, y do takiey sposobnosci obcowania z niemi; iż nayuczeńszy Teolog z nim porownać nie mogł. Zkąd ono poszło, iż od Katolikow albo prawowiernych biczem schyzmatykow y Heretykow, a od Schyzmatykow samych, miasto Jozafat, odmianą imienia, Duszo- (**стор. 47**) chwatem (:to iest łapaczem dusz:) był przezwany. Y tak bardzo bystrego był dowcipu, iż naysubtelnieysze w Teologii trudnosci, iako są o Troycy Przenayswiętszey, y tym podobne, łacniey on przez się mogł zrozumieć, a niżeliby mu kto mogł wyłożyć. Coż rzekę o przedziwney pamięci Jego? ktorą tylko tego samego nie nosił, iako na marmurze wyrytym, czego albo nie czytał, albo nie słyszał. Mogł go kto wybornie kroniką ksiąg, osobliwie

rat, et tam perfectus in disputando, convincendisque haereticis et schismaticis, et tam habilis ad conversandum cum iisdem; ut doctissimus Theologus illum adaequare haud potuerit. Hinc a Catholicis flagrum Schismaticorum et Haereticorum, a Schismaticis vero, loco Josaphat, mutato nomine Duszochwat, hoc est raptor animae appellatus fuerit. Tam erat acuti ingenii, ut subtilissimas Theologiae difficultates, uti sunt de Sanctissima Trinitate, et alia hujusmodi, facilius per se ipsum intelligere quam alias explicare potuerit. **(стор. 47)** Quid dicam de admiranda ejus memoria, in qua acsi in marmore sculpto illud solummodo non remansit, quod aut non legerat, aut non audiverat. Potuit certe jure merito compendium librorum, et praesertim Sanctorum Patrum thesaurus appellari. Neque tamen ille Vir sanctus in his tam liberaliter a Deo et natura concessis sibi donis acquievit, sed con-

et haereticorum, tantum donum cum ipsis conversandi, ut | theologus licet doctissimus in hac parte cum ipso comparari, vix aliquis potuisset, nullus haereticus aut schismaticus resistere. Atque hinc processerat, quod a catholicis flagellum schismaticorum et haereticorum a schismaticis vero loco Josaphat mutato nomine Duszochwat, quod raptorem animarum, vulgo significat, meruerit appellari. Jam vero tam foelicis vir fuit ingenii, ut subtilissimas quasque theologicas difficultates, quales sunt circa mysterium Sanctissimae Trinitatis et alia huiusmodi, facilius ipse potuerit capere, quam subtilissimus quisque eidem explicare. Quid vero de mirabili memoriae illius foelicitate dicere quis sufficiat? qua id solum non tenuit, quod nusquam legit, vel audire ab ullo potuit. Chronica alia vel omnium librorum praecipue vero Sanctorum Patrum diceres thesaurum.

Neque his tantum singularibus animi a natura sibi concessis contentus fuit vir dotibus, ad omnia bona natura comparatus, insuper ipsis assi-

Oycow Swiętych Skarbnicą nazwać. Jednak nie przestaiąc ten Mąż Swięty na tych tak hoynych od Boga y natury sobie użyczonych talentach, w ktore był obficie opatrzony; tak się ustawicznie w pobożnosci y w cnotach wysokich ćwiczył, że za zezwoleniem wszystkich był godnym rozumiany, aby był na lichtarzu Cerkwie Swiętey, iako swieca wszystkim swiecąca, postawiony. Bo gdy teraznieyszy Przewielebny IMsc Ociec Jozef Rucki z Archimandryi Wileńskiey siadł na stoli- (стор. 48) cy Metropoliey wszystkiey Rusi, On też na mieysce iego wstąpił. A że ten Monaster począł się był prawie na tenczas reformować, y nie było w nim oprocz młodzi, sposobnego żadnego do rządu, y do odprawowania inszych spraw dostatecznie biegłego, gdyż się ci uczyć ieszcze w szkołach musieli; a ieśli co było tam starszych Czerncow niereformowanych y do takowego rządu nieco sposobnych, lecz, że życia swobodnieyszego byli, y onego zażywać chcieli, przypuszczani do urzędu Starszeństwa nie byli żadnego. Ten tedy Mąż

tinuo in pietate et aliis eximiis virtutibus se se exercere non desiit, adeo, ut consensu omnium dignus judicatus fuerit, tamquam candela omnibus lucens in Candelabro Sanctae Ecclesiae constitui. Nam postquam Reverendsmus Pater Josephus Rucki ex Archimandria Vilnensi se in sedem Metropolitanam totius Russiae trans- (стор. 48) tulerit, ille mox in ejus locum successit. Quoniam autem Monasterium tunc primum reformari coepit(*)[1] nullusque in eo, praeter juvenes, qui scholis adhuc vacare debebant, capax regendi, et peritus administrandi alia negotia sufficienter aderat(*)[2], Monachi vero si qui aderant reformati, et aliquomodo ad tale regimen habiles, ob dissolutionem vitam, qua uti volebant, ab omni dignitate Superioris arcebantur(*)[3]. Hic ipsemet Vir Sanctus non modo Superioratum Archimandriae suscepit,

[1] На боці: (*) poprawiono tąż ręką **coepisset**

[2] (*) poprawiono **adesset**

[3] (*) napisano **arcerentur**

duum in omni genere virtutum iungebat exercitium, quo tantum profecit, ut facile omnium iudicio dignus sit iudicatus qui poneretur in candelabro ut luceret omnibus.

Hinc postquam modernus Revmus totius Russiae metropolita Josephus ex archimendria Vilnensi in metropoliam assumptus est, ille quoque in locum ipsius successit. Et quia tunc dictum monasterium in initio adhuc reformationis erat, nec nisi juvenes tantum monachos, ac proinde ad gu-|bernationem monasterii aliasque res gerendas necdum sufficienter idoneos, quique studiis et scholarum frequentationi dabant operam, continebat: monachi autem antiqui non reformati licet ad haec omnia invenirentur aptissimi, quia tamen iam liberiori vitae assuetierant, non recipiebantur: vir

Swięty nie tylko Starszeństwo Archimandrycze na sobie nosił, y ono z pochwałą wszystkich odprawował, ale oraz był kaznodzieią y spowiednikiem pospolitym, tak Czerńcow iako y Czernic, y swieckich oboiey płci. W Cerkwi pierwszym spiewakiem, gospodarzem w domu przez kilka lat, z wielką wszystkich dogodą tę powinność odprawiaiąc. Był też iedyną ucieczką (**стор. 49**) y pociechą ubogim wdowom, sierotom y od potężnych ukrzywdzonym w iednaniu barzo szczęsliwym y sposobnym: w pilności o duszach braci y inszych barzo czułym. Na samym początku zebrania tego Monasterskiego, gdzie tylko dway szczegulnie było Prezbiterow, a on był sam Dyakonem, zebrawszy wiele, czasu iednego, wieśniaczkow na rynku, ktorych nauki Chrzescianskiey uczył y zakonu Bożego, przywiodł ich do tey Cerkwie na spowiedz: iednego na ten czas kapłana nie było, a drugi ktory był przytomny spowiedzi tak wielu ludzi słuchać nie chciał: o co się ten dobry

illudque cum laude omnium administravit, sed insuper factus est Concionator et Confessarius communis, tam Monachorum et Monialium, quam saecularium utriusque sexus. In Ecclesia primus Cantor, domi paterfamilias, per aliquot annos cum summa commoditate omnium hoc munere fungens. Erat ille etiam unicum refugium et solatium paupertate oppressis viduis, pupillis et afflictis. In reconciliando nimis prosper (**стор. 49**) et habilis, in curanda salute fratrum aliorumque nimis vigilans. Accidit quodam tempore, ut ipso initio, quo communitas Monasterii colligi coepit, ubi duo solummodo manserant Presbyteri, ipse vero nonnisi Diaconus, collectos in foro multos plebeios, quos doctrina Christi et Religione imbuerat, duxerit ad Ecclesiam Confessionis absolvendae causa: unus id temporis sacerdos aberat, alter verò, licet praesens, Confessionem tot hominum excipere noluit, quo non postreme perturbatus hic bonus Diaconus erupit in lacrymas, modo hunc, modo

praedictus non archimandritae solum officium, sed etiam concionatoris ordinarii, et confessarii publici, monachorum, monialium et saecularium utriusque sexus, in ecclesia protopsaltis, et oeconomi domi, per annos aliquot maxima omnium in omnibus cum satisfactione officio sustinebat; paupérum et viduarum, pupillorum et a potentioribus oppressorum erat perfugium, in componendis discordiis dexter et foelix, in cura animarum vigilantissimus.

In ipsis initiis congregationis nostrae, in qua duo tantum erant sacerdotes, ille diaconus tunc existens collégit multos rusticos in foro et duxit pro confessione ad monasterium; unus sacerdotum abfuit, alter qui erat praesens excipere confessiones tam multorum nolebat. Bonus diaconus totus resolutus in lachrymas, hunc et illum ex fratribus qui nequidem dia-

Dyakon zafrasowawszy, rzewliwie płakał, y tego y owego ze trzech inszych (:ktorzy ieszcze Prezbiterami nie byli:) prosić począł o przyczynę, żeby z nim onego kapłana żądali: iakoż to dla iego tak rzewliwego płaczu y prozby uczynił, że onych ludzi wszystkich spowiedzi dostatecznie wysłuchał. (**стор. 50**) Tak był barzo pracowity, prawie ludzkie siły przechodził: trapiało się często, że przez sześć całych godzin spowiedzi słuchał, a to mu prawie we zwyczaiu było, o trzeciey godzinie na pułzegarzu w zimie z pułnocy wstawać, a o wtorey w lecie, y wszystkich potym budzić, a osobliwie na ten czas, gdy był iuż starszym, poczowszy od owey godziny, w ustawicznych był zabawach aż do samey nocy. A pierwiey niźli drugich pobudził, zawsze dyscyplinę odprawował: y to na każdy prawie dzień czynił. Słuchać spowiedzi, miał to sobie za osobliwe nabożeństwo: y dla tego, gdy mu się trapiało gdzie iechać w potrzebach Monasterskich, tak na popasie, iako y na noclegu, zawżdy ludzie do spo-

illum trium aliorum, qui nondum Presbyteri erant, rogare coepit, ut ejus ad hunc Presbyterum precibus suam quoque intercessionem miscere non abnegent(*)[1] atque sic ejus precibus et lacrymis cedens Presbyter, omnium qui in Ecclesiam adducti erant confessionem excepit. Adeo erat **(стор. 50)** labori deditus, ut ferme vires humanas superaverit: saepius sex horas audiendis confitentibus impendebat, tempore hyemis hora tertia, aestivo vero hora secunda surgere, omnesque alios excitare moris habebat, praesertim cum Superioris officium gesserit, illudque tempus usque ad noctem continuis occupationibus consecrabat. Antequam vero alios excitaverit, solebat disciplinam peragere, atque hoc modo quotidie se gesserat. Excipere Confessionem singulari sibi pietati duxit, et ideo cum necessitas Monasterii urgeret viam arripere, tam tempore consueto sumendi prandium, quam pernoctandi, semper homines ad confessionem hor-

[1] На боці: (*) melius **abnegarent**

coni tunc erant, orat ut rogent cum ipso sacerdotem, et lachrymis suis obtinuit ut audiret eorum confessiones dictus sacerdos.
Multorum postmodum filiorum effectus est pater, quos ex schismate ad ovile Sancti Petri reduxit. In laboribus adeo indefessus, ut conditionem humanam superare videretur. Non rarum ipsi erant 6 continuis horis sedere in confessionibus, et ordinarium a tertia hyeme, aestate a | secunda post medium noctis hora, surgere, et per campanam domesticam omnes excitare, etiam tunc, quando erat superior. Incipiendo autem ab illa hora in continuis occupationibus, esse usque ad noctem profundam erat ordinarium. Excipere confessiones hominum erat ipsi singularis dilectatio. Unde per viam, quocunque discedebat, ubicunque noctabat, vel subsistebat in

wiedzi przywodził, y sam słuchał czasem wszystkich, począwszy od gospodarza: co iako iest rzecz trudna, zwłaszcza karczmarza y szynkarki do tego przywieść, rozumieć każdy łatwo może. A co większa, czasem y tych, **(стор. 51)** ktorzy się w karczmie piiaństwem iakoby dobrą myślą bawili, od zbytku odwodząc, a do trzezwości y cnot Chrześcianskich napominaiąc, do domow swych wyspowiadawszy odprawował: y dlatego nad zwyczay długo się w gościnie bawił. Drugich do spowiedzi podczas, dawszy cokolwiek, zaymował. Czasu iednego, nie mogąc się przewieść rychło przez Niemen, musiał tam dzień y drugi mieszkać, aż się rzeka ona rozpuściła: bo wozem było trudno, a pogotowia łodzią, albo promem przebyć: tam wiele ludzi było, ktorzy natoż czekali, y drudzy ieszcze naieżdżali, tak barzo w tym pracował, że się mu musieli wszyscy spowiadać, y żadną miarą puścić się w drogę nie chciał, aż wszystkich wysłuchał. Zaczym tylko o tym pilnie myśląc, tego, co miał w oney drodze sprawować, zapominał. A tak gdy iuż

tabatur, illosque nonnunquam omnes incipiendo a patrefamilias solus excipiebat: quod quam difficile est praesertim Praefectos tabernarum, illorumque uxores hac in re convincere, quilibet haud difficile cognoscere potest. Quod autem majus est, illos qui in tabernis ebrietate quasi ad recreandam mentem utebantur, **(стор. 51)** a tanto excessu abstrahendo sobrietatem vero et virtutes christianas suadendo, absolutos in proprias domus remittebat: et ideo solito plus in similibus locis morari debuit. Plurimos muneribus ad confitendum incitabat. Quodam tempore cum ob difficultatem cito trajiciendi fluvium Nemen, necesse illi esset unum alterumve diem expectare donec fluvius penitus glacie liber restaret[1] (:neque enim curru, nec navicula facile erat alteram assequi partem:) multos ibi reperit homines qui pariter expectare debebant, multosque vidit modo primum venientes, minime peperit labori suo, omnesque confiteri fecit,

[1] На боці: Convenit Susza in **Cursu vitae** pag. 19.

meridie, aliquorum confessiones accipiebat, aliquando integras domos eorum apud quos hospitabat, cauponum etiam, qui alias difficulter confessiones sibi persuadent; quandoque etiam eos quos ad pocula sedentes, et genio in tabernis indulgentes inveniebat, a poculis abstrahebat, et bonis documentis instructos et contentos in domos proprias remittebat; unde praeter solitum morabatur in via; alios data pecunia reducebat ad confessiones.

Semel ob difficultatem traiectus in flumine principaliori Lithuaniae dicto Chrono, lingua nativa Nemen commorari debebat una die et amplius, glacies enim dissolvebatur, nec transitum per se praebebat vel curru vel navigio. Multos ibi homines reperit, multi postea antequam transitus pate-

sprawiedliwy iako palma wzgorę się w cnotach podnosił, y wiele (ст. 52) iuż owocow pracy swoiey za łaską Bożą wydawał, ustąpił śmiercią z swiata Archiepiskop Połocki Gedeon: ten zaś Mąż chwalebny, na mieysce zeszłego na Archiepiskopstwo Połockie, ze wszechmiar, tak w Duchownych, iako y w doczesnych rzeczach spustoszałe, w pietnastu lat, iako był został Czerncem, nastąpił, y przez lat pięć świątobliwie (: iako się wyżey (*) powie:)[1] urząd Pasterski odprawował. to Arcybiskupstwo iest na Białey Rusi, na granicach Moskiewskich: Arcybiskupstwem iest zaś nazwane, nie żeby miało pod sobą iake insze Episkopy, ktorych żadnego niema: ale z pewnych iakichsi przyczyn y respektow(*)[2] iest dosyć szerokie w Dyecezyi swoiey, y ma pod sobą, między inszemi wielą inszych miast,

nec aliter inceptum iter continuare voluit, donec solus omnes confitentes exceperit. Huic unico intentus, saepe, quod acturus in via erat, oblitus est. Paulo post, cum justus ut palma virtutibus in altum ascenderet, multosque laboris sui fructus adjuvante Deo (ст. 52) proderet, obiit Archiepiscopus Połocensis Gedeon: ille vero laudabilis vir in locum pie defuncti, tam spiritualibus quam temporalibus plane spoliatum, post quindecim annos a suo ingressu in Monasterium, successit, et quinque annos pie (:ut inferius dicetur:) munus Pastoris gesserat. Ille Archiepiscopatus situs est in Russia Alba, ad limites Moscoviae, dicitur Archiepiscopatus, non quasi multi albi Episcopi ejus jurisdictioni subessent, sed ob certas rationes et respectus. Ejus Dioecesis est satis ampla, extenditque suam potestatem supra multas alias Civitates, praesertim Polociam, (:a qua denominatus est:) Vitepscum et Mscislaviam, quarum quaelibet titulo Palatinatus a Serenissimis Regibus Poloniae donata est.

[1] На боці: (*) **niżey** raczey

[2] З боку: (') Teodozy koło roku 1415 podany na Metropolitę przez Witołda, lecz nieprzyięty od Patryarchy, pierwszy przyiął tytuł **Arcybiskupa** i następcom zostawił x. P. S.

ret supervenerunt, tantum laboravit in illis, ut omnes confiterentur. Nec transire voluit, donec omnium confessiones finiret, huic quippe intentus obliviscebatur omnium aliorum quae ipsi in hac via peragenda erant. Et tandem cum iam justus sicut palma effloruit, et plurimos laborum piorum fructus protulit, e vivis decedente Gedeone archiepiscopo Polocensi, idem vir in locum demortui, in archiepiscopatum scilicet plane desolatum, tum | in spiritualibus quam in temporalibus post annos 15 et amplius vitae suae monasticae abhinc ante quinquennium suffectus fuit. Est hic archiepiscopatus in Alba Russia in confinibus Moschoviae. Archiepiscopatus dictus, non quod archiepiscopus ejus episcopos aliquos sub jurisdictione sua habeat (talis enim qui ipsi subsit est nemo), sed quod ab antiquo primum

te osobliwie trzy miasta, iako Połocko (:od ktorego się y tytułuie :) Witebsko y Mścisław: ktore każde z nich tytułem Woiewodztwa od Nayiasnieyszych Krolow Polskich (ст. 53) iest poczczone. W tey wszystkiey Dyecezyi, albo raczey w przednieyszych iey miastach, znalazł ten dobry Pasterz, srodze roskrzewioną Syzmę, y za Bożą pomocą we dwu leciech, iako mogł usilnym staraniem, przy tey swey osobliwey dzielnosci y sposobności, tak wszystkich sobie był zniewolił chęci y serca, że zaledwie iuż iaki tam znak albo iskierka syzmy zostawała. Zastał też Duchowienstwo ono nie we wszem porządne. Cerkiew Katedralną Połocką Swiętey Zofii nazwaną (: iż inne na ten czas ktore są po wszystkiey Dyecezyi iego opuszczę :) z goła upadłą: musiał przeto wprzod Duchowienstwo ono, częścią przez Synody, ktore na każdy rok miewał; częścią przez wizytacye,

(ст. 53) In hac universa Dioecesi, aut potius in celebrioribus ejus Urbibus deprehendit bonus Pastor nimis disseminatos Schismaticos, et opitulante Deo intra duos annos, maxima quanta potuit cura, per suam singularem fortitudinem et dexteritatem, adeo omnium favorem et corda conciliavit, ut vix ibi aliquod signum aut scintilla Schismatis remanserit. Ipsum spiritualem statum non adeo in bono ordine reperit, Ecclesiam Cathedralem Polocensem sub titulo S^ae^ Sophiae (:nolo enim mentionem facere de aliis per totam Dioecesim dispersis:) prorsus obrutam. Opus itaque erat quam citissime hunc statum partim per Synodos, quas quolibet anno congregabat, partim per visitationes,

locum post metropolitanum archiepiscopum, inter alios Ruthenos episcopos habuerit. Satis ampla est huius archiepiscopatus dioecesis, continetque in se inter alias plures minores, istas tres civitates praecipuas, Polociam scilicet (a qua et nomen habet) Vitepscum et Mscislaviam, quae omnes ab antiquiore tempore titulo palatinatus a serenissimo Poloniae rege sibi indito gaudent. Per hanc universam suam dioecesim vel maxime in praecipuis eius civitatibus reperit antistes late grassantem pestem schismatis, et Deo auxiliante intra duorum fere annorum spatium ea qua pollebat in hac parte industria et dexteritate sic omnium animos et ingenia coepit, ut vix tantum aliqua schismatis manserint vestigia. Reperit quoque clerum omni ex parte inordinatum et informem, ecclesiam archiepiscopatus sui Polocensis cathedralem, Sanctae Sophiae nuncupatam (ut multas alias per universam dioecesim eius missas faciam) fere collapsam. Et illum quidem clerum scilicet, per synodos quas annis singulis cogebat, et per visitationes locorum et ecclesiarum in illis, quas in propria persona non sine ma-

ktore sam osobą swą z wielką pracą odprawował, reformować. W ochronie dobr y nadania Cerkiewnego, y w dochodzeniu własnych maiętności od Szlachty, roznemi czasy rozebranych, tak był czułym y szczę- (ст. 54) śliwym, że prawie połowinę Episkopstwa rozebranego dawno, tylko w pięciu leciech, ktorych był na tym Episkopstwie, przez prawo odzyskał: do czego zaiste zdał się niesposobnym, iako ten, ktory był wszystek na rozmyślaniu rzeczy Boskich. Folwarki spustoszałe sporządził y naprawił: domy y dwory Episkopskie z gruntu pobudował: a osobliwie Cerkiew Soborną albo katedralną, wielkim kosztem chędogo y ozdobnie z fundamentu poprawił y odnowił: rzekłbyś żeby na to samo mogło ledwo wystarczyć, po trzykroć tak wiele dochodów Episkopskich, iakie teraz są, zwłaszcza w tak krotkim czasie, tak wielką machinę buduiąc. Koło tego gdy się ten czuyny Pasterz zabawiał, iakiś Greczyn włóczęga, naquas solus non sine magno labore peragebat, reformare. In defendendis bonis et fundationibus Ecclesiasticis, sicuti in recuperandis propriis, quae variis temporibus per Nobiles erepta erant, adeo erat circum- (ст. 54) spectus et felix, ut fere mediam partem Episcopatus antea ereptam, intra quinque annos quibus Episcopatum administrabat, per jus recuperaverit.

Fundos destructos ad pristinum ordinem restituit et corrigi iussit, domos et aulas Episcopales funditus erexit: et vel maxime Ecclesiam Cathedralem sumptuose et magnifice restauravit. Fateri profecto ipse non denegares, hunc ipsum in finem vix sufficere potuisse ter tanti ex Episcopatu proventi, quanti nunc sunt, praesertim tam brevi tempore tantam extruere molem cogitanti. Hujus cum summopere solicitus erat hic vigilans Pastor, quidam vagabundus usurpans nomen Patriarchae Jerosolymitani (:qui nunquam erat:) ex Moscovia ad limites Poloniae venit, fictum Metropo-

ximo incommodo valetudinis peragebat, nullis parcendo laboribus reformavit. In defendendo patrimonio | ecclesiae suae et in iis quae per dioeceseos ex nobilibus ablata erant, bonis ecclesiae recuperandis fuit tam vigilans et felix, ut medietatem episcopatus a multis annis ablatam, per annos 5 quibus episcopatui praefuit, iure mediante receperit; ad quod alias non videbatur aptus, quippe totus speculationi deditus. Praedia episcopatus valde desolata instauravit: domos ad integras curias aedificavit. Inprimis autem ecclesiam cathedralem tam ingentibus sumptibus, in tam eximiam pulchritudinis formam, cuius modo est a fundamentis fere ipsis erexit, ut vix triplo maioribus illius archiepiscopatus annuis redditibus tam brevi tempore tantam molem instaurari posse quispiam crederet.

Haec vigilantissimus antistes cum ageret, Erro (?) quidam patriarcham Hyerosolimitanum se vocitans, in fines regni Poloniae ex Moscovia venit.

zywaiąc się Patryarchą Jerozolimskim (: ktorym nigdy nie był :) z Moskwy na granice Polskie przyiechawszy, zmyślonego Metropolitę na mieysce (ст. 55) prawdziwego Kijowskiego a na mieysce Episkopow Ruskich własnych takież Episkopy zmyślone tytułuiąc każdego z nich przeciwko każdemu z naszych, pomazał. Między temi osobliwie na Połockie, nieiakiego Meletiusza Smotryckiego postawił. Ten zaraz po wszystkim Archiepiskopstwie Połockim listy swe rozpisał, iako swieżo do Jedności swiętey przystałych, y nie owszeki w Uniey ukrzepionych, upominaiąc ich, y rozkazuiąc, żeby iuż Pasterzowi swemu, iako nie własnemu, owszem heretykowi, papieżnikowi, nie oddawali więcey posłuszeństwa ale raczey aby onemu, iako należnemu y prawowiernemu, od należnego Pasterza poświęconemu. Z temi tedy listami swemi wyprawił sługi swoie szatańskie czerńce, y niektore swieckie popy, żeby lud pospolity, takim ogłoszeniem nowego Episkopa zbuntowali, y od posłuszeństwa prawdziwego Palitam in locum veri Kijoviensis, et in locum Episcoporum Ritus graeci fictos (ст. 55) Episcopos nominando, cuilibet nostrum proprium Episcopum substituit. Inter alios Episcopatum Polociae cuidam Meletio Smotrzycki destinavit. Hic statim per universum Archiepiscopatum Polociae literas suas misit, monendo noviter ad Sanctam Unionem conversos, et nondum in hac bene firmatos, atque jubendo, ut Pastori suo tanquam improprie dicto, imo Haeretico, Papistae minime amplius obedire valuit; sed potius ipsi tanquam legitimo, fideli et a legitimo Pastore consecrato.

Cum hisce itaque literis delegavit suos improbos servos monachos et quosdam presbyteros saeculares, ut plebem promulgatione novi Episcopi ad seditionem concitarent, et jurisdictioni legitimi Pastoris eriperent.

Pseudometropolitam pro metropoli Chioviensi, et pseudoepiscopos pro omnibus nostris episcopatibus Ruthenis, quos nos uniti legitime tenemus, singulos pro singulis, nominatim, inter coeteros autem et pro Polocensi Meletium Smotricium creat. Is confestim per totam Polocensis archiepiscopatus dioecesim ad recens adhuc ad unionem conversos et necdum perfecte in eo firmatos scribit literas, exhortando et iubendo, ne suo pastori alias legitimo, tanquam illegitimo, haeretico, papistae, praestent amplius obedientiam, sed sibi potius vere orthodoxo et legitimo a legitimo pastore ordinato. Mittit cum his ministros satanae monachos quosdam, et saeculares sacerdotes qui rudem plebeculam novi episcopi | publicatione interturbarent, et ab obedientia veri pastoris avocarent. Neque irritus fuit conatus eorum nequam; omnes fere (tunc bono antistite Varsaviae in comi-

sterza oderwali: (ст. 56) y zaiste nie daremna ta ich była praca w tym złośliwym przedsięwzięciu: bowiem niemal wszystkie (: gdy się ten dobry Episkop w Warszawie na Seymie, około pilnych spraw Jedności Swiętey bawił :) po wszystkiej Dyecezyi tym służbowali, od Jedności Swiętey ich odrywaiąc: a do Syzmy, iako psy do blewocin swoich przynęcali: tak, że zaledwie ieden został, któryby naśladował Dawida; ale, iako pismo mowi, wszyscy ze Sybą się onym byli udali: wszyscy temu to Smotryckiemu posłuszeństwo ofiarowali, ażeby na Episkopstwo, iako własne swoie przyiechał, żądali: tego zaś własnego, zgoła wygnać precz, między sobą uradzili byli. O tey tak smutney nowinie, gdy usłyszał Episkop prawdziwy, bieżał natychmiast do owczarni swoiey, y znayduie, że iuż od wilkow drapieżnych była rozproszona y zepsowana: wszakże serca sobie nie traci Pasterz czuły, (ст. 57) nie opuszcza owieczek, ale raczey szuka zgubionych: znowu toż robić poczyna, co inż był skończył, y od miasta do miasta Dyecezyi swoiey biega: znowu napomina,

Et certe haud frustra (ст. 56) susceptus ille labor erat in tam execrando proposito, nam fere omnes (:manente protunc bono Pastore Varsaviae pro Comitiis in negotio Sanctae Unionis:) per totam Dioecesim hoc modo commoverant, et ab Unione Sancta amovendo, ad Schisma, sicut canes ad vomitum revocarunt: adeo ut vix unus restiterit, qui imitaretur David, sed ut verbis Sacrae Scripturae utar, omnes Sibam secuti sunt: omnes sub potestatem Smotricii se subjecerant, omnesque desiderarunt, ut ad occupandum Episcopatum, tanquam sibi debitum veniret, proprium vero expellere constituerunt. Audito hoc tam tristi nuntio Episcopus currit in suum ovile, et illud reperit a rapacibus lupis corruptum et dispersum: minime tamen animo deficit bonus Pastor, non derelinquit oves suas, imo jam perditas querit: iterum hoc incipit, quod jam ad finem perduxit, et per omnes suae Dioe- (ст. 57) cesis Civitates currit, iterum hortatur et variis modis revocat errantes. Smotricium tanquam lupum, ne in ejus ovile irreperat, a longe removet. Et

tiis et ecclesiae et unionis firmandae gratia commorante) per totam dioecesim turbarunt; omnes ab unione ad schisma veluti canes ad vomitum redierunt; vix aliquis mansit qui sequeretur David, omnes post Sybam abierunt: omnes Smotricio obedientiam praestitere, eum in episcopatum ad se venire desiderantes, hunc pellere constituentes. Audit triste nuntium antistes, accurrit ad ovile et a lupis devastatum, et dispersum invenit. Quid tandem? magnanimus animo non cedit. Verus pastor non deserit oves, sed quaerit, deperditas repetit, ab initio quod iam finiverat orditur, et per civitates dioecesis suae iterum discurrit, exhortatur, monet, revocat errantes, pertinaces edictis regalibus redire cogit, lupum Smotricium procul ne

wzywa błądzących rozmaitemi sposoby. Smotryckiego iako wilka, żeby do owczarni iego nie wdarł się do końca, zdaleka odpędza. W tey pracy, choćci był iście zmordowany, iednak za łaską Bożą, w Połocku zwłaszcza, gdzie iest stolica, wiele dobrego sprawił: w inszych zaś miastach, a zwłaszcza w Witebsku, barzo co mało: y owszem czego insze miasta nie śmiały, tego się oni przeciwko wszelakim zwyczaiom y ustawom praw pospolitych ważyli, że dwie sobie Cerkwie, albo raczey swietlice swowolnie (:gdyż insze były w posłuszenstwie:) dla schadzek swych zbudowali: do ktorych Popy Schyzmatyki od onego Pseudoepiskopa iakoby poświęcone, wprowadzili: ktorzyby przeciwko własnemu Pa- **(ст. 58)** sterzowi lud turbowali y buntowali, y Jedność swiętą znosząc, Syzmę swą roskrzewiali. O tym wziąwszy wiadomość w sprawach nieustaiący, y serca nieustraszonego, tak wielkiemi n·ebespieczeństwy, ten czuyny Pasterz, przedsięwziętey wizytacyi Cerkwi swoich odprawować nie zaniechiwa, y do Witebska wprzod, quamvis in hoc labore trucidatus(*)[1] fuerit, tamen auxiliante Deo, Polociae praesertim ubi sedem fixit, multum utilitatis abtulit, non tamen potuit idem praestare in aliis Civitatibus, prae aliis Vitebsci: imo quod aliae Civitates facere non audebant, id incolae hujus contra omnem consuetudinem et praeceptum juris communis ausi sunt: hoc est duas Ecclesias, seu potius duo conclavia insolenter propter suos congressus extruxerant, caeteris pio Episcopo obedientibus: ibique Presbyteros Schismaticos quasi a Pseudoepiscopo consecratos introduxerant: qui ad rebellandum contra proprium Pastorem populum excitarent, et commoverant, nec non destruendo Unionem Schisma dilatarent. **(ст. 58)** De hoc certior factus Pastor in negotiis infatigabilis et intrepidus in tot periculis incoeptam visitationem Ecclesiarum continuare non desiit, et imprimis Vitebscum pergit, ut oves vocem Pastoris audire nolentes, in suum, vel potius in ipse in ovile irrumpat, arcet. Sed his omnibus lassatus, licet Polociae, ubi sedes ipsius archiepiscopalis est profecit multum, in aliis tamen civitatibus et praecipue Vitepsci parum, quin immo quod nusquam alia civitas attentare fuit ausa, haec sola contra omnem spiritualem et saecularem totius regni potestatem synagogas duas scilicet, omnes enim alias ecclesias uniti tenebant, extruxit, in quas sacerdotes schismaticos ab illo pseudoepiscopo Smotricio quasi ordinatos introduxit, qui populum contra legitimum pastorem turbarent, et unionem labefactantes in schismate continua- | rent.

Hoc audito, infractus laboribus et imperterritus contra tot pericula antisles promovere visitationem ecclesiasticam instituit, et Vitepscum inprimis ad inobedientes et rebelles suas oves, volens eas ad ovile suum iterum reducere, profi-

[1] З боку: (*) sic! pro **fatigatus**

iako nieposłusznych owieczek swoich wyprawuie się, chcąc ich zaś do owczarni swey, albo raczey Chrystusowey przyzwać. Od tey drogi domowi iego y czeladź onego odwodząc, wielkie niebespieczeństwo przedkładali: na co im odpowiadaiąc mowił: Nikogo się więcey dziatki bać nie potrzeba, tylko samego Boga: ten prawi, z nami y przy nas będzie. A gdy tedy tam do Witebska przyiechał, był przyięty z radością obłudną, y powinszowaniem zmyslonym: był też wezwany od niektorych z nich iako arbiter, na pomiarkowanie iakichsi między niemi wszczętych niesnasek: w czym ocho- (ст. 59) tnie pracował, maiąc w tym zawsze osobliwy dar od Boga; aby tym oraz serca ich też przeciwko sobie zaiątrzone ubłagał. Lecz oni w tym czasie o śmierci iego myślą; że się ich złości zawsze syzmatyckiey przeciwił: y wynalezli ten sposob, iako owszeki ku temu złemu koncowi sposobny. Dnia iedynastego Novembra w Sobotę naprawili bieguna z hordy swej Syzmatyckiej Popa, żeby wszędzie lżył, sromocił tego świętobliwego Episkopa: lubo gdzie mu się

Christi ovile reduceret. Dissuadebant hoc iter domestici et familia, exponentes ipsi grave periculum, in quod certe lapsurus erat, quibus respondens dixit: Filii, solus Deus timendus est: ille, inquit, erit nobiscum, et nos derelictos non sinet. Tandem veniens Vitebscum susceptus cum gaudio et applausu simulato, erat etiam expetitus a nonnullis illorum tanquam arbiter ad componendas quasdam inter illos discordias: quod onus libenter in se suscepit, tum quia singulari ad hoc dono praeditus erat, tum ut eo facilius eorum animos contra se exacerbatos sedare posset. (ст. 59) At ipsi eo tempore ejus mortem meditabantur, eo quod illorum Schismaticae improbitati semper contrarium viderent: nec non usi sunt stratagemate ad explenda illorum prava consilia aptissima. Die undecima Novembris Sabatho commiserunt uni vagabundo ex gremio suo schismatico Presbytero, ut opprobriis et convitiis pium Episcopum ubique laederet, ita persvasi, ut quocunque ejus domesticis occurreret, illi uti fideles servi fortiter pugnantes pro

ciscitur. Venientem laeti et gratanter cives suscipiunt; (sed falso) constituunt eundem quarundam inter se dissensionum arbitrum: laborat in hoc libens vir, semper alias in pacificando felicissimus ut vel hoc animos sibi infensos reconciliaret. Ipsi vero quid interim? Mortem pacificatori suo intentant, et quem semper habuerunt schismaticae suae pravitatis oppugnatorem acerrimum, hoc diabolico modo e medio tollere cogitant. Instruunt igitur sabbatho XI novembris sacrificulum Baal sacerdotem suum schismaticum qui contumeliose convitiis insectetur antistitem, ubicunque eius familiam obviam haberet. Hunc in modum intra se cogitantes; quod inquiunt possibile non est ut huiusmodi convitia et contumelias famuli episcopi contra dominum

iedno przyszło zeyść z czeladzią iego, tak rozumieiąc, żeby tego mimo się niepuścili, broniąc honoru Pańskiego, iako wierni słudzy: zaczym albo go mogą, prawi, porwać do więzienia, ktory iest przy dworze Episkopskim, albo się nań rzucą, y bić go będą. Cokolwiek tedy uczynią, my się iako za krzywdę tego Popa uiąwszy, bronić będziemy: natychmiast na dwor Episkopski wpadniemy, za tą okazyą: y tak samego Episkopa iako buntownika pokoiu po- **(ст. 60)** spolitego, tamże pokonamy: aby nam iuż więcey z tą swoią Unią nie dokuczał. I tak między sobą uradziwszy, y postanowiwszy, przez całą noc z Soboty na Niedzielę, to iest dwunastego Novembra, dobrze się gotowali: o czym naymniey Mąż swięty nie wiedział. A gdy raniusienko wstawszy, według zwyczaiu szedł na iutrznię do Cerkwie; tego pomienionego Popa, iako się byli z nim nato namówili, do dworu Episkopskiego wyprawili, żeby dał okazyę do rozruchu, ktory tam przyszedłszy, dość uszczypliwie niewypahonore Domini sui, nunquam ipsi hoc crimen impune cederent. Quapropter vel ipsum possunt, inquiunt illi, in carcer intrudere quod est ad Aulam Episcopi, vel injectis manibus plagis opprimere. Quidquid de illo fiat, nos injuriae ejus zelosi, ad defendendum parati erimus, hac data occasione in ejus aulam irruemus, atque sic ipse Episcopus tanquam turbator **(ст. 60)** communis tranquillitatis morte occumbet, ne nobis amplius cum hac sua Unione molestus esse queat. His ita inter se ordinatis et constitutis, totam noctem immediate ante diem Dominicam, scilicet ante duodecimam Novembris, in praeparandis armis aliisque id genus negotiis consumpserant, quod prorsus Viro Sancto ignotum erat. Die Dominica cum summo mane juxta consvetum morem ad recitandas preces matutinas in Ecclesiam pergeret, supra dictus Presbyter, prout ante decreverant, in aulam Episcopi missus est, excitandi tumultus causa, quo ingressus faucibus effrenatis in verba nimis acerba et op-

suum iactas patienter ferant, sed procul dubio illum sacerdotem sic malis verbis eos tractantem vel ad carceres, qui sunt in domo episcopali rapient, vel verberibus aut aliqua alia contumelia afficiant: Quod si fecerint, nos quasi sacerdotis iniuste percussi, vel incarcerati iniuriam vindicantes in episcopalem domum irruemus, et ipsum episcopum veluti pacis publici violatorem hac occasione, ne nos amplius cum sua unione infestet, opprimemus. Et quidem sic apud se statuentes tota | nocte ante diem dominicam quae erat XII novembris nihil de hoc ipsorum nefando consilio sciente episcopo, pro hoc perpetrando facinore se praeparabant. Et summo mane ante diluculum, quando religiosus et sanctus antistes pro matutino ad ecclesiam ivit, dictum suum sacerdotem, ut ex condicto quod cum ipsis habuit, occasionem tumultus daret, ante domum episcopi mittunt, qui iniuriose

rzoną gębą, Episkopa Swiętego, y czeladź iego szkalował, łaiał: co mu długo cierpieli, aż też nakoniec, od niektorych z nich porwany, y do kuchnie a nie do tiurmy był wsadzony. Powstanie natychmiast wielkie między pospolstwem rozruch, poczną bić na gwałt wszędzie we dzwony: wpadną do Dworu Episkopskiego, gdy był ieszcze z Cerkwie nie przyszedł: ale ich czeladz (ст. 61) ztamtąd odpędziła. Spytał się Episkop, coby to był taki za rozruch? y dla iakiey przyczyny biią na gwałt? Skoro mu powiedzieli, że tegoto łotra Popa poymali: puścić go kazał nic nie mieszkaiąc, y sam w tym z Cerkwi, przez ten taki tłum ludzi do domu swego |: maiąc wolę sam dnia tego Liturgię swiętą odprawować :| wyszedł: żaden się go na ten czas ani tknął. Ale skoro iedno przyszedł do mieszkania swego, zaraz na dwor z wielkim pędem i tłumm uderzyli. Już się na ten czas takiemu

probrii plena, contra sanctum Eppum ejusque domesticos errupit, per satis longum tempus haec patienter ferebant, denique cum ipsa patientia laesa esse videretur, a quibusdam eorum captus, ac non iam in carcere, sed in culina occlusus est. Mox ortus est inter plebem magnus tumultus, coeptum ubique pulsare campanis, intruduntur in aulam Eppi ar- (ст. 61) mati, cum nondum ex Ecclesia redierit, sed protinus a domesticis expulsi sunt. Interroganti Eppo, quisnam tumultus esset? et cur pulsentur campanae, vix nuntiatum est, hunc nequissimum Presbyterum ab illis occlusum esse, mox liberum dimitti jussit, ipseque, hac die celebraturus Missam, ex Ecclesia, per medium hujus turbae, minimae laesus domum rediit. At quam primum cubiculum suum ingressus est, statim magno impetu et tumultu aula oppugnata erat. Tantae vi domestici resistere non am-

satis antistitem absentem licet et famulos eius qui tunc domi erant, tractavit. Et diu quidem tolerata fuit haec ipsius insolentia. Tandem ab aliquibus raptus est et non in carcere, sed in culina reclusus. Fit subito tumultus; campanas ubique pulsans modo peculiari qui vim denotat; irruunt in curiam episcopi absente episcopo; oppugnant eam; sed a familia episcopi fortiter reiecti sunt. Quaerit adhuc in ecclesia antistes, quaenam sit causa huiusmodi campanarum strepitus, et tantae commotionis in populo. Et sacerdotis comprehensionem esse intelligens, eundem dimitti sine mora jubet; ipseque (erat autem ea die pontificaliter celebraturus) ex ecclesia domum suam per medios hostes transiens redit: transeuntem ne tetigerunt; domum autem vix ingressum maximo cum impetu aggrediuntur curiam episcopalem, a qua per familiam episcopi etiam nunc repulsi fuissent, habebant enim sclopeta: sed quia misit ad eos episcopus, ut non globos, sed chartam exploderent, vel si globos supra homines derigerent, non intra eos, videntes invasores charta non globis rem peragi, tanto ar-

usilnemu gwałtu czeladź trudno oprzeć, y wstręt uczynić mogła. Skoro to postrzegli ci gwałtownicy, tym się śmieley do dworu dobywali, a napierwey do bramy się rzucili, gdzie czeladź była: tych siec, strzelać poczęli, z ktorych dway szkodliwie postrzelani, drudzy także dwa posieczeni, kiymi pobici zostali. Archidyakoua iego kiymi, rościągnąwszy na ziemi, bili trzykroć: piewszy raz w sieni, iuż zamordowawszy Archiepiscopa, tak srodze, że iuż zrozumieli, (ст. 62) że go na śmierć zabili: ale postrzegszy, że ieszcze żywy, wywlokłszy go na dwor, drugi raz także nie litościwie kijowali, y tak go chcieli tym drugim razem pokonać. Lecz gdy y potem, że ieszcze trocha dyszy, postrzegli, trzeci raz go na Cmentarz wywlekli z dworu, tak go dobrze okładali kiymi, że iuż za umarłego odeszli: y pewnie cudownie od Pana Boga żyw został, po takiey chłopskiey dyscyplinie: bo przyrodzonym sposobem, żaden kto na to paplius poterant, quo cognito aggresores eo majori audacia aulam, imprimis autem portam, ad quam domestici erant, impetere, illosque tum ictibus gladii, tum sclopeti vulnerare coeperant, quorum duo graviter sclopeto transfixi, alii ferro laesi et fustibus concussi remanserant. Archidiaconus ejus in terra prostratus ter fustibus vapulavit, primo in conclavi anteriori, jam interempto Eppo (ст. 62) tam crudeliter, ut ipsum crediderint prorsus vita exutum; at cum perceperint illum adhuc vivere, altera vice extracto in atrium, fustibus vitam eripere enixi sunt. Cum adhuc parum respirantem viderint, tertia vice in crematorium extractus adeo caesus est, ut fere mortuus relictus fuerit, et certe nisi per miraculum, quod solus Deus operatus est, post tam immaniter inflictas plagas vivus remansit quicumque etenim illud intueretur, naturaliter id fieri posse nunquam judicaret. Alter Emmanuel Can-

dentius insistere coeperunt: ac inprimis portam maiorem in ingressu domus effringentes, famulos episcopi, qui violentiae eorum se opposuerant, invadunt et plerosque eorum tum bombardarum globis traiciunt, tum gladiis gravissime vulnerant et pellunt. Duo, qui defendebant maiorem portam, globis traiecti, et isti non sperantur supervicturi.

Duo vero prae omnibus aliis maxime gladiis vulnerati et fustibus gravissime caesi, qui vivunt quidem sed non sperantur diu victuri: Archidiaconus Dorotheus. Hic ter fustibus positus in terra verberatus: primum in atrio post occisum archiepiscopum, eo usque donec ab immanibus illis hominibus, si digni sunt nomine hominum, putaretur mortuus; sed quando notatus est ab aliquibus, quod viveret, extractus in aream, caesus iterum eodem modo usque ad mortem; sed et tunc a curiosis observata sunt signa vita, caesus ergo in coemeterio tertio gravissime, nec reliquissent ipsum, nisi putassent iam vere [eum] exspirasse. Miraculo certe ab omnibus adscribitur, quod

trzył, nigdyby temu nie wierzył. Drugi Emmanuel Kantakusenus, starszy sługa iego, rodem z Grecyi, potomek, za wielu godnych ludzi świadectwem, zacney Familii oney Konstantynopolskiey Kantakusenow, ktory po wzięciu stolicy Moskowskiey od Nayiasnieyszego krola Polskiego Zygmunta III Pana naszego, z Ignaciuszem Patryarchą Moskiewskim, mężem swiątobliwym, Greczynem, dobrowolnie w ten kray z Moskwy przyszedł, zostawiwszy tam bogate osiadłości, które mu (ст. 63) były spadkiem przyszły po wuju iego, także z zacney Familii greckiey, nazwaney Rali, ktory uchodząc niewoli Tureckiey, do Moskwy był przyiechał. Ci, mowię, dway mężnie się zastawiali, gdy się iuż ono chłopstwo wściekłe do pokoiu Niebószczykowskiego dobywać usiłowało: gdzie ich prawie ogarnowszy, srodze pobili i poranili. Ten krzyk y mordowanie

tacusenus, superior inter ejus aulicos, origine Graecus, testimonio multorum gravium virorum Nepos illustris Familiae Constantinopolitanae Cantacusenorum, qui post occupatam sedem Moscoviae a Serenissimo Rege Poloniae Sigismundo III, cum Ignatio Patriarcha Moscoviae in nostram se Regionem transtulit, relictis multis quibus, quae ipsi jure debebant, mortuo ejus avunculo, pariter illustris Familiae Graece Rali vocatae, qui se (ст. 63) subducens captivitati Turcarum in Moscoviam venit. Hi, inquam, duo fortiter resistebant cum haec plebeia turba furore flagrans in conclave Episcopi ingredi per vim conaretur, quapropter in medium rapti, vulnerati, et crudeliter enecti sunt. Audito clamore et caede suorum servorum Venerabilis Episcopus, volensque illis aliquam opem ferre, oblitus sui ipsius, abstinuit se ab oratione,

vivat; naturaliter enim supervicturum nullus qui vidit eum dixit. Alter Emanuel Cantacusaenus, superior domus, natione Graecus, ex Illustrissima familia Constantinopolitana dicta Cantacusaenorum, qui post captam regiam Moschoviae a Ser.^{mo} rege Poloniae Sigismundo III cum patriarcha Moschoviensi viro optimo Ignatio nomine, itidem natione Graeco, multis relictis possessionibus, quas avunculus ejus Graecus ex familia nobilissima Rali (qui oppressus a Turcis in Moscoviam transierat), ipsi reliquerat, ultro in has partes venit, et nobiscum per annos jam circiter 13 commoratus est. Vir omni ex parte omni laude dignissimus, ante omnia autem optimus catholicus, de quo indubitatum a fide dignis habemus testimonium, quod sit vere ex illa imperiali | olim Cantacusaenorum familia. Hi inquam duo ad conclave jam antistitis appropinquantibus sicariis in atrio ipso restiterunt, tandem ab iisdem circumventi sunt, et gravibus ac paene innumerabilibus vulneribus sunt affecti.

Ad tam crudelem inflictionem vulnerum et clamorem familiae suae antistes ex oratione, quam in quodam penetrali domus illius provolutus in terram

okrutne sług swoich posłyszawszy Wielebny Episkop, a chcąc ich iakokolwiek ratować, siebie samego prawie zapomniawszy, wstał od modlitwy, ktorą w iedney komorce, krzyżem na ziemi leżąc odprawował; a iakoby się ze snu miłego ockąwszy |: nie maiąc nikogo oprocz iednego chłopczyka przy sobie :| wyszedł do tych niezbożnych morderców, upominaiąc, aby niewinnych sług iego, tak nielitościwie mordować przestali, sam się im raczey wydaiąc, iesliby był co winien. Y tak wyszedłszy, a przeże- **(ст. 64)** gnawszy ich wprzód, rzekł tymi słowy do nich: Pan Bog z wami dziatki miłe, czemu się wzdam tak okrutnie pastwicie nad czeladką moią, ludzmi niwczym wam niewinnymi? ieśli co macie do mnie samego? owom ia iest. Zdumieli się wszyscy, y niemal przez Pacierz pohamowali trochę od onego okrucienstwa, że żaden z nich w tym czasie, nie tylko ręki nie podniosł, ale y słowa nie wyrzekł. W tym dway z nadworza stoiących, wcisnąwszy się gwałtem przez ten tłum ludzi, dawszy innym pokoy, do Swiętego się męża rzucili: Jeden zaraz uderzył kijem opalonym w czoło

quam in conclavi prostratus in terra peragebat, et quasi e somno excitatus |:comitante puero parvo:| obviam ivit impiis homicidis, monendo ut ejus innocentes famulos cruciari desisterent, se ipsum potius offerens, si aliquomodo reus esset. Atque sic facta super illos cruce, hoc modo allocutus est: **(ст. 64)** Deus sit vobiscum Filii dilecti, cur tam crudentes meis domesticis injicitis manus, quos nullius culpae reos invenire potestis? si ego quidquam mali vobis fecerim, ecce sum. Obstupuere omnes, et fere per aliquod tempus arcentes suam crudelitatem, nullus eorum nonmodo manum moverat, sed ne verbum quidem protulerat. At ecce duo absentes, magno impetu per medium turbae se intrudentes, relictis aliis, in sanctum Episcopum se conjecerant:

Unus eorum baculo adusto tam graviter in ejus frontem percussit, ut

tunc faciebat, uno penes se relicto, tanquam ex somno quodam expergefactus e conclavi ad sicarios prodit, et ut innocentibus famulis suis parcant, se ipsum furori ipsorum obiicit. Primum ergo signo crucis signavit eos, postea dixit „cur sic affligitis meos famulos homines innocentes? Si quid habetis contra me, adsum"; obstupuerunt omnes, et cessatum a caede quasi per moram unius Pater noster; nullus enim ausus est loqui, nedum manum movere ex circumstantibus. Duo tandem facientes sibi viam de foris irruunt sacrilegi parricidae, et omnibus aliis relictis in solum antistitem manus iniciunt. Unus ex ipsis fuste [praeusto] in fronte pontificem su-

nad okiem, tak ciężkim razem, że się na nogach Episkop pobożny utrzymać nie mogł, y tak wprzod o scianę, potym na ziemię padł krzyżem. Drugi zaś zaraz bardyszem w głowę okrutnie także ciął. Zatym się iuż wszyscy, iako psi wsciekli, kto **(ст. 65)** czym mogł, do niego rzucili, biiąc, tłukąc, depcąc ciało iego niewinne, a osobliwie głowę y twarz, tak srodze, że zaledwie człowieka rozeznać było. Ani się tym okrucieństwo ich bestyalskie ukoiło, bo go iuż prawie za umarłego bydź rozumieiąc, trochę dali pokoy, do sług się iego znowu wrociwszy. W tym iakoś Episkop wielebny przyszedłszy zaledwie coś do siebie, podniesie trochę ręki, chcąc się krzyżem świętym znamienować, y obumarłem głosem rzecze: Boże chwała bądź tobie. Natychmiast porwali go znowu bezecni ludzie, y wywlokłszy z sieni na podworze: ieden z nich w tęż ranę bardyszem ciętą, przyłożywszy pułhak do głowy, dwiema kulami nabity, postrzelił:*[1] a w tym iuż Męczennik

[1] З боку:* Tom 1. supra pag. 7:8: et 86 Tom 2. pag. 39

Episcopus in pedibus se sustinere nequiens, primum ad parietem, tandem in terram lapsus fuerit, alter vero securi caput ejus laesit: hoc exemplum secuti omnes, tanquam furiosi canes, quo quisque potuit illum persequuti sunt, tundentes, vulnerantes, et conculcantes ejus **(ст. 65)** castum corpus, praesertim caput, ut vix forma hominis discerni potuerit. Neque hic eorum immanis crudelitatis finis erat, nam arbitrantes illum mortuum esse, ad trucidandos domesticos se contulerant. Interea Venerabilis Episcopus paulo respirans, sublata paulisper manu signum crucis sibi imponere voluit, et semiviva voce dixit: Gloria tibi Domine. Protinus arripuerunt illum homines scelerati, extraxerunt in arenam, unusque illorum ad vulnus securi illatum sclopum duobus oneratum globis explodit, eoque instanti Venerabilis Pater spiritum Deo reddidit: nec tamen plebecula ardens furore alternatim fustibus caedere desiit, ut hoc modo cujuslibet in corpus Episcopi crudelitati satisfieri possit. Interim cum canis, qui

pra oculum percutit, adeo ut pedibus consistere non valens in parietem primum post in terram conciderit: secundus securi oblonga berdysz vulgo dicta caput sacrum dissecat. Denique alii omnes, qui prope aderant, quibuscunque armis usi fuerant, totum corpus antistitis confoderunt et contuderunt, caput vel maxime, ut vix aliqua forma hominis in facie remanserit. Neque hic finis immanitatis fuit; cum enim putantes esse mortuum, manus ab ipso amovissent, et ad alios furorem suum convertissent, movit | episcopus manum forte ut signaret se signo crucis; in instanti arripiunt ipsum scelerati homines, extrahunt ex atrio in aream, et ibi duplici globo bombardae in capite traiectus est, postea miris modis fustibus pulsatus, sed in ictu bombardae exspiravit.

dostoyny ducha Panu Bogu oddał: motłoch iednak pospolity zaiuszony, zaś go okrutnie kiymi bić na przemiany |: aby się każdemu z nich pastwić nad ciałem iego dostało :| nieustawał. W tym pies dworny, zkądsi się tam wyrwawszy, naone morderce (ст. 66) szczekał, broniąc ciała dobrodzieia swego; tego psa niektorzy z mordercow porwawszy, y na ciało iego wrzuciwszy, na sztuki rozsiekali, y tak z posoką psią krew niewinną, na większe obelżenie, zmieszali. Potym ciało tak zelżone z podworza wywlokłszy za nogi na gościniec, y tam go porzuciwszy, rzucili się na łupiestwo do sprzętu domowego Episkopskiego, komory odbiiaiąc y piwnicę, z ktorey nie mało beczek miodu y piwa na podworze wyniosłszy, y po ziemi usiadłszy |: nażarszy się wprzod krwie niewinney do sytości Oyca y Pasterza swego :| pić poczęli, a skoro iaką beczkę wypili, z krzykiem wielkim porwawszy ią, z gory, na ktorey iest dwor Episkopski, w rzekę rzucali. I gdy tak sobie we dworze podpiiali, nad ciałem się drudzy urągaiąc tam

in aula erat defendens corpus Benefactoris sui, parricidas latratu lacesserat, a quibusdam eorum raptus, atque corpori impo- (ст. 66) situs, in partes dissectus est, et sic sanguinem canis cum sanguine innocente, in majorem ignominiam miscuerunt.

Post tot contumelias quibus castum corpus affecerant, extracto illo denique in viam publicam, ibique relicto, rapiendis supellectilibus, quae in domo Episcopi manebant, se dederant, reserando cubicula et caveam, unde elatis aliquot doliis mulsi et cerevisiae, in terra sedentes |:jam pleni ad satietatem sanguinis innocentis sui Patris et Pastoris:| bibere coeperant; si autem aliquod ebiberint, mox illud cum ingenti clamore ex illo monte, in quo erat aula Episcopi, in fluvium protrudebant. Cumque una pars hoc modo in aula se inebriaret, altera insultando corpori in plateam exposito,

Erat autem canis antistitis, qui latratu et morsu suo a corpore domini sui, istos sacrilegos arcebat; hunc quidam ex ipsis arreptum, et corpori superimpositum in partes dissecaverunt, et sanguine canino in majus ludibrium sacrum corpus defoedarunt.

Post haec illum extra curiam in viam publicam extraxerunt, et ibi relicto sacro corpore iverunt ad supellectilem episcopalem, quam diripuerunt, similiter ex penuariis. Ex cellariis autem multas tonnas mulsi et cervisiae extractas in aream domus exportarunt, atque ipsi in terra considentes biberunt; quodlibet dolium evacuatum cum summis clamoribus ex monte altissimo, in quo curia episcopalis sita est, in fluvium detrudebant. Interim cum impii homines genio indulgent, corpus s. martyris ad omnes irrisiones

na ulicy, iako ieno kto chciał, past-
wili: bo nie tylko chłopstwo, dzieci,
ale y niewiasty, y baby, nogami go
popychali, y tłukli, za włosy, głowę
y brodę targali, szarpali, na twarz
wielebną plwali, a na ciele ie- (ст. 67)
go siedząc, gorzałką sobie spełniali.
Na koniec iuż się dosyć chamowe prze-
klęte pokolenie okrucieństwem takim
y pastwieniem nasyciwszy, do domow
się swych rozchodzić od ciała poczęli.
W tym obłok nastąpił iakiś czarny
od rzeki Widla nazwaney, y stanął
nad ciałem opuszczonym w pośrodku
tego obłoku pokazał się promień
światły, co niektorzy w miescie po-
strzegłszy bieżeli, nie tak dalece,
na on widok okrucieństwa, iako na
on obłok y promień patrzyć: który
potem tak zlekka się w gorę podno-
sząc, zniknął. Potym nie rychło oni
żarłocy, iuż wypiwszy do szczętu, co
iedno w piwnicy znaleźli, wypali pi-
iani z podworza, tam gdzie go byli
porzucili, zaraz aż do samey włosien-
nice, ktorey miasto koszuli zażywał,
ciało czyste obnażyli: ktorą na nim

prout unicuique placuit, vacabant:
non solum etenim, plebei, pueri, sed
etiam faeminae, pedibus protrudere
et concutere, capillos ex capite et
barba evellere, venerandum vultum
conspuere, ejusque corpori insidentes
crapula se re- (ст. 67) ficere non du-
bitabant. Denique execranda progeni-
jes Chami plene satiata crudelitate,
et abominando facinore suo, in pro-
prias domos redire coeperat. Interea
nigra nubes ex parte fluvii Widzla
vocati erupit, ac supra derelictum
corpus immobilis stetit: in medio au-
tem ejus splendens apparuit radius,
quo viso nonnulli ex civitate, non tam
spectaculi crudelis, quam hujus radii
videndi causa accurrerunt, qui paulo
post in altum leviter ascendens dis-
paruit. Elapso non pauco tempore
impii helluones completo quidquid in
caveis inveniri poterat, bene poti, ex
aula Episcopi magno tumultu evase-
rant in eum locum, ubi ejus corpus
erat, nihilque morantes, usque ad ci-
licium, quo, in locum indusii, utebа-
tur, castum corpus denudarunt, hoc

et opprobria expositum fuit in via publica, ad quod occurrentes non tan-
tum viri, pueri, sed etiam feminae et vetulae pedibus culcabant, barbam et
capillos capitis evellebant, in faciem spuebant, supra s. corpus sedentes.
Vinum, quod ipsi vocant crematum, bibebant. His et aliis modis usque ad
satietatem debacchati sunt in sanctum episcopum, et discesserunt.
Et ecce supervenit nubes atra a fluviolo Vidola, et stetit supra corpus epis-
copi sancti, in cuius nubis medietate apparuit radius lucidus. Quo spe-
ctaculo permoti plurimi concurrebant ad dictum locum, non tam episcopum
occisum spectantes, quam illum radium, qui elevando se paulatim, ascendit
sursum et evanuit. |
Tandem occurrerunt evacuatis doliis helluones temulenti; tunc denudarunt
corpus venerandum usque ad cilicium, et cilicium indusii loco invenientes,

obaczywszy, krzyknęli, ieśmy prawi nie Władykę, ale Cerńca iakiegoś zabili: bo on w koszuli cienkiey a nie w takiey włosiennicy chadzał. I przywiodłszy tam do (ст. 68) ciała niektore z czeladzi nieboszczykowskiey, ktorych we dworze za strażą mieli, pytali, ieśliby to był własny Pan ich, albo kto inszy? Odpowiedzieli: że iest istotny Pan y Dobrodziey ich, a że przez wszystek czas żywota swego, nieiakiey inszey koszule, iedno takiey włosiennicy zażywał. Ale y tym wiary nie daiąc, drugich na przemianę poiedynkiem każdego przywodząc, y także otoż kiymi dobrze okładaiąc, aby prawdę powiedzieli, pytali: toż niebożęta twierdzili, że ten iest własny, a nie kto inszy: ale przedsię złość przeklęta y tym wiary ieszcze nie daiąc, biegli do pokoiu, y tam go pod pokładem tarcice oderwawszy, szukali: bo żadną miarą wierzyć nie chcieli, aby to był istotny, ktorego zamordowali: aż iuż potym za chwilę, ieden z nich przypatrzywszy się pilnie, poznał, y z radością przyznał, że iest

viso voce magna exclamarunt, nos, inquiunt, non Episcopum, sed quemdam Monachum interfecimus, ille etenim non cilicio, sed indusio utebatur. Quam ob (ст. 68) rem adductos ad corpus aliquos domesticorum Episcopi, quos in custodia habebant, interrogarunt utrum hic esset verus illorum Dominus, aut alius? qui confessi sunt, hunc esse suum verum Dominum et Benefactorem, et per totam suam vitam non indusio, sed cilicio usum fuisse. Huic minime fidem habentes, alios unum post alterum vocabant, et adhibitis fustibus veritatem extorquere satagebant. Persistebant miseri fortiter in sua confessione: sed parricidae ob perversam suam malitiam, hanc iterum falsam esse existimantes, intrarunt in conclave, ibique sub pavimento, abreptis aseribus Episcopum querere non desistebant, donec post aliquod tempus unus illorum, diligenter vultum respiciens, cognovit, et cum magno gaudio confessus est, verum Episcopum interemptum esse. Et ideo alli-

episcopum se occidisse non credunt, sed alium quempiam monachum, dicentes episcopum tenuibus indusiis ex telo factis uti consuevisse. Adducunt ergo nonnullos eius famulos, quos captos tenebant, quaerentes ex ipsis, num dominus ipsorum esset, quem occiderunt, et quem cilicio indutum invenerunt. Affirmant famuli non alium nisi dominum esse eumque semper tota vita sua tali indusio uti consuevisse. Non credunt uni, vocant alium, et iterum alium, pulsant baculis, ut dicant veritatem, quibus constanter et uno ore dominum esse suum dicentibus non credunt nihilominus, sed pavimentum totum, quod in conclavi eius tabulis stratum erat, eruunt, et sub ipso episcopum quaerunt minime credentes eum a se occisum esse.
Tandem, cum iam aliqui ex ipsismet vere episcopum esse, quem occiderant, cognovissent, alligato fune ad pedes martyris per plateas civitatis

własny Władyka zabity. A zatym powróz do nog mocno uwiązawszy, ciało wielebnego Męczennika po rynku y ulicach miey- (ст. 69) skich, z naygrawaniem y obelżeniem, w iedney tylko włosiennicy włoczyli, żeby wszyscy nie tylko heretycy, ale y żydowie na obnażone ciało iego czyste, okrutnie od nich zamordowane, patrzyli. Potym na gorę oną barzo wysoką wewlekli, zkąd przedtym wypiwszy miod y piwo, beczki czcze do rzeki staczali, y ztamtąd ciało iego zepchnęli, a krzykiem wielkim woła iąc mowili: Derżysia Władyko, derżysia. Naostatek spuściwszy się, iako mogąc, z owey wysokiey y przykrey góry, do brzegu samego Dzwiny ktora iest między inszemi W. X. Litt. portowemi rzekami nie podleysza, a ciało ono w łodź wrzuciwszy, na większą głębię oney rzeki, |: choć iest wszędzie dosyć głęboka:| wzgorę zawieźli, y zawioższy na szyiey onę włosiennicę, kamieni w nią nakładłszy, zawiązali, a osobliwie do nog kamień ieden wielki przywiązawszy, w wir naygłębszy wrzucili, y tak utopili, aby iuż żaden

gato fune ad pedes, corpus Beati Martyris per forum et plateas civitatis, cum ludibrio et contumelia, unico (ст. 69) solummodo cilicio indutum trahebant, ut omnes non modo haeretici, sed etiam Judaei nudum ejus corpus crudeliter vulneratum intueri possent. Dein in montem illum excelsum illud corpus deduxerunt, ex quo antea dolia mulso et cerevisia exhausta devolvebant, atque praecipitaverant, magna voce clamantes: Derżysia Władyko, derżysia, hoc est fortiter resiste Episcope, fortiter resiste. Denique descendentes non sine magna difficultate ex tam excelso et praecipiti monte ad littus Dwinae(*)[1], quae inter alios celeberrimos M. Ducatus Lithoaniae fluvios sine ullo dubio locum obtinet, impositum navigio corpus, in profundissimum hujus fluvii locum |:quamvis ubique sa profundus sit:| erexerant, et affixo ad colum cilicio, quod erat lapidibus repletum, praesertim ad pedes ingente lapide, in profundissimam voragi-

[1] (*) sic correctum debetur **Dunae**

sacrum corpus solo cilitio tectum, contumeliose trahebant, ut totum nudum penitus oculis spectantium obiiceretur. Ac denique ad supercilium eiusdem montis alti [et valde ardui] dejiciebant, ut nullus per illum ascendere vel descendere possit, et ex quo antea dolia evacuata, ut dictum est, deiciebant, ex eodem s. martyris corpus deiecerunt, clamantes: „firma te, episcope, firma te“, et ut in lingua nostra vulgari dicitur: „teneas te“. Post montem illum per sinuosos anfractus euntes ad ripam fluminis Duna, quod est unum ex maioribus et navigabilibus huius regni fluviis, | impositum in scapham; non contenti profunditate quavis, quae ubique est in hoc flumine, in locum, quem sciebant esse profundissimum, deportarunt, atque appenso cilicio, quod lapidibus sacci in modum repleverant, ad collum martyris, et uno grandi

onego ciała tam (ст. 70) naleść y wyciągnąć nie mogł. Tę robotę tak odprawiwszy, wrocili się hurmem zaś do dworu Episkopskiego, gdzie znowu wszystko w niwecz obrocili, błony, piece, potłukli, ławy stoły drzwi posiekli, tak że nic a nic cało nie zostawili; y tak tryumfuiąc, do domu swego każdy poszedł. W tym Urząd Zamkowy, y niektorzy ludzie pobożni, pilnie się starali przez całe pięć dni, żeby ono Wielebnego Męczennika ciało znaleść mogli, a że sami, gdzie było utopione, nie wiedzieli, z tych ktorzy na to patrzali, z sobą tam wezwali; ale y tak znaleść go żadnym sposobem nie mogli, aż |: iako zapewne twierdzą :| światłością nieiakąś cudownie mieysce się własne pokazało. Z ktorego na wieczną hańbę tych tam odszczepieńcow, a na wielką pociechę prawowiernych, szostego dnia ciało iego iest znalezione, y z wielką uczciwością do Cerkwi Zamkowey murowaney przyniesione. Zkąd zaś niemal w tydzień od Duchowieństwa wszystkiego Katedralney Cerkwie Połockiey, przy bytności wielu zacnych

nem ejecerant, ut nemo illud corpus invenire et extrahere posset. Hoc opere sic absoluto (ст. 70) omnes in aulam Episcopi catervatim redierunt, ubi iterum reliqua omnia depopulati sunt fenestras,(*)[1] fornaces destruxerant, scamna, mensas, januas dissecuerant, adeo ut nihil integri remanserit, atque hoc modo triumphando quilibet domum reversus est. Post haec Praesides Arcis, aliique pii homines per quinque dies maximam curam adhibuere, ut corpus Venerabilis Martyris invenire possint, cum autem, ubinam aquis submersum esset, prorsus ignorarent, eos, qui huic praesentes aderant, secum acceperant, at neque hoc modo illud reperiri potuit, donec |:uti certo creditur:| miraculose quodam lumine locus ille detectus fuerit. Ex quo ad majorem ignominiam Schismaticorum, ad majus autem solatium fidelium, sexto die ejus corpus repertum, cum magna reverentia in Ecclesiam Cathe-

[1] (*) Miser interpres latinus ignorabat vocem **błony** respondere vitro, seu fenestris, id circo spatium vacuum reliquit.

lapide ad pedes, submerserunt propterea, ut nullus inde posteą extrahere corpus martyris posset. Redeuntes turmatim ad curiam episcopalem, omnia devastarunt, fenestras vitreas comminuerunt, fornaces diruerunt, mensas, fores, scamna, vasa lignea omnia secuerunt, et nihil plane intactum reliquerunt. Quibus omnibus confectis quilibet triumphans domum suam se recepit. Magistratus Castrensis et alii pii magnam fecerunt diligentiam per 5 dies, ut corpus s. invenirent, et quia ipsi locum determinatum non sciebant, correptis illis, qui praesentes erant submersioni, investigabant, sed etiam hoc modo inveniri non potuit, donec, ut dicitur, lumine fulguris instar ex aquis emicante divinitus locus indicatus, ex quo ad perpetuam schismaticorum confusionem, omnium autem catholicorum laetitiam, sexta a submersione

ludzi, (ст. 71) y Szlachty Powiatu onego, rzeką Dzwiną było do Połocka wiezione. Prowadził go brzegiem wielki tłum ludzi z płaczem rzewliwym, narzekaiąc na nieszczęście miasta y Obywatelow iego, między ktoremi byli ciż snadź sami zaboyce okrutni. To też iest niemieyszego podziwienia godno, że Minister zboru Ewangelickiego, ono ciało w Processyi od Cerkwi aż do rzeki z wielkim żalem y politowaniem odprowadził. Nakoniec Żydowie y żydowki, tak starzy iako y młodzi y dzieci z domow swych wyszedszy przeciwko onemu ciału, z żalem narzekali na te nieszczęsne Chrześciany malowane. Ciż Żydzi czeladzi Nieboszczykowskiey, okrutnie zranioney, wielką ludzkość pokazywali, przynosząc im ieść y pić zawsze y darmo, a z wielką ochotą: co barzo oziębłych Chrześcian przerażało sumienie, y onych samych niezbożnych Mężoboycow. A gdy iuż do Połocka przy- (ст. 72) płynęli, wszystko się niemal ono miasto, z domow swoich, tak męszczyzna, iako y niewiasty, starzy

dralem, muro extructam translatum est. Unde ferme post hebdomadam ab universo Clero Ecclesiae Cathedralis Polocensis, praesentibus multis claris hominibus ac Nobilibus ejusdem Districtus, per fluvium (ст. 71) Dwinam Polociam ductum erat. Ibat ad littus magna copia hominum amare lugentium, qui deplorabant infelicitatem Urbis atque ejusdem civium, inter quos certe ipsi parricidae praesentes aderant. Quod autem non minus mirandum est, ipse Minister Congregationis Evangelicae illud corpus, in processione ab Ecclesia usque ad flumen, cum magno dolore et commiseratione comitatus est. Denique Judaei et Judaeae tam iuvenes quam senes imo ipsi pueri, obviam huic corpori euntes, cum magno dolore quaesti sunt illos nonnisi depictos Christianos. Jidem Judaei domesticos interfecti Episcopi graviter vulneratos honestissime tractabant, subministrando illis gratuito quidquid sive in esu, sive in potu necessarium erat, quod nimis magne tepidos Chri-

die extractum est, et honorifice in ecclesia arcis murata per magistratum castrensem collocatum. Inde octiduo post per clerum ecclesiae cathedralis Polocensis et nobilitatem illius districtus secundo flumine Duna vectum, comitante magna caterva hominum infoelicitatem huius civitatis deplorantium, inter quos plurimi ex illis, qui ipsi necem intulerint, erant. Hoc etiam non minori admiratione dignum est, quod minister haereticorum Calvinistarum cum suis asseclis idem sacrum corpus deducebant cum magna significatione [scatione?] doloris [ex ecclesia] ad navigium. Denique judaei, judaeae, senes, juvenes et pueri ipsorum ex domibus suis certatim prosilientes occurrerunt s. martyri, fletibus effusissimis condemnantes infelices christianos; iidem famulis episcopi vulneratis, omne genus obsequii impendebant, edulia parando, condimenta et pellaria ipsis offerendo, idque totum gratis et cum

y młodzi, od mała do wiela, tam zbiegli z żałością a płaczem wielkim y łkaniem, narzekaiąc, ciało Pasterza swego prowadzili. Niesione było wprzod żałośne instrumenta Męczeństwa iego, to iest: włosiennica ona, kamienie y powróz, ktorym go uwiązawszy włoczyli, y z nim utopili byli. Żadnego nie było zaiste z przytomnych tam, któryby suchemi oczyma na to patrzał, mogę rzec, że się prawie pukały od żałości serca ludzkie. A z Syzmatykow żaden przeciwko temu ani mruknąć na ten czas nie śmiał. Wniesiony tedy z taką Processyą do Cerkwie Katedralney murowaney, którą on był, iako się rzekło, wielkim kosztem niemal z fundamentow samych poprawił y ozdobił: y tak niemal przez dziesięć dni |: aby się nań wszyscy dowoli napatrzyć mogli :| stał w trumnie otworzoney. Nie (ст. 73) mogli się przedsię przez ten wszystek czas mile napatrzyć żadna się przykrość y swąd nie oddawał, y strachu naymnieyszego nie było, choć się podczas drudzy każdego ciała zmarłego lękaią. Twarz ona potłuczona wdzięcznie rumianę pokazała. Wielkie

stianos, imo et ipsos impios Parricidas, remorsu conscientiae affecit. Caeterum (ст. 72) cum corpore Venerabilis Martyris oneratum jam in urbem Polociam intrare coepit, fere omnes incolae hujus civitatis domibus egressi, viri et mulieres, juvenes et senes, ad illud congregati sunt, et cum magno dolore, luctu ac gemitu plangentes corpus Pastoris sui ulterius ducebant. Imprimis portabantur funesta ejus martyrii instrumenta, scilicet: cilicium, lapides et funis, quo pedibus affixo corpus trahebatur, et quocum aquis submersum est. Nullus profecto erat praesentium, qui tanta videns, lacrymis abstinere possit, dicere audeo, ipsa corda omnium pro dolore scindi debere. Nullus autem Schismaticorum eo tempore quidquam contrarium proferre ausus est. Introductus itaque cum tanto comitatu in Ecclesiam Cathedralem muro extructam, quam ipse, uti superius dictum est, propria expensa ferme de modo corrigi et ornari jussit. decem propemodum dies in feretro non clauso omnium oculis expositus erat, nec tamen per tam longum tem- (ст. 73) pus satis in-

affectu. Movebat plurimum res ista frigidos christianos, etiam illos sacrilegos, ut compungerentur.

Tandem Polociam adventum. Cui occurrit ingens hominum multitudo, omnis aetas et sexus in lachrymas effusus, planctu et eiulatu implens aëra. Praeferebantur s. martyris corpori instrumenta martyrii eius, cilicium, lapides et funis, quo per plateas raptatus, et in flumen demergendus ligatus erat. Nullus erat, qui siccis hoc spectaculum intueretur oculis, scindebantur corda omnium, nullus schismaticorum tunc vel hiscere audebat. In ecclesia cathedrali ab eodem fere a fundamentis erecta collocatus, et omnibus ad videndum expositus ferme per 10 dies; nullus aspectu eius satiari poterat,

cuda przy śmierci, y po śmierci tego Wielebnego Episkopa y Męczennika pokazały, o ktorych się ieszcze dostatecznie wywiaduiemy. To się tylko tu powie, o czym iuż wszyscy wiedzą. Gdy się iuż wyprawował w drogę z Połocka do Witepska, z obiawienia sobie skrytego Bożego, roskazał koniecznie Urzędnikowi swemu, żeby mu do zwrocenia się iego tam nazad, grób zmurował. W drodze zaś, y do samego Witebska przyiechawszy, ni o czym inszym nie rozmawiał z swoimi, tylko o śmierci, prawie aż do uprzekrzenia: tak, że gdy raz przy wieczerzy o śmierci długo i mile mowił rzekł do niego on Archidyakon: Zawsze WM tylko o śmierci gadasz, przynaymniey teraz day się nam WM z pokoiem (ст. 74) naieść: Tegoż dnia, y niemal teyże godziny, kiedy ten Wielebny Męczennik dokonał; w Połocku |: które iest we dwudziestu y czterech milach od Witebska :| widziany był słup światły nad Witebskiem, o czym siła ludzi godnych wiary pod przysięgą twierdzą, że nań patrzali z zdumieniem. Skoro zaś ci mężoboycy utopili ciało

tueri poterant, nulla molestia aut faetor, nec timor, quam aliorum corpora incutere solent, videndi impedimento erat. Facies contusa perjucundum ruborem edidit. Magna miracula moriente ac mortuo Venerabili Episcopo et Martyre patrata sunt, de quibus adhuc certiores esse volumus. Illud solummodo hic commemorabo, de quo jam certissime omnibus constat. Cum se ad suscipiendum iter Vitebscum praepararet, revelante sibi occulte Deo praecepit serio Praefecto rerum domesticarum, ut antequam reverteretur Polociam, sepulchrum ejus, quod muro fabricari voluit, finitum esset. In itinere autem, in ipsa civitate Vitebsco de nihilo amplius quam de sua morte domesticis, non sine magna eorum molestia loquutus est, adeo ut cum quodam tempore sub coenam nimis prolixe et jucunde de sua morte verba ageret, ejus Diaconus hoc modo ipsum allocutus est: Semper nobis V. P. tuam mortem ante oculos ponis, saltem (ст. 74) nunc sine nos imperturbatos coenam sumere. Hoc ipso die, et fere eadem

nullum horrorem aspicientibus etiam illis, qui exhorrescunt corpora mortuorum, dabat; color faciei erat rubeus.

Multa contigerunt circa mortem et post mortem s. martyris, quae adhuc exactius examinanda sunt, illud, quod certo liquet, hic ponitur.

Discedens Polocia Vitepscum, quasi a Deo praemonitus; districte praecepit, ut ante reditum ipsius sepulchrum in ipso templi pariete excavaretur. In via et Vitepsci quotidianus ipsi et frequentissimus sermo de morte erat usque ad fastidium audientibus. Unde dum semel ad coenam cum gustu et diutius quam ferre potuerant aures audientium, de morte loqueretur, tandem archidiaconus ipsius prorupit in haec verba: semper dominatio vestra de morte loquitur, ad minimum permittat nunc nos comedere.

iego, y do domow się swych wrócili; Urząd Zamkowy obawiaiąc się, żeby znowu w nocy gwałtem do Cerkwie nie wpadli, ktora iest niedaleko dworu Władyczego, y żeby tam rzeczy Cerkiewnych nie rozszarpali; szedł tam sam, y skrzynię, w którey były Nieboszczykowskie apparaty Cerkiewne podrożne, chcąc otworzyć własnym iey kluczem, żadną żywą miarą |: choć zawady ani w skrzyni, ani w kluczu nie było :| otworzyć iey nie mogł, y tak kazał ią dwom haydukom, do Zamku odnieść zamknioną, którą gdy przez to mieysce nieśli, gdzie Wielebnego Męczennika włoczono, y gdzie przez całą godzinę leżał, y krwią napoił; wypadła skrzy- (ст. 75) nia z rąk ich, obrociwszy się wiekiem na dół, y tak się sama otworzyła: z którey wypadł kielich, y stanął prosto na tymże własnie mieyscu, gdzie była ieszcze krew świeża; y takim porządkiem stanęli przy tym kielichu patyna, gwiazda y krzyż, iako więc umyślnie stawione bywaią w przygotowaniu do służby Bożey.

hora, qua V. Martyr vita decesserat, splendens columna supra Vitebsco, Polociae, quae viginti quatuor milliaribus a Vitebsco distat, non sine magna admiratione visa est, quod plurimi fide digni juramento confirmarunt. Vix autem Parricidae ejus corpus aquis submerserant, ac in domos proprias se receperant; Praesides arcis timentes, ne iidem de nocte vim Ecclesiae inferrent, quae erat non procul ab Aula Episcopi, et ne res Ecclesiasticas inter se dividerant, Ecclesiam adierant, et arcam, in qua erant occlusi apparatus Ecclesiastici, quibus in itinere uti solebat, clavi aperire satagebant, at nullatenus |:quamvis et clavis et arcis serra obice vacaret:| illud efficere poterant, id circo duobus servis commiserunt, ut hanc sic occlusam ad arcem transferre valent: at dum per locum sanguine Episcopi conspersum portarent, in quo ejus corpus prius tractum de- (ст. 75) in per totam horam quiescebat excidit haec universa e manibus eorum, atque reclusa est: unde

Eadem die et ferme hora quo sanctus martyr occubuit, a Polocensibus (quae civitas distat Vitepsco 27 leucis polonicis) visa est columna lucida supra Vitepscum. Quod plurimi homines se vidisse sub iuramento affirmant. Post submersionem martyris postquam parricidae redierunt ad domus suas, magistratus castrensis timens ne noctu irruerent in ecclesiam curiae episcopali adiunctam, et in ea diriperent res ecclesiasticas descendit eo. Cista in qua res ecclesiasticae erant clavi propria illius cistae nullum impedimentum habente, et ab eo qui illam solebat aperire nullo conatu aperire potuit; tandem sic clausam duobus satellitibus ad arcem ferendam dederunt. Hi satellites dum transibant locum, in quo sanctus martyr raptus fuit, et in quo loco per horam iacuit, ac sanguine terram respersit, excidit cista e manibus eorum parte superiori versus terram, ultro sine manibus se aperuit.

Czemu się wszyscy barzo zadziwowali, a osobliwie Podstarości, albo Podwoiewodzy, heretyk, Kalwinista, y to z inszemi wielu na ten czas przytomnymi twierdzi. W Połocku dziecię*[1] we dwu leciech |:gdzie otym ieszcze żaden nie słyszał :| powiedziało Oycu swemu o zamordowaniu Episkopa, ze snu się porwawszy, w te słowa: że |: prawi :| zabity iest Ociec: rozśmiali się na te iego słowa, a gdy to często powtarzało ono dzieciątko, które zaledwie co mówiło, pytali go, ktoryżby to był Ociec, co go to zabito? Odpowie, ten co Cerkiew murował. Ale tego rodzice mało uważaiąc, choć dobrze zrozumieli o kim to dziecie prawiło, aż po tym w kilką godzin, kiedy ta nowi- **(ст. 76)** na żałosna przyniesiona była, że Episkopa zabito. Zywi ieszcze są rodzice tego dziecięcia, y o tym iawnie powiadaią. Jnsze widzienia y cuda, o ktorych wiele ludzi powiada, iż ieszcze nie są zupełevolutus calix directe stetit in eo praecise loco, ubi adhuc recens sanguis manebat, eodem ordine steterunt ad calicem patena, stellula et crux, uti ad sacrificium missae collocari solent. Quod omnes summam in admirationem rapuit, praesertim vices Palatini gerentem haereticum Calvinistam qui idem cum aliis protunc praesentibus confessus est. Polociae infans duorum annorum subito expergiscens |:cum nihil adhuc de Episcopo auditum erat:| de caede ejus patri suo nuntiavit in haec verba: **Pater occisus est,** quae risum audientium excitaverant; at cum haec saepius a puero repetita audirent, qui vix loquendi capax erat, interrogabant, qualisnam ille pater esset, cuius caedem denuntiat? ille |:respondit:| qui Ecclesiam extruxerat: intellexerunt protinus parentes de quonam sermo esset, sed minime huic attenti erant, donec post aliquot horas tristis **(ст. 76)** nuntius de caede Episcopi advenerit. Parentes hujus infantis nondum obierunt, ac palam illud confitentur.

[1] На боці: * supra pag. 40: Tom 1 pag. 51

Ex quo exiliit calix et stetit rectus in ipso loco in quo fuit sanguis, sicut solet locari in altari, et penes ipsum patina et crux quodlibet in suis locis. Obstupuerunt omnes, et ipse vicepalatinus licet haereticus calvinista | confessus est hanc veritatem, et nunc dicit coram omnibus, et cum ipso erat magna multitudo hominum.

Polociae infans duorum annorum dum nullus adhuc sciret de nece sui episcopi, experrefactus e somno ante diluculum dixit suo patri, occisum esse Deum. Vox ista risum movit audientibus. Cum idem ingeminaret puer, vix alias loqui potens, quaesitus quisnam esset ille Deus, qui occisus est, respondit, is qui ecclesiam aedificavit. Nec hoc habuit pondus apud parentes, licet intelligerent quod puer loquebatur de ecclesia cathedrali, paulo ante mortem ipsius finita, nisi post aliquot horas, quando rumor volitare

nie examinowane, tu się naten czas do czasu słusznego opuszczą. Jedno tylko przypomnieć się tu godzi, o ktorym świeżo, gdym to pisał, wziąłem wiadomość od ludzi poważnych y owszeki wiary godnych. Szlachetna iedna Pani, żona Pana Chocholskiego Szapki Pisarza Grodzkiego Witebskiego, przy rodzeniu dzieciątka ciężkie bole cierpiąc z wielkiem niebespieczeństwem zdrowia, a maiąc od kogoś poradę, y zdobrey woli swey, ofiarowała się nabożnie do Wielebnego Męczennika, y natychmiast lekko porodziła, za co teraz Pana Boga chwali, y ludziom tę łaskę Bożą, za przyczyną iego otrzymaną, opowiada. O takiey nowinie zamordowania Wielebnego Episkopa wziąwszy J. K. M. Pan nasz Miłościwy pewną wiadomość, barzo był żalem zdięty, uważaiąc tak straszliwe postępki Syz- (ст. 77) matyckie, nieopłakany uczynek ich, niesłychane okrucieństwo, y niebaczność, y niewinną osobę, y na mieysce, y na dzień ten wielkiey czci godny: na co nie tylko wieku teraznieyszego ludzie, ale y potomni zdumiewać się będą. I zaraz naradziwszy się z Ich Mościami Pany Senatorami, ktorzy przy boku iego byli, naznaczyć raczył kommisarzow ludzi zacnych, mądrych, w głowach Jaśnie Wielmożnego Pana Leona Sapiehę Woiewodę Wileńskiego, wielkich cnot, y znakomitey pobożności, przy wysokim rozsądku Sena-

Alias visiones et miracula, de quibus multi testimonium adferunt, cum non sint plene examinata, hic tacitus praeteribo. Unicum illud commemorare licebit, quod recenter, cum hanc narrationem scriberem, a viris summae auctoritatis et fidei accepi. Quaedam nobilis mulier, uxor Domini Chocholski Szapko Notarii Castrensis Vitebsci, partu doloroso cum magno periculo salutis laborans, partim propria voluntate, partim alicujus consilio inducta sepulchrum Venerabilis Martyris visitare appromisit, ac protinus libera omni dolore peperit, quapropter nunc laudibus Deum celebrat, ac hominibus gratiam Dei per intercessionem Martyris sibi concessam notam facere non desistit. De hac caede Venerabilis Episcopi certo informatus noster Serenissimus Rex, magno dolore occupatus erat, considerans tam horrendas Schismaticorum insidias, nun- (ст. 77) quam satis deplorandum eorum facinus, inauditam crudelitatem et imprudentiam, innocentem personam, locum ac diem tam magno honore dignum, quae omnia non modo nunc vivent bus, sed etiam posteris obstupescendi causa erit. Idcirco inito consilio cum Illrmis D. D. Senatoribus, qui ad ejus latus erant, assignavit Commissarios, viros prostantes, sapientes, inter quos primum locum tenebat Illrmus D. Leo Sapieha Palatinus Vilnensis; concessa ipsis

coepit archiepiscopum Polocensem esse occisum. Vivunt parentes pueri, et omnibus ista palam dicunt. Alia quae a multis referuntur, visiones scilicet diversarum personarum, non plane examinata sunt.

torskim: dawszy im zupełną moc do sądu, y pokarania złoczyńców onych. Ktorzy nic nie mieszkaiąc, na czas y mieysce od Jego K. M. naznaczone do Witebska ziechawszy się, a uczyniwszy pilną w tey sprawie Inquisitię, doszli tego zaraz, iako niewinnie, bez wszelakiey okazyi, nie rzekąc przyczyny, był okrutnie zamordowany ten Wielebny Episkop, przetorz złoczyncow poymanych, a przekonanych według prawa y słuszności, skarać rozkazali. **(ст. 78)** Nie mogę się tu wydziwować złośliwey grubości niektorych z pospolitey kupy przeciwnikow naszych, ktorzy przeciwko wszelakiey ludzkości, nie wstydaiąc się tych złoczyńcow wściekłych, sprawiedliwie pokaranych |: o co się żaden z naszych w pomstę krwi Wielebnego Episkopa nie starał:| za męczennikow poczytać y mianować. Pewnie reliquiy tym owszeki podobnych Męczennikow, mogliby sobie podostatku |: niech mi odpuszczą :| pod drahulcami(*)[1] nazbierać. Albowiem nie dręczenie, ani naysroższe męki, z postradaniem krwie y zdrowia, męczeńskiey korony y czci domieszczaią, ale sama tylko szczegolna przyczyna. Czego sam Pan Chrystus w swoim kazaniu temi słowy naucza: Błogosławieni, prawi, ktorzy prześladowanie cierpią, dla sprawiedliwości albo prawdy. Tegoż po Nim wierni iego Uczniowie, Apostołowie SS. poświadczali. W głowach Piotr S. w te słowa: Żaden, prawi, z nas niech nie cierpi, iako plena potestate judicandi ac plectendi superius dictos sceleratos. Qui nihil morantes, pro tempore praescripto ac in locum a Serenissimo Rege Vitebsci assignatum congregati, facta diligenti hacce in causa inquisitione, cognoverant innocenter, ac sine ulla data occasione hunc Venerabilem Eppum crudeliter interfectum fuisse, atque sic ceptos impios parricidas, ac secundum jus et justitiam de scelere convictos, supplicio affici jusserant. **(ст. 78)** Satis demirari non possum caecam malitiam nonnullorum ex vili plebecula, maxime nobis infestorum, qui contra omnem humanitatem, non erubescebant illos insanos malefactores, juste poenis mulctatos |:quamvis nullus nostrum vindictam sanguinis Venerabilis Episcopi promovere studeret:| instar Martyrum profiteri et appellare. Certe reliquias omni ex parte hisce similium martyrum possent in magna copia |: pace illorum dicam:| ad malos cruces colligere. Non etenim cruciatus, nec gravia tormenta cum detrimento sanguinis et vitae, martyrii coronam et cultum pariunt, sed illud unicum, quod Xtus Dominus in sua praedicatione his verbis meminit: Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam et veritatem. Hoc idem post Xtum docuere ejus Discipuli fideles SS. Apostoli, quorum S. Petrus tanquam supremum caput ita dicit: Nullus, inquit, vestrum patiatur sicut homicida, fur, obtrectator et avidus boni alieni. Idem quasi interpretans S. Pau- **(ст. 79)** lus declarat dicendo: Nullus

[1] З боку: (*) wyraz niemiecki **dreyholc, trzy drzewa,** to iest, szubienica

Mężoboyca, złodziey, oszczuw- (ст. 79)
ca, y chciwy dobra cudzego. A to iakoby tłumacząc, także obiaśnia Apostoł Paweł mowiąc żaden nie odniesie męczeńskiey korony, kto nie według Zakonu ucierpi, iako nasz słowianski text opiewa. Czego też wszyscy potym Doktorowie Swięci potwierdzili nauką swoią, mianowicie Cypryan Swięty: Tacy, prawi, toiest ktorzy rozrywaią Jedność Cerkiewną, by też y śmierć podięli dla Chrystusa, od zmazy swey, y krwią oczyszczeni bydz nie mogą. Bowiem ciężki y niezbyty iest grzech, niezgoda, y męczeństwem się zgładzić nie może. Po nim Augustyn także wte słowa pisze. Przetoż nie ten, ktory dla zbrodni swoich y niezboznego rozrywania związku Jedności Chrześciańskiey, ale ten ktory dla sprawiedliwości cierpi prześladowa-
e. Ci tylko prawdziwemi są męczennikami. Sam, prawi, Zbawiciel nasz z zboycami był na krzyżu zawieszony: lecz ktorych męka tylko nieiako łączyła, przyczyna iednak daleko rożniła. Wylicza tenże Święty, iako wie- (ст. 80)
le było pomęczono, pozabiano przeklętych onych Manicheyczyków y Donatystów, tak, że tysiącami iednych pod miecz, drugich w ogień, trzecich w wodę gnano. Naostatek inszych na szyie z wysokich gór ztrącano. A przedsię Cerkiew Boża, y prawdziwi iey Synowie tak mizernie potrawnych za męczennikow nie mieli, ale za bezbożne Cerkwi Bożey |:przez złość y upor heretycki:|[1] prze-

recipiet Martyrii coronam, qui non secundum legem patitur, ut Sclavonicus textus habet. Quod etiam omnes deinde Doctores Sancti sua doctrina comprobarunt, praesertim S. Cyprianus: Tales, inquit |:hoc est qui destruunt Unionem Ecclesiae:| etsi mortem etiam propter Xtum paterentur, sua macula etiam sanguine purgari non possunt. Grave etenim peccatum est discordia, nec martyrio deleri potest. Postea S. Augustinus hisce utitur verbis: Idcirco non ille qui propter scelera sua, et impie disruptum vinculum Unionis Xtianae, sed qui propter iustitiam persequutionem patitur, hic inquam verus est martyr.

Ipse, ait ille, Salvator cum latronibus cruci affixus erat, sed quos cruciatus aliquomodo conjunxit, causa cruciatus dispares fecit. Idem Sanctus Pater enumerat, quam multi erant cruciati, trucidati, detestabiles illi Manichaei et Donatistae, quorum nulleni jam gladio, jam igne, jam aqua perierunt, (ст. 80) Alii autem ex altis montibus detrusi vitam terminarunt; nec tamen Ecclesia Dei ac veri ejus filii tam misere perditos tanquam martyres profitebantur, sed pro impiis Ecclesia Dei |:per malitiam et pertinaciam haereticam:| persequutoribus habebant. Qua de re eximie S. Cyprianus scribit: »Ardeant licet flammis et ignibus traditi, vel objecti be-

[1] З боку: Lib. de Unitate Ecclesiae

śladowce: O czym tak nadobnie Cypryan S. napisał: Ardeant li et flammis et ignibus traditi, vel objecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae: nec religiosae virtutis exitus glorio sus, sed desperationis interitus. Zkąd też ieden otym słusznie zdrowego rozsądku nie wątpi, że się złych karać godzi. Bo iako S. Apostoł naucza: Nie darmo Krol y Pan przy boku miecz nosi, ale na pochwałę albo obronę dobrym, tak zaś na pokaranie złym. Bo inaczey trudno by iuż owszeki było żyć dobrym na świecie. Gdyż iako Seneka naucza: Impunitas magna est illecebra peccandi. I prawdziwe są one trzy przyczyny, dla ktorych (ст. 81) wielki lekarz Galenus rozumie że się karać iawnych złoczyńców godzi. Pierwsza, by odięciem zdrowia, godności maiętności, y tego czym inszym szkodzą, więcey napotym nieszkodzili. Druga, aby iednego y drugiego pokarawszy, trzeci y dziesiąty się kaiał, y karał. Trzecia, że to y samym złoczyncom iest pożyteczna barzo, aby więcey na świecie żyiąc zle, gorszymi się od czasu niestawali. Ale zło tego dla Boga nie widzi? Chyba sama złość zaslepiona. Czytamy y dobrze wiemy otym, iako Bog miłosierny zawsze srodze karać żydowski Narod rączył, mordercow Syna swego, że w niezliczoney prawie liczbie, okrutnie częścią od miecza, częścią z głodu ciężkiego pomarli. O czym mianowicie Jozef Zydowin, iako oczewisty świadek między inszemi pisze. Na każdy dzień, stiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae, nec religiosae virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus«. Unde nemo sanae mentis dubitare valet, impios licite puniendos esse. Nam uti S. Apostolus docet: non frustra Rex et Dominus lateri affixum portat gladium, sed ad laudem et praesidium bonorum, in poenam autem improborum: alios prorsus difficile esset probos in vita dari. Nam uti Seneca existimat: Impunitas magna est illecebra peccandi. Et certe tres sunt potissimum causae, propter quas celeber medicus Gallenus arbitratur improbos licite puniri posse. Prima ut privati salute, dignitate, for- (ст. 81) tunis, atque hoc omni, quo aliis plerumque nocent, non amplius nocere queant. Altera, ut poena unius et alterius alii absterreantur a malo. Tertia, nam hoc ipsis malefactoribus perutile est, ne diutius viventes quotidie pejores fiant. At cui illud compertum non erit? Nisi, qui penitus malitia excecatus degit. Legimus in historia, illudque certo scimus, quam severe, licet misericors, Deus gentem Judaeorum punire dignatus est, quorum innumerabilis fere multitudo, partim gladio, partim fame periit. Quod vel maxime testatur Josephus Judaeus, tanquam oculatus testis interitus eorum. Quolibet die, inquit, tot Judaeos adhuc viventes Titus in cruce suspendi iussit, ut ligna affigendis corporibus, terra autem in castris collocandis crucibus non suffecerit. Civitas autem illa magnifica et san-

prawi, Tytus tak wiele Żydow żywcem na krzyżach wieszał, że też palow na ciała, a ziemi w obozie na stawienie palow albo krzyżow nie stawało. Miasto zaś one wspania- (ст. 82) łe y święte w niwecz obrocone, że kamień na kamieniu według słow Panskich nie został. Ostatek zaś pozostałych Zydów tak się w rozsypkę po całym świecie plonem rozsiał, że się w iedno iako skorupy naczynia glinianego |:iako im Prorok niegdy opowiadał:| żyć(*)[1] nie mogą, y w potomne czasy nie będą mogli. Toćby i ci u tych prawo, albo raczey krzywowiernych męczennikami bydź musieli? Godzi się przypomnieć |:owszeki tey tragedyi rzecz podobną, insze opuściwszy:| iako karano ostrze wprzod za rozkazaniem pobożnego Cesarża Marciana ono swowolne pospolstwo Alexandryiskie, gdy się postanowienia Oycow SS. y Cesarskiemu, po wygnaniu y potępieniu Dyoskora, heretyka, Proteryuszowi na Patryarszy stolec Alexandryiski posadzonemu, sprzeciwili, tumulty y sedycye wielkie wszczynaiąc, za pasterza go swego, oprocz Dyoskora mieć niechcąc, a osobliwie iako ich barzo karano, gdy po śmierci Marciana Cesarza, Pana pobożnego, obroń- (ст. 83) ce prawowiernych wielkiego: iako w interregnum, nim był Leo Cesarzem obranym, albo tam w Alexandryi ieszcze ogłoszonym, za podustą wstręta onego Tymoteusza Elura Syzmatyka y heretyka, zebrawszy się

cta adeo aversa est, ut juxta verba Xti lapis super lapide non remanse- (ст. 82) rit. Reliqui Judaei per totum orbem dispersi sunt, nec |: uti Propheta praedixit:| in posteros annos unquam simul congregati vivere poterunt; quemadmodum testae vasis a figulo facti coagulari non possunt.

Profecto a superius dictis fidelibus, dicam potius infidelibus, etiam hucusque enumerati pro martyribus haberi deberent. Equum est hoc loco |:omissis aliis rebus ex hac tam lugubri Tragaedia:| illud meminisse, quod magis ad veritatem accedere videtur, quam graviter videlicet imprimis jubente pio Imperatore Martino(*)[1] illud insolens vulgus Alexandriae, dum contra mandatum SS. Patrum et Imperatoris, expulso atque damnato Dioscoro haeretico, Proterio autem in sede Alexandriae constituto, pertinaciter restiterint, excitantes magnos tumultus et seditiones, Dioscorum non autem Proterium Pastorem suum profitentes, praesertim quam gravem lue- (ст. 83) bant poenam, cum post obitum Martini(*)[2] Imperatoris, pietate insignis Monarchae, ac Summi defensoris fidelium, seu tempore interregni, antequam Leo Imperator electus, aut saltem Alexandriae promulgatus fue-

[1] На боці: (*) може zeyść

[1] З боку: (*) potius Martiano

[2] На боці: (*) Martiani

tumultem w dzień samy chwalebny Zmartwychwstania Pańskiego w Cerkwi iedney |:gdzie się był, uchodząc rozruchu onego, przychował:| wywlokłszy samosiednego zabili, ciało iego zranione po ulicach włoczyli, a na części rozdzierali, y zębami trzewa iego kąsali, y w ogniu ostatek spaliwszy popioł na wiatr rozmiatali. Jakoto, mówię, ostrze karać Lew Cesarz |:zesławszy na tę kommissyą zacnego męża Leona przezwiskiem Stele:| rozkazał: niech kto czyta Ewagryusza Hystoryka Greckiego[1], tamże też osobliwie list, od wszystkiego Duchowieństwa Egypskiego, y Episkopow Alexandryiskich |:czego im żaden nie ganił:| uskarżaiący się rzewliwie na takie surowe okrucieństwo, y niezbożność pospolstwa Alexandryiskiego, y tego Pseudo Episkopa Tymoteusza, iako podszczowcę: gdzie między inszemi **(стор. 84)** tak piszą |:ktore proszę niech czyta pilnie, y uważa Swiątynia pokątna Kijowska:|: Cum Deo dilectissimus Proterius in Aegypto degeret, acceptis secum Timotheus duobus Episcopis legitime depositis, et Clericis, exilio damnatis, ordinationem cum illis duobus |:nemine in universum praesente ex Orthodoxis Aegyptiane Dioecesis Episcopis, qui ex more talibus Alexandrini Episcopi ordinationibus interesse solebant:| usurpavit, et Sacerdotali Cathedrae adulterium palam inferre ausus est: contra Ecclesiam, quae sponsum suum habebat, res divinas in rit persvadente Timotheo Elura Schismatico et haeretico, collecti magno tumultu, ipsa die gloriosae Resurrectionis Xti Domini in quamdam Ecclesiam, in quam supra nominatus Patriarcha, prae timore tumultus se receperat, extractum ipsum et alios sex quos secum invenerant trucidarunt, corpus ejus graviter vulneratum per plateas trahebant, in partes dilaviabant, ejus intestina dentibus arripiebant, denique flammis combusto, cinerem quoque per aërem disperserunt. Leo Imperator commisso hoc negotio Leoni cognomine Stele, jussit reos homicidii gravi poena mulctare. Legatur, hac de re Evagrius Historicus Graeciae, ac ibidem epistola ab Universo Statu Spirituali Aegypti et Eppis Alexandriae descripta, in qua conquaesti sunt de tanta crudelitate et impietate plebis Alexan- **(ст. 84)** driae, et Pseudoepiscopi Timothei, tanquam seductoris: haec inter alia sic habet, quod legant et considerant diligenter Praelati Kijovienses: Cum Deo dilectissimus Proterius in Aegypto degeret, acceptis secum Timotheus duobus Eppis legitime depositis, et Clericis exilio damnatis, ordinationem cum illis duobus |:nemine in universum praesente ex Aegyptiane Dioeceseos Eppis, qui ex more talibus Alexandrini Episcopi ordinationibus interesse solebant:| usurpavit, et Sacerdotali Cathedrae adulterium palam inferre ausus est: contra Ecclesiam quae suum sponsum habet, res divinas in ipsa operantem, et canonice sedem suam administrantem. »Dein post ali-

[1] З боку: Lib. 2. c. 3.

ipsa operantem, et canonice sedem suam administrantem. Potym w kilkadziesiąt lat także Zeno Cesarz, choc heretyk Eutychiańskiey Sekty, surowie pokarał one łotry, ktorzy Stefana Biskupa Autyocheńskiego zamordowali takżeteż za podustę Fullona y Guapheusza, heretykow. Nuż iako Arkadyusz Cesarz srodze karał |:zgromiony listem surowym od Innocenciusza Papieża y klątwą:| owych Biskupów niebacznych, ktorzy za namową **(стор. 85)** Eudoxii Cesarzowey Stego Jana Złotoustego z Stolicy Konstantynopolskiey degradowali byli, także y onych Panow swieckich iako karał? ktorzy podten czas Posłow Papieskich w drodze przeiąwszy, nieuszanowali y zdespektowali, za co nietylko im samym, ale y dziećiom ich, y powinnym szyie poucinać, maiętność odebrać, y wiecznie czci odsądził nakazał. Nakoniec iako Eudoxyę Cesarzową a żonę swoią, zatoż w iednym gmachu podłym na pałacu zamknął, y trapił więzieniem tym aż do śmierci iey. Otym świadczą Historye, ktore się y u nas posłowiansku w żywocie swiętego Złotoustego znayduią. A przeto czemu się Krolowi Polskiemu, Panu naszemu, słusznie niegodzi sług Bożych mordercow tak karać? Tyran to tylko Męczenniki czyni, a Pan Swiętobliwy sprawiedliwie złoczyńce karze. Czego Bog pozwala, y prawem swym rozkazuie. Ale praeeminentowie drużyny tamtey snadź tego nie byli przyczyną, y tego ża- **(стор. 86)** łuią? Pewnie takim sposobem y takim sercem, iako niequot annos Zeno Imperator, quamvis haereticus Eutichianae sectae, severe plexit illos latrones, qui Stephanum Eppum Antiochenum vita privarunt, inducti consilio Fullonis et Guaphaei, pariter haereticorum. Arcadius quoque Imperator reprehensus epistola Innocentii Papae, atque pertimescens excommunicationem, supplicio affecit imprudentes Eppos, qui subor- **(ст. 85)** nati ab Eudoxia Imperatrice S^m^ Joannem Chrysostomum ex Sede Constantinopolitana deposuerunt, et illos Magnates, qui eo tempore interceptos in via Legatos Papae contemptu atque ignominia affecerunt, nam non modo ipsis, sed etiam eorum filiis et cognatis cervices abscindere, bona et honores auferre praecepit. Denique Eudoxiam Imperatricem suamque uxorem, propter tam nefandum facinus, in quodam objecto conclavi Palatii sui occlusit, eoque carcere usque ad ejus mortem affligere non desiit. Illud constat ex historiis, quas in vita S. Joannis Chrysostomi idiomate Slavonico descripta legimus. Cur itaque Serenissimo Regi Poloniae licere nequeat, homicidis Servorum Dei justas infligere poenas? Tyranni est multiplicare martyres, Pii autem Monarchae juste sceleratos punire. Hoc non modo Deus concedit, sed et praecipit. At inquies: Praeeminentes huic insolenti turbae non esse hujusmodi reos, imo graviter illud factum dolere? Verum est: at certe tali **(ст. 86)** modo, et eo animo, quo antea iniqui fratres, vendito Josepho in longinquas nationes, ut planctus et maledictio-

gdy złośliwi bracia niewinnego Jozefa zaprzedawszy w dalekie a cudze kraie, uchodząc za to narzekania, y klątwy Oycowskiey, sukienkę iego we krwi bydlęcey sposoczywszy, przynieśli do załosnego Oyca, ciesząc go temi słowy: Fera bestia devoravit eum. O mili bracia, krokodyloweć to są łzy wasze: a krew brata waszego woła z ziemie na was do Boga o pomstę. A czemuż Archisimmista Złotowerchy z rąk Iwana pryncypała tego okrucieństwa ie y piie? Czemu go za domownika swego uprzeymego kocha sobie? Patrzał pewnie na suknię z ciała świętego od niego złupioną, y tam z dobyczą przyniesioną, y przedawaną. Czemużeście, rozpisuiąc Uniwersały swoie, lud pospolity buntowali, y udawaniem owszeki o nas kłamliwym przeciwko nas zaiątrzali, y okazyę do tego złego postępku wielką dawali? Ponieważ |:iako dobrze Ewagrius w zwyż pomienionej Hystorii swoiey pisze:| Est populus vehemen- **(стор. 87)** ter irritabilis, et levibus de causis ad tumultuandum accenditur, maxime omnium ubi est multitudo eaque obscura et commixta, insolens et temeraria. Poniechaćby to tak częstego biegania za każdą okazyą do rad Junackich, ktorzy się rycerskim uczciwym dziełem, nie temi praktykami, albo raczey plotkami waszemi zabawiać przedsięwzięcie swoie maią; nie iątrząc ich przeciwko nas a braci swoiey. Boć tego zaiste insze skutki bydź nie mogą, iedno takie, iakie się teraz z podziwieniem y żałością wszystkich wykonały. Aże to nem Patris effugere possint, vestem ejus sanguine brutorum immersam, ad Patrem maerore confectum detulerunt, dicentes: Fera bestia devoravit eum. O mi(*)[1] Fratres, lacrymae quas tam amare funditis, sunt similes lacrymis crocodili. Sanguis Fratris vestri de terra ad Deum clamans vindictam exposcit. Si hoc verum esset vos hujus facti poenituisse, cur Archisimmista Zołotowerchy de manibus Joannis, qui primus Auctor hujus crudelitatis erat, esum et potum suscipere dignatus erat? cur ipsum uti domesticum suum intime dilexerit? Vidit ille profecto vestem, qua Episcopus spoliatus erat, ad se deferri et vendi. Cur literas universales in omnes partes scribendo populum ad seditionem concitastis? Cum falso de nobis rumore sparso illum contra nos exacerbastis? atque eo ipso causa detestandi facinoris fuistis? Nam |: uti bene habet in sua historia supra di- **(ст. 87)** ctus Evagrius :| Est populus vehementer irritabilis, et levibus de causis ad tumultuandum accenditur, maxime omnium ubi est multitudo eaque obscura et commixta, insolens et temeraria. Consultius esset non recurrere data qualibet occasione ad consilia eorum, qui laudabili opere, non autem hujusmodi factis, seu potius vestris mendatiis occupari in animo habebant, non exacerbando illos contra nos fratres suos. Nam hujusmodi alii effectus esse nequeunt, quam qui nunc cum summa admira-

[1] З боку: (*) sic!

prawda istotna co się wam tu śmiele zadaie: przyznałby mi y sam Smotrycki |:co iawnie y rzetelnie przyznali Rządce y Starszyzna Witebska przed Ich Mściami Pany Komisarzami, Listy iego własne pokazawszy:| by z tych naszych kraiow gdzieś do Grecyi, na proszczą, od drżenia serca tak prętko nie umknął: przyznawaiąc onę Sentencyę bydź istotnie prawdzi **(стор. 88)** wą: Fuga facit reum, ktorego pewnie zato, gdziekolwiek obraca, pościgną one straszliwe wyroku Bożego słowa: Vagus et profugus eris super terram, Jeśli się nie poprawi y tego z szczerego serca żałować nie będzie«.

Przepisałem dosłownie z rękopismu starego in 4-to znalezionego między papierami X. S. Nowickiego.

tione et dolore omnium sequuti sunt. Hoc autem de quo vos nuper accusamini verum esse, fateretur ipse Smotrzycki |:quod palam et sincere confessi sunt et praesides et Superiores Vitebsci, coram Illrmis Commissariis datis in publicum ejus literis:| nisi e nostra Regione in Graeciam prae nimio timore se transferret, veritatem hujus effati confirmans: Fuga facit reum: quem tamen in quocunque loco manere possit, illud terribile Dei decretum per- **(ст. 88)** sequi non cessabit. Vagus et profugus eris super terram, nisi se corrigere, atque de sua culpa dolere voluerit«.

Przepisałem dosłownie z rękopismu in folio fracta pagina znalezionego między papierami X. S. Nowickiego. Nędzny ten przekład iest oryginalny, i w wielu mieyscach ręką samego tłumacza poprawiony. Ponieważ w powyższey mowie Greczyna mianej na pochwałę B. Jozafata nie tylko rzecz ale i wyrażenia niektóre, iakoto, owa zmyślona grzeczność i wesołość Witebszczan w przyięciu iego ow **adustus baculus,** czyli **praeustus fustis,** ktorym go uderzono są takie, iakie się iedynie w tem opisaniu życia znayduią; ponieważ Metropolita Rutski nadmienia T. 1. str. 87: że Biskup Włodzimierski Relacyę o B. Jozafacie dedykował Papieżowi; zdaie się bydź rzeczą pewną, że przekład powyższy, iest ową Relacyą przesłaną do Rzymu i Urbanowi VIII dedykowaną. Lecz żal się Boże, ieżeli kto nie poprawił łaciny.

Зробім тепер кілька уваг і рефлєксій.

Оба познанські тексти мають свій наголовок, свій вступ і закінченнє, і тим усім вони ріжні від тексту римського. Що до самого змісту, то всі три по суті є одним і тим самим оповіданнєм про страшне замордованнє й особливу святість В. О. Йосафата Кунцевича, архиепископа полоцького. Иншими словами, маємо в тих трох варіянтах одну й ту саму фабулу, оброблену раз по польськи, а два рази по латинськи. Заподаний рік при двох познанських текстах зовсім справедливо вказує

нам, що маємо до діла чи не з першим написаним, а то й надрукованим, життєписом св. Иосафата. Їх знова зглядна тотожність із римським примірником, хоч і не друкованим а всеж таки писаним оригіналом, заставляє нас не без підстави припустити, що се справді перший життєпис. Якжеж властиво річ мається: Чи справді маємо перед собою перший, оригінальний життєпис святого?

Не менше однак кидається в очи і питанне авторства сего першого життєпису. Познанські варіянти виразно кладуть прізвище еп. Якима Мороховського як автора праці. Зате римський відпис не лише залишає звичайний вступ, у якому булоби подане назвисько автора, але й не натякають на него ні зміст оповідання, ні теж орієнтаційний показчик дотичної теки: *Lettere antiche*, vol. 337. 242-244. Та підчас коли мовчить сам римський текст, загальною є думка, що автором життєпису був митр. Рутський. Хтож отже є його автором?

На оба питання постараємося коротко відповісти.

І так, розвязуючи найперше справу першого життєпису твердимо, що якраз поданий нами понизше текст що до своєї сущности належить уважати першим, навіть першим друкованим, життєписом св. Иосафата.

Історично бо певною є річчю, що латинський текст, надрукований у нас долом, є саме тою реляцією, котрою митр. Рутський обширно запізнав римську Конґреґацію про життє і смерть полоцького архиепископа. Поминувши се, що таку думку заступають найновійші досліди, доказовою тут ще й та обставина, що прецінь наш відпис взятий впрост із оригіналу, збереженого в архіві Пропаґанди і затитулованого відповідним наголовком. Иншої реляції з того часу між архівальними документами нема. Її отже мав на думці митр. Рутський, коли у січни 1624 р. писав кард. Бандінію „про инші картки", на яких зокрема замислив списати обставини Йосафатової смерти. На неї теж натякав 30. IV. 1624 р. секретар Пропаґанди Фр. Інґолі, коли записав, що нунцієви в Польщі висилається між и. „копію життя згаданого архиепископа (Йосафата), котре надіслав митрополит Руси". Її відбір потверджує окремим листом з дня 4. V. 1624 сама Конґреґація, аллюдуючи навіть до укладу слів реляції: »*Vitam* sanctissimam *mortemque* acerbissimam«... А й в кілька літ пізнійше, при першім канонічнім процесі (1628 р.), її мав на мисли наочний свідок святого, митр. Рутський, коли зізнавав, що „не повтарятиме того, про що написав у своїй першій реляції зараз після його смерти, відсилаючи її до св. Конґреґації de Propaganda Fide"[1].

Після сказаного, ми в праві зробити висновок, що не жадне инше оповіданнє, тільки ся реляція є першим життєписом св. Йосафата. Написана зараз по смерти святого, при кінци ще тогож 1623 р. або з початком 1624 р. була вона вже в Римі, значить — ще перед усіми знаними працями і публікаціями вона перша повнить гідно службу того, що називаємо життєписом.

Що більше, небавком ту а не иншу реляцію (наразі ні при чім тут квестія: по латині чи по польськи) друкує еп. Я. Мороховський у Замості 1624 р. і тим способом вона стає навіть першим надрукованим життєписом. А що по суті є се та сама реляція, в тій ціли вистарчить порівнати її, себто римський текст, з познанськими. Відкинувши початкове введеннє, котре безумовно додане було задля заокруглення при віддачі рукопису до друку, бачимо, що »Relacya o zamordowaniu okrutnym«, чи

[1] Дотичні тексти, як також найновійший стан розбираної квестії, подає *P. G. Hofmann S. J.* Der hl. Josaphat. Rom 1923. 307 [11].

згл. »Brevis et vera Narratio«, ріжниться від реляції римської хиба тільки стилістичними відмінами. Склавши всі три тексти поруч себе, одержуємо малощо не рівнобіжні відписи, котрі чергуються між собою навіть у тих місцях, де сенс невиразний і де побічні речення не доведені до кінця. Між тим приданий вступ говорить виразно про рік і місце видання.

Так отже, по правді, перед нами перший і оригінальний життєпис св. Йосафата.

Сюди однак належить ще квестія взаємин усіх трох текстів. Першенство, здається, треба признати римському і то не так під оглядом форми і викінчення, про що впрочім свідчить він сам за себе, але під оглядом оригінальности. Може бути, що він зладжений на основі польського бруліону, але в такім випадку бувби се якийсь инший польський текст, ріжний від познанського. Сей останній довший і без поправок, як видно зі замітки о. Шиманського, а що найважнійше, він носить на собі сліди свойого старанного оброблення, де й гадка розвинена природно та свобіднійше плине оповіданнє. Зате напевно немає ніщо спільного римський текст із латинським перекладом, зложеним у збірці холмського пралата. Підчас коли перший, римський, написаний досить доброю латиною, другий, познанський, слід зовсім слушно схарактеризувати з о. Шиманським як »nędzny przekład«. Ні при чім тут і та обставина, що він „оригінальний і в многих місцях поправлений рукою самого перекладчика“, бо саме тому він не ранший від римського і не може бути тою реляцією, котру переслано Римови, тоді бо в архіві Пропаганди найшлиб ми сьогодня в нічім незмінений його відпис. З певністю він є самостійним перекладом польського, познанського тексту, на що вказує те, що його найдено між паперами Василіянина Самуїла Новицького[1] біля тексту польського, як також свідчить про се порівнаннє їх обох, при якім впадає в очи майже однакова складня, надто сліпе відданнє латиною поодиноких виражень, з пропущеннєм деяких труднійших, як загалом дух усього перекладу, котрий неначе нагинається до польської мови. Розуміється, що ніщо з того не противиться, щоби він не мав бути надрукованим 1624 р. і як надрукований життєпис присвячений папі Урбанови VIII. Та про се низше.

Більше помотаною являється друга справа: питаннє авторства першого життєпису. Чи поставиться се питаннє теоретично, себто в формі: Хто властиво є автором першого життєпису, без огляду на конкретний текст його, чи зовсім практично, маючи вже перед собою сей перший текст, в обох випадках сходиться на одні й ті самі труднощі та неясности. Щоби показати, як розбіжні справді панують тут думки і погляди вистарчить навести ось тих кілька текстів.

---

[1] Сей учений монах († 1785) збирав матеріяли до історії нашої Церкви, намірюючи обробити їх та видати друком. Думаємо однак, що він сам не зробив відписів тих обох текстів, які найшлися в його теці, писав бо він, по вираженню еп. П. Важинського (гл. Dziennik x. Biskupa Porf. Ważyńskiego II. 108; тепер у Нац. Музеєви: LXXXIX. F°. в трох томах), таким почерком, що його й сам часто не міг розібрати (гл. *А. Петрушевича,* Холмская епархія и Святители ея. Львовъ 1867. 194. Відповідні тексти перекладом подає: Холмскій греко-уніатскій мѣсяцесловъ на 1874 г. Варшава 1873. 64. Про самогож Новицького має ще деякі дані в своїм обіжнику тойже Важинський, як протоігумен провінції св. Тройці; гл. Акты издаваемые Виленскою Археограф. Коммиссіею. XVI. Вильна 1889. 559. Пор. також *Ks. Fr. Gusty,* z włoskiego na polskie tłumaczona Historya Kościoła Ruskiego. Wydał Ks J. Ławrowski T. I. Kraków. 1857. 2).

Митр. Рутський, крім висше названих заяв, зізнав ще що слідує[1]: »De Servo Dei Josaphat archiep. Poloc. ea tantum dicturus sum, quae non dixerunt alii coram

[1] Текст наводимо з ркп. познанського: I. 87. Відносне зізнанне зложив митрополит при канонічнім процесі 1628 р. Колиж опісля сей процес уневажнено, згодом відбувся инший в р. 1637, при якім Рутський уже не жив. Однак його зізнанне, п. н. »De vita, morte et miraculis servi Dei Josaphat Cuncevitii archiep. Poloc. mea Josephi Velamini Rutski metropolitae Chioviensis et totius Russiae attestatio«, влучено до актів другого канонічного процесу. Притім зазначуємо, що згадана »attestatio« є оповіданнєм ріжним від того, що його друкуємо долом, п. н. »Vita et mors«..., як се впрочім виразно відріжняє і сам митрополит. І підчас коли »prima relatio« (себто після нас перший життєпис святого) находиться в оригіналі в Архіві Пропаґанди, а в відписі у Нац. Музею у Львові (ч. 16121/16), частинно в праці Ю. Гофманна (Der hl. Josaphat. стор. 307-312), у сім випуску »Записок ЧСВВ.«, по суті в збірці прал. Шиманського і можливо, що мав її у відписі Мартинов, як виходилоби зі слів Guépin'a (I. xv, нотка 2), то »attestatio« зберігається в більше примірниках і відписах. Загально є вона в актах першого і другого процесу. На них докладно звертає увагу проф. Ю Гофманн, у своїй першій праці (з р. 1923) про св. Йосафата, у відділі: Quellen. Доповнити однак його жерела треба заміткою, що урядовий примірник другого процесу находиться тепер у ркп. відділі Імпер. Академії Наук у Петрограді, куди перейшов він після смерти Павла Доброхотова, як про се ще 1903 р. писав П. Жукович (гл. Сеймовая борьба Вып. 4. С.-Петербургъ 1908. 70 [нотка]). Про него згадує деинде тойже Гофманн (Гл. Ruthenica. Roma 1925. 180 [56] нотка 5), але недокладно. Примірник укр. Нац. Музея (ч. 157), призначений що правда для римської Конґреґації, був ad hoc нотаріяльно леґалізований і архиеп. Селявою підписаний. Відносно сего примірника Guépin (I. iv, нотка 1) зазначує, що він перейшов до архіву Пропаґанди з василіянської прокуратури в Римі. Як відомо, з того то архіву забрав його митр. А. Шептицький і зложив у львівськім Нац. Музею. Тойже Guépin покористувався ще иншою копією процесу, а саме тою, що її зладив о. Мартинов (гл. *Guépin*. I. iv, 1 і xv). Крім сего, треба ще згадані жерела о. Гофманна доповнити неурядовою копією тих актів, яку подає ркп. із жировицького монастиря, зладжений 1758 р., тепер у посіданню укр. Нац. Музея. Опісля, не зазначено там, що »Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego. Rok 1868«. Paryż 1868. 7-46. видав протоколи Комісії Апостольської, перекладаючи всі латинські уступи на польське. Той сам «Rocznik« помістив також польською мовою »attestatio« Рутського, враз із чудами, під невластивим наголовком: »Relacya J. W. Rutskiego«... (стор. 46-59). Дальше, еп. Й. Боцян подав українським перекладом Рутського »Реляцію« (гл. »Нива« XIX. 3-12), а о. д-р Д. Дорожинський видав недавно зізнання заприсяжених свідків (гл. Праці Богосл. Наукового Т-ва І. Львів 1925. 118-232). Вкінци, не зазначено, що крім названих, ще й инші видавали письма св. Йосафата, про яких обширно інформує праця еп. Боцяна (гл. »Нива« XVII. 389 сл.), не згадуючи зокрема про листи святого до Сапіги і незнаного ігумена, що їх нераз видавано. Замітне передусім виданнє, котрим чимало прислужився »Przegląd poznański. Pismo sześciotygodniowe«. XXXIV. 1862. стор. 21-50, 129 271. п. н.: »Dokumenta do dziejów błogosławionego Jozafata Kuncewicza głównie list Kanclerza Lwa Sapiehy odpowiedź Arcybiskupa i uwagi tudzież objaśnienia spisane przez Ks. Pawła Szymańskiego«. Се виїмки з І тому звісного рукописного збірника познанського. Катехизм, про який говорить еп. Боцян (»Нива« XVIII 2, нотка) має наголовок: Катихызисъ съчиненъ отъ священномученика Іосафата Кунцевичь Ар-

commissariis apostolicis. Sed nec illa repetam, quae in prima relatione mea statim post necem illius a me scripta ad S. Congregationem de Propaganda Fide transmissa. Quam relationem episcopus Vlodimir typis impressit et Summo Pontifici nunc regenti dedicavit«.

„Життєписи Василіян", у біографії Я. Мороховського[1], зазначують про него: »Libellum de vita et morte B. Martyris Josaphat SSmo Urbano VIII 1624 dicatum typo impressit«.

М. Вішнєвскі[2], говорячи про життєпис св. Йосафата, виданий у Замості 1624 р., додає: »Wedle Juszyńskiego Grzegórz Michałowicz władyka piński, wedle Siarczyńskiego Ioachim Morochowski jest tej relacyi autorem«.

Те саме повтаряє бібліограф А. Йохер[3]: »Juszyński w rękopismach swoich zanotował, iż wydał w Zamościu w tym roku (1624) życie Jozafata, Grzegorz Michałowicz Władyka Piński. Siarczyński znowu toż samo przyznaje Joachimowi Morochowskiemu«.

За Вішнєвским і Йохером повтаряють се инші, додаючи часом дещо нового. Так пр. Мацєйовскі[4] описує докладнійше польський примірник, коли каже: »Relacia o zamordowaniu okrutnym y osobliwey Swiątobliwości w Bodze Wielebnego oyca Jozaphata Kuncewicza. Archiepiszkopa Połockiego krotko a prawdziwie opisana. w Zamościu roku pańsk. 1624 (w 4-ce, ostatni znak druku E. 2. Sien.) Bezimienny tej broszury układacz (1)[5], mówi, że ś. p. Kuncewicz był »od Katolikow, albo prawowiernych, biczem schismatykow y haeretykow mianowany, a od schismatykow (przez zamianę J na D,) zamiast *Josaphat Duszochwatem* (to iest łapaczem dusz) przezwany«. Broszura ta jest łacińskim drukiem wytłoczona«. — В Естрайхера на однім місци[6] читаємо: »Michałowicz Grzegorz (*Żagielski* właściwie) biskup miński i turowski († 1632). Relacia o zamordowaniu okrutnym y osobliwey Swiątobliwosci w Bodze Wielebnego Oyca Jozaphata Kuncewicza Archiepiszkopa Połockiego krótko a prawdziwie opisana. w Zamościu R. P. 1624. w 4-ce, 5 ark. Według Juszyńskiego autorem jest Grzegorz Michałowicz, a wedle Siarczyńskiego Joachim Morochowski. Jocher 8481. — Wiszniewski H. l. p. VIII 347. — Maciejow. Piśm. pol. III 121. — Święcki Pamiętn. II 338. — Chłędowski Spis«. А на иншім знова місци[7], під: Morochowski Joachim стрічаємо таке: »Relacia o zamordowaniu okrutnym y osobliwey świątobliwości w Bodze Wielebnego Oyca Jozaphata Kuncewicza Archiepiszkopa Połockiego krotko a prawdziwie opisana. w Zamościu R. P. 1624. w 4-ce, 5 ark. (sygn. E_2). Druk łaciński ukośny. Juszyński w rękopisie swoim zanotował, iż życie Jozafata wydał w Zamościu w tym roku (1624) Grze-

---

хыепископъ Полоцкый, и побългаренъ отъ Общество-то на О. О отъ Въскрьсеніето на Г. Н. І. Х. Цариградъ, Въ Печятницѫ-тѫ на Д. Араміана Агопіянъханъ. 1877. стор. 4-108.

[1] Ркп. Acta manualia L. Kiszka, стор. 447.

[2] Hist. liter. pol. VIII. 347.

[3] Obraz bibliogr. hist. liter. i nauk w Polsce. III. 439.

[4] гл. Piśmiennictwo Polskie, od czasów najdawniejszych aż do roku 1830... przedstawił Wacław Aleksander Maciejowski. III. Warszawa 1852. 121.

[5] Під сею ноткою повтаряє знаний погляд: »Juszyński go Grzegorzem Michałowiczem Władyką Pińskim, Siarczyński mniema go być Joachimem Morochowskim. Porównaj Jochera III. 439«. Те саме ще на стор. 582 цитованої праці Мацєйовского.

[6] Його Bibl. p. т. XXII. 337.

[7] XXII 563.

gorz Michałowicz Władyka Piński. Siarczyński znowu toż samo przyznaje Joachimowi Morochowskiemu. Jocher 8481. Petersb publ«. І дальше: »De nece rev. Patri (так!) Josaph. Kuncewicz, Archiepiscopi Połocensis, Vitebsci, A. D. 1623 die 12 Novemb. atrociter illata. Zamosci (1624) w 4 ce. Relatio ad summum Pontificem Urbanum VIII. Petersb. publ«. Зате під: Rutski (т. XXVI. 501) нема ніякої згадки про який небудь життєпис святого, написаний митрополитом.

»Morochowski, читаємо в енцикльопедії Орґельбранда[1], opisał Życie błog. Jozafata Koncewicza (Zamość, 1624)«.

А. Петрушевич[2] під р. 1624 занотував: De nece reverendi patris J. Kuncewicz atrociter illata. Zamość. Переводъ Иліи Мороховского: Relacya o zamordowaniu Joz. Kuncewicza, Zamość 1624«

Т. Титов у своїм артикулі для „Правосл. Богосл. Энциклопедії“[3] подав, що Мороховському „принадлежать сочиненія:.. 3) Повѣсть о убіеніи св. Іосафата Кунцевича, Замостье 1624“.

Біограф святого, А. Гипен, часто відкликується в своїй праці на два окремі життєписи, себто: Rutscii, De Vita S. D. Josaphat і другий: Morochovii, Vita S. D. Josaphat. Крім сего, тут і там виражається про Мороховського як про першого життєписця (пр. I. 163). Провіривши однак сю справу, стає ясно, що під Rutscii, De Vita S. D. Josaphat розуміє він всюди Рутського »attestatio« (пор. I. 22), а під Morochovii, Vita .. Рутського »relatio« і то знану йому зі збірки Шиманського, про що впрочім наглядно впевняє нас порівнаннє текстів (пр. I. 12, нотка 1; I. 118, н. 4; I. 251, н. 4; II. 115, н. 2; II. 118, н. 2). А що до авторства реляції, то погляд Гипена[4] висказаний ясно отсими словами: »La premièr (relation) est celle de Morochowski, ou plutôt de Rutski, puisque Rutski est le véritable auteur de cette Vie de saint Josaphat«.

Еп. Й. Боцян писав недавно[5]: „Перший життєпис св. Йосафата написав митрополита Йосиф Велямин Рутський і присвятив його папі Урванови VIII дня 20. травня 1624 р. Видав його під іменем секретаря свого Якима Мороховського (пізн. епископа володимирського) п т »De vita Josaphati«. На цей твір відай покликується митрополита в своїм зізнанню на полоцькім процесі канонізаційнім з р. 1637, коли каже, що зараз після смерти написав був широкий життєпис бл. Иосафата й видав його друком. Книжечка ця дуже рідка, а переписав її згаданий уже холмський пралат Павло Шиманський у своїй збірці документів до історії святого, яка находиться в бібліотеці познанського Товариства приятелів наук (A. 23. I. II).

Сам Мороховський написав і видав книжку п. т. »Relacia o zamordowaniu okrutnym y osobliwey swiątobliwości w Bodze W. O Josaphata Kuncewicza, Archiepiskopa Połockiego, krótko a prawdziwie opisana«. Zamość 1624. Мала вона вийти того са-

[1] т. XVIII. 889.

[2] Дополненія ко Сводной гал. р. лѣтописи съ 1600 по 1700 г. (Львовъ 1891) 121.

[3] Виданнє під редакцією Н. Н. Глубоковского (С.-Петербургъ 1905) т. VI. 729.

[4] Un apôtre de l'union II. 89, н. 1.

[5] »Нива« XVIII. 345. Крім оригінального погляду автора статті в квестії: Рутський - Мороховський життєписцями св. Йосафата, впадають ще в очи ось які неточности, що їх справляємо: 1. Я. Мороховський був епископом володимирським уже від 1613 р.; 2. на канонічнім процесі з р. 1637 митр. Рутський нічого не зізнавав, бо вже його не було на сім світі. Як зазначено висше, його зізнання з р 1628 влучено до актів другого процесу; 3. пралат Шиманський не переписав життєпису св. Йосафата з книжечки, а тільки, як сам каже: »Przepisałem dosłownie z rękopismu in folio«,

мого року в Замостю ще й по латині, п. т. »De nece Rev. Patris Josaphat Kuncewicz.., atrociter illata«, але цього примірника, як і попередніх не могли ми досі найти".

Зіставляючи між собою наведені погляди, одержуємо такі відрубні висновки: 1. митр. Рутський написав огляд життя св. Йосафата, що його переслав до Конґреґації de Prop. Fide; 2. еп. Яким Мороховський надрукував огляд життя святого, написаний Рутським і присвятив його папі Урбанови VIII; 3. тойже еп. Мороховський сам написав працю про св. Йосафата; 4. хто инший (еп. Григорій Михайлович) написав згл. видав 1624 р. життєпис св. Мученика.

Нам здається, що останній висновок так дуже стоїть одинцем у сій квестії, котру розглядаємо, що його не потребуємо навіть брати під увагу. Свідоцтво одного Юшинського за мале, тим більше, що автор залишив його у рукописи, який будь що будь не був ще остаточно зредаґований. Вішнєвскі, Йохер і инші, не вирішуючи від себе питання, занотували погляд польського дослідника більше з обовязку інформаційного, як доказового. Поза ним ніхто инший не ставить такої комбінації, а оставше в познанській збірці вступне введеннє аж надто виразно виключає еп. Михайловича від авторства і видавства замойського життєпису.

Всю отже дискусію про авторство муситься обмежити на двох можливостях: автором першого життєпису є або митр. Рутський або еп. Мороховський.

Заступаємо погляд, що митр. Рутський є автором першого життєпису св. Йосафата, а до того склонюють нас ось які міркування.

Коли надрукований нами римський рукопис є тою реляцією, котру митр. Рутський предложив папській Конґреґації, тоді без сумніву її автором є він сам, а не еп. Мороховський. Годі припустити, щоб у такій хвилині великий друг і почитатель св. Йосафата заставлявся ким иншим На нікого трагічна смерть не зробила такого очевидного враження, ніхто не кидався так на всі боки, щоби рознести вістку про неї в як найдальші краї, до як найширшого загалу, як саме митр. Рутський. Самозрозуміло, що маючи всі дані до сего, спроневірився б був своїм звязкам, свому серцю й вдачі, якщо залишивби був написаннє реляції до Апостольського Престола кому иншому. До того, письменна праця не була йому чужою, овшім їй віддавався він від ряду літ, так що з того боку не могло бути труднощів У слові й письмі володів польською згл. латинською мовою, отже й відси не йшла жадна перепона. А що саме вихованки римської колеґії передавали названий опис життя й смерти св. Йосафата Конґреґації, то й та обставина не свідчить ще против авторства Рутського. Раз, що тодішна поведінка веліла доручувати важні письма для високопоставлених осіб навіть окремими висланцями, а найбільше, та обставина свідчилаби, що питомці могли були переписати працю митр. Рутського. І е виключене, що митр. Рутський виготовив своє оповіданнє по польськи, так у тім випадку колеґіяти переклали його. Був се час, у якім книжна українська мова стала уступати місця мові польській і сею мовою зачинають писати навіть ті, котрі до недавна уживали своєї рідної мови. Кажуть[1], що якраз Рутський належав до сих останніх і тому має свою основу здогад, що й назване оповіданнє написав він польською мовою.

Чому одначе митр. Рутський не підписався, та чому навіть сама Конґреґація стверджує, що одержано нею оповіданнє, котре вихованки передали їй іменем митрополита й епископів? Щоби підкреслити важність реляції, а також і торжественність самої передачі доручувано опис життя і смерти іменем усього епископату, хоч уже ствердженнє відбору йде на руки самого митрополита. Та якої думки була

[1] Гл. *Al. Jabłonowski.* Akademia Kijowsko-Mohilańska. Kraków 1899-1900. 58.

в тій справі сама Конґреґація, на се досить ясне світло кидають слова її секретаря з листу до варшавського нунція, що їх подали ми вище. А що митрополит виразно не підписався як автор реляції, в тім нема ніщо дивного. „Фактъ, говорячи словами П. Жуковича[1], анонимнаго или псевдонимнаго писательства Рутскаго вообще извѣстенъ давно". Прецінь і відомий »Discursus de instaurando ritu Graeco« і »Discursus de rebus Ruthenorum« і ще инші »libri in lucem pro S. fide catholica editi«, за свідоцтвом Р. Корсака, написав митр. Рутський »tacito nomine proprio«.

Але крім сих міркувань маємо ще й власні слова митрополита, якими він ясно й недвозначно засвідчує, що написав життєпис святого. Ті вискази подали ми вище і тут нема потреби їх повторювати. Завважуємо лише, що всі вони остають голословні, якщо не узнається митр. Рутського автором першого життєпису. Що більше, вся правдомовність та віродостойність так поважного і праведного Рутського захитується, коли зрефлєктуємо, що з них деякі слова, а саме урядове зізнаннє при процесі 1628 р., висказав він як заприсяжений свідок:.. »nec illa repetam, quae in prima relatione mea statim post necem illius a me scripta ad S. Congregationem de Propaganda Fide transmissa«... Слушно отже на основі таких даних Ю. Гофманн міг приняти за певне, »dass Rutski den Bericht verfasste« і подати виїмки з реляції як його працю.

По словам того самого Рутського епископ володимирський, себто Я. Мороховський, надрукував сю реляцію і присвятив її тодішному папі Урбанови VIII. Значить, Мороховський ніяк не може уважатись її автором, бо він з власної волі, або за порадою митрополита, піднявся лише чисто технічного боку видання її друком. Його хиба була присвята. А що митрополит робить се, присягою стверджене, зізнаннє 1628 р, треба приняти за певне, що та надрукована реляція справді істнувала. Та не слідує ще з того, що вона істнувала як твір виданий під іменем Рутського чи згл. Мороховського. Простий висновок каже приняти, що вона істнувала без назви автора, себто була видана анонімно.

Трудність справляє лише питаннє: Якою мовою була вона видана, польською чи латинською? Й тут мабуть треба виключно опертися на свідоцтвах. Як давні так і новійші бібліографи, як відомо, знають польський і латинський друк, описуючи навіть його докладно і зазначуючи бібліотеку, у якій зберігається. Так пр. Мацєйовскі, крім сиґнатури і короткого цитату, вказує теж на бібліотеку пулавську, пізнішу сінявську (Sien.), а Естрайхер на публичну петроградську. Замітне однак те, що загалом більше знаний друк польський і про него докладнійші зустрічаємо вісти. Чи не вказувалаб ся обставина на те, що властиво тільки польською мовою була видана реляція? Притакуючу відповідь скріплює ще припущеннє, що істнує певного рода подібність і залежність одної проповіди о. Фабіяна Бірковського[2], надрукованої в р. 1629, від реляції Рутського. Та сама концепція, той сам спосіб висловлювання, тіїж слова — завважуємо і в польській реляції і в польській проповіди. Виглядає, що проповідник мав перед собою відповідний текст, і якщо так, то, певнійше, дру-

[1] Гл. його статтю: »Жизнеописаніе митр. Іосифа Вельямина Рутскаго, составленное митр. Рафаиломъ Корсакомъ, и сочиненіе Рутскаго объ улучшеніи внутренняго строя уніатской церкви«, яку помістило »Христіанское Чтеніе«. г. LXXXIX [1909] 1101, нотка 12); гл також стор. 1107, н. 14). До річи пор. іще: *Guépin* I. 54; *Maciejowski* Op. c. III. 684; Encykl. *Orgelbr.* XXII. 563.

[2] Głos Krwie B. Jozaphata Kuncewicza. Kraków 1629. ст. 5-33.

кований. Також і М. Коялович[1], між жерелами, котрими покористувався, наводить польську реляцію.

Мимо сих даних, ми ще не можемо заперечити істнування друкованого латинського тексту. Естрайхер говорить про него так, що насувається сумнів, чи справді вірив він у се, про що склав кілька стрічок. Теєж слід сказати і про Петрушевича. Та факт остається фактом, себто — еп. Мороховський присвятив папі друковану реляцію Рутського і як годилося, вона повинна була бути зложена латинською мовою. Гипен (II. 136, н. 2) згадав навіть, що А. Джерарді мав подати перекладом (на італійську мову) (латинську) працю Рутського, видану під іменем Мороховського.

Пралат Шиманський вказує рівночасно на правдоподібний її латинський текст. Та нам здається, що не легко назвати дотичний текст і то як польський так і латинський. Якщо Мацейовскі вірно навів цитат із друкованого польського примірника реляції, в такім випадку текст його ріжниться від паралєльного польського, збереженого в познанськім відписі. Послідовно, о. Шиманський зробив свій відпис, як сам зазначує, з рукопису, котрий своїм первовзором не мав друкованого примірника, яким послугувався Мацейовський. Рівнож і познанський латинський текст, у тім виді як тут ми його надрукували, по всякій правдоподібности не міг удостоїтися надрукування, тим більше, що ті, котрі присвячували його папі, навикли були до клясичної латини. Тільки сущно оба познанські відписи годилися з життєписами св. Йосафата, виданими анонімно і зазначеними бібліографами.

А що імя Мороховського видніє в обох познанських текстах, се треба мабуть приписати впертій і всегдашній сполуці його імени з іменем Рутського. Не виключене, що сам епископ володимирський наміряв обробити окремий життєпис і в тій ціли поклав в основу життєпис Рутського, придаючи до него вступ та закінченнє. Й ся намічена до друку рукописна праця дісталася до теки о. Новицького, відки втягнув її до своєї збірки холмський пралат. Тим лише способом ми в змозі кинути якесь світло на те, так неясне, питаннє.

Збираючи коротко наші уваги і рефлєксії, можемо ствердити, що надруковані нами тексти являються правдивим першим життєписом св. Йосафата, котрий, принаймні по суті, є теж і першим друкованим. Автором першого життєпису є митр Рутський, пишучи його, здається, по польськи; епископ же Мороховський працю Рутського напечатав польською і латинською мовою, не подаючи однак прізвища автора. Сам Морохов ький не видав друком окремого життєпису св. Йосафата, але правдоподібно як епископ володимирський на основі праці Рутського виготовив опис життя і смерти святого, що досі залишився в рукописи.

[1] Литовская церк. унія II. 326, нотка 168).

Й. Скр.

III. MISCELLANEA

Український елемент у діяльности св. Йосафата Кунцевича

(Відчит у 300-літню річницю смерти Святого [1])

ТРИСТА літ тому, дня 12 падолиста 1623 р., сталася у білоруському городі Вітебську страшна под'я, що порушила глибоко серця й душі Білорусинів та звязаних із ними Українців: товпа православних міщан убила полоцького уніятського архиепископа Йосафата Кунцевича. Чому скоїлась така крівава пригода з архипастирем Церкви, які були причини того нагального вчинку? Горячі спори про те почались зараз після нечуваного вбивства: одні доказували, що смерть Йосафата була злочином, який постиг несправедливо й непотрібно зовсім невинну людину; другі намагались показати, що усе те було тільки конечним наслідком поведення самого архиепископа Кунцевича. Ті спори не скінчилися іще до нинішнього дня і — замітна річ! — ведуться і дальше з подібною неуступчивістю, як і 300 літ тому. Причиною сего є розділ нашого народу на два, хоч християнські, а все таки ріжні віроісповідання. Відси два деколи ворожі табори, між якими йдуть нераз пристрасні релігійно-історичні диспути. А за тих кілька віків видано вже багато по-

[1] Українська гімназ'я у Львові вшанувала 3 0-літні роковини смерти св. Йосафата зразковим концертом, на якім проф. Я. Гординський виголосив отсей відчит. Се було дня 18/II 1924 р. На програму зложилися такі точки: I. »Владико, Отче«. Слова д-ра К. Студинського, музика о. Й. Кишакевича — відспівав мішаний хор; II. Виклад проф. д-ра Я. Гординського, що його подаємо на отсім місци; III »На 300-літний ювилей св. Йосафата« — о. Н. — віддеклямував Р. Савчак, уч. III а; IV. »Пісню слави«. Слова А Труха ЧСВВ. музика о. Й. Кишакевича — відсп. міш. хор; V. »Св. свщм. Йосафат« — А. Труха ЧСВВ. — віддекл. В. Янів, уч. VI а; VI. »Сей день« - концерт Д. Бортнянського ч I. — відсп. міш. хор. - Загалом приємно вражав поважний і справді святочний настрій на концерті. Хори були чудово вправлені й поведені так інтеліґентно, як се вміє тільки такий досвідний дириґент як проф. Я. Витошинський. Деклямації були також гарні, — передусім уч. В. Янів вложив у виголошені слова богато серця й духа. Велика в усім заслуга директора ґімназії радн. І. Кокорудза, проф. Я. Витошинського і о. крил. Л. Лужницького. Концерт закінчився спільним богослуженнєм у семинарицькій церкві, на якім виголосив святочне слово о. д-р В. Лаба. — *Прим. Редакції.*

важних праць, що моглиб належно вияснити Особу й діла Йосафата Кунцевича. Згадаю тут хочби такі більші книжки, як італійська: Contieri, Vita di san Giosafat (1867) або 2-томова француська: Guépin, Un apôtre de l'Union des Eglises au XVII siècle Saint Josaphat (1897) або російська: Жуковичъ, О неизданныхъ сочиненіяхъ Іосафата Кунцевича (1910) або українські праці еп. Йосифа Боцяна чи власне розпочате львівським »Богословським Науковим Товариством« видання актів канонізаційного процесу св. Йосафата та задуманий Василіянином Йосафатом Скрутнем великий науковий життєпис Кунцевича — і много инших. Також склалося багато такого, що велить нам призадуматись пильнійше над особою й діяльністю Йосафата Кунцевича. Після довгих заходів признала Його католицька Церква блаженним, а вкінці (1867) і святим. Його почитання поширилось по Італії, Славянщині й передовсім Франції (найбільше дякуючи згаданій основній праці Ґепена), тільки на Україні, на тій землі, що видала св. Йосафата (Він був уроженцем Володимира Волинського), є з одного боку горячі почитателі Його памяти, але є й завзяті противники такого почитання. Тому добре буде нині, коли ми з цілим католицьким світом обходимо 300-літню річницю мученичої смерти св. Йосафата, розглянути питання: чи маємо за що шанувати память Святого — не з становиска віри, а з становиска нації, як сини свойого народу, котрому бажаємо добра й котрого даримо нашою сердечною любовю. Зрештою від смерти св. Йосафата минуло вже аж 300 літ і пора би вже поглянути на Його діяльність спокійно, без пристрастей і упереджень, пора би вже уявити собі справді вірну стать тої незломної людини, що не вагалася віддати життя за свої переконання.

Нині можемо з усею певністю ствердити, яка була справжня причина убиття св. Йосафата Кунцевича. Оголошено цілий ряд цінних документів у тій справі, а найважнійше, почато, як згадано, видавати акти канонізаційного процесу св. Йосафата, де маємо зізнання заприсяжених і безумовно достовірних свідків, що знали кождий крок св. Мученика. З тих актів виходить понад усякий сумнів, що єдиною причиною убиття св. Йосафата була Його безмежна прихильність для унії й рішучість у її ширенню. А тая ревність св. Йосафата була така безпримірна, що православні противники унії благали Його із сльозами, щоби Він пристав до них та жертвували Йому за се великі почести й багатства. Але земські почести й багатства не мали ніякої цінности для св. Йосафата. Він остав вірний своїй улюбленій унії і не злякався навіть певної смерти. І ось у тому лежить перша і найбільша заслуга св. Йосафата Кунцевича для України. Може кого здивують ті слова. Як то? Прихильність для церковної унії з Римом має бути зас-

лугою для Українця? Таж се справа чисто церковна, не національна! Хто знає історію України, той зрозуміє, чим була унія для українського народу. В час, коли прийшло до злуки української Церкви з Римом, при кінці XVI ст. знаходилася українська православна Церква в повнім упадку й розстрою. А що українська Церква була тоді найважнійшим виразом української національности, то й зрозуміле, що упадок Церкви був заразом упадком народности. Щоби ратувати українську народність, треба було ратувати українську Церкву. Найпевнійшим способом ратования здесорґанізованої української Церкви могло бути тільки получення її з добре зорґанізованою католицькою Церквою; тому передові люди України подбали о заключення церковної єдности з Римом. Що так справді було, се показали найблизші події. Уніятська Церква, позбавлена скоро помочі не тільки тодішньої польської держави, але й загалом якоїнебудь помочі, стала Церквою наскрізь українською, виразницею української національної ідеї. Тому то й найвизначнійші писання перших оборонців унії були зложені українською мовою.

В тім дусі наскрізь українськім пішов у Своїй діяльности також св. Йосафат Кунцевич. Се ствердили вже давно наукові досліди хочби такого визначного російського православного ученого, як П. Жукович. Розглядаючи письменську діяльність Йосафата Кунцевича — вона остала переважно ненадрукована — завважує Жукович, що св. Йосафат уживав у письмі виключно тодішньої української літературної мови, хоч навіть православні послугувались у тім часі так часто польською мовою. Тільки коли литовський канцлєр Лев Сапіга закинув в отвертому письмі св. Йосафатови, що Він ширенєм унії приносить шкоду польській державі, вислав до нього архиеп. Кунцевич два письма, написані з конечности по польськи, бо вони були призначені для польських читачів. Зрештою писав св. Йосафат тільки по українськи. Хоч переважна частина Його діяльности була присвячена білоруському народови, бо він був архиепископом у білоруському Полоцьку, то син українського міщанина ніколи не забував на свою рідну мову. Як се я мав нагоду показати на иншому місці[1], навіть свій Катехізм, у якім св. Йосафат оден із перших на Білій Руси та Україні подавав вірно головні основи віри (річ у тім часі дуже рідка супроти повного упадку церковно-релігійного життя в православній Церкві), і Правила для священиків, котрими Він намагався подвигнути розстроєну Церкву та управильнити

[1] Натяк тут на статтю п. н.: „Мова «Реґул» і «Катехізму» св. Йосафата Кунцевича", що її надрукував д-р Гординський у львівськім науковім тримісячнику «Богословія» I, 241—260. Розвідку перепечатано опісля без зміни в томі I. Праць Богосл. Наукового Т-ва (Львів 1925, стр. 31 50).— *Прим. Редакції.*

обовязки священиків, оба твори призначені для Своїх білоруських підчинених, зложив Він на ділі українською мовою, хоч по тодішному звичаю є там також деякі примішки мов: білоруської й церковно-славянської та деякі польонізми. Тою самою українською мовою написані також проповіди Йосафата Кунцевича, Його важні для історії Церкви листи до Велямина Рутського, Його твір «О фальшованю писмъ словеньскихъ», де вказано на похибки в православних богослужебних книгах та в православних полємічних писаннях і порівнано їх із старинними книгами, твір про священиків та черців, де звертається увагу на їх моральне життя, про мощі святих, де списано чуда ріжних святих, про первенство св. Петра, де вказано на наслідство римського папи як налідника св. Петра, про деякі відправи у Східній Церкві, де обговорено деякі обряди тої Церкви, і вкінці про хрещеннє кн. Володомира, де показано, що Володимир В. хрестився ще у церковній єдности з Римом. Тою самою мовою й викладали св. Йосафатови богословські науки, бо по латинськи він і не вмів. Кунцевич — се оден із тих нечислених тодішних українських письменників, що писали майже виключно українською мовою. Вже хочби з сего видно, для кого вони призначували свою діяльність.

Та св. Йосафат був Українцем не тільки з мови — він був ним іще більше з цілого духа своєї письменської діяльности. До сего причинилось немало те, що св. Йосафат стояв усе в живих звязках з українською суспільністю й пильно прислухувався до її голосу. Пропаганду унії поніс Він у саме серце України, до Київо-Печерської Лаври, де вмів так приєднати собі українських черців, що вони відвели Його торжественно із свойого монастиря. А в листі до Сапіги говорить Він виразно, що довідувався пильно про те, як відноситься козацтво до справи унії. І три Його кревняки, що служили в козацькім війську, приносили Йому відомости, що козаки і київські черці не так дуже ворожо настроєні до унії, а сам гетьман Петро Конашевич Сагайдачний не думає довше піддержувати православя. Як бачимо, ще в 162⁄ р., бо тоді писаний згаданий лист, міг св. Йосафат надіятись на кращу будучину для унії в широких масах української суспільности. Перенятий наскрізь горячою любовю до східної української Церкви, пізнав її св. Йосафат справді глибоко. Він був великим знавцем богослужебних книжок тодішної України, на них Він головно образувався, знав і полємічні писання. І власне вчитуючись пильно в ті книги, прийшов Він до непохитної гадки про конечність унії української Церкви з Римом. Те саме показувала Йому й українська історія, котру Він не тільки знав, але й любив, та стара українська література, в котрій Він залюбки розчитувався. Пере-

довсім цікавило Його питаннє про початки християнства на Україні й тому Він слідив так пильно історію охрещення Руси Володимиром Великим. Він переконався, що за часів Володимира Вел. не було ще розриву між Східною й Західною Церквою й що Україна приняла християнство в єдности з Римом. Тому писав Він: »Надто и нашъ народъ Руский, принявшы в томъ порадку вѣру, ижъ были послушни еископомъ Римъским патриархове, наши тежъ митрополитове патриархомъ послушенство отдавали. А когды патріарха неякись Кируларий въ лѣтъ по крещении Володимеромъ пятьдесятъ послушенство папежови выказалъ, наши его послушни быти не хотѣли, але послушенство папежови отъдавали, яко то видети може в гистории, в соборникахъ списаной, о перенесеню мощей Св. Николы, мѣсяца мая 9 дня. Которое свято самъ папежъ Уръванъ, (або Германъ, якъ наши словаки его называютъ) в лѣто 102 по крещении Рускомъ уставилъ, и Русь его принела Кгрекове зась не приняли«.... Також цікавила св. Йосафата не менше й історія словянських апостолів св. Кирила й Методія, котрі »епископови Римскому подлегали, на онъ часъ бывшому Адриянови Второму. До него вси писма словенские носили й въ него се благословили, аби краи словенские могли отправовати по словенску«.

Вже хочби з того усего бачимо, що тут промовляє Українець до Українців. А трудився св. Йосафат для тих Українців і тісно з ними звязаних Білорусинів із безпримірним самовідреченням, несучи між них ідеї, які признавав найсвятійшими й найпотрібнійшими. І коли Він тую свою діяльність заплатив власною Своєю кровю, коли не завагався пожертвувати найдорожше, що мав, бо власне життя, то чи не слушно, щоби і ми відплатили Йому тою самою горячою любовю, щоби і ми згадали не злим, тихим словом великого подвижника на полі духового відродження України, Того, що проповідував потребу злуки української душі з культурним світом Европи?... *Д-р Ярослав Гординський*

Участь Карпаторуської Провінції Чина св. Василія Великого в місійнім русі на Підкарпатській Руси

ПО ВІЙНІ насіяв ворог людського спасення погубного кукілю на нашу церковну ниву на Підкарпаттю. Ніхто і не сподівався, що зерно роздору і схизми та ворожого большевизму так легко прийметься у тих епархіях, котрі — здавалося — найменше були ви-

ставлені на небезпеку. Кинений хабаз з дня на день розростався і щораз то нові занечищував области. Здавалося, що зівсім заглушить здорову пшеничку Божої правди. Та Боже Провидіннє не опустило своєї нивки. Воно подбало за робітників, які захоронювалиб здорове зерно перед загибіллю, а з другої сторони перепинювали розріст, а то і виривали шкідливий бурян схизми і безвіря. Найуспішнійшим, бо випробованим, до сего середником є місії і реколєкції. То тут, то там показалися ревні робітники, що взялися до святого діла. Були між ними світські священики, були і ОО. Редемптористи, які кілька своїх членів відставили до місійного діла. Полем праці для тих останніх була головно пряшівська епархія, хоч там небезпека була менша. Розвинути місійну діяльність в областях мукачівської дієцезії не було їм дозволено через компетентні чинники. — Спершу місійне діло було незамітне і помало розвивалося. Більшого розгону місійному рухови на Підкарпаттю надав ювилейний рік св. священомученика Йосафата. Той бо святий Апостол Унії мав і в тих областях відіграти свою ролю. Відай завдяки св. Йосафатови Боже Провидіннє покликало до праці проти схизми і безвіря відроджуючийся Чин св. Василія Великого, у котрім, як звісно, сам св. Йосафат дійшов до великої святости і служив Божій справі. Ледви чотири роки тому як по наказу Апостольського Престола зачало у Карпаторуській Василіянській Провінції наново плисти монаше життє. Як тілько відновлена Провінція набрала сил і зросла у більше число членів, сейчас взялася до місійного діла. Перший раз спробували зреформовані Василіяни своїх сил на поли місійнім у великім пості 1924 р. і з того часу раз-у-раз, то в одній то в другій дієцезії, віддаються місійній праці. Кромі менших екскурзій з нагоди празників і відпустів, будь в монастирських будь у парохіяльних церквах, устроїли ОО. Василіяни при засобі тих слабих сил, якими розпоряджують, в 1924 році 9 повних місій для народу і 9 серій реколєкцій, головно для клиру. Подамо короткий їх огляд.

I. МІСІЇ

A) Пряшівська Епархія

Пряшівська епархія, в якій стараннями Апостольського Адміністратора, Преосв. Діонизія Нярадія, найкрасше розвинувся місійний рух, (там працюють ОО. Редемптористи зі Стропкова), була перша полем місійної праці для ОО. Василіян.

1. Від 29/III.—3/IV. 1924 р. відбулася перша місія в парохії Липник Великий, на Спішу, на Словаччині. Є се одна з найдальше висунених

на захід парохій пряшівської епархії. Недалеко Дунаєць і галицька границя. Населенне Великого Липника і прилученого Фільварку свідомо руське. По більшій части дротярі. Мова їх словацька – польська—руська. Елемент руський переважає, а підтримує його церковне богослуженне. Вся парохія греко-католицька. Мимо своїх язикових окремішностий народ не находив трудности у розумінню проповідий і незвичайно пильно приходив на місійні науки. До св. Причастя приступило 900 душ; не бракувало місцевої інтелігенції, яка вся без виїмку брала живу участь у св. місії. Місцева шкільна дітвора надзвичайно красно знала катехизм; рідко де зустрінеться так гарно обучених дітий. Успіхи місії надсподівано красні. Всіх місійних наук виголошено 16, кромі катехизацій для дітий і молодіжи. Місією проводили о. Полікарп Булик, ігумен мукачівський, оо. Стефан Решетило і Павло Гойдич, оба з мукачівського монастиря. Покровителем першої, як і всіх прочих місій, вибрано св. священомученика Йосафата.

2. Від 7/VI—10/VI. 1924 р. відбулася місія в селі Уйварошад Саланц (Нове Місто). Невеличка се парохія: всього яких 600 душ. Населенне мішане: греко і римо-католики. Живуть в згоді. Латинники ходять до нашої церкви (бо своєї нема) і беруть живу участь в наших церковних богослуженнях. Матеріяльно маються добре. Говорять всі, як тут кажуть, по шариськи: се мова зівсім така, як наших бачванських Українців. Церковця материя і дочерня незвичайно чисті, білє церковне сніжно біле, прикраси престолів ґустовні. Порядку в церкві пильнують місцеві дівчата. На науки ходили дуже пильно. Всіх наук місійних виголошено 14. Проводили сею місією, як і слідуючою, оо. Павло Гойдич і Стефан Решетило, Василіяни з Мукачева. До св. Тайн приступило около 450 душ.

3. В Курові к. Бардієва відбулася місія від 5/VII - 10/VII 1924 р. Знаменне у тій місії се, що сусідне село Грабське перейшло на схизму. Приходили звідтам люди на місійні проповіди. Населенне Курова досить заможне. Бесіда руська (лемківська), з примішкою нарічя шариського. Слово Боже приймали дуже радо і пильно ходили на місійні науки, хотяй був се час пильної роботи в поли. Сусідні оо. душпастирі охотно спішили з помочию духовною, а їх вірні з процесією приходили на місію. Св. Причастєм скріпилося близько 600 осіб.

Наук виголошено 17, кромі катехизацій.

По скінченій місії поїхали оо. місіонарі до сусідного села Цеголка, над самою галицькою границею, на полудне від Висови, бо тамошні вірні хотіли і собі покріпитися душевним кормом. З нагоди свята Ап. Петра і Павла виголошено в навечерє і в сам день три проповіди. В Цеголці ціла церква аж купається в цвітах, якими прибирають її місцеві дів-

чата. Овочем місійної праці у тій околиці було укріпленнє у вірі і відпорність на ворожі науці св. катол. Церкви впливи схизматиків. Так у Курові як і в Цеголці припала дуже людям до серця благальна пісня при виставленню св. Тайн; вона тут зовсім незнана.

Б) Мукачівська Епархія

1. В епархії мукачівській першу місію устроїли мукачівські Василіяни: оо. Ігумен Полікарп Булик, Павло Гойдич, Стефан Решетило в Чорнім Ардові над мадярсько-румунською границею. Чорний Ардов невеличке місточко. Населенне мішане: греко-католики, римо-католики і кальвіни. Говорять у себе майже лише по мадярськи, навіть греко-католики, хоч почуваються твердими Русинами. Матеріяльно дуже вбогі: зарібники або малоземельні рільники. Місія тревала від 24/V—29/V. 1924 р. Час на місію ізза спізнених робіт пільних дуже невідповідний. Здавалося, що успіхи з місії будуть зачерез те дуже незначні. Тимчасом св. Йосафат зробив своє. Спершу, що правда, учасників мало було, та як рознеслася вістка про місію по околиці, то народ так рушився на проповіди і до св. сповіди, що оо. місіонарі від вчасного ранку до пізної ночи мусіли слухати св. сповіди. До св. Причастя приступило в часі місії 1380 душ, хоч сама парохія числить яких не цілих 700 душ. Особливо горнулися на проповіди люди з поблизького чисто руського села Сасфалова йдучи за приміром свого душпастиря о. декана Івана Азарія. — Кромі катехизації для молодіжи виголошено 17 наук. Обнова релігійного життя була плодом місійних подвигів. Як діти плакав весь зібраний народ, коли по закопанню місійного хреста оо. місіонарі пращалися з Чорним Ардовом.

2. В гарній тересівській долині на Мармарощині, в селі Терново, відбулася місія від 8/VIII—11/VIII, 1924 р. під проводом тих самих ОО. Василіян. Найбільше схизматицького кукілю насіяв ворог у Мармарощині, а долина над рікою Тересівською то наче гніздо схизми. Там деструктивну роботу вели найзавзятійші схизматицькі, а заразом большевицькі, агітатори. Треба було ізолювати наших греко-католиків від завзятих відступників. В тій ціли ревний і рухливий адміністратор, о. Александер Хира, візвав до Тернова оо. місіонарів. Заворушилися схизматицькі агітатори і всіх сил докладали, щоби відтягнути людий від св. місії. Оружієм їх, як звичайно, були крутійство і клевета. Та нічого не вдіяли. Нарід, що вірний остав св. Матери Церкві, з усіх сторін горнувся на місію, прийшов і не один збаламучений схизматик, та вертав по місії каючимся католиком. Усіх наук місійних було 13, а нарід прямо поликав кожде слово проповідників. Завдяки помочи сусідних священиків

велике число вірних висповідалося, а до св. Причастя приступило около 1500 душ. Безпосередно по місії 12 родин вернуло на лоно св. катол. Церкви. Суплікацією, котру там перший раз відправляли, нарід не міг налюбуватися і відправляють її від місії що неділі і свята. Знаменне і се, що стараннями о. Хири мужеська молодь, а й старші зорганізовалися у карну гвардію в ціли оборони наших церков перед нападами схизматиків. В наслідок рішучої постави Тернівців заїлість і наступи відступників зломилися у цілій долині. Честь таким оборонцям св. віри!

3. Дуже величаво випала місія у тійже Тересівській долині, в селі Дубове в днях 10/IX—14/IX 1924 р. під проводом тих самих черців Василіян. Дубове, величезне гірське село, розкинене по хащах: усіх душ близько 4.000. Схизма захопила половину населення, а зробила відступників такими зухвалими, що не то, що раз-у-раз робили пакости оставшим греко-католикам, але вдерлися насильно до гарної, ще не викінченої, нової церкви і там відправляли свої богослуження. Три роки боровся з ними о. Теодор Коссей, ревний робітник на Христовій ниві, що кромі Дубового обслугує ще дві другі гірські парохії. Щоб остаточно перепинити розвій схизми і зломити її силу задумав устроїти у себе св. місію. Свій замір виявив перед новопоставленим епископом Мукачівським, Преосв. Петром, котрий, не то що одобрив його, але і сам обіцяв прибути на завершеннє місії. Місія почалась в четвер, на Усікновеннє Голови св. Івана Хрестителя, а закінчилася в неділю архиєрейською Службою Божою. Величезний здвиг народу сходився з цілої околиці на місійні науки, яких виголошено в тім часі 15. До Господньої Трапези приступило близько 2000 людий. Прибули на той час до Дубового і схизматицькі батюшки, щоби параліжувати місійну працю, та їх змагання скінчилися повною невдачею. Дуже гарно випало привитаннє Преосв. Владики в суботу 13/IX вечером і умоленнє НН. Тайн, якого при співучасти всіх священиків доконав поза церквою при провізоричнім престолі сам Преосв. Петро. Нарід невисказано радувався з приїзду Владики, бо перший раз мав щастє у своїх горах видіти свого Архипастиря, в якого груди бє не чуже, а руське серце. Слідуючого для, в неділю, відправилася на дворі архиєрейська Служба Божа, на яку зійшлася майже ціла долина. По посвяченню місійного хреста і послідній місійній науці, уділив Преосв. Владика зібраним людям Апостольського благословення. Скріплений у вірі і збогачений благословенням Наслідника св. Апостола Петра вертав народ до своїх домів, щоби тим красше боронити своєї Матери, св. катол. Церкви.

По докінченій місії в Дубовім, за ініціятивою о. Коссея, зістав один з місіонарів і в слідуючім тижні урядив враз з оо. Коссеєм

і Хирою місійну прогульку по долині тересівській. Сим чином посітили парохії: Терешуль, Краснишору, Брустуру, (над галицькою границею, низше Підлютого) а вкінци Тересву. Поза подорожию через цілий день, а навіть пізно у ніч, віддавалися на тих місцях духовній праці: проповідям, катехизаціям і св. сповідям. Завершеннєм тої місійної праці був відпуст в день Рождества Божої Матери в Тересві, де тойже місіонар виголосив аж три проповіди, якими зломав зусилля схизматиків, що готовилися забрати обновлену тересвянську церкву. На той відпуст зібрався народ з цілої околиці, були навіть з Брустури, віддаленої около 70 клм. Сим робом ціла долина Тересівська зістала сяк-так оброблена.

4. Четверта місія в мукачівській епархії відбулася в Драгові, на північний схід від Густа. Драгово, враз з сусідним Золотаревом, се наче два цілі острови, окружені схизматицьким колом. Душпастирем в Драгові є о. Евген Ортутай, ревний і дуже тактовний священик. Його духовна нива тверда і невдячна. Мешканці Драгова тверді, неподатливі шляхтичі, що попри свої добрі прикмети не позбулися шляхотської амбіції і матеріялізму. Місія твевала від 10/X—14/X 1924 р. В місійній праці, кромі двох черців Василіян (о. Ігумена Полікарпа Булика і Стефана Решетила) взяв участь як третий місіонар о. Теодор Коссей, парох Дубового. Пора на місію не дуже надавалася, бо саме тоді кінчили копаннє бульби. Спершу приходило дуже мало людий: здавалось — байдужні для місії. Та до св. сповіди рушилося всьо: старе і молоде, так що ледви можна було всіх висповідати. До св. Причастя приступило близько 2000. Місійних наук було 16. Уся робота місійна концентрувалася в церкві, бо ранками і вечером брали приморозки. Драгівська церква простора, вигідна, а притім надзвичайно чистенька, а се завдяки жінці місцевого душпастиря. Прекрасно випало передпослідного дня місії спільне св. Причастє для шкільної дітвори. На той день були діти звільнені від науки. Вся місцева інтелігенція, особливо учительські сили, приходила на місійні науки і приступила до св. Тайн, чим дала прекрасний примір прочим вірним. В день Покрова Преч. Діви таке велике множество людий зійшлося на закінченнє місії, що ніяк не могли поміститися у просторій церкві. Службу Божу співану правили на дворі, а зібраний народ з великою увагою слухав проповіди про єдиноспасительну, католицьку Церкву, обіцюючи держатися Її і боронити до гробової дошки. Були там присутні майже з усіх сусідних сіл, а особливо з Копашнього, де вірні греко-католики (лишилось їх 125 родин), хоч позбавлені свого священика не уступають в нічім мученикам-страдалцям з Підляша і Холмщини; відступники бють їх, обкидують каміннєм, підпалюють вже через кіль-

ка літ, а вони не подаються. Дай Боже, більше таких героїв за св. Єдність! Суплікацію відправляємо від тепер на кождій місії і зіставляємо Її наче яку памятку. Преосв. Петро охотно позволив на публичний культ Пресвятої Евхаристії. Дасть Бог, враз з почитаннєм і любовію до Евхаристійного Ісуса розбудиться релігійне життє і католицька свідомість по всім Підкарпаттю.

5. Найгладше відай з усіх місій у сім році пішла пятиднева місія (від 18/X—23/X 1924 р.) на Верховині, в Вижних Верецких, над самою галицькою границею, на полудне від Лавочного. Вправді, по Верховині крутилися схизматицькі і комуністичні агітатори, та у Вижних Верецких не находили вони пригожої почви. Населеннє Верецких, хоч і незаможне, остало вірне св. Церкві. Сусідне село, Канора, перейшло на схизму, а й недалеким Воловцем баламута зачала колибати. Населеннє Вижних Верецких говорить мовою зівсім такою як галицькі Українці, притім національно освідомлене і почувається до єдности з сорок міліоновим українським народом. Се належить завдячити ревному і дбайливому душпастиреви, щирому народолюбцеви, о. Ларови. Місією проводили ті самі отці, що в Драгові. Сусідні села прийшли з процесіями, а отці душпастирі дуже охотно спішили з духовною помочию. Рідко можна було найти таких пильних і уважних слухачів місійних наук, як на нашій Верховині. Через весь час місії церковця була битком набита. Шкода тілько, що окружний шкільний інспектор не звільнив шкільної дітворя від науки навіть в сам день св. Причастя, яке торжественно відбулоси вчасним ранком передпослідного дня місії. Всіх наук місійних було 19, крім діточих катехизацій. Св. Причастє приняло близько 2000 людий. Надзвичайну радість справило всій Верховині се, що Преосв. Владика Петро зволив під конець місії посітити верховинський нарід. Передпослідного дня місії, вечером, прибув Преосв. Архиєрей. Трийцятьдвокінна бандерія, пристроєна народними синьожовтими лентами, з папським і народним прапором, впровадили Владику до села, де при красній триюмфальній брамі привитав Архипастиря місцевий начальник громади, опісля весь похід, серед співу »Буди имя Господне«, спрямувався до церкви. По привіті місцевого отця душпастиря і короткім молебни промовив до зібраних людий сам Преосв. Владика, висказуючи свою радість з того, що міг їх посітити і взиваючи вірних, щоби стереглися ложних пророків, що засівають пекольний кукіль. По проповіди відспівано суплікацію, потім всі отці засіли до св. сповідий, які протягнулися пізно в ніч. Слідуючого дня відправив Преосв. Архиєрей торжественну архиєрейську Службу Божу на дворі. Впрочім йшло всьо у такім порядку як в Дубовім.

Св. місія враз з архиєрейським посіщеннєм глубоко запишеться у щирих серцях наших Верховинців і буде їх кріпити у вірности для св. Христової Обручниці. Мимо замкнених границь дехто з людий перекрався на місію і з галицької сторони. Через весь час місії була прекрасна погода.

В кілька днів по відбутій місії писав о. Лар: »По місії в нас дуже чудно було. Ходили люде, тай чекали дальше... Другі знов приходили аж із далеких околиць. Дуже жалував я одну родину, котра аж з Річки (на Мармарощині) приванрувала до нас, але запізно. Муж такий був умучений, що звернувся під церквою і солодко уснув, а жона з дитиною страшно зажурилася, утішати ю задар!... Молебен Евхаристийний народ сильно полюбив«.

6. Послідна у сім році, девята з черги, місія відбулася на самім кінци Підкарпаття, у далекім В. Ясіни, над чорною Тисою, в днях від 8/XI — 11/XI 1924 р. Товаришив їй добрий мороз, а навіть і перший сніжок. Г. Бог благословив гарною погодою. На долину горішньої Тиси, між наших Гуцулів, національно найбільш освідомлених, увійшли схизматицькі агітатори і много там наробили баламути. В деяких селах силою позабирали церкви і поволи посувалися щораз висше до жерел Тиси. Тому то дуже мудро зробив Преосв. епископ взиваючи місіонарів на святе місійне діло в сам осередок Гуцульщини, до Ясіня. Взяли в ній участь ті самі отці, що в Драгові. Місія зачалася в день св. Димитрія. Побоюванося, чи з огляду на пізну зимову пору і далеке віддаленнє, населеннє буде брати участь в місії. Та зараз першого дня показалося, що всяке побоюваннє було безпідставне. Саме на той час приїхали до Ясіня найзавзятійші схизматицькі агітатори: самозванчий ніби »архимандритъ«, славний з Сиготського процесу Кабалюк і загорілий Рацин, щоби з занятої насильно церкви в Н. Ясіни перешкаджати місії. На воловій шкірі не списавби брехні і клевет, що їх сини Фотія розсівали поміж народом. Мимо того однак народ, хоч спершу несміло, спішив на місійні науки, а як брав їх собі до серця видно з того, що через послідні два дні так горнувся до св. сповіди, що десятьох священиків ледви змогли всіх висповідати. Всіх наук, кромі діточих катехизацій, виголошено 16, а до Трапези Господньої, приступило близько 1200 вірних. Много з тих, що хилилися до схизми або і публично їй сприяли, виреклися науки Фотія, а цілим серцем прилягли до св. катол. Церкви.

Передпослідного дня посітив також Гуцульщину Преосв Петро. Ледви де витали Владику з такою сердечністю як у В. Ясіни. На закінченнє місії, хоч був се робочий день, тільки зібралося народа, що ледви могли поміститися у парохіяльній церкві. Архиєрейська Служба

Божа, проповіди розділюване св. Причастя, посвяченнє місійного хреста затягнулися майже до 3-ої години сполудня. Народ не міг розстатись з Владикою і місіонарями.

Згадатиби ще хиба про місійну екскурзію в днях від 20—23. падолиста до Терешуля, округ Тересва, яку з нагоди храмового празника тамже відбув о. Стефан Решетило.

Терешуль у глубоких неприступник горах. Населеннє гірське; село тягнеться 14 кільометрів. Половина майже села пристала на схизму. Прочі прекрасно обороняли свою церкву перед схизматиками, які під проводом батюшок силою хотіли її забрати. Через три дні виголошено шість місійних проповідий. Прочий час виповнило слуханнє св. сповідий, яке тревало через три дні, від вчасного ранку до пізної ночи. Плодом сеї триднівки було скріпленнє у вірі наших вірних, помиреннє ворогів і наверненнє кількох найзавзятійших схизматиків, які вирекдися схизматицьких блудів.

Сам народ на Гуцульщині, як зрештою і в цілій Мармарощині, добрий, щирий, та під оглядом релігійним дуже запущений і неосвідомлений. Розпаношилося там пиянство, (жидівські пявки пють живу кровцю з жил нашого руського народа), а вслід за пиянством іде розпуста і релігійний індіферентизм, прекрасна почва під схизматицько-большевицький посів. Села порозкидані по горах: тяжко провадити систематичну пастораційо. Додаймо до того язикові ріжниці між поодинокими околицями, які повстали ізза браку одної літературної мови, а будемо мати бодай слабе поняттє про се, з якими трудностями мусить боротися місійний рух.

Всеж таки мусить він іти вперед, якщо релігійний уровень підкарпатського руського народа мається піднести, якщо має бути скріплена св. віра і затіснена злука зі св. католицькою Церквою. Той рух місійний мусить зачеркнути широкий круг, мусить обняти не тільки простолюдина, але ще більше інтелігенцію, а головно духовенство. Місійний рух мусить взятися за релігійну організацію всіх верств суспільности, мусить розвинути як слід культ Пресв. Евхаристії, бо тільки тісна злука з Христом Спасителем дасть запоруку повного релігійного і культурного, а вслід за тим і здорового національного відродження. »Жниво вправді велике, та робітників мало. Моліть отже Господа жнива, щоби вислав робітників на своє жниво« (Мт. 9. 38).

II. РЕКОЛЕКЦІЇ

Кромі місій для народу дали ОО. Василіяни в тім році 9 серій реколєкцій, будь для клиру будь для шкільної молоді чи інтелігенції.

1. Від 6/IV—8/IV проводив о. Павло Гойдич реколєкціям для гімназійної молоді в Мукачеві. Слухачів около 500.

2. Той сам о. Гойдич мав від 9/IV—11/IV тридневні реколєкції для пань в Пряшеві. Учасниць около 40.

3. Реколєкції тридневні для богословів ужгородського семинаря держав о. Єронім Малицький, ігумен ужгородський, в днях від 21/IV—23/IV. Учасників 45.

4. В тім самім часі проводив тридневним дух. вправам для пряшівських богословів о. Стефан Решетило. Сталих слухачів було 24. Кромі того доходили на поодинокі науки священики з міста.

5. і 6. Той сам Василіянин мав дві серії тридневих реколєкцій для священиків пряшівської дієцезії. Перша відбулася для деканів, в днях 22/VII—24/VII з 16 учасниками. Друга, в днях від 3/IX—5/IX з 15 сталими учасниками.

7. Від 21—25. серпня відбулися повні пятидневі реколєкції для СС. Василіянок в Пряшеві, під проводом о. Стефана Решетила з Мукачева.

8. Від 17/XI—20/XI, 1924 р. відбулися тридневні реколєкції для богословів гр. к. семинарії в Пряшеві під проводом о. Павла Гойдича, з ужгородського монастиря. Всіх учасників було 25.

9. Від 26/XI. вечером до 29/XI. тревали тридневі реколєкції для богословів ужгородського семинаря під проводом о. Стефана Решетила з Мукачева. Учасників сталих 34.

Кромі того згадати належалоб за тридневі реколєкції, які відбулися від 4/XI—7/XI 1923 р. для пряшівських питомців під проводом о. Петра Котовича, з мукачівського монастиря.

Отсе начерк місійної діяльности Карпаторуської відновленої Провінції Чина св. Василія Вел. Невеличка вона, та мале число членів не позволяє покищо розвинути її в таких розмірах, як сего вимагалиби потреби тутешньої церковної Провінції. Замовлення на місії і реколєкції надходять з ріжних сторін, деякі вже назначені на весняні місяці. Дасть Бог, з приростом нових сил, зачеркуватиме ширші круги і місійний рух на Закарпаттю.

о. Стефан Решетило ЧСВВ.

Причинки до історії СС. Василіянок на Литві й Білоруси

МОНАСТИРІ, що істнують на Литві й Білоруси, недавно, крім питомої цілі, мали ще иншу, накинену рóсійським правительством. Вони були захистом для тих монахів і монахинь, котрих обителі вже скасовано. Нераз зачерез се, якийсь монастир мав зовсім

пестрий вигляд. Так було в Вильні, Гродні... Літом 1913 р., коли я займався архівальними і бібліотечними дослідами в останнім у нас монастирі, колись широко розгалуженого й славного Закону Бригідок в Гродні, знайшов я вязку документів, що відносилися до сумних та скитальних подій с. Венедикти Котарської — Василіянки. Зі зроблених тоді записок, подаю тепер понизші стрічки.

С. Венедикта Котарська родилася 4. грудня 1797 (1794?) р. Вона походила зі шляхотської родини округа Новгородок. Дуже рано, бо заледви маючи кільканайцять літ, знайшлася в монастирі СС. Василіянок у Новгородку. Як дату професії, документи раз згадують рік 1810 —, та се здається неімовірне, навіть коли припустимо, що прийшла на світ у 1794 р.; в иншім знова місци згадується, що се мало бути в жовтни 1812 р. на порученнє епископа Булгака. Після довшого, майже двайцятьлітнього тут побуту, духовна влада перенесла її 13. травня 1832 з Новгородка до монастиря СС. Василіянок у Вильні. Були се останні роки істнования св. Унії на Литві й Білоруси і тому с. Котарська не могла довше позістати, в призначенім на касату, монастирі виленськім. В тім часі російське правительство ніби то віддало СС. Василіянок зі скасованих монастирів на терені виленської дієцезії під опіку еп. виленського обр. лат. Так 1. лютня 1836 р. »по увольненію консисторіи і за вѣдома Виленскаго епископа Клонгевича«, назначено для с. Котарської на місце побуту латинський монастир Бригідок у Гродні. В яких обставинах вона тут знайшлася? Відповідь на се находимо в інструкції епископа Клонгевича з 12. січня 1836 р. під ч. 264, де є мова, що с. Котарська зістає ніби звільнена з Чина СС. Василіянок. Вільно їй доношувати свою монашу василіянську рясу, опісля для однообразности має носити рясу Бригідок. Хор однак вільно їй було відмовляти після василіянського часослова »якщо малаби трудність навчитися нашого« — як додає Ординарій. С. Котарська могла виїхати до Гродна навіть скорше, заки справа її остаточно рішилася у компетентних інстанціях. Се припущеннє опирається на тім, що один із документів здається доводить, що вона була вже в Гродні 1835 р. Мабуть поважно хорувала наша сестра, коли в р. 1850 їздила з Гродна до віддалених о кілька миль Друскенік на купелеву курацію. В Гродні провела с. Котарська бурливі роки січневого повстання, а заразом 36 літ заслання, відлучена від своїх законних сестер, викинена насильством поза круг василіянського життя. Вкінци 26. грудня 1872 р. смерть положила кінець скитальному життю с. Венедикти. Померла маючи 78 літ.

* * *

В монастирі Маріявіток при костелі св. Степана в Вильні в р. 1837 також перебували дві бувші Василіянки: с. Ангела Підберезька і с. Димитрія Христовська. Монастирок сей заслугує на нашу увагу ще з сего огляду, що тут мала якийсь час перебувати будуча псевдо-Мокрина Мєчиславська. *о. Вл. Толочко*

Монастирські записки про надгробний камінь І. Федорова

ДО РЯДУ орієнтаційних звісток про намогильний камінь І. Федорова треба безумовно зачислити всі монастирські записки на ту тему. Та досі, наскільки відомо підписаному, ще ніхто не звернув на них своєї уваги. Хоч що правда, їх не богато і своїм змістом вони не подають ніщо нового, всеж таки й їм належиться своє місце в літературі сего предмету. Тому містимо їх на отсих сторінках у порядку хронольоґічнім та без усякої зміни.

Першу згадку маємо в рукописній книзі з р. 1771, якої наголовок: »Xięga Historyi Monasteru Lwowskiego Sto Onufryiskiego Z. S. B. W.« (ч. 104), де списуючий хроніку о. Гавриїл Попель ЧСВВ. на листі 3, під р. 1583 записав:

Dnia 5. Xbra. Pogrzebiony przy Cerkwi Sto Onufrijskiey Lwowskiey iakowyś Drukarż Moskowicki zwany Swiadczy Nagrobek Iego Kamienny, na Posadzkę potym zużyty pod Ołtarż Matki Boskiey, potrżebuie Konserwy dla dowodu tu zafundowaney Drukarni.

При сій звістці о. М. Гриневецький ЧСВВ. дописав опісля в тій самій лінії: Herb na tym Grobowcu і ⁂ **Taki**. Зноваж на бічнім поли поздовж додав: Napis zas na tym Grobowcu Ruski przytarty iest następuiący. ...ичъ Дрꙋкарь Москвитинъ который Своимъ тщанїемъ дрꙋкованїе занедбалое ѡбновилъ. Преставися въ Львовѣ Рокꙋ афпг. Декемр. є. W srzodku nad Herbem, iest przytarte оупокоєнїѧ widac Воскресенїѧ йзъ мертвыхъ чаю — Nizey zas Herbu[1], iest ieszcze dosyć czytelnie wybito Дрꙋкаръ Книгъ предтымъ невиданыхъ. Descripsit Leopoli die 28. 7bris. 1817. A° Modestus Hryniewiecki OSBM. SS. Th Dr Theologiae Dogmati(cae) et Polemicae Caes. Reg publ: Ordq Professor.

В тій самій книзі, між карткою 72 і 73, вліплена чвертка паперу, на якім записано:

---

[1] Всі три слова — повторені.

Профессоръ Исторіи Погодинъ
Профессоръ Археологіи Надеждинъ
Директоръ Княжевичь
Актуаріусъ Киреевскій
Князь Кропоткинъ.

А під сподом (дописано чи не рукою о. В. Компаневича ЧСВВ.): Die 20 8bris 835. omnes hi supra denominati, membra universitatis Moscoviensis, visitarunt nostram Bibliothecam atque Basilicam inspiciendo epitafium Joannis Fedorowicz typographi hic in Ecclesia nostra positum — ejusque opus typpo hic impressum **Apostoł** — Aº 1573 editum.

Том II-гий »Исторіи Монастыря Чина св. Василія В.« (ч. 114), писаний о. М. Маціевським ЧСВВ., має на стор. 36 окремий уступ п. н.: Іоанъ Федоровичь Москвичь, у якім читаємо:

І-й Друкаръ Львовскій упокоився въ г. 1583. перва книга, которою печатавъ былъ Апостолъ тая знаходитъ ся въ Библіотецѣ ОО. Василіановъ въ Львовѣ, друкована между г. 1570-1574. — Выше помянутіи Федоровичь для того названый Москвичь, понеже изъ Москвы до Львова приспѣвъ, и тутъ померь, похороненъ на кладбыщы коло церквы св. Онуфріа, ибо на тотъ часъ и изь мѣста мірскіи на тѣмъ кладбыщы, где теперъ садъ погребалися (: въ позднѣйшихъ временахъ недозволено тутъ похороняти усопшихъ, тол'ко далѣ на жолковскомъ передмѣстію, папаровкою званымъ, ниже Монастыря Чина св. Василія В. подъ титуломъ св. Іоанна Ев: Тойже Мо. уничтоженый, церковця стояла еще ажъ до г. 1818. теперъ на томъ мѣстцы засаджено дерева, а въ долинѣ черезь кладбыще построєно желѣзницю:). — Чи с. п. Москвичь въ церквѣ погребенъ, где его надгробный камень знаходится? неизвѣстно? реченый надгробокъ лежить по правой руцѣ коло стѣни подъ лавкамы церковними. — Въ г. 873. приспѣвъ до Львова изь Москви испитатель древныхъ забытковъ графъ Уваровъ, умислено приѣшовъ до здѣшной обытели, абы оглянути надгробокъ с. п. Москвича, а оглянувши вел'ми урадовався, що єще подпись на камены не была совершенно зтерта, и которою моглъ собѣ отписати и отрисовати, помимо того, велѣвъ еще на свой щотъ взяти снимокъ гипсовый, що художники Львовскіи издѣлали, а графъ Увааровъ (!) забравъ съ собою въ Москву.

Тим усім вичерпуються монастирські записки про надгробний камінь першого друкаря України. Замітне се, що ніде ні словечком не зазначено про події з років 1817, 1883, 1887, 1903, котрі більше або менше звязані з долею намогильника. Чи не маємо тут до діла з доцільним промовчаннєм? Подав: *Й. Скр.*

Два світи

(Неполітичні думки на політичні явища)
З приводу книжок П. Карманського про Бразилійську Україну.

ПОЛІТИКА — по розумінню автора сих рядків — є умієтністю життя, його засобом осягати намічені ціли. Краще і ясніще сказатиб — політика є звичайним рахунком холодного розсудку, що хотіння переводить через спроможність у дійсність: »Хочу того, що можу здійснити«. І так зі ступня — на ступінь, поки перед зором політика не розхиляться такі можливости, про які він спершу й не мріяв. Очевидно, що політик мусить мати сталеві нерви і велику волю — заціпивши зуби — постійно працювати і підготовляти завсе кращі умовини завсе більших чинів — творів. А границями його чинности, дороговказами у виборі середників може бути тільки один вселюдський закон співжиття, пошанівку права на життя, глибоке розуміння через самопізнання — чужого внутрішнього життя. В рамах самопізнання виявиться закономірність клича: ціль освячує середники, себто - середники будуть показчиком душі і характеру творця.

На тлови такого політичного світогляду виступають дуже ясно два ріжні незлучимі світи — мрійливого розумовання і житєвої дійсности, зображені членами колись гомінкої в Галичині, особливо ві Львові »Молодої Музи«. Гурток сей писаннями Михайла Яцкова, Сидора Твердохліба, Василя Пачовського, Степана Чарнецького, Михайла Рудницького і Петра Карманського інколи не без злорадства протестував проти стародумства і самозадоволеного спокою галицької суспільности, дорікаючи їй заскорузлістю і мертвотою світогляду. І дійсно, маса — в своїй постійній неповоротности не може інакше проявляти життя, як цупким захованням раз вибраного світогляду. Маса не має і не може мати ясно означеного лиця одиничного я, бо вона завсе остає одноцільним виявом статики, навіть у хвилі найгорячійших судорогів боротьби і революції. Маса остане завсе незбагнутою глибиною океану, таємним кітлом вулькану і непорушною величю скалистих кряжів. Маса на вні ніби завсе матеріялістична — є непроникаємою гущавиною стихійної ріжновидности і безконечного схрещення одиничних замислів, хотінь, цілий, одним словом — нікому незвісного внутрішнього, душевного і духового життя. Маса є жерелом і засобом (потенцією) здійснення ідей. — Але з сього боку »Молода Україна« до маси не підійшла, та через те й не стала виразницею і провідницею нового життя України.

Найбільші мудреці всіх часів і частин людства підходили до сеї маси з розгадками її єства і ставали один за другим у велитенський лан-

цюх її провідників, вчителів і дійсних спасителів, що розгортали перед очима її душі обрії кращого безконечно радісного життя. Але, хто пішов за ними, а хто вижидав ще кращого, ще більше доступного його єству і розумінню життя, яке мав йому відкрити і вказати майбутній вчитель — спас. І так мусить бути до кінця людського життя на світі, коли то виступить многоміліонна тьма тем безмежно вольних творчих одиниць одухотворених надлюдий, що відзискали свою первісну богоподібність. А поки що людство пливе по морі тьми, сліз, нужди, горя, смутку і втішається, як мале дитя цяцькою, дрібкою любови матірного тепла, краплиною молока і шматком хліба — своіми невеликими осягненнями, забуваючи в отсі хвилі на все недавно минуле горе. І чи можна що гарніщого побачити, як після тяжких оловяних хмар і довгих днів дощу й дощу — ясний луч сонця з клаптика чудової блакиті неба? Чи є що кращого за усмішку дітини з перлиною сльози? Чи є що солодшого за потайний погляд довірчивої любови двох недавніх противників?

За отсими благами ми всі однаково тужимо: — і холоднорозсудочний завсе замрячений політик, і каменосердий палач чужого життя, і мрійливий нічим невтишимий осудець істнуючого »поет і цар духа« з кружка »Молодої Музи«. І в нас усіх бурлить така безліч бажань і стремлінь, що ми ніяк не можемо розібратися в тому — чого властиво нам хочеться, як і чим втихомирити свою підсвідому тугу, та що властиво виконати? І кождий дальше по своїому живе своім життям для других незрозумілим, зайвим, а то й осоружним. І ось у хвилину такої знеохоти і зневіри в себе та в других — одні махнуть на все рукою: »нехай буде як бувало«, а другі скажуть — »а що мені до того, я знаю тільки своє«; а инші — заклянуть, а ще инші підуть на боротьбу за здійснення *своїх* вселюдських ідеалів, хочби на неминучу смерть — і так у нескінченість. А дійсність позістає завсе дійсністю: одним дає вона радість перемоги, а другим смуток і горе переможених.

Тільки на сему тлови можна було авторови сих рядків зрозуміти появу обох книжок Петра Карманського про південно - американську Україну: »Між рідними в південній Америці« 1923 р. і »Чому? Причинки до місіонарської діяльности василіян у Бразилії« 1925.

Петро Карманський є безперечно найяркіщим письменником з гуртка »Молодої Музи«. Він завсе і всім невдоволений, він постійно тужить за якимось незвичайним щастям життя, він по мистецьки захоплюється хвилевими радостями, що лискавкою промайнуть обрієм його нудьги, щоби ще більше нудьгувати і люто кидатися в сітях остогидшої йому дійсности. Коли найбільший письменник Галицької України — Франко міг говорити про себе, що його ідей — замислів, та ідеалів мо-

же стати на великі ряди тих, що за ними глядають, то Карманський може сміливо наділити цілий легіон жадних невдоволення, нудьги, люті і безсилля.

І одно, і друге — се творчі сили життя людий сильних і великих, що вміють ними належно орудувати. Але людий слабих і малих сі сили заїдають і кидають в пропасть небутя, між т. з. бувших людий — невдачників, яких так повно і глибоко зобразив Горький. Колиж приглянутися до сих невдачників, то побачимо, що такими вони стали тільки завдяки замалої уваги до голосу холодного розсудку, який нераз підсказував їм не братися за діло, до якого в них немає потрібної сили, знаня, терпцю, завзяття і т. п. звичайних умовин буденщини. Тільки підсвідомий пошанівок сеї буденщини може зродити почуття поетичної краси в образі навіть стада свиний, що з хрюкотом риють купу гною. Без пошанівку для буденної праці в клоаках, стайнях, пральнях, у всяких закамарах брудних переулків — не булоб неодного з великих творів поетичного слова і пластичного мистецтва, та навіть науки.

Карманський одначе глядить на світ дещо не так. Вимріяний настрій хвилі є в нього критерієм не тільки як жерело і предмет поетичного слова, але й як закон дійсности для найблизчого йому окруження. Усі мають бути ним, в ньому і для нього. В наслідок сього навіть безперечно гарні сторінки його дневника на кораблі з Гамбурга до Бразилії і між своїми на південно-американських оселях Українців немило вражають читача настирливим нудьгованням письменника. Нудьга — нудьгою, згадав раз-другий про неї, дав гарний образок її, тай годі; яке кому діло до нудьги навіть поета, коли її в кожного з нас стільки, що гей — гей! Але письменник не має дійсного почування міри і дійсно мучить читача своїми зітханнями тоді, коли читач готовиться послухати бесіди поважного мужчини-політика, отож мудреця.

Про побут в Америці скрізь між нашими виселенцями мріє неодин не стільки для вражінь, скільки для пізнання дійсних досягнень народу в инших умовинах життя як у старому краєви, для пізнання розвитку мови нової і занепаду мови первісної, для закріплення сього життя України з Нового Світу в музеях і бібліотеках Старого Краю. Відправлялись туда на заробітки, за багатством, за пожертвами на всякі високі ціли, та й за легкою наживою. Ріжним ріжно повелося. Незле повелося і прошакови західно-українського Уряду п. Карманському, чому вислів дав він на багатьох сторінках книжки 1923 р. Правда, що неполітик, нехолоднорозсудочний діяч не міг не остерегтись від радісних окликів euoe! з приводу кождої вдовиної жертви; але се вже темперамент людини мрійливої, що звичайно думає після діла для як найбільшого самоподратування.

Новість ідеї жертв для потреб власного уряду і необхідности ще сильнійшої суспільно-національної злуки для достиження вищих цінностий культурного життя — видвигнула Карманського на висоту першої особи серед 35.000 аргентинських і бразилійських поселенців, розкинених на просторови десяток і десяток тисяч кільометрів непроходимих степів і пралісів. Се сталося тим легче, що укр. населення сих безмежних просторів, зорганізоване довкруги своєї національної церкви горсткою Василіян і світського Духовенства, було заздалегідь належно приготоване до стрічи відпоручника національного уряду на поодиноких зборах, на яких він міг був тільки потвердити передачу йому давніще зібраного гроша на потреби сього уряду. — Тож успіх збірки в хосен ЗУНР. і сум пересланих раніще до рук спільного уряду в Парижі, був найкращим виявом переведеної вже укр. бразилійським духовенством церковно-національної організації. І так до свідомого обєднання усіх розпорошених на бразилійському океанови українських сил — довело само життя, але не одна хвилина його, хочби навіть найбільшого напруження, яке міг викликати своїми промовами — (скрізь за довгими, тож чи дещо не нудними?) — висланець і представник ЗУНР. Але політик Карманський захотів перетворити змінні настрої своєї нудьги в рішуче »хочу«, »так має бути« непохитного диктатора і творця »нового політичного життя« в Бразилії і після славословія Василіянам з 1923 р. видав 1925 р. »Чому?«

Для тих, що цікавились блище історією т. н. відродження Галицької України і взагалі новітною історією українського народу на переломі XVIII і XIX вв., та в XX в. до революції і після неї, книжечка Карманського »Чому?« є дуже цінним документом, та жерелом провірених і ще непровірених аналогій, як до смішноти марні дрібниці — можуть стати в очах тільки дещо поривистих звичайних людий, не то що перечулених на почві сеї риси темпераменту письменників, подіями всенаціональної ваги. »Чому?«, ся невеличка книжечка є великою книгою, з якої можна навчитися — як не належить, не можна, а навіть не вільно писати історію. Історик мусить мати віддаль для повного охоплення цілости і зрозуміння в ній і через неї поодиноких навіть найдрібніщих складників даного явища. А се явище він мусить лучити певними основами закономірности із усім життям народу, людства, чи навіть всесвіту, бо кождому явищу є свої причини, а сих явищ і сих причин є тьма, яку він мусить коли не розгадати, то збагнути.

Для »політика« Карманського сі закони неписані. Він не може перестати бути »поетом«, що сьогодні любить німців, а завтра їх ненавидить і поганить; що не може визбутися свого особливого шовінізму і ним радіє та заколисує до сну самолюбування своїх земляків, яких

навчати і присвічати береться! Йому завсе бренить в душі звісний циганський романс: »Захочу — полюблю, захочу разлюблю« і характерний обрис душі кріпостника в Некрасовській поемі »Кому на Руси жить хорошо«: »Кого хочу — помилую, кого хочу казню«. То знов він іде із своїми товаришами снів української ночі стежиною міцкевичівського месіянізму, пришпилюючи його тут і там папіровою лентою до рукава випадкового переходня на вулиці, називаючи повоєнну і пореволюційну Україну розпятим і замученим Ісусом (93, 95), хоча на неодного сина України вказує як на Юду. Хоча він знає, що виселенці пішли на край світа від нужди, то все таки радби їх переселити назад до старого краю, щоби спасти їх од денаціоналізації (170, 203), та одночасно сам підготовляє пригідну почву для винародовленя безосновним росколом внутрі одноцільного гал.-укр. національного-церковного тіла.

Таких противенств написав поет чимало в области політики в книжці 1923 р. І в ній він ясно зазначив необхідність появи »Чому?«, от хочби на ст. 68, 73-4, 81-2, 85-7, 95, 99, 100, 208, 210. Але ще більше подав він нам противенств як політик, написавши свою майбутню сатиричну поему в лайливій прозі 1925 р.

Сатирично-гумористичний »Празник« Пачовського, остане певно зразком належного становища до певних проявів нашого житя, та його історично вірним образком, як »Люборадські« Свидницького, та »Батюшки і матушки« Левицького. Але книжечки »Чому?« колись буде Карманський стидатися так само, як і редактори Прудентопольської »Праці« соромитимуться тону і змісту своїх багатьох писань проти Карманського. Бо як не стидатися, коли рицарський одяг Дон-Кішота надів на себе »поет«, »цар духа«, »богослов з Риму«, »матурист«, »учитель гімназії« і »професор«, »голова такоіто Ради«, »член уряду« і »висланник Диктатора«, — »представник народу«, »президент Союза« ітд. Вже сей великий ряд титулів чого варта! Чим він менший од нпр. габсбургського?

Тож не дивниця, що він навіть дещо по протекційному згадує »митрополита Шептицького«,.. якого »поручили« йому стрічати в Куритибі. — Звісно, товариші: — оба матуристи, римські богослови, представники уряду... »між недоуками василіянами«, з яких »ні один не був у вищих клясах де тільки пани професори вчать!« »Ні, дійсно ні, я не хотів, я не думав так« — скаже Карманський і ми всі простимо йому тоді те, що він написав нині про дуже важну справу не так як належить. Бож хто з людий у своїому житі хочби одної дурниці не стрілив?

Якже инакше назвати ось хочби виселенчий рух багатьох людий, що заохочені облесним словом спритного агента, легкодушно продають за безцінок своє власне добро і переносяться з дрібною дітворою на

нові невідомі оселі невольниками незвісного власника? А між тим, наколиб вони дома приклали стільки праці ума, відваги і впертости до свого газдівства, скільки прикладають до пралісів Нового Світа, то певно легче заробилиби на життя і дійшлиби до маєтку. Безперечно ходить тут за варстат праці — землю; так ii мало дома. Але ще меньше є — й свого ремісника, і свого промисловця, і свого загально поважаного чоловіка — скрізь у світі! Ми ще не зрозуміли того, що наше безземелля має стати жерелом дійсноі великоі творчої культури в нас самих; що голод землі породив величезну культуру германського і англосаксонського світа; що брак певноі скількости землі на вибраному місці породив чудовища американськоі архитектури і комуникаціі, та дивну поміркованість китайця і японця.

Але нехай і так, без землі нам годі, то знов годі не признати за тими народами, що відступають нам злишок сього добра, на певну вдяку признання, хочби з боку найвидніщого в даних умовинах представника націі. Карманський про се забуває і хоче доконче скрізь доказати, очевидно фразами, вищість народа Украіни над еспанцями, німцями, поляками, бразилійцями... А тим часом якийсь еспанський, чи німецький, чи польський, чи бразилійський двійник Карманського стане те саме торочити своім землякам... а в наслідок сього балаканя з двох боків вийде супірка, сварка, бійка і загальна руіна. Поки наконець після довгих віків ненависти, безчислених договорів під кличем — »хто кого обдурить«, добрі прості люди не вдаряться пальцями в лоб і не знайдуть формули загальнолюдського співжиття в пошанівку другого через самопошанівок. Але на се пішло кілька віків »дурниць«, які чинили великі історичні мужі своіми непродуманими як слід, безросудними словами і поступками. Тож, нема що соромитися пізнаноі дурниці, бо ми стали мудріщі самі собою без помочи хочби й самого модного индійського философа.

Дорікає »слідчий суддя і прокуратор« василіянськоі діяльности в Бразилії поодиноким членам Чину — облесною нещирістю до нього особисто, до уряду ЗУНР, народу і своїх парохіян, та очевидно і прелюбодійством, бо якби то виглядало обвинуваченя самітних монахів без сього гріха.

На все те належить поглянути і читачеви оком розсудного критика, що бажає проникнути в душу автора твору і виведених в ньому осіб і подій, або що прислухується до судоправства на великому процесови.

Кождий читач поетичних писань Карманського, а тимбільше той, хто з ним знався яких два тижні, зовсім не подивується »василіянській облесній нещирости«. Бо якже бути інакше з людиною, гідною признання за стихи, з гостем з рідного краю і представником уряду, але комічною в ролі політика серед зовсім незнаних йому людий і обставин?

Чейже теорія про потребу спасаня народу від винародовленя поворотом (реемігрaцією) до старого краю з великим голодом землі, звідки від літ народ втікає, колито ще можна було чимало землі купити, викличе посмішку у всякого, але кождий з чемности промовчить різке слово: »не говоріть, добродію, дурниць!«

Домагатися черенок у тих, що ясно бачуть остаточну ціль сього домагання, а саме розділ сил і загальну розтіч колотнечі, викличе не тільки в »неправних« посідачів отсих черенок двозначне: »зараз, добродію, дуже раді, просимо, певно, аякже все-всім,... ничо«...

Видвигати думку за необхідність гімназії, в якій можна-би бути самому »директором«, без можливости мати для неї инші місцево кваліфіковані сили крім чужих, та без правильного людового шкільництва і учительства для людових шкіл, се одна з мрій людини, що иноді наперед скаже — та потім подумає і відречеться від сказаного. Але написаного і топором не вирубаєш!

Докоряти другим — грубістю поведення з людьми, легковаженням їх переживань і станів душі, та визискуванням їх легковірности, а одночасно самому в стихах ляскати словами — гей батогом на череду, мати всіх читачів і усю громаду за безглузду отару, з якої руно належить »царям духа« — се значить бачити в чужому оці скалку, а в очах йому подібних не завважити цілих стосів.

Від коли ченці і взагалі самітні духовники та ріжні наставники і мужчини істнують — ходять про них всякі поговірки, що всі зводяться до зломання ними самітности. Очевидно — женатим і вольним світським можна инколи почудоватися »довготерпінню« мужчини-самітника і подумати про його »самітність« із сумнівами. Громада инколи не одобрить хочби найчистійщого — при відчинених дверях — уєдиненя самітника і самітниці, а заразже складе про се цілу велику повість про »гріхопаденя« і всі наслідки його. Сим не сказане ще, щоби між самітниками не було провин против обіту полової самітности. Але хто тільки дрібку знає своє єство нерозслабленої нічим похоти, сей певно зрозуміє, що се гріхопадення стає самітникам за жерело тяжчих мук — як була сама хвилина насолоди...

Не місце тут боронити бразилійських Василіян і Сестриць притчою про блудну жінку, або про Магдалину у ніг Ісуса, або про ігумена на бочці, під якою монах скрив хвилеву приятельку, або про прилюдну сповідь епископа в гріху і покуту його, — найкращими сюжетами літератури, бо поет Карманський давно простив усіх грішників VI-ки, а як обвинуватець сперся на очевидних сплітках. А коли правда те, що він сказав — то нехай бере камінь і мече ним по грішнику, коли сам він

і всі його сторонники є без гріха против себе, дружини, жінок і Господа. Грішним немає місця між праведниками, самопонятно. Але колись для одного праведника могла Содома спастись! І сьогодні благословеня Господнє буде на тому ділі, яке вестиме хоч один праведник, або якому служать свідомі своіх слабостий многогрішні раби і виконавці праведного Замислу.

І серед бразилійських Василіян мусить бути якийсь праведник, коли вплив іх завсе росте навіть серед родовитих бразилійців-португалців, що приймають од них поміч духовну, в наших церквах вінчаються і хрестяться, та кладуть основи нового виду східно-католицькоі церкви і серед нащадків романського світа.

І праведним мусить бути загальний замисел церковно-національного житя бразилійськоі Украіни, коли місцеве населеня охоче лучиться з прийшлими Украінцями, творячи з ними одну громаду, а навіть при іх перевазі передаючи ім у руки заряд — суд і поліцію міста. Про се не вмів Карманський дещо більше основно ничого росказати в книжці 1923 р., а в книжочці 1925 р. хиба промовчав або забув згадати.

Дуже добре те, що К—й встиг обєднати приготовлених до обєднання неполітиками людий у Союз, якого став зараз і »президентом« в роді бразилійского, тільки en miniature. Бо ось в хаті перешкаджають йому іі мешканці, в слоту він нудьгує, нічю не може спати, до друкарні 2 кілометри без авта, в ній треба і корбу крутити — одним словом життя пересічного украінського інтілігента, що взявся бути душею якогось діла. Але в даному випадкови все те припало на долю людини занадто вибагливоі — на титули і ознаки пошани. Тимто »президент всеукраінського Союзу« звучить якось краще з Бразилії у рідній Галичині, як »голова« або »старшина« Тай до »Союзу« з »президентом« належить вплачувати більші вкладки — по 12 мільрейсів річно; між тим як до звичайного обєднання можнаби платити по які 2-3 мільрейси, належати до нього всім і розпоряджати річним майном 50-70 тисяч м-р. на ціли культурно-національні. І таке обєднання певно мусить настати в Бразилії з метою видістати щорічно показніщу суму на дійсні культурно-національні потреби власні місцеві і краю рідного: на діло. А що ми всі дуже похопні до всяких підозрінь, — то провід і контроля такого стоваришеня мусять бути вні всяких сумнівів у руках людий дійсно поважних і поважаних за характер, працьовитість, честність, розум, розсудок, знання і уміння жити з людьми і між людьми.

Найболючіще одначе думав Карманський вколоти бразилійських Василіян натяком на те, що — мовляв — вони звичайні рабівники чужого добра, що обманом і неправдою дійшли до маєтків. Історії роз-

витку Василіян у Бразилії та за морем не знаємо властиво, але історію поодиноких василіянських фільварків знаємо, як і знаємо історію усіх сучасних культурно-національних фундацій. Із тієї давньої і нової історії виходить таке: має фундатор монастиря або інституції счастя до вибраної особи виконавця його волі і організатора діла на всі часи — то монастир і установа розвиваються; — але коли трапився невідповідний чоловік на відповідальному становищі, то звичайно діло пропадало. З досвіду знаємо, що ві всіх общежительних монастирях-лаврах давніх часів і сучасности православного і уніятського сходу добро монастирське росте не стільки трудом і потом наємника, скільки невсипущими трудами монастирської братії, що не знає »Feuramt'y«, стрейку, жалоби, нарікання, празничного гостювання, а тільки думає про ввірену собі працю для спільного добра якихось незвісних і неясних ій майбутніх цілий.

Є ріжні прекрасні оповідання про сю працю по киновіям (coenobium, κοινόβιον) навіть і в нашому Патерику киіво-печерському та в Прологах; звісні нам з літератури і досвіду всі небезпеки душі й тіла для тих, що вибрали самітне життя — а трудяться серед моря соблазнів, але все таки — монаша братія лаврських господарств позістане на все першим завязком і зразком дійсної спільноти, першою комуністичною ячейкою.

Карманський не відчув сього, бо пішов на демагогічний прийом обвинувачування грімкими фразами чужих поговірок, замість холоднорозсудочного підсумування праці — громадської, нанятої за гроші і братської — при будовах монастирів і церков.

В автора сих рядків є свій погляд на реліґію, церкву, духовенство і монашество, опертий на його особистому довголітньому розслідови сих питань і явищ. І хоча він далекий од думки боронити монахів, особливо тих, що виносяться в духови і на вні вище других — світських духовників і мірян, та ще більше іновірців, то все таки він по чистій совісти може засвідчити добрі успіхи їх праці, особливо прикладним повздержним життям і належним хозяйнуванням — до якого стараються підтягнутися і люди.

Найбільший докір К—го, що церкви з льотами і шакрами підступно записали Василіяни на себе, стає до певної степени чималою похвалою соборному спритови братії законної, що зберегла сим робом сі церкви од запису на р.-к. епископську мітру і заховала іх сим чином для гр.-к. епископської мітри, яка в найкоротшому часови мусить в Бразилії станути, коли там має бути гр. к. церква взагалі. Правда, настали в Бразилії виучні новітної богословії, що силоміць переписують гр. католицькі церкви на латинську мітру і усувають навіть іконостаси, одноообразности ради, але хиба не в іх імени писав Карманський своє »Чому?«

І. Свенціцкий

IV. БІБЛІОҐРАФІЯ

Saint Basile évêque de Césarée, par l'Abbé *Jean Rivière*, docteur en théologie, professeur a l'Université de Strasbourg. (Les Moralistes Chrétiens). Paris 1925. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, Éditeur. r. Bonaparte, 90. 12⁰ 320.

Один із перших, великих основників християнської моралі, моралі побудованої на правді розумовій і обявленій, определеної в своїх принципах і висновках, хоч іще не зісистематизованої, — отсе сяйне імя, що його кладе над св. Василієм Вел. о. Rivière в названій праці. »Хотяй контроверзійні потреби потягали його до проблєм найбільше спекулятивних, »природний однак нахил його духа здається вів його найперше до навчання християнської моралі«. Лише дві з його розправ і кілька принагідних листів присвячені догматичним питанням. Противно »видається, що всі твори св. Василія є моральними трактатами, бо й у всіх коментарах і в похвальних бесідах святим, він усьо майже спроваджує до морального поведення«. Він сам признається до сего наклону душі, будучи далеко більше вразливим на дидактичний бік св. Письма (ст. 18, 19). Вправді, св. Василій »ніколи не старався виложити званево й у цілу ширінь християнський моральний закон, а ще менше усистематизувати його принципи і примінення. Се не теоретик, але проповідник і апостол«... (19, 20), однак зайвим булоби говорити, що Василієва мораль є майже так звязка і суцільна в основі, як мало впорядкована в формі. На всякий випадок сі порозкидані відломки виявляють більше, чим яка система одностайну науку й духа засади. Василій показується тут визначним фільософом чи то в своїм язиці, що радо підіймається до абстракції й до аналітичних процесів школи, чи в своїй думці, що старається спровадити цілість і подробиці християнського життя до одної розумової ідеї добра, чи в своїй інспірації, що не гордує жерелами і темами мірської мудрости. Можна спорити над питаннєм, чи більше він довжний Портикови чи Академії, бо не є він ленником ніякої школи: — се неоспориме, що його мораль має характер сильно розумовий як також закраску свідомо фільософійну. Його вчителі з Атен моглиби пізнати в його розправах богато своїх гадок, а ще більше зі своїх трівожливих питань.

Однак тут ми не можемо милитися: — основою сеї етики є християнське право не менше через численні цитації зі св. Письма, якби навипередки вплітані в її ткань, як і через самого духа, що її оживляє. В добі,

коли Євангеліє в грецькій цивілізації остаточно обіймало місце спорохнявілого поганства й безсилої фільософії, завданнєм св. Василія було доконати злуки між гелєнізмом і християнізмом на практичнім терені акції і життя, якої потребу так відчувалося. Однаково пронизаний двома культурами, він умів, так сказати, витягнути з них ядро і суть. Як мораліст він задержує з гелєнізму благородну одіж і основи відвічної мудрости, з християнізму бере високі науки, а ще більше жаркий містицизм, що є його душею; — сі живила в одно сполучені мали дати зразок найбільш викінчений християнської фільософії (20, 21). І справді, коли переглядаємо його твори, бачимо, що не лише тоді, як приходиться йому потішати кого в терпінню чи смутку, але коли взагалі має забрати слово в якій річи, він »залюбки покористовується сею мішаниною віри, здорового, реалістичного змислу, духа євангельського й популярної фільософії, яка є характеристичною для його морального ґенія« (68).

Скажім ще більше. Св. Василій — се не лиш мораліст-фільософ, не лиш мораліст-апостол, але й мораліст-аскет. Він не тільки обмежується на бесідничім викладі перших і конечних обовязків християнських, але чи то в коротеньких засадах-законах своїх правил, змістом наче викутих з ґраніту, чи в своїх гоміліях-бесідах, з яких дише огнем, чи в листах блискучих формою, — всюди він розкриває соняшні простори життя надприродного, намагається в спосіб собі тільки питомий образувати його світогляд, виробляти засади християнського совершенства, плекати характер, поривати до досконалости питомої кождому станови, — словом: заєдно якби в одну прекрасну ткань сплітає »високий містицизм з природно-розумовим ідеалом моралі« (35) і до нього накликує і провадить.

І такий самий характер має праця о. Rivière'a, що її розглядаємо. Се не тільки усистематизована мораль св. Василія, але також, і — може чи не більше, — се начерк його аскези в своїх основах і розвитку.

В сій праці можемо розріжнити якби дві сторони, одну технічну, другу річеву. З технічного боку автор послугується методою, так сказати, компіляційною. Перед ним преобильний матеріял письм св. Василія. З него вибирає він тексти, ґрупує їх після змісту, укладає в льогічну і систематичну цілість, звязуючи їх коротенькими увагами і коментарами. Ся метода дуже надається для цілей автора. Передусім, перед нами стає сам св. Василій і своїм своєрідним стилем сам до нас говорить, — в наших руках діло не сучасного автора, але великого Вітця Церкви. З другої однак сторони через самостійне розґруповання матеріялу подає нам автор досить суцільну систему, а через свої уваги вже то зручно лучить тексти, вже то влучно їх освітлює, вже то прекрасно характеризує духа і спосіб думання св. Василія.

З річевогож знова боку автор придержується, скажім, субєктивно-психольоґічної методи. Цілість праці складається з чотирох частей: 1-ша подає загальні принципи життя надприродно-морального: його ціль, орудники, перешкоди і трудности, методу; 2-га представляє нам мораль індивідуальну; 3-а суспільну; 4-та вкінци дає короткий образ христіянського совершенства. Отже на все те дивиться автор якби через призмат підмету життя надприродного і при помочи психольоґічної аналізи. В тім світлі розглядає ціль чоловіка, якою ставить його добро найвисше. »Не написавши розправи „de summo bono", св. Василій подбав, щоб обовязки христіянського життя погодити з їхнім принципом спекулятивним«. »Ціла мораль є опанована теоретичним поняттєм суверенного добра« (28).

З того боку розважає він дальше як орудники, а саме: достоїнство розумного єства, його природні сили, головнож розум, волю, совість, — так і перепони морального життя, які спроважує до отсих чотирох: перепона гріха і близької нагоди, пристрастей, досвідів, смерти. Сама метода першої і елєментарної праці над собою, сконцентровується в сих двох точках: пізнанне себе-самого (connaissance de soi-même) і обнова себе самого (réforme de soi-même). Ціла індивідуальна, моральна праця спроваджена тут до субєктивного усовершення чувств, природного і надприродного виобразування розуму, здисциплінования волі на всіх ділянках її свобідної діяльности, чи то супроти тіла або духа, чи то що до блудів або чеснот. Навіть у доборі практик життя христіянського узгляднює радше елємент субєктивний, іменно хрещенне, як акт перенесення цілого осібняка в нову сферу надприродну, піст, — могуче орудде, щоб опанувати і ублагороднити тіло, молитву, чинність, питому духови, орудник злуки з Богом і свого освячення. В короткім нарисі христіянського совершенства представляє він нам його в виді головних чеснот, з їх потрійним законом любови, виречення і плідности: черти, які характеризують совершенство правдиво, але в освітленню субєктивнім.

І ся ціха праці о. Rivière'a чи не є може причиною, що мораль св. Василія не є вповні освітлена і представлена в своїх основах. Чейже так обєктивний і так позитивний ум, як св. Василія, мусів мати око звернене передусім на предмет. Хто хоч трохи запізнався з його письмами, той знає, як залюбки він передусім у своїй аскезі придержується понять зачерпнених із предметового порядку, як уміє він тонко і влучно проаналізувати і определити предметовий бік життя надприродного, чи то розходиться про ціль, якою десятки разів проголошує славу Божу, чи про дорогу, якою після нього є Божа воля, чи про становище Христа, Його приміру і ласки в христіянськім життю, чи про орудники, чи вкінци про поодинокі поняття з життя аскетичного.

Возьмім один-другий примір. Ходить св. Василієви определити, на чім залежить практика любови. Ляконічна відповідь звучить: Любити »се по-

над силу і заєдно змагати душею до волі Божої, з ціллю і жаждою Божої слави«[1]; або бажає определити настрій, з яким годиться служити Богови, — робить се одним реченнєм: »добрим настроєм душі уважаю могучу, ненаситну, постійну, непохитну жажду подобатися Богови[2]«. Твердження сі як витесані, не можна до них ніщо додати ні від них що відняти, а всі живла, які входять в їх зміст, взяті не з аналізи підмету але з обєктивного порядку. Передусім же накидається всякому на очі, як він цілком своєрідно відноситься в своїй аскезі і моралі до св. Письма й обявлення. Ся зверхня норма життя є для св. Василія, мимо живости і творчости його уяви, мимо глибокого вгляду в життє і природу і ніжного, сильного чуття — майже одиноким жерелом пізнання і одинокою безумовною повагою, а його віра в сій річи має вигляд безпосередної очевидности.

Без сумніву, ледви хто так, як він розуміє життє і послугується анальогіями з ріжних його ділянок, ледви хто так знає людську природу і вміє проаналізувати її сили та потреби, щоби виказати, що вона ціла достосована до своєї цілий й у ній має своє совершенство і щастє. Ледви хто так, як він є бесідником, знає людську душу, і вміє використати психольогічні засоби, щоби порушити волю і пірвати її до доброго. Але попри те все в своїх дефініціях, твердженнях, розумованнях, у своїй аскетичній системі, яку полишив невпорядкувавши її сам, тримається він передусім предмету і послугується нормами позитивними.

Мимо сего й тою ціхою праця автора є для нас важна, — важна именно не тільки тому, що є перша спроба систематично представити цілість моралі й аскези св. Василія, але також длятого, що освітлена вона зі сторони, з якої може найменше доступна й звідси позволяє доглянути вартість і прикмети, як науки св. Василія так і його особи, яких інакше не легко булоби добачити. *о. Павло Теодорович ЧСВВ.*

Dr. Joseph Bach. **Des hl. Basilius Mahnworte** an die Jugend über den nützlichen Gebrauch der heidnischen Litteratur. Münster i. W. 1900. Druck u. Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung. in-8°. I. Teil: Text. Nebst einem Anhang (XXX + 38); II. Teil: Kommentar und lateinische Übersetzung (52 + 22).

Одною з квестій актуальних на педаґогічній царині, се участь християнських клясиків у загальнім клясичнім образованню. Причинитися практично до розвязки питання, якому тільки визначних сил присвятило свою увагу, зробив своїм завданнєм д-р Йосиф Бах. В сій ціли видав він критично твір св. Василія Вел. »*Πρὸς τοὺς νέους*«, — діло, що до сього передусім надається, »раз прекрасною сполукою староклясичного матеріялу і хри-

[1] Reg. br. tr. CCXI. — [2] Тамже, CLVII.

стіянських ідей, а потім задля правдиво атицької блискучости своєї мови, яка пригадує на стиль найкрасших грецьких, прозових письменників, такого Тукидида, Плятона, Демостена, хоч при тім відгомонює в нім дещо з пізнійших письменників, іменно з Плютарха« (III, IV).

До сеї ціли достосоване се гарне виданнє, що має служити молоді шкільним підручником. Появилося воно in-8⁰ (18·5 × 13), оправлене в зелену імітацію полотна, з простим, естетичним, чорним витиском на першій окладинці. Складається з двох частей.

Перша часть обіймає текст і реалія. Передусім сі останні, сброблені звязко і основно. В коротких, сильних рисах автор представляє нам наперед образ життя святого (ст. VII-XII), потім маємо огляд відносин і становища христіян до поганського письменства (XIII-XXIII). Перед нами виступає пекуче і грізне завданнє христіянства погодити високий обовязок христіянського виховання молоді з дотеперішними методами і способами гелєнського образования, повного небезпек і шкідливих впливів, але також і правдиво цінних та трівких здобутків як у науці так і в штуці, яких христіянство не могло зректися. Ми чуємо, мимо деяких трівожливих, скептичних голосів, одушевлені оклики для старинної духової культури такого Орігена, Кирила Олекс., Григорія з Назіянзу, Єроніма, Августина, головнож св. Василія Вел., але заразом їх поважну пересторогу про необходимість означеної, принципіяльної методи в використовуванню старих грецьких чи латинських клясиків.

»Клясична література являється, для св. Василія, пригожим і конечним орудником для зрозуміння христіянської правди, слабким промінням у порівнанню до повного світла, що з неї розходиться, роскішною одежею зелені й листя для могучого євангельського дерева, що одно дає овочі. Очевидно, — й се є основною темою його праці, — між усім спасенним находиться в старинних клясиків також богато шкідливого. Одиноким орудником виминути сі шкоди, є старанний і систематичний вибір з письменників і письм того самого автора, та старанне вилученнє всего того, що може бути небезпечним для христіянської віри і обичаїв« (XXIII).

З черги йде характеристика праці (XXIII-XXV), опісля річевий хід гадок і нарис її (XXV-XXVII) і вкінци критичні уваги про вагу і поширеннє сего твору (XXVII-XXX), де між иншим довідуємося, що »давнійше був він ділом, яке на висших школах много читали; й так находиться воно в каноні письменників, принятім через научний плян Єзуїтів і через шкільну програму князівства Бравншвайгу з р. 1651. В школах Франції ще й нині богато його читають« (XXIX).

Сам текст кінчиться »Додатком«, в якім поміщені виїмки з надгробної бесіди св. Григорія Назіян. в честь св. Василія Вел., частина Григорієвої

поеми до Селевка про спосіб студіювання і лист Лібанія з осудом про листи св. Василія.

Друга часть обіймає коментар і латинський переклад Гугона Гроція, в деяких місцях справлений автором. Коментар подає нам граматичні, синтактичні і річеві пояснення до тексту, освітлює їх анальогічними зворотами старинних, грецьких клясиків і вказує на відносні, численні місця ріжних письменників, яких св. Василій з памяти наводить у своїм творі.

Ціле виданнє переведене старанно, критично і основно. Важне воно для нас не лише своїм змістом, що освітлює одну з важних точок в загальнім образованню і вихованню, не лише тим, що перед нами говорить один з найбільших світочів християнської старини, рівний або й висший від найбільших мистців слова грецького клясицизму, але також тим, що сей як раз твір, більше може як инші діла, є важним для характеристики деяких, подрібних відтінків духа св. Василія. Відкриває він нам богатство його світського образования і позитивного знання, широку память, знаменитий смак, глубоке чуттє красного і великого, всесторонний змисл критичний, ясні провідні гадки і предивний досвід та хист і такт виховавчий.

о. П. Теодорович ЧСВВ.

Saint Jean Chrysostome par *Ph. E. Legrand*, professeur à la faculté des lettres de Lyon. (Les Moralistes Chrétiens). Paris 1924. Librairie V. Lécoffre. J. Gabalda, Éditeur r. Bonaparte, 90. 12⁰ 315.

Святі Божі угодники, ті велитні духа і слова, що своєю наукою, працею й боротьбою закріплювали Христове царство на земли, хоч уже давно покинули терен воюючої Церкви — вони вічно жиють між нами, бо по них остався живий примір святого життя, осталися численні й дорогоцінні твори, з яких, неначе з живої керниці, черпають католицькі уми знання, а серця заохоту і піддержку в уладнанню життя після Божої волі.

Таким великим мужем був св. Йоан Золотоустий. 15 століть прогомоніло над його чесним гробом, а його святе ім'я, його життє і твори стають предметом усе нових дослідів і праць, які, з одного боку, поширюють пізнаннє й славу святого, а з другого — збільшують католицьку літературу, яка находить велике приміненнє й вихіснуваннє в кругах учених, проповідників, душпастирів.

Доказом того є і ся книжка професора Legrand'a, яка на основі відповідних виїмків із ріжних гомілій, листів і творів святого дає нам змогу пізнати його, особливо як католицького мораліста, який груди свої виговорював на се, щоби своїх вірних навчити життя після розуму й віри, після здорових моральних засад, що мають свою основу в науці Христа.

Сама книжка обіймає: вступ і три части. На вступі подано головнійші дати з життя святого учителя, і на тім тлі змальовано його моральну фізіономію як монаха, аскета, а головно апостола. Потім ідуть три части, з яких перша подає згадані висше виїмки під спільною назвою »Моральні основи«, і говорить подрібно про свобідну волю і людську заслугу, про ріжницю між добром і злом та про святість і правдиве щастя. Друга часть має загальну назву »Чесноти і хиби« і подає відповідні місця про змисловість, гнів і захланність, про вживаннє богатства й милостинню, про любов ближнього й Бога, про гордість, покору, знеохоту й погубний смуток. Вкінци трета, що носить назву »Виконуваннє обовязків«, говорить про школу чесноти й дає ріжні поради що до сповнення обовязків загальних як і станових. Читаючи поодинокі місця й речення немов добачується за ними ту святу стать золотоустого проповідника, що не так палкістю бесіди як радше святим огнем Божої любови й апостольської ревности поривав серця своїх слухачів, а слова правди, висказані колись св. Золотоустим, ще й тепер, хоч і посередно, роблять на читача спасенне вражіннє, що спрямовує його гадки до Бога.

Тому то при укладі проповідий, конференцій і моральних поучень отся нова книжка робитиме завсіди гарну прислугу. *А. Трух ЧСВВ.*

Життя Апостола Унії Св. Свмч. Йосафата. Написав *Др. Ярослав Левицький.* Львів, 1924. 12⁰ 33 (з образком святого і віршом *К. С.:* »Чудо св. Йосафата«).

Знаний з кількох друкованих праць, о. д-р Я. Левицький видав під висше названим наголовком дуже добру популярну брошуру, котра для своїх численних прикмет, як повнота змісту, живість новації, теплий тон і и., знайде чейже широке розповсюдненнє між народом українським. З певністю не читає він більших, а переповнених надмірно численними історичними подробицями, життєписів св епископа-Мученика, не завсіди стане його навіть на купленнє календаря, в якім находиться життє св. Йосафата, заподане по причині ювилейних торжеств, але зате к о ж д и й Українець, хочби й мало заможний, могтиме невеличким коштом набути собі ту книжечку і зачерпнути з неї найбільш конечних відомостей, що відносяться до покровителя греко-католицької Церкви.

Що до змісту життєпису, то позволю собі на кілька уваг. У »Переднім слові« о. Левицький пише:... »вороги католицької віри в нашім (sic) народі вкрилися вічною неславою, убивши незинного архіепископа Кунцевича« (6). Дивна річ, що наскільки знані нам життя св. Йосафата, ніколи не було обговорюване в них цікаве і важне питанне н а р о д н о с т и вбийників св. Мученика. В брошурі, призначеній для народу, мігби був о. автор його зо-

всім залишити, але що випадково згадав, тож і звернув на него й нашу увагу. Отже не Українці, але Білорусини були найпевнійше вбийниками св. Йосафата! Прецінь Витебськ, се найбільш корінний город білоруський, належачий до етнографічного терену Білоруси. Нема проте жадного сумніву, хто мав чисельну перевагу в тій злочинній юрбі, котра підмовлена ворогами святого, проляла кров справедливого. Можливо однак, що зглядно лагідний, дуже податний і темний народ білоруський мав тут своїми провідниками — православних Великорусів. Адже ніхто не сумнівається, що тодішне Велике Князівство Московське, провадячи політику знаменно православну, було сильно заінтересоване в тім, щоб ослабити унію, позбавляючи її таких провідників як полоцький архиепископ. Впрочім Витебськ, висунений більше від инших міст на схід і близший границь Москви, був теж вельми догідною середоточкою для православних затій.

На початку розділу I, чи не забогато антропоморфізму в представленню дитинних літ життя святого? Міг Івась не любити, »як се роблять инші діти, збиткувати та гайнувати час на пустих забавах« (7), але міг також і любити пустування питомі дитячому вікови, що зовсім іще не уймалоб його будучій святости.

Шкода, що о. Левицький, обговорюючи епископську діяльність св. Йосафата, не наводить факту продажи ним омофору для поратования тим робом набутими грішми бідних Такий приклад особливим способом глубоко вбивається в память читачів і слухаючих. На вступі сеї книжочки волілиб ми бачити знаний образ св. Йосафата, якого оригінал находиться у виленських оо. Єзуїтів.

Усі ті уваги буде міг узгляднити о. автор при дальших виданнях, на котрі мабуть не треба буде довго ждати, бо брошура о. Левицького має запевнений масовий збут. *о. Вл. Толочко*

Початки Книгопечатаня на Землях Украіни. В память 350-літя першої друкованої книжки на Україні у Львові 1573-4 р. із 560 зразками друку і прикрас давної книги Украіни. Замислом, трудом і заходами *Іларіона Свенціцкого*. Накладом Наукової Фундації Галицкого Митрополита Андрея Шептицкого ЧСВВ. »Національний Музей« у Львові. В печатні Монастиря Чина Св. Василія В. у Жовкві 1924 року. Ст. XXII + 2 + 86 + CLI табл. 4°.

В розмірно богатій ювилейній літературі, визваній 350-ими роковинами появи першої української книжки у Львові, займає висше зацитована публікація, виїмкове становище пропамятної книги, що має бути живим памятником на могилах усіх подвижників українського друкарства, які своїм потом і кровю підняли його з низин провінціонального примітивізму до мистецьких осягнень загально-европейського рівеня.

Автор сієї книги, довголітний кустос Національного Музею у Львові, пише в »Послівю« книги, наче випереджуючи й обезброюючи кожного, хто хотівби підійти до його праці зі звичайною в таких випадках »ira et studio« і шукаючи за промахами та недомаганнями, закрити очі на її важність і призначення: »Вже двайцять літ праці в осередку памяток української культури (Націон. Музею) та більше аніж чвертьстоліття праці над памятниками східно-словянської книжности в найкращих її осередках, дали змогу потрудившомуся над цею книжкою, зібрати до неї чимало первісного матеріялу. А що він тут все ще неповний, не так як треба розміщений, використаний і освічений, то цему винні — недосконала вдача, неповне знання, та за слаба письменська уміетність того, що задумав і склав цю книжку про давні, прекрасні, величні книги України«...

Таке поставленнє справи вирішує й розяснює не одно. Автор свідомий своїх недостач, хоче звернути увагу читача на суть справи, на духа книжки, яким було захопленнє й пієтизм для української книжньої культури.

Ведений сим пієтизмом і вірою в те, що найкрасше про рівень старої культури говорить сам памятник, видав шановний автор цілий цикль альбомів прикрас старих галицьких рукописів, предотеч української друкованої книжки, якій посвячена його остання публікація. І коли дійсно підходити до справи з сього безпристрасного сутєвого заложення, то працю д-ра І. Свєнціцкого можна сміливо назвати подвигом в своїм роді, великим не тільки своїм обємом і сумою витрачених на нього коштів, але й замислом, великою любовю до предмету і щирою безпосередністю в переведенню наміченого пляну.

В 350-ті роковини появи першої української книжки, дісталася до рук українського громадянства книга, яка »не мудрствуя лукаво« подає її наглядну картину розвою української книжки та її ґрафічного вивінування в формі пребогатого альбому зразків, без яких усякі теоретичні міркування, всяка »історія«, так і остається »історією«, непереконуючим гомоном великих слів і високопарних зворотів.

І можна сміло сказати, що під оглядом обильности ґрафічного матеріялу займає книга д-ра Свєнціцкого одно з перших місць серед анальоґічних публікацій не тільки на Україні, але й в усій Словянщині. Сього не можна тратити з уваги навіть тоді, коли в найкрасшій прочім вірі, підкреслюється її недостачі та промахи.

Святочна публікація д-ра Свєнціцкого не є і не хоче бути історією українського друкарства. Вона є суто-альбомною маніфестацією пієтизму для старої української книжки, при чому попереджуючий її істотну, ілюстраційну частину текст, є тільки збіркою історичних імпресій та до-

кументальних даних, яких завданнєм є настроїти читача до переживання естетичних зворушень, які без сумніву дають зібрані тут зразки старого друку і ґрафіки.

І тільки того рода вихідне становище, в парі з важкими умовами сучасного моменту, дасть поясненнє на певну, раз свідому, то знов поневільну »ненауковість« в трактуванню матеріялу; правда, не вадилоб полученнє одного з другим, не зашкодилаб певна систематика і повнота в доборі й розміщенню таблиць, задержаннє якогось хронольоґічного, територіяльного чи особового принципу в чергуванню друкарень, книг та ритівників, не пошкодивби інвентаризаційно-музейний прийом опису кожного з памятників, як також добре булоби, колиб усі, репродуковані в альбомі памятки мали відповідно-вичерпуюче поясненнє в тексті. Всі ті одначе недостачі за малі для сього, щоб обезцінити книжку й вихилити з раз занятого становища.

Позатим на карб ювилейного поспіху треба покласти такі напр. недотягнення, як повторення одної і тої самої ритовини (»Розпяття« київського Служебника з 1629 р. під ч. 149. повторене під ч. 376. як дереворит Е. Завадовського з львівського Служебника) або означуваннє ритовин старшого походження датами книг, в яких вони невідомо котрий раз повторюються. Се відноситься головно до перводруків Федорова, якого заставки та ініціяли повторюються в усіх чергових виданнях, сягаючи в глибину XVIII віку! Для сього одначе треба спеціяльних, муравлиних дослідів, які означилиби появу тої чи иншої ритовини та інтензивного її життя в чергових друках аж до її цілковитого закинення. Такі досліди усталилиб також обсяг репертуару старої української ґрафіки, яка майже не знає територіяльних ні часових меж, переливаючись протягом XVI—XVIII віків по усій території — українських, білоруських та московських земель.

Але вже з першого погляду на попереджаючий ілюстраційну частину текст, стає кождому ясно, що все те не лежало в межах замислу а подекуди й спроможности автора.

Складається він, як сказано, з циклю історичних імпресій та фрагментаричних, жерельних виписів, які не хочуть бути історією друкарства а тільки інтродукцією до збірки її красших памятників.

Розповівши про початок печатання книжок у Німців і їх сусідів в першій главі, автор дає сумаричний перегляд поширення друкарського мистецтва протягом XV віку, на якого прикінці (1493) приєдналася до загально-европейського руху Словянщина, правда з ініціятиви осілого в Кракові Німця Швайпольта Фіоля. Говорячи про »Славянські перводруки«, автор подає ряд цінних уваг про характер буквового складу та ґрафічний стиль перших словянських друків. Слушно теж віддає автор шану сербським інкунабулам, що

протягом турецького лихоліття Сербії друкувалися в Венеції і тут єднали в собі рафіновану італійську культуру зі старими східно-словянськими традиціями. Появу і плодотворну працю Ф. Скорини в користь не тільки білоруського але взагалі східно словянського друкарства, вважає автор під кождим оглядом епохальною і йому то придає титул першого »руського« друкаря і видавця.

Дві чергові глави (3 і 4) се більш белєтристичне оповіданнє і новеля, аніж суха історична студія, якої трагічним героєм є Іван Федоров Москвитин; для наглядніїшої характеристики наводить автор ряд цитатів зі славного, федоровичівського передослівя львівського »Апостола«, що красше аніж всякі історичні виводи характеризують умови культурного моменту, в якому виступив, страдав і ляг на св. онуфріївському кладовищі у Львові »друкар книг передтим не виданих«...

Памятник великодушному меценатству Константина кн. Остріжського ставить автор в главі про »Подвиг видавця«. Похідному відгомонови зусилля остріжського князя-мецената посвячена глава п. з. »Дермань«, в якій кромі Дерманя, що був свого рода продовженнєм культурного подвигу праці Острога, згадуються волинські печатні - ефемериди, які блиснули і сканули, мов метеор, в тяжких умовах життя першої половини XVII віку. Після того щойно освітлює автор момент першої спроби пущення в рух »Братської друкарні« у Львові (1591), а далі в осібній главі дає побіжний огляд »Дрібних друкарень Галичини і Волині«.

Главами про „Книгопечатанне у Вильні і на Білій Руси«, та про »Монастирські книгопечатні« (Печерська Лавра, Чернигів, Унів, Почаїв), поміж які доволі припадково попала глава про »Характеристику стародруків« (а властиво про їх зміст і відношення до життєвих потреб культури), кінчиться історична частина тексту.

Друга частина обнята загальним заголовком »Видавничо-друкарська техніка« обіймає в собі глави про видавничий капітал, цехову орґанізацію та друкарський монополь, умови львівського Успенського братства з друкарями, вивінування і челядь друкарні, зиск і втрату видавців, папір, про рисівників і ритівників, книжну торговлю і на прикінці »Послівя«, характеристичне своєю скромністю і щирим запалом автора для предмету, якому отсе посвятив свою працю.

Пребогаті збірки Національного Музея у Львові, отворили отсе свої подвої і посередством публікації д-ра І. Свєнціцкого блиснули перед світом своїми безцінними скарбами з области старої української і східно-словянської ґрафіки. І в сьому лежить многоважність обговорюваної публікації, якої не вменчує певна несистематичність укладу і неповнота зразків.

Бо як не є, то не тільки український але й европейський читач матиме тут нагоду познайомитись »з одного маху« з книжним дорібком східньої Словянщини, а перш завсе України, за протяг трьох, виповнених працею і боротьбою, століть. Отже пройдуть перед його очима ґрафічні зразки з книг Фіоля, Скорини, Вуковича, Федорова (1550 - 1581), друкарень Острога, Дерманя, Вильна, Стрятиня, Крилоса, Почаїва, Чернигова, Могиліва, Угорець, Луцька, Кремянця, Кутеіну, Новгород Сіверска, Долго-Поля, Тернави, Унева, Київа (табл. 116 - 194) і нарешті Львова, якому самозрозуміло, посвячено найбільше уваги (табл. 195-498 за час від 1574-XIX в.).

Без такого альбому само поняттє про стиль, характер й мистецьку вартість старої української ґрафіки здавалобся чимсь релятивним і абстрактним, а на всякий випадок неповним. І се є прогалина, яку попри всі свої недостачі формального й методичного характеру, заповнює праця д-ра І. Свєнціцкого. Без неї не обійдеться ні один дослідник не тільки української але взагалі східно-словянської культури, вона станеться теж цінним бібліотечним набутком широкого загалу інтеліґентного громадянства.

Микола Голубець

Проф. Олександер Грушевський. **Господарство Київської мітрополії та манастирів в XVI в.** (»Україна«. Кн. 3. Київ 1922. 14-22).

Побожність середних віків любила виявляти себе передусім тим, що зчаста робила земельні записи на річ церков і монастирів. Так було в західній Европі, так теж водилось і у нас, на Україні. До найбільш упривілейованих церковних установ зачислялись у нас київська митрополія і києво-печерський монастир. Їх господарству земельними маєтками присвячує свою увагу наш звісний дослідник, проф. Ол. Грушевський, у висше названій статті. Як вступ до сеї розправи подається коротко ґенезу й повстанне земельних богатств біля обох церковно-національних інституцій. Так отже дізнаємося, що їх основою стали побожні записи ріжних людий: записують ті, що вступають до монастирів, записують прихильники і поклонники чернечого життя й ідеї, коли монастирі стають популярними, записують місцеві й замісцеві шляхтянки й шляхтичі. Річ зрозуміла, що з прибутком земельних богатств, зростали рівнож і документи на сі землі. Й тут маємо цінні замітки про практичний змисл колишніх монастирських господарів, у напрямку трівкого закріплення свого сфіціяльного права посідання на майбутність. Письменний член братії переховував старанно у затишній, безпечній кімнаті і в окремій скрині сі документи, а коли наставав новий король чи староста, предкладано їх до нового потвердження. Для практичних цілий (»про запас«) роблено копії, а все те виріжняється старанністю і добрим захованнєм.

По такім введенню обговорюється властива тема, — господарюваннє ось тими маєтками. Лекша річ управляти землями коли вони в сусідстві, коли всі вони поруч себе, зате складнійша справа коли ті землі, як на ділі було, розкидані і то часом дуже далеко від себе. Так напр. київська митрополія мала маєтки в новгородському воєвідстві, в минському повіті, на Виленщині. Печерський монастир був власником земель у повіті оршанськім і в південній Минщині. Тож з конечности виявилася потреба завести відпоручників і розподілити праці. Щоби не спускатися на чужих людий, треба було назначувати своїх, на котрих безпечно можна було спуститися. Був се час частих наїздів, час призвичаєння панства до сваволі, а судові позви в тих часах скривали в собі чимало труднощів. Як важко приходилось тоді господарювати видно з тих чисельних прикладів, якими автор підтримує своє твердження (ст. 16 - 19).

Зокрема Ол. Грушевський підчеркує труднощі, без яких не може обійтися жадне, а то й тодішне господарство, що їх приносили зі собою відмінні географічні обставини життя та праці. Наслідком сього маєтки поділялися на кілька груп, залежно від переваги сеї або иншої галузи господарства, котра знова звязана була з иншими обставинами, як напр. з кількістю і якістю робочих рук. Центральне керуваннє господарською машиною спочивало в руках монастирської ради чи митрополитального уряду. Тут сходилися всі кінці господарства, однак не виключалося й се, що місцеві відпоручники та доглядачі в богатьох випадках вели працю самостійно.

Тим і вичерпується зміст статті, написаної ясно і річево. Незвичайність теми, яку так докладно тут переводиться, приковує до себе і позволяє слідкувати за думкою автора й оглядати з насолодою економічне середовище та змагання духовних кругів XVI століття. *Й. Скр.*

P. Jo. Višošević OSBM. **De disciplina monastica apud catholicos ritus graeco-slavici** (»Bogoslovni Vestnik« VI. Zvezek I/II. Ljubljana 1926. 99-114).

Сегорічний »Зїзд для східних студій« у Любляні (12-16. VII) згуртував несподівану скількість учасників, перед якими чільні знавці східного питання виголосили цілий ряд відчитів та звідомлень. Між відчитами належне собі місце заняла розправа ректора загребського семинара, Василіянина о. І. Вишошевича.

В саму пору виступив о. прелєґент і автор зі своєю, стисло обробленою, темою. Довкруги нас важуться многоважні справи, звязані тісно з нашою співучастю або без неї, в ділі ревізії дотеперішних метод походу на схід, в ділі намічення нових шляхів та нової пробоєвої сили в усій акції. Всі признають, що як небудь поставити справу, та як небудь її розвязати, в однім і другім випадку ніяк не можна залишити на боці монаших уста-

нов, як рівнож не можна зректися участи в тій акції монахів. Розбіжність — і то велика — панує лише що до вибору істнуючої законної орґанізації, та що до степеня її участи. Здається, що передусім одна концепція, стидаюча нас перед нами самими та перед світом, починає брати верх. Її провідною думкою є, неспроможність наших сучасних монаших установ до велитенського підприняття, якого треба доконати. А сю неспроможність виводиться з відсутности у них первісного монашества, котре, мовляв, сущне унії. Поворотом отже до тих примітивних форм, які конкретно беручи не є чим иншим як монашою установою з часів св. Венедикта, як формою засадничо збережуваною нині на сході, дасться змогу повстати такій монашій установі, котра якраз доконає навернення і хиба раз на все зліквідує питаннє Зєдинення Церков.

Праця о. Вишошевича не займається, що правда, опрокиненнєм сего чи иншого погляду, тому що її ціль чисто теоретична і наукова, однак, по нашій думці, своїм жерельним обробленнєм вона входить у суть великої квестії, даючи їй всебічне висвітленнє. Під увагу бере автор три істнуючі в нас чернечі установи: Чин св. Василія В, Чин св. Теодора Студита і Чин СС. Василіянок. Із професорською точністю піддає докладній аналізі весь улад монашого життя (правила, суть чернечого життя, обіти, клявзура, новіціят, кандидатура, облечини великого і малого образа, вік для приняття і для професії, ціль життя монашого, його роди) і взаємовідносини монастирів (монастирі і їх настоятелі, управа, вибір настоятелів, злука і заряд монастирів), спираючись всюди на істнуючих уставах. Крок за кроком переводить порівнаннє між засадами і дисципліною давного східного монашества зі засадами і дисципліною теперішного чернечого устрою і кінчить висновком, що нема між ними великої ріжниці, а ті ріжниці, котрі є, заістнували наслідком бажання осягнути більші користи і більші успіхи. Се належить ствердити в першій мірі що до Чина св. Василія В., котрий завдяки своїй животности не дармо прозваний стовпом унії, се також відноситься і до двох инших установ. Кінчиться сей нарис слушною увагою, що найкрасшим середником зберегти і повести наперед діло унії буде, наділити загальною симпатією і всебічною піддержкою сі істнуючі чернечі орґанізації.

Якщо придавби був автор своїм доказам більше пливучу форму стилістичну і якщо оминувби був тягом повторюваних злучників і переходових прислівників, так маліби ми і річ саму і форму без закидів. Але й в тім виді праця о. Вишошевича безумовно служить великій справі і не можна її промовчати. *Й. Скр.*

ОГЛЯД надісланих книг

В тім відділі даємо місце всім книжкам, надсиланим на адресу редакції »Записок ЧСВВ.« (Львів, Жовківська 36), без огляду на їх зміст і світогляд. При деяких подаємо короткі, оціночні замітки, а що до инших залишаємо за собою право висловитись про них у нашім органі в міру потреби та достосування до нашої програми. — Виказуємо тільки книжки та збірні видання, пропускаючи письма періодичні й їм подібні. Їх виказ містимо на кінци випуску, яким закінчується поодинокий том.

Acta IV Conventus Velehradensis A. MCMXXIV. Olomucii 1925. 8° 382.

Almanach catholique français pour 1922. Bloud et Gay, Éditeurs. 8° 480.

— pour 1923. pag. 544; — pour 1924. pag. 576; — pour 1925. pag. 544.

Се всім знані взірцеві альманахи - календарі, в яких від першої до останньої сторінки царює французький смак і помисловість. Кождорічна оригінальна ідея, зложена і переведена послідовно в отсих збірниках, остається все свіжою і тому жадного такого альманаха не слід викидати і нищити. В інформаціях збережена на загал обєктивність (пр. про Василіян 1925. 91), хоч інколи разить нас суто польська ідеольогія (гл. 1923. 65; 1925. 75-76)[1].

Aubry J.-B. **Vocation Virginale.** 2-me édition. P. Téqui. Paris 1925 32° VIII + 116.

Перед нами глибоко обдумана розправа між Ісусом і душею, котра бажає віддатись Йому шляхом дівственного звання. Вибрана форма діяльогу, питань і відповідей, з тонким чуттєм викладає цілу квестію посвяти в безженнім стані.

Aubry J.-B. **Le Radicalisme du Sacrifice.** Méditation. 4-me édition. P. Téqui. Paris 1925. 32° 60.

Мова тут про жертву священика в службі для Бога. Побожний і апостольський автор не надіявся навіть, що його власне розважанне - молитва, зложена в отсій книжочці, так само зможе загрівати до безоглядної посвяти для Бога, як колись його особа й живе слово.

Bach Joseph Dr. **Des hl. Basilius Mahnworte** an die Jugend über den nützlichen Gebrauch der heidnischen Litteratur. Münster i. W. 1900. Druck u. Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung. 8°.

I. Teil: Text. Nebst einem Anhang (XXX + 38).

II. Teil: Kommentar u. lateinische Übersetzung (52 + 22).

Окрема оцінка обох праць подана в »Записках ЧСВВ.« I. 393.

Benson Mgr. **„Ni l'un ni l'autre".** Roman adapté de l'anglais par Emmanuel. Paris. Maison de la Bonne Presse. 5, r. Bayard. 12° 240.

Повість сю пише дрожачою рукою майже 60-літний старець, у монастирській келії, Архимандрії св. Павла за Мурами в Римі. Він сам є героєм оповідання. По батькови Анґлік, нащадок шляхотського роду, власник просторих земель у Франції, талановитий спадкоємець широкої культури й знаменитої оглади високого товариства, щирий католик. Колись — девятьнайцять-літний, він носив вже раз чорну венедиктинську рясу і простий, ремінний пояс. По дворічнім однак побуті в монастири показалося, що він не має покликання, але

[1] Всі непідписані оцінки подав *Й. Скр.*

за те спосібний віддати Церкві великі прислуги на дипльоматичнім поли. На порученнє Іннокентія XI. дістає важну, а дуже ніжну місію на анґлійськім дворі, де князь York-у, майбутній наслідник престола, є католиком, а сам король Карло Stuart, хоч протестант, є радше зичливий кат. Церкві. Діло вимагає великої второпности, такту, присутности духа і сили. Як у калейдоскопі перед нами пересуваються образи зі сих бурливих часів в історії Анґлії, описувані рукою очевидця, що й сам бере в них живу участь. Однак до мети своїх змагань він не доходить. По правді »ni l'un ni l'autre« — не є ні монахом ні мужем державним, хоть отвиралися перед ним брами й до найвисших становищ. Хід подій зробив, що він не осягнувши найгорячійших своїх бажань, добровільно по довгих-довгих літах назад вертає в затишний куток над розлогими берегами Тибру. Оповіданнє пливе живо й займаво, деколи котиться як гірський потік і поривае за собою. *П. Т-вич*

Bournet L. **La Querelle Janséniste.** Paris. P. Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. 1924. 12°. 382.

Янсеністицька єресь ще досі не перестала займати умів своїх сторонників і противників. У Франції те заінтересованнє виказує навіть деколи вельми пристрасні прояви. Саме автор ставить своїм завданнєм подати з католицької точки бачення сю одноцільну картину янсеністицького спору аж до найновійших часів включно. Свою працю ділить на 6 розділів, в яких з черги обговорює: початки янсенізму, його творців, сторонників, обопільну полєміку, кінець Port-Royal'a, спори в XVIII і дальших вв. Як на історичний огляд, праця Bournet'a вповні осягає свою ціль, однак не слід шукати в ній чогось нового або наконечних вирішень у тій так ніжній єреси.

Bricout J. N. 1. **L'enseignement du catéchisme en France.** Paris. Bloud et Gay, Éditeurs. 3, r. Garancière. 1922. 12°. 128. — N. 2. *J. Bricout.* **L'éducation du Clergé Français.** Paris (Bloud et Gay) 1922. 12° 128. — N. 3. *J. Terrel.* **Les Semaines Sociales.** Paris (Bloud et Gay) 1923. 12° 112. — N. 4. *V. Bucaille.* **La jeunesse catholique française d'aujourd'hui.** Paris (Bloud et Gay) 1924. 12° 124. — N. 5. **Le Livre Scolaire Catholique Français** par les Abbés *Labelle, Porteboeuf, Quilici* et un prof. de Philosophie. Paris (Bloud et Gay) 1924. 12° 140.

Всі 5 видання належать до одної збірки, затитулованої L'effort catholique français, яка повстала з ініціятиви широкозвісного Comité catholique des Amitiés françaises à l'étranger. Ціллю всієї серії нової публікації є дати змогу як французькій так теж і чужій суспільности запізнатися зі сучасним реліґійним і культурним життєм Франції В тім напрямі поодинокі вчені, з виробленим уже іменням, опрацьовують що актуальнійші теми (як видно зі заподаних у горі наголовків), висилаючи їх після друку масово по Франції і поза її межі. Кожда обробітка визначається солідністю та ясністю, а оперта на критично провірених даних, в змозі віддати великі услуги навіть найбільш вимагаючим. Замітне тут і се, що в спірних річах гідно щадиться думку противника, а в усіх наступах на очевидно злобного ворога, зберігається спокій і поміркованість.

Chéramy H. PSS. **Saint-Sébastien hors les Murs.** La Basilique. Le souvenir Apostolique. Le cimetière ad Catacumbas. Préface de Mgr Batiffol. Maison de la Bonne Presse. 5, rue Bayard, Paris (1925). 8° 85.

Французьке громадянство виявляло досі найбільше зацікавлення базилікою св Севастіяна поза Мурами. Не дивно проте, що саме Француз присвятив їй окрему, річево й предметово написану студію, під названим у горі наголовком. У трох розділах, котрі первісно становили три статті журналу »Rome«, подав автор науково всі дані і набуті висновки в квестії старинної базиліки, як також начеркнув докладний огляд тих проблємів, що то виринули мимоволі наслідком останніх розкопок. Праця важна не тільки для археольогів і римських прочан, але загалом для вчених істориків та художників, котрим доводиться студіювати як церковну так і світську старовину. Зате вступ Batiffol'a має просто інформаційний характер.

Czuj J. Dr. Ks. **Hierarchja Kościelna u św. Augustyna** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego) Lublin 1925. 8° 128.

Czuma I. Dr. **Równowaga budżetu** na tle prawa budżetowego różnych państw (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° III+252.

Dąbkowski Przem. Dr. **Charakterystyka prawa prywatnego polskiego.** Nowe spostrzeżenia (Bibl. Uniw. Lubelskiego). Lublin 1923. 8° 77.

De Goddelijke Liturgieën van onzen h. Vader Jo. Chrysostomus en van onzen h. Vader Basilius den Grooten in het nederlandsch vertaald naar den officieelen griekschen tekst *J. F. Th. Perridon.* Noordwijk 1924. 16° 124.

Inhoud: Voorwoord 3-22; Liturgie van Chrysostomos 23-85; Liturgie van Basilius 86-120; Slotwoord 121-124.

Der Geist der Ignatianischen Exerzitien. Einführung in das Verständnis der Exerzitien. Unter Mitwirkung der Patres aus der Gesellschaft Jesu Ernst Böminghaus, Alfred Feder, Jakob Nötges, Karl Richstätter, Walter Sierp herausgegeben von *Paul Sträter S. J.* (Exerzitien-Bibliothek. Erläuterungen der Exerzitien und Aszese des hl. Ignatius von Loyola. Herausgegeben von deutschen Jesuiten. IV Band). 12° (X+204) Freiburg i. Br. 1925, Herder. Оправ. в полотно RM. 4.40.

Духовні вправи відновили колись середущу Европу. Так і тепер нашу зматеріялізовану суспільність ніщо так скоро не потрапить відновити як тіїж духовні вправи. Відси то св. Церква так дуже їх поручає та приписує. Порозуміли їх вартість західні народи і тому у них духовні вправи се звичайна річ. Щоб і у нас вибороти для них належне їм місце, до сего знаменито надається отся книжка. З незвичайним зрозумінням находимо в ній оброблені вказівки для всіх, що займаються духовними вправами, особливо для провідників, пояснюючи історію, уклад, зміст, ціль і значіннє духовних вправ св. Ігнатія. Між тим звернено тут належну увагу на психольоґічний момент тих правд, які на завсіди остануть основою життя і дороговказом ділання як для одиниць, так і для цілих суспільностей. Книжка — займаюча і заслугує на як найширше розповсюдненнє. *М. Марисюк ЧСВВ.*

De Sacrificio Missae tractatus asceticus, continens praxim attente, devote et reverenter celebrandi. Auctore *Joanne Bona* presb. card. O. Cis. Taurini. Ex Officina »Marietti«. MCMXXV. in-16° VIII+228.

Знана і загально поширена книжочка, про якої вартість свідчить найкрасше се, що постійно придержується вона кождої ґенерації і кождій подобається та віддає прислуги.

d'Herbigny M. S. I. **L'âme religieuse des Russes** d'après leurs plus récentes public. I. Sous la persécution soviétique. II. En émigration. (Orientalia Christiana III.-1). Pont. Istit. Orient. Roma (1924). 8° 124.

d'Herbigny M. S. I. **L'aide pontificale aux enfants affamés de Russie.** (Orientalia Christiana IV.-1). Pont. Istit. Orient. Roma (1925). 8° 80.

Зміст: Introduction. I. La Famine. II. La Préparation des Secours. III. La Distribution des Secours. IV. Le travail d'organisation. Appendice: La reconnaissance du peuple russe.

d'Herbigny M. S. I. **Après la mort du patriarche Tykhon.** Les patriarcats de Constantinople et de Moscou. Projets Anglo-orthodoxes de Concile œcuménique. Grecs et Russes en Europe et en Amérique. (Orientalia Christiana IV.-2). Pont. Istituto Orientale. Roma (1925) 8° 88.

d'Herbigny M. S. I. **Pour l'unité chrétienne.** Croire en Jésus Christ. (Orientalia Christiana IV.-4). Pont. Institutum Orientalium Studiorum. Roma (1925). 8° 32.

Die geistlichen Exerzitien des hl. Ignatius für Gläubige jeden Standes dargestellt von *J. Brucker S. J.* Herausgeber des »Wegs zum innern Frieden«. 10. u. 11. Aufl. (22. bis 24. Tausend.) (Aszetische Bibliothek.) Herder et Co. Freiburg i. Br. 1925. 12° (XX + 344). Оправл. в полотно RM. 3.80.

Після видання знаменитої книжки о. Мешлєра про духовні вправи св. Ігнатія, котра започаткувала видавництво: Aszetische Bibliothek, являється отсе другий її випуск. Я. Брукер, подавши вичерпуючі пояснення про ціль і суть духовних вправ, ґрупує опісля ясно і зрозуміло предмет до чотирох розважань на кождий день. Розклад розважань задержаний в дусі творця духовних вправ, св. Ігнатія. Підручник призначений не лиш для тих, що обзнакомлені близше з проявами духовного життя, але особливо для ширшого загалу, так що при його помочи кождий, навіть мірянин, самостійно і без провідника, може відправити духовні вправи. — Та при тім усім книжка має свої особливости чи згл. хиби. Автор розложив реколєкційний матеріял на 9 днів, підчас коли реколєкції тревають звичайно 3, 5, 8, 10 або 30 днів. Розведенне предмету поодиноких розважань не є ясне та доказуюче, а се не повинноби мати місця з огляду на світських людий, для яких призначена книжка. Попри се, автор часто повтаряється і за богато ваги кладе на чувство, зі шкодою для розуму. *M. M.*

Die Matrikel des päpstlichen Seminars zu Braunsberg 1578-1798. Im Namen des Historischen Vereins für Ermland herausgegeben u. mit biographischen Zusätzen versehen von *Prof. Dr. Georg Lühr* (Monumenta Historiae Warmiensis. 30. Lieferung. Bd. XI 3). Braunsberg 1925. 8° IV + 80.

Divus Thomas. Commentarium de philosophia et theologia. Series tertia. A. I. fasc. singularis, II. editio. Placentiae-Taurini (1924). 8° 280.

Отсим виданнєм відновляється передвоєнне, періодичне письмо, присвячене фільософії і теольогії. Вся, розмірно велика книжка, присвячена св. Томі і його науці. Кождий, відданий науці, найде тут доволі цікаві теми, оброблені що найкрасшими сучасними томістами, а крім сего богатий огляд бібліографічний про томістичний рух на світових університетах та навчальнях. У всій книжці переважає мова латинська.

Доманицький В. **Яким насінням і як сіяти в полі.** Практичний порадник із малюнками. (»Книгозбірня Хлібороба«. Вип. 1). В-во »Сільський Світ«. Львів 1925. 8° 24.

Dvornik Fr. **Le Cercle d'Études Catholiques pour l'Union des Églises.** Avant-propos de Mgr *Beaupin*. (Publication du Comité catholique des Amitiés françaises a l'Etranger) 3, r. Garancières, Paris (1925). 12° 15.

Брошура — інформаційна, в якій, хоч загально, але з молодечим огнем розказується про початок, ціль та актуальні праці молодечого гуртка для зєднинення Церков. Маємо вражіннє, що до того рода починань ініціятори, провідники та члени гуртка повинні більше запізнатися з українським рухом.

Fanfani L. O. P. **De Jubilaeo** seu Anno Sancto vertente anno 1925. Taurini-Romae. »Marietti«. MCMXXIV. 12° 41.

Коротко, але зовсім вичерпуючо, обговорює автор у 8 §§ все те, що вяжеться зі спеціяльним законодавством ювилейного року 1925. Навіть по скінченню ювилею книжочка не втратить своєї вартости, віддаючи свою прислугу для учеників і професорів права та морального богословія.

Farrugia N. P. OSAug. **De Matrimonio et causis matrimonialibus.** Tractatus canonico-moralis iuxta codicem iuris canonici. Taurini-Romae. Ex Officina »Marietti«. MCMXXIV. in-12° VIII-564.

Ціль наведеної книжки — практична. До неї застосовується всьо: і її формат і передусім спосіб викладу. Придержуючись загалом порядку нового кодексу, автор пояснює ясно і по шкільному квестії приняття Тайни супружа, його уживанне і обовязки супругів. При розвязці трудноців і при спірних питаннях, досить обережний. Зате в квестії imped. impotentiae рішучо заявляється за теорією Антонеллія, а при обговорюванню цивільних шлюбів іде засадничо за практикою покищо партикулярною. Український читач із здивованнєм довідується (ст. 314, що діяконат не належить у нас до ordo sacer і послідовно не становить imp. dirimens matrim. Се очевидний блуд, хоч автор між жерелами зацитував теж і Синод Замойський. І се, безумовно, треба справити в другім виданню.

Feige P. **Hâtons-nous de devenir des saints.** 3-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32° 58.

Сю покірну працю, читаємо у вступнім слові, уложено не на те, щоб її читати, як читається звичайну брошуру, але тому, щоб її побожно й уважно розважати. Кождий уступ може послужити предметом для окремого розважання.

Gaertner H. Dr. Pseudo-Orzechowskiego **Ziemianin** (Tekst z r. 1565, objaśnienia językowe i historyczne, słownik). (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8⁰ XXI + 80.

Giloteaux P. **La Bienheureuse Thérèse** de l'Enfant Jésus et La Vie de Victime. Paris. P. Téqui, Libraire-Éditeur. 82, r. Bonaparte. 1925. 12⁰ X-204.

З неймовірною скорістю ширіться в св. Церкві культ св. Тереси від Дитятка Ісус. Появляються що раз то нові книжки і на ріжних мовах сьіта голосять її чесноти, святість та успішність її заступництва. Сам в горі названий автор уже третою з ряду книжкою оспівує життє нової святої, представляючи в кождій з них св. Тересу все з нов го боку. Зокрема зупиняємося тепер над його третою працею, котрої наголовок подано висше. Наперед подає він основні прикмети життя жертви, показуючи опісля як саме таким життєм жила свята, ступаючи в нім дорогою малих, покірних душ. Сей шлях життя духовного називає він відданєм себе Богови. Відповідно до наміченої ціли ділить автор працю на три части Перша — се начерк життя жертви в загальнім розумінню. Річ представлена обширно і доволі вичерпуючо, спираючись на св. Письмі, св. отцях і знам нитших аскетах. На такім тлі, в другій части, малює автор жертву, що її принесла зі себе св. Тереса. Неначе ті камінчики в мозаїці автор збирає і в одну цілість укладає все, що являється доцільним для зображення сеї жертви. Якщо деинде, то передусім тут — exempla trahunt. Щоб усім тим, що забажають наслідувати святу, злекшити їх зусилля, в третій части описує автор подрібнійше дорогу, якою вона йшла, себто практику віддання себе Богови. Маємо тут для науки докладне поняттє сеї практики, маємо теж і пересторогы, щоб не зблудити та не зійти на манівці. Книжочка написана більше практично ніж теоретично, тому знаменито надається вона як для провідників, так і для самих душ, які змагаються жити життєм і прикладом св. Тереси. *Й. Чепіль ЧСВВ.*

Glaser St. Dr. **O mocy obowiązującej ustawy karnej** pod względem czasu (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8⁰ 45.

Glaser St. Dr. **Kompetencja sądów przysięgłych** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1923. 8⁰ VI + 100.

Handbuch der katholischen Missionen. Von *Bernard Arens S. J.* Zweite, vollständig neubearbeitete Auflage. Mit 101 Tabellen und einer graphischen Darstellung. (Missions-Bibliothek.) 8⁰ (XX + 510) Freiburg i. Br. 1925, Herder. RM. 26. —; оправ. в полотно RM. 30.

Книжка о. Аренса ще й досі немає собі рівної. Завдяки довголітній праці та муравельним прослідуванням удалось йому випустити в світ свій незрівнаний підручник католицьких місій, без якого так само не можна нині обійтися як без словників, енцикльопедій та всякого рода підручних збірних видань. Книжка інформує, і се в ній найціннійше, але і вчить, представляючи фактами, цифрами та зіставленнями все енський апостолят кат. Церкви. На особлившу похвалу заслугує дуже ясний і практичний розклад усього матеріялу, через що нема повторювань та злишних відсилачів. В дечім ту гармонію зменшують хиба додаткові доповнення, але їх мабуть не дасться оминути при по-

дібних виданнях. Для нас, Українців гр. католицького обряду, підручник о. Аренса матиме ще більше значіннє, якщо автор доповнить його згодом докладнійшими даними про нас і нашу місійну працю. Що правда, після заложення і стисло беручи, наше місійне діло не входить у його програму, та коли автор тут і там (ст. 330, 379) уважав доцільним занотувати факти, котрі рівнож не підходять до його провідного пляну, так хотілосьби і нам зазнати сього виріжнення. Маємо пречінь і ми свої місії між Славянами, як пр. місії оо. Василіян у Бразилії, Канаді, Зєдинених Державах, на Україні, місії оо. Редемптористів у Канаді, місії світських священиків на Україні. Маємо свої, до певної міри, місійні видання і орґанізації, котрі істнують і розвиваються Не менше і дані про нас можуть бути докладнійші, відріжнюючи приміром як годиться Росію від України (20), називаючи нас нашою назвою: Українці, доповняючи дані про нашу колеґію в Римі (202), про Василіян (78), про Редемптористів (57), ітд. Сього рода доповнення тільки піднесуть інформаційну придатність і точність підручника. — Книжка видана, як загалом всі видання звісної накладні Гердер і С-ка, взірцево і без друкарських ошибок.

Hofmann G. S. I. **Ruthenica.** I. Die Wiedervereinigung der Ruthenen. II. Der hl. Josaphat (II. Selig/u. Heiligsprechung. III. Reliquien u. Bildnisse). Appendices (pp. 240-272). (Orientalia Christiana III.-2) Pont. Istituto Orientale. Roma (1925). 8° 148.

Вкоротці помістимо окрему оцінку сеї праці в рубриці »Бібліографія«.

Hugon Ed. OPr. **Études sociales et psycholog ques, ascétiques et mystiques.** Paris. P. Téqui, Libraire-Éditeur. 82, r. Bonaparte 1924. 12° 187.

Сам автор збірки ріжних нарисів поділив її на три части, придаючи ще до кождої з них один другий розділ. В самій річи, годі добачити в сім поділі і розложенню якусь глибшу думку, узгляднюючи навіть тих пару слів пояснення, що їх помістив він у передмові Се мабуть праці ріжних часів і для ріжних цілий писані, зложені тільки поруч себе під одним спільним наголовком. Кожда з них торкається справді актуальних квестій (пр. про правдиве т-во націй, про хоробливі прояви волі, про психольоґічний процес навернення і т. п.) і жадній з них не можна відмовити вартости, однак як для наукових студій недостає їм всебічного освітлення. Зразковим прикладом сього є »студія« про зєдиненнє Церков. Вже деинде (гл. Échos d'Orient XXIV [1925] 128) звернено увагу на її браки, а тут додатиб хиба ще те, що загалом квестія уніоністична поставлена автором надто in abstracto і то в розумінню зовсім не сучаснім.

Jesus und die soziale Frage. Ein Beitrag zur Leben-Jesu-Forschung und zur Geschichte der Karitas. Von *Dr. Alphons Steinmann.* Zweite, neubearbeitete Auflage. Verlagsbuchhandlung Ferd. Schöningh. Paderborn 1925. 8° (VIII + 296). Брош. RM 6.60.

Не легкої теми піднявся автор. Яке відношеннє Ісуса, Його науки і первісного христіянства до суспільного ладу, яка роля належиться Йому в тій важкій квестії, отсе провідні питання авторової студії. Починає він використаннєм ярких ріжниць у поглядах на сю справу, звертаючи спірну точку на Старий Завіт і на становище Ісуса до него. Старий Завіт уходить за носія і виразника сьогочасної, суспільної релиґії. Чи тим шляхом пішов Христос? Вся

І частина виказує, що хоч Христос не справував уряду Законодателя по мисли Ст. Завіта, всеж таки його засадниче законодавство приняв Ісус між свої науки. Приймаючи те, що засадниче, показав Він по якій лінії піде Його реформа в квестії суспільній А сею програмовою Його лінією є й остали »трансцендентні інтереси«, себто довести людий до небесного царства. Для зреалізовання сеї програми, треба було те царство Боже перенести з неба на землю, а найвисшою нормою для своїх горожан мусів покласти повненнє Божої волі. Щоби люди охотнійше повнили Божу волю і тим способом скорше одержали царство небесне, Христос представляє його як дар і нагороду (II ч.). Вкінци, щоби наконечно утревалити се небо на землі, Христос проголошує своє право, заповідь любови Бога і ближнього. І власне завдяки сій останній заповіди Христос і Його Євангеліє раз-у-раз зустрічаються з суспільним ладом (III ч.). — Як видно, Христос не є творцем якоїсь суспільної системи, бо не прийшов Він на сей світ, щоби заняти місце поруч Платона, Аристотеля чи Сенеки. Та однак Він і не виключає тих справ, овшім богато в Него засад суспільного значіння. Але всі вони зроджені обставинами, потребами, всі поставлені з точки небесних інтересів. Тим то ні Він, ні Його наука, ні теж давне христіянство не є творцями і апостолами якогось суспільного ладу, а тільки ладу Божого і небесного. Такою є авторова розвязка. До неї підійшов він незвичайно солідно, на свої услуги взяв св. Письмо і богату літературу, всюди опанував обширний матеріял, до кінця зберіг спрецизованість у заложеннях, доказах і висловах. За се ми вдячні авторови і бажаємо поширення скрізь його ідей, поглядів і самої методи через названу книжку.

Книга Псальмів. Переклав свщ. *Д-р Яр. Левицький.* Львів 1925. 16° 228.

Костельник Г. о. д р **Границі вселенної.** (Видання »Богословії« ч. 2) Львів 1924. 8° 61.

Костельник Г. о. д-р **Христіянська апольоґетика.** Львів 1925. 8° 176.

Костельник Г. о. д-р **Три розправи про пізнання.** Свідоме й несвідоме в пізнанню. Жерела субєктивних поглядів. Пізнання зовнішнього світа. Накладом Т-ва св. Ап. Павла. Львів 1925. 8° 198.

К(отович) П. **Погарчик для тверезых.** Ужгород 1925. 8° 15.

К(отович) П. **»На здоровля«.** Ужгород 1925 8° 13.

К(отович) П. **Пяницам на закуску.** Ужгород 1925. 8° 14.

Krokiewicz A. Dr. **T. Lucreti Cari de rerum natura** liber tertius (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8° 80.

Kukulski Z. Dr. **Główne momenty myśli i badań pedagogicznych** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1923. 8° 134.

La Législation Soviétique contre la Religion. Traduction des documents officiels du Commissariat du peuple à la justice. (Orientalia Christiana V.-1). Pont. Institutum Orientale. Roma (1925). 8° 136.

Landgraf A. Dr. **Partes animae norma gravitatis peccati.** Inquisitio dogmatico-historica. (Видання »Богословії« ч. 3) Leopoli 1925. 8° 54.

Lanier H. **Sur les pas de l'Immaculée.** 2-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32° 94.

»Слідами Непорочної« назвав побожний автор отсих сім листів, яких змістом Марія. І справді, веде нас весь час Її слідами як до Ідеалу найбільш поєдинчого, найбільш релігійного, пречистого, найпокірнійшого, найбільше слухняного, найліпшого.

Lanier H. **De l'abandon à Marie** P. Téqui. Paris 1925. 32⁰ 68.

В формі окремих листів, автор обговорює ось які теми: Що значить віддати себе? Чому? Чому саме Марії? Як далеко повинно сягати відданнє себе Марії? Практика віддання. Відповідь Марії душі, що віддає себе.

Latini J. Sac. **Iuris criminalis philosophici summa lineamenta.** Ad usum scholarum facultatis iuridicae Pontificii Seminarii Romani. Taurini-Romae. Ex Officina Marietti. MCMXXIV. in-8⁰ 213.

Як видно з підтитулу, книжка призначена на шкільний підручник. І як така, вповні заслугує вона на порученнє для тих усіх, котрі студіюють право карне. В першій мірі світські правники матимуть в тій праці зясовану зрозуміло всю термінольогію дотичної квестії, весь її завязок, розвиненнє доказів і головних противників. Одночасно і учні канонічного права знайдуть у ній належно розвинені поняття і засади права природного, котре, як відомо, становить одно з жерел права церковного. Скромна назва: summa lineamenta криє в собі більше ніж неодин зручно вишуканий термін.

Lelong Mgr. **Catéchisme de la vie religieusé.** 3-me édition. P. Téqui. Paris 1924. 32⁰ 216.

Отсей катехизм життя законного можна покласти в першім ряді подібних видань. Як провідники згромаджень законних і учителі новіціятів, так також самі законні особи мають тут ясно і докладно, в питаннях і відповідях, представлене все, що входить в обсяг їх життя й обовязків. Весь виклад опертий на солідній науці богословя та права і переведений після випробованої методи, може зовсім добре заняти місце постійного підручника.

Lewiński J. St. **Twórcy ekonomji politycznej.** (Fizjokraci-Smith-Ricardo). Wstęp do historji doktryn ekonomicznych (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1920. 8⁰ 160.

Libri et documenta recentiora de Oriente. I. *J. Schweigl S. I.* Soviet-Familie. II. *M. d'Herbigny S. I.* Géographie des Soviets. III. *P.-M. de Belloy S. I.* L'invasion bolchéviste en Asie. IV. *G. Hofmann S. I.* Orientalische Kirchengeschichte. V. Recensiones. VI. Documenta Romana. VII. Pont. Inst. Orient. Studiorum. VIII. Après la mort du patr. Tykhon (notes complémentaires). (Orientalia Christiana IV.-3) Pont. Istituto Orientale. Roma (1925). 8⁰ 115.

Liturgie und Frauenseele. Von *Ath. Wintersig,* Benediktiner. 1 u. 2 Auflage. (Ecclesia orans XVII B.). Herder et Co. Freiburg i. Br. 1925. 12⁰ XVI + 146. Оправл. RM. 2.40.

Рівною ходою ступають поруч себе: культ жінки і обичайність. Якщо сей культ буде чистий і благородний, так і обичайність буде властива та правдива; і навпаки, станеться культ брудним і змисловим, в слід за ним швидко появиться занепад моральности, розпузданість, коротко — необичайність.

Се останнє находить яскраве потвердженнє в наших, повоєнних часах. Прогнати ось ту необичайність, се великий клич сучасности, а прогнати не інакше, як приверненнєм чистого і належного культу жінки, як дівиці, супруги, матери, вдови. Для сеї то справи написана названа книжка. Залишаючи на боці всі модерні розвязки сього питання, автор мимо того в найбільш модерний і оригінальний спосіб розглядає сей сучасний вузол в світлі принципіяльної мови св. церкви, Літургії. Нема сторінки, на якій такою мовою не розказувалаб св. Церква своїх поглядів, свого узнання, своєї піддержки для сеї, котрою стоїть, котрою теж і упадає, обичайність. Найглибші літургічні таїнства втягнуті до праці біля коріня чистого жіночого культу, біля душі жіночої. А завершеннєм сеї праці, се та повнота Божого життя, що його здійснила в собі Марія, і для заістнования якого в кождій жінці йде всяка літургічна молитва Церкви. З правдивою приємністю бажаємо найбільшого поширення для сеї книжочки.

Longchamps de Berier R. Dr. **Wstęp do nauki prawa cywilnego.** Ze szczególnem uwzględnieniem kodeksów, obowiązujących w b. Królestwie Kongresowem, w Małopolsce i W. Ks. Poznańskiem. (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° III + 320.

Левицький свщ. Д-р Яр. **Гомілєтика.** Відб. з »Ниви«. Львів 1925. 8° 104.

Лужницький Л. о. **Догматика.** Учебник християнсько-католицької віри для середних шкіл. Львів 1924. 8° 272.

Marchand A. Dr. Les faits de Lourdes. **Trente guérisons** enregistrées au Bureau médical 1919-1922. Préface de René Gaëll. Troisième éditions. P. Téqui, éditeur. Paris 1924. 12° XIX-296.

Лікар по званню переповідає 30 улічень, які мали місце в Люрд. Над кождим з них застановляється по правилам лікарської науки і кінець кінців робить висновок, що всі вони і кожде зліченнє зокрема доказують зовсім очевидно надприродний характер людських фактів. О, нехайби сі людські факти, пише він, перемогли скептиків! Нехайби сі приклади розповідали наглядно про чуда, що їх наука не в змозі пояснити! Нехай сі чудесн зліченнія голосять доброту, могучість і славу Тої, котру взивається під іменем Здоровля немічних і Потіхи скорблячих Вартість книжки підносять залучені лікарські оречення і світлини поздоровілих осіб.

Martel A. **Une Renaissance du Messianisme en Pologne.** Paris 1925. 8°15.

Missions-und Religionswissenschaft an der Universität, von *Dr. J. B. Aufhauser,* Prof. für Missionswissenschaft. 2-te vermehrte Auflage. Herder et Co. Freiburg im Br. 1925. 8° 52. RM. 2·—

Незвичайний місійний рух, що обняв уже на наших очах весь світ, витворив наконечно окрему галузь студій. Саме названий автор ставить своїм завданнєм виказати доцільність науки місіонарської на високих школах, як також змагається начеркнути її методи. Під словом місія і місіонарська наука розуміє він перше і властиве його значіннє, себто поширенне царства Божого між невірними і поганами. В круг своєї праці і своїх дезідератів не підтягає він отже, і слушно, справи зединення Церков і звязаних з тим питаннєм виглядів. Вся річ, від початку до кінця, видержана в академічнім

тоні і тому кожда освічена людина повинна перечитати книжку, щоби здати собі справу в тім актуальнім та модернім питанню.

Науковий Збірник за рік 1924. Записки укр. Наук. Т-ва в Київі, тепер істор. Секції Всеукр. Акад. Наук під ред. голови секції акад. *М. Грушевського.* Т. XIX. Державне Видавництво України 1925. 8° 236.

Огієнко І. Проф. **Приєднання церкви української до московської в 1686 р.** Варшава 1925. 16° 64.

Огієнко І. Проф. **Українська мова в Києво - Печерській Лаврі в XVII віці.** (без місця і року друку). 16° 8.

Огієнко І. Проф. **Чистота й правильність української мови.** Підручник для вивчення укр. літературної мови. Популярний курс з історичним освітленням. Львів 1925. 8° 215.

Ptaszycki St. **Encyklopedja nauk pomocniczych** historji i literatury polskiej. Część I. Wydanie 2-gie przejrzane i uzupełnione. (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 283 + V.

Rafacz J. Dr. **Nagana sędziego** w dawnym procesie polskim (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1921. 8° 160.

Rafacz J. Dr. **Ustrój wsi samorządnej Małopolskiej w XVIII wieku.** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 384.

Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. R. XXIX-XXXI (1922-1924). Toruń. Nakładem Tow. Naukowego. (1925). 8° 368.

Зміст: Dzieje Prus Królewskich. cz. II. Pomorze i ziemia Chełmińska 1309-1380. Napisał *ks. St. Kujot.* Po śmierci autora wydał *ks. A. Mańkowski.*

Rouzic L. **La maison.** P. Téqui. Paris 1924. 32° IX + 319.

Ми не привикли до сього рода праць. Тільки народи, з такою культурою як Французи, вміють писати про такі, здається, звичайні річи, як дім. А все те написане дуже помислово і ніжно. Не пропущено нічого, що викликує любов і ціненнє дому родинного, дому Божого, дому душі своєї, дому небесного. Книжку читати буде всякий і зазнаватиме благородної насолоди та поучення.

Rouzic L. **La mère.** P. Téqui. Paris 1924. 32° X + 254.

Книжка присвячена одній матери і для них вона в першій мірі написана. В тій ціли вся перша частина займається нею і підходить до неї з ріжних боків, зясовуючи тим усім її знесле завданнє і вказуючи на спосіб, як належить йому відповісти. Та крім сего, книжка написана ще для дітий матери, для синів і дочок і тому в другій книзі розказує їм автор про се, чим є для них мати, чим вона повинна бути для них у життю і по смерти.

Saint Basile évêque de Césarée. Par L'Abbé *Jean Rivière* (Les moralistes chrétiens). Paris. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, éditeur. 1925. 8° 320.

Гл. »Записки ЧСВВ.« I. 390.

Saint Jean Chrysostome par *Ph. E. Legrand.* (Les moralistes chrétiens). Paris 1924. Librairie V. Lecoffre. J. Gabalda, éditeur. 12° 315.

Гл. »Записки ЧСВВ.« I. 395.

Sertillanges A. D. **Ce que Jésus voyait du haut de la Croix.** (Éditions de la Revue des Jeunes) Paris (1924) 16° 326.

Автором сеї глибоко й психольоґічно обдуманої книжки є вчений Домініканець, відбуваючий хрестну дорогу на святих місцях у Єрусалимі. Там, на Голгофті, списав він знеслими і настроєвими картинами те все, що Христос оглядав із хрестних висот підчас своєї траґічної муки. Окремими картинами, між якими одна красша за другу, малює по черзі: Сіон, Дім Його Вітця, Трапезну Кімнату, Гору Оливну, прохожих, своїх, ворогів, ґріб і небо. Літерацька фінезія переплітується із найбільш строгими вимогами науки. Се справді »книжка могуча й патетична, в якій ясно зображений розпятий Христос«.

Seznam příruček a pomucek všeobecného vzdělání. Vydala česká grafická Unie A. S. v Praze 1925. 12° 30.

Simon P. H. CSSR. **Praelectiones Biblicae** ad usum scholarum. Novum Testamentum. Vol. I. Introductio et commentarius in quatuor Jesu Christi Evangelia. Altera editio. Taurini. M. Marietti. MCMXXIV. in-8°. XXII-652. Lir. 35.

Дотеперішна критика приняла названу працю, як що до її добрих так і менше вдатних частин, майже однозґідно (Пор. Ephem. Theol. Lovanien., II. 68; Nouvelle Revue Théol., LII. 341). Вказують її вартість наукову і педаґоґічну, підчеркуючи ясність, солідність, поміркованість у розвязці протилежних і ріжних поглядів. Одночасно підносять деякі браки, як поб жність у переведенню тзв. синоптичної квестії, побіжність при описі Палестини, при розділі про воскресенне, тощо. Та вистарчить узяти книжку до рук і читати спокійно сторону за стороною, квестію за квестією, і мимоволі почувається, що се справді шкільний підручник, з якого вчитель і учень незвичайно много скористають. Без сумніву, критик-теоретик, котрий ніколи не знатиме досвіду, набутого шкільною, активною працею, оцінить сей підручник теоретично і під теорію підтягатиме всі свої помічення і уваги, але практичний критик, будь він вчитель, будь теж учень, прийме підручник о. Сімона може й без застереження, бо він справді має всі дані бути і остати шкільним підручником. А се тільки було ціллю автора, на що звертає він уже увагу в самім наголовку.

Slipyj J. S. Theol. Dr et Prof. **De principio spirationis** in SS. Trinitate. Historica-dogmatica inquisitio (»Праці Богосл. Наук. Тов-а« Т. II). Leopoli 1926. 8° VIII + 120.

Spis wykładów i wykaz instytucyj Uniwersyteckich. Rok akademicki 1924/1925 (Uniwersytet Lubelski) Lublin 1925. 8° 71.

Св. Тома з Аквіну і схолястика. Написав *о. Д-р Й. Сліпий*, проф. теол. Відбитка з »Богословії« (1925) III, 1-4 (Видання »Богословії« ч. 4). Львів 1925. 8° 76.

Щурат В. Д-р. **Шевченкова поема надій.** »У Бога за дверми лежала сокира«. Львів 1925. 12° 22.

Szeptycky A. Mgr. **La Restauration du Monachisme Slave.** (Les Questions Missionnaires. Fasc. 2). Imprimerie du Bulletin des Missions, Abbaye de St-André, Lophem-lez-Brugez. 8° 14.

Маємо в пляні подати окремо докладний зміст і свої уваги з нагоди порушеної тут. квестії

Szymański A. Dr. x. **Polityka społeczna** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego) Lublin 1925. 8° 448.

Tissier Mgr. **Les Femmes de bien.** Leurs influences, leurs prières, leurs vertus. Pierre Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. Paris 1924. 12° 124.

В отсих конференціях вимовний епископ говорить про могучість християнської жінки. Сю прикмету представляє в трох напрямах, зясовуючи по черзі величність жіночих впливів, могучість жіночих молитов і побіду жіночих чеснот. Тими трома конференціями вичерпується зміст книжочки

Tissier Mgr. **La Doctrine de nos fêtes.** I. Les fêtes de circonstance. P. Téqui, libraire-éditeur. 82, r. Bonaparte. Paris 1924. 12º VI + 342.

Книжка є першим томом наміченого видання промов і проповідий, що їх автор-епископ присвячує своїм вірним, а передусім духовенству. Не кожду з 21 тут поміщених проповідий слід назвати клясичною та викінченою, бо много з них не має реторичних прикмет, але безперечно кожда подає обильний матеріял на тзв. принагідні обставини.

Vaccari A. S. I. **La Grecia nell' Italia Meridionale.** Studi letterari e bibliografici. Appendices: Pii PP. XI curae de Oriente. (Orientalia Christiana III.-3) Pont. Istituto Orientale. Roma (1925). 8° 56.

Вергановська О. **Шевченко серед сучасних собі українських письменників.** Львів 1925. 12° 19.

Wiślicki J. Dr. Ks. **Zwyczaj w prawie kanonicznem.** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° 132.

Woroniecki J. O. OP. **Metoda i program nauczania teologji moralnej** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1922. 8° 92.

Woroniecki J. O. OP. **Katolickość Tomizmu** (Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego). Lublin 1924. 8° 96.

Возняк М. **Як пробудилося українське народнє життя в Галичині за Австрії.** (Бібліотека »Нового Часу« ч. 1) Львів 1924. 8° 180.

Возняк М. **Коротка граматика** давньої церк. слав. мови в порівнянні з українською для ужитку в середніх школах. Львів 1925. 8° 64.

Звіт Управи приватної гімназії СС. Василіянок у Львові за шкільні роки 1917/18-1924/25. Львів 1925. 8° XIX + 37.

Зміст: *Д-р В. Щурат.* Франків »Іван Вишенський« III-XIX; Відомости про розвиток гімназії 1-37.

На жаль, не могли ми сим разом подати огляду всіх надісланих книг, відступаючи се для чергового випуску. *Редакція*

Видає: ВИДАВНИЦТВО ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ В. в Жовкві ✣✣✣✣✣✣✣✣ ✣✣✣✣✣✣✣✣ *Редагує і відповідає за редакцію:* о. Йосафат СКРУТЕНЬ ЧСВВ. *Editor:* WYDAWNYCTWO CZYNA SW. WASYLIJA W. in Żółkiew. ✣✣✣✣✣✣✣✣ ✣✣✣✣✣✣✣✣ *Redactionis moderator et sponsor:* P. Josaphat SKRUTEŃ OSBM.

Позволяється печатати. — † Йосафат, еп.

I. СТАТТІ

2

Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові

(Продовженне)

№ 18. Служебник із Требником, к. XVI ст., без початку й кінця. Карток нум. від 75 до 261 (разом 187) мал. 4⁰ (14·5 × 20·5 cm.) Півустав із впливом середньо-болгарської редакції. Від к. 226 инше письмо. Оправа нова. Папір із водним знаком кабана. Деякі картки підліплені. Ініціяли видовжені з незначними прикрасами.

К. 75: сиґнатура N 30.

К. 225 об. скорописом: рокꙋ кожего ахѯв на квѣтъ на жито впакъ снѣгъ великий(!) азъ сѧ дерева ломали мѣсѧца маѧ днѧ и.

Низше иншою рукою: Я Се Список Кондрата из ямани҄ч — і дальше йде частина помяника.

1. Утреня(?) відправа (дещо тексту бракує), 75-77.
2. МЛТВЫ УТРЬНЯѦ, 78-83 об. Кк. 79-88 переставлені.
3. прокимени въскрнїи, 83 об.-85.
4. Сице гле їереи ѿнѫ на коꙁо днь, 85-88 об.
5. ПОСЛѢДОВАНЇЕ СТЫѦ Пѧдесѧтницѧ, 88 об.-103 об.
6. ПОСЛѢДОВАНЇЕ ПРОСВѢЩЕНЇЯ стых бгоꙗвленїи, 103 об.-114.
7. Послѣдованїе ѡ причащенїи стыѧ воды, 114-116.

Ся статя, згадувана в полемічній літературі XVII ст., була надрукована в Балабанівському Требнику (Млтвникъ или Трєбникъ. Стрятин, 1606, ст. хк об.-хкг п. н. „Въслѣдованїе ѡ причащенїи стыѧ Водꙑ иже на Бгоꙗвленїе великаго ѡсщенїа").

8. Чи ѿмꙑти мощи стых. потрєбы ради. ꙗкоже е лѣпо, 116-118.
9. ПОСЛѢДОВАНЇЕ ѠСЩЕНЇЯ въ првЫИ авгѫ мца, 118 об.-128.
10. Чи ЛѢТОПРОВОЖДЕНЇЮ, 128-136 об.
11. ПОСЛѢДОВАНЇЕ БЫВАЕМЫѪ иже сътворити, ѡтрочати. ѡглашено. и крти тѫ. разболочити тѫ, 137-164.
12. Уста и Чи ѿбрѫченїе и вѣнчанїе ЦРЕМЬ и кнѧѕе. и все хртїано, 164-166.
13. Киноварю: Сѫписанїе сеѫ ѿ греческых кни. Смѣрены митрополито кыевскы. и всеѧ роуси. кѵпрїано, КАКО ПОДОБАЕТЬ ТВОРИТИ ПАМѦт ти по оусопших. изъѡбражено никифоро. звѣмо заидопѫло, 166-178 об. (кк. 174-179 перекинені).

14. Молитви, 179-181: *а)* на Пасху дітям; *б)* на Христове Різдво(?); *в)* на очищення церкви; *г)* над цвітами; *д)* у велику суботу (не скінчена).

15. Чин сповіди (без початку), 182-190.

16. ЧИНЪ ПОНОВЛЕНЇЮ ПОКАЯНЇЮ, 190-191 об.

17. ПРАВИЛО МОЛЕБНО КЪ прстѣи бци, 197 об.-212 об.

18. Чи БРАТОТВОРЕНЇЮ, 212 об.-215 об.

Про сей Чин гл. богату літературу в статі *А. И. Яцимирскаго:* Мелкіе тексты и замѣтки по старинной славянской и русской литературамъ в: Извѣстіяхъ Отдѣл. рус. яз. и словесн. Имп. Акад. Наукъ 1911, XVI, 2. Спб. 1911, ст. 242 і д.

19. Чн ВѢНЧАНЇЮ, 215 об.-223.

20. Молитви, 223 об.-225 об. (картки перекинені): *а)* на очищення бабі; *б)* жені лохосі; *в)* на 3-й день жені по родженню.

21. Иншим письмом: *а)* молитва при Службі Божій; *б)* молитва на освячення пасхи, 225 об.-226.

22. Ѡ СТѢИ СЛУЖБѢ ИСТОЛКОВАНно и сложено ꙗсно. гй бжи ѿ. — Цркви е земное нбо, и храм бжїи, 226-232.

Про сю статю гл. докладнійше: *А. И. Яцимирскій*, Къ исторіи апокрифовъ и легендъ въ южно-славянской письменности. Извѣстія Отдѣл. рус. яз. и слов. Имп. Ак. Наукъ. Т. XV. Спб. 1911, ст. 21 і д.

23. ТЛКОВАНЇЕ БЖТВНЫѦ СЛУЖБЫ. — бжи бяко то е ко невидимомоу бжтвоу, глщоу дїаконоу, 232-257 об. (без кінця).

24. Молитви (без початку), 258-261 (без кінця): *а)* молитви над недужими; *б)* заклинання усего зла.

№ 19. Ірмольоґіон із нотами 1759 р., 4° (15·5 × 19·5 cm.), ст. 554 ненум. Півустав. Папір без водних знаків. Оправа: дошка в білій шкірі, застібки повиривані; на хребті число: 1838. Кілька сторінок, де кінчаться відділи пісень, незаписаних. На початку догматів незручно виконані заставки з мініятурами й великі ініціяли з прикрасами — чорні й червоні.

На картці, наліпленій на кінцевій окладинці, дописки: Przewielebnemu w Bogu Jmsci Xdzu Sergiuszowi Głowackiemu R. S. Bazylego Wiel Prezydentowi Uhornickiemu Memu Dobrodzijowi — і инші записки по польськи.

Ст. 1 олівцем: № 9(?),

Ст. 124 півуставом: Сия Книга Рекомая Ірмолог Списа Во ѡбители Ст: Задаровско Іеромонах Ісаакїемъ Полоцкимъ, рокꙋ бжїя ахнд. Марта.

№ 20. Сїй Величанїя Ѡнисифора Пазїерскагѡ въ Лаврѣ Дрогобыцкой Бывшагѡ на ѡвъ Часъ въ Дрогобычꙋ въ Нормалныхъ Главныхъ Школахъ Оучителемъ на Писася Дня ѕ Мѣсяца Ноемврія Года аѡка

4⁰ (17 × 20·5 cm.) к. 2 ненум. + 80 нум. + 3 ненум. незаписані + 9 із наліпленими образками друк. помальованими ручно (разом 94). Дуже старанний півустав.

На к. 1 титул: Вєли́чанїѧ Пра́зднꙑкомъ... ТѴПОМЪ ИЗДА́на въ... Лаврѣ Почаєвской... ҂аѱ пд.

Очеркъ славяно-русской библіографіи *В М. Ундольскаго.* Москва 1870 — не знає такого друку.

№ 21. Служебник, 4⁰ (14 × 20·5 cm.), к. 74 нумерованих пізнійше, без початку й кінця. Півустав XVI ст. з ініціялами видовженими з незначною ростинною орнаментацією. У правописі середно-болгарський і український вплив. Папір без водних знаків. Оправа нова.

1. Конець Проскомидії(?), 1-5.
2. Служба Божа св. Івана Золотоустого (без початку), 6-33.
3. БЖТВЕНАѦ СЛУЖБА ИЖЕ ВЪ СТЫХ ѿца нашег василїѧ великаго, 33-52 об.
4. БЖТВЕНАѦ СЛУЖБА ПРЕЖЕСѠЕННА, 53-65 об.
5. НАЧАЛО ВЕРНИ ПРИ ЗАХОДѢ слънечномъ, 65 об.-74 об. (без кінця).

№ 22. Метрика Монастыра Креховского отъ р. 1752. 4⁰ (7·5×19·5 cm.), к. 170. Ріжні почерки. Оправа стара шкіряна. На хребті картка з написом: Метрыка рꙋска Монаст: Крехоѵского а. ѱ. н. к. На долі друга карточка з числом: 6 (було, здається, 16). Богато карток незаписаних. Папір із водним знаком: Amsdorffer над паном і панею з чарками, під котрими напис: Allamode Pappier.

Подібні, хоч не такі самі знаки подає Ліхачов під ч. ч. 683 і 684 із Київських друків 1697 р. (*Н. П. Лихачевъ.* Бумага и древнѣйшія бумажныя мельницы въ Московскомъ государствѣ. Спб. 1891, табл. 101 і ст. 104).

К. 2: печатка Крехівського монастиря.

К. 16 об.: докладнійший титул книжки з датою: Рокꙋ ҂аѱнг мца Феѵрꙋарїа Днѧ к.

К. 20 об-21: D 15. 9 bris 1755 a. Tą Metryką pod wizytę tuteyszego Monasteru rewidowałem Zalecam na potym aby dodawać и Миромъ Стимъ помазанъ. Także azeby wpisywać y Śluby iezeli się kiedy iaki z Monasterskiey parochij trafi. Nad to Zmarłych, y tu pogrzebionych aby pisać, z wyrazeniem dnia Miesiąca y Roku ktorego kto pogrzebion będźie, Wszystkie te Metryki trzy, na troie ten Papier podzieliwszy, pisać zalecam — Hipacius Bilinski ZSBW⁰. Prowinciał mp.

Ludziom Łacińskiego Obrżądku bez wyraźney licencyi własnego ich Parocha, zadnych nie administrować Sakramentow, krom gwałtowney tego potrżeby.

К. 77 об.: a°. Dni 1771. d. 23 Maj V... Sub Actu Visit... Matkowski OSBM... mp. (инше тяжке до прочитання). Подібно й к. 79 об., 95-95 об., 128 об.

К. 84: Anno Dni 1773. d. 27. Julii Vs. sub Actu Visitationis product, ac revisum subscribo. Onuphrius Bratkowski OSBM Ab Procl(?) mp. Подібно к. 128 об.

1. Чи҆нъ та҆́ины с҃тго Покаѧ́нїѧ, 2-5.
2. Молитва перед св. Причастієм, 5-5 об.
3. Ектенїа, Благодаренїа, 5 об.-7.
4. Ектенїѧ За оу҆поко́, 7-8 об.
5. Чинъ како подобаєтъ пѣти Параст҃а, 8 об.-14.
6. Метрика охрещених, 25-59 об. Метрика кінчиться 31-им липня 1774 р. При вписах подано звичайно також імя і призвище священика.
7. Metryka Stanu Dusz Parochian w Monasterze Krechowskim Z. S B. W. Prowincyi Ruskiey zdolnych do Spowiedzi Paschalney w Roku 1770. Dnia 9. Miesią: Lutego Sporządzona (по українськи), 75 об.-78.
8. Regestr Poddanych Klasztornych Krechow: należących do Parafiy Klasztorney Spisany... 24 Maj... 1771(?) Aн̃o (по польськи), 78 об.-80.
9. Metryka Parochiy Monastyru Krechowskiego Zdolnych do spowiedzi w Roku 1762 d 28 Julii, 80 об.-84.
10. Roku 1774. Metryka Klasztoru Krech Spowiadaiących się, 84.
11. Мє́трика престав́льшихсѧ, 90 об.-96 (від цвітня 1756 до лютого 1776).
12. Метрика Шлю́бо҃, 122 об.-130 (від листопада 1756 до жовтня 1774).
13. Предмо́в ко чита́т і т. д. про 5 болестий Преч. Діви, 147 об.-148.
14. Начало Млтвы пр҃тнѣй Бц҃и пѣваный (?) На кїйждый день, 148-149 об. (6 молитов).
15. Metryka Parochian w Monasterze Krechowskim Z. S. B. W. Prowincyi Ruskiey zadosyć czyniących Paschalney Spowiedzi w Roku 1770. Dnia 9. Mies. Lut sporządzona, 150.
16. Молитви й благословення на Великдень, 163-167.

№ 23. Поманыкъ, ѡбщій, Монастира Панѧнскаго, Яворовскаго, ѡ҆би́телй Покрова Пр҃тыѧ Бц҃и, Тщанїемъ Чт҃нїѧ Инокинѣ; Аге́лїнй, Бꙋиноꙋскїѧ на то́ часъ бꙋдꙋчй Игꙋменнѣй, помѧнє́ннаго Монастира, Напи́сасѧ днѧ ѕ. мц҃а марта, Рокꙋ, ҂а҃ѱ҃пе. 4° (15·5 × 19 cm.), к. 99 + 1 витята + 6 меншого формату. Зразу півустав, опісля ріжні почерки, декуди й латинка. Над титулом чорна заставка ростинно-арабескового характеру. Богато карток незаписаних. Папір водного знаку: рівнораменний хрест у крузі, над ним окраси і яблоко з хрестом на горі (знак доволі

невиразний, у Ліхачова є подібні знаки з кін. XVII ст). Оправа на хребті розірвана, остала тільки спідна частина: дошка в шкірі з витисками; верхня частина відірвана, й новійша, знищена, зложена з грубих паперів.

На об. початок відправи за упокій „Вселенскихъ Патріарховъ: Православни́хъ Царей“, і под., але дальших карток нема.

В поминаннях дописки доведені аж до 1839 р.

Є тут також відправа на постриження волосся брата й на кінці Стихира на Утрені й Вечірні.

№ 24. **Четвероєвангеліє.** 4° (14 × 21), ст. 386 ненум. Старинний півустав XVI ст. Титул, уступи й уваги відзначені киноварю, декуди й зеленим атраментом. На початку й перед кождим Євангелієм гарні колірові заставки-плетінки, на кінці гарні кінцівки. Початки Євангелій мають великі колірові ініціяли (плетінки шнурочковатого характеру з незначними ростинними прикрасами, раз буква під сподом має більшу решіткувату прикрасу). Середньо-болгарська редакція з українським впливом. Папір із водним знаком: передня часть видовженої звірячої голови з очима й 3-ма(?) вусами — зближене до Ліхачова табл. 47 (німецький папір XVI ст.). Оправа стара (червоний оксаміт на дошці із слідами металевих застібок), але на хребті відновлена. Береги паперу позолочені.

Ґрафіка. Півустав прямий, без грубих ліній, хоч тонші пізнати виразно, середної величини, досить збитий (по 26 рядків на сторону). На початку Євангелій письмо дещо більше. Буква в має вид майже прямокутника дещо видовженого з перекладинкою поперек цілої букви з права до ліва. — Для е: вузке е і круглійше є. — з звичайно острокінчасте, деколи канти дещо заокруглені, головка доволі мала, низша частина грубша, доволі сильно потягнена на право й закінчена легким гачком; киноварне з має долішний лук більше заокруглений але опісля остро опущений у діл (подібне є й деколи у тексті). — ѕ у числах і з рідка в тексті. — ꙋ (на два лади) і оу — без розбору. — о раз вузше, раз круглійше без розбору, ѡ на початку й кінці слів і в середині, о з двома точками або з одною точкою в середині 151, 69 і ин. — т звичайно з дещо продовженим лівим зубчиком, деколи оба зубчики (не острі) рівні. — ї перед голосівками, дуже рідко і. — ѧ - звичайно, на поч. слів. ꙗ. — Надстрічних знаків не дуже богато. З букв кладеться з рідка над рядок передовсім: с, ч, д, н, т, г, х. — Ліґатури з рідка хиба на кінці рядка. — Придих ˀ звичайно на початкових голосівках, зрідка в середині слів. — Камора ˆ декуди, н. пр. хоула̂ 141, каравкѫ̂ 174 об.

і ин. — Тут і там подвійний знак тупого наголосу `` без системи: вы̏ 21, сѫ̏ 21, тѫ̏ 216 об. вѫ ты̏ 217, вѣ̏ 231, здѐ 233 і т. п., часто замість и. — Паерик ' дуже рідкий замість ъ, найчастійше на кінці слова н. пр.: фарїсѐѡм' 233. — Титли: ¨ без підписаної букви і ⁀ з підписаною буквою при скороченнях тільки загально принятих слів. — Часто стоять над словами: острі або тупі наголоси, деколи над шелестівками – з правила оден наголос у слові. Се або зазначки або справжні наголоси, як н. пр. потрѣкнить 21, потóнеть 69, Зачѧ́ло 117, покаа́нїа 117, исхо́ждааше 117, обы́чаю 273. Система наголосів і подвійні тупі наголоси вказують виразно на південно-словянський вплив. (*Іван Огієнко.* Наголос, як метод означення місця виходу стародрукованих книжок. Львів, 1925.)

Правопис. Декуди мягкі шипячі шелестівки є в таких словах, як: чѧдъ 45, принесошѧ 59 і под. – Брак йотації перед голосівками, н. пр.: добраа 25, порожденїа 89, сѫвираеть 89, троуждаѭтсѧ 237, нѣкаа 277, але є декуди й йотація у таких словах, як: прр҃чьскыѧ 89 і под. — ъ і ь стоять нераз замість чистих голосівок (постійно приставки: въ, сь); на кінці слів обі ті півголосівки міняються з перевагою ь. – ръ, лъ поміж шелестівками звичайне, але: го́рши 123. — ѫ і ꙋ міняються; є також заміна: ѧ і ѫ, н. пр.: гл҃ѧ (1 ос. одн.) 199. — Зрештою часто ѣ = ꙗ, мягчення губних без л і под.

Граматичні форми. Часто dualis. — Старі форми: обрѧщете младенѐць лежѧщь 192 об.; глаголимъ велико́мь 119, повні форми: гл҃ааше 140 об. і под.

Ст. 1: сиґнатура N XXVI і VI.

Ст. 12-25 дрібним півуставом на горі (той напис, дещо обтятий зверху, переписаний, хоч не докладно, на долі стор 13 і 15 рукою М. Гриневецького): лѣ ѕзлѕ інди а мца фе кд придана кы Сія книга рекомое Еѵг҃лие тетрь коуст҃оу великѡмоу іѡ҃у пр҃оркꙋ и пр҃тчи кртсл҃ю гс҃ню Еппсѡ҃ ію пре҃скы и Самборьскы вѫ задшие еппа прест҃авльшаго Свщенно Янька антоа вѫ да емоу ве҃чна памѧ(?). а хто кы к(?) мѧ роу Сію книгꙋ... стои црк҃в... Сіе Стое іеvлѐ подитое (оксамитом под золотий маргинес) лѣта ѕафчд мца апри а на щю наложи (Максим) Кушнеров з Вышатич род мешащанин(!) премыски при Еп҃пѣ мнхаилѣ копыстенско при намеснику грігорію Сечилчу за Стара ѡ҃ца іѡан Хиро(?)лика Поминайте Братіа нас всѣх да паче исправлайте мы же потщахомсѧ Елико возмогохо. Слова в скобках взяті з лекції Гриневецького.

Ст. 20 на долі рукою Гриневецького перечеркнена дописка: Hic Codex MS est ex Seculo 16to Siquidem Ao Dni 1594. adscriptus es Ecclae Sti Joanni Bapt. in Monasterio Lauroviensi existenti, uti superius adnotata descriptio docet; et quidem Stante Episcopatu Michaelis Kopystynski qui ab Ao 1592, ad 1611, erat Eppus Premilie,

На кінці ркп. дописка киноварю скорописом: Сла҃ хѹ҃ бѹ҃ спасѹ на҃мѹ сътворившомѹ вьсѣчьскаа. дакшѹ Началю и Кончаніє: амин.

1. Сказаніє прѣємлющеє вьсѣ лѣ҃ число єѵскоє. и єѵ҃листо҃ прѣятіє. ѿкѫдоу начаж. и до гдѣ стажть, 1-2.

2. Сказаніє еже на вьсѣкь дїнь длъжное глатися єѵ҃лїе, 2-8.

3. Еже ѿ Матѳеа Стго єѵ҃лїа главы, 8-10.

4. Ѳеофилакта архієпкпа Блъгарскаго, прѣдисловїє. еже ѿ матѳеа стго єѵ҃лїа, 11-14.

5. Ѿ Матѳей стоє благовѣстїе, 15-113.

6. Еже ѿ Марка стго єѵлїа главы, 113-115

7. Прѣдисловїє еже ѿ Марка стго єѵ, 115-117.

8. Ѿ Марка стое благовѣстїе, 117-179.

9. Еже ѿ Лѹкы стго єѵлїа главы, 179-182.

10. Прѣдисловїє еже ѿ Лѹкы стго єѵ, 182.

11. Ѿ Лукы стое благовѣствованїе, 183-285.

12. Еже ѿ Іоанна стго єѵлїа главы, 285.

13. Прѣдисловїє еже ѿ Іоа стго єѵ, 286-288.

14. Ѿ Іоанна стое благовѣствованїе, 289-369.

15. Съборнѝ въ мцѣ. Сказаѹа главы коемоуждо єѵлїю, 369-386.

№ 25.

Воскресна відправа без початку й кінця. 4⁰ (14 × 19 cm.) ст. 560 ненум., XVI ст., півустав. Правопис середньо-болгарський. Титул киноварю і зеленим атраментом. Папір із водним знаком кабана. Оправа стара: дошка в шкірі з витисками, хребет новий.

Ст. 1: Ex Bibliotheca Conventûs Dobromiliensis Ord. D. Basilij M. Doct: Eccl:

Ст. 114-115 і 118-119 скорописом: рокѹ Бжго ,аѱпк Преставися раба Бжья Єфросимия Мца Іюлиа Дня: и.

Ст. 248: Сия книга дѹшинара(?) Иванова(?).

Ст. 343 пізнійшим півуставом: Сія книга іна чернецького, іна ивана (се слово дописане пізнійше).

Ст. 525 скорописом XVI-XVII ст.: Во невинъности моє Боже мо сѹди мя

Ѿ мѹжа неправедна и лъстива изъбави мя

Яко ты еси боже ты державa моя

Вовѣкы ѿстави мя Бже милость моя.

Ст. 537-540 скорописом XVII ст.: А се книга раба Божого микюлая илкевича Кто бы ей мѣлъ ѹкрасти альбо ей мѣл ѿддалити Бѹде сѹдъ Перед справедливы сѹдеи.

1. Воскресні стихири в суботу вечір на великій вечірні (без початку) на 8 голосів, 1-302.

2. Свѣла'ны съ ѥѵлскими самогласными. аг. Твореніє кѵрь лъ'ва прѣмждр'-раго, 302-315.

3. Троичны ѿсмогласника, 316-321.

4. Свѣтилны вьсєдневныѧ, 321-324.

5. Въскрсна' єѵліа заутрѣ'нѣа, 325-343.

Після одної незаписаної сторінки:

6. Въ ндѣлѧ на литр'гиx. приѿ'мени и апли. и єѵліа, 345-364 (ст. 363 незаписана).

7. Въ нед вечерь на ги възвах стхры къ гоу нашемоу іѵ' хоу, 365-387.

8. Въ пндє ве на ги в'звах срхры к' гу нашему іѵ хоу, 387-412.

9. Въ в'тк ве на ги в'звха стхрыx к' гу нашемоу іѵ' хоу, 412-436.

10. Въ срдѣ ве' на ги възвха' стрхыx къ гоу нашемоу іѵ' хоу, 437-460.

11. Въ чє ве стрхыx къ гу ншему іѵ' хоу, 460-486.

12. Въ пк ве стхрыx к' гу ншему іѵ хоу, 486-519.

13. Після одної стор. порожної: трєрє и кѿ прєз нєлѧ, 521-525.

14. Після одної стор. порожної: въ нєлѧ вєрь стрхы покаа'ны, 527-550.

15. Апостоли й Євангелія на оден тиждень, 551-560 (тут ркп. уривається).

№ 26. Ірмольоґіон із нотами XVIII ст. 4^0 (15·7 × 19 cm.), ст. 438. Початку й кінця нема, деяких карток нема. Півустав. Папір із водним знаком, зближеним до *Ліхачова* N-го 688 (XVII ст.), табл. 104. Оправа стара: дошка в шкірі Заставки й ініціяли колірові, але недбало виконані.

Ст. 1: 1823(?). 11. Junii 15 x. ex Janow(?). — Сиґнатури: N XXXIII і №16.

На кінці: Syia Knyha ołeksandra Burbetowoho kupyw sobi u yoana Naniwskaho Zazołotych Sim dyko(?) — 1823(?). 11. Junii = 15 x.

№ 27. Прольоґ кінця XVI або поч. XVII ст. за місяці: март-серпень, 4^0 (15 × 20 cm.), без кінця, при кінці деякі картки наднищені, карток 366 + 2 всі ненум. Півустав. Сюди ще належить і картка, наліплена на окладинці. В ркп. богато помилок і непорозумінь та перекручень, що й нераз годі зрозуміти не тільки імени, але й гадки. Папір із водним знаком топора з орлом на верху. Іван Каманін і Олександра Вітвіцька: Водяні знаки на папері українських документів XVI і XVII в. в. Київ 1923 — знають такі знаки, починаючи від ч. 557 (від 1602 р.). Оправа стара: дошка в шкірі з витисками.

Ґ р а ф і к а. Букви півустава стиснені, дещо видовжені, немов прямокутні, не дуже грубі риси, тонші виразно відбивають. Титул і деякі

букви в середині тексту написані доброю киноварю. У вязях букви виразні. Ініціяли дещо видовжені, невеликі, з легкою арабесковою окрасою з долу або й по середині. На початку примітивна заставка, червоно-чорна плетінка.

о вузке й ѡ. — є вузке, кругле є, або ε. — з із серединою заокругленою й долішньою частиною доволі опущеною й заокругленою в лук при кінці або з гачком, деколи долішня частина сильно відігнена на право; є й ѕ. — к має верхню частину меншу, деколи на початку довше з круглими каблучками на кінцях. — т пізне, з 3-ма рівними стовпчиками. — у має види: ѵ, ѡѵ, оу, ѻѵ, ȣ, ѵ. — х із низько опущеним лівим кінчиком; подібно й ѣ. — ж має верхню частину дуже малу, є й довге ж. — Для и: и, ї; й із значком на горі або й без нього. — Лігатури (тр, ѧѵ і под.) появляються з рідка. — Надрядкові знаки:' звичайно на початкових голосівках; камора ˆ рідка, н. пр. иꙴна конѣ 143 об.; подвійний тупий наголос `` звичайно замість й; паєрик' деколи над першою з двох шелестівок. — Наголоси острі або похилені (звичайно на кінці слова) — се можуть бути або зазначки (пор. *Огієнко.* Наголос) або й наголоси, зазначені дуже рідко і в середині слів — не все українські, н. пр. надѣѧтисѧ 258 об., гоненїю 140 або й українські, н. пр. йспраклѧти 30 об. — Знаки перепинання: перепинка, точка, три точки.

Правопис на загал український із слідами болгарського та акання(?). Зрештою правопис нерівномірний, а се вказувалоб на те, що первовзір нашого рукопису міг повстати з рукописів, стягнених з ріжних сторін.

а міняється з о та є: Сотона 138, ѡлеѯанъдрї 251 об., аноѳрїй 224, Ѥрмиѧ (зам. Єрмія) 208 об., фарапота 190, ферепота 194, Сарапиѡна 191, фелелѣѧ 177 і ин. — о міняється крім того з е: мєфедиѧ 151 об., їєрда — їѡ'да 62 об. — о є декуди зам. у: к лѣро 228, Сато'нила 262 об. — ж появляється зрідка. — є зам. ѣ: весовскыѧ 190, члокеча 62 об. — Змішання ы з и: елинскыѧ — жидовскиа 123 об. — Змішання х з ѣ. Побіч: рх, лх є частійше ер, ел, ол, ор. — Після шипячих, ц і р мягкі або тверді голосівки. — к деколи змішане з у. — Перед голосівками є звичайно йотація, тільки деколи її не має. — д мягчиться часто в ж: йсхожєнїѣ 301 об., надежеѡ 190.

Граматичні форми. Часто dualis.— к соѣѣ 268 побіч: сеѣѣ 235 об. Форми, як: ѧкїшисѧ 79. — Зрідка форми такі, як: їалѵмине (nom. sg.) 228.

На першій сторінці: N XXXIV; на підліпленій картці дописка: ex Biblioth. Mone verchr OSBM.

На обороті: рок к хахли была заторжка Велик Полако йс козаками, много погиноуло Хртиан, й поган ѿ лахов й ѿ козаков й ѿ татар, которих побрали к неколю

а дрꙋгих постинал(и) Того ж року Сїю книгꙋ Принесли... (нечитке) И ѡдалй до храмоу Стаго Архистрати михаила в Селѣ керницй.

На кінцевій картці записи з датою: ҂аѱз. Тут вичислені ріжні особи з рахунками, а над ними: Монастыр. верхратскїй, Верхрата, Міїглозй, Гꙋта Лꙋбцка, Павлищѣ, в Гребенно.

К. 1: над заставкою титул: Прело. Опісля йдуть статі:

1. Мцъ мартъ рекомый сухий марс. Има днїй ла. днь има ча вг а в нощи кі имат.

Мца того в а днь. Памат прпбныа мнцй євдокїи. бл҃ки ѿ проутей(!). — Прпбнаа мница єѵдокиа бѣ ѿ Самарїа палестинскыа, 1-1 об.

Прологъ, II, 1, але тут початок інший: *Макар.*, 1-2; *Архіеп. Сергій.* Полный Мѣсяцесловъ Востока, т. II, Владиміръ 1901, ст. 59.

2. В тож де Срть Стых мни нестора і трав(и)міана.— Въ црство декыа нечтиваго бѣ нестор и травимиса, 1 об.-2.

Прологъ, II, 1-2 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 2; *Сергій,* 59.

3. В тож днь Стрть Стой мчници антонины. — Антонина хва мнца бѣ ѿ града никейска, 2.

Прологъ, II, 2; *Макар.*, 2; *Сергій,* 60.

4. В тож днь стрть. Стго мч макела (іще вичислено 6 імен), 2.

Макар, 2; *Сергій,* 60.

5. В тож днь Сло ѿ Стом єпифанїи іѡа архиеппа ієрлмскаго. Како хитростию взя Сребро в патриарха рекше оу того іѡа і раздаа оубогим люде в млтиню. — Прийде нѣкто ѿ єрлима дїакон исповѣда єпифанию, 2-3 об.

Прологъ, II, 1-2 об. з відмінним титулом; *Макар.*, 2.

6. того ж днь Стрть Стго мч феѡдота єппа кѵпрьска. — Феѡдот оубо хвъ Свщномни бѣ ѿ Села мала, 3 об.-4 об

Прологъ, II, 3 об. з відмінами; *Макар.*, 3; *Сергій,* 60.

7. В тож днь Стго апла памены єдіно ѿ з дїаконъ. — Тъ Стый аплъ пармена оучни бы Стых аплъ, 4 об.

Макар., 3. *Сергій,* 61; *Др. Іван Франко.* Апокріфи і леґенди. Т. III. У Львові, 1902, ст. 249.

8. В тож днь Стых мч конита і ин. — вичислено ще 5 імен, 4 об.-5.

Сергій, II, 61; *Макар.*, 3.

9. В тож днь Сло ѿ преставленїи Стго ѡца. Агафона. — Великый въ истиннꙋ агофон хотя скончати, 5.

Прологъ, II, 3 об.; *Макар.*, 3; *Сергій,* 60.

10. В тож днь ѡца нашго аѳанасиа не ѡсꙋждати вскаго грѣшающа. — Помишляющие оубо краe гла глща, 5-6.

Прологъ, II, 4; *Макар.*, 3-4. Гл. про се Слово: *А. Архангельскій.* Творенія Отцовъ Церкви въ древне-русской письменности. Обозрѣніе рукописнаго матеріала — в: *Журн.* Мин. Нар. Просв. 1888 іюль, ст. 15, де се Слово признано уривком 23-ої Бесіди св. Івана Золотоустого на Євангеліє св. Маттея.

11. Мца того г дн҃ь ст҃рть ст҃ых мч҃ евтропіа и клеоника і василиска иже с ни. — Сіи бяше в лѣта маѯиміана на войни, 6-6 об.

Прологъ, II, 4 об.; *Макар.*, 4; *Сергій*, 62.

12. В той дн҃ь ст҃го мч҃ василиска иже ѿ амасиа града. — Сеи бѣ василиск сих моужа слав҃на, 6 об.-7 об.

Прологъ, II, 5 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 4-5; *Сергій*, 62.

13. В той дн҃ь слово ѿ феѡдорѣ наемницѣ ѿ лимониса. — Повѣдаше на іѡан пастоух на прїидохом к николѣ, 7 об.-8.

Прологъ, II, 5 об. *Макар.*, 5.

14. В той дн҃ь слово ст҃го ефрема на недостоит послушати на зло кленоущих ся. — Слишох притчу паже проявления чл҃къ нѣкто, 8-9.

Прологъ, II, 5 об.-6; *Макар.*, 5.

15. Мца того д дн҃ь ст҃рть ст҃го мч҃ пава іоуаны сестри ег. — Паке іоуана сестра ег. та бѣста ѿ града финиска, 9-10.

Прологъ, II, 6 об.-7; *Сергій*. II, 63.

16. В той дн҃ь принесенїи мощи ст҃го вячеслава. — Тъи бѣ княз в чесѣх праведе, 10-10 об.

Прологъ, II, 7-7 об.; *Макар.*, 5; *Сергій*, ст. 63.

17. В той дн҃ь прп҃бна ѿ іакова. — Въ весни гра ест нефоуріѡ тако нарицаемии, 10 об-12.

Прологъ, II, 7 об.-8; *Макар.*, 6; *Сергій*, 63.

18. В той де слово ѿ лимони. — Ре нѣкто старець вѣроу имѣте мі чада на сла, 12.

Прологъ, 8; *Макар.*, 6.

19. Мца того е дн҃ь памят прпна ѿца нашго. еутихиа велика постника, 12.

У *Сергія* під сим днем нема того імени.

20. В той дн҃ь прпбнаго ѿца нашго мака мниха. — Тъи трудолюбив быт вз всѣх коупно, 12-12 об.

Прологъ, II, 9 об.-10 з відмінним початком; *Макар.*, 7; *Сергій*, 64.

21. В той дн҃ь ѿ видении агг҃ла пишуща входяща вз црк҃в. — По явленіе лургисаа во церкви видѣ агг҃ла, 12 об.-13.

Макар., 7.

22. Мца того ѕ дн҃ь ст҃рть ст мч҃ конона града. — Тъи быт декія цря иже ѿ назарета галилейска, 13.

Прологъ, II, 8 об.-9 під днем 5 марта; *Макар.*, 7 також під днем 5 марта; *Сергій*, 67,

23. В той дн҃ь ст҃го мч҃ конона иже во асиріи. — Тъ быт в лѣта ст҃ых апл҃ ѿ веси глемия видании, 13 14.

Прологъ, II, 9-9 об. під днем 5 марта; *Макар.*, 7 під днем 5 марта; у *Сергія*, 66 є й під днем 6 марта; *Др. Іван Франко.* Апокріфи і леґенди. Т. V. У Львові, 1910, ст. 16-17.

24. В той дн҃ь ст҃ых мч҃ мв иже вз амории мнѡх Феѡдора Костя҃тина и феѡфила и дружины их. — Града амория яти биша ст҃ии ѿ срацин, 14-14 об.

Прологъ, II, 10 об. з відмінним початком; *Макар.*, 8; *Сергій*, 65.

25. В то҃ж днꙿь сло҃ ст҃го єфрема ѡ поѕѣ дш҃енѣ. — Да єсте вѣдꙋщє враꙁє ꙗ҃ вси нрави самѣ дрьжат, 14 об.-15.

Прологъ, II, 11; *Макар.*, 8.

26. Мц҃а того҃ж ꙁ҃ днь стрть ст҃го сщ҃енноміні іже в хєрсонѣ єпптковавшн васілиа єгєніа і агафодора, капітона єпидиа єлифєриа и єфрєма. — Вь црт҃ко дишклитианє єма єрлинскый єпнь, 15-15 об.

Прологъ, II, 11 об.-12; *Макар.*, 9; *Сергій*, 67. *А. И. Яцимирскій*. Мелкіе тексты по стар. слав. и рус лит. — в: Извѣст. отдѣл. рус. яз. и слов Имп. Акад. Н. 1908, XIV, 2, ст. 163-168.

27. В то҃ж днꙿь памѧт прпдбна ѡ п҃ла ісповѣдника єпп҃а проусиадскаго. — Тъ ст҃ый єпп҃ъ пр8сиадскиа ст҃иа цркве, 15 об.

Прологъ, II, 12; *Макар.*, 9; *Сергій*, 67.

28. В то҃ж днꙿь памѧт ст҃ых ѿць акадиа и нестора єпп҃а трнмидита кипрьска. Прпдбна доме҃та. і страсть ст҃ых м҃ч євла іоулиана врача, 15 об.

Сергій, 67.

29. В то҃ж днꙿь сло҃ ѡ затворници єм8 ѡкры вь ємлю задинѣ. — Вь нѣкоє мѣстѣ манасти славеꙿ ѕѣло. імѣ чєрноризє добрѣ работаа б҃8, 15 об.-17.

Прологъ, II, 12 об.-13.

30. Мц҃а того҃ж и҃ днꙿь памѧт прпдбна ѿца ісповѣдника Ѳеѡфилакта. єпп҃а никомидиска. — Ѳеѡфилактъ прпдбный ст҃ль бѣ ѿ восточниа страни, 17-17 об.

Прологъ, II, 13 об.-14 з відмінним початком; *Макар.*, 10; *Сергій*, 68.

31. В то҃ж днꙿь ст҃го ап҃ла гєрмана и єго҃ поминаєт ап҃лъ к римлѧнм, 17 об.

Сергій, 68 (під іменем: ап. Ерма).

32. В то҃ж де҃ поочениє ст҃го ап҃ла п҃ала. — Ап҃лъ глє вь слав бж҃ію творѣте. аще ꙗсте, 17 об.-18.

33. Мц҃а того҃ж д҃ днꙿь ст҃ых великом҃никъ, м҃ іже в савастіи скончавшихсѧ. — Вь времена ликиниа црѣ бѣ гонениє великоє, 18-24.

Прологъ, II, 16 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 11; *Сергій*, 69.

34. В то҃ж де҃ стрть ст҃го м҃ч діѡнисіа. — Діѡнісій ст҃ый м҃ч хвь ра҃ баше, 24.

Прологъ, II, 16 об.-17 з відмінним початком; *Макар.*, 11 з відмінним початком; *Сергій*, 69.

35. В то҃ж де҃ сло҃ ѡ пахнотіи і добродѣтели старѣишинѣсє. — Пахнотиє великыи ѿць п8стинни и черноризє, 24-25 об.

Прологъ, II, 17 об.-18; *Макар*, 11.

36. Мц҃а того҃ж ї де҃ стрть с҃ м҃ч кодрата і киріана. — Вь црт҃во декиа гонению воздвишоу, 25 об.

Прологъ, II, 18 об; *Макар.*, 12; *Сергій*, 69 (Кодрата).

37. Вь то҃ж днꙿь сло҃ ѿ патерика ѡ марцѣ минсѣ. — Главх ѡ марцѣ минсѣ єгупетстѣ ꙗ҃ быт лѣт л҃ нє схождаше ис келиа, 26-26 об.

Прологъ, II, 18 об.-19; *Макар.*, 13.

38. Мц҃а того҃ж аі де҃ стрть ст҃го сщ҃енном҃ника пиѡніа. — Тъи ст҃ый бѣ в црт҃во декіа по, 26 об.-27.

Прологъ, II, 18 об. під днем 20 марта; так і у *Макар.*, 12; *Сергій*, 11 — під днем 11 марта.

39. В тоѫ днь прпдкнаг оца нш григориа папи римскаго. — При оустиан црй бы стыи григорій мних, 27.

Прологъ, II, 24-24 об. з иншим початком і під днем 12 марта; *Макар.*, 13; *Сергій*, 71 під днем 11 марта.

40. В тоѫ днь памат прпдкна оу ншго Софрониа архиепспа ерлимьска. — Софроній въ стых оць нш быт оу стран дамскиа, 27-27 об.

Прологъ, II, 21 з иншим початком; *Макар.*, 13; *Серг.*. 70.

41. В тоѫ де памат и ко стых оца ншго кирила архиепспа ієрлимска. — Тъ быт при костянтинѣ великцѣ. перв.е мних бѣ, 27 об.-28.

Прологъ, II, 42 об.-43 инше житіє і під днем 18 марта; *Макар.*, 22 — 12 марта; *Серг.*, 71 — 11 марта.

42. В тоѫ днь памат прпдбнаг оу нашго, Геогриа Новоявленаг Чюдотворца лежащаг въ одиніи. и прпдбнаг оца венедикта, 28.

Макар., 13; *Серг.*, 71(?).

43. В тоѫ днь стго григориа слов оу млитви. — По всемоу разумѣите чада ко велика дѣла млтвии, 28-28 об.

Прологъ, II, 21-21 об; *Макар*, 13.

44. Мца тогоѫ вг днь прпдбнаго оу ншго Феофана исповѣдника иже на вецѣ селѣ. — Феофан прпдбный оу нш бѣ родителю благородну, 28 об.

Прологъ, II, 23 об.-24 з иншим початком; *Макар.*, 22; *Серг.*, 71.

45. В тоѫ де стрть стго мнка Савина. — Сави ѹбо мни бѣ оу страни египетскиа, 28 об.-29.

Прологъ, II, 31 — 16 марта; *Макар.*, 23 під днем 13 марта; *Серг.*, 72 під днем 12 марта.

46. В тоѫ де слов іоа златоустаго. — Сицеваа глю приходящии к цркви, 29-29 об.

47. Мца тогоѫ гі днь принесніе мощей иже въ стых оца ншго никифора патриарха костянтина града. — Принесение мощей великаг въ стлех, 29 об.-30.

Прологъ, II, 25 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 23; *Серг.*, 72.

48. В тоѫ де стрть стго м александра иже в пудѣ. — Алеѯандръ стый мни во времѧ гонениа, 30.

Прологъ, II, 25; *Макар.*, 23; *Серг.*, 72.

49. В тоѫ днь слов оу презвитери с ниже агтли служат. — Повѣдаше нѣкто оу оу яко быт презвитер, 30-30 об.

Макар., 24. Про се Слово гл. *А. И. Яцимирскій:* Изъ истор. апокриф. и легендъ въ юж.-слав. письм. — в: Извѣст. Отд. рус яз. и слов. И. Акад. Наукъ, т. XV, кн. 1. Спб. 1910, ст. 17.

50. Мца тогоѫ ді де памат прпдбнаг оца ншго венедикта архимандрита римскаг. — Прпдбный оу нш венедиктъ бѣ оу римскаг града, 30 об.-31.

Прологъ, II, 27-27 об.; *Макар.*, 24; *Серг.*, 73.

51. В тоѫ днь памат прпдбнаг оца евсхимона еппа лампса исповѣдни. — Евсхимон въ стых оу на. і исповѣдни ѹбо, 31-31 об.

Прологъ, II, 27 об.; *Макар.*, 24; *Серг.*, 73 (Евсхимона).

52. В тоже де стртъ стых мчнкъ. сатира — крім того вичислено ще 5 імен. *Макар.*, 25; *Серг.*, 74.

53. В тоже днь сло прпдбнаг паладія мниха. — Прпдбный ѡтець нашь паладий мних пришедший к нему братіи глаг. время стаг поста, 31 об.-32.

Прологъ, II, 27 об.-28; *Макар.*, 25.

54. Мца того еі днь стртъ ст мч агапиа тимона и с ни. — Тій сты многострадаци и мчници хви бахоу при дїѡклитиане, 32 об.

Прологъ, II. 29 об.; *Макар.*, 26; *Серг.*, 74.

55. В тоже днь стртъ стго мчника никадра. — Никадрх хвъ мчнк бѣ во цртво дїѡклитиане, 32 об.-33.

Прологъ, II, 30; *Макар.*, 25; *Серг.*, 74.

56. В тоже днь сло ѡ прозвлико сергій пустиник. — Повѣдаше мних сергій ѧко многажди малие григориѧ, 33.

Прологъ, II, 30 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 26

57. Мца того ѕі де стртъ ст мч їоулиана иже в никиліи. — Оулиан хвъ мчнк бѣ ѿ назерета града, 33-33 об.

Макар., 27; *Серг.*, 76.

58. В тоже де стго апла арестооула єдинаго ѿ седмидесят. — Аристооу бжтвенный хвъ апль єдин ѿ о оуних, 33 об.-34.

Прологъ, II, 31 об.; *Макар.*, 27; *Серг.*, 76; *Франко.* Апокр. III, ст. 219 і 220.

59. В тоже днь стртъ стго мч романа наєника иже в парїи — і ще 3 імена, 34. *Макар.*, 27; *Серг.*, 76.

60. В тоже де сло стго єфрема к братии. — Слишите братия и вноу...те, 34-34 об.

Прологъ, II, 31 об.; *Макар.*, 28.

61. Мца того зі днь памят стго алеѯеа члка бжіа. — Бѣ члкь в римѣ градѣ благовѣре, 34 об.-38 об.

Прологъ, II, 40 об.-41 з иншим початком; *Макар.*, 28; *Серг.*, 77.

62. В тоже днь стго мч марина. — Хвъ мчнк марин хртиан сий. и видѣ идолослужебники, 39.

Прологъ, II, 41; *Макар.*, 28; *Серг.*, 77.

63. В тоже днь вхскрние праведнаго лазаря друга хва. И памят по члколюбию нанесенаго на страшнаго прещениѧ и труса иже быст при костантинѣ цри, 39.

Прологъ, II, 41; *Макар.*, 30; *Серг.*, 77 тільки про Лазаря; про трус ст. 75 під днем 15 марта.

64. В тоже днь сло ѡ геѡргии игумен горы синайскиа как аггелом вхсхищие быст і ѡбрѣтеся во їерлимѣ и как вх своей келїи посажен быст. — Бѣ игумень в горѣ синайстѣй имене геѡргие, 39-40.

Прологъ, II, 41 об.-42.

65. Мца того вх иі днь памят иже во стых ѡтца нашего курила архиепспа їерлимска. — Тхй быст благородною родителю снь при костантинѣ цри, 40-40 об.

Прологъ, II, 42 об.-43 з зовсім иншим початком; *Макар.*, 30; *Серг.*, 78.

66. В то͗ днь стрть стых мнх жен седми. и͗ во миисонѣ. — Их цртко злочтикаго маѯимиана гонение двигшоуса, 40 об.-41.

Прологъ, II, 48 об.-49 з дещо иншим початком; *Макар.*, 30; *Серг.*, 79 під днем 19 марта.

67. В то͗ днх сло иwан златоустаг w мислех нечистих і w раздежении плотестѣ. — Вѣма вѣсть дїавол на чернець прежде всѣх, 41-41 об.

68. Мца того͗ ді днх памат прпдбнаг wца ншго Фомы патриарха костантина града. — Фома во стых wць нш за премногую е добродѣте, 41 об.

Прологъ, II, 49 під днем 21 марта; *Макар.*, 35; *Серг.*, 81 також під днем 21 марта.

69. В то͗ днх прпдбних w̃ ни̃х избиених w моур вх монастири стго Савы. — Сеи стии wци w различных мѣсть собравшиса, 41 об.-42.

Прологъ, II, 42 об.-45 під днем 20 марта; *Макар.*, 35; *Серг.*, 79 під днем 19 марта.

70. В то͗ днх стрть стых мни хрисанфа — ще 2 імена, 42.

Прологъ, II, 44 об.-45 має й житіе; подібно й *Макар.*, 36; *Серг.*, 78.

71. В то͗ днх слово w женѣ заклаши двое дѣтищь своих. — Повѣдаше нѣладии мних глаг, яко слишах w нѣкоего корабланика, 42-43.

Прологъ, II, 45 об.-46; *Макар.*, 36.

72. Мца того͗ к днь памат прпдбнаг wца нше никиты еппа полонадскаг. — Никита стый бгоносный wцх нш исповѣдник хвх, 43 об.

Макар., 37 з иншим початком; *Серг.*, 80.

73. В то͗ ден стрть стыа мницѣ фетимнии самаран. — Стаа фетимна самаранина с нею гдь бесѣдова, 43 об.-44.

Прологъ, II, 47-48 об., має инший текст; *Макар.*, 37; *Серг.*, 79-80 (Фотини).

74. В то͗ днь сло и стѣ герасимѣ како емоу ѕвѣр поработа вѣри его ради — Поприще едино w стго ердана. лавра ест, 44-45 об.

Макар., 36; инше оповідання про се гл. *А. И. Яцимирскій*. Из ист. слав. письм. въ Молд. и Валах. 1906 (Памят. древн. письм и искус. CLXII), ст. 79-81.

75. Мца того͗ вх ка днх памат прпдбнаг wца нше іакова еппа. — Іаков прпдбный wцх нш. w юности постное житие восприат, 45 об.-46

Прологъ, II, 49; *Макар.*, 37; *Серг*, 81.

76. В то͗ днх памат прпдбнаг wца нш кѵрила еппа. Катанскаго. — Кирил вх стых wць нш бѣ w антиwхиа сирска, 46.

Прологъ, II, 49 з початком дещо иншим; *Макар.*, 37; *Серг.*, 81.

77. Вь то͗ ден прпдбнаг wца нш геwргиа еппа триадскаг і чудотворца, 46-46 об. *Серг.*, 81.

78. В то͗ днь сло стго пахнотиа w спсльшиса разбойницѣ. — Бѣше моуж вх пустины живый вх странах ралиа, 46 об.-47.

Макар., 38; *А. И. Яцимирскій*. Мелкіе тексты и замѣтки по старинной славянской и русской литературамъ — у: Извѣстіяхъ Отдѣл. рус. яз. и слов. Имп. Ак. Наукъ. Спб. 1911, т. XVI, кн. 2, ст. 273.

79. Мца того ж кк днх прпдбнаг оца нашго артемона еппа селевкискаго. — Артемон блаженный селеvкиїй имѣше ѿтечество, 47-47 об.

Прологъ, II, 55 об. під днем 24 марта; *Макар.*, 41; *Серг.*, 82.

80. В то ж днь слово ѿ двою братоу імѣющи межи собою вражду. — Брата два. кипшоу гоненію быста вигта, 47 об.-48.

Прологъ, II, 53-53 об; *Макар.*, 39.

81. Мца того ж вь кг днь памят прпдбнаг оца нашго никона, і оученик его. — Тъй бысть въ времѧ деѡклитїана игемона. ѿ стран нових град, 48.

Прологъ, II, 53 об. з иншим початком; подібно й *Макар.*, 48; *Серг.*, 83.

82. В то ж днь слово ѿ коупци пришедшемоу вь мнишескый чин и спсен быт. — Иже вь стых оцх наших паχнотие мѧшеса бѹ и слыша гла, 48-49.

Прологъ, II, 54 об.-55; *Макар.*, 40.

83. Мца того ж вь кд днь стрть стго сщенника василиѧ презвитера анкирскыѧ цркве. — Тъй стый бѣ при ѡстѹпницѣ капрітеринѣ, 49-49 об.

Прологъ, II, 51 з иншим початком під 22 марта; подібно й *Макар.*, 39; також й у *Серг.*, 82.

84. В то ж днь стрть стго мника каленника и василисы, 49 об.

Серг., 85.

85. В то ж днь пооучение пред благовѣщенїе прстыѧ блдчца нашеѧ бдца і прнодви м. — Да есте вѣдоуще братие. ꙗко сїй днь ест предпраздество, 49 об.-50 об.

Макар., 41.

86. Мца того ж вь ке ден благовѣщенїе прстнѧ блдчца нашеѧ бца а прнодвы мрїѧ. — Чловѣколюбець гь бгъ наш малтивый всегда пекыйся, 50 об.-51.

Макар., 42; *Сергій*, 85.

87. В то ж днх. пооученїе на благовѣщенїе прстнѧ блдчца нашеа бдца. — Нинѣ подобно ест братие ко вам велегласно изрещи, 51-52 об.

Прологъ, II, 59-60; *Макар.*, 42.

88. Мца того ж вь кs днь събор сътворѧе стго и блжвеннаго гавриила архагтла испервла сзбывше преданный, 52 об.

Макар., 44 із оповіданням; *Сергій*, 86.

89. Вь то ж днь стрть стых мнк иж зь гитѣх і т. д. — Тїи стый бахѹ оубо при іоузоуикы анимайды, 53-53 об.

Макар., 44 з иншим початком; *Сергій*, 86. (Домна).

90. В то ж днь стрть стго мника филимона і доміа. Филимон и дом'нь хв мника быста ѿ рима, 53 об.-54.

Макар., 50 під днем 27 марта.

91. Вь тои ж днь слово прпдбнаг оца нашго василїа новаг. — Сьй блаженный оць нашь василий ѡкрѣтен быт въ пѹстини, 54-55 об.

Сергій, 86; *С. Г. Вилинскій*. Житіе св. Василія Новаго въ русской литературѣ. Ч. II. Одесса 1911, ст 977-978. (Записки Имп. Новороссійскаго Универс. Истор.-Филог. Факульт. Вып. VII.).

92. Мц҃а того кз дн҃ь ст҃рть. ст҃ыхъ мн҃къ Філіта сѵклитика и лѵдіи жены є҃. и чадꙋ его. македоніа деи при кромида. Коментаріа. і андилогиа. дꙋкы. — При адріанѣ цри тіи биша иат быст блженый дилй, 54 об. - 55.

Макар., 50; Серг., 88, але тут вичислено тільки імена: Філіта й Лідії.

93. В то дн҃ь ст҃рть ст҃ыхъ мн҃къ манойла і феѡдосіа. — Манꙋилъ и феѡдосій хв҃а мн҃ика бѧше ѿ встоцнила страны, 55-55 об.

Прологъ, II, 62 об.; Макар., 50; Серг., 87.

94. В то дн҃ь ст҃рть ст҃го и прп҃бна и спп҃омн҃ика і испокѣдника стефана ігꙋмена тригліиска. — Стефа въ ст҃ыхъ ѿ на и испокѣднй хвъ 55 об.-56.

Прологъ, II, 67, але під днем 28 марта; під тим же днем і Макар., 52 без життя; подібно й Серг., 88.

95. Въ той дн҃ь прп҃бна ѿ нш҃го гꙋрика и въ апрѣ, 56. Вичислено ще 8 імен.

У Серг. не згадано такого імени.

96. Въ то де сло ѡ невреше імкніа. томо бга. — Повѣдаше на ѿ нѣкый. а егда потреби ради прийдох въ костати гра, 56-57.

Прологъ, II, 65-65 об.; Макар., 50.

97. Мц҃а того кн де ст҃рть ст҃ꙋю мн҃кꙋ іѡны и васиуиѡ. — Въ црко великаго ко-стантина бѣста ст҃аа мниха, 57.

Прологъ, II, 67-67 об. з иншим початком; Макар., 51; Серг., 88 (Варасіхія).

98. В то де ст҃рть ст҃ыа мц҃ матроны. Та бѣ раба нѣкоеа жены жидовины, 57-57 об.

Прологъ, II, 62-62 об. з дещо иншим початком; Макар., 51; Серг., 89.

99. В то дн҃ь памѧ ст҃го апла радиѡна едина ѿ седмидеса. — Радиѡ хвъ мн҃ий аплъ. бѣ ѿ седмидеса оунй, 57 об.-58.

Серг., 89 (Іродіона); Франко. Апокр., III, ст. 235-6 з дещо иншим початком і під днем 23 марта.

100. В то дн҃ь, памѧ прпдбна ѿца нше еѵстафиа еппа финійска, 58. Вичислено ще 2 імена.

Макар., 52 (?); Серг., 89.

101. В то де. сло ѡ въскрній га нше іс ха. — Гж нимж іс хж исплънйшꙋ прр҃чкое сло, 58-58 об.

Макар., 52.

102. Мц҃а того кд дн҃ь памѧ ст҃го ѿца нше іспов҃ѣдника акакиа еппа амелетинска. — Акакый въ ст҃ыхъ ѿцъ нш҃ь іспов҃ѣднй хвъ. бѣ при декіи, 58 об.

Макар., 52; Серг., 90.

103. В то дн҃ь памѧ ст҃го ѿ нше макаріа еппа рефійска. — При костатинѣ великѣм распростерьшꙋсѧ хртаствꙋ, 58 об.-59.

Макар., 52; у Серг., 90 є під сим днем память: Марка, еп. аретусійського.

104. Въ тон дн҃ь ст҃го мн҃ика кирила і иныхъ мн҃икъ. — Кꙋри діако бѣ въ финікый, 59-59 об.

Макар., 52; Серг., 90. Ті два останні Слова злучені в Прол., II, 69-69 об. в одно, инше — замість імени Макарія є тут імя Марка, еп. аретусійського.

105. В тоже днь стрть стых мнкъ въ асколонѣ градѣ мнкых и въ газѣ. — Идолослужители емши множство хртнъ, 59 об.

У *Серг.* під сим днем нема такої памяти, але є: мученики в Ґазі 15 лютого і 2 мучеників в Аскальоні 6 цвітня (*Серг.*, II, Показчик, ст. 653-4).

106. Въ той днь слово ѡ стрти хвѣ иже прият за миръ. — Егда бѣ ис тридесяте лѣт, 59 об.-60.

Прологъ, II, 70 об. 71; *Макар.*, 53.

107. Мца того. л днь и память прпдбнаго ѡтца нашего Іѡанна списавшаго лѣствицу на Синайстѣй горѣ. — Въ стых ѡтецъ нашь іѡаннъ шестинадесяти лѣт сый, 60-60 об.

Прологъ, II, 71 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 54; *Серг.*, 91.

108. В тоже днь стго пррка. иѡада. — Тъй быст ѿ кесария и Самария посланъ быст ѡбличити еровама, 60 об. - 61.

Прологъ, II, 71-71 об. инше Слово; *Серг.*, 91.

109. В той днь стрть стго мчника іакакая, 61.

Серг., 92.

110. В той днь. слово яко и по смрти мтина приятна ест бгу. — Чадо аще не достиглъ еси. въ животѣ своем, 61-61 об.

111. Мца того ла днь стрть стго сщенномчника. и многострадальца адъ і веніамина. — Тъй быст феѡдосия малаго въ црство персидѣ, 61 об.

Прологъ, II, 75 об.; *Макар.*, 59; *Серг.*, 92.

112. В тоже де слово яко подобает п(о)... тягати сия сиики свѣта сего. и ѡбидят меша заѐ. — Анастасий цар въ еутиеву ере въпад, 62.

Прологъ, II, 75-76 об.; *Макар.*, 59.

113. МЦЬ АПРИЛ РЕКОМЫ БЕРЕЗЕНЬ ИМАТЬ днїй. л. Въ дни часов. гі. а в нощи аі. Мца того въ а днь, Памят прпдбныя мтре нашея марїи егуптяныни. — Прпдбная мрїя бѣ ѿ егупта. въ блудѣ первѣ живуще, 62 об.-63.

Прологъ, II, 77-77 об.; *Макар.*, 63; *Серг.*, 94; у ***Франка*** (Апокр., V) сего життєпису немає.

114. Въ той днь памят прпдбнаго ѡтца нашего поликарпа чудотворца, 63.

Серг., 95.

115. В тоже де слово ѡ покаянїи грѣшних. — Глют нѣкоторїи яко се ест покаянїе грѣха, 63-63 об.

116. Мца того въ к днь стрть стых мчк іаѳеана. і едисея брата его. — Тїи баху въ времена максимияна цря. ѿ единаго ѡтца братия страни людския суще, 63 об.

Прологъ, II, 81 об.; *Макар.*, 64; *Серг.*, 95 (Амфіяна й Єдесія).

117. В тоже де памят прпдбнаго ѡтца нашего еуфимия чудотворца, 63 об.

Макар., 64 під 1 цвітня; *Серг.*, 95.

118. Въ тойже днь слово ѡ покаянїи. грѣшных. — Блаженный ѡтецъ нашъ павелъ простый ученикъ стго ѡтца антония. повѣдаше вещъ сию. яко егда идох въ манастир, 64-65 об. Оповідання з подібним початком видав: *А. И. Яцимирскій*. Изъ истор. славян. письм. въ Малдавіи и Валахіи XV-XVII вв. 1906 (*Памятн.* Древн. Письм. и Искус., CLII), ст. 66-69.

Прологъ, II, 78-78 об. під днем 1 цвітня; подібно й *Макар.*, 63.

119. Мцⷭ҇а тогѡ҇ въ г҃ днъ стрⷭ҇ть стꙋⷯ мчнцъ же҃ люби ірины і хиѡніи. — Тіи бяхꙋ при мазимиянѣ црⷭ҇и ѿ Солоꙋнскаго града. гоненіѧ радѝ ѡставише все, 65 об.

Прологъ, II, 82-82 об.; *Макар.*, 65; *Серг.*, 97 (Аґапії).

120. В тоⷤ҇ днъ прпⷣбнаго ѿца нш҃го никиты ігꙋмена манастирѧ мідиска. — Тъи въ стꙋⷯ ѡць нш҃ь бѣ влѣта иконоборе. по стꙋⷯ иконаⷯ подвизаѧсѧ, 65 об.-66.

Прологъ, II, 82 инше Слово; подібно й *Макар.*, 66; *Серг.*, 96.

121. Въ той днъ стрⷭ҇ть стыѧ мчници феѡдосіи дѣви. — Та быⷭ҇ ѿ градꙋ тира сꙋщи. чі лѣⷮ възрастꙋ еѧ ıата биста, 66.

Макар., 65; *Серг.*, 96.

122. В тоⷤ҇ днъ слоⷡ҇ ѿ патерика ѡ соблазнившесѧ братѣ ѡ стѣⷨ причащеніи. — Повѣдаше ѿ даніи глѧ. ıаⷦ҇ реⷱ҇ старець наⷲ арсеніє ѡ единоⷨ скитѧнинѣ, 66-67.

Прологъ, II, 82 об.-83; *Макар.* 66.

123. Мцⷭ҇а тогоⷤ҇. въ д҃ днъ памѧⷮ прпⷣбнаⷢ҇ ѿ нш҃го іѡсифа творца каноноⷨ. — Тъи быⷭ҇ ѿ Сикилийскиѧ епархⷭ҇а родоⷨ и въспитание снъ плотина, 67 об.-68.

Прологъ, II, 83 об.-84 об.; *Макар.*, 66; *Серг.*, 97.

124. В тоⷤ҇ днъ слоⷡ҇ ѿ патерика ѡ страсѣ біи. — Въпроси нѣкто ѿца пимина. ѡ второⷨ пришествии хѣ, 68.

Макар., 67.

125. В тоⷤ҇ днъ Слово стг҃о и прпⷣбнаⷢ҇ ѿ нш҃е ізосими. — Прпⷣбный ѿ нш҃ь изосима изъ млада хотѧ бꙋ работати, 68 об.-69.

Прологъ, II, 85.

126. Мцⷭ҇а тогоⷤ҇ въ е҃ днъ стрⷭ҇ть стꙋⷯ щнолⷨ, феѡдꙋла четца. і агафопода діакоⷩ҇. — Въ тою феѡдꙋлъ ѥⷫ҇ бяше. агафопоⷣ же стаⷬ, 69 об.

Прологъ, II, 86 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 67; *Серг.*, 98.

127. Въ той днъ прпⷣбнаⷢ҇ ѿца нш҃го. геѡргиѧ — і ще 5 імен, 69 об.

Макар., 67 має тільки імя Ґеоргія; *Серг.*, 99.

128. В тоⷤ҇ днъ слоⷡ҇ стг҃о анастасиѧ. ігꙋмена синайскагѡ да не ѡклеветаеⷨ ієреѧ ѡ стѣⷨ причасти. Не ѡсꙋждайте братиє млю вы да прощенію сподобитсѧ, 69 об.-70 об.

Прологъ, II, 87-87 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 68; гл. про се Слово: *Архангельскій.* Твор. Отц. Церк. Обозрѣн. — у: *Журн.* Мин. Нар. Просв. Спб. 1888, серпень, ст. 244-5. Дещо подібне (але не таке саме) Слово згадується й у *Яковл.*, ст. 19.

129. Мцⷭ҇а тогоⷤ҇. въ ѕ҃ днъ памѧⷮ иже въ стꙋⷯ ѿца нш҃го єѵтихиѧ архиѧ архиєппа костѧтина града. — Тъи быⷭ҇ в лѣта иоустина великаⷢ҇ ѿ фрꙋгиа села фиасѡни, 70 об.-71.

Прологъ, II, 88-88 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 69; *Серг.*, 100.

130. В тоⷤ҇ днъ страⷭ҇ стг҃о мⷱ҇ єрмиа и въ сирмии, 71.

Макар., 69; *Серг.*,100 (Єремія).

131. В тоⷤ҇ деⷩ҇ слоⷡ҇ ѡ правдѣ і ѡ неправдѣ. — Прьвѣє правда створена быⷭ҇ бгоⷨ въ члцѣⷯ, 71-72.

Макар., 69; *Яковл.*, 190.

132. Мцⷭ҇а тогоⷤ҇ въ з҃ днъ памѧⷮ прпⷣбнаⷢ҇ ѿ. нш҃го знаменоносца геѡргиѧ єппа митилиска. — Сьи ѿ млада хⷭ҇а възлюби. и быⷭ҇ миниⷯ, 72 об.

Прологъ, II, 90 з дещо иншим початком; *Макар.*, 72; *Серг.*, 101.

133. Въ тої днъ м҃ника ст҃го наолиниа. — Тъи быст въ время мазимиана, црѧ. Снъ фекли, 72 об.-73

Прологъ, II, 90 з подібним початком, але про св. Калліопа; подібно й *Макар.*, 72; *Серг.*, 101 (Калліопія).

134. Въ той днъ страст ст҃го м҃ руфима — вичислено ще 3 імена, 73.

Згадка про Руфіна діякона в Прол., II, 90 об.; *Макар.*, 72; *Серг.*, 100 (Руфіна) під 6 цвітня.

135. Въ той днъ сло прпдбнаг ѿца нашего феѡдора игумена студийска ѡ труждающихсѧ ба ради. — Братие и ѿци торжество дѣют по всѧ дни и времена, 73-74.

136. Мца того ж де памѧт стых апл родиѡна і агафа руфа. — Ѿ тѣх убо иродиѡ его великый апл поминает, 74.

Прологъ, II., 92; *Макар.*, 72; *Серг.*, 101-2 (Агава); *Франко.* Апокр., III, ст. 234.

137. В то де страст ст҃го м҃ника павсипа. — Въ стых м҃ни павсип. бѣ при адрианѣ цри, 74-74 об.

Прологъ, II, 92 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 72; *Серг.*, 102 (Павсіліпа).

138. Въ той днъ преподобнаго ѿца нашего калестина папы римско. и бѣ при феѡдосии новѣм, 74 об.

В Прол., II, 92-92 об. є й житіє; *Макар.*, 72; *Серг.*, 72 (Келестина).

139. Въ той де сло ѡ двци. сътворши млть над члко. хотѧщиса удавити. — Въ александрии при папѣ плѣ. два нѣкаѧ, 74 об.-76.

Прологъ, II, 92 об.-93 з дещо иншим початком; *Макар.*, 72.

140. Мца того, въ д днь страст ст҃го м҃ евпсихіѧ и въ келарии. — Стый м҃ни евпсихие, бѣ ѿ кападокиискиѧ страны, 76.

Прологъ, II, 93; *Макар*, 73; *Серг.*, 102.

141. В то де страст ст҃го м҃ника вадима. — Тъи стый вадим бѣ ѿ перс ѿ града вифлапата. 76-76 об.

Прологъ, II, 93 об:, *Макар.*, 73; *Серг.*, 102-3.

142. В той днъ стрть стых м҃ни бивши въ пленении скончавшихсѧ при сабори цри. — Въ пѧтьдесѧтное и г лѣто црства саборна. той саборий на римскую страну, 76 об.-77.

Прологъ, II, 93 об.-94 з дещо иншим початком; *Макар.*, 73; *Серг.*, 103.

143. Въ той днъ страст ст҃го. андиана. и ѿ кесариа.и брата его едесиа пострадавши въ александрии, 77.

Макар., 73; *Серг.*, 103 (Амфіяна й Єдесія).

144. В то днъ сло ѡ постѣ і ѡ клеветѣ. — Аще постиши покажими ѿ дѣл своих которих рече, 77-77 об.

Прологъ, II, 94 об.

145. Мца того въ г днъ стра стых м҃ни теренитиа. адрикана максима. попна. и иных м. и ѡ бжтвенно зинонѣ. — Тии баху при декеи цри нечтивѣм, 77 об.-78.

Прологъ, II, 94 об.-95; *Макар.*, 74; *Серг.*, 103 (Африкана).

146. В то днъ. ст҃го апла агава единаго ѿ седмидесѧт. — Той стый апл пояс великаго пала вьзем, 78.

Макар., 74; *Серг.*, 104; *Франко*. Апокр., III, ст. 213.

147. В то҃ днѧ сло҃ ѿ патерика ѡ послꙋшанїи. — Ре҃ старе҃. ѿ хода въ послꙋшанїи ѿца дꙋховнаго, 78-78 об.

Прологъ, II, 95 об.; *Макар.*, 74.

148. Мца того. аі днь страст стго сщнолмника. ѵ҃гипы епа града амасїйска миро непрестано точата. — Тъй быст въ времѧ доме҃тїа цра съликовни стых апл҃ъ, 78 об.-79.

Прологъ, II, 96-96 об.; *Макар.*, 75; *Серг.*, 104.

149. В той днь сло ѡ евагрїи философѣ его крсти синесїи еппь. и даст емꙋ рꙋкописае. — При деѡдилѣ папѣ алеѯандрийско быст въ киринеи еппъ, 79-80 об.

Прологъ, II, 96 об.-97 з иншим початком; *Макар.*, 75.

150. Мца того. въ ві днь памѧт прпдбнаго ѿца нше василиѧ. еппа парисїйска и быст по пп҃лѣ аплѣ. ѡ поношенїих і скорбех. — Тъй стый василїй за премногꙋю его добродѣте, 80 об.-81.

Прологъ, II, 98 об.; *Макар.*, 76; *Серг.*, 105.

151. В то днь стрть стго мника и апла їартелꙋна. — Тъй быст при деѡклитиѧнѣ цри. пре҃звитер їоудеискый, 81.

У *Серг.*, 106 є під $^{13}/_{4}$ память свщмч. Артемона, пресвітера ляодикійського, † 303 р.

152. Въ лѣто ѕ҃ѕу. пѧтдесѧтное принесе чтный поѧ престыѧ бца..., 81.

Текст оповідання є в Прол., II, 98 об.-99; *Макар.*, 77; *Серг.*, 105.

153. Въ той днь стрть стго мника димы и протиѡна, 81-81 об.

Серг., 105.

154. В то де сло ѿ патерика ѡ старци нѣкоем пꙋстынїци. — Старца два велика ходѧща по пꙋстины, 81 об.

Макар., 77.

155. Мца того въ гі днѧ страст стго мч трискента и въ мирѣх ликїа. — Тъй стый трискенть бѣ ѿ мирскїѧ града рода слвна, 81 об.-82.

Прологъ, II, 101 об.; *Макар.*, 77; *Серг.*, 106 (Кріскента).

156. Въ той днѧ памѧт прпдбна ѿца нашего мартина — і ще 5 імен, 82.

Житіє св. Мартина є в Прол., II, 102, але під днем 14 цвітня; *Макар.*, 77; *Серг.*, 107.

157. Въ той днь сло іѡа златоуста ѡ мл҃тины і ѡ сꙋдѣ. - Чл҃че помысли бгатество свое въ ѡ вѣк, 82.

Прологъ, II, 101 об.-102; *Макар.*, 78.

158. Мца того. дї днѧ стрть стго сщнмч сѷмїѡна архиеппа перлйска і держины є и ананїи. і адела презвитера. госвота. и фасика і инѣх. р и и. — Тъй быст въ црство саворима пръска. поставле быст донетскаго града еппъ, 82 об.

Макар., 78; *Серг.*, 107 під 13 цвітня (Симеона).

159. Въ той днѧ стго Ѳасика. киропалота и дщери є аскитрїи. — И сїи егда оусѣкаеми бывахꙋ ѡ стѣм сѷмиѡнѣ, 83.

Прологъ, II, 101 об. але під днем 13 цвітня; подібно й *Макар.*, 78 і *Серг.*, 107 (Фусика).

160. Вто днѧ страст стых мнк. тисꙋщий і азота скопца. — Спсеномꙋ празникꙋ приспѣвшꙋ стго велико пѧтка, 83-83 об.

Прологъ, II, 102; *Макар.*, 78; *Серг.*, 108 (Азата).

161. В тоже днь страст стго мчника іакова презвитера і азы діакона. — Та ста мчника іаков презвитер і аза діаков бѣша въ перстѣх, 83 об.

В Прол., II, 95 тільки згадка без житія під днем 10 цвітня; подібно й *Макар.*, 79; *Серг.*, 109.

162. В тоже днь слово ѿ патерика ѡ видѣніи силуана. — Ѿцъ силуан нѣкогда сѣдяше съ братиею. і быст въ видѣніи, 83 об.-84.

Прологъ, II, 102-102 об.; *Макар.*, 79.

163. Мца того. еі днь стрть стго мч савитина. — Сава убо мчнк бѣ в лѣта аоулетиана царя ѡ готскиа страны, 84-84 об.

Прологъ, II, 103 об.; *Серг.*, 109 (Савви ґотського).

164. В тоже дн страст стых. мчнц василиси і анастасіи. — Василиса і анастасия убо мчницѣ бѣста ѿ великаго града римска, 84 об.

Прологъ, II, 103 об.; *Макар*, 79-80; *Серг.*, 109.

165. В тоже дн стрть стых апл ѿ о десят. аристарха пуда і трофима. — Стыи тріе сіе апли убо аристарх пуд трофи. ѿ седмидесяте апли суще, 84 об.-85.

Прол., II, 103 з иншим початком; *Макар.*, 80; *Серг.*, 109; *Франко.* Апокр., III, ст. 219.

166. Въ тоиже днь поученіе іѡана златоустаго ѡ хѣ. — Свѣтило взсия на праведное хс. ѿ убо прием мало наслажаетсѧ, 85-85 об.

167. В тоже дн слово ѿ патерика ѡдну мниху да і ми грѣшніи покаемсѧ. — Два мниха бра въ любодѣяніи ѿ діавола приемше, 85 об.-86.

Прол., II, 103 об.-104; *Макар.*, 80.

168. Мца того. ѕі днь страст стих мчн леѡниди. харизи нинехіи. василисы. побѣди галны калиди і деѡдоры. — Тіи стыи бѣша. ѿ страны елади. леѡнид убо въ празд, 86-86 об.

Прол., II, 104 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 80; *Серг.*, 110 (Леоніда, Харіесси, Ніки, Галини, Нунехії).

169. В тоже дн стыя мчницѣ іриніи. — Стаа же мчница ирина. таковое же время стыя пахи въ тои странѣ, 86 об.

Прол., II, 104 об.; *Макар.*, 80; *Серг.*, 111 (Ірини).

170. В тоже днь стрть стго мчника андрея. — Андрей убо мчн еди ѿ тогда ятых и въ различныя темници разведены, 86 об.-87.

Макар., 86; *Сергій* не знає під сим днем такого імени.

171. В тоже днь притча стго варлама. ѡ печали житейстѣ і ѡ суетнѣм братствѣ. і ѡ мтины. — Члкъ нѣкто имѣя три други. и двою любяше и чтяше, 87-88 об.

Прол., II, 104 об.-106 з иншим початком; *Макар.*, 81; *Яковл.*, 178.

172. Мца того. въ зі днь памят прпдбнаго ѡ нше агапита папы римскаго. — Агапит въ стых ѡ нш бѣ убо въ црство иоустиана, 88 об.

Прол., II, 106 об.-107; *Макар.*, 81; *Серг.*, 112.

173. В тоже днь стрть стго мчника ардалея и ѿ кудесникъ. — Тъи бѣ въ црство мазимиана. гедеснаа творя, 88 об.-89.

Прол., II, 102 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 81; *Серг.*, 112 (Ардаліона).

174. В то҆ж днь памѧт прпдбны. Фадисы дщери кавалина костатина црѧ. — Прпдбнаа Фадиса. быст ѹбо дщи. костатина кавалина, 89-89 об.
Макар., 81; *Серг.*, 112 (Антуси).

175. В тож днь Сло ѿ патерика. ѡ смиренїи. и всю силꙋ дїаволю побѣждает. — Два миниха брата присныѧ. и вьсхотѣ дїавол разлꙋчити ѧ, 89 об.-90.
Прол., II, 107; *Макар.*, 81.

176. Мца того вь иг. днь памѧт прпдбнаго ѡца ншег козмы епспа халкидонскаго. и исповѣдника. — Козма вь стых ѡц нш. и исповѣдни хвь. бѣ ѹбо ѿ костатина града, 90.
Прол., II, 109 об.; *Макар.*, 87; *Серг.*, 113

177. В то҆ж де стра стых мчнк. виктора зотика зинона і акидила и севериана. — Вь времѧ егда злочтивый црь дишклитиꙗ великое ѡно. и страшное гоненїе, 90 об.
Прол., II, 109. об.; *Макар.*, 87; *Серг.*, 113 (Акиндина).

178. В тож днь памѧт прпдбнаг ѡ ншго геѡргиѧ епспа антиѡхиѧ писадїйскыѧ и исповѣдника. — Прпдбный геѡргиє. исповѣдни хвь бѣ в лѣта иконоборец, 90 об.-91.
Прол., II, під днем 19 цвітня; подібно й *Макар.*, 88; *Серг.*, 113 і під 18 цвітня.

179. В тож де памѧт прпдбнаг ѡца ншго іѡа ѹченика стго григорѧ декаполита. — Вь стых ѡць нш іѡа. ѿ млада на добродѣтел подвиза, 91.
Прол., II, 109 об. з иншим початком; подібно й *Макар.*, 87; *Серг.*, 113.

180. В тож де памѧт прпдбна ѡца ншго іѡа архиепспа антиѡхийскаго, 91-91 об.
Макар., 87; *Серг.*, 113.

181. В тож днь Сло ѿ патерика, ꙗ не подобает добродѣтели творити пред члки. — Быст нѣкто мних живый вь пꙋстини и за многое вьздрьжанїе, 91 об.-92.
Макар., 87.

182. Мца того. кг днь стрть стых мчнк христофора і феѡны. і антонины. — Сїи три вь тож днь егда великый мнк хвь геѡргий мꙋче быст, 92.
Прол., II, 111; *Макар.*, 88; *Серг.*, 114 (Антоніна).

183. В тож днь Сло ѿ патерика ѡ вдовици. ю помилова кнѧз смиренїѧ ради сна еѧ. — Старица ѹбога, имаша два чада. Мꙋжеск по и жеск, 92-93.
Прол., II, 111 об.-112; *Макар.*, 88.

184. Мца того вь к днь памѧт прпдбнаго ѡца ншго феѡдора трихина. — Вь стых ѡць нш феѡдор нареченный трихи бѣ с костатина града роженїе, 93-93 об.
Прол., II, 112 об.; *Макар.*, 89; *Серг.*, 115.

185. В тож днь памѧт прпдбнаго ѡца ншего анастасѧ синайскыѧ горы. — Анастасий бгносец ѿ нш і ѡставив мир и ꙗфе (sic!) вь мирѣ крть свой взем, 93 об.
Прол., II, 112 об.-113 має инше житіє; *Макар.*, 89; *Серг.*, 115.

186. В тож днь памѧт прпдбна ѡца нше максима архиепспа костатина града. — Максим стлъ хвь бист ѹбо ѿ ветхаго рима. сйи бгатꙋ родителю, 93 об.-94.
Прол., II, 115 під днем 21 цвітня; подібно *Макар.*, 89 і *Серг.*, 117 (Максиміяна).

187. В тож днь Сло стго анастасиѧ ѡ исповѣданїи грѣхов ко дховномꙋ ѡцꙋ. — Добро е ѡнꙋд и полезно исповѣдати грѣхи не ко невѣжа, 94-94 об.
Прол., II, 113-113 об.; *Макар.*, 89.

188. Мцⷭ҇ тогоⷤ҇, кѕ҃ днь Страⷭ҇ Стыⷯ мнⷱ҇ ісакіѧ апⷭ҇ла і кѡдрата і аполога. — Сіи Стыи тріє мчници ісакіє аполоⷭ҇ и кѡдраⷮ. Слѹги бѧхѹ црци алеѯаⷣри, 95.

Прол., II, 115 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 90; *Серг.*, 117.

189. В тоⷤ҇ дⷭ҇ Страⷭ҇ Стыѧ мчници алеѯаⷣріи црци. — Алеѯаⷣріѧ црца и мчница хва быⷭ҇. жена діѡклитиѧна, 95-95 об.

Прол., II, 115-115 об.; *Макар.*, 90; *Серг.*, 117; *Я. И. Яцимирскій.* Изъ исторіи славянской письменности въ Молдавіи и Валахіи XV-XVII вв. 1906 *(Памятн.* древней письменности и искусства CLXII, стор. 73-74).

190. В тоⷤ҇ днь Стго прⷪ҇ка міхеа. — Славный и великый прⷪ҇кь бжїй михеѧ бѣ ѹбо єдиⷩ҇ ѿ шестинадесѧте прⷪ҇кь, 95 об.-96.

Прол., II, 346 під днем 14 серпня має инше житіє; *Макар.*, 90 також инше житіє; *Серг.*, 117.

191. В тоⷤ҇ днь Слоⷡ҇ да никтоⷤ҇ прельститьсѧ. мечтаніє діавоⷭ҇кимь. — Нѣкоемѹ минихѹ ѧвиⷭ҇ діавоⷧ҇ въ ѡбразѣ свѣтлѣ въ агглⷭ҇кый свѣⷮ, 96-96 об.

Прол., II, 115 об.-116; *Макар.*, 90.

192. Мцⷭ҇ тогоⷤ҇ въ кв҃ днь памѧⷮ иⷤ҇ въ Стыⷯ ѿца нⷲ҇го феѡⷣора Сикеѡта еппⷭ҇а. анастасіѧ града. — Ститеⷧ҇ хвъ феѡдоⷬ҇ великыи чѹдотворець. бѣ ѹбо ѿ галатійскыѧ страны, 96 об.-97.

Прол., II, 116 з иншим початком; *Серг.*, 118.

193. Въ тоиⷤ҇ днь Стго апостола нафанаила. — Нафанаиⷧ҇ хвъ дрѹг і апⷭ҇лъ бѣ ѹбо ѿ кана галилеⷭ҇скаго града, 97.

Макар., 91; *Серг.*, 118; ***Франко.*** Апокр., III., 198.

194. Въ тоиⷤ҇ днь памѧⷮ прпⷣбнаⷢ҇ ѡца нⷲ҇го тимофеа исповѣдника, 97 об.

Серг., 118.

195. В тоⷤ҇ днь Слоⷡ҇ Стго іѡаⷩ҇ златоѹстаго како достоиⷮ въ цркви стоѧти на млтвѣ. — Цркви ѹбо. нбⷭ҇наго жилища мѣсто є ѹченіє и млтвою, 97 об.-98.

Прол., II, 117-117 об.; *Яковл.*, 183 подібне Слово.

196. Мцⷭ҇ тогоⷤ҇ въ кг҃. днь. Стрⷭ҇ть мчника и чѹдотвоⷬ҇ца хва геѡⷬ҇гиѧ иⷤ҇ ѿ кападокіи. — Геѡⷬ҇гій хвъ, Мчнкъ быⷭ҇ при деѡклитиѧнѣ ѹбо црк ѿ кападокыискыѧ страны, 98-98 об.

Прол., II, 117 об.-118 з иншим початком; *Макар*, 99; *Серг.*, 119.

197. В тоиⷤ҇ днь чѹдо дивно Стго, Мчнка. Геѡргиѧ. — Сѣдѧщи на пріиде жена ѿ рожденіѧ своего носѧщи ѡтроча, 98 об.-99.

Макар., 99.

198. В тоⷤ҇ днь Слоⷡ҇ Стго ѡ иконѣ Стго геѡгиѧ в нюⷤ҇ ѹстрѣли Срацн і ѹмѧⷥ҇ви і пакы покаасѧ і Спсе. — Въ градѣ римеліи Срацнстѣ. є црко Стго геѡⷬ҇гиѧ, 99-100.

Макар., 99.

199. В тоⷤ҇ дⷭ҇ чѹⷣо Стго мчника хва геѡⷬ҇гіѧ. — Дади величиє бѹ величающаго ны и дающемѹ слаѹ, 100-104.

200. Мцⷭ҇ тогоⷤ҇. кд҃ днь Стрⷭ҇ть Стго мчника Сави Стратилата. — Тъи Стыи Сава. бѣ в лѣта аѹлириѧна црѧ въ римѣ, 104.

Прол., II, 119-119 об.; *Макар.*, 101; *Серг.*, 119.

201. В тож днь памят прпдбныя, елисавы чудотворцѣ. — Та бѣ млада тѣло стых отць оученію вхслѣдующи, 104-104 об.

Прол., II, 119; *Макар.*, 101 з иншим початком; *Серг.*, 120 (Єлисавети).

202. В тойж днъ стрть стую мнику, пасикрата і валентина. — Хва мника пасикрат и валентину. бѣста ѿ града родостола македонскаго, 104 об.-105.

Прологъ, II, 115 під днем 21 цвітня; *Макар.*, 103 з дещо иншим початком; *Серг.*, 120.

203. В тож днъ стрть стых мни евсевія неѡна леѡнтия і дружины их. — По оумертвіи стго и славнаго хва мника геѡргія, 105.

Прол., II, 119 об.; *Макар.*, 102; *Серг.*, 120.

204. Въ тоиж днъ стрть стых мни агапита — вичислено ще 5 імен, 105 об.

Макар., 102; *Серг*, 120 (Агапія)

205. В тож днь сло ѿ прпдбнѣм виталіи я ѡстави келію і иде въ александрію і многи блудніца спсе. — Прпдбный отць нш виталиѣ бѣ ѿ кипрскаго ѡстрова въ тримули градѣ рождься, 105-106.

Прол. II, 116 об. під днем 22 цвітня; *Макар*, 99.

206. Мца тогож. въ ке днъ стра стго преувалнаго апла еулиста марка. — Той всему єгупту и ливіи. и варварскый, и пентаполіи въ лѣта тиверія, 106 об.

Прол., II, 121-121 об; *Макар.*, 102; *Серг.*, 121.

207. В тож днъ поочніе стго апла і еулиста марка. — Братие прно ѡжидает спсенія ншего гь бъ нашь, 106 об.-108 об.

Прол., II, 122 122 об; *Макар.*, 102.

208. Мца тогож. въ кѕ днъ стра стго сщнома василіа єпспа амасійскаго. — Той стый въ время лукіяна. бѣ еппъ амасийскый гладира же, 108 об.-109.

Прол., II, 122 об.-123 з дещо иншим початком: *Макар.*, 103; *Серг.* 121.

209. В тож днъ сло ѿ позѣ днєвнѣ. — Подобает на братие въ кратцѣ сем житіи ѿ своем спніи пещи, 109-110.

Макар., 103.

210. Мца тогож въ кз днъ стра стго сщномчника сумиона архиєппа ерлмскаго оужики (sic!) гна по плоти. — Того стго сумиѡна са хс бъ нашь я ближику приим брата, 110-110 об.

Прол., II, 124 об.; *Макар* 104; *Серг.*, 122; *Франко*. Апокр., III, ст. 315.

211. В тож днъ сло стго іѡан златоустаго како подобает творити млтню прежде домочадцем свои. — Аще оубо насытился еси помѣни алчнаго напои еси, 110 об.-111 об.

Прол., II, 125-126; *Макар.*, 105.

212. Мца тогож въ ки днъ стрть стых апль иассона і сѡсипатра иж бѣста оученика стго апла пвла. — Та оученика бѣста апла павла. иассон бѣ тарсянин, 111 об.-112.

Прол., II, 126-126 об. инше житіе; *Макар.*, 105; *Серг*, 123 (Іассона); *Франко*. Апокр., III, ст. 233.

213. В тож днъ стрть стых мни мазима дада. і кинтиліяна. — Тыи быша при мазимиянѣ цри. и гавинѣ, и таркунѣ и патома, 112-112 об.

Прол., II, 126 об.-127 инше житіе; *Макар.*, 105; *Серг.*, 124.

214. Въ тойж днь поученіе стго анастасиа w казнех бжіих и ѿ рай ѿ гласе. — Убо чл҃колюбець бгъ праведный судиа многащи преда ны противны, 112 об.-113.

Прол., II, 128; *Макар*, 105.

215. Мца тогож въ кд днъ. памят преподобнаго ѿца нашго. Мемнона чудотворца. — Сей стый мемнон. ѿ млада възраста въ себе представи, 113-113 об.

Прол., II, 128 об.; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125.

216. Въ тойж днь стрть стых мчнц куньтиана. еѡгнии руфа. антипатра феѡстида арте магна. феѡдота фамасіа. і филимона. — Хвы бжтвеннїи мчници ѿ различных стра съвршаса, 113 об.-114.

Прол., II 128-123 об.; *Макар.*, 106; *Серг*, 125 (Теогнія або Теогніда, Теостиха, Артеми, Тавмасія)

217. Въ той днъ стрть стую диѡдора мчника і родополишна діакона. — Диѡдор, и родиполиѡнъ, хва мника. бѣста въ црство безбожнаго, и беззаконнаго деѡклитиана, 114-114 об.

Прол., II, 128 об.; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125 (Родопіяна).

218. Въ тойж днь стрть стых мчнкъ декати иж въ кизицѣх скончавших са. И прпдбнаго ѿца нашего, авксекиа, 114 об. Їх житіє гл. під ч. 216 нашого ркп.

Серг., 125 (Авкс ивія).

219. Въ тойж днъ прпдбнаго ѿца нашго никиты. игумена бывшаго въ пирѣ. — Тъй прпдбный ѿць нашь никита, бы ѿ града видискаго, 114 об.-115 об.

Прол., II, 82 під днем 3 цвітня инше житіє; *Макар.*, 106; *Серг.*, 125.

220. В тойж днъ слово ѿ ѡбѣтех и ѿ жертвах и ѿ млтвины. — Аще что ѡбѣщаеши бу принеси и скоро и не умедли дати, 115 об.

Прологъ, II, 129; *Макар.*, 107.

221. Мца тогож. въ л днъ стртх стго славнаго. апла іакова сна зеведеѡва. брата стго іѡа, бгослова. — Тъй брат іѡа бгослова. снъ зеведеѡв иже по андеовѣ (sic!) и петровѣ възванїи, 115 об.-116.

Прологъ, II, 129 об.; *Макар.*, 107 з иншим початком; *Серг.*, 126; *Франко*. Апокр. III, ст. 195 подібне житіє.

222. В тойж днь чудо бывшее во африкый въ граде картагайстѣ. — Въ лѣта ераклиа цра. и никиты патрикиа. въ африкый чудо бы. 116-117.

223. Въ той днъ слово стго патрикиа епна. ѿ исходащие ѿ земла ѡгню въ различных мѣстѣх ѿ слове стго піѡніа. — Стый убо сщно, мученикъ патрикиа гатъ. яко двѣ мѣстѣ уготова бгъ, 117-118.

Прологъ, II, 10 об.-11 під днем 6 марта; так і *Макар.*, 8; *Серг.*, 126.

224. Въ той днъ слово ѿ магистрианѣ. иже своею срачицею мертва лежаща покры. — Нѣкто магистриан пуще бы ѿ цра и по пути идый, 118-119 об.

Прологъ, II, 129 об.-130; *Макар.*, 107.

225. Въ тойже днь слово, стго ефрема. ѿ мирстѣй суетѣ. и ѿ въскрнїи мертвых. — Уже врема наводитъ на ны. дѣло врема. вѣчнаго живота, 119 об.-120.

Прологъ, II, 130-130 об.; *Макар.*, 107; *Яковл.*, 183.

226. Въ тойже днъ слово ѿ патерика ѿ старци. и умираа извѣсти братїи га въ покой иду. — Глаху ѿ етерѣ старци. яко умираа въ скитѣ. и ѡступиша братиа, 120 об.

Прологъ, II, 130 об.; *Макар*, 107-8.

227. **Мцъ май рекомый травен** имаеть днїй, ла, въ дни же часовъ имать. дї. А (въ нощи) десять. Мца Маѧ въ а днь оуспенїе скатого. пророка. Іеремеѧ. Блгви ѿче. — Еремеѧ прркъ ѡсщенный ѿ чрева мтрнѧ изъбраный бгмъ, 121-122.

Прологъ, II, 131 об.-132 инше житіє; *Макар.* 133; *Серг.*, 127.

228. Въ тоже днъ стртъ стго мчнкъ ватй. — Стый мчнкъ вата ѿ страни бѣ перскиѧ. ѿ правдѣ хвѣ вѣрѣ наоучиксѧ, 122-122 об.

Прологъ, II, 132; *Макар.*, 133; *Серг.*, 127.

229. В тоже днь слово ѿ патерика, ѡ любви еѧ же, дѣлѧ. и бгъ съгрѣшениѧ прощает. — Брата два идоста на торгь продати рукодѣлие свое, 122 об.-123.

Прологъ, II, 132-132 об.; *Макар.*, 133.

230. Въ тои днь слово іеремеѧ прркá ѡ бгооугоднѣмъ пути имьже ходѧщи спсетсѧ вси. — Сице гльть гь. се дах пред ѡчима вашима пут жизни, 123-123 об.

Прологъ, II, 132 об.; *Макар.*, 133.

231. Мца того. во в днъ оуспение иже во стых ѿца наше Аѳанасиѧ архиеппа алеѯандрийска. — Аѳанасій ѿць нашъ бѣ ко црство костѧнтина великаго, 123 об.-124.

Прологъ, II, 133 об.-134 об. инше житіє; *Макар.*, 137-8; *Серг.*, 128.

232. Въ тоже днь. стртъ стых мчнкь. еспириѧ и зонѣ. і чада ею кѵриака і ѳеѡдула. — Еспирий. і изиѧ с чадома своима. стии мчнци хви, 124-124 об.

Прологъ, II, 134 об.-135 з иншим початком; *Макар.*, 138; *Серг.*, 128 (Еспера, Зоя, Киріяка).

233. Въ той днь перенесение мощей стую мученику бориса і глѣба. По оубиенню стоую мчнику хву бориса и глѣбо, 124 об.-125.

Прологъ, II, 135-135 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 138; *Серг.*, 128; *Николай Никольскій.* Матеріалы для повременнаго списка русскихъ писателей и ихъ сочиненій. Спб. 1906, ст. 284-285.

234. Въ той днь слово ѿ патерика. ѡ послушаніе воли е пустинаго житиѧ и постна. — Два брата прилѧ прийдоша к манастир жити, 125 об.-126.

Прологъ, II, 135; *Макар.* 138.

235. Мца того. во г днъ стртъ стую мчнку тимоѳеѧ і анаври жені е. — Тимоѳей хвь мчнкь бѣ оубо чтец стыѧ цркве, 126-126 об.

Прологъ, II, 135 об.-136 з иншим початком; *Макар.*, 140; *Серг.*, 129.

236. Въ той днь оуспение прпдбна ѿца нашго ѳеѡдосиѧ игумена печерскаго. иже в киевѣ. — Феѡдосий прпдбный ѿць нашь бѣ ѿ града васілева, 126 об.-128 об.

Прол., II, 136 об.-138; *Макар.*, 140; *Серг.*, 129; ***Никольскій.*** Матеріялы, ст. 412-413.

237. Въ той днъ слово ѿ житиѧ стго ѿца наше ѳеѡдосиа. — Стмоу ѿцу нашемоу ѳеѡдосию. живоущи со братиею вкупѣ, 128 об.- 130.

Макар., 140; ***Никольскій.*** Матеріялы, ст. 413-414.

238. Мца того во д днь стртъ стго сщнмчнка силивана еппа кесийска. и и (!) с ним м. мчникь. — Силивн хвь мчнк. бѣ оубо ѿ газийскиа страни, 130 об.

Прологъ, II, 138; *Макар.*,145-6; *Серг.*, 130 (Силвана).

239. Въ той днь стртъ стго сщнмчнка авида еппа і ученика ег. — Авида бжтвенны сщнмчнк. бѣ при маѯимиѧнѣ цри ѡбладающи асиею елидноу аграпину, 131.

Прологъ, II, 138; *Макар.*, 146; *Серг.*, 130.

240. В то҃ дн҃ь ст҃рь ст҃го м҃ ера҆зма. — Ера҆змь бл҃женый и҆з млада х҃а възлюби, 131-132 об.

Прологъ, II 138 об; *Макар*, 146; *Серг.*, 130.

241. В то҃ дн҃ъ пр҃пдбныя матери нш҃ея пелагии блꙋдницы. — Ст҃ый патриархъ великыя а҆нтиѡхия, сказка своа еп҃пи, 132 об.-133.

Прологъ, II, 138 з иншим початком; *Макар.*, 146; *Серг.*, 131.

242. В тож дн҃ь сло҃ ѿ патерика. ѡ ви́сарѣ еп҃пѣ. како и҆зго҃ше слово бѣса. — Прийде е҃ (!) и҆ногда еди бѣснꙋяся къ скит, 133-133 об.

Прол., II, 138 об.-139; *Макар.*, 146.

243. Мц҃а того во е҃ дн҃ь. ст҃ыя м҃ ирины. — Ирина х҃ва м҃ница бѣ дщи василиска при лики, 133 об.-134.

Прологъ, II, 139-140; *Макар.*, 147; *Серг.*, 132; *Франко.* Апокр., V, ст. 22-24 инше житіе.

244. Въ то҃ дн҃ъ памят прпдбна ѿца нш҃го ларивѡна чꙋдотворца. — Ларивѡ прпдбный ѿ нш҃ь чоудотворе. ѿ млада верги мних бы, 134-134 об.

Прологъ, II, 140; *Макар*, 147; *Серг.*, 132 (Іляріона).

245. В то҃ дн҃ъ памя преподобна ѿца нш҃го никифора игꙋмена мидийска. — Прпдбный ѿ нш҃ь никифор баше оубо въ лѣто иконоборець, 134 об.-135.

Прологъ, II, 111 об. під днем 19 цвітня з зовсім иншим початком; *Макар.*, 147 *Серг.*, 132.

246. Въ то҃ дн҃ъ сло ѡ покаяний и прощений, грѣховъ. — Постница нѣкая два. затвори себе в тѣсне храминѣ, 135-135 об.

Прологъ II, 140-140 об.; *Макар.*, 147.

247. Въ то҃ дн҃ъ сло ѡ ст҃о м сиссй ка. воскреси словомъ оумершаго. — Прийде иногда прилюди имы сн҃а свое ко ѿцꙋ сисою, 135 об.-136.

Прологъ, II, 136 об. під 3 мая; *Макар.*, 147.

248. Мц҃а того. въ ѕ҃ днъ памят многострстна и праведнаго иѡва авсидискыя страны црѧ. — Іовъ блжный бѣ оубо ѿ авсидийскыя страны ѿ идоумѣскых предѣл, 1-6-137.

Прологъ, II, 140 об. 141 об. з иншим початком; *Макар.*, 148; *Серг.*, 133.

249. В то҃ дн҃ь памят прпдбна ѿца нш҃го петра чꙋдотворца еп҃па грꙋса грꙋда. — Петрь и въ ст҃ых ѿць нш҃ь бѣ ѿ костантина града, 137-137 об.

Прологъ, II, 136-136 об. з дещо иншим початком і під днем 3 мая; *Макар.*, 148; *Серг.*, 134.

250. Въ то҃ дн҃ь ст҃го м҃ника тимофея — і ще 3 імена, 137 об.

Серг., 134.

251. Въ то҃ дн҃ь сло ѿ лимониса ѡ иѡанѣ поустинницѣ. его хотѣ бѣ прекстити колѣканиемъ. — Есть ре в пꙋстины данѣ брат нш҃ь иѡа, 138-138 об.

Макар., 148.

252. Въ то҃ днъ слово. ѡ епп҃ѣ касиянѣ. — Въ градѣ наранѣ бѣ епп҃ъ имене касия, 138 об.-139 об.

Прологъ, II, 143 об.-144 під 7 мая ; *Макар.*, 148.

253. Мца того въ з днъ памат на нбси явльшагося крта чтнаго. — При костантинѣ цри сна костантина велика. і при кирилѣ архиепп҃ѣ ерлмстѣ, 139 об.

Прологъ, II, 143; *Макар.*, 149; *Серг.*, 134.

254. В тъ днь памат прпдбна ѿца нш҃о пахомиа мних. — Пахомий прпдбный ѿць нашь ят во врема гонениа и затворе бы в темници, 140.

Прол., II, 164 під 15 мая инше житіє; *Макар.*, 149; *Серг.*, 135.

255. Въ тъ днь стго мника, варвара — і ще 2 імена, 140.

Прол., II, 141 під 6 мая.; *Макар.*, 149; *Серг.*, 135.

256. В тъ днь слово ѿ антоний черноризци. бывше в рѫси начлник печерска манастира. — Кнзю ярославу. сну володимеру. княжачи киевѣ, 140-141 об.

Макар., 149; *Серг.*, 135; *Никольскій*. Матеріялы. ст. 366-367.

257. Въ тъ днь слово ѿ разбойницѣ. іже исповѣда вся своя согрѣшенія, предо всею црковию. кался. — Азь іѡа видѣх страшную вещь пришед въ алеѯадрію, 141 об.-142 об.

Прологъ, II, 144-144 об; *Макар.*, 149.

258. Мца того. во н днь памат стго апла іѡа бгослова еулиста в тъ днь исходит прах ѿ гроба е и творит ісцѣл. — Чл҃колюбецъ и преблгий бъ нашь. не точию за трудающихся успѣшно, 142 об.-143 об.

Прологъ, II, 144-5 инша статя; *Макар.*, 150; *Серг.*, 135; *Франко*. Апокр. III, ст. 68.

259. Въ тъ днь стрть стго мч акакиа. — Акакый убо мнк бѣ при маѯимианѣ цри ѿ страны каподокийскыя, 143 об.

Прологъ, II, 143 під днем 7 мая з дещо иншим початком; *Макар.*, 150; *Серг.*, 136.

260. В тъ днь памат прпдбна ѿца нш҃го арсениа постн. — Арсений прпдбный ѿ нашь. бѣ убо ѿ стара рима, 143 об.-144 об.

Прологъ, II, 145 з иншим початком; *Макар*, 150; *Серг.*, 136; *Яцимирскій* в Пам. др. пись. и искус. CLXII, 75-76

261. В тъ днь слово ѿ еракcѣ пустинницѣ. — Мужи стый трие свершени до конца, 144 об.-145.

Макар., 150; *Серг.*, 136 (Іеракса).

262. Мца того въ д днх. стго пррка іисаиа. — Ісаія стый великый бжій пррк. бѣ убо ѿ ієрлима, 145-145 об.

Прологъ, II, 146 об. з иншим початком; *Макар.*, 154; *Серг.*, 136; *Франко*. Апокр. I, ст. 304-5.

262а. Въ тъ днь стго мч хртофора. — О тъм стом хофорѣ глет нѣкая днная преславная я песню главу имѣаше, 145 об.-146.

Прол., II, 147-147 об,; *Макар.*, 154; *Серг.*, 136.

263. Въ тъ днь стрть стую мнику епимаха і гордиана. — Епимах и гордиан оба мника. бѣста ѿ велико и старо рима, 146.

Макар., 154; *Серг.*, 137.

264. Въ тъ днь стрть стго мч. кодрата и друж е. — Кондрат блжный мни бѣ убо во цртво декыя, 146 об.

Макар., 154; *Серг.*, 137 (Кодрата).

265. В тъ днь перенесение мощий стго николи чудотворца. ѿ мюр в бар град. — Поне за умножение грѣхов наших попущаю богу на хртиани многия казни, 146 об.-147 об.

Прологъ, II, 147 і д. инша статя; *Макар.*, 154; *Серг.*, 137.

266. Въ тъ дн҃ь сло҃ ѿ патерика ѧ҃ поза е҃ троужати своима ру҃кама. — Бра҃т вопроси старца рци на глѣ. І ре҃ старе҃ поучисѧ дѣлати не лѣнисѧ, 147 об.-148.

267. Мц҃а того. во ї дн҃ь. ст҃го ап҃ла Симона зилота. — Симо҃ убѡ великый ап҃ль нарицаемии зило се оубо ст҃и ап҃ль на горници бѣ, 148-148 об.

Прол., II, 156 об. инше житіє; *Макар.*, 157; *Серг.*, 137; ***Франко.*** Апокр., III, ст. 197.

268. Въ тъ дн҃ь ст҃го мч҃ника исухиѧ. — Исухии убо мн҃никь бѣ оубо при мазиминанѣ цр҃и первыи ѿ палати его, 148 об.-149.

Прологъ, II, 156 об.-157; *Макар*, 157; *Серг.*, 138 (Ісіхія).

269. В тъ дн҃ъ ст҃ыхъ мн҃никь. алфіѧ и филаде҃лфа и коурина и с нимь. — Алфіи и фила. делфа и куріи уби мн҃ици бѣша оубо ѿ страны родны, 149-149 об.

Прол., II, 157; *Макар.*, 157; *Серг.*, 138 (Кипріяна).

270. Въ тъ дн҃ь сло҃ ѡ черноризци ісхо (!) исходѧщии из манастина. — Въ земли рустѣй володымери киевѣ. е мѣсто зовемое берестовое, 149 об.-150.

Прол., II, 157 инше оповідання; *Макар.*, 157.

271. Въ тъ дн҃ъ ѡ поздѣ дн҃евнѣ. — Ч҃лче вса въсприѧ҃ еси ѿ б҃а, 150-150 об.

Прол., II, 157-157 об.; *Макар.*, 157; *Яковл.*, 18, де се Слово є з іменем отця нашого Василія „о наказанії“.

272. Мц҃а того въ аї дн҃ь. ст҃рть ст҃го м҃ч мокиѧ презвитера. — Мокии увъ сщ҃нмч҃никь. бѣ оубо во градѣ оузантии, 150 об.-151.

Прол., II, 157 об. инше житіє; *Макар.*, 158; *Серг.*, 138.

273. Въ тъ дн҃ь стра҃ст ст҃го м҃ч диѡскорида. — Диѡскорид убь мн҃никь бѣ ѿ измоурска҃ града, 151-151 об.

Макар., 158; *Серг.*, 139 (Діоскора).

274. Въ тъ дн҃ь прп҃дбна҃ ѿц҃а нш҃го мефедиѧ еп҃па морацкаго. — Прп҃дбный ѿ нш҃ь мефедий. бѣ ѿ града селоуцка҃, 151 об.-152.

Прол., II, 158 об.; *Макар.*, 158; *Серг.*, 139.

275. Въ тъ дн҃ъ сло҃ ѿ патерика ѡ бороущихса с мнихи бѣсе. — Мних моусей и бѣ на каменѣ. бе҃ми томи бѣ ѿ бѣсо҃, 152 об.-153.

Макар., 158.

276. В тъ дн҃ь сло҃ е вса҃ возрѣвѝ на же҃ согрѣшае҃. — Вса҃ възрѣвый на жену ре҃ ѧ҃ похотѣти еи, 153-154.

Макар., 158.

277. Мц҃а того ві дн҃ь прп҃двна҃ ѿц҃а нш҃го епифаніѧ еп҃па купрьска҃ і германа патріарха. — Епифании въ ст҃ых ѿц҃ь нш҃ь бѣ оубо ѿ страни фуникиѧ, 154-154 об.

Прол., II, 159-159 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 159; *Серг.*, 139.

278. Въ тъ дн҃ь сло҃ ѡ житий сватого ѿц҃а нш҃го, епифаниѧ. — Епифании оубо се родо҃м бѣ жидовй, 154 об.-157.

Макар., 159; ***Франко.*** Апокр., V, ст. 240-248.

279. Въ тъ дн҃ь пама҃ прп҃дбна҃ ѿц҃а нш҃го германа патріарха цр҃ѧ града. — Герма҃ и въ ст҃ых ѿ҃ нш҃ь. бѣ оубо во цр҃твѐ. иракливѐ, 157-157 об.

Прол., II, 159 об.; *Макар.*, 159; *Серг.*, 139-140.

280. Въ тоѫ днь памѧт прпдбна ѿца нашего Савина еппа кѵпрьска. оучника стго епифа. — Сей (!) бѣ ѿ землѧ фѵникыѧ, 157 об.-158.

Прол., II, 159 об; *Макар.*, 159; *Серг.*, 140.

281. Въ тоѫ днь памѧт ѿца нашго полѵбиѧ еппа ринокѵрскѡ. — Полѵвий прпдбный ѿ нць оучнкь бѧше того єпифаниѧ, 158-158 об.

Прол., II, 159 об.-160; *Макар.*, 159; *Серг.*, 140.

282. В тож днь поѵченіе ѡ смерти і ѡ сѵдѣ. — Попецѣ'сѧ братие пре смерти своих покаатисѧ грѣхѡ, 158 об.

Прол., II, 160-160 об.; *Макар.*, 159.

283. Мца тогож въ и днь стрть стой мчници глѵкерїи. — Глѵкериѧ хва мнница. бѣ в лѣто. атонина црѧ, 158 об.-159.

Прол., II, 160 об. з початком дещо відмінним; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

284. Въ тож днь стрть стго мчника. алеѯандра. — Алеѯандрь хвь мчникь. бѣ во црство маѯимиане, 159-159 об.

У Прол., I, 145 об. під $10/_{11}$ є подібне житіє з дещо відмінним початком; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

285. В тоѫ днь памѧт прпдбна ѿца нашго геѡргиѧ ісповѣдни. — Геѡргий хвь исповѣдникь. бѣ оубо благородн родителю, 159 об.-160.

Прол., II, 161 инше життя; *Макар.*, 160; *Серг.*, 141.

286. Въ тоиж днь слово ѡ нравѣх добрых. — Страх бжїй ѿгонит злобыѧ а лѣно ѿгонит страх бжїй, 160-160 об.

Макар., 160.

287. Мца тогож въ аі днь стрть стго мчника сидора. — Сидор хвь мчникь бѣ оубо во цртво декиѧ, 160 об.-161.

Прол., II, 162; *Макар.*, 161; *Серг.*, 142 (Ісидора).

288. Въ тоже днь стго мчника, маѯима. — Маѯи хвъ мчни ревностию бжію во срдци нося, 161-161 об.

Макар., 161; *Серг.*, 142.

289. В тоѫ днь памѧ прпдбнг ѿца нашего паоусикакова еппа. — Паоусикако во стых ѿць нш. бѣ оубо ѿ града амасийска, 161 об.-162

Макар., 161; *Серг.*, 143 (Павсикакія).

290. Въ тоѫ днь мчникь иракли паѵлно и венедимѣ. — Стии хви мчници іраклий паоули і венеди во афинстѣ градѣ, 162.

Прол., II, 161 під $13/_{6}$; *Макар*, 161; *Серг.*, 143 (Ираклія, Павлина).

291. В тоѫ днь сло ѿ патерика. ѡ оуспенїи велика макариѧ. — Хотѧ оубо великый блжны великїи макарий, 162-163.

Макар., 162.

292. Мца того въ еі днь памѧт прпдбна ѿца нашго пахомиа наставника ѡбщемѵ житию манастирскѡ. — Рабенїи мѣсто є во кифаиде, 163-164.

Прол., II, 164 инше житіє; *Макар.*, 163 з дещо иншим початком; *Серг.*, 143.

293. Въ тоѫ днь памѧт прпдбнаго ѿца нашго феѡдора. ѡ скащеницѣ (?). — Феѡдорь во стых ѿць нш стиѧ ради чтоти нарече бы, 164-164 об.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

294. Вь тоⷤ днь памѧⷮ прпⷣбнаⷢ ѿца нш҃го. архилїа чоудотворца єппа вишаⷢ лари. — Ахилий чꙋдотворець сѐ бѣ во цртво костаⷩтина великаⷢ, 164 об.

Прол., II. 164; *Макар.*, 163; *Серг.*, 143 (Ахіллія).

295. В ...... і дишнисиа и с ни. — Петрь хвь мни бѣ ѿ ламепсака граⷣа, 164 об.- 165.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

296. Вь тоⷤ днь стрть стиⷯ мникь. иракліа — і ще 2 імена, 165.

Макар., 163; *Серг.*, 144.

297. В тоⷤ днь слоⷡ ѿ патерика ѡ видѣнїи стго пахомиа како дша праведниⷯ восходѧⷮ на нбо ...... — Хотѧ вкꙋсити брашна великий пахомий воста помлитсѧ, 165-166.

Макар., 169.

298. Мца тогоⷤ во ѕ҃ днь памѧⷮ прпⷣбнаⷢ ѿца нш҃го. геѡргиа. єппа. Митꙋ ..... — Геѡргий во стыⷯ ѿць нш҃ь иⷥ младаⷣ хⷭа возлюби, 166-166 об.

Макар., 170; *Серг.*, 145.

299. В тоⷤ днь стрть стиⷯ м҃. авдиди. і оудесїа єппа і ѕ҃ попоⷡ. і д҃ дїакоⷡ. и з҃ дѣвиць. — Стый авда єппь бѣ во персеⷯ, 166 об.-167.

Макар., 170; *Серг.*, 145 (Авди й Авдіісуса).

300. Вь тоⷤ днь стыⷯ мникь. вита, і мелоста і крстї ницⷯ. — В земли лꙋканстѣй. и бы мꙋж бꙋмирослꙋжителе імене иласий, 167-168

Макар., 170; *Серг.*, 145 (Модеста, Кріскентія).

301. В тоⷤ днь слоⷡ ѿ лимониса. ѡ поносившей бѣлоризцю братꙋ своемꙋ мнихꙋ поста раⷣи. — Два брата бѣста в костантинѣ градѣ, 168-168 об.

Макар., 170.

302. Вь тоⷤ днь слово ко сꙋдиамь. — Разжмѣй прамо доброⷡ творѧ разꙋженїа не тща, 168 об.-169.

Прол., II, 173 об. під днем 19/6 з иншим початком; *Макар.*, 170.

303. Мцаⷢ тогоⷤ вь з҃і днь. Памѧⷮ стго апла андроника єдиноⷢ ѿ седмьдесѧть. — Андроникь хвь мникь и апль. всю землю прошеⷣ, 169-169 об.

Прологъ II, 169-169 об.; *Макар.*, 171; *Серг.*, 146; *Франко.* Апокр., III, ст. 218.

304. В тоⷤ днь стго мника солохона і дрꙋж — Хвь мникь солохоⷩ бѣ во цртво максимиане, 169 об.-170

Прол., II, 169 об. з дещо відмінним початком; *Макар.*, 171; *Серг.*, 146 (Солохона).

305. Вь тоⷤ днь памѧⷮ стго стефана архиєппа цриграда. — Тжй бѣ снь слаⷡна василиа цра, 170.

Прол., II, 170 об.; *Макар.*, 171; *Серг.*, 147.

306. Вь тоⷤ днь стыⷯ мникь причетникь бѣле. ихьже нечтивый оулеть, — і ще 3 імена, 170-170 об.

Макар., 171; *Серг.*, 147.

307. Вь тоⷤ днь слоⷡ ѿ патерика ѡ пианствѣ. и ѡ покаанїи. — Млю же всѧка чл҃ка хотѧщаⷢ покаанїе ко бꙋ хранитї. 170 об.-171.

Прол., II, 170 об; *Макар.*, 171.

308. Въ тоⷤ дн҃ъ слⷪ҇ како достоиⷮ въ црк҃ви стоѧти со страхоⷨ и боѧзнїю. — Всѧкомꙋ вѣровашемꙋ к бꙋ аггль гн҃ь приходиⷮ, 171.

Прологъ, II, 170 об.; *Макар.*, 171-172.

309. Мц҃а тогоⷤ во иг҃ дн҃ь стрⷭ҇ть стго мⷭ҇ника феѡдота і с ниⷨ стыⷯ, и҃ дв҃ць. — Феѡдоⷮ хв҃ь мⷭ҇никь съ ию стыⷯ дв҃ць иже сѧ нарицахꙋ сице, 171-171 об.

Прол., II, 171 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 172; *Серг.*, 147.

310. Въ тоⷤ дн҃ъ стго апⷭ҇ла пафродита.... (і ще 4 імена).... и стрⷭ҇ть стыⷯ мⷭ҇нкь сѵмиѡна (і ще 2 імена). — Сѵмиѡ. і исакый и вахвий хв҃и мⷭ҇ници бѣша страны пирскыѧ, 172.

Прол., II, 171; *Макар.*, 172; *Серг.*, 148 (Епафродита).

311. В тоⷤ дн҃ь стиѧ мⷭ҇ феѡдосїи. — Си бѣ ѿ костѧтина града, 172-173.

Прол., II, 171-171 об.; *Макар.*, 172; *Серг.*, 149.

312. В тоⷤ деⷭ҇ слⷪ҇ ѿ патерика и покаѧнїи. — Прийде иногда етеⷬ ко ѿцю сисою тивѣникꙋ. и реⷱ҇ емꙋ хощꙋ бити мниⷯ, 173.

Прол., II, 171 об.; *Макар.*, 172.

313. Въ тоⷤ дн҃ь слⷪ҇ стго ефрема ѡ тоⷨ како достоиⷮ со всѣⷨ прилежанїи чⷭ҇ стиѧ кнⷭ҇. — Браⷱ҇е егда найдеⷭ҇ на тѧ лꙋкавый помислъ, 173-174.

Прол., II, 171 об.-172; *Макар.*, 172; *Яковл.*, 11.

314. Мц҃а тогоⷤ въ дг҃ дн҃ь. стрⷭ҇ть стго сщ҃ноⷢ мⷭ҇ника. патрикиѧ еп҃па ерⷭ҇ликскаⷢ. и с ниⷨ акакиѧ менадра і іюлꙋала. — Тъ въ стыⷯ ѿцⷭ҇ нⷭ҇ь патрїки бѣ к прꙋсии еп҃пь, 174-174 об.

Прол., II, 173 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 174; *Серг.*, 149.

315. В тоⷤ деⷭ҇ стрⷭ҇ть стго мⷭ҇ника колꙋѡфа. — Мчн҃къ хв҃ь колꙋоф въ црⷭ҇тво маѯимиѧне, 174 об.-175.

Прол., II, 173; *Макар.*, 174; *Серг.*, 149 (Калуфа).

316. В тоⷤ днъ памѧⷮ прпⷣбнаⷢ ѿца нⷭ҇го агафиѧ. — Прпⷣбный ѿцⷭ҇ нⷭ҇ь агафий ѿ хрⷭ҇тиѧнꙋ родителю, 175-176.

Макар, 174; *Серг.*, 149 (Аґапія.

317. Въ тоⷤ днь страⷢ стго мⷭ҇ Филитера. і иⷤ с ниⷨ, 176.

Прол., II, 176: під днем 20 мая й життя; *Макар.*, 174 (Філярета); *Серг.*, 150 (Філєтера).

318. В тоⷤ днь слⷪ҇ ѿ патерика ѡ смѣрени. — Прийде едиⷩ браⷢ ко ѿцю сисою к горꙋ ѿца афониѧ, 176.

Макар., 174.

319. Въ тоⷤ днъ слⷪ҇. ѡ званїи въ царество нбноⷭ҇е — Инъдѣ же прилагаѧ црⷭ҇твие нбноⷭ҇е ко члкꙋ бгатоу, 176-177.

Прол., II, 175 об.-176 з відмінним початком; *Макар.*, 174.

320. Мц҃а тогоⷤ. въ к҃ дн҃ъ стрⷭ҇ть стго мⷭ҇ника фелелѣѧ и с ниⷨ. — Фалелѣй хв҃ъ мⷭ҇никь бѣ при нꙋмерїѧне цр҃и браⷱ, 177-177 об.

Прол., II, 176; *Макар.*, 175; *Серг.* 150 (Талалея).

321. Въ тоⷤ дн҃ь стрⷭ҇ть стго мⷭ҇ асколоⷢ. — Тъ бѣ ѿ страни егѵпеⷮскыѧ, 177 об.

Прол., II, 176-176 об.; *Макар.*, 175; *Серг.*, 150 (Аскалона).

322. Въ тоже днь стго мчника филитера иже с нимъ. — Филитеръ убо мчникъ бѣ рода і воспитаниѧ никомидийска града, 178.

Прол., II, 176 об. з відмінним початком; *Макар.*, 175; *Серг.*, 151 (Філетера).

323. Въ тоже днь слово іωанна златоустаго ω млтвѣ ꙗко не предложити млтвы, но кратцѣ ко (!) оумиление молитисѧ. — Подобает оубо молѧщемусѧ ни долгих простерти словес, 178-179.

Прол., II, 172-172 об. під днем 18/₅; *Макар.*, 175.

324. Мцѧ тогож. въ ка днь памѧт блгвѣрнаго црѧ костѧнтина і мтре его елены. — Си блжнаѧ елена бысть ω града нарицаемаго серпа, 179-180.

Прол., II, 178 об.-179 инше життя; *Макар.*, 177; *Серг.*, 151.

325. В тоже днь слово ω ꙗвлении чстнаго крта. і ω побѣде силы бжіѧ. — Костѧнтин великый црь первый хртіѧнскый, 180-181.

Прол., II, 179-179 об.; *Макар.*, 177.

326. В тоже днь слово ω патерика. ω костѧнтинѣ цри како сшед со нбси бесѣдоваше с касианом пустынныком си же слыша іωанна коло и писа слишащим поздѣ ради. — Рече нѣкто и въ стых ωць наш во скитѣ. ꙗко сказа ми авва. іωанн колов, 181-182.

Макар., 177.

327. Мцѧ тогож въ кв днъ стрть стго мч василиска. — Василискъ убо мчникъ бѣ во цртво мазимиѧне ω страны армескыѧ, 182-182 об.

Прол., II, 181 об.-182 инше життя; *Макар.*, 178; *Серг.*, 152.

328. В тоже днь памѧтъ въ стых ωца нашго. Мелхиседека. — Подобно есть первое ωчьство род блженнаго мелхиседека сказати, 182 об.-183 об.

Макар., 178. Перерібка сего життя у *Франка*. Апокр., I, ст. 97 і д.

329. В тоже днь. слово афанасиѧ. архиеппа алезандрийскаго. О мелхиседецѣ. — Мелхи црь ꙗже рекоуть имѣѧ два сна, 183 об.- 186.

Макар., 178; *Франко*. Апокр., I, ст. 94-97.

329a. Мца того въ кг днь памѧт прпдбнаго ωца нашго михаила исповѣдника. еппа синадска. гн блгви. — Михаил во стых ωць нашь іспо вѣдник убо. бѣ прежде оу тарсиѧ патриарха, 186-186 об.

Прол., II, 184-184 об. инше життя; *Макар.*, 178; *Серг.*, 153.

330. В тоже днь стрть стго ωца нашго михаила мниха. — Сей бѣ ω едеса града благовѣрну родителю снъ, 186-188.

Макар., 179; *Серг.*, 154.

331. Въ тоже днь слово. ω внесении стго тѣла ωца нашго леонтиѧ. еппа ростовско (!) ω мужи ісцѣлившем оу гроба его. — Егда создаша црков камену в ростовѣ, 188-190 об.

Прологъ, II, 186-186 об. инше життя; *Макар.*, 180; *Серг.*, 154. Гл. про се оповідання у *М. Сперанскаго*. Описаніе рукописей библіотеки Историко-Филологическаго Института князя Безбородко в Нѣжинѣ. Москва 1900, ст. 66.

332. Мца того въ кд днь памѧт прпдбнаго ωца нашего сумеωна стльпника. иже на дивнѣй горѣ гн блгви ωтче. — Сумиω во стых ωць нашь бѣ ω антиωхиѧ сурскыѧ, 190 об.

Прологъ, II, 188 инше життя; *Макар.*, 182; *Серг.*, 154.

333. В тоже днъ стрть стго мч мелетина стратилата и с ним , а и с и иг вои с женами и с дѣтми. — Мчникъ убо мелетий бѣ оубо во цртво антонина, 190 об.-191.

Прологъ, II, 188; *Макар.*, 182; *Серг.*, 155 (Мелетія).

334. В то҃ днь стр҃ть ст҃го м҃ сарапиѡна. єгѵптѧнина. — Саринпиѡ҃ хв҃ь м҃никъ. бѣ оубо ѿ єгѵпта родо҃, 191-191 об.

Прологъ, II, 188-188 об.; *Макар.*, 182; *Серг.*, 155 (Серапіона).

335. В то҃ днь сло҃ ѿ лимониса. — Ѿходѧще҃ мнисѣ в корумꙋ. — Старець нѣкый сѣдѧше во скитѣ. изнйде єдинѡю во але҃ѯадрию, 191 об.-192.

Прологъ II, 188 об; *Макар.*, 182.

336. В то҃ днь слово ѡ попѣ. — До҃же є попъ ѡ людеˣ жити, 192-193.

Макар., 182.

337. Въ то҃ днь сло҃ ѡ сꙋдиѧˣ. і ѡ властелеˣ мающиˣ мзꙋ и неправо сꙋдѧщиˣ. — Сице гл҃ть слишите соудиѧ земниѧ, 193.

338. М҃ца того҃ кє҃ днь г҃є ѡбрѣтеніє чт҃ныѧ гл҃в. ст҃го іѡ҃а пр҃рка і пртдчѧ. — Сице бы҃ ѡбрѣтеніє третеє, 193-194.

Прол., II, 190; *Макар.*, 183; *Серг.*, 156.

339. В то҃ днь ст҃го сщ҃номч҃ника фарапо҃та єп҃па кѵпрьса ѻстрова. — Ферапо҃ть сщ҃номч҃нй ѿкꙋдѣ. и кою родителю, 194.

Прологъ II, 190-190 об.; *Макар.*, 183; *Серг.*, 157 (Терапонта).

340. Въ то҃ днь стр҃ть ст҃го м҃ника ферепо҃та. саргийскаго. — Ферапо҃ть хв҃ь ст҃ль бѣ сардийскыѧ црк҃ви, 194-194 об.

Макар., 183; *Серг.*, 156.

341. В то҃ днь стр҃ть ст҃го м҃ па҃харйѧ. бйша҃ преж жерца. — Па҃харий хв҃ь м҃никь бы҃ оубо ѿ ветха҃ рима, 194 об.-195.

Прологъ II, 45-45 об. инше життя під днем 19/3; *Макар.*, 183; *Серг.*, 156.

342. В то҃ днь сло҃ ѿ лимониса. ѡ порꙋчнїй ст҃ѣ бци. — Повѣдашє паладий мниˣ пришедший на к немꙋ. ꙗже бѣ нѣкто мꙋж хꙋлюби҃ во але҃ѯадрии, 195-195 об.

Прол., II, 190 об.; *Макар.* 183.

343. М҃ца того҃ во кѕ днь стр҃ть ст҃го ап҃ла карпа єдиного ѿ о҃. — Ст҃ый ап҃ль карпа бѣ оубо єди҃ ѿ о҃, 195 об.-196.

Прол., II, 190 об.-191; *Макар.*, 184; *Серг.*, 156; *Франко.* Апокр., III, ст. 237.

344. В то҃ днь памѧт прпдбна ѿ нш҃го іѡа҃ і псйхита. — Йѡа҃. во ст҃ыˣ ѿць нн҃ь из млада ха҃ возлюби҃, 196-196 об.

Прологъ II, 191; *Макар.*, 184; *Серг.*, 156 (Йоана Психаїта).

345. В то҃ днь сло҃ како диѧво҃ изводит до ѿпѣтиѧ чл҃ка из црк҃ви. — Бѧше старець прозорли҃ ду҃хо въ печарско҃ манастири, 196 об.-197.

Макар., 184.

346. В то҃ днь сло҃ іѡа҃ златаго ꙗ подобає іереѡ оучити люди. аще не послꙋшаюᵀ. — Ре҃ гь подобаєᵀ сребро моє дати торжнико҃, 197-197 об.

Макар., 184.

347. М҃ца того҃ во кз днь памѧт прпдбна ѿца нш҃го климе҃та іспов҃ѣдни и творца каноно҃, 197 об.

Макар., 185; *Серг.*, 158.

348. Въ тоже днь страть стую мчнику феωдори и дидума. — Стая феωдора бѣ в лѣта диоклитияна цря, 197 об.-198.

Прол., II, 192 об.; *Макар.*, 185; *Серг.*, 158.

349. Въ тоже днь стою мчнику Сергия и вакха — і ще 6 імен, 198.

Макар., 185; *Серг.*, 159.

350. В тоже днь Слово ѿ прпдбне петрѣ чернориз ци. і обрѣтнении (!) е преж три дни смрти е. — Прозвитер нѣкто в пѣлопотамѣ ωстровѣ, 198-199 об.

Макар., 185.

351. В тоже днь слово іωа златуста ѿ емлющих рѣзы на сиротах. — Доколе не насититися Сбирающе ωгнь на своя главы, 199 об.-200.

Прологъ II, 192 об.-193; *Макар.*, 185.

352. Мца тогожъ. Въ ки днь. страть стих мчникъ Криксента. и павла и диоскорида. — Хви стии мчници криксеть и павел. і дискорих в ристѣ градѣ, 200-200 об.

Макар., 186; *Серг.*, 159-160 (Кріскента)

353. В тоже днь страть стои мчнцы еликониди. — Еликонида хва мчница бѣ при гратиянѣ и филипѣ црема, 200 об.-201.

Прол., II, 194 об.-195; *Макар.*, 186; *Серг.*, 159.

354. В тоже днь слово ѿ сапожницѣ, его же ѿбрѣте писець црвь млащаа полунощи во цркви стѣ бца во халкопра. — Црвь писець нѣкто поведаше во единоу пятницю вечер, 201-202 об.

Прол., 195-195 об.; *Макар.*, 186.

355. В тоже днь Слово, Ко дияконом. — Дiяком оубо подобает все творити, 202 об.-203.

Прол., II, 195 об.; *Макар.*, 186.

356. Мца того кд днь страть стои мчнцѣ феωдосии двци. — Феωдосия хва мчница бѣ ѿ града тура, 203-203 об.

Прол., II, 196 із дещо відмінним початком; *Макар.*, 188; *Серг.*, 160.

357. Въ тоже памят в никеи собравших ся стых ωць. т и иі. На ария зловѣрна. — По петрѣ стѣм патриарсѣ. алеѯандрийстѣм поставлен бы ахила, 203 об.-204.

Прол., II, 196 об.; *Макар.*, 188; *Серг.*, 161.

358. В тоже днь страть стго мчника. Ядвиана. — Ядвиан хвы мчнкь. бѣ во црство максимиане, 204.

Прол., II, 138 під днем 4/5; *Макар*, 188; *Серг.*, 161 (Алвіяна).

359. В тоже днь. памят во стых ωца нашго алеѯандра. патриарха алеѯандрийскаго...., 204-204 об.

Макар., 188; *Серг.*, 161.

360. В тоже днь слово ѿ лимониса ѿ матины. — Повѣдаше на ны во ωбщем житии. к манастири, 204 об.-205.

Прологъ, II, 196 об.-197 инше Слово; *Макар.*, 188.

361. Мца того въ л днь памят прпдбна ωца ншго. ісакия презвитера. — Ісакій въ стых и нш. бѣ ѿ восток пришед, 205-205 об.

Прол., II, 199-199 об. инше життя; *Макар.*, 189; *Серг.*, 162.

362. В то҃ дн҃ь сло҃. ѿ женѣ ѡбрѣтенѣ бы҃ши во ѡстровѣ к мори со сн҃омъ своимь. — Бл҃женый ѿц҃ь н҃ць марко черноризе҃ повѣдаше ꙗ҃ идоущꙋ ми ѿ стараго рима, 205 об.-208 об.

Прологъ, II, 199 об.-201; *Макар.*, 189; *Яцимирскій* в ПДПИ, ст. 87-90.

363. Мц҃а того҃. л҃а дн҃ь ст҃рть м҃ка. Ѧрмиѧ. — Ѧрмиѧ хв҃ь м҃никь. бѣ оубо ѿ града комана, 208 об.

Прол., II, 201-201 об.; *Макар.*, 189; *Серг.*, 163 (Єрма).

364. В то҃ дн҃ь слово. Ст҃го. Єфрема. ѿ страсѣ бж҃їи и ѿ бестрашни. — Бл҃женъ оубо братиє чл҃къ иже имає. страх бж҃їй, 208 об.-209 об.

Прологъ, II, 201 об.-202; *Макар.*, 189.

365. В то҃ дн҃ь сло҃ иѡана златооустаго ѡ смиренїи. — Молю оубо ви чада. га дѣла смиренїє любите, 209 об.-210.

Прологъ, 202; *Макар.*, 190.

366. В то҃ дн҃ь сло҃ сирахово не на милостивиѧ кн҃зи, и҃ неправдꙋ соудѧ неправедно сѫд. — Слишите кн҃зи, разумѣйте кнꙋшите дерзащий вла҃, 210-210 об.

Прол., II, 197-197 об. під днем 29/5.

367. Мц҃ъ Їю҃ РЕКОМЫЙ ТРАВЕНЬ ИМА҃ ДНЫЙ л҃. въ дни ча҃ єї. а но҃ ѳ҃. Мц҃а того҃, въ а҃ дн҃ь ст҃рть ст҃го м҃ника. іоустина философа. — Іоусти хв҃ь прмдрїй м҃никь. бы҃ ѿ новаго града єѵскаго, 211.

Прол., 203; *Макар.*, 203; *Серг.*, 164.

368. В то҃ дн҃ь ст҃рь ст҃го м҃нка іоустина харитона і дрꙋжини є҃. — Тїи ст҃ыи в римѣ живѧхꙋ, 211-211 об.

Прол., II, 203; *Макар.*, 203; *Серг.*, 164.

369. В то҃ дн҃ь ст҃ꙋю м҃нкꙋ єрмола — і ще 4 імена, 211 об.

Макар., 203; *Серг.*, 164 (Єрмила).

370. В то҃ дн҃ь ст҃го іѡа҃ злаѵстаго како подобаєт чтити іереѧ. — Слишите павла гл҃ща. покарѧте ст҃ашїна, 211 об.-212.

Прол., II, 204; *Макар.*, 203.

371. Мц҃а того҃ в҃ дн҃ь памѧт во ст҃их ѿц҃а н҃шго. никифора іспов҃ѣдни. — Никифо҃ бл҃женый и бѣ ѿ костантина града, 212-212 об.

Прологъ II, 204-204 об. инше життя; *Макар.*, 208; *Серг.*, 165.

372. В то҃ дн҃ь сло҃ ѿ патерика. ѡ є҃ согрѣшише покаати. — Повѣдаше ѿц҃ь пахнотие. і помислих іти в пꙋстиню, 212 об.-214.

Макар., 208.

373. Мц҃а того҃ г҃ дн҃ь ст҃рть ст҃го м҃ лꙋкиѧна и҃ с ни҃ д҃ млдниць г҃и бл҃ви. — Лꙋкиѧ хв҃ь м҃ни бѣ во цр҃тво іоулириѧнѣ, 214-214 об.

Прол., II, 206 об.; *Макар.*, 209; *Серг.*, 166 (Лукилліяна).

374. В то҃ дн҃ь ст҃иѧ м҃ници апаѵлы дв҃ы. — Хв҃а м҃нца паѵлина пришедши на ст҃рть, 214 об.

Макар., 209; *Серг.*, 166 (Павли).

375. В то҃ дн҃ь пооученїє ѿ женах мльчаливых. — Послꙋшайте жени заповѣди бж҃їѧ и научите мо҃чати, 215-215 об.

Прол., II, 207-207 об.; *Макар.*, 209; *Яковл.*, 20.

376. Мца того д днь. памят въ стиx оца нш҇го митрофана патріарха костантина града. — Въ стыx оць нш҇ь митрофа бы в лѣта великаго костантина, 215 об.

Прологъ, II, 208-208 об.; *Макар.*, 210; *Серг.*, 167.

377. В то днь прпдвна оца андреа архиеппа критска. — Андрей во стыx оць нш҇ь бѣ ѿ града дамаска, 215 об.-216.

Прологъ, II, 264 об. з иншим початком і під днем 4/6; *Макар.*, 210; *Серг.*, 199 під днем 4/7.

378. В то днь сло стго іwа злаvста ѿ е не проповѣдати бжтка невѣрным і еретико. — Писано во е не дадити стго пс̃о, 216-216 об.

Прологъ, II, 208 об.-209; *Макар.*, 210.

379. Мца того е днъ стртъ стыx мнк макиана і никандра и с ни. — Никадрь і макиан со дружиною своею бѣста ѿ страни егvпетскыа, 216 об.-217.

Прол., II, 209 об.; *Макар.*, 210; *Серг.*, 168.

380. В то днь памя. — Съ чл҇колюбие нанесенаго на страшныа бѣды нашея вина бѣди поганиx, 217.

Серг., 169.

381. В то де поученіе стго іwа златоуста. — Аще науки имаши ѿ грѣсѣx наложи на страx бжій, 217-217 об.

Макар., 211.

382. Мца того ѕ днъ стрть с мнць куны і макиа и калеріи. — Куна и макіа и калерна бѣша ѿ града кесариа, 217 об.-218.

Макар., 214 без життя; *Серг.*, 170 під днем 7/6 (Киріякії, Калерії, Марії).

383. В то де стрть сщнмнка дорофеа еппа тирска и пострад. В лѣта ликиніа, і ще 6 імен, 218.

Макар., 214 з життям; *Серг.*, 168.

384. В то днь сло стго василіа да не обидя ра гди своиx. — Елико куплении раби къ иночству восходят, 218-218 об.

Прологъ, II, 213; *Макар.*, 214.

385. Мца того з днь стрть стго мч феwдора принес мощ. — Феwдорь хвь мни бѣ ѿ страни галатскыа, 218 об.-219.

Макар., 215 (Теодота з Галатської сторони); *Серг.*, 171 (Теодота Анкирського).

386. В то днь. Памят прпдвна оца іадима — і ще 2 імена, 219.

Макар., 215; *Серг.*, 172 (Антима).

387. В то днь сло ѡ лѣствици. — Съкри есть гь ѿ мира напасти і времена непол҇унию, 219.

Макар., 216.

388. Мца того и днь принесеніе мощи стго мч деwдора стратилата и с ни. — Феwдорь хвь мнк бѣ убо въ цртво ликиниево, 219-219 об.

Прологъ, II, 219; *Макар.*, 216; *Серг.*, 173.

389. В то днь стыx мнк никандра — і ще 2 імена, 219 об.

Макар., 216; *Серг.*, 173.

390. В тѡ҃ днѧ сло҃ ѡ некр҃щений дѣтища і ѡ҆бла҃ти і҆ерейстѣ како ко аггло҃ и҆зийде слово и҃х. — Лаѡдикиѧ граде҃ є҆ ма҃ к горѣ лѵ҆ва҃стѣй, 219 об.-220.

Прол., II, 234 під днем 17/6; *Макар.*, 316 з дещо иншим початком.

391. Мц҃а того҃ ꙁ҃ днѣ ст҃рть ѕ҃ м҃ ал҆еѯа҃дра і а҃тонинꙑ. — Хв҃а м҃ница а҃тонина хр҃тиѧна с8щи, 220-220 об.

Прол., II, 222 об.-223 інший початок і під днем 10/6; *Макар.*, 217; *Серг.*, 175.

392. В тѡ҃ днь памѧ҃т пр҃пдбна҃ ѡ҃ца кѵ҃рилѧ а҃хиеп҃па а҆леѯа҃ндрейска҃; — і ще 3 імена, 220 об.

Макар., 217 з життям; *Серг.*, 174.

393. В тѡ҃ днь сло҃ ѡ канонѣ ст҃ых а҆п҃ль і ѡ рабѣх да не ѡ҆бидѧ҃ раб гд҃иї своих гі блв҃и. — Раба в клиро҃ поставит҃и бе҃з гд҃кїѧ волѧ не повелѣва҃є, 220 об.-221.

Макар., 217.

394. В тѡ҃ днь поѹ҆ч҃ние с8щи҃ к напастех и к печалех. — Всѧкѹ҆ радо҃ст и҆мѣйте бра҃тѧ моѧ є҆гда впадете в ра҃зличныѧ напасти, 221-221 об.

Макар., 217.

395. Мц҃а того҃ ї҃ днѣ ст҃рть сщ҃енома҃ тимоѳеѧ пр8҃скаго. — Тимоѳей сщ҃номч҃нкъ бы҃ при ѹ҆лиѧнѣ, 221 об.

Прологъ, II, 222 об; *Макар.*, 223; *Серг*, 175.

396. В тѡ҃ де҃ памѧ҃т блаже҃на ѳешѳа҃. — Вꙁ ст҃ых ѡ҃ нш҃ь ѳешѳа҃ бѣ ѡ града ·тишѡ҃хийска҃, 221 об.-222.

Прологъ, II, 223; *Макар.*, 223; *Серг.*, 176.

397. В тѡ҃ днь поѹ҆ч҃ние є҆фрема. — Вꙁслѣдоѹ҆й влки ха҃ каковꙁ слѣдоѹ҆є в покорений старе҃, 222-222 об.

Макар., 223.

398. Мц҃а того҃ аї днь ст҃рть ѕ҃ а҆пл҃ꙁ ва҃ѳоломеа і в҃рнави. — Ва҃ѳоломей хв҃ь а҆пл҃ь б҃е оѹ҆ко є҆ди҃ ѡ ві҃ а҆пл҃ь, 222 об.-223.

Прол., II, 224; *Макар.*, 223; *Серг.* 173; *Франко.* Апокр., III, ст. 192.

399. В тѡ҃ днь ѹ҆спенїе ст҃го а҆пл҃а ва҃наваи єди ѡ ѻ҃. — Ва҃нава хвы҃ а҆пл҃ь бѣ оубо ѡ велика҃ ѡ҆строва кѵ҃прьскаго, 223-223 об.

Макар., 223; *Франко.* Апокр., III, ст. 221-222.

400. В тѡ҃ днь сло҃ ст҃го Василиѧ ѡ мно҃ и҆мѣнїи гі блв҃и. — И҆же чоуж҃аго желае҃ на малѣ дни своє҃ ридае҃, 223 об.- 224.

Прол., II, 207 під днем 3/6; *Макар.*, 223.

401. Мц҃а того҃ кї днь памѧ҃ пр҃пдбна҃ ѡ҃ца ѡ҆нофреа є҆гѵ҃птѧни҃. — Вꙁ ст҃ых ѡ҃ нш҃ь а҆нофрий бѣ ѡ странї є҆гѵ҃пе҃скиѧ, 224.

Прол., II. 225-225 об. з иншим початком; *Макар.*, 224; *Серг.*, 177.

402. В тѡ҃ днѧ стыѧ м҃ници а҃тонини. И ст҃го м҃ Кѡ҃дратѡ. — Ї а҃тонина хв҃а м҃ница бѣ ѡ града никомидийскаго, 224-224 об.

Прол., II, 227-227 об.; *Макар.*, 224; *Серг.*, 179.

403. В тѡ҃ днѧ ст҃рть ст҃го м҃ника тимоѳеѧ — і ще 4 імена, 224 об.

Серг., 179

404. В тѡ҃ де҃ сло҃ ст҃го ва҃лиѧ ѡ с8етї. — Многа во҃здиханиѧї оѹ҆ иныѧ житиѧ мира сего по҃но є҃, 224 об.-225.

Прологъ, II, 226 об.-227; *Макар.*, 225.

405. Мца того гі днѧ стрть стыѧ мнци акѵлини. — Ï акѵлина хва мнца бѣ к цртво троана, 225-225 об.

Прологъ, II, 227 инше життя; *Макар.*, 225; *Серг.*, 179.

406. В то днѧ памѧт прпдбна оца нш҃го алеѯадра архиепкпа алеѯадрейскаг — і ще 2 імена, 225 об.

Макар., 225 (Алексія); *Серг.*, 180.

407. В то днь слов ѿ патерика ѿ двою П8стинныкж. — Повѣдаша авва макарий єгѵптѧний иж во скитѣ шедшоу ємꙋ к гороу нитрийскоую, 225 об.-226 об.

Макар., 225.

408. В то днѧ слов стго єремеѧ ѿ блꙋдницахь. — Слишите любодѣйци лютѣ вам ѿстависте заповѣди гнѧ, 226 об.

Прологъ, II, 227 об.; *Макар.*, 225.

409. Мца тогож дг де памѧт стго прка ієлеа. — Ієлесей славный пррк бжїй бѣ ѿ землѣ ïодейскыѧ, 226 об.-227.

Прологъ, II, 228-228 об. з дещо иншим початком; *Макар.*, 226; *Серг.* 180; *Франко*. Апокр., I, ст. 303-304 з дещо иншим початком.

410. В тож днѧ памѧт во стых ѿ нш҃го медодиѧ архиепкпа костѧнтина града разориша лет иконоборец. — Въ стых ѿ нашь медодий быст оубо ѿ Сикѵлиѧ мних, 227-227 об.

Прологъ, II, 228 об.; *Макар.*, 226; *Серг.*, 180.

411. В тож днѧ стрть сщенном кѵрила архиепкпа готинскаг ѿстрова крискаг. — Кирил бжтвеный єпкп бѣ при маѯимианѣ цри, 227 об.-228.

Прологъ, II, 228 об. инше життя; *Макар.*, 226; *Серг.*, 181.

412. В тож днѧ, стрть стых м ираклиѧ — і ще 2 імена, 228.

Макар., 226; *Серг.*, 180.

413. В тож днѧ слов дшеполезно ѿ лимони. — Брат ïалѵмпие прийде к лавро ко оцю герасимоу, 228.

Прологъ, II, 228 об.; *Макар.*, 226.

414. Мца тогож єі днѧ памѧт стго прка ïамоса. — Ïамос скꙁуєтсѧ по жидовстѣ рѣчи трьпелий, 228 об.

Прол., II, 229 инше життя; *Макар.*, 227 *Серг.*, 181 (Амоса).

415. В тож днѧ стго мнка дїили. — Тъй бѣ єпарх кѵликейскїй, 228 об.-229.

Прологъ, II, 229 об.; *Макар.*, 224; *Серг.*, 181 (Дули).

416. В тож днѧ слов стго феѡдорита ѿ расмотрени. — Вѣдомо боуди смотрающих дѣл члчких, 229-229 об.

Прол., II, 230; *Макар.*, 227; *Архангельскій*. Твор. Отц. Цер. Обозр. *Жур. М. Н. Пр.*, 1888 серпень, ст. 337.

417. Мца тогож ѕі днѧ памѧт прпдбна оца нш҃го тїхона єпкпа амадїоунте кипрьскаг ѿстрова. — Тъй быст блгочтвоу родителю, 229 об.-230.

Прологъ., II, 232; *Макар.*, 228; *Серг.*, 182.

418. В тож днѧ слов ïѡан златоустаго. — Како не бойши члче рци мнег да дрьзаєши глти, 230-231.

Макар., 228.

419. Мца того^ж зі днх стрть стых мни мавила измаила и савелиа. — Тїи стыи бѣша ѿ прьсиди ѿца оубо старѣишино вльхво, 231-231 об.

Прологъ, II, 233-233 об.; *Макар.*, 229; *Серг.*, 183.

420. В то^ж днх пама прпдбна ѿца еупатиа чюдотворца иж в рѹфина^х. — Прпдбный ѿць нашь еупатие бѣ ѿ црѣкво акадиево, 231 об.

Макар., 229; *Серг.*, 184 (Іпатія).

421. В то дня сло нѣкое стца ѿ почитанїи книно ѧ позоуе всѣх кни чати почитати ест. — Ре старе вѣроу имѣте ми чада, 231 об.-232.

Прологъ, II, 234; *Макар.*, 229.

422. Мца того иг днх стрть стго мника леѡнта і и с ни, мни іпатиа і феѡдола. — Леѡ хвь мни быс ѿ еллади, 232-232 об.

Прол., II, 234-234 об. инше життя; *Макар.*, 229; *Серг.*, 184.

423. В то днх памат. Прпдбна ѿца леѡнтиа пастира лежащаго ѡбо по града, 232 об.

Макар., 232 об.; *Серг.*, 185.

424. В то днх сло ѿ нѣкое презвитери и видѣ бѣси в келїи в лѣниваго мниха и понуди его в нощи млти і прона бѣ. — Презвите велми бѣ прозорли сый иды свершити слоужби, 232 об.-232 об.

Прол., II, 234 об.-235; *Макар.*, 229-230.

425. Мца того дг днх стрть стго апла їюды. — Тх оубо ѿ лукы именоуетса ѿ маа і ѿ марка, 233 об.

Прологъ, II, 235 об.-236; *Макар.*, 230 з иншим дещо початком; *Серг.*, 185.

426. В то днх стрть стго м ѕосими. — Вх црѣтво троана цра вои, бы хвь мни ѕосима, 233 об.-234.

Прол., II, 236; *Макар.* 230 з иншим початком; *Серг.*, 185.

427. В то де Сѫбор чтна михайла архистратига близ тргѫ, 234.

Серг., 186.

427[a]. В то днх ѿ іѡанѣ ѿшелницѣ. — Прпдбный ѿ нашь іѡа ѡставль мира, 234-234 об.

Прологъ II, 236-236 об.; *Макар.*, 230; *Серг.*, 185.

428. В то днх сло ѿ чти іерестѣ. — Хощете оувѣдати колика чес іерейска и сила ест, 234 об.-235.

Прол., II, 236 об.; *Макар.*, 231.

429. Мца того к днх стрт сщнномника мефодиа еппа. Моравинскаго (поправл. пізній. письмом: патарскагѡ). — Хвх мчни медоди и из млада себе бѹ преда, 235.

Прол., II, 237; *Макар.*, 221; *Серг.*, 186.

430. В то днх памат прпдбна ѿца іѡсифа ѡтшественика — і ще 7 імен, 235-235 об.

Макар., 231; *Серг.*, 187.

431. В то днх сло ѿ патерика ѧ да не лщае себѣ (!) ѡбидащи на. — Бра прие ѡбидоу ѿ іна мниха, 235 об.

Прол., II, 237 об.; *Макар.*, 232.

432. Мцͣа того ҂ кͣа днѧ стрть сͣ мника Їоуліана иж к тарсѣ куликустѣй єго во стих ѿць на ідͣ злаус хвалами своими поте. — Тъ вѣ при дни ѡлитіанѣ цри и при маркианѣ игемонѣ, 235 об.-236.

Прол., II, 238 об.-239 об.; *Макар.*, 238; *Серг.*, 187.

433. В то днѧ слоⷡ ѿ єтери старци духовнѣ иж мно на спніє написа. — Старе нѣкто сиі бгоносець быс на горѣ алумбѣ, 236-237.

Прол., II, 239 об.-240; *Макар.*, 238.

434. Мца того кв днѧ сщенномчника евсевиа єппа самосатско. — Єусевіє сщнo-мчни бѣ при костатинѣ цри реⷩните, 237-237 об.

Прол., II, 240 об.; *Макар.*, 239; *Серг.*, 188.

435. В то днѧ стих. поплїа — і ще 11 імен, а при кінці: Ї стрть стых м ѕинона і ѕины. — Ѕіно і ѕина хва мчнка бѣста ѿ братолюбиа аравскиа, 237 об.

Прол., II, 24? об.-241 инше життя; *Макар.*, 239; *Серг.*, 188 (Помпіяна).

436. В то де слоⷡ стго варсонофеа ѧ притрьпѣтѣ всѧка брата безчинно ходѧща. — Бра вопроси ѿца варсонофеа великаго, 237 об.-238.

Прологъ, II, 241 об.; *Макар.*, 240.

437. Мца того кг днѧ стрть стых аристоноса презвитера и дмитріа діакона і аданаа четца. — Ѿ тѣх стых убо стѡ аристоклей сей бѣ родо купри града, 238-238 об.

Макар., 240; *Серг.*, 190 (Аристоклія).

438. В то днь стрть стыѧ мници агрїпины. — Хва мница агрипина быс рода слвна ѿ ветхаго рима, 238 об.-239.

Прол., II, 242 инше життя; *Макар.*, 240; *Серг.*, 189.

439. В то днѧ стрть стго мника єутихиа презвитера і и с ни гаина провi лукi и оуваніа і иж с ни. — Стый єутихій бѣ гайнетий его і иж с ни в лѣта ма-ѯимиана, 239-239 об.

Прол., II, 242 об.-243; *Макар.*, 240; *Серг.*, 189 (Евстохія, Ґаія, Провія, Лоллія, Урвана).

440. В то днъ слово стго єфрема ѧ подобает творити і оучити. — Не желаи владѣти дшами и егда тако взидеши на безстртие, 239 об.-240.

Прол., II, 243-243 об.; *Макар.*, 240.

441. Мца того вд днѧ ржтво стго прка і пртчѣ їоа. — Тъ бѣ в рождены женами паⷱ всѣх послоушеству, 240-240 об.

Прол., II, 243 об.-245 об. инше оповідання; *Макар.*, 245; *Серг.*, 190.

442. В то днѧ стых мникь ареста и прныѧ братїѧ. — Арес и ѕ брати его. єро фамакий. фрими фимe курїа и логи, 240 об.-241 об.

Прол., II, 245 инше життя; *Макар.*, 241; *Серг.*, 190 (Ероса).

443. В то де пооуніє на ржтво стго іоа к. — Брате подобает со испитаніе всѧку правдоу творѧще, 241 об.-242 об.

Прол., II, 246-246 об.

444. Мца того ке днѧ стрть е прпдбнїѧ мнци деврони многостралниа. — Февроѧ хва мница бѣ чрьноризица в манастири аврєей, 242 об.-243.

Прол., II, 247-247 об. инше життя; *Макар.*, 242; *Серг.*, 191.

445. В то днѧ памѧт ѡбстоупльших по земли иж и по морю на цркий град безбожни срацин, 243.

Серг., 191.

446. В то҃ дн҃ь сло҃ ст҃го ефрема ѿ непокаряющихся мнисѣх игоумену и братии. — Аще прийдет брат в манастир которою убо виною, 243-243 об.

Прол., II, 249 під днем ²⁸/₆; *Архангельскій*. Твор. Отц. Цер. III, ст. 6 Слово 19-е з дещо иншим початком.

447. Мц҃а того кв҃ де҃ памят прп҃дбнаго ѿц҃а нш҃го і чоудотворца двд҃а селу҃нска. — Двдъ селунский ѿ востока. ймѣя род яко и звѣзда, 243 об.-244.

Прол., II, 248; *Макар.*, 243; *Серг.*, 191.

448. В то҃ дн҃ь прп҃дбнаго ѿц҃а нш҃го іѡа҃ еп҃па турска҃ і и с ни҃. — Тъ бѣ при костантинѣ лвѣ іоурѣ ѿстави рускиа страни, 244.

Прол., II, 248-248 об; *Макар.*, 243; *Серг.*, 191.

449. В то҃ дн҃ь памят ст апл҃а руфа — і ще 3 імена, 244.

Макар., 243; *Серг.*, 192.

450. В то҃ дн҃ь слово ст҃го васил҃я да никто҃ ѿчаетсъ сп҃сія. Въ множествѣ прегрѣшеній но покаатися ѿ них. — Никто в злобѣ сп҃сся да не ѿчает, 244-245.

Прол., II, 249-249 об.; *Макар.*, 243.

451. Мц҃а того кз҃ дн҃ь памят прп҃дбнаго ѿц҃а нш҃е чюдотворца сампсона презвитера и страннопріемца. — Тъй бѣ ѿ рима ближика костянтина, 245-245 об.

Прол., II, 253-253 об.; *Макар.*, 243; *Серг.*, 192.

452. В тож де҃ памят ст҃го ѿц҃а нш҃го курила архиеп҃па ієрлимска҃. — Кури дивный быст ѿ града алезадрейскаго, 245 об.-246.

Прологъ, II, 220 об.-221 під днем ⁹/₆; *Серг.*, 193.

453. В тож дн҃ь сло҃ посѣщати болящих і невольных. — Не лѣнися посѣща г҃а ради, 246.

Прол., II, 254-254 об.; *Макар.*, 244.

454. Мц҃а тогож кн҃ дн҃ь ѡбрѣтеніе мощей кура іѡана. — Ку іѡа҃ хва҃ лука бѣста при диѡклитиянѣ, 246-246 об.

Прологъ, II, 254 об.; *Макар.*, 245; *Серг.*, 194.

455. В тож дн҃ь ст҃го прп҃дбнаго ѿц҃а пал҃а вра — і ще 3 імена, 246 об.

Серг., 194.

456. В тож де҃ сло҃ ѡ странолюбии. — Будите брате ревнители добрый дѣло, 246 об.-247.

Прол., II, 254 об.-255; *Макар.*, 245.

457. Мц҃а тогож кд҃ дн҃ь стр҃ть ст҃ую врьховноую апл҃у петра і пал҃а. — Ѿ тѣх петрь убо бѣ брат адреѡ града вусаиска, 247-247 об.

Макар., 246 инше оповідання; *Серг.*, 195.

458. В тож дн҃ь сло҃ ѿ пренеснии петровѣ со симоно вльхвом. — Пришедши убо стмоу апл҃оу петроу ѿ антиѡхия, 247 об.-248 об.

Прологъ, II, 257 об.-258; *Макар.*, 246; *Франко*. Апокр., III, ст. 12-13.

459. Мц҃а тогож л҃ дн҃ь собо҃ вг҃. апл҃ь. — Аще кождо въ ѡно время успѣшно праздноую, 248 об.-249.

Прол., II, 258 об.-259 инше оповідання; *Макар.*, 247 инше оповідання; *Серг.*, 195.

460. В тож дн҃ъ сло҃ ко богатим не творящим милостинѧ. — По что скръбити члч҃е тлѣнных не хотѧ подати нищим, 249-249 об.

Прологъ, II, 259-259 об.; *Макар.*, 247.

461. В тоже дн҃ъ слово ст҃го кѵрила. — Аще кто великъ ст҃ите҃ или малый и рекше попъ, 249 об.-250 об.

462. Мц҃ъ Іѡ҃ Рекомый Липецъ Мц҃ъ іюлъ. въ а҃ дн҃ъ стр҃тъ ст҃ою козмы и демиана. — Та бѣста. при катарине цр҃и. врача хитростию, 251.

Прологъ, II, 260 об.; *Макар.*, 293; *Серг.*, 196.

463. Въ то҃ дн҃ъ. памѧ҃ въ ст҃ых ѿца нш҃го патрикиѧ. бы҃шаго лежаща въ еѡандрѣ. — Петръ въ ст҃ых ѿцъ нш҃ъ. бѣ въ лѣта ирирнїи, 251 об.

Прологъ, II, 260 об.-261; *Макар.*, 293; *Серг.* 196.

464. В тож дн҃ъ сло҃ ѡ двци манонїи како спсе ю ст҃ый макарїи. — Двца нѣкаѧ быст въ ѡлеѯадрїи. имене манонїѧ, 251 об.-253 об.

465. Мц҃а того҃. въ в҃ памѧ҃ сътворѧе ст҃ой рацѣ и положенїѧ чс҃ныѧ ризи. пр҃тыѧ бдца влахе не. — При лвѣ велыцѣм иринѣ женѣ его патрикиѧ два, 253 об.-254.

Прологъ, II, 261 об.; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197.

466. В то҃ дн҃ъ ст҃го мн҃ика коинта. — Тъй родисѧ. и наказа҃ быст бл҃гочестию въ фригїи, 254-254 об.

Прологъ, II, 270 під днем 6/7; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197.

467. Въ тоѝ. дн҃ъ памѧ҃ ст҃го ѿца нш҃го а҃хиеп҃па ірр҃лимска. оувѣнала. — Оувѣналїи въ ст҃ых ѿць нш҃ъ. бѣ в лѣта феѡдосїѧ, 254 об.-255.

Прол., II, 262; *Макар.*, 294; *Серг.*, 197 (Іувеналія).

468. Въ то҃ днъ поѹнїе да никтож собою ѹповает но на ба҃. — Блж҃ен братие чл҃къ и надѣетсѧ пред всѣми на ба҃, 255.

Прол., II, 262; *Макар.*, 295.

469. Мц҃а тогож въ г҃ де҃ стр҃ ст҃го м҃ акифа. — Тъй быст ѿ кесариѧ первый кападокѵскиѧ епархиѧ, 255-255 об.

Прол., II, 262 об.; *Макар.*, 296; *Серг.*, 198 (Іакинта).

470. В тож днъ памѧ҃ прпдбнаго ѿ анатолїѧ а҃хиеп҃па костантина града. — Тъй быст еп҃пъ алеѯадрїйскый црк҃ве, 255-256.

Прологъ, II, 262 об.-263 з иншим початком; *Макар.*, 296 з иншим початком; *Серг.*, 198.

471. В тож ден ст҃го м҃ марка і мокиѧ. — Тѣм первѣе томленым бы҃шым по сем претимим, 256-256 об.

Прологъ, II, 262 об. инше життя; *Макар*, 296 инше оповідання; *Серг.*, 198.

472. В то҃ днъ ст҃ѹю мн҃икѹ феѡдота і феѡтїи. — Таѧ ст҃аѧ мн҃ика хв҃а исповѣданїѧ ради, 256 об.

Прологъ II, 265 під днем 4/7; *Макар.*, 297 під 4/7; *Серг.*, 199 (Теодотії).

473. В то҃ дн҃ъ ст҃го диѡмида — і ще 4 імена, 256 об.-257.

Прологъ, II, 263; *Макар.*, 296; *Серг.*, 198.

474. В тоиж днъ сло҃ ѡ покаѧнїи. — Не срамлѧи исповѣдатї грѣхо҃ своих, 257-257 об.

Прол., II, 263; *Макар.*, 296.

475. Мца того. въ д днх преподобнаго ѡца нашго. андреа еппа крискаго. — Тъй бѣ при диѡклитианѣ цри, 257 об.

Прологъ, II, 264 об. инше життя; *Макар.*, 297 инше життя; *Серг.*, 199.

476. Въ той слово іѡана златустаго ꙗ не подобает зла за зло ѿдавати. — Наоучися брате сам себе блюсти, 258.

Прологъ, II, 265 об.; *Макар.*, 297; *Архангельскій*. Твор. Отц. Цер., IV, ст. 93.

477. Мца того. въ е дн памя прпдбнаго ѡца нашго... лампада... і стыа.. марфы. и мтре стго семиѡна. иже на дивной горѣ. — Та бѣ всякоу добродѣтел. и ѡбраз пре-ходащи, 258-258 об.

Прологъ, II, 265-265 об. під днем $^{4}/_{7}$; *Макар.*, 297 під днем $^{4}/_{7}$; *Серг.*, 200-201.

478. Въ тойже днх. стрть стыа мнца чистиа. — Та ѡбраз има подобно имоущи, 258 об.-259.

Макар., 298; у *Сергія* під сим днем не має такої святої.

479. В то дн стой мнци кѵприлы. — Кѵприла мнца хва бѣ, при диѡклитианѣ цри, 259-259 об.

Макар., 298; *Серг.*, 200 Кирилли).

480. Вх той днх стртх стго мника василіа — і ще 1 імя, 259 об.

Макар., 298; *Серг.*, 201.

481. Вх той днх сло іѡа златуста ѿ еппех не пекоущихса ѿ люде. — Еппоу не творащие спсніа. владаемимы, 259 об.-260.

Прол., II, 268.

482. Мца того въ ѕ днх памя прпдбнаго ѡца нашго сисоа велика чюдотворца. — Сисой блаженый ба взлюби, 260.

Прологъ, II, 269 об.; *Макар.*, 301; *Серг.*, 202.

483. Вх тойже днх. стрть стыа ликиа двы і стго ирида викаріа і иных множайших мч в капаліи. — Та стаа лукиа ина бѣ к сикеліи, 260-260 об.

Прол., II, 269 об.-270; *Макар*, 302; *Серг.*, 202.

484. Вх той днх стрть стго мника астиа еппа дурахійскаго. — Стый великый моученик. бѣ при траанѣ цри, 260 об.-261.

Макар., 302 (Анастасія — без життя); *Серг.*, 203.

485. Вх тои днх стго фокы чоудотворца. — Исповѣда поитии ꙗ сх синакы (!) крѣпкый, 261.

Макар., 324 під днем $^{22}/_{7}$; *Серг.*, 203.

486. Вх тои, днь стго мчника. ісайра. іже с ним василіа филика. ермиа, перегина. — Стый саоур. тайный слоуга хвх, 261-261 об.

Прол., II, 270-270 об. *Макар.*, 302; *Серг.*, 202 (Філікса, Переґріна).

487. В той днх слово іѡана златустаго ѿ емлющих на сиротах. — Доколѣ насититеса сзбирающе ѡгнх на свою главу, 261 об.-262.

Прол., II, 192 об.-193 під днем $^{27}/_{5}$; так і *Макар.*, 185.

488. Мца того. въ з днх преподобнаго ѡца нашго домы чюдотворца и вх малей. — Прпдбный Ѳома в перкѣ оубо житіи быт славен, 262-262 об,

Пр о л., II, 270 об.-271; *Макар.*, 302; *Серг*, 203.

489. В той днь стых мчнк. перегрина. і и с ни. лоукиана. исихия саторнила и гермна. — Тіи беша ѿ италіа въ времена траіана, 262 об.-263.

Пр о л., II, 271 об.; *Макар.*, 302 з дещо иншим початком; *Серг.*, 204.

490. Въ той днь поучніе добро тещи ко церкви і просити у ба пощы. — Почщитеса братіе и сестры. зовоуща ко цркви, 263-263 об.

Пр о л., II, 271 об.

491. Мца того. въ и днь страст стго, м прокопіа. — Прокопій великый мнк. бе въ времена диоклитиана, 263 об.-26' об.

Пр о л о г ъ, II, 272 об.-273; *Макар.*, 303; *Серг.*, 205.

492. Въ той днь слово ѡ печа. — Не добро въ безумноую печа предашеса, 264 об.-265.

Пр о л о г ъ, II, 273 об.; *Макар.*, 303.

493. Мца того въ д днь памят прпдбнаго ѿца нашего пакратиа.... И стго сщнномника. Курила ахиепка готоускаго. — Кури сщнномни верою і бжтвеными заповедми въспита, 265-265 об.

Пр о л о г ъ, II, 228 об. инше життя під днем [14]/6; *Макар.*, 304; *Серг.*, 207.

494. Въ той днь стых мнкь. патермоуфиа. и коуприа і алезадра. — Тіи беша к лета оуліана, 265 об. 266.

Пр о л., II, 276 об.; *Макар.*, 304; *Серг.*, 207 (Копрія).

495. В то днь поучение ѡ дву суседу на добро ходити к црко. — Беста два клирика, суща шеца, 266-266 об.

Пр о л о г ъ, II, 277-277 об.; *Макар.*, 304.

496. Мца того. въ і днь страст стых мнк. м, к николіи арменстей мученых. — Тый стый мнници, м, беша при ликиніи цри, 266 об.-267.

Пр о л о г ъ, II, 278; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208.

497. Въ той днь стою мчнику виарона і сулиана. — Стый виаро. бе писидійскыа епархиа, 267.

Пр о л., II, 278; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208 (Віанора і Силуана).

498. Въ то де стго м аполоніа. — Аполоній хвь мни бе ѿ града сардійска го 267-267 об.

Пр о л., II, 278-278 об.; *Макар.*, 307 з дещо иншим початком; *Серг.*, 208.

499. Въ той днь памят тму стых ѿць к пещере..., 267 об.

Пр о л о г ъ, II, 280 об.; *Макар.*, 307; *Серг.*, 208-209.

500. Въ тойже днь слово ѡ величавых и възносащиса члцех. — Не възносиса члче да не паднешиса вънезапу, 267 об.-268.

Пр о л о г ъ, II, 281; *Макар.*, 307.

501. Мца того. въ аі днь памят стыа добропобедныа мнца еуфиміа. И събор заповеди, верных ѿць х. въ халкедоне бывших са. — Видети е на добропобеднаа мница еуфимиа, 268-269.

Пр о л., II, 282; *Макар.*, 308; *Серг.*, 209.

502. Въ тойже днъ кин̾диа. прозвитера. — Стый мч҃никь киндїй. прозвитеръ бѣ ѿ веси нарицаемыа та̑менїа, 209-209 об.

Прологъ II, 282 об.; *Макар.*, 308; *Серг.*, 209 (Киндея).

503. В то̑ де̑ стго̀ м҃ника маркиана́. — Хвъ мчн҃къ марки̑а, ю̑ сый мче̑ бы̑т въ иконїйстѣ̑ градѣ, 269 об.

Прол., II, 290 об. під днем $^{18}/_{7}$; *Макар.*, 309 без життя; *Серг.*, 200.

504. В той днъ поѹчеѐ сиєа. ѧ̑ не лѣпо е̑т мщати. приемше ѡбид̾ѹ ѿ кого̀ но предати бѣи. і прощенїе взати ї тако смиритиса. — Бра̑ прие̑ ѡбид̾ѹ ѿ иного брата, 269 об.-270.

505. Мца того̑. въ ві днъ стртъ стыа м҃ници. Голе̑дѹ(хи)... ре творенїи мрїи. — Стаа м҃ница голе̑дѹха́. бѣ ѿ пръсь, 270-271 об.

Прол., II, 289-289 об.; *Макар.*, 309; *Серг.*, 210 (Голіндухи).

506. В то̑ де̑ стою м҃никѹ прокла і лавра́. — Та̀ бѣста́ при́ троїанѣ цри, 271 об.

Прологъ II, 288 об.-289; *Макар.*, 309; *Серг.* 210 (Іларія).

507 В то̑ днъ сло̑ ѿ патерика́ ѿ перкых мнисех і ѿ инѣшних і ѿ послѣдних. — Повѣдаше іѡа̑ сири̑. аки ѿ ино̑ мнисе, 271 об.-272.

Прологъ II, 290; *Макар.*, 309.

508. Мца того̑ въ гі днъ стртъ стго и сланаго сщнома̑ника акѵли... И стго м҃ника сєрапиѡна. — Стыи серапиѡ м҃никъ бѣ в лѣта сеоѵера́ цра, 272-272 об.

Прол., II, 290 об.; *Макар.*, 310; *Серг*, 212.

509. Въ тойже днъ стыа м҃ница мѵропїа і стыа вероникиа... і ще 6 імен, 272 об.

Макар., 310; *Серг.*, 212.

510. В той днъ сло̑ ѿ лимонига ѡ чернориз̾ци его̑ спсе жена́. — Повѣдаше нѣкто̀ ѿ ѡць ѧко ѡхопле̑ бы̑т мних ѕмиею, 272 об.-273.

Макар., 307 під днем $^{11}/_{7}$.

511. Мца того̑. въ дї днъ пама̑ стго ѿца нше̑ архиєппа исповѣдника́ іѡсифа великаго̀ града селѹнскаго̀. — Іѡсифь въ стых ѡць на̑. бѣ въ цртво феѡфила́, 273-273 об.

Макар., 301; *Серг.*, 213.

512. В той днъ стго м҃ника́ іаоѵста. — Тъй бѣ ѿт гра́да́ римскаго̀ въ иноумерѣх вънстовоуа, 273 об.-274.

Прологъ, II, 291 об.; *Макар.*, 311 инше життя; *Серг.*, 213 (Іуста).

513. В той днъ прпдбнаго ѿца нштго ѡнисима́ чюдотворца. — Тъй бѣ ѿ кесарїа палестинскиа, 274-274 об.

Прологъ, II, 291 об.-292; *Макар.*, 311; *Серг.*, 213.

514. Въ той днъ пама̑ прпдбнаго ѿца нштго. епифанїа архиепкпа кѵпрьска̑ — і ще 3 імена, 274 об.

Серг., 213.

515. Въ той днъ Сло̑ ѿ покаанїи.... — Повѣдаше ѡць гла ѧко в селѹни ваше манастир, 274 об.-275.

Прологъ II, 292-292 об; *Макар.*, 311.

516. Мца того̑ еі дь стра̑т стою мчникѹ кѵрика. и мтре его̀. оулиты. — Оулита мч҃ница. бѣ при диѡклитиянѣ цри. ѿ града иїконїа, 275-275 об.

Прол, II, 293; *Макар.*, 312; *Серг.*, 213 (Іулітти).

517. В той днь҃ ст҃го мчнка авдіма́. — Хвъ҃ мчн҃и авдій. бѣ при диѡклитианѣ цр҃и ѡт ѡстрова тенеда́, 275 об.-276.

Прол., II, 293; *Макар.*, 312; *Серг.*, 214.

518. Въ той дн҃ь новаго оустина́ бы҃шаго въ ап҃лѣх благочестиваго̀, 276.

Серг., 214 (Іустиніяна).

519. Въ той днь҃ сло҃ ѡ хитрости́. і ѡ злобѣ. — Бра҃ въпроси старца. ѡ книжной хитрости́, 276.

520. В той днь҃ пам҃ кнѧзѧ володимера̀. кр҃тившаго рускую землю̀. — Сей бы҃т сн҃ъ стосла҃ ѡт племени́ варѧжскаго, 276-278.

Прол., II, 293 об.-294; *Серг.*, 214. Із Прольоґа 1400 р. надрукував се життя *Е. Голубинскій* Исторія русской Церкви. Т. І, Москва 1901, ст. 246-247.

521. Мц҃а того̑ ѕ҃і дн҃ь пам҃ творі́ ст҃ых ѡц҃ь. х҃л, бл҃жных заповѣдй въ халкидонѣ. д. сѫбори. — При маркианѣ цр҃и. бл҃гочестиви повелѣніе его̀, 278.

Прол., II, 296 з дещо иншим початком; *Серг.*, 215.

522. В то̑ дн҃ь ст҃го мч҃нка́ перфиріѧ і ст҃го ѡнисифора. — Та бѣста́ ѿ града іконіѧ. ѡнисифор оубо̀ ближика́ бѣ цр҃ица́ трефены, 278-278 об.

Макар., 315; *Серг.*, 216 (Порфірія).

523. Въ тойже дн҃ь ст҃ых мчн҃и паоула. і оуалентины і феи. і дружи их. — Тіи бѣша́ егуптѧне родо̑. іати выше, 278 об.-279.

Прол., II, 294 об.; *Макар.*, 315; *Серг.*, 215 (Алевтини, Хіонії).

524. В то̑ дн҃ь ст҃го м҃ атиѡха́. — Антиѡх хвъ҃ мчн҃икь. бѣ ѿ савастиѧ гра҃, 279-279 об.

Прологъ, II, 294 об.; *Макар.*, 315; *Серг.*, 215.

525. Въ той дн҃ь слово ст҃го̀ ефрема́. ѡ длъготерпеніи. — Бл҃же чл҃кь ѡже длъго̀ тръпит, 279 об.

Макар., 315 з иншим початком.

526. Мц҃а того̑ въ з҃і дн҃ь ст҃го сщ҃нос҃никá анфиногена́. епп҃а бы҃ша҃ пидохвон. — Анфиноге сщ҃нос҃ни бѣ при деѡклитианѣ цр҃и, 280.

Прологъ, II, 295 об.-296; *Макар.*, 317; *Серг.*, 214 (Афіногена).

527. В той дн҃ь ст҃ыѧ м҃ница марины. — Хв҃а м҃ница́ марина́. бѣ ѿ града́ антиѡхиѧ, 280-280 об.

Прол., II, 296-296 об.; *Макар.*, 317; *Серг.*, 216.

528. В той дн҃ь сло҃ ѡ съгрѣшающих. і не хотѧщих каатисѧ. — Мнози ѿ съгрѣшающих пр҃но гл҃ют срама исполне есмь, 280 об.-281 об.

Прол., II, 297 об.-298; *Макар.*, 317.

529. Мц҃а того̑. въ и҃і дн҃ь ст҃го мчн҃ика́ акин҃фа́. и въ манастрйдѣ. — Оуакинфь хвъ҃ мчн҃икь. бѣ родителю бл҃гу, 281 об.

Прол., II, 298; Макар., 318; *Серг.*, 217 (Іакинфа).

530. Въ тойже дн҃ь ст҃го мчн҃ика́ емиліана́. — Хвъ҃ мчн҃кь емилиѧ ѿ града бы҃т доростола, 282.

Прол., II, 298; *Макар.*, 298; *Серг.*, 217.

531. В тойже днѧ стои мчнцѣ. феωдосїи. — Та бѣ в лѣт феωдосїѧ родителю благчтивѹ, 282-283.

Макар., 318; *Серг.*, 218.

532. Вѧ тойже днь прпдбнаго ѿца нашго Стефана. митрополита. амасїйскаго — і ще 4 імена, 283.

Макар., 318; *Серг.*. 217.

533. Вѧ той днѧ поѹченїе к покаѧнїю и е не ѡставлѧти млтвы. — Наѹчисѧ члчe не ѿстѹпатї млтвы, 283.

Прол., II, 298; *Макар.*, 318 з дещо иншим початком.

534. Мца того. дї днь памѧ прпдбна ѿца нашего дїѧ. — Тзи бѣ вѧ времен феωдосїѧ великаго, 283-283 об.

Прол., II, 298 об.-299; *Макар.*, 319; *Серг.*, 218.

535. Вѧ той днѧ памѧ прпдбныѧ макрины сестры велико васїлїа. — Прпдобнаѧ макрина. бѣ добротою телесною, 283 об.-284.

Прол., II, 298 об.; *Макар.*, 319 инше життя; *Серг.*, 218.

536. В той днѧ сло стго макарїѧ раздрѣшенїе гнѣ словѹ аще ѡставите члко сѧгрѣшенїѧ. і ωтцѧ нбныи ѡставит вам. — Егда речет гь ѹчнико своим аще ѡставите члко сѧгрѣшенїѧ их, 284-284 об.

Макар., 319.

537. Мца. Того вѧ к днѧ ѡгнное вѧсхожденїе Стго Славнаго Илїи вѧ прроцѣх великаго. — Илїѧ славныи прркь быс ѿ страни фезвитѧскыѧ, 284 об.-285.

Прол., II, 305 з иншим початком; *Макар.*, 320; *Серг.*, 218.

538. Вѧ той днѧ Слово їωа златустаго ѡ злих женах. — Нїчтоже ес на земли подобно злой женѣ язичной, 285-286.

Прологъ II, 305-305 об.; *Макар.*, 320.

539. Мца того. ка днь памят стго и славнаго пррка їезекеѧ. — Езекеї славныи бѣ снѧ единого ѿ жрець, 286-286 об.

Прол., II, 306 об. з иншим початком; *Макар.*, 321; *Серг.*, 220 (Іезекиіля).

540. В то днѧ стго ѿ нашго семиωна ѹродивнаго ївана. — Та бѣста ѿ града едесскаго вѧ црство ѹстиѧнѣ, 286 об.-287.

Прол., II, 306-306 об.; *Макар.*, 321; *Серг.*, 219.

541. Вѧ той днь стрть стых їѹста — і ще 3 імена, 287.

Макар., 321; *Серг.*, 220.

542. Вѧ той днь сло їωана златоѹстаго ка подобает ѹчашемѹ тако творити. — Рече гь. всѧ книжни наѹчившися, 287-287 об.

543. Мца того. кв днь памят прпдбныѧ мрїи магдалинь. — Марїѧ магдалинь ѿ магдалийскых предѣл бѣ сирских, 287 об.-288.

Прол., II, 307 об. і *Макар.*, 324 з дещо иншим початком; *Серг.*, 220.

544. Вѧ той днѧ стго сщнмчнїка фокы. — Сщнмчник фока бы при троїанѣ цри, 288-288 об.

Прологъ, II, 307 об.-308; *Макар.*, 324; *Серг.*, 220.

545. Въ той днъ сло ѿ патерика ѡ чернори̂ци. впа̂ше въ прелюбодѣанїе. — Старець єтер бѣ въ Скитѣ, 288 об.-289.

Прол. II, 308 об.; *Макар.*, 324.

546. *Мца* того въ кг днь стра стых мчнк. трофима и феѡфила і и с ни инѣх. кі. — Тїи бѣша, при диѡклитиянѣ цри законопрестѹпнѣ, 289.

Прол., II, 308 об.; *Макар.*, 325; *Серг.*, 221.

547. Въ той днъ памят. в бѡгарех скончавшихсѧ братїи нцей. — При никифорѣ цри ѿци ставурокиевѣмъ, 289-289 об.

Макар., 325 без життя; *Серг.*, 221.

548. В то днь сло ѡ женах добрих и ѡ мовчаливихь. и кротъкихъ. — Рече бь ко евзѣ к мѹжеви твоемѹ възвращенїе твоє, 290.

Прологъ, II, 309 об.; *Макар.*, 325. Подібні Слова у: *Архангельскаго.* Твор. Отц. Цер. IV, ст. 175.

549. *Мца* того. кд де памят творим новоявленною л бориса і глѣ. — *Мчнк* борисъ бяше из млада наѹче страху бжїю, 290-292 об.

Прол., II, 310-310 об. і *Макар.*, 326 инші Слова; *Серг.*, 222.

550. Въ той днъ Стой мчници христины. Та бѣ ѿ града тѵрска. оурвана нѣкоего дщи, 292 об.-293.

Прол., II, 309 об.-310; *Макар.*, 326 з дещо иншим початком; *Серг.*, 222.

551. Въ той днъ, сло стго апла пвла поѹченїе ѡ любви. — *Млю* вы братїе бѹдите съвершители заповѣди гнѧ, 293-293 об.

Прологъ, II, 311; *Макар.*, 326.

552. *Мца* того въ ке днъ оуспенїе стыѧ Анны, мтре стыѧ бца. — Та бѣ ѿ племени левгїина, 293 об.

Прол., II, 311-311 об. з иншим початком; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

553. Въ той днъ стыѧ прпдбныѧ еѹпраксїѧ. — Та дщи быст антигона нѣкоего, 293 об.-294.

Прол., II, 311 об.; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

554. В той днъ прпдбныѧ олѷмпїады. — Та бѣ въ цртво феѡдосїѧ. і аркадїѧ і ѡнорїѧ, 294-294 об.

Прол., II, 311 об.; *Макар.*, 328; *Серг.*, 223.

555. Въ той днъ памят стых ѿцъ нцих. съшедшихсѧ. зе. на е събор. — Въ семое лѣто оустїяна цртва бѣ патриархь, 294 об.-295.

Макар., 328; *Серг.*, 223.

556. Въ той днь сло ѡ дїаконѣ впадшим въ прелюбодїянїе. и пакы въ свой са оушедшѹ покаянїе. — Дїакон етеръ нарочит и всѣм славен бѣ в манастири въ егѵптѣ, 295-295 об.

Прол., II, 312; *Макар.*, 328.

557. *Мца* того въ кѕ днъ стртъ стых мчни ермоли. іермипиѧ и с ним іермократа. — Стый ермила. и с ним и мчникь ермипъ і ермократ. ѿ причта никомидскыѧ цркве, 295 об.-296.

Прол., II, 313; *Макар.*, 329; *Серг.*, 224 (Ермолая).

558. Въ той днъ стѹю мчникѹ. Сакто матоѹра и с нима. — Цртво римское прабавщѹ маркоу. антонинѹ и левкию, 296-296 об.

Макар., 329; *Серг.*, 225 (Санкта).

559. Въ тойже днъ прпдбнаго ѿца нашего игнатиа — і ще 5 імен, 296 об.

Макар., 329; *Серг.*, 225.

560. В то днъ поѹченіе ѿ наказаніи чда. ѿ притчи. — Казни сна своего ѿ юности его, 296 об.-297.

Прол., II, 314 об.; *Макар.*, 329-330.

561. Мца того въ кз днъ страт стго і славнаго мчника хва пантелимона. — Тъй бѣ ѿ града комидійскаго ѿца еѹстрогрима, 297-298.

Прол., II, 314 об.; *Макар.*, 330; *Серг.*, 225.

562. Въ той днъ прпдбныа. анѹсіи поставивши мастие манастир. — Та бѣ при констянтине гной. тезоименитне, 298-298 об.

Прол., II, 315; *Макар.*, 330; *Серг.*, 226 (Анфіси).

563. Въ той днъ. Слово Стго Василіа. Ѿ пиянствѣ. — Бѣжи братие пиянства. ѿвсякаго блѹда, 298 об.-299 об.

Прол., II, 315 об.; *Макар.*, 330.

564. Мца того. ки днъ стрть стго мчника еѹстафиа. и въ анкире галитейстей. — Еѹстафій мни хртиан приведен быт ко кърнгеви игѣмонови, 299 об.

Прол., II, 316 об.; *Макар.*, 312 з иншим початком; *Серг.*, 226.

565. Въ тот днъ стрть стго мника. акакиа. — Акакиа хвъ мчни бѣ въ цртво ликиніа, 300-300 об.

Прологъ, II, 316 об.; *Макар.*, 332; *Серг.*, 226.

566. Въ той днъ поѹченіе стго феодора игѹмена стѹдійскаго. ѿ послѹшаніи еже с вѣрою въ всѣх слѹжбах. — Брат е, боюса ѿсѹжденія. скрывшаго таланть, 300 об.-301 об

Прологъ II, 318.

567. Мца того въ кд днъ страт стго м, каленіка и въ іагрѣ. — Калеників хвъ л быт ѿ страни каликие, 301 об.-302.

Прологъ, II, 318 об.; *Макар.*, 333; *Серг.*, 228 (Калініка).

568. Въ той днъ сло іа подобает, покарятиса власте. и чть въздати им і при всѣм послѹшати. — Братие покаряйте при всѣм князю, 302-302 об.

Прол., II, 318 об.; *Макар.*, 333 з дещо иншим початком.

569. Мца того въ л днъ памят бжтвенаго іѡана новаго. и стыа феѡдотіи. — Тъй бѣ при оулиянѣ престоѹпницѣ, 302-303.

Прол., II, 320; *Макар.*, 334; *Серг.*, 230 (здається, се Іван воїн із Царгороду за часів Юліяна).

570. Въ той днъ памят стго апла сили — і ще 7 імен, 303.

Макар., 334; *Серг.*, 230.

571. В той днъ сло стго іѡа златоѹстаго. ѿ матежи жизни. і ѿ покааніи. — Разѹмѣйте братие свѣта сего матеж, 303-304.

Прол., II, 320 об.-321; *Макар.*, 335; *Архангельскій.* Твор. От., IV, ст. 89.

572. Мца того. въ ла дн памат прпдбнаго ѿца нш҃го. евдокима новаго. — Тъи блаженный бѣ феѡфила ха ненавидѧщаго, 304-304 об.

Прол., II, 321; *Макар.*, 336; *Серг.*, 231.

573. В той днь стыѧ мнници оулити. — Оулита хва мчница бѣ ѿ града кесаріѧ, 304 об.-305.

Прол., II, 321-321 об; *Макар.*, 336; *Серг.*, 231 (Іулітти).

574. Въ той днъ памат сщенію чтныѧ, црькви бца. иже влахерне..., 305.

Серг., 231.

575. Въ той днъ. Поученіе лѣнивым. Не хотѧщим. дѣлати. рȣками своима і похвала дѣлателем стго Василиѧ. — И не хотѣш ми брате к бѣ ѿ сих гати, 305-306.

Прологъ, II, 321 об.-322.

576. Мць Августъ рекомый зарев імает. днїи ла. днъ імат часо. ні. а в но. ді.

Мца. Августа. Въ а днъ. Стых Маковей з ѿтро (вичислено 7 імен їх і матери Соломоніди). Блви Ѻче И прочетїи. — Антиѡхоу сноу іоуковоу жидовскоїю страноу приешоу, 306 об.-307.

Прологъ, II, 322 об.-323 об. з відмінами; *Макар.*, 395 з иншим початком; *Серг.*, 232-233.

577. Въ тойже днъ стых мчнк леѡтиѧ. и с ним иж въ писидіи въ пафиліистей мчных. — Тіи бѣша въ времена деѡклитиѧна црѧ, 307.

Прологъ, II, 323 об.; *Макар.*, 395; *Серг.*, 233.

578. Въ тойже днъ Сло стго василіѧ ѿ въспоманоутии члча естства. — Не велика мдртвоуите брате но житиѧ сего пребываніе, 307-308.

Прологъ, II, 324-325; *Макар.*, 395.

579. Мца тогож. въ в днъ принесеніе мощий стго первомчника Стефана архидіакона ерлмскаго и принесоша ѿ ерлима. в костѧнтин град. — Въ црство костѧнтина великаго. ꙗвишасѧ мощи, 308-308 об.

Прол., II, 325-325 об. инше оповідання; *Макар.*, 398; *Серг.*, 233.

580. Въ тойже днъ стго сщномчника Стефана папы римска иж с ним. — Съи стый сщномчникь стефа при тарелиѧнѣ и галанѣ, 308 об.-309.

Прологъ, II, 324 об.-326; *Макар.*, 398 з иншим початком; *Серг.*, 234.

581. Въ тойже днъ ѡбрѣтеніе мощий стго мазима і дадѵ. и коутиліана. — Сіи стыи мнници бѣша при мазимиѧнѣ цри въ доростолѣ градѣ, 309.

Прол., II, 126 об.-127 инше оповідання під днем 28 квітня; *Макар.*, 399; *Серг.*, 234.

582. Въ той днъ стых з ѿтро...., 309.

Макар., 401 під днем 4 липня з життям; *Серг.*, 234.

583. Въ тойже днъ Сло ѿ длъготрпеніи и ѿ любви. — Глше іса мтивый ꙗко аще помислили быхом разоумно, 309 об.-310.

Прол., II, 326; *Макар.*, 399-400.

584. Мца того. Въ г днъ памат въ стых ѿцъ наших далмата і фаоуста ісакиѧ. — Далмат бжтвенный. въинствоваше въ второ чиноу, 310 об.

Прологъ, II, 327; *Макар.*, 400; *Серг.*, 234.

585. Въ той днь прпдбныѧ феѡдори. новиѧ и в селѹні. и стыѧ мчнца феѡдотию. и чадꙋ ею в никеи. Въ тойже днъ слов сирахово ѿ матини. — Чада послоушайтѣ моего наказаніѧ, 311-311 об.

Прол., II, 328; *Макар.*, 400; *Серг.*, 235.

586. *Мца* тогож въ д днъ стрть стго елѵфериѧ кѹвиларѵкѹѧ. — Тъй стый бѣ ѿ града вѵзатиѧ еди ѿ сѹнкитскаго свѣта, 311 об.-312.

Прологъ, II, 330; *Макар.*, 401 з дещо иншим початком; *Серг.*, 236.

• 587. Въ тойже днъ стыѧ мница т и с нею. а пострада при саворіи простѣм — і ще 5 імена, 312.

У *Сергія* під сим днем не має такої памяти.

588. Въ тойже днъ слов ѿ воздаяніи комоуждо по дѣло ег. — Ѿ сем нам подобает братѥ. ꙗвитисѧ пред сѹдищем бжїим, 312-312 об.

Макар., 402 з іменем св. Івана Золотоустого.

589. *Мца* того въ е днъ стрть стго мнка еоусѣгнїа. — Тъи бѣ антиѡхиан родом. бъи вы црѧ костантина великаго, 312 об.- 313.

Прологъ, II, 330 об.-331; *Макар.* 402; *Серг.*, 237.

590. Въ той днъ пооученїе пред приѡбраженїем хвимъ. — Да есте вѣдоуще братѥ. а в сїи днъ ест предпразнство, 313-313 об.

Прол., II, 331 об.-332; *Макар.*, 402.

591. Въ той днь пооученїе ѿ страсѣ бжїи а всѧ имѣѧ страх бжїи і спсьсѧ всемꙋ ѿдолѣет. — Оубойтесѧ братѥ ба и кнѕѧ, 313 об.-314.

Макар., 402.

592. *Мца* того. въ ѕ днъ. памят бжтвеннаго и бголѣпнаго преѡбраніѧ. га нго іс ха. — Понеже ѿ бѣдах и ѿ неких скорбных хс гло, 314-314 об.

Макар., 403; *Серг.*, 238.

593. Въ тойже днъ пооученїе стго климента на преѡбраженїе га нше іс ха. — Послоушайте братиѥ да скажоу вам дгъ съи чтный, 314 об.-316.

Прол., II, 335 об.-336 об.; *Макар.*, 403.

594. *Мца* того въ з днъ стра стго мч деметїѧ. — Та бѣ в лѣта констаитина великаго. персянин родом, 316-317 об.

Прологъ, II, 336 об.; *Макар.*, 404; *Серг.*, 238 (Дометія).

595. Въ тойже днъ. слов аммона каковъпросишоу его ѿ спнїи. — Брат въпроси ѿца аммона рци ми слово како спсѹсѧ, 317 об.

Макар., 405.

596. *Мца* того въ и днъ памят прпдбнаго ѿца нго емильяна. исповѣдника. епспа Кѵзика. — Емильѧн исповѣдника. быт въ цртво лва иконоборца, 317 об.-318.

Прологъ, II, 328 об.; *Макар.*, 405; *Серг.*, 239.

597. Въ той днъ стго чѹдотворца мѵрена еппа кирискы. — Тъи бѣ ѿ критскаго ѿстрова при декїи цри, 318-318 об.

Прол., II, 328 об. инше життя; *Макар.*, 406 з иншим початком; *Серг.*, 239 (Мірона).

598. В тож днь памят пррпдбнаго (!) ѿца нго феѡдосїѧ ігꙋмена ѿровонъ. — Феѡдосїе пррпдбный (!) ѿць нш. ѿ млад. ноготъ ха възлюби, 318 об.

Макар., 406; *Серг.*, 240 (Теодора або Теодосія оровського).

599. В то҆ де҇ стго мчника марина старца. — Тъй бѣ при диѡклитиа̑нѣ, цри і аоугїй гемонѣ, 318 об.-319.

Макар., 406; *Серг.*, 240.

600. Въ той днъ҇ сло҇ ѿ тасїи блꙋдницѣ. — Добро е҇т написати повѣ҇т житїа стыа тасиа, 319 об.-320 об.

Макар., 406; *Серг.*, 240 (Таісії).

601. Мца того҆. въ ҃д днъ стрть стго апла ма҇тдеа і еѵглиста ѿ ѻ҃ аплъ. — Стый ма҇тдѣй ѿ ѻ҃ иже бы҇т причетни сый, 320 об.

Прол., II, 339 об.; *Макар.*, 406; *Серг.*, 241; *Франко*, Апокр., III, ст. 168.

602. В то҆ де҇ сты҇х мчни. пострадаши҇х по сты҇х хвы҇х икона҇х. — Іоулїа і маркиа іако елеѯїй димитрїй леѡтїй. петръ, 320 об.-321.

Макар., 407; *Серг.*, 241.

603. В то҆ де҇ стго мч аитонина. — Тъй бѣ алеѯадрани родо, 321-321 об.

Прол., II, 339 об.; *Макар.*, 407; *Серг.*, 241 (Антонія з Александрії).

604. В той днь пооучїе како подобае҇т дѣте҇м чтити родителѣ своа. — Послꙋшайтѣ братиа моа заповѣди бжїа иже ре҇ ко законикоу, 321 об.-322 об.

Прол., II, 340 об.-341; *Макар.*, 407.

605. Мца того҆ въ і҃ днъ стра҇т сты҇х ѿцъ мꙋчени҇х лаврентїа декиа ѯиста епга рискаго іполита. — Тїи бѣша. въ времена декиа ѯистъ ѿ афи, 322 об.-323.

Прол., II, 341; *Макар.*, 407 з дещо иншим початком; *Серг.*, 242 (Лаврентія, Сикста, Агап:та .

606. В то҆ днъ пооученїе стго василїа ѿ завити. — Бѣжи҇м братиа зависти. бѣсовскиа сѣти, 323-324.

Прологъ, II, 341 об.-342; *Макар.*, 408.

607. Мца того҇ж. въ аі҃ днъ стра҇т стго і славнаго м. еоупладиа дїакона. — Еоуплъ блжный. бѣ при диоклитиане законопрестꙋпне҇м, 324-324 об.

Прологъ, II, 342 з дещо відмінним початком; *Макар.*, 408; *Серг.*, 242 (Евпла).

608. Въ той днь стрть сты҇х мчни фотиа — і ще 3 імена, 324 об.

У *Сергія* не має сеї памяти.

609. Въ тои҇ж днъ сло ѿ минсѣ хотащи҇м въпасти въ прелюбодїанїе. — Нѣкый мни҇х ѿ манастира. игꙋмена северїана, 324 об.-325 об.

Макар., 408.

610. Мца того҇ж. въ ві҃ днъ стою мчникꙋ фотїа і аникита. — Та бѣста, при диоклитиане. бѣ же фотый, 325 об.-326.

Прол., II, 343-343 об.; *Макар.*, 409; *Серг.*, 244.

611. В то҇ж днъ сло ѿ нѣкое҇м блꙋдницѣ и мнтинꙋ. творащѣ. И блꙋда не ѡставише і до смрти. — В лѣта леѡта цра. бѣше моу в костатинѣ градѣ, 326-327.

Прологъ, II, 343 об.-344; *Макар.*, 409.

612. Мца того҆. въ гі҃ днъ. оуспенїе блженнаго маѯима исповѣдника і многострадаца. — Тъй стый маѯи҇м бѣ въ цртво костатина брата того, 327-327 об.

Прологъ, II, 344 з иншим початком; *Макар.*, 409; *Серг.*, 244.

613. Въ той дн҃ъ ст҃ꙋю мч҃никоу пафила — і ще 4 імена, 327 об.
Макар., 409; *Серг.*, 245.

614. Въ той дн҃ъ сло҃ ѡ оуставѣ мнїска жїтїѧ і ѡ ѻпитемиѧх. — Повѣдаше петръ, прозвитер. ѡ ст҃ѣм грїгорїи папѣ ри҃стѣм, 327 об.-328 об.
Прол., II, 345.-346; *Макар.*, 409-410.

615. Мц҃а тогож, въ дї дн҃ъ. ст҃го. маркела єпп҃а бы҃шаго памиѥ сирскыѧ. и і з оучени҃ его. — Сщ҃номч҃ни маркела. бѣ при феѡдосїи цр҃и, 328 об.-329.
Прологъ, II, 346 об.; *Макар.*, 410-411 з дещо иншим початком; *Серг.*, 245 (Маркелла, еп. апаламейського).

616. Въ той дн҃ъ памѧт. ст҃го и славнаго пр҃рка михѣѧ.... и ст҃го мч҃ника Лѵкиѧ и стр҃ть ст҃го м҃ Сѵрсїкїѧ. — Тъи бѣ при маѯимиѧнѣ цр҃и въи҃, 329-329 об.
Макар., 410; *Серг.*, 246 (Урсікія).

617. Въ той дн҃ъ пооученїе на предпразнество оуспенїю ст҃ыѧ бц҃.... — Да есте вѣдꙋщѐ братє. предпразнество оуспенїю ст҃ыѧ бц҃а, 329 об.-330.
Прологъ, II, 348 об. з иншим початком; *Макар.*, 410.

618. Въ той сло҃. є не ѡсꙋжати. — Прїиде нѣкый мних ко великомоу феѡдорꙋ, 330.
Макар., 410 (з Патерика).

619. Мц҃а тогож. въ еї дн҃ъ. оуспенїе пр҃тыа влчца ншеѧ бцда і прнодкы Мрїѧ. — Єгда гь нш҃ь іс бг҃ь. прїѧти изволи свою мт҃ръ, 330-331.
Прол., II, 351 об.-352 об.; *Макар.*, 411; *Серг.*, 246; подібне оповідання у *Франка*, Апокр., II, ст. 387-389.

620. Въ той дн҃ъ поученїе на преставленїе ст҃ыѧ бц҃а. — Днє братиѐ мт҃и ба нш҃го преставишесѧ ѿ житиѧ сего, 331-332.
Прол., II, 352 об.-353 об.; *Макар.*, 411.

621. Мц҃а тогож въ ѕї дг҃ъ. памѧт творим бы҃шаго ѡ на҃. — Великаго і безмѣрнаго смотренїѧ є ѡ на҃ показа, 332-335 об.
Тут очевидно титул попсований.

622. В той дн҃ъ стр҃тъ ст҃го.... деѡмида. сътворѧетсѧ памѧт его въ... мч҃нїи сꙋщж вноутръ. чт҃наго домꙋ. И пр҃тыѧ влчдца нш҃еѧ бцда близ златих вра҃. — Диѡмид хвъ мч҃ни бѣ ѿ тарса киликыйскаго, 335 об.-336.
Макар., 415; *Серг.*, 247.

623. Въ тойже дн҃ъ ст҃го, Мч҃ника мѵрена. — Хвъ мч҃ни мѵрє бѣ при декїи цр҃и, 336-336 об.
Прологъ, II, 355-355 об. під днем 17/8; так і *Макар.*, 417; *Серг.*, 248 (Мірона).

624. В.... сло҃. ѡ старци како изгна словом.... из вертепа.... Старє єди йдый ко їерданоу, 336 об.
Макар., 415.

625. Мц҃а тогож въ зї дн҃ъ стра҃т ст҃го мн҃ка паоула. іоульаны сестри его. і стратоника и вѡтолѣ і майдѣ. — Ти бѣша при оулиѧнѣ цр҃и въ градѣ. птолеймадѣ, 336 об.-337.
Макар., 418; *Серг.*, 249 (Іуліяніі, Стратона).

626. В той дн҃ъ ст҃ых мч҃ни стратоника филиппа і евтихиѡна. — Ти в никомидїи живꙋщѐ, 337-337 об.

Прол., II, 335; *Макар.*, 417; *Серг.*, 249 (Евтихіяна).

627. Въ той днь сло҃. сказаніє григоріѧ двоєслоца. ѿ проскоурѣ. и за оусопших дша. въ сорокоустє слѹжат. — Много поможет, дшам пречтаѧ помож є слѹжба, 337 об.-338 об.

Макар., 418.

628. Мца того. въ иг дн стою мникѹ фролѹ і лавра. — Фро. и лавор. бѣста врата. близнищо, 338 об.-339.

Прол., II, 356 об.; *Макар.*, 418 з иншим початком; *Серг.*, 250 (Флора).

629. Въ той днь стою мчникѹ. ерма і серапиѡна. г в римѣ. — Ти бѣша ѡклеветани. ѿ невѣрних ꙗко оубо ха чтоут, 339.

Прол., II, 357; *Макар.*, 418; *Серг.*, 250.

630. В той днъ прпдбнаго ѿца нш ісповѣдника макаріѧ — і ще 4 імена, 339-339 об.

Макар., 418; *Серг.*, 250.

631. В той днъ сло ѿ мирѣ і ѿ любви. — Смиритеса брат и любитеса, 339 об.-340.

Прол., II, 357 об.-358; *Макар.* 419.

632. Мца того въ дг днь стра стго андреѧ стратилата и с ни скончашихсѧ. ҂в ф ч и г. — Тъи стыи андрѣй бѣ въ цртво маѯимианѣ воевода, 340-340 об.

Прол., II, 358; *Макар.*, 419-420; *Серг.*, 251.

633. В то днь стго мчника тимофеѧ и с ним. агапиѧ и феклы. — Славный хвъ мчнк тимофей. бѣ ѿ палестины ѿ града газка, 340 об.-341.

Прологъ II, 359; *Макар.*, 420; *Серг.*, 251.

634. В то днъ сло ѿ млтвѣ ꙗ ѿ всѧкоѧ напасти извѹдем. — Добро єт брат є млтвою бесѣдовати съ бмъ, 341-341 об.

Прологъ, II, 359-359 об.; *Макар.*, 420.

635. Мца тогож. въ к днь памѧт слвна прка самоила. — Тъи славный само. бѣ ѿ армафема сифи, 341 об.-342.

Прологъ, II, 360 об.; *Макар.*, 420; *Серг.*, 251.

636. В то днъ стрть стых мнк лз. иже въ фракіи пострадавших. і дрѹгих и въ филиполи мчних. — Сеоур нєкто ѿ сидн пaмфилійскыѧ гнь быт петроніѧ, 342.

Прол., II, 360 об.; *Макар.*, 420; *Серг.*, 252.

637. В той днь памѧт стго и слвнаго апла фадеѧ — і ще 3 імена, 342-342 об.

Серг., 252.

638. В той днь сло ѿ нехраненіи ꙗзыка. — Аще хощете добрѣ пожити. въ жизни сей, 342 об.-343.

Прол., II, 360 об.-361; *Макар.*, 430.

639. Мца того. въ ка днь стра стыѧ мчници. василисы. и чадѹ еѧ. феигніѧ. агапиѧ. и вѣрна. — Та бѣ при маѯимиѧнѣ цри. въ едестем градѣ, 343-343 об.

Прологъ II, 361 об.-362; *Макар.*, 430-431 *Серг.*, 253 (Васси, Теоґнія, Піста).

640. В той днь стго мчника лѹкиѧ. — Тъ бѣ ѿ рикиніи иж въ ливіи, 343 об.-344.

Макар., 431 з иншим початком; *Серг,*, 253.

641. Въ тойже дн҃ь ст҃го мч҃ника Алеѯандра, 344.

Макар., 431; *Серг.*, 253.

642. В то҃ дн҃ъ поѹченїе ѿ трѹдѣ і ѿ спнїи і цр҃квїи нбн҃ѣмх. — Не лѣнитеса брат҃е, ѿ свое҃ спнїи, 344-344 об.

Макар., 331.

643. Мц҃а того҃. въ кв҃ днъ стрть ст҃го мч҃ника Агафоника. И дрѹжини его зотико Зинона. Болеста. И киндина. И сноѹрѹана. — Агафонїи мч҃нк. бы въ лѣт маѯимиана ца҃т же бы ѿ комита нѣкоего, 344 об.-345.

Прол., II, 360 об.-361; *Макар.*, 432; *Серг.*, 254 (Боголіпа, Акиндина, Северіяна).

644. В той дн҃ь. стыа аѳиси. і афанасїа..., и харима. і неѡфита. равнчищѹ еа. — Та бѣ при оулиане цр҃и. ѿ града селеѵкиа, 345.

Прол., II, 361; *Макар.*, 432; *Серг.*, 254 (Антуси, Атанасія, Харисима).

645. Въ той днъ ст҃го мн҃ика іринеа... — Блаженный иринѣй і левгикъ бѣ цр҃ковный, 245 об.

Макар., 432; *Серг.*, 254.

646. В той де ѿ затворницѣ кленоущиса к бѣсѹ. Быст нѣкто в горе синастѣй затворни старець, 345 об.-346 об.

Макар., 432 з иншим дещо початком.

647. Мц҃а того҃ въ кг҃ днъ. памат прп҃дбнаго ѡтца нше калиника еп҃па костантина града. — Калини хвь оугодникъ. первѣе презвитер, 346 об.-347.

Прол., II, 366; *Макар.*, 432 з дещо иншим початком.

648. В то҃ днъ ст҃го сщенномч҃ника иринеа еп҃па рискаг (поправлено пізнійше: сирмскагѡ). — Ириней сщенном҃нк, бѣ въ цр҃тво диѡклитиане, і а той быст ѿ сирмиа, 347.

Макар., 432; *Серг.*, 255.

649. В той днъ стрть ст҃го іринѣа еп҃па лїдѹ. — Тъй бѣ въ цр҃тво марка. Антонина, 347-347 об.

Прол., II, 365 об.-366; *Макар.*, 432; *Серг.*, 255.

650. В той дн҃ь памат. въ стых ѿ нш҃го. евстафїа еп҃па антиѡхїа великиа. — Тъй бѣ в лѣ костантина великаго. блжнный еѵстафїи. настони, 347 об.-348.

Макар., 432 з иншим початком; *Серг.*, 256.

651. В той днъ памат въ стых ѡтца нш҃го мелетиа еп҃па антиѡхиа. — Тъй бѣ в лѣт костантина. той костанти въ антиѡхїи живы, 348-348 об.

Серг., 256.

652. В то҃ де сло ст҃го іакова. ѿ кленоущихса. имене гн҃и вжѹ. — Въспоминаю ва и глю пре всего брат҃е моа. не клините, 348 об.-349 об.

Макар., 433.

653. Мц҃а того҃. въ кд҃ днъ стрть ст҃го мн҃и еѵтихиа оучника быша іѡа възлюблена хва оугодни, бг҃ослоца. — Стый евтихїи ѿчеством имѣ оубо севастополїи, 349 об.-350.

Прол., II, 366 об.; *Макар.*, 433; *Серг.*, 256.

654. В то҃ дн҃ь стрть ст҃го мч҃ника. татиана. — Стый мч҃ни татиа, или татиа ако нѣцїи глют, 350.

Прол., II, 366 об.-367 инше життя; *Макар.*, 433 з иншим початком; *Серг.*, 256 (Татіона).

655. В той днь прпдбнаго мчника. геѡргіа езерника. — Блаженый геѡргій ѿ млади въздрасти постное пребываніе на снежных горах сътворивый, 350-350 об.

Прол., II, 367; *Макар.*, 433 инше життя; *Серг.*, 256.

656. В той днъ стых мчнк. лз. и въ фракый. пострадкших и дрȣгый. въ филипополи — вичислено 33 імена, 350 об.

Макар., 435 під днем 25 серпня з життям; *Серг.*, 257.

657. В той днъ слово ѿ женитвѣ і ѿ прелюбодѣяніи. — Пріидѣтѣ оумни свершеніи слȣхи развезе, 350 об.-352.

Прол., II, 368-368 об.; *Макар.*, 433.

658. Мца того въ ке днь. памят стго апла тита. еппа бывша града гортоуска критска ѿстрова оученик сȣщаго апла павла. — Тит апл хвъ быст оубо ѿ критскаго ѿстрова, 352.

Прол., II, 370-370 об. инше життя; *Макар.*, 435; Серг., 257; *Франко.* Апокр. III, ст. 261-262.

659. В то днь памят во стых ѿ нашго мины архіеппа костантина града. — Въ стых ѿцъ нашь мина. бѣ въ црьтво оустиане прозвитер, 352-352 об.

Прологъ II, 370 об.; *Макар.*, 435; *Серг.*, 257.

660. В тй днь пооученіе ѿ сȣнклитикый ѿ смырене мдрти. — Ре блаженаа сȣнклитикыа. а невозможно кораблю, 352 об.-353.

Макар., 435; *Серг*,, 258.

661. Мца того въ кз днъ стою мникȣ адриана и наталіи. в никомидіи пострадвши. — Андриан хвъ мчни, и наталіа, подрȣжіе е. бѣста оубо ѿ града никомидійскаго, 353.

Прологъ II, 371-371 об.; *Макар.*, 436; *Серг.*, 258.

662. Въ той днь стрть стго м дрȣгаго адриана. — Хвъ мчни адриан бѣ при црьтвѣ великиніа, 353 об.

Макар., 436; *Серг.*, 259 (Андріяна).

663. В то днь слово ѿ кленших минихȣ не разлȣчити има до смрти. — Въ лаврѣ стго феѡдосіа бѣста два миниха сътворила клятвȣ, 353 об.-355.

Макар., 436

664. В то днь стго ефрема. — Оубойтеса братіе временныя бесѣди. и въ тишинѣ бȣдет дша твоа, 355-355 об.

Макар., 435.

665. Міа того. Въ кз, де. Памят Прпдбнаго ѿца нашего пȣмина. ѿходника. — Тъй въ стых ѿць нашь пжми. бѣ ѿ страни егупетскыа, 355 об.-357.

Прологъ, II, 372 об.-373 з иншим початком; *Макар.*, 437; *Серг.*, 259 (Пімена)

666. В то днь памят въ стых ѿца нашго кȣрȣвиа. — Прпдбный ѿць нашь кȣдрȣвій ѡстави мир и быст мних, 357.

Макар., 437; у *Сергія* не має під сим днем такої памяти.

667. Въ той днъ памѧт прпдбнаго ѡца нш҃го. Ливриа еппа.Римскаго. — Ликрїй блаже͠ный ѿцъ нш҃ь. бѣ при костѧтинѣ цри, 357 об.

Прол., II, 373; *Макар.*, 437; *Серг.*, 259 (Лівер'я).

668. Въ тѡ днъ прпдбнаго ѿца нш҃го Савы. и въ фалѣ. Въ той днь Сло ѡ хранений ıазика и лестно глющих. — Ѡ косѧкаго гланїѧ неправеднаго ѿстоупи братие потреби бо гь всѧ оустны лестивнѧ, 357 об.-358.

Макар., 437; *Серг.*, 259 (Савви в Венефаліх).

669. Въ тѡ днь поученїе ıа подобает хрстиѧнинꙋ истинно житие имѣти. па же. всѣх въ законѣ. — Аще убо Стѣ имїй зако бе бꙋдѫщих благости телеснѣ болѧщаѧ, 358 359 об.

670. Мца того. въ ки днъ памѧт прпдбна ѿца нш҃его Моусеѧ Мꙋрина. — Тъи блаженый и въ Стых ѡць нш҃ь моусей бѣ родо мoурй, 359 об.-360 об.

Прологъ, II, 373 об.-374; *Макар.*, 438; *Серг.*, 260.

671. Въ тѡ днь Стых мчни л і г. и въ никомидїи Скончавшихсѧ. Въ тѡ де Сло ѿ жидовинѣ, феѡдорѣ єго болна сжщa крсша на поути нѣско і быст Здра. — Бѣ кто жидови имене феѡдор иде съ хрстиѧни на поут ѿ алеѯадрїйскыѧ восири, 360 об.-361 об.

Прол., II, 374-374 об.; *Макар.*, 438; *Серг*, 261.

672. Въ тѡ днь Сло ѿ гордости. — Никтѡ да ищет Себѣ славы не чти, 361 об.-362 об.

Макар., 438.

673. Мца того въ кд днь оусѣкновенїе чтныѧ главы Стого Їѡана. — Иѡа прtча болїй всѣх прркь рождених женами, 362 об.-363.

Прологъ II, 378 об.-379; *Макар.*, 439; *Серг.*, 263.

674. Въ той днъ ѡ клеветанѣ презвитери. — Десѧтию поприщь ѿ града зотика, 363-363 об.

Макар., 445 під днем 30 серпня.

675. Въ тѡ днъ поучнїе Стго григорїѧ ѡ гнѣвѣ. — Не дадите братиѧ бо себѣ мѣста гнѣвоу, 363 об. (без кінця).

Тут пропало кілька карток.

676. Без початку — про Христофора 364-364 об.

Прологъ, II, 383-383 об.

677. Въ той днь Сло ѡ вдовах и Сиротах да не. ѡбидити их. — Всѧкоѧ вдовы. и Сироти, не ѡзлобите, 364 об.-365.

Макар., 440.

678. Мца того. въ ла днь положенїе чтнаго поѧса. прeстыѧ Бца і прно дѣва мрїѧ ко рождьшемоусѧ из неѧ бꙋ, 365-365 об.

Макар., 445; *Серг.*, 265.

679. Въ той днь Сло ѿ Созонѣ ıа даѧ млтню нищемꙋ бꙋ во зае дает Сторицею прїимет. — Бѣ нѣкто члкь живый въ їерлмѣ имене Созоме, 366 об.-366 об. (без кінця).

Прологъ, II, 385 об. 386; *Макар*, 446.

Крім того на наліпленій на обгортці картці:

680.... патрикиа... — Петръ въ стых ѿцъ нїх въ ко.... нїи. блгочтивиа агѹстіи снк.

681. В тѡ дн.... — Двца нѣкаа бы҇ст въ алеѯандрїи. имене҇ ман... (без кінця).

Прольоги обговорені в праці *Архієпископа Сергія.* Полный мѣсяцесловъ Востока. Т. І. Восточная агіологія. Владиміръ 1901, ст. 277 і д. Наш Прольоґ зближений своїм складом н. пр. до Прольоґу XVI ст. з колекції А. Петрушевича у Львові (N. 27) — гл. *Д-р. Іляріон Свєнціцкий.* Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича. Частина друга. У Львові, 1911. *(Українсько-руський Архив,* т. VI) ст. 45-94. Одначе ріжниць між обома ркпп. є доволі.

№ 28. **Служебник XVI ст.** (без початку й кінця) 4° (18·5×14·5 cm.), ст. 282 ненум. Півустав, середньо-болгарсько-українська редакція. Папір водного знаку кабана. Оправа нова. Графіка. Письмо просте, букви середньої величини (пересічно 3 mm. високі). Риси букв доволі грубі. Заголовки доброю киноварю; і в середині тексту богато киноварних букв. Декуди переходять заголовки в почини вязий Ініціяли невеликі, звичайно без окрас. ж. При в спідна частина тільки незначно більша. в - має зубчик невеликий і тому прогалина між дещо продовженою верхньою й спідньою частиною доволі широка. В г зубчик ледви зазначений. д — правий зубчик продовжений дещо й звернений на ліво. є, є. з або з малим зубчиком, вигнутою серединою й легко видовженою та гачковато вигнутою спідною частиною або з обома частинами заокругленими й продовженою на ліво зараз під рядком спідною частиною; ѕ. ж з маленькою головкою, але на 3 рухи. и звичайно з поперечкою на самій горі правого стовпчика, ї, і, ѵ. В к права частина відділена. м — середня частина сходиться острим кутом. н — поперечка дуже на горі, більше до лівого стовпчика. о, ѡ; є й ширше ѡ та о з точкою. т — всі три частини рівні. оу, ѹ. В ч з лівого боку на горі гачок. ъ — лівий зубчик грубий і опущений до половини букви. ы = ь + і.

Надрядкові знаки: ̓ ́ ̀ ̂ (при двох шелестівках), ̃ (скорочення), ̈ ҇ (скорочення).

Над рядками є такі букви: т, х, н, ж, м, д, с (під титлою), ч, ди — їх не богато.

Наголоси не українські, н. пр. намо́чникъ 191, ѿста́вляе҇т 209, з часта на першім складі (а то не все зазначки) і ин.

Правопис. ж = ѹ; заміна ж і ѫ; ѣ часто = ѧ або є; ъ і ь міняються; глухі стоять нераз у значінню чистих. Часто брак йотації поміж голосівками. ръ, лъ поміж шелестівками. Після шипячих і після ц стоять мягкі або тверді голосівки; після гортанних звичайно ы. о після шипячих зрідка: запрѣщенѣшомоу 169.

1. Проскомидія (?), без початку, 1-4.

2. БЖТВНАЯ СЛѸЖБА ИЖ ВЪ СТЫ҇Х ѾЦА нашегѡ іѡанна златоѹстаго, 4-44.

3. Бж҃твнаѧ слꙋжба иж҃ въ ст҃ых Ѿца нашегѡ василіа великагѡ, 44-70.
4. Бжтвнаѧ слꙋжба прежд҇ѣсщенна, 70-97.
5. Сице гл҃е іерей ѿпꙋсты на кажд҇о днь, 97-106.
6. Послѣдованіе ст҃ыѧ пѧтидесѧт҇ница, 106-128.
7. Послѣдованіе просвѣщеніи ст҃ых богоѧвленій, 128-141.
8. Послѣдованіе ѡ причащеніи ст҃ыѧ воды, 141-145.

Пор. Nr. 18,7.

9. Послѣдованіе Ѡсщеніа водѣ, 145-156.
10. Чи лѣтопровожденіе, 156-167.
11. Послѣдованіе бываемꙋ. иже сътворити ѡтрочати. оглашено. и крто, 167-190.
12. Послѣдованіе въ еже омыти кр҃тившагосѧ въ. и. днь, 190-193.
13. Въ. иже днь пакы приходи бывает. некопросвѣщенный младенець, 193-201.
14. Ꙋставъ ѡбрꙋченіѧ, 201-223.
15. Како под҇обает творити памѧти по ꙋсопших. изѡбражено. никифорѡ, 223-240.
16. Молитви: 1) на слоуженнѹ кинѡ; 2) егда что впадет нечисто въ вино или въ ино что; 3) на блгвеніе домоу новомоу; 4) въ пост идущи; 5 над агнцем на стѫкѫ пасхѫ; 6) на заколеніе волѫ и овнѫ; 7) на петрокъ днь дѣтемь; 8) на артѫ гѡ; 9) на потребленіе. артоуса; 10) на сосѫдѡ ѡскврънишисѧ; 11) над младенцемь оумръшимь; 12) на всѧкы оумръши, 240-252.
17. Чи канія, 252-265.
18. Правило. вънегда слꙋчитсѧ комоу искоуситі въ снѣ дѣиствѫ діаконѫ. ѡ оскврънениа, 265-274.
19. Дѣйство стлъское егда стль въскладает на сѧ ѡмофоръ, 274-279.
20. Чи бываемы на поставленіе четца и пѣвца, 280-282 (без кінця).

№ 29. Ірмольоґіон із нотами

Ірмольоґіон із нотами поч. XVIII ст. без початку й кінця. 4° (19 × 15 cm.), ст. ненум. 344 + 2 картки наліплені на оправі. Дрібний півустав із гарними заставками (копії з друків?) та дуже старанними великими ініціялами (ґеометричний рисунок, прикрашений широкими цвітами). Папір із водним знаком кабанчика (?). Оправа стара — дошка в шкірі з витисками.

Містить крім звичайних ірмольоґіонових пісень також Службу Божу київського та болгарського напіву (обі дуже дефектовні).

Ст. 1 скорописом: Сия книга Монастира волсвинского (?).

Ст. 3: Sej Jarmołoy jest mykołaja Kaczorowskoho kupiony od Imc Xiędza Hermana Łozińskoho za Złł. P. 9. (?) y za pf. (?) 15 (?).

Ст. 5: Xiąga (!) Monastyra Wolswenskiego.

№ 30. ЇРМОЛОГЇО́НЪ Бо́жїєю Благода́тїю Собра́нъ ко ѹ҆добнѣйшемꙋ хитрости Їрмологїса́нїѧ и҆зꙋчитисѧ хотѧщимъ, ѹ҆потребленїѧ. й Слꙋжби Бо́жои. — спи́салъ Сѵмеонъ Рибакъ Обитатель Клꙋссова (сей титул написаний новійшими часами). К. ненум. 308, 4° (18·5 × 14 cm.). — Вступ на 4 перших кк. доданий у новійших часах. Півустав поч. XVIII ст. Оправа новійша. Ркп. переховувався, здається, в Клюсові. біля Кристинополя.

№ 31. До друкованої Метрики еп. Шумлянського з 1687 р. додано писані метрики охрещених 1708-1727 р.

№ 32. МЕТРИКА КРСТꙋ Сирѣчъ КРЕЩА́ЕМЫХ ОТРОЧАТЪ Парохїанъ Юриди́чныхъ МНСТЇРА КРАСНОЙПꙋщи Списа́сѧ ѿ Рождества Хрⷭ҇това Рокꙋ Бж҃їѧ ҂аѱмг. Мц҃ѧ Декеврїа днѧ к҃. Титул у гарнім обрамованню. 4° (20 × 16·5 cm.), к. 90 нум. + 4 ненум. Оправа: біла шкіра з темними рогами й хребтом. На оправі пізнійший напис: МЕ́ТРИКЫ. Rodzących się. Szlubnych. I Umarłych Monasteru Krasnopusteńskiego od r. 1743-1786. На обор. оправи: N. 22. На хребті карточка з написом: Метрика руска. Богато карток порожних. На передостанній картці: Reyestr Spowiadaiących się Parochian Krasno Pustyńskiego Ano 1774.

№ 33. **Збірник XV ст.** — без початку й кінця, дуже наднищений, бо богато карток відлітає (кожда картка при оправі надрізана так, що легко відділяється); письмо від середини книжки звичайно вилиняло. 8° (21·3 × 14 cm), по 27 рядків письма читкого півустава. Ст. 420 ненум. Титули й деякі початкові букви майже без окрас доброю киноварю. Папір водного знаку: лук із стрілою, як у Ліхачова N. 393 (папір із 1413-1446 рр.). Оправа стара, дуже наднищена: дошка в шкірі з витисками (подвійні лінії). На об. оправи на доліпленій картці (всі дописки пізнійшим письмом): Дородѣ; попъ ѡстровьски; а х ц (?). На кінцевій оправі на наліпленій картці пізнійшим півуставом: Сиѧ книга дорофеи.

Ст. 1: перечеркнено сиґнатуру: N. 23.

Ґрафіка. Письмо просте з нахилом до заокруглення, доволі дрібне (звичайно 2·3 mm. високе), але виразне, бо має риси середньо грубі, дуже тонких не має. Букви не мають кінцевих поперечок. а — має праву рису дещо похилену на право й продовжену простою лінією в гору й передовсім у діл, ліве заокруглення деколи дуже мале. б з малою заокругленою долішньою частиною, зубчик дещо вигнутий у ліво. в — з обома частями доволі симетричними, долішня риса творить острий кут. е вузше або круглійше. ж на три рухи; лінії перетинаються по середині, середній стовпчик видовжений. з — з заокругленим кутом і малою долішньою частиною, сильно поданою на право, з невеличким гачком або ще з поземою рисою по середині горішньої части з правого боку. и —

з поперечкою звичайно мало піднесеною понад середину букви; ї, і, ы = ь + і. н = N. о — звичайно менше від усіх инших букв; — тому письмо видається нерівне, більше о; ω; є й о з точкою в середині. п — з правою рисою дещо вигнутою. ρ з малою круглою головкою. т — з малими тупими зубчиками. оу. ѧ, ꙗ з рисою по середині. ѫ. В х лівий бік творить глибокий гачок, права пряма риса доволі продовжена в долину.

Надрядкових знаків не богато: ҆ ʼ (замість глухих) — (або легко вигнута лінія для зазначення скорочення) ҃ ̈ ̏.

Наголосів мало: ʹ (найчастійше на першому складі), але є й у середині слів: (ми)моиде 136, ˋ (зрідка). Наголоси не все українські.

Над рядками стрічаються зрідка букви: с, д, т, х.

Правопис середньо-болгарський, дещо зукраїнізований. Взаїмна заміна: ѧ — ѫ, ь — ъ. ѣ часто = ѧ. Замість ы є нераз и. Фонеми: чѧ, чю; кы, гы. Брак йотації поміж голосівками. ρъ, лъ поміж голосівками. Зрідка такі прояви, як: въпрашаѫщомоу 72; вышша 45.

Граматика. Нестягнені форми побіч стягнених. Nom. sing. masc. імен на: ïе. Часто: їємы 46.

1. Конець другого слова авви Доротея, 1-14.

2. прп҃добнаго ѿца нашего авва дороѳеа. оучениꙗ различна къ своимъ ємоу оученикомъ — ѿшедшоу ємоу ѿ обители авва серида. и своимъ съ бгомъ съставившоу монастиръ. по кончаниї ωца ιωанна глемаго прр҃ока. и конечнаго млъчаниꙗ ѿца връсаноуфиꙗ. о любви сло г҃. — Испрьва бг҃а сътвори вь члка. и положи и въ раи, 14-40.

3. о смѣрени и мѫдрωсти сло д҃. — рече нѣкыи ѿ старецъ. прѣжде въсего трѣбоуемъ смѣреномѫдриꙗ, 40-57.

4. тогожде о съвѣсти. словω, є҃. — єгда сътвори бъ члка, въсѣа въ нь нѣчто бж҃твно, 57-65.

5. тогожде. о божествьнѣмъ страсѣ, словω ѕ҃. — глетъ къ съборныхъ стыи іѡ съвршенаа любы, 65-83. Тут пропала 1 картка.

6. о то еже не сѫдити искрьнемоу сло и҃. — не (?) быхωмъ поминали братиє словеса стыхъ старецъ. аще бихωмъ поучалисѧ въ нихъ, 83-100.

7. тогожде. о еже оукарѣти себе а не ближнѣго. словω д҃. — въ зыщемъ братиє. ѿкѫдоу когдаоубω оуслышитъ кто глъ скрьбенъ, 100-133. Але тут є й 10-е Слово, бо конець 9-ого й початок 10-ого Слова загинув.

8. тогождє. о лъжи слово аі. — хощѫ вамъ спомѣнѫти братиє о лъжи мало, 133-145.

9. о еже съ разоумомъ и трѣзвениємъ шествовати вь пѫть бжии. слово — ві. попецѣмсѧ о себѣ братиє, трѣзвимсѧ. кто дастъ намъ врѣмѧ сие, 145-164.

10. о еже спѣшити скорѣе ѿрѣзовати страсти. прѣжде даже не ѿбыкнѫти злѣ вь нихъ дшеѫ. слово, гі. — поставѣмъ къ оумъ нашь братиє ꙗкоже сѫт вещи и блюдѣте да не ѡклѣнитесѧ, 164-183.

11. ѡ страсѣ бѫдѫщѫѧ мѫкы. и ꙗко подбаетъ хотѧщомоу спстисѧ, николи же безъ печали быти ѡ своем спнїе. Слово ді. — Вънегда волѣх ногама моима.... не можахь ѿ них. нѣции ѿ братїѫ въздшедшѥ посѣтишѫ мѧ, 183-201.

12. о томъ како подбаетъ безъ смѫщенїа и блгодарнѣ трьпѣти искоушенїа слово еі. — Добрѣ рече авва пиминъ. ꙗко знаменїе инокоу, въ искоушених познаваетсѧ, 202-217.

13. ѡ назданни подвоcловы душевных добродѣтѣлеи. слово ѕі. — Писанїе глет ѡ ѡнѣхъ бабахъ.. ѫже жив...ѣахѫ мѫжьскы, 217-238.

14. ѡ стых постѣхъ. слово зі. — Въ законѣ повелѣ въ спом ізраильтом да на коеждо лѣто десѧт створѧтъ, 238-247.

15. тогожде тлькованїе рѣчелі стго григорїа, пѣваемомь съ ѡбразолі на стѫѧ пасхѫ. слово иі. — Сладостнѣ гладахъ валі мѣда ѿ ѱалмѣх иже поемъ, 247-256.

16. тлькованїе. глаголомь стго григорїа, пѣваемомь стыѧ мѫченикы слово ді. — Сего ради добро естъ братїе, еже пѣвати ѿ словесъ стых бгоносецъ, 256-266.

17. тогожде. къ нѣкоторымъ сѣдѧщемъ въ келїахъ. въпросившемъ его ѡ посѣщени братиѧ. ѿвѣтъ. к. — Глѧ ѡци. ꙗко еже сѣдѣти въ кел... половина естъ, 266-274.

18. о иже въ монастири наставникѡхъ и оученицѣх. како наставникѡ повиноватисѧ сло ка. — Аще еси настоатель братїамъ, пецисѧ ѡ них въ съгбенѣ срдци, 274-280.

19. ѡ имѫщимъ келарнѫѧ слоужбѫ. слово кв. — Аще къ ꙗрость и злопомнѣнїе въпасти не хощеши, 280-285.

20. глаголи различни въкратцѣ велми полезни кг. — а глаше авва дорѡдеи. невъзможно естъ имащомоу свои разоум, 285-289 — 18 вереснь.

21. тогожде. посланїа различна. къ братоу въпросившоу его ѡ нечювьстви дшѫ. и о исакновени любве кд ѿвѣтъ. — Ѡ нечювьстви дшѫ брате. частыми прочитанїемъ бжтвных писанїи побѣждаетсѧ, 289-291.

22. къ братоу оутѣшнѣ емоу ѿ напасти; ке. — Прѣвѣе оубо чадо, не вѣмы смотренїа бжїа, 291 298.

На стор. 298 на закінчення статий Авви Доротея дописано киноварю: слава тебѣ бже нашъ слава тебѣ и пакы рекѫ слава тебѣ: —

Се цитат із св. Єфрема Сирина. *Архангельскій*. Творенія Отцовъ, III, ст. 2.

Доздѣ скончасѧ книга стго прѣподобнаго ѡца нашего дорѡѳеа. къ славѫ дажщомоу зачало и конецъ хоу боу нашемоу, емоуже слава съ ѿцем и съ стмъ духом амин.

Порядок слів — як у ркп. Москов. Синод. Бібліот. N 147. (Описаніе Московской Синодальной Бібліотеки, Отд. II, 2. Москва. 1859, ст. 219-225. Вже в 1628 р. надруковано Слова Авви Доротея в Київі: Прпбнагѡ оца нашего Аввы Дѡроѳеа поучениѧ, де є всіх Слів Доротея 27, але їх порядок инший, як у нашому ркп. (Примірник того друку є в „Національному Музеї“ у Львові.)

23. ѿ главизнъ стго марка скитскаго. — Ничто же помышлѧи ни твори без иже по бзѣ разоума, 298-299.

24. стго ефрема сурїна. — Право житїе желаеши, смѣренїе дръжи, 299-300.

25. василии. — Начало ѿриновенїа члоу, еже ѿстѫпити ѿ смѣреномѫдрїа, 300.

26. ново небо. — Аще оусмотриши извѣстно, обращеици сѣти вражиѫ, 300-301.

27. ꙗко трꙋбнїи. — Не вънимай братїе дѣтскы и глоумленїемъ, 301-303.

28. ѡ иже ѿ юности възраста постившася. и гръдости ради ѿриновенїа. — Имѣше нѣкый ѿ ѡцъ брата мирѣнина, 303-304.

29. блгосло ѿче словеса различнаа стго єфре(ма Си)рина. похвала ѡбщеживѫщїи брати. — Раи, исплънъ єстъ плѡда весела и различних цвѣтѡвъ, 305-306.

Се 55 Слово Паренесіса. *Архангельскій.* Твор. Отцовъ, III, ст. 17.

30. наказанїе полезно, ѡ ползахъ мнишъскааго житїа слово cs (?). — Възлюбленный брате, аще ѿвръгся житїа бѫдеши мнихъ, 306-309.

Се 4-е Слово Паренесіса. *Архангельскаго* Твор. Отцовъ III. ст. 2.

31. слово стго єфрема ѡ страшнѣмъ сѫдѣ, ѿче благослови. — Придѣте вси братиа, послоушайте мене малааго єфрема, 309-314.

З подібним, але не таким самим початком є се Слово у *Архангельскаго.* Твор. Отц. III, ст. 18.

32. иже въ стых ѡца нашего григорїа бгослова. тлъкованїе надгробнаго съписанїа, вї тих главъ. на стго и великаго и своєго ємꙋ дроуга васїлиа. истлъкованны ѿ никїты, иже и двдъ. раба гу хрїстова и фїлософа блгслови ѿче. — Дроуже хвъ и слоуго и стыи, и оугодниче васїлїе, 315-320.

33. германа патрїарха кѡнстанънтїнѣ града стиси добрѣйши къ винѣ слъзнѣи. хотящим непрѣстанно поплакатися дѣанїи непдобных. — Иже древле источивыи вѡдамь истѡчникы ѿ несѣкома, 320-322.

34. стго и великаго макарїа, о єже како подбаєт быти инокоу. — Помышлѣѫ оубо чада по моємꙋ нравоу, 332-333.

35. Стго макарїа. — Заповѣдь намь въземше, и ночьсоли же пещися, 333-335.

36. карпадїевѡ. — Многа подвига и крѣмене потрѣба въ млтвах, 335-336.

37. Ѻца алѡнїа. — Аще не речеть чл꙯къ въ срдци своємъ ꙗко азь єдин и бъ, 336.

38. мадимово. — Наоучивыйся копати рѫвеникы, 336.

39. Стго и великаго макарїа. — Горе дши оной нерадящїи ѡ ѡчищени земля, 336-338.

40. Фїлѡдеа мних. — Аще въистинѫ оубо ѡдѣати въ стдоу помышленїа, 338-339.

41. Стго деѡдора стоудита. — Трѣзвенїа многа потрѣба и вънимания, 339.

42. антѡнїєво. — Мнѡѕи ѡт ѿцъ бышѫ храбри на вдѣнїе, 339-340.

43. паладїєво. — Дїоклить нѣкто бѣше постник въ дивайдѣ, 340-341.

44. ѻца ісаїѫ. — Члкъ аще не ѡставит въсѣко дѣиство мира сего, 341-343.

45. тогожде. — Рече авва ісаїа. въспомѣнѣмъ неимѣвшаго где главы подклонити, 343.

46. тогожде. — Подобна єстъ дша желѣзоу. и аще ѡблѣнится, 343-344.

47. тогожде. — Невъзможно ꙋбо єсть дши вънити въ црто, 344-346.

48. тогожде. — Испытай оубо себе брате по вься дни, 346.

49. тогожде. — Рет ѿцъ ісаїа. ѿ пятих страстей. брань блѫда, 346-347.

50. свѣтаго нила. — Иже оубо внѫтрь мысли своєя, 347-350.

51. тогожде ѿца нила ѡ ѿвыадени. — Начало плодоносїю, цвѣтъ, 350-353.

52. тогожде ѡ блѫдѣ. — Цѣломѫдрїе, раждаетъ въздръжанїе, 353.

53. тогожде ѡ сребролюбии. — Не оутѣлѣет богатящѫя сластїѫ чрѣва, 353-354.

54. тогождє ѿ гнѣвѣ. — Инок гнѣвливь, си а грждивь, 354.

55. тогожде ѿ печали. — Не вѣстъ дховнжа сладость, печалоужй мних, 354-355.

56. о лѣности. — Лѣнивъ инокъ, въ слоужени дрвз, 355-356.

57. ѿ ѿчъскых. — Глааше нѣкыи ѿ ѿцъ. събери оумъ свои ѿ помышлении неполезных, 356-358.

58. Ѿца ісаіж. — Рече авва ісаіа богатѣ сыи и добрѣ мысль. крыет вънатръ храма, 358-360.

59. къ філагрїоу григоріа бгослова. къ філагрію въпрашавшоу о здравїи бгослова ѿвѣща. — Въпрашаеши како сжт наша. зѣло горцѣ, 361.

По ркп. XIV ст. є се Слово в Москов. Синод. бібліотеці, N 117. *Описаніе* Москов. Синод. Библ. II, 2, ст. 66-70.

60. сімеѡна новаго бгослова главизни. — Многое и безгодное съкроушеніє срдца помрачѣеть и самжщаєтъ смыслъ, 361-387.

61. прпдбнаго ѿца нашего марка съвѣщаніе оумно къ своеи дши. — Слыши дше словеснаа, ѡбещнице моа съвѣщаніа, 387-398.

62. прпдбнага марка, ѡ дховнѣм законѣ. — Понеже многажди въсхотѣсте оувѣдѣти како закон дховенъ естъ по апслоу, 398-408.

63. иже въ стхъ ѿца нашего іѡанна архіепкпа кѡнстандинѣ (!) града златоустаго слово, на новое лѣто, оче блв. — Чюдна праволавных тръжьства. свѣтлѣиша же мнчьскыа памати, 408-416.

64. стго макаріа слово. о съвръшенѣи и истинѣ млтвѣ. — Добро ес пос. бьдѣніе странничьство. нж сіа, еще житіа сжтъ блага, 416-420 (кінця нема).

№ 34. Збірник поч. XVII ст.

8⁰, (16 × 20 cm.), стор. 312 ненум. Папір троякий, н. пр. в однім водний знак як у *Каманіна — Вітвіцької* N 102-122 (конець XVI ст.). Скоропис — 4 почерки, одначе два останні почерки походять від одної руки. Оправа: дошка в шкірі з ріжними витисками (зображення Розпяття (?), затерте уже, в обрамованню). Рукопис захований добре, тільки 2 перші картки дещо ушкоджені.

На 1 стор. дописано на долі: Ex Bibliotheca Conventûs Dobromiliensis Ord. D. Basilij M. Doct; Eccl:

На стор. 9 є дві печатки Добромильського монастиря й олівцем на горі: XVI. в.

1. Статя моралізуючого змісту без заголовка, без початку й кінця, 1-8 — від слів: Не есте приступнѣ людем для вывышшеня земного кролевства...

2. ПЧЕЛЫ книга первая, 9-71. Містить 75 слів.

На кінці 75-ого Слова (ст. 71) читаємо: недостает конца сего Слова семдесят пятого, ѡ иже неханащих своих оустен и языка. слово ое. того всего нѣст сице бо е во грецком ѡбрѣтех зводѣ, ѿ негоже сію книгу преведохом.

Титули слів: 1. ѡ҆ вѣрѣ и҆ бл҃гочестїи къ бг҃оу. и҆ ꙗ҆ко всѧ́каго бл҃га прїемлютъ, егда пач дѣлы восїꙗкаѿ. Сло́во, а҃; 2. ѿ престу́пльших благочестїе и҆ вѣрꙋ, и҆ къ боу злочествꙋющих; 3. ѿ любвѝ і҆ стра́сѣ, е҆́же къ бо҃у; 4. ѿ иже не боꙗщихсѧ бг҃а. ниже любꙗщих его: 9. ѿ безꙋмнемъ и҆ неразꙋмнемъ и҆ ненаказа́нѣмъ, и҆ вꙋемъ. 10. ѿ совѣтѣ и҆ ꙗ҆ко подобае҃ со совѣтомъ и҆ расмотренїемъ всѧ творити.; 11. ѡ҆ безсовѣтїи и҆ косносовѣтїи и҆ ꙗ҆ко неразсмотренїе пакостно ест; 12. ѿ мꙋжествѣ и҆ крѣпости; 13. ѡ҆ пра́вдѣ; 14. ѿ дѣвствѣ, и҆ чтотѣ, и҆ цѣломꙋдрїи и҆ ѿ бра́цѣ честномъ; 15. ѿ блꙋдѣ и҆ прелюбодѣѧнїи; 16. ѡ неправдѣ и҆ грѣсѣ и҆ тѣх изглані; 17. ѡ҆ покаа́нїи, і҆ и҆сповѣда́нїи; 18. ѡ҆ скоро прелагающихсѧ; 19. о и҆́же къ покаа́нїю не ѡ҆браща́ющихсѧ; 20. о бꙋдꙋще́мъ сꙋдѣ; 21. ѡ҆ и҆стиннѣ, і҆ свидѣтелствѣ вѣрнѣмъ; 22. ѡ҆ лжи і҆ клеветѣ и҆ лжесвѣдителствѣ; 23. о бра́тїи і҆ братолю́бїи. і҆ братоненавѝсти; 24. ѡ҆ дрꙋѕѣхъ, і҆ дрꙋголю́бїи; 26. ѡ҆ любвѝи 27. ѡ҆ млтыни і҆ доброткоренїи къ нищимъ; 28. ѡ҆ скоупых, і҆ неподатли́выхъ и҆ млтын; не творѧщих; 29. о бл҃годѣа́нїи і҆ блгдти; 30. ѡ҆ нестѧжа́нїи, і҆ малотребова́нїи; 31. ѡ҆ бога́тествѣ і҆ бога́тых добрѣ і҆ подобо́юще живꙋщихъ; 32. ѡ҆ бога́тых недо́брѣ живоу́щихъ и҆ ѡ҆ послѣдꙋемых имъ злыхъ; 33. ѡ҆ бога́тых, и҆ ни́щихъ; 34. ѡ҆ сребролю́бїи; 47. ѡ҆ дѣа́нїи; 48. ѡ҆ оу҆ченїи і҆ словесех і҆ бесѣдѣ; 66. ѡ҆ стра́сѣ; 67. ѡ҆ зако́нѣ; 68. ѡ҆ е҆́же ка́ко подобает почїтати добродѣтель і҆ казнити злобꙋ; 69. ѡ҆ е҆́же ꙗ҆ко ест оу҆до́бна злоба̀, і҆ неоу҆до́бна добродѣтель; 70. ѡ҆ бл҃гополоуче́нїи, і҆ злополуче́нїи; 71. ѡ҆ житїа скꙋдости; 72. ѡ҆ печа́ли і҆ ско́рбы; 73. ѡ҆ мл҃ча́нїи і҆ недовѣдо́мых; 74. ѡ҆ многосло́вных і҆ косносло́вных, і҆ изно́сѧщых та́йны; 75. ѡ҆ и҆́же свой ꙗ҆зы҃к и҆ ꙋста̀ храня́щых, и҆ е҆́же не жестоко и҆ неꙗ҆ростно бесѣдовати. — З того вичислення наголовків видно, що деяких карток у рукописі не достає, бо є тільки Слова (деякі без кінця): 1-4, 9-24, 26-34, 47, 48, 66-75 — отже бракує 35 слів (з деяких їх остали тільки закінчення).

Мова сеї „Пчели" цер.-словян. з українським правописом. Як образець мови подаю коротке 47-е Слово (стор. 63а обор.):

Бг҃ослов. Дѣꙗнїе ѿстъ, восхожденїе зрѣнїꙗ.

Подобнѣ несовершено естъ бесловесное дѣꙗнїе, и слово бездѣлное.

Безсловесное дѣло, лꙋчше бездѣлнаго слова. Житиꙗ ꙋбо никтоже во і҆а возвысисꙗ кромѣ, слова же мнози добрѣ.... ꙋмѣꙗщаго. Не бо гл҃ющых, но добрѣ живꙋщих блгдать: —

Златоустого, ѿ книжных. Дѣꙗнїе дѣиственнѣише естъ словеси, ꙗкоже слышанїꙗ видѣнїе. Нежъ ꙋсты ꙋченїꙗ, сꙋщее исполненїемъ наꙋченїе:

Зла дѣꙗнїа бл҃гое слово не потемнꙗет, ниже дѣла бл҃га хꙋла смꙋщаетъ: —

Злых дѣꙗнїй, злый дѣмонъ естъ предводитель.

время ꙋмꙗгчаетъ всꙗ, и совершаетъ.

Многим время бываетъ ꙋчитель.

Мечи ꙋбо рꙋками, дѣꙗнїа же времены, длъжатсꙗ

Мꙋжественна ꙋбо ѡбраз, мꙋжа дѣланїе ꙋкрашаетъ: —

Лꙋчше ж богатества и много златаго питанїꙗ, мꙋже праведных и благых бытїе: —

Пор. Древняя русская Пчела по пергаменному списку. Трудъ *Виктора Семенова.* Спб. 1893. *(Сборникъ* отд. рус. яз и слов. И. Акад. Наукъ, т. LXIV, N 4*)*, де порівняно Пчолу з грецьким текстом і кількома ркпп. Але тут Пчола має тільки 71 Слів (як і у грецькому тексті), а не 75, як у нашому ркп.

3. Після одної сторінки порожної йдуть Слова, що мають характер подібний, як Слова Пчели. Титулу й майже цілого першого Слова нема. На стор. 73-264 після докінчення першого Слова (2 рядки) йдуть (всі титули виписані киноварю і великими буквами): 2. ѻ цр҃ѣ не зѣло чюди́мо҃ сло҃; 3. о е҃пп҃ѣх до́брых и҆ соблюда́ющых заповѣди бж҃ꙗ. І ꙗ҆ко непоро́чное и чт҃ное их житїе, наказанїе бываеⷮ покарꙗющи҃мсѧ (в тім Слові на стор. 83 читаємо замітку: нѣчтось. недостаеⷮ); 4. ѡ҆ епп҃ѣх злых и҆ несоблюда́ющих. заповѣди бж҃їꙗ; 5. ѻ҆ кн҃зех добрых; 6. ѻ҆ кн҃зех лꙋкавых; 7. ѻ҆ сꙋдїахъ непрїе́млющих мзды̀.... 8. ѻ҆ сꙋдїахъ прїемлющих мзды и дары... 9. ѻ҆ родїтелех до́брых и҆ ꙗ҆ко подобаеⷮ.... 10. ѻ҆ родїтелех небрегꙋ́щихъ ѡ воспитанїих чадъ; 11. ѡ҆ ча́дех почитающих родителꙗ.... 12. ѡ҆ иж ѿц҃ꙋ и҆ мт҃ри досаждающих... 13. ѡ҆ сн҃ѣ мдромъ; 14. ѡ҆ сн҃ѣ безꙋмномъ. и҆ лꙋкаво҃... 15. ѡ дщери чт҃нѣй и҆ кра́снѣ; 16. ѻ҆ дщери нечт҃нѣй и҆ некра́снѣй... 17. ѻ҆ старцехъ добродѣтелїю и разꙋмо҃ Красꙗщихсꙗ (на стор. 116: Конца не достало); 18. ѡ҆ старцех въ безꙋмїи и҆ злобѣ живꙋщих; 19. ѡ младых наказа́нїемъ и разꙋмо҃ Красꙗщихсꙗ; 20. ѡ҆ ю́ных въ безꙋмїи и҆ невѣжествѣ живꙋщихъ; 21. ѻ҆ влдкахъ добрых; 22. ѻ҆ влдках злых; 23. ѻ҆ рабѣх бл҃гыхъ; 24. ѡ҆ рабѣх злых; 25. ѻ҆ заⷭмодавцех бл҃гых; 26. ѡ заимодавцех злых; 27. ѡ҆ заемлющих и҆ ꙗ҆ко подобаеⷮ бл҃годарити Заимодавцо҃; 28. ѻ҆ заемлющихъ и҆ не блгодарꙗщих; 29. ѡ҆ наймꙋщих сирѣчъ гдехъ бл҃гыхъ... 30. ѡ҆ наймꙋщих сирѣ҃ ѡ҆ гдехъ злых; 31. ѡ҆ до́брых и҆ бл҃гых мꙋжехъ; 32. ѡ҆ злых и҆ лꙋка́вых мꙋжех; 33. ѻ҆ женѣ доблѣ и҆ цѣломудрѣ и҆ разꙋмнѣ; 34. ѻ҆ женах лꙋкавых... 35. ѻ҆ собори бл҃гих мꙋже҃... 36. ѻ҆ собранїи злых мꙋже҃.. 37. о и҆же добрыꙗ и҆ ст҃ыꙗ мꙋжи почитающихъ; 38. ѻ҆ и҆же бл҃гыꙗ і ст҃ыѧ мꙋжи безчеⷭтвꙋющихъ; 39. ѻ҆ ненавїдѣнїи лꙋкаⷭтва.... 40. о зѣⷮ радꙋющихсꙗ и҆ приемлющихъ злаѧ; 41. ѡ гражанех добрых; 42. ѡ гража́нех Злых; 43. ѡ и҆ноцѣх добрых... 44. ѡ҆ и҆ноцѣх прелага́ющихсꙗ, и҆ паки текꙋщих ко злобѣ; 45. ѻ҆ дѣлолюбных... 46. ѡ дѣлоненавистных... 47. ѡ чювъствен҃нѣ҃ чл҃цѣ; 48. ѡ нечювъственных; 49. ѡ҆ имени добро҃... 50. ѡ҆ ⷭмени лꙋкаво҃... 51. Ѿ превѣсех... 52. ѡ҆ превѣсехъ и҆ стоꙗ́лехъ и҆ мирѣлех неправдных; 53. О ꙗрости... 54. Ѡ҆ безлобии... 55. ѡ҆ ближче҃... 56. ѡ҆ и҆же не ѡ҆ставлꙗющих, но памѧтозлобствꙋющих; 57. ѡ҆ бл҃годарных... 58. ѡ҆ неразꙋмных... 59. ѡ҆ совѣтницѣ... (без цитатів); 60. ѡ҆ и҆же совѣта и҆ ѡ҆бличе́нїѧ не прие́млющих; 61. ѡ҆ срамѣ добромъ; 62. Ѿ срамѣ зломъ; 63. Ѿ и҆же клꙗтвы любꙗ́щих... 64. ѡ҆ много кленꙋщихсꙗ... 65. Ѡ҆ ре́вности добро҃... 66. Ѿ ре́вности и подража́нии ѕлѣмъ; 67. ѡ҆ любви... 68. ѡ҆ ненависти (в середині на ст. 313 замітка: до ко҃ца не доста́ло)...; 69. ѻ҆ ѡ҆клевета́ющих...; 70. ѡ҆ ꙗзыкоболѣ́нии; 71. Ѿ прекословии... 72. ѡ҆ дерзком и҆ бестꙋдном..., 73. ѡ҆ смиреномꙋдрых... 74. ѡ҆ горделивих и҆ напыщливых...; 75. ѡ҆ самолюбїи; 76. ѡ҆ многоиспитова́нїи...; 77. ѡ҆ събира́нїи ве́щей... 78. ѡ҆ дерзнове́нїи... 79. Ѡ҆ бл҃горо́дїи и҆ злоро́дїи; 80. ѡ҆ ѡ҆бы́чаи и҆ нра́вѣ; 81. ѡ҆ сво́бодѣ; 82. ѡ҆ совѣсти; 83. ѡ҆ бла́гости; 84. Ѿ кро́тости... 85. ѡ҆

прості и незлобивѣ нравомъ; 86. ѡ коварнем... 87. ѡ чистомъ срдци... (Після стор. 252 не достає кілька карток, аж є конець 94-ого Слова.) 95. Ѿ ѿверженіи міра... 96. Ѡ настоятели; 97. Ѡ иже въ ядении ропщущих... 98. Ѿ еже не соблажняти ниж ѡсуждати кого; 99. Ѿ нерадивих... 100. Ѡ причащении.... Се останнє Слово без кінця.

4. Уривок спису Слів подібного характеру, як і попередні: Слова 23-71, ст. 265-266.

5. Йевы Максима философа и мчнка главы бгословскія. Сирѣчъ, Собранія ѿ различных книг дховных же и внѣшних. Благть подаже хс моим трудомъ Стго Ефрема Како подобает читати. паче же читающемъ... Опісля йдуть на стор. 267-312 Слова: 1. ѡ житіа добродѣтели, и злобѣ. Слово а; 2. Ѡ разумѣ, и Совѣтѣ; 3. Ѡ чтотѣ... 4. Ѿ мужествѣ,.. 5. Ѡ правдѣ; 6. Ѿ друзѣх... 7. Ѡ милостыни; 8. Ѡ блгодіаніи... 9. Ѿ началѣ и власти; 10. Ѡ сажденіи... 11. Ѿ ласканіи; 12. Ѡ богатствѣ... 13. Ѿ доволствѣ... 14. Ѿ млтвѣ. *Мова* усіх тих статий як у 1-ій.

№ 35. Іwанна Кассіяна презвитера пустынножителя W Уставах Манастырских. XVII ст. 4°. (18 × 14·5 cm.), к. 236 нум. Дрібний півустав, зближений до скоропису. Титули, початкові букви й дописки на полях (титули цитацій і змісту) — киноварю. На початку вузка заставка (плетінка) двобарвна. Папір як у *Каманіна-Вітвицької* N 799 812 (друга половина XVII ст.). Оправа стара: дошки в шкірі з витисками (Розпяття в гарному обрамованню). Мова: українська книжна з польонізмами.

Ґрафіка. Письмо — 20 рядків на сторону або й більше, до 29 — около 1 $^1/_2$ mm. без грубих і надто тонких рис, високе, просте з деяким нахилом на ліво. Букви мають звичайно з гори з лівого боку невеличкі поземі риси. в, к — рівномірні половинки. г — зубчика майже не знати, д — зубчики доволі продовжені в діл і тупі. е — середня частина дещо продовжена, долішня частина має заокруглення; деколи е не має заокруглення на горі й вистає понад рядок; ѥ. з — верхня частина острокутна, середня дещо вигнута в ліво й продовжена поза рядок, долішня сильно відхилена в право й закінчена легким гачком; є й кругле з. ж — на пять рухів, лівий кут майже при верху середнього стовпчика и, і,ы = ь + і. о, ѡ. т — 3 рівні стовпчики; ї ꙋ, ѵ, оу. ѧ, ꙗ.

Надрядкові букви часті: с, м, з, д, ж, х, в — й ин.

Надрядкові значки: ˜ ʹ ˋ ˝ ̏ ̓ ̔ ̑ ҃. Наголоси звичайно зазначені. Ліґатури виїмкові.

Як образець мови подаю із VII книги главу 19 (ст. 111-111 об.): Повѣсть стого Василіа архі Епкпа Кесарійскаго. ѡ нѣкоѡ Сункдитику. Глава; ѳі. Читаємо Слова Стго Василиа архієпкпа Кесарійскаго нѣкоторіє, котрии написалъ

до єдного Сенатора, таковою ѡздавлостю, ѿ которо тꙋ мовимо, ѿпанованого которїи розꙋмѣючи, и ꙋдаючи так ѿ собѣ, жє свѣтъ ѿнꙋстилъ, предца собѣ част маєтности зоставилъ, роботою рꙋк своих як дрꙋгїи жикитися не хотѣлъ и обнажєнї-єся зо всего, и поддаността в законѣ, правдивои и покорнои собѣ покоры набывати: И сvнклитїка мовит, то єст Сенатора згꙋбил, и мнихась не ꙋчинилъ.

K. 1: Ex Bibliotheca Conventus Dobromilien Or S B M.

1. 12 книг згаданого в титулі твору Івана Кассіяна, 1-175.

Титули книг: I) W одѣянїи Їноческомъ — 12 глав; II) W НОЩНЫХЪ Млтвах, И Фалмовъ ꙋставленно способѣ — 18 гл.; III) ѿ звычайно постановленю дневных млтвъ и фалмовъ — 11 гл.; IV) ѾЦВИЧЕНЯХЪ встꙋпꙋючих до законꙋ... — 43 гл.; V) W дꙋхꙋ ѡбъядєнїя.... — 41 гл.; VI) Ѡ дꙋхꙋ нєчистости.... — 22 гл.; VII) Ѡ дꙋхꙋ филяргїи... 31 гл.; VIII) Ѡ дꙋхꙋ гнѣвꙋ — 21 гл.; IX) W дꙋхꙋ засмоучєнїя... — 13 гл.; X) W доухꙋ лѣнивст и... — 25 гл.; XI) W дꙋхꙋ тщеславия — 18 гл.; XII) W гордости... — 33 гл...

2. Їѡанна Кассиана; на десят бесѣдъ Wтцевъ Стых На пꙋщи в' скитѣ мешкаючих; До леѡнтия Єпкпа; Ї гєлладїя: Предмова. — Домъ влагословенномꙋ Єпископи касторови, к предмовѣ ѿныхъ книгъ ѡвѣцаный; которїе ѿ цвичєнью и ꙋставахъ законных 175 об.-176 об.

3. Бесѣда первая Авы Мосеи: и Предсєвзятю або ѿ концꙋ ꙋсмотреномъ и замѣреном ѿ Инока в' законѣ — 23 розділи, 177-203 об.

4. Бесѣда вторая тогож Авы Мосєа: Ѡ дїакрецїи: або ꙋвазѣ — 26 розд., 204-227.

5. Бесѣда третяя; Авы Пафнотїя Ѡ Тройкомъ Вырѣченюся свѣта,.. — 7 розд., 227-236 об.

Твори Івана Касіяна у ркп. XVIII ст гл *Н. Петровъ*. Описаніе рукописныхъ собраній находящихся въ городѣ Кіевѣ. Вып. II Москва, 1897, ст. 76-77, N. 228-230.

№ 36. Устав XVI ст., без початку й кінця 4⁰ (19 × 14·5 cm.), ст. 838 ненум. Півустав українського типу. Ініціяли: богата плетінка, инші ініціяли простійші, заставки: прості вузкі шнурочки. Титули й загалом часто букви киноварю. Оправа: дошка в шкірі з незначними витисками. Папір водного знаку кабана.

Ґрафіка. Письмо — 22 рядки на сторону — нерівне: то менше, то більше, але, здається, вказує всюди на ту саму руку. Воно просте, в меншім почерку з дешо грубшими рисами, в більшім з дещо тоншими і з нахилом до легкого заокруглення (вигнуті лінії). Декуди ж. к — доволі пропорціональне, хоч долішня частина дещо більша. г — зубчик острий, але малий. В д — зубчики тупі й дещо продовжені. є, є, ꙅ. з, ѕ. При з деколи починається долішня частина заокругленням зараз під рядком із сильним поданням на право. ж — на пять рухів із перехрестям

майже на самій горі. н (поперечка дотикає звичайно кінця правого стовпчика й похилена на ліво), ї, ы = ь + і. При м — середня частина творить острий кут. В н поперечка або позема або похилена від верха лівого стовпчика до правого. о, ѡ, є й ширше о або ще з двома точточками на горі й долі, деколи ѡ немов чотирокутне або ще й з двома точками в середині. т — три рівні стовпчики, горішня поперечка дещо виступає на ліво. оу, ȣ, ѵ. В ю скісна поперечка дотикає вершка о. ѧ, ꙗ.

Надрядкових значків і букв доволі богато. Над рядками пишеться: с, ж, д, ди, х, т, м, — й ин.

Надрядкові значки: ˜ (знак скороченя) ˆ ʹ ˋ ˝ ʼ (над голосівками й камора) ʼ ˙˙ ʺ.

Наголоси часто неукраїнські.

Ст. 1 сиґнатури: N 5 і N XXX.

Ст. 839 скорописом: Се҆ ȣста҇ книга ѡсталася по небожчикȣ. корнилии Сщенноѥрмонасѣ іереи а єсть придана до Стое цркве ȣнеское ȣспенія прчтыя бца вѣчно и непорȣшно Абы ей никто ѡт Стое цркве не смѣ ѡнести или ѡтдати комȣ по клятвою стых аплъ и стых бгоносных ѡтец И да приметъ вѣчнȣю мȣкȣ на страшномъ Судищи хртовѣ таковы д͠хетлєнны чл͠къ писано в монастыри ȣневѣ ѡ созданиѧ мирȣ ҂ з р г а по рожении Спсителя нашего гда іс͠у хр͠та ҂а ф ч е.

Иншим скорописом: а х м з Мца к дня Сию Книгȣ перепрaвити казал Феѡдосій Соноцкій. Архимадритъ ȣневскій: и четвертенски.

Правопис. Часто не має йоти поміж голосівками. ъ і ь міняються. ръ, лъ поміж шелестівками. ѣ деколи = ѧ. Глухі голосівки декуди в значінню чистих. Мягкі після шипячих (н. пр. чю). Часто ы після гортанних. Є тут цікаві граматичні форми, н. пр. и въ селѣх их не боудит иже живеть 29. Загалом у цер. — слов. тексті є богато цікавих змін. Подаю тут н. пр. текст відомої пісні »Єдинородний Сине« (ст. 98-99):

Ѥдинородный Сн҃ъ слово бж҃іе. безсмртень сый изволи. сп҃нія нашего ради. въплътивыйся ѡ сты҃я бц҃а. и прис҃но дв҃ы мр҃іа неприложна въчлчивыйся. распятся хе бе съмртїж на смрть настоупи. єдинъ сый сты҃я трца. прославлѣе ѡтцоу и стмоу дхоу спси на.

1. Полунощиця (без початку), 1-20.
2. Дрȣгий Полȣнощници Пѣваемо по вхся сж, 20-32.
3. Нало Утрѣ'ници, 32-49.
4. Тропе. въ'скрни. и ипакой. ѡсмы гласовм, 49-54.
5. Тропеве прѣз, недлю. и свѣтилны, 54-59.
6. таж. стих лоа (?) въ' ѱалти рядȣ, 59-62.
7. таж гле. пѣвый азаѱалмы. сице а е по, 62-65.
8. таж. пръ'вый ча, 65-71.
9. Междочасіє. пръ'ваго часа, 71-76.

10. Ча҃, г, 76-82.
11. таж меж҃дочасіє. г ча҃, 82-86.
12. Ча҃, ѕ, 86 91.
13. Межд҃очасіє ѕ ча҃, 92-95.
14. Начало, ѡ҆бѣдници, 95-100.
15. Идоущи на трапезоу глем҃ ѱлом҃ рмд҃, 100-104.
16. Ча҃, ѳ, 104-109.
17. Междочасіє ѳго ча҃, 104-114
18. Нача҃ло вечерни, 114-123.
19. Нача҃ло павечерници великой, 123-155.
20. Нача҃ло павечерници малой, 155-157.
21. Чи҃ ѡ҆бычныѧ павечерница, 157-158.
22. Послѣдованіє церковнаг пѣній иж събраніа вх селѣнѣ, 159-617.
23. Главизны съ сущіим оуказаніем вх настоящей се книзѣ — зазначено 67 глав, 617-620.
24. Оуставъ церковнѣ службѣ иж въ Іерслм҃ ст҃ыа лавры. преподобна̃ и бгоносна̃ ѿца наше̃ саввы, 621-719 (67 глав).
25. Служба по всѧ въскрнії, 719-750.
26 Стихиры по всѧ дни, 751-756.
27. Каноны по всѧ дни, 756-768.
28. Чи҃ чтоноу параклисѣ прч҃тѣй влдчци нашей бц҃и, 768-780.
29. Клю҃ — з табелею при кінці, 780-791.
30. Извѣстно разсоудителным оуказаніе иже вх самогласнице гласовом. и оутрнним. еѵлїамь.... 792-794.
31. Въслѣдованіє ст҃го и бжтвеннаго причащеніа, 795- 836.

Слова Климента Костецького

У МЕНЕ є рукописний збірник Слів священика Климента Костецького. Книжочка невеличка, $9^1/_2$ cm широка $15^1/_2$ висока, палітурки деревляні, липові, сточені червом. Нема в ній ні початку ні кінця: з початку недостає одного листка, на кінці кількох. Усіх листків, що збереглися є 70; з тих один, ненумерований, містить в собі закінчення передмови, інші записані Словами. Першому Слову недостає першого листка.

Що се є ті Слова і хто був Климент Костецький?

Словами називано в нас проповіди, та Слова Костецького не були мабуть проповідями, тільки розвідками. Їх характер полемічно-апольоґетичний. Що се розвідки, а не проповіди, судити можна з того, що кожде Слово є доволі довге, переповнене доґматичними міркованнями, не на сільських слухачів обчисленими і що у двох з них є уміщені на долині нотки. У проповідях такі нотки булиби немислимі.

Автор тих Слів підписався під передмовою: Климентъ Костецкий, парохъ митковецкій.

Митківці — се невеличке село на українськім Поділлі, що лежить між Проскуровом і Летичевом[1]. Климент Костецький був у сьому селі греко-католицьким (уніятським) парохом в половині XVIII століття. Вправді не вдалося мені досі зібрати богато відомостий про автора Слів, все таки можу бодай час написання їх з деякою докладностю покищо означити.

В Метриці ординованих львівськими епископами в XVIII столітті священиків находиться в третьому томі на листі 280 імя ординованого

[1] Митківці, казьонне село над безіменною рікою, летичівський повіт, громада і парохія Межибоже, при дорозі з Моломолинець (Мормолинець) до Золотаренки, 112 осад, 724 жильців, 1846 десятин землі (1 десятина = $1^3/_4$ нашого морґа); церква. Належало до межибоського ключа кн. Адама Чарторіського. (Słownik geograficzny królewstwa polskiego i innych krajów słowiańskich. Варшава 1885, том VI, стор. 846).

На спеціяльній карті ц. і к. геоґрафічного військового Інститута у Відні з 1916 р. лежать Митківці точно на 45° східної довжини і 49° 30' північної ширини над рікою Бужком. (Пор. карту тогож Інститута 45° 50° Starokonstantynów).

Льва Костецького, сина Климента, пароха Митковець. Свячення відбулося 5. мая по ст. ст. 1769 і сейчас посім молодий, 25-літний священик Лев став у Митківцях при своїому батькові-пароху сотрудником з правом наслідства[1].

Отже довідуємося тільки, що батьком молодого сотрудника Льва був саме Климент Костецький, парох в Митківцях, автор Слів. На жаль не можемо з Метрики ординованих дізнатися, коли сам Климент був висвячений, бо та Метрика, що зберіглася, обнимає лише літа 1730—1747 і 1752—1779. Між ординованими в рр. 1730—1747 імени Климента Костецького зовсім нема, значиться він міг бути висвяченим ще перед р. 1730, а уродитися десь між 1700—1705. В 1769 році, коли йому призначили сотрудника в особі нововисвяченого священика, його сина Льва, міг Климент числити вже певно понад шісдесятькілька літ життя і саме тою обставиною, що він вже був у такому поважному віку, поясняється, що він дістав сотрудника з правом наслідства. Колиби Климент був тоді ще сам в силі віку, то для обслуги своєї, зовсім невеличкої парохії, Митковець, около 700 душ, не потребувавби сотрудника.

А коли він написав свої Слова? Як судити по темам Слів, то вони без сумніву були написані після замойського синоду, бо саме у тих Словах є порушені такі справи уніятської церкви, які були предметом нарад тогож синоду, а що Климент безпосередно після замойського синоду (1722 р.) їх написати не міг, бо був тоді ще за молодий, тож зложив їх мабуть щойно в часі повного розвою своєї духової сили, але на всякий спосіб тоді, коли справи замойського синоду були ще свіжі і живі, отже більше менше між 1740-1750 роком, коли авторови було 40—50 літ життя.

На основі практикованого давними авторами звичаю вільно нам здогадуватися, що дата написання могла бути поміщена або в передмові або ще радше на самому кінці Слів Та якраз у згаданому рукописному збірнику нема ні початку передмови ні кінця послідного Слова.

[1] Leon Kostecki R. Clementis et Annae legitt. Conjugum Filius de villa Mytkowce Dioeces. Camenecensi oriundus ibidemque ettc. annorum 25 ad quatuor Minores, Subdiaconatum et cum dispensione ab intentt. Diaconatum ac demum die 9 Mensis Mai 1769 intra Missarum solemnia ad Presbyteratum promotus et ad Ecclesiam Titt. S. Joannis Theologi dictae villae Mytkowce Dioec Camenec(ensis) Decanatus Baren(sis) Titulo Coadiutoris cum Successione Parochi ad Praesentationem Celss. Ducis Czartoryski Palatini Russiae dictae Ecclesiae legitimi Patroni institutus est. (Matricula Ordinatorum Dioecesanorum Leopoliensis Haliciensis et Camenecensis ab Anno 1752 ad Annum 1779. Tomus III, Charta 280. Рукопис у Націон. Музеї ім. Шептицького у Львові ч. 57).

А чи другий примірник тих Слів, повнійший, де знайдеться, можна сумніватися; мабуть сей, що я маю, є одинокий і то якраз автоґраф[1].

Усіх Слів у згаданому збірничку є 15: Слово о унѣи, о главѣ престолу римскагѡ, о трохъ персонахъ святой тройци, о исхожденіи святаго духа, о прилогу или внятіи священихъ писменъ, о покровеніи и примрацѣ священнихъ писаній, о соборахъ святихъ отець, о четвертку по недѣли усѣхъ святихъ, о ѡбхожденіи церквей зпроцесіями, о индуленціи сирѣчъ о либилеуши, о предотечахъ анцихристовіхъ и пророкахъ ложнихъ, о пострижіи или голѣніи власовъ на вѣяхъ, о священномъ мученицѣ Асафатѣ архіепископѣ полоцкомъ, о неповинующихся власти римской, о прекословіи или противорѣчіи священихъ писаній (недостає кількох листків на кінці).

Вважаючи Слова Климента Костецького замітною проявою на ниві церковно-уніятського письменства XVIII століття на нашому українському Поділлі, подаємо їх тут напечатані полишаючи собі річеві й язикові замітки на конець. Та все таки одно вже тут треба сказати: Автор ані разу не ужив букви ы. Скорочень (титлів) уживає дуже часто, та в печати ми їх розвязуємо. Рівнож перепинні знаки ставимо тільки там, де вони належать. Автор уживає їх часто зовсім хибно і тим способом утруднює зрозуміння думки.

Розуміється, що характеристичні для тодішної правописи букви полишаємо, як ѿ, ѳ, ѵ, з, ѯ, ѱ і латинську букву g. В уживанні знаків ъ і ь панує у автора цілковитий хаос, передусім в окінченні дієслів 3 особи однини і множини, як єстъ і єсть, повелѣваютъ і повелівають і т. д. Сам спосіб писання тих обох знаків є такий, що часто не можна ніяк одного від другого розріжнити. В приімениках окінчених шелестівками дуже часто ъ і ь пропускає, так само не ставить їх по словах, які пише скороченим способом, прим. словесе^{х}, І$\bar{с}$, Х$\bar{с}$ і в дієсловах із зворотним заіменником ся: речется, нарицающихся.

Два, а часом і три слова пише вкупі, як: внасъ, ащебо, апонежебо, виже, вримѣ, угоспода, анайпаче, зате деякі слова, особливо зложені, розриває: много мудріє, благо дареніє, константино полский і т. д.

[1] Коли з часом відносини покращають, то може вдасться найти які записки про автора Слів в парохіяльних актах в Митківцях або в сусідних дуже близьких Мормолинцях, де коло половини XVIII стол. унія зовсім гарно процвитала. „В Мормолинцях є деревляний трьохбанний храм з дзвіницею в честь Рожд. Пресв. Богород, построєний прихожанами 1745 з благословення уніятського епископа Атаназія Шептицького". (Труды подольскаго епарх. истор.-статист. Комитета Каменець под. 1901. Випуск. IX, стор. 547.)

Передмова до Слів Климента Костецького не є нумерована, тож годі певно сказати, кілько з неї на початку недостає. Здається, що хибує тільки одного листка. Як з закінчення видко, була вона звернена до львівського епископа, Шептицького.

Листок передмови, що зберігся, потерпів чимало від вогкости, тому й небогато з нього дається відчитати. Ліпше заховався сам конець і саме він своїм змістом є для нас найбільш інтересний.

Можна догадуватися, що на самому початку було поміщене імя владики, що помоглоби нам було означити докладнійше й час написання. Те, що зберіглося, виглядає ось так:

....намѣреніа своєго аще и вдѣло не произведе*ннаго, глаголюще*[1] кнему, [яко сотворилъ єси закланіє сина своєго Ісаака], благословляй благословящатя. *Но азъ*[1], аще коєю ради вини сего намѣренія лишенъ буду, обаче все благий богъ и желаніє моє пріємлеть, єгда увидить *безълоби*[1] коє оскудѣніє вдѣлѣ семъ.

Наше бо єсть єже насаждати, а божіє єсть єже возращати, наше єсть єже врачевати, а божіє єсть исцѣляти, тожь бо єсть врачь душь и тѣлесъ всяческихъ; и ѿтого можеть бити хотящимъ исцѣленіє, ѿ*свя-таго евангеліа*[1] и ѿсихъ зернъ писаніа.

Аще бо дасть богъ благодать, то и земля дасть плодъ свой, и аще будуть плевели умноженни, то будуть ѿдобраго насѣня ѿвѣяни и огнемъ созженни, азерна будуть внебесную *скриню*[2] собранни. Тако бо отомъ и святий євангелистъ матѳей свѣдителствуєть:

Єгоже лопата[3]

Аще же бо сіє м*оє малоумное*[2] начертаніє мѣло бити благоугодно церкви святой апостолской римской, правдивой каѳолической вѣри христіянской, осемъ смиренно молю превисочайшихъ велможнихъ владѣтелей сіа нашеа страни римскіа, аби велможности ихъ рачили wное своими руками потвердити.

Ачтоже би мѣло противное вѣри Христовой здѣ обрѣстиса, то wное ѿтолѣ ѿринути и нивочто вмѣнити.

Ащеже велможности ихъ сіе милостивно сотрудами своими рачатъ сотворити призрѣніе, вѣчной радости во wбителехъ святой тройци призрѣніа сподобитиса все усердно желаю

Велможнимъ ихъ Милостемъ єіce
климентъ костецкий парохъ митковецкій.

---

[1] Букви, зглядно слова зреконструовані на місцях дуже знищених.

[2] Зреконструоване.

[3] Дальші слова, вогкостю знищені, нечиткі.

З першого Слова „о унѣи“ недостає першого листка. Всі дальші листки є означені кирильськими числами у правому горішньому куті від 2 до 70 [к̃—о̃].

Початок Слова о унії містив у собі, як здається, позитивні докази про єдиноспасительність римської церкви і першенство римського папи. Бо до сього легко даються навязати ті слова, якими зачинається листок другий [к̃].

... оніиже отъ шаленаго ума своего и прокаженимъ язикомъ тако глаголють; онибо сими хулними глаголи хотятъ церковь святую римскую во запустѣніе измѣнити, неневозмогоша, бо на твердомъ камени основанна суть; єа бо самъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ своими словеси ꙗко моцними столпами утвердивий, єгда до святаго апостола петра рече: Ти єси петръ, на семь камени церковь мою созижду и врата адова не одолѣють єа (матѳ. 16, зач..... ст. 18).

Тѣмже реченіемъ далъ Христосъ святому апостолу петру благословеніе токмо досихъ странъ западнихъ римскаго престолу, а не довосточнихъ жаднихъ росийскихъ инекому инному, но токмо апостолу петрови самому; и словесніи свои овци вручилъ во паству, некому иному, но єдиному петрови тако глаголюще: Паси агнца моꙗ, Паси овца моꙗ (Іоан 20, зач....).

Такожде и власть сію: єже вꙗзати и рѣшати, не кому инному, но самому петрови токмо далъ єсть Христосъ тако глаголюще:

Петре, даю тобѣ ключа царствіꙗ небеснаго, иже аще свꙗжеши наземли, свꙗзанно будеть и напебеси, а иже раздрѣшиши наземли, раздрѣшенно будетъ инанебеси (Матѳ... зач... ст. 19).

Итого ради сіꙗ власть, ко спасенію належащаꙗ, не можеть бити по инихъ странахъ, развѣ всамомъ єдиномъ римѣ, ѿ Господа Іисуса Христа поданнаꙗ, ито не коємуждо зособна, но токмо святому апостолу петрови єдиному; святийже апостолъ петръ поскончаніи сего временнаго своего житіꙗ, тоюжь самую власть ѿ Христа єму данную и иннѣмъ тамо вримѣ по немъ зостающимъ, и вѣрою Христовою добре радꙗщимъ вручилъ, тако напоминающе: Возлюбленніи! Предвидꙗще хранитесꙗ, данелестію беззаконнихъ сведенни бивше ѿпадете своего утвержденіꙗ.

Сіꙗ власть вримѣ идоскончаніꙗ вѣка неоскудѣема имать бити. Понеже самъ Христосъ тако рекъ: Петре, вѣра твоꙗ не оскудѣєть вовѣки; и паки инде рече: Се азъ єсмь свами доскончаніа вѣка. Противници же ѿщепившіисꙗ ѿ єдности церкви свꙗтой римской о семь велми труждахусꙗ, какоби могли оную власть ѿ престола римскаго ѿторгнути и на свою страну єретическую привратити, церковь свꙗтую римскую

возапустѣніе измѣнити, ꙗко о томъ ѱаломникъ рече: Рогъ праведнаго вознесеса вославѣ, грѣшнийже ꙋзрить и прогнѣваетса, зуби своими поскрежещеть (Ѱал. 111).

Святий апостолъ павелъ, остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ, тако рече: Єретика человѣка попервомъ иповторомъ наказаніи ѿрицайса (тим. 3, зач. 302, ст. 10).

Опасноже себѣ внемлѣте: окоихто єретикахъ оное речетса; не отѣхъ бо то, (лист. 3) что суть ѿ инной церкви ветхаго завѣта; тіибо невнашой церкви родишаса и вѣру приꙗша; ничтоже намъ єсть отѣхъ попеченіе мѣти, но отѣхъ, иже внашой церкви святой римской родишаса ипоримскому образу крестишаса, и на святомь крещеніи христіанскую вѣру цѣлу и непорочну щире держати обѣдоша; аще бо тое крещеніе разорають, то и церковъ свѧтую римскую матку свою породившую ихъ духомь свѧтимъ хулятъ, гонятъ, уничижають и развращають.

Древнихъ временъ єретикъ аріа своимъ* ложнимъ єретическимъ толкованіемъ веліе множество народа на свою єретическую єресь прелстилъ, Іисусъ Христа сина Божіа равна отцу бити неповелѣюще.

Томуже инин҃шніи противници, ꙗко искренное племꙗ послѣдуютъ, Духа свѧтаго токмо ѿ єдинаго отца исходъ почитати научають, во двохъ персонахъ бога бити признають: ѿца и духа свѧтаго, сиꙗже ѿтѣхъ обѣхъ ѵпостасій ѿлучаютъ, итѣмъ своимъ єретическимъ хуленіемъ велми много вѣрнихъ христіянъ прелщаютъ, сострѣлꙗющe во мрацѣ правіа сердцемъ.

Вопервихъ мракъ ухищреніа прелести благочестіемъ устраꙗютъ, имиже священнаꙗ писаніа православніа вѣри христовой поборствующіа помрачаютъ, таже своихъ злочестивихъ догматовъ стрѣли со углми пустинними неправеднаго толкованіа свѧщеннихъ писаній испущаютъ и тако во вѣри христовой добре не утвержденнихъ зѣло ꙋязвлꙗютъ, сами во ровъ погибелний впадоша и иннихъ сособою неопаснихъ потягають.

Сихъ же намъ православнимъ христіаномъ подобаетъ опасно блюстися, слушающе наказаніа святаго апостола павла, иже рече: Молю васъ братіе, блюдѣтеся ѿтворꙗщихъ распри и раздори; уклонитеса ѿтѣхъ, таковіибо Господу Іисусъ Христу неработаютъ, иже благими благочестивими словеси уловлꙗюще незлобивихъ сердца прелщаютъ (римл. 16, 17).

---

* древнихъ временъ єретикъ аріа такожде нарицалса благочтивимъ вѣри Христовой и своимъ .. (надіплене на долині).

Найпаче бо оніи прелщаєміи бивають, иже благочестивими нарицающихся послушаютъ; wніи бо словеса w̃ устъ своихъ благіа зѣло испущаютъ, и wними много вѣрнихъ христовихъ прелщаютъ и вопагубу вѣчную купно сособою потягаютъ. Осихже еще исперва святий Iwаннъ Богословъ свѣдительствующе тако рече: Мнози лестци внидоша вомиръ не исповѣдающе Iисусъ Христа воплоти пришедша: сей єсть лестець анцихрестъ; (и паки индѣ глаголетъ) (Іоан. 2, зач. 75, ст. 6).

Непребиваяй воученіи Христовѣ бога неиматъ, пребиваяйже воученіи Христовѣ, сей и отца и сина иматъ[1].

(Лист. 4) Тѣмже священнимъ писаніемъ святий иоаннъ тако благовѣствова, аще кто не исповѣдуетъ Господа Iисусъ Христа сина божіа равна отцу и святому духу бити, таковъ святой тройци сполна непризнаетъ вотріехъ vпостасехъ, но водвохъ токмо отца сосвятимъ духомъ; ктомуже неповелѣнно суть ижадному w̃ христіанъ присовокуплятися исонимъ жаднаго собесѣдства мѣти. Такобо отомъ святий єvангелистъ iwанъ всоборномъ посланіи написалъ: Аще кто приходитъ квамъ, асего ученіи не приноситъ, непріемлите єго вдоми своіи ирадоватися єму не глаголите, глаголяй бо єму радоватися сопріwбщаєтся дѣломъ єго злимъ (iwанъ 1, 10).

Нинѣшніиже w̃щепенци сему благовѣстію виновни сутъ; они бо усѣхъ єретиковъ противнихъ вѣри Христовой солюбовію велію во своіи доми завше призиваютъ исонимн многоє собесѣдство мѣютъ, и w̃тѣхъ навикше толкованіа єретическаго велми вѣрнихъ христовихъ прелщаютъ ионоє себѣ за мудрость почитаютъ, сіюже ихъ мудрость святий апостолъ павелъ юродствомъ сирѣчь глупствомъ нарицаетъ тако рекуще: Глаголющеся бити мудри, обюродѣша и измѣниша славу нетлѣннаго бога воподобіе образа тлѣющаго человѣка (рим. 1, 27), (идалѣй мовитъ) И премѣниша истинну божію волжу (25).

Сіеже нинѣ непремѣнно w̃щепенци содѣловаютъ, всю бо истинну яже овѣри Христовой волжу премѣняютъ, аложноє єретическое толкованіе заистинну собѣ почитаютъ ивѣрнимъ Христовимъ неискуснимъ восвященномъ писаніи злую єресь воушеса влагающе велми прелщаютъ.

Соединяєміиже святой церкви римской тѣхъ ложноє толкованіє препирающе, тако имъ рекоша.

Кто васъ противници наставилъ тако хулними словеси вѣрнихъ христовихъ прелщати, анайпачеже неискуснимъ восвященномъ писаніи воушеса влагати єресь злую. Дадите убо осемъ w̃вѣтъ иɜвите кое

[1] Сими словами кінчиться 3. листок. На самій долині сього листка є написаних скорописю 10 слів так невиразно, що їх ніяк відчитати не можна.

знаменіе намъ ѿвашой вѣри овѣри Христовой, даими вашему ученію увѣримо.

Осемъ бо уже вѣми добре, ꙗко єслижди богъ посилаше своєго слова проповѣдь на утвержденіе своєꙗ вѣри и на исправленіе заблуждающихъ, тотѣхъ насіе дѣло небесними дарами, благоугоднимъ (лист. 5) инепорочнимъ житіемъ, анайпачеже чудатвореніемъ обогащалъ, и тогда видяще людіе непорочное и непреткновесное ихъ житіе и вирозумѣвше неложное проповѣданіе имногое изꙗвляемое ѿнихъ чудотвореніе, ꙗша вѣру ономуихъ охрістѣ проповѣданію.

Виже противници ниєдинаго истиннаго словесе оправдивой вѣри Христовой неприносите инеповелѣноже вашому ученію жадному вѣру ꙗти, осембо святий апостолъ павелъ тако научаєтъ: Аще кто неприноситъ квамъ Христового ученіа, не имѣте вѣри.

Апостоли святіи проповѣдници Христови ѿ многихъ язиковъ церковь святую римскую правдивую вѣру хрістіянскую устроиша, виже противници хощете єꙗ взапустѣніе измѣнити.

Апостоли святіи ѿкозлищъ овци творяху, ѿневѣрнихъ вовѣру приводяще, виже вопреки тѣхъ устрояете, злочестивимъ єретическимъ толкованіемъ во єресь злую премѣняете.

Опоистиннѣ исполнꙗема суть навасъ притча словесъ Христовихъ оплевосѣвателехъ, иже рече: Прийдетъ врагъ всѣяй плевели посредѣ пшеница (Мат. 3, 25). Сеже ви нинѣ противници исполнꙗете: усѣꙗннимъ уже сущимъ зернамъ пшеничнимъ то єсть словесемъ Христовимъ на сердцахъ во Христа вѣрующихъ, душе полезное ученіе!

Виже нинѣ сѣете душепагубніи єреси, аки плевели межи доброе насѣꙗ развращающіа вѣру Хрістову, хотꙗще єꙗ подавити, аки пшеницу прозꙗбшую, недопускающе вжитницу небесную, своимъ єретическимъ ложнимъ толкованіемъ, аки сѣтми запинающе уловлꙗете пореченію ѱаломску: Утвердиша себѣ слово лукаво, повѣдаша сокрити сѣти и рѣша, кто узритъ ихъ (ѱа... 63). Осембо невси разумѣютъ анайпаче же неискусніи восвященномъ писаніи.

Како подзлакомъ прекрасних цвѣтов таится ядовитий змий наугризеніе, икако наводѣ спокойнѣ сокривается камень нарозбіеніе плавущих кораблов, оніибо тамо неяствено людем смерть приносꙗтъ: такоже и ви противници неявственно ров копаете и потаємніи сѣти заставляете на уловленіе вѣрнихъ Христовихъ.

Вся догмати своꙗ єретическая нашимъ священнимъ писаніемъ услаждаете и тѣми, аки сѣтми, вѣрнихъ Христовихъ уловляюще прелщаете. Длятого то святий єѵангелист матѳей, остерѣгающе нас, написалъ тако:

Внемлѣте себѣ ѿ лживихъ пророкъ, иже приходятъ квамъ воодеждахъ овчиихъ, внутрже суть волци хищници неправеднии, ѿ плодовже ихъ познаете ихъ (матѳ. 6, 22).

(Лист. 6). Сіеже священное писаніе тако научаетъ:

Блюдѣтеся овци Христови сицевихъ волковъ, иже овчими кожами утаєніи суть; оніи бо токмо вто время воовчихъ кожахъ изявлиются, єгда умишлиютъ вѣрнихъ Христовихъ ѿсоединеніа ѿринути ико своєй єретической єреси присовокупити; вто время вса своа догмати нашимъ православіємъ ако овчими кожами покриваютъ, исами внѣ аки воѡвчихъ кожахъ явлиются, а внутрь мѣютъ ярость волчую, прелесть єретическую, гордость бѣсовскую, ярость волчую того ради, що яко волци лютіи пащеки своа разшираютъ, хотяще церковь святую римскую поглотити и взапустѣніе измѣнити, прелесть єретическую, которою много ѿвѣри Христовой прелщающе ѿворочаютъ, гордость бѣсовскую, єюже шатающе, аки бѣси церкви святой римской нехощутъ повиноватися.

Єщеже и вто время єретици овчую кожу насебѣ изявлиютъ, єгда рекутъ, ако єдиною вѣрою Христовою спасется, тако отомъ священное писаніе наводяще; небоса токмо вѣруй вѣра твоа спасетса; такобо самъ Христосъ рекъ: Всякъ вѣруай вма непогибнетъ, но иматъ животъ вѣчний. Тактижъ исвятий апостолъ павелъ отомъ написалъ:

Вѣрова авраамъ богови ивмѣниса єму во правду (рим. 4. 3).

Сіиже вси тако толкующіи суть волци хищници, тѣмбо образомъ вмѣсто благочестій навсяко беззаконіе врата ѿверзаютъ.

Сіе ихъ реченіе тому прилично суть: убий, укради, прелюбитвори, лжи свѣдителствуй, що самъ хощешь, твори и самому бѣсу вдѣлехъ уподобиса и равенъ буди, небоися, токмо вѣруй во Христа, вѣрата Христова спасетъ; итако тіи утаєніи овчами кожами волци научаютъ, ащо суть приличное священно писаніе конашой правдивой вѣри христіанской, то оное умолчеваютъ; сіе, иже святий апостолъ павелъ написалъ: Аще вѣру имамь, ако и гори преставляти, любвеже не имамь, ничтоже єсть (коринт. 2).

Тоєжь и святий апостолъ Іаковъ твердитъ:

Аще кто глаголетъ мѣти вѣру, дѣлже неиматъ, єгда вѣра можеть єго спасти (аков 2, 14) и паки индѣй рече: Ти вѣруєши, ако богъ единъ єсть, добре твориши ибѣси вѣруютъ итрепещутъ (Іаков 2, 17).

Хто хощед отомъ добре вѣдати, же вѣра бездѣлъ мертва єсть, Авраамъ праотець нашъ не ѿдѣлли оправдался, єгда вознесъ исаака сина своєго нажертовникъ (аков 2, зач. 18, ст. 21).

Видишли противнику, како вѣрою спасеся, (лист. 7) вѣрабо поспѣшествуєма суть дѣломъ єго и ѿдѣлъ совершиса вѣра, а неѿзакона.

Повсюду бо осемъ ясно вси видимъ, како можетъ єдина вѣра Христова спасти кого бездѣлъ благихъ. Вѣрабо жива єсть, ꙗже благими дѣли оживляєтся, а ꙗже бездѣлъ вѣра мертва єсть; тѣхбо суть много, иже токмо єдиною вѣрою надѣются спастися; тѣхже суть суєтноє житіє, тако бо святий апостолъ павелъ отомь написалъ: Яко тѣло бездуха мертво єсть, тако вѣра бездѣлъ єсть мертва.

Виже злочестивіи ѿщепенци ѿскочисте ѿвсѣхъ дѣлъ, иже суть полезни коисправленію пути истиннаго, ѿ єдности правдивой вѣри христовой и прилѣпистеся ктѣмъ, иже заблудиша ѿпути истиннаго напуть погибелний и воспріꙗли єсте собѣ пописанному послѣднꙗꙗ горѣй первихъ.

Тако отомъ святий апостолъ петръ рече: Аще бо ѿбѣгше скверна мира, вразумъ Господа спасителя нашего Іисуса Христа, симиже паки сплетшесꙗ, побѣдаєми биваютъ, биша бо имъ послѣднꙗꙗ горѣй первихъ; лучша бо би имъ било непознати пути истиннаго, нежели познавшимъ возвратитисꙗ воспять ѿпреданіа имъ заповѣди; случисꙗже имъ истинная притча: песъ возвращсꙗ насвою блеватину исвиніꙗ вкалъ тинний (2. петр 2, 20, 22).

Сієже священноє писаніє святаго апостола петра вамъ злочестивіи ѿщепенци суть прилично: нарицаєтъ васъ ѱами и свиніами, сежебо тако и истинно суть, понеже бо ви подримскою гавою[1] всихъ странахъ рожденни и римскими церемонѣꙗми крещенни и ꙗко римскаꙗ церковь содержитъ, правдивой вѣри Христовой бисте наученни и ѡставили єсте той путь душеполезний и ꙗко ѱи на свою блеватину и свиніа вкалъ тинний возвратистесꙗ напуть душепагубний, прилѣпистесꙗ паки до єретической єреси исами себе нарицаєте благочестивими; и почесомужь ви єстесте благочестівіи, повѣджте намъ, ищосято значить благочестіа; ви ѿщепенци не єстесте благочестивіи, но злочестивіи, понеже жадноє дѣло благоє вовасъ неѡбрѣтаєтся.

Опамятайтеся нови[2], благочтивцѣ сирѣчь злочестивцѣ, возвратѣтесꙗ паки ѿтого пути блудꙗщаго на путь душеспасителний, ѿринѣте тую слѣпоту бочесъ вашихъ, єюже помраченни єсте; позрѣтно свѣтло во восвященно[3] писаніє и протолкуйте по истинному извѣщанію, то можете познати, що (лист. 8) то єсть благочестіа ищо єсть унѣꙗ: чтущебо смисленно иразумно разсмотрѣвающе познаєте здѣ всю истинну ѡ благочестіи иѡунѣи; всꙗбо суть истинна самъ Христосъ: тожь суть благочестіа и унѣя; ꙗкожебо во благочестіи и во унѣи дѣло благоє о вѣри Христовой — то єсть благочестіа, тоєжь и унѣꙗ суть. Яко благоче-

[1] Очевидна похибка, зам.: главою.

[2] Чит.: но ви, [3] двічі повтор. приім.: во.

стивцямъ, тако и унѣятомъ священное писаніе напоминаетъ вѣру Христову крѣпко хранити, а еретическаго ложного толкованіа непослушати.

Такобо отомъ и святий Іwанъ Богословъ написалъ:

Возлюбленніи, не всякому духу вѣруите, но искушайте духа, аще ѿ Бога суть. Яко мнози пророци изийдоша вомиръ: осемже познавайте духа божіа и духа лестна: всѧкъ духъ, иже успов҃дуетъ Господа Іисуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿ бога суть, а всѧкъ духъ, иже неиспов҃дуетъ Господа Іисуса Христа, пришедшаго воплоти, той нѣсть ѿ бога, но анцихристовъ есть (Іоан 14, 1).

Сіе священно писаніе вамъ ѿщепенци прилично суть, ивибо неможете нарещися Христови, но анцихристови, понеже Господа Іисуса Христа сина божіа єдиносущна отцу и духу святому бити непов҃лѣете, токмо водвохъ персонахъ бога, отца со духомъ святимъ почитаете; чтуще сѷмволъ вѣри, сина божія ѿ отца и духа святаго ѿлучаете, тако чтуще: и вдуха святаго Господа животворящаго ѿ отца исходѧщаго. Тѣмже вашимъ реченіемъ трисѷпостасное божество неизчисляется и неможеть нарещися тройца, но суть двойца; тогоже ради и ви невозможете нарещися правдивіи христіѧне, но естесте злочестивіи аріане и не благочестивцѣ, нозлочестивцѣ.

Тобо суть той благочестивий, иже благимъ сердцемъ и благими усти трисѷпостасное божество во єдинствѣ нераздѣлѧюще[1] отца исина исвятаго духа почитаетъ.

Тактижь и той єсть благочестивий, которий священное писаніе благое то есть доброе оправдивой вѣри Христовой пишетъ, читаетъ, толкуетъ и иннимъ проповѣдаетъ, ѿтой тожъ неѡмилно благочестивій, понеже благочести[2] исполнѧетъ. Ави ѿщепенци почесому нарицаетеся благочестивцями, понеже вами все злочестіе исполнѧется, ви нарицаете унѣятовъ геретиками, сеже вамъ суть самимъ прилично: ви непремѣнно суть геретици, понеже всю єресь еретическую исполнѧете, а правдивую вѣру Христову уничижаете; се ви тако творите, яко святий апостолъ павелъ написалъ: научаяй убо иннаго, себели не научиши, проповѣдая некрасти, крадеши, глаголяй нєпрелюби творити, прелюби твориши, гнушаяйся идолъ, святая крадеши, имже взаконѣ хвалишися, преступленіемъ закона Бога безчествуеши, сіеже вами благочтивцѣ исполняется; ви бо благочестивцями нарицаетеся, а жадного дѣла благого нѣсть во васъ, но всяко беззаконіе, имже Бога безчествуете.

(Лист. 9). Яко той, что нарицается благочестивимъ, тако и унѣятъ; безвѣри правдивой христіанской и безъ учинковъ добрихъ, до спасенія

[1] У сьому слові кінцеве *е* виглядає поправлене на *и* [2] Тут нема на кінці букви *е*.

належащихъ, неможетъ ижаденъ спастися и ничтоже ему сіе суть наползу, иже нарицается благочестивимъ албо унѣятомъ; осембо святий апостолъ павелъ тако рече: Обрѣзаніе ничтоже єсть, нинеобрѣзаніе ничтоже єсть, нособлюденіе заповѣдей божіихъ (1. корин. 2, 19).

Аще ви противници неможете осемь разумѣти, что сѧ значитъ унѣѧ, то послушайте здѣ, како речесѧ: то єсть простимъ реченіемъ єдность, а по латинску унѣя; єдность или унѣѧ того ради нарицается, что три язики найвисочайшіи, правдивую Христову вѣру держащіи, подъ єдину главу римскую совокупишасѧ:

Латинскій, Рускій и Греческій.

Якоже бо вотройци святой три ѵпостаси, отець исинъ идухъ святий єдино суть божество, тако ивоунѣи сіѧ три язики: Латинскій, Рускій и Греческій, єдину вѣру христіанскую почитаютъ и визнаютъ:

Латинскимъ реченіемъ: УНѢѢ,
Рускимъ: ЄДНОСТЬ
А Греческимъ: СППА[1]

Тѣмиже всѣми трома реченіи знаменуется:

єдность, єдность, єдность.

Ви безумніи ѿщепенци речете, что недавнихъ временъ проклятіи унѣяти римскіи унѣю змислили; сіеже ваше реченіе суть ложное, ѧко унѣѧ тако и благочестіа еще ветхаго завѣта обоє купною и ѿ єднихъ устъ совершисѧ; єгда тріе отроци вопещь огненную вовержени биша и тогда вопещи вси три, ѧко єдинѣми усти пояху: благословенъ богъ отець нашихъ, то еще вто время и унѣѧ и благочестіа обоє вразъ познанни суть: унѣѧ того ради, что вси три яко єдинѣми усти бога исповѣдающе єдино гласно почтоша, благочестіаже того ради, что благіи сирѣчь добріи, честніи словеса изустъ ихъ чтоміа били. И ѿтѣхъ временъ и донинѣ сіа обѣ вещи: унѣѧ и благочестіа повсѣхъ странахъ, яко восточнихъ тако изападнихъ ѿначала єсть ибудетъ доконца втѣхъ, иже благими усти и благимъ сердцемъ, єдинѣмъ хотѣніемъ и єдиною мислію три ѵпостасное божество воєдиномъ существѣ почитаютъ.

Ктоже святой тройци сполна во трохъ лицѣхъ: отца и сина и святаго духа не почитаетъ, не можетъ нарицатися анѣ унѣятомъ анѣ благочестивимъ, но ѿщепенець єсть злочестивий.

(Лист. 10). У римскихъ странахъ ѿначала идонинѣ вездѣ купно унѣя иблагочестіа; благочестіа того ради, что все писаніе святое благо сирѣчь истинно; чтуть испѣвають, яко належитъ до спасеніа вѣчнаго.

[1] Годі догадатися, яке то грецьке слово хотів отсими буквами автор віддати.

Аунѣꙗ того ради, что вси язики совокупно, которіи подримскою главою вѣру Христову держащіи єдиногласно почитаютъ сполна нераздѣлно Тройческоє божество отца и сина и святаго духа.

Латво отомъ можетъ кождий разумѣти, что повсюду и навосточних иназападних странахъ, аще кто по правдѣ єдиною мислію и єдинѣмъ хотѣніемъ, честнимъ согласіемъ, нераздѣлꙗюще три ѵпостаснаго божества чесно славитъ и почитаєть, то оний нарицается унѣꙗтомъ иблагочестивимъ. То єсть воєдности святой правдивой вѣри христовой благочеснимъ, сирѣчь доброчеснимъ, доброхвалнимъ албо доброгласнимъ.

Бото словеснимъ ꙗзикомъ речеса благочестивіи, а зпроста доброчесній, доброгласний, доброхваніи[1].

Идлятого здѣ речеса унѣꙗтомъ благочестивимъ, бото значить тако восоєдиненіи доброчестнимъ, добро хвалнимъ албо доброглаголънимъ

Лечъ уже нинѣшнихъ временъ устранахъ противних, вкоторихъ святой церкви римской неповинуются ци можеть и єдинъ обрѣстися, ижеби моглъ нарещися повишреченному унѣꙗтомъ благочестивимъ, то єстъ воєдности святой вѣри Христовой доброчестнимъ или добро гласнимъ албо доброхвалнимъ или добро глаголнимъ.

Понеже бо тамо все племя еретическоє стекшеся не усипно на церковь сѧтую римскую совѣтуютъ, умишляюще, какоби могли єѧ искоренити и нивочто вмѣнити.

Итого ради тамо не можетъ нарещися унѣꙗ благочестиваа, то єсть єдность добро честная, токмо єресь злочестива.

Оставѣтежъ ви заблужденніи ѿщепенци, строптивіи синове, прегорчающіи роди, своє ѳноє безуміе и придѣте вочувство, а воспріимѣте, єже єсть наползу нашеа правдивіа православніа каѳолическіа вѣри, церкви святой апостолской римской строєніе и притецѣте спокаа-(лист. 11) ніемъ неблагодарніи зловѣрци сосмиреніемъ молящеся, привратѣтеся ко своєи матери, церкви святой римской, єꙗже ви нинѣ оставили єсте и не измѣрною хулою утробу єа, єюже васъ породи огорчили єсте, сежебо єсть мати всѣхъ зѣло милосердаа.

Ожидаетъ вашего, яко заблудшихъ своихъ синовъ возвращеніа и готова єстъ завше солюбовію васъ кающихся прийняти и вся своя обиди ѿвасъ бившіа во безмѣрную бездну утопити, аще оставите оноє єретическоє безумиє и возвратитеся воспѧть ѿтого пути блудѧщаго душе пагубнаго на путь правий душе полезний, которимъ можете неѿмилно доспѣти до унѣи небесной вѣчной то єсть до єдности святой

[1] Очевидна похибка, зам.: доброхвалніи.

тройци и всѣхъ святихъ тамо бившихъ угодниковъ божіихъ, вгорнемъ пресвѣтломъ сіѡнѣ вражди вѣчной зостающихъ.

Аще же не оставите того вашого безуміа, еретической ереси, и не примете церкви святои римской правдивои вѣри христіанской соединеніа, ѡчиститъ навасъ лукъ свой и на пражетъ стрѣли своя богъ всякіа неправди ѿмститель.

Ивозбудить сердца владѣтелемъ правдивой вѣри святой каѳолической христіанской церкви апостолской римской и ꙗко на злочинцовъ достойную месть расколовъ всенароднаго мятежей вашихъ кончиною приймете[1].

Аще кто желаетъ неба доступити,
треба єдность вѣри крѣпко возлюбити.

(Лист. 12). **Слово оглавѣ престолу римскагѡ.**

Святий іѡанъ златоустий на посланіи святаго апостола павла во послѣднемъ нравоученіи тако рече (златоустъ 30, 2): Римский градъ благочестіемъ ѿвсюду сіѧющий, анайпачеже сего ради ублажаемий есть, ꙗко во немъ мощи святихъ верховнихъ апостоловъ петра и павла почивають, ꙗкоже свѣтило, рече, крѣпкоє, очи иматъ сіѧющіи. Два сіѧ свѣтила; не такобо есть свѣтло, єгда солнце луча своѧ испуститъ, яко грядъ римский сіѧ два свѣща по всей вселеннѣй испутивий[2].

Исего ради римский престолъ нареченъ бисть главою всей вѣри Христовой.

Противницыже безумніи ѿщепившіисѧ ѿедности правдивой вѣри христіанской тако глаголютъ: Не возможно римскому престолу главою бити Христіанской правдивой вѣри того ради, что послѣднѣй есть ѿ Іерусалимского.

Соединѧемііже святой церкви римской, слишаще тѣхъ оноє хулноє безумноє реченіе, тако имъ ѿвѣщаша: Се ви противници ѿ своєго безуміа, а не ѿ священнаго писаніа єретическимъ ложнимъ толкованіемъ блядословите; на церковь святую римскую хулу наводяще хощете єѧ возапустѣніє измѣнити. Іерусалимский бо престолъ во ветхомъ завѣтѣ первенствующий бяше, нинѣшнихъ же временъ вновой благодати во вѣри Христовой римскій уже престолъ есть первенствующий инадъ усѣ престоли превисочайший есть, понеже самъ Христосъ святаго апостола петра, апромуючи до престолу римскаго на архипастерію, тако рекъ: Ти єси петръ, насемъ камени церковь мою сожизду иврата адова не одолѣютъ єй (мад. 16, 25).

[1] Се реченнє, відписане вірно, не дає доброго змислу.

[2] Похибка, зам.: испустивий.

Идамти ключа царствіа небеснаго, єже аще свяжеши наземли, связанно будетъ и на небеси, а єже аще раздрѣшиши наземли. раздрѣшенно будетъ и на небеси.

Єще же противници и то рекоша, како можетъ римский престолъ церкви святой вѣри Христовой главою бити или ѿ Іерусалимскаго височайшую власть мѣти, понеже Христосъ во Іерусалимѣ родился, во Іерусалимѣ крестился и ѿтол на небеса вознесся и паки тамо прийти маетъ ѿнебесъ наземлю судити живихъ и мертвихъ, сегоже ради можетъ нарещися и главою церкви святой вѣри Христовой Іерусалимский престолъ, а не римский.

Соединенніиже имсемъ тако имъ ѿвѣщаша: Ужебо сіе ви противници истинно глаголете, ꙗко вІерусалимѣ Христосъ народился и крестился и на небеса вознесся, таможе ипаки ѿнебесъ прийти маетъ наземлю судити живихъ имертвихъ, почтоже ви сего умолчеваєте, иже во Іерусалимѣ мнози пророци, проповѣдници Христови убиєнни биша итѣхъ кровми вса земля (лист. 13) тамо осквернися; таможе исамому Господу Іисусъ Христу многіє рани задаша и велми поругающеся на крестѣ распяша и того ради на себе клятву наведоша. Тѣмбо тако Христосъ рекъ: Змія порожденія ехиднина како убѣжа ѿсуда огню геєнскаго, сего ради пошлю квамъ пророци, премудріа книжники, ѿнихже ви убисте и распясте и ѿнихъ биете насонмищехъ вашихъ и ижденете ѿ гряда вогрядъ, яко да прийдетъ нави всяка кровь праведнича, проливаєма наземли, ѿкрове праведнаго авеля даже докрове захаріи, сина варахіина, єгоже ви убисте между церквию и ѡлтаремъ (мад. 13, 33).

Ипаки индѣ глаголетъ: Аминь, аминь, глаголю вамъ: ꙗко прийдутъ вса сіа на родъ сей. Іерусалиме, Іерусалиме, избивий пророки икаменіемъ побиваяй посланнія ктебѣ, колкрати восхотѣхъ собрати чада твоя, якоже собираетъ кокошь птенца своа подъ скридлѣ, и не восхотѣсте; сего ради оставляется вамъ домъ вашъ пустъ и неиматъ здѣ остати камень на камени, иже неразорится (мад. 8, 4).

И паки индѣ глаголетъ: Небо и земля мимо идетъ, словесаже моя невозмогутъ преити мимо.

Почтоже ви, противници, сія вся словеса Христова умолчеваєте, иже ими клятву на Іерусалимъ навелъ єсть Христосъ, икако смѣєте рещи, яко Іерусалимъ єсть главо[1] єсть вѣри Христовой, понеже єму со клятвою запрѣтилъ Христосъ, глаголюще: аминь. аминь, глаголю вамъ, сего ради оставляется вамъ домъ вашъ пустъ. Можетъ сіе кождий этого подобенства разсудити, аще кто коеа ради вини упадетъ воклятву, то уже тоıда невозможетъ насебѣ мѣти жаднаго ураду или

[1] Зам. главою, очев. похибка.

чину властителнаго, дондеже ѿимется онаѧ клятва или запрѣщеніе ѿнего; Іерусалимже ѿ самаго Господа Іисуса Христа возапрѣщеніи єстъ икако можетъ бити главою православной вѣри христіанской, дондеже ѿимется ѿнего оное запрѣщеніе Христово, иже насебѣ иматъ за ѡное тамошнее неугодное житіе.

Христосъ єгда маєтъ прийти ѿнебесъ наземлю судити живихъ и мертвихъ, тогда предпришествіемъ єго первіе снийдетъ онгнь[1] ѿ небесъ наземлю и попалитъ вся мерзости оніѧ, имиже вся земля осквернѧем[2] суть; такобо о томъ пророкъ давидъ свѣдителствуєтъ: Огнь преднимъ возгорится, окрестъ єго буря зѣлна, призоветъ небо совишше землю разсудити люди своѧ (ѱал. 109) и паки индѣ глаголетъ: Огнь преднимъ предийдетъ ипопалитъ окрестъ враги своѧ (ѱал. 56).

И вто время вся земля, переполіо- (лист. 14) руется ибудетъ чиста, яко шкло; не будетъ уже всебѣ мѣтити[2] ижаднихъ мерзостей тѣхъ, заихже Іерусалимъ бисть возапрѣщеніи; вто время ѡдновится вся земля и небеса, тако бо отомъ святий апостолъ петръ свѣдителствуєть: Нова небеса и нови земли по обѣтованію єго чаємъ (петр, 68, 13). То южъ вто время наземлю чисту повашему реченію противници во страни Іерусалимскіа прійдетъ Христосъ ѿнебесе судити живихъ имертвихъ

А сіе ви, противници ложно глаголете, что невозможно престолу римскому главою бити вѣри Христовой, что єсть послѣднѣшій ѿ престолу Іерусалимскаго; и где ви можете обрѣсти священно писаніе отомъ, ѡко послѣдн҃йшое невозможетъ височайшаго ураду мѣти.

Аначнѣмъ отомъ ѿсозданіа мира священное писаніе толковати и можемо уразумѣти, ци всякоє первенствующоє мѣетъ даръ ѿ бога началствовати цили ни.

Сиѳ, адамовъ синъ, неюнѣйшили[2] билъ ѿ братій своихъ ѿкаина и авеля, а не сиѳли получилъ ѿбога благословеніе, ѿнегоже суть умноженни царіе, князи, пророци, патріарси ивсе посполитство народа людскаго.

Іаковъ такожде старо законній патріярха, неюнѣйшій билъ ѿ савва, брата своєго, ане Іаковъ ли ѡдержалъ благословеніе ѿотца своєго на височашаишую[2] власть напатріаршество иѿ негоже 12 патріарховъ бисть совершенних҃.

Пророкъ Давидъ такожде цинеюнѣший билъ ѿвсѣхъ братий своихъ, якоже исамъ отомъ тако особ[2] рече: Малъ бѣхъ во братіи моей и юнѣший вдому отца моего; пасяхъ овци отца моего (Ѱал. 108). А не давидъ ли прийялъ ѿбога височайшую власть надъ усѣхъ братій своихъ

[1] Похибка.

[2] Похибка.

надъ усѣхъ братій своихъ и царемъ бисть надними? Авидите ви, противници, что богъ незритъ напервенство, но творꙗщимъ волю єго ихранꙗщимъ заповѣди даруєтъ власть свою ипромуєтъ на урядъ или чинъ височайшій.

Осембо и пророкъ самуилъ тако рече:

Человѣкъ зритъ налицо, богъже на сердце человѣку взираєтъ (прор самуилъ). Тоєжь исвятий апостолъ павелъ твердитъ:

Поистиннѣ разумѣю, яко не налице взираєтъ богъ, но вовсякомъ язицѣ боꙗйся єго идѣлаяй правду, приятенъ єму єсть. (дѣян. 10, 12).

Каина первенствующаго самъ богъ заклялъ запреступленіє заповѣдей за злоє дѣꙗніє и за фалшивоє єго воздаꙗніє богу неугодноє, инетокмо, же утратилъ первенство своє, но и житіа временнаго воскорѣ позбилъ.

Тѣмже образомъ Ієрусалимъ Христосъ заклялъ (лист. 16) зазлоє и беззаконноє тамошнеє ихъ житіє и того ради не достоинъ єсть главою бити церкви святой правдивой вѣри Христіанской.

Асеже усѣмъ єсть яви видѣти, яко римскіи престолъ глава єсть церкви, понеже самъ Христосъ, даючи власть святому петрови дориму на архіепіскопію, тако рекъ: Азже молихся отебѣ, петре, давѣра твоя неѡскудѣєть во вѣки (лук. 23, 31) и того ради престолъ римский ѿначала не бисть вжадномъ претиканіи, такожде идо кончини неможеть бити.

Єгда святаго апостола петра производяше напрестолъ римский, пастире началствовати, тогда наповѣтру ангеловъ поющихъ оѯеѡсъ трижди, множество народа слишало.

Сієже идоселѣ суть написано укнигахъ асирийскихъ вамъ, противници, для лучшаго увѣреніа, абисте вѣдали, почесому престолъ римский церкви святои главою єсть.

Любтижь ѿначала билъ послѣднѣйший? нинѣже вовсякихъ добродѣтелехъ во вѣри Христовой ѿвсѣхъ вселеннихъ престоловъ превисочайший и того ради церкви святой главою єсть. Осембо самъ Христосъ тако рече:

Будутбо послѣднаꙗ первая, а первая послѣднꙗꙗ (маѳ. 8, 14).

/// Ви противници[1] ѿ безуміа своєго нарицаєте престолъ римский, послѣднѣишимъ.

Ѿкудуже вопервихъ начатся святоє великоє миро святити, ажь не ѿриму.

Ѿкуду царъ костантинъ російскій, великий владѣтель, святоє крещеніє пріялъ издравіє получилъ, ажь не ѿ святѣйшаго силвестра, папи римскаго.

---

[1] В нотці на долині: /// Ви ѿщепенци.

Єщеже ви, противници и сіе не ѿсвященнихъ писаній, но ѿсвоєго помраченнаго и безумнаго ума тако речете:

Западніи страни прокляти суть и невозмогуть пріяти части содостойними.

Почесомужто ви, противници, сіе можете разумѣти, ꙗко западніи страни прокляти и невоспріймутъ части содостойними? повѣджте намъ осемъ виразумно, ѿсвященнихъ писаній толкованіемъ доводяще, а не ѿсвоєго скудоумія сирѣчъ безумія глаголюще:

Цино тилко на восточнихъ странахъ богъ пребиваєтъ, а назападнихъ нѣсть уже бога; слишитеже, како отомъ священное писаніе глаголетъ:

Возведи окресть очи твои сіѡне и виждь (лист. 16) себо прийдоша ктебѣ яко бого свѣтлая свѣтила, ѿзапада, сѣвера моря и востока, чада твоя втебѣ благословящіи Христа вовѣки (канонъ воскреснѣй). Тоєжь и святий царствующий пророкъ воѱалмѣхъ свѣдителствуєть, тако глаголюще:

Ѿвостокъ солнца до западъ хвално имя Господне.

Ащеже бо тако мѣлоби бити, яко ви ѿщепенци ѿсвоєго помраченнаго ума блядословите: западніи страни проклятіи, тобито втѣхъ страннахъ западнихъ имощи святихъ угодниковъ божіихъ, которіи суть нетлѣннііе моглибъ нарицатися святіи, нопроклятіи. Ипочтоби святитель великий николай, миръ ликийский чудотворець, оставивши праведніи страни восточніи ипо смерти повелѣ себе перенести ко западнимъ странамъ, ꙗко вами бисть реченно, проклятимъ, иже бо ви речете западніи страни суть проклятіи.

Алботижь идомъ пресвятой дѣви богородици такожде оставивши праведніи страни восточніи и назападніи страни невидимо силами божіими пренесенъ єсть, токмо тридесять миль ѡдриму поставися, гдеже ининѣ суть вцѣлости вамъ, ѿщепенци назгоршеніе.

Тобо суть язики ваши проклятіи ибѣсомъ зараженніи, ꙗко не вѣдаютъ, что клевещуть. Осембо можеть кождий разумѣти, что богъ навсякомъ мѣстѣ, яко на восточнихъ тако и назападнихъ странахъ нѣgди[1] непрестаєть бити ито можете разумѣти, что яко тако на восточнихъ странахъ тако и на западнихъ и повсюду єдни суть святіи, а друзіи проклятіи.

Єдни соединѥміи правдивой вѣри Христовой, адрузіи ѿщепившіисѧ ѿедности святой церкви римской и прилѣпишася до єреси єретической пилипонской, вкоторихъ вси єреси илести бѣсовскія завѣраются. Иякоже на восточнихъ странахъ, тако и назападнихъ єдни мѣють попеченіе, якоби могли Господеви угаждати, законъ Христовъ хранити, адрузіи

[1] Лат. буква: g.

стараются оприязнь бѣсовскую, шукаючи помощи на всякоє дѣло злоє, богу неугодноє, якби могли кого прелстити и ѿправдивой вѣри Христовой ѡторгнути, а до єреси єретической привратити. Анайпачеже ѿвосточнихъ странъ (лист. 17) что єсть якихъ злостей, то єсть бунтовъ, гайдамаковъ, характерниковъ* и инихъ безчисленнихъ злочинцовъ, то тамо сіє все знайдуєтся. Ави, противници, блядословите, яко западніи страни проклятіи, повѣджте ви осемъ: что ся знайдуетъ тако противноє вѣри Христовои ѿстранъ западнихъ, якоже ѿвосточнихъ всякому злу початокъ єсть.

Сіеже вамъ, противници, нѣсть наползу, что тако наводите хулу на страни западніи, но навѣчную погибѣль. Ащеся не покаєте и не ѡставите онаго своєго безумнаго реченіа, вопервихъ будете лишенни сего временнаго житіа, апотомъ ицарствіа небеснаго чужди будете; такобо отомъ самъ Христосъ рекъ: Сего ради глаголю вамъ: яко ѿимется ѿвасъ царствіє божоє и дастся язику, творящому плоди єго.

надъ усѣ престоли єдинъ престолъ римский
глава вѣри святой, не єрусалимский.

Слово отрохъ персонахъ святой тройци.

Царствующий пророкъ во Ѱалмѣхъ духомъ божіимъ тако провѣща:

Прійдохъ воглубини морскія, ипотопила мя єсть буря водная (ѱал. 58).

Аще кая глубина можеть вящшая бити, якоже сія тайна освятой єдиносущной инераздѣлимой тройци.

Онаа бо никогда можеть бити чловеческимъ умомъ измѣримая.

Приличествуєтже святий апостолъ павелъ исвоя словеса здѣ тако рекуще:

Оглубина богатства и премудрости и разума божіа, яко неиспитанни судове єго; кто бо разумѣ умъ господень или кто совѣтникъ єму єстъ (римл. 11, 33).

Сияже глубина тако толкуется:

Аще кто кормилцемъ скудо умнимъ дерзаетъ преплисти, то всячески погрязнетъ поподобію фараона, яко камень во водѣ зѣлнѣ.

Сіеже толкованіє суть отѣхъ, иже ѿщепишася ѿ єдности церкви святой римской. Оніи бо суще ѿродноє племя праотець своихъ, нинѣже изскочиша скорабля (лист. 18) вобезмѣрную пучину и бѣднѣ плавающе волнами бурними попрани суть и немогуть уже приближитися котихому пристанищу, погружаются, яко каменіе тяжкоє во водахъ зѣлнихъ, ѡдскочивше, аки ѿкорабля, ѿсоединеніа церкви святой каѳолической правдивой вѣри христіанской, изануривщеся воересь єретическую, аки

* богу неугоднихъ сизматиковъ, єреси учителей, фалшивихъ проповѣдниковъ (инихъ)

вопучинѣ погрязоша и немогуть кописстанищу тихому приближися[1], сирѣчъ копохваленію нераздѣлимой святой тройци воєиномъ существѣ почитати и тако насоединаємихъ ѿшаленаго ума своєго блядословляху: безумніи уніяти двохъ духовъ во изхожденіи почитаютъ, єдинаго ѿотца а другаго ѿсина; тѣмже ихъ реченіємъ не тройца но четверица почисляется.

Чтоже противници своєго єретическаго реченія неразтолкують умно и немогуть виразумѣте[1], яко втомъ ихъ реченіи, єже токмо ѿ єдинаго отца духа святаго исходъ почитають, то но токмо двѣ персонѣ, отца и духа глаголють, итѣмъ неможеть нарещися тройца, но суть двоица; тактижь и втомъ реченіи, иже соединаємі глаголютъ: ѿ отца и сина исходящаго противници глаголють ѿшаленаго ума своєго, что тѣмъ реченіємъ соединяємі четверицу, а не тройцу почитаютъ и сежебо имъ самимъ прилично суть Онибо сами, своими помраченними уми помишляюще, не тройцу, но четверицу почитаютъ.

Соединяємііже святой церкви римской точію єдинаго нераздѣлнаго святого духа мовою и мислію исповѣдуютъ, ѿотца и ѿсина исходящаго, осемъ бо и святѣшій аѳанасий патріарха алеѯандрийский тако рече:

Нераздѣлніи отець нераздѣлний синъ, нераздѣлний и духъ святий.

Тактижь и блаженний маѯимъ славний, толкователь священнихъ писаній, мудрствующе освятой тройци тако рече:

Єдинъ єсть, єдино хотѣніе, єдина воля, єдина премудрость, єдина сила; не убо ѡвъ предъ вѣки, ѡвже повѣцѣ, но купно отець и синъ и духъ святий: синъ во отци а отець восинѣ, и духъ святий во отци и во синѣ нераздѣлно, совокупно, єдино божество и єстество, раздѣляєтжеся по ипостасехъ натроє, воєинствѣже паки єсть посущественному слову; сего ради и ѡтца глаголаше исина славяше и духа святаго исповѣдающе, именуємъ бога, имже божіе єстество общеє єсть отцу исину и святому духу (лист. 19), аєже рещи отець и синъ исвятий духъ несуть общіи, но особно коиждо имена; отець бо не нарицается синъ, синъ ненарицается отець, духъ святий ни отець ни синъ нарицается; тройца святая єсть присно богъ именуется три ѵпостаси глаголюще, сирѣчъ три лица єдинъ образъ; не глаголемъ вотрохъ лицехъ три существа или три єстества или три боги, якоже треклятаго аріи учители, ноєдинаго бога и єдино существо и єдино єстество во тріехъ ипостасѣхъ именуємъ и исповѣдуємъ; не глаголемъ єдину ѵпостасъ, яко проклятіи савеліане, но три ѵпостаси и три лица во єдиномъ образѣ и воєиномъ божествѣ исповѣдуємъ, молимъ и почитаємъ.

[1] Похибка.

Сіє священно писаніе нетако разсуждаетъ освятой тройци толкующе, якоже противници глаголютъ, раздѣляюще єдинаго духа святаго на два духи, ѿ безуміа своєго помишляюще єдинаго ѿ отца, а другаго ѿ сина исходящаго и того ради, чтуще символъ вѣри велми запрѣщаютъ, аби не було глаголанно сіе: духа святаго ѿ отца и сина исходящаго. Сеже єсть велми дивно, что сего реченіа возбраняютъ противници глаголати, а понеже оное не сутъ противно ученію Христову. Осембо и самъ Христосъ тако рече: Идежебо єсть два или три во имя мое собранни, ту єсмь азъ посредѣ ихъ (мад. 18, зач. 76, ст. 22).

Ідеже[1] собравшіся[1] Христа хулятъ, то таково собраніе чевоймя[2] Христово, но во анцихристово, отомже исвятий Іоанъ богословъ тако рече:

Сей єсть анцихрестъ, иже ѿмѣтается ѿца исина, всякбо ѿмѣтаяйся сина ни отца иматъ, аисповѣдуяй сина и ѿца иматъ.

И паки индѣ глаголетъ: Осемъ познавайте духа божіа и духа лестна: всякъ духъ, иже исповѣдуетъ Іисуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿбога суть, и всякъ духъ, иже неисповѣдуетъ Іисуса Христа, пришедшаго во плоти, ѿ бога нѣсть: сей суть анцихристовъ (1. іоан. 4, зач. 73, с. 2).

Противницыже[3] духа Христового анцихристомъ нарицаютъ, ѿсвоєго безуміа тако рекоша: кто чтетъ духа ѿ отца и ѿсина исходящаго, то анцихристово пришествіе провѣщиваетъ.

Миже тѣмъ тако ѿвѣщеваємъ:

Понеже ви противници духа Христового тако хуляще уничижаєте, тови духа Христового не мѣєте всебѣ и не можете нарещися Христовими по реченію святого апостола павла: Аще бо кто не маетъ всебѣ духа Христового, той нѣсть єговъ (рим. 6, зач. 56, ст. 9).

Видяще святий апостолъ павелъ прелщенних галатовъ непокорство и хотяще ихъ копути истинному привратити, жестоко ихъ (лист. 20) укаряюще тако имъ рече:

Онесмисленіи галати, кто ви тако прелстилъ єсть, непокарятися истиннѣ, иже бо предочима вашима Христосъ предъ написанъ бисть (галат. 10, 1).

Тѣмиже словеси апостолскими мощно ивасъ поправдѣ непокоривихъ галатовъ нинѣшнихъ укарати, понеже бо и ви повсюду мѣєте ясно писаніе о єдино сущной нераздѣлимой тройци и аки бѣснующеся хулу наводите, двохъ духовъ єдинаго ѿотца, а другаго ѿсина исходящаго своимъ умомъ помраченнимъ бити помишляєте.

Повсюду бо священно писаніе ясно свѣдителствуетъ онераздѣлномъ тройческомъ божествѣ, яко єдинъ єсть отецъ, єдинъ синъ, єдинъ и духъ

[1] Цікаві прояви фонетики!

[2] Так є в оригіналі. [3] На боці дописано скорочене: ѿщепенци

святий, єдино нераздѣлноє божество, єдина сила, єдино сочитаніє, єдино поклоненіє святіꙗ тройци, иникогдаже жаднакаꙗ ѵпостасъ ѿжадной разлученна бити не можетъ, но всегда совокупно суть: синъ во отци аотець восинѣ; и духъ святий во отци и во синѣ и тако всегда воєдиномъ существѣ пребиваютъ.

Виже противници сина божіа ѿотца и ѿ духа святаго раздѣляєте: єдиносущнаго отцу и духу бити не признаєте, чтуще символъ вѣри токмо ѿєдинаго отца духа святаго исходъ проповѣдуєте итѣмъ вашимъ ложнимъ реченіємъ самий фундаментъ вѣри Христовои уничижаєте.

Опамятайтеся но ви, благочестивцѣ, ияко ѿсна очутѣтеся, ѿринѣтъ тую помраченную слѣпоту ѿ очесъ вашихъ, за которою невозможете зрѣти ясно восвященно писаніє и поистиннѣ разтолковати, что єсть тричисленноє и нераздѣлноє божество.

Аще же священному писанію нехощете вѣрити о святой нераздѣлимой тройци, позрѣть на образъ сличний ивтомъ бо обрѣтаєтся тройческоє зображеніє, круглость, свѣтлость игорячость, зкоторихъ суть єдинъ нераздѣлний образъ солнечний; тѣмже подобіємъ и тройца суть: отець и синъ и духъ святий, єдино нераздѣлноє существо и яко ѿслонца никогда неразлучаєтся жадная состава, круглость, свѣтлость и горачость, то тако ивотройци (лист. 21) святой отець исинъ и духъ святій всегда совокупно, равно, нераздѣлно воєдиномъ существѣ пребиваютъ.

Солнечную горачость мощно священнимъ писаніємъ святому духу прилагати, ботижь и духъ святій мѣєтъ завше горачость; аще кто согрѣшитъ противъ духа святаго, то нескоро прийметъ ѿпущеніє, тако бо самъ Христосъ отомъ глаголетъ:

А хулявшу на духа святого, не ѿпустится єму нивтомъ анѣвинномъ вѣку (Маѳ. 12, 31).

Солнечная горячость єгда огниємъ запаляєтъ порохъ или иніи якіи вещи наземли через кришталъ, то не раздѣляющеся ѿкруглости и ѿсвѣтлости, но совокупно зостающе нависокости и огнъ ѿтолъ наземли запаляєтъ.

Такожде и духъ святий, не разлучающеся ѿотца и ѿсина, но равно со ѿцемъ исосиномъ ѿ небесъ яко сличними променꙗми святихъ своихъ учениковъ и апостоловъ просвѣтилъ и на всякую истинну наставилъ ихъ єсть.

И длятогото °//// [1] тако речеся: и вдуха святаго Господа истиннаго и животворꙗщаго, иже ѿ отца исина исходящаго, иже со ѿцемъ и со синомъ; сіє реченіє тако толкуєтся: которий завше равно совокупно со

[1] °//// всимволѣ.

w̃цемъ и со синомъ пребиваетъ иникогда нигдеже не w̃лучается, нераздѣлноже w̃ отца и w̃сина во wгненныхъ язицѣхъ ина святіа апостоли сленулъ.

А виже, противници, втомъ реченіи своимъ умомъ помраченнимъ двохъ духовъ єдинаго w̃ отца, адругаго w̃ сина исходъ бити помишляєте; опамятайтеся и прийдѣте вочувство, а wставитъ оное свое безуміе, не w̃лучайте wтца w̃сина, бо ащеся не покаєте и неоставите того вашего єретическаго реченіа и одусѣ святомъ ложнаго толкованіа и хуленія, то на адема будете.

Такобо самъ Христосъ отомъ рече:

Аминь, глаголю вамъ, яко всякъ грѣхъ ихула w̃пустится человѣкомъ, єлико аще восхулитъ; а иже аще восхулятъ на святаго духа, не имаютъ w̃пущенія вовѣки, ноповинни єсть вѣчному суду, зане глаголаху духа не чистаго иматъ (мар. 3, 21).

Богъ єсть нераздѣлний во пресвятой тройци,
Духъ святий єдинъ суть сосиномъ во отци.

(Лист. 22) **Слово оисхожденіи святаго духа.**

Святий іwанъ богословъ словеса самаго Господа Іисуса Христа, иже рекъ коапостоломъ, тако свѣдителствующе написалъ:

Азъ вамъ истинну глаголю: уне вамъ єсть, да азъ иду w̃васъ, аще бо азъ неиду, утѣшитель неприйдетъ квамъ, ащеже иду, пошлю єго квамъ.

W̃тѣхже словесъ Христовихъ мощно суть всякому разтолковати оисхожденіи духа святаго, яко равно w̃отца и сина на святихъ апостолехъ бяше.

Осемже противници вопреки тако глаголютъ:

Аще кто w̃отца исина духа святого исходъ почитаетъ, то нетройцу, но четверицу той проповѣдуетъ.

Сіе противници глаголюще, велми вѣрнихъ Христовихъ прелщаютъ, почтоже своєго безумнаго реченіа умно неразтолкуютъ, что тѣмъ реченіемъ духа святаго токмо w̃ єдинаго отца исходящаго, нетройцу, но двоицу исповѣдуютъ, подобящеся безумному аріи; тако бо арія творя, нарицающеся благочестивцемъ и вся священная писанія на єретическую страну ложнимъ толкованіемъ наводя, сина божія єдиносущна отцу бити не повелѣ.

Тако священно писаніе наводяще, Христосъ глагола:

Отець мой боліи мене єсть (іwан 10, 30).

Чтоже злочестивий арія оного священого писанія умолча, что Христосъ ко апостоломъ освоемъ єдиносущіи рекъ:

Азъ и отець єдино єсва.

И паки индѣ рекъ Христосъ:

Невѣруєши ли, яко азъ во ѿци єсмь, и отець вомнѣ єсть (іоан 14, 30).

Сієже арія того ради умолча, что нашему учнію[1] суть прилично.

Тоєжь нинѣшніи єретици, єго племя злоє, ѿнего позосталоє творятъ, Господа Іисуса Христа сина божіа нетокмо отцу, но и духу святому єдиносущна бити неповелѣютъ, неразумѣюще сего реченія, иже Христосъ глагола:

Иже нечтетъ сина, нечтетъ и отца, пославшаго єго (іоан 5, 23).

(Лист. 23). Осемъ єсть велми дивно, отакомъ єретическомъ умѣ помраченномъ, же тако не возмогутъ умно священного писанія разтолковати и отомъ добре уразумѣти, яко богъ на небеси вотріехъ ѵпостасехъ нѣкогда непрестаєтъ бити.

Такобо отомъ исвятий єѵанг. ıѡаннъ рече:

Тріе суть свѣдителствующіи на небеси: отець, слово, и святий духъ: сіи вси три єдино суть (iѡan 8, 8).

Почтоже противници духа святаго ѿ обохъ ѿотца и ѿсина исходъ чести возбраняютъ и оноє чтущихъ геретиками нарицаютъ, понеже священно писаніе свѣдителствуєтъ, яко тріе суть нанебеси: отець, синъ и духъ святий.

Соєдиненніиже церкви святой римской, видячи тѣхъ ѿщепенцовъ втомъ єретическомъ злочестивомъ зловѣріи, тако ихъ укарающе глаголютъ: Опамятеся, благочестивцѣ, ѿкрийте свои уми помраченніи и позрѣть умно восвященно писаніе оисходѣ духа святаго толкуємое; вибо поєретическому полкованію[1] двохъ духовъ воисходѣ помишляєте бити, єднаго ѿ отца, а другаго ѿсина, сеже ваше веліе суть претиканіе; позрѣтно умно вомолитву клячѣнную на святую пятидесятницу, иже изперва тѣмъ реченіемъ чтется:

ЦАРУ НЕБЕСНИЙ.

Тамо много духовъ взищете єдиному божеству приличныхъ повашєму єретическому толкованію, якови толкуєте исходъ духа святаго, єдинаго ѿотца, а другаго ѿсина.

Втой бо молитвѣ царю небесній, тако речеся:

Душе отцу исину, Душе истинний, Душе правди, Душе владичній, Душе божий, ѿ бога, Душе ѿчий, ѿотца, Душе синовний, Душе Христовъ.

Єгдажбито тако мѣло священноє писаніе толковатися, яко ви толкуєте, єдинаго Духа ѿ отца, а другаго ѿсина, тобито тилко Духовъ здѣ втой молитвѣ кокоємуждо виображенному реченію по вашему толкованію причиталося, яко ви безумніи ѿщепенци по своєму єретическому

[1] Похибка.

толкованію умишляєте: єдинаго духа святаго ѿотца (лист. 24), другаго ѿсина исходящаго бити своимъ умомъ помраченнимъ помишляєте.

Аневѣсте ви осемъ, како Христосъ до своихъ учениковъ іапостоловъ рекъ:

Шедше убо научите вся язики крестяще ихъ воимя отца исина исвятаго духа.

Ітоже Христосъ нерекъ повашему глаголанію: Воймя отца і святаго духа.

Вамъ бо противникомъ изнаменающеся подобаєтъ тако рещи: воймя отца исвятаго духа, асина минати, понеже ви чтуще символъ вѣри токмо ѿ єдинаго отца святаго духа исходящаго исповѣдуєте.

Тактижь сего реченія исполна вамъ неповелѣно рещи: иже со ѿцемъ и со синомъ сопокланяма[1] и сославима, (но тако: иже со ѿцемъ сопокланяєма и сославима.

Симибо всѣми реченій єдино суть виражается похваленіе святой тройци, яко знаменующеся воймя отца исина исвятаго духа, тактижь святаго духа ѿ отца исина исходящаго и иже со ѿцемъ исо синомъ сопокланяєма: втѣхъ всѣхъ реченіяхъ єдино нераздѣлное божество вотріехъ ипостасѣхъ почитается.

Ипонежеви святаго духа ѿ отца и ѿ сина исходящаго не исповѣдуєте, то ви и Господа Іисуса Христа сина божія воскресшаго измертвихъ ивознесшагося на небеса непризнаєте, но во гробѣ плотію разтлѣннаго и душею во адѣ плѣненнаго бити помишляєте.

Лечь сія помишленія ваша ложна суть, осемъ бо усвятихъ апостолскихъ дѣяніяхъ тако речеся:

Неоставися душа єго во адѣ, ни плоть єго видѣ истлѣніа: сего Іисуса воскреси богъ, ємуже ми вси єсми свѣдители (дѣян. 2, 31).

Иповся вѣки нѣсть сего, чтоби мѣлъ синъ божій ѿ отца а ѿець, ѿсина и святий Духъ ѿ отца и ѿ сина гдѣ ѿлученъ бити.

Єгдабо Іисусъ Христосъ, синъ божій и вогробѣ плотію положенъ билъ і душею до ада вошедъ, тому[2] сущихъ плѣнних слободити, то и тогда неразлучша ѿ отца и ѿ святаго духа пописанному реченію:

Во гробѣ плотскимъ, во адѣже содушею на престолѣ бяше, со ѿцемъ и святимъ духомъ ився исполняя не описанній.

Виже, противници, сіе все писаніе священно по аріанскому ложному ученію толкуєте, все наводеще на страну єретическую премѣняєте////[3], Аріа бо Господа Іисуса Христа сина божіа (лист. 25) равна отцу бити неповелѣ, тако священно, писаніе наводяще: Како посланний по-

[1] Похибка, [2] Зам. тамо, [3] //// наводите

славшему равенъ можетъ бити, понеже самъ Христосъ осебѣ тако рекъ: Нетворю волю мою, но волю пославшаго мя отца. Тогоже иви искрнее племя нинѣ тоєжь творите, нетокмо ѿ отца но и ѿдуха святого Господа Іисуса Христа сина божіа ѿлучаєте, неповелѣюще ѿ обохъ ѿотца и ѿсина духа святого исходъ почитати.

Итого ради иви неможете нарещися христіане, ноєстесте злочестивіи аріане.

Поистинну уже умъ вашъ єсть помраченний и бѣсовскою лестію зараженій; умомъ вездѣ помишляєте лукавоє овѣри Христовой, а язикомъ бѣснуємоє глаголете, яко неповелѣнно духа святаго ѿ отца исина исходящаго глаголати.

Чтоже непомните на словеса самаго Господа Іисуса Христа, иже ко апостоломъ глагола:

Уне бо єсть вамъ, да азъ иду ѿ васъ, аще убо не иду азъ, утѣшитель не прийдеть квамъ, ащеже иду, пошлю его квамъ (іоан. 16, 7).

Тоєжь исвятій іѡаннъ дамаскинъ свѣдителствуєть, тако рекуще:

Азже, яко себе, параклита иннаго, духа моєго и ѿча пошлю, онемже утвердитеся (гласъ 7, пѣснь 3), ипаки индѣ глаголетъ:

Духъ святій єдинъ славенъ отцу исину сослужебенъ бѣ, отомже и єѵан. іѡаннъ богословъ свѣдителствующе тако написа:

Прійде Іисусъ дверми затворенними ко ученикомъ своимъ, идунувъ конимъ сіе глаголюще: приймѣте духъ святъ (іѡан. 20, 22).

Такожде исвятий антіѡхъ во молитвѣ второй на сонъ грящимъ[1] отомъ свѣдителствуєтъ молящеся Господеви тако рече:

Царю святіи, Іисусе Христе, спящамя сохрани немерцающимъ свѣтомъ и духомъ твоимъ святимъ, нмже освятилъ єси своя ученики (молитва 2. насонъ гряд.).

Чтоже нарече: цару, святий отче, духомъ твоимъ святимъ, лечъ: царю святий, Іисусе Христе, албо что нерече: духомъ отца твоєго, токмо духомъ твоимъ святимъ, имже освятилъ єси своя ученики.

И єгда зочтеши молитву восвятой лѵтургіи Василія Великаго, ѿперва тѣмъ бисть реченіемъ

СІЙ ВЛАДИКО ГОСПОДИ БОЖЕ,

то итамо обращеши отомже словеса тако глаголющіа:

Отче Господа Іисуса Христа великаго, спасителю надежди нашея, иже єсть твоєя благости и печать равно образная всебѣ показующая тебе отца, слово живоє, богъ истинний, предвѣчная мудрость, животъ освященіе, сила повѣтъ истинний,

[1] Похибка.

ИМЖЕ ДУХЪ СВЯТЫЙ ЯВИСЯ.

(Лист. 26) Сутже тѣхъ много, иже тако рекутъ: посланіе мощно рещи ѿ обохъ ѿ отца и ѿ сина, а хтожби дерзнулъ рещи исходъ святаго духа ѿ обохъ ѿ отца исина, той проклятъ єсть, тако безумніи ѿщепенци глаголють

Соєдиняємійжетѣмъ тако ѿвѣщають:

Сієваше противници самоє реченіє наводить навасъ клятву и влечеть васъ вопагубу вѣчную; оноєбо ви не ѿписанія священнаго, но ѿ своєго безумия змишляюще речете

Позрѣтно умно вомолитву святаго симона ментафраста, иже вопричастнихъ молитвахъ суть тако реченна изперва

Єдине честне нетлѣнне господи.

Итокможь тую всю молитву умно разсмотрѣвающе зочтѣть, товней обращете доволний доводъ оисходѣ духа святаго: яко ѿ отца, тако ѿ сина.

Тамо бо пропонуєтъ орождествѣ Христовѣмъ, острасти, опогребеніи, овоскресеніи, овознесеніи, осошествіи святаго духа и тамо исходъ святаго духа тѣмъ реченіємъ суть доложенно:

ИСХОЖДЕНІЄМЪ УТѢШИТЄЛЯ ТВОЄГО ДУХА

сосуди честнія священнія своя учники[1] содѣлалвий, ипрочая.

И єщеже ви, противници, лутшаго доводу хощете, яко здѣ суть, оисходѣ духа святаго речеся, и не токможе здѣ, но и повсюду восвященнихъ писаніахъ множество суть обясненіа, яко духъ святий нераздѣляющеся ѿ отца и сина насвятіи апостоли ѿнебесъ зийшолъ.

Аще кто желаєтъ видѣти досконале оисходѣ святаго духа, тонетмо[2] здѣ, но нехай зрить умно во моленіяхъ святаго антіѡха и симона ментафраста, святаго Василія Великаго, а дотого по тройчнахъ воскреснихъ и по антифонахъ воскреснихъ, по наславникахъ иповозгласахъ, иже суть самому Господу Іисусу Христу вмоленіяхъ належащихъ кончаємія, втѣхъ бо повсюду тако глаголется:

Сопресвятимъ благимъ иживотворящимъ твоимъ Духом.

Албо пресвятому благому иживотворящому твоєму Духу.

Чтобо нерече: отца твоєго духомъ, албо отцевскимъ духомъ или отцевскому духу, лечъ тако: твоимъ Духомъ, албо твоєму Духу или твоєго Духа.

Анайпачеже внапѣлахъ[3] на вознесеніе, на сошествіе святаго духа, аще кто священно писаніе умно умишляюще чтеть, (лист. 27) то тамо

[1] Похибка. [2] Похибка, зам. токмо [3] Похибка.

обрящетъ множество онаго реченія, яко духъ святий равно ѿ отца и ѿсина исходъ творяй.

Токможе ви, противници, всю истинну своимъ еретическимъ толкованіемъ волжу премѣняете и вся писанія священная на свою страну еретическую наводяще толкуете, нашой правдивой каѳолической вѣри Христіаннской[1], церкви святой римской вся догмати приличнія нивочто вмѣняете.

Собистся же навасъ реченіе святаго пророка исаіи, иже рече:

Слухомъ услишите и не имате разумѣти и очима зряще узрите и не имате видѣти (маѳ. 4).

Сіеже все нинѣ вами, противници, исполняемое суть.

Тако бо ви творите: ушима слишаще, неразумѣете, очима зряще, не видите о таинству пресвѣтлаго царствія небеснаго.

Понеже (видите) повсюду писаніа священнаго множество оединомъ существѣ сина божіа со ѿцемъ исо святимъ духомъ видите, а Господа Іисуса Христа сина божіа, едино сущна отцу исвятому Духу бити неповелѣваете, тѣмъ подобіемъ яко арія еретикъ токмо водвохъ персонахъ три ѵпостасное божество почитаете, сегоже ради ви лишшее осужденіе пріемлете; тако бо отомъ святій еѵангелистъ іоаннъ свѣдителствуетъ:

Вѣруяй восина имать животъ вѣчній, а иже невѣруяй во сина, не узрить живота, но гнѣвъ божій пребисть нанемъ (іѡаннъ 3, 35).

И паки индѣ глаголетъ:

Иже вѣру иметъ и крестится, спасенъ будетъ, а иже не иметъ вѣри, осужденъ будеть.

Духъ святий исходить ѿотца исина,
Сеже непремѣнно тройца суть едина.

(Лист. 28) **Слово оприлогу или внятіи священихъ писменъ.**

Святий апостолъ павелъ написалъ отомъ тако:

Имущіи образъ благочестіа, силиже его ѿвершіися сихъ ѿвращайся (2, тим. 3, 5).

Сіе священно писаніе святий апостолъ павелъ онинѣшнихъ ѿщепенцехъ противнихъ вѣри Христовой возвѣщающе напісалъ.

Оніибо ѿщепившися ѿсоединеніа правдивой вѣри Христовой, нарицаются благочестивцями и благими словеси прелщающе вѣрнихъ Христовихъ, аки сѣтми уловляють идо еретической злочестивой ереси привращають.

Ѿтѣхже намъ извѣстно есть слишано тако глаголющое:

[1] Похибка.

Проклятіи унѣяти неповелѣнное вѣри Христовой творять: Духа святаго єднаго w҃отца, а другаго w҃сина исходящаго усимволѣ вѣри прилагають, awсембо тако речеся: аще кто прилагаѣть или внѣмаѣть, проклятъ бисть, и тѣмъ реченіемъ велми вѣрнихъ Христовихъ прелщають противници.

Миже соединяѣміи церкви святой римской, препирающе тѣхъ злочестивое єретическое реченіе тако имъ w҃вѣщаѣмъ:

Се ваше, противници, претиканіе суть: тобо речеся о Іюдеахъ, ане wхристіанехъ и не осимволѣ вѣри; апонеже ви сіе наводите нахристіани и виже нарицаѣтеся христіане, почтоже ви закона мойсеискаго несоблюдосте и почто писаніе его вѣмаѣте, обрѣзаніа не храните, не шабасуѣте, телци, воли козли во жертву богу неприносити, инащо новимъ заповѣдемъ єvангелскимъ освятой тройци, окрещеніи, оєvхаристіи вѣру имете? (камень вѣри 4, часть 2).

Сіябо вся приложенна суть болше оной заповѣди, онейже ви невидуще писанія нисили божіа соблазняѣтеся, святихъ апостолъ, пророкъ исамаго Господа Іисуса Христа обличаѣте; оніибо уже болше w҃тоєй заповѣди приложиша.

Святѣший стефанъ, а҃рхіепископъ разанскій, митрополитъ великой росіи о прилогу писаніе тако толкуѣтъ:

Святій Iwаннъ богословъ оное написалъ, єже не прилагати анѣ внѣмати, не w инномъ поученіи, непротивномъ вѣри Христовой, анѣ wсимволу вѣри, токмо wсвоємъ єдиномъ wтомъ благовѣстіи, иже онъ самъ уапокалиѱисѣ написалъ, (лист. 29) аби небило w҃тоєй єго книги что w҃ято анѣ приложенно растлѣвающое w҃ єго священнихъ писаніи словесъ, а не wинних (камень вѣри 2, часть 2).

Аще бо би святий iwаннъ богословъ овсякомъ священномъ писаніи тако запрѣщалъ, то би вся книги тіи, что поєго благовѣстію суть писанни, ворастлѣніе би пошли и ни вочто бися вмѣнили. Повелѣнно бо єсть ипсати ичитати итолковати священно писаніе, но аще би небило коє противно вѣри Христовой.

Тако бо отомъ исвятій апостолъ павелъ рече:

Всяко бо писаніе богодухновенно иполезно єсть коученію, ко обличенію, конаказанію, коисправленію, єже оправдѣ (тим. 3, 16).

А видите ли ви, противници, что се не єсть запрѣщаємо, иже священнаго писаніа прилагати анѣвнамати; аще коє не єсть противоє вѣри Христовой, тоє прилагати, акоє тижь суть противноє церкви святой правдивой вѣри Христіанской, тоє внѣмати.

Икако же ви неустидитеся глаголати: проклятъ єсть, кто прилагаѣтъ или внѣмаѣтъ w҃ священнихъ писаній, анай пачеже како смѣете сію

зѣло оскудную силябу токмо ѿтрохъ лѣтеръ сихъ СНА зложеную всимволѣ вѣри поправу священнаго писаніа прилогомъ нарицати, вторую персону тройци святой, сина божіа ѿ отца и ѿ духа святаго ѿсѣкати, безчогоже неможеть три ѵпостасноє божество исполняємоє бити и тричисленною тройцею нарещися.

Сіє ви, противници, не ѿписаніа священнаго, но ѿ безуміа своєго по єретический толкуєте, уже ви нинѣ преданіа святихъ отець непослушаєте, но ѿ єретическихъ учителей ложнаго толкованіа поучаєтеся и вся творите пореченію святого апостола павла: Будеть бо время, єгда здраваго ученіа непослушають, нопосвоихъ похотехъ изберуть себѣ учителей, чешими слухомъ и ѿ истинни слухъ ѿвратять и кобаснемъ уклонятся (тим. 4, 3).

Сіяже вся словеса святаго апостола павла навасъ нинѣ, противници, изявленни суть, понеже бо ви ѿздраваго ученіа вѣри Христовой церкви святой римской ѿскочисте ико безбожному зловѣрію прилѣпистеся и злочестивимъ єретическимъ толкованіємъ вѣрнихъ Хвистовихъ[1] велми прелщаєте.

Сієже вамъ, противници, нѣсть наползу, что такъ церковь святую римскую уничижаєте, внейже ви неможете обрѣсти ижаднаго (лист. 30) претиканія соблазновъ, токмо ви ѿненависти вашея хулу нанея наводите итѣхъ, иже церемонѣями радяшеся римскими, геретиками нарицаєте; сієже ви сами насебе свѣдителствуєте, понежебо святой тройци во тріехъ ѵпостасехъ сполна непочитаєте, Господа Іисуса Христа сина божіа ѿотца и ѿ духа святаго ѿлучаєте, равнаго бити отцу и святому Духу невелѣєте, чтуще символъ вѣри оной силяби сина, аби небила чтома, запрѣщаєте.

Подобно невѣсте осемъ освященомъ писаніи, иже святѣйший аѳанасий, патріарха алеѯандрийскій вонравоученіи вовторомъ словѣ рече: Яко синъ во отци и отець восинѣ; иже сіє предувидѣ, той бѣсть, яко видяй сина, и отца видить, восинѣбо божество отчеє зрится.

Вибо, противници, невѣсте осемъ, что засіє: духа святаго ѿотца исина исходящаго по всѣхъ соборахъ святихъ отець велія распра била; єще бо тогда, которіи правдивую вѣру Христову держали, то тіи святаго духа равно ѿотца и ѿсина исходъ почитали, а ѡніитижь, что били зареженніи[1] єресію аріанскою, то веліимъ воплемъ кричаще того речечія: сина глаголати неповелѣюще возбраняли; ито било презмного времь по всѣхъ соборахъ святихъ отець, ажь уже насоборѣ фліоренскомъ лѣта ҂аѵлѳ примихаилѣ пелаолозѣ, цесарѣ ѕрецкомъ, при єѵгеніи, папѣ

[1] Похибка,

римскомъ и пріѡсифѣ, патріарсѣ константино полскомъ прокляти суть Михаилъ келарий, Патріарха цариградский, Марко Єфескій и прочіи тамъ тѣмъ сопособствующіи сего неглаголати: святаго духа ѿотца и сина исходящаго.

Тѣхже и ви, противници, суть искрнее племя, нинѣ тожде поношаете и туюжь самую клятбу насебе затягаете пореченію ѱаломску:

Возлюби клятву и прийде єму и новосхотѣ благословеніа и удалися ѿнего иѡблечется воклятву яко воризу (ѱал. 108).

Сия силяби усимволу вѣри СѢА найпаче увеликой росіи невозможно суть глаголати, аще бо би мѣло сіе тамо глаголанно, ѿ кого бити, тоби бил воскорѣ смертію караний, а єднакъ преосвященній архиепископъ разанскій стефанъ итамо пребивающе вкамени вѣри вчасти второй вомногихъ догматехъ толкуетъ, яко не возбранно оное суть глаголати духа святаго ѿотца исина исходящаго восимволѣ вѣри, токможе барзо сенсомъ сокритимъ, того ради, аби тамошніи противници отомъ єго толкованіи невозмогли разумѣти ведлугъ того реченія:

Неувидѣша, ниже разумѣша вотмѣ ходятъ.

Аще что суть вредно, небранить внѣмати,
Аблагоугодно, зволитъ прилагати.

(Лист. 31) **Слово опокровеніи и примрацѣ священнихъ писаній.**

Святий апостолъ павелъ опокровеніи ипримрацѣ священнаго писаніа тако толкуетъ:

Ащели єсть покровенно благовѣствованіє наше, вогибнущихъ єсть покровенно, внихже богъ вѣка сего ослѣпи разуми невѣрнихъ, воєже нєвосияти имъ свѣту благовѣстіа Христова (2 корин. 4, 3).

Оноєже священно писаніе святаго апостола павла свѣдителствуетъ отѣхъ, иже помрачистѣ своя уши грѣхопаденіемъ изаслѣпистѣ оцѣ свои єретическою єресію и невозмогоша зрѣти восвященно писаніе и познати, что єсть благоугодно вѣри Христовой, осемже вписаніахъ тако речеся: нечестивіи не узратъ слави твоея, Господи! (гл. 4, п. 5).

Рѣша иногда фарисеє ко Іисусу Христу: Єгда ими слѣпи єсми. Іисусъ же рече: Аще бисте слѣпи били, грѣхабисте немѣли, нинѣ же глаголете, яко видимъ, грѣхъ вашъ пребиваетъ свами (Iwан. 41). Нѣсть окаяннѣйшой слѣпоти, очи имѣти иневидѣти, что єсть воля божая, благая исовершенна, а не творити ю.

Двѣ слѣпотѣ суть: тѣлесная и душевная, но другая горшая єсть первой; тѣлеснаябо аще ивсѣмъ видится зла, яже равно сосвѣтомъ вся утѣхи ѿемлетъ, по реченіи єсть товіи: Како мнѣ радость будетъ, понеже вотмѣ сижу и нѣсмь свѣта невижу (товіи глава 10). Обаче слѣ-

пота временна єсть вкупѣ сожитіемъ человѣческимъ кончается, по кончаніиже тоя начнетъ человѣкъ видѣти свѣтъ немерцающий, нѣстже изла, ползуетъ бо душу ипомагаетъ спасенію; ѿяту сущу очесному зрѣнію ѿемлется вина когрѣху, никогдабо сердце невожделѣетъ, аще око непокажетъ; єгда что през око до сердца внийдетъ, то не скоро ѿнего исходитъ: воистинну слѣпота очесная невредима бисть спасенію.

Душевная слѣпота велми зла и ко спасенію вредна, понеже намъ то ѿемлетъ, вчесомъ вся радость, все блаженноє наслажденіе угодниковъ божіихъ залежитъ; отаковой слѣпотѣ душевной премудрость глаголетъ: ослѣпи бо я злоба ихъ, не видѣша таинъ божіихъ; всякъ бо грѣшний непокаянній покриваетъ умъ свой слѣпотою, єже не видѣти, что єсть доброє или (лист. 32) злоє, вовсякомъ бо человѣцѣ умъ или разумъ свѣща єсть тму и невиденіе ѿгонящая ивсегда напуть свѣтелъ заповѣдей божіихъ наставляющая. Єго аже человѣкъ непослушаетъ добраго, внутрѣ просвѣщающаго єго разума, уклонится своєй злой волѣ и пойдетъ по своихъ похотехъ, дѣяй неподобная, аще ивѣсть показующъ єму разумъ, яко зла вещъ согрѣшити изато иматъ казненъ бити вѣчнѣ, а не брежетъ и не рядитъ огрѣсѣ своємъ.

Тогда изступаетъ ума, погубляетъ разумъ и аки безуменъ покривается темностію буйства, заблуждаетъ ѿпути истиннаго; отаковихто ѱаломникъ рече:

Неувидѣша ниже разумѣша вотмѣ ходятъ (ѱал. 81), тоєжь исвятий калистъ твердитъ:

Неимутъ видѣти воистинну свѣтлости божественнаго разума, взлобѣ и вбезчестіи живущіи, якоже бо луча солнечная закривается ѿтемнихъ облаковъ, тако противниковъ божіихъ умъ потемняется буйствомъ, а буйство коє болшоє, якоже грѣхъ. Сице глаголетъ хризостомъ: Ничтоже естъ злѣйшее паче грѣха; грѣхъ творитъ хоть наймудрѣйшихъ буими. Премудръ бисть соломонъ, но колъ обезумися, грѣху работаяй; и инѣхъ немало премудрихъ грѣхомъ погибоша, дуфающе набистроту ума своєго.

Тѣмже образомъ ининѣшніи противници содѣловаютъ; мѣюще уфность насвою умную бистроту, показующеся вовеликой премудрости и ѿ високо умія своєго вобуйство впадоша, не мѣюще жаднаго званія ко дѣлу благому, а дерзающе испитовати глубини мудрости священнихъ писаній.

Ижелвибо суще втинѣ безумія ползящіи бистроту себѣ орлюю духомъ гордости свою надутость восписуютъ. Тѣмже убо образомъ ининѣшніи противници бяше умомъ помраченни тщащеся мудрствовати, но не возмогоша пописанію: Помрачистѣ оцѣ своя невидѣти истинни.

О лютости временъ, о развращеніе умовъ; видѣхъ бо и слишахъ сущихъ художниковъ и корчемниковъ, яко и жени ихъ невожделѣютъ ѿцерковнихъ учителей поученіа, но ѿсвоєго безумія на єретическу страну вся писаніа священная наводяще толкують.

(Лист. 33) Почтоже неразумѣютъ сего писаніа, иже святий апостолъ павелъ рече: женѣ учити неповелѣнно ни владѣти мужемъ, но бити вбезмолвіи, адамъ бо прежде созданъ бисть, потомже єѵва; адамже непрелстися, но жена во преступленіи бисть (тим. 3, 12); и паки индѣ рече:

Жени ваши воцеркви да молчатъ, неповелѣнно бо имъ бисть глаголати, но повиноватися, якоже изаконъ глаголетъ, аще бо что хотятъ научитися, то усвоихъ домахъ своихъ мужей да вопрошаютъ (рим. 4, 31). Токмо уже нинѣшнихъ временъ, якови жени, тациижде ихъ имужіе, купно ѿбезумія своєго мудрствующе втемность буйства заблудиша, мѣющe високоумную уфность велми спротивляются власти престолу церкви святой римской.

Тогоже ради исвященное писаніе не усѣмъ удобъ разсудително бяше, бо аще би усѣмъ ѿкровенно иразумно сквозѣ било, то би честь ицѣна преизячества и величества священнаго писаніа барзо вмало[1] цѣнѣ пребила. Длятогото самъ Христосъ рекъ: Не дадите святиня ваша ѱомъ ни помѣтайте бисерий вашихъ предсвиніами, данепоперутъ ихъ ногами своими и возвращшеся восторгнутви; такожде єще и того ради священно писаніе скрито и не всѣмъ бисть уразумѣнно: аще би било ѿкровенно и всѣмъ уразумѣнно, тоби уже нетокмо ѿневѣрнихъ но и ѿвѣрующихъ вохриста вовеликомъ поношеніи и уничиженіи пребило би и многимъ би билъ случай безумной гордости, видяще себе бити удобнаго ко разсужденію и разумѣнію вся о непостижимихъ тайнахъ священнаго писаніа и много бися возвеличило, уповающе насвою єстественную умную бистроту и всю невидомихъ таинъ пучину удобъ измѣрити умомъ своимъ мнящеся; но нинѣ нетако суть: видяще во священихъ писаніахъ толикъ облакъ и при мракъ, яко внемъ єстественнаго ума человѣческаго любо испитаніа зѣници помрачаются и того ради нинѣ наставленіа ипредводителства требують и ко богу прибѣжище воспріемлютъ, яко да той оцѣ ихъ мисле- (лист. 34) ніа просвѣтить иѿкровенная таинъ ѿкріетъ по реченію ѱаломску: ѿкрій очи мои иразумѣю чудеса твоя и ѿзакона твоєго научуся (ѱал. 118).

Нѣстбо инако мѣти разумъ священнаго писаніа развѣ ѿтого ѿнетоже священно писаніе имать, сирѣчъ ѿдуха святаго, глаголавшаго

[1] Похибка.

пророки; осемъ бо исвятий апостолъ павелъ свѣдителствуетъ; всяко бо пророчество не посвоему тѣхъ сказанію бываетъ, нибо волею бисть когда человѣкомъ пророчество, но ѿсвятаго духа просвѣщаеми бяху святіи божіи человѣци и паки индѣ рече: овіи убо апостоли, овіи пророки, овіиже благовѣстники, а овіи пастиріе и учителіе ко совершенію святихъ водѣло служенія, восозиданіе тѣла Христова сирѣчъ церкви святой, якоже бо втѣлѣ человѣческомъ мнози суть удове, но не вси єдно дѣйствіе имуть, тако ивотѣлѣ Христовомъ, внемже суть вѣрніи мнози, ноневси єдину благодать и дѣиствіе ѿбога имуть. И яко во иной твари, тако и воцеркви своєй святой благоизволилъ єсть богъ устроити чинъ, во єже инѣмъ учити, инѣмъ учитися, инѣмъ сказовати или толковати, инѣмже учитися или слушати. И сіа єсть вина, яко человѣци мнози суть високо умніи и гордіи, иже, уповающе на свою погибающую мудрость, много осебѣ разумѣютъ, мѣюще велію уфность ѡсвоєй безумной остроти.

Велми єретическимъ толкованіемъ вся писаніа священная овѣри Христовой развращаютъ; нехотяще покаратися власти, церковь святую римскую уничижаютъ.

Тогоже ради нинѣ многимъ мѣющимъ великую остроть, помрачивъ богъ умную ихъ оную бистроту послѣпилъ свѣтлоє ихъ зрѣниць прозрѣніе, яко зраще восвященно писаніе невидять и чтущихъ или толкующихъ овѣри Христовой извѣстно неразумѣютъ. Аще бо би имъ било ясно увидѣнно и умно уразумѣнно священнописаніе, тоби вся тайни святіа православніа церкви каѳолическіа римскіа правдивіа вѣри христіанскіа нивочто вмѣненни били; осемъ бо исамъ Христосъ рекъ:

Исповѣдаютися боже отче, Господи небеси и земли, яко утаилъ єси сія ѿпремудрихъ иразумнихъ и ѿкрилъ єси та мудрцемъ.

Геретикомъ завше скриптъ єсть велми скритий,
Вѣрнимъ Христіаномъ яви суть ѿкритий.

(Лист. 35) Слово особорахъ святихъ отець.

Святий апостолъ Іуда всоборномъ посланіи своємъ тако написалъ:

Возлюбленіи, зане глаголахъ вамъ, яко до послѣдняя времена будуть ругатели, посвоихъ похотехъ инечестіахъ ходяще; сіи суть ѿдѣляюще себе ѿедности вѣри исуть тѣлесни, духа неимуще (4 Іуд. 1, 18).

Сіе священно писаніе вѣрнихъ христовихъ остерѣгаетъ, аби тѣхъ, иже ѿщепишася ѿедности церкви святой престолу римскаго, анарицающися благочестивцями, яко зміина жела[1] хранилися, онібо велми

[1] Похибка, зам. жала.

благочестивими словеси глаголютъ, апрелестію бѣсовскою вѣрнихъ христовихъ ѕѣло уловляють, тако глаголюще: учители римстіи прокляти суть найпаче того ради, иже святаго духа ѿотца исина исходъ почитати научаютъ. Аще бо би сіе мѣло бити наползу вѣри Христовой, то би оное на соборахъ святихъ отецъ не било оставленно, и тимъ реченіемъ ѕѣло много вѣрнихъ христовихъ ѿпути спасающаго ѿворочаютъ.

Миже ѿтѣхъ оное слишаще итако ихъ осемь испитуемъ: Авѣстежь ви, противници, коея то вини на соборахъ святихъ отець оное оставися икако ви отомъ вѣсте, чи вси оніи, что на соборахъ були, святіи, чили ни; подобалоби намъ сіе ѿвасъ слишати, понеже ви тако речете: на соборахъ отци святіи. Аневѣсте ви отомъ, что инако суть святіи, аинако же священніи; на соборахбо биша єдни святіи, а друзіи священніи, купноже сними тамо биша ипроклятіи, авиже речете: что било потребно вѣри Христовой, то насоборахъ отци святіи оное все доложили, а духа святаго ѿотца исина исходящаго рещи неповелѣли. Сіе реченіе ваше, противници, ложное суть

Осемъ бо уже єсть явѣ усѣмъ извѣстно вѣдомо, что апостоли уже биша святіи; ѿсамаго бо Господа Іисуса Христа благодатъ духа святаго пріаша, аначенше символь недокончѣнъ оставиша и такъ презмного временъ недокончаємій пребилъ ажъ до соборовъ отецъ святихъ, и понеже апостоли святіи не возмогли за единѣмъ разомъ скончити, а (лист. 36) какоже би могли собори святихъ отець скончити заєднимъ разомъ, что уже тамо болше било насоборахъ єретическихъ учителей, анежели правдивую вѣру Христіянскую держащихъ. Єгда приспѣ лѣто тѯѳ, тогда отци святіи исвященніи, собравшеся насоборъ первий вникеи итамо символъ вѣри уже болшимъ концептомъ од апостолскаго доложиша и єднакъ и вто время недокончили, нонасемъ реченіи: єгоже царствію нѣсть конца, оставили, и такъ тожь презмного временъ чрез вси собори недокончѣнъ билъ.

Влѣто тѯа билъ соборъ костантинополскій.
Влѣто ѵѯд билъ соборъ ефескій,
влѣто ѵѯд билъ соборъ халкидонскій,
влѣто ѳѯг билъ соборъ повторне вкостантино полю,
влѣто χѯ билъ соборъ третій вкостантино полю,
влѣто χѯз билъ соборъ д вкостантинополю,
влѣто ѡѯд билъ соборъ вторий вникеи и вто время тамо уже символъ докончиша ѡд того реченія: и духа святаго, Господа животворящаго ажь доконца, тоєяжь силяби СѯА инатомъ соборѣ за много труднимъ толкованіемъ священнихъ писменъ изамногимъ єретическимъ

распотвореніемъ недоложиша и помилку содѣяша, итако то уже прѣзмногозѣлное время недокончено пребило.

Єгдаже приспѣ лѣто ҂аѵ҃лд, вто время собранъ билъ соборъ уфліоренску, то уже тамо далеко болше било еретиковъ собраннихъ, аріанскою єресію зараженнихъ, ярость волчую мѣющихъ, анѣжли тѣхъ, что правдивую вѣру кадолическую держащихъ.

Инатомъ соборѣ фліоренскомъ примихаилу пелаѡлогу, кесарѣ грецкомъ святѣший єѵгеній папа римскій исвятѣший Іѡсифъ патріарха костантино полскій исо инѣми многими вѣру христову добрѣ держащими сію силябу СѸА· восимволъ доложиша итамо предвсѣми бившими оное чтоша, хотяще, аби било повсюду чтомо, (тако глаголюще):

Сіе намъ православнимъ Христіаномъ усѣмъ бисть коспасенію полезное, исповѣдати духа святаго ѿотца исина исходящаго, вособорѣ бо никейскомъ, такожде ипо инихъ соборахъ отци святіи за многотруднимъ толкованіемъ священнихъ писаній обмилишася исего ненаписаша, ми же нинѣ оное доложивше и предъ вами (лист. 37) всѣми здѣ бившими обясняюще напоминаемъ, аби уже ѿселѣ повсюду било чтомо непремѣнно но тако, якоже здѣ доложенно суть: И духа святаго Господа истиннаго иживотворящаго, иже ѿ отца и СѸА исходящаго.

Тогда аріанское племя, єретическое наслѣдіе совеліимъ воплемъ возгласиша рекуще: Нѣсть се тако, якоже вами речеся, наникейскомбо соборѣ отци святіи сего неписахомъ того ради, что оно не потребно бисть вѣри Христовой; втоже время ѿтѣхъ злочестивихъ тамо бившихъ расколниковъ распра велія начатся и вто время токмо правдивую кадолическую вѣру держащіи сію силябу СѸА при писаша, а злочестивое аріянское племя и ѿтого собору совеліимъ сваромъ игнѣвомъ растекошася того ради, аби ѡная силяба уихъ писаніахъ не била доложенна; ѿтѣхже аріанскихъ племенниковъ и нинѣшніи єретици позосталіи тожде поношають, яко сіе суть вѣри Христовой:

Духа святаго ѿ отца и СѸА исходящаго непотребно, симбо реченіемъ анцихристово пришествіе провѣщевается. Оніиже противници сіе тако глаголющіи, Духа святаго уничижающій, сина ѿ отца и ѿ духа святаго ѿлучающіи, годни суть такой кари не вбѣжати, якую аріа, учитель ихъ злочестивий одержа.

Аріа бо невосхотѣ сина божіа токмо єдиносущна отцу почитати, асіи єго злочестивое племя уже ѿ отца и ѿ духа святаго сина божіа ѿлучають, три ѵпостасное божество во двоицу вмѣняютъ, апонеже єдинаго духа ѿ отца, а другаго ѿсина исходъ бити своимъ помраченнимъ умомъ помишляютъ, то три ѵпостасное божество во четверицу, ане вотройцу счисляютъ, и сего ради нѣсть достойни нарещися Христіане, но зло-

честивіи суть аріане; тѣхже бо повсѣхъ соборахъ далеко болше било, анѣжли истинную вѣру христову держащихъ; того ради и то тако рече ся на соборахъ: єдни биша святіи, а друзіи проклятіи; оніи бо сію силябу сина утаиша, что уже идоскончанія вѣка невозмогуть снами совокупленни бити и тричисленную тройцу сполна вотрохъ ѵпостасѣхъ почитати. ѿтако собори вѣру Христову узаконили, длятого бо исамъ Христосъ (лист. 38) соборнія ихъ преданія охуждающе тако рече:

Всує мя чтуть, учаще ученіа заповѣдемъ человѣческимъ разорають заповѣдь божію за преданіє ихъ (мѳ. 15, 9).

Послѣдуєтже Петру исвятий петръ, такожде охуждающе тѣхъ преданія, рече:

Избавитеся ѿсуєтнаго вашего житія ѿтци преданнаго (1 петръ 1, 18).

Тоєжъ и святий апостолъ павелъ свѣдителствуєтъ, остерѣгающе насъ, тако рече:

Блюдѣтеся, да никтоже васъ прелститъ філіософією и тщетною лестію по преданію человѣческому, (ко колис. 2, 8) [и паки индѣ рече]:

Гонихъ церковь божію, и злиха сій ревнитель отеческихъ моихъ преданій.

Разсудитель и преодолѣтель всякихъ распръ, биваємихъ овѣри неложний и непреткновенній иматъ бити и вовсякомъ разсужденіи непрелщаємій, ктожъ таковъ єсть: собори или священо писаніе.

Собори не могуть бити, понеже бо собори собраніе человѣковъ суть, всякъ бо человѣкъ ложъ пописанному.

Тѣмже убо собори не могуть бити разсудители ни преодолѣтели распръ биваємихъ о вѣри Христовой.

Ноєдино священно писаніє или слово божіе неложноє суть ѿбога истиннаго происходящоє; тако бо отомъ святий апостолъ павелъ рече:

Дабудетже богъ истинний, всякже человѣкъ ложъ (3 рим. 30, 4).

Пророци любъ били ичеловѣци, но духомъ божіимъ вѣщали ветхомъ завѣтѣ.

Авновой благодати апостоли святіи тожде суть, имже бо самъ Христосъ Духа своєго святаго подалъ, єгда конимъ дунувъ ирекъ:

Приймѣте духъ святъ, имже ѿпустите грѣхи, ѿпустится имъ, аимже держите, держатся (Іоан. 20, 22).

Нинѣже неложна суть церковь святая апостолская римская, сѣдалище ипрестолъ правосудіа присущиемъ инаставленіемъ Духа святаго наставляєма иниколи же заблудила єсть ниже заблудити можетъ, основанна бо єсть на твердомъ камени; самбо Христосъ досвятаго петра отомъ тако рекъ:

(Лист. 39) Ти єси петръ инасемъ камени церковь мою созижду и врата адова неодолѣютъ єя (мад. 16, 18) и паки индѣ рече:

Молихся отебѣ, петре, да вѣра твоя неѡскудѣетъ вовѣки.

Тоєжь исвятий павелъ твердить:

Несть, столпъ утвержденія истинни, такожде и святій пророкъ Ісаіа отомъ рече:

И весь гласъ, иже натя востанетъ, на пру имъ одолѣеши всѣмъ.

Слишитежь противници, како речеся о церкви святой римской, яко наставляєма суть Духомъ божіимъ иниколиже заблудила єсть ниже заблудити можетъ.

А собори како могуть бити истинни преодолѣтели, понеже бо исами недержатся истинни, осембо єсть явѣ ветхаго иноваго завѣта.

Первіє усвятаго пророка ісаіи глагола богъ.

Вси бо ослѣпишася неразумѣша смислити, вси ѱи нѣмія немогущія лаяти (ісаіи 8, 16).

Второє усвятаго пророка гереміи глаголетъ богъ: ѿпророка даже до священика вси творятъ лесть (єрем. 6).

Третоє усвятаго пророка єреміи глаголетъ богъ: Лживо пророци прорицаютъ во имя моє, не послахъ бо ихъ азъ; низаповѣдахъ имъ, ни глаголалъ єсмь книмъ видѣнія лжива игаданіа лстива прелщеніемъ сердца своєго прорицаютъ вамъ (єрем. 11).

Четвертоє: тогожь пророка єремію соборъ пророковъ и священниковъ заслово божоє насмерть осуди.

Пятоє, усвятаго пророка єзекіиля глагола Богъ: старѣшина средѣ єго, яко лви рикаютъ, желающе восхищенія, души насиліемъ изядающе, богатство ичесть пріемлюще и жерци єго ѿвергошася закона моєго и оскверниша святая моя (єзек. 22).

Шестоє: Соборъ архіереєвъ, книжниковъ, старцовъ Христа на смерть осуди.

Слишитежь, противници, како се глаголетъ: яко вовтхомъ[1] завѣтѣ усоборахъ множае тѣхъ, иже возненавидѣша истинни, такоже и вновой благодати далеко болше тѣхъ зчисляется, что истинну волжу премѣняють.

Осембо святий апостолъ петръ тако рече:

Бишаже лживіи пророки, якоже ивнасъ будутъ лживіи учителіє, иже внесутъ єреси погибели (1, петр. 6, 22).

Самъ Христосъ собори велми охуждаетъ,
Бо втѣхъ суть не единъ, что ложно вѣщаетъ.

---

[1] Похибка.

(Лист. 40) **Слово очетвертку по недѣли усѣхъ святихъ.**

Святій Іоаннъ богословъ онинѣшномъ времени свѣдителствующе тако написа:

Дѣти, послѣдная година єсть, якоже слишасте, яко анцихристъ грядетъ и нинѣ анцихристи мнози биша, посемъ разумѣємъ, яко послѣдній єсть часъ (1, іоан, 2, 18).

Оноєже священно писаніе Iwаково свѣдителствуєтъ онинѣшнихъ развращенникахъ, w̃нашой православной вѣри христіанской развращающихся, ихже сатана всакихъ расколовъ началникъ, хоботомъ своихъ вражіихъ навѣтовъ, аки звѣзди небесніа w̃небесъ, такоже онихъ сихъ временъ w̃ церкви святой римской w̃торже и вопуть заблужденій w̃насъ изійдоша; сіеже святій iwаннъ толкующе, тако рече:

W̃насъ изійдоша, небишабо w̃насъ, аще би w̃насъ били, пребилиби убо биша снами (1, іоан. 2, 19).

Сеже суть вещь зѣло сожалѣнная, слезъ и воздиханіа єсть достойная; человѣци биша равнодушніи, єдино утробніа братіа наша, єдиной матки церкви святой синове суть, вкупѣ здѣ снами рожденни и єдинакою римскою церемонѣєю крещенни имлекомъ сладчаишимъ вѣрою святою воспитанни, тѣломъ икровію Христовою подвидомъ Хлѣба ивина насищенни; нинѣже на матерь свою, нацерковь святую римскую правдивую вѣру Христіанскую разсверѣпѣшася икако утробу єя матернюю (порожденіа ехиднина) челюсти своими песѣми терзати неустидѣшася. Оле неблагодарствіа окаменнія душе пагубнаго.

Сія пренасвятѣшая тайна тѣла икрови Господа нашего Іисуса Христа зѣло веліа и ангелскимъ умомъ непостижима суть; и нѣсть убо уже височайшаго благословеніа, якоже во пренайсвятѣшой тѣла икрови Христовой єvхаристіи; єяже далъ єсть намъ Христосъ для очищеніа грѣховъ нашихъ и єюже души человѣческіа вѣрующіа внего оживляются исонимъ совокупляєми бивають пореченію: Ядій мою плоть ипіяй мою кровь, вомнѣ пребиваєть и азъ внемь (іан. 6, 21).

Сіюже святѣишую тайну єvхаристіи еще при остатной вечери своєй Христосъ во великий четвертокъ постановилъ єсть, дающе святимъ своимъ ученикомъ тѣло икровь свою под особами хлѣба и вина, єгда сѣде на трапезѣ (лист. 41) и вознесе руцѣ свои иwцѣ кгорѣ, ипомолися богу отцу своєму, вземше восвятіа своя руцѣ хлѣбъ благословивъ, благодаривъ, преломивъ и дающе ученикомъ своимъ, тако рекъ:

Приймѣте, ядите, сіе єсть тѣло моє зави ломимоє, вowставленіє грѣховъ (1, кор. 1, зач. 149, ст. 29).

Посемъ такожде чашу звиномъ вземше вруцѣ свои благословивъ, благодаривъ, по святивъ, и дающе ученикомъ[1] своимъ, тако рекъ:

Пийте ѿнея вси, сія есть кровь моя новаго завѣта, еже завасъ и замногихъ изливаемая воставленіе грѣховъ.

Апосемъ тако рекъ:

Сіе творѣте вомое воспоминаніе; елижди аще ясте Хлѣбъ сей или піете чашу сію, смерть Господню возвѣщаете, дондеже прійдетъ.

Тоже святіи апостоли ѿсамаго Господа Іисуса Христа слишаще и по всюду благовѣстиша, а потомъ уже ѿ апостолъ, архіерей и Іерей сего навикоша; и нинѣшнихъ временъ сіе поношающе по недѣли усѣхъ святихъ четвертокъ о пренайсвятѣйшой тайнѣ тѣла Христового и крови его совершенно празновати утвердиша и вся священная и божественная писанія отайной Христовой вечери память творити и почитати благоволиша.

Ито нинѣшнихъ временъ, егда приспѣетъ четвертокъ по недѣли усѣхъ святихъ кождого году, Іереи, соединяеміи церкви святой апостолской римской, сему память творяще, святѣшимъ таинамъ тѣлу и крови Христовой хвалу и честь воздающе, вземше пренайсвятѣшіа дари со гробницами и около церквей своихъ спроцесіами по ѡбичаю снабоженствомъ обходяще и благодареніе Господу Іисусу Христу воздаяху.

Злочестевіиже еретици ѿщепенци[1], аріево племя, укорителіе вѣри Христовой, сіе видяще, велми поругающеся и тако рекоша:

Сего небисть ѿначала вѣри Христовой, ужебо оное сихъ временъ шаленіи унѣяти сами змислиша и симъ чиномъ они анцихристу похвалу воздаютъ и его пришествіе провѣщевающе прославляютъ (лист. 42), намже соединяемимъ святой церкви римской прикро зѣло сіе ѿтѣхъ противниковъ слишати иневозмогохомъ имъ сего умолчати, нотако имъ наказующе глаголемъ:

Опребеззаконніи безумніи еретици ѿщепенци[2], бѣсовское племя, ѿ аріи позосталое, ктоже васъ нинѣ научи тако безумно глаголати, пре насвятѣшіи тайни Христови, тѣло икровъ ониими такими вашими мезкими[3], худними словеси уничижати.

Слишите, противници, како осемъ священно писаніе свѣдителствуетъ:

Предвѣчний богъ и безначалній, воспріемъ естество человѣческое ивовремя свое прийде нагорницу уготованну, идеже соученики своими ветху пасху сконча ипаки инну новую таинственную содѣла, пріемше врубѣ своя хлѣбъ воплоть свою премѣни ичашу вокровь свою претвори и оное намъ воснѣдь ипитіе подаде.

[1] Похибка. [2] Се слово написане над словом: еретици. [3] Похибка.

Исего ради ми нинѣ сію тайну божественную солюбовію почитающе, пресвятой плоти икрови Христовой со умиленіемъ покланяемся идерзостно сему вѣруемъ, яко во утаєніи тѣла икрови Господа Іисуса Христа под особами хлѣба и вина, єсть и будетъ доскончаніа вѣка снами Господь нашъ Іисусъ Христосъ, якоже исамъ отомъ рече:

Се азъ єсмь свами доскончаніа вѣка, аминь (Мад. 22, 20).

Сіеже намъ Господь Іисусъ Христосъ сотворилъ помилости своей ипомножеству щедротъ своихъ ради благо утробіа своєго, во память чудесъ своихъ всѣмъ вѣрующимъ внего, воспасеніе иво напутіе живота вѣчнаго.

Виже, противници, не узрите живота вѣчнаго, но приймете муку безконечную* заѡное ваше студное реченіе, имже на себе гнѣвъ божій воздвизаєте.

Иктоже вамъ будеть во помощъ, понеже нехощете повиноватися имени Господа Іисуса Христа спасителя нашего.

Слишите, како святий апостолъ павелъ написалъ вивишшающе имя Господа Іисуса Христа, спасителя своєго.

(лист. 43) Да ѡ имени Іисусовомъ всякое колѣно поклонится небеснихъ иземнихъ ипреисподнихъ и вся тварь исповѣсть, яко Господь нашь Іисусъ Христосъ вославу бога отця.

Авидити[2], противници, како здѣ речеся, єже оимени Іисусовомъ поклонится всякое колѣно небеснихъ иземнихъ ипреисподнихъ, вся тварь повинуется єму.

Виже нетокмо ѡинних якихъ тварей, но єще и ѡ бѣсовъ горшіи есте, понеже бо ибѣси повинуются Господу Іисусу Христу ипослушаютъ єго.

Єгда бѣси ѡкого изгоними бивають тѣмъ реченіемъ: азъ ти реку Іменемъ Господа Іисуса Христа сина божіа: изийди ѡ человѣка сего, тогда бѣсъ сострахомъ итрепетомъ ѡбѣгаетъ ѡ бѣснуємаго.

Сеже непремѣнно суть видомо, яко ви, противници, єще горшеє шатаніе ѡ бѣсовскаго мѣете, понеже бѣси сострахомъ итрепетомъ послушають и творять повелѣніе тѣхъ, иже оимени Господа Іисуса Христа изгоняють ихъ.

Авиже, противници, слишаще вѣрнихъ Христовихъ ѡ имени єго поющихъ и предивной єго тайнѣ тѣла икрови хваленіе воздающихъ, лѣто зѣло, аки бѣси стродзе бѣсовскимъ шатаніемъ шатаєтеся, умишляюще, яко би вамъ возможно сіе поглотити и церковь святую римскую православной кадолической вѣри христіянской, правосудіа сѣдалище ипрестолъ, возапустѣніе измѣнити.

---

* за оное ваше недовѣжество изатокое студно реченіе. [2] Похибка.

Токможе вотще сіа труди ваша, но ащеся непокаєте ине оставите онаго своєго безумія ине воспріймете соєдинєніа святои церкви римской инеповинуєте превисочайшой власти престолу єго, то пріимете лишшеє осужденіє по глаголу святого апостола павла: Аще би бихомъ себе разсуждали, небихомъ би осуждени били; судимиже ѿ Господа наказуємся, дане смиромъ осудимся (Корин. 1, зач. 149, ст. 31).

Се тайна веліа: тѣло кровь Христова,
Некающимся суть погибѣль готова.

(Лист. 44) **Слово о wбхожденіи церквей зпроцесіями.**

Святій апостолъ Іуда тако написалъ онинѣшномъ неблагодарномъ єретическомъ злотворій:

Занеглаголахъ вамъ, яко вопослѣдная времена будуть ругателіє, по своихъ похотехъ ходяще инечестияхъ, (іуда 1, 18).

Сеже уже нинѣ исполнено суть, ѿначала бо небисть, якоже нинѣ внутръ церкве святой апостолской римской собистся.

Бяше убо братія наша єдиной матки суть чада, купно снами всихъ странахъ римскихъ рожденни и почину римскому крещенни и єдинѣхъ священнихъ писменъ изученни и ѿтѣхъ, что ими[1], пастирей священства характеръ пріали и подтоєюжь римскою властію врученніа имъ овци словесніа вопаству. Нинѣже оніихъ суть много между нами, иже исами ѿпути истиннаго заблудиша и врученнія имъ овци купно сособою на путь погибелній наставиша.

Сего ради святий апостолъ павелъ тако рече:

Неразумѣюще божіа правди и свою правду поставити ищуще божей правдѣ неповинушася (римл. 10, 13); сіеже нинѣшніи противници содѣлованотъ, нехотяще держатися истинни, ѿвласти учиненной сами собѣ власть и истинну посвоихъ похотехъ содѣлованотъ.

Уже бо нинѣ не сокритою, но всѣмъ очесемъ изявленною єретическою єресію церковь святую римскую хуляще, развращаютъ, хотяще єя возапустѣніє измѣнити; всябо церемоніи древле бившія святой церкви римской оставиша исебѣ єретическія пилиповскіа воспріаша, ужебо насупротивъ солнца обходъ около церквей зпроцесіами творити навикоша.

Намже соединяємимъ иримскихъ церемонѣй держащихся зѣло велми наругающеся досаждаютъ, тако рекуще: Где сихъ разуми, себо wніи не поразсужденію писаній, но по своєму римскому безумію содѣлованотъ, посолнечному теченію зпроцесіями коло церквей ходяще, надѣющеся благодать себѣ ѿ бога желаємую обрѣсти.

[1] Чит.: и ми

Онаяже ихъ церемонѣя ѿримскихъ ложнихъ учителей змишляемая суть (лист. 45) и не возможеть бити благоугодна пред богомъ и наползу вѣри Христовой держащихся, сіеже и ѿпростихъ прикладовъ можемо разсудити и помѣрковати, лутше напред пана, а непозадѣ идуще желаное себѣ обращетъ.

Миже тѣхъ ононое[1] реченіе слишаще иѿсемъ веліе зѣло жалѣніе имуще, тако имъ вопреки сего ѿвѣщаемъ глаголюще:

Опребеззаконніи злочестивіи єретици, сіа самія глаголи ваша васъ итѣхъ, иже послушаютъ вашего безумнаго реченія наставляютъ напуть заблуждений ковѣчной погибели.

Осембо царствующій пророкъ тако рече:

Сей путь ихъ соблазнъ имъ: яко овца во адѣ положенни суть, смерть упасе ихъ и ѡбладаютъ ими правіи заутра и помощь ихъ обветшаетъ во адѣ, ѿ слави своея изриновенни биша (ѱал. 48).

Ктожебо таково писаніе где обрѣсти можеть, жеби мѣло тако толкуемо бити, якоже вами, противници, суть реченно, во солнечномъ теченіи взискующе бога сія глаголи ваша суть хулная илжи подлежащая; ктожь бо се видѣ или кто слиша, что би во солнечномъ теченіи бога взисковати, спроцесиями на супротивъ солнца ходяще иего напомощь втомъ разѣ ощо потребно призивающе прохати.

Втѣхбо нѣсть бога, но иже имъ богъ повелѣ, то ѡніи то творятъ.

Такобо и писаніе глаголетъ: Творящіи волю его (ѱал. 102).

Ипаки индѣ глаголетъ:

Повеленіе положи и немимо идеть (ѱал. 142).

Солнце бо и луна, звѣзди и вся планети, иже суть на небесехъ, повеленіе божіе творятъ, ане богами суть.

Авиже, противници, бога бити во солнечномъ теченіи бзикуете, тако ѿ безумія своего умишляете, яко би равно со солнцемъ богъ округъ свѣта оборочается; сеже нѣсть тако повашому умишленію, всегдабо иповсюду богъ непрестаетъ бити на небеснихъ и земнихъ усѣхъ околичностяхъ, по речению ѱаломску:

Богъ нашъ нанебеси иназемли вся, єлико восхотѣ, сотвори (ѱал. 113)[2].

(лист. 46) Ви, противници, ининѣшнихъ временъ такую мѣете вѣру, якоже ѿсозданіа мира бисть; вто бо время тако било:

Єдни мѣли за бога солнце, а другіиже мѣсяць, третіи звѣзди или иніи планети ѿнебесъ, а нѣкіи ѿземнихъ вещей; хто себѣ що сподобалъ, то ѡное за бога мѣлъ итому кланяющеся молился и офѣри творилъ.

[1] Похибка. [2] На долині сього листка дописано: * благословите Господа вся сили его, слуги его, творящіи волю его.

Нинѣшнихже временъ нетако уже бисть се, вто бо время недивно се било, бо єще нѣсть мѣли таковаго, чтоби ихъ моглъ наставити напуть сей истинній, иже во ѱалмѣхъ речеся: наставимя Господи напуть твой ипойду воистиннѣ твоєй, давозвеселится сердце моє боятися имени твоєго (ѱал.).

Нинѣбо уже самъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ показалъ намъ путь истинний, имже слободилъ єсть насъ ѿ истлѣнія.

Онемже ѱаломникъ рєче тако:

Избавляющаго ѿизтлѣнія животъ твой (ѱал. 100).

Сеже намъ бисть зѣло дивно о вашомъ, противници, такомъ умѣ помраченномъ, что такъ не поразсужденію священнаго писаніа, нопосвоєму безумію єретическому творите, увидѣвши путь истинний святимъ крещеніємъ почину римскому крестящеся и яко церковь святая римская повелѣ законъ Христовъ творити обѣщастеся, нинѣже сего ѿскочисте и ко єретической єреси присовокупистеся ивси церемонѣи церкви святой римской древле бившіа остависте; ився вопреки власти римской содѣловасте, на супротивъ слонца обходъ зпроцесиями около церквеи творяще, бога бити во слонци взискуєте, сего же невозможно ижадному ѿчеловѣкъ разумѣти, ци предслонцемъ ци за слонцемъ игде накоторомъ мѣсцу богъ пребисть пореченію святаго єѵангелиста іѡанна:

Бога никто нигдеже видѣ (іѡан. 4, 12).

Єднактижь можеть отомъ кождий разумѣти иразсудити, яко ижадноє мѣстце неможеть знаитися засвѣтомъ и подсвѣтомъ, по всѣхъ странахъ понаднебесныхъ и подземныхъ, накоторомъ би бога не било.

Осемъ бо ѱаломникъ тако рече: Аще возийду на на[1] небо, ти тамо єси, аще снийду воадъ, тамо єси, якобо свѣтъ велий єсть, (лист. 47) тако и БОГЪ повсюду, на кождихъ странахъ и мѣстцахъ суть. Тако бо отомъ и ѱаломникъ рече:

Ѿвостокъ солнца дозападъ хвалю имя Господне (ѱал. 112).

Ви, противници, насупротивъ слонца зпроцесіами около церкви обходъ творяще, не бога взискуєте, ностопамъ бѣсовскимъ послѣдуєте; тако бо бѣси творятъ, крутяще вѣхромъ, то персть на супротивъ слонца кгорѣ подносятъ, вамъ супротивникомъ на шуюю страну пришествіа Христова показуютъ путь, тѣмъ бо путемъ, иже ви спроцесиями около церквей обходъ содѣловаєте, пристанище собѣ колѣвой странѣ пришествіа Христоваго визначаєте, єгда прийде судити живихъ и мертвихъ.

Амиже держащіися соєдиненіа церкви святой римской правдивой вѣри христіанской, взирающе нашніи планети небесніи, иже повелѣніе

[1] Двічі повторене.

божіе творять, тѣмъ послѣдуемъ и тѣхъ путей держащеся ипоихъ теченію обходъ зпроцесіами около церквей творяще, надѣю мѣемъ тѣмъ путемъ предстати надесной странѣ пришествіа Христова и ѡнего гласъ радосній, миліодийно глаголющій услишати.

Пріидѣте благословеніи отца моего, наслѣдуйте уготованно вамъ єсть царство небесное ѡзаложеніа миру (мад. 18, 34).

Атѣмже путемъ, иже ви противници зпроцесіями около церквей своихъ обходъ творите, приведени будете на шуюю страну пришествіа Христова, равно собѣси шкарадними пре станете престолу божію ижестокій гласъ глаголющий услишите:

Ѡйдѣте ѡмене проклятіи вожгнь вѣчній зготованній єсть діаволу иапостоломъ єго (мад. 25, 25).

Сіяже суть словеса зѣло преужасни ошуюю стоящимъ, нажнойбо странѣ стануть козлища разлученни ѡ овець ибудутъ вовеликомъ возненавидѣніи ѡвсѣхъ праведнихъ тамо бившихъ надесной странѣ, ѡстрани бо лѣвой невбѣгнуть пре прещеніа огненнаго муки вѣчной.

Аще кто желаєтъ стати на правицѣ,
нехай тѣмъ неградетъ путемъ, что клѣвицѣ.

(Лист. 48) Слово оиндуленціи сирѣчъ олибилеуши.

Святѣший архіерей папа римский всегда мѣетъ старунокъ овѣрнихъ христовихъ, яко пастирь добрий своихъ словеснихъ овецъ щире пилнуетъ, аби ѡнихъ жадная небила ѡриновенна ѡдесной страни навтором страшномъ пришествіи христовомъ, того ради веліе милосердіе своє яко отець чадомъ освѣдчаєтъ всегда вто время, єгда приспѣетъ лѣто милостивое всѣмъ пастиремъ, имѣющимъ врученную имъ паству словеснихъ овець. индуленціи раздаєть; написавши впроцесъ вся кундиціи, належащіа коползѣ душевной, всіа страни посилаєть и вто время усѣмъ Іереемъ такую власть даєть кораздрѣшенію усѣхъ грѣховъ, якую самъ ѡгоспода Іисуса Христа поданную єму мѣеть, и вто время вси Іереи мѣють власть и ѡнайболшихъ грѣхопаденій, что суть самому папѣ римскому належащіи, раздрѣшати.

Сія же бо власть неможеть жадному болше бити кромѣ самому папѣ римскому и пренайдорогшимъ скарбомъ самъ ѡгоспода Іисуса Христа врученнимъ, шафовати, токмо самъ папа римскій, мѣюще ключь ѻтоея дражаишея скарбницѣ єму поданій; самбо Христосъ святому апостолови Петрови дающе благословеніе до престолу римскаго, тако рекъ:

Идамти ключа царствіа небеснаго, єже аще свяжеши на земли, связанно будеть и на небеси, а єже аще раздрѣшиши на земли, раздрѣшенно будеть ина небеси.

Первіеже ѿтѣхъ словесъ Христовихъ святий апостолъ петръ пріалъ єсть оную власть ѿ самаго Христа, єже вязати и рѣшити вся приключившаяся волюдехъ, єгда билъ врименѣ началствующимъ архипастиремъ ирядящимъ престоломъ римскимъ, анинѣшнихъ уже временъ понемъ тамо зостающимъ и вѣрою христовою добре рядящимъ таяжь суть власть, что ипетрови ѿ господа Іисуса Христа врученная, такожде вязати ирѣшити и индуленціи раздавати.

(лист. 49) Єретициже невозмогоша осемъ разумѣти, тако ѿбезумія своєго глаголютъ:

Сего ѿначала небисть; ужебо оное сихъ временъ сами папи римскіи змислиша того ради, аби якъ могли презто усѣхъ до унѣи привлащити.

Миже ѿтѣхъ безумнихъ єретиковъ оное ихъ злочестивое хуленіе слишаще, тако имъ ѿвѣщаемъ: Севи, противници, ложь глаголете, ѿненависти вешея хулу наводите, аки бѣси, ненавидяще добраго; нетокмо бо сіе суть ѿначала вѣри Христовой, но и ветхаго завѣта еще вожидовскомъ законѣ преднарожденіемъ Христовимъ либилеуши бяше; єгда приспѣ годъ пять десятній, тогда жидове неволники мѣющіа усебя ѿпущали и єдни другимъ долги даровали для ѿпущенія грѣховъ своихъ.

Ави, безумніи противници, неразумѣюще сего, что суть либилеушъ, иѿ безумія своєго речете: нѣсть ѿначала либилеушовъ тѣхъ, нинѣшніи папи римскія змислиша.

Святѣишіи папи римскіи, мѣюще жалѣніе овѣрнихъ Христовихъ, либилеуши всіи страни посилаєть[1] для ѡчищеніа грѣховъ смертелнихъ, бо либилеушъ вся грѣхи смертелнія ѿгоняєть очищаєть[2], яко бѣлилникъ вся вещи нань возложенія убѣляєть.

Аще бо кто вся кундиціи онія ѡд папи римскаго назначенніа виконати рачить, апотомъ усѣхъ грѣховъ своихъ щире сожалѣніемъ ипокаяніемъ висповѣдается, то уже вто время паче снѣга суть убѣленний.

Тако бо о томъ ипророкъ давидъ рече:

Окропишимя ѵссопомъ очищуся, омієшимя ипаче снѣга убѣлюся (ѱал. 50).

Єгдаби кто оніи кундиціи назначенніи ѿпапи римскаго виполнивши ивисповѣдавшися усѣхъ грѣховъ своихъ, втомъ часѣ заразъ мѣлъ ѿсего временнаго житіа разлучитися, тоби оній уже небилъ намитарствѣ дочистцовихъ мукъ затриманій, но просто би уже до неба пошолъ по-реченію єѵангелиста іоанна: Ина судъ не приходить, но прийдеть ѿсмерти воживотъ (іоан. 5, зач. 14, ст. 22).

---

[1] Похибка. [2] Се слово написане над попереднім.

Либилеушъ бо ничто инное, но wчищеніе душевное суть и всякаго мечтаніа идѣйствіа діаволскаго w҃гнаніе инапуть ко вѣчнои жизни наставленіе.

(лист. 50) Виже, противни, еще вгоршое прегрѣшеніе впадаете пореченію ѱаломску: беззаконіе кобеззаконію прилагаете, (ѱал. 68) нехотяще повиноватися римской власти, велію соблазнь оримскихъ церемонѣяхъ творите; слишите, како осемъ святій апостолъ павелъ рече:

Всякая душа властемъ да повинуется, нѣсть бо власть, аще не суть w҃бога, сущія бо власти w҃бога учиненни суть, тѣмже противляяйся власти, божію повелѣнію спротивляется, противляющіижеся повелѣнію божію грѣхъ себѣ пріемлютъ (рим. 13, зач. 114, ст. 4).

Се уже яви видѣнно усѣмъ бисть, что ви, противници, власти спротивляетеся, понеже приспѣющому милостивому лѣту и священниковъ спроцесіями ходящихъ, благодареніе Господу Іисусу Христу воздающихъ, узрѣвше, поругающеся, тако блядословите:

Безумніи унѣяти, невидятъ, что творятъ, то бо они тѣмъ чиномъ анцихристово пришествіе прославляють.

О пребеззаконіи єретици, прокаженіи уми попрачаеміи тмою невидѣніа, иже неможете сего уразумѣти, что оное суть велія полза вѣрующимъ во Христа.

А ви, злочестивцѣ, w҃безуміа своєго глаголете, якоби сія церемонѣя анцихристу суть приличная.

Ипонеже витако неразсудно вопреки власти римскому престолу церкви святой вѣри Христовой глаголете, то ви суть пророци и предтечи анцихристови игонителіе на церковь святую римскую, правдивую вѣру христіанскую.

Сіяже самія глаголи ваша васъ противниковъ и укорителій вѣри Христовой во вѣчную погибѣль потопляють.

Себо овашомъ нинѣшнемъ нераденіи тако святій апостолъ павелъ свѣдителствуеть:

Язици ходять посуетѣ, уши ихъ помраченни, смисломъ суще w҃тужденни w҃жизни божіа заневѣжество внихъ сущее (ефес. 4, зач 256, ст 17).

Яко вода вещи зтину омиваетъ,
то такъ либилеушъ згрѣховъ очищаетъ.

(Лист. 51) Слово опредотечахъ анцихристовіхъ ипророкахъ ложнихъ.

Святий апостолъ петръ всоборномъ своемъ посланіи тако написалъ

Биша лживіи пророци влюдехъ, якоже и внасъ будуть лживіи учителіе (1, петръ 2, зач. 66, ст. 1), ивнесуть єреси погибели, искуплшаго

ихъ владики ѿмѣтающеся, приводяще себѣ скорую погибель. Имнози послѣдують ихъ нечистотамъ, имиже путь истинний похулится и во преумноженіи лстивихъ словесъ васъ уловять, ихже судъ искони некоснить ипогибѣль ихъ недрѣмлеть.

Онасже реченіе святаго апостола павла непремѣнно днесь исполняемое суть, уже бо мнози суть пророци и предтечи анцихристови, анайпаче же втѣхъ странахъ, иже нарицаются благочестивими, тамобо барзо мало тѣхъ, иже наставляють напуть истинній, но вси по писанному реченію своихси ищутъ, а не христа Іисуса (фил. 2, 8).

Попеченіе мѣютъ осуетномъ собираніи или коєму началу слави довременной и того бо ради много тѣхъ, иже здѣ подвластію церкви святой римской рожденни суть ипо сему обичаю священнихъ писаний наученни, оставивши сіи страни, до странъ еретическихъ текоша и тамо разширающе пащеки своя на церковь святую римскую, яко стекліи ѱи щекають, хотяще єя поглотити и нивочто вмѣнити.

Оніиже подобни биша тѣмъ ѱомъ, иже первихъ своихъ господарей оставивши ко инѣмъ прилѣпляются и на первихъ разширающе своя пащеки, щекаютъ, хотяще ихъ угризнути.

Тогоже ради святий апостолъ павелъ, остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ, тако рече:

Блюдѣтеся ѿ ѱа, блюдѣтеся ѿзлихъ распотворнихъ дѣлателей; ○○ [1]

Акиже песіе оставивши двори господарей своихъ итекоша тамо, где суть падлина, такоже іоніи ѿщепившіися ѿсоєдиненіа церкви святой римской и такоша [2] востранн противніа вѣри Христовои дла набитіа суетіа миркакого [2].

Сіибо римскіе страни уподобишася волненію морскому: волни морскіа, увидѣвше между собою что мерзкое, не возмогуть удержати, но воскорѣ велією бурливостію разбуявшеся, вся оніа мерзости между собою бившіа изринуть (лист. 52) ибисть тако чисто, якоже прежде; тѣмже образомъ исіи страни римскіа, єгда увидять между собою противниковъ вѣри Христовой, то не возмогу ихъ удержати, но изгонять змежду себе воинніа страни, подобніа неситому аду, иже всѣхъ заровно небракующе приймуетъ до своихъ прибитковъ пекелнихъ; такожде иѡніи еретическіи страни всѣхъ заровно укорителей вѣри Христовой звеликою охотою приймують ипочесть имъ велію зѣло воздають, мѣюще ихъ запророковъ иза анцихристовихъ предтечей, найпаче ихъ сладцѣ послушають, что имъ пророкують, вримѣ анцихристу ѿсамаго папи римскаго рожденну бити.

[1] ○○ сіеже священно писаніе ѡтѣхъ ѿщепенцахъ свѣдителствуетъ, оніи бо аки песіе, [2] Похибка.

Изгоня Христосъ иногда бѣси ѿ бѣснуемаго, внемже ихъ бяше легеонъ и молиша бѣси Іисуса, да непошлеть ихъ вто время вобездну, но восвиніа тамо при водахъ пасоміа иповелѣ имъ Іисусъ; и ониже изшедше внидоша вонніи свиніа, яко восвой власний домъ.

Сіе заходніи учителіе надвое расмотрѣвають, петръ хризологъ соаvгустиномъ:

Первіе: почто бѣси, гордіи суще, непросять во якіи славніи звѣри внийти, волви[1], рисѣ, еленѣ ипрочая, та восвиніа безчестная.

Второе: почто имъ такъ воскорѣ повелѣлъ ихъ Христосъ прошеніе исполнити, понеже бо вопервихъ ниединаго ихъ прошенія непослушалъ, егда его просиша, да каменіе хлѣби будуть и давержетъ себе зкрила церковнаго.

А во свиніяже повелѣлъ имъ внийти безжаднаго ѿреченіа ипакиже тіижь на то сами ѿвѣщають. Всяка вещъ подобнія себѣ вещи ищеть: бѣси суть нечисти, нечистиже исвинія, вездѣ бо во блатѣ валяются, и того ради нечистіи бѣси просиша внечистіа свиніа внийти, яко подобніи любятъ подобнихъ; тако рече хризологъ: бѣсъ восхотѣ вонечистихъ имерзкихъ жити, бо и онъ нечистоту любить; а блаженніи аvгустинъ тако рече: того ради повелѣлъ Христосъ бѣсомъ восвинія вніити, ознаймующе, яко оніи втѣхъ живуть, иже во мерзостехъ, яко свиніе во блатѣ, валяются и подобніи подобнихъ себѣ ищуть.

Сіеже прилично суть и тѣмъ, иже ѿримскихъ странъ исходять иградуть во еретическіи страни; подобніи доподобнихъ притѣкають идо подобнихъ себѣ прилѣпляются иравно сними, аки бѣси, шатающеся на церковь римскую хулу наводяще велми уничижають.

(лист. 53) Иктоже бо сіе видѣ или слыша, чтоби антихристъ воинних странахъ мѣлъ рожденъ бити, ажневтѣхъ, где его пророци зостаютъ, конемъ проповѣдуютъ; такобо отомъ исамъ Христосъ рече: идежебо трупъ, таможе и ѿрли, егда бо Христосъ мѣлъ рожденъ бити, то вси пророци его тогда востранахъ Іерусалимскихъ зостающе и ѿнемъ пророковали; во Іерусалимѣже и рожденъ бисть Христосъ; такоже исе мусить бити.

Идеже вси пророци и предотечи антихристови противніа церкви святой римской стекошася, тотаможе и антихриста рожденнаго нехай сподѣваются бити; римскіи бо престолъ ѿначала небисть вжадномъ претиканіи и небудетъ докоца[1] вѣку, ботако Христосъ до святаго апостола петра рекъ: Молихся о тебѣ, петре да вѣра тво[1] неоскудѣетъ вовѣки, автѣхъ странахъ, иже нарицаются благочестивими, веліа єресь

[1] Похибка.

єретическая умножаєма суть. Ужебо тамо ився философіа бѣсовскою лестію прелщаєма бисть, уже тамо что философъ, то пророкъ ипредтеча антихристовъ и гонитель навѣру Христову; тогоже ради святий апостолъ павелъ, остерѣгающе насъ, тако рече: Блюдѣтеся, да никтоже васъ прелститъ философіею и тщѣтною лестію попреданію человѣческому (к колос. 2, 8).

Опоистеннѣ бо уже втамошнихъ странахъ философіа, яко писаніе рече: Тщетною лестію помрачаєма суть. Понеже бо уже нинѣ w҃тѣхъ странъ ижадная истинна необрѣтеся овѣри Христовой воихъ писаніахъ, но вся лесть, злоба, єресь, ложь, хула; се уже исполняємоє суть свѣдителство святаго апостола павла, иже рече:

Сего ради пошлеть имъ богъ дѣйство лести, воєже вѣровати имъ лжи, да судъ приймутъ невѣровавшіи истиннѣ, но благоволиша вонеправдѣ (солун. 8, зач. 275, ст. 11).

Сіе священно писаніе святіи апостолъ павелъ написалъ непремѣнно благовѣствующе отѣхъ нинѣшнихъ пророцѣхъ ипредоточехъ антихристовихъ, иже суть знайдуєміи во странахъ противнихъ вѣри Христовой, проповѣдающихъ антихриста врименѣ w҃плоти самаго папи римскаго рожденну бити; оніи бо уже отомъ икнижицу, рекомую анцихристъ w҃помраченнаго ума своєго єретическаго столковали ионуную[1] сѣмо внаши страни римскіи подали иwною вѣрующихъ во Христа зѣло прелщаютъ и церкви святой римской w҃ворочаютъ не токмо свѣтскихъ посполитихъ людей, но и духовнихъ розмаитихъ становъ много єя ради воєресь єретическую впадаютъ.

(лист. 54) Оноєже ми, увидѣвше извѣстно, инемедлѣюще воскорѣ височайшимъ властемъ римскимъ обясняємъ, осемъ моляще, аби уже оная книжица анцихриста сирѣчь демоница надолжайшоє время усихъ римскихъ странахъ небила нѣкимъ хранима, нозаповелѣніемъ ихъ височайшой власти римской мѣстъ бити огнемъ сожженна, бо аще оная демоница мѣлаби пребити здѣ надолжайшоє время, то уже єя ради церковъ святая апостолская, римская вѣра правдивая каѳолическая християнская барзо вмалой цѣнѣ пребудетъ. Оніи бо єреси учителіе своєю єретическою тщетною философіею и лестію бѣсовскою хотятъ єя возапустѣніе измѣнити; ужебо втамошнихъ єретическихъ типографіахъ вся книги вредняя по тамошнему ихъ ложному толкованію на єретическую страну прелагаєміи суть.

Циможетбося уже идесятая силяба обрѣсти укнигахъ тамо друкованихъ, яко прежде w҃преданіа святихъ отецъ биша постановленни

[1] Похибка.

и узаконени овѣри святой христіанской, но вся ложь, хула на єретическую страну наводящая, церковъ святую, римскую вѣру правдивую христіанскую уничижающая.

Симже тако творящимъ, священое писаніе на єретическую страну преводящимъ а ѡвѣри святой христіанской благовѣстіе хулящимъ, церковъ святую римскую развращающимъ, готова суть погибель, мука вѣчная пореченію апостолскому.

Непослушающимъ благовѣствованіа Господа нашего Іисуса Христа, сіи примутъ муку погибѣль вѣчную ѿлица Господня, єгда прийдетъ прославитися во святихъ своихъ идивенъ бити во всѣхъ вѣровавшихъ.

Гдеже бо пророци что проповѣдаютъ,
то того втѣхъ странахъ нехся сподѣваютъ.

(лист. 55) **Слово опострижіи или голѣніи власовъ на віяхъ.**

Святий апостолъ павелъ остерѣгающе вѣрнихъ Христовихъ ѿпрелести єретическіа тако рече:

Имущіи образъ благочестіа, силиже єго ѿвергшіися исихъ ѿвращайся (2 тим. 2, 16).

Сихже увѣщаній павловихъ православніи синове церкве святой римской слушайте, собесѣдства и дружества зтѣми, иже вовѣри Христовой разващеніе[1] творятъ, блюдѣтеся; тако бо отомъ ѱаломникъ рече:

Соправеднимъ праведенъ будеши, состроптивимъ развратишися (ѱал. 17).

Онаяже словеса, иже павелъ рече, имущіи образъ благочестіа, силиже єго ѿвергшіися сихъ ѡвращайся[1], истинно свѣдителствуєміа суть.

Наипачебо подобаєть вѣрнимъ Христовимъ тѣхъ хранитися, ижеся нарицаютъ сами благочестивцями, ѿтѣхбо вся злоба бѣсовская ипрелесть єретическая исполняємая суть. Оніи бо зѣло благими словеси, аки сѣтми вѣрнихъ Христовихъ уловляють икупно со собою на путь погибелній влекуть.

Ѿтѣхъ бо намъ суть извѣстно слишано, иже ѿпомраченнаго ума своєго тако рекоша:

Безумніи унѣяти, сами не видятъ, что творятъ: растущія власи на своихъ виях голять или постригають, симже они велію мерзость инеугодіе богу творять, оніи бо власи, иже на виях растущія, всякому во Христа вѣрующому наползу бяше; аще бо причащается тѣла и крови Христовой, тогда вездѣ помачаетъ оніи власи на своихъ виях иѡное омоченіе на власах всякому примующому причастіе до скончанія єго житія пребиваетъ.

[1] Похибка.

И єгда приключится притадокъ[1] безпричастіа умѣрати, тогда можеть, прикусивши усовъ своихъ, запричаститися испасеніе получити.

Оноєже ихъ єретическое реченіе ми, услишавше и немогуще имъ сего молчати, но тако ѿвѣщаємъ:

О пребезумніи єретици, аріанское племя, ѿкуду ви сего злочестиваго реченіа навикосте, сіеже ви рекуще, нетокмо сами себе, но и инихъ множество вѣрнихъ Христовихъ неискусних во священномъ писаніи, послушающихъ вашого оного реченія во пагубу вѣчную упровожаєте; се бо суть беззаконіе ваше и заѡное ви погибнете вогрѣсѣхъ вашихъ пореченію ѱаломску: ищезоша и поги боша за беззаконіе своє.

(лист. 56) Кто бо се видѣ или кто слиша, чтоби Господь нашъ Іисусъ Христосъ мѣлъ натакой мерзости запустѣлой, на єго шкарадномъ, бридкомъ усу такъ долгое время зоставати.

Лутшежби отомъ такую надѣю мѣти: єгда пріиметъ пренасвятѣиший сакраментъ тѣло икровь Христову до внутрностіи итамо зостающе восердцу єго престакъ долгий часъ мѣлоби оное тривати ипріего кончинѣ вопомощь єму ко спасенію бити.

Токмож и се нетако бисть: єднибо учителіе церковніи глаголютъ, яко точію пулгодини святоє причастіе тѣла и крови Христовой волюдехъ причащающихся нерастлѣнно бисть, друзіи же толкують: токмо чверть години.

Авиже, злочестивіи єретици, ѿсвоєго безуміа тако умишляєте, якоби ѿ оного умоченія, иже, приймующе святоє причастіе пречистихъ таинъ Христовихъ, на усахъ ваших оное зостаєть презъ увесь той вѣкъ вашь ажь докончина[2] сего временнаго житія и присмерти вашой, прикусивши уса своєго итѣмъ запричастившися, мѣєте надѣю спастися.

О пребезумніи, несмисленніи скоти, ави осемъ неразумѣєте, что сіе того ради иповелѣнно суть, уса голити или постригати, что ими бисть веліе безчестіе пренасвятѣйшимъ тайнамъ Христовимъ.

Сіебо уже усѣмъ єсть явѣ видомо, что приймующе причастіе Христового тѣла икрови, вто время кождій своя уса вездѣ обмочитъ вокровѣ Христовой, апотомъ ведлугъ вашего звичаю нахлиставшися табаки ичмихающе велми ихъ табакою померзенитъ.

И такіи зась суть, которіи звикли упиватися, а упившися пожидовскихъ домахъ по подлавичахъ валяющеся блеваніе творити, то тѣмъ уже вто время нетилко уса, но губи изуби и язикъ ѱи осмокчуть и оближуть.

Игдеже вашъ, противници Христови, разумъ, иже ви тако безумно инесмисленно сіе глаголете; себо реченіе суть єретическихъ учителей

[1] Похибка, зам.: припадокъ [2] Похибка.

а не Христовихъ, не по разсужденію священного писанія, но ѿ еретическаго безуміа змишляємоє суть.

Опоистиннѣ бо уже уми ваши лестію бѣсовскою помраченни и очеса (лист. 57) помраченіємъ вѣчнаго невидѣніа заслѣпленни, понеже невидите усвященномъ писаніи, о вѣри Христовой истиннаго толкованіа.

Сего же ради ви невозможете увидѣти и незаходимаго солнца, свѣтло сіающаго вовѣчномъ покою, но огорненни будете тмою кромѣшною во вѣчномъ мученіи, такобо отомъ усвятихъ апостолскихъ дѣяніахъ речеся:

Онесмислене всякіа лести і всякіа злоби сине діяволь, враже и прелестниче всякоя правди, се рука Господня натя и будеши слѣпъ, невидя солнца (дѣян. 13, зач. 31).

Всякомуже вѣрующому во Христа тако глаголется:

Возлюбленне єлижди аще услишиши ѿпротивнихъ ѿщепенцовъ коє писаніє, на свою ихъ страну наводимоє, вопреки церкви святой римской толкуємоє, не буди тростію скоро преклонною вѣтромъ, но аще єси неискусень добре во священномъ писаніи праваго толкованіа, не абіє ѿвѣщай, но или котѣмъ, имже єсть данно вѣдати вся тайни царствія небеснаго, нестиди вопросити искуснѣйшихъ ѿтебе; осембо исвященноє писаніє тако глаголетъ: вопроси отца твоєго и возвѣститъ тебѣ, старца твоя и рекуть тебѣ (закон 2, 37).

Исамбо Христосъ, не стидящеся посредѣ учителей, и послушаше ихъ и вопрошаше ихъ, неякобо невѣжа сій божіа премудрости, но яко намъ образъ смиренія и ѿ учителей наставленіа являюще показа.

Симже убо путемъ смиренномудрія, любопитства и вопросителства вси любимници Христови шествуйте, анайпаче церкви святой римской слушайте, яже по глаголу апостолску єсть столпъ утвержденіа истинни (1, тим. 3, 15).

Аще бо кто церкви святой римской непослушаетъ, той єсть по глаголу Господню, яко язичникъ имитарь.

Повѣждте ви намъ, противници, осемъ, можетли нарещися церковъ святая римская столпъ утвержденіа или ни и можетли содержати (лист. 58) всебѣ противно вѣри Христовой или ни; аще же можетъ, то ложна суть словеса Христови, иже рече: Насемъ камени церковь мою созижду и врата адова неодолѣютъ ей.

Лутшежь вамъ самимъ противникомъ лгати, нѣжли словесемъ Христовимъ ложь задавати и не вѣрити, иже Христосъ рекъ: Удобіє єсть небу и земли мимо прейти нижли ѿсловесъ моихъ єдиной чертѣ погибнути.

Тактижь исіє ви, противници, не ѿписаній, но ѿ безуміа вашего змишляєте, яко не повелѣнно на єдной трапезѣ сирѣчъ олтару єднаго

дне двомъ или многимъ іереємъ литургіи wдправовати. Имногоже суть тѣхъ внашихъ деоцезіяхъ подримскою главою знайдуется, что сіе исполняютъ.

Повѣждтежь ви, противници, что сіе вѣри Христовой вредить; аще же сіе суть вредно, иже наєдномъ олтару двомъ или многимъ литургисати?

То мусить бити не повелѣнно ивоєдной церкви єднаго дне двомъ или многимъ литургіи мѣти, тактижь и єднаго мшала ина єднихъ сосудехъ иѿ єднаго сосуда вина бившаго и ѿ єднихъ просфоръ ивтѣхъ одеждахъ, что прежде того дне іереи литургисали, почтоже сего нехранитеся; понеже бо ви наєдномъ престолу єднаго дне двомъ забраняєте литургисати, то исихъ усѣхъ вещей, иже речеся, неповелѣно вамъ єднаго дне коснутися.

Игдежебо вашь разумъ, благочестивцѣ сирѣчъ злочестивцѣ, вибо сіе не ѿписаніа, но ѿ своєго безуміа змишляєте, тако рекуще: Разъ богъ страсть пріалъ и на єдномъ крестѣ распятъ бисть, и понеже сіе тако бисть, повелѣно, яко вами, противници содѣловается, то повашому реченію неповелѣнно уже и крестовъ болше дѣлати повсемъ мирѣ кромѣ того єднаго, что нанемъ Христосъ билъ распятий, тактижь ведлугъ страсти Христовой токмо єдну литургію навесь свѣтъ вовсемъ вѣку аболшей неповелѣєтъ ѿправляти.

Бо аще симъ согрѣшаютъ, иже єднаго дне два или три на єдномъ престолу литургисаютъ, то исе томужь прилично суть.

Слишитежь, противници, что святий пророкъ иліа сотворилъ, иже рекъ: удвоите; удвоиша; утроите; утроиша; итѣмъ причисленіемъ призва огнь ѿнебесъ ивси супости[1] свои побѣди; тѣмже образомъ и ви, противници, восприймете мзду позаслугахъ ѣашихъ.

Єжели хто хощетъ єдность удержати,
Єретицкихъ басенъ нетреба слушати.

(Лист. 59) Слово освященномъ мученицѣ асафатѣ архіепископѣ полотскомъ.

Якоже ѿдревнихъ временъ злочестивіи єретици возненавидѣша препоясующися добродѣтелією и тѣхъ изгониша ѿгряда вогрядъ и каменіемъ побиваху, мечи усѣкаху, аинѣхъ надревѣ распинающе умерщляху, тожде и нинѣ ѿраспотворнихъ єретиковъ собистся. Єгда бо узрятъ коєго во добродѣтелехъ просіявшаго, тогда воскорѣ онемъ совѣтъ тво-

[1] Похибка.

ряху поучающеся, какоби могли єго убити, пореченію сему: Смотряй, грѣшний праведнаго и ищетъ, єже умертвити єго (ѱал. 32).

Нинѣшніи противници, ѿщепившіися ѿсоєдиненіа церкви святой римской, сіє соєдѣяша.

Зряще священномученика асафата архіепископа полотскаго православной вѣри христіанскѫй зѣло поучителнаго проповѣдника, Духомъ святимъ осиняющагося и яко аггела во иноческомъ житіи просіявшаго, чистоту тѣлесную и душевную вездѣ хранящаго, любовь кобогу и ковсѣмъ вонищетѣ сущимъ велію мѣющаго, вомолитвахъ, постахъ и всенощнихъ бдѣніяхъ никогда незамедлѣющаго, всѣмже инокомъ бисть образъ и зерцало всякой добродѣтели.

Сегоже ради злочестивіи распролюбци возненавидѣша єго исовѣтъ сотвориша, какоби могли убити єго и рекоша:

Придѣте, потребимъ єго ѿязикъ, да не помянется имя єго ктому (ѱал. 82).

Непощадѣмъ преподобства єго, ни усрамѣмся сѣдини старости єго многолѣтной, будетбо онъ намъ крѣпокъ законъ; уловѣмъ єго преподобство, яко неугоденъ онъ намъ єсть, спротивляєтбося дѣломъ нашимъ ипоноситъ намъ ѻпаденіе закона иѡбличаєтъ намъ согрѣшенія наша, сіеже глаголюще: ипрелстишася, ослѣпи бо я злоба ихъ; и велми разсверѣпѣшася, готовящеся на убіеніе блаженна асафата.

Праведниже неблюдеся ѿтѣхъ неправеднаго убіенія, но́ еще совелію охотою самъ готовяся ко страданію, по вся дни лицемъ кземли креста образно лежаще, непрестанніа молитви Господу богу приносяще и божественной литургіи никогда не оставилъ; при святой же литургіи оніи зло- (лист. 60) честивіи расколники, яко звѣри лютіи нападоша нанего и наченше єго немилостивно, яко неситіи волци зѣло терзати, вопервихъ главу єму аждомозку разсѣкоша, апотомъ немилостивно біюще повсему гряду полотску волочиша, послѣдеже тяжкоє каменіе коглавѣ и коногамъ привязавше, велми поругающеся, вобистрину рѣчную вовергоша того ради, аби оноє єго страданіе височайшемъ властемъ неувидѣнно било; токможе невозмогоша сокрити сего праведника, тако бо и ѱаломско речеся: Недасиже видѣти преподобному своєму изтлѣнія (ѱал. 15).

Явибося наднемъ заря ѿнебесъ, яко огнь свѣтящаяся, ознаймующе єго незлобивоє инепорочноє житіе иплоти єго тамо бившой не истлѣнной иничто невредимой втой рѣчнои бистринѣ.

Осемже и святий пророкъ єзекіилъ тако рече:

Видѣхъ, яко видѣніе огня на облацѣхъ водень дожда, сице стояніе зари видѣніе подобіемъ слави Господня (єзек.).

Єретициже оную зару видяще надблаженнимъ асафатомъ w҃небесъ исходящую, тако рекоша: Сіе суть видѣніе w҃небесъ вопомсту оному ивопобѣду заего нечестивое и неблаго угодное житіе; тѣмже своимъ злочестивимъ реченіемъ оніи расколники много велми прелстиша, что и доселѣ тоежь поношаютъ.

Носія же ихъ словеса ложна суть. Ктобо сіе видѣ или слиша, чтоби надгрѣшникомъ коe видѣніе w҃небесъ било явленно, по реченію слѣпорожденнаго:

Вѣмже, яко богъ грѣшниковъ непослушаетъ, но аще кто богочтець иволю єго творить, того богъ послушаеть (іоан 9, зач. 34, ст. 36).

Соєдиняєміи же святой церкви римской, правдивой вѣри христіанской, видяще оную зару w҃небесъ надрѣчную бистрину исходящую ивней нетлѣніи мощи священомученика асафата ознаймующую, начеше[1] прилѣжно тамо єго искати, єгдаже обрѣтоша єго нетлѣнніи мощи совеліею радостію вземше ипринесоша во церковъ и благодареніе єму воздаяху.

Оніиже злочестивіи убийци, єгда предсудилище предсташа за убіеніе єго и испитани биша: коея вини ви сего праведника убисте, тогда оніи убийци излиха рекоша, оправдающеся тако вопіяху:

Нѣсть бо онъ праведникъ, но лестець; много бо онъ во Христа вѣрующихъ прелстилъ идо невѣрствіа приведе (лист. 61) адотого єіце ижени наши косебѣ привлащилъ и того ради убиєнъ бисть.

W҃тѣхже злочестивихъ убийцовъ вто время слишавшіи ихъ тако рекущихъ много прелстишася, что и до нинѣ оное вездѣ поношаютъ, якоби асафатъ запрелюбодѣяніе убиєнъ бисть и оного прелюбодѣйцу безумніи унѣяти за святаго почитаютъ.

Какоже онъ возможеть святимъ бити, понеже запрелюбодѣяніе убиєнъ бисть.

Алботижъ итого ради, что за єго много смерть пріяша.

Изнаменіе же оное, надним҃ъ w҃небесъ явленно, вопомсту єму суть ивопобѣду за wнихъ, иже єго ради смерть пріяша неповинную.

Исія вся глаголи ихъ ложная доселѣ промченни биши и оное такожде ининѣшніи противници поношають.

Миже wдтѣхъ распролюбцовъ сіе слищаще[1], тако имъ w҃вѣщеваємъ:

Опребеззаконное злочестивое племя єретическое:

Кто же се видѣ или слиша, что би мѣлъ богъ когда накого помсту зослати зазлихъ неправеднихъ человѣкоубийцовъ.

Алботижь ито кто видѣ или слиша, чтоби коe знаменіе w҃небесъ мѣло бити явленно надякимъ погибшимъ запрелюбодѣяніе.

---

[1] Похибка.

Севи, противници, тако глаголюще гнѣвъ божий на себе воздвизаєте пореченію святаго апостола павла:

Ѿкриваєтбося гнѣвъ божій сонебесе на всяку неправду человѣческую содержащихъ истинну во неправдѣ (римл. 1, зач. 80, ст. 18).

Сіеже священно писаніе святаго апостола павла о вашомъ, противници, ложномъ еретическомъ толкованіи свѣдителствуємо суть, вибо вездѣ истину воложъ прелагаєте.

Ненавидяще сего праведнаго и неповиннаго вашему реченію, ѿненависти хулу наводяще, осуждаєте.

Сеже истинно суть вамъ вопомсту иво побѣду бисть.

Тако бо отомъ святий апостолъ павелъ рече:

Сего ради безѿвѣтенъ еси, человѣче, всякъ (лист. 62) судяй, имже бо судомъ судиши друга, себе осуждаєши, такожде твориши судяй, вѣмиже, яко судъ божій по истиннѣ єсть на творящихъ таковая (рим. 2, 1).

Ви, противници, всегда ѿзападнихъ странъ всю истинну волжу прелагаєте, аѿ восточнихъ зась странъ всяку ложь воправду себѣ вездѣ вмѣняєте.

Ипонеже ви нехошете[1] вѣрити жаднои истиннѣ ѿсихъ странъ западнихъ бившой, аѿвосточнихъ странъ вся бившая всегда себѣ за истинну мѣєте, тосего ради вся видѣнія знаменій надмощами святими всихъ странахъ западнихъ изявляємія, уже оставляется вамъ рещи здѣ.

Но уже ѿвосточнихъ странъ для увѣреніа вашего вамъ, противници, ознаймуется, что бисте разумѣли, како бисть кому вопомсту ѿнебесъ коє знаменіє являємоє.

На восточнихъ странахъ: Обрѣтеніемъ святихъ мощей преподобнаго отца ѳеодосія Кіевопечерскаго вполунощи надпещерою восія велія зара ѿмногихъ свѣщъ самихъ зажженнихъ.

Надгробомъ святаго петра митрополити втѣхже странахъ такожде сами многіе свѣщи зазженнни[1] ѿмногихъ видѣни бяше.

Надгробомъ святаго велико мученника димитрія солунскаго видѣнни биша два аггели со свѣщами зазженними, сонимъ бесѣдующіи и проч.

Авопомстуже то тѣмъ усѣмъ оное суть видѣнно бившее, яко ви блядословите се знаменіе ѿнебесъ надсвященномученикомъ асафатомъ вопомсту єму суть.

Аще же тѣмъ на восточнихъ странахъ бисть сіе вопомсту, то издѣ сему по вашему безумному реченію такожде можетъ бити ѿнебесъ явленное знаменіе вопомсту.

(лист. 63) Таковагоже знаменія божіа оугодникахъ христовихъ и безчисла укнигахъ священо писаніе свѣдителствуетъ:

[1] Похибка.

Виже, злочестивіи противници, аки бѣснующеся вопрекисего еретическимъ язикомъ блядословите на священного мученика асафата, яко би оная зара ѿнебесъ наднимъ вопомсту єму суть заєго житіє неугодноє Господеви.

Прийдѣте ви, противници, вочувство и ѿкрийте свои помраченніи уми, не заключайте видѣній вашихъ свѣтлаго зроку, первенствующою бо церквію вездѣ одзиваєтеся и глаголете свою сонмицу сообразну бити церкви первенствующей; оаще бо би тако мѣло бити, мѣли бисмо васъ нашой вѣри поборниковъ, анегонителей.

Вѣсте бо отомъ добре, сколикою ревностію первіи христіяне святихъ мучениковъ пострадавшихъ Христа ради мощи впочести мѣли.

Овіи бо тайнимъ образомъ восхищали, овіиже многою цѣною ѿкуповали иихъ кровію яко многоцѣннимъ миромъ самихъ себе помазовали и ихъ мощи усвятобливихъ мѣстцахъ погрѣбали.

Аповсемъ уже гоненіи єгда ста отишіе, натѣхъ память церкви святіи вистановляли, сіе же тмочисленно повсюду обясняємо суть свѣдителство.

Вамже, противникомъ, аки аспидомъ глухимъ сладко глаголноє се бисть пѣніе.

Аосемъ бо уже добре вѣсте, аще убо что єсть предбогомъ честно, то неподобаєтъ сему уже и предчеловѣки безчестну бити; тако бо отомъ и всвятихъ апостолскихъ дѣяніахъ речеся: Яже богъ очисти, тиже нескверни (дѣян. 11, зач. 27, ст. 9).

Святихъ бо угодниковъ божіихъ мощи суть предбогомъ честни, неподобасяже имъ ипредъ человѣки безчестнимъ бити.

Осембо ицарствующий пророкъ свѣдителствова:

Честна предгосподемъ смерть святихъ иправеднихъ его (ѱал.), якоже бо честна предгосподемъ смерть иприятна бога ради, такоже єсть честна и кровъ предъ Господемъ Христа ради изліяная, честний щлоникъ христа ради муку претерпѣвшій, честни икости, честна и перстъ, честно имѣстце тоє, где святихъ мощи почиваютъ, (лист. 64) а сія глаголи ваша, противници велми безумна ипроклята сутъ.

Тако ложно клевещущія на святаго священно мученика асафата иви купно суть сними проклятіи того ради, иже неповиннаго осуждаєте.

Ащежь би оноє реченіє ваше ѿнавожденіа бѣсовскаго исодѣянно ѿнего мѣло бити, божоє же милосердіє болшоє, нѣжли всего свѣта грѣхи собраній, суть.

Можемъ сіе разсудити ѿдревнихъ явногрѣшницехъ велми законъ божій преступающихъ.

Анепріинялъ ли богъ митара, блуднаго, блудницу, аѣщеся покаяли

Ане пріинялъ ли богъ Марію єгипетскую зѣло многими грѣхами обременну[1], ащеся покаяла инапущи чотиридесять лѣтъ скитающеся покутовала.

Ане прійнялъ ли богъ преподобнаго андрея критскаго и безчисла многимъ блудомъ обремененнаго, ащеся покаялъ и свеліимъ жалѣніемъ зався злая дѣла своя со слезами молящеся покутовалъ.

Алботижь и разбоиника, много народу людскаго погубившаго, а єгда со Христомъ распятъ бисть и совеліимъ поканіемъ[1] рекъ до Христа: помянимя Господи, єгда прійдеши во царствіи си.

Ане ѿпустилъ ли ему Христосъ грѣховъ єго и не пріялъ ли єго со собою дораю?

О которомъ тако речеся:

Разбойческое покаяніе рай ѿверже (ѵпакои гл. 1).

Инетокможе сихъ временъ вовѣри Христовой, но и ветхаго завѣта любъ хто найболшими грхами[1] обремененній, но ащеся щире покаялъ, то пріялъ єго богъ дочиновъ праведнихъ инаписалъ вокниги свои животнія.

Васже, злихъ противниковъ, лжи глаголъниковъ, святостіи божествениихъ хулниковъ потребилъ Господь ѿсея земли вопагубу вѣчную пореченію ѱаломску:

Очи Господни на праведнія и уши єго во молитву ихъ, лицеже Господне на творящія злая, єже потребити ихъ ѿземля память ихъ.

(лист. 65) Тоєжь исвятий пророкъ Ісаія свѣдителствующе рече:

Кости ваша яко тра[1] прозябнуть ипознаєтся рука Господня чтущихъ я и воспрятить непокарающимся (Ісаія 66).

О коликоє различіє вопослѣдний день одождить Господь нагрѣшники огнь, жупелъ и духъ буренъ, а на праведнихъ одождитъ росу благодати своєя.

Авидите же ви, противници, какая то суть вина почтеніє святихъ мощей, на нихбо самъ богъ мѣетъ одождити росу благодати своєя и оживитія[1] и тогда процвѣтутъ соворшенно[1] кости ихъ ѿмѣста своєго и во православной плоти своєй просіяютъ, яко солнце во царствіи отца небеснаго.

Виже, противници, не разумѣющеся добре во священномъ писаніи, совершенно помрачивше своя уми тмою невиденія истинни, а сего ради неповинних осуждаєте, сего ради ви невозможете царствіа небеснаго видѣти, носужденни будете домукъ пекелних, бо такъ самъ Христосъ рекъ: неосуждайте, неѿсужденни будете.

[1] Похибка.

Тоєжь исвятий апостолъ Іаковъ твердитъ:

Не оклеветайте другъ друга, братіе, оклеветаяй бо брата или осуждаяй брата своєго, оклеветаєтъ законъ, ащеже законъ оклеветаєши, или осуждаєши, нѣси творець закона (Іяк. 1, 11).

Тоєжь исвятий апостолъ павелъ твердитъ:

Тѣмже убо кийждо насъ осебѣ воздасть слово богу: нектому убо другъ друга осуждаємъ, носіе паче судити, єже неприлагати претиканія брату своєму, вѣмбо и извѣщенъ єсмь о Христѣ Іисусѣ нинѣ, яко ничто скверно само собою, точію помишляющому что, скверно имать бити.

Кто навикъ безвини благихъ осуждати,
той неможетъ нѣgди внебѣ зоставати.

(лист. 66) Слово онеповинующихся влати[1] римской.

Плакася древле Іеремія пророкъ надъ запустѣлимъ Іерусалимомъ тако глаголюще:

Потемнѣло злото, измѣнися доброе срѣбло, разсипашася камици стамни[2] (єрем. 2).

Симже образомъ и намнинѣ подобаєтъ восплакатися надтѣми, иже w̃щепишася w̃соєдиненіа вѣри Христовой, видяще ихъ измѣну помраченную (тако рекуще):

Окако потемнѣло злото, прежде православіємъ блистающееся икако нинѣ тмою w̃ступленія помрачистѣся, ащеже ивсякому православному о сицевихъ одступникахъ печаль сердца уявляетъ, намже недостойнимъ пастиремъ найпаче печаль, купноже истрахъ, яко мечь сердце идушу пронзаетъ.

Печаль w ихъ нечаянной w̃мѣнѣ, страхже неизбѣжнаго божіа суда, нанемже бо ми заихъ развращеніе имѣємъ, яко пастиріе заwвци погибшіа w̃вѣтъ w̃дати.

Ужасно бо ислишати таковое божіе прещеніе, гримящее напастирей, сей гласъ адонай Господь: азъ взищу овець моихъ изруку пастуску.

Сегоже ради намъ пастиремъ, мѣющимъ врученную паству словеснихъ овець подобаетъ тѣхъ w̃вращати w̃путей блудящихъ и w̃сѣтий діяволскихъ, онихже пророкъ давидъ рече:

Сохранимя w̃сѣти, юже составишами w̃соблазнь дѣлающихъ беззаконіе (ѱал. 140).

Всябо соблазни содѣловають грѣхъ, агрѣхъ всякаго человѣка, аки волкъ овцу, восхищаетъ ипровадитъ напуть погибелній, намже пастиремъ словеснихъ овець подобаетъ слушати словесъ великаго пастира Господа Іисуса Христа, иже рече:

[1] Похибка. [2] Зам.: каменіе святыни (Єрем. 4, 1).

Азъ єсмь пастирь добрій, пастирь добрій душу свою полагаєтъ зawвца, анаємний бѣжитъ, яко наємний єсть нерадивъ о wвцахъ (iwan 10, зач. 36, ст. 11).

Нинѣшнихъ убо уже временъ множае суть тѣхъ пастирей, иже горѣє w̃наємнихъ содѣловаютъ, нетокмо бо небрегоша owвцахъ, но исами напуть погибелній заблуждають (лист. 67), яко лютимъ волкомъ, тако пекелнимъ звѣромъ, бѣсомъ, вруки ихъ наснѣденіе впадають по реченію ѱаломску: предастся воснѣ чуждимъ.

Нинѣ бо уже єлико пастирей, толико єреси учителей, кождобо зособна посвоєму разумѣнію ипосвоей ихъ волѣ, анепозаповѣдехъ Христовихъ радяшеся; тако отомъ святий апостолъ павелъ рече: своихси ищуть, а не Христа Iисуса.

Єдни бо поаріянску, друзіи помакедонянску, третіи посавеліянску, четвертіи понесторіянску, пятіи попилиповску и прочии, которіи суть w̃которихъ єретиковъ племя позосталое, тотѣхъ оніи нравоученію пособствуютъ.

Єдни суть, иже унѣю проклинають, унѣятовъ геретиками нарицають, друзіи, ижене хотятъ римской власти повиноватися, церковь святую римскую безмѣною[1] хулою уничивають, третіи святой тройци вотрохъ vпостасехъ w̃ца исина исвятаго духа непочитають. Духа святаго w̃отца исина исходящаго надвое раздѣляють, разумѣюще четвертою персоною бити, онукомъ божіимъ или анцихристомъ нарицаютъ, четвертіи спроцесіями церкви свои насупротивъ солнца обхожаютъ, пятіи священномученика асафата, архіепископа полотскаго, не святимъ, ночужоложникомъ нарицаютъ, шестіи четверопрестолнихъ патріарховъ повсѣхъ напѣдахъ[2] почитаютъ.

Седміи прилитургіяхъ врата затворяютъ ипрочиихъ суть много, иже всякимъ нерадѣніемъ властися римской спротивляютъ, нехотяще послушати священаго писаніа святаго апостола павла, иже рече:

Всякая власть w̃бога суть учиненна, тѣмже противляяся власти, божію повелѣнію спротивляется, противляющіижеся божію повелѣнію грѣхъ себѣ пріемлють, апріемляй грѣхъ нетокмо бо нинѣшномъ, но ивбудущомъ вѣку грѣшникъ подлежитъ безчисленимъ ранамъ, w̃начала бо грѣхъ не бисть безказни.

Єгда безплотніи чини внебеснихъ селеніахъ невосхотѣша повиноватися власти предвѣчному богу, усмотрѣмъ, какову казну получиша: воскорѣ w̃небесъ стручени до аду преисподняго.

Тако бо отомъ святий апостолъ петръ рече:

---

[1] Похибка. [2] Мабуть зам.: напѣвахъ

Непощадѣ богъ аггеловъ согрѣшившихъ, носвяза ихъ пленицами мрака и преда ихъ насудъ, мучимихъ блюсти. И поне- (лист. 68) же не пощадѣ богъ аггеловъ престолу єго завше предстоящихъ и налице єго зращихъ, ачеловѣкъ земенъ что бисть, яко тѣнь противъ свѣтящаго солнца; єгда бо солнце свѣтить, тогда итѣнь видѣна бисть, єгдаже солнце хмурою заслонится, тогда итѣнь зникнеть и невидима бисть. Тѣмже образомъ ипротивници, иже неповинуются церкви святой римской вѣри Христовой, которую самъ Христосъ постановилъ исвятому апостолу петрови вручилъ, тако глаголюще: петре, дамти ключа царствіа небеснаго, иже аще свяжеши наземли, связанно будеть ина небеси.

Якоже солнце хмурою заслонившися тѣнь погубляѣть, тако ибогъ, заслонившися гнѣвомъ, погубить тѣхъ противниковъ, иже нехотять повиноватися церкви святой римской, и того ради невбѣгнуть муки вѣчной пекелной повреченію ѱаломску:

Снійдутъ во адъ, инѣми да будуть устни лстівіа, глаголющіа неправду (ѱал.).

Обратѣтежся ви, ѿщепенци, прегорчевающіи синове, копокаянію! уцѣломудритеся, ѿтѣхъ неизбѣжнихъ казний. бо ащеся не покаѣте и не обратитеся и не восприймете соединеніа церкви святой римской, блюдѣте, да непостиже васъ прещеніе усаіи пророка писанноє.

Аще непослушаѣте мене, оружіе васъ поясть (Ісаіа 3, 1).

Уста бо господня глаголаша сіе, вамже учтеліе[1] неправедніи, лживіи священници, нещадящіи стадъ своихъ словеснихъ овець инеповинующихся власти престолу римскому, тако Христосъ рече:

Горе вамъ, книжници, фарисеи, лицемѣри, яко затвористе царствіе божіе предчеловѣки, сами вне невнийдосте и иннѣмъ, хотящимъ внийти, возбраняѣте внийти; тѣмже васъ христосъ нарицаѣтъ и ѱи нѣміи, даяти немогущіи, биша бо пастиріе нерадящіи, остадѣ своѣмъ небрегущіи.

Осемжебо святий апостолъ павелъ тако научаѣтъ:

Засвѣдителствую же азъ предгосподомъ богомъ нашимъ Іисусъ Христомъ, хотящимъ судити живимъ имртвимъ[1], во явленіи єго и царствіи єго; проповѣдуй слово, настой, благовременнѣ и безвременнѣ обличи, запрѣти и умоли совсякимъ долготерпѣніемъ и ученіемъ (2, тим. 4, 1), да приймеши вѣнець правди, єгоже ти воздасть Господь во день онъ, єгда прийдетъ сославою всѣхъ судити, аминь.

Нинѣшни пастире стада нещадѣютъ,
бо исами всебѣ ярость волчу мѣютъ.

[1] Похибка.

(лист. 69) **Слово опрекословіи или о противорѣчіи священныхъ писаній.**

Ихже веліе суть множество повсюду восвященихъ писаніахъ, нетокмо но опророческихъ или воапостолскихъ, но исамаго Господа Іисусъ Христа много суть реченіа, иже разъ тако, а другий разъ инако речеся, якоже осемъ здѣ указася.

Моусей рече: сини іаковлеви биша воегиптѣ лѣтъ чотириста, такоже исвятій стефанъ рече чотири ста (дѣян.).

Апостолъ же павелъ вопреки сіе написа: Бившіа тѣхъ во египтѣ лѣтъ $\bar{v}$ и $\bar{n}$ (гал. 3, 7).

Патріархъ іаковъ рекъ: видѣхъ бога лицемъ колицу и спасесями душа (бит. 36).

а Iwаннъ богословъ вопреки оное рече:

Бога никто нигдеже видѣ (Iwан. 1, 18).

Воисходѣ речеся: Азъ есмь Господь бог, твой богъ ревнитель, w̃даяй грѣхи отець начада до третяго идо четвертаго рода (исх. 20);

а Пророкъ іезекіилъ вопреки то рече:

Синъ невозметъ неправди отца своего (езек. 18).

Воисходѣ речеся: чти w̃ца своего и матку твою, да благоти будеть (исходъ 8).

А Христосъ вопреки то рече:

Аще кто возненавидить[1] отца своего иматку свою, не можетъ бити мой ученикъ (лук. 14, 22).

Втораго закона речеся: Господа бога Твоего убоишися и именемъ его кленешися (закон 2, 6).

А Христосъ вопреки то рече:

Азже глаголю вамъ: неклените се всяко: ни небомъ ни землюю (мѳ. 5, 34).

w̃ царствъ третихъ речеся: Глаголетъ Господь раскаяхся, яко помазахъ саула на царство (3, цар. 15).

Апостолъ же павелъ вопреки то рече:

Нераскаянна бо дарованія божія (рим. 11, 29).

Царствъ третихъ речеся: Не бѣ ничто во кіwтѣ, токмѡ двѣ скрижалѣ завѣта (3, цар. 8).

Апостолже павелъ вопреки то рече:

Ковчегъ завѣта окованъ w̃всюду златомъ, внемна злата, имущія манну, иже з ааронов прозябший, и скрижали завѣта (єvр. 9, 4).

Пророкъ давидъ написалъ: всякъ человѣкъ ложь (ѱал. 115).

---

[1] Пропущено слівце: не

А Іωаннъ богословъ вопреки то рече: Во устѣхъ ихъ необрѣтеся лесть (апокал. 14).

Соломонъ рече: не ѡвѣщай безумному побезумію єго (притчи солом. 4).

Христосъ первіє рекъ: туне приясте, туне и дадите (мѳ. 10, 8).

А потомъ взонову самже Христосъ рекъ: Достоинъ єсть дѣлатель мзди своєя (лук. 7).

(лист. 70) Христосъ первіє рекъ: Нестяжите напути нипира нижезла нидвою ризу нисапогъ (мѳ. 20), апотомъ самже Христосъ рекъ:

Заповѣдахъ вамъ, да ничтоже возмете напути, токмо єдинъ жезлъ (мар. 17).

Єѵангелистъ мѳей рече: поднехъ шестихъ поятъ Іисусъ петра, іакова, іωанна (мѳ. 16, 1).

а Єѵангелистъ лука вопреки то рече: бисть пословесехъ сихъ яко дній осмъ и поємъ Христосъ петра, іакова, іωанна (лука 9, 28).

Єѵангелистъ мѳей рече: аще согрѣшитъ ктебѣ братъ твой или обличи єго между тобою итѣмъ єдинѣмъ (мѳ. 16, 18).

А апостолъ павелъ вопреки то рече:

Согрѣшающихъ предвсѣми обличай, да прочіи страхъ имутъ (1, тим. 5, 25).

Єѵангелистъ марко рече: Никтоже благъ, токмо єдинъ богъ (мар. 10, 18).

Єѵангелистъ лука вопреки то рече:

Благий человѣкъ ѿ благаго сокровища сердца своєго износить благоє сокровище (лука 6, 45).

Христосъ первіє рекъ: Аще азъ свѣдителствую осебѣ, свѣдителство моє нѣст истинно (іωан. 5, 35).

По томже самъ Христосъ вопреки то рече:

Аще азъ свѣдителствую осебѣ, истинно єсть свѣдителство моє (іωан. 8, 11).

Єѵангелистъ марко рече: Мироносици ѕѣло заутро прійдоша нагробъ, восіавшу солнцу (мар. 16, 2).

Єѵангелистъ іωанъ вопреки то рече:

Маріа Магдалина прийде заутра нагробъ єще сущей тмѣ бившой (іоан. 20, 1).

Апостолъ павелъ рече: Богъ живеть восвѣтѣ непреступномъ (тим. 6, 12).

А пророкъ давидъ вопреки то рече:

Приступите кнему ипросвѣтитеся (ѱал. 83).

Єvангелистъ іwаннъ рече: Аще речемъ, яко грѣха неимами, нѣсть истинни внасъ (іоан. 1, 2).

Потомъ самъже Iwаннъ вопреки то рече:

Всякъ рожденъ w̃ бога грѣха нетворитъ (1, Iwан. 3, 9).

Сихже прекословій ибезчисла многоє множество восвященнихъ писаніахъ обрѣтается, ихже здѣ ивомѣсти[1] невозможно, нотокмо барзо вократцѣ здѣ полагается, осемъ ознаймующе, что вся священная писаніа мощно, якъ кому зезволити, толковати. Инайпаче бо противници wд тѣхъ преко„„

На сих словах вривається рукопись. Се послідне Слово могло мати ще яких два три листки і було мабуть справді послідним, коли судити по сьому, що в ті деревляні окладинки, в яких рукопись переховалася, більше листків таки годі булоби вшити.

Характеристика Климента Костецького.

Серед мало освіченого назагал нашого духовенства першої половини XVIII століття являється у невеличкому селі на українському Поділлі недалеко Староконстантинова смирний парох, що користуючися очевидно невеличкими науковими засобами, пише релігійні розвідки „Слова", націховані глубокою вірою і щирою священичою ревностю.

Костецький — се переконаний, свідомий уніятський душпастир, який своє незвичайне привязанне до „церкви святої римської", „до римського престола", „до римської матки" у кождому своєму Слові з притиском зазначує, сердечно жаліючи тих „отщепенців", які правдиву „православну уніятську віру" і церкву покидають, а до „єреси єретическої" пристають.

Стаючи в обороні своєї віри й церкви, веде полеміку з православними по силам свого знання і світогляду.

Розуміється те його знанне було невеличке, тож і добір і засіб богословських арґументів у нього доволі скупий, обмежений майже виключно на цитати зі святого письма, запозичені очевидно з другої руки. А що він згадані цитати виписував не прямо зі святого письма, а брав їх готові з другої руки, про се свідчать ті численні похибки у тексті і нумерованні цитатів, як се можна бачити у поміщеній тут копії його Слів.

Що образованнє у Костецького не могло бути велике — се для нас річ легко зрозуміла: адже тільки невеличка частина кандидатів духовного стану мала тоді можність здобути собі деяке образованнє

[1] Похибка.

у василіянських школах, а прочі підготовлялись до душпастирського звання дома, у своїх батьків-парохів. Про нашого автора твердитиби можна, що він мабуть належав до тих вибранців, які училися в котрійсь з василіянських уніятських шкіл.

Рід Костецьких належав імовірно здавна до шляхотських і духовних родів на українських землях. Протягом XVIII століття видав він доволі священиків у перемиській і львівсько-каменецькій дієцезії[1]. Одного Костецького, василіянина, замучили підчас гайдамацького повстання в Умані 1768 р.

Наш Костецький міг найти легко приміщенне у якійнебудь школі при василіянськім монастирі, де був монахом будьто який Костецький, будьто який близький свояк того шляхотсько-священичого роду.

І певно тій обставині, що Климент саме походив з такого роду, у якому традиція витворила була вже деякі похвальні культурно-моральні цінности, приписати треба, що полемічне перо Костецького не є так разячо остре, як се було у наших полемістів XVII століття. У висловах і зворотах видко всюди у нього поміркованy стриманість. Коли полемісти XVII століття на перегони придумували найпоганійші прізвища для своїх суперників, сказатиб з вуличної лайки, то наш автор в порівнанні з ними є немовби певного рода духовим аристократом, розуміється на ті часи. Він вправді грозить противникам і отщепенцям чи відступникам пекольними муками, але не прозиває їх ані не лаєся поганими словами. Тільки дуже рідко, з великого жалю до відступників, стрічаємо й у нього різкійше слово.

Йому, як ревному уніятському священикови, несказано жаль, що „нині скільки пастирів, стільки учителів єреси, бо кождий зосібна по свойому розумінні і по своїй волі, а не по Христових заповідях рядиться". „Одні по аріянськи[2], другі по македонянськи[3], треті по савелі-

[1] В згаданій на початку Метриці ординованих львівсько-каменецької дієцезії знаходимо отсі імена Костецьких: Григорій (ордин. 30. III. 1736), в Козлупах. деканату Чорний Острів на укр. Поділлі, Петро (ордин. 19. V. 1741), в Плискові, деканату котницівського, каменецької дієцезії, Іван, син шляхтича з Ластівок перем. дієцезії (ордин. 1. V. 1763), в Зарваниці; Григорій (ордин. 25. I. 1768), в Горчичній, деканату і дієцезії каменецької; Лев, син нашого Климента (ордин. 9. V. 1769) в Митківцях, деканату барського, дієцезії каменецької; Дмитро (ордин. 5. XI. 1777 в 40 році життя), син шляхтича з Покутинець, дієцезії каменецької, в Золочеві. Всі, крім Івана і Дмитра, були синами священиків.

[2] Пресвітер Арій з Александрії, образований в Антіохії, де була богословська школа (основана в IV стол. по Хр.), учив від 318 р., що Бог-отець сотворив Христасина в часі, що син не є єдиносущний батькови, а тільки вищий від усіх сотворінь, якесь посередне єство між божеством і людством, отже не *ὁμοούσιος* (єдиносущний),

янськи[4], четверті по несторіянськи[5], пяті по пилиповськи[6] і прочі помагають науці кождого еретичного племени"[7].

А дальше вичисляє противників унії: одні є, що унію проклинають, уніятів єретиками називають, другі, що не хотять повинуватися римській власти і римську церкву безмірною хулою нищать, треті не почитають святої трійці у трьох особах від вітця і сина і святого духа і розділюють на двоє святого духа, що походить від вітця і сина і тим роблять його четвертою особою, і божим внуком або антихристом називають, четверті обходять свої церкви з процесіями напроти сонця, пяті називають священомученика Йосафата, полоцького архієпископа, не святим, але чужоложником, інші почитають по всіх напівах чотиропрестольних патріярхів, семі замикають царські ворота при литургіях і прочих є богато, що ріжним нерозумом супротивляються римській власти.

а тільки *ὁμοιούσιος* (подібний). Тою своєю наукою станув він проти науки епископа Александра, який учив, що син уродився від Бога-отця перед віками, що він єдиносущний (*ὁμοούσιος*). На першому вселенському соборі в Нікеї (325 р.) осуджено ту науку, аріянізм, і принято в символ віри формулу про єдиносущність, *ὁμοουσία*, а Арія прогнано. Аріянський спір — се перший великий науковий спір в християнській Церкві (Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte, 3 Aufl. Freiburg, 1894).

[3] Македоняни, названі так від Македонія (341-360), учили про підрядне становище святого духа до двох других осіб божих, за що їх осуджено на вселенськім соборі в Константинополі (381 р.) (Kahnis, Die Lehre vom Heiligen Geist, Leipz. 1847; Stengel, Das Taubensymbol des Heiligen Geistes, Strassb. 1904).

[4] Савелій, учений богослов, родом з Пентаполю в Африці або з Італії, жив в Римі від 199 до 222 р. і виступив з наукою про св. трійцю, у якій доказував, що отець, син і дух повинні уважатися тільки ріжними переходовими формами обявлення Одного Бога. Савеліянізм мав численних приклонників аж до IV стол. (Zahn, Marcellus von Ancyra, Gotha 1866).

[5] Несторіяни, приклонники патріярха Несторія з Константинополя, що помер по 439 р. по Хр. і всі ті християни східної церкви, які відмінно від правовірної науки про дві природи приймають трівку відрубність двох природ в Христі. Тим самим ті дві природи в Христі є дві особи в Христі. Отже Марія не є Богородицею, а тільки Христородицею (Loofs, Nestoriana, Halle 1905). Тою справою займався 4 вселенський собор 451 р. в Халькедоні в Бітинії, стараючись погодити з собою під ідеєю тайни віри дві прямо суперечні дефініції: з одного боку найтіснійшу сполуку божої і людської природи в Христі в одній особі, з другого окреме, незмішане житє обох природ (Symbolum Chalcedonense).

[6] Пилиповці (Пилипони) фанатична секта, що 1739 р. вийшла з Поморців і поручала самопаленнє. Поморці знова або Данилівці — се російська секта безпоповців, яка зібралась 1694 р. довкола монастирських оград Данила Микулича на Поморі, країні між Онеґою і Білим морем. Нині має та секта мале значіннє. Зате Пилиповці поширилися також поза межами Росії, прим. у Східній Прусії. На Буковині звуться вони Липовани (Polek, Die Lippowaner in der Bukowina, Czernowitz, 1897-1900, 3 части).

[7] Пор. його Слово о неповинующихся власти римской.

Нема ніякого сумніву, що Костецький має тут на думці всіх тих духовних, що з імени були уніятами, хрестилися в унії і були навіть ординовані уніятськими єпископами, а опісля будьто вчасти, будьто таки цілком не трималися обрядів ані не сповняли приказів уніятської церкви. І є між ними, як бачимо се наглядно з отсего нарікання, всілякі відтінки: одні вже цілком для унії страчені, а другі тільки у дечому йдуть за православними.

Мимо свого великого привязання до унії, не бачимо у Костецького надмірних проявів релігійної нетерпимости, у чому він також похвально відріжняється від загалу духовних письменників з попереднього століття. А все таки радби він бачити, щоби уніяти зовсім не стикалися з тими „лестцями", які не визнають, що Ісус Христос, син божий, є рівний отцю і святому духови[1] і остерігає перед тими відступниками, „які всіх єретиків, противних Христовій вірі, з великою любовю до своїх домів завсіди запрошують, з ними довгі розмови провадять і від них навчившись єретичного толкования, Христових вірних в блуд впроваджують і те собі за мудрість почитають, а сю їх мудрість святий апостол Павло юродством або глупотою називає"[1]. „Таким ліпше булоби не пізнати дороги істини, ніж пізнати, а опісля завернути назад"[2]. Та не тільки мужі, але бо навіть і жінки стали мішатися в релігійні справи. Особливо жінки „художників і корчемників" не бажають собі нині науки від церковних учителів, тільки по своєму нерозуму святе письмо толкують в єретичний бік. „В нинішних часах які жінки, такі й мужі: розумуючи вкупі своїм нерозумом заблудили в темноту зухвальства і у своїй високоумній зарозумілости дуже противляться власти престола церкви святої римської"[3].

„Бо в тих сторонах, що називаються правовірними, помножилася велика єресь єретична; вже бо там і ціла фільософія набралася бісовської неправди; вже там що фільософ, то пророк і предтеча антихриста і гонитель Христової віри"[4].

Та вже найбільше розсердило Костецького поширюваннє між уніятами книжки, що антихрист має уродитися в Римі з тіла самого римського папи. Тота книжочка, названа „Антихрист", ширится тут, „у наших римських сторонах" і відвертає від нашої римської церкви не тільки „світських посполитих людий", але й богато „духовних розмаїтих станів" ізза неї впадає в єресь. „Що ми побачивши наглядно, безпроволочно

[1] Слово о унії лист. 4.

[2] Тамже лист. 7.

[3] Слово о покров. и примр. свящ. писаній, лист. 32 і 33.

[4] Слово о предотечахъ антихристовихъ и пророкахъ ложнихъ, лист. 53.

сейчас заявляємо найвищим римським властям, просячи, щоби вже тота книжка „Антихрист“ або „Демоница“ не переховувалася у нікого на дальшє в сих римських сторонах, но щоби на їх приказ она була спалена, бо колиби та „демоница“ мала тут перебувати довший час, то вже через неї „церква свята апостольська, римська віра правдива католицька христіянська буде в дуже малій ціні“ [1].

Як вже вище було сказано, Костецький опирає свої докази майже виключно на цитатах зі святого письма, мало журячися тим, що ті докази є інколи доволі натягнені. І так на доказ, що римська унія не є зовсім ніякою новочасною вигадкою, а тільки справою вже дуже давною, не вагається він твердити, що ідея унії знайшла свій наглядний вираз вже в старому завіті: „Ви безумні відступники кажете, що прокляті римські унияти щойно недавно видумали унію. Та се ваше твердженнє є неправдиве. Бо унія й правовірність настали вже в старім завіті, обоє разом і з одних уст. Коли три молодці були кинені в огнену піч і тоді в печі всі три, мов одними устами взивали: благословен бог наших вітців, то ще в той час були пізнані й унія і правовірність: унія тому, що всі три, немов одними устами ісповідуючи, богу одноголосно честь віддали, а правовірність тому, що праві, себто добрі, чесні слова із їх уст були проголошені[2].

Доволі цікавий доказ на нероздільність святої трійці знаходимо в його Слові про три особи святої трійці. „А якщо не хочете вірити святому письму про святу нероздільну трійцю, то погляньте на соняшний образ, бо в ньому находиться трояке зображенне: кругліcть, світліcть, горяч, з котрих складаєтьcя оден нероздільний соняшний образ. Так само і трійця: отець і син і святий дух, є одно нероздільне єство; і як від сонця ніколи не відлучуєтьcя ніякий складник[3]: кругліcть, світліcть і горяч, то так і в святій трійці отець і син і святий дух все вкупі, рівно і нероздільно в одному єстві перебувають. А соняшну горяч можна по святому письму святому духу приложити, бож і святий дух має все горяч“ [4].

У Слові про святого Йосафата згадує про ту ясність, яка показалася на сьому місці над водою у ріці, де вкинули тіло мученика. Православні казали тоді, що та ясність — се знак від Бога „на месть і побіду“ за грішне житте Йосафата. „А чи ви, противники, бачили або чули де і коли, щоби Бог зсилав над грішником ясність на месть і побіду?“

[1] Тамже лист 53 і 54.

[2] Слово о унѣи, лист. 9.

[3] В оригіналі: состава.

[4] Слово о трохъ персонахъ святой тройци, лист. 20 і 21.

— пйтає наш автор православних. Та як православні не хочуть вірити ніяким правдам ні знаменам із західних сторін, то нехай розважать, що й у східних сторонах зсилав Бог над мощами своїх праведників знаки, але ніколи „на месть і побіду". І так над мощами праведного отця святого Теодозія київопечерського заясніло велике світло від многих свічок, що самі запалились. Над гробом святого митрополита Петра таке саме чудо сталося. Над гробом святого великомученика Дмитра солунського виділи двох ангелів з запаленими свічками, що з ним говорили і т. д.[1]

Костецький пробує часами навести якийто примір або доказ з історії, розуміється передусім з історії нашої церкви. Але історія — се його найслабша сторона. І так князь, що охрестив Русь, зветься у нього Константин[2], а імена святих отців Церкви і сектярів повтаряє по традиції, але без належної орієнтації.

Знаменито бувби вчинив автор, якби замість лишніх доґматичних міркувань подав нам був більше побутових картин, в такому роді як в Слові про голеннє вусів.

Неуніяти твердили, що вуси на губах кождому віруючому в Христа бувають на користь, бо як причащається тіла і крови Христової, тоді всюди помочить те волосє на своїх губах і те омоченнє на волосю кождому, що приймає причастє, лишається до скінчення його життя. І якщо лучиться припадок, умирати без причастя, тоді може, прикусивши своїх вусів, запричаститися і отримати спасеннє.

„А хтож се видів або чув, щоби Господь наш Ісус Христос мав на такій запустілій мерзости, на його „шкараднім, бридкім" вусі так довгий час оставати?"

Бо се вже є всім відомо, що приймаючи причастє Христового тіла і крови, кождий свої вуси всюди омочить у Христовій крови, а опісля по вашому звичаю, нахлиставшися табаки і „чмихаючи" вельми їх табакою „омерзенить".

А і такі є, що звикли впиватися, а впившися, по жидівських домах попід лавицями валяючися, блювати, то таким уже тоді не тільки вуси, але губи і зуби і язик пси осмокчують і облизують"[3]. Таке читаємо про духовних XVIII ст.

Поза тим маємо тільки згадку про якихто „художників і корчемників", що їх жінки мішаються до реліґійних справ, а на листку 17

[1] Слово о священномъ мученицѣ Асафатѣ ... лист. 62.

[2] Звідкиж цар Константин російський, великий володар, приняв святе хрещеннє отримав здоровлє, як не від святійшого Сильвестра, папи римського (лист. 15).

[3] Слово о постриженіи или голѣніи власовъ на віяхъ, лист. 55 і 56.

вказує Костецький на вищість західної культури і чеснот: від східних сторін всякому злу є початок. Адже зі східних сторін пішли всі злости: бунти, гайдамаки, характерники і инші безчисленні злочинці і там те все находиться. „А ви, противники, клевечете, що західні сторони є прокляті, тож скажіть пречінь, що знаходиться такого противного Христовій вірі в західних сторонах?“

Мова Слів.

Відомо, що майже всі полемічні твори XVIII стол. є написані польською мовою. Тимчасом Костецький в половині XVIII стол. пише свої Слова рідною мовою. Вправді не є вона далеко ще чистою народною мовою, все таки на назву рідної заслугує вона вповні.

Загальна характеристика тої мови булаби така: переважна частина слів і форм належить церковно-українській мові, менша частина — живій мові. Спорадичні відступлення від фонетики церковної мови вказувалиби на те, що у вимові її вже не придержуванося, а складня вже майже освободилася від неприродної нашій мові вимушеної будови довгих речень. І так, хотяй своєю закраскою мова Слів видається українсько-церковною мовою, то таки своїм духом є вона мовою живою. А як ще взяти під розвагу, що у вимові чито при читанні чи говоренні перевагу брали без сумніву фонетичні ціхи живої мови, то щойно тоді зрозуміємо, що та церковна закраска тратила богато із своєї первісности.

І так приміром можна з деякою певностю твердити, що окінченнє 3 особи однини минувшини — лъ, давнійший дієприкметник, вимовляли тоді тільки, як посередний звук між у і в так, як його сьогодня вимовляємо; тож хотяй Костецький пише з правила: написалъ, сотворилъ, содѣлалъ і т. д., то таки вимовляли: написав, сотворив, содѣлав. І тільки там, де він „забувся“, поклав замість — лъ фонетичне окінченнє — въ як се на свойому місці буде показане.

В заслугу Костецькому почислити треба, що він уживає небогато польонізмів. Сорокатими були наші писання XVII століття, так дуже пересипані польськими словами і зворотами, що мову деяких тодішних письменників можнаби назвати сміло польсько-українською мішаниною. Тимчасом наш автор увільнився майже цілком від того небажаного впливу. Крім деяких слів і форм, як лечъ, нѣgди, барзо, стродзе, албо, тактижъ, презто, кришталъ (21), завше (21), променями (21), доводъ (26) = доказ, прибитковъ пекелнихъ (52), мшала (57), ознаймующе (60), хмурою (68), матку (69), чистцовихъ мукъ (49), отщепенцѣ (51 і sparsim), шкарадними (47), розмаитихъ (53), щекаютъ (51), зезволити (70), за-

вѣраются = zawierają się, а єднакъ (30), єднактижъ (46), латво, ведлугъ (30), естесте (25)..... польонізмів взагалі нема богато.

Слова чужого походження виходять дуже часто перекручені: индуленція (48) = індульґенція, либилеушъ, фудаментъ (20), наадема (21) = анатема, симонъ ментафрастъ (26), костантинъ (15) або костянтинъ, сизматиковъ (17), при михаилѣ пелаwлозѣ, цесарѣ ɡрецкомъ (30), пелаологу (30), михаилъ келарий (30), легеонъ (52), кундиціи (48), оξewсъ (15) = ἄξιος.

Взагалі граматичного знання мови не здобув собі Костецький богато. Букви ы не уживає, як сказано, зовсім, а слово унія, церемонія, пише постійно через ѣ: унѣя, церемонѣя; слово отєць пише то wтець то отець. А вже в уживанні ъ і ь є у нього, як я вже у вступі згадав, цілковита довільність. Та саме тому, що він не мав граматичного образования, приняв у свою мову слова, фонетичні ціхи, форми і склад живої мови, роблячи се інстинктовно, несвідомо. Таким чином Слова Костецького дають нам доволі богато матеріялу для дослідів нашої живої мови того часу.

Церковну мову називає на одному місці „словенскимъ язикомъ (10), а на другому „рускимъ“: „три язики найвисочайшіи правдивую Христову вѣру держащіи под єдину главу римскую совокупишася: латинскій, рускій и греческій“ (9).

Очевидно Костецький намагався писати тим „словенским язиком“, але як з одної сторони приняв у нього дещо польонізмів, так з другої о много більше слів з живої рідної мови. І вже тут навести треба той засіб слів, які звідтам переняв. Тими словами булиби: молитва клячѣнная (23), горячость (20, 21), погибіль (17 і sparsim), на пру (38) = на прю, на боротьбу, кари не вбѣжати (37), порохъ (21), помилку (36), жалѣніє (45), предотечахъ (51), припадокъ (55), надѣю (56), поборниковъ (63) = заступників, потемнѣло злото (66), зара (62), свѣтлого зроку (63), зображеніє (20), на повѣтру (15), зѣници (33), зрѣниць (34), четвертокъ (40), скарбницѣ (48), жертовникъ (6), блеватина (7), подъ особами хлѣба и вина (40), похвалу (41), прикладовъ (45), старунокъ (48), бѣлилникъ (49), падлина (51), бурливостію (51), царство (69), двори (51), охотою (52, 59), противнику (5 відм. 6), єдинствѣ (8), насѣня (1 відм. 5), злочинцовъ (11); бистроту орлюю (32), свѣтскихъ посполитихъ людей (53), лутшаго (26), запустѣломъ (66), виновни (4), тамошнєє (13), тамошніи (30), противнихъ (4), нинѣшнихъ (28) і нинѣшнѣхъ (41), приличное (6), отцевскимъ (26), нагалний (40), песѣми (40), остатной (40), скорую (51), в будущомъ вѣку (67), власнихъ (52); и що ся то значить (7), кождий (10), якихъ (43), нѣкимъ (50), жадному (4); зийшолъ (26), признаєте (20), ви-

вишшающе (42), змишляемая (44), умѣрати (55), погрѣбани (63), процвѣтутъ (65), помазовати (63), прозябший (69), ѿсѣкати (26), змислили (9), стекшеся (10) = (в)стікшися, даючи (15), напоминающе (2), запинающе (5), не допускающе (5), желаетъ (11), оставивши (16, 51), увидѣвши (46), написавши (48), шукаючи (16), вленулъ (21), виражается (24), зволить (30), сижу (31), не покажетъ (31), залежитъ (31), спротивляются (32), дуфающе (32), слободилъ (46), угризнути (51), остерѣгающе (51) приймуютъ (52), нехай сподѣваются (53), упровожаете (55), тривати (56), прикусивши (56), нахлистившися (56), померзѐнитъ (56), не треба (58), хто навикъ (65), проклинаютъ (67), заслонившися (68); немилостивно (60), зособна (2), обоє вразъ (9), зпроста (10), чесно (10), щире (3) = щиро, ясно (34), умно (34), далеко (36), а потомъ (41), разъ тако, а другий разъ инако (69), взонову (69) = знову; хочь (32), длятогото (33, 37), около (41), насупротивъ (44), -ци (46, 54), не тилко (56).

Письмо у Костецького — дрібний скоропис, тоді уживаний, букви не більші над 1 mm. Кромі букв, нині в нашій азбуці уживаних, є у нього з церковної азбуки букви ѕ, ѧ, ѫ, ѱ, ѵ, ѡ, ѿ, а з латинської азбуки g. Буква *є* служить на означенне звука *е* і *є*. На відданнє чужого *(і)е* уживає деколи *іє*, як: ієреміи (39) побіч єреміи (39), ієрусалимскій, але тілько єретический (23) від *αἵρεσις*.

Розуміється, що числа є означені так само, як в церковних книгах, увінчаними буквами: а҃ = 1, і҃ = 10, к҃ = 20, ҂а҃ = 1000 і т. д.

На звук *я* вживає доволі часто букви *а*: христіанскій, безуміа, благочестіа.

Знаменною ціхою мови зазбручанських Подолян є заміна по плавнім *р* мягких *я* і *ю* звуками *а* і *у*. Примірів на се є у Костецького доволі: укарати (20, 23), зам. укаряти, покаратися власти (34), непокарающимся (65), горачость (20, 21 двічі), обращеши (25), распра (30, 37), разанскій (30), узрать (31), зраще (34), зращихъ (68), градетъ (47), градутъ (52), разорающъ (3, 38), зара (62), митара (64), пастира (66), затворають (67), радяшеся (67) зам. рядяшеся, ураду (13, 14) побіч урядъ (14), животворащаго (8, 26) побіч животворящому (26), напражетъ (11), разширають (6), цару небесний (24, 25), на пру (38) = на прю, до боротьби, на повѣтру (15).

Зате маємо інколи по *р* букву *я* замість *а*: грядъ (12), побіч градъ (12), ижденете ѿ гряда во грядъ (13), и не рядитъ о грѣсѣ своємъ (32), а раз навіть: на соборяхъ (35) побіч соборахъ (35). Раз стоїть навіть по *л а* зам. *я*: проклатъ (28) побіч проклятъ (28, 29, 35), та се імовірно похибка.

Звук *і* віддає трьома буквами: *ї*, *и* і *ѣ*. Знак *ї* був уживаний в церковно-українській мові майже виключно перед голосівками і так його уживає і наш автор, прим. тамошнїи (30), аѳанасїй патрїарха (30), єремїи (39), зображенїє (20), правдивїя православнїя каѳолическїя вѣри (10) і т. д., але дуже часто в таких місцях ставить *и* замість *ї*, прим. алеѯандрийский (18) і алеѯандрийскїй (30), михаилъ келарий (30), архиепископъ стефанъ (30), Ієрусалимский (12), первенствующий (12 двічі), превисочайший (12), безумия (11, 26), спроцесиями (45, 46), побіч спроцесіами (41), зпроцесіями (44), зпроцесіами (47), християнская (54), и прочии (67), прозябший (69), асирийскихъ (15), превисочайший (15), святѣший аѳанасий (18), святѣший (28, 36, 41 двічі, 42, 48), немерцающий (31), юнѣший (14 тричі), послѣднѣйший (12), бисерий (2 відм. множ., 33), писаний (2 відм. множ., 51), братий (14), церквию (13), глаголющий (47).

Та тричі знаходимо букву *ї* там, де правильно повинно стояти *и:* прїйнялъ (64), прї єго (56) зам. при єго, напїсалъ (28).

Але вже зовсім фонетично є написані слова: іменемъ (43) і: гдеже собравшїся Христа хулять (19).

В словах чужого походження віддає Костецький звук *і* часто буквою *ѣ*: унѣя (2 і spars.), церемонѣями (7), -нѣй (46), wфѣра (46), завѣраются (=zawierają się), нѣгди (16, 65).

Впрочім уживає букви *ѣ* там, де она є і в церковній мові: грѣсѣ (32), свѣтлаго (63), але деколи замість неї ставить *и* і навідворот: вѣри Христовой (3 відм. одн., 4, 6, 8, 31), о вѣри Христовой (4, 12, 25, 29, 34), видомо (43), осиняющагося (59), не видуще (28), не видяще, что творятъ (28) зам. вѣдяще, тривати (56) наше: трівати, за єднимъ разомъ (36) зам. церк. форми: за єдинѣмъ (35), николи (38), яви (34) зам. церк. явѣ, з другої сторони: вѣхромъ (47), умѣрати (55), запрѣщаютъ (19, 30), процвѣтутъ (65), во кровѣ (56), усѣ (17) побіч вси (36), внѣмаетъ, внѣмаете і внѣмати (28) в значінні унимати, творѣте (41), анѣ (28), анѣжли (37), анѣ-анѣ (9), при цесарѣ грецкомъ (30) зам. церк. (ке-)цесари.

Буквою *ѣ* віддає те *і*, що витворилося з перезвуку ікання: погибѣль (17, 43, 50, 51, 54), дрѣмлетъ (51), погрѣбали (63).

Букву *ѣ* бачимо вкінці у дієслівних іменників, як голѣніє власовъ (55), очевидно згідно з вимовою, з анальогії до слів: жалѣніє (45, 49), видѣніє. А маємо її раз і в дієприкметнику: молитву клячѣнную (23).

Раз маємо *ѣ* на місці давнього звука *ы*: вѣхожаютъ (67), здається також згідно з вимовою. Про те *ѣ*, яке у тодішній живій мові увійшло в флєксійні окінчення, буде мова щойно при обговорюванні впливів живої мови у відміні імен.

Букви *и* уживає Костецький на означеннє церковного *ы* і *и*, як синъ зам. сынъ і истина. Раз кінчиться оден прислівник на *ий* зам. *и*: по єретический толкуєте (37). Такі форми прислівникові є, як відомо, й у деяких наших наддніпрянських письменників 19 стол., особливо у І. Нечуя-Левицького.

Букву *и* бачимо теж там, де *і* повстало з *о* з перезвуку іканння: не тилко (56), ци но тилко (15, 23), зийшолъ (26) і анальоґічні: изийди (43), возийду (46), та оден клясичний примір на 7 відмінок однини: во гробѣ плотскимъ (24), як найкращий доказ, що окінченнє 7 відмінка звучало вже тоді *-ім*, а не *-ом*.

Замість ненаголошеного *е* уживає нераз інстинктово звука *и*: а видити (2 ос. множ., 43), не приносити (2 ос. мн., 28) і раз в слові чужого походження: миліодийно (47).

Підметним дієприслівникам теперішности і минувшини дає з правила окінчення *-ще*, *-ше*. Ті форми є, як звісно, староцерковні дієприкметникові форми. Та у нашого автора знаходимо доволі часто форми, окінчені на *-чи*, *-ши:* даючи (15), шукаючи (16 , промуючи (12); оставивши (16, 51 тричі), увидѣвши (46), написавши (48), w̃щепившися (28), виполнивши и висповѣдавшися (49), прикусивши (56), запричастившися (56), нахлистившися (56), заслонившися (68 двічі).

Звук *о* в протяговім дієслові перейшов на *а*: покаратися власти (34) зам. покорятися власти.

Костецький був в клопоті, як віддати звук *йо* по шелестівках, тож радить собі в сей спосіб: на соборѣ фліоренскомъ (30), у фліоренску (36), миліодийно (47), переполіорується (13), а раз навіть: землюю (69), хотячи тут знаком *ю* віддати звук *йо*, отже землюю вимовлялося хиба земльою (= землею). Так робили у нас письменники від XII стол., пишучи Юсифъ (= Йосиф), утюкъ бы (з Інтерм. Ґаваттовича) бо думали, що злукою знаків *і* і *о* (= ю) віддають звук *йо*.

Степенованнє давнього *ъ* і *ь* бачимо в слові: предотечахъ (51) і в слові: взонову (69) в значінні знову, разъ тако, а другий разъ инако (69), во трохъ лицехъ (19), во теченіи (45), а раз навіть перед голосівкою: во отци (18, 21) анальоґічно до: во имя.

З фонетичних появ у ділянці шелестівок треба згадати про обміну звука *д* і *т* особливо в приіменнику *от* (w̃) = від: wд риму (16) і wд того (36), wд папи (49), wд тѣхъ (61, 70), wдправовати (57), одступникахъ (66), а раз навіть хощед (3 ос. одн., 6) зам. хощеть.

Приіменники *изъ* (= лат. ex, de) і *съ* (= лат. cum) зливаються часто в оден вид і віддаються то через *з* то через *с*: скорабля (17) побіч изперва (23), спроцесіами (41) і зпроцесіями (44), сведенни (2), а зпроста

(10), змишляємая (44), змишляюще (26), змислили (9), зкрилá (52), згрѣховъ (50), зтину (50) = з бруду, стѣми (55), звиномъ (41), а раз *з* випало: восияти (31).

Зі змін у визвуку згадати треба передусім про заміну звука *л* в дієслівних формах 3 особи однини минувшости в звук *в* (властиво посередній межи *в* і *у*): помрачивъ богъ (34), дунувъ (38); раз відпало те *л* цілком: хто навикъ (65) і нема його також в дієприслівнику: стекшеся (10) = встікшися. Очевидно в вимові те окінченнє *лъ* звучало певно як *в* (= ў).

Окінченнє *ть* відпало в слові: знаменуєся (19), а з окінчення *те* 2 особи множини приказника відпала голосівка *е*: w̃ринѣть (20), позрѣть (20, 23, 26) під впливом вимог живої мови. З тоїж причини відпав звук *ы* у слівці *бы*: не моглибъ нарицатися (16).

Зі змін у назвуку наведу заміну *у* через *в*: кари не вбѣжати (37) не вбѣгнутъ (68); *і* через *й*: прийняти (11), приймуютъ (52), w̃йдѣте. Замість дієслова: имѣти уживає з правила: мѣти, а двічі мати: не маетъ (19), мають (21).

Інтересний зразок усунення роззіву маємо на листку 19 і 24: не во ймя Христово (19 і 24 тричі) та: по тройчнахъ воскреснихъ (26), зате полишено роззів у слові: преити мимо (13), закона мойсеискаго (28).

З повноголосних форм маємо слово порохъ (21) і простонароднє злото: потемнѣло злото (66) зам. золото.

Двоєннє шелестівки *н* стрічаємо часто саме там, де воно не повинно бути. І так слово истина (61) пише переважно з двома *н*: истинну (4, 27), истинни (32), а раз навіть, (чи не під впливом вимови), по истеннѣ (33), священного (63), доложенно (26), убиєнни (12), основанна (2, 38), данную (2), сведенни (2), анѣ в инномъ вѣку (21); зате пише: мученикovъ (62, 63), а раз навіть (ошибочно) учникомъ (41).

Замість частиці *чи* є часто *ци*: ци но тилко (15, 23), ци (10), ци — ци ли ни (14), ци ..... ци (46, 54).

Чуже слово антихристъ пише то через *т* то через *ц*: анцихристовъ (8), анцихристъ (40), антихристъ (53).

На уподібненнє звуків можнаби навести отсих кілька зразків: совишше землю (13), повиш реченному (10), вивишшающе (42), а на відподібненнє: лутшаго (26), лутше (45).

На випад шелестівки *т* з ґрупи шелестівок *стн*: чесно (10), доброчеснимъ (10), власних (52); *т* з ґрупи *тн*: вленулъ (21) зам. влетнулъ (влинув = влетів); *т* з *стц*: на мѣсцу (46) побіч: мѣстце (46); *д* з *дж*, що повстало з перейотованого *дj*: сижу (31) замість сиджу, упровожаете

(55); а на випад і злитте: геретицкихъ (58) побіч форм переважно ужитих: геретически або єретическомъ (23).

На вставку шелестівки *д* межи *з* і *р*: раздрѣшенно (2, 12), раздрѣшиши (2, 12), ко раздрѣшенію (48).

Доволі значний нахил до форм живої мови спостерігаємо в відміні імен і дієслова. Найбільше бачимо се на іменниках і прикметниках. Іменники середнього роду *іо*-відміни мають у першому і четвертому відмінкови інколи окінченнє *я* зам. *є*, прим. w̃пущенія (4 відм. одн. 21), що то єсть благочестіа (8 двічі, 9), межи доброє насѣня (5). В 2 відм. однини окінченнє *у* зам. *а*: до престолу (48), доводу (26), году (41), анальоґічно до: миру (48) і народу (64), що належали до *у*-відміни і мають в церковній мові правильне окінченнє в 2 відм. одн. *у*. В 3 відм. одн. повтаряється нераз окінченнє *ови*: анцихристови (50), апостолови петрови (2, 48, 68). Форма Петрови є питома і церковній мові, де взагалі чужі власні імена мають радше окінченнє *ови*, ніж *у*[1]. У 5 відм. одн. маємо раз окінченнє *у*: противнику (6). У 7 відм. одн. *о*-відміни часто *-у* зам. *-ѣ*: в вѣку (67), w символу (28), у символу (30), о таинству (27), побіч: умѣ (23), єдинствѣ (8), а до таких форм анальоґічна: во синѣ (30) зам. правильного сину з *у*- відміни.

Мужеські і середні іменники *іо*-відміни мають в 7 відм. одн. побіч окінчення *и*, прим. во отци (18, 21), во теченіи (45), во слонци (46), окінченнє *ю* і *у*, прим. в Костантино полю (36), на мѣсцу (46). На ті дві послідні форми бачимо безперечний вплив польської мови так само, як і в формі 2 відм. одн. слонца (46, 47) і в 6 відм. слонцемъ (46).

У 1 відм. *іо*-відміни мужеських іменників маємо окінченнє *ѣ* зам. *и*: благочестивцѣ (7, 8, 20, 57), злочестивцѣ (7, 8, 50, 57), рисѣ (52), єленѣ (52), а раз *є* зам. *и*: фарисеє (31), мабуть по анальоґії до церковного: учителіє.

Зате в 2 відм. множини раз: злочинцовъ (11), а слово бисеръ має: бисирий (33), братъ: братий (14).

Слова, що мають у 1 відм. множ. *ѣ*, кінчаться в 6 відм. на *ями*: благочестивцями (8 двічі), а в 7 відм. на *ахъ*: w̃щепенцахъ (51), попри w̃щепенцехъ (28). І іменник апостолъ має раз у 7 відм. множини: апостолехъ (22), лице лицехъ (19), але сердце сердцахъ, писанїе писанїяхъ (26). Слово домъ має домахъ (33).

Іменник усъ має правильне двійне число уса (56), а скридло скридлѣ (13).

З жіночої *іа*-відміни вказати треба на другий відмінок однини на *ѣ*: о̃ тоея дражаишея скарбницѣ (48); 3 відм. на *ѣ*: уклонится своєй злой

[1] Leskien, Handbuch der altbulgar. Sprache, стор. 72.

волѣ (32), к дѣвицѣ (47); 6 відм. землю, що треба читати: землью; 7 відм. однини: на правицѣ (47) попри: во пресвятой тройци (21); 1 відм. множини на *и*: зѣници (33); 2 відм. зрѣниць (34), а вкінці 4 відмінок однини мужеського іменника на *у*: прелюбодѣйцу (61).

Іменник луч є жіночого роду і кінчиться на *а*: луча солнечная закривается (32), чи не по анальогії до слів: луна, заря.

З жіночої *у*-відміни стрічаємо 7 відм. одн. окінчений на *ѣ*: вокровѣ (56), а з *і*-відміни скрижалѣ (1 відм. множ.).

З шелестівкової відміни має око двійне число на *ѣ*: помрачистѣ оцѣ свои не видѣти истинни (32), wцѣ кгорѣ (40). З *н*-відміни: през много времъ (2 відм. множ., 30) побіч временъ (36).

У зложеній відміні прикметників треба вказати на окінченне середних *оє* там, де в церковній мові стоялоби *ее*: божоє (17), должайшоє время (54), горшоє (50), побіч тамошнее (13); в 2 відм. однини *ого* побіч *аго*: святого (18, 19, 22, 25, 29, 43), оного священого (22, 23), священного (56, 63), мирского (51), Христового (5, 19), Іерусалимского (12); в 3 відм. однини *ому* зам. *ему*: творящому (17), вѣрующому (57), примѣющому (55), помишляющому (65); в 7 відм. одн. *омъ*: въ будущомъ вѣку (67).

В жіночих прикметниках бачимо в 2 відм. однини окінченнє з живої мови *ои*: церкви святои (15), святои церкви (23), вѣри Христовои (20); в 4 відм. *ою* має прикметник орля: бистроту орлою (32). В множині маємо: страни римскіи (4 відм. множ., 53).

Мягку відміну виказують форми: песѣми (40) і нинѣшнѣхъ временъ (2 відм. множ.).

Замітний є нарост к степеня прикметників *ѣший* побіч *ѣйший*: святѣший аѳанасий (18), святѣший (28, 36, 41 двічі, 42, 48), пренайсвятѣшая (40), послѣднѣшій (14), юнѣший (4 тричі). Анальогічно до того маємо: старѣшина (39) і приказник имѣте (5) зам. имѣйте.

Числівник три має в 2 відм. трохъ (29), в 6: всѣми трома (9), а в 7 во трохъ лицехъ (19).

На заіменниках унагляднюється значний вплив живої мови так щодо словотвору як і відміни. Попри: кто, что маємо: хто (6, 65), що (6, 8, 28), о що (45, 46), и що ся то значитъ (7), що то єсть (7); маємо такі форми як сей (41), се (46), той (50), кождий (10), усѣ (17), якихъ (43), нѣкимъ (55); в відміні особових заіменників: тобѣ (2), собѣ (4, 44, 47), ю (31); присвойних: вашого (11), по вашому умишленію (45, 58), о вашомъ (46, 50, 61), нашой (27), в нашой (27); вказуючих: оного (61); неозначених: жадному (4).

Зворотний заіменник *ся* стоїть іноді перед дієсловом: ащеся не покаєте (17, 21, 43, 68), ащеся покаєши (64), ни во что би ся вмѣнили (29), и много би ся возвеличило (33), иже ся нарицають благочестивцями (55), властися римской спротивляютъ (67), нехся сподѣваютъ (54).

З відміни дієслів навели ми інтереснійші появи вище між примірами на звукові зміни. Тут лишається ще хиба навести такі форми, на яких зазначився також вплив народньої мови, як: глаголющое (28), разтлѣвающое (29), себто з окінченнєм *оє*, а не *ее*; глаголющому (26).

Слова: бисмо ужив тільки раз (63). В 3 особі однини не відпало окінченнє *ть* (*тъ*) по *є*, як: не покажеть (31), желаеть (11), але раз: знаменуєся (9) побіч: виражается (24).

Побіч: есте (43 і spars.) бачимо польонізм естесте (7, 25), а форми: суть уживає дуже часто в значінні однини: єсть.

Раз читаємо дієприкметник: содѣлалвий (26) і оден раз також інтересний 6 відм. множини: держащихми (36).

Прислівники мають переважно не церковну, але народню форму. Є ще вправді: добрѣ (36), вѣчнѣ (32), бѣднѣ (18), але о много частійше: добре (4, 6), щире (3, 64), польонізми завше (4, 11), барзо (30), стродзе (43), латво (10), опісля ясно (34), умно (34), прикро (42), далеко (36), зособна (2), вразъ (9), паки индѣ (2) і паки индѣй (6), апотомъ (41), около (41), где (44) Раз маємо болшей (58) = більше.

Зі злучників наведу: понеже (2) зам. церков. занеже, якби (16), яко (7 і spars.) побіч како, длятогото (5, 33, 37), хочь в значінні навіть: грѣхъ творить хочь наймудрѣйшихъ буйми (32), насупротивъ солнца (44, 67). Тутже наведу й інтересний простонародній зворот: напредъ пана, а не по задѣ идуще (45).

Про складню не богато заміток можна вчинити.

Дієслово навикнути лучить з 2 відмінком: навикше толкованіа еретическаго (4); раз заступив у відносному реченні означену форму дієслова дієприкметником у томуж відмінкови, у якому стоїть вказуючий заіменник попереджаючого речення: нѣжли тѣхъ, что правдивую вѣру каѳолическую держащихъ (36); дієслова єсть ужив плеонастично: слѣпота бременна єсть вкупѣ сожитіємъ человѣческомъ скончаєтся[1], так само дієприкметника суще: сущее втинѣ (= бруді) безумія ползящіи (32).

Будова речень у Костецького переважно простенька, природна, нагадує дуже євангельський стиль. Та буває часами, що й заплутається у складнійшій періоді. Всетаки не можна сказати, щоби він не нама-

[1] Порівн. у Шевченка: умреш єси на чужині. Добре, єси, мій кобзарю, добре батьку, робиш.

гався наслідувати „вищого“, книжного стилю. З таких місць, де се наглядно впадає в очі, наведу хочаби початок Слова про св. Йосафата, транскрибуючи його теперішною правописю:

„Якоже от древних времен злочестивії єретици возненавидіша препоясующися добродітеліею і тіх ізгониша от гряда во гряд, каменієм побиваху, мечи усікаху, а іних на древі распинающе умерщляху, тожде і нині от распотворних єретиков собистся. Єгда бо узрят коєго от добродітелей просіявшаго, тогда воскорі о нем совіт творяху, поучающеся, какоби могли єго убити, по реченію сему: „Смотряяй грішний праведнаго і іщет, єже умертвити єго (Псал. 32)“.

Із сеї дуже короткої характеристики змісту і форми Слів Климента Костецького можна вчинити легко висновок, що його безпретенсіональне діло є не тільки цінним причинком до історії нашого релігійного письменства XVIII століття, але також вельми пожаданим памятником для дослідів нашої письменської мови тогож часу.

Д-р Остап Макарушка

Друкарські похибки

Стор.	рядок	замість:	має бути:
502	2	зостающихѣ	зостающихъ
504	28	Сиѳ	Сиѳъ
505	1	надъ усѣхъ братій своихъ	
505	7 з дол.	римский,	римский
513	14	сославима.	сославима).
514	13 з дол.	нмже	имже
514	1 з дол.	повѣтъ	исвѣтъ
519	10	глаголанно,	глаголанно
528	2 з дол.	врубѣ	вруцѣ
547	1 з дол.	Після слова: Похибка додати: зам. оживити я	
552	12	маѳей	матѳей
552	16	маѳей	матѳей
553	18	розвідки	розвідки,
554	22	лаеся	лається
559	8	XVIII	XVII

II. МАТЕРІЯЛИ

Два житєписи св. Йосафата

SUMMARYUSZ ŻYWOTA y Męczęnsstwa Przebłogosławionego JOZAPHATA Arcybiskupa Połockiego.

URODZIŁ się Błogoslawiony Jozaphat, ynaChrzcie Janem nazwany iest 1584. we Włodzimierzu, z Rodzicow wielce pobożnych, z ktoremi gdy do Cerkwi Swięty Piatnicy malusieńkim będąc przyszedł, y Obrazom się przypatrował, Iskra ognista od obrazu Ukrzyżowanego Zbawiciela, na Dziecinne piersi lego spadła, y tak Rodzicow zatrwożyła, że ognia w zanadrzu dziecięcia szukali a nie nalazszy nie omylny sobie prognostyk, lak żarliwym ygorącym miał bydz napotym Sługą Bozym, wzieli. Rosł tedy wleciech, Rosł w cnocie ypobożnosci tak dalece, że po owym cudownym zapeleniu od Ukrzyzo.....[1] nigdziey Dziecięcia prędzey nieznalazł, lako w Cerkwi ktorey kolwiek, albo umiataiącego, albo modlącego się, albo posługuiącego. Oddany potym doWilna lednemu bogatemu kupcowi gdzie miłoscią Bożą zapalony wstąpił do Zakonu Swiętego Bazylego, w Monastyrze Swiętey Troycy, ktory luz zostawał w Unij pod rządem y posłuszeństwem Metropolity Pocieja.

Zostawszy zakonnikiem wielkie ciała swego czynił umartwienia, między Inszemi przez lat pięc zadnego napoiu (ст. 40) oprocz wody niepił, y pewnie by był do smierci przed się wzięcia nie odmienił, bymu Starsi tey byli niezabronili nad sobą surowosci. Pokłonow do ziemie przez dzien ynoc tysiąc wybijał. Oprocz modlitw swych Kapłanskich, yprywatnych zdrugiemi w Cerkwi pokilku godzin wnoc, wkomorze swoiey luz klęcząc, luz krżyżem leżąc iuz się do krwi biczuiąc modlił. Często tez wnocy na cmętarz, zawielki ołtarz wychodził, ytam boso, nasniegu, na mrozie, podrynną, na lednym kamieniu stoiąc, albotež gołemi kolany klęcząc srogie ykrwawe dyscypliny zagrzeszńikow, y za nawrocenie do lednosci swiętey narodu Ruskiego czynił. Tych słow lęzykiem słowienskim: Panie Iezu Chryste Synu Boży zmiłuy się nademną grżeszńym, nietylko czując ale y spiąc zust nigdy dzien y noc nie-

[1] Викропковані місця сточені червами.

wypuscił, zarliwość zbawienia dusż ludzkich wielka wnim była, kiedy niebędąc leszcze kapłanem, na rynek, luz zpotrzeby, luz zumysłu wyszedszy prostaczkow zbierał, Wiary swiętey Ich nauczał, od grzechu do pokuty gorącą mową swą ....owadził. Szli zanim ludzie skruszeni, do Cerkwi Swiętey Troyce, gdzie do nog upadaiąc Oycom, aby spowiedzi ludzi przyprowadzonych słuchali prosił. Coz kiedy Kapłanem, apotym Biskupem został, niewiem, lezeli ktory dzien minoł aby on kogo spowiedzi niesłuchał, bywało to często, że godzin cztery y pięc słuchaiąc nietesknił, wdrodze nawet, y na noclegach, y popaskach, nim konie yceladka posileni wytchneli, on gospodarża ź żoną y czeladką dospowiedzi namowił, ytak rozgrzeszenie Im y naukę zbawien- (ст. 41) ną dawszy odiezdzał, ztąd lednego razu gdy naschyłku zimy luz Arcybiskupem będąc, do Niemna Rzeki przyiechał, aten się łamał y nikomu przewozic się niedopuszczał obaczywszy wielką kupę Kmiotkow przewozu oczekiwaiących, zarliwy zbawienia ludzkiego Pasterz, zawołał do nich: Dziatki nieproznuycie nim kry ominą Idzcie wszyscy do spowiedzi Ia kazdego zWas słuchac będę. y tak cały dzien strawił onego ubostwa ktore się było do przeprawy zebrało słuchaiąc. Takie wnim cnoty, yzarliwość widząc Metropolita, pierwey go posłał do Żyrowic aby tam mieysce naZakon odebrał, y Monaster tam założywszy pierwszy wnim był Przełożonym. Prędko ztamtąd na Archimandryą Wilenską, nakoniec na Archiepiskopstwo Połockie onego promowował, ktorą godnosć zwielką trudnoscią, yto az zposłuszenstwa zpłaczem wielkim ledwo przyiął, gdzie surowosci żywota y umartwienia Zakonnego nie tylko nie opuscił, ale sowicie przyczynił, Włosiennicy, y sukienki siermięzney nigdy nieskładał, dyscypliny żadnego dnia nie opuscił łancuszkiem żelaznym, nakształt ostrog splecionym przedkazdą mszą swiętą biodra swe sciskał, O zbogaceniu krewnych nigdy niemyslił, prowenta Archiepiskopskie na ubogie y sieroty, a część na restawracyą Cerkwi obracał.

Gdy wdowa ledna o wspomożenie onego prosiła, a Szafarz naroskazanie Pana swego nic dac niechciał, ubostwem (ст. 42) się zasłaniaiąc, zfukał go Błogosławiony Jozaphat, y kazawszy dać beczkę mąki do spiżarni zaprowadził, ytam wielki dostatek zywnosci niewiedziec zkąd pokazał, upominaiąc aby uznał lako PanBog łałmuzny zwykł obficie nagradzać. Podczas Liturgij, albo Mszy Swiętey wszystek wBogu zanurżony, często zachwycony bywał: niemało Ich pod przysięgą wyznawali, że Aniołow Iemu doMszy Śtey służących widzieli. Przed wroty Cerkwi Połockiey Zamkowey, nad ktoremi był Obraz Panny Nayswiętszey wnocy na modlitwie całe nocy trawił gdzie zdomowey młodzi Jego niektorzy cicho skradszy się gdy przez szczeliny coby Ich Pan czynił patrzali, obaczyli Iz z Obrazu Panny Nayswiętszey promienia wyniknowszy, wielką swiatłoscią wszystkiego Jozaphata Świętego okryły, y od ziemie podniesiony zdał się lako by był w słonce obleczony.

W nawracaniu doprawdziwey wiary y Jednosci Swiętey tak był szczęsliwy że wPołocku żadnego Unita niezastawszy powiększey części pracą y nauką swoią nawrocił, ato nietylko od schyzmy, ale y od Herezyi tak Kalwinskiey, Jako y luterskiey szlachty, y Szlachcianek cudownie nawrocił niemało. Zblizył się tedy czas drogiey smierci Męczenskiey zarliwego Pasterza; Wyiezdza z Połocka do Witepska, Grob sobie kazawszy w Cerkwi Połockiey na gotowac; przestrzegali go przyiaciele, o sprzysiężeniu się na (ст. 43) żywot Jego Witepszczan, rozradzali, aby na pewną smierć nieiechał, a Jezeli konie znie ma Jechać aby z assystencyą znaczną Jechał, ktorą mu szlachta Połocka dac chciała. Niedał się od Jazdy odmowic, nieprzyiął yassystencyi, ale swoim Dworem, nieustraszonym sercem do Witepska Jechał, yze wszystkiemi się Jako napewną smierc Jadąc żegnał. Przyiechawszy doWitepska dwie niedziele zmieszkał, alic w sobote, Unit Jeden pozno przyszedszy Pasterza przestrzega, że na Ratuszu staneła rada, aby na zajutrz w Niedziele zabili. Wesołą twarzą przyiął te nowine, ale uchodzic, albo się bronic niechciał, a na Modlitwie gorącey noc one strawił, Gdy po Jutrzni z Cerkwi do Domu swego powracał, Juz Ludzi zajuszonych około Dworu było pełno: ale skoro Je przeżegnał ucichły, y rostąpiwszy się Pasterza przepuscili. Ledwo wszedł napokoy, wnet powszystkich Cerkwiach schizmatyckich na gwałt we Dzwony ud.....ono, .. mąz Bozy Krzyżem naziemie padszy napewno się smierc gotował. Wtym ogodzinie Jakoby osmey, starszyna pospolstwo gorzałką popoiwszy gwałtem wrota, y parkan Dworu Archiepiskopskiego wyłamali, Czeladz y Archydyakona mordowac y zabiiać poczeli. Ten Hałas y wołanie swoich usłyszawszy Jozaphat wstał z modlitwy, y zpokoju na podworze wyszedł, mowiąc do nich Oycowską: Dziatki coż wam czeladka moia winna, że Ich zabiiacie, lezeli mnie szukacie (ст. 44) Otom Jest, y przezegnał ie. Przestraszeni zrazu umilkli wszyscy, az dway swieżo przypadszy krzykneli, biy, zabiy, Łacinnika, Papiznika, ato mowiąc, Jeden kijem w głowe uderzył, że się pochylił, Drugi Bardyszem głowe swiętą roscioł, atak Już leżącego naziemi czym kto mogł bili, kłoli, za włosy y Brode targali, włoczyli, y trudno opisać, Jako okrutnie ybezecnie nad niewinnym się pastwili, Wtym swięty podniosszy rękę zawoła, O Boże moy, podobno chcąc mowic: niepoczytay zagrzech tego tym Zaboycom moim, bo niewiedzą co czynią. Tym głosem do nowego zajuszeni okrucienstwa, znowu czym kto mogł bili tłukli, włosy z głowy y Brody targali, Baby na zabitym juz usiadszy gorzałkę pili, y z zabicia się cieszyli, Insi nanogach zabitego postawiwszy błogosławienstwa prosili, a Inni głowe nahylaiąc z Jego pokłonow szyderstwo czynili. Zdarli potym y suknie, aobaczywszy na nim włosiennice grubą, wątpic poczeli, Jezeli nieprostego Jakiego Zakonnika zabili. Uwiązawszy potym postronkiem za nogi ciało Oyca swego nowi Kajmowie po miescie znasmiewiskiem włoczyli, Wtym zacmiło się słonce, że się

Dzień wnoc obrocił. Przelękli się wszyscy, ypowiększey częsci od tego okrucienstwa odstąpili, Drudzy zaś obnazone ciało, zkrzykiem z gory do Dzwiny (ст. 45) z rzucili, ktore lecąc wpułgory przykrey zastanowiło się y tak napowietrzu czas niemały wisiało, zatopione potym w Dzwinie kamienmi wnog yszyi obciążone, tam gdzie wiedzieli onaywiększey głębinie, nad ktorym mieyscem pokazał się napowietrzu słup bardzo Jasny, Ciało Męczenskie skazuiący. Wyięte ciało zwody Dnia szostego, naymnieyszey skazy niemiało w sobie, yowszem zażywota nigdy tak pięknym ywdzięcznym niebył Jako zwody wyięty, że się y sami okrutni zaboycy napatrzyc niemogli. Ubrane ciało dziewięc dni w Cerkwi wystawione stało, slicznosci y wdzięcznosci swoiey niemieniąc. Przyiechali potym Połocczanie y Dzwiną Ciało męczenskie do Połocka przyprowadzili, ale yto nie bez cudu było, bo cięszkie mrozy nastąpiły Rzeka Jednak poty nie zamarzła, aż ciało swięte w Połocku staneło, na ktorego przyięcie co żywo wszyscy wszelkiego stanu ludzie wybiegli, nietylko Katolicy y Ruś ale Heretycy y Żydzi, starzy y mali na Rzekę się wysypali, a z płaczem ynarzekaniem załosnym okrucienstwo Oycoboycow potępiali. Pogrzeb ciała męczeńskiego aż wRok Metropolita Ruski z Drugiemi Episkopami, y całym Woiewodstwem, zwielkim tryumphem od prawował. Roku 1628. Stolica Apostolska słysząc (ст. 46) o cudach co dzien większych zsyła Komissarzow do Połocka gdzie naprzod ciało czerstwe, Jako żywe y naymniey nienaruszone naleziono z rany Jako swieżey krew yropa płyneła, wonią wdzięczno z ciała wszyscy uczuli, y z oczu łzy płynące widziane były, w Trunie naspodney desce Obraz Błogosławionego Męczennika wyrażony naleziono. Przy otwarciu grobu wiele chorych uzdrowionemi zostali, slepych niemało przeyzrzało, Babka przez lat czternascie skurczono będąc, do grobu męczenskiego przyniesiona zdrową została, ktorą Ingvizycyą lat kilka trutinował z Trybunałem Congregationis Sacrorum Rituum Ociec Swięty Urban VIII. Pasterz powszechny ktory y sam cudu Błogosławionego Jozaphata nadsobą doznawszy Roku 1642. wliczbe Błogosławionych wpisac, y Uroczystość Jego, Pacierze y Mszą onim naznaczywszy obchodzic roskazał, na Czesć Bogu, Jednosci Śtey Fundatorowi. Amen.

(ст. 49) Żywot Błogosławionego Iozafata Kunczewicza.

Błogosławiony Iozafat Kunczewicz, Arcybiskup Połocky y Męczennik, urodzony z pobożnych katholickych Rodzicow, z Oyca Gabryela y Maryny matki włodźimierzu na Wołyniu, Roku, 1584. Ten z młodosci Zaraz nasobie wszelkie cnoty Chrześciańskie wyrażał, wedwudziestu lat marności tego swiata opuścił, audałśię do Boskich, to iest, dozakonu swiętego Bazylego, gdzie postępuiąc z cnotyw cnote, iako mogł wgoroncey miłości Panu Bogu służył,

Bendąc Dyakonem wswym Monasterze Troyce S: w Wilnie, goraiąc miłoscią wielko dla zbawienia dusz ludzkich, wybiegał często na Rynek, a ubogie kmiotki namawiał dokoscioła, kapłana im iednaiąc do spowiedźi y kommuniey Swiętey przez nauke ich przyprawiał, agdy kapłanem został każdy Dźień po kilku godzinach sam spowiedzi słuchał, w Drodze gościom, y wgościnnych domach toż czynił oderwawszy ich od kufla, z skruchą dodomu odśełał, przykładem Chrystusa Pana, przechodził po wśiach y miasteczkach opowiadaiąc przez Ewangelią swiento krolewstwo Boże, a Jako Apostoł w Domach krześcił y oczyscał wielu, Jak Błogosławiony Iozafat (ст. 50) przez pokutę swięto wgospodźie, wktorey stawał, Jednego czasu do Niemna Rzeki przyiechał, awten czas lod srogi ygruby łamał się, że Ludźie nie mogli do kościoła przebywać, on kazanie, do ludzi miał, y spowiedźi swiętey słuchał, do miłości Chrystusa y blizniego, także do Wiary swiętey-katholickiey onych namawiał, ukazuiąc im w Schizmie zatracenie dusżne, ustawicznie był namodlitwie wednie y wnocy, także y wbogomyślności, dyscypliny srogie, y nieznośne umartwienia ćiału zadawał, biobra swoie zelaznym skrępowawszy Lańcuchem, ostro ie przykrywał włośięnico, na ubogie dźiwnie był miłośierny, Czasu iednego, gdy iuż był starszym wZakonie, przyidźie do niego Szafarz, powie, Oycze Duchowny, niemamy co ieśc wklasztorze, od powie mąż święty, maiąc dufnośc wPanu Bogu, Braćiszku, proście Pana Boga ozęby, będźie chleb, alić wkrotkim czaśie szczodro od iednego Dobrodzieia przy nieśiono iałmużnę, Drugiego czasu iedna wdowa uboga strapiona, przyszła prosząc dla Boga owspomożenie, przywitał ią Oćiec swięty w osobie Chrystusa Pana, y Rzekł, zetrway corko, skoro mnie Pan Bog opatrzy iako ialmużną, zarazći ią oddam, przyniesiono mu ialmużny dziesięć czerwonych złotych, oddał ią zaraz wdowie ubogiey prosżącey, ta obaczywszy, że iey tak wiele dał, wróciłasię do niego, wracaiąc nazad one czerwone złote ztymi słowy; Oycze, pewnieśsięomylił, ktorey Rzekł, Idź adźiękuy Panu Bogu, ktory y mnie y ciebie opatrzył iałmużną, aniewracaysię. Piśma Błogo- (ст. 51) sławiony czytaniem wieleśię zabawiał, zkąd wielkiey nauki doszedł, że był straszny heretykom y Schizmatykom wdysputacyach, dla tego zwaligo odszczepięcy duszochwytem, ktore z czartowskich rońk wyrywał, Archimandrytą Wilenśkim, apotym władyko Połockim zostawszy, y one wziowszy nastaranie swoie, iako czuyny Pasterz, znalazł wiele kapłanow niezgodnych, ktorych swym przykładem, wizytami częstemi y Synodami corocznymi naprawiał, kościołow poprawiał, ochędażał, kapłanami dobrymi y przykładnymi osadzał, owo zgoła, iako dobry, y czuyny Pasterz, trzode Sobie od Pana Boga powierzono rządził, Atak wdźień Niedźielny Jutrznią skonczywszy, wkomorcesię swey zamknowszy, poczoł śię modlić, a oto zprętka przypadno oderwancy cerkiewscy, miodem y gorzałką sobie podpiwszy, naprzod nasługi iego, ktorych naśmierć zranieli y postrze-

lali, potym na Archidyakona Dorotheusża, ktorego takze kiiami okrutnie, naziemi położywszy, aż nasmierć stłukli, toż y Manuelowi Kantakuzemu, ze krwie cesarzow konstantynopolskich idącemu, człowiekowi swiętobliwemu uczynili, Potym nawołanie ykrzyk wynidźie Błogosławiony Iozafat, naprzod zboyce krzyżem swiętym przezegna, potym Rzecze, Czemu biiećie sługi niewinne moie, macieli co przećiw mnie, oto ia iestem, zdumieliśię Łotrowie, yzaraz czeladź bić poprzestawszy, nasamegośię Biskupa rzucili, ieden znich zadał rane Biskupowi wczoło kiiem, aż naźiemie padł, adrugi śiekierą głowe iego rościoł, wszyscy potym co kto miał wRęku bili y tłukli głowę, ktorey twarzy od razow iuż znać niebyło, wywleczony naPodworze, podwakroć wgłowe strzelono, awtym swięty męczennik dokonał, aposmierći iego, chłopi, chłopięta, niewiasty, noga- (ст. 52) mi iego doptali y kopali, z brody y głowy włosy wyrywali, natwarz plwali, Pozabiciu iego, płomien iasny naćiało iego zstąpił, y znowu zlekka wniebo wstąpił; tym widzeniem złość ludźka nic śię nieporuszyła leczś ę wrocili do ćiała, yprzywiązawszy powrozy do nog iego, po ulicach Witepskich swięte ono ćiało, samo tylko włośiennico pokryte, włoczyli, apotym wrzece Dzwiznie, kamienie unog yszyie uwiązawszy, wgłębokości utopili, To widząc urząd Zamkowy y ludzie nabożni, wielkię p łność przez dni pięć uczynili, aby ciało męczennika znalesć mogli, ktore, przezukazanie światłości z nieba dnia szostego poutopieniu, znalezli, y do kościoła Zamkowego złozyli, Potym ztamtond do Połocka zwielko kapłanow y ludźi pobożnych gromado iest zawiezione. Cera twarzy iego była piękna y rumiana iako roża Przez dni dwadzieścia, aż do pogrzebu, Pogrzebiony iest wgrobie tym, ktory sobie dał zażywota przed tym niedawno zbudować, ucierpiał Roku 1623: Dnia 12 listopada, cudami zażywota, y posmierci sławny, oczym słyszone Naywyzszy Pasterz Urban ośmy, onego między Błogosławionych policzył, Roku 1643: Dnia 16 maia (y Mszo swięto pozwolił mawiać, de communi) tego dnia, y godźiny, gdy był zamordowany, widzieli Połoczczanie nad witepskiem (odległoscio mieysca mił 24) iakoby Filar iasny, smierć iego ukazuiący, tak że dziećie dwie leće maiące opowiadało smierć iego przed swymi Rodźicami, mowiąc; Boga Zabito co zbudował kościoł, Fabianus Biercouius in Funebrali eiusdem.

Оба надруковані тут життєписи св. Йосафата находяться в рукописнім збірнику XVII-XVIII ст., захованім досі під N. 62 в Бібліотеці рукописів монастиря ОО. Василіян у Львові. Наскільки судити по папері й оправі, так перший життєпис без сумніву становить складову частину збірника і написаний на переломі XVII-XVIII ст. Зате другий — увійшов до збірки мабуть пізнійше Відмінний папір і сам факт доліплення до попереднього рукопису, вказують на відрубність сього останнього. Крім того оба життєписи ріжняться між собою і почерком. Письмо другого життєпису нагадує руку о. Ґедеона Буйницького ЧСВВ., по якім маю перед собою оригінальні листи. Сей здогад тим основнійший, що й начеркнене в низу на стор. 48 збір-

ника імя Gedeon цілком покривається з підписом о. Буйницького на листі з р. 1738. В тім випадку час написання другого життєпису належалоб покласти на першу половину XVIII ст. Наконець в обох життєписах бачимо ріжні особливости мови і правопису. Передусім мова і правопис другої біографії вражає своїм богатим змягчуваннєм шелестівок *c, s, z* там, де те змягченнє зазначене вже правильно через вставку *i* (нпр. ćiebie, śię, życie). Особливістю сеїж біографії є також писаннє букви *y*. Скрізь перша її риска кропкована як *i*, а часто накропкована і друга риска, так що дотичне *y* виглядає як *ij* (нпр. Gabr*ij*ela, D*ij*akonem, ktore*ij*, grub*ij*, swięte*ij*, on*ij*ch, wnoc*ij*). Хоч рукопис каже здогадуватися інтеліґентного автора, головно у супозиції колиб ним був о. Ґ. Буйницький, всеж таки як на XVIII ст. пробивається з него знаменна простота і зовнішна неохайність.

Тим моїм увагам стає однак усупереч одна трудність, що її хочу тут зазначити. А саме, мова обох життєписів, передусім другого, своїми змягчуваннями нагадує білоруську вимову і сей білоруський елємент слідний мабуть і у першій частині збірника. Якщо пощастилоби кому виказати не галицьке походженнє збірника, тоді певно прийшов він до нас з Виленщини, — тоді й автора життєписів св. Йосафата треба там шукати.

Для історії життя св. Йосафата, як один так і другий життєпис не дають нічого нового, але для історії самого культу апостола унії вони оба ще раз засвідчують, що сей культ істнував навіть у формі ніжного пієтизму.

Подав *о. Й. Скрутень ЧСВВ.*

Акти трох монаших соборів

1. Собор мукачівський 9. VII. 1733 р.

Бы҃ бл҃гословен и прославлен Хрⷭ҇тос Бг҃ъ н҃шъ. Мы ниже пѡдписанныѧ ѡ Хрⷭ҇тѣ братїѧ чинꙋ ст҃го Василїѧ великаго професы зо всѣхъ ѡбителей мстичовскои, зарѣцкой, березницкой, красноброⷣской по преставленїи и погребанїи ѧсневелкоможного п҃на и прелата н҃шего еп҃па Геѡргїѧ Геннадїѧ Бизантїѧ в ѡбители мꙋкачовской ст҃го ерархи Николаѧ ꙋчинивши соборное засѣданїе законное за произволенїем и надхненїем Дх҃а Ст҃го доброволнѣ позволѧемо, абы мы и бꙋдꙋщїи їгꙋмени в предреченыхъ ѡбителех законное послꙋшанїе ѿдавали и во всем послꙋшны были превелебномꙋ ѿц҃ꙋ їгꙋменꙋ ст҃ой ѡбители мꙋкачовской, сїе же, сего ради ѧко повинен бꙋдет ведлꙋгъ регꙋлы ст҃ои предреченныи ѡбители посѣщати и ѡ нихъ попеченїе мати, а ѡ доходках пиловати и во всем застꙋпником быти, межи ты ежели бы предреченный пр. ѿцъ їгꙋмен ст҃ои ѡбители мꙋкачовской тое и не хотѣлъ чинити и выконывати, то и к предреченных ѡбителех їгꙋмены еще бꙋдꙋтсѧ покиновати, што длѧ лѣпшаго звѣренїя сих всѣхъ даемо сїе н҃ше рꙋкописное и печатїю законническою звичайною ꙋтвержденное писанїе. В ѡбители столечной мꙋкачовской рокꙋ ҂аѱлг юлїѧ д дня. Іером. Гедеѡн Пазинъ ч. С. Василїѧ В. професъ ѡбители березницкои игꙋменъ. — Іеромонах Мефодїй їгꙋменъ монастыра имстичевскаго. — Іеромонах Мефодїи Зейканъ ч. С. В. В. игꙋменъ на той часъ красноброцкии. — Іеромонахъ Никодимъ Староста игꙋменъ зарѣцкїй.

2. Собор краснобродський 15. VI. 1755 р.

Во имѧ Ѿца и Сн҃а и Ст҃го Дх҃а. Рокꙋ ҂аѱне мц҃а юнїѧ днѧ еі. Начасѧ Соборъ во ст҃ой ѡбители Красноброⷣской, при притомности преч҃тных ѿцех игꙋменех ниже ѿписанных, на которомъ то Соборѣ ѹтвержденна сꙋт, чиномъ ниже ѿписанномъ, по ѹставах и чинꙋ ст҃го Василїѧ Великаго, ѧкожто: 1mo Изволисѧ Дх҃ꙋ ст҃омꙋ и намъ избрати за протоигꙋмена преч҃тнаго їеромонаха Іѡаникїа Скрипкꙋ, ст҃ой ѡбители М. Повчанской игꙋмена, который долженъ бꙋдетъ прочїѧ ѡбители разъ в' рокꙋ посѣтити и вних полезнаѧ ѹтверждати, а поползновенїѧ искореневати. Также ѿ каси кождой ѿбители и прочїими игꙋмены должен ест знати и из игꙋменов рахꙋнкы избирати. 2do Братїѧ мают сѧ з великымъ разсмотренїемъ разсꙋдити, которы маютсѧ высылати длѧ испрошенїѧ м҃тнѣ, да бы на ползꙋ ѧкъ людемъ, междꙋ котрых высылаютсѧ, быти могли, также и ст҃омꙋ законꙋ во-

чести. 3tio Єдного рокꙋ ѡбитель Красноброд̑ска и мало Березницка для испрошеніа полотна маеть высылати, втораго паки рокꙋ ѡбитель Мстичовска и М. Повчанска. 4to Трактъ или предѣлъ за зерномъ и цапками по крайнѣ ѡбитель Красноброд̑ска даже до Пчелинного, а мало Березницка до Стащина маетъ. 5to Пречестны͞ ѿцъ Манассій игꙋмен Мараморыскы͞ дабы фишкꙋса и пленипотенціара к дѣлах манастырскых на вармедѣ Мараморыской постановилъ. 6to Просащінса до законꙋ ст҃го протоигꙋменꙋ маютса ѿсылати, а которого бы игꙋмен видѣлъ не способнаго по маломъ искꙋшеніи, таковаго мает самъ ѿправити. [ст. 2] 7mo Аще бы который братъ противился наказанію своего игꙋмена, или карꙋ ѿ того не восхотѣлъ пріати, таковый да ѡпишется протигꙋменꙋ. Аще же бы и протоигꙋмена преслꙋшалъ и карѣ его не восхотѣлъ послѣщи таковый до архієреа, якожто прелата нашего да препошлетса, или ѡпишется. 8vo Стороны хорꙋша дабы чинно ѱалмы читалися, сиричъ: поки една страна не докончитъ вѣршъ, жебы поты дрꙋга страна не начинала, дабы един дрꙋгаго моглъ разꙋмѣти. 9no Расмотривше кождой ѡбители потребы и недостатки некоторы ѿцы и братіа преминилися из єдной ѡбители до дрꙋгой. 10mo Стороны новицѣюшовъ протоигꙋмен повинен бꙋдетъ рассмотрити изъ прочіими игꙋмены совѣтовати, иже сꙋтъ к' потребѣ новоначалныx, сиричъ: ѡ ѡдеждѣ и трапезѣ и в коей ѡбители могꙋт новоначалны пребывати.

Ієромонах Іѡаникій Скрипка Ч. С. В. В. професъ, протоигꙋменъ. Ієро: Прокопій Ковейчакъ, ЧСВВ профес с. ѡбител Малоберезнянской игꙋменъ. — Ієро-монах Иннокентій Кашперъ Ч. С. В. В. професъ, стой ѡбители Мꙋкачовской игꙋменъ. Ієрмонах Макарій Шꙋгайда Ч. С. В. В. професъ, стой ѡбители Красноброд̑ской игꙋменъ. Ієромонах Вонїфати͞ Грецꙋла ЧСВВ. профес стой ѡбѣтели Мстичовской їгꙋменъ. Ієромонахъ Манасій Пꙋкачъ Ч. С. В. В. професъ игꙋменъ Мароморыскы. Ієромонах Гервасій Камински Ч. С. В. В. професъ оучител новоначалных Ієрмонах Леѡнтїи Староста Ч. С. В. В. професъ Ієромонах Венедиктъ Красѣчинскій ЧСВВ професъ ѡбители Красноброцкой намѣсникъ. L. S.

Текст написаний на 2 сторінках аркуша паперу (34½×21 cm), що має на записаній сторінці знак водний когута, а на незаписаній лиса. Печать латинська, витиснена чорнилом, з написом довкруги: Sigill. Monast. Krasznobrod. Ord. San. Basilii Magni (в середині ІХС). Переховується в архиві мукачівського монастиря. На обороті пізнійша дописка: Acta Congregationis Anni 1755.

3. Рішення законного собору в Мукачеві 1756 р.

Во Имѧ Ѿца и Сна и Ст҃аго Дꙋха, Аминь. Рокꙋ ҂ѱн҃ѕ мца Септ: днѧ кг кедлꙋг регꙋлы ид по шырот: Собравшесѧ во Имѧ Гда нашего Іса Хрта во ѡбители Мꙋкачовской при притомности Ясне-Велможнаго Гдна Манꙋила Ѡлшавскій Єпкпа Мꙋкачов: и прот, и Пречестных ѿцех Игꙋменех всѣхъ ѡбителей, ѡсѣненіемъ Стаго Дꙋха.

1mo Избрасѧ за Прото-Игꙋмена П: Ѿцъ Гавріилъ Дешко, кꙋпнѡ и за Игꙋмена ѡбители Мꙋка: который долженъ бꙋде прочіѧ ѡбители разъ въ рокꙋ посѣтити, и въ нихъ полезнаѧ по Чинꙋ С: Прото-Патріархы нашгѡ Василіа Великагѡ оутверждати, а попол-

зновéнїѧ ѝзкореневáти, такóжде ѧ҆́ще слꙋчи́тсѧ потрéбѣ бы́ти, ѝ кромѣ̀ Собо́ра брáта ѝз є҆днóй ѡ҆би́тели до дрꙋгой премѣни́ти, к’ сéмꙋ ѧ҆́ще оу҆́зритъ Прото-Ѝгꙋменъ ѡ҆би́тели нꙋждꙋ, ѝзъ дрꙋгой ѡбители спомоществовáти пови́ненъ бꙋдетъ ѝзъ разсꙋждéнїемъ.

2do Выдáнныи пꙋнкта ведлꙋгъ Рéгꙋлъ С: Васíлїа рóкꙋ ҂аѱмд мцⷭ҇а Іанꙋа: днѧ̀ аі дабы въ кáждой ѡ҆би́тели П: П: ѿцве Ѝгꙋмени храни́ли, ѝ ведлꙋ тыхъ чи́нно всѧ̀ строили Ѿцъ Прото-Ѝгꙋменъ дóлженъ бꙋдетъ попечéнїе имѣти.

3tio Вéдлꙋгъ 44, а҆ рꙋск: лз Братїѧ з’ вели́кымъ разсмотрéнїемъ ѝ напоминáнїемъ мáютсѧ высылáти потрéбѣ сꙋщей, возврати́вшїисѧ ѝзпытáны мáютъ бы́ти ѡ҆ приключи́вшихсѧ.

4to Такóжде ѝ пꙋ́нкта выдáнныи на Собóрѣ рóкꙋ ҂аѱне храни́тисѧ мáютъ.

5to Кóждого тыжнѧ в’ пѧ́токъ по вечéрни во є҆днóй кóждой ѡ҆би́тели П: Ѿцъ Ѝгꙋменъ, ѝли Намѣ́сникъ въ небы́тности Ѝгꙋмена правоꙋчéнїе къ Брáтїи пови́ненъ бꙋдетъ твори́ти, ѝ поползновéнїѧ направлѧ́ти.

6to До хóрꙋша, ѝлѝ схóрꙋша Брáтїѧ Со молчáнїемъ, ѝ внимáнїемъ да в’хóдѧтъ, ѝ ѝзхóдѧ в’ кéлїи своѧ̀, поминáюще ст: Їѡ́анна Дамаскíна: мнóжицею пѣнїе навéтшаѧ ѡ҆брѣтóхсѧ грѣ́хъ ѝсполнѧ́ѧ, ѝ проч:

7mo Ч: Брáтїѧ на Славословїе Бж҃їе оу҆́треннее в’ цр҃квь ѡ҆ гм’ чáсѣ да востáютъ, на вечéрнее пáкъ в’ лѣ́тѣ ѡ҆ дй, а҆ въ зи́мѣ ѡ҆ гй да ѝдꙋтъ, ѿ негѡже жадевъ да не ѿстáнетъ.

8vo Трапéза ѡ҆бѣ́да ѡ҆ аі чáсѣ, а҆ вечéрнѧѧ ѡ҆ ѕм’ чáсѣ да бывáетъ при трапéзѣ же ꙗ҆́къ ѡ҆бѣ́дней, такъ ѝ вечéрней: Чтéнїе; по Скончáнїи чтéнїѧ при трапéзѣ празднослóвїе ѿню́дъ да не бывáетъ но бесѣ́да къ созидáнїю, ѝ внимáнїе чтéнїѧ.

9no По востáнїи ѿ трапéзы а чáсъ вóлный Брáтїи на Собесѣ́дованїе, ꙗ҆́къ по ѡ҆бѣ́дѣ, тáкъ ѝ по вечéри, вечéръже на молчáнїе ѡ й чаⷭ҇ знáкъ звóнкомъ дáти, ѿ ѝгѡ пáкъ чáса до дгѡ млтва, ѝ бгомы́слїе, ѡ҆ дм’ же чáсѣ лѣгáти.

10mo Никтóже ѝз Брáтїй Свои́ми рꙋкáми кóгѡ да дéрзнетъ оу҆дáрити подъ тѧ́жкою [ст. 2] є҆питимїею.

11mo По оу҆стáвохъ рꙋск: лн, а҆ лати́нск: ме ѡ҆бши́рной никтóже да дéрзнетъ ѝзъ брáтїй ѝз мíрскими ѡ҆сóбами прихoдѧ́щыми, ѝ домáшными бесѣ́ды твори́ти, ѝли ѿвѣтъ давáти: кромѣ̀ на сїѐ ѝзъбрáннагѡ, ѝлѝ назначéннагѡ брáта.

12do На всѧ̀ сїѧ̀ ѡ҆пáсное попечéнїе дóлжни бꙋдꙋтъ ѝмѣти П: П: Ѿцы Ѝгꙋмены, ѡ҆ ни́хже ѝ ѿвѣтъ ꙗ҆́къ дочáснѡ, такъ ѝ вѣ́чнѡ воздáти ѝмꙋтъ.

13tio Квéста за вíнѡмъ послѣдꙋющимъ чи́номъ да содержи́тсѧ: Марамороⷲскы кóло Бизáдꙋ, Сакмаръ, Надбáнѧ, Баларъ[1]. Ѝмстичовъ: кóло Сюлюша, Тꙋрца, Берегсаⷭ҇. Березницкы: ѿ Оу҆нгвара, Середнье. Мꙋнкачъ: Торонъ’, Оу҆йгелль, Баръ Сюлюшка. Красноброⷣскы: Банáчка, Потокъ, Ѡ҆лáсъ, Жаданъ, ѝ прóчаѧ Гедéлла к’ Мишкóцꙋ, ѝ прóчаѧ тáмо. Бꙋкóвскы: Брéковъ, Кривощáны Стáре, вúнне ѝ проч: на тóмъ подъгóрю.

14to Квéста за зéрнѡм нехъ тáкѡ зостáне, ꙗ҆́коже ѝ прéжде, на котóрой брáтїѧ ѿ двóхъ мцей да не дерзнꙋтъ бáвитисѧ.

---

[1] У другій відписи: Барáлъ.

15ᵗᵒ Лит͠ургїѧ ѿ оусопшыхъ ѿ Хр͠тѣ ѿц͠ъ и братїй нашыхъ во Єпархїи Мукачовской, в' кождой ѡбители кождогѡ мц͠ѧ єдна спѣваⁿна, читаныже кожды⁼ Іеромѡнахъ кождогѡ мц͠ѧ долженъ будетъ ѿправити єдну. Чинъ же литургисанїѧ єстъ сице: в' Березнымъ въ понеделокъ, въ второкъ в' Повчи, въ среду в' Мукачовѣ, в' четве͠г: в' Красноබродѣ, въ пѧтокъ во Ймстичовѣ, въ суботу въ Букобцу. Сїѣ же на початку мц͠а да починаетсѧ не ѿмѣннѡ, в' Бедевлѣ въ понеᵈлокъ. Да͠ въ С͠той ѡбители Мукачовской, изъ Собору Законнического Року и днѧ вышше ѡписаⁿнагѡ.

Мануи͠л Вл͠дка Мукач. Викар. Ап͠стскїй.

Писано уставом на двох сторінках аркуша паперу. Підпис епископа власноручний. Печатка відлетіла, але пізнати її сліди (була витиснена на оплатку). Дві копії тотожні є в архиві монастиря ОО. Василіян на Чернечій горі біля Мукачева.

Подав *о. Г. Кинах ЧСВВ.*

„СѴНОПСИСЪ“
пліснесько-підгорецького монастиря

(Продовженнє) 3

Зде[1] виреченнїй сло- | ва, ѡт блаженнаго Старца Зосима при скончанїю житїа его | исполнилися; Призрѣ бо Гдь на мѣсто сїе Стое, и вложи | в срдце Пану Дѣдичному, же любо не за Панованя его, | але еще за Дѣда его скончилъ житїе помененни Ста- | рецъ, еднакъ сторицею з помянутихъ вещей его; достав- | шихся Приставникови села Подгорецъ, не только помененное | Право великую добродѣтель, але теж из фолварку своего быд- | ла, ѡвецъ, яко и готових грошей певную суму на вспомо- | женїе ѡбители Сто. помянути благородни Коллятор да- | рова: А понеже православно кадолическая Црковъ седма сто- | пами, си есть седми Сакраментами, или седми вселенскими Со- | борами, любо теж седми дарами Дха Стго утверждается, (ст. 18) по реченному ѡт Соломона: Премдрость созда себѣ храм, и | утверди столповъ седмъ. а сїя Стая ѡбитель не токмо | предреченними седми столпами, но и иними трома яко | то во первих правом Дѣдичнаго Пна, по вторе Правосла- | вного Еппа и Пастиря благвенїем, по трете едногласним | произволенїем добрим Блаженних и Чтних Ѡтцъ Скитских утвержде- | на ест, Се убо блаженни Ілїя, не токмо яко благїй дѣ- | латель, достоин естъ мзди своея ѡт Гда, но и ѡт нас хвали | пачеже вѣчно памяти, собрабо к себѣ до сего вино- | града Хва братїю[2] болѣе двадесяти и тщанїем своим | а благочестивих и Хртолюбивих Хртїян, пособїем и Ми- | лостини Стой, подаянїем; Стую ѡбитель сїю благора[3]- | личними вещми сирѣчъ аппаратами и книгами благо- | потребными украси, тоже трудолюбни винограда Хва дѣлатель Трапезу и при не Црковъ Благовѣщенїя | Прес Бци и многи келїя созда, и ѡплотом и ѡстро- | гом[3] ѡбитель ѡгради; бяше бо велми пусто, и ничим- | же не-

---

[1] Перша буква в обох ркп. — червонилом.

[2] В ркп. Б. — Бра́тїй

[3] Ркп. Б. — ѡстро́жом

ѡграж^е^нно би^т мѣсто сїе, ꙗкоже и̂ преж^д^е ѡ не^м | речеся. Подобни^м же чинъ[1] хож^д^енїя в Трапезꙋ и̂ сѣда- | нїя и̂ и̂схож^д^енїя, правило^м и̂ уставо^м Стия Скѵ^т^-скихъ | Ѡбителий управи, ꙗко во ѡсобливо^м Патерикꙋ ѡ^т | блаже^н^ни^х ѿцъ Старцѡвъ и̂ Нача^л^никовъ Скитꙋ Іѡва и̂ Ѳе- | ѡдосїя ѿписа^н^но. Сїя и̂ в се^м Сто^м ѿби-телий настои^т | держати, и̂бо по^д неблг^в^енїе^м Чтнїй и̂ Стїй ѿци Ски^т^- | скїй и̂ по^д клꙗ^т^вами запрѣтиша да не противно во | все^м, но единомисле^н^но всѣ^х согла^с^но з и^х начало^м буде^т. | В̾ ꙗденїю една^к за блг^в^енїе^м ви^ш помꙗнутого Преѡ- |[2] сщ^е^нного Еппа, и̂ изволенїе^м Чтни^х ѿцъ и̂ блги^м совѣто^м | блаже^н^ни^х ѿцъ Стїя ѡбители Ски^т^скїя в раз^д^рѣше^н^- | нїя дний ѿ кравъ и̂ ѿвецъ сирѣчъ масло и̂ млеко да | поставлꙗе^т^ся на трапезꙋ. Хотѧщїи же по^д^визати^с (ст. 19) во постѣ, да на-слѣдую^т ꙋставовъ Стия ѿбителий Ски^т^- |[3] скїя, блгон^з^воливше со масло^м древꙗ-ни^м ꙗсти. Приближи- | жися по си^х ѿше^с^твїе ко Бгꙋ бла^ж^е^н^наго сего Старца и̂ ѿца | Ілїй Ігꙋмена Стїя ѿбители сея, и̂ собра братїю | любе^з^но и^х поꙋчивъ ꙗко ѿцъ наказа и̂ настави, и̂ | во мѣсто себе согласни^м все^м братїй и̂зволенїе^м, по- | стави и^м бла^ж^е^н^наго Старца во все^м и̂скꙋсна Іеромо- | наха Іѡва въ Ігумена, даби не били | братїя, ꙗко ѿвци неимущїя Пастиря, всѣ^м ми^р | давъ къ Гдꙋ ѿи̂де. Мца Декa^м^врїя д еї, Рокꙋ | ,ахꙁѕ.[4] и̂ положе^н^о би^т тѣло его пре^д Цркв̾ію Пре- |[5] ѡбраженїя Гдня посредѣ Папертий. Чтный же Старе^ц Іѡвъ нача прилѣжно пещися ѡ Сто^м ѿби- |[6] телй и̂ до Старо^м Церкви Преѡбраженїя Гдня при- | бꙋдова^л притворъ, у которо^м блаже^н^ни^м Ілїя поло- | же^н бы^с, и̂ поживе Старе^ц Іѡвъ нѣколико лѣтъ тру- | ж^д^аяся со братїею во строенїй Стїя ѿби-телий при- | лежно, ꙗко можаше, со тезоименити^м себѣ Прв^д^ни^м Іѡ- | во^м глати: Непрв^д^но ни еди^н^о в рукꙋ моею и̂ млитва моя | чиста могъ з ѱалмистою рещи: ходи^х во незлобїй Ср^д^ца |[7] моего посреди домꙋ моего. В̾ тїи времена, насту- | пившо^м во^м нѣ Дороше^н^ково^м, з Козаками и̂ з ѡр^д^ою. Пре- |[8] ставися ѿ Гдѣ помꙗнути^м Старе^ц Іѡвъ Ігуме^н. По | преставленїй же его избраша братїя во Ігумена Се- |[9] бѣ Чтнаго ѿца Іѡила Бачи^н^ского, иже немощи ради |[10] своея

---

[1] Тут кінчиться ст. 18 в ркп. Б. Текст його такий: Подобнѣжь чинъ в'хождѣнїа...

[2] По боках: Чинъ сѣданїа | и̂ ꙗденїа в' Трапезѣ;

[3] З боків: Постники.

[4] Почавши від Мца все в ркп. Б. червонилом.

[5] По боках: Першїй Ігꙋмен | погребенъ быст.

[6] По боках: Вторїй Ігꙋмен | Іѡвъ.

[7] На полях: Іѡвъ, Глав: ѕі.

[8] З боків: Дорошенщина, |Року ахꙁз.

[9] З боків: В'торый Ігꙋмен | преставися,

[10] З боків: Третїй Ігумен | Іѡилъ.

испроси прощенїꙗ ꙋ братїи, даби его ѡста- | вили тако жити. Посе братїꙗ[1] единогласно из ме- |[2] ждꙋ себе избраша Вардоломеꙗ Вишетравку во Ігумена, | ѡбаче аще и млад се лѣти бꙗше, но разꙋмом старъ (ст. 20) и искꙋсен Інокъ, Не по мнозѣ же времени и се престави | ѡ Гдѣ Бгꙋ тако изволившꙋ. Посе избраша братїꙗ | Чтснаго ѿца и Старца искꙋсна Гедеѡна Гошовского, то- |[3] же поживъ времꙗ мало, избран бист во Монастир По- | чаевски въ Ігумена, а во мѣсто его избраша братїꙗ | Чтснаго ѿца Аѳанасїꙗ Березꙋ, того времене при- | доша днїе в нꙗже видѣхом злаꙗ, нечестиви бо Црь | Турецки з великими во́сками своими и Татарскими, |[4] сним же и Дорошенко з во́сками Козацкими, пришедше в зем- | лю нш҃у Росиꙋскꙋю многих Хртїꙗн во плѣн взꙗша, |[5] Црквн Бжїи разориша, Подолꙗ спꙋстошивши, и Ка- | мꙗнец Подолскїй ѡпановавши, велїе смꙗтенїе Хртї- | ꙗном сотвориша. Братїꙗ же Стїꙗ ѡбители сеꙗ, ѡ- | вїи в замкꙋ Подгорецком, инїи во ѡбители и во вертепах | крїющесꙗ Бжїим смотренїем вси цѣло сохраненни быша; зло- | честивїиже в Монастири кнка келїй ѡгнем сожегше и | прочаꙗ вещи. По ѿшествїи нечестивих собрашасꙗ бра- | тїꙗ въ ѡбитель Стую, и блгодариша Бга живуще в ней. | Чтно же преставлшїисꙗ ѿци и братїꙗ истинно глю, | ꙗко аще и преставишасꙗ, но не умроша; наводитбосꙗ | сїꙗ з Писанїꙗ Стих: Гди подча ѡбщаго потопꙋ вѣцесꙗ | люде затрвоживши, же их вода на долѣ почала топити | на високїе гори и дерева втѣкали, еднакъ нигдесꙗ |[6] не могли спти, але всѣ марне поумирали, сам тико Ное | з снами своими в ковчезѣ и що з ним било ѿ тое смерти | потопа вдними зостали. Щож его в том ковчезѣ ѿ по- | топа заховало, не що иншее тико чистость, такожде Че- | стнїи и Чистїи ѿци, будꙋчи законниками, не умираю, | но ѡ Гдѣ усипаю, токмо разлученїꙗ их дши ѿ тѣла, не (ст. 21) смертїю но преставленїем нарицатисꙗ должно. Не по мно- | зѣ времени вторицею во́на Турецкаꙗ под Журавном на- |[7] ступила. Тогож року и часу Мца Септеврїꙗ днꙗ ѕ҃ | Стую ѡбитель Скитскую Турки разорили и ѡгнем сожегли. |[8] В то времꙗ Ігуменствующꙋ во Сто ѡбители Скитско | Чтному ѿцу Дородею, и паки велїе

[1] Кінець ст. 19 в ркп. Б.
[2] На боках: Четвертый | Ігумен Вардоломей
[3] По боках: Пꙗтый Ігумен | Гедеѡнъ,
[4] На полях: Тꙋретчизна. | ꙗхов.
[5] На обох полях: Камꙗнецъ | взꙗли Турки,
[6] З боків; Бытїꙗ | Глава, ѕ҃.
[7] З боків: Жꙋравенщина | ꙗхоѕ.
[8] На полях: Скитъ | спалено

в земли се быст смя- |[1] теніе. Тогожде времени в се Стое ѡбители Ігуменом | быст виш реченний ѿцъ Афанасий Береза, иже страха ра- | ди ѡстави сію Стую ѡбитель, братія же не имущая |[2] Пастиря вси разийдошася, и не ѡста ни един въ ѡби- | тели, но Богъ милостивий не восхотѣвъ мѣсто сіе Стое к ра- | зореніе попустити,[3] вторицею братію Стія ѡбите- | ли Скитскія ѡставлшихся по разореній ея и уложивъ к | мисли прежде помянутому Старцу Іеромонаху Созонтію | [послушанія бо ради ѿшед бяше во Стую ѡбитель | Скитскую] да идет на мѣсто сіе Стое паки, иже испроси | блгвенія ѿ Настоятеля на тот часъ ѿца Ігумена До- | родея, и всей ѡ Хрстѣ братій в сію ѡбитель. Ігумен же | со чтними ѿци радостію написавше грамоту, яко ест | ѡбичай придаша ему втораго брата Монаха Фому |[4] и ѿпустиша их со миром. | Приспѣвше же сіи Старци до | ѡбители сея Стія Ноемврія дня ѕ. ҂ахѯѕ | Року.[5] Не ѡбрѣтоша ни единого брата во ѡбители, и ко- | сплакашася зѣло ѡ таковом нерадѣній бывшаго Ігуме- | на и братій, ѡста бо ѡбитель Стая во запустѣній, иже | жадная хвала Бжая в ней не ѡглашалася, ревностію по- | мененнїи Старцѣ подвизаеми, начаша в ней по древному свое- | му ѡбикновенію трудатися. Посем удаются до вишъ | помененнаго Преѡсщенного Гедеѡна Столполка Єппа | Луцкого, и просят блгве- нія, извѣщающе ѡ небреженій (ст. 22) бившаго Ігумена, Стител же со радостію блгвивъ их и | ѡбдаривъ Старца Созонта за Ігумена поблгвил. Посих до- |[6] стигше Свят Четиридесятници и Празника Благовѣщенія Прч. | Бца, юноша имене Павел Ломѣковский ѿ благородних Родите- | лей и ѿчевства, из древле прародителнаго, ему весь Чл- | шокъ, з под Града Ѡлеска ѡблечен быст въ Іноческій Стий | ѡбраз ѿ Ігумена Старца Созонта, и наречен бист в Мона- | шеском Чину Парфеній, имѣя испорученнаго себѣ к Духу | Стом ѿца Чтного Фому Скитскаго Інока дня ке Мца Марта | Року ҂ахѯз.[7] Минувшу же малу времени егда посли- | шавше братія возвращахуся ѿ разсѣянія, нѣкоей ра- | ди монастирукой нужди ѿидохом бѣ до Лвова помененний І- | гумен Созонтъ со братом[8] Парфе-

---

[1] В ркп. Б. тут кінчиться ст. 20, а текст його такий: ..и пакн веліе в нашой Земли быст смятеніе.

[2] З боків: Страха ради | Ігумен и Братія | розийдошася,

[3] По тім слові ркп. Б. має додано: подвигну

[4] На полях: Повторе Созонтъ | з' Скиту съ блвеніем

[5] ҂ахѯѕ Року: в ркп. Б. — червонилом.

[6] З боків: Седмый Ігумен | Созонтъ,

[7] В ркп. Б. те місце написане червонилом.

[8] В ркп. Б. кінець ст. 21.

ніем, бяхуже единокровни | себѣ, испорядивше вещи в которих из дил сам возвратися | до обители, а брата Парденія отдая Чтному и Иску- | сному Старцу Іеромонаху Дионисію Ігумену Трембо- | велскому в послушаніе, котори на тот час зоставал при | Чудотворном образѣ Пр Бца в Тремболевском; в Манастирѣ[1] ст. | Великомч Хва Георгія в Катедри Лвовской. идеже поста- | влен быст Діа-

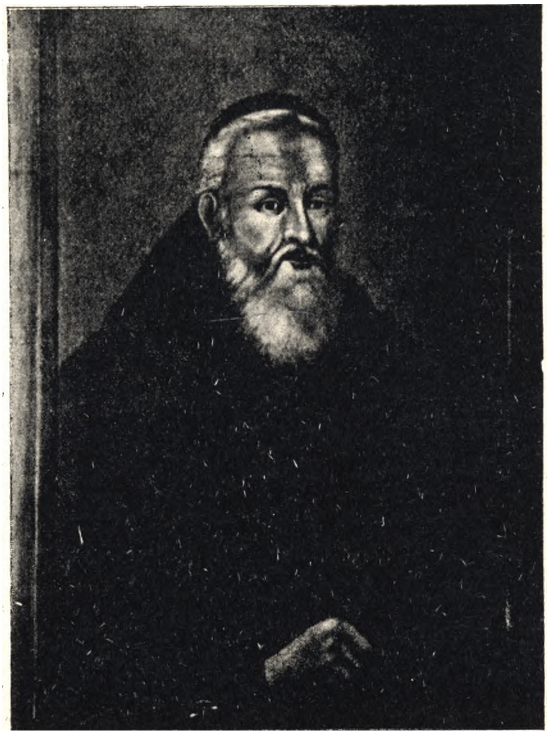

Світлив: О. Лужницький.

о. Партеній Ломиковський, ЧСВВ.

(Образ на полотні, 95 cm. довгий, 63 cm. широкий, тепер у василіянськім монастирі у Львові).

коном помянутий Парденій Априля д е дахой | Року от бголюбиваго Іосифа Шумлянского, Еппа Лвовско- | го. Возвратившужеся Чтний Созонт Ігумен, не иша слави члвческія, но паче о спнии своем имѣя попеченіе, оставил | доброхотнѣ начало Ігуменства, и мли братію, да иного во- | мѣсто себе изберут Ігумена, и тако избраша братія Стар- | ца Ісайю Бузкаго во Наставника себѣ, за

[1] Ркп. Б. мае: ...Образѣ Пртой Бци Трембовелским в' Монастырѣ,...

єгоже началства | Тимоѳеи Діωнусовичъ блгочестних родителеи Снъ ѿ Веси | Висоцка постриже во Сти Монашеки Чинъ, и нарече есть | Теренти, Мца Декам: д кѕ ҂ахп. Такожде и Васи- | ли Венедиктовичъ блгочестивих Родителеи Снъ зпод Града | Бузка ѡблечен быст во Сти Агглкій ѡбраз, и нареченно І- | (ст. 23) Імя ему Варсонофій Року ҂ахп. Мца Августа д ѕ. И- |[1] живяху вси блгоугоднѣ хвалу и славу Гдви и Пре Его | Мтри воздавающе. Року Бжія ҂ахпг. Наияснѣиши Ко- | ро Его М Іωан Трети з Воисками ходи под Вѣ- деи |[2] Турковъ побѣди, бывшу вто побѣдѣ з Королем Преω- | сщенному Еппу Лвовскому Іωсифу Шумлянскому. | Року ҂ахпд ѡстави паству свою то ест Еппію Лу- | цкую Преωсщенни Ѿцъ Гедеωн Стопокъ Четвертенски | и ѿиха на Кіевскую Митрополію, а Еппію Корол | Его М к блюститеству предреченному Еппу Лвовскому | вручи, дабы належитое к неи ѡбрѣталося блгочиніе, | еже блгоразумним Преωсщенного Еппа Лвовскаго Стро- | еніем, на всегда бѣ явственно. Посих Старцу Ісаии Сѣ- |[3] динной ради немощи своея Ігуменство ѡставлшу бра- | тія вси ѡбще паки избраша во Ігумена Старца |[4] Созонта. Вто время ѡблечен бы Василии Перетоцки, | во Сти Іночески ѡбраз з ѡлеска родом блгочестивих Ро- | дителеи Снъ, и нареченно бы имя ему Варсонофи, Мца Іюля | ҂ахпє Року. и иних немало молодих и старих Сти ѡбраз |[5] Іночески приимаху, да не будет же сіе всумнѣніи, яко помянутих сих токмо четирех ѡбители Стія усновлен- | них Іноковъ Імена здѣ воспомянушася, аще бо и вси | книзѣ иних Імена ради продолженія написашася[6], ѡба- | че вси трудившіися доселѣ, такожде и посем вто Сто | ѡбители тружающіися, к книгах живота вѣчнаго тро- | стію Прго и животворящаго Дха по вѣрѣ наю кромѣ | всякаго прекословія сут написанни. Но и вси книжици | при конци ея всѣх тояжду ѡбители Стия трудолюб- | цовъ Імена воспомянутся, тиж вишреченних чтирех | Іноковъ, яко между сими первѣе и множае потрудив- | шихся, перкѣе и имена вписашася. Посих Старцу Со- (ст. 24) зонту состарѣвшуся, и ради немощи своея Начаствовати | преставшу, удаются братія до Преωсщенного Еппа | Лвовского, на тот час Администратора Еппіи Луцкой, | при нем же быст вто время прежде помянути

---

[1] З боків: Осмый Ігу- | менъ, Ісаія
[2] На полях: Война Вѣденская | ҂ахпг.
[3] На боках: Луцкій Еппъ | уступилъ,
[4] По боках: Созонтъ повторе | Ігуменомъ.
[5] Кінчиться ст. 22 ркп. Б.
[6] Ркп. Б. мае: написашася,

Парденій | Ломѣковски Архидіакономъ, иже ревностію Божіею обителъ | бывъ, испроси тогожде Преосв. Епіскопа Своего, даби ему яко | уставленну ктого Сто обители и имущему велію ко | мѣсту оному, онелѣже вчинъ Іноческий облечеся; любовъ, изволи тоежде Стія обители вручити строеніе и На- | чалство. Еже Преосв. Епіскопъ доброхотнѣ на желаніе его и на | прошеніе братіи сотвори и вручи совершенно обителъ и бра- | тію со всѣмъ началствомъ своему Архидіакону, и благословеніе свое Пастирское на писмѣ даде Мца Октоврія д д. ахпз[1] Року. Пріемже благословеніе помененныи Парденій, по- | силаетъ естъ в Монастиръ ко братіямъ, оныже любезнѣ лобизаю- | ще писаніе зѣло возрадовашася, яко исполни Гдь во благихъ | желаніе Срдца ихъ; А Самъ Архидіаконъ немогучи в Мона- | стири всегда присущно послушанія ради Пастирскаго | жити, Духомъ всегда снимы яко Двдъ со Іонадано- номъ жи- | вяше, его убо совѣтомъ избраша братія Чтнаго Іе- | ромонаха Терентія Намѣстника себѣ, и Богомъ укрѣ- | пляеми ковсемъ подвизашася, аще и нуждно; но благочестно | житіе провождающе, и непрестанно Бгу и Пресв Его Мтри | славу возсилающе. Влѣто ахпз. поставленъ быстъ Епіскопомъ | Луцкимъ[2] Афанасій Шумлянскій единоотеческіи братъ Епіскопа |[3] Лвовского, в мѣстѣ Жидачевѣ дня осмого Мца Мая | от Преосвщенъ. Досодея Митрополити Сочавскаго и Епіскопа Іосифа Шумлянского, и Інокентія Винницкого Епіскопа Пре- | мислскаго, вто время еще во благочестіи будучаго, | присутствующу тоже Хиротоніи Прпдбнѣйшему Гдну | Оцу Варламу Шептицкому, Архимандритѣ Уневскому. (ст. 25) и Оцу Николаю Архимандритѣ Сочавскому. и сей Преосв. | Епіскопъ Луцкии Афанасій Шумлянски Пастирское свое пред- | реченному Ігумену, и всей братіи на писмѣ подаде благословеніе. Тогожъ Року ахпз дня кд. Мца Септеврія На- | яснѣйшии Монарха Іоанъ Трети Король Полски повер- ну- | вши з войни зпод Жванца пребывая в Олеску и в Подгорцахъ | в Маетностяхъ своихъ, тамо пребываючи, слиша от людей | о давности Цркве вишъ помененныя и прийхалъ самъ особою[4] своею кролевскою до сей Сто обители со трома снами своими Наяснѣйшими Королевичами Полскими, Іяковомъ, | Александромъ и Константиномъ, и из многими Велможами Се- | наторами и Панами,[5] где обачивши мѣсце Црковъ и | Писмо обое в Церкви над Црквими врати внутръ о- | таря на стѣнѣ виритое арп. Року. Гони Батій | Елену

[1] На полях: Девятый | Ігуменъ,
[2] Тут закінчується стор. 23 в ркп. Б.
[3] З боків: Афанасій | Епіскопъ Луцкій
[4] На полях: Кроль з Сынами | своими, в обы- | тели св: былъ.
[5] Відміни ркп. Б.: ...Аз многими Вел'можи Сенатори и Паны,

книжну, сіи слова з личбою прочетше и удивл- | шеся похвалиша вси Бга и Пречтую Дву Бцу. яко уви- | дѣли своими очима от такъ давного времени Цркови | Стую ни ветхостію вѣка, ниже различними во(й)нами на- | рушенную. В то время помененни Ігумен з братією | презентовали Его Королевско(й) Мл. Конѣсъ албо право | вищ менованное от Ясне вел. Его М(л). П. Станѣслава Ко- | нецпольскаго сему монастирови данное и, просили о по- | твержение албо конфѣрмацію оного, нащо Его Королевская | Мл яко Пнъ побожни(й) и млстиви(й) позволилъ, и нетолко тое | право во всем потвердилъ, але и болше своим писмом або правом | тому ж Монастіреви надалъ, Црковъ Ст. Іωана Кртителя | Чтнія его главы усѣкновенія и Монастир во всем яко на- | лежит на новом фундаментѣ при криницѣ з лѣсовъ свои(х) Сасов- | ски(х) и олески(х) будовати и реставровати позволилъ. До | того еще и в селѣ Голубица назван(н)ом црковъ з Грунтами[1] | до не(й) принадлежитими, тому ж Монастиреви Плѣсницкому (ст. 26) Пустинному Преωбраженскому вѣчними часи придал, от то- | го убо часу в Голубици при Церкви Рождества Прст. Бци | старо(й) и келии спустошало(й), Братія з послушанія стго жи- | вяху, и много в строеніи труждахуся [понеже от килка | десят лѣтъ пусто стояла, огороды поближшіе не- | змѣрними корянами и поля дикою гущавиною были | позаростили] и со усердіем всяко имѣючи Бга Помощника, | и Дву[2] Бцу ко розширеню стія обители и прибитковъ ей | паче устремишася, одержавши от его Королевско(й) Мл. | Пана своего и блгодѣтеля Право, рукою власною подпи- | санное, и печатію завѣсистою утвержен(н)о, тое право на | Пергаминѣ полскими лѣтерами и диалектом писанное, здѣ | ест во памят вѣчную слово в слово преписанное, которое | почато такій в себѣ мает.

Ian III z Bozey Łaski | Krol Polski, Wielki Xiąze | Litewski, Ruski, Pruski Ma- | zowiecki Zmudzki Inflan- | ski Kijowski Wołynski | Podolski Podlaski Smo- | lenski y Czer- | niechowski.[3]

Oznaymuiemy niniеyszym | listem naszym wszem wo- | bec y kozdemu zosobna ko- | mu to wiedzieć będzie nalezało. (ст. 27) Iz producowane[4] przed nami było | prawo, przez nabożnego Uro-

---

[1] Кінчиться ст. 24 ркп. Б.

[2] Ркп. Б. має: ...Пречтѹ Двѹ...

[3] Весь надпис і послідуюче Oz в обох ркп. написані червоно. — Тут зазначуємо, що текст грамоти в обох ркп. під оглядом стилістичним часто не сходиться. Тих відмін не узгляднюємо.

[4] Кінець ст. 25 в ркп. Б.

dzone[o][1] | Partheniego Łomikowskiego Zakon- | nika y Professa Reguły Swiętego Bazylego Wielkiego, Archidiako- | na na ten czas Przewielebnego Io- | sepha Szumlanskiego Episkopa | Lwowskiego nadane Monastero- | wi Podhoreckiemu, albo Plesnickie- | mu[2], zdawna nazwanemu, pod Ty- | tułem Przemienienia Panskiego bę- | dącemu, y Zakonnikom w nim zosta- | iącym od Urodzonego niegdy Sta- | nisława Koniecpolskiego Woiewo- | dzica Sandomirskiego Starosty Dolinskiego, Dziedzica na ten czas Pod- | horzeć, ręką iegoz własną podpisa- | ne, y zadney w sobie wątpliwosci | niemaiące, y supplikował nam ten | że nabożny Łomikowski abyśmy | powagą naszą Krolewską też Pra- | wo mianowanemu Monasterowi co[n]- | firmowac, y aprobowac raczyli, kto- | rego to Prawa takowy Tenor. Sta- | nisław na Koniecpolu Koniecpolski | Woiewodzic Sandomirski starosta | Dolinski. Wszem wobec y kozde- | mu zosobna komu to wiedzieć nale- | ży tym ninieyszym Listem moim | oznaymuie. Iz zycząc pomnożenia | Chwały Bożey w Dobrach moich, (ст. 28) snadnom się do wniesioney Ich mciow | Domowych moich Przyiacioł, na ten | czas przy mnie będących skłonił | instantiey, y prosby, aby na Gruntach maiątnosci moiey Podhorec- | kiey Monastyr Starozytny Plesnic- | ki nazwany, pod Tytułem Przemie- | nienia Panskiego Budinkiem był | resuscitowany, na tym gdzie z daw- | na stał mieyscu, y o tey [co widze- | niem Starinnych Ludziey ma bydz | deducowano] Gruntu circumferen- | tiey. Ktory to Monaster iako Na- | bozny Ociec Ilia Hostyłowski Re- | guły swiętego Bazylego Graeckiey | Religiey Zakonnik wystawi, sta- | ranie pobożne y pracą iego[3] Zakon- | ną w tym kontentuiąc Starszęstwo | nad Bracią Ihumenskie za potwier- | dzeniem Imci Xiędza Episkopa | tey Diaecesyiey przy nim dozywot- | nie, y po nim następuiącym Prze- | łożonym zostawuię. Dworzysko | w Podhorcach Buhaiowskie nazwa- | ne, z iego wszystkiemi przynalezy- | tosciami, do tegoz Monastera przy- | łączam, sianozęć

[1] Те слово в ркп. Б. пропущене.

[2] Ркп. Б. має: Plesnicki

[3] Кінець ст. 26 в ркп. Б. Тут текст його такий: ...y pracę Iego w tym kontentuiąc Starszenstwo nad Bracią iego Zakonną Ihumenskie,...

wielką ku Hucie | Podhoreckiey antiquitus należącą | temuz takze Monastyrowi przy- | daię. Praznikow dwa, ieden na swię- | to Przemienienia Panskiego, a dru- (ст. 29) gi na Zwiastowanie Nayswięt- | szey Panny, na ktore Lud zcha- | dzac się z roznych mieysc dla Chwa- | ły Bozey zwykł, te obadwa ma- | iosię odprawować bez żadnego | naymieyszego tak od Namiesni- | kow moich, iako y od Arendarzow | uciążenia, naymieyszego[1] grosza | z tych przychodzących Ludziey To- | warow, y wszytkich Handlow na ten | czas, y na tych Praznikach obud- | woch odprawuiących się nieusur- | puiąc, ani przywlaszczaiąc. Browar | y Winnice wolno będzie temuz Mona- | styrowi dla pożytku swego mieć; | Wrąbu w Lesie podhoreckim na opał | y na Celle, y na budinki wszelkie, więc | y na samy browar, Monasterowi | tylko samemu należące a nie na | zadną przedaż pozwalam. Na kry- | nicy Młynek stawić także pozwa- | lam do mliwa, na samą tylko po- | trzebę Monasterską, a Poddany | moy ieżeli by tam ktory mlec chciał | zboze, to mu chiba za wiadomością | mego Arendarza y oddaniem mia- | ry zwyczayney wolno będzie ze- | mlec. Mieyscem tedy nalezytym | tylko zdawna y ukazanym sobie | z deductiey ma się ten Monaster (ст. 30) kontentować [2] y przynalezytoscia- | mi wszelkiemi wyzey opisanemi | y specificowanemi obiecuiąc ca- | le, że ten Monaster przy Gruncie | y wszystkich przynalezytościach | przez mnie y Successorow moich | wieczyśćie zachowany będzie. Na co dla lepszey wiary y wagi, | ręką się własną moię z przycisnie- | nim pieczęci podpisuię. W Miku- | lincach Dnia szesnastego Mie- | siąca Octobra, Roku Panskiego | Tysiąć, Szescsetnego Sześćdzie- | siątego Trzecie°. Stanisław Koniec- | polski. mieysce pieczęci. My te- | dy Ian Trzeci Krol. do pomienio- | ney suppliki, ile do tak pobożney | rzeczy, łatwosię skłoniwszy po- | mienone Prawo przerzeczonemu | Monasterowi, y Zakonnikom, we | wszystkich Punktach y Clausulach, | confirmować y aprobować umy- | slilismi, iakoz ninieyszym Liste[m] | naszym one we wszystkich

[1] Ркп. Б. по тім слові має ще: sobie
[2] Кінець ст. 27 в ркп. Б.

Pun- | ktach, Artykułach, y wolnościach | nie tylko confirmuiemy y appro- | buiemy, ale tez nad to z osobliwey | Łaski naszey tenże Monaster re- | stawrować[1], na tymze Gruncie przy | Krynicy y Cerkiew Trzecią pod Ty- | tułem Swiętego Iana Krsciciela tam- (ст. 31) że pobudować z Lasow naszych | Oleskich, y Złoczowskich, z Prazni- | kiem Trzecim, y wolnoscią dru- | gim dwom[2] podobną pozwalamy, | a dla większego zgromadzenia | do tego Monasteru Zakonnikow, | y obfitszego pomnozenia[3] Chwały | Bożey, tudziesz snadnieyszey suf- | ficientiey do wyzywieniasię onych | Cerkiew od kilku dziesiąt lat pusto | bez nabożeństwa y Duchownego | we Wsi naszey Dziedziczney Hołu- | bica nazwaney, od nieprzyiaciela Krzyża swiętego zruynowaney, do Włosci Złoczowskiey należącey zo- | staiącą z Dworzyszczem[4], Parochią | gdzie przed tym Duchowny miesz- | kał ze wszystką do niego należytoś- | cią, zosobna sianozęci na Dwadzieś- | cia Kosarzow, y Pola do siewby Ła- | nek ktory się nazywa Ostry, Sad | Kalenikowski pusty w koło okopany, do tegoż Monastera Podhorec- | kiego przyłączamy. Ktore to przyłączenie nasze Urodzony Stanisław | Detinicki Dzierzawca na ten | czas wsi Hołubicy, albo inny kto | po nim następuiący niodwłocznie | pokazać, y wydzielic powinien będzie, | za pokazaniem tego Prawa y Łaski (ст. 32) naszey. Na[5] Pasiekę mieysce tak we Wsi Naszey Podhorcach, iako w Hołubice, gdzie sobie upatrzą | wolne im ma bydz. | Co wszytko Urodzonym tych | włości naszych Oekonomom y Pod- | staroscim pro tempore będącym do | wiadomości podawszy miec chcemi | y rozkazuiemy aby się żadnym spo- | sobem nie wazyli pomienionego Mo- | nastera Zakonnikow tak w circu[m]- | ferentiey ich nadaniu naszym te- | raznieyszym, iako y wolnosciach | pod czas pomienionych Trzech Pra- | znikow turbowac[6] nieważyli. Obie- | cuiemy oraz

[1] В ркп. Б. по тім слові йде зараз: у Cerkiew Trzecią...

[2] В ркп. Б. додано ще: Praznikom,

[3] Тамже додано ще: w nim

[4] На Dworzy-(szczem) кінчиться ст. 28 ркп. Б.

[5] В ркп. А. те ціле реченне первісно пропущено, опісляж дописано його на всю ширину на бічнім поли.

[6] В ркп. Б. по тім слові додано: у uciązac

naszym y naiasniey- | szych Successorow naszych Imie- | niem iz pomieniony ten Monaster | przy wszelkich wolnosciach y pra- | wach wyżey wyrazonych[1], y nada- | nych, cale y nienaruszenie zosta- | wac in perpetuum będzie. To iednak | miec chcemy aby pomieniony Monaster | do Dioecezyey y Iurisdykcyi Wielebnego Epi- | skopa Lwowskiego nalezał, y posłuszęstwo onemu oddawał. | Co dla lepszey[2] wiary y wagi włas- | ną ręką naszą podpisawszy Pieczę- | cią Pokoiową stwierdzic rozkazalis- | my: Dan w Złoczowie Dnia Piétnas- | tego miesiąca Oktobra Roku Panskie- | go, Tysiąc szescsett osmdziesiąte- | go siodmego Panowania naszego | Roku czternastego. Ian Krol. Pie- | częć w blaszaney puszce na stązce **(ст. 33)** zawieszona. Ta Confirmacya y Pra- | wo IKmci iest w Grodzie Lwowski^m^ | per oblatam podane Anno Domi- | ni 1688. Feria 6tâ pridiè Festi | Circumcisionis Christi Domini[3].

(Продовженне буде)

---

[1] В ркп. Б. слідує ще: tak dawniey, iako y swiezo od Nas Confirmowanych y nadanych...

[2] Кінець ст. 29 ркп. Б.

[3] Ркп. А. на боці має: Сїє Пра́во в' Гро́- | дѣ Лво́вскомъ | ѡблятова́но;

III. MISCELLANEA

Історичний документ

I

NUNTIATURA APOSTOLICA
POLONIAE.

Varsavia, 28. maggio 1927

No. 17.251.

Eccellenza Reverendissima!

Mi è grato rimetterLe, qui acclusa, copia della ven. Lettera, che l'E.mo Signor Card. Luigi Sincero Segretario della S. C. pro Ecclesia Orientali, mi ha scritto circa le molteplici accuse che furono presentate contro l'E. V. presso la su nominata Sacra Congregazione.

Mi rallegro di cuore dell'attestato di lode e di fiducia che la S. Sede Le dà colla ven. Lettera del sullodato E.mo Signor Cardinale, alla quale darà quella pubblicazione, che Ella crederà più opportuna, e intanto con sensi di profondo ossequio mi onoro raffermarmi

di Vostra Eccellenza Rev.ma dev.mo per servirla
L. Card. Lauri
Pro-Nunzio Apostolico.

A Sua Eccellenza Rev.ma
Mons. Giosafat Kocylowskyj
Vescovo di Premislia Rutena.

I

АПОСТОЛЬСЬКА НУНЦІЯТУРА
ПОЛЬЩІ.

Варшава, 28. мая 1927.

Ч. 17.251.

Ваше Преосвященство!

Мило мені переслати Вам залучений тут відпис достойного Листа, який я одержав від Його Еміненції Кардинала Люїджі Сінчеро, Секретаря св. Конґреґації для Східної Церкви, в справі многократних жалоб, які вплинули до висше згаданої св. Конґреґації проти Вашого Преосвященства.

Радію сердешно з признання похвали і довіря, яке Апостольська Столиця уділяє Вам достойним Листом висше згаданого Еміненції Кардинала, котрий оголосите в спосіб, який уважати будете найбільше вказаним. Міжтим я з висловами глибокої пошани маю честь остати

Вашого Преосвященства низьким слугою
Л. Кард. Ляурі
Апостольський Про-Нунцій.

До Його Ексцелєнції Преосвященого
Йосафата Коциловського
гр. кат. Епископа в Перемишли.

II

S. CONGREGAZIONE
»PRO ECCLESIA ORIENTALI«.

Roma, 9. maggio 1927.

Protocollo N. 1174/27.

E.mo e Rev.mo Signor Mio Osser.mo,

È pervenuto alla S. Sede un libello di accusa contro Mons. Giosafat Kocylowskyj, Vescovo di Premislia, libello firmato da vari laici della stessa diocesi, e contenente ventotto capi di accusa.

Gli autori o sottoscrittori del libello chiedono che sia fatta investigazione o processo canonico, che siano uditi in conferma dei fatti esposti tutti i membri, maggiori di età, del Capitolo, Canonici e Prelati, e domandano, che il loro Vescovo in conseguenza sia rimosso dalla sede vescovile.

Questa S. C. pro Ecclesia Orientali, in virtù della propria competenza, e per espresso incarico della Sua Santità Pio PP. XI. felicemente regnante, ha esaminato con ogni attenzione e deligenza tutte e singole le accuse contenute nel libello.

E.mo e Rev.mo Signor Mio Osserv.mo
il Sig. Card. Lorenzo Lauri
Pro-Nunzio Apostolico di Varsavia.

II

Св. Конґреґація
»для Східної Церкви«.

Рим, 9. мая 1927.

Протокол Ч. 1174/27.

Ваша Еміненціє!

Проти Преосв. Йосафата Коциловського, перемиського епископа, вплинула до Апостольського Престола скарга, підписана через ріжних світських людий тоїж дієцезії, яка містить в собі двайцять вісім закидів проти нього. Автори, згл. підписані на скарзі, бажають собі зарядження слїдства або канонічного процесу, а для ствердження представлених фактів переслухання всіх старших членів Капітули, каноніків і пралатів, і просять, щоби в наслідок сего усунено їх епископа з епископського престола.

Отся св. Конґреґація для Східної Церкви, у власному крузі ділання і на виразне припорученнє Його Святости, тепер щасливо пануючого папи Пія XI., розслідила з усею увагою і пильністю всі поодинокі закиди, які містяться у скарзі.

До Його Еміненції Високопреосвященого
Ляврентія Кардинала Ляурі
Апостольського Про-Нунція у Варшаві.

Come era dovere, secondo giustizia, ha notificato a Mons. Kocylowskyj le accuse fatte contro di lui. Poi ha assunto in proposito informazioni da fonti attendibili, e da persone autorevoli e superiori ad ogni eccezione. Ha inoltre confrontato le accuse presenti con numerosi atti e documenti esistenti presso la S. C., che riguardano precisamente la materia e l'argomento delle accuse stesse, e che già avevano formato oggetto di giudizio della S. C.

Ciò premesso, questa S. C., tutto bene e maturamente considerato ed esaminato, deve per la pura verità e giustizia dichiarare, che è risultato e risulta, che di tutte e quante le accuse, alcune non hanno qualsiasi fondamento nella realtà e sono invece insussistenti; in altre si tratta di atti giusti e corretti del Vescovo male interpretati ed anche travisati; in alcune si attribuiscono al Vescovo colpe, che invece sono imputabili ad altri, ed infine in altre accuse si ascrive a sua colpa quello che, al contrario, non fu che l'adempimento del proprio dovere pastorale e l'esplicazione di uno zelo illuminato.

Ma quello che reca più profonda pena alla S. C. si è una specie di mal celata intesa o cospirazione, che traspare dallo stesso libello, di alcuni sacerdoti e laici tra di loro, per far allontanare il proprio Ordinario dalla sua sede.

Tuttavia la S. C. ama credere, che espressioni oscure ed intollerabili e riprovevoli, come la seguente: »Si propriam independentem civitatem vel saltem administrationem haberemus, huiusmodi Episcopi ne momentum quidem suam sedem episcopalem

---

Так, як се по справедливости належало зробити, вона подала до відома епископови Коциловському всі закиди зроблені проти нього; відтак постаралася про пояснення в тих справах з достовірних жерел, і від осіб поважних та висших понад всякий заміт. Кромі сего порівнала теперішні закиди з численними актами і документами, які находяться вже в св. Конґреґації і які відносяться точно до того самого предмету і справи, що й ті закиди, а які були вже предметом осуду тоїж св. Конґреґації.

Осьтак наперед згадавши про те, св. Конґреґація є змушена тепер — по належній і зрілій розвазі і розсліді, задля чистої правди і справедливости, заявити се, що з того слідувало і слідує, а іменно, що зі всіх тих закидів, деякі не мають в дійсности ніякої основи і є тим самим безпідставні; в других ходить про вчинки епископа слушні і поправні, які зле толкується, або навіть перекручується; в инших знова приписується епископови вина, котру належалоби приписати другим, — а вкінци в инших закидах вміняється йому в вину те, що противно не було нічим иншим, як тільки сповненнєм його пастирського обовязку і вислідом його світлої ревности.

Але що спричиняє св. Конґреґації незвичайно глибоку прикрість, се якийсь рід зле укриваного порозуміння чи конспірації між декотрими священиками і світськими, в ціли спричинення усунення власного епископа Ординарія від його престола, — що ясно пробивається з самої скарги.

Та мимо сего св. Конґреґація хоче вірити, що навіть підписані на скарзі, котрі подають себе в совісти за християн католиків, не розуміли або не звернули уваги на темні, нестерпимі і негідні вискази, як отсей: »Якщо ми малиби свою власну

tenere possent«, non siano state comprese od avvertite dai firmatari stessi, che si professano in coscienza cristiani cattolici.

Per limitarsi in particolare all'esame di alcune accuse, si ascrive a colpa del Vescovo l'essersi ingerito indebitamente nelle cose interne dell' Istituto Ucraino delle ragazze, e si attribuisce al suo modo distruttivo di procedere il fatto, che ora non si trova più nell'Istituto alcun sacerdote. Invece è da deplorare, che da alcuni sia stato in passato reso difficile al Vescovo l'esercizio dei suoi doveri episcopali, che gli impongono di vigilare alla formazione morale e spirituale della gioventù, e ultimamente siano stati cambiati gli Statuti in modo da abolire il patronato del Vescovo sull'Istituto, e da escludere il Vescovo dallo speciale diritto di invigilare sulla educazione delle ragazze, che gli compete in forza dei primitivi statuti. Lo dice lo stesso libello: »Conventus annuus Instituti statuta sua eo mutavit, quod sibi ius ascivit patronatum Episcopi super Institutum abolere, patronatum reipsa sustulit, ita ut hodie nec Episcopus nec Capitulum delegatos ad Consilium Instituti habent; Episcopus postea sacerdotes, qui in Consilio Instituti erant, huius decisionis rationem reddere jussit.« Questo cambiamento degli Statuti, e non il preteso modo distruttivo di procedere del Vescovo, è la vera ragione e causa, per cui ora nel Consiglio dell' Istituto non si trova alcun sacerdote. E se il Vescovo ha chiamato i sacerdoti che erano nel Consiglio dell'Istituto, quando questo mutò gli

---

державу або хочби її заряд, то сего рода епископи ні хвилинки не моглиб удержатися на своїому епископському престолі.«

У подрібній провірці обмежуємося до декотрих закидів: Вміняється в вину епископови, що він неслушно вмішувався у внутрішні справи Українського Інституту для дівчат, і приписується його руїнницькому способови поступування факт, що тепер нема в Інституті жадного священика. Тимчасом тут треба жаліти над тим, що в минувшині дехто утруднював епископови виконуваннє його епископських повинностий, які накладають на нього обовязок чувати над вихованнєм моральним і духовним молодіжи, і в послідних часах змінено там Статути в сей спосіб, що усунено з них покровительство епископа над Інститутом, і відібрано епископови те спеціяльне право до нагляду над вихованнєм дівчат, яке йому належалося силою перших статутів. Про се читаємо в самій скарзі: »Загальні збори Інституту змінили свої статути в сей спосіб, що признали собі право знести покровительство епископа над Інститутом, се покровительство опісля в дійсности усунули, так що нині ані епископ ані Капітула не мають своїх делеґатів у Виділі Інституту; епископ відтак казав собі здати звіт з сього рішення тим священикам, котрі засідали у Виділі Інституту.« Отже ся зміна Статутів, а не руїнницький спосіб поступування епископа, є правдивою рацією і причиною, чому тепер у Виділі нема жадного священика. А якщо епископ по ухваленню зміни Статутів, завізвав

Statuti, a rendere ragione di questa decisione, non fece che il proprio dovere.

Infatti l'educazione religiosa della gioventù di qualsiasi scuola, è soggeta all'autorità ed alla ispezione della Chiesa, e quindi dei Vescovi, per diritto stesso connaturale divino, indipendentemente da concessione o riconoscimento di qualsiasi autorità o Statuti. E ciò a maggior ragione nell'Istituto Ucraino delle ragazze, che gli stessi autori del libello dichiarano »cura def. Episcopi Stupnickyj et canonicorum creatum,« ed i cui statuti primari o originari riconoscevano appunto in coerenza alla fondazione ed in omaggio al diritto della Chiesa, il potere di vigilanza del Vescovo.

Pertanto il mutamento degli Statuti primari su quel punto è per più titoli nullo, irrito ed ingiurioso alla Chiesa, ed è stretto dovere di coscienza dei componenti il Consiglio, di restituire in intero gli Statuti stessi su quel punto nello stato, in cui erano prima.

Le stesse considerazioni sostanzialmente si devono fare circa l'Asilo degli Orfani, passato ora, come si asserisce dai ricorrenti, nelle mani dei socialisti, o meglio di persone ostilissime alla Religione ed alla Chiesa. Ciò gli autori del libello attribuiscono a colpa del Vescovo, mentre al contrario la sua vera colpa risale nel fatto, che il Vescovo fin dai primi tempi del suo ministero pastorale non aveva effettivamente diritti di ingerirsi in esso. Si studino invece i cattolici, sacerdoti e laici, che i diritti della Chiesa e del Vescovo su questa, come su tutte le opere di religione e di carità, sia spi-

---

до себе тих священиків, що засідали в Виділі Інституту, щоби вони заподали йому рацію сього рішення, він сповнив тільки свій обовязок.

Бо в дійсности, релігійне вихованнє молодіжи кождої школи, яка вона й не булаб, є підчинене власти і наглядови Церкви, отже епископів, а се силою природного Божого закона, независимо від згоди чи узнання якої небудь власти чи статутів. Се відноситься ще в більшій мірі до Українського Інституту дівчат, бо його, як се заподають самі автори скарги, »здвигнено стараннєм епископа Ступницького і каноніків,« і його перші або оригінальні статути, якраз з огляду на сю фундацію і в доказ пошани прав Церкви, узнавали сю власть нагляду епископа.

Томуто ухвалена зміна давнійших Статутів що до сеї точки, є з ріжних титулів ніяка, неважна і кривдяча Церкву, а члени Виділу мають стислий обовязок совісти привести ті Статути що до сеї точки назад до того стану, в якім вони передше находилися.

Ті самі завваги суттєво треба зробити також в справі Сирітського Захисту, котрий, як кажуть обжалівники, перейшов тепер в руки соціялістів, або радше в руки осіб дуже ворожих релігії і Церкві. Автори скарги приписують сей стан вині епископа, а тимчасом противно правдиву його вину віднести належить до факту, що епископ від перших часів свого пастирського уряду, не мав рішаючого права інґеренції в сім товаристві. Нехай однак католики, священики і світські, стараються усильно за се, щоби в сім товаристві, як і в других заведеннях церковних і христі-

rituale che temporale, siano pienamente ed effettivamente ristabiliti, ed in breve tanto l'asilo quanto le altre opere rifioriranno.

Quanto poi riguarda all'accusa circa il Seminario, o meglio circa il celibato dei chierici che intendono salire al sacerdozio nello stato celibe, questa S. C. deve riconoscere che tale accusa per i firmatari, o meglio per gli ispiratori del ricorso, è la più importante, e che la questione, che in essa si agita, è la causa principale di tutto questo ricorso.

Non è certo la prima volta che alla S. C. ed alla S. Sede pervengono domande, ricorsi o proteste in questo senso. Da molto tempo i nemici del celibato hanno provocato e mantengono una funesta ed incomposta agitazione di animi dentro la diocesi di Premislia, fuori di essa ed anche molto più lontano.

Questa S. C. pertanto riconosce e dichiara, che Mons. Vescovo di Premislia, colle disposizioni prese per il suo Seminario, non ha mancato a nessuna legge generale della Chiesa Orientale, nè a quello stato di cose finora rispettato dalla S. Sede. Ma se il Vescovo di Premislia, prendendosi cura dei suoi chierici nei modi leciti, si è mostrato propenso e favorevole ad un ambiente, nel quale i giovani, che senza alcuna coazione, ma liberamente e spontaneamente intendono, rimanendo celibi, prepararsi al sacerdozio, e ricevere nello stato celibe la Sacra Ordinazione, possano ricevere una educazione conveniente a questa loro aspirazione e più perfetta secondo i loro stessi desideri, se il Vescovo di Premislia ha preso e prende a cuore questa

---

янської любови для помочи духовної чи матеріяльної, привернено вповні і подійсно права Церкві і епископови, а в короткім часі процвітатимуть як захисти так і инші установи.

Що до закиду в справі духовної Семинарії, або красше сказатиб у справі целібату питомців, що наміряють бути священиками у безженному стані, то св. Конґреґація мусить ствердити, що сей закид є для підписаних на скарзі, або радше для інспіраторів рекурсу найголовнійшим, та що справа, котру в ньому порушується є головною причиною цілого сего рекурсу.

Се не перший раз шлеться в сій справі до св. Конґреґації і до Апостольського Престола прошення, рекурси чи протести. Від давна вже вороги целібату спричинили і піддержують сю злощасну і недорічну агітацію умів в перемиській дієцезії, поза нею, та й дуже далеко від неї.

Томуто отся св. Конґреґація узнає і засвідчає, що Преосв. перемиський епископ, своїми розпорядками, виданими для своєї духовної Семинарії, не нарушив в нічім ніякого загального права Східної Церкви, ані стану річий, що його дотепер признавала Апостольська Столиця. А якщо перемиський епископ, дозволеними способами, у свойому старанню про своїх питомців, оказався прихильним радше за таким осередком, у котрому ті питомці, що хочуть без жадного примусу, свобідно і з власної волі лишаючися в целібаті, приготовитися до священства і отримати св. Тайну Священства в безженному стані, моглиби одержати вихованнє відповідне їхній аспірації

loro più perfetta educazione spirituale, i primi ad esserne lieti ed orgogliosi dovrebbero essere precisamente i laici firmatari del ricorso e tutti i laici buoni cattolici della diocesi di Premislia, e fuori, i quali sono precisamente destinati a risentire per i primi i benefici di un clero, che, se corrisponderà alle cure ed alla educazione ecclesiastica che il Vescovo procurerà dargli secondo le saggie norme della Chiesa, sarà intemerato e zelante, tutto intieramente dedito al ministero delle anime, e disposto a dare tutto se stesso e tutte le sue energie alla gloria di Dio ed alla salute del prossimo.

Pertanto la S. Sede e questa S. C., che già conosceva e conosce bene quanto Mons. Kocylowskyj ha fatto ed ordinato nella sua diocesi, circa il popolo cristiano, circa le Società o Istituti di istruzione, di beneficenza, di religione, circa le Confraternite, gli Istituti ecclesiastici e il clero, circa il Capitolo e specialmente circa il Seminario, deve dichiarare e dichiara, che in tutto questo egli nulla ha fatto di contrario alle leggi della Chiesa ed alle disposizioni della S. Sede.

Questa S. C. ama credere, che queste ed altre precedenti simili accuse siano in gran parte conseguenza di malintesi tra una piccola parte del popolo e del clero ed il Vescovo. Questi malintesi hanno dissociato ed allontanato i loro animi dal Vescovo; e tale allontanamento, a sua volta, è causa di altri e più profondi malintesi.

Poichè i firmatari del libello si professano in coscienza cattolici, animati da sincera intenzione di fare il bene alla Chiesa ed alla diocesi, poichè tra

---

і совершеннійше по їхнім власним бажанням, якщо отже перемиський епископ взяв і бере собі до серця се їх совершеннійше духовне вихованнє, — першими, що повинніб тішитись і бути гордими з сього, є саме ті світські вірні підписані на скарзі і всі світські добрі католики перемиської епархії і з поза неї, бож вони якраз є тими, що перші мають зазнати добродійств від сього клиру, котрий, якщо вповні відповість старанням і церковному вихованню, яке епископ подбає дати йому по мудрим приписам Церкви, стане непохитним і ревним, стане вповні відданим душстаранництву, та готовим на повну жертву з себе і всіх своїх сил, на славу Бога і на спасеннє душ ближних.

Томуто Апостольський Престол і отся св. Конґреґація, котра вже перше знала і добре знає все, що епископ Коциловський зробив і запорядив у своїй епархії, що до своїх вірних, що до Товариств і Інститутів виховавчих, добродійних і релігійних, що до Брацтв, що до Інститутів церковних і клиру, що до Капітули, а особливо що до духовної семинарії, мусить засвідчити і засвідчає отсим, що він у всім тім не зробив нічого, щоби противилося законам Церкви і розпорядкам Апостольського Престола.

Отся св. Конґреґація є пересвідчена, що так ся, як і попередні подібні скарги, є у значній части виспідом непорозумінь межи малою частю вірних і клиру а епископом. Ті непорозуміння відлучили і віддалили їх уми від епископа; а таке віддаленнє зі своєї сторони є причиною инших і глибших непорозумінь.

Тому, що ті, котрі підписали скаргу заявляють в совісти, що вони є католиками і є оживлені щирим бажаннєм робити добре для Церкви і для епархії, — тому,

gli stessi firmatari figurano persone affezionate al Vescovo e sinceramente riamate da lui, questa S. C. nutre fiducia che dissipati finalmente gli equivoci, tutto il clero e tutto il popolo, senza distinzione di aspirazioni e di interessi, si stringano cordialmente e fedelmente attorno al proprio Vescovo, e lo coadiuvino nell'opera che egli, unicamente animato dallo zelo della gloria di Dio e del bene delle anime, svolge e continuerà a svolgere, con l'aiuto di Dio e la fiducia della S. Sede, nella sua diletta diocesi.

Mi è in fine particolarmente grato, Eminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Pro-Nunzio, di incaricare V. E. Rev.ma, di volere degnarsi di notificare e rendere manifesto quanto sopra.

E intanto, baciandoLe umilissimamente le mani, con profondo ossequio mi raffermo

della E. V. Rev.ma

dev.mo, umilmo, obtimo servitor vero

(firmato) *LUIGI CARDINALE SINCERO, Segretario.*

† Isaia Papadopulos
Assessore.

NUNZIATURA APOSTOLICA
DI POLONIA

Varsavia, 25 maggio 1927.

Concorda con l'originale.
In fede ecc.

Sac. Carlo Chiarlo
L. S. Uditore della Nunziatura Ap.

що між тими, котрі підписали скаргу находяться особи прихильні епископови і щиро люблені через нього, св. Конґреґація має надію, що вкінци, по усуненню двозначностей, увесь клир і увесь нарід, без ріжниці стремлінь і занять, згуртуються сердешно і вірно довкола свого епископа, і помагатимуть йому в праці, яку він, оживлений виключно ревністю за славу Божу і спасення людських душ, з помічю Бога і довірєм Апостольського Престола веде і вестиме у своїй возлюбленій дієцезії.

Вкінци мило мені є в особливший спосіб поручити Вам, Еміненціє, щоби Ви зволили подати до відома і оголосити се, що висше сказано.

І так, цілуючи в покорі Ваші руки, остаю з глибокою пошаною, Вашої Еміненції покірним і послушним правдивим слугою

ЛЮЇДЖІ КАРДИНАЛ СІНЧЕРО (в. р.)
Секретар.

† Ісаїя Пападопульос
Ассесор.

Призабута українська жалібна маніфестація у Львові 1880 р.

Дня 16 н. ст. квітня 1880 р. появилася на мурах города кн. Льва великих розмірів (68·5 цм. ширини й 52·5 цм. висоти) жалібна оповістка того змісту:[1]

ПЕРЕНЕСЕНІЄ МОЩЕЙ

бл. п. Митрополитовъ Галицкихъ и Архіепископовъ Львовскихъ:

ГРИГОРІЯ БАРОНА ЯХИМОВИЧА

и

СПИРИДІОНА ЛИТВИНОВИЧА

бл. п. ІОАННА БОХЕНЬСКОГО Епископа Суфрагана и Архідіакона Митроп. гр. кат. Капитулы, также бл. п. Крылошанъ гр. к. Митрополичей Капитулы:

МАРТИНА БАРВИНСКОГО, ІОАННА ЛОТОЦКОГО, НИКИТЫ ИЖАКА АНДРЕЯ ДУТКЕВИЧА

изъ Городецкого на кладбище Личаковское совершится въ Четвергъ дня 10. (22.) Априля с. г. о 4. часѣ пополудни.

Тогоже дня о 8. часѣ передъ полуднемъ отправится въ Архикатедральной церкви св. Великомученика Георгія

ЗАУПОКОЙНОЕ БОГОСЛУЖЕНІЕ

Гр. к. Митрополича Капитула и управляющій Совѣтъ русско-народного Института »Народный Домъ« завѣдомляютъ и запрашаютъ почитателей покойниковъ къ принятію участія.

Львовъ, дня 4. (16.) Априля 1880.

Изъ типографіи Ставропигійского Института.

Була се величава не лише церковна, але в тих часах і національна маніфестація. На жаль, призабуто її до тої міри, що навіть у новійшій історичній літературі подається про неї зовсім хибні дати. І так крилошанин Петрушевич подає, що тлінні останки згаданих церковних достойників »были въ 1875 г. перенесены на Лычаковское кладбище«[2]

[1] На основі оригіналу в Архиві родини Барвінських у Львові.

[2] Петрушевичъ: Дополненія ко Сводной Галицко-русской Лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ. Часть I. Львів 1896, ст. 268.

коли міжтим 1 вересня 1875 р. що йно закрито Городецький цвинтар. Також відомий польський історик Львова, Ф. Яворский, хоча й покликується на одного із дневникарських кореспондентів, подає яко рік події 1881 р.[1] Одначе з оригінальної оповістки, поданої висше й із дневникарських кореспонденцій знаємо, що подія мала місце 22 н. ст. квітня 1880 р.

Переношено з давнього на нове місце вічного супочинку трьох владик і чотирьох крилошан. Та не довелося тоді супровожати учасникам тлінних останків першого галицького митрополита на відновленій Галицькій митрополії, Антона Ангеловича; його тлінних останків не вдалося відшукати ні передтим, ні тодіж, ні потім[2]. Спочив він на віки-вічні на Городецькім цвинтари.

Ось кілька голосів про жалібну маніфестацію з 22 квітня 1880 р., винятих із сучасних наших і польських дневникарських кореспонденцій.

Львівське »Слово«, після короткої а ядерної характеристики покійників, так пише про саму маніфестацію: »рѣдкая, можно сказати, небывалая еще въ столицѣ нашей похоронная манифестація. А принимали въ той манифестаціи участіе молодыи и старыи, всѣ Общества,... всѣ слои жительства города Львова въ многотисячномъ походѣ изъ Городецкого кладбища на Лычаковское«.[3]

Тодішнє »Дѣло« в першім році свого життя, описує, що переложення тлінних останків до нових домовин доконано в четвер (22 квітня) рано на Городецькім цвинтари в прияві делєґованого лікаря, що тлінні останки Яхимовича переложено до домовини, справленої »Народним Домом«. Домовину Литвиновича вложено до деревяної; його домовину, як також домовини Бохенського й крилошан справила Капітула власним коштом. Далі читаємо таке: »Давно вже Львôвъ не бачивъ такого поважного, величавого а при тôмъ глубоко трогаючого походу, якъ въ сей день«. Домовину Яхимовича несли на раменах, на каравані уміщено вінці; домовини прочих достойників зложено на каравани. Похід вели митрополит Йосиф Сембратович і єпископ-суфраґан Сильвестер Сембратович в окруженню крилошан і духовенства, далі йшли делєґати всіх наших товариств і сенат університету, а »цѣла польска праса,... мусѣла признати торжество четвергове въ загалѣ дуже величавымъ актомъ, котрый зробивъ на жителяхъ Львова велике впечатлѣнье«.[4]

---

[1] Jaworski: Cmentarz Gródecki we Lwowie (Biblioteka Lwowska. II Львів 1908, ст. 33).

[2] И. Ем. Левицкій: Прикарпатска Русь, т. I, вип. 1. Львів 1898, ст. 46 (примітка 6 до ст. 45).

[3] Слово 1880, ч. 42.

[4] Дѣло 1880, ч. 29.

І справді урядова »Gazeta Lwowska« пише, що перенесення відбулося серед торжественних церемоній при дуже численній участи львівської людности, що похід минав улиці Львова, переповнені людностю, а »przedstawiał widok wspaniały swoją smętną powagą i okazałą uroczystością obrzędów«.[1] Далеко більше місця присвятив тій події »Dziennik Polski«, котрий пише, що перенесення відбулося »z niezwykłą okazałością«, згадує про »niezliczone tłumy publiczności«, про церковні братства з хоругвами »w malowniczym porządku«, підносить, що хор співаків »pięknie wykonał kilka kantat żałobnych«, а перечисливши всіх учасників походу, кінчить тими словами: »Cały ten pochód... wywarł na licznie zgromadzonej publiczności głębokie wrażenie«.[2]

Не достроїлася до поваги хвилі одна одинока »Gazeta Narodowa«, котра подала доволі цинічну допись, що стає у відповіднім світлі, коли порівняти її з повисшими дописями двох инших польських дневників.

»Nie obyło się przy tej sposobności bez pewnej demonstracji. Jachimowicz znany ze swych moskalofilskich (sic!) tendencyj miał najpiękniejszy karawan, zasypany kwiatami i wieńcami. Trumnę z jego zwłokami nieśli księża na barkach. Drugi z rzędu karawan, na którym były zwłoki Litwinowicza, odbijał rażąco od pierwszego wozu pogrzebowego, a trumna była ozdobiona jednym tylko wianuszkiem, następne zaś karawany były już całkiem ubożuchne. Piękna pogoda sprawiła, że wszystkie ulice, któremi kondukt przechodził, pełne były ciekawych, za to za trumnami postępowała tylko nieliczna garstka publiczności. Na cmentarzu nikt nie przemawiał«[3].

Д-р Богдан Барвінський

Аґенор ґраф Ґолуховский

в ролі „непризнаного попа“

АҐЕНОР ґраф Ґолуховский, що трьома наворотами (1849-1859, 1866-1868 і 1871-1875) був намісником Галичини, бажав на передодні »весни народів« побудувати собі у Львові палату. На ту ціль припала йому найбільше до вподоби частина огороду гр.-кат. Капітули із садом з північної сторони від Городецької улиці, а то із сеї причини що ґрунт лежав при головнім тракті. При якійсь нагоді згадав він про

[1] Gazeta Lwowska 1880, ч. 93.
[2] Dziennik Polski 1880, ч. 94.
[3] Gazeta Narodowa 1880, ч. 94.

се у розмові тодішньому архипресвитерови й б. довголітньому ґенеральному вікарієви, емер. професорови й ректорови львівського університету та депутатови до галицьких Станів, Д-р Мартинови лицареви Барвінському, а опісля, покликуючись на згадану розмову, просив ґр. Ґолуховский листовно архипресвитера, щоби зволив поперти його поданнє, внесене до Капітули в справі продажі ґрунту.

Лист ґр. Ґолуховского (котрого оригінал зберігається в архиві родини Барвінських у Львові) має дату 9 січня 1847 р. Писаний дуже сорокато: дата й титулятура латинська, текст польський, а закінчення в лихій московщині, не говорячи вже про правопись; підпис словянською азбукою. Все те мабуть зроблене в тій ціли, щоби приподобатися впливовому в Капітулі архипресвитерови. Додав ґр. Ґолуховский, попри ріжного рода »коліноприклоненія«, ще дещо з гумористики: будучи під »крилами«, то є під опікою Капітули, буде міг сказати про себе, що є »на віки вічні попом«.

Ціла історія скінчилася менше гумористично для ґр. Ґолуховского. О. Мартин Барвінський відписав, правда Ґолуховскому (відповідь повинна бути десь у родиннім архиві ґр. Ґолуховских), як свідчить власноручна дописка на листі: »odpis. 10. Stycz. 847«, але друга власноручна дописка о. Барвінського звучить: »zwrócono podanie«. Отже навіть зовсім не предложив подання Капітулі, як сього бажав собі ґр. Ґолуховский.

Так отже закінчилася та справа для ґр. Ґолуховского ролею »непризнаного попа«. Палату побудував він собі деинде (нині находиться вона при ул. Міцкевича), можливо, на однім із тих ґрунтів, котрі у ріжних частях йому предкладано до купна, про що згадує в листі.

Подаю сей характеристичний лист дослівно.

Leopoli, 9 Januarii 847.

Reverendissime Pater et doctissime Domine!

Odwołując się do naszej onegdajszej rozmowy, pozwalam sobie X^dza. Prałata Dobrodzieja mojem podaniem do kapituły trudzić, ażebyś raczył takowe do protokołu odesłać — i całej sprawie dobry kierunek dać — prosiłbym także o przyspieszenie ile być może tej sprawy, albowiem w tych dniach offiarowano mi kilka w różnych częściach miasta położonych gruntów, które korzystnie mógłbym nabyć — ale ja zawsze wolałbym mieć dom i ogród na [перечеркнено: »trak«] trakcie głównym, sub umbra alarum vestrarum [підчеркнення в листі самого Ґолуховского], bo będąc pod waszą opieką, będę mógł swobodnie powiedzieć, »и я нинѣ попомъ на вики викомъ« (sic!) — но [перечеркнено: »толь«] только меня надобно радо-

ваться вашымъ дружествомъ, о которо҃ѣ я [перечеркнено: »васъ«, »ваю«] ваше Превосходітельство покорни҃ѣ спрашаю —

Вашъ обязанийшыи слуга

Голуховскій.

Д-р Богдан Барвінський

Рукописний збірник о. П. Шиманського про св. Йосафата

(Докінченнє)

СЛІД НАМ тепер обговорити том другий збірника о. Павла Шиманського. Зовнішний його вигляд такий сам як тому першого. Всіх означених сторін має він 1-462+8 незаписаних і ненумерованих. На початку і при кінци приложена та сама печать, що й в першім томі. Папір сього тому — неодностайний, письмо — читке й одної руки.

Своїм змістом значно ріжниться від попередної збірки і тим способом представляє собою більшу вартість та дорожший памятник до життя й діяльности св. Йосафата. Ось які матеріяли виповняють сей другий том.

Зараз від сторони 1 починається ціла низка листів, а саме:

Ст. 1-2. List Lwa Sapiehy do Pawła Sapiehy Podkanclerzego.

»Jasnie Wielmożny Mliwy Panie Podkanclerzy X҃o X҃a Litt. Panie Bracie moy Mliwy. Po zaleceniu sluzb moych pilno do laski W҃o M҃o Mli҃o Pana... На кінци дописав о. Шиманський: Przepisałem z oryginału znayduiącego się w archivum Katedralnem Chełmskim. Komplement po dacie, podpis i dopisek iest własnoręczny Leona Sapiehy.

Ст. 2-4. List Rutskiego Metropolity do Pawła Sapiehy Podk. W. X. L.

»Jasnie Wielmożny moy wielce Mliwy Panie Podkanclerzy W. X. Litt. Jedzie do WM mego Mcywe҃o Pana sługa niebosżczyka Oyca Władyki Połockie҃o wielkie҃o Sługi y Bogomodlcy WM. ktory był przy okrutnym niesłychanym y poganskim zabiciu Pana swego... При кінци: Przepisałem z Oryginału znayduiącego się w Archivum Katedralnem Chełmskiem. Dopisek po dacie i podpis iest własnoręczny Metropolity.

Ст. 4-5. List Zygmunta III do Je҃o M. P. |:Jana Zawiszy:| Woiewody Witebskiego

Початок: Zygmunt III etc Wielmożny wiernie nam miły. Doszła nas tu wiadomość od Wielebnego w Bodze Oyca Josepha Welamina Ruckiego Metropolity. Iż niedawnemi (ст. 5) czasy Rada mieszczanie y pospolstwo miasta nasze҃o Witepska mimo przysięgę nam y miastu uczynioną... Кінець: Dan w Warszawie de 7 Mensis Decembris. A҃o Dni 1623.

Ст. 6-8. List Zygmunta III do |:tegoż:| P. Woie Witepskiego spodpisem Wiel. Kan. JM drugi taki.

Zygmunt III. z Bozey łaski... Wprzod nizli nas doszło pisanie od Uprz. W. wzięliśmy wiadomosc, od Wielebnego w Bodze Welamina Ruckiego Metropolity Kiiowskiego: o srogiem zamordowaniu Wielebnego Oyca Władyki Połockiego... Pisan w Warszawie dnia (ст. 8) 8 miesiąca Grudnia Roku Panskiego MDCXXIII. — На кінци додано: Rękopism tego listu znayduiący się w Archivum Katedralnem Chełmskiem, ma wiele dodatkow przekresleń y poprawek rąk dwoch, iedna w niektorych mieyscach taż sama o ktorey niżey będzie mowa. Taż sama ręka dopisała imie Zawiszy opuszczone, dzień Miesiąca grudnia, notatkę do kogo ten list. Zdaie się przeto bydz oryginalnym listu konceptem wygotowanym w Kancellaryi do przepisania.

Ст. 8-10. Termina do PP Kommisarzow

»Zygmunt III etc. Wielmoznym y Urodzonym Leonowi Sapiehi (Sapiezie)... Wzięliśmy pewną wiadomosc ze rada (Rada) Mieszczanie y pospolstwo Miasta naszego Witepska niedawnymi (niedawnemi) czasy uczyniwszy znaczny bunt seditią przeciw Wielebnemu niegdy Oycu Josephowi (Jozaphatowi) Kuncewiczowi... (Dan) w Warszawie 9 Grud. (de Mca Grudnia Roku 1623). — Під листом, на ст. 10, дописано: Przepisałem z dwoch exemplarzy znayduiących się w Archivum Katedralnem Chełmskiem, z ktorych ieden pisany tąż ręką, ktorą poprzedzaiący list do P. Woie. Witepskiego,... Drugi ktorego odmiany w nawiasie ( ) umiesciłem ma na czele arkusza napisek inney ręki i atramentu **Correx**. Zdaie się, więc bydz rzeczą oczywistą że ten iest oryginalną pierwszego korrekturą. Ten list Krolewski znayduie się także w Dekrecie Kommissarskim przeciwko Witebszczanom wydanym. X. P. S.

Ст. 11-12. List Krolewski do Mieszczan Witebskich.

»Zygmunt III etc... Oznaymuiemy wam, Iż za wzięciem wiadomosci o zamordowaniu okrutnym przez was w miescie Witepskim w Bodze Wielebnego Oyca Josaphata Kuncewicza... — Під ним: Przepisałem z Exemplarza Katedralnego Chełmskiego oznaczonego na początku napiskiem inney ręki Correx.

Ст. 12-13. »Do JEo P. Woiewody Wilenskiego (Lwa Sapiehy)

Zygmunt III etc. O takowym zaboystwie y okrucienstwie krwi niewinney kapłanskiey Wielebnego Jozaphata Kuncewicza... — Під сподом: Dosłownie z Exemplarza Katedralnego Chełmskiego przepisałem. Tenże list umieszczony w Życiu Lwa Sapiehy T. I, str. 365-368 (тільки має инше закінченнє, як його наводить о. Шиманський). Zresztą zupełnie się zgadza z Chełmskim wyiąwszy pisownię.

Ст. 13-15. SS. D. N. Urbano VIII.

Josephus Velamin Rutski Archiep. Metropol. Russiae. Primus annus... Під сподом: Descripsi ex **Appendice ad Specimen Eccl. Ruth.** Kulczynscii. Edit. Rom.

Ст. 15-16. Fragmentum Literarum Michaelis Ginkiewicz S. J. ad Mathiam Sarbiewski S. J. datarum Vilnae 7 Januarii Ao 1624.

»Illud quod Vitepsci in Russia accidit luctuosum licet non omittam. Archieppus Polocensis Josaphat pro recuperandis bonis Ecclesiae a Schismaticis Vitepscum se se contulerat... — Після листу: Descripsi ex Manuscripto, cura Samuelis Nowicki O. S. B. M. exarato. Bonus Pater Jesuita veris plura miscuit falsa.

Ст. 16-22. Cardinali Octavio Bandino Protectori Russiae Josephus Archiepiscopus Metropolita.

Лист поданий після двох списків, двома колюмнами.

»In Regno Christiano sub Rege Catholicissimo...

»In Regno Christiano sub Rege Catholico...

Подана дата при обох копіях: Novogrodeci Januarii 22. 1624. При другій однак замість: Januarii 22. стоїть: 27 Januarii... — Під листом першої колюмни (ст. 21) додано: Descripsi ab Exemplari Sam. Nowicki Manuscripto, non paucis mendis calami resperso quae correxi. Тамже під листом другої колюмни занотовано: Descripsi ex Kulczyn. Appen. Dies 27 Januarii ad errores typi referenda esse videtur. І се останнє своє твердженнє о. Шиманський доказує коротко. За те з боку (ст. 21) дописано пізнійше таку замітку: Etiam in MS. Zidiczynensi posita est dies **27 Januarii.** Ergo non est mendum in Kulczynscio: Et Metropolita die 23 Januarii latum decretum Vitepscii facile ignorare potuit Novogrodeci die 27. Наконець після підпису (P. S.), ст. 22, автор додав іще: Caeterum Sam. Nowicki consonat passim cum MS. Zidiczynensi.

Стор. 22: »Sacrae Congregationi de Propaganda Fide Episcopi Ruth. Uniti.

Початок: Occasio tam funesta...

Кінець (ст. 23): Ex Kulczynscii Append. ad Specim. Ruth. Ecc. Edit Rom.

Ст. 23: Sigismundo III Regi Poloniae Urbanus PP. VIII.

Quis dabit oculis nostris..

Кінець (ст. 24): Ex Kulczynsc. Appen. Convenit verbotenus cum MS. Nowicki. Vide aliud exemplar infra pag. 365.

Ст. 25: Cardinali Bandino Protectori Josephus Metropolita Russiae.

»Post occisum...

Кінець: Ex Kulczynsc. Appendice ad Spec. Ruth. Eccle.

Ст. 26: Serenissimo Regi Poloniae Urbanus VIII.

»Nollemus equidem rationibus quam vulneribus..

На кінци (ст. 27): Ex Manuscripto Samuelis Nowicki. Habetur apud Kulczynscium in Appendice ad Specim. Ruth. Eccl.

Ст. 27: Jo. Bapt. Lancelloto Ep. Nolano Nuntio Poloniae Oct. Card. Bandinus S. Congr. de Propag. Fide Praefectus.

Il risentimento non men giusto che rigoroso... Текст поданий одним стовпцем, другий чистий.

Кінець (ст. 28): Ex Kulczynscii Append.

Ст. 28: Josepho Metropolitae Russiae Octav. Card. Bandinus.

»Vitam sanctissimam...

При кінци (ст. 29): Ex Kulczynsc. Appendice.

Ст. 29: Josepho Metropolitae Russiae Oct. Card. Bandinus Praefectus S. Congr. de Propa. Fide.

»Literas Amplitudinis Tuae...

Кінець (ст. 30): Ex Kulczyns. Append.

Перше місце по листах, ст. 30, займає: Wstawienie się za Witebszczanami do Pawła Sapiehy Podkomorzego W. X. L.

Початок: »Jaśnie Wielmozny A Miłosciwy Panie Podkanclerzy A nam wielce Mściwy Panie. Na Seymiku naszym Witebskim...

На кінци (ст. 31): Przepisałem z Oryginału znayduiącego się w Archivum Katedralnem Chełmskiem,

Опісля, ст. 31-41, поміщена знана: Oratio De B. M. Josaphato Kuncevicio... a Thoma Xenicepulo Collegii Graecorum Alumno Anno 1624 die 12 Septembris. Magna profecto...

Під сподом: Ex Kulczynscii Appendice ad Spec. Ruth. Eccl. verbotenus.

Від ст. 41-88, двома стовпцями, переписана: Relacya o zamordowaniu okrutnym..., згл. Brevis et vera Narratio de crudeli caede...

Оба тексти подали ми в дослівнім відписі в »Записках ЧСВВ.« I. 314 сл.

Тепер, ст. 89, йдуть: Articuli Quos Abbas Victorius Si (прізвище недокінчене, залишаючи при нім трохи вільного місця, а на марґінесі додаючи: quae legere non potui exmisi) Maronita Procurator in causa beatificationis et Canonisationis Servi Dei Josaphat Archieppi Polocensis ad docendum de illius fide, sanctitate vitae, martyrio et miraculis fecit et exhibuit Numero 64, instante Sa Congregatione de Propaganda Fide Anno 1625 Indict. 8 die vero 25 Mensis 7bris.

На жаль, зпоміж заповіджених артикулів числом 64 є лиш ось які: 9, 11, 12, 13, 17, 18, 20, 43. При кінци (ст. 90) дописка: Przepisałem z własnoręcznych wyimków X. S. Nowickiego znayduiących się między iego papierami in Folio.

Ст. 90: »De Canonizationibus Sanctorum.

Початок тексту: »Magna animorum jucunditate,... — Є се постанова провінціонального синоду дієцезії Гнєзно, що відбувся Petricoviae 1628 22. V, як читається на ст. 91. В тій постанові є згадка про св. Йосафата і тому о. Шиманський втягнув її до свого збірника. Рішеннє поновлено опісля на Синоді ґнєзненськім Ao 1634 cap. 19 de Canonizatione, як свідчить тойже рукопис, ст. 91. Відки инде знаємо, що ту саму постанову окремим декретом повторено ще на Синоді дієц. ґнєзненськім, відбутім у Варшаві 8. XI. 1643 (див. Tygodnik katol. Grodzisk. IV [1863], ст. 307, де латинською мовою надруковано текст декрету. Тут однак мильно твердиться, що декрет з р. 1643 був першим у справі св. Йосафата, коли ркп. о. Шиманського знає два раньші).

Ст. 91-92: Ex Literis P. Nicolai Nowak ad Episcopum Haliciensem Raphaelem Korsak datis 27 8bris 1628.

»Confirmatio Synodi (Gnesnensis memorati supra) Epporum Latinorum vix fiet hoc anno et sequenti propter resistentiam Monachorum et Monialium mendicantium in Polonia, contra quos multa posita sunt inconvenientia in illa Synodo: et cur etiam haec, ut habeant Judicem saecularem, ut solvant decimam (ст. 92) partem tributorum, ut Parochis quartam partem dent Judicialium, ut non audiant confessiones nisi certi, ut Moniales nunquam exeant ex Monasteriis ad praedia, ut non assistant ipsis etc.«

Nic podobnego nie znayduie się w Aktach drukowanych rzeczonego Synodu. Musiała więc Stolica Apostolska to wszystko wykreślić. Lecz co się tycze Kanonizacyi B. Jozafata raczyła się do niey przychylić, iak to widać z następuiącego pisma.

Francisci Ingoli Secret. Congreg. de Propag. Fide literae ad Antonium Sielawa datae 28a 8bris 1628.

»Merita p. m. Archieppi Josaphat omne studium et diligentiam a me exigunt, ut ejus negotium ad vota Ruthenae Ecclesiae transigatur. Et propterea literae T. Ampl. quibus ea de re sedulo me admones, non erant ullo modo unicae (*)[1], et tanto minus, quanto quod idem negotium a Sa Congregat. de Propag. Fide caeptum ab eadem strenue promovebitur.«

[1] На боці: (*) nimiae?

Powyższe dwa wyimki własnoręczne X. S. Nowickiego znayduią się między iego papierami.

Ст. 92-93: Ex literis P. Nicolai Nowak ad Raphaelem (Korsak) Haliciensem (Episcopum) ex Urbe 29 9bris 1628.

»Inquisitio de vita et morte S. Martyris nostri cum libello **Fratris Josaphat**[1] oblata est per Cardinalem Bandinum Pontifici in Congregatione de Propag. Fide... Congregatio de Propag. Fide offert sumptum pro quibusvis libris Ruthenicis imprimendis typo ejusdem Congregationis... Nuntio qui impedivit fabricam Schismaticorum Vilnae (ст. 93) et restitutionem Ecclesiarum Mohiloviae et Mstislaviae solemnes egit gratias Pontifex et Congregatio etc..

Tegoż tamże.

Ст. 93-107: »De Martyrio Servi Dei Josaphat Concevitii Archieppi Poloc. ad SS^{mum} D. N. Urbanum VIII P. O. M. Relatio Auditorum Rotae, ex Processibus super Canonizatione formatis extracta.

»Beatissime Pater! Non se Regem duxit, quovis Regno dignissimus Vladislaus... Є тут (ст. 96): Pars 1ma. De processuum validitate et probationibus. Ся часть тягнеться до кінця ст. 107, де сказано: Explicit pars 1ma. І зараз: W dalszym ciągu tąż samą ręką pisano co następuie . . .

Ст. 108-117: De Martyrio Servi Dei Josaphat Koncevitii Archi Eppi Poloc. ad Urbanum VIII PP. Auditorum Rotae Relatio compendiatim transcripta.

Отся реляція має 4 части, однак дві перші не переписав о. Шиманський, тому що первісно пропустив їх автор рукопису, з якого переписував їх наш компілятор. Тим способом ще на тійже стор. 108 є вже часть 3. Але й частина 3 та 4 реляції не повна, бо зазначує про них копіст: Ex postremis duabus necessaria decerpo. Так отже маємо на ст. 108-112: Ex 3tia parte, а від ст. 112 до кінця: Ex 4ta Parte.

Під сподом (ст. 117): Przepisałem z rękopismu in 4to znayduiącego się między papierami X. S. Nowickiego.

Ст. 117-119: Decretum S. Congregationis Rituum in causa Polocensi Beatificationis et Canonisationis, Beati Martyris Josaphat, Archiepiscopi Polocensis Ordinis S. Basilii Magni.

»Commissa dudum a Sanctissimo Domino Nostro...

Przepisałem ex Colloquio Lublinensi fol. 52-53. Ten sam Dekret znayduie się w dziełku **Bullae et Brevia** etc. Edyc. Poczaiow. Part. 1. p. 52-54.

Ст. 119-120: Inhibitio ex S^{a} Nuntiatura ne distrahantur B. Josaphat Reliquiae.

»Joannes de Torres... (Див. »Записки ЧСВВ.« I. 78$_2$).

Ст. 120-121: Literae Passus Romani.

Rvrndo Jacobo Susza Eppo Chelmen. et Bełzen.

»Joannes Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae...

Кінець: Transsumpsi ex Originali asservato in Archivo Eppali Chelmen. Fasc. E. continentis scripta B. Josaphatum respicientia.

---

[1] З боку дописано: P. J. Sakowicz

Ст. 122-139: »Vita B. Josaphatti Kuncewicz Archi Episcopi Polocensis Ritus Graeci, ex Ordine Divi Basilii Magni Martyris Gloriosi, ab erraticis ovibus seu schismaticis pro Unione Sancta cum Ecclesia Romana truculenter caesi Aº 1623 Cujus Festivitas ab utraque Ecclesia tam Graeca quam Latina recolitur Die 26 Septembris.

Ea est clementiae propensionisque Divinae in genus humanum magnitudo, ut si praesentia juncta praeteritis, praeterita praesentibus uno intuitu inspicere velis,...

Кінець: Biographia isthaec verbotenus desumpta ex apographo inter scripta S. Nowicki reperto. Що до життєпису сього, подані ще й инші уваги.

Ст. 140-161. На горі напис олівцем: Rosa autumnalis. Під ним: »Brevis Relatio Reditus Beati Martyris Josaphat ad sedem suam Archiepiscopatus Polocensis per Urbem Magni Ducatus Lithuaniae Vilnam.

»Currentis anni dies vigesima quinta Septembris erat, quo... Між тим на ст. 160: Rosa autumnalis | Caelo manibus Schismaticorum inserta, Dunae aquis | irrigata, in terris gratum spargens odorem, sive | Beatus Josaphat Kuncevicius | Archiepiscopus Polocensis, Episcopus Vitebscensis et Mscislaviensis Ord's D. B. M. redux Polociam ad sedem suam triumpho celebri Vilnae in urbe M. Ducatus Lith. honoratus per Benedictum Michniewicz Ord's ejusdem Presbyterum repraesentatus Aº Dni 1667. Ex typographia Ignatii de Lazaris Superiorum permissu. Опісля (ст. 161) йде віршована присвята для Card. Marcello Sanctacrucio.

На кінци: Verbotenus desumptum e Manuscripto in collectione S. Nowicki reperto. — Що B. Michniewicz є автором усьої реляції »Rosa autumnalis«, про се свідчать іще й инші приписки збірника (див. II. 163, 164, 201).

Ст. 161-163: Relacya o temże przeprowadzeniu ciała B. Jozafata.

»Szeremetow do miasta i zamku Połockiego wiechawszy,...

Кінець: Z Stebelskiego T. 2. Chronol. str. 287-291. Z powyższych słów widać, że pomieniony Autor nie czytał **Rosam Autumnalem** czyli opisu Uroczystości Wileńskiey Mi- (ст. 164) chniewicza. Polegaiąc na nim iako naocznym swiadku, wątpić nie można że ciało B. Jozafata wywiezione z Połocka spoczywało nie tylko w Zyrowicach i Zamościu, ale i Supraslu, skąd przybyło do Wilna dnia 22 Września: że tam bawiło nie miesięcy 14. ale do 13 czy 12[1]. Pazdziernika to iest do poiutrza Pokrowy: że w Połocku stanęło nie następuiącego, lecz tegoż samego roku 1667[2]. Ponieważ zaś Szeremetow opanował Połock roku 1654; zwłoki zatem B. Męczennika lat blisko 14 z mieysca na mieysce przewożono, które Stebelski za miesiące poczytał. Dzień 8 Września i następne wymienione w Aktach Kapituły Wileńskiey, oznaczone podług starego Kalendarza nie przeciwią się rachubie Michniewicza nowy Kalendarz maiącego przed oczyma.

Ст. 164-166: Relacya Cypryana Zochowskiego Metropolity o przeniesieniu Święta B. Jozafata z dnia 12 Listopada na 26 Września n. s.

»Zasłużywszy sobie, ten Swięty Antecessor moy,... — В реляції (ст. 165) поданий і рескрипт S. Rit. Congr. з 2 IX. 1679, яким апробуеться отсе перенесеннє. На кінци: Dosłownie przepisano ex Colloquio Lublinensi fol. 53-54. Wyrok Kongregacyi znayduie się także w dziełku **Bullae et Brevia** części 1 str. 94. Рішеннє се прийняли також

[1] czy 12 — пізнійше перечеркнено.

[2] З боку дописано: Vide infra p. 330.

деякі епископи лат. обряду, як пр. еп. краківський І. Малаховський, котрого дотична грамота з 31. І 1686 подана тут на ст. 166-167.

Ст. 167: Kosztowna Kazimierza Leona Sapiehy dla B. Jozafata przysługa.

»Dla Błogosławionego Jozafata sporządził... (Див. „Записки ЧСВВ." І. 83_4).

Ст. 168: »Fundacya Błogosławionego Jozafata Patrona Korony Polskiey y W. X. Lit.

Chcąc **libertatem**[*1] Rpltey wesprześ, **egestatem** Cerkwie Połockiey...

Кінець (ст. 168): Wypisano z Konstytucyi Seymowey za Michała 1. R. 1673. Vol. Leg. T. 5. fol. 153 N-o 34.

Ст. 168: »Approbacya Fundacyi Naszey na Zakonnikow przy ciele S. Jozafata w Połocku będących.

»Konstytucyą Anni 1673...

На кінци (ст. 169): Wypisano z Konstytucyi Seymowey za Jana III. roku 1677 Vol. Leg. V. fol. 538 N^{ro} 52.

Ст. 169: »B. Jozafat Nikona nawraca.

»Od ludzi zrażony Nikon...

Кінець (ст. 170): Wiara Prawosławna Kuleszy S. J. str. 314. N^{ro} 2643.

Ст. 170-172: »Wiadomość o Swiętym Jozafacie Arcybiskupie Połockim Zakonu Naszego, iakim sposobem dostał się do Białey y dlaczego z Zamku przeniesiony.

»1mo Swięty Jozafat Arcybiskup Połocki po zamęczeniu od schyzmatykow pogrzebiony był w Połocku, tam wiele cudow czyniąc, umarłych wskrzeszaiąc, w różnych..

Кінець (ст. 172): Tę **wiadomość** bez daty i podpisu dosłownie przepisałem z Fasc. 9. dokumentow Klasztoru Bialskiego lit. a). Zostawił ią potomności iakiś Zakonnik Bazylian między rokiem 1763 i 1764, może za Teofila Serafinowicza mieyscowego Superiora. Wspomina bowiem **o ostatniey nieszczęśliwey rewolucyi** podczas ktorey Woiewoda Wileński, to iest Xiąże Karol Radziwił inaczey zwany **Panie Kochanku**, Bazylianow Bialskich **osieroconych zostawił**. To zaś nastąpiło roku 1764 ktorego rzeczony Xiąże po burzliwym Seymie Konwokacyinym wyiechał z kraiu. Nadmienia o przeniesieniu z Pałacu Xiążęcego do Cerkwi ciała B. Jozafata za **s. p. Andrzeia Ładiciewskiego** zmarłego koło roku 1776. Wyraźnie mowi o **wymurowanym** ołtarzu, dla B. Męczennika, co nastąpiło za Serafinowicza[2], Troskliwy iest wprawdzie o Cerkiew i Klasztor: nie iest atoli sam Superior. Serafinowicza bowiem charakter wcale różny od piszącego rzeczoną wiadomość. Wreszcie trumnę ową ko- (ст. 173) sztowną robić kazał i zrobił nie **teraznieyszy Kanclerz** lecz Podkanclerzy Kazimierz Leon Sapieha zmarły, iak się wyżey powiedziało, roku 1656. Patrz niżey str. **332.**

Ст. 173: »Obiaśnienie przyczyny wyięcia ciała S. Jozafata z pałacu a przeniesienia do Cerkwi Jego właśnie wymurowaney.

1° Ponieważ te S. ciało po wyiściu Panskim z Białey..

Кінець (ст. 174): Ninieysze obiaśnienie znayduiące się między dokumentami Bialskiemi, zdaie się było pisane ręką własną X. Andrzeia Ładzieiewskiego Superiora koło roku 1766 lub cokolwiek pozniey...

---

[1] На маргінесі: *liberalitate?

[2] Далі написано ще: po ktorym roku 1784 nastąpił Tymoteusz Szczurowski. Але ті слова опісля перечеркнено.

Ст. 174-176: Assekuracya przez Prowincyała Litewskiego i Andrzeia Ładzieiowskiego dana Rządcóm dobr Radziwiłowskich.

»Ja Nikodem Karpiński Zakonu Swiętego Bazylego Wielkiego Prowincyał Litewski imieniem moim, imieniem Klasztoru Bialskiego, oraz imieniem...

Кінець: Oryginał, z ktorego ninieyszy zrobiłem przepis, znayduie się między dokumentami Klasztoru Bialskiego.. Widać z niego że Ciało B. Jozafata przeniesione z Zamku do Cerkwi albo przy koncu roku 1764, albo na początku 1765.

Ст. 176: »Wiadomość o Jozafacie Stym.

»1o Czasu prześladowania Moskiewskiego, gdy naszych pomęczono...

Кінець (ст. 177): Dosłownie wyięto z fascykułu Bialskiego pod. lit. b). **Wiadomość** ta pisana przez Bialskiego Zakonnika po roku 1776...

Ст. 178-182: Powieść o przeprowadzeniu ciała Błog. Jozafata z Zamku Xiążęcego do Cerkwi Bazyliańskiey.

Chodząc do szkoł Bialskich, gdy od roku 1793 do 1800 mieszkałem niedaleko Bazylianow w domu Michała Janowskiego, nieraz go słyszałem mowiącego o nich i B. Męczenniku. Między innemi o przeprowadzeniu ciała rzeczonego Arcybiskupa z Zamku do Cerkwi to powiadał: »Za Superyorstwa X. Ładzieiewskiego gdy Xiąże Karol wyiechał z Białey, i, iak niosła wieść powszechna, miał się udać za granicę, aby nie wpaść w ręce Moskiewskie; B. Jozafat, ktory ciągle spoczywał w kaplicy murowaney w zamku obok pałacu Xiążęcego, dokąd i teraz często biegacie, iedni modlić się, drudzy w ogrodzie swywolić, nie wiedzieć gdzie się podział. Wielu zapewniało że go Xiąże uwiózł z sobą, inni twierdzili że go gdzieś kazał potaiemnie zachować. Byli i tacy, co o skradzeniu, a nawet zabraniu przez Moskali, prawili. Temu iednak ostatniemu nikt z rozsądnieyszych nie wierzył: bo pierwiey nim przyszli do nas, iuż Swiętego w kaplicy niebyło: gdy zaś przybyli, bardzo się wypytywali, gdzieby się **neczestywy duszochwat i łżemuczenyk wasz Uniacki** znaydował. To tylko każdy widział, że znikł Błogosławiony Patron miasta. Nie ieden, dumaiąc o wynikłem stąd sieroctwie przy ucisku od sałdatow, rzewnie zapłakał. Nie raz i mnie łzy zakręciły się w oczach. Gdy tak pokątnie narzekamy na nasze nieszczęście, zaczyna się rozchodzić pogłoska od ucha do ucha, że Swięty niepoiechał za Xiążęciem, ani wywieziony z miasta, lecz tylko ukryty: że nawet Kommissarz Xiążęcy chce go wyszukać, i, aby nigdzie nie był wyprowadzony, postarać się: że Kommendant Moskiewski tyle iest dobry, iż ani sam nie myśli, ani komukolwiek (ст. 179) ze swoich pozwoli, woiować z nieżywym. Wtem iednego wieczora iuż dobrze po zachodzie słonca, przybiegł do mnie posłaniec od x. Starszego z wezwaniem abym bez zwłoki do niego przyszedł. Udałem się więc do klasztoru bez omieszkania, gdzie w Stancyi Starszeńskiey zastałem iuż iednego Zakonnika, klasztornego Kucharza Jerzego, i ieszcze iednego mieszczanina (tu mi rzeczony powiedział iego imie i przezwisko: znałem go, rownie iak owego Jerzego kucharza, z osoby, ale zapomniałem iak się nazywał). Tu dopiero dowiedziałem się, że S. Jozafat iest w Pałacu Xiążęcym zamurowany; że o mieyscu nikt niewie, tylko Xiąże, Mularz i Starszy; że wszyscy trzey pod przysięgą zobowiązali się nikomu nie wydawać sekretu; że gdy go dłużey taić nie podobna, a obawiać się należy aby ciało Swięte nie zepsuło się przez długie leżenie w murze świeżym; po to iesteśmy wezwani, aby one w nocy wydobyć i przewieść do Cerkwi, pierwiey atoli mamy swięcie przyrzec, że o tem wszystkiem co się stanie ściśle zachowamy milczenie. Po danem uroczystem zaręczeniu że nic z ust naszych nie wyidzie na iaw, rzekł x. Starszy że z socyuszem natychmiast uda się do Burgrabiego Pałacowego aby potrzebne otworzył pokoie, nam zaś trzem swieckim polecił, abyśmy na woz prosty o iedney

drabince a drugiey gnoiance włożywszy grochowin i kilka prostych worow od zboża, iednym koniem chudym, udali się ku grobli przy ktorey są młyny, doieżdzaiąc zaś do niey, gdy ieden z nas idący dobrze przodem, obaczy że nikogo nie widać, udali się przez wodę poza wałem zamkowym w tył Pałacu, i tam w cichości czekali aż poki do nas kto nie przyidzie. Noc była zupełnie ciemna, i dla tego od nikogo niepostrzeżeni, ia z kucharzem przyiechaliśmy na mieysce wskazane za przewodnictwem owego mieszczanina. Nie zadługo przybył Zakonnik i mnie z Kucharzem kazał iść do pałacu, mieszczaninowi zaś zostać przy wozie. O ciemney latarce przeszedłszy przez kilka pokoiow weszliśmy do sali poboczney bez wszelkich ozdob, maiącey iednę szafę (ст. 180) przy scienie napełnioną różnym gradobiciem. Tę usunęliśmy na bok, a mularz przytomny wiedzący dobrze gdzie umieścił skarb swięty zaczął z naywiększą cichością mur rozbierać. Wkrotce otworzył framugę z ktorey tak wielki uderzył zaduch, iż ledwiem nie zemdlał. Upadliśmy wszyscy na kolana: niczyie oczy suche nie były: ia nigdy gorętszey w życiu moiém nie odprawiłem modlitwy. Takie mię przeięło uszanowanie i boiazn iż nie śmiałem spoyrzeć na otwor. Gdym wreszcie oczy podniosł, nic wewnątrz nie widziałem, nie tak dla ciemności, iak raczey dla sapli zielonych, podobnie do lodowych zimo wiszących u dachow, zakrywaiących otwor. Dobytą trumnę obaczyliśmy mchem zielonym obrosłą. Takimże mchem okryte było wnętrze framugi, a saple u całego wisiały sklepienia. Uprzątnąwszy gruzy, i szafę przysunąwszy do ściany, wynieśliśmy trumnę do wozu, i położoną na grochowinach nogami do przodu, okryliśmy worami na wzdłuż. Z rozkazu Superyora mimo naszey chęci musieliśmy usiąść na trumnie, ia iako furman na przedzie, kucharz wpoprzek na srzodku i ruszyliśmy tąż samą drogą ktorąśmy do Zamku przybyli. Zakonnicy z Burgrabią i mularzem udali się ku bramie zamkowey na ktorey mieszkał Burgrabia. Gdy przewodnik mieszczanin dał znak umowiony kaszląc że nikogo od grobli i przy fossie Zamkowey nie widać, z za wału wyiechałem na drogę wiodącą do miasta. Doieżdżaiąc do ulicy Akademickiey potkaliśmy kilku Moskali. Strach nas ogarnął, iednakże iechaliśmy prosto, i na zapytania: **Kto idiot?** Odpowiedzieliśmy śmiało: **miszczane tuteyszy. Ot kudu jidesz? — Ot młyna: Czto wezesz? Muku. Kuda? w Monastyr.** Takąż samą przeprawę przebyliśmy na rynku, tém niebespiecznieyszą, że nas otoczyła większa zgraia i zatrzymanych chciała przepatrzyć. Nie przy- (ст. 181) szło iednak do tego nad spodziewanie nasze. Oddalili się napastnicy, a my szczęsliwie stanęliśmy przy tylnych drzwiach Cerkwi od Klasztoru. Tam iuż czekał na nas Superyor z swoim Socyuszem i mieszczaninem. Za ich pomocą zanieśliśmy trumnę do skarbcu nad zakrystyą i udaliśmy (się) do klasztoru na spoczynek. Nazaiutrz otworzyliśmy trumnę i z żalem obaczyliśmy zepsute od wilgoci szaty, ciało zaś święte ieszcze wprawdzie nieskażone, lecz całkiem zielonawym mchem porosłe. Trzeba więc było one ocierać i długo przesuszać. W kilka dni po przewiezieniu S. Jozafata, lubo wszyscy dotrzymaliśmy sekretu, gruchnęło iednak po mieście, że się iuż w Cerkwi znayduie. Ściśleysze śledzenie wykazało, że bliska sąsiadka klasztoru wyszedłszy w nocy na podworze postrzegła że coś przywieziono pod Cerkiew, potem wniesiono do niey przy swietle, i tam kilka czasów zabawiono. To postrzeżenie natychmiast dnia następuiącego opowiedziała przyiaciołce, ta zwierzyła się innym. Domyślano się łatwo, że gdy składu mąki nie było w Cerkwi, musiano tam zanieść Swiętego, tem pewniey, że owego ciężaru nie dzwigano na plecach, lecz we czterech niesiono rękami. Taił Superior prawdę iak mogł: musiał wreszcie ią wydać: iednakże Swiętego ciała nie wystawiał na widok publiczny, lecz chował w skarbcu zamknięte. Gdy się zbliżyła uroczystość S. Jozafata, obchodziliśmy ią z większą niż zwykle wystawnością. Moskale nie tylko nie przeszkadzali, lecz nawet iedni dopomagali strzelać z możdżerzy,

inni całowali rękę swiętą (zniesiono bowiem ciało na Cerkiew i otworzono trumnę na cały odpust, po ktorym znowu zaniesiono do skarbcu) z uszanowaniem. W czasie obiadu ieden z przytomnych Officerow gdy podchmieliwszy sobie zaczął bluźnić (ст. 182) przeciwko B. Męczennikowi, durakiem i pianicą od Kommendanta nazwany musiał oddać szpadę i maszerować do kozy. Prożba X. Starszego i znacznieyszych Panow tego dokazała, że mu się nic gorszego nie przytrafiło. Tym sposobem odzyskaliśmy Swiętego którego długo mieliśmy za straconego«.

To mi i innym powiadał moy gospodarz, swiadek czynu niepodeyrzany: ia zaś w niczem nie zmieniłem iego powieści. X. Paweł Szymański mp.

Ponieważ w powyższey Wiadomości (себто тій, що на стор. 176) iest wzmianka ó wielkim ołtarzu **nakształt Loretu wymurowanym**, teraznieyszy zaś wcale iest rożny od tamtego; sądzę, że nie będzie od rzeczy opisać go, iakim był, a tak zostawić potomności wyobrażenie starań X. Serafinowicza zniszczone przez Szczurowskiego.

Ст. 182-184: Opisanie dawnego wielkiego ołtarza w Cerkwi Bialskiey.

Murowany był na dwa piętra. Dolny głowny ołtarz usunięty znacznie od ściany ku Cerkwi wznosił się na trzech murowanych gradusach. Na nim stało cyboryum drewniane wyzłacane z baldachinkiem...

Кінець (стор. 184): X. P. S. mp. значить, сей опис походить від самого о. Шиманського.

Ст. 184-186: »Reiestr rzeczy znayduiących się przy S. Jozafacie Męczenniku spisany roku 1707 dnia 21 Januarii oddanych w depozyt JJOO Xiążętom Radziwiłłom.

1º Obraz Nayswiętszey Panny Uszackiey sam przez się i z sukienką...

Кінець: Przepisano z kopii znayduiącey się między papierami klasztoru Bialskiego.

Ст. 186: Kwit Na wziętą relikwię i inne rzeczy B. Jozafata.

»Zeznawam tą kartą moią kwitacyną, iż bendąc u Jasnie Oswieconego..

Кінець: Dosłownie przepisano z oryginału znayduiącego się między dokumentami Bialskiemi.

Ст. 186-190: Relikwia B. Jozafata znayduiąca się w Warszawie przy kościele S. Ducha dawniey Pawlińskim, teraz Jeneralnego Seminarium Duchownego.

Przy rzeczonym kościele znayduie się w relikwiarzu... — В тексті читаємо (ст. 187): Przy niey następuiące znayduią się pisma 1º »Josephus Boncza Miaskowski Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Varsaviensis, Ordinis Aquilae Rubrae Eques. Universis et singulis... Далі (ст. 188): 2º »Kopia »Testimonii de authenticitate Reliquiae Beati Josaphati Martyris Archiepiscopi Polocensis scripti in superficie Lipsanothecae. Josephus Andreas in Załuskie Załuski Dei et Apostolicae Sedis gratia...

Кінець (ст. 189): Że ta relikwia po spustoszeniu przed kilko laty Kościoła po-Jezuickiego przeniesiona razem z Bractwem Niemieckiem do kościoła Pawlińskiego, rzecz pewna. Lecz przez kogo i kiedy dostała się Jezuitom? Niewia- (ст. 190) domo. Bydź może że ią sprowadzili z Rzymu zostawiwszy tam palec wielki, ieżeli tylko tam kiedy była przesłaną w rzeczy samey. Lecz także bydź może, że ią wywieźli z Białey przed rokiem 1748. wszak **osobliwie Jezuici wiele części** (ciała S. Jozafata) **pobrali**. Patrz Str. 176. W Rzymie przeto albo tylko ieden palec, albo nic wcale. Relikwię Częstochowską z **całey głowy** złożoną, o ktorey słyszałem od **naocznego swiadka**, a żadney pisemney wiadomości powziąć nie mogłem, lubo starałem się usilnie, i przez Zakrysty-

ana Kościoła S. Ducha, Pawlina, i przez Oyca **Beniamina** teraznieyszego Gwardyana Kapucyńskiego do Częstochowy pielgrzymuiącego, poczytuię za baieczną. Ow swiadek sam iey zbliska niewidział, lecz tylko **coś** postrzegał, co tameczny Zakonnik **głową** nazwał. Lecz chocby nawet miał ią w rękach, Jozafata naszego bydź nie może. Ten bowiem iest w Białey z głową, szyią i ramionami, naturalnie z sobą połączonemi. Chyba że był **dwugłowy!** Risum teneatis amici! X. P. S. rw.

Ст. 190-193: »Umowa JO Xięzny Radziwiłłowey Kanclerzyny W. X. Litt. Imieniem swoim y JOO. Synow uczyniona z Generalną Kapitułą Dubieńską Z. S. B. Wo. względem So Jozafata w Cerkwi Bialskiey od JOO. Xiążąt fundowany utrzymana Ro 1743.

»Wypis z Xiąg Grodzkich Starostwa Brzeskiego Roku 1764. miesiąca...

Кінець: Przepisano dosłownie z dokumentow Bialskich...

Ст. 193: Autentyk udzieloney relikwii S. Jozafata JO Krystynie z Sanguszkow Sapieżynie Woiewodz. Brzeskiey Litt.

»Teofil na Godziembie Godebski z Bożey i Stolicy Swiętey...

Кінець (ст. 194): Oryginalny ten autentyk z wyciśniętą na papierze pieczęcią biskupią i własnoręcznym podpisem, z ktorego ninieyszy zrobiłem wypis, iest między dokumentami Bialskiemi.

Ст. 194-197: »Memoryał y Supplica Całego Zakonu Xięzy Bazylianow do Jasnie OO. Xiążąt Ich M Radziwiłow Fundatorow y Dobrodzieiow nayosobliwszych podana Roku 1778.

»Roku 1743 dnia 26 Maia podczas Kapituły Dubieńskiey...

Кінець: Dosłownie z kopii znayduiącey się między papierami Bialskiemi. Ręka piszącego zupełnie taż sama, iaka iest w **Wiadomości** str. 170. Superyorem Bialskim był wtedy Teofil Serafinowicz.

Ст. 198-205: o Przeprowadzeniu Ciała B. Jozafata przez Wilno do Połocka Ro 1667.

»Excerptum ex Actis Pietkiewicianis Tomo 2o Conscriptis **Folio 15 haec leguntur.** Prętko potym złożył Roku 1676 (*) ...

(В тексті (ст. 201) читаємо: Tu miał kazanie R. P. Martyszkiewicz Superior Bytenski (*) na te słowa: (ст. 202) **Palpate et videte**: na nieszporze zaś kazał Joannes Małachowski teraznieyszy Episcop Przemyslski (') ... Що до R. P. Martyszkiewicz'a додана долом (ст. 201) така нотка: (*) Podług Michniewicza **in Rosa Autumnali** miał kazanie R. P. Businski OSB.M. Ten Oycieć nie iest rożny od Stefana Martyszkiewicza. Czytałem w iego zyciu między papierami X. Sam. Nowickiego in fol. że uczył się w Rzymie, słynął kazaniami, był Superiorem w Brzesciu, Prowincyałem i Starszym Beresteckim, złożył dwoch (ст. 202 долом) Opatow, sprawę miał z Metropolitą Zochowskim i ią w Rzymie wygrał zyskawszy wyrok obierania Prowincyała z pomiędzy prostych Zakonnikow, nie zaś Prałatów. Po Hegumenii Hlebo-Borysowskiey pod Połockiem, rządził w Byteniu, i tam umarł. Gdy więc kazał w Wilnie, nie był ieszcze Superiorem Bytenskim. N. B. Stebelski T. 3. Str. 288 twierdzi że od r. 1679 był Generałem zakonu i Starszym Wilenskim po Prowincyalstwie. X. P. S.).

Кінець: Dosłownie z rękopismu in fol. pozostałego po X. Sam. Nowickim. Piętkiewicz Jozef, z ktorego Akt wyięte dwa powyższe ułomki, skończywszy nauki w Rzymie, kazał w Żyrowicach, posłany powtornie do Rzymu na Prokuratora lat więcey 10 tam przemieszkał, za powrotem rządził w Zyrowicach i Byteniu, potem lat kilkanascie

piastował urząd Sekretarza Prowincyi, a następnie lat cztery spędził na Prowincyalstwie. Umarł w starości. Tak o nim czytam w iego zyciu rękopisnem in fol. między papierami X. Sam. Nowickiego. O uroczystości Wileńskiey pisał, iak sam mowi, w lat po niey blisko 10, a zatém koło roku 1676 lub 1677. Z porownania iego relacyi z Michniewiczową **in Rosa Autumnali**, wnoszę, że ią miał przed oczyma Sam bowiem nie był naocznym świadkiem. Wzmianka zas fol 82 o Witebskich zdarzeniach, ieszcze do lat poźnieyszych należy. Nadmienia bowiem Pietkiewicz o wprowadzeniu Bazylianów do Witebska, fundowanych tam przez Adama Franciszka Kisiela Podkomorzego Witebskiego; to zaś nastąpiło roku 1680. Stebelski T. 3. Str. 336.

Ст. 205-206: Rewizya Ciała S. Jozafata przez Kommissarzow Apostolskich.

(Див. »Записки ЧСВВ.« I, 74).

Ст. 206-237: »Cuda y dobrodzieystwa Boskie po odprawionym Processie.

»Wiele zacnych cudow było BM. w Połocku, y gdzie indziey notowanych, ktorych że na ten czas Autor Łaciński Zywota tego Swiętego, nie miał, kiedy go do druku podawał, opuscił ie, a co przednieysze y znacznieysze, ktore mogł wiedzieć, wspomniał. Jednak gdy inne, który po roku 1660 zstały się, do druku będą poddane, przytych y te się wspomnią«.

В тексті тих »Cuda« (ст. 230) під ч. 153 читаємо: Daniel Korytyński Bazylian kaznodzieia przy Katedrze Połockiey roku 1669 z przestrachu nocnego ruszony paraliżem w lewey nodze, ofiarowawszy się do B M, zaraz uczuł folgę, a we trzy dni ozdrowiał. Wdzięczen tego dobrodzieystwa złożył godzinki o B. Jozafacie, ktore do druku ma podać.

Godzinki te pozniey wydrukowane zostały.

Під кінець (ст. 236): ...od bolu wolnym zostałem, skorom się ofiarował do grobu B. M. y przy nim officium o tymże B. M z Łacińskiego na polskie odemnie przełożone zmowiłem«. Так говорить про себе о. Dominik Jacek Malinowski. Він отже був автором перекладеного officium, як рівнож і книжки, про яку мова в послідуючих словах: Wszystkom, co dotąd pisałem.. (Див. »Записки ЧСВВ.« I. 74$_1$).

Ст. 238-251: NABOZNE RYTHMY.

Akrotrie z łacińskiego ięzyka na polski przełożone | o | Zywocie y Męczeństwie B. Męczennika Josaphata. |

I. Błog. Męczennika zemsta nad ciałem dla myśli uwięzioney.

Częstokroć rzęsistemi zalawszy się łzami
Swięty Męczennik wołał silnemi głosami:
O ktoż mię z żywey śmierci uwolni niewoli,
Ktoż mi na tor wieczności wybić się pozwoli;
Twardym iednak żelazem biodra obwarował,...

Таких розділів є XX. Кінець: Te wiersze drukowane są in 4to, literami gockiemi, na kartach dziewięciu, z ktorych zadna ani iest liczbowana, ani literami alfabetycznemi oznaczona. Gdzie? i przez kogo przepolszczone, lub wydane na swiat? Niewiem. Dlaczego nazwane **Akroterie?** Także zgadnąć nie mogę, tém bardziey, że sam wyraz **Akroterie** iest niezwyczaynym. Może oryginał łaciński iest **akrostychami** ułożony.

Tak domyslałem się nie czytaiąc oryginału. Poźniey dostałem go, i niżey str. 317-327 umieściłem. Z niego oczewiście się pokazuie, że owo **akrotrie**, iest omyłką druku, zamiast, **a krotkie.**

Ст. 252-253: Relacya o cudownem R^{u} 1741 w Wilnie ozdrowieniu Konstancyi Jelenskiey Z. S. B. W.

»Wielebna w Bogu Panna Konstancya Jeleńska Z. S. Bazylego W. klasztoru Wileńskiego Profeska prawie przez lat trzy..

Кінець: Przepisałem dosłownie z Relacyi znayduiącey się między papierami X. S. Nowickiego N° 27. włożoney przezemnie do teki papierow Bialskich o S. Jozafacie X. P. S.

Ст. 254-257: Wiadomości o S. Jozafacie ciąg dalszy

»2. Chromy przyszedszy na kulach do kaplicy zamkowey,...

Кінець: Dosłownie z przepisu między papierami in Folio X. Sam. Nowickiego umieszczonego...

Ст. 257-258: »Votum ofiarowane od Xiężney JMCi Magdaleny z Czabskich Radziwiłłowey Chorążynny W. X. Litt. tablicy srebney... Pod niem pismo takowe wyryto na blasie srebrney.

Mgdalena(!) X. Radziwiłłowa zawdzięczaiąc za doznane cuda...

Кінець: Dosłownie z wyżey wzmiankowanego przepisu.

Ст. 258-260: Zeznanie własne X. Serafinowicza o iego uzdrowieniu.

»Teofil Serafinowicz Z. S. B. W. wyznaię pod sumieniem y przysięgą, iż od lat circiter 24. cięszki bol w nogach nazwany suchy cierpiałem, a tak nieznosny, że cierpieć przychodziło się z płaczem, gdym przybył za dyspozycyą Przełożonych do Białey, a widząc że wszyscy sławią w rożnych defektach łaski S^{go} Jozafata, tedy y ia przez poł roku, z natarczywością pod czas Mszy, y rożnego Nabożeństwa uciekałem się, prosząc o pomoc S^{go} Jozafata W^{go} Cudotworcy. W Roku 1776 mediis Julij po odprawio- (ст. 259) ney spowiedzi, zdobywszy się na wiarę, wyszedłem ze Mszą do S^{go}, po odprawionym **Caru Nebesny** gdy wstępowałem na gradus, tak mi łusnęło w kolanie, że wszyscy usłyszeli łoskot, ia niezmiernie zląkłem się, rozumieiąc że nogę złamałem, porwałem się za ołtarz, y długo z boiaźnią doświadczaiąc, ważyłem się na obie nogi, a tak doświadczywszy że szwanku żadnego nie otrzymałem, dopiero przyszło mi na pamięć, że S. Cudotworca y na mnie grzesznika weyrzał, y wysłuchał rzewliwych próźb moich, zacząłem w Imie Pańskie Mszą Swiętą z wielką wesołością y płaczem, dziękuiąc mu za łaski okazane, y od tych czas tego bolu natarczywego nie mam, lubo innych wiele mam defektow, ktore może tak nie-

»Anno 1776 Roku. Niżey wyrażony zeznaię pod przysięgą, iż będąc cięszko chorym na suche bole w nogach od Roku 1753 i nieznośne bole cierpiąc przez lat 23. Gdy przybyłem w ninieyszym roku do Białey na przełożeńską funkcyą, dnia 3 Januarij 1776 Roku cały udałem się i wiarą do Świętego Jozafata przyczyny, przez poł roku nieustannie upraszałem miłosierdzia nademną Ulitował się Bog miłosierny, a za przyczyną S^{go} Jozafata takową łaskę cudowną mi wy- (ст. 259) swiadczył. Roku wyż pomienionego po odprawioney spowiedzi, gdy z ufnością wyszedłem ze Mszą do kaplicy, gdzie S^{o} relikwie spoczywały, po **Caru Nebesny**, zwykłym wezwaniu Ducha S^{o} wstępowałem na gradus z wielką wiarą y bezpieczeństwem, tak gwałtownie trzasło w kolenie, iż zdawało się z początku, iakoby noga złamaną została. Porwałem się za ołtarz przestraszony, y niemały czas trwałem w tym mniemaniu. Lecz gdy począłem doświadczać nogi waży (*)[1] się na obie strony, znalazłem iż z łaski Boskiey nie tylko szwanku żadnego nie było, ale do- (*)[2] tychczas zupełnie zdrowy iestem nogi aż do dziś dnia, z czego niech Bogu

[1] (*) może **ważyć się** albo **ważąc się**
[2] (*) może **od**

znośne, iak pierwszy był. Co(*)[1] wiary lepszey pod sumieniem y przysięgą własną ręką stwierdzam. Datt Roku 1777 die 29 Xbra w Białey. X. Teofil Serafinowicz Z. S. B. W. Sup. Kl. Bial. mpp.« Dosłownie z przepisu powyższego.

y Swiętemu będzie wieczna chwała. Dalszey protekcyi Świętego poruczaiąc się dla wiary własną ręką podpisuię się. Xiądz Teofil Serafinowicz Bazylian mp.«

Dosłownie z księgi Cudow B. Jozafata Bialskiey, zpod Nru 2. Xięga ta nie iest oryginałem (ten bowiem zaginął) lecz tyl-

(ст. 260) ko zbiorem niektorych zeznań szczegułowych. Różnica zeznania Serafinowiczowego ztąd zdaie się wynikła, że iedno roku 1776 wciągnął do akt Bialskich, z których przeszło do pomienioney księgi, drugie zaś roku 1777. własnoręcznie opisane przesłał X Samuelowi Nowickiemu.

Ст. 260: Relacya X. Serafinowicza o relikwiach i trunach B. Jozafata.

»Względem całości Świętych Relikwii doskonale nie wiem, tylko ex narratis wiem to, że lewey ręki nie masz. Jest świadectwo X. Polatyły, że wziął część oney podobno od łokcia aż do ręki, ale dla krótkości czasu nie czytałem, lepiey iak się upewnię, deferam. Ta Relikwia wzięta do Witebska. Palec od prawey ręki JX Brzostowski Biskup Wileński ut referunt odkąsił i iest w Wilnie w Katedrze co noszą za pokutę do Bazylianow. Twierdził tuteyszy Proboszcz JX. Kanonik Moykowski, że całą Palmę bez palcow maią w Warszawie (Obacz str. 186). Takoż powiadał X. Ladzieiowski, że do Rzymu wzięto znaczną Relikwię, ktora miała dostać się do Hiszpanii do Bazylianow, ktorzy tam z osobliwszą obchodzą uroczystością Swięto. Palcow u nóg wszystkich niema, iak mi X Ladzieiowski czynił relacyą, a podobno iuż y ex spina dorsi wiele nie dostaie, bo widziałem że u nas w Relikwiarzu cała sztuka znayduie się, z ktorey i ia kawałek w Torokaniach mieszkaiąc ukradłem. Jakoż podobno u JX. Generała Dobro[*2] ma się kawał znaydować. Na Xiędza Piotrowicza okolicznie powiadaią, że y ten Paterek nie mało porozdawał.

X. Knieżyński pisze do mnie z Rzymu (ktoren) wyprawił dla mnie altare portatile y Bractwo Sō Jozafata y ołtarzowi S. Jozafata przywiley wybawienia duszy z czysca, y nie małym iest obrońcą obrządku naszego (ten prosi o cząstkę Relikwii dla pewnego Prałata w Rzymie mieszkaiącego (ст. 261). Na dowod posyłam y list iego, ale proszę mi go odesłać, gdyż mu ieszcze nie odpisałem ad contenta Będę pisał y do JX. Generała Dobro. na przyszłą pocztę, prosząc o tę łaskę, aby mu do Rzymu raczył udzielić kawał Relikwii.

O trunach doskonale nie wiem. Wiem to, iż iedna iest w Połocku, druga lakierowana w Zamku w ktorey leżał u Xiążąt, trzecia u nas iest w ktorey był zamurowany, czwarta w ktorey teraz leży. Spodziewam się [*3] szklanney. Jedna w Żyrowicach iest, o ktorey dobrze wiadomo Panu memu. Należało dopomnieć się y pozyskać dla Świętego, wszak ona iedynie dla Świętego iest sporządzona idque cudownie, bo Sapiehowie kazali cynową robić, a Święty iedney nocy pokazał się y Sapiezie y złotnikowi, aby nieżałowano srebra na trunę«.

Dosłownie z przepisu wyżey Str. 257 wzmiankowanego. Przepis ten na iednym arkuszu nieoberzniętym, in folio, mieści 1ō list Xiężny Anny Radziwiłowey do Kapituły Dubienieckiey: 2ō Urzędowe śledztwo o przywroceniu wzroku Koszulce: 3ō Opis voti Magdaleny z Czapskich Radziwiłowey: 4ō Zeznanie X. Serafinowicza o sobie, relikwiach

[1] На боці: (*) opuszczono w rękopismie **dla**

[2*] od r. 1772 do 1780 był nim Wazynski Porfiryusz.

[3*] wyraz nie czytelny, może **nowei**

i trumnach. Pierwsze dwa przepisy są iedney ręki nawykłey do charakteru okrągławego: inne, ieżeli się w porownaniu nie mylę, są doniesieniem własnoręcznem X. Serafinowicza Bialskiego Superyora dla X. Samuela Nowickiego przeznaczonem, ktoremu iedynie, iako maiącemu pisać Historyę Kościoła Ruskiego, okoliczności klasztoru Bialskiego i B. Jozafata dotyczące, potrzebnemi, ale niewiadomemi bydź mogły. Utwierdza mnie w tem mniemaniu widoczne arkusza takie złożenie, iakie w listach zachowywać się zwykło gdy się przesyłaią w kopercie, tudzież brak podpisu i daty, przy zupełnem arkusza zapisaniu. Skąd wnoszę, że ten arkusz był annexem do listu, azatem że i dopisek na iego (ст. 262) brzegu umieszczony: »Za tego Arendarza uczynionego niepotrzebnie trafunkiem na tym papierze wielce przepraszam, czas był barzo krótki do przepisania«: ktorego iednak **arendarza** czyli po szkolnemu **żyda**, to iest, plamy atramentowey na całym arkuszu nie widać, o splamieniu błotem dotąd widocznem i niestartem rozumianym bydź powinien.*[1] Lecz niech będzie i przepisem inney ręki: zaprzeczyć atoli nie można że go z Serafinowiczowego oryginału zrobiono.

Ст. 262: Dopisek X. Felicyana Szumborskiego Sekretarza JW. Biskupa Chełmskiego Ferdynanda Ciechanowskiego.

Przy końcu powyższey relacyi o trumnach iest odsyłacz NB, na karcie zaś następuiący przy takimże znaku NB dopisek: »O Trumnie srebrney S. Jozafata będącey w Zyrowicach, to słyszałem z ust JW. Ferdynanda Ciechanowskiego Biskupa Chełm, ktory dawniey iak Zakonnik w Zyrowicach mieszkał lat kilka -- »W samey istocie znaydowała się Trumna srebrna S. Jozafata w Żyrowicach, wotow srebrnych było także bardzo wiele.« Stanisław August Krol Polski w niedostatku ubogiego skarbu publicznego chciał aby te srebra z pewnym wynagrodzeniem były do mennicy oddane. Dowiedziawszy się o tem mieyscowy Superior Serafinowicz, pokryiomu zrobił facyendę z iakimś Żydem maiętnym gdanskim, i umowioną ilość pieniężną odebrawszy od tegoż, wydał mu trumnę i inne srebra. Żyd podobno był złapany na granicy, i ukarany za wywożenie srebra z kraju — a S. Jozafat stracił trumnę srebrną dla siebie zrobioną — F. Szumborski«.

X. Teofil Serafinowicz był Superyorem Bialskim od roku 1776 do końca 1780, ieżeli nie dłużey. Przeniesio- (ст. 263) nym został do Białey, iak się zdaie, z Torokań, a przez to wcale źle wynagrodzonym za szczere prace i zasługi, tem bardziey że dał dowody swoiey czynnosci, a żadnemu mieyscu najmniejszego nie uczynił pokrzywdzenia. Obacz niżey str. W owym czasie trumna srebrna nie tylko przez X. Serafinowicza, ale nikogo przefacyendowaną nie była. Leżała bowiem w Żyrowicach i życzono sprowadzić ią do Białey. Obacz str. 261. Lecz i pozniey aż do Roku 1797 nie dostał iey Żyd gdański. Porfiryusz albowiem Ważyński Biskup Chełmski, przedtem Generał Zakonu*[2], w roku pomienionym wyraźnie twierdził: »asservatur circa thesaurum Ecclesiae Zyrovicensis Monasterii Patrum Basilianorum, quam (trumnę srebrną) »idem Monasterium... restituendam Białensi Ecclesiae... hactenus retinuit, ac retinere praesumitur... Etsi difficile repeti ac Białam transferri valeat, non desperandum tamen, quin... vindicari et transferri valeat«. Obacz niżey str. 301. Po roku 1797 nie żył X. Serafinowicz **mieyscowy Superyor**, nie był August Krol Polski, ktory chciałby zabierać srebro po Cerkwiach. Azatem przeszachrowanie trumny srebrney X. Serafinowiczowi przypisane bydź nie może. Łatwo pozwalam, że przyciśniony niedostatkiem dochodów, a wydatków koniecznością,

---

[1] * Obacz niżey str. 269.

[2] * Obacz wyżey str. 260. Powtorne Generalastwo od roku 1788 rezygnował roku 1790. Obacz niżey str.

zbył niektore srebra Cerkiewne: lecz te zawsze były Bialskie, nie zaś Żyrowickie: lecz i tych, albo sprzedał niewiele, albo bardzo znaczna znaydowała się liczba, gdy w Inwentarzu podanym X. Tymoteuszowi Szczurowskiemu czytam samych sygnetow 28; obrączek, szpinek i innych ozdobek 34[1]. tabliczek srebrnych 39, między ktoremi **iedna duż z łancuszkiem**; serduszek, nożek oczek 21, oprocz innych sreber Cerkiewnych. Oto szczegołowy wykaz: (ст. 261) »Kleynoty S. Jozafata

»Sygnet złoty z brylantem taxowany czerwonych Złł 18. . . . . № 1
Dwa sygneciki złote w ktorych na krzyż znayduią się po pięć dukształynow № 2
Sygnecik złoty z Zabincem(*)[2] 1
Sygnecik złoty w ktorym duxtynow 11 1
Sygnet złoty w ktorym większych żółtawych duxtynów 3., mnieyszych Raucinkow 4 1
Sygnet złoty w ktorym kam posrzodku 1, a mnieyszych 8 1
Sygnet bez obrączki w ktorym Rauc. 15 1
Sygnet złoty w ktorym Raucik 5. 1
Sygnet złoty z okiem szafirowym dużym a około Raucikow 15 1
Sygnet złoty z topazem białym 1
Sygnet złoty z 3 brylancikami staroswieckiemi 1
Sygnecik złoty z Smaragdem 1
Sygnecików z Turkusami trzema 3
Sygnecik złoty z starym brylancikiem 1
Sygnecik z krwawnikiem i z 20 Rancikami 1
Sygnet złoty z 1. duxtynem i z 6 granacikami 1
Sygnet z 5 większemi granacikami a z 7 mnieysz. 1
Sygnet z 5. krwawniczkami 1
Sygnet z krwawnikiem 1
Sygnetow z Uspisami rzniętemi 3
Sygnecik z 2 perełkami i granacik 1
Sygnecik z żołtym kamyczkiem nakształt bursztynu 1
Sygnet złoty z ktorego szafir wyięto do obrazu Matki Bos. 1
Obrączek szczerozłotych 15
Spineczka złota 1
Spineczka z 6 duxtynami 1
Kolczykow maciupcich 2
Kanaczek z 4 perłami i 41 duxtynami 1
Sztuczka złota kilkogramowa z 3 krwawniczkami 1
Łubka(*)[3] złota 1
(Ст. 265) »Serduszko 1
Sygnetow srebrnych 2
Obrączek srebrnych i żab takiż 6
Złota faynowanego na wagę czerwonego złotego iednego«
»Argenteria S Jozafata.
»Lampa wisząca o trzech łancuszkach 1
Tablica duża z łancuszkiem 1

[1] На боці: do S. Jozafata należących
[2] З боку: (*) tu ręka poznieysza w gorze dopisała: **wzięty dla JW. Bisk. Chełm.**
[3] Долом: (*) **Łubka**, kołko, na ktore uwiiano wieńce z kwiatów.

Tablica nieco mnieysza 1
Tabliczek z rożnemi wyrażeniami 36
Serduszko nowe duże 1
Serduszkow mnieyszych i większych 9
Serduszek podwoynych 4
Serduszko małe pozłacane 1
Nożek mnieyszych i większych 4
Oczek z promieniami 2
Obrączek srebrnych 3
Metalik kamien w srebro oprawny 1
Krzyżyk kamien pozłacany srebrny 1
Krzyżyk drewniany w srebro oprawny 1

Dosłownie z Inwentarza znayduiącego się na końcu księgi o Cudach.

W dwóch tylko przypadkach wierzyćby można powieści o zatraconey trumnie: a) gdyby Serafinowicz Bialski był wcale różny od Zyrowickiego, i b) gdyby Ważyński pisał na pamięć nie wiedząc o iey smutnym losie. Lecz onych rostrząsanie osobom wiadomszym rzeczy zostawuię.

Ст. 265: Doniesienie o relikwii B. Jozafata znayduiącey się w Wilnie

»Nayłaskawszy Tatutenku Dobrodzieiu, przez wielkość dobroci swoiey, i przez osobliwszą miłość, ktorą masz ku mnie niegodnemu, raczysz łaskawie wybaczyć, ieżeli na czas naznaczony wiadomości o B. naszym Męczenniku Jozafacie nie przystawię, a tak iuż zapewna będzie (ст. 266) We wszystkich okolicznościach idzie mi iak z kamienia, naprzod w szukaniu książki pod Tytułem Rosa Autumnalis...

Кінець (ст. 267): Dosłownie z listu pod Lit A załączonego do **Wiadomości o Jozafacie S.** Lit. b. oznaczonych między papierami Bialskiemi. Pisał go 29 Xbris z **Wilna** nieiakis **Ignatius Basilianus.** Ktorego roku i do kogo? Nigdzie nie oznaczono. Mniemam że roku 1777 lub 1778 do Serafinowicza Superyora Bialskiego. Тут кінчиться ся сторона, хоч навіть до половини не записана, — решта чиста.

Ст. 268: Chłopiec w czasie solenney processyi Wileńskiey upadł z dzwonnicy na bruk bez obrazenia się.

»Donoszę że X. Zawadzki pisze, iako w roku 1718 gdy... Є тут три листи (стор. 268-271), в яких мова про ласки випрошувані св. Йосафатом. Третий лист говорить про дещо инше, однак у злуці зі св. Йосафатом. Під кінець сего третого листу читаємо (ст. 271): .. Pisał go (сей лист) Serafinowicz do osoby znaczenie maiącey w Zakonie, wpływaiącey do iego rządów, rożney od owoczesnego Generała Ważynskiego i Prowincyała Teodozego Rostockiego, zatrudnioney przedsięwzięciem i dla siebie i dla Zakonu zaszczytnem, i w tym celu zbieraiącey wiadomości historyczne. Takim był X. Samuel Nowicki, naprzod Kaznodzieia, potem Professor Retoryki, Filozofii, Teologii, wreszcie dozorca biblioteki Wileńskiey i Protokonsultor Prowincyi. Cztery pisma iemu z tym listem od Superyora Bialskiego nadesłane są te same, ktore wyżey przepisałem str. 256-261...

Ст. 272: Doniesienie o niektorych Cudach i okolicznościach Sº Jozafata i Białey dotyczących.

»Rndme Dne Benefactor Singlme. Gościniec przysłany barzo mile y wdzięcznie iest przyięty. Cud okazany przez Sº Jozafata...

Кінець (ст. 274): Dosłownie z Oryginału Lit. E. przyłączonego do Wiadom. o S. Jozaf. b. Rok tego listu bez wątpienia był 1778. Pisał go Serafinowicz rownie iak inne do X. Sam. Nowickiego.

Ст. 274: Altare Conceptionis B. V. Mariae in Ecc̄a B. Josaphat Białensi privilegiatum ad decennium pro defunctis Confratribus.

»Clemens PP. XIII. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium saluti paterna charitate intenti,... die 9 Januarii 1768... Опісля йде лист еп. Адама Ант. Млодовського з д. 14. V. V. S. 1769 сповіщаючий про сей привілей Климента XIII.

Кінець (ст. 275): Desumtum(!) ex Originali ad Archiv. Bial. PP. Basilianor. reposito.

Ст. 276: Indulgentiae pro defunctis concessae Confraternitati B. Josaphat ad decennium valiturae.

Pius PP. VI. Ad futuram rei memoriam. Omnium saluti paterna charitate intenti, sacra interdum loca.. die 6. Augusti 1777.. Опісля йде епископська промульґація: »Stephanus Simeon in Młock Młocki Dei et Sae Sedis... die 30 7bris v. s. 1779...

Кінець (ст. 277): Transsumptum ex Originali reposito in Arch. Białens.

Ст. 277: Indulgentiae perpetuae Ecclesiae Białensi B. Josaphat pro Septembri et Novembri concessae.

»Ex Audientia SSmi habita per me inferiorem Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Secretarium die 25 Martii 1778... Опісля йде admissio sequens сеї ласки: »Leo in Szeptyce Szeptycki... die 18a 8bris V. S. 1778...

Кінець (ст. 278): Transsumtum ex Originali Białae in Archivo Monasterii reperibili.

Ст. 278: Indulgentiae Ecclesiis Monachorum et Monialium OSBM perpetuo concessae.

»Clemens PP. XIV. Universis Christi fidelibus... die 17. Febr. 1770., і зараз слідує промульґація еп. Рудницького die 30 Maii V. S. 1771...

Кінець (ст. 279): **Indulgentiae, Brevia Decreta** etc. Poczajoviae 1788 Part. 1. p. 1-2.

Ст. 280: Dobrodzieystwa Boże wyświadczone różnym osobom za przyczyną B. Jozafata wyięte dosłownie z Księgi Bialskiey maiącey na czele oswiadczenie następuiące: »Dla zatraconey Książki o Cudach Jozafata Swiętego, tu niektore dla pamięci zapisać zdało się«.

Під ч. 3. записане Zeznanie Panny Katarzyny Pelagii Brylowny, з котроï іменем звязані Йосафатки. В тім зізнанню є дещо, що ставить нам близше перед очи се нове згромадженнє законне. І так (ст. 281) вона говорить м. и.: .. zamieniłam ubior czarny na fiolet, a regułę ich (СС. Милосердя, в яких доси перебувала) na regułę S. B. W. obrządek łaciński na obrządek Jozafata Swiętego(*). До сеї звіздки подає від себе о. П. Шиманський таку довгу нотку, долом на стор 281, 282 і 283: (*) **Reguła S. B. W.,** o ktorey Panna Brylowna nadmienia, nie była regułą **Bazylianek,** ani nawet **Terciarek** zwyczaynych, ale tak zwanych **Jozafatek.** Było to nowe zgromadzenie Panien utworzone przez X. Tymoteusza Szczurowskiego Bialskiego Superyora. Oprocz szlubów czystości і posłuszeństwa, tudzież **ubostwa w duchu nie kieszeni** (są słowa rzeczonego Patryarchy), uroczystą przy- (ст. 282) sięgą zobowiązywały się do samego nabiałowego pokarmu, і nie iedzenia mięsa, do edukacyi także Panienek. Ubiorem ich był habit zupełnie Bazyliański, długi, kolcru fioletowego, pas morowy, iasno szafirowy, na końcach ozdobiony cyfrą S. Jozafata і frędzlami białemi szychowemi, czy też srebrnemi, na ktorym z lewego boku wisiały wielkie czarne paciorki z medalem białym, і płaszcz (**mantya** po zakonnemu) szafirowy od karku spływaiący aż na ziemię. Głowę miały nakrytą fioletowym kapturkiem z pod ktorego wyglądał rąbek biały. Twarz zasłaniały czarną gazą, tkaną w rożne desenie, przezroczystą, spadaiącą aż do pół ciała (Одяг

іх майже так само описує Księga Aktow Klasztoru Bialskiego pod dniem 21 Lipca 1793 str. 176-178 де м. и. кажеться: . confecit sibi (Brylowna) vestimentum de panno fioletino longum cum caputio et cingulo et pallium caerulei coloris et velum albonigrum in honorem S Josaphat,.. див. ркп. II. 353). Mieszkały w officynie od bramy klasztorney ku żydowskim mogiłkom nad gościńcem wymurowaney(!), tam gdzie pozniey zrobiono kuchnię, wozownią i staynią X. Szczurowski, wymurowawszy klasztor dla Zakonnikow, i dla nich (Zakonnic) z drugiey strony Cerkwi założył był i do znaczney podniosł wysokości pomieszkanie zupełnie odpowiadaiące pierwszemu dla Zakonników. Następcy rozebraną cegłę na inny obrocili użytek. One zakrystyę, bieliznę cerkiewną, ozdoby ołtarzow w naylepszym utrzymywały stanie. Pozniey osiadły razem ze Szczurowskim w Par- (ст. 283) cewie. Ten albowiem prawdziwie mąż Boży, lubo po oddaleniu siebie od Superyorstwa, a to z powodu niechęci[1] powziętych ku niemu za przyięcie znacznych ofiar od Pani Buchowieckiey na rzecz klasztoru i Panien Jozafatek, a wreszcie i iey samey do ich Zgromadzenia, osiadł przy Konfessyonale Zyrowickim; powodowany atoli prozbami duchownych swych Corek, przez delegatki, Brylównę i Węglińską, zaniesionemi do siebie w Zyrowicach, wyiechał ztamtąd do Chełma, one i siebie polecaiąc opiecie s. p. Ważyńskiego mieyscowego Biskupa. Niebawiąc kupił w Parcewie grunt, pobudował domki, ulepił kapliczkę i klasztorek: a tak przygotowawszy gniazdo dla biednych i od wszystkich opuszczonych Zakonnic, tam one przy sobie umieścił i utrzymywał. Tam pochował Brylownę, tam i swoie zycie zakończył. Była to Panna wzrostu nadmiernego, twarzy nader przyiemney, lecz serca ieszcze lepszego. Kto ią widział, kto z nią mowił, musiał ią koniecznie i z serca kochać, i naywiększe dla niey mieć uszanowanie. Zwano ią powszechnie **Aniołem**, teraz wspominaią z błogosławieństwem X. P. S

Далі продовжуються Dobrodziejstwa Boże (всіх є 17) з книжки o Cudach sw. Jozafata... Кінець (ст. 291) такий: Dopoty o Cudach w książce rzeczoney str. 280. Opisy pod liczbami 14-17 są własnoręczne X. Jejuniusza Hrehorowicza Superyora mieyscowego po X. Tymoteuszu Szczurowskim. Mniemam, że podobnych opisów wiecéy się znayduie w Aktach klasztornych. Lecz te mi pozwolone dotąd nie były do przeyrzenia, pod zapewnieniem pozorném, że tam o B. Jozafacie nic nie masz. Dwa następuiące zdarzenia, iako żadnem, ile mi wiadomo, nie obięte pismem, a iednakże godne pamięci, tu zanotować postanowiłem.

Ст. 291: Swiatło nadzwyczayne w Cerkwi.

Gdy w roku 17?9 chodząc do szkoł Bialskich byłem dyrektorem dzieci u JP. Keplera, Podkoniuszego dawniey przy Dworze...

Друге zdarzenie на ст. 292: Przywrócone zdrowie Rafałowi Janowskiemu. Synek Michała Jánowskiego, o ktorém wzmiankowałem str. 178, i Apolonii z Alexandrowiczow, na imie Rafal, maiąc ..

Кінець (ст. 293 : Powyższe dwa zdarzenia iako rzetelnie podług czynioney mi relacyi opisałem, zapewniam pod sumieniem kapłańskiém. X. P. S. mp.

Ст. 293: Rescriptum Sacrae Sedis quo custodia Lypsanorum B. Josaphat M. Rmo Protoarchimandritae committitur.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 75.

Ст. 294: Forma Juramenti per A. R. P. Theophilum Serafinowicz Anno 1780 emittendi...

---

[1] Про се описує сам Щуровський в ркп. Księga Aktow klasztoru Bialskiego str. 178 сл.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76.

Ст. 295: Testimonium exmissi Juramenti.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76

Ст. 295: Revisio Anatomica Corporis B. Josaphat per A. R. P. Theophilum Serafinowicz...

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 76

Ст. 296: Actus revisionis Corporis B. Josaphat expeditus Aº 1785. Die 9. Februarii.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 77.

Ст. 298: Revisio Ejusdem corporis peracta Aº 1797 per loci Ordinarium Chełmensem Porphyrium Wazynski.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 81.

Ст. 298: Actus revisionis praecedentis peractae Anno 1797 per Eppum Ważyński.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 81.

Ст. 303: Opis Ciała i ubioru B. Jozafata przez X. T. Szczurowskiego.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 303: Revisio Corporis B. Josaphat per Eppum Ważyński facta 1800.

Див. »Записки ЧСВВ.« I 85.

Ст. 305: Opisanie uroczystego odwiedzenia Zwłok Błogosławionego Jozafata i odmienienia Sakosu z Albą na nich przez JW. Ferdynanda Dąbrowę Ciechanowskiego Biskupa Chełmskiego Senatora Krolewstwa Polskiego.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 86.

Ст. 315: Breve Urbani VIII indulgens celebrationem Missae et recitationem Officii de Beato Martyre Josaphato Archiepiscopo Polocensi, Monacho Ordinis S. Basilii.

»Urbanus Papa VIII. Ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis... — Romae 16. Maji 1643..

Кінець (ст. 317): Verbotenus descriptum ex Bullar. Tom. 6. Part. 2. Edit. Rom. Anni 1760. fol 381-382. Nro DCCL. Cum subscriptione: **M. A. Maraldus,** legitur etiam in Libello Jacobi Susza Ep. Chelm. **Cursus Vitae et Certamen Martyrii B. Josaphat Kuncevicii** etc. Ed. Rom. 1665.

Ст. 317-327: »Sacra et perbrevis
poësis
de Vita et Martyrio
Beati Josaphat.

I. »B. Martyris vindicta de corpore, ob..

Кінець: Verbotenus ex **Cursu Vitae et Certamine Martyrii** etc. ad calcem pag 139-151. Confer supra pag 238 251. eandem Poésim linqua patria redditam.

Ст. 327-329: »Elogium
In Beatum Martyrem.
Beatus Josaphat
De Rosa purpurea,...

Кінець: Ex eodem **Cursu Vitae et Certamine** pag. 137-139.

Ст. 330: Gabriel Kolenda ad S. Congregationem de Prop. Fide die 2 Mart. 1668.

»Hoc anno una cum..

Далі на тій самій стор.: Idem ad Eandem die 29 Novembr. 1672. »Facillimam valde sed gloriosissimam...

Кінець: Verbotenus ex MS in 4to inter Scripta Sam. Nowicki reperto.

Ст. 331: »Approbacya »Fundacyi Nieświeskiey y Bialskiey.

»Zelum pii operis...

Кінець: Wyięto dosłownie z konstycyi(!) seymowych WXL. za Jana III roku 1690 uchwalonych w Warszawie Vol. Leg. 5. N. 25. fol. 824.

Ст. 331: »Approbacya Fundacyi W. W. OO. Bazylianów Witebskich, in unione zostaiących«.

»Ku pomnożeniu chwały Bozéy, y...

Кінець (ст. 332): Wyięto dosłownie z powyż. Konst. № 26. fol. 825.

Ст. 332-336: »Wiadomość o S. Jozafacie Kuncewiczu Zakonu naszego Arcybiskupie Połockim, iakim sposobem przeniesiony iest do Białey, a potym do naszey Cerkwi.

1o S. Jozafat po zamęczeniu za wiarę S. katolicką...

Кінець: Dosłownie z Exemplarza własną ręką X. Serafinowicza Superyora Bialskiego pisanego znayduiącego się w Archivum Bialskiego Klasztoru. Patrz wyżéy str. 170.

Ст. 336-338: »Excerptum ex Actis Capituli Provincialis in tractu Capituli Generalis Ordinis S. Basilii M. Congrnis Ruth. (ст. 337) die 21 7bris et sequentibus Torocaniis habiti 1780 Anno.

»Sess. 3. = Propositum fuit negotium augendi cultus...

Кінець: Przepisano z oryginalnego extraktu znayduiącego się w Archivum Bialskiem Litera C. Fasc. 3. Nro 5to opatrzonego pieczęcią małą czarną.

Ст. 338: »Fur Sacrilegus illatum damnum Sacris Lypsanis B. Jozafat per Cappucinum Confessorem in Lubartow restituit.

»In tractu hujus Missionis...

Кінець (ст. 339): Wyięto dosłownie z Księgi Aktow Klasztoru Bialskiego utrzymywaney za Starszeństwa X. Tymoteusza Szczurowskiego pod rokiem 1787 Miesiącem Czerwcem Str. 53.

Ст. 339: »Illustrmus Ma imilianus Ryłło Eppus Premysle. adornat urnam Lypsanorum Beati Josaphat.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 339: Porphyrius Ważynski Lypsana B. Martyris visitare optabat.

Див. »Записки ЧСВВ.« I 81.

Ст. 340: Provisiones pecuniariae in honorem B. Martyris factae vel promissae.

»Intentio Patris Timothei Szczurowski Superioris Bialensis...

Між тим (ст. 341) є: Monitum de aedificando Monasterio Bialensi.

»Ibidem (Brestae) per somnium...

Кінець (ст. 341): Z teyże księgi pod dniem 23 Grudnia 1788. Str. 96.

Ст. 342: Listy Hieronima Arteckiego do Timot. Szczurowskiego względem obiecanych 10,000 Zł. Pol.

»20 Maji Aº 1789 z Wilna. — Obietnice moie...

Кінець (ст. 343): Z teyże księgi pod rokiem 1789 str. 103-104...

Ст. 343: Visitatio Lipsanorum.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 80.

Ст. 344: Lucas Turski sanatus.

»Hac die (28 Julii) P. M. D. Lucas Turski Venator...

Кінець (ст. 346): Z teyże księgi pod dniem 1 i 2 Listopada 1790 roku str. 122 i 123.

Ст. 346: »Cud B. Jozafata w znalezieniu prętkim pieniędzy zgubionych

»Hac die (27 Maji) P. M. D. Antonius Szczurowski Burgrabia...

Кінець (ст. 347): Z teyże księgi pod rokiem 1791. Str. 132-133.

І далі йдуть чуда: ст. 347 сл.; ст. 348 сл.; 350.

Ст. 350: Adnotatio de susceptione ad vota monastica Anachoretica Reli- (ст. 351) giosae Virginis Catharinae Pelagiae Brillowna...

Кінець (ст. 354): Z teyże księgi pod dniem 21 Lipca 1793 Str. 176-178. Daley opisuie Szczurowski wynikłe stąd kłotnie, i co na zarzuty odpowiadał.

Ст. 354: Incendium remotum.

»Ad mediam noctem Diei 22 hujus mensis (Julii) prope septa...

Дальше йдуть чуда й ласки; стор. 355-357.

Ст. 357: »Anagraphe Superiorum Missionis Albae Ducalis O. S. Basilii M. ab ipsa fundatione Anno 1690 die 18 Janua.

1. R. P. Joachimus Kuszelic, Sae Th. Dtr. post Provincialis

2. R. P. Procopius Mor Philosophiae Licentiatus... (всіх є 30).

Кінець (ст. 359): Z teyże księgi samego początku.

Ст. 359: B. Martyr a Ważynski Eppo visitatur.

Див. »Записки ЧСВВ « I 81_1.

Ст. 359: »Decretum S. D. N. Urbani VIII in Congregatione (de Propaganda Fide) eodem die (7 Februarii 1624) habita de scribendis Literis ad Regem Poloniae super morte Archiepiscopi Połocensis Rutheni occisi a Schismaticis.

»Ex Literis Nuncij Poloniae innotuit...

Кінець (ст. 360): Desumptum ex MS. Zidiczynensi nunc in Bibliotheca Capituli Cathedr. Chelme. asservato.

Ст. 360: Decretum Congregationis de Propaganda Fide 30 Aprilis 1624. de processu faciendo super morte Archieppi Polocensis Rutheni a Schismaticis occisi.

»Cum vitam Sanctissimam et mortem...

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczyn. continente Decrett. Congr. de Prop. Fide.

Ст. 360: »Decretum S. D. N. Urbani VIII... 31. Maji 1624.

»Post Congregationem antequam Sanctissimus...

Кінець (ст. 361): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 361: Illrmo Cardinali Barberino Nuncius Poloniae Lancelloti nunciat de martyrio Archieppi Rutheni Polocensis Josaphat

»Illmo et Rmo Sig. Colmo. Il Metropolita Chioviense mi avvisa con una sua delli... Di Varsavia Li 7. di X 1623...

Кінець (ст. 363): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 363: »Regi Poloniae Urbanus VIII.

»Inimici nostri non dormiunt... Dat. X. Februarij 1624...

Кінець (ст. 365): Ex eodem MS. Zidiczynensi...

Ст. 365: »Sigismundo III. Regi Poloniae Urbanus PP. VIII.

»Quis dabit oculis nostris..

Кінець (ст. 366): Ex eodem MS. Zidiczynensi. Vide supra aliud exemplar pag. 23.

Ст. 366: Nuntio Aplico in Polonia Lancelloti.

...Essendo Nro Sigre per gravissime... Roma 10 di Febraio 1624...

Кінець (ст. 369): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 369: »Archiepiscopo Chiovien. et Metropolitae totius Russiae

...Quot pro tuenda conservandaque... Romae die 13 Februarii 1624... L. Card. Ludovisius«.

Кінець (ст. 370): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 370: »Episcopo Vilnensi

»Urbanus PP. VIII. Multa F. F. beneficia se debere... X. Febr. 1624«.

Ст. 371: »Episcopo Premislien.

»Urbanus PP. VIII. Cosacorum viribus...

Ст. 371: »Episcopo Chelmens.

»Urbanus PP. VIII. Evaginaverunt gladium in Russia...

Ст. 372: »Episcopo Camenecens.

»Urbanus VIII. Saevire accepimus legiones inferni..

Ст. 373: »Episcopo Chiovien.

»Urbanus VIII. Russiae calamitates, et...

Ст. 373: »Duci Georgio Zabaraschi Castellano Cracovien.

»Arces quas armatus hostis...

Ст. 375: »Duci Christophoro Zbaraschi Regii Stabuli Praefectorum Principi.

»Religio Regnorum custos...

Кінець (ст. 375): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 376: Excerptum ex literis Gabrielis Kolenda Metropolitae die 2. Martij 1668 Vilna expeditis ad Emtsmos Cardinales S. Congregationis de Propaganda Fide.

»Hoc anno una cum Sacris[1]...

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 376: Excerptum ex aliis ejusdem ad eosdem literis datis Supraslij 29 Novembris 1672.

»Facillimam valde, sed gloriosissimam...

Кінець (ст. 377): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

---

[1] На боці: Vide supra pag. 148.

Ст. 377: Literae de Canonizatione B. Josaphat Martyris Roma directae ad, ut videtur, Nuncium Apostolicum in Polonia.

»Per la Canonisazione del B. Martire Giosafat, il... Roma 12. Agosto 1669.

Кінець (ст. 378): Ex eodem MS. Zidiczynensi.

Ст. 378: »Decretum Congregationis de Propaganda Fide habitae die 22. Januarii Anno 1624.

»Referente Illmo Card. Bandino, impedimenta, quae Unioni Ruthenorum, et unitorum Russiae...

Кінець: Ex eodem MS. Zidiczynensi verbotenus.

Ст. 379-458: »De Vita Martyrio et Miraculis B. Martyris Josaphat Kuncevicij Archiepiscopi etc.

»Originem illę traxit...

Кінець (ст. 458): Verbotenus ex **Cursu Vitae et Certamine Martyrii** etc. opusculo Jacobi Susza Eppi Chełmensis Editionis Romanae Anno 1665... і слідують дрібніші записки аж до стор. 460 включно.

Ст. 461: Okradzenie S. Jozafata.

»Hac die perturbati fuerunt omnes nostri...

Кінець (ст. 462): Dosłownie z Xięgi Aktow klasztoru Bialskiego zaczętych przez dawnieyszych Superyorow, a kontyunowanych przez X Szczurowskiego Fol. 301 i 302 pod dniem 15 Stycz. 1737. Na brzegu str. 302 zapisał Szczurowski: »Attestatum... Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Ст. 462: Zwrot ukradzionych rzeczy.

»Die 18 Junii (1787) redii domum...

Кінець: Z teyże Xięgi Aktow Str. 308. Na boku zanotowano: »Damnum Sacrilego furto illatum... Див. »Записки ЧСВВ.« I. 79.

Тут кінчиться сей цікавий другий том збірника о. Шиманського і — як бачити можна зі змісту — його повне опублікованнє принеслоби справі св. Йосафата велику користь.

Познань (робітня бібліотеки Т-ва Приятелів Наук), 12. V. 1924 р.

о. Й. Скрутень ЧСВВ.

IV. БІБЛІОҐРАФІЯ

The Ascetic Works of Saint Basil. Translated into English with Introduction and Notes by W. K. L. *Clarke*, D. D. (Translations of Christian Literature. Series I. Greek texts). London, Society for Promoting Christian Knowledge. 1925. 8⁰ P. 362.

Автор ранішої (1913) монографії про св. Василія В. о. Кларк, видав отсе в англійськім перекладі аскетичні твори св. Василія, чи радше всі приписувані сьому Отцю Церкви аскетичні твори. Бо щодо деяких, що знані під іменем його, автор має поважні сумніви, чи вони дійсно автентичні твори св. Василія В.

Переложені тут: 1) Вступна аскетична установа (*Ἀσκητικὴ Προδιατύπωσις*), 2) Слово про відречення світа (*Λόγος ἀσκητικός*), 3) Слово про аскезу (*Λόγος περὶ ἀσκησέως*), 4) Про суд Божий (*Προοίμιον περὶ κρίματος Θεοῦ*), 5) Про віру (*Περὶ πίστεως*), 6) Етика (*Τὰ ἠθικά*), 7—8) два аскетичні Слова (*Λόγοι ἀσκητικοί*), 9) Довший Устав (*Ὅροι κατὰ πλάτος*), 10) Коротший Устав (*Προοίμιον τῶν κατ' ἐπιτομὴν ὅρων*). Як неавтентичні твори трактує перекладник: Аскетичні проповіди під 2, 3, 7, 8, що одначе походять із дуже давних віків і стоять у якімсь посереднім звязку з св. Василієм В.

Науковий критерій в означуваню автентичности творів приписуваних св. Василію В. обіймає: 1) зверхні свідоцтва (згадки сучасників), 2) внутрішні докази, як: цитати з св. Письма, словар твору, зміст і стиль. В сих напрямах перекладник аналізує дуже докладно твори і характеризує кождий з них. Дальше рисує історичне тло, на якому повстали автентичні твори, обговорює найстарші латинські переклади, а з окрема провадить докладне порівнаня Василіянського Уставу з найстаршим Бенедиктинським. Вкінці низка спеціяльних питань обговорює: початок двояких монастирів (мужеських і жіночих), устрій їх, духовне званє, сповідь і духовна цінність творів.

Самі переклади зроблені і видані незвичайно старанно та знаряджені дуже докладними текстовими, жерельними і річевими поясненями.

С. Т.

Jan C. Hannah, F. S. A. **Christian Monasticism.** A great Force in History. London, Allen & Unwin. 8⁰ P. 270.

Автор вказує на вступі величезну історичну ролю, що її відограло в середніх віках християнське монашество: »Середньовічна цивілізація має дві головні основи: римську традицію і монашество.« Як вступ до зрозуміння діяльности і заслуг сього останнього подає автор сімнацять коротких нарисів, знаряджених жерельними і літературними вказівками, на отсі теми: 1) єгипетські пустинники, 2) діло св. Василія В. і його наслідників, 3) перші монахи на Заході, 4) св. Бенедикт, 5) віднова світа бенедиктинськими монахами, 6) кельтійське (ірляндське) монашество, 7) єремити і паломники, 8) клюнійська конґреґація, 9) св. Бернард і Цистерси, 10) розвиток Францисканів, 11) монахи як місіонарі, 12) монахи як політики (вплив Францискан і Домінікан на політичну еволюцію західної Европи), 13) монах-вояк (лицарські ордени), 14) монастирська література, 15) монастирське мистецтво, 16) занепад великих середньовічних законів (в Англії головно), 17) Єзуіти й новіші ордени.

Референт отсеї книжки мало зустрічав таких гарно написаних історичних нарисів як отсі. Добре було-б, як би хоч деякі з них могли бути переложені і зроблені приступними для українського читача. *С. Т.*

N. de Baumgarten. **Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle.** »Orientalia Christiana« Vol. IX.—1. Num. 35. Maio, 1927. Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma. 16 tables, pag. 96, 8°.

Праця Н. де Баумґартена є вельми поважною і досить вдатною спробою заповнити значну прогалину в сх.-словянській історіоґрафії, яка відчувалася вже віддавна через брак повних і стисло наукових ґенеальоґічних таблиць старо-східнословянської князівської династії т. зв. »Рюриковичів«, котра, як відомо, в давних (передтатарських) часах панувала в більшості сх.-словянських земель.[1]

---

[1] Говорячи про старо-східнословянську князівську династію »Рюриковичів«, мусимо памятати, що вона була в перед-татарських часах пануючою в великій більшості, але не в усіх східнословянських землях. Не кажучи вже про X-ий вік, коли безперечно в багатьох іще сх.-словянських містах сиділи свої князівські династії, осібні від »Рюриковичів« (чи то місцеві — з тубільців, чи чужоземні, прим. варязькі), — і пізнійше в XI–XII вв. не вся Сх. Словянщина знаходилася під владою »Рюриковичів«. Досить згадати землю вятичів, яка довго відстоювала свою окремішність і незалежність од »Рюриковичів« під приводом своїх місцевих князів, землю Болохівську, що мала одмінний устрій і жила до певної міри відокремленим від инш. сх.-словян. земель життєм, ітд. Кодифікатори старо-східнословянських літописів, як то виявили у своїх працях літописознавці Шахматов, Пархоменко та ин., під впливом ідеї єдиної руської державности і єдиної руської князівської династії, до певної міри, здається, затушковували факти, що протирічили сій ідеї. Згадані учені-літописознавці висловлюють думку, що під впливом сієї

Ґенеальоґічні таблиці, укладені де-Баумґартеном, охоплюють період від кінця X^го^ віку (від Володимира Вел.) до XIII в. Окрему увагу звертає де-Баумґартен на галицьку вітку »рюриковичівської« династії, найменше досліджену в працях, присвячених сх.-словянській князівській ґенеальоґії; галицьку вітку де-Баумґартен стежить до кінця істнування галицької державности. В додатках де-Баумґартен подає також деякі мало знані й вельми цікаві відомости відносно северянської галузи »Рюриковичів« з XIV. віку. Натомісць він оминає рязанську й муромську галузи, по-перше тому, що не мав при складанню сієї праці відповідних матеріялів, по-друге ж тому, що сі ґалузи досить добре досліджені вже в працях Іловайського та Екземплярського.

Крім ґенеальоґічних таблиць, де-Баумґартен подає також особливо цікаву таблицю шлюбів, заключених »Рюриковичами« в тім періоді (від кінця X до XIII віку).

Таблиці свої де-Баумґартен уложив дуже старанно й сумлінно. Повсюди подав він стисло джерела кожної зі своїх звісток. Розуміється, його праця не є вільна від деяких помилок, пропусків, хибних або сумнівних припущень; в деяких місцях може б слід було біля поданих відомостей поставити знак запитання то що. Але це вже справа історичної критики вказати помилкове й сумнівне в сій вельми цінній праці, аби вона при другім виданню могла бути ще більш удосконалена.

Не маючи зараз можливости докладно переглянути й оцінити всі відомости, подані в таблицях де-Баумґартена, зробимо тут лише кілька уваг відносно родини Володимира Вел. Серед поганських жінок Володимира Баумґартен вичислює Адлаґу (в инш. джерелах Альдаґу) та Мальфрідь. Але в історіоґрафії висловлювалися досить узасаднені сумніви, чи були такі жінки у Володимира. Літописна звістка про Мальфрідь толкується деким (нпр. Є. Ґолубінским) як відомість про дружинника Володимирового; про Адлаґу літопис не згадує — її імя знаходимо лише в скандинавській сазі, джерелі дуже непевнім. Що до синів Володимирових, як ми вже згадували, в історіоґрафії теж є чимало сумнівів і неясностей. В ріжних джерелах до синів Володимира Вел. залічаються крім безсумнівних (Ізяслава, Вишеслава, Ярослава та ин.) також Мстислав (тмутараканський, потім чернігівський), Позвізд-Кризокир, Судислав (псковський), Станислав. Усіх їх без застереження перелічує й Баумґартен. Але відомости що до Позвізда-Кризокира та Станислава взагалі дуже неясні й непевні; щож

тенденції єдиної сх.-словян. династії, кодифікатори літописів деяких князів. не-»Рюриковичів« зазначали в літописних зводах »Рюриковичами«; так нпр. істнує дуже ймовірне припущенне, що тмутараканський і потім северянський князь Мстислав, якого літопис називає сином Володимира Вел. в дійсності не був навіть »Рюриковичем«.

до Мстислава та Судислава, існує (як ми вже згадували) припущенне, що їх »усиновлює« Володимирові літописець з огляду на свою єдинодержавницьку тенденцію. Святополка Баумґартен вважає племінником (братанком) Володимира, сином Ярополка, лише усиновленим Володимиром Вел.; але здається, що нема підстав відкидати ту літописну звістку, яка каже, що властиво невідомо було, чий був син Святополк — Володимирів чи Ярополків; звідти очевидно випливало й подвійне відношенне Володимира Вел. до Святополка. Яко сина Володимира Вел. від Рогніди, Баумґартен згадує лише Ізяслава (полоцького); але, здається, від Рогніди ж були й инші діти у Володимира, в тій лічбі — й Ярослав (Мудрий).

Та це все переважно вже детайлі. Подібні ж, головно детайлічного характеру, вказівки можна зробити й відносно дальших частин складених Баумґартеном таблиць. Але загалом треба признати, що таблиці опрацьовані ним дуже старанно й добре.

Мусимо тільки ще звернути увагу на непостійність транскрипції сх.-словянських імен у праці де-Баумґартена; напр. сх.-словянське »**ч**« у Баумґартена передається на три способи: »**tch**«, »**cz**«, »**tcz**«; »**ж**« передається: »**ź**« (?!) і »**j**«; »**ш**« — »**ch**« і »**sz**«, ітд. Як і можна було очікувати сх.-словянські звуки »**ѣ**« і »**ґ**« де-Баумґартен передає в сучасній російській літературній вимові (»**є**«, »**ґ**«), напр.: «**Gleb**«; хоч здається вже в передтатарські часи й на українських і навіть на деяких російських землях (в тім числі в землі Новгородській) »**ѣ**« вимовлялося як »**і**«, а »**г**« — як сучасне українське »**г**« (а не як »**ґ**«).

На особливу увагу в праці де Баумґартена заслуговує таблиця шлюбів »Рюриковичів« (і »Рюриковен«). В сій таблиці окремо перелічені: 1) шлюби »Рюриковичів« з русинками тої-ж »рюрикової« династії та зі сх.-словянками не-князівського походження, і 2) шлюби »Рюриковичів« (згл. »Рюриковен«) з особами з инших чужоземних династій — німецької, англійської, скандинавських, чеських, болгарських (дунайсько-болгарських), византійської, половецької, кавказькими, угорськими, литовським, французькою, польською, поморянською (померанською), сілезькою, та з особами не-князівського чужоземного походження.

Як цілком слушно зазначає в передмові до своєї праці де-Баумґартен, студії над сими князівськими шлюбами »кидають зовсім нове світло на взаємини Руси з закордонним світом, цілком висвітлюючи багато темних точок в зовнішній історії краю«.

В історичній науці вже нераз зверталося спеціяльну увагу на численні шлюбні звязки руських князів з ріжними зах.-европейськими династіями. В сих династичних звязках Руси з Зах.-Европою історики добачали одно з найбільш

яскравих свідоцтв того, що сх.-словянські (й зокрема українські) землі в давній добі належали до »спільної родини европейських культурних народів« і не були відгороджені від Західної Европи та зах.-европейських впливів. Знаючи-ж, яку видатну ролю відограваля в усіх сферах громадського, державного й культурного життя в тій добі релігія й Церква, мусимо визнати, що і в релігійнім та церковнім життю в ті часи між християнським Заходом і Руссю істнували ближчі стосунки й звязки. Значіннє династичних звязків Руси з Зах. Европою для зясування релігійних та церковних взаємин між Руссю й Заходом в X—XIII вв. так само підчеркувалося вже не раз в історичній науці (нпр. В. Абрагамом у його цінній розвідці »Powstanie organizacyi Kościoła łacińskiego na Rusi« і особливо Leib'ом у його новій праці „Rome, Kiev et Byzance à la fin du XI. s. Rapports religieux des Latins et des Gréco-Russes sous le pontificat d'Urbain II«). Особливо в праці д-ра Лбає яскраво передставлена була схема династичних звязків Сх. Словянщини з західними державами, і разом з тим почасти зясований вплив сих династичних звязків на релігійно-церковні відносини.

В праці де-Баумґартена для освітлення сього питання знаходимо матеріял ще яскравійший і повнійший. На підставі літописних та инших джерельних даних, Баумґартен зміг занотувати в складеній ним таблиці 200 шлюбів »Рюриковичів«. З того числа 73 шлюби було поміж князями та князівнами тої самої династії »Рюриковичів», та пять шлюбів між членами династії »Рюриковичів« і особами не-князівського походження — сх.-словянами. Вісімдесять три шлюбних звязків істнувало поміж особами династії »Рюриковичів« і зах.-европейцями: а саме — 78 між »Рюриковичами« і членами зах.-европейських королівських, князівських та инших династій; і 5 шлюбів між »Рюриковичами« і особами зах.-европейського не-князівського походження. (З Німеччиною династія »Рюриковичів« була звязана 13 шлюбами, з Англією та Скандинавією теж 13, з Угорщиною та Хорватією — 15, з Францією двома, з Чехами та Моравією — шістьма, з Польщею, Мазурщиною та Куявами — 27, з Поморєм — 5, зі Шлеском — двома)[1]. З иншими династіями — східно-европейськими та кавказькими — династія »Рюриковичів« звязана була лише 39 шлюбами, з Византією — 12 шлюбами, з Грузією та Осетією — 7, з дунайською Болгарією — трьома, з Половеччиною — 13, з Литвою — 4.

Вже при самім порівнанню сих чисел впрост вражає велике число »західних« шлюбів »Рюриковичів«.

Сі постійно заключувані шлюбні звязки »Рюриковичів« із членами ріжних західно-европейських династій, постійне спорідненнє сх.-словянських

[1] До зах.-европейських залічуємо тут ті краї й народи, що в XI.—XIII. вв. належали постійно до зах.-християнського світу.

князів із західно-европейськими монархами безперечно свідчать про відсутність замкнутости та відчуженості східного словянства, так і про цілковиту відсутність ворожнечі з боку сх.-словян супроти зах.-европейських народів і західного християнства.

З другого боку, ці шлюбні звязки сх.-словянської й західних династій вказують на істнуваннє постійних і глибших звязків політичних, економічних (а також звичайно й ідеольогічних) між сх.-словянським і зах.-европейським (західно-християнським) світом. Очевидна річ, ці шлюбні звязки між панувавшими тоді династіями мусіли зміцнювати ті близькі взаємини, що істнували між сх.-словянськими та зах.-европейськими країнами (саме з сією метою дуже часто очевидно і влаштовувалися ці шлюби). Впливали безперечно ці шлюбні звязки між родинами сх.-словянських і західних монархів також і на церковні справи та релігійні взаємини сх. словянства і Заходу. Разом з цілою низкою инших чинників — політичного, економічного, культурного характеру, ці династичні звязки перешкаджали розвиткові серед сх. словян в давній добі конфесійного антаґонізму (котрий пізнійше так сильно розвинувся на деякий час в Московській державі) і сприяли утворенню поглядів серед сх. словянства на одність християнської релігії (яскравий вислід цих поглядів про одність східного й західного християнства, поширених серед сх. словян у давній, тзв. »передтатарській« добі знаходимо в ріжних тогочасних памятках, нпр. в описах перенесення мощей св. Миколая, в описах подорожей до св. Землі ігумена Данила, св. князівни Євфросинії та инш.)[1]

Загалом, треба сказати, що нова праця де-Баумґартена має нетільки велике допомогове значіннє для загальної старо-східно-словянської історії, але також подає вельми цінний матеріял до історії Церкви на східнословянських

[1] Відсутність замкнутости й ворожнечи до чужоземців (особливо зах.-Европейців) з боку сх.-словян у давній добі та істнуваннє ближчих звязків між Заходом і сх. Словянством у X—XIII вв., чого доказом є, між инш., згадувані чисельні шлюби між членами руської й західних династій, так само як і відсутність конфесійної зненависти в сх.-словян супроти зах. християнства в давній добі, (як ми вже зазначали) не раз підчеркувалася й докладно зясовувалася в історичній науці (згадаймо нпр. хочби висновки Є. Голубінского, В. Абрагама, Б. Лєба). Але не що давно польський учений д-р Т. Є. Модельський виступив з як раз протилежними твердженнями у своїх працях »Z dziejów rebaptyzacji w Polsce« (»Kwart. Teol. Wileń.« R. III) і »Lechia Pseudo-Focjusza« (»Przew. Nauk. i Liter.« R. XLII), в яких він висловлює гадку, що сх.-словяне пройняті були якось особливою й дивовижною віроісповідною зненавистю до зах.-християнства. Маючи намір пізнійше спеціяльно розглянути сі твердження й докази д-ра Модельського, так суперечні з висновками инших учених західних і сх.-словянських, зазначимо тут, що праця де-Баумґартена, в якій так повно і яскраво переглянуті династичні звязки сх.-словянських держав із західними, дає дуже цінний матеріял також для спростовання тверджень д-ра Модельського.

землях, а саме до висвітлення важливого питання про релігійні та церковні взаємини між східнословянським світом і християнським Заходом у X-XIII віках.

Вяч. Заїкин

Dr A. Michel. **Humbert und Kerullarios.** Studien. Erster Teil. (Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte. In Verbindung mit ihrem historischen Institut zu Rom, hrg. von der Görres-Gesellschaft XXI. Bd.) F. Schöningh. Paderborn 1925. 8° VIII + 139. RM. 9.

Студії д-ра Міхеля займаються особою Гумберта, кардинала і секретара папи Льва IX., провідника папського посольства до Византії в 1054 р. для переговорювання з Керулярієм. Докладнійше кажучи збирає автор всі письма Гумберта, звязані з даремними забігами вдержати при єдности східну Церкву. Всі вони під диктатом обставин мають характер полємічний від першої відповіди на провокаційний лист болгарського епископа Льва з Ахріди аж до екскомунікаційної буллі, зложеної на престолі св. Софії включно. Належать сюди:

1. Тзв. 1 лист Льва IX. до Керулярія, в дійсности письмо Гумберта, відповідь на лист Льва з Ахріди, найправдоподібнійше не вислана сейчас на схід. Д-р Міхель подає цілий ряд доказів, які виключають Льва IX. як автора сеї відповіди, а прирівнуючи її до Гумбертових письм заключає, що автором її був понад всякий сумнів сей послідний.

2. Діяльоґ римлянина з царгородцем.

3. Витяг з св. Отців, зладжений на основі подібної патристичної збірки Енея з Парижа († 870), що писав проти Фотія.

4—5. Тзв. леґаційні листи, один переданий посольством патріярхови, а другий цісареви Константинови IX, Мономахови.

6. Письмо Гумберта, яке мало на ціли переконати цісаря про походження св. Духа також і від Сина. Се письмо в цілости видає автор по раз перший після бруксельського рукопису, який походить з монастиря св. Лаврентія коло Лєодіюм (розділ IV, стор. 95 —119), заосмотрюючи в замітки.

7. Опрокинення монаха Никити, з яким Гумберт мав диспуту в Студійськім монастири.

8. Булля викляття.

9 – 10. Два звіти (коротший і обширнійший) про вислід посольства.

Автор змальовує в II. розділі своїх студій історичне тло, на якім довершувалося чимраз більше церковне відчуження сходу від латинського западу і дозрівав остаточний розрив обох Церков. Політичні відносини, а іменно західно-римське цісарство Каролінґів і Оттонів, викликали на сході нехіть до заходу, яка набрала характеру не так політичного ані етнічного як чисто релігійного. При сій тісній звязи, що заходила між византійською державою і східною Церквою, де Церква стояла цілковито на услугах

держави, стає ясним се, що Церква переняла на себе ролю спопуляризувати і перевести в діло реванш за мниме віддалення заходу від одиноко законного східного цісаря і на се політичне відпадення заходу відповіла церковним відпаденням сходу. »Schysmatische Neigungen in Neurom sind geradezu ein Barometer für den deutschen Einfluss in Altrom« (стор. 10).

Отся перша часть дальших заповіджених студій д-ра Міхеля се радше збірка кількох осібних для себе розвідок, які дотичать особи Гумберта і його ролі в східній справі. В сій формі, як вона видана, не має одноцільности і проглядности, та справляє читачеви трудність, який мусить силуватися, щоби реконструювати собі розвій подій з фактів обговорюваних в ріжних розділах книжки. Цінна вона передовсім тим, що подає широку літературу, основно наводить жерела. Також написана обєктивно. Якнебудь автор з признанням ставиться до літературного талану і обильної творчости Гумберта, його ревности і діяльности для добра Церкви, то кількома наворотами признає, що він був особою нещасливо дібраною для наладнання грецької справи. Як чоловік безоглядний, пристрасний полєміст, він не надавався на провідника посольства, яке мало вигладити ріжниці між сходом і заходом в часі, у якім політичні обставини, а саме розгром папських військ Норманами і загроження Византії Турками, наказували обом сторонам говорити зі собою дружно. Длятого на Гумберті тяжить спора часть вини за послідуючий роздор.

о. Лаба Василь

Студії з історії України Науково-Дослідчої Катедри Історії Україн в Київі. Том І. Київ 1926, 8⁰ XVII+176 стор.

»Науково-дослідча Катедра історії України« се своєрідна наукова уста нова на Радянщині, — рід історичного інститута, що веде науково-дослідчу працю над минулим України і приготовляє наукових дослідників і лєкторів для вищих шкіл. Керівничим сеї катедри в Київі є від 1924 р. академик Михайло Грушевський, який з великою енергією веде свою працю і вже може виказатися гарними результатами. Катедра поділяється на три секції: 1) методольогії і соціольогічного обгрунтування історії — керівничий Осип Гермайзе; 2) історії економічної, соціяльної і політичної — Олександер Грушевський; 3) історії культури — Мих. Грушевський. При першій секції організується підсекція жерелознавства і помічних історичних наук — керівничий Пилип Клименко; третя секція ділиться на підсекцію матеріяльної культури — керівничий проф. Василь Данилевич, і підсекцію інтелєктуальної культури, при якій є »Кабінет примітивної культури та її пережитків в побуті й фольклорі України,« — керівничою є Катерина Грушевська. Крім керівничих секцій при Катедрі працює ще як дійсний член Володимир Щербина, що керує заняттями над історією Київа; є тут також

ще двох наукових співробітників і 16 аспірантів. Програма праці Катедри на найближчі часи обіймає дослідження соціяльно-економічної, культурної і політичної історії України за останні три століття (1625 — 1925). Колєктивна праця ведеться над такими питаннями: соціяльні і політичні відносини України у першім столітті після сполучення з Московщиною; відносини Лівобережжя в другій половині XVIII в. (на основі Румянцівського опису); економіка Правобережжя в другій половині XVIII в. і першій XIX в.; аґрарні відносини перед реформою 1861 р. і після неї. Для підготовлення сих праць зібрано архівний матеріял, складається статистика, а акад. М. Грушевський приготовляє огляд історіографії XIX в. Для аспірантів є систематичні лєкції і семинарійні заняття; так читали: М. Грушевський — дослід примітивного мишлення, соціяльні і культурні течії на Україні; О. Грушевський — джерелознавство; О. Гермайзе — соціольоґічне обґрунтування історії; акад. П. Тутковський — теольоґічний вступ до археольоґії України; В. Данилевич — археольоґія України; П. Клименко — методольоґія історії, архівознавство; В. Щербина — історія Київа. Катедра почала видавати свій орган »Студії з історії України«; зміст першого випуска такий: Акад. М. Грушевський — Науково-дослідча катедра історії України (з сеї статті даємо інформації про катедру); О. Баранович, — Нариси маґнатського господарства на півдні Волині у XVIII в.; І. Мандзюк, — Гоголівська сотня київського полку 1766 р.; В. Камінський, — До історії реформи 1861 р. на Поділлі. *І. Кр-ч*

Граматика української церковно-словянської мови сучасної доби у звязку із старо-церковно-словянською мовою. Фоно-морфольоґія. Написав *о. др. Спиридон Кархут*. У Львові, 1927 р. (Праці Богословського Наукового Товариства Т. III.) 8⁰, стор. XX + 284 (титул також по латинськи).

У »Передмові« заявляє автор, що хоче дати систематичну, на наукових основах оперту граматику церковно-словянської мови теперішніх наших богослужбових книг у звязку з граматикою старо-церковно-словянської мови. Опісля вияснено терміни: старо-церковно-словянська і церковно-словянська мова та обговорено коротко прасловянську мову й її відношення до мов словянських та інших індо-европейських. Вичисливши важніші церковно-словянські памятки (старі й новіші) та наукові жерела, переходить автор до азбуки кирилиці та обговорює знаки наголосу в сучасних книгах, енклітики й атона, скорочення й букви як числа. Після такого вступу починається I часть граматики: »Звучня-фонольоґія« відділом про голосівки (самозвуки). Подано »Засіб і якість самозвуків«, а далі на стор. 2—19 викладається обширно »Ґенеза поодиноких самозвуків« (а, о, є, ѣ, и, ѵ, ы, ѫ, ѧ, ъ, ь, р та л голосівкового) методом порівняним з ріжними індо-европейськими мовами. Тим методом пояснено й виміну голосівок, чергу-

вання, альтернацію, апофонію, відзвук та інші звукові переміни (уподібнення й інш.) та роззів. Відділ шелестівок (співзвуків) починає цікава табеля, що дає »Засіб співзвуків у праіндоевропейській мові«. Короткий уступ говорить про »Відношення старо-церковно-словянських і церковно-словянських співзвуків до праіндоевропейських та їх засіб« з табелею тих шелестівок. Ст. 29—42 присвячені ґенезі шелестівок та їх перемінам. II частина обіймає морфольоґію. Після коротких загальних заміток переходить автор до деклінації. Замітна річ, що автор знає тільки три деклінації імен: 1) пні о, jo; 2) а, ja; 3) всі інші. Всюди подано багато деклінаційних взірців — все зразу: церковно-словянських, опісля паралєльно й староцерковно-словянських. До кожної громади взірців додано докладну ґенезу форм з порівняння з іншими індо-европейськими мовами. Подібно переведена іменникова деклінація прикметників, дієприкметників та числівників, а далі й заіменників; зложеною деклінацією кінчиться відміна імен. Головну частину книжки, бо від ст. 168 аж до 268, займає конюґація. Поділивши словянські дієслова на дві ґрупи (наросткову й безнаросткову), ділить автор наросткові дієслова на три конюґації відповідно до окінчення praes.: I конюґ.: -о, -е з трьома громадами й кількома відділами; II конюґ.: -и з трьома відділами; III: без наростка. І тут подано паралєльно цер.-слов. і старо-цер.-слов. форми з їх ґенезою. Короткою партією про невідмінні части мови кінчиться та граматика, а як додаток маємо ще: глаголицьку азбуку та поправки й доповнення.

Так виглядає у короткому перегляді граматика о. д-ра С. Кархута. Автор вложив у свою працю багато солідного знання й сумлінної праці. Його граматика подає велику силу матеріялу, потрібного не тільки для наших богословів, але і для кожного, що схоче вчитися церковно-словянської мови (старшої чи новішої). Тому є вона поважним і цінним вкладом у нашу граматичну літературу. Важне те, що автор не йде тільки за відомими підручниками церковно-словянської мови, але намагається всюди подати власну гадку. Вже вказано на самостійні погляди в поділі іменникової деклінації й ін. Таких гадок розсіяних багато по усій книжці. Цікаві також пропозиції автора в справі введення правописно-граматичних змін у наших церковних книгах — вони мають значіння на будуче. Шкода тільки, що автор не подав іще складні — але це певне вчинить він у другій частині своєї граматики.

Д-р Ярослав Гординський

Dr. J. Piotrowski. **Katedra Ormiańska we Lwowie w świetle restauracyj i odkryć** z 65 ilustracjami. Lwów 1925. Ст. 45; 80 + 20 обосторонно ілюстрованих таблиць.

Літом 1925 року, відкрито в правій наві найстаршої частини вірменського собору у Львові, замуровану в свій час віконну нішу, покриту

зразковою фігурно-орнаментальною поліхромією, якої суто-византійський стиль і техніка не полишили місця на сумніви, що до сучасности поліхромії з будовою храму. Як звичайно так і тут властивим відкривцем був щасливий припадок, але чоловіком, який в пору зорієнтувався що до вартости відкриття і вслід за тим перевів печаливе відслонення поліхромії, та помістив вичерпуючий про неї комунікат в пресі, був один з двох урядуючих у Львові державних консерваторів п. Богдан Януш.

Дякуючи ввічливости п. консерватора, міг підписаний, безпосередно по відкриттю поліхромії познайомитися з нею і поділитися щасливою вісткою з українським громадянством (»Діло« 14 червня 1925), а відтак по її пильніщому перестудіюванню написати про неї обширніщу статтю для журналу »Стара Україна« (ч. VII.—X. 1925, ст. 119—126, і окремо). В обох випадках користав підписаний з неперебраної скарбниці відомостей про вірменський закуток у Львові та його культуру, збираних п. Янушем від ряду літ для уже оголошених та приготованих до публікації праць. На тих то відомостях, яким подібними, в области »арменіка«, не розпоряджає ні один з відомих підписаному лєополістів, був опертий обширний комунікат п. Януша, поміщений в львівському »Слові Польскому« (чч. 161—162, з 15 і 16. червня 1925) та коротше звідомлення п. Г. Збержховского, поміщене в краківському »Курієрі цодзєнному« (з 24 липня 1925).

В першому з них оповідає п. Януш, як то з нагоди уміщування мраморних вівтарів у первісній частині вірменського собору усунуто барокову обстанову храму, а між иншими боковий вівтар з правої нави, за якого плечима крилася славна уже нині віконна ніша.

Перші удари долота одного з робітників виявили, що в заплечу усунутого як раз бокового вівтаря, поза цегляною стінкою, потинкованого і примітивно розмальованого в 1862 р., криється великих розмірів вікно, про якого істнування ніхто досі не знав. Тонку стінку розібрано тим лекше, що вслід за виняттям перших цегол посипалося вниз по сильно наклоненій долівці ніші румовище, яким виповнено колись простір між стінами. В декотрих місцях заглублення показалися сліди якогось мальовила, покритого тонкою верствою вапняно-ґіпсової побіли. Консерватор Януш, обзнайомлений зі способами усування пізніщих заправ і побіли з ґрунту поліхромії, мусів у деякому випадку зрезиґнувати зі способу накидування на побілу верств ґіпсу, з якого по висохненню відтовкається тупим долотом побіла, бо декотрі з партій первісних заправ видулися, а крім цього позваляли на це давніще уже ушкоджені місця первісної заправи. Все це грозило зірванням самого мальовила зі свіжим накидом ґіпсу. Для цього вжив конс. Я. способу зішкробування плоским ножиком на сухо, без вжиття води, яка могла зішліфувати й зматувати поверхню мальовила. Спосіб виявився правильним;

відлущені платки побіли відліталй з під ножика без слідів якого небудь закрашення, знак, що мальовило остало ненарушене.

Упоравшись з відслоненням тої частини поліхромії, приступив конс. Я. до її опису. Покрита мальовилами ніша, творить остролуке вікно, якого внутрішна висота (від сторони церкви) виносить 3·30 м. а ширина 2 м. тоді, коли його зовнішний отвір виносить 1·90 м. висоти і ледви 0·75 м. ширини. Глибина ніші на лінії спаду виносить 1·75 м. Грани ніші виложені цеглою, впущеного »на зуб« в стіну з ломаного каміння. Властивий віконний отвір найшов п. Я. замурований обнятим зовні в камені рами зі слідами крат. Замурування його оправдане тим, що вікно це з давен давніх заслонене склепінням і кришею а радше підсінням, яке притикає до стіни храму від полудня (вірменської вулиці).

Мальовило покриває усі стіни заглублення, що разом взяте, дає 8 квадр. метрів поліхромованої поверхні.

»З першого погляду видно — пише конс. Я. в своїому звідомленню, що маємо тут до діла з найклясичнійшими фресками то є мальовилом, кладеним на сирій заправі мінеральними красками, розпущеними в воді в той спосіб, щоб вязалися з заправою. Лице і руки здаються мальованими темперою то є сухими красками, вязаними клиєм і білком«. В кольориті переважає шафір тла і темно-червона краска. Не бракує одначе й других, переходових тонів. Що до змісту маємо фігурну й орнаментальну композицію.

На переломі віконного луку — Христос Пантократор з книжкою в одній (правій) руці, благословить лівою. По боках струнке постаті святих.

На лівій стіні якийсь святий мандрівник в чорному капелюсі на голові, обнятій німбом з булавою з округлою галкою в лівій руці — постать означена дещо пізніще тимже конс. Я. як апостол Яков старший (»Курієр Цодзєнни«), на висоті колін якого з боку поміщена мініятурна постать фундатора мальовил, одягнений в поволочну мантію і червоний колпак на голові. Є це мабуть Яков з Каффи, згаданий в одному з документів 1363 р.

Проти апостола Якова, на лівій стіні ніші — постать св. Івана Богослова, понизче нього з ліва сидить св. Прохор, який пише в книзі опертій на колінах. Першу букву початого ним речення творить червоний ініціял вірменської букви І, дальші букви чорні. Після транскрипції п. Януша, початa св. Прохором напись, що по вірменськи читається »Ісгисі ан«, малаб означати речення »Я зачав...« (писати) тоді, коли крилошанин вірменьско капітули у Львові о. Каєтанович, як знавець-арменіст рішив, що згадана напись є хибно малярем зрозумілий зворот: »І сгиспане«, що означає: »на

початку«. Того рода транскрипція відповідає впрочім початковій фразі Євангелія св. Івана: »В началі бі слово...« ітд.[1]

Над ореолею святого є теж вірменська напись »С (у) (р) (п) Прохрон«, імя це належало до одного з семи діяконів, що приймав участь в апостольських виправах св. Івана Богослова і був першим епископом в Нікодимії. Тому то Прохорови, що згинув мученичою смертю в Антіохії, приписують апокрифічне »Життя апостола Івана«. Сліди написів, але дуже знищені, можна завважати, кромі наведених, на переломі віконного луку по боках погруддя Христа-Пантократора, якого голова виступає на тлі двобарвного Христа, вписаного в круг жовтої ореолі; ледви видна напись є теж по лівім боці голови св. Якова.

Найкраще з усіх збереглася постать св. Прохора і на ньому можна ствердити усю красу і стилеву шляхотність відкритої поліхромії. На жаль в наслідок завогчення заправи, частина лиця обсипалася ще перед побіленням поліхромії; позад святого Прохора бачимо типово-византійську, конвенціональну »архітектуру«. Трапезоїдна основа віконної ніші, покрита в цілости композицією квітяного орнаменту, скомпонованого в дуже живих і добре законсервованих красках.

Висота стоячих постатей святих враз з німбами виносить 2·50 м., сидячий Прохор займає ледви 85 цм. Кілька днів по відслоненню описаної повище ніші, відкрито ще кілька фраґментів старої поліхромії, на жаль непомірно більше знищеної і майже до безвартости фраґментаричної.

І так над боковим входом до пресбітеряльної частини собору (від вірменської вулиці) і на право від нього, найдено фраґменти драперії якихсь неочеркнених блище постатий. В тій одначе частині, можна було з усею точністю прослідити техніку накидів під поліхромією. Тут власне стверджено, що стіни храму утворені не з тесаного, якби здавалося, але дикого каміння, якого дуже нерівну поверхню покрито чисто вапняною заправою, змішаною з січкою, березовим ликом і лняним клоччам. Останнє додавано тільки в місцях, де розмірна гладкість стін не давала забезпеки трівкого удержання вапняної заправи. Заправа мальовил в віконній ніші має під собою цегляний ґрунт.

Так техніка поліхромії, як і її стилевий та іконоґрафічний характер переконали конс. Януша, що маємо тут до діла з мистецьким памятником XIV. або початку XV. віку, що з легкістю дасться доказати історичними датами з »біоґрафії« вірменського собору у Львові.

---

[1] В статті підписаного в »Старій Україні«, ст. 126, звернено увагу на можливу неправильність в ортоґрафії повищої написі, що свідчилоб про невірменських виконавців поліхромії. Застереження виявилось, супроти транскрипції о. Каєтановича, слушним.

Собор почали по відомостям львівського хроніста XVII в. Зіморовича, будувати в 1363 р. а закінчили 1390 р. В 1473 році, після тогож Зіморовича, „підбудовано“ до собору аркадне підсіння, з півдня і мабуть заходу, якого склепіння і криша закрили і тим самим зробили безпредметовим вікно, в якого заглубленню відкрито оце описану вище партію мальовил. Всеж таки, по припущенням конс. Януша, могло воно істнувати разом з прикриваючою його поліхромією аж до цілковитої реконструкції собору під бароковий смак, в половині XVIII віку. Тоді то знищений кількома пожежами собор вибілено в нутрі гіпсом і цідженим вапном, під яким збереглися відкриті оце мальовила. Замуровано вікно щойно около 1775 р., коли то за епископа Августиновича уставлено барокову обстанову собору та покрито стіни поліхромією в томуж стилю.

Провірення наверстованих один на другому тинків виявляє три головні їх полоси, з яких першу творила середньовічна заправа, другу барокова, а третю і останню заправа під поліхромію усіх стін собору з 1862 р.

Кінчаючи свій комунікат, впевняє консерв. Януш, що відкриті припадком, а ним відслонені й описані фрески ставлять вірменський собор не тільки на чолі львівських памятників, але цілої Польщі, в якій маємо анальогії в Люблині, Сандомирі і Кракові, при чому найстаршою є всеж таки львівська поліхромія.

Вийшовши і так поза конечні межі принагідного комунікату, який сміло можна назвати архівально-інвентаризаційною студією з історії вірменського собору у Львові, конс. Януш не застановляється блище над творцями відкритої оце поліхромії та культурно-мистецьким тлом, на якому вона находить своє оправдання.

Спробою у т о м у напрямі була згадана уже кількакратно стаття підписаного в „Старій Україні«.

Давши характеристику вірменського світа, його мистецьких памятників у Львові, застановившись над вірменською еміґрацією на українські землі, пройшовши історію будови і розбудови вірменського собору аж до найновішої »реставрації« включно, дав підписаний опис відслоненої конс. Янушем поліхромії та процесу її відкриття, по чім дорогою анальогії та використання архивних даних старався розяснити проблєму її повстання і походження.

С т и л ь відслоненої поліхромії суто византійський з певними відхиленнями в бік специфічно-вірменської гаґіоґрафії. Рисунок, кольорит і композиція вказують на майстра чи майстрів з великою мистецькою культурою, беззакидним опануванням техніки. В и к о н а в ц е м мальовила міг бути тільки чоловік, вихований в атмосфері східної Церкви і то виобразуваний на кращих зразках її мистецького вихіснування. Ч а с у повстання поліхромії не можна відсувати за далеко від дати 1390 р., яку подано як момент

закінчення будови собору. Мальовила повстали на довго перед 1437 р., коли то добудування з півдня, а може й заходу, підсіння, потягло за собою частинну чи повну ліквідацію вікна з відкритими оце мальовилами. Так чи інакше вірменські фрески у Львові повстали протягом часу від останніх десятиліть XIV до перших XV віку.

Малярство корінної Арменії в протилежности до архитектури, простудіоване розмірно слабо. Вірменська церковна стінопись, якої зразки збереглися в халкедонських памятниках XIII віку, тісно звязана з византійським мистецтвом, тоді коли ранійша поліхромія стін королівської палати в Ані (XI в.), з ловецько-баталістичними сценами, виявляє чимало специфічно-вірменської самобутности. Дуже близько византійських зразків стоять мініятури вірменських ілюмінованих рукописів, з яких славне євангеліє царя Льва (XIII в.), попри картини византійського покрою, має ініціяли та заставки суто-східнього, індо-перського характеру. Те саме відноситься до двох ілюмінованих євангелій (одно старше з 1198 р.) оберіганих в скарбниці вірменського собору у Львові. Природним припущенням булоб те, що середньовічну стінопись вірменського собору у Львові виконали, перебуваючі постійно у Львові або умисне спроваджені для цього з корінної Арменії, арменські малярі.

Архивальні жерела не дають нам в цьому напрямі ніяких вказівок. Натомісць архитектоніка первісної частини вірменськопо собору, в якої пляні і елєвації, поруч наглядних слідів вірменської традиції, слідні впливи місцевої україно-византійської архитектури, говорить недвозначно про співпрацю культурних сил львівської Руси з »львівською Арменією«, яка аж до XVII в. єднала спільність східної віри.

Українські малярі, що протягом XIV-XV віку були упривілейованими малярами польських костелів королівських фундацій, могли і правдоподібно були виконавцями византійської поліхромії вірменського собору у Львові.

Так більш-менш звучав тенор статті підписаного в »Старій Україні«, в якої ремарці найшлася допись архит. В. Пещанського й маляра проф. П. Холодного про техніку вірменських мальовил.

З дописі цеї довідуємося, що всі дані техніки й хемічного складу, так заправи як і красок поліхромії, свідчать про те, що маємо тут до діла з середньовічним мальовилом, виконаним al fresco.

Коли до повищого додамо ще згаданий уже комунікат Г. Збержковського, написаний на основі річевих інформацій конс. Януша, то матимем усе, що до недавна творило цілість »літератури,« поліхромії вірменського собору у Львові.

Нещодавно одначе, обогатилася ця скромна до тепер »література« новою, в тім випадку, книжковою й ілюстрованою публікацією. Другий з урядуючих у Львові державних консерваторів, д-р Й. Пйотровскі, видав книжку, яка згідно з заголовком повиннаб дати доповнену новими рисами картину вірменського собору у Львові »в світлі реставрації і нових відкрить,« але на жаль є тільки звичайною публіцистикою в книжковій формі. Властиво говориться в тій книжці про все і про ніщо. Хаотичний, нервозний уклад, в парі зі стилістичною безпорадністю автора, ставить перед читачем ліс труднощів, що накопичені на 42 сторінках друку, творять непроходиме »mare tenebrarum« там, де спокійне опанування предмету і його обєктивне, наукове освітлення здаються єдиним самозрозумілим імперативом.

Починається книжка з млистих виводів про первопочини вірменського собору у Львові, з яких ніхто не в силі набрати певности, котру з подаваних хроністами дат повстання памятника вважає п. П. вірною. Безпосередно по тім слідує примітивний опис збережених у вірменській капітулі ілюмінованих кодексів, від яких перескакує автор до реставрації собору, початої в 1908 р. З подивугідним спокоєм оповідає той консерватор (!) про усі вандальські експерименти, яких тереном від ряду літ є цей безцінний памятник львівської старовини, і з дивним захопленням говорить про »украшення« храму »знаменитими« мозаїками помислу проф. Мегофера та про можливу хиба десь на глухій провінції »арменізацію« старинного памятника. Заскочений останнім, справді епохальним відкриттям фрескової поліхромії, старається п. П. якомога ослабити враження цеї події кажучи, що вже в 1908-9 роках відслонено на камянім піднебінню вівтарної арки »слабі сліди темперової поліхромії в формі погрудь святих«. Пишучи це з помітним самовдоволенням п. П. навіть не припускає, що сам себе, як державного консерватора, обжаловує в каригідному недогляді, який потягнув за собою цілковите й безповоротне знищення середньовічної стінописі, що під наслоєннями пізніщих заправ покривала всі стіни пресбітеріяльної частини вірменського собору від долівки по баню!

Застановляючись над типовими для вірменського культу вотивними хрестами, вковуваними в стіни храму, та над його збезображеною камяною орнаментикою, автор зовсім непотрібно накопичує ряд бібліографічних позицій, що з такимже сумнівним успіхом повторює і в уступі про архітектуру вірменського собору у Львові. Цитуючи ряд імен европейських знаменитостей для кращого враження, автор не старається вийти поза осягнення таких дослідників як Лозіньскі чи Жила, при чому виключає можливість яких небудь »руских« впливів на середньовічне мистецтво львівських Вірмен. »В специфічному вірменському мистецтві пізного серед-

ньовіча (XIV-XV в.) на европейській території найдемо більше впливів гори Атос і старої Сербії, аніж південної Росії (!) і Київа. Відноситься це так до архитектури як і мальовил«. На потвердження своєї негації наводить той дослідник таке »жерело« як брошурка о. Каєтановича: »Na historycznym szlaku«, якої скромний автор мігби тільки здвигнути раменами від такої чести... Вслід по таких історико-фільософічних виводах п. П. знову перескакує до реставрації храму 1909 р. та до її принагідних відкрить, при чому старається усталити хронольогію і характеристику чергових прибудівок та обстанови, раз у раз наводячи дивні, вдаряючі своєю поверховністю, анальогії.

Крізь хаос найріжнородніщих інвентаризаційно-історично-консерваторських нотаток, які раз у раз вибивають читача в колії, доходимо кінець кінців до того, що стало заложенням »книжки«, то є до відкритих конс. Янушем фрагментів середньовічної поліхромії. Хотячи яко мога зрозуміло передати хід думок автора, требаб написати його книжку наново і щойно на основі в той спосіб упорядкованого матеріялу, подати його приблизний реферат. Не вважаючи такої муравлиної праці ані потрібною ані доцільною, я на цьому місці зверну тільки увагу на основний тенор уступів, в яких говориться про поліхромію.

Перш за все так опис поліхромії як і її іконографічно-стилева характеристика взяті живцем з комунікату конс. Януша з тим, що тут і там автор старається поправляти й іронізувати очеркнення свого попередника. Від себе не додає автор ні одного істотного слова, хиба що затемнює ясний і зрівноважений виклад конс. Януша.

Вслід за тим старається автор пересунути дату повстання поліхромії аж в XVI століття, для чого при недостачі кращих аргументів покликується на опінію д-ра І. Свєнціцкого. Ведений якоюсь дивною анімозією, свідомо фальшує і насилує історію для доказів, які в своїй основі засуджені на повне неповодження.

Вкінці слідує те, що найважніще, а саме цілий ряд закидів в бік відкривця поліхромії, який, будучи »непокликаним«, доконав відслонення невміло і зі шкодою для його цілости. Довкола тих трьох основних »тез« п. Пйотровского, процвітають такі квітки »ерудиції« як те, що відкрита поліхромія не є ніякою фрескою, але „найзвичайнійшою темперою", або нерозумна критика виконання самих фресків, чи того рода іконографічний причинок як „польсько-готицька корона« на голові одного зі святих ітп. Неменче ярке світло на „ерудицію" п. П. кидає очеркнення одної з епітафій вірменського собору, посвяченої патріярхови Стефанови. Читач, який на щастя має тутже репродукцію цього зразка ремісничо-цехової камінярщини з пол.

XVI віку, довідається з острахом, що це „одинока (в соборі) фігуральна різьба з пізної византійської епохи« (ст. 27).

Книжка п. Пйотровского вийшла в формі читко видрукованого й багато ілюстрованого альбому-монографії, що так своїм заголовком як і зовнішним виглядом викликає вражіння дійсно наукової ревеляції. Одначе викликана в так підступний спосіб ілюзія розвівається з першим поглядом на її зміст.

З кождої її сторінки, з кождої стрічки так і бє в очі, що вона не зродилася з любови до безцінного памятника мистецтва, але з упередження до чоловіка, який тому памятникови не дав пропасти. *Микола Голубець*

Jean Bremond. **Les Pères du Désert** (Introduction par Henri Bremond). I. LIX+236; II. 589. Librairie Lecoffre J. Gabalda, éditeur. Paris 1927, 12°.

Славно знаним стало видавництво Les moralistes chrétiens (Textes et commentaires) під рукою професора штрасбурського університету M. Baudin'a. Його ціллю, як звісно, є створити живу історію християнської моралі, вивести перед очи найвизначнійших її представників, зясувати в границях можливости моральну систему кождого з них — таки їх власними словами і так дати світови доказ ex traditione на апостольскість і католицькість християнської моралі, улегшити і спопуляризувати орудники та жерела для розслідів її розвитку і історії, а для широкого загалу отворити ті скарби етичних принципів і їх примінень, які віки християнської науки та досвіду нам полишили. Тій самій меті служить новий випуск видавництва: Les Pères du désert, зі всіх може найціннійший або принайменше найцікавійший. Його завданнєм є представити етично-аскетичний кодекс »Отців пустині« і то в такій формі, в якій нам його передали ті, що перші старалися чорнилом затревалити спадщину »пустині«.

Головними свідками, що своїм словом відновляють перед нами життя »Отців«, се »Apophtegmata Patrum« чи »Verba seniorum«, збірка висказів, подій та черт з життя приписуваних египетським монахам Скитії. »Бє в них житте, спонтанічність, природність, яких не знаходимо в рівній мірі в редакціях більш опрацьованих Атаназія або Палладія або Касіяна. Також вірнійше представлений тут характер старих монахів. Се прості коптийські феляги, необразовані, недовірчиві для письма, говорять мало, речення їх повні релієфности, — то слова повні св. Духа, а їх бесіди, як каже один із їх учеників, гострі як двосічний меч; вони любуються в притчах, анегдотах; нема там догматичних розправ, промов, мало чудес, мало обявлень, але зате спонтанічний вислів глибокого життя душі... Їх історична вартість дуже велика, принайменше, якщо не шукаємо індивідуальних портретів, але образу цілости, в якім відзеркалюється ціле монаше життє Скитії« (XVII, XVIII).

А дальше Атаназій, »перший святий, що списав життя святого«, — се безіменний автор життєпису св. Пахомія, — се Паллядій, спорудник »Historiae Lausiacae«, — дальше Руфін, Теодорет, Касіян, »батько духовної літератури«, Доротей, Лістичник і инш. Словом — усі ті перші з християнських письменників, які старалися зібрати і пером передати нам теорію і практику внутрішнього життя в первіснім християнстві.

Якщо питаємо про відношеннє до себе сих авторів, розділених часом, місцем і середовищем, в якім жили, то всю »літературу пустині можемо представити собі як ряд ґеольоґічних покладів. На поверхні управлена ріля зі своїм буйним жнивом; се утвори чисто доктринальні такого Касіяна, або Лістичника. На них пізнійше піднесуться не нові верстви землі, а велит святині, як Secunda Secundae св. Томи. У споді під нею — прості стилізовані вже оповідання такого Руфіна чи Паллядія; ще глибше — збірки висказів, апофтеґми, збережені переданнєм, які однак переходячи з уст до уст більш або менше затратили свій первісний, собі питомий вид; вкінци на самім дні ніжненька смужка чи радше платинки чистого золота, властиві слова старих Отців. З одної формації до другої тягнуться невидні жили, якими розходиться скрізь промінюваннє найглибшого покладу« (XIX, XX).

Але не про сю літературу нам ходить, хоч її критична й історична вартість велика, але про тих і про те, кого і що вона нам представляє.

»Характер учителів пустині більш чим надзвичайний, се одинока в своїм роді ориґінальність... Ось юрба монахів без властивої стислої науки, без історії, більшість неписьменна, а яких тотожність тяжко нераз означити. Їх вискази замикаються в описах з подорожий, у споминах на розмови, в відірваних реченнях, в будуючих чертах, а все те зібране безкритично, без огляду на повторення і монотонність... А однак така, яка вона була, ся література уривочна, безіменна, так мало догматична, — мала вплив пребширокий, преглибокий і претревалий на обичаї християнського народу і на саму цивілізацію« (XXI-XXIII).

Люди, яких слова тут чуємо, то зорі першої величини, які преясно світили на овиді свойого часу і витиснули глибоку печать на його дусі. В хвили, коли по крівавих переслідуваннях погани великою юрбою входили в брами Церкви, загрожуючи своїми обичаями християнській моралі і чесноті, вони то — Вітці пустині — »могутньо підтримали чисту Христову науку моральну, засаду самовідречення, забуття на себе, правдивої любови, сталої боротьби з тілом і зі світом« (XXIII).

Крім сего, наші самітники тішаться привілеєм, до якого не може мати претенсій ніяка катедра моральної, ніяка висока школа, хотьби як популярна. Вони — популярні в повнім сього слова значінню, — розділяють

як найвисші поучення між простих серцем, так між любимців долі тайну наук найбільш суворих. Ніщо не обмежує кружка їх слухачів, ані суспільні ріжниці ані степень культури. Тут зрештою примір і наука не є розділені; ціла наука є в тих життях, але звідтіля вона ще невидобута. Се без сумніву розумна наука, але ті, що її навчають, ще її не вирозумували, якщо годитиься так сказати...

Docetur ambulando. Вони випрацьовують фільософію моральну переживаючи її, — ту фільософію, якої систему колись схоластики будуть мусіли построїти. З як найменшим засобом формул, з великою легкістю і з великою гнучкістю вони викладають або радше роблять дотикальними засади, що є основою їх діл, сю практичну і високу мудрість, яка криється в їхній святости. Скорше чи пізнійше треба буде дійти до відірваних і загальних формул, до наукової синтези, але нинішні моралісти і учителі духовного життя мусять признати, що в тих примітивних людий знаходимо майже всьо, що вистарчає до морального поступу... Модерні вони аж до тої міри, що нас чудує, або принайменше чудувалоби, коли ми не знали б, що сі майже безіменні феляги, так мало вчені як і галилейські рибаки, давали напрям з черги і уробляли світ душ (XXIV-XXV).

В творі отже, що лежить перед нами, ми не знайдемо туго споєної і всесторонно викінченої системи морально-аскетичної. Ті, що до нас говоритимуть, »дають тільки ради і приписи від серця до серця... Їм незнаний дидактичний апарат. Вони не дбають, щоби згієрархізувати свої засади і представити їх у льоґічнім порядку« (1). Длятого перед нашими очами як у калєйдоскопі будуть пересуватися то ядерні речення-афоризми, то змістові притчі, поучення чи принагідні поради, то уривки простенької розмови між учеником і духовним учителем, то цікаві подробиці і будуючі риси з життя пустині і її жителів, то прямо виїмки з аскетичних розправ, — усе те получене золотою ниткою глибоко освіченого, послідовного, внутрішнього життя, з якого воно вийшло і до формования якого зміряє. Подробиці є більше або менше цікаві, глибокі, далекосяглі. Але дійшовши до кінця праці, обнявши зором душі її цілість, ми стаємо здивовані. Ми бачимо перед собою справдішне, повне »знання святих«, цілу католицьку аскезу, зі всіми її принципами і їх живлами. Ми примушені признати слушність словам п. Rousselot'a: »Хто обізнаний з католицькою аскезою, як її ще й нині навчають і хто її порівнує з аскезою пустині, стає счудуваний над совершенною, часто буквальною згідністю обох навчань. Без сумніву, тут не є лиш проста схожість, але й прямий вплив: новітні учителі духовного життя уроблялися в школі старих монахів. Однак не можна заперечити, що ріжниця і зміна повиннаб бути далеко більша, колиб у перших учителів не було богато тонкости і ширини духа, колиби на

другі Зелені Свята сі необразовані не були отримали як свою пайку дар духовного проводу« (XLVI).

Ось длячого ся праця так цінна і цікава.

В укладі твору дві провідні гадки стояли перед очима автора: зберегти якийсь лад і плян у мандрівці по сій »розлогій і нераз гущавинній літературі«, при тім однак не знівечити первісного чару, питомого наукам »Отців пустині«. Тому плян праці дає сам автор і хоче, щоби він був як змога простий і природний. Власністю автора є також ті критичні і річеві уваги, які зачинають і супроводять поодинокі розділи. Зрештою тягом говорять оригінальної тексти »пустинної літератури«.

Весь матеріял двох грубих томів є вичерпаний у вісьмох розділах. Два перші обговорюють основи і загальний характер внутрішнього життя пустинних аскетів.

Яка ціль аскетичного життя? Ось питанне, на яке відповідає І-ий розділ. Як у цілім творі, так передусім у сій главі вдаряє нас ніжність помічування і ясність та влучність осуду, з якими перші Отці пустині определюють підставні поняття надприродного життя, чи то прим. дають ззязкий а повний начерк психольогічного розвитку духовного життя (ст. 5), чи означують його ціль, що лежить »у чистоті серця, яка не є нічим иншим як любовю (19), чи то вказують на перворядну вагу доброго намірення (11 і д.).

Загальний характер христіянина-аскета — се характер атлєта-борця, який веде безпереривний, духовний тренінґ, а в потребі бій. Та боротьба не є ціллю про себе, є підчинена висшим принципам, що определюють її мету, спосіб, небезпеки, орудники (р. II).

Шість слідуючих розділів представляє подрібно головні живла духовного життя. Тримається в них автор, як сам каже, »історичного порядку в наверненню і поступі« (LIV).

Уєдиненнє і відреченнє (р. III), суворість тілесних покут (р. IV), аскеза душі (р. V), второпність (р. VI), любов (р. VII), богомільність (VI) — ось орієнтаційні написи над поодинокими відділами тої великої, прекрасної ґалєрії, в якій зі захопленим оком переходимо попри величні картини чи мініятурні образки пустинного, аскетичного життя, повні простоти, сили і своєрідного чару, — подивляємо все нові його царини, або затримуємося перед могутніми постатями пустинних аскетів, в яких рука Божого Мистця з Божим полетом вирізьбила в подробицях викінчений ідеал надприродного життя. Станувши при кінци, маємо погляд на його цілість.

Працю попереджає вступ, написаний рукою Генриха Bremond'a. Він дає нам огляд історично-критичних студій над літературою пустині, переводить її характеристику, представляє вплив і боронить перед закидами

критики. З черги слідує оцінка жерел, загальний нарис праці і бібліографічний спис. Доповнює і закінчує се діло точний альфабетичний і річевий показчик.

Прочитавши обі книжки і зіткнувшись в них з глибокою мудрістю »Отців пустині«, мимовільно годимося зі словами автора вступу: »Пустиня, заселена аскетами й учителями аскетизму, є надзвичайною подією в історії моральної« (XXIII).

о. П. Теодорович ЧСВВ.

A. Czołowski i B. Janusz. **Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego.** (Z 160 ilustracjami na 78 tablicach i kartą zabytków). Tarnopol 1926. Nakładem Powiatowej Organizacji Narodowej. Z drukarni św. Wojciecha w Poznaniu. 4° VIII + 198 + 2 нп. + 78 ротоґравурних таблиць.

Перед нами обємиста книга-альбом, що хоч обнята відражаючою окладинкою, доброю для кухарського підручника з 365 обідами на кождий день в році, та сиґнована такжеж далекою від історичної обєктивности та археольоґії інституцією, як »Орґанізація Народова«, всеж таки заслугує на особлившу увагу. Ідеєю, яка присвічувала публікації цеї книги було: освітлення польської культури на схід, яка... остаточно вирішила про приналежність... того суто-українського шматка землі... до »мацєжи пястовскей«. Ідея, як бачимо — оклепана й переклепана польською бруковою пресою, а коли книжка все таки інтересна, то тільки дякуючи обставині, що згадана »Орґанізація Народова« не дуже то впливала на уклад і зміст її істотної частини, обмежуючись до скромної своїми розмірами патріотичної фанфаронади ендецького сенатора Г. Орлінського (ст. VI).

Після передмови обох авторів, в якій освітлено ґенезу й перипетії публікації, слідує звязкий і вичерпуючий трактат Б. Януша про »Праісторичну минувшину« тернопільського воєвідства (ст. 1-15), відтак цінний нарис А. Чоловского про »Історичну минувшину« (ст. 15-45), за ним тогож автора »Замки« (ст. 47-134) та Б. Януша: »Доми божі, двори, памятники« (ст. 135-193). Текст замикає »Спис місцевостий« (ст. 195-198).

Як бачимо, уклад ясний і прозорий, згідний з заложенням книжки, посвяченої виключно історії і археольоґії даної области з поминенням усіх инших ділянок, між якими етноґрафія і статистика напевне не пошкодилиб — противно, причинилибся до більшої виразистости і повноти картини. А може якраз влучення тих двох ділянок до книги не йшло по лінії замислу ініціяторів публікації, бо вони ствердилиби наглядно, що уся та »польська культура«, яка »вирішила приналежність« великого шматка українського Поділя до »пястівської мацєжи« в дійсности, оскільки й була культурою, не була ані культурою краю ні заселюючого його народу, що жив своїм життям, здіймався до висот власної, споконвічної культури, непомірно

вищої й благороднійшої ніж та, якої розсадниками були замки й двори »кресових лицарів«. І тому то так дуже односторонною і аподиктичною являється нам »історія Тернопільщини« в освітленні д-ра А. Чоловского, про яку не може рішитися — чи творили її власне ті незвязані з ґрунтом кресові авантюристи, чи може сам автор, сидячи за зеленим столиком своєї затишної робітні. Студія Б. Януша про праісторію тернопільського воєвідства, якого адміністраційні межі покриваються щасливо з ґеоґрафічними межами галицького Поділя, є направду звязким і вичерпуючим зіставленням не тільки готового вже й публікованого матеріялу, але й власних дослідів автора, що як державний консерватор для памятників праісторії, за останні роки в великій мірі поширив й усистемізував область археольоґічних відкрить на території Галичини. В обильному праісторичному матеріялі обертається автор з свободою фаховця, точно і вірно означуючи чергові культурні наверствування, які з часів палєоліту, крізь мезоліт, неоліт й добу виринаючих на території Поділя металів, вводять нас у пів-історичну добу словянських, а подекуди вже очеркнено українських городищ. При усій своїй прозорости популярного викладу, обчисленого на ширший круг нефахових читачів, студія Януша не тратить ні трохи із характеру суто наукової ревеляції. Те саме, хоч може з певними застереженнями, можнаб сказати про другу із студій тогож автора, поміщених в обговорюваній книзі. Трактує вона про памятники архитектури тернопільського воєвідства. Починається нарис дуже ясно й прозоро: »Похід польського елємнту (елємент — це очевидно ще не культура! прим. М. Г.) на український схід значать з одного боку оборонні замки, а з другого костели... Одні й другі були форпочтами і охороною для польської кольонізації і польонізації краю.« Докази на це дає сам автор в скрупулятно зібраних статистичних даних. Статистику примінює автор теж з великим успіхом до самих памятників польського напору на схід, після чого спинюється на їх характеристиці та хронольоґічній і стилевій кляcифікації. Робить це з замилуванням і скрупулятністю фахового праісторика і це тільки підносить вартість його студії. Цінним особливо для нас є повен нових даних і бистрої обсервації відділ статті про мурованні та деревляні церкви й монастирі. Тут одначе мусимо поставити своє застереження: не погоджується з дійсністю твердження автора, що в українському мурованому будівництві не можна доглянутися виразу самобутности, бо воно не мало безпосередних традицій і було тільки цвітом засадженим на українському ґрунті чужими руками... (ст. 163). Передвчасним є теж повне узалежнювання деревлянно-церковного будівництва від мурованої архитектури (ст. 169). Одно й друге твердження автора має вартість скороспілої гіпотези, незгідної ані з характером памятникового матеріялу, яким розпоряжаємо, ані з психольоґією мистецької творчости, якої автор мабуть не розуміє.

А що автор в тім випадку не є осамітнений і його виводи сходяться з виводами одного з визначних дослідників укр. будівництва, проф. В. Залозецького, то я обіцяю собі на иншому місці протиставитися їхнім гіпотезам вичерпуючою студією з поля взаїмних відносин української й впливаючої на неї чужинецької архітектури. Поза тим студія Б. Януша це теж один з цінних наукових причинків, якого не зможе поминути ніхто з дослідників української, мистецької культури. В противенстві до двох скромних розмірами нарисів Б. Януша, два обємисті реферати д-ра А. Чоловского про історичну минувшину й замки тернопільського воєвідства (129 ст. супроти 78 ст.), приносять дуже богато такого, що відповідалоби вповні ненауковій програмі тернопільської »Орґанізації Народової«. До тогож метод і уклад праці, з яких одна властиво є історією, а друга лексіконом замків, примушує нас разом з автором витрачувати час на повторювання стереотипних нападів, наскоків, оборон і саможертв з боку кресових лицарів, тоді як вся та »історія« повинна була найти місце в першій частині, а друга, прозорости ради, мусілаб бути історично-археольоґічним конспектом твердинного будівництва на галицькому Поділю. Ерудит і знавець тої міри, що д-р А. Чоловскі мігби заімпонувати й без цього »патріотичного« полету своєї праці.

Микола Голудець

Ks. D-r Józef Umiński. **Henryk, Arcybiskup Gnieźnieński, zwany Kietliczem** (1199-1219). Lublin 1926. 8° XII + 288.

Ґнєзненський архиепископ Генрих Кетліч мав в історії польської Церкви велике значіннє, як перший архиепископ, що навязав тісні зносини з Римом. Походженнє його незвісне: мабуть був чужинцем в Польщі, може належав до ордену Цистерсів. Від початку своєї управи старався добути для Церкви в Польщі незалежність від світської влади, — тому майже цілий час був у боротьбі з князем Володиславом Лісконогим, що намагався удержати супрематію держави над Церквою. Генрих брав участь у IV лятеранськім соборі 1215 р., і виконуючи рішення собору переводив енергічно реформу серед свойого духовенства; — так нпр. старався перевести целібат, бо тоді ще значна частина польського духовенства не признавала безженства. — До справ грецької і руської Церкви не знаходимо в сій інтересній праці ніяких причинків.

К.

Ks. Alexander Bastrzykowski. **Monografja Historyczna Parafji Jankowice Kościelne Sandomierskie.** Nakładem Autora. Warszawa 1927. 8° 296 + 40 + таблиці і додатки.

В наших руках — обємиста, чепурна, з великим накладом труду і коштів видана книга. Завданням її було — »описати, можливо вичерпуючо, історію

костела, що є памяткою по давно вже вигаслій родині Боболів, жерельно представити діяльність парохів, якою небудь вона була, подати дані про двори і села парохії, виказати сучасним поколінням тієї околиці заслуги попередніх«. Як бачимо, завдання доволі скромне й обмежене територіяльними й хронольогічними рамцями. Колиж мова про сам предмет моногрáфії — один з нічим незамітніх, поза своїм віком і рідкістю на польській території — деревляний костелик в Янковицях, про яких істнування ми вперве в життю довідуємося, то мусимо признати певну рацію тим усім скептикам, які з того заложення виходячи, старалися охолодити запал і труд автора моногрáфії. Важко не признати, що моногрáфія янковецького костела не була пекучим дезідератом польської науки. Але з другого боку — melius abundare, quam deficere... Коли вже книга появилася, коли при усій застінковій скромности свого заложення, сама тема найшла собі працьовника і видавця, то чомуж не привитати її, як одну з цеголок великої будівлі, якою буде колись інвентаризація історичних памятників польської землі? Тому ми на цьому місці витаємо набожний труд духовника, що вмів глянути на свою парохію не тільки з боку її інтратности; витаємо тим щирійше, що на закиди, які ми моглиб поставити, автор був з гори приготований. Любов і пієтизм, з яким о. Бастшиковскі віднісся до свого завдання, позволили йому здобутися на дійсно євангельську скромність, з якою він признає, що до слабих сторін його книжки належить — архитектоніка.

В самій річи, з першого погляду видно, що автор не має за собою наукового методичного досвіду, — збираючи матеріял, він не вміє ще його опанувати, не здобувається на обєктивність і міру в відношенні до нього. І власне ця зла архитектоніка відбирає книзі право зватися моногрáфією. Це в найкращому випадку — сирий, з грубша оброблений і в тимчасовому порядку уложений матеріял. Брак якого небудь іменного та річевого показчика, який в книзі того рода являється конечним, в великій мірі утруднює орієнтацію в матеріялі, на свій спосіб цікавому і обильному.

Автор починає з ерекції янковицької парохії (1216 р.), вслід за чим описує розібраний в 1626 р. янковицький костел, на якого місці в 1627 р., якраз 300 років тому, станув нинішний. Присвятивши можливо вичерпуючу згадку фундаторови нинішного костела, Яковови з Пясків Боболі, дає повну генеальогію роду Боболів, щоби відтак приступити до опису архитектури й обстанови костела, та його приналежностий. Історія янковицької парохії в формі біографії її парохів від 1603 р. до нині, це дальший зміст праці, переплітаний виписками з інвентарів візитацій, та хроніки важнійших, під історичним оглядом, подій. Обговоривши вінування парохії разом з її правами і тягарами, дав автор історію місцевого брацтва св. Йосифа, заложеного в 1688 р., брацького шпиталю і захисту для вбогих, костель-

ної бібліотеки й архиву та парохіяльного шкільництва. Описом доріг парохії, придорожних фігур, хрестів, капличок, давних і сучасних одягів околиці, викопалин і руху населення, за яким додає ще звістку про степову ростинність Сандомирщини, закінчується перша частина книги. Від другої частини відділює її ряд графічних таблиць з помірами і перекроями янковицького костела. Друга частина книги, обіймаюча описи й історію дворів і сіл янковицької парохії, при всьому богацтві зібраного матеріялу, разить подібною хаотичністю і безпляновістю що й перша. Поневолі приходить на думку »Сводная літопись« Петрушевича, така до неможливости розірвана, нерівна й хаотична, а всеж таки до необхідности цінна і потрібна.

Історія янковицької парохії, так само як архитектура й обстанова янковицького костела, це справи й питання для нас занадто далекі й байдужні, щоб ми на сьому місці переповідали висліди праці о. Бастшиковского. Десь, колись, при якійсь особлившій нагоді може й український історик гляне в його книгу. Частійше робитимуть це польські історики й археольоґи, але теж, думаємо, не скорше ніж інвентаризаційно-історичний матеріял, хочби тільки Сандомиршини, поповниться новими працями. Для нас одначе має праця о. Бастшиковского свою цікаву сторону.

Ось скромний польський духовник, пробувши 25 літ на парохії, рішив віддати для неї не тільки свій тяжкий муравлиний труд, але й спорий шмат своїх ощадностий, щоб увіковічнити труд своїх попередників у книзі, яка так чи інакше перетріває не одно покоління, а до загальної будови служитиме заєдно одною з складових цеголок. Чи богато таких духовників найдеться в нашій суспільности? Хайби хоч невеличкий процент пішов слідами о. Бастшиковского, навіть ненаслідуючи його в порівнанню для розмірів і виставности публікації, а скількиб на цьому зискала історія нашої Церкви й культури?!

Микола Голубець

P. Georg Hofmann S. J. **Der hl. Josaphat,** Erzbischof von Polozk und Blutzeuge. Quellenschriften in Auswahl. I. Zu Josaphats Blutzeugnis (Orientalia Christiana. Num. 6. 14 Novembre 1923.) Pontificio Istituto Orientale. 8° 24.

Georg Hofmann S. J. **Ruthenica.** I. Die Wiedervereinigung der Ruthenen. II. Der hl. Josaphat: II. Selig- u. Heiligsprechung. III. Reliquien u. Bildnisse. Appendices: Documenta et Notitiae. Recensiones librorum (Orientalia Christiana. Vol. III.-2. N. 12. Decembri 1924-Februario 1925). Pontificio Istituto Orientale. Roma. 8° 148.

Ювилейний рік св. Йосафата піддав авторови думку — дати для науки збірку вибраних жерельних матеріялів, що відносяться до св. Апостола Унії. Свою працю автор задумав розложити біля 3 фактів: 1) мученицької смерти, 2) беатифікації і канонізації та 3) мощів і образів Святого. Наслідком сього вийшли 3 части, на які звертає вже нашу увагу коротеньке

передне слово. Та звичайно, від замислу до його зреалізовання — далека дорога. Мабуть тут належить шукати пояснення, чому саме друга і третя частина, що так просилися помістити їх після першої, ще в 1923 р., увійшли, що правда, на друге й третє місце, але після иншої речі, аж на порозі 1925 р. Сей факт дозволює й мені розділити очевидячки одну працю і окремо забрати слово про частину першу, а окремо про другу і третю часть.

До всіх 3 частин належать хиба перші $7^1/_4$ сторони, розпочинаючі працю. Тут автор подав: Передне слово, показчик скорочень, огляд жерел, виказ літератури і введеннє. Значить — на кількох сторінках, задумано розмістити широкий матеріял. Але саме тому, що сей матеріял, обєктивно беручи, за широкий, тут і там не заокруглено його, і цілість являється мініятурною. При огляді жерел найшлися пропуски, недокладности, неточні дані, наслідком чого відноситься враження, що автор не опанував матеріялу. На ті браки звернув я увагу деинде (див. »Записки ЧСВВ.« I. 146; 358_1). При виказі літератури теж не дотягнено лінії. Зазначено Estreicher'a, Finkel'a, Theiner'a, популярне виданнє о. Урбана, зате пропущено цілий ряд російських авторів і польських та українських не мало. Введеннє не подає нічого нового; навпаки, на нашу думку, вістки з обсягу іконографії Святого рішуче за скупі. Що до образу Simler'a, то він з днем 26. V. 1927 знова прикрашує по-василіянську церкву в Білій. Шкода, що автор не згадав також про образочки, медалі і гравюри, котрі у значній мірі свідчать про давно поширений і буйний культ св. Йосафата.

Вся перша часть праці, на яку складаються 7 жерельних документів про мученицьку смерть, видана старанно і знадоблена двома читкими світлинами автографів (лист м. Рутського до папи Урбана VIII »Primus Annus« і письмо руських епископів до римської Конґреґації). Між документами пять з них були вже печатані; автор лиш провірив їх після рукописів і справив деякі річеві неточности, бо зовнішний, матеріяльний бік тексту автор не брав у рахубу. З дальших двох документів особлившу вартість представляє, поміщений на третім місці: Rutski's Bericht an die Propaganda про життє і смерть Йосафата. Се частина з недрукованого ще п е р ш о г о життєпису св. Йосафата, про котрий підписаний висловив свій погляд у »Записках ЧСВВ.« I. 355. Там також подана розвязка, невирішеної о. Гофманном, квестії: чи і наскільки знаний під іменем еп. Мороховського життєпис св. Йосафата залежний від оповідання митр. Рутського. Доказуючи в нотці, що митр. Рутський зладив отсей життєпис, автор недоглянув, що недокладно покликався на свідоцтво тогож митрополита при процесі 1637 р. До речі, підчас процесу 1637 р. митр. Рутський уже не жив, а лиш його зізнання з 1628 р. влучено до актів другого, чергового процесу. Цікаві подробиці подає опис похорону святого 28. I. 1625, що його взяв

автор з довшого Корсакового звідомлення і напечатав під ч. 7. Тим кінчиться перша частина авторової праці, виданої 1923 р. Ще зазначу, що й коректа могла бути совіснійша.

Друга й третя часть вміщені в окремій книжці, котра появилася при кінці 1924 р., згл з початком 1925 р., під наголовком: Ruthenica. Тут від стор. 49-93 вміщено розділ: Zu Josaphats Selig- und Heiligsprechung, а від стор. 94-112: Josaphats Reliquien und Bildnisse. На загал треба признати, що сі партії оброблені автором стараннійше, виказують більше зорієнтованости і принагідно вносять деякі доповнення та поправки для першої части з 1923 р. знак, що працю свою писав автор у ріжних часах і з ріжним підготованнєм.

Ще одним введеннєм вводить нас автор у зміст і духа 28 документів, котрі представляють собою: а) просьби і заходи біля беатифікації та канонізації витебського мученика, і б) всю передісторію і хід тихже процесів. Текстів самих процесів тут нема. Введеннє написане ясно, а чисельні нотки вказують на муравлинну начитаність автора й його архивальний хист. Лиш у змісті одної нотки (5, на стор. 56) завважали ми недокладність (пор. »Записки ЧСВВ.« I. 358_1), котру можна було оминути, якщо автор бувби обзнакомлений з натякненою працею Жуковича, що вийшла 1908 р.

Що до виданих у тій части документів, то лиш вдячні можемо бути авторови, що вперве зібрав їх і видав старанно, придаючи скрізь, нераз і дуже цінні, свої пояснення. Як не-Словянин автор мав труднощі у відчитуванню та передаванню словянських названь, через що тут і там вкралися ошибки, котрі легко справити. Так пр.: Hostilonski зам. Hostyłowski, (і взагалі хибно або з російська віддані всі назви, в котрих приходить словянське змягченнє, тверде л, чи г, ы, ѣ), Janus зам. Janusz, Schumin зам. Skumin, Dritwa (Drissa) зам. Dryssa, Kwasninckj зам. Kwasniński і и. Коректа і тут недописала.

Третя часть, на нашу думку, випала найслабше, — слаба опрацьованнєм, слаба зібраним матеріялом. Уміщені на початку уваги, своєю ціллю мають доповнити введеннє, заподане ще при першій части. Доповняють його хиба коротенькою згадкою про мощі святого і одною-другою яснійшою увагою про образи. Та на жаль, ті згадки-уваги неповні. З урядових оглядин св. мощів автор не знає тексту з 1785 р. і незвичайно цікавого протоколу з 1826 р., хоч оба ті акти подає Шиманський (див. »Записки ЧСВВ.« I. 77, 86); з неурядових же оглядин не згадує двох: з р. 1788 і 1789, про які теж є дані в Шиманського (див. »Записки ЧСВВ.« I. 80). З образів авторови невідомі навіть ті, що їх репродукувала »Богословія« I. 195-203, не згадуючи про кільканайцять инших, котрі ждуть своєї появи.

Між 9 поміщеними в тій частині документами, котрих доцільність

для підібраної теми очевидна, поміщено на 6 місці оглядини мощів святого в Білій 1800 р., словами звідомлення Шиманського. Перш за все те звідомленнє знаходиться в II-ім томі відомого рукопису і авторове відчитанне тексту тут і там дечим ріжниться від читання мого (пор. »Записки ЧСВВ.« I. 85). Крім сего не розумію, чому автор надає більшу вартість свідоцтву будь-що-будь приватного звідомлення як урядовому актови, котрий прецінь сам о. Шиманський помістив перед своїми замітками. Вкінці, неясне ще й те, чому, подаючи дрібне свідоцтво Шиманського, автор зовсім пропустив важні і цікаві тексти з оглядин 1785 і 1826 р. Деинде (документ під ч. 4) автор бачить трудність у назві »Hosticum« і у даті торжественного перенесення св. мощів до Вильна. Ошибка з роком (замість: 1677, має бути: 1667) легко дається завважити. Але що до названия місяця і числа дня, ріжного в тексті митр. Коляди і в письмі Домініканина, нема жадних труднощів прийняти поясненнє о. Шиманського (II. 164; або див. »Записки ЧСВВ.« I. 609). Залучені знимки випали гарно, зате коректа сеї частини найбільше полишає побажання. Належить справити: »Bohoslovia«, Orsaczek, Kojałowicz, imieniem B. Męczennika, титул »Rosa autumnalis« нещасливо урваний і загалом словянські змягчені названия. Що до початків жировицького монастиря то властиво Іван Мелешко, каштелян смоленський, в р. 1613 перебудував давну (з р. 1470 згл. 1560) церкву, спорядив при ній монастир і спровадив Василіян, котрих настоятелем був св. Йосафат.

Такою в цілости представляється праця о. Гофманна. Як на ювилейне виданнє — вона за слабо підготовлена і на борзі написана. Цінимо однак добру волю автора і дякуємо за щирий труд і нові матеріяли, принесені неначе в дарі нашому дорогому св. Йосафатови.

Наприкінці ще кількома словами згадаю про чолову розвідку збірки Ruthenica: Die Wiedervereinigung der Ruthenen. Симпатичний наголовок розуміє Берестейську унію 1595 р. Для сеї теми автор, при допомозі инших осіб, призбирав низку матеріялів, здебільша досі невиданих, в дечім і незнаних, обробив на їх основі окреме введенне-нарис, придав 7 добірних знимок і видав у сій збірці. Природна річ, що ми шукаємо тут чогось нового. При Берестейській унії шукаємо за становищем Риму до поданих руським епископатом »артикулів« унії. Се становище досі незнане! Се квестія досі невияснена! Але з жалем заявляє автор, що всі його в тій справі досліди не дали жадного висліду. Шукаємо далі за творцями унії. Та всі вони нам знані. Хиба деяке нове світло кине ся збірка на діяльність Петра Аркудія і на нунція Malaspina. Питаємо за ролею »невидимої руки«, — нічого нового. І так до кінця. Та добре, що західні вчені приходять до переконання, що навіть для списання церковної історії »Русинів« треба безпосередно зустрінутись із жерелами і їх... використати. *Й. Скрутень ЧСВВ.*

Russische (Ostslavische) **Volkskunde.** Von *Dmitrij Zelenin* (Grundriß der slavischen Philologie und Kulturgeschichte Herausgegeben von Reinhold Trautmann und Max Vasmer). Berlin und Leipzig 1927. Verlag von Walter de Gruyter & Co. вел. 8°, ст. V-XXVI + 1-424 + I-V колірових таблиць + мапа. Опр. в пол. RM. 30·—, брош. 28·—

Книжка Зєлєніна — є одною з найвизначнійших появ у словянській фільольогії. Велика сила сумлінно зібраного вірного матеріялу, глибока наукова стійність помічань, широке очитання в літературі предмету, дають тому творові цю велику наукову ціну, яка припадає тільки небагатьом працям. Додаймо до того старанне видання на гарному папері з 252 добрими (на жаль майже самими неколіровими) ілюстраціями, а дістанемо й твір замітний також з друкарського боку.

Russische Volkskunde — це перша спроба одноцільної східно-словянської етноґрафії, цеб-то огляду матеріяльної культури: північних Великоросів, південних Великоросів, Українців та Білорусинів, бо такі 4 східно-словянські народности відріжняє Зєлєнін (їх територія визначена на долученій Karte der russischen Stämme und Mundarten in Europa) і розділяє на них всі етноґрафічні помічання, зазначуючи виразно, до якої народности вони належать і навіть, у яких місцевостях вони виступають, чим автор дає просто неоцінений і певний науковий матеріял.

На книжку Зєлєніна складаються: переднє слово, історія східно-слов. етноґрафії, вступ: про східно-слов. народности і 12 розділів, що обговорюють: рільництво, скотарство з риболовлею та бжільництвом, поживу, тягло з упряжжю та середниками комунікації, роботу одягу з обувком, роди одягу та обувку, плекання тіла, помешкання, семейне життя, товариське життя, обряди пір року, народні вірування — усе те розділене на 170 параґрафів. Далі додано: спис слів, ілюстрацій, скорочень та друкарських помилок (їх небагато). Як бачимо, праця Зєлєніна обіймає усе життя східно-слов. селянина, те життя, що на наших очах зміняється зовсім під свіжими культурними впливами, тратячи безслідно старші пережитки. І можна сказати, що книжка Зєлєніна являється вже за пізно — стара матеріяльна культура в багато проявах вже зникла, Зєлєнінові вдалось зібрати тільки її останки.

Автор обговорює зразу те, що зроблено досі на полі східно-слов. етноґрафії та підносить передовсім досліди над українським народом (Die ukrainische Volkskunde). Зєлєнін показує широке очитання у відповідній науковій літературі (до кожного уступу додані також докладні бібліоґрафічні показчики). Розділюючи східних Словян на 4 народности, згадує Зєлєнін ширше про поділ Великоросів на південних і північних (Süd- u. Nordgroßrussen).

Обговоривши ріжні системи сучасного рільництва у східних Словян (трипілля, корчування, степове господарство), дає автор докладні описи: рала, плугів, сохи, борон, управи землі з ріжними звичаями: зажинок, сінокоси, жнива, сушення збіжжя, дожинки, закрутки, молочення (3 роди ціпів) і под. Усюди подано цілий ряд назв ріжних господарських приладів в усіх 4-ох східно-слов. мовах з наголосами. Цікаве є сконстатування, що скотарство є головним жерелом істнования тільки у Гуцулів та Бойків. У звязку з тим подано ріжні погляди східних Словян на пастуше звання (воно ціниться не високо). Вигін худоби, пастуші знаряди, обряди, звязані з скотарством, купно й продажа, пошести — ось головні основи цеї частини праці. Далі згадано про рибальство, способи риболовлі, рибацькі знаряди, рибацькі обряди. Невеликий відступ присвячено також бжільництву, передовсім бортництву. При обговоренню народньої поживи згадано передовсім ріжні прилади для приготовання страви й напитків: моздірі, млини, оліярні; опісля говориться ширше про добування огня та останки давного огневого культу; вкінці подано вістки про гончарство та ріжне начиння. При схід. слов. поживі згадано: печення хліба, приготовання й перехованння поживи, приправи, заборонені страви, національну їду, поживні ростини, їдження, напитки (аж до чаю включно), омасту. Далі переходить Зєлєнін до тягла, упряжі, задержуючись на ярмі, санях, мажах ітд.; до того додано згадки про водні судна, водні роботи й загалом про переношення тягарів. Обширно обговорюється приладження одягу з льну та конопель, прядення, ткацтво, приладження вовни й килими; згадано про ріжні роди обувку, про плетення соломяних капелюхів, про вишивки та гарбарство. Окремий уступ присвячено частинам одежі та обувку (нпр. маємо тут ріжні роди українських шапок). З тим вяжуться: зачіски, косметика, чистота, миття, керниці та людова медицина. Докладно описані східно-слов. доми та їх частини, домашнє уладження, освітлення і звязані з домом вірування й забобони. Дальший відступ обговорює семейне життя від колиски аж до гробової дошки. Обговорено спільні праці (толока) й сходини (досвітки й под.), танці, музичні інструменти, забави й прилюдне угощення. Дальші уваги присвячено: обрядам, звязаним з ріжними порами року (весна, Великдень, Зелені свята, святойванська ніч, осінь, Різдво, ворожба). Кінчить усе погляд на народні вірування (домовик, лісовик, водяник, крутіж, метеори, русалки, упирі, чарівниці й чарівники, вовкулаки, чорт, народня космольогія).

Так представляється пребагатий зміст книжки Д. Зєлєніна. Немає сумніву, що її можнаби не в одному доповнити, бо ще не усе з поля словянської етнографії доведено до відома науки. От нпр. згадаю тут хочби й деякі невідомі Зєлєніну прояви народнього українського господарства в підкарпатських околицях Галичини: сухарні, ями - печі по полях для су-

шення льну, конопель та овочів у Долинщині; ріжні роди остріжків для сушення збіжжя й сіна також у Долинщині; плетінки для перехування кукурудзи в Коломийщині й багато иншого; Зєлєнін полишив зовсім на боці східно-словянське полювання, хоч нпр. в українських памятках XVIII ст. маємо виразні згадки про ловлю звіря тенетами, а й нині ще ловлять лісових звірят та домашніх шкідників залізами, сильцями й инш. — гадка про повне змодернізування сучасного східно-словянського ловецтва не здається мені вповні вірна. Та все таки Зєлєнін зібрав не тільки усе з того поля, що дала наука й його власні досліди, але провірив це критично і дав такий докладний образ життя східно-словянського селянина, як це не вдалось досі нікому зробити. Для Українців має праця Зєлєніна спеціяльне значіння: автор оглянув з великою обєктивністю та любовю український матеріял і подав вірно (з виїмком кількох припадкових помилок) багату українську етнографічну термінольогію. Я певний, що ця знаменита праця стане почином і заохотою до дальших студій у тому напрямі — а нового матеріялу для таких дослідів знайдеться ще безліч.

д-р Ярослав Гординський

Dr. Berthold Altaner. **Die Dominikanermission des 13. Jahrhunderts.** Forschungen zur Geschichte der kirchlichen Unionen und der Mohammedaner-und Heidenmission des Mittelalters. (Breslauer Studien zur historischen Theologie, herausgegeben von J. Wittig und F. X. Seppelt. B. III). Habelschwerdt, 1924. Ст. XXIII + 248.

Недавні ювилеї св. Франциска і св. Доминіка дуже сильно причинилися до розвитку історичних студій про діяльність орденів, що вяжуть свій початок зі згаданими святими. Богато з сих студій, на всіх культурних мовах світа, стоять на дуже високім науковім рівні. До них належить книжка, що її титул поданий у горі. Ніхто з дослідників церковної історії, все одно — на Заході чи Сході, не може обійтися без праці Альтанера тимменше, що в ній знайде дуже богаті жерельні і бібліографічні вказівки. З одинацяти розділів самої студії, для українського дослідника важні, крім загальних на початку і при кінці, отсі розділи: II, про доминіканську акцію в справі унії між Римом і Византією; VI, місії у Татар; VII, місії на Балкані і серед Половців; VIII, місійна діяльність в прибалтійських землях і IX, місійна діяльність на Руси. В сій останній главі автор користується тілько західною і польською літературою питання, і використав її дуже совісно (з польських праць не знає Уміньского з 1922). В російській й українській історіографії нема, що правда, нічого нового, та для повноти, часом для куріозности, добре було-б притягнути і їх. Поза вказівками у III т. Грушевського сюди належить розвідка Чубатого про Рим і Україну (1917).

С. Т.

1. *Й. Скрутень ЧСВВ.* **Апостол Унії** (Альманах українських богословів. Львів 1923. Ст. 1-19). — 2. *Ст. Семчук.* **Св. Йосафат на тлі Унії.** (Тамже ст. 20-30).

1. Так назвав о. Скрутень свій гарний артикул, посвячений особі св. Йосафата, епископа і мученика. Й тезу свою він провів знаменито, як під оглядом змісту, так і форми. Читаючи ту працю невтомного Василіянина, відноситься нераз вражіннє, що перед нами Joly, Hello... Предмет замислений глибоко, субтельно... Там, де мова про Церкву, використані нові еклєзіольоґічні праці о. d'Herbigny. До теми своєї автор підходить після схемату: Церква католицька — Церква гр.-католицька — св. Йосафат... За Тондіні'єм о. Скрутень слушно називає життє Церкви української »драмою — одною з найсумнійших, котра продовжується ще досі«. Як що для Унії потрібні були її Макавей — Потій, її Атаназій — Рутський, то не менше як мужества першого і вмілости оборони другого, вона потребувала людини, котра одночасно малаби віру апостолів, чудесну силу переконувати инших і ревність за спасеннє душ у степени направду геройським. Ті всі прикмети, предивно злучені зі собою, посідав якраз Апостол — мученик Унії — св. Йосафат Кунцевич. Поділ життя святого епископа на три періоди повинен бути, на нашу думку, загально принятий, як дуже влучний і проглядний. О. Скрутень повзяв завданнє не так заімпонувати читачеви кількістю або новістю черт біоґрафії святого, як радше виказати, що дана йому назва Апостола Унії, то не пустий epitheton ornans, але найбільше сущний для нього титул, яко nomen muneris (в роді: angelus). — Св. Йосафат без сумніву був вірним сином України, хоча булоби блудом його приналежність народну надто модернізувати, котрого то »каменя преткновення« о. Скрутень зумів щасливо оминути. Не знаючи латинської мови вже силою річи св. Кунцевич через ціле життє тісно обертався в світі української мови. Дальше, в висше названій розвідці знаходимо неначе перекрій душі св. епископа, котрий вказує в ній на пребогаті поклади дарів природних або набутих, як широкий ум, желізну волю... Понад усе однак верх брала в його душі святість, котра виявлялася назовні в евангельській лагідности і безприкладній любови. Бог вляв до серця св. Йосафата силу мужества, призначуючи його зводити через ціле життє безкровні боротьби в обороні Унії, для якої вкінци і кров свою проляв.

В найтяжшій отже, в найкритичнійшій для Унії хвилі жив і ділав св. Йосафат. Тому не було праці, котрої він не піднявсяби для полюбленої справи. Полишена всіми, за виїмком папи і вільного від шовінізму Жигмонта III, загрожена тенденцією польського клиру златинізувати Унію, а спольщити її визнавців, гр.-католицька Церква остала при життю тільки завдяки жертві з крови, так радо пролятій св. Йосафатом. Та свята кров

вляла нове життє у вапніючі тоді жили Унії, привернула їй моральне здоровля, розбудила живчик для жертвеної праці... Ще нині Унія живе кровавою цілопальною жертвою св. Йосафата, котрого імя завсіди з почестю вимовляти буде кождий віруючий уніят або уніятка.

2. Нехай не гнівається ш. автор обговорюваної статті, коли на вступі, не відкладаючи на потім, виткну йому не досить влучне й ясне, на мою думку, названнє руху в українській Церкві під конець XVI ст. конвульсійним. Поза тією дрібною увагою, почуваюся до обовязку піднести у Ст. Семчука глибоке знаннє історії Церкви на Україні, котре дало змогу авторови повисшого начерку відтворити вірно і займаючо тло, на якім зявився св. Йосафат. Отсе старий лис, князь Острожський, з палкого промотора уніоністичної ідеї стається завзятим ворогом Унії, епископи оружними наїздами в отяжілій Польщі обіймають катедри і свої палати, патріярхи східні в овечих скірах приїзджають на землі литовсько-руські... Щож може протиставити тому всьому Унія?! Унія слаба і знеможена, веґетуюча і анемічна, зненавиджена православною Москвою, а погорджувана немудро Польщею?... Нічого загалом хосенного протиставити не могла, чи не вміла. В такій отсе порі Бог післав їй на поміч такого мужа, як св. Йосафат, у котрого святих руках всяка праця горіла, котрий працював за десятьох! І тут знова, як у о. Скрутеня, не знаходиш нагромаджених дат і фактів, але лише на історичнім, дієвім тлі Семчук нарисовує вікову стать св. Душехвата. Його смерть незабаром сповиє блеском мученицьку Унію і поплине з Риму просьба Урбана VIII до Жигмонта Вази, пригадуюча, не так самому монархови, як радше правлячій в Польщі шляхті, елєментарний обовязок зрівнати обряд грецько-католицький з латинським, допустити уніятських епископів до сойму ітд. Дуже добрий артикул кінчить о. Семчук горячою апострофою до народу українського, щоби цінив великі жертви і з них черпав силу розгонову для сповнення своєї місії на близькім Сході, місії сформулованої у знанім вислові Урбана VIII: »Ми не можемо забути ні Вильна, ні Витебська, ні Володимира Вол., ні Полоцька«. О, нехайби Унія всюди і скоро туди вернула!

о. Вл. Толочко

F. M. Cappello, S. J. **Jus Ecclesiae latinae cum iure Ecclesiae orientalis comparatum.** (»Gregorianum« VII [Romae 1926], 489-510).

Ми завсіди залюбки слідимо за такими науковими розвідками в чужинецькій літературі, котрі темою беруть наші східні справи. З немалим зацікавленнєм ми перечитали й статтю, написану професором Капелльо, про право латинської Церкви, порівнане з правом Церкви східної. Однак наші сподівання — минулися. Після прочитання, не можна визбутися вражіння, будьтоб автор нарочно своїм порівнанням хотів понизити право

східної Церкви. Бо в того рода працях не належалоби держати перед очима minimum істнуючого, але maximum. А автор пішов наперекір. Скрізь чолове місце зайняли в него Мароніти, Сирийці, Копти тощо, себто ті, що в дійсности мають minimum права, а Українців, тих, що в дійсности мають maximum, згадується неначе з конечности. І тих Українців знає автор або з другої руки (як Греків знає з російських жерел) або зі старосвітської літератури, а про праці Пелеша, Масцюха, Лакоти, навіть про текст львівського синоду, на наш погляд, автор не знає. Щож дивного, що розвідка випала в деяких місцях не правдиво інформуючою, неповною, загалом — поверховною.

Й. Скр.

Walerjan Charkiewicz. **U grobu Unji Kościelnej.** (Z podróży do Żyrowic). Kraków 1926. 12° 36.

Жировичі — гробом унії церковної! Отсе, видиться, парадоксальне твердженнє, розвинув автор тих стрічок — глибоко, історично і з полетом. Грабарями, що в Жировичах викопали гріб для унії й її там поклали, — свої люди: уніяти, католицькі священики, католицькі епископи. Страшна правда! Й автор споминами, картинами, висновками... начеркує тло, висуває причини відки пішло відступство, відтворює душу тих, що відступили самі і відступство завчасу і доцільно підготовили, називає поіменно щілини, котрі non vi, sed saepe cadendo створили гріб, у якій лягла унія. Тим способом, не своїми короткими розділами, але своєю цілістю і провідною думкою, та мала брошура є поважною пересторогою для нас усіх. Вона є пересторогою, memento'м для поклонників Сходу, бо »жировицька родина« упившись Сходом — зійшла до ролі грабарів; memento'м для »латинізуючих« Василіян, бо видержка і опірність орієнталістам їх колишніх братів жировицьких, вратували добре імя унії і дали пізнійших мучеників Підляша, Поліся, Холмщини, Волині; memento'м для загалу українських уніятів, бо боротьба двох світів ще безнастанно ведеться. »Хтось на бездорожа пустив душі людські... Хтось блукати дозволив слабим і шукаючим помочі... Хтось найбільший і найсвятійший скарб бувальщини нашої — змарнував ганебно...

Отже хтось — живий чи вмерлий — за те все відповісти мусить!...«

Й. Скр.

ОГЛЯД надісланих книг

В тім відділі даємо місце в с і м книжкам, надсиланим на адресу редакції „Записок ЧСВВ." (Львів, Жовківська 36), без огляду на їх зміст і світогляд. При деяких подаємо короткі, оціночні замітки, а що до инших залишаємо за собою право висловитись про них у нашім органі в міру потреби та достосування до натої програми. — Виказуємо т і л ь к и книжки та збірні видання, пропускаючи письма періодичні й їм подібні. Їх виказ містимо на кінци випуску, яким закінчується поодинокий том.

Abraham Wład. Dr. **Zagadnienie kodyfikacji prawa małżeńskiego.** Lwów 1927. 8° 31.

Bastrzykowski Al. ks. **Monografia historyczna** parafji Jankowice Kościelne Sandomierskie. Warszawa 1927. 8° 296.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 651.

Baumgarten de N. **Généalogies** et mariages occidentaux des Rurikides russes du Xe au XIIIe siècle (Orientalia Christiana IX. — 1). Roma 1927. 8° 95.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 629.

Böminghaus Ernst S. J. **Die Aszese der Ignatianischen Exerzitien.** Ihr Sinn und Wert im Lichte heutiger Fragen und Bedürfnisse. (Exerzitien-Bibliothek. Erläuterungen der Exerzitien und Aszese des hl. Ignatius von Loyola. Herausgegeben von deutschen Jesuiten. Fünfter Band.) Herder. Freiburg i. Br. 1927. 12° XVIII + 176. Брош. RM. 3·50; опр. RM. 4·30.

Тема, що її передає автор — глибоко замислена. Слідячи сторінка за сторінкою її обробленне, бачиш, як усе важнійше в области життя і науки наконечно основується і висвітлюється котроюсь із правд реколєкційних. Тим чином аскеза Ігнатієвих духовних вправ служить правдивим критерієм як для духовної так і для світської людини у всіх питаннях. Тон викладу не войовничий, хоч рішучий; метода — наукова, але достосована для ширших кругів. Автор — знаменитий обсерватор, мистець слова, тонкий знавець сучасних течій.

Bremond J. **Les Pères du désert.** Introduction par Henri Bremond (Les Moralistes Chrétiens). Libr. V. Lecoffre. J. Gabalda, Éditeur. Paris 1927. 8° I./II. LIX + 582. 30 fr.

Див. »Записки ЧСВВ.« I. 645.

Brensztejn M. **Bibljoteka Uniwersytecka** w Wilnie do roku 1832. Wyd. II. uzupełnione z przedmową dyr. St. Rygla (Wydawnictwa Bibljoteki Publ. i Uniw. w Wilnie Nr. 2). Wilno 1925. 8° VI + 160.

Cristiani L. **Saint Irénée,** Évêque de Lyon, Martyr. Bonne Presse. Paris 1927. 12° 86. 1·50 fr.

Дуже симпатично і зразково написаний отсей життєпис справедливо голосить славу рухливого видавництва Bonne Presse. Св. Мученик, один з перших апостолів

Всі непідписані оцінки подав *Й. Скр.*

Франції, виринає перед нами як стать незвичайна, особливша, що виразно несе на собі свідоцтво часів Христових. Його голос-наука, се свіжий відгомін останніх апостолів і їм сучасних, а його смерть — невміруща сила й окраса французької Церкви. Авторове перо вміло писати для розуму, але й для серця.

Daurignac J. **Histoire de St. Louis de Gonzague** prince du St. Empire, religieux de la Compagnie de Jésus. Sixième édition. P. Téqui. Paris 1927. 12° VIII + 361. 10· fr.

Один з красших життєписців святого, питомим собі способом, представляє нам патрона молоді в трох періодах життя: підчас перебування на світі, в єзуїтськім ордені, в небесній славі. Життєпис зладжений популярно і призначений у першій мірі для молодих.

d'Espiney P. Dr. **La psychothérapie du Dr. Vittoz.** Une philosophie pratique de la vie. P. Téqui. Paris 1927. 12° 40. 2· fr.

Навіть людині здоровій важко пристосовувати теоретичні засади, фільософічні чи релігійні, в практичне життє. Наскілько тяжше приходиться се чинити людині хорій, нервовій, скрупулятній, заклопотаній, мрійливій, прибитій горем і злиднями життєвими. Для сих останніх написана отся книжочка, щоб їм бути помічною в практичнім життю.

Dictionnaire d' histoire et de géographie ecclésiastique. (Letouzey et Ané. Paris). III, стор. 545-704.

Малощо не всі ті сторони виповняє артикул К. Королевського про Антіохію. Праця, радше студія, написана дуже основно, і без сумніву належить до ряду чільнійших писань тогож автора. Видно в ній і руку вправного письменника і наукову методу і передусім глибоке та всебічне опанованнє предмету. Не тут місце розглядати критично весь матеріял обнятий XXI розділами, ми лиш загально підчеркнути хотіли солідність і науковість сеї праці Королевського, що стала прикрасою відомої енцикльопедії.

Екзорти на неділі і свята шкільного року. І. частина. Написав о. Др. Іван *Фіґоль*. Львів 1928. 8° 152.

Feron-Vrau P. **Petit traité pratique des indulgences.** Bonne Presse. Paris 1927. 8° 146. 5· fr.

Справжня збірка практичних відомостей про відпусти! За чим требаб нераз довго шукати по обширних підручниках, тут зібране все потрібне і уложене з переглядом. Між и. є тут вичерпуючі відомости про парамани, вервиці, брацтва, та адреси до централь і провідників тихже.

Fröbes J. SJ. **Psychologia speculativa.** In usum scholarum. Tomus I: Psychologia sensitiva. Herder. Freiburg i. Br. 1927. 8° VIII + 254. RM. 4· — і 5·50.

Знаний Cursus philosophicus видосконалюється. Після підручників Frank'a, Hontheim'a прийшов на чергу підручник Fröbes'a. Вносить він у весь Cursus здобутки досвідної психольоґії, яких бракувало у Boedder'a. Основні тези психольоґії схоластичної остають неторкнені, хоч тут і там одержують більше світла, а деякі подробиці спростовує автор по мисли нових дослідів або формує їх виразнійше по науці Suarez'a. Спірні, теоретичні квестії оминає, зате залюбки задержується

при темах практичних, що їх любить надто широко обговорювати позитивна фільософія.

Grivec Fr. Dr. **Slovanšti Apoštolé sv. Cyril a Metodêj.** Přeložil Fr. Jemelka. V Olomouci 1927. 8° 173.

Hausherr Ir. SJ. **La Méthode d'Oraison Hésychaste** (Orientalia Christiana IX.-2) Roma 1927. 8° 114.

Hofmann G. SJ. **Sinai und Rom** (Orientalia Christiana IX.-3) Roma 1927. 8° 87.

Граматика української церковнословянської мови сучасної доби у звязку із староцерковнословянською мовою. Фоно-морфольогія. Написав о. Др. С. *Кархут* (Праці Бог. Наукового Товариства. Т. III). Львів 1927. 8° XIX + 284.

Див. »Записки ЧСВВ.« І. 636.

Humbert und Kerullarios. Studien. I Teil. Von Dr. A. *Michel.* (Quellen u. Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte. XXI B.) Paderborn 1924. F. Schöningh. 8° VI + 139. Брош. RM. 9· —

Див. »Записки ЧСВВ.« І. 634.

Jahrbuch der Ludwig-Maximilians-Universität München für das Jahr 1913/14. München 1927. 8° 68.

Jahresbericht des Verlages Herder in Freiburg im Br. 1927. 8° 66.

Яворскій Ю. А. **Ветхозавѣтныя библейскія сказанія** въ карпаторусской церковно-учительной обработкѣ конца XVII-го вѣка. Ужгородъ-Прага 1927. 8° 80.

Jésus-Christ dans l'Eucharistie. Par l'auteur des Avis Spirituels. P. Téqui. Paris 1927. 16° 346. 5· fr.

Підчас коли чудесного Ісуса не знають наука, література, родини, народи, так принаймні нехай знають Його праведні душі, для яких Евхаристія стає всім. Через них Христос дістанеться в ті области і запанує там всевладно. До сеї мети веде автор, оповідаючи про Ісуса Евхаристійного, Агнця непорочного, Вязня наших кивотів, Жертву всегдашну і Поживу душ людських. Книжочка може служити зразком в тім роді.

Календаръ Св Св. Кирилъ и Методи 1928. София. 8° 148 + XXXII.

La Confession Orthodoxe de Pierre Moghila métropolite de Kiev (1633-1646) approuvée par les patriarches grecs du XVIIe siècle. Texte latin inédit publié avec introduction et notes critiques par A. *Malvy* et M. *Viller* de la Compagnie de Jésus (Orientalia Christiana X). Roma-Paris 1927. 8° CXXXI + 223.

Le bolchevisme russe et la jeunesse intellectuelle chinoise. Rapport présenté par Dom Ed. *Neut*, OSB. Louvain 1927. 8° 15.

Le Guide Spirituel ou le Miroir des ames religieuses par le B-[eux] L. de *Blois,* traduit par M. l'Abbé F. de Lamennais. Précédé d'une Préface du

traducteur. Nouvelle Édition suivie des Maximes Spirituelles de St. Jean de la Croix. P. Téqui. Paris 1927. 16° XVI + 164. 3·50 fr.

»Провідник духовний« надається для осіб, котрі вже поступили в життю внутрішнім, бажаючи кождої хвилі і скрізь мати біля себе порадника та вчителя. Максими св. Івана від Хреста зрозумілі для більше освічених і добре зазнакомлених із засадами життя духовного.

Leonard Słonczewski. Próba charakterystyki, skreślił Wład. *Abraham* (Z »Reformacji w Polsce« — R. IV). 8° 7.

Libri recentiores (Orientalia Christiana IX. — 4). Roma 1927. 8° 61.

Lippert P. SJ. **Von Seele zu Seele.** Briefe an gute Menschen. 20-22 Auflage. Herder. Freiburg i. Br. 1927. VI + 272. 3·40 RM.

Ті листи (числом 31) вповні заслугують на те поводженнє, що його досі зазнали. Найбільш актуальні і сучасні теми, котрі нуртують у душі модерних людей, схоплені оригінально і фахово, розвязані зі знаннєм, представлені формою клясичною. Автор щасливо злучив свій письменницький хист із своїм психольоґічним досвідом і списав листи — інтересні, повчаючі та практичні.

Longhaye G. P. **La Prédication.** Grands maitres et grandes lois. Troisième édition. P. Téqui. Paris 1927. 8° 489. 20· fr.

Автор застерігається, що се не підручник вимови церковної, але на самій річи криє він у собі цінні засади і вказівки для кождого проповідника. Для тогож проповідника оброблена вся часть теоретична приступно і всесторонно, приводячи в першій части приклади великих проповідників (пророки, І. Христос, апостоли, св. Павло, св. Йоан Золотоустий, Bossuet, Бурдалю), а в другій зясовуючи правила реторичні з огляду на предмет проповіди і на слухачів. Скрізь видно авторову любов предмету, а ще більше доцільний його виклад, тому з приємністю поручаємо книжку нашим читачам.

Мельник В.-Гладилович І. **Наші пресові завдання.** Львів 1928. 12° 38.

Mercati Giovanni. **Scritti d'Isidoro** il Cardinale Ruteno e Codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana (Studi e Testi, 46). Roma 1926. 8° XII + 176 + Tav. VI.

Див. »Записки ЧСВВ.« II. 444.

Méric Élie. **L'imagination et les prodiges.** Tome premier et second. Nouvelle édition. P. Téqui. Paris 1927. 12° XXXI + 316; 329. 40 fr.

Весь обильний матеріял, зложений в обох томах, входить засадничо в обсяг досвідної психольоґії. Заслуга автора в тім, що зумів систематично і ясно представити читачеви інтересні явища, залишаючи на боці весь теоретичний і науковий апарат. Розвязки поодиноких питань ідуть здебільша по лінії ранших здобутків експериментальних наук, наслідком чого тратять трохи на актуальности. Зате вся основа викладу і її фільософічні передпосилки спочивають на засадах здорових та випробованих схоластики.

Науковый Зборник Товариства »Просвѣта« в Ужгородѣ за 1927 р. Выдає литературно-науковый оддѣл пѡд редакцією: А. Волошина, д-ра В. Гаджеги, д-ра И. Панькевича и д-ра В. Бирчака. Рѡчник V. Ужгород 1927. 8° 260.

Николаевъ К. Н. **Правовое положеніе** святой автокефальной православной Церкви въ Польшѣ. Варшава 1927. 8° 38.

Pamiętnik IV powszechnego zjazdu historyków polskich w Poznaniu 6—8 grudnia 1925. II. Protokoły. Wydał Dr Kaz. Tyszkowski. Lwów 1927 8° X + 253.

Personenstand der Ludwig-Maximilians-Universität München. Sommer-Halbjahr 1927. München 1927. 8° 178.

Початки слави укр. народньої пісні в Галичині. Написав Д-р *В. Щурат* (Видання Т-ва »Просвіта« ч. 728). Львів 1927. 8° 16.

Путь спасенія. Св. Миссія въ образахъ. Написалъ: Старый Миссіонаръ. Изъ словенского переложилъ: о. Эдвардъ Владиміръ. Пряшевъ 1927. 8° 103.

Regulamin Bibljoteki Publicznej i Uniwersyteckiej w Wilnie (Wydawnictwa Bibljoteki Publ. i Uniw. w Wilnie Nr. 1). Wilno 1925. 8° 23.

Rimbault L. **Outre-Tombe!...** P. Téqui. Paris 1927. 16° 170. 3·50 fr.

Життє позагробове і те, що робить його роскішним або нещасним оспіване в тій брошурці. Річевого змісту мало, зате повно квіток і поетичного лету.

Roczniki Historyczne. Organ Tow. Miłośników Historji w Poznaniu pod redakcją Kaz. Tymienieckiego i Kaz. Kaczmarczyka. Rocznik III. Poznań 1927. 8° 333.

Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Rocznik XXXIII. Toruń 1926. 8° 499.

Salaville Sév. P. **Éloge funèbre** de Mgr Louis Petit,... prononcé dans l'église de l'Assomption à Cadi-Keuy, Constantinople le 18 Nov. 1927. Constantinople 1927. 8° 15.

Сіцінський Євтим. **Нариси з історії Поділля.** Частина І. У Вінниці 1927. 8° 72.

Січинський Вол. **Бойківський тип** деревяних церков на Карпатах. Реферат читаний в істор. секції НТ-ва ім. Шевченка у Львові. Рисунки і обміри автора. Окладинка і кінцівка арт.-граф. М. Бутовича. Львів 1927. 8° 16 + XVI.

Specimina supplicationum ex registris Vaticanis collegit P. Bruno *Katterbach* OFM. Pars I. Prolegomena et tabulae. — Pars II. Transscriptiones et annotationes (Subsidiorum tabularii Vaticani Vol. II. extra). Romae 1927. 4° XVII + V + Tab. L; 40.

Ssereda A. **Georg Narbut als Buchkünstler.** (Sonderabzug aus dem Gutenberg-Jahrbuch). Mainz 1927. 4° 21.

Студії з історії України науково-дослідчої катедри історії України в Київі. Том І, за головною редакцією акад. М. Грушевського, при ближчій участі О. Ю. Гермайзе, О. С. Грушевського і П. В. Клименка. У Київі 1926. 8° XVII + 176.

Див. »Записки ЧСВВ.« І. 635.

Світила Сходу. Життєписи св. Отців Сходу. За К. Кірхом Т. І. переповів А. Лотоцький (Бібліотека УХО-ії, ч. 2) Львів 1927. 8° 168.

Terrien Eug. **Mgr Freppel,** apologiste et défenseur des droits de l'Église. Bonne Presse. Paris 1927. 12° 132. 2· — fr.

Описане тут життє вельми активного і чільного епископа Фраппеля (1827 — 1891), котрого нація французька зовсім справедливо називати може оборонцем прав Церкви. На жаль, життєписець, як палкий націоналіст, не вмів зберегти спокійного тону і тому про своїх противників висловився нераз негідним і докірливим способом.

Thévenot. **La Jeune Fille Chretienne** à l'École de Sainte Marguerite Marie. P. Téqui. Paris 1927. 12° VII + 158. 4 fr.

На тлі життя св. Маргарети автор обговорює преріжні теми, котрі мають таку чи иншу лучність із буттєм та переживаннями молодої дівчини. Видиться, що сей спосіб викладу виставлений на небезпеку натягання деяких фактів під один, з гори назначений, шабльон.

Umiński Józef ks. Dr. **Henryk Arcybiskup** Gnieźnieński zwany Kietliczem (1199-1219) (Bibl. Uniw. Lubelskiego). Lublin 1926. 8° XII + 288.

Див. »Записки ЧСВВ.« І. 651.

Vallet A. Dr. **Guérisons de Lourdes** en 1926. Préface du Chan. E. *Duplessy.* P. Téqui. Paris 1927. 12° XVI + 158. 5 fr.

Книжка подає нове прилюдне засвідченнє про правдивість люрдських чудес. Лікар по званню оповідає те, що він бачив і що провірив у Люрд в р. 1926. Короткий огляд попереджують фахові замітки про всі ті явища з точки бачення найновійших здобутків медицини.

Verzeichnis der Vorlesungen Winter-Halbjahr 1927/28 der Ludwig-Maxim. Universität München. München 1927. 8° 40.

Veuillot Fr. **Sainte Germaine Cousin,** Vierge de Pibrac. Bonne Presse. Paris 1927. 12° 84. 1·50 fr.

Життєпис надається для масового поширення, бо й сама стать Святої, котра вийшла з низів, симпатична, а крім сього незвичайно ясно зазначений тут вплив і діланнє ласки при звичайних людських заняттях.

Weingartner J. Dr. **Marienverehrung und religiöse Kultur.** Neun kurze Marienpredigten. Freiburg i. Br. 1927. Herder. 12° X + 68. RM. 1·80.

Темою тих 9 коротких проповідий є виява Марійського культу в релігійнім і культурнім життю Церкви, в прилюдних і приватних формах набоженства, в мистецтві, поезії і музиці. Скрізь пробивається спокій і ясність вислову, короткість і практичність будови, а що до змісту і новости теми, правду кажучи, не находимо нічого оригінального. Зовнішний бік книжки — чепурний, навіть роскішний.

Wiadomości Towarzystwa Uniwersytetu Lubelskiego. R. III. Z. 1 (4). Lublin 1927. 8° 78.

Виставка. Книга і преса України. Харків 1927. 12° 32.

Zelenin D. **Russische (ostslavische) Volkskunde.** (Grundriss der slav. Philologie u. Kulturgeschichte. Hgb. von Dr. R. Trautmann u. Dr. M. Va-

smer. III B.) Mit 5 farbigen Tafeln u. 1 Karte. Verlag von Walter de Gruyter & Co., Berlin u. Leipzig 1927. 8° XXVI + 424. RM. 28· —; опр. 30·—

Див. »Записки ЧСВВ.« І. 657.

Життя св. Кирила і Методія. Написав д-р Д. *Няраді*, еп. крижевацький. (Бібліотека УХО-ії, ч. 4) Львів 1927. 12° 57.

НАДІСЛАНІ періодичні видання

АМАТОРСЬКИЙ ТЕАТР. Виходить що місяця. Львів.

БІБЛІОЛОГІЧНІ ВІСТІ. Київ.

БЛАГОВѢСТНИКЪ. Виходить кождого місяця. Ужгород.

БОГОСЛОВІЯ. Науковий тримісячник. Львів.

БРАТСЬКИЙ ВІСТНИК. Вінніпеґ.

ВІСТНИК МАРІЙСЬКИХ ТОВАРИСТВ. Виходить неперіодично. Львів.

ДУШПАСТЫР. Місячник. Ужгород.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ. Місячник. Львів.

ЗАПИСКИ Наук. Т-ва ім. Шевченка. Львів.

КАТОЛИЦЬКИЙ ПРОВІД. Тижневик. Філядельфія-Шікаґо.

ЛІТЕРАТУРНО НАУКОВИЙ ВІСТНИК. Місячник. Львів.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ДРУКУ. Щотижневе видання УКП. Харків.

МІСІОНАР. Місячник. Жовква.

НАРІД. Виходить що неділі. Варшава.

НАРОДНЯ ПРОСВІТА. Виходить раз у місяць. Львів.

НАША БЕСІДА. Варшава.

НАША ЗЕМЛЯ. Виходить що місяця. Ужгород.

НАШ ПРИЯТЕЛЬ. Місячник. Жовква.

НИВА. Виходить раз у місяць. Львів.

ПОДКАРПАТСКА РУСЬ. Місячник. Ужгород.

ПОЛІТИКА. Двотижневий огляд. Львів.

ПОСТУП. Місячник. Львів.

ПРОСВѢТА. Місячник. Ужгород.

ПЧОЛКА. Місячник. Ужгород.

СВОБОДА. Виходить раз на тиждень. Ужгород.

СІЛЬСЬКИЙ СВІТ. Двотижневик. Львів.

СОКІЛЬСЬКІ ВІСТИ. Виходить раз в місяць. Львів.

СТАРА УКРАЇНА. Місячник. Львів.

ТРИЗУБ. Тижневик. Париж.

УКРАЇНА. Науковий двохмісячник. Київ.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО. Місячник. Львів.

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ. Тижнева газета. Париж.

ЦЕРКВА Й ЖИТТЯ. Орган УАПЦ. Харків.

Видає: ВИДАВНИЦТВО ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ В. в Жовкві ✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣ ✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣ *Редаґує і відповідає за редакцію:* о. Йосафат СКРУТЕНЬ ЧСВВ. *Editor:* WYDAWNYCTWO CZYNA ŚW. WASYŁIJA W. in Żółkiew. ✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣ ✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣ *Redactionis moderator et sponsor:* P. Josaphat SKRUTEŃ OSBM.

Позволяється печатати. — † Йосафат, еп.

ЗМІСТ тому

I. СТАТТІ

Сторона

Передмова (о. Й. Скрутень, ЧСВВ.) 5
Ювилейне посланне (о. А. Калиш, ЧСВВ.) 162*
о. Теодорович Павло, ЧСВВ. Св. о. Василій Вел. 11
Гординський Ярослав, д-р. Кілька духовних пісень із рукописного співаника поч. XIX ст. 38
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Бібліотека львівських Василіян . . 161
Возняк Михайло. З поля української духовної вірші 177
Гординський Ярослав, д-р. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові 233, 417
Макарушка Остап, д-р. Слова Климента Костецького 489

II. МАТЕРІЯЛИ

о. Кинах Гліб, ЧСВВ. Вел. Рутського: Правила для монахів ЧСВВ. 56
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Причинки до актів розпізнання мощів св. Йосафата 73
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. „Cvнопсисъ“ пліснесько-підгорецького монастиря 92, 306, 580
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Житєписи Василіян 105, 284
Франко Іван, д-р — Скр. Й. Василіяни в Туриську 279
Скр. Й. Перший житєпис св. Йосафата 314
о. Скрутень Йосафат, ЧСВВ. Два житєписи св. Йосафата . . . 569
о. Кинах Гліб, ЧСВВ. Акти трох монаших Соборів 576
Посмертні згадки:
о. Вишошевич Іван, ЧСВВ. о. М. Галущинський, ЧСВВ . . 292
Р. С. о. Є. Малицький, ЧСВВ. 298
Скр. Й. о. М. Гура, ЧСВВ. 301
Товариші ЧСВВ. Евз. Рипан, ЧСВВ. 304

III. MISCELLANEA

Сторона

Письмо з Ватикану до Протоігумена ОО. Василіян 131
Довкола намогильного каменя Ів. Федорова (д-р В. Щурат) . . . 132
Рідка памятка по св. Йосафаті (Й. Скр.) 140
Точки до розважання на день св. Йосафата (Й. Скр.) 143
Рукописний збірник о. П. Шиманського про св. Йосафата (о. Й. Скрутень, ЧСВВ.) 145, 604
Василіяни на Жмуді (о. Вл. Толочко) 150
Український елемент у діяльности св. Йосафата Кунцевича (д-р Я. Гординський) 364
Участь Карпаторуської Провінції ЧСВВ. в місійнім русі на Підкарпатській Руси (о. Ст. Решетило, ЧСВВ.) 368
Причинки до історії СС. Василіянок на Литві й Білоруси (о. Вл. Толочко) 377
Монастирські записки про надгробний камінь Ів. Федорова (Й. Скр.) 379
Два світи. З приводу книжок П. Карманського про Бразилійську Україну (д-р Іл. Свенціцький) 381
Історичний документ 592
Призабута українська жалібна маніфестація у Львові 1880 р. (д-р Б. Барвінський) 600
Аґенор гр. Ґолуховський в ролі „непризнаного попа“ (д-р Б. Барвінський) 602

БІБЛІОҐРАФІЯ

Стор.

Allard P. St. Basile (P. Teodorowycz) 151
Altaner B. Die Dominikanermission des 13 Jahrhunderts (S. T.) 659
Bach J. Des hl. Basilius Mahnworte an die Jugend. I/II (P. Teodorowycz) 393
Bastrzykowski A. Monografja Historyczna Parafji Jankowice Kościelne Sandomierskie (N. Hołubeć) . . 651
de Baumgarten N. Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russe du Xe au XIIIe siècle (W. Zajikyn) 629
Боцян О. Віднайдення і розпізнання мощів св. Йосафата Кунцевича (J. Skr.) 157
Bremond J. Les Pères du Désert. I/II (P. Teodorowycz) 645
Capello F. Jus Ecclesiae latinae cum iure Ecclesiae orientalis comparatum (J. Skr.) 661
Charkiewicz W. U grobu Unji kościelnej (J. Skr.) 662
Clarke W. The Ascetic Works of Saint Basil (S. T.) 628
Czołowski A. i Janusz B. Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego (N. Hołubeć) 649
Галущинський Т. Значіння св. Письма в проповідництві (N. Cieszyński) 152
Hannah J. Christian Monasticism (S. T.) 628
Hofmann G. Der hl. Josaphat (J. Skruteń) 653

Стор.

Hofmann G. Ruthenica (J. Skruteń) 653
Грушевський Ол. Господарство Київської мітрополії та манастирів в XVI в. (J. Skr.) 401
Janusz B. i Czołowski A. Przeszłość i zabytki wojew. tarnopolskiego (N. Hołubeć) 649
Кархут С. Граматика української церковно-слов. мови (J. Hordyńskyj) 636
Kisil P. Die Areopagrede des hl. Paulus — eine apologetische Rede (T. H.) 156
Кишакевич Й. Владико, Отче! (M. Łonczyna) 160
Кишакевич Й. Пісню слави, заспіваймо! (M. Łonczyna) 160
Legrand Ph. St. Jean Chrysostome (A. Truch) 395
Левицький Я. Життя Апостола Унії св. свмч. Йосафата (V. Tołoczko) 396
Лучинський Й. Проповіди (I. S.) 159
Маркевич Й. Християнська організація шкільної молоді (M. Marysiuk) 153

Стор.

Марисюк М. Великопосні проповіди (I. S.) 159
Michel A. Humbert und Kerullarios (W. Łaba) 634
Piotrowski J. Katedra Ormiańska we Lwowie w świetle restauracyj i odkryć (N. Hołubeć) 637
Rivière J. Saint Basile (P. Teodorowycz) 390
Schryvers J. Vie intérieure et rôle de St. Josaphat (P. Teodorowycz) . 155
Семчук С. Св. Йосафат на тлі Унії (V. Tołoczko) 660
Скрутень Й. Проповіди (I. S.) . 159
Скрутень Й. Апостол Унії (V. Tołoczko) 660
Студії з історії України. I (I. Kr-cz) 635
Свєнціцкий І. Початки Книгопечатаня на Землях України (N. Hołubeć) 397
Umiński J. Henryk, Arcyb. Gnieźnieński, zwany Kietliczem (K.) . . . 651
Višošević J. De disciplina monastica apud catholicos ritus graecoslavici (J. Skr.) 402
Zelenin D. Russische (Ostslavische) Volkskunde (J. Hordyńskyj) 657

ОГЛЯД надісланих книг 404, 663
НАДІСЛАНІ періодичні видання 669
ЗМІСТ тому 670